

T.C.

**KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HEMEDANLI ÂŞIK HEYDER VE HİKÂYE
REPERTUVARI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Cilt I

FARUK GÜN

MART – 2016

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HEMEDANLI ÂŞIK HEYDER VE HİKÂYE
REPERTUVARI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

FARUK GÜN

TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. BÜLENT BAYRAM

MART - 2016

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Faruk Gün

08.03.2016

ÖZ

HEMEDANLI ÂŞIK HEYDER VE HİKÂYE REPERTUVARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Gün, Faruk

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Bülent BAYRAM

Mart 2016

Tezimizin muhtevasını Âşık Heyder'in hikâye repertuarı ve hikâyelerinin tahlilleri oluşturmaktadır. Giriş bölümünde Hemedan ve Güney Azerbaycan ile ilgili bilgiler verildikten sonra bölgenin halk edebiyatına geçiş yapılmıştır. Bu bilgilerin ardından varlığını hâlâ güçlü bir şekilde sürdüren âşıklık geleneği hakkındaki bilgiler verilmiştir. Giriş bölümünün son başlığı altında ise milyonlarca nüfusa sahip olan Güney Azerbaycan hakkında yapılan sınırlı halk edebiyatı çalışmaları ele alınmıştır.

Tezin, birinci bölümünde Âşık Heyder'in hayatı detaylı olarak anlatıldıktan sonra ikinci bölümünde Hemedan'da derlenen on beş hikâye, olay örgüsü, zaman, mekân, şahıs kadrosu ve dil ile üslup yönlerinden incelenmiştir.

Tezin son bölümünde sahada derlenen on beş hikâye verilmiştir. Metinlerin deşifreleri esnasında tam fonetik bir transkripsiyon kullanılmamıştır. Metinlerin dil açısından bütün ses, yapı özelliklerinin gösterimi hususu hem uzmanlık alanımızın dışında olup, hem de asıl hedef kitlemiz olan halk edebiyatı araştırmacıları için metni anlaşılabilir kılabilirdi. Bu nedenle sesler Türkiye Türkçesi alfabesinden ve “x” (hırıltılı h) ile “q” (art damak k) seslerinden yararlanılarak gösterilmiştir. Ayrıca metindeki kelime kadroları ve Farsça ibareler olduğu gibi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güney Azerbaycan, Hemedan, Âşıklık Geleneği, Âşık Heyder.

ABSTRACT

A RESEARCH ON LOVER HEYDER FROM HEMEDAN AND HIS STORY REPERTORY

Gun, Faruk

Master of Arts, Turkish Language And Literature

Supervisor: Associate Professor Bulent BAYRAM

March 2016

Content of our thesis consists of Lover Heyder's story repertory and his analysis. In introduction, after giving information about Hemedan and South Azerbaijan we mention the folk literature of the region. After such knowledge, information is given about the minstrel tradition that has still been in existence influently. And under the last title of introduction the limited folk literature studies about South Azerbaijan that has population over million are approached.

In the first part of the thesis Lover Heyder's life is told in details then in the second part of the thesis fifteen stories compiled in Hemedan are analysed for plot, time, setting, staff, language and style.

Fifteen stories compiled in field appear in the last part of the thesis. During the decipherment of the texts a completely phonetic transcription is not used. Because the case of showing all the sound and structure features of texts is out of our profession and also it can make the text difficult to understand for the folk literature researchers who are our main target group. So the sounds are benefited from Turkish alphabet sounds spoken in Turkey, for 'x' (wheezy h) for 'q' (k formed in back palate) are used. Moreover word frames and Persian phrases in the text are given as in original.

Key Words: South Azerbaijan, Hemedan, Minstrel Tradition, Lover Heyder.

ÖNSÖZ

Güney Azerbaycan bölgesi, Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir geçiş noktası olup eski dönemlerden beri çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Türk kültürünün Orta Asya'dan Anadolu'ya geçmesinde önemli bir kavşak rolü üstlenmiştir.

Çalışma, Güney Azerbaycan bölgesinin kadim bir Türk yurdu olan Hemedan şehrinde bulunan usta Âşık Heyder'in âşıklığını ve hikâyelerini kapsamaktadır. Ayrıca Hemedan bölgesi Türk nüfusunun ve kültürünün asırlar boyunca hâkim olduğu bir bölge olmuştur.

Âşıklık geleneği, Türkiye'deki varlığı ile karşılaştırıldığında Güney Azerbaycan bölgesinde daha canlı bir şekilde yaşamaktadır. Güney Azerbaycan bölgesinin son büyük âşıklarından ve çalışmamızın odak noktası olan Âşık Heyder'in sahip olduğu zengin hikâye repertuarının yanı sıra bölgede âşıklık geleneği üzerine yapılan çalışmaların azlığı bu çalışmayı gerekli kılmıştır.

Âşığın yaşlılığına rağmen sahip olduğu hikâye zenginliği, gözlem ve görüşme yolu ile derlenmiştir. Derlenen hikâyeler sadece birer halk hikâyesi olması bakımından değil, bölgenin sahip olduğu gelenek ve göreneklerin izlerini taşıması bakımından da büyük değer taşımaktadır.

Bu araştırmanın meydana geliş aşamasında fikirlerini hiç bir zaman esirgemeyen Okutman Hamidreza Sohrabiabad ve Araştırma Görevlisi Mehmet Tuncer'e, İran'da kaldığımız süre boyunca bizleri evlerinde ağırlayan ve manevi desteklerini eksik etmeyen Cevad Hüseyinçolu Pur ve ailesine, Amir Kamrani'ye, Semed Qurbanoglu ve eşi Güneş Hanım'a, Dr. Ali Ebulkasimi'ye ve Amir Karahani'ye ayrıca proje kapsamında yaptığımız tezin çeşitli maddi imkânlarını sağlayan Kırklareli Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü ve Cemile Özeker Hanımefendi ile diğer personellerine de teşekkürü zevkli bir borç bilirim. Bu zorlu süreçte maddi ve manevi desteklerini her an hissettiğim pek kıymetli aile fertlerime ve Elif Yanık'a en içten sevgilerimle şükranlarımı sunarım.

Son olarak tezin oluşumunda baştan sona kadar bütün ilm fikirlerini, yardımlarını, ilgilerini, alan araştırması tecrübelerini, maddi ve manevi desteklerini bizimle paylaşan, değerli bilim adamı ve hocam Doç. Dr. Bülent Bayram ile eşi Venera Falakhova'ya teşekkürlerimi sunarım.

Faruk Gün

Mart, 2016

Kırklareli

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Konu	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Kapsam	1
1.4. Yöntem	2
ARAŞTIRILAN BÖLGENİN ÖZELLİKLERİ.....	3
2.1. Güney Azerbaycan ve Hemedan'ın Coğrafi Özellikleri.....	3
2.2. Güney Azerbaycan ve Hemedan'ın Tarihi	5
2.3. Güney Azerbaycan Halk Edebiyatına Genel Bir Bakış	10
2.4. Hemedan Âşıklık Geleneği.....	17
2.4.1. Âşıklık Geleneğinin Temsilcileri	18
2.4.2. Hemedan Âşıkları ve Balabancıları	20
2.4.3. Âşığın Yetişi.....	22
2.4.4. Hemedan'da Hikâye Anlatma Geleneği.....	27
2.4.5. Hemedan'da Anlatılan Hikâyeler ve Açıp Bağlamalar.....	30
2.4.6. Hemedan Âşık Makamları	31
2.4.7. Hemedan Âşıklarının Çalgı Aletleri	33
2.4.7.1. Çögür	34
2.4.7.2. Balaban	35
2.4.7.3. Kaval / Tef / Daire.....	36
2.4.8. Hemedan Âşıklık Geleneğinin Sürdürüldüğü Ortamlar.....	36
2.4.9. Hemedan Âşıklık Geleneğinin Karşılaştığı Sıkıntılar.....	38
2.5. Güney Azerbaycan Türk Halk Edebiyatı Üzerine Yapılan Çalışmalar	39

2.5.1. Yüksek Lisans Tez Çalışmaları.....	39
2.5.2. Doktora Tez Çalışmaları	41
2.5.3. Kitap Çalışmaları	41

BİRİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK HEYDER'İN HAYATI	43
1.1. Soyu ve Memleketi	43
1.2. Evliliği ve Aile Durumu	43
1.3. Tahsili	45
1.4. Geçim Durumu	45
1.5. Yaşlılık Dönemi.....	46
1.6. Âşıklık Mesleği ve Atalarının Etkisi	53
1.7. Şehriyar'ın Etkisi	66
1.8. Sanatı	67
1.9. Hikâye Repertuarı.....	77
1.10. Meclislerde İcraya Giriş Örneği	77

İKİNCİ BÖLÜM

METİN TAHLİLLERİ.....	81
2.1. Olay Örgüsü.....	81
2.1.1. Seyidi Hikâyesi	82
2.1.2. Âşığ Qarip Hikâyesi.....	84
2.1.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	86
2.1.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi.....	88
2.1.5. Mehmud Hikâyesi	89
2.1.6. Xeste Qasım Hikâyesi	90
2.1.7. Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi	91
2.1.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	92
2.1.9. Tilim Xan Hikâyesi.....	93
2.1.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi	94
2.1.11. Mesım Hikâyesi	95
2.1.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi	95
2.1.13. Tahır Mirza Hikâyesi	96
2.1.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	97
2.1.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi.....	99

2.2. Zaman	101
2.2.1. Seyidi Hikâyesi	102
2.2.2. Âşığ Qarip Hikâyesi.....	102
2.2.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	103
2.2.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi.....	104
2.2.5. Mehmud Hikâyesi	104
2.2.6. Xeste Qasım Hikâyesi	105
2.2.7. Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi	105
2.2.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	105
2.2.9. Tilim Xan Hikâyesi	106
2.2.10. Göğçek Reza ve Dede Yadıger Hikâyesi	106
2.2.11. Mesım Hikâyesi	106
2.2.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi	107
2.2.13. Tahir Mirza Hikâyesi	107
2.2.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	107
2.2.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi.....	107
2.3. Mekân	109
2.3.1. Seyidi Hikâyesi	109
2.3.2. Âşığ Qarip Hikâyesi.....	110
2.3.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	111
2.3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi.....	112
2.3.5. Mehmud Hikâyesi	112
2.3.6. Xeste Qasım Hikâyesi	113
2.3.7. Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi	114
2.3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	114
2.3.9. Tilim Xan Hikâyesi	114
2.3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadıger Hikâyesi	115
2.3.11. Mesım Hikâyesi	115
2.3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi	115
2.3.13. Tahir Mirza Hikâyesi	115
2.3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	116
2.3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi.....	116
2.4. Şahıs Kadrosu	119

2.4.1. Seyidi Hikâyesi	120
2.4.2. Âşığ Qarip Hikâyesi.....	121
2.4.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	121
2.4.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi.....	122
2.4.5. Mehmud Hikâyesi	123
2.4.6. Xeste Qasım Hikâyesi	124
2.4.7. Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi	124
2.4.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	124
2.4.9. Tilim Xan Hikâyesi	125
2.4.10. Göğçek Reza ve Dede Yadıger Hikâyesi	125
2.4.11. Mesım Hikâyesi	126
2.4.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi	126
2.4.13. Tahır Mirza Hikâyesi	126
2.4.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	127
2.4.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi.....	127
2.5. Dil ve Üslup Özellikleri.....	130
2.5.1. Kalıp Sözler-Formeller.....	131
2.5.1.1. Başlangıç Formelleri	131
2.5.1.1.1. Seyidi Hikâyesi	131
2.5.1.1.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	132
2.5.1.1.3. Şah İsmail Hikâyesi	132
2.5.1.1.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	132
2.5.1.1.5. Mehmud Hikâyesi.....	133
2.5.1.1.6. Xeste Qasım Hikâyesi.....	133
2.5.1.1.7. Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi.....	133
2.5.1.1.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	133
2.5.1.1.9. Tilim Xan Hikâyesi.....	134
2.5.1.1.10. Göğçek Reza ve Dede Yadıger Hikâyesi.....	134
2.5.1.1.11. Mesım Hikâyesi	134
2.5.1.1.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	134
2.5.1.1.13. Tahır Mirza Hikâyesi	134
2.5.1.1.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi.....	135
2.5.1.1.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	135

2.5.1.2. Geçiş Formelleri	135
2.5.1.2.1. Seyidi Hikâyesi	135
2.5.1.2.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	136
2.5.1.2.3. Şah İsmail Hikâyesi	137
2.5.1.2.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	138
2.5.1.2.5. Mehmud Hikâyesi.....	138
2.5.1.2.6. Xeste Qasım Hikâyesi.....	139
2.5.1.2.7. Koroğlu Nigar Hanım Hikâyesi.....	139
2.5.1.2.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	140
2.5.1.2.9. Tilim Xan Hikâyesi.....	140
2.5.1.2.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi.....	141
2.5.1.2.11. Mesım Hikâyesi	141
2.5.1.2.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	142
2.5.1.2.13. Tahır Mirza Hikâyesi	142
2.5.1.2.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi.....	143
2.5.1.2.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	143
2.5.1.3. Bitiş Formelleri.....	144
2.5.1.3.1. Seyidi Hikâyesi	144
2.5.1.3.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	144
2.5.1.3.3. Şah İsmail Hikâyesi	145
2.5.1.3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	145
2.5.1.3.5. Mehmud Hikâyesi.....	145
2.5.1.3.6. Xeste Qasım Hikâyesi.....	145
2.5.1.3.7. Koroğlu Nigar Hanım Hikâyesi.....	145
2.5.1.3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	146
2.5.1.3.9. Tilim Xan Hikâyesi.....	146
2.5.1.3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi.....	146
2.5.1.3.11. Mesım Hikâyesi	146
2.5.1.3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	147
2.5.1.3.13. Tahır Mirza Hikâyesi	147
2.5.1.3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi.....	147
2.5.1.3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	147
2.5.2. Ses Taklidi Kelimeler.....	148

2.5.2.1. Seyidi Hikâyesi.....	148
2.5.2.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	148
2.5.2.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	148
2.5.2.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	148
2.5.2.5. Mehmud Hikâyesi	148
2.5.2.6. Xeste Qasım Hikâyesi	148
2.5.2.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	148
2.5.2.8. Kerem ile Esli Hikâyesi.....	149
2.5.2.9. Tilim Xan Hikâyesi	149
2.5.2.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi	149
2.5.2.11. Mesım Hikâyesi.....	149
2.5.2.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	149
2.5.2.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	149
2.5.2.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	149
2.5.2.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	149
2.5.3. Deyimler.....	149
2.5.3.1. Seyidi Hikâyesi.....	150
2.5.3.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	150
2.5.3.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	150
2.5.3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	150
2.5.3.5. Mehmud Hikâyesi	150
2.5.3.6. Xeste Qasım Hikâyesi	150
2.5.3.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	150
2.5.3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi.....	150
2.5.3.9. Tilim Xan Hikâyesi	150
2.5.3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi	150
2.5.3.11. Mesım Hikâyesi.....	150
2.5.3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	150
2.5.3.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	151
2.5.3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	151
2.5.3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	151
2.5.4. Atasözleri	151
2.5.4.1. Seyidi Hikâyesi.....	151

2.5.4.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	151
2.5.4.3. Şah İsmail Hikâyesi	151
2.5.4.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	151
2.5.4.5. Mehmud Hikâyesi	152
2.5.4.6. Xeste Qasım Hikâyesi	152
2.5.4.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	152
2.5.4.8. Kerem ile Esli Hikâyesi.....	152
2.5.4.9. Tilim Xan Hikâyesi	152
2.5.4.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi	152
2.5.4.11. Mesım Hikâyesi.....	152
2.5.4.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	152
2.5.4.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	153
2.5.4.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	153
2.5.4.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	153
2.5.5. Ara Sözler	153
2.5.5.1. Açıklayıcı ve Öğretici Ara Sözler	153
2.5.5.1.1. Seyidi Hikâyesi	154
2.5.5.1.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	157
2.5.5.1.3. Şah İsmail Hikâyesi	159
2.5.5.1.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	161
2.5.5.1.5. Mehmud Hikâyesi.....	161
2.5.5.1.6. Xeste Qasım Hikâyesi.....	162
2.5.5.1.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	163
2.5.5.1.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	164
2.5.5.1.9. Tilim Xan Hikâyesi.....	165
2.5.5.1.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi.....	165
2.5.5.1.11. Mesım Hikâyesi	166
2.5.5.1.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	166
2.5.5.1.13. Tahır Mirza Hikâyesi	166
2.5.5.1.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi.....	167
2.5.5.1.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	168
2.5.5.2. Görüş, Yorum ve Eleştiriler	168
2.5.5.2.1. Seyidi Hikâyesi	169

2.5.5.2.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	171
2.5.5.2.3. Şah İsmail Hikâyesi	172
2.5.5.2.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	174
2.5.5.2.5. Mehmud Hikâyesi.....	176
2.5.5.2.6. Xeste Qasım Hikâyesi.....	176
2.5.5.2.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	177
2.5.5.2.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	179
2.5.5.2.9. Tilim Xan Hikâyesi.....	180
2.5.5.2.10. Göğçek Reza ve Dede Yadıger Hikâyesi.....	180
2.5.5.2.11. Mesım Hikâyesi	181
2.5.5.2.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	182
2.5.5.2.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	183
2.5.5.2.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi.....	184
2.5.5.2.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	184
2.5.5.3. Şahsi Serzeniş ve İtiraf.....	185
2.5.5.3.1. Seyidi Hikâyesi	185
2.5.5.3.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	185
2.5.5.3.3. Şah İsmail Hikâyesi	186
2.5.5.3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	186
2.5.5.3.5. Mehmud Hikâyesi.....	186
2.5.5.3.6. Xeste Qasım Hikâyesi.....	186
2.5.5.3.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	186
2.5.5.3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi	187
2.5.5.3.9. Tilim Xan Hikâyesi.....	188
2.5.5.3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadıger Hikâyesi.....	188
2.5.5.3.11. Mesım Hikâyesi	188
2.5.5.3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	189
2.5.5.3.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	189
2.5.5.3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi.....	190
2.5.5.3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	190
2.5.6. Alkış ve Kargışlar	190
2.5.6.1. Seyidi Hikâyesi.....	190
2.5.6.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	191

2.5.6.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	191
2.5.6.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	192
2.5.6.5. Mehmud Hikâyesi	192
2.5.6.6. Xeste Qasım Hikâyesi	192
2.5.6.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	193
2.5.6.8. Kerem ile Esli Hikâyesi.....	193
2.5.6.9. Tilim Xan Hikâyesi	193
2.5.6.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi	193
2.5.6.11. Mesım Hikâyesi.....	194
2.5.6.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	194
2.5.6.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	194
2.5.6.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	194
2.5.6.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	194
2.5.7. Mizah	195
2.5.7.1. Seyidi Hikâyesi.....	195
2.5.7.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	196
2.5.7.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	196
2.5.7.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	196
2.5.7.5. Mehmud Hikâyesi	196
2.5.7.6. Xeste Qasım Hikâyesi	196
2.5.7.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	196
2.5.7.8. Kerem ile Esli Hikâyesi.....	196
2.5.7.9. Tilim Xan Hikâyesi	197
2.5.7.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi	197
2.5.7.11. Mesım Hikâyesi.....	197
2.5.7.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	197
2.5.7.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	197
2.5.7.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	197
2.5.7.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	198
2.5.8. Benzetmeler	198
2.5.8.1. Seyidi Hikâyesi.....	198
2.5.8.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	199
2.5.8.3. Şah İsmail Hikâyesi.....	199

2.5.8.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	199
2.5.8.5. Mehmud Hikâyesi	199
2.5.8.6. Xeste Qasım Hikâyesi	199
2.5.8.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	200
2.5.8.8. Kerem ile Esli Hikâyesi.....	200
2.5.8.9. Tilim Xan Hikâyesi	200
2.5.8.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi	200
2.5.8. 11. Mesım Hikâyesi.....	200
2.5.8.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	201
2.5.8.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	201
2.5.8.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi	201
2.5.8.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi	201

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HİKÂYELER	203
3.1. Seyidi Hikâyesi	203
3.2. Âşığ Qarip Hikâyesi	283
3.3. Şah İsmail Hikâyesi	354
3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi	442
3.5. Mehmud Hikâyesi.....	533

KISALTMALAR

C	: Cilt
çev.	: Çeviren
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
haz.	: Hazırlayan
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
S	: Sayı
ss.	: Sayfa sayısı
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire

GİRİŞ

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Konu

Türk edebiyatında önemli bir yer teşkil eden Âşık Edebiyatı, geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmekte ve çeşitli temsilciler yetiştirmektedir. Ozan-baksı geleneğinin devamı niteliğinde olan âşıklar, Türkiye’de olduğu gibi Güney Azerbaycan’da da oldukça kıymetli bir grubu temsil etmektedir. Bu bağlamda tezimiz, Hemedan bölgesinin usta âşıklarından olan Âşık Heyder’in derlenen hikâyelerini ve hikâyelerinin tahlillerini ele almaktadır.

1.2. Amaç

Güzey Azerbaycan âşıklık geleneği sözlü kültür ortamındaki varlığını uzun yıllardır devam ettirmektedir. Son dönemlerdeki teknolojik gelişmelerin artması, bölgedeki âşıklık geleneği ile ilgili malzemelerin derlenmesini zaruri hale getirmiştir. Dolayısıyla incelediğimiz âşık, bölgedeki diğer âşıklar tarafından devrin son büyük ustası olarak kabul edilmesi hasebiyle araştırılmaya değer görülmüştür. Böylece, derlenen halk edebiyatı ürünleri bir sonraki kuşaklara aktarılarak, hem varlığını devam ettirecek hem de bilimsel bir çalışma olarak önemli bir yer teşkil edecektir.

1.3. Kapsam

Tezimizin kapsamı, İran sınırları içindeki Hemedan bölgesinin profesyonel âşıklarından olan Âşık Heyder’in hayatı, hikâye repertuarı ve derlenen on beş hikâyenin tahlilini içermektedir. Bunların yanında inceleme yaptığımız bölgenin tarihî ve coğrafi özellikleri, halk edebiyatı, âşıklık geleneği ve bölge hakkında şu ana kadar yapılan halk edebiyatı çalışmaları verilmiştir.

1.4. Yöntem

Çalışmamızda çeşitli araştırmacıların belirlediği metotlardan ve halk kültürü ile ilgili çalışmalarda kullanılan derleme araştırmalarından faydalanılmıştır.

Bölgede yaptığımız alan araştırmasında Türkiye'deki âşıklık geleneği ile ilgili bilgilerin hemen hemen aynısını Azerbaycan sahasında da görmüş bulunmaktayız. Hemedan'daki derleme çalışmaları sırasında Âşık Heyder ile birebir görüşme fırsatı bularak, on beş hikâyeyi kamera, ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesi yardımıyla kaydettik. Gözlem ve görüşme yöntemlerinin kullanıldığı araştırmada, âşığın hayatı hakkındaki bilgiler, sohbet havası içinde sorulan sorulardan alınan cevaplara göre düzenlenmiştir. Ayrıca muhitteki diğer âşıklarla görüşülerek bölgenin âşıklık geleneği hakkında bilgilerin toplanmasına gayret edilmiştir. Âşıklık geleneği hakkında derlenen tüm bilgiler terkip edilmiş ve hikâyelerle birlikte tezde verilmiştir.

ARAŞTIRILAN BÖLGENİN ÖZELLİKLERİ

2.1. Güney Azerbaycan ve Hemedan'ın Coğrafi Özellikleri

Tezimiz, kaynağını İran sınırları içinde yer alan Güney Azerbaycan'a bağlı Hemedan bölgesinden almaktadır. Dolayısıyla esas çalışmamıza geçmeden önce ilk olarak Güney Azerbaycan, ardından da Hemedan bölgesinin İran sınırları içindeki coğrafi özelliklerini vermeyi gerekli buluyoruz.

Günümüz İran sınırları içinde yer alan Güney Azerbaycan, tarihinin çeşitli dönemlerinde siyasi ve kültürel baskılarla karşı kaşıya kalmıştır. 12 Ekim 1813 tarihinde Rusya ve İran arasında imzalanan Gülistan Antlaşması ile Azerbaycan ikiye ayrılmıştır. Azerbaycan'ın kuzey bölgesi Rusya'ya bağlanırken, güneyi ise İran'a bırakılmıştır (Özdamar, 2011: 2). Rusya ve İran arasında 16 yıl boyunca süren savaş sonucunda 10 Şubat 1828'de imzalanan Türkmençay Antlaşması ile Azerbaycan'ın mevcut bölünmesi devam etmiştir. Netice itibari ile Aras nehrinin kuzeyi Çarlık Rusya'ya, güneyi ise Kacar sülalesi yönetimindeki İran'a bırakılmıştır (Gökdağ ve Heyet, 2004: 51).

İran'da varlığını sürdüren Türk topluluklarının yoğun olarak yaşadığı bölgeler Ali Rıza Sarrafi tarafından üç grupta incelenirken, aynı zamanda Güney Azerbaycan'ın sınırları da belirtilmiş olur.

Birinci grup "Güney Azerbaycan" veya "Kuzey-Batı Türk Yurtları" diye adlandırılır. Bu grubun sınırları Tahran'ın doğusundan başlayarak güneyde Büyük Çöl (Deşt-i Kebir)'ün batı sınırlarını takip ederek Kum'a, oradan da batıya yönelerek Tefriş, Melayir, Nihavend, Hemedan'ın batısından kuzey-batıya yönelip Bicar, Miyandap, Soğukbulak (Mehabat), Nağabey, Türkiye-İran-Irak sınırının kesiştiği noktadan Türkiye sınırı boyunca uzanıp Nahcivan, Ermenistan, Azerbaycan sınırı boyunca Hazar kıyısına ulaşır, güneyde Taliş, Halhal, Rudbar, Kazvin'den Tahran'a varan sınırlar arasında kalan bölgedir. Güney Azerbaycan bölgesi yaklaşık 170.000 km² lik bir alanı kaplamaktadır. İran Türklerinin dörtte üçlük bölümü bu bölgede ikamet etmektedir. Bu bölgenin merkezî şehri konumunda Tebriz bulunmakta olup ayrıca Culfa, Merend, Muğan, Marağa,

Goşaçay (Miyandab), Karaağaç, Miyana, Halhal, Erdebil, Germi, Keleyber ve Âlemdâr-Gerger (Hâdişehr) Tebriz, Şebüster, Heşterî (Azeran), Serab, Meşkinşehr, Eher, Sereskend bu bölgenin diğer mühim şehirlerindendir.

İkinci grupta “Kuzey-Doğu Türk Yurtları” denilen bölge bulunmaktadır. Bu grubun sınırları Hazar denizinin doğu ucunda bulunan Bendere Türkmen’den başlayarak doğuya doğru Türkmenistan sınırı boyunca devam eden ve Afganistan sınırını takip ederek güneye doğru yay çizen Daşlıburun, Çat, Derbend, Deregez, Kelat Nadiri, Serehs, Salihabad, Taybad’dan Büyük Çöl’ün kenarına inen ve oradan batıya dönüp gölün kıyısını takip ederek Bircand, Firdevs, Kaşmir, Sebzevar, Abbasabad, Şahruh, Damğan’dan kuzeye yönelerek Gorgan’a ulaşan çizginin ihata ettiği ve Horasan Türkleri ile Türkmenlerinin yaşadığı bölgeyi kapsamaktadır. Bu bölgedeki önemli yerleşim yerleri ise Korgan, Bendere, Türkmen, Kümbeti, Kavus, Guçan, Bocnurd (Biryurt), Şirvan, Deregez, Kâlaleh, Meşhed, Nişabur, Sebzevar, Türbet-e Haydariyan, Aşgan (Aşhana), Serehs, İsfarayın ve Kelat’tır.

Üçüncü ve son grup ise “Güney ve Merkez Türk Yurtları” adlı bölgeyi içine almaktadır. Bu bölgeyi İran’ın güney batısında Basra Körfezi boyunca uzanan Zagros Dağları ile bu dağların oluşturduğu plato ve yaylalar teşkil eder. Bununla birlikte tarihi seyre uygun olarak bu bölgeye Kaşkay Yurdu da denilmektedir. Bölgenin merkezî şehri Firuzabad olup, Şiraz ve Kazerun’da diğer mühim şehirlerindendir (Kafkasyalı, 2009b: 25-27).

İran’ın en büyük etnik grubu olarak karşımıza çıkan Türklerin toplam nüfusu yaklaşık 34 milyondur. Bunların 20 milyonu Güzey Azerbaycan’da, 10 milyonu Tahran’da, 2 milyonu Kaşkayı olarak güneyde, 2 milyonu Horasan’da ve 2 milyonu da Hazar kıyısındaki Türkmen topluluğundan meydana gelmektedir (Sarıkaya, 2008: 168). Ancak İran’daki Türk nüfusu çeşitli araştırmacılar tarafından 20 milyon, 25 milyon, 33 milyon ve 34 milyon gibi farklı sayılarla telaffuz edilmektedir (Gökdağ ve Heyet, 2004: 52).

Güney Azerbaycan ile ilgili coğrafi bilgilerden sonra Hemedan bölgesinin coğrafyası hakkındaki bilgilere geçebiliriz. Hemedan Eyaleti, İran’ın batı bölgesinde yer almakta olup kuzeyinde Kazvin ve Zencan eyaletleri, batısında Kürdistan ve Kirmanşah eyaletleri, güneyinde Loristan,

doğusunda ise Merkez eyaletleri ile çevrilmiştir (Bayram, 2014: 379). Eyaletin önemli kentleri Tuyserkan, Nihavent, Melayer, Esedabad, Bahar, Rezen ve Kebudraheng'dir.

Zagros dağ silsilesinin devamı olan Elvent dağlarının doğu eteğinde kurulmuş olan Hemedan eyaleti, engebeli bir yapıya sahiptir. Eyaletin en yüksek yeri 3574 m, en alçak yeri ise 1820 metredir (Sohrabiabad, 2012: 9).

Hemedan eyaleti bir yanıyla Mezopotamya'dan Kafkasya'ya, öteki yanıyla da Bağdat'tan başlayıp Doğu Türkistan'a ulaşan ve Horasan Yolu denilen, ticaret ve askerî yolun geçiş noktası konumundadır. İran'ın yüzölçümünün %11,5'ini oluşturan eyalet, 1997'de yapılan siyasi ayrıma göre 8 il, 20 ilçe, 20 belde ve 70 köyden oluşmaktadır (Sohrabiabad, 2012: 9). Hemedan, 1986'da 1.5 milyonu geçen bir nüfusa sahipti (Yazıcı, 1998: 183). Ancak 1997'de yapılan nüfus sayımına göre eyaletin toplam nüfusu 1.677.957 olarak verilmiştir (Sohrabiabad, 2012: 9). Hemedan'da hâkim nüfusu Azeri Türkleri oluştururken bunların yanında Farslar, Kürtler, Lorlar ve Lekler de bulunmaktadır.

2.2. Güney Azerbaycan ve Hemedan'ın Tarihi

Güney Azerbaycan, tarihin kadim devirlerinden beri Türk topluluklarının göç ettiği (Blaga, 1997: 84) bölgeler arasında yer alır. Azerbaycan'ın Türkleşmesi Faruk Sümer ve Peter B. Golden'a göre üç dönemde gerçekleşmiştir. İlk iki dönemi oluşturan Selçuklular ve Moğollar devrinde Türk Oğuz boyları batıya doğru yani Anadolu ve Kuzey Azerbaycan'a sürülmüşlerdir. Son dönem olan Moğol sonrası devirde ise İran'daki Türk unsurları Anadolu Türkleri ile birleşerek yeniden İran'a dönmüşlerdir (Sümer, 1957: 429-447; Golden, 2013: 395).

İran'da Türklerin yeniden doğuşu 1502 yılında Safevilerin yönetimi ele geçirmesiyle mümkün olmuştur. Şeyh Safiyyüddin'in torunlarından olan ve Şii zümrelerin önderliğini elinde tutan Şah İsmail, Şii mezhebini organize edip, siyasi altyapısını da güçlendirdikten sonra tüm İran'a yaymıştır. Şah İsmail, 1514'te Çaldıran'da Yavuz Sultan Selim'e yenilmesine rağmen ülkenin sınırlarını Bağdat'tan Herat'a kadar genişletmiştir.

1735 yılında yönetim Safeviler'den Nadir Şah'a geçtikten sonra yönetimin başına bu sefer Afşar Türkleri gelmiştir. Bu devirde Gence'de imzalanan anlaşma koşulları gereği Ruslar, işgal ettikleri Hazar kıyılarından çekilmek zorunda kalmıştır. Aynı dönemde Tiflis, İrevan, Nahçıvan ve Tebriz'den Osmanlı Devleti'nin çekilmesiyle Azerbaycan'ın tümü Nadir Şah'ın eline geçmiştir (Özdamar, 2011: 10).

1747 yılında bir saray darbesi neticesinde öldürülen Nadir Şah'tan sonra ülke bir karışıklık evresi geçirir. Bu kaostan faydalanan bazı prenslikler bağımsızlıklarını ilan ettikten (Swietochowski, 1988: 20) sonra ellerine geçen bir fırsatla yönetime Kacar Hanedanı geçmiştir. Ülkeyi modernleşme yönünden ilerleten Kacar Hanedanlığı, 12 Ekim 1813'de Gülistan Antlaşması'nı imzalayarak Aras Nehri'nin kuzeyini Rusya'ya bırakmak zorunda kalmıştır. Bununla beraber 1828'deki Türkmençay Antlaşması ile Kafkaslar ve Azerbaycan'daki bütün haklarından vazgeçmeye mecbur olurlar (Kafkasyalı, 2009a: 26-27). Bu antlaşma ile birlikte Azerbaycan'ın kuzeyi Rusya'ya ve güneyi ise Kacar hanedanlığına bırakılarak Kuzey Azerbaycan ve Güney Azerbaycan olarak bölünme gerçekleşmiştir.

Pehlevî'ler dönemiyle birlikte Türk hâkimiyeti kırılmaya başlar ve yerini Fars milliyetçiliği alır. Bu dönemde, Fars milliyetçiliğinin verdiği anlayışla Türkler ikinci plana düşmüştür ve hatta Fars ve Farslaşmadan başka hiçbir ırk ve dil kabul edilmemiştir. Bu zor koşullar altında Türkler baskılara göğüs germeye çalışırken öte taraftan da Türk dili yasaklanmıştır.

İngiltere'nin desteğiyle tahta geçen Rıza Şah, bu dönemde dikta bir yönetim anlayışını benimseyip, Birinci Dünya Savaşı boyunca İngilizlere ağır kayıplar yaşatan Kaşkay Türklerini sürgün etme yoluna giderek onları cezalandırmıştır. Ayrıca kendi dönemindeki Azerbaycan Türkleri üzerinde Farslaştırma politikası izleyerek kendine karşı çıkan 24 bin yazar, aydın, şair ve siyaset adamını öldürtüp bütün basın ve yayın organlarına sansür koymuştur (Kafkasyalı, 2010: 84).

Başta Rıza Han olmak üzere Pehlevî sülalesiyle birlikte Fars şovenizmi, bilim ve hayatın tüm alanlarında açıkça ve resmî olarak işe başlamış, uygulanmış ve egemen olmuştur. Bu dönemden sonra İran'da bulunan diğer

milletlerin dil ve edebiyatları devlet tarafından yasaklanmıştır. Dolayısıyla dil ve edebiyatların gelişmesi durma noktasına gelmiştir (Zehtabi, 2010: 27).

Şah Rıza Pehlevî'den sonra tahta geçen oğlu Muhammed Rıza Pehlevî döneminde de aynı uygulamalar devam eder ve 1946 yılında Amerika'dan satın alınan ağır silahlarla Tebriz ve Urmiye'de katliamlar yapılır. Toplam üç gün süren katliamlarda 25 bin Azerbaycan Türkü katledilir. 2500 kişi idama mahkûm edilirken 8 bin kişi ağır cezalara çarpıtılır. Ayrıca 3600 aile asimile edilmek için Fars bölgelerine sürgün edilir ve 70 bin aile de Kuzey Azerbaycan'a sığınır. Emperyalist şah orduları yayınevleri, kültür kulüpleri, edebiyat ocaklarını yıkıp yağmalar. Türkçe yayınlar başta olmak üzere Türklükle ilgili tüm kitaplar toplatılarak yakılır (Kafkasyalı, 2010: 87).

İran İslam Cumhuriyetinin kuruluş aşamasında Türkler önemli bir rol üstlenmiştir. 18-19 Şubat 1978 tarihlerinde Tebriz'de meydana gelen ayaklanmada Şah rejiminin yıkılmasına Türkler önyak olmuştur. İran İslam Cumhuriyetinin kurulduğu yıllarda Türklere çeşitli alanlarda kısmi olarak özgürlükler verileceği düşünülmüştür (Gökdağ ve Heyet, 2004: 58). 1 Nisan 1979 tarihinde yapılan referandumdan sonra İran İslam Cumhuriyeti kurulur. İran İslam Devrimi sadece Humeyni ve onun yandaşları tarafından gerçekleştirilmiş bir hareket değildir. Farklı idealler ve beklentileri olan çeşitli grupların ortak paydada birleşmeleri ile gerçekleşmiştir. Böylece yıllardan beri Pehlevî Hanedanı'nın adaletsizlikleri, zulümleri, keyfi uygulamaları ve yabancılarla işbirliğinden usanan halk, bu düşüncelerle mücadele vermiştir (Kafkasyalı, 2010: 92). İslam devrimine çeşitli yönlerden destek veren Türkler, devrim sonrasında Pehlevî dönemine nazaran daha rahat bir ortam bulmuştur. İstedikleri gibi olmasa da Türk dilini özgür bir ortamda kullanan Türkler, kendi dilleriyle gazete ve dergi gibi çeşitli yayınlar çıkarmışlardır.

Devrim sonrasında gelen özgürlük ortamı fazla sürmeyip İran-İrak savaşıyla birlikte ikinci plana düşmüştür. Rafsabcani'nin savaş sonrasında uyguladığı sıkıyönetimle birlikte Azerbaycan Türkleri arasında milliyetçiliğin kademeli olarak gelişmesi engellenmiştir. Lakin Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Güney Azerbaycan Türkleri arasında millî bilinç tekrar yükselmiştir. 90'lı yıllardan sonra Güney Azerbaycan Türklerinde milliyetçilik geleneksel

çizgisi olan kültürel sahadan, siyasi sahaya kaymıştır. İran İslam Cumhuriyeti, güneydeki millî bilincin yükselişini fark etmesi sebebi ile Azerbaycan-Ermenistan savaşında Ermenistan'dan yana tavır almıştır (Turan, 2011: 65). Çünkü alacağı bu tavırla Kuzey ve Güney Azerbaycan arasındaki bağlantının sağlanmasını engellemiş olacaktı. Günümüzde de Güney Azerbaycan Türkleri hâlâ Fars baskısı altında yaşamaktadır.

Güney Azerbaycan'a ait tarihî bilginin verilmesinin ardından Hemedan'ın tarihî seyri de şu şekilde açıklanabilir.

Tarihsel olarak Güney Azerbaycan içinde yer alan Hemedan, arkeolog ve tarihçilere göre bugünkü İran'ın en eski şehirlerden biri olarak görülmektedir. Elvent Dağı'nın kaya yazılarından hareket eden arkeologlar, Hemedan'da ilk yerleşim izlerinin MÖ III bin yılına uzandığını belirtmektedir (Sohrabiabad, 2012: 12). Bu kadar kadim bir tarihe sahip olan Hemedan, süreç içinde farklı adlarla da anılmıştır.

Hemedan adı, ilk olarak Asur çivi yazılı tabletlerinde Amadana; I. Darius dönemine ait olan (MÖ 521-486) Bîsütun kitâbesinin eski Farsça kısmında Hağmatana (Hangmatana) ve Elamca kısmında Agmadana; Grek tarihçisi Herodotos'ta Agbatana, Batlamyus'ta Ekbatana; Ermeni kaynaklarında Ahmatan, Hemetan, Ahmedan ve Tevrat'ta (Ezra, 6/2) Akmetada şekillerinde geçmektedir. Bu ad Arap kaynaklarına, Farsça'da seslilerden sonra gelen *dâl* harfinin *z* (*zâl*) telaffuz edildiği dönemlerdeki eski şekliyle Hemezân olarak girmiştir (Yazıcı, 1998: 183). Ayrıca Yakut Hamavi, Hemedan'ın başka bir adının Saru (Saruk) olduğunu ifade ederken, Evliya Çelebi de aynı adı Moğolca Kalcak şeklinde kaydetmiştir (Bala, 1950: 420).

Herodotos'tan öğrenilen bilgilere göre Hemedan, Kral Deiokes (MÖ 728-673) tarafından MÖ VII. asırda Med İmparatorluğu'nun başkenti olarak kurulmuştur. İç içe yedi surla çevrilmiş olan şehir, Medlerin, Bâbilliler'le beraber Asurlular'ı yenmeleri üzerine önem kazanmaya başlamıştır. Med İmparatorluğu'na son veren Ahamenîler'in gerçek kurucusu kabul edilen II. Kyros (MÖ 559-530) tarafından da Hemedan başkent olarak tercih edilmiştir. Ahamenî saltanatına son veren İskender İmparatorluğu döneminde üs olarak kullanılan şehir, ardından Arsaklı (Partlar, Eşkâniyân)

Hânedanı'nın da (MÖ 256-MS 214) başkenti olmuştur. Lakin Sâsâniler döneminde önemini kaybeden Hemedan, Nihâvend Savaşı'ndan (21/642) sonra 645'te Arap hâkimiyeti altına girmiştir (Yazıcı, 1998: 183-184). 931 yılında Büveyih'ler sülalesinden olan Mertavicziyari'nin Hemedan'a saldırması sebebiyle şehir kısmen tahrip edilmiş, X-XI. yüzyıllarda da Hemedan, Aliziyar, Kakuya, Dilemi ve Hüsneviye gibi küçük yerel sülalelerin hâkimiyet çekişmelerinden dolayı büyük bir yıkıma uğramıştır (Bala, 1950: 421).

Hemedan'a Türklerin yerleşimi Sâsâniler döneminde başlamış olup Abbasiler döneminde ise yoğun bir şekilde devam etmiştir. Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun kurucusu Tuğrul Bey, Cibal ile birlikte Hemedan'ı fethetmiştir. Ardından Irak Selçuklularının başkenti olan Hemedan, tekrar siyasi bir önem kazanmaya başlamıştır. Hemedan'da dönemin hükümdarları tarafından sosyal refahın sağlanması için birçok saray, medrese ve cami inşa ettirilmiştir. Hadis bilimciler, tarihçiler, coğrafi bilimciler, arifler ve edebiyatçıların sayısal olarak üst seviyeye çıktığı bu dönemde, son Selçuklu sultanı II. Tuğrul (1177-1194), Harezimşah sultanı tarafından yenilgiye uğratıldıktan sonra Hemedan'daki Selçuklu hâkimiyeti son bulmuş ve Azerbaycan Atabeyleri eliyle idare edilmiştir. 1120-1230 yılları arasında üç kez Moğol saldırısına uğramış olan Hemedan, bu saldırılar sırasında Moğollar tarafından tahrip edilmiştir (Sohrabiabad, 2012: 13-14).

Hülâgû Han döneminde üs olarak kullanılan Hemedan, İlhanlılar döneminde bir ölçüde imar görüp tekrar eski parlak hâline kavuşmuştur. Bu dönemde Hemedan ilim ve kültür şehri olmasının yanında ticaret merkezi konumundadır. Hemedan, İlhanlılar'dan sonra Celâyirliler ve Timurluların hâkimiyeti altına girmiştir ve bilhassa Timur döneminde ciddi zararlar görmüştür. Ardından sırasıyla Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safevîler'in hâkimiyeti altında kalmıştır (Yazıcı, 1998: 184).

Safevîler döneminde bir nebze de olsa eski önemini kazanan Hemedan, ekonomik açıdan da güçlenmiştir. I. Şah İsmail döneminde sanayileşme faaliyetleri denenmiştir. Ahmet Paşa tarafından 1722 yılında fetholunan Hemedan, 1730 yılında Nadir Şah Afşar tarafından ele geçirilmiştir. Hemedan, 1731 yılında yeniden Osmanlı hâkimiyetine geçmiş ve 1732

yılında yapılan barış anlaşması neticesinde Osmanlı ordusu tarafından İran'a bırakılmıştır. Afşarların ardından Hemedan'da hâkimiyeti ele geçiren Zend sülalesine, Kacarlar son vermiştir. Bu dönemde askerî üs olma özelliğinden ayrılan Hemedan, Kacar Memalik-i Mahrusa'sı için depo olarak kullanılmış, ekonomik özelliğini devam ettirmiştir (Sohrabiabad, 2012: 14-15).

I. Dünya Savaşı sırasında Rus ve İngiliz işgalinde kalan Hemedan, Türkiye'ye karşı bir üs olarak kullanılmıştır. Buna karşın şehir, Osmanlılarla bu devletler arasında birkaç kez el değiştirmesine rağmen savaş sonunda İngilizler tarafından İran'a bırakılmıştır (Yazıcı, 1998: 185). 1907 yılında Rus ve İngilizler arasında yapılan anlaşma neticesinde bugünkü İran iki bölgeye ayrılarak kuzey kısmı (Azerbaycan bölgesi) Hemedan da dâhil olmak üzere Rusların kontrolüne, güney kısmı ise İngilizlerin kontrolü altına girmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Hemedan'ın Bağdat, Basra Körfezi ile Azerbaycan ve Kaskasya'ya giden Kazvin ile Sultaniye ve Merkezî İran'a giden yolları birleştiren stratejik bir bölgede yer alması, çok defa devletler arasında el değiştirmesine sebep olmuştur. Günümüzde ise Hemedan eyaleti siyasal ve jeopolitik önemini korumaktayken İran'ı Mezopotamya'ya bağlayan Tahran, Kirmanşah ve Bağdat ana yolu üzerinde olmakla birlikte nüfus ve ekonomi açısından İran'ın en önemli eyaletlerinden biri konumundadır (Sohrabiabad, 2012: 15).

2.3. Güney Azerbaycan Halk Edebiyatına Genel Bir Bakış

Türk halk edebiyatı, Türk halkının asırlar boyunca ortak bir çabayla oluşturduğu zengin bedii sanat incilerinden oluşan değerli bir hazinedir. Türk halkının çeşitli zamanlarda oluşturduğu ve nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaştırdığı destan, masal, hikâye, türkü, ağıt, atasözü, deyim, bilmece, bulmaca, fıkra gibi edebî ürünlerden oluşmaktadır. Halk edebiyatı, bu zengin edebî ürünlerin, sözlü geleneğe dayanma, diğer sanat dallarıyla ilişkili olma, terbiyevî ve estetik önem taşıma, çeşitli varyantlara sahip olma, halkın hayatında meydana gelen her bir önemli hadisenin bedii ifadesini yansıtma gibi özelliklerini kendi içinde barındırmaktadır. Millî kimliği oluşturan bütün unsurların bir araya geldiği edebiyat ürünlerinde ve bilhassa halk edebiyatında, Türk halkının her yönüyle millî haslet ve

hususiyetleri yer alır. Nicelik ve nitelik bakımından çok zengin bir halk edebiyatına sahip olan İran Türk edebiyatının en önemli özelliği başından beri Türk halk edebiyatını esas almasıdır (Kafkasyalı, 2010: 165).

Modern Azerbaycan edebiyatının temelleri XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren atılmaya başlanmıştır. Asrın sonlarına doğru Kuzey Azerbaycan ilk ürünlerini vermeye başlarken, Güney Azerbaycan'da ise II. Dünya savaşıdan sonraki yıllar beklenmiştir. Ancak bu noktada araştırmacıların, Modern Azerbaycan edebiyatının temellerinin ne zaman atıldığı konusunda fikir birliğine varamadıkları, dolayısıyla da ortaya farklı görüşlerin atıldığı görülür. Birinci gruptaki araştırmacılar, modern edebiyatın Kuzey Azerbaycan ile beraber başladığı belirtirken ikinci gruptaki araştırmacılar modern edebiyatın II. Dünya savaşıdan sonra Rusların Güney Azerbaycan'a girmesiyle başladığını iddia eder. Üçüncü grup ise Modern Azerbaycan edebiyatının başlangıcının 1979 İslam Devrimiyle teşekkül ettiğini belirtmektedir (Okumuş, 2007: 1142).

Yavuz Akpınar, *Azerî Edebiyat Araştırmaları* adlı eserinde modern edebiyatın başlangıcının Türkmençay Antlaşması ile ortaya çıktığını belirtir (Akpınar, 1994: 84). Cevat Heyet ise *Azerbaycan Edebiyat Tarihi* adlı eserinde bu edebiyatı tıpkı Yavuz Akpınar gibi Türkmençay Antlaşması ile başlatarak edebiyatı da Meşrutiyet Dönemi, Pehlevî Dönemi ve Muasır Dönem olarak üç grupta ele alır (Okumuş, 2007: 1142).

XVI. asırda Safevîler döneminde Şah İsmail, bizatihi şiilik propagandası yapmak amacıyla âşık tarzında koşmalar yazmıştır. Dolayısıyla bu koşmalar saz şairleri için kaçınılmaz bir fırsat yaratmıştır. Bilhassa yaygınlaşan Hz. Ali temalı şiirler, destanların ilham kaynağı olmuştur. *Veraka ve Gülşah* ile *Âşık Garip* destanlarında bu temaya rastlamak mümkündür (Akpınar, 1994: 27-28).

Türk âşıklık geleneğinin en kadim âşığı olan Kurbanî, XV. asrın sonu ile XVI. asrın başlarında yaşamıştır. İran'ın Dirili kentinde dünyaya gelen Kurbanî'nin sanatını da bu bölgede icra ettiği düşünülmektedir. Çaldıran Savaşı sonunda Kars'a götürülen âşıklar arasından bulunan Kurbanî'nin Kars'ta on yıl kaldıktan sonra Tebriz'e döndüğü bilinmektedir. Tasnif ettiği *Ġurbanî* adlı hikâyesindeki lirizm ve Türkçeyi kullanma kabiliyeti onun

büyük bir üstat âşık/şair olduğunun kanıtıdır. Ayrıca şiirlerinde halk şiir formlarını mükemmel derecede iyi kullanmıştır (Kafkasyalı, 2010: 174).

XVI. asrın diğer bir üstat âşığı ise Zencan bölgesinde yaşayan ve *Şîri ile Birçek Hanım* adlı meşhur halk hikâyesinin musannifi olan Âşık Şirin de kesin olmamakla birlikte bu devirde ele alınabilir (Kafkasyalı, 2010: 174).

Şah İsmail'in yaptığı çalışmalarla teşvik gören saz şairleri XVII. yüzyılda karşılaştığı siyasi sıkıntılardan kurtularak geniş yayılım sahası bulmuştur. Bu asırda Azerbaycan halk edebiyatının dönüm noktasıyla karşılaşılır. Şah Abbas ile başlayan Farslaştırma politikası, Türk halkının kendi mazisine, kendi ananesine, kendi efsanesine dönmesini sağlamıştır. Bu ruhi halet içinde saz âşıkları halkın ruhi durumuna yakın koşmalar ve destanlar dile getirmiştir. Fakat *Kerem ile Ash*, *Âşık Garip ve Abbas ile Gülgez* gibi sırf aşkı ele alan hikâyeler de anlatılmıştır (Akpınar, 1994: 28).

XVI. asrın sonu ile XVII. asrın başlarında yaşayan çok mühim bir âşık da Âşık Abbas Tufarganlı'dır. Güney Azerbaycan'ın Tufargan şehrinden olan Âşık Abbas, İran Türk edebiyatına aynı zamanda genel Türk edebiyatına akıcı ve kusursuz geraylılar¹, lirik koşmalar, üstatnâmeler, tecnisler, divanîler ile birlikte hayatı etrafında teşekkül eden *Abbas ve Gülgez* adlı hikâyeyi bırakmıştır (Kafkasyalı, 2010: 174).

XVII. asırda Türk âşıklık geleneğinin önemli muhitlerinden olan Karadağ bölgesinde üstat makamında bulunan ünlü bir âşık da sadece İran Türklerinin değil, bütün Türk dünyasının en ünlü bayatı/mani üstadı olan Sarı Âşık'tır. Hemen her manisini cinaslı, sanat gücü yüksek, Türk halkının duygularını yansıtır nitelikte, duru bir Türkçe ile vücuda getirmiştir (Kafkasyalı, 2010: 175).

Halk edebiyatı kendi tekâmülünü hızlı bir şekilde sürdürürken, halk ve saz şairleri geleneğe uygun olarak ürünler vermeye devam etmişlerdir. Âşık tarzı şiirin yanında, halk destanları, masallar, maniler, fıkralar, bilmece gibi sözlü edebiyatın ürünleri de kendi ananelerine bağlı olarak devam etmiştir. XVIII. asırdan itibaren, halk edebiyatının nazım şekilleri ve ifade hususiyetleri yazılı edebiyat üzerinde tesirini kademeli olarak artırmıştır (Okumuş, 2007: 1145).

¹ 8'li hece ile söylenmiş koşmalara verilen addır.

XVII. asrın sonları ile XVIII. asrın başlarında yaşayan Hasta Kasım adındaki âşığın hakkında bilinenler daha çok sözlü geleneğe dayanır. Tebriz yakınlarındaki Tikmedaş'da diğer âşıklar gibi birçok yöreyi dolaşıp Lezgi Ahmet adındaki âşıkla karşılaşmıştır. Hasta Kasım, lirik ve didaktik şiirleri ile şöhret kazanmış, derin bilgiye, yüksek ilham gücüne ve büyük kabiliyete sahip üstat bir âşık olmuştur. *Ali Yâr, Mâsum, Cihan ile Abdullah* adlı hikâyelerinin yanı sıra (Kafkasyalı, 2010: 175) *Hasta Kasım Hikâyesi* tarzında biyografik karakter taşıyan halk hikâyelerinin yaratılmasında usta-çırak ilişkisinin büyük rolü vardır. Hatta bazı âşıklar kendi hayat hikâyelerini bizzat tanzim ederek yeni âşık hikâyeleri oluşturmuştur.

XVIII. asrın diğer önemli üstat şahsiyetlerinden biri de tarihî Türk kenti Erdebil'in Meşkin kasabasından olan Meşkinli Mehemmed'dir. Ayrıca şiirlerinin ekseriyetini Türkçe söyleyen, koşma ve üstatnâmeleri ile Türk edebiyatına büyük hizmet eden ve Salmas şehrinden olan Kul Artun, dönemin diğer mühim âşıklarındandır (Kafkasyalı, 2010: 175).

XIX. asra geldiğimizde ise imzalanan Türkmençay Antlaşması, Azerbaycan'ın tek olan kaderinin ikiye ayrılmasına sebep olurken Kuzey Azerbaycan'da edebî hayat Rus etkisi altında şekillenmeye başlar. Güney Azerbaycan'da ise edebiyat, klasik tesirden kendisi alamayıp evvelki çağlara göre daha sönük bir hâl almıştır.

Bu devirde âşıklar ve halk şairleriyle tekâmülünü sürdüren halk edebiyatı, geleneğe uygun olarak hece vezni ile söylenmiş ürünler meydana getirirken az da olsa aruz vezni ile klasik edebiyatın nazım şekilleriyle eserlerin verildiği de olmuştur. Ayrıca bu dönemin klasik edebiyat şairleri de hece vezni ile koşmalar, geraylılar terennüm etmişlerdir. Âşık tarzı şiirin yanında halk destanları, nağıllar, letifeler (fıkralar), tapmacalar (bilmece), bayatılar (maniler) vs. gibi şifahi edebiyat neveleri belirli bir ananeye bağlı olarak halkın ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Bu devirde en çok bilinen ve anlatılan halk hikâyeleri *Âşık Garip, Şah İsmail, Ferhad ile Şirin, Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı, Emrah, Abbas ile Gülgez*'dir. Bunların yanında Köroğlu kolları da halk içerisinde yaşamış ve hikâyeleşmiş varyantlardır. Bu devirde Âşık Cemal, Güney Azerbaycan'da yaşamış en meşhur âşıklar arasında bulunurken yazılı edebiyat âşık şiir tarzında da Hayran Hanım

Dünbülî, Mehdi Bey Şekakî, Mehemmed Hanife Aciz, Andelib Karacadağî, Seyyid Ebulkasım Nebatî, Mirza Mehdi Şükûhî'yi sayabiliriz (Akpınar, 1994: 39-40).

XVIII. asrın sonu ile XIX. asrın başlarında (1763-1831) Save şehrinin Merağey kentinde yaşayan Tilim Han da bu dönemin büyük üstatlarından. Onun âşıklık yaptığı veya çöğür çaldığı malum değilse bile şiirlerinin neredeyse tamamı günümüzdeki âşıkların dilindedir (Kafkasyalı, 2010: 175). Tilim Han'ın hayatının etrafında teşekkül eden *Tilim Han Hikâyesi* de bölgenin önemli ürünlerindedir.

Âşık Haydar Gulu, Âşık Sayat, Âşık İmam Gulu ve Âşık Ahmed de XVIII. asrın sonu ile XIX. asrın başlarında yaşamış diğer âşıklardandır. Ayrıca XIX. asırda, Bahşi Amangeli Göni, Bahşi Annaberdi Aydoğduoğlu, Şükür Bahşi adlı üstat bahşilerin yanında Dollu Mustafa ve Balovlu Ahmed gibi geleneği devam ettiren âşıkların da yaşadığı bilinmektedir (Kafkasyalı, 2010: 175).

1821 yılında Gökçe'de dünyaya gelen ve 105 yıllık bir ömür yaşayan Âşık Aliasker, sadece Azerbaycan edebiyatının değil, bütün Doğu ve Yakın Doğu Türk edebiyatlarına katkı sağlamış, büyük bir üstat konumundadır. İran Türkleri arasında türkülerinin okunmadığı, şiirlerinin söylenmediği yer neredeyse yoktur (Kafkasyalı, 2010: 176).

XIX. asır, Güney Azerbaycan'da halk edebiyatının diğer edebiyatlara oranla daha verimli geçtiği söylenilebilecek bir çağdır. Bu dönemde gezgin âşıkların sazla çalıp söyledikleri yüzlerce halk hikâyesi mevcuttur. Âşık tarzı şiirlerle başlayan halk şairlerinin sayısında artış olmuştur (Akpınar, 1994: 44).

1917 Rus Bolşevik ihtilalinin ardından Rus ordusu 1918'de İran'dan çekilir. Hıyabanî'nin başkanlığındaki Demokratik Partisi tarafından 7 Nisan 1920'de Azadistan devleti ilan edilir. Hıyabanî kısa zamanda eğitim-öğretimden toprak reformuna kadar birçok alanda önemli işlere imza atar. Lakin devlet, daha bir yılını doldurmadan Fars güçleri tarafından yıkılır. Bundan sonra baskı ve sansür dönemi başlar. 1920'lerin sonunda Azerbaycan ve Türkiye'deki alfabe değişikliği ve Pehlevî rejiminin baskıları ile Güney Azerbaycan'ın ana kaynakları kurumaya başlar. Dolayısıyla

gelişim durma noktasına gelir, hatta gerileme dönemi başlar (Okumuş, 2007: 1150). Bu baskılar, şahın ülkeyi terk etmesiyle azalırken 1979 yılında İran İslam Cumhuriyeti'nin kurulması ile yavaş da olsa bir ilerleme görülür.

Halk edebiyatı, bilhassa âşıklık geleneği, Güney Azerbaycan edebiyatını besleyen önemli kollardandır. XIX. asrın sonlarından itibaren gittikçe sönükleşen ve bir nazire edebiyatı hâlini alan eski edebiyat, bölgede âşık edebiyatının gelişmesine ve öneminin daha da anlaşılmasına vesile olur. Güney Azerbaycan'da halk edebiyatı XX. asrın başlarına kadar Kuzey Azerbaycan ile paralel devam etmiştir. XX. asrın sonlarına doğru folklor ürünlerinin tespiti ve derlenmesi çalışmaları, hem âşıklık geleneğinin canlanmasında hem de modern edebiyatın tema ve biçiminin şekillenmesinde son derece etkili olmuştur (Okumuş, 2007: 1151).

Pehlevîler döneminde yayımlanan Türkçe kitapların büyük bir oranını şiir ve halk edebiyatına ait ürünler oluşturmaktadır. 1943 yılında A. Müçtehidî'nin 2500 Türkçe deyim ve atasözlerini içeren eseri yayımlanmıştır. 1953'te Ali Tebrizli, *Dâstân-i Aslî ve Kerem* kitabını, ardından da *Şah İsmayıl* adlı tarihî romanını yayımlar. 1960 ve ondan sonraki yıllarda Tebriz'in Firdevsi yayınevi tarafından *Şehname*'nin Türkmen Türkçesine tercümesi ile *Muhtar Nâme*, *İskender Nâme* ve *Rüstem Nâme* gibi Türkçe eserler yayımlanmıştır. H. M. Savalan'ın, 1962 ve 1964 yıllarında *Terâneha-ye Torki* (Türkçe Şarkılar) adlı iki ciltlik halk türküleri kitabı yayımlanmıştır. M. A. Ferzane 1963'te *Bayatılar* kitabını, 1964'te ise yukarıda anılan *Mebâni-ye Destûr-e Zebân-e Azerbaycanî* eserini neşretmiştir. 1965 yılında Selamullah Cavid'in *Nemuneha-yi Ez Folklor-i Azerbaycan* (Azerbaycan Folklorundan Örnekler) eserinin ilk cildi ve 1979'daki devrimden hemen sonra ikinci cildi yayımlanmıştır. Ayrıca, 1966'da Samed Behrengi ve Behruz Dehgan'ın birlikte derledikleri *Folklor-e Azerbaycan* (Azerbaycan Folkloru), *Kısseha-ye Azerbaycan* (Azerbaycan Masalları) gibi çalışmaların da adları zikredilebilir. Bu dönemde *Dede Korkut Destanları* 5 defa yayımlanmıştır. İlki 1979 yılında M. A. Ferzane tarafından yayımlanan eser, daha sonra 1999'da H. M. Güneyli tarafından da neşredilmiştir. Üçüncü neşri çağdaş Azerbaycan Türkçesiyle olup, M. R. İsmayılzade'ye aittir. Eserin her bir kısmı 1976'da F. Azebdeferi ve M. H.

Ekberi tarafından İngilizceden Farsçaya çevrilmiştir. Kitabın tam çevirisi ise 2002'de Behzad Behzadi tarafından Tahran'da yayımlanmıştır. A. Sarrafi'ye göre 1979'dan günümüze kadar halk edebiyatıyla ilgili 115 kitap yayımlanmıştır. Bu kitaplardan 90'ı Azerbaycan Türkçesi, 9'u Farsça, 10'u Türkmen Türkçesi ve 6'sı iki dilde yani Türkçe-Farsça olarak yayımlanmıştır. M. H. Hesâri, *Folklor Yığmakta Gabagcılar* adlı makalesinde, son dönemlerde İran'da Türk folkloruna ait malzemelerin, Fars folkloruna mal edilmesine karşı çıkmıştır. Hesâri, A. E. Dehhuda'nın 4 ciltlik *Emsal ve Hikem* ile E. Emiri'nin *Ferheng-i Avam* kitaplarında Nizâmî, Katran Tebrizi, Hâkânî gibi Farsça yazan Türk şairlerinin ve Türk halk edebiyatı ve folklor örneklerinin Farsa mal edilmesini şiddetle tenkit etmektedir (Gökdağ ve Heyet, 2004: 55-72).

İran Türklerinin halk bilimi ürünleri hâlâ tam manasıyla derlenip kayıt altına alınmamış olsa bile Ali Kemalî, Perviz Yegânîzârî, Ali Tebrizî, Cevad Heyet, Yahya Şeyda, Hüseyin Feyzullahi Vehid, Muhammed Kerimî, Ali Rıza Sarrafî, Mir Hidayet Hesârî, Ali Halhalî, Yusuf Kahramanzâde, İsa Yegâne, Menuçehr Kiyânî, Esedullah Merdanî, Pervin Behmenî, Farzad Mercanî, Behruz İmanî, Behzad Behzadî, Rıza Hemraz, Menuçehr Azizî, Hüseyin Sai, Muhammed İbadi Karahanlı Alışık gibi araştırmacı yazarlar önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir (Kafkasyalı, 2010: 166).

Âşıklık geleneğinin yanı sıra modern şiirin gelişmesine de katkı sağlayan şairlerden biri olan Âşık Hüseyin Cavan (1916-1985), XX. asır Azerbaycan ve İran Klasik Âşık Edebiyatının en usta temsilcilerinden biri olarak 1940'lı yıllarda üne kavuşmuştur. Bu bağlamda âşıklık geleneğinin gelişmesi ve yayılmasında önemli katkıları olduğu muhakkaktır (Kafkasyalı, 2002: 228).

XX. asırda Güney Azerbaycan'da görülen diğer üstat âşıklar şunlardır: Gaşem Caferî, Hüseyin Namiver Eminabadî, Aziz Şehnazî, Abdullah Dollu, Gülmammed Teymuri, Namaz Ali, Ali Vahidî, Ali Sulduzlu, Kurban Ziyabadî, Rikab Ekberi, Elmas Mürşidi, Memmed Eli Kerefisli, Aziz Han, Yusuf Yerganlı, Muhammed Ali Sofular, Ceviz Eli, Memmed Hesen Sengekli, Sıtk Eli Rızaî, Yusuf İsmailî, İsmailî Reşidî, Muharrem Selmanî, İsmail Şahmuradî, Kasımî Temettün (Kafkasyalı, 2010: 176).

Günümüzde İran coğrafyasında yaşayan Türk toplulukları arasında iki binden fazla âşık/bahşi Türk âşıklık geleneğini devam ettirmekte, dolayısıyla Türk diline hizmet etmektedir (Kafkasyalı, 2010: 133). Dil hizmetinin yanı sıra kültür ile Türk gelenek ve göreneklerinin de gelecek nesillere aktarılması yönünde önemli başka bir görevi de ifa ettiği aşikârdır.

2.4. Hemedan Âşıklık Geleneği

Asırlardır Anadolu ile Türkistan arasında köprü görevi gören ve yerleşik Türk yurdu sayılan İran coğrafyası, Türk dünyasında âşıklık geleneğinin en canlı yaşatıldığı yerlerin başında gelir. Bir yandan Türk âşıklık geleneğinin özünü muhafaza eden, öteki yandan da kendine has bir gelişim çizgisinde ilerleyen İran Azerbaycan bölgesi, Türk âşıklık geleneğinin lokomotif bölgesi niteliğindedir. Türk dili, edebiyatı, folkloru ve kültürü bu bölgede hâlen canlılığını ve devamlılığını korumaktadır (Kafkasyalı, 2009a: 33). İran Türkleri çeşitli sosyal ve siyasi baskılar yaşamasına rağmen Türklük bilincini, kimliğini, gelenek ve göreneklerini bir sonraki kuşaklara, âşıklık geleneği yardımıyla aktarması, yeni nesillerin kendi kimliklerini korumalarını sağlayabilir. Âşıklık geleneğinin bu kadar fonksiyonu içinde belki en önemli olanı, Türk dilini koruma vasfıdır. Gelenek, bir nevi ocak ve dil fakültesi rolünde olup dilin yaşatılması, gelişimi ve yayılımı açısından son derece önemlidir.

İran Türklerinin âşık muhitlerinin sınıflandırmasında birçok araştırmacı tasnifler oluşturmuştur. Bu tasniflerden ilkinin Azad Nebiyev, *Azerbaycan Âşık Mektepleri* adlı eserinde altı grupta incelemiştir: 1- Anadolu Âşık Mektebi, 2- Şirvan Âşık Mektebi, 3- Zakatala Âşık Mektebi, 4- Tebriz Âşık Mektebi, 5- Göyçe Âşık Mektebi ve 6- Karabağ Âşık Mektebi. Nebiyev sınıflandırmayı bu şekilde yaptıktan sonra Tebriz Âşık Mektebi'ni de sekiz alt başlığa ayırmıştır: 1- Karadağ Âşık Muhiti, 2- Urmiye Âşık Muhiti, 3- Zencan Âşık Muhiti, 4- Hemedan Âşık Muhiti, 5- Save Âşık Muhiti, 6- Horasan Âşık Muhiti, 7- Serap Âşık Muhiti ve 8- Kaşkay Âşık Muhiti (Kobotarian, 2013: 55).

İkinci bir sınıflandırma Enver Uzun tarafından *İran Türk Folkloru* adlı çalışmasında yapılmıştır. Uzun, bu tasnifinde 1- Urmiye Âşık Muhiti, 2-

Karadağ-Tebriz Âşık Muhiti, 3- Kaşkay Âşık Muhiti, 4- Save Âşık Muhiti, 5- Sulduz Âşık Muhiti, 6- Zencan Âşık Muhiti ve 7- Horasan Âşık Muhiti olarak ele almıştır (Uzun, 2007: 23-31).

Ali Kafkasyalı, *İran Türkleri Âşık Muhitleri* adlı eserinde ise İran âşıklık geleneğini yedi bölgede sınıflandırmıştır: 1- Tebriz-Karadağ Âşık Muhiti, 2- Urmiye Âşık Muhiti, 3- Sulduz Âşık Muhiti, 4- Zencan Âşık Muhiti, 5- Kum-Save Âşık Muhiti, 6- Horasan-Türkmen Âşık Muhiti, 7- Kaşkay Âşık Muhiti (Kafkasyalı, 2009b: 33-296).

Son olarak, Nabi Kobotarian *Tebriz Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı* adlı çalışmasında İran Türkleri âşık muhitlerini üç grupta incelemiştir: 1- Azerbaycan Âşık Muhiti, 2- Türkmensahra Âşık Muhiti, 3- Kaşkay Âşık Muhiti (Kobotarian, 2013: 54-69).

İncelenen tasniflerde Azad Nebiyev, Hemedan Âşık Muhitini, Tebriz Âşık Mektebi'ne dâhil ederken, Ali Kafkasyalı'nın yaptığı sınıflandırmada ise Kum-Save Âşık Muhiti'nde ele alındığı görülmektedir. Ayrıca Enver Uzun ve Ali Kafkasyalı'nın yapmış oldukları tasniflerin neredeyse benzer olduğu dikkatimizi çekmiştir.

2.4.1. Âşıklık Geleneğinin Temsilcileri

Âşıklık geleneğinin temelini teşkil eden ozan-baksı geleneği hakkındaki malumatlar MS V. asrın ilk yarısında Hun devrine aittir. Ozanlar, Oğuzlar arasında kopuz eşliğinde destan okuyan ve kutsiyet atfedilen kişilerdir. Atilla döneminden itibaren ise eski Türk ordularının yanı başında ozanların bulunduğu Latin kaynaklarından tespit edilmiştir (Köprülü, 1976: 82). Bu bağlamda orduların yanında ozanların bulunuşu hem ordunun moral gücünün artmasını hem de ölen askerlerin ardından ağıtlar yakılmasını sağlamıştır (Roux, 1994: 226).

Âşıklık geleneğinin en önemli temsilcileri arasında yer alan âşıkların adları, farklı Türk boyları tarafından çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Türk boyları arasında şaman, oyun, kam, baksı ve ozan gibi adları alan şairler, sihirbazlık, rakkaslık, musikişinaslık, hekimlik gibi birçok vasfı üzerinde toplayarak toplum tarafından önemli bir zümre olarak görülmüştür. Lakin tarihî süreçte insanlar arasında gelişen iş bölümü ile birlikte şairliğin,

bakıcılığın, efsunculuğun, müneccimliğın, rûhanîliğın yavaş yavaş ayrı şahıs ve zümrelerde tecelli ettiğı görülmüştür (Köprülü, 2004: 71-78).

Gelenek içinde şamanların çeşitli görevleri üzerlerinde topladıkları dönemlerde din ile musikinin iç içe olduğu lakin iş bölünmesiyle birlikte vazifeleri birer birer farklı kişilere aktardığı sırada musikinin de dinin tesirinden kurtularak bağımsız bir hüviyette varlığını sürdürdüğünü hatırlatmak gerekir.

Şaman, semadaki Tanrılara kurban sunmada, ölünün ruhunu yerin dibine göndermede, kötü ruhlar tarafından gelen fenalıkları önlemede, hastalıkları tedavi etmede ve ölülerin ruhlarını semaya göndermede (Köprülü, 2004: 72) nasıl ki davulundan faydalanıyorsa, ozanların kopuzunun da tedavi edici, kötü ruhları kovması, yardım dilemesi ve ruhu dinlendirici (Ögel, 1991: 5-13) fonksiyonları bulunmakta ve bu benzerlikler dikkat çekmektedir.

M. Fuad Köprülü, baksıların en eski devirlerde, musiki ile sihir yapan, şiirler terennüm eden, gâipten haber veren ve hekimlik yapan; Oğuzların baksı mevkiinde ve onunla aynı anlamda kullanılan ozan kelimesinin ise bugün bizim âşık dediğimiz halk şairi-musikişinaslara verilen bir isim olduğunu belirtmiştir. Ayrıca XIV. asrın ortalarında veya XV. asrın ilk yıllarında ozanların toplum içinde kutsiyeti olan bir şahsiyet olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Köprülü, tarihî süreçte Selçukîlerin ordularında karşımıza çıkan ozanların, XV. asrın ortalarına dek varlığını sürdürdüğünü, lakin XVI. asırdan başlayarak gerek Azerbaycan sahasında gerekse Anadolu sahasında ozan kelimesinin yerine artık âşık kelimesinin kullanıldığını incelemelerinde açıklamıştır (Köprülü, 2004: 80-83). Böylece âşık tipi, Allah'la mistik birlik arayan tekke âşığından ve dans, müzik eşliğinde yarı sihirbaz şaman ozan tipinden farklılaşmıştır. Dolayısıyla âşık, kutsiyet addedilmeyen kahvehanelerde, hanlarda, düğün evlerinde halkı eğlendirmekle görevli, bir güzele bağlılık gibi dindışı konuları işleyen sanatçı tipine dönüşmüştür (Artun, 2008: 2).

İlhan Başgöz, âşıkların kökenini, insan topluluklarının belirli bir gelişme çağında yaşamış olan müzisyen-şair tipinin bizdeki benzerleri olarak nitelemesinin ardından köklerini ilkel topluluklardaki şiir, müzik, dans ve

sihir gibi birçok sanatı kendinde toplayan sihirbaz sanatçılara kadar uzatır (Artun, 2008: 2). Dolayısıyla günümüz âşıklarının atası, şaman, ozanlar olup geleneğin temsilcileri olarak hâlen varlığını devam ettirmektedir.

Günümüzde Anadolu sahası ile birlikte Azerbaycan ve İran Azerbaycan'ında *âşık* terimi kullanılırken Ermeni halk âşıkları ise *âşuğ* tabirini kullanmaktadır (Boratav, 1968: 340). Ayrıca bir âşığı belirlemek için araştırmacılar; âşıkta doğaçlama söyleme yeteneğinin olup olmadığı, saz çalıp çalmadığı, atışma yapıp yapmadığı, bade içip içmediği, usta-çırak geleneğinde yetişip yetişmediği gibi kriterleri aramışlardır (Artun, 2008: 3).

Hemedan âşık muhitinde âşıklara *âşık* kavramının dışında *çalıcı* da denilmektedir. Bölgede *çalıcının öz toyu* şeklindeki atasözünün de bulunması, bu kavramın varlığını desteklemektedir. Bu atasözü ile kastedilen, kişinin, işini değer vererek yapması, işiyle itinayla uğraşıp tamamlaması gibi manalardır.

2.4.2. Hemedan Âşıkları ve Balabancıları

İran coğrafyası, günümüzde hem üstat âşıklarının çokluğu, hem âşık edebiyatı ürünlerinin bolluğu, hem çalgı aletlerinin çeşitliliği ve hem de âşıklık geleneğinin tüm özellikleriyle varlığını devam ettirmesi bakımından Türk dünyasında, âşıklık geleneğinin en canlı olarak yaşadığı yerlerden biridir. Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan ve diğer Türk Devlet ve topluluklarındaki âşıklar ile karşılaştırıldığında, İran Türk âşıklık geleneği ilk sırayı alır (Kafkasyalı, 2010: 170). Dolayısıyla Hemedan âşık muhitinde de hakkın rahmetine kavuşmuş üstat âşıklarla birlikte hâlen yaşayan âşıklar da bulunmaktadır.

Hemedan'da hakkın rahmetine eren âşıklar:

1. Âşık Ceviz Eli
2. Âşık Eli
3. Âşık Ekberi Gafuri
4. Âşık Eli Murat
5. Âşık Ferzi
6. Âşık Hadi
7. Âşık Hüseyin Eli Kuricânî

8. Âşık İsmail Bahşı
9. Âşık Kasımî Temettün
10. Âşık Kudret
11. Âşık Mahmut
12. Âşık Memmed Eli Kerefisli
13. Âşık Mövla
14. Âşık Museyib Zuhurifer
15. Âşık Neği
16. Âşık Selmanı Muhammedi
17. Âşık Sıtk Eli Rızaî
18. Âşık Sohbetullahi Tahiri
19. Âşık Şah Murat
20. Âşık Teği

Hemedan'da günümüzde yaşayan âşıklar:

1. Âşık Abbas Melayirli
2. Âşık Ağameli
3. Âşık Çemendi Çarsugi
4. Âşık Ehmed
5. Âşık Eli
6. Âşık Eli Nadiri
7. Âşık Emir Kamurani
8. Âşık Emir Ferahani
9. Âşık Erşed Celali
10. Âşık Ezzet Melayirli
11. Âşık Eziz Salihî
12. Âşık Ferec
13. Âşık Gelgeli
14. Âşık Hemzeli
15. Âşık Heyder Eli Mahmudi
16. Âşık Heyder Eli Nezeri
17. Âşık Hüseyin Ağa Muhammedi
18. Âşık Kadir Ferhadi

19. Âşık Maşallah
20. Âşık Mecit
21. Âşık Mesiholla
22. Âşık Muhsin Paşayi
23. Âşık Nicat Eli Celali
24. Âşık Rahman Eli Deryayi
25. Âşık Şad Eli
26. Âşık Xan Mirza
27. Âşık Xüdayar

Hemedan'daki balabancılar:

1. Âşık Ehmed Mustafavî
2. Âşık Muhsin Paşayi
3. Âşık Rahman Ali Deryayı
4. Âşık Rehmaneli
5. İskenderî Mecidî
6. Şirviye Muhammedi
7. Zabıtî

İran Türklerinin genelinde iki bine yakın âşık bulunmakta olup bu âşıklar Türk topluluklarının bulunduğu yerlere giderek sanatlarını icra etmektedir.

Bölgedeki bazı âşıklar, İran Kültür Bakanlığı tarafından çeşitli ödüllerle ödüllendirilmiştir. Ödüllü âşıklar arasında Âşık Heyder, Âşık Xan Mirza ve Âşık Ferec bulunmaktadır.

2.4.3. Âşığın Yetişmesi

Çoğu araştırmacı, âşıқта bulunması gereken önemli unsurlardan biri olarak *bade içme* hadisesini görür. Bade içme olayı, âşığın rüyasında pir, Hızır veya peygamber elinden verilen nesneyi yemesi veya içmesidir. Gerçekleşen bu hadisede mühim olan unsur, pirlerden bir şeyin alınıp yenilmesi veya içilmesidir. Rüya motifi ile âşıklar bir hâlden başka bir hâle geçer. Dolayısıyla temelde meydana gelen değişim, ilk hâlden sıyrılıp,

yeni bir kişiliğin ortaya çıkmasıyla neticelenir. Sadece âşıklarda değil aynı zamanda bazı hikâyelerin başkahramanlarında da bu durum görülebilir.

Halk hikâyelerinde, hikâye kahramanının âşık olmasına sebep olan rüya motifi, kompleks bir motiftir. Hikâye kahramanı rüyada pir elinden bade içerek Tanrı aşkını, sevgilinin aşkını ve kendisine toplum içinde müstesna bir yer sağlayacak bütün bilgi ve kabiliyetleri kazanır. Uyandığı andan itibaren yeni vasıflarıyla çevresinde ilgi, sevgi ve saygı görmesini sağlar (Günay, 2011: 129). Rüyasında böylece pirlere aldığını yiyen veya içen âşıklar, *badeli âşık* veya *hâk âşığı* olarak tarif edilir.

Âşıklığın belirleyici faktörlerinden olan bade içme hadisesinde, Hemedan âşıkları iki görüşe ayrılmıştır. Bir grup âşık, bade içme hadisesinin olduğunu belirtirken diğer grup âşık bu hadiseyi kesinlikle reddeder. Bölgede yapmış olduğumuz araştırmalar sırasında bu konu ile ilgili olarak bölge âşıklarından Âşık Xan Mirza, “böyle bir hadise eğer tarihte yaşanmamış olsaydı, kimse bahsetmezdi” demektedir. Dolayısıyla böyle bir olay yaşandığı ve âşıklar tarafından bilindiği için bu durumun mümkün olabileceğini belirtmektedir.

Alan araştırması sırasında bu hususta görüştüğümüz bir diğer şahsiyet Cevâd Hüseyinqoli Pur, bölgede daha önce yaşamış ve şu anda hakkın rahmetine kavuşmuş ünlü musikişinas Âşık Mahmud’un, rüyasında Hz. Ali elinden cam aldığını ve hâk âşığı olduğunu belirtmiştir.

Âşıklığın bir diğer önemli vasfı ise âşığın *usta-çırak* geleneğinde yetişmesidir. Âşık, küçüklükten itibaren yanında bulunduğu ustasının sadece âşıklıkla ilgili saz çalma, makamlı çalma, hikâye veya destan öğrenme, hikâyecilik geleneğini idrak etme gibi hadiselerini değil, bunlarla birlikte bir oyun (düğünün) nasıl yönetileceğini, toylarda dinleyiciyi nasıl etkileyeceğini ve en önemlisi bu geleneğin edep erkânını da öğrenir. Öğrendiği bu bilgileri vakti geldiğinde yanında yetiştireceği çırağına aktarma vazifesini yerine getirecektir.

Hemedan’ın yaşayan en büyük üstatlarından sayılan Âşık Heyder’in çıraklık dönemini babası Âşık Mövla’nın yanında geçirdiğini biliyoruz. Âşık Mövla’dan edindiği bilgi birikimini bu yaşına kadar hafızasında tutan âşığın, birebir olarak yetiştirdiği herhangi bir çırağı olmamıştır. Lakin bölge

âşıkları ile yaptığımız sohbetlerde çoğu âşık, Âşık Heyder'i ustası olarak görmektedir.

Hemedan âşık muhitinin bir diğer önemli âşığı olan Âşık Xan Mirza, ustalarından edindiği bütün bilgi ve birikimlerini yazılı hâle getirmiştir. Ayrıca bildiği destan veya hikâyelerin manzum kısımlarının notlarını da düzenli olarak tutmuştur. Usta-çırak geleneğiyle yetişen Âşık Xan Mirza'nın ustası olarak kabul ettiği âşıklar şunlardır: Âşık Seftar Eli, Âşık Muhammed Xan, Âşık Hüseyin, Âşık Veli, Âşık Esed, Âşık İsmail, Âşık Eliyullah, Âşık Hebibullah, Âşık Hüseyin Eli Kuricânî, Âşık Yekup Eli, Âşık Can Muhammed, Âşık Sohbetullahi Tahiri, Âşık Ekberi Gafuri, Âşık Mahmud Eli, Âşık Muhammede Nazirî, Âşık Yeğîn Eli, Âşık Qarip Eli, Âşık Selmanî Muhammedi, Âşık Mahmudi Cevâhiri, Âşık Zöhrap, Âşık Emireli Meliki, Âşık İskenderi Ezimi, Âşık Hesen Ağa Mihrebani, Âşık Süleyman.

Âşıklık üzerine yaptığımız görüşmelerde, Âşık Mecid, nerede toy görürse gittiğini ve toydaki âşıklardan parça parça bile olsa çok fazla birikim edindiğini bildirmektedir. Destan ile hikâyeleri, uzun süredir yanında eğitim aldığı ustası Âşık Mesiholla'dan öğrendiğini belirtmiştir.

Hemedan âşık muhitinde yapmış olduğumuz alan araştırmaları sırasında bölge âşıkları arasında usta-çırak geleneğinin varlığı görülmüştür. Lakin modernleşen dünya ile birlikte âşıklığa karşı duyulan istek azaldığı için son dönemde ustaların çırak bulmada güçlük çektikleri tespit edilmiştir. Âşıkların yanına nadir olarak gelen çırakların da geçim derdinden dolayı âşıklık mesleğini başlamadan bıraktıklarını bölge âşıklarından duymaktayız.

Mahlas, âşıklık geleneğinde âşıkların eserlerinde kullandıkları takma adlara verilen isimdir. Şükrü Elçin'e göre âşıkların/şairlerin isimleri yerine ikinci bir isim kullanma veya bir tür imza sayılabilecek *tapşırma* veya *mahlas* alma geleneğinin Türk kültüründe *ad alma* geleneği ile yakından ilgisi vardır. Elçin, ad alma geleneğinin köklerinin de totemizm ve destanî devirlere kadar dayandığını belirtmektedir. Ayrıca mahlas, şairlerin hayatında 1- Şeyh-Pîr tesiriyle, 2- Üstatlar, imamlar, 3- Bizatihi şairlerin aldığı mahlaslar olarak üç şekilde alınır (Elçin, 1997: 41-48).

Âşıklar veya şairler mahlaslarını şiirlerin son dördüklerinde kullanmakla birlikte asıl gayeleri şiirlerinin kime ait olduğunun bilinmesi,

aynı adla başka şair veya âşıkların adlarıyla karışmasının engellenmesidir. Ancak âşık veya şair tanınmaya başlandıkça asıl adı unutulmuş sadece mahlasıyla anılmaya başlar (Artun, 2008: 58-59).

Hemedan âşık muhitinde âşıkların genelde kendi adlarını veya birden fazla adı olduğunda ise sadece bir tanesini kullandıklarını görmekteyiz. Çalışmamızın merkezinde bulunan âşığın, asıl adı Hacı Heyder Eli Mahmudî olmasına rağmen bölge insanları tarafından Âşık Heyder olarak bilinip, ün salmıştır. Bölgenin bir diğer önemli âşığı olan Âşık Xan Mirza'nın asıl adı Hak Rıza Fetri'dir ancak bölgede Âşık Xan Mirza olarak üne kavuşmuştur. Lalejin âşıklarından ve bilhassa güzel sesiyle ünlenmiş Âşık Ferec'in de asıl adı Ferecullah Hoşkiâfa'dır. Dolayısıyla Hemedan'daki âşıkların kendi adlarının yanında mahlas kullandıkları da görülür.

Âşıkların hünerlerini, bilgi üstünlüklerini diğer âşıklara kanıtlamak için şiirlerle birbirini sınamasına *atışma* denir. Âşıklık geleneği dairesinde âşıkların hazır-cevap, güzel konuşma ve bilgilerini ölçme yollarından biri olarak görülen atışmaların asıl amacı karşıdaki âşığın parasını veya sazını almaktır. Böylece âşık, hem üstünlüğünü kabul ettirir hem de diğer âşıklar tarafından daha fazla itibar görür. Hemedan âşık muhitinde atışma yerine *açıp-bağlama* kullanılırken *deyişme* tabirine yer vermedikleri görülmüştür.

Hemedan muhitinde âşıklar birbirlerini şiirlerle denerken dörtlüklerin içine sıkıştırdıkları sorularla karşı tarafı zor durumda bırakmaya çalışır. Hemedan'da bir âşığın sorduğu sorunun şiirle karşılık verilmemesine ya da başka bir ifadeyle sözünün açılmamasına *küful bent* adı verilir. Hemedan âşık muhitinin en önde gelen açıp bağlamaları, Hasta Kasım (Hasta Kasım ile Lezgi Ahmed) ve Şîri ile Birçek (Şîri ile Birçek) hikâyelerinde geçmektedir. Bölgedeki bir rivayete göre Hasta Kasım, Türkiye'ye yaptığı bir seyahatte birçok âşıkla karşılaşmış, açıp bağlamaya girmiştir. Girdiği şiir karşılaşmalarının on ikisini kazanarak, vatanına on iki sazla döndüğünü birçok âşıktan duymuş bulunmaktayız.

Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi'nde, Reza'nın babasının Dede Yadiger denilen âşıkla açıp bağlamaya girdiği lakin yarışı kaybettiğinden dolayı sazını Dede Yadiger'e bırakarak âşıklık mesleğini terk ettiğini

görüyoruz. Dolayısıyla âşığın, açıp bağlama neticesinde sazını bırakması ve hatta âşıklık mesleğini terk etme riski de olduğu görülmektedir.

Âşık Heyder âşıklık mesleği boyunca birçok âşıkla karşılaşmıştır. Girdiği bütün açıp bağlamaları kazandığını ve hatta kendisiyle yarışmaya giren bir âşığı daha ilk dörtlükte bağlamayı başardığını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu olaydan sonra kendisiyle açıp bağlamaya girmeye kimsenin cesaret edemediğini de bahsetmeden geçememiştir. Örnek olarak şu iki dörtlüğü verebiliriz:

Sual:

Göyden yere geldi on zad
Digörüm seri nedi
Dördü dilli, beşi dilsiz
Digörüm onların bes peri nedi

Cevap:

Göyden yere geldi on zad
Bismillah seridi
Dördü kitap, beşi namaz
Biri Cebrail peridi

Âşıklık geleneğinin en önemli vasıflarından biri de âşığın *saz çalabilme* yeteneğidir. Saz çalma, âşıkların küçüklükten itibaren usta bir âşığın yanında yetişmeye başlamasıyla birlikte ilk öğrendiği vazifelerin başında gelir. Âşık, saz çalmayı öğrenerek, ustasından öğrendiği bölge makamlarını, hikâyeleri, destanları ve şiirleri saz eşliğinde çalmaya başlar. Hemedan bölgesinde neredeyse bütün âşıklar saz çalabilmektedir.

Hemedan âşıklarının ortak özelliklerinden biri, saz ve sözü birlikte dinleyiciye sunmalarıdır. Ustaların yanında yetişerek sözü saza katan âşıkların, bölgede önemli bir yer edindiği malumdur. Bölgenin yine genel bir özelliği, saz veya sözden birinin noksan olmasının kişinin âşık adıyla anılmamasına sebep olabilmesidir. Dolayısıyla âşıkların en fazla dikkat ettikleri husus sazı öğrenme çabalarıdır.

Türkiye sahasındaki âşıklık geleneğinde karşımıza çıkan bade içme, usta-çırak ilişkisi, mahlas alma, atışma ve saz çalma yetenekleri, Hemedan bölgesindeki âşıklarda da görülmektedir. Bu unsurlardan sadece bade içme

hadisesinde bölge âşıkları iki farklı görüşe ayrılmıştır. Dolayısıyla hem Türkiye’de hem de Hemedan âşık muhitinde âşıklık vazifeleri yönünden benzerlikler bulunmaktadır.

2.4.4. Hemedan’da Hikâye Anlatma Geleneği

Hemedan âşık muhitinde hikâye anlatma geleneği oldukça yaygındır. İstisnalar haricinde bölgenin çoğu âşığı toylarda veya dost meclislerinde hikâyeler anlatmaktadır. Hikâyelerin dışında destan ve hikâye aralarındaki şiirler veya *tasnif* dedikleri türkülerin de meclislerde okunduğu bilinmektedir. Âşığın bölgede üstat olarak kabul edilmesinin şartlarından biri, olabildiğince fazla hikâye bilme özelliğidir. Âşığın bu vasfından dolayı toylara, meclislere çağırılması ile para kazanması arasında doğru orantı bulunmaktadır.

Âşık Heyder gibi profesyonel âşıklar meclise geçtiklerinde, misafirlerine hangi hikâyeyi dinlemek istediklerini sorar. Sohbetlerimiz arasında Âşık Heyder, bu konu ile ilgili olarak şunları belirtmiştir: “Mesele derler filan nağılı di. Derem beli gözüm üstine. O der xop Tahir Mirza’dan de, bu der xop Qerip’ten de, bu der xop Köroğlu’dan de, o der xop Mesim’dan de. Derim xop, âşığın meclisinde beş yüz nefer konağ ola, âşığ gerek beş yüz dane nağıl bile. Derler nece? Derim herkezin bir nağıl gönli istiyir da. Xop biz bu nağıllarin birini intiğab edek. Men erz olsun sohbet eliyim.”

Hemedan âşıklık geleneğinde hikâyelere, *hikâye* terimi ile birlikte *dastan* ve *nağıl* da denilmektedir. Hikâye anlatanlara ise *âşık* veya *çalıcı* adı verilir.

Hemedan âşık muhitinde hikâyecilere *âşık* adının kullanılmasının birden fazla sebebi vardır. Birincisi âşıkların “aşkı” dile getirmesi; ikincisi âşıkların “açık” olması, yani hikâye, nağıl veya dastanları dinleyicilerine açmaları, anlatmalarıdır. Üçüncüsü ise âşık kemiğinin uzuvları birbirine bağlaması gibi, çöğürün sap ile kasasını birbirine birleştiren yere âşık denilmesi ve halk ile musikiyi birbirine kavuşturması sebepleri ile bölgedeki hikâyecilere âşık adı verilir.

Hemedan'da âşıklık mesleği erkeklere özgü bir gelenektir. Erkek âşıkların dışında kadınlar kesinlikle saz çalmamaktadır. Kadınların belli bölgelerde sadece def çaldıkları bilinir. Aynı zamanda buradaki âşıklar, hikâyelerini kadınların bulunduğu mecliste icra etmeyip, sadece erkek dinleyicilerine anlatır. Meclislerinde kadınların bulunmamasına rağmen mecliste müstehcen sözler ifade etmekten kaçınırlar.

Hemedan'da âşıklık geleneğine eskiye oranla daha az değer verildiği bilinmektedir. Âşıkların katıldığı toylar kadim zamanlarda kırk gün, bir hafta veya bir kaç gün sürerken, bu dönemde ise sadece bir kaç saat ile sınırlanmıştır. Bu sınırlandırmadan dolayı toylarda artık hikâyeye anlatılamamakta sadece hikâyelerin içinde geçen ve *beş bent* dedikleri koşmalar icra edilmektedir. Ayrıca, bölgedeki âşıklar âşıklık mesleğini istedikleri vakitte icra edebilmektedir. Yani herhangi bir özel zaman dilimleri yoktur.

Bölgede saz ve sözün değeri farklı olup, sözün değeri, sazın değerinden daha üstündür. Lakin mecliste saz olmadan da olmaz. Çünkü âşıkların en önemli vazifelerinden biri, sazı ve sözüyle toplumda var olmasıdır. Kadim zamanlarda meclislerde bulunan aksakallıların âşığın yanlış söylediği bir yeri hemen düzelttikleri dolayısıyla bu muhitteki insanların geleneğe ne kadar aşına olduğu anlatılır.

Hemedan bölgesinin âşıklık geleneğinde âşıkların üzerinde durduğu bir konu da hikâyelerindeki *üç kafiyeli şiirlerin*² varlığıdır. Üç kafiyeli şiirler aslında dörtlüklerin ikinci ve dördüncü mısralarında geçen iç kafiyelerdir. Hikâyelerde geçen üç kafiyeli şiirlere örnek olarak şunlar verilebilir.

Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi'nde:

Oğlan gel bir sohbet eyliyek
Sazı mennen, sohbet mennen, dimek sennen
Her ikimiz bir diyâra getirek özümüzü
Gitmek mennen, kalmak mennen, gel sennen

Kerem ile Aslı Hikâyesi'nde:

Oğlan gitmem benim yanımnan

² *Üç kafiyeli şiirler* tabiri bölge âşıkları tarafından kullanılır. Bu tarz şiirleri ifade eden âşıkların bölgedeki itibarları daha fazladır.

Otır mennen, eylen mennen, kal mennen

Her meta istirey xeridar menem

Etlés menne, ziba menne, şal menne

Seyidi Hikâyesi'nde:

Gelin gidek bağ-ı gülşan Seyidi'den görek

Bulbul ağlar, gülşen ağlar, gül ağlar

Bir cevan ki irak düşer vetennen

Oniy için koğum ağlar, kardaş ağlar, el ağlar

Hasta Kasım Hikâyesi'nde:

Menim üş tene derdim var

Yaman arvad, yaman oğlan, yaman at

Sonra üş de tapılıp

Yaman konşu, yaman dost, yaman şerik

Hemedan âşık muhitinde âşıklar, mecliste hikâye anlatımına geçmeden önce toya gelenler için ilk olarak *hoş geldin* dedikleri şiirleri, ardından toy sahiplerinin tebrik edilmesi için *mübarekbad* adındaki şiirleri, üçüncü olarak da toyun Müslüman toyu olması hasebiyle *Hz. Ali* hakkındaki şiirlerden bir kaçını okur. Ardından *hikâye/nağıl/dastan* anlatımına geçen âşıklar en son olarak da *dua* ile icralarını tamamlar.

Toya gelen âşıklara, toy sahibi tarafından belli bir miktar para ödenmesine rağmen toya gelen konukların da âşığa bahşiş verdikleri görülür. Toy sırasında bazı âşıkların ellerinde tepsiyle misafirlerden bahşiş topladıkları da bilinmektedir. Ancak Âşık Heyder, misafirlerden bahşiş toplamayı kendine yakıştıramamaktadır. Bahşiş toplamamasının başka bir sebebi de toyda kimin fakir kimin zengin olduğunun anlaşılmamasından dolayı yoksul olanları zor durumda bırakmak istememesidir. Ayrıca toy sırasında misafirlerden bazıları dinlemek istedikleri hikâyelerin belli parçalarını ya da dostlarından birini tarif etmeleri karşılığında âşıklara bahşiş verebilir. Tarif hususunda bilhassa doğaçlama söyleme kabiliyeti yüksek olan âşıkların daha fazla tercih edilmesi önemli bir konudur.

Bölgenin hikâyecilik geleneğinde aşk konulu hikâyeler, kahramanlık konulu hikâyelere oranla daha fazladır. Muhtevasında kahramanlık konusu olan hikâyelere örnek olarak *Köroğlu Hikâyeleri* ve *Şah İsmail Hikâyesi*

verilebilir. Aşk konulu hikâyelere ise *Kerem ile Aslı*, *Şîri ile Birçek*, *Veraka* ile *Gülşah ve Tilim Han* hikâyeleri örnek olarak gösterilebilir. Bunların yanında *Seyidi Hikâyesi* gibi dini ve aşkı konu alan hikâyeler de bulunmaktadır.

2.4.5. Hemedan'da Anlatılan Hikâyeler ve Açıp Bağlamalar³

Hemedan âşık muhitinde âşıklar tarafından anlatılan hikâye sayısı otuz beşin üzerinde olmasına rağmen dinleyicilerin, âşıklardan sürekli olarak aynı hikâyeleri istemeleri sebebi ile hikâyelerin çoğu unutulmuştur. Görüştüğümüz çoğu âşığın az ya da çok belli ortak hikâyeleri bildiğini tespit ettik. Bölgede anlatılan hikâyeler şunlardır:

1. Âşık Garip Hikâyesi
2. Aydın ile Sadat Hikâyesi
3. Behram ile Gülendâd Hikâyesi
4. Deli Muhammed Hikâyesi
5. Ferhad ile Şirin Hikâyesi
6. Göğçek Reza ve Dede Yadıger Hikâyesi
7. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi
8. Hasta Kasım Hikâyesi
9. Kelbî ve Hüruzad Hikâyesi
10. Kerem ile Aslı Hikâyesi
11. Kurbânî ve Züleyha Hikâyesi
12. Leyli ve Mecnun Hikâyesi
13. Mehmud Hikâyesi
14. Memmed Beycân Sövdâgar Hikâyesi
15. Memmedî Gelgelli Hikâyesi
16. Mesım Hikâyesi
17. Mirza Mahmud Hikâyesi
18. Necef Han Hikâyesi
19. Sedat ile Gülnaz Hikâyesi
20. Selim Han Gürci Hikâyesi

³ Hemedan bölgesinde atışmalara *açıp bağlama* adı verilir. *Deyişme* tabiri ise Hemedan âşık muhitinde değil de daha çok Tebriz bölgesinde kullanılmaktadır.

21. Seyyad ile Saadat Hikâyesi
22. Seyidi Hikâyesi
23. Şah İsmail Hikâyesi
24. Şîri ile Birçek Hikâyesi
25. Tahir Mirza Hikâyesi
26. Tilim Han Hikâyesi
27. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi
28. Veraka ile Gülşah Hikâyesi
29. Yusuf ile Züleyha Hikâyesi

Hemedan bölgesindeki Koroğlu kolları ise şunlardır:

1. Âşık Cünun Hikâyesi
2. Han Eyvaz Hikâyesi
3. Koroğlu Nigar Hikâyesi
4. Koroğlu Tokat Seferi

Hemedan âşıklık geleneğinde bazı usta âşıkların, kendine has tasnif ettikleri hikâyeler de bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Âşık Abbas Melayirli'nin tasnif ettiği dört halk hikâyesi şöyledir:

1. Hösrü ve Senem Hikâyesi
2. Kurban ve Mehnaz Hikâyesi
3. Selim Şems Hikâyesi
4. Muhammed Hesên Han Hikâyesi

Hemedan bölgesinde hikâyelerde geçen açıp bağlamaların bazıları ise şunlardır:

1. Hasta Kasım ve Lezgi Ahmed Açıp Bağlaması
2. Şîri ile Birçek Açıp Bağlaması

2.4.6. Hemedan Âşık Makamları

Makam, âşıkların sazlarıyla çaldıkları havalardır. Hemedan âşık muhitinde bölge âşıkları tarafından bilinen oldukça fazla makam vardır. Makamlar hikâyelerin bölümlerine göre çeşitlilik arz etmektedir. Bölge âşıkları Koroğlu hikâyelerini icra ederken cenk anlarındaki makam ile Koroğlu'nun Nigar Hanım'la görüştüğü andaki makamları farklı

çalmaktadır. Dolayısıyla bir hikâye baştan sona bazen birden fazla değişik makamla çalınabilmektedir.

Bölge âşıkları, genel olarak Hemedan bölgesine ait olan 12 makamın bulunduğunu ifade etmektedir. Lakin Âşık Heyder ile yaptığımız görüşmelerde, kendisi gençlik dönemlerinde makam ve havalarıyla birlikte 35-40 makamı çalabildiğini söylemiştir. Bölge musikişinaslarından olan Cevad Hüseyinqoli Pur, bazı makamların birden fazla alt kolunun⁴ olabileceğini ve bunların da bazen âşıklar tarafından makam olarak ifade edilebildiğini belirtmiştir. Bölgede tespit ettiğimiz makam ve havalar şunlardır:

1. Mihriban⁵
2. Köroğlu
3. Han Ayvaz / Ayvaz Han
4. Şikeste
5. Yarım Şikeste (Gezme)⁶
6. Bütün (Tamam) Şikeste
7. Zarıncı
8. Tahır Mirza
9. Şah Hatai
10. Koba / Nimkoba
11. Geraylı
12. Kesme Geraylı
13. Baş (Kelle) Geraylı
14. Dubeyti⁷
15. Çerra
16. Kerem⁸
17. Yorgun Kerem
18. Zarıtma

⁴ Bölgede makamların alt kollarına *hava*, *ahenk* veya *sot* adı verilir.

⁵ Mihriban makamının dört havası vardır.

⁶ Hemedan'ın bazı âşıkları, bu makamın Farsçası olan *Gerdişi* adını kullanır.

⁷ Adı Farsça olmasına rağmen makam, Türk makamıdır.

⁸ Bazı âşıklar, Kerem'de geçen *Neynim* adında bir makamın olduğunu belirtirler. Lakin musikişinasların bir kısmı bu görüşü kabul etmez. Ve bunun sadece Kerem'deki bir şiirin içinde geçen kelime olduğunu söylerler.

19. Maran

20. Rudbarî (Muhaciran)⁹

21. Heşteri / Osmanlı¹⁰

Dubeyti makamına örnek olarak şu dörtlük verilebilir:

Erisin dağların kârı

Dökülsün çayları sârı

Aparırlar Gülgez yârı

Dünya başıma tufânı¹¹

2.4.7. Hemedan Âşıklarının Çalgı Aletleri

Hemedan âşıklık geleneğinde âşıkların toylarda ve diğer meclislerde kullandığı müzik aleti çögürdür. Toylarda tek müzik aleti olarak çögür kullanılmasına karşın nadir olarak çögür ile birlikte daire ve balaban da kullanılabilir. Bazen de toyların açık alanlarında davul ve zurna çalınırken odalarda ise çögür çalınmaktadır.

Hemedan bölgesindeki diğer müzik aletleri kaval, zurna, döhül¹², kemançe, dümbek¹³, duzele, ney ve eski zamanlarda kullanılan kernay¹⁴ dır. Bunların yanında Fars müzik aletleri olan tar ve sitar¹⁵ da bazı âşıklar tarafından çalınır.

Hemedan bölgesinde kadim zamanlarda *saz ağzı* dedikleri, âşığın sazını çalmaya başlamadan önce Şah Hatai makamıyla başlamasıdır ve gelenek haline gelmiştir. Gerek zurna gerekse çögürde ilk makam olarak bu hava çalınırdı. Buna da *saz ağzı açma* adı verilirdi. Aynı zamanda saz, Şah Hatai makamı ile açıldıktan sonra peygamberlerin ve imamların menakıpnameleri ile devam ettirilirdi.

⁹ Bölge musikişinaslarından bazıları bunun Maran'ın yeni havalarından biri olduğunu açıklarken diğer bir kesim ise makam olarak kabul etmektedir.

¹⁰ Bazı âşıklar bu makamın tek değil de ayrı ayrı iki makam olduğunu belirtir.

¹¹ Bu mısra yerine şu da denilmektedir: "Dünya başıma dolânı".

¹² Hemedan bölgesinde döhül adı, davul yerine kullanılır.

¹³ Son zamanlarda yeni yetişen musikişinaslar tarafından çalınır.

¹⁴ Bayram günlerinden bir kaç gün evvel Lalejin ilçesinde çömlekçilerin çamurla yaptıkları üfleme bir müzik aletidir. Bu müzik aleti üzerinde delikler bulunmayıp, sadece cenk havaları için çalınır.

¹⁵ Tırnakla çalınan ve dört telli olan sitarın çanağı küçük, sapı kısadır.

Kadim zamanlarda âşıklar sazı eline alıp toya başlamadan evvel Hz. Resul'e salâvat getirirlerdi. Dinî inançların etkili olduğu bölgede, geçmişte yaşamış ünlü âşıklardan olan Âşık Mahmud'un sazı eline almadan önce abdest alıp, aba giydiği anlatılır. Bu onların hem dinî inançlarına hem de âşıklık mesleği ile sözle saza verdikleri mukaddeslikten kaynaklanmaktadır.

Aynı zamanda buradaki bazı insanların sazı çalıp duvara asmadan önce öptüğü ve kutsiyet atfettiği görülürken bazı kesimler de sazın tek başına kutsal olmadığını, kutsiyetin söz ile yani nagıllarla, menakıpnamelerle birleşmesinden sonra kazanıldığını belirtmektedirler. Bölge sakinleri sazı iyi bir şekilde çalamayan âşıklara kötü gözle bakmaz lakin sözü iyi bir şekilde ifa etmeyen âşıklara mesafe ile yaklaşırlardı. Çünkü onlara göre âşıkların tekmil ve güzel sözler söylemesi gerekir. Ancak bu şeklide toplum tarafından kabul edilebilir. Aksi bir durumda ise âşık adını bile kaybedebilir.

2.4.7.1. Çögür

Evliya Çelebi'ye göre çögürün mucidi Germiyan padişahlarından biri olan Yakup Germiyanî'dir. Bu saz beş kıllı, tahta göğüslü, 36 perdeli, gövdesi büyük bir saz olarak tarif edilir. Çelebi ayrıca çögürün ekseriyetle yeniçeri ocağına mahsus (Gazimihâl, 2001: 73) olduğunu belirtmiştir.

Bölgedeki âşıkların neredeyse tümü müzik aleti olarak çögür çalmakta olup def, zurna, balaban gibi aletler çalmazlar. Hemedan merkezindeki meclislerde bazen diğer müzik aletleri olmasına rağmen dinleyiciler sadece çögür çalınmasını istemektedir. Şahsevenler'de ise bazen çögürün yanında balaban ve zurna da çalınmaktadır.

Asıl olarak 9 telli olan çögür, günümüz âşıkları tarafından 5 telli olarak çalınır. Bazı bölgelerde 8 telli olarak çalındığı da bilinmektedir. Bazı âşıklar hususi olarak 6 telli çögür çalmaktadır. Lakin bu durum çok az âşıkta görülen bir özelliktir. Hemedan'ın Kebudraheng taraflarındaki cem evlerinde 11 telli çögürün daha çok zikir çekmek için kullanıldığı bilinmektedir.

Bölgede çögürün yuvarlak olan gövdesine *karpuz*, *çanak* adlarıyla birlikte *kasa* ismi de verilir. Çögür, kadim zamanlarda bugünkünden daha küçük bir kasa yapısına sahiptir. Günümüzdeki çögürde kasa kısmının

büyük olmasının sebebi ise Azerbaycan tesirinden kaynaklanmaktadır. Çögürün eski zamanlarda küçük olması ayrıca âşıklara taşımada kolaylık sağlamıştır.

Çögürde kasanın birleştiği uzun kısma *sap*, *deste* veya *kol* denilmektedir. Kol ve gövdenin birleştiği noktaya *aşık* adı verilir. Çögür; *kulak*, *tarak*, *sim* veya *tel*, *ğerek* ya da *eşik* (*eşek*), *sefhe* veya *üst* ve *simgir* gibi parçalardan oluşur. Ayrıca âşıkların çögürü çalmak için kullandıkları küçük alete de *mızrap*, *çalacak* veya *ecnân* adı verilir. Eğer çalacak plastik ise *ecnân* adı kullanılır lakin kiraz ağacının kabuğundan yapılmış ise buna *çalacak* veya *mızrap* denir.

Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş* adlı eserinin “İran Türklerinde Çögür” başlığı altında “... şimdiki Türk çögürü, altı telli ve altı perdelidir. İran çogur’u ise, iri karınlı ve oldukça kısa saplıdır” (Ögel, 1991: 75) şeklinde bahseder.

Çögür bazı bölgelere göre farklılık göstermesine karşın kasa yani karpuz kısmı *dut* ağacından, sap kısmı ise *ceviz* ağacından yapılmaktadır. Ancak bölgede hem kasa hem de sap kısmının *dut* ağacından yapıldığı da görülmektedir.

Hemedan bölgesinde dikkatimizi çeken bir ayrıntı da tıpkı Türkiye’deki gibi icra sırasında ritmin sağlanması için kasaya ya da kasanın üstüne el orta parmakla vurulmasıdır. Hemedan bölgesindeki âşıklar çögürü ritmik çalar, fakat sadece sesi güzel olan âşıklar ritmik okuyabilir.

2.4.7.2. Balaban

Bölge musikisinde yaygın nefesli bir müzik aletidir. *Fındık*, *ceviz* ve *erik* ağaçlarından yapılan balabanın uzunluğu 28-32 cm'dir. Silindirik gövdesinin üzerinde dokuz delik bulunur. Bunlardan sekizi üstte, biri alttadır. Gövdenin baş tarafına kamyştan iki dilcikli düdük takılır. Halk arasında yassı şekildedeki balabana *yastı balaban* denilir. Çağdaş Azerbaycan orkestrasında ve tek başına (solo olarak) da kullanılır (Hacıyeva, Köktürk ve Paşayeva, 1999: 133).

Balabanların seçiminde âşıkların seslerinin inceliği ve kalınlığı önemli bir etkenken buna bağlı olarak kısıları veya uzunları tercih edilir. Çögürün

perde sayısına göre balabanın da uzunluğunu veya kıyasını seçilirken iki müzik aletinin seçiminde ters orantı kullanılır. Bunların yanında balabanın iç genişliği sesinin ince veya kalın çıkmasında önemlidir. Balabanın yumuşak ve hazin bir sesi vardır (Kafkasyalı, 2009b: 191).

2.4.7.3. Kaval / Tef / Daire

Üzerine deri (genellikle balık derisi) çekilmiş yuvarlak kasnaktan oluşur. Kasnağın iç tarafına özel efekt vermek amacıyla küçük yuvarlak metal halkalar asılırken kasnağın dış tarafı çoğu zaman sedefle süslenir. Kaval, parmaklarla deriye vurularak çalınır (Hacıyeva, Köktürk ve Paşayeva, 1999: 133). Kaval, Anadolu, Kafkaslar ve Orta Asya halkları arasında yaygındır (Kafkasyalı, 2009b: 39). Bölgede daire çalarak ünlenmiş şahsiyetler Hesenî Süleymanî ve Ali Kümezli'dir.

2.4.8. Hemedan Âşıklık Geleneğinin Sürdürüldüğü Ortamlar

Hemedan muhitinde âşıklar, toy, nişan, uşak kesme adını verdikleri sünnet törenlerinde, dost meclislerinde, dinî ve millî bayramlarda sanatlarını icra etmektedir. Âşıklar, bunların dışında İmam Mehdi ve İmam Hüseyin'in doğum günlerinde düzenlenen özel programlara da katılır. Bölgede âşıkların katıldığı başka bir tören ise tek sefere mahsus olmak üzere ailede yeni doğan bebeklerin dördüncü veya beşinci günlerinde düzenlenen aile içi şenliklerdir. Bu günde eve davet edilen âşıklar, şen havalar okur.

Devlet tarafından organize edilen dinî bayramlarda âşıklara özel belli programlar yapılır. Bu programlarda âşıklar genelde mezhebi şiirler ve hüznü havalar okumaktadır. Ayrıca son dönemlerde çeşitli radyo ve televizyon programlarında âşıklar sanatlarını icra edebilme fırsatı bulmuştur. Bu tür programlara Âşık Heyder ve Âşık Xan Mirza gibi profesyonel âşıkların sıkça katıldığını ve hüznü havalar okuduklarını bilmekteyiz. Bununla birlikte çeşitli bölgelerde âşık şenlikleri de düzenlenmiş olup çoğu âşığın bu şenliklere katıldığı da bilinmektedir.

Yapılan düğün törenlerinde âşığın kız tarafı değil de, erkek tarafının çağırması bölgenin kendine has bir âdetidir. Ayrıca toya davet edilen âşıklara belli miktar para verilmesi yine âşıklık geleneğinin bir özelliğidir. Toylara katılan âşıkların bu meclislerde kadim zamanlara oranla daha az

süre aldıkları bilinmektedir. Modernleşen günümüz dünyasında hikâye veya destan anlatacak süreyi bulamayan âşıklar hikâye aralarındaki beş bentleri yani koşmaları söylemekle yetinir. Çoğu zaman da şen havalar okuyarak dinleyicilerini eğlendirme görevini üstlenirler.

Teknolojik imkânların artmasıyla âşıkların hikâyeleri, destanları ve şiirleri kasetlere, cd'lere kaydedilerek âşıklık geleneğinin sürdürülmesine ve geniş muhitlere yayılmasına katkı sağlanmıştır. Beğenilerek dinlenen bu kayıtlar, bölge âşıkları için maddi destek olmuştur. Hemedan meydanında *İsteriyo Ahmed* adıyla ünlenmiş mağazada Hemedan'ın neredeyse bütün âşıklarının kayıtlarını bulmak mümkündür. Hikâyelerden destanlara, şiirlerden atışmalara kadar bütün kayıtların parça parça veya bütün halinde satıldığı mağazada, âşıkların para kazanmalarına da vesile olunur.

Bu güne kadar beş binin üzerinde toya katılan Âşık Heyder, Mesım Hikâyesi'nin son kısmını toylarda söylememeye gayret gösterir. Çünkü Mesım'ın ölümüyle biten hikâye, mecliste hüznü bir ortamın oluşmasına ve insanların üzülmeye sebep olmaktadır. Bu nedenle âşık, katıldığı bir toydan sonra Mesım Hikâyesi'nin son bölümünü anlatmama kararı almıştır. Ayrıca Âşık Heyder ile yaptığımız görüşmelerimizde gençlik vakitlerinde kırk gün boyunca evine uğramadığını ve bu süre zarfında toylarda vakit geçirdiğini öğrenmekteyiz. Bununla birlikte gitmiş olduğu toylarda ayağının önünde kurbanların kesildiğini ve aylar öncesinden toylardan randevular aldığını açıklamıştır. Bu durum sadece üstat Âşık Heyder'e has bir durum olmamakla birlikte eski vakitlerde âşıklara verilen değeri göstermektedir.

Âşıkların buldukları meclislerde küçük çocukların bulunmamasına ve gürültü yapılmamasına itinayla özen gösterilmektedir. Çünkü âşığın çok değerli bir şahsiyet olduğuna inanılır. Ayrıca Âşık Xan Mirza, katıldığı toylarda sessizlik sağlanana kadar icrasına başlamadığını ve icra esnasında herhangi bir tütün mamulü ile içki bulundurulmamasına son derece özen gösterdiğini belirtmektedir. Katıldığı bir toyda çoğu insanın uyuşturucu madde kullandığını belirten Âşık Heyder de, toyu yarıda bırakıp döndüğünü de ifade etmiştir.

Âşıklar, katıldıkları meclislerde kadının olmamasına dikkat edip müstehcen söz söylemekten de kaçınmaktadır. Âşıkların iffet-i kelim sahibi

sözler söylemesi gerektiğini düşünen âşıklar, aksi takdirde itibarlarının sarsılacağını düşünmektedir. Günümüzde bazı uyuşturucu madde kullanan âşıkların meclislerde söyleyecekleri sözlere itibar edilmeyeceğini, dolayısıyla meclisi idare edemeyecekleri de düşünülmektedir.

2.4.9. Hemedan Âşıklık Geleneğinin Karşılaştığı Sıkıntılar

Televizyon, telefon, bilgisayar gibi elektronik aletlerin az bulunduğu dönemlerde hoşça vakit geçirmek ve hikmetli sözler öğretmek için âşıklık geleneğinin toplumda önemli yer edinmiş olduğu bir gerçektir. Lakin Pehlevîler dönemindeki Fars milliyetçiliği ve 1979 yılındaki İslam Devrimi'nin ardından bölgedeki âşıklara dinden çıkmış, sapkın gözüyle bakılmıştır. Bu devirde âşıklık mesleği haram sayılmıştır ve zindana atılan âşıklar ölümle burun buruna gelmiştir. Bu kötü badirelerden sonraki zamanlarda âşıklar sanatlarını daha rahat ortamda icra etmelerine rağmen Hemedan bölgesinde âşıklık geleneğinin eski devirlere göre zayıfladığı bilinmektedir.

Modernleşme ile birlikte köyden kente göçün artması ve insanların maddi derdlerin peşine takılmaları sebebiyle âşıklık geleneği ikinci plana düşmüştür. Modernleşen günümüz dünyasında insan ihtiyaçlarından dolayı toylarda âşıklar, yerini *orga* bırakmıştır. Son zamanlarda âşıklığa en büyük darbe org ve viyolondan gelmiştir. Bunun sebebi olarak âşıklığın toylarda çok vakit aldığı, insanı pasifleştirdiği ve orgun günümüz şartlarında kulağa hoş gelip insanlarda daha güzel vakit geçirme isteği yarattığı belirtilir.

Aynı zamanda yetişen âşıkların tam olarak bu sanatı icra edebilecek güçte olmamalarının sebeplerinden biri usta-çırak ilişkisinin zayıflamasıyla beraber âşıkların kendi başlarına adresi belirsiz yerlerden duymuş oldukları sözlerle âşıklık vazifesini icra etmeye çalışmalarıdır. Neticede usta-çırak ilişkisi, âşığı bu işe alıştıran pişirdiği gibi edep erkânı öğrenmelerini de sağlamaktadır. Günümüz Hemedan bölgesinin bazı âşıklarının uyuşturucu madde kullanmaları, âşıkların hem asıl yollarından sapmalarına hem de insani olarak dinleyici kitesine verebilecekleri akilâne sözlerin toplum tarafından itibar edilmemesine neden olmaktadır.

2.5. Güney Azerbaycan Türk Halk Edebiyatı Üzerine Yapılan Çalışmalar

Tez araştırmamız Güney Azerbaycan sınırları içinde bulunan Hemedan bölgesinde geçtiğinden dolayı bölgede daha önce yapılan halk edebiyatı çalışmaları ele alınacaktır. Dolayısıyla bu başlık altında Güney Azerbaycan'ın hangi muhitleri ve hangi konuları üzerinde çalışıldığı gösterilecektir.

Güney Azerbaycan Türk halk edebiyatı üzerine yapılan çalışmalar son zamanlarda artış göstermekle beraber hâlâ istenilen seviyede değildir. 20 milyonluk Güney Azerbaycan nüfusu ile yapılan çalışmalar karşılaştırıldığında arada kıyaslanamayacak derecede uçurum olduğu görülmektedir. Güney Azerbaycan Türkleri ile ilgili sayıca çok az olan halk edebiyatı çalışmalarıyla birlikte dil ve tarih konulu araştırmalar da yapılmıştır. Ancak biz burada sadece halk edebiyatı çalışmalarına değineceğiz.

2.5.1. Yüksek Lisans Tez Çalışmaları

İlk olarak, Hüseyin Fekrazad'ın, 1993 yılında *İran Urumiye Şehri-Gölmanhane Köyünün Kültürel ve Sosyal Yapısı ile Gelenekleri* adlı çalışmayı hazırladığı görülmektedir. Eserde üzerinde durulan Gölmanhane Köyü'nün halkı Azeri Türkleri olmasına rağmen konuşulan resmî dil Farsça olduğu görülmektedir. Lakin köyde Kürt ailelerinin bulunmasından dolayı bölgede konuşulan diller arasında Azeri Türkçesi ve Kürtçe de bulunmaktadır. Tezin ilk bölümünde konunun önemi, problemi ile alt problemler, metodoloji, bilgi toplama araçları, hipotezler, tanımlar, tartışma konuları üzerinde durulmuştur. İkinci bölüm İran, Azerbaycan, Urumiye Şehri ve Gölmanhane Köyü'nün coğrafi-tarihî durumları ile ilgiliyken üçüncü bölüm, Gölmanhane Köyü'nün sosyo-kültürel yapısını içermekte olup doğumdan ölüme kadar köy halkının sosyal yaşamını ele almaktadır.

İkinci araştırma 2008 yılında Gülcan Gülmez tarafından incelenen *Güney Azerbaycan Erdebil Bölgesindeki Türk Halk Masalları (Metin-İnceleme)* adlı çalışmasıdır. Eserin birinci bölümünde Güney Azerbaycan ve Erdebil bölgesi hakkında bilgi verildikten sonra, ikinci bölümde derlenen masalların epizot ve motif yapıları incelenmiştir.

Üçüncü araştırma, 2008 yılında Nabi Kobotarian tarafından incelenen *Tebriz Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı* adlı çalışmadır. Tezin birinci cildinin girişinde İran Türkleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde günümüzdeki Tebriz âşıklık geleneği, ikinci bölümde Tebriz âşıklık geleneğinin biçim ve türleri, üçüncü bölümde Tebriz âşıklık geleneğinde üslup, son bölümde ise günümüzdeki Tebrizli âşıklar ve eserlerinden örnekler verilmiştir. Tezin ikinci cildinde ise Şikari Destanı'nın metni verilerek çalışma tamamlanmıştır.

Dördüncü inceleme 2011 yılında Gheis Ebadi tarafından araştırılan *İran/Batı Azerbaycan, Karakoyunlu Bölgesi, Karazemin Köyü Monografisi* adlı çalışmasıdır. Alan araştırması yapılarak derlenen bu çalışmanın ilk bölümünde araştırma alanı olan İran / Batı Azerbaycan ili, Makü ilçesi Karazemin Köyü ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Köyün tarihi, konumu, coğrafi yapısı ve demografik özellikleri bu bölümde yer almaktadır. Daha sonra çalışmanın en önemli bölümünü oluşturan inanç yapısı ve bu çerçevede yapılan törenler, uygulamalar ve ritüeller anlatılmıştır. Köyün inanç yapısının ilçe ve İran genelinde yaygın olan inanç yapısıyla farklı olması ve zor koşullara rağmen azınlık topluluk tarafından korunup günümüze kadar ulaşması çalışmanın önemini arttırmıştır. Üçüncü bölümde köyün anonim edebî ürünlerine değinilmiş olup bu çerçevede manzum, mensur veya karışık anlatı türlerine yer verilmiştir. Bu ürünler, dinî törenlerde de olduğu gibi Ehl-i Hak inanç yapısı mensupları tarafından kullanımda olmaları yönüyle tarihî bilgiler içermekte ve türsel açıdan da önem arz etmektedir. Son bölümde ise köyün halk kültürü ve uygulamaları ile ilgili derlenen bilgilere yer verilmiştir.

Beşinci çalışma Fazıl Özdamar'a aittir. Özdamar, 2011 yılında *Tebriz'de Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali* adlı konuyu araştırmıştır. Çalışmada günümüz Tebriz âşık muhitinin durumu ele alınmıştır. Bunun yanı sıra Tebriz âşıklık geleneğinde Dede Korkut adıyla anılan Tebrizli Âşık Ali (Âşık Ali Feyzullahî Vahid)'nin hayatı ve sanatı da çalışmaya dâhil edilmiştir.

Altıncı inceleme Maliheh Shamsizadehmaleki tarafından 2014 yılında yapılmıştır. *Urmiye Âşıklık Geleneği ve Âşık Garip Hikâyesi* adlı

araştırmanın birinci bölümünde Urmiye âşıklık geleneği genel olarak anlatılmış, ikinci bölümde Urmiye âşıklık geleneğinde biçim ve tür, üçüncü bölümde bölgenin dil ve üslubu hakkında bilgi verildikten sonra son bölümde Urmiye’de yaşayan âşıkların biyografileri verilerek çalışma tamamlanmıştır.

2.5.2. Doktora Tez Çalışmaları

İran-Halhal Yöresi Türklerinin Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma adlı doktora tezi Gülcan Karini’ye aittir. 2012 yılında araştırılan tezin giriş bölümünde, İran Türkleri ve Halhal hakkında coğrafi, demografik ve tarihî bilgilere yer verilmiş, İran Türklerinin sözlü kültür ürünleri hakkında yapılan çalışmalar listelenmiş, efsanelerin derlenme ve araştırma yöntemi belirtilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde, “Bir Tür Olarak Efsane ve Halhal Efsaneleri” başlığı altında efsane tanımı ve Halhal’da efsane adlandırması hakkında bilgiler verilmiş, Halhal efsaneleri konu, yapı ve işlev bakımından tasnif edilmiştir. İkinci bölümde, “Halhal Efsanelerinin Olay Örgüsü” başlığı altında efsanelerin adı, konusu, kaynağı belirtilmiş ve efsaneler, maddeler halinde özetlenmiştir. Üçüncü bölümde, “Halhal Efsanelerinin Tür Özellikleri Bakımından Değerlendirilmesi” başlığı altında, efsaneler konu, yapı, işlev ve yaratım-aktarım özellikleri bakımından incelenmiştir. Dördüncü bölümde, “Halhal Efsanelerinde Yer Alan Başlıca Kültürel Unsurlar” başlığı altında efsanelerde yer alan motifler hem karşılaştırmalı hem de icra (performans) yöntemi ile incelenmiştir. Beşinci bölümde, Halhal efsanelerinin metinleri, orijinal şiveyle transkrip edilerek verilmiştir

2.5.3. Kitap Çalışmaları

Bu başlık altındaki iki çalışma da Ali Kafkasyalı’ya aittir. Birinci çalışma, ilk basımı 2007’de, ikincisi de 2009’da yapılan *İran Türk Âşıkları ve Milli Kimlik* adlı kitaptır. Üç bölümden oluşan kitabın, birinci bölümünde “İran Türklerinde Âşıklık Geleneği” başlığı altında bölgedeki âşıklık geleneğinin gelişimi ve İran’daki belli başlı âşıklar verilmiştir. İkinci bölümde “İran Türk Kimliği ve Âşıklar” başlığı altında Türk kimliği ve Türk kimliğinin oluşumu, gelişimi ve bugünkü durumu ele alındıktan sonra

âşıkların milli kimlik için hizmetleri anlatılmıştır. Üçüncü ve son bölümde âşıkların evlenme, sünnet törenleri ile dinî ve millî bayramlardaki etkinlikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Eser sonuç ve âşık şiirin bazı örnekleri ile Köroğlu ve Tilim Han hikâyelerinin varyantları ile son bulmuştur.

Ali Kafkasyalı'ya ait ikinci eser, 2009'da basımı yapılan *İran Türk Âşık Muhitleri*'dir. Bu eserde İran'daki Türk âşık muhitleri, Tebriz/Karadağ, Urmiye, Sulduz/Karapapak, Zencan, Kum/Save, Horasan/Türkmensahra ve Kaşkay âşık muhitleri olarak yedi başlıkta incelendikten sonra eser, âşık muhitlerinin mukayesesi ile son bulmuştur.

Nabi Kobotarian'ın 2008'de bitirdiği *Tebriz Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı* adlı yüksek lisans tezi 2013'te Karahan Kitabevi tarafından basılmıştır. Bölüm olarak bakıldığında tez ve kitap arasındaki tek fark, tezin ikinci cildindeki Şikari Destanı'na kitapta yer verilmemesidir.¹⁶

Fazıl Özdamar'ın 2011'de bitirdiği *Tebriz'de Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali* adlı yüksek lisans tezi, 2015 yılında Berikan Yayınevi tarafından basılmıştır.¹⁷

¹⁶ Bu eser “Yüksek Lisans Tez Çalışmaları” başlığı altında anlatıldığı için burada bir daha anlatılmaya gerek duyulmamıştır.

¹⁷ Bu eser “Yüksek Lisans Tez Çalışmaları” başlığı altında anlatıldığı için burada bir daha anlatılmaya gerek duyulmamıştır.

1. BÖLÜM

ÂŞIK HEYDER'İN HAYATI

1.1. Soyu ve Memleketi

Âşık Heyder olarak tanınan halk âşığıımızın asıl adı Hacı Heyder Eli'yi Mahmudî'dir. 1928 doğumlu olan âşık, seksen sekiz yaşındadır. Doğum yeri Novaband'dır. Asılları ise Köhreglidir. Babası, eski zamanlarda Hemedan bölgesinde elli yıl boyunca âşıklık yaparak ünlenmiş Âşık Mövla, annesi de Şirin Hanım'dır. Annesi Şirin Hanım, Ruvan ilçesindedir. Âşık Heyder'in biri erkek ve biri bayan olmak üzere toplam iki kardeşi vardır. Âşık Heyder'in sadece babası değil, amcaları da âşıklık yapmıştır. Âşıklık mesleğini ifa eden amcaları: Âşık Eli Murat, Âşık Eli, Âşık Şah Murat, Âşık Teği ve Âşık Neği'dir.

Âşık, on beş, on altı yaşlarında babasını, yirmi beş yaşlarında ise annesini kaybetmiştir. O vakitten sonrada kardeşlerine kendisi bakmıştır.

Âşık Heyder, kendisinden önce babası dâhil altıncı kuşak âşıktır. Bir nevi silsile halinde devam eden geleneğin son temsilcisi olarak Âşık Heyder görünmektedir. Zira çocuklarının hepsinin okuyup iş sahibi olması ve kendi yanından ayrılması âşığı bu silsilenin son halkası yapmaktadır. Zihnindeki ve sinesindeki bütün sözlerin kendisine miras olarak kaldığını belirten âşık, bunları altmış iki yıl boyunca kendi duygu ve düşünceleri ile yoğurmuştur.

1.2. Evliliği ve Aile Durumu

Âşık Heyder ilk evliliğini 1951 yılında Sedike Hacıyan Hanım'la yapmıştır. Evlendiği ilk eşi Sedike Hacıyan Hanım, Âşık Heyder'in Hemedan'da kapı komşusudur. Komşuluktan akrabalığa giden yol, Âşık Heyder'in annesinin, gelin adayını görmesiyle başlamıştır. Âşık Heyder yirmi üç yaşındayken ilk evliliği yapar. Bu evlilikten ilk zamanlarda iki kızı olur. Daha sonra da bir kız ve dört tane erkek çocuğu dünyaya gelir. Hâlâ bütün çocukları hayatta olan âşığın, evlatlık olarak aldığı bir erkek çocuğu da vardır. Evlatlık olarak aldığı çocuğunun annesi, doğum sırasında hayatını kaybettiği için Âşık Heyder bu çocuğu yanına alıp, büyütüp evlendirmiştir.

Dolayısıyla âşık, evlatlık çocuğu ile birlikte toplam sekiz çocuğa sahiptir. Evlatlık olan oğlu yirmi dokuz yaşında olup adı ölen annesinin vasiyeti üzerine Mecid konmuştur. Tahran'da ikamet eden Mecid, bir işte müdür olarak görev yapmaktadır. Âşık Heyder'in kızlarının adları Hedic (Hemedan'da), Meryem (Hemedan'da) ve Pervin; oğullarının adları ise Ali Esker (Hemedan'da), Ekber (Tahran'da), Ali Reza ve Muhammed Reza (Tahran'da)'dır. Oğullarının hiç biri âşıklığa ilgi göstermemiştir. Ali Esker gardiyanlıktan emekli olmuştur ve Ekber şoför, Ali Reza muhabir, Muhammed Reza da Tahran'da bir komutanın özel şoförü olarak hayatlarını idame ettirmektedir.

İlk eşi Sedike Hanım'ı on yıl evvel kalp krizinden kaybeden Âşık Heyder, belli bir süre sonra ikinci eşi olan Hûmâ Tahiri Hanım'la evlenmiştir ve ikinci eşi Hûmâ Hanım ile altı yaşındaki kızıyla birlikte yaşamaya başlamıştır. Üvey kızını da 2014'te evlendiren Âşık Heyder hâlâ hanımı ile birlikte Hemedan'da yaşamaktadır.

Âşık Heyder evlilikten önce de kendisine çeşitli evlilik tekliflerinin geldiğini bildirmiştir. Hatta evli bir kadının kocasını bırakıp kendisine varmak istediğini de anlatmıştır.

Tahran'da on yıl vakit geçirip neredeyse her gün toylara katılan Âşık Heyder, bu yoğun çalma temposundan sonra Hemedan'a yerleşmiştir. Tahran'da katılmış olduğu toyların birinde Ermeni bir kadının kendisine âşık olduğunu söylemiş ve kendisini eş olarak almasını istemiştir. Lakin o dönemde Sedike Hacıyan Hanım'la evli olduğu için bu teklifi geri çevirmiştir.

İnkılap devrimi başladıktan sonra hac vazifesini yerini getirmek için başvuruda bulunan âşığa sıra, üç yıl sonra gelmiştir. Altmış altı yaşında ilk eşi Sedike Hacıyan Hanım ile birlikte hac vazifelerini yerine getirmek için Mekke'ye doğru yolculuk yapmıştır. Hacca gittiği dönemde, birçok kişinin şehit olduğunu belirtmiştir. Âşık Heyder, ikinci eşi Hûmâ Tahiri Hanım'la birlikte ise Kербela'ya gitmiştir. Ayrıca Âşık Heyder askerlik yapmamıştır.

1.3. Tahsili

Âşık Heyder'in eğitim hayatı oldukça kısa sürmüştür. On beş, on altı yaşlarında aldığı üç aylık eğitimde sadece Kur'an-ı Kerim dersleri alıp, okuma yazma öğrenmiştir. Bundan başka herhangi bir eğitim hayatı geçirmemiş olan âşık, bu durumun maddi yetersizliklerden kaynaklandığını belirtmiştir. Eğitim hayatı çok kısa sürmesine rağmen hikmetli sözleri hafızasında tutan Âşık Heyder'in, âşıklık geleneği dairesinde usta-çırak ilişkisi içinde bunları öğrenmiş olduğunu anlıyoruz.

Eğitim hayatının böyle kısa sürmesinin nedenlerinin biri de medresedeki hocasının başka bir yere atanması ve geçim sıkıntısından dolayı başka köydeki bir medreseye gidememesidir.

1.4. Geçim Durumu

Âşık Heyder, Hemedan'a göçtükten hemen sonra ayakkabı dikim, satım ve tamir dükkânı açmıştır. Geçimini ayakkabı dikimi, satımı ve tamiri yaparak sağlayan Âşık Heyder, kısa süre sonra hayatında mühim bir yer tutan çöğürünü satın alır. Bir yandan ayakkabı dikim ve satımıyla uğraşan âşık, öte taraftan çöğürü ile toylara gitmeye, aynı zamanda babasını kaybettikten sonra kendisine yadigâr kalan çöğür ile babasının kadim dostlarını ziyaret etmeye başlar. Uğradığı yerlerde babasının ünü, elindeki çöğür ve dostlar meclisinde söylediği şiirler vesilesiyle bir miktar para kazanmayı başarır.

Âşığın bölgedeki kasetçilerde birçok cd ve kaseti bulunmaktadır. Âşığın gençlik dönemlerindeki geçim kaynaklarından biri de bu kasetçilere para karşılığında şiir ve hikâyeler okumasıdır. Özel bir kaset şirketiyle anlaşılan âşık, şiirlerini satmak amacıyla dört yıl boyunca bu şirkete şiir kasetleri sunmuştur.

Gençlik dönemlerinde âşıklığın yanında halı satıcılığıyla da uğraşmıştır. Şehir içinde dükkânı olduğunu, ancak bunu kırk yıl önce kiraya verdiğini belirtmektedir.

Âşık Heyder, âşıklık sanatı ve dükkânından elde ettiği gelire belli bir zaman sonra zenginleşmeye başlar. Hayatta maddi durumunun inişli çıkışlı bir hâl aldığını belirten Âşık Heyder, maddi durumunun en kötü olduğu dönemin ise oğullarının borçlarını kapattığı zamanda yaşadığını anlatmıştır.

Oğullarının borcunu kapatmak için var olan bütün emlakını sattığını belirterek elinde avucunda bir şeyin kalmadığını dile getirmiştir. Oğullarını büyüten, iş gücü sahibi olmalarını sağlayan, üstüne yaklaşık üç yüz milyon tümenlik borçlarını kapatan Âşık Heyder, yaşlılık dönemlerinde çocuklarının kendisinden ayrıldığını ve kendisini bir kere bile aramadıklarını üzüntüyle belirtmektedir.

Şu an seksen sekiz yaşında olan Âşık Heyder, geçimini İran Kültür Bakanlığının kendisine bağladığı aylık maaşı ve katıldığı toylardan kazandıkları ile sağlamaktadır.

1.5. Yaşlılık Dönemi

Hemedan bölgesinin son büyük ustası Âşık Heyder'e yaşlılığının ağır geldiğini satır aralarından anlıyoruz. Zira gençlik döneminden bahsederken bir nevi coşan âşığın, konu yaşlılığa geldiği vakit üzüntüsünün yüzüne yansıdığına birçok sohbetimizde şahit olduk.

Âşık Heyder'e göre insanın bütün ömründe dört evre vardır. Bu evrelerin ilk yirmi yılı nadanlık, ikinci yirmi yılı cahillik, üçüncü yirmi yılı tecrübe ve son yirmi yılı da yaşlılık olduğunu dile getirir. Hem yaşlılıkla hem de yaşlı olmanın verdiği üzüntüyle ilgili olarak kendine ait olan şu şiiri söyler:

Ağarıp başım tökülüp dişim

Gün be gün seğt olur işim

Heftadı heştada çatıptı yaşım

Da bağışlayın kocalmışam

Kocalıp nihmetti bilmiyen güler

Bilmiri dostının başına geler

Haş xanım diyer, kişi oğlan senden yeğ biler

Der xanım, diyebilmezdi heyif olsun kocalmışam

Bir mhro, bir tespeyo, bir esa olur hemdemim

Gün be gün çoğ olur derdinen gemim

Guşeyi otağ olup benim yerim

İlleti nemedi kocalmışam

Otırram vde kimseler benim halımı bilmez

ennan o kedim dostlarımız halımı sorışı ama yanına gelmez

Evrad meni qıner oğlan qedrimi bilmez

İlleti budu ki kocalmışam

Kocalığ bir crd ki hiç zad saymaz

Çoğu gelip yanınna kalmaz

Darı dayveslik eylemez yanınna da oturmaz

Niye görer men kocalmışam

Konu yaşlılıktan açılınca sanki bütün dertlerinin başının bu olduğunu belirtir gibi bir tane daha şiiri dile getirmiştir:

mrm azaldı, günlerim geşti

Beğem xerap oldu, bulbulum uştu

Herkes görer diyer seniy için ruzigar geşti

Bir şağeden yeddi narım zd

Bu dörtlükte Âşık Heyder şunu dile getirmektedir: “şağe, boğazından yukarı olan kısımdır. Yedi narım ikisi göz ki bunlar görmez, ikisi kulaktı ki işitmez, ikisi burundu ki su tutabilmez, eskiden de diş hekimi olmadığı için çürüdüğünde çekilip, ağızda bir şey kalmazdı”.

Yaşından ve yaşlılığından bahsedilmesini sevmeyen Âşık Heyder, bir gün Viyan’da katıldığı bir toyda, kendisine çok yaşlandığını söyleyen bir kişiye “sen de yaşlanacaksın, bu yaşta kalmayacaksın ki” demiştir.

Dolayısıyla Âşık Heyder'in hem yaşlılığından yakındığını hem de gençliğe özlemine sohbetlerimiz arasında sıkça anlamış olduk. Yaşlılıktan dolayı da kadim zamanda çocukların söylemiş olduğu sözlerden birini söylemektedir:

Eler meler

Görüm başıya neler gelir

Âşık, bundan böyle başına neler geleceğini, ömrünün ne zaman tükeneceğini yaşlılığı sebebi ile tahmin edememektedir.

Âşık Heyder gençlik dönemlerinde otuz gün boyunca toyda vakit geçirdiğini ve bu süre zarfında eve hiç gitmediğini belirtmiştir. Ancak yaşlılık dönemlerinde ise çok fazla hareket edemediğini ve çeşitli hastalıklardan dolayı da artık toyların vücudunu çok yorduğunu söylemiştir. Bu durumu ise Tilim Han Hikâyesi'nde geçen Vücdnâme ile şöyle anlatır:

Atamnan geldim aname

Bice qedri qane döndüm

Yattım anamin beşerinde

Beş ay geşti men cane döndüm

Ele ki geldim dünyaya

Anam oldu mene taye

Bedirlennim döndüm aye

Bir tifli nadana döndüm

Beş yaşınna verdim selam

Altı yaşınna cevap alam

Yeddi yaşınna da medreseye revân olam

Oğdım neççe kelame döndüm

On yaşına özüm bildim
İhtiram eyledim muallimimi gördüm
Dostı refikinen refik oldum
Misli bir taze cevana döndüm

On beş yaşına yere vurdum maye
Bedirlennim döndüm aye
Bir söz diyenne eğlim yetişmedi
Hirslendim gittim erş-i elâye
Bir beyni qan cevana döndüm

On sekkizde bildim nadanam
Yirmide bilanam
Yirmi beşte hekâyete revânam
Yaxşı elmo hekâyete döndüm

Yirmi yeddide oldım deli
Yirmi sekizde dedim bele
Otuzda yığtim qeley-i Heyber'i
Men bir Rüstem'idim manenni Zale döndüm

Otuz beşte elesey bezi adamlara karıştım
Otuz sekizde sorıştım
Kırğ meclisinne ağayanna kırğ yaşına da eyleştim
Ordan edebiyat örgendim manenni dergâh-ı ummane döndüm

Kırğ yaşınna bezi refiği, bezi dostı attım

Kırğ sekkizde eğılliynen sövda kattım

Ellide bu bedenimne bezi zadlar ki bedenimdeydi buları ucuz sattım

Manenni bir meta dükana döndüm

Elli beşte bezi yeri köç eyledim

Elli sekizde gül ömrümü puç eyledim

Altmışta iki tene kıçımı üç eyledim

Bir ahınan zâre döndüm

Altmış beşte rengi ruğum dolannı

Altmış sekizde bezi sözümü didiler bu yaşı inannı

Heftadda rengim dolannı

Manenni hiç bilmedim nemeye döndüm

Heftadı beşte bir neççe neferinen ottımo, bildimo, güldüm

Öz ruzigarımı yaman bildim

Heştadda elesey bezilerinen danışmadım, sükût ettim

Gördüm ağınan zâre döndüm

Heşdadda kocalığıı hamı bildi

Elesey o nazenin kuvveyi kudretim elden gitti

Dahı o qedir bilen dostlarım itti

Olarnan kiner guşaye göştüm

Heşdadı beşte didiler filanı kocaldı

Da ömüre ne kaldı
Nazenin rendim saraldı
Sarardım samane döndüm

Nevedde bağıtım gördüm koğımum meni bir ayrı cür bildi
Danıştım hessabı sözü neheqqe tebil verdi
Öz nevem özüme güldü
Misli ki bir bigâneye döndüm

Nevedi beşte çennan canım almadı daşın attı
Beziler ki guncenişidi olarnan dostlığı kattım
Yüzde dünyanın daşın attım
Gitmeli konağa döndüm

Tilim diyer yüzü onna yaxşı bildim
Danışabilmedim her neme didiler nahaq güldüm
Xüda'nini verdim emaneti, dünyadan gittim
Karıştım yeksane döndüm

Aşağıdaki dörtlüğü bir nevi yaşlılığı için dile getiren Âşık Heyder, artık enerjisinin tükendiğini belirtmiştir:

Ey ağalar dovra yetişti başa
Âdemoğlu çatmırı yüz elli yaşa
Sirveti verginen ilahı iki kardaşa
Kardaşı kardaşa muhtac eyleme

Gençlik dönemlerinde mecliste okunabilecek hikmetli sözleri bir dinleyişte ezberlediğini dile getiren âşık, o dönemlerde hikmetten ve

marifetten haber veren şiiirlerin ezberinde çok fazla bulunduğunu lakin yaşlılık dönemlerine doğru bunları kademe kademe unuttuğunu, aklında artık az miktarda şiiirin, sözün kaldığını belirtir.

Yaşlılık vaktinde çeşitli hastalıklarla mücadele eden âşık, son zamanlarda prostat hastalığının ilerlediğini bunun yanında ayaklarında problem olduğunu, dolayısıyla namazı da yerde kıldığını açıklamaktadır. Ayrıca namaz kıldığı vakitlerde kaçınıcı rekâta kaldığını, hangi sureyi okuduğunu çoğu zaman unuttuğunu da dile getirir.

Hayatının tüm yorgunluğunu üzerinde hisseden Âşık Heyder, öldükten sonra mezar taşına şu şiiirin yazılmasını vasiyet etmiştir:

Aheste gidin xan kardaşlar

Dert meni aleceg oldı

Malı, mölkü, övü emlakım

Ağayan özgeye kalacak

Felek sindirdi demimi

Anam yoğ yiye qemimi

O nazenin hemdemimi

Özgeler alaceg oldı

Felek sindirdi bazımı

Anam yoğ çeke nazımı

Üstü sedefli sazımı

Özgeler çalaceg oldı

Tahar Mirza diyer menne billem

Özüm öz derdime güllem

Bir veġt olı menne öllem

Nazenin adı sanım kaldı

1.6. Âşıklık Mesleġi ve Atalarının Etkisi

Âşık Heyder'in ustaları diyebileceğimiz şahıslar öncelikle babası ve amcaları olmak üzere kendi atalarıdır. Altı göbekten âşıklık sanatını icra etmiş bir kaynaktan beslenen Âşık Heyder, hafızasındaki bütün şiir, destan ve hikâyeleri atalarından öğrenmiştir. Âşık Heyder yetiştirme sürecini, elli yıl boyunca âşıklık mesleğini icra eden babası Âşık Mövla'nın yanında geçirmiştir. Ayrıca babasının yanında çalışarak ve söylediklerini sürekli ezberleyerek bu seviyeye geldiğini belirtmektedir. Hafızasındaki destan parçalarının noksan yerlerini babası ile birlikte kitaplara bakarak çeşitli zamanlarda da babasının kendisine söylemesiyle tamamladığını açıklamakta, bilhassa babasının gece vakitleri kendisine destan anlattığını dile getirmektedir.

Novaband'dan ayrılmadan önce babasını kaybeden Âşık Heyder, on beş, on altı yaşına kadar çögür çalmayı bilmez. Evvel vakitte dedesinin çögürünü kullandıktan sonra kendine daha iyi bir çögür satın alıp on yedi, on sekiz yaşlarında da çalmayı öğrenmiştir. Atalarının genlerini taşıdığından dolayı oldukça yüksek bir söz öğrenme gücüne sahiptir. Ama hem bulunduğu ilçe halkının Hacı Heyder Eli'nin âşık olmasına soġuk bakması hem de âşığın ilçede katıldığı bir meclisten sonra yediği dayak sebebiyle Hemedan'a göçme kararı almıştır. Hemedan'a geldiğinde hemen bir ev tutup annesi ve kardeşleri ile birlikte oturmaya başlar. Bu arada ailesine bakmakla yükümlü olan âşık, eğitimini de bırakmak zorunda kalmıştır. Hemedan'a göçtüklerinde maddi durumları çok iyi olmayan Âşık Heyder bu durumu şöyle dile getirir:

Siġil bir kerimeki Kerem kanıdı

Muġanetten merde bir kömek olmaz

Yani en zor durumda bile Allah'a sığınmayı unutmamıştır. Gösterdiği bu kanaatkâr ruh onu yavaş yavaş bölgede tanınmış âşıkların zirvesine taşıyacaktı.

Âşıklığa başlangıç dönemindeki ilk adresi Lalejin ilçesi olmuştur. Lalejin'deki toya Nusret adındaki aziz dostu sayesinde gitmiştir. Lakin ilk toy sınavı başarılı bir şekilde geçmemiştir. Çünkü toyda çögür çalma ve hikâye anlatma konusunda tecrübesizliğinden kaynaklanan sıkıntılar yaşamıştır. Toy sahibi ise Âşık Heyder'in yerine Ruvan ilçesinden Âşık Nijat'ı getirtmesiyle durumu düzeltmeye çalışmıştır. Karşılaştığı bu durum Âşık Heyder'e derin bir üzüntü vermiş olacak ki yılmadan çögür çalma ve söz öğrenme gibi âşıklığın temel ihtiyaçları olan unsurları ilerletmeye başlar. Azimle çalışan Âşık Heyder vakit geldiğinde toydan aylar evvel randevu alınan ve gittiği toylarda ayağının önünde kurbanlar kesilen bir âşık konumuna gelir.

Âşık Heyder âşıklık sanatını geliştirmeye başladığı vakitlerde Tahran'dan gelen çağrılara daha fazla dayanamayıp âşıklık sanatını Tahran'da devam ettirmiştir. Tahran'da kaldığı süre zarfında toylara kendisinin dışında İskenderî Mecidî ve Hesenî Süleymanî ile birlikte iştirak etmiştir. Takriben yirmi, yirmi iki yıl boyunca İran'ın Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgeleri beraber dolaşan dostların birisi balaban, diğeri de daire çalmıştır. Âşık Heyder'in kendisi de toylarda çögür çalmıştır. Dolaştıkları bölgeler Âşık Heyder'e tecrübe sağladığı gibi ün de getirmiştir.

Âşık Heyder'in altı kuşak dededen âşıklık mesleğinin son halkası olması hasebiyle zengin bir birikimin kendisinde bulunduğunu söylemek, onun diğer âşıklarla arasındaki farkı göstermeye yetecektir. Bölgede son büyük usta âşık olarak tanınmasının sebebi bundan kaynaklanmaktadır. Bu durumun örneği de oğlunun ta dedelerinden kalan el yazma âşık kitaplarının satışıyla ilgilendiğinden öğrenebiliriz. Bu el yazmalar âşığımızın dedelerine ait olan eserlerdir. Bu eserler, âşıklık görevine yeni başlayan âşıklar için bir kaynak kılavuz rolündedir. Kendi atalarının sözlerini, şiirlerini öğrenerek bölgede âşıklığa başlayan birçok insanın olduğunu belirtmektedir. Bölgedeki âşıkların ilk önce atalarının, sonra da kendisinin hikâye ve şiirlerini öğrenmeleri ile birlikte icraya başladıklarını ve aslında bütün bunların kendi atalarının ürünleri olduğunu söylemiştir. Bu sözlerin de atalarının kasetlerinden, kendisinin de kaset ve cd'lerden etrafa yayılarak

öğrenildiğini belirtmektedir. Kendisinin kaset ve cd doldurmasının sebebi ise kendi adının yaşamasını istemesinden kaynaklanmaktadır.

Âşık Heyder, hacca gittikten sonra âşıklık görevini bırakmıştır. Lakin herkesin uyuduğu vakitlerde kalkıp kendi kendine hikâyeleri, destanları anlatmaya başladığından dolayı tekrar toylara gitme kararı almıştır.

Âşık Heyder, altmış iki yıldır âşıklığı icra etmektedir ve bu sürede İran'ın birçok farklı bölgesinde sayısız toya katılmıştır. Âşıklığını icra etmiş olduğu bütün toyları düzenli olarak yazan Âşık Heyder, toplam sayının beş bin veya beş bin beş yüz gibi inanılmaz bir rakama ulaştığını belirtmiştir. Âşık Heyder, evvel bir gencin toyuna gittiğini, ardından o kişinin oğlunun toyuna gittiğini ve en sonunda da o kişinin torununun toyuna da gittiğini belirterek bu işle ne kadar uzun bir vakit geçirdiğini bir kez daha vurgulamıştır.

Âşıklık mesleğine son derece iyi bir giriş yaptıktan sonra, yıllarca bu seviyede devam etmiş ve bölgenin âşıkları üzerinde derin bir tesir bırakmıştır. Yaşlılık döneminde hem unuttuğu hikâye ve destanlar hem de İran etkisinden dolayı âşığın başlangıç dönemlerine göre biraz daha geride kaldığını söylersek hata yapmamış oluruz. Bölgeden topladığımız bilgiler de bunu doğrulamaktadır. Lakin hâlâ bölgede Âşık Heyder'in adı diğer büyük ustaların adlarıyla birlikte anılmaktadır.

Âşık Heyder'in süreç içinde farklı etkileri üzerinde toplayıp kendine göre farklı makamlar oluşturduğunu diğer âşıklardan öğreniyoruz. Usta âşıklar arasında yer almasına rağmen Âşık Heyder de tüm makamları bilmemektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki bölgenin en çok makam bilenlerin başında da yine Âşık Heyder gelmektedir.

Yaşlılık dönemine paralel olarak artan Fars etkisi ile beraber Azerbaycan âşıklarının tesirinin Âşık Heyder'in özünden az da olsa ayrılmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla, Âşık Heyder'in üzerinde iki etki bulunduğu söylenebilir: 1-İran Musikisi, 2-Azerbaycan Âşıkları.

İrticalen söz söyleme gücüne sahip olan Âşık Heyder bilhassa mecliste insanları tarif eden şiirleri söylemekten uzak durmaya çalışır. Çünkü birine

tarif edici söz söylediğinde diğer insanların da isteyebileceğini ancak bütün dinleyicileri için şiir söyleme vaktinin olmayacağını belirtir. Ayrıca biri için şiir söylerken diğer insanların üzülebileceği düşüncesini de hafızasından çıkartmaz.

Herhangi bir ayakla şiir söyleme gücü üstün olan âşık, genelde kendisinin bunu başardığı için kimsenin ayak vermediğini yani kimsenin kendisini imtihan etmediğini dile getirir. Humeyni ile karşılaştığı vakit irticalen şu şiiri söylemiştir:

Xüdavendi âlem bende yaradıp

Ama fergi var, fergi kimni

Sağolsun ağa Xümeyni

Âlimni ama âlimlerin âlimidi

Kimni, sağolsun Xümeyni

Getti bir zehmetinen gurbette kaldı

Veteni yâda saldı

Gene vetene vefası oldı

Qurbanam ceddiye Xümeyni

Âşık Heyder'in profesyonel bir âşık olduğunu sadece saz çalarak anlatmış olduğu hikâyelerle değil, irticalen söz söyleme ve verilen ayağa bağlı olarak yine şiirler koşmasından ayrıca halk edebiyatının diğer ürünlerinden de faydalanmasından kaynaklandığı söyleyebiliriz. Âşık mecliste icra sırasında halkın dikkatini hikâyeye vermek için güldürme amacı ile söylemiş olduğu sözler olan "tapmaca"lara sıkça başvurduğunu dile getirir.

Gözel var ele gerek başıya dolanay beş delivada

Gözel var ırağtan da töpülmeye özüye

Ayrıca âşıklık geleneğinde bulunan deyişmeleri de bilen Âşık Heyder, birçok âşıkla karşılaşmıştır. Kendisiyle açıp-bağlamaya giren bir âşığı daha ilk dörtlükte bağlamayı başarmıştır. Söz ustasının hafızasında dinî konularla

ilgili çok sayıda açıp-bağlama mevcut durumdadır. Örnek olarak şunları verebiliriz:

Sual:

Göyden yere geldi on zad

Digörüm seri nedî

Dördü dilli beşi dilsiz

Digörüm onların bes peri nedî

Cevap:

Göyden yere geldi on zad

Bismillah seridi

Dördü kitap beşi namaz

Biri Cebrail peridi

Sual:

Bir mescid vardı göyde

Söyle görüm hansı yerde

Adı nemedi özün söyle

Neme nakkiş nigarıdı

Cevap:

O mescidi ki sen diyiren

Yeddi erşten yuğarıdı

Adı Esğa, özü nurdan

Kelem nekkiş nigeridi

Hikâye aralarına bilmece sıkıştırarak insanların ilgisini çekmeyi de unutmaz. Böylece, meclistekileri bir yandan güldürürken öte yandan da dikkatlerini çekerek hikâyeye hazırlamış olur.

Âşık Heyder müzik aleti olarak sadece çögür çalabilmektedir. Ancak bölgedeki bazı âşıklar, tar ve sitar da çalar. Bu müzik aletleri arasında en yaygın olan ve tabii olarak bölgeye yüzyıllardır hâkim olan çögürdür.

Âşık, hikâye veya destanlarını saz ile icra ederken kendisini daha rahat hissettiğini, sazın bazı yerlerde kendisini dinlendirdiğini ve bazı yerlerde de şiirleri daha ateşli söylemesini sağladığını belirtir. Ayrıca sazın canlı bir varlık gibi, sözlerin akıldan dile dökülmesine aracı olduğunu dile getiren Âşık Heyder, bu durumun sazsız anlattığı hikâyelerde gerçekleşmediğini belirtmektedir. Hikâye icrası sırasında sazın katmış olduğu artı bir unsur da şiire göre makamın belirlenmesini kolaylaştırdığı inancıdır.

Seksen sekiz yaşındaki dev çınar Âşık Heyder, derlemeler esnasında yaşlılığın vermiş olduğu rahatsızlıktan ötürü hikâyelerini sazsız bir şekilde icra etmiştir. Sazla söylemiş olduğu hikâye kayıtları da arşivimizde mevcut olan âşığın, hikâyeleri sazsız bir şekilde icra etmesi âşıklık geleneğindeki varyantlaşma hadisesini daha iyi görebilmemizi sağlamıştır.¹⁸

Okuma yazması orta düzeylerde olan Âşık Heyder, eğitim durumunu maddi yetersizliklerden ötürü geliştiremediğine vurgu yapmıştır. Kendisinin koşmuş olduğu hikâye ve destan olmamasına rağmen hem irticalen söylediği hem de daha önceden ezberleyip hafızasında tuttuğu şiirleri bulunmaktadır. Bölgede kendisine ait olan pek çok şiirin âşıklar arasında yayıldığı veya kasetlerden ezberlendiğini belirten âşık, bu konuyu sadece kendisinin bildiğinin altını çizer. Ancak okuma yazmasının az olmasından dolayı düzenli olarak şiirlerini yazdığı bir defter bulunmamaktadır. Dolayısıyla çoğu şiir hafızasından silinmiştir, hafızasında olan şiirlerin de diğer âşıklar arasında yayılması sebebi ile artık kendisine ait olduğunu söyleme gereği duymamıştır.

Çalışmamızın merkezinde bulunan Âşık Heyder'in badeli âşık veya hâk âşığı olduğunu söyleyemeyiz. Bölgede yapmış olduğumuz araştırma kapsamında birebir görüştüğümüz âşıklar, bölgede badeli âşıkların

¹⁸ Âşık Heyder'in çögür ile icra ettiği hikâyeler ile çögürsüz icra ettiği hikâyeler arasındaki varyantlaşma hadisesinin makale veya kitap düzeyinde daha farklı çalışmaların ortaya çıkması ve daha sonraki çalışmalarımıza vesile olacağı kanaatindeyiz.

olmadığını belirtmekteyken bazı âşıklar ise âşıklık geleneğın temel taşlarından birini oluşturan bade içme olayına inanmadıklarını dile getirmiştir. Alan araştırması sırasında bazı kesimlerin Âşık Rıza Baharlı'nın hâk âşığı olduğunu ve bir gecede ilham aldığını belirtirken, bölgenin iki önemli ustası olan Âşık Heyder ve Âşık Xan Mirza'nın bu duruma karşı çıktığını görmekteyiz. Bu durumun sebebi ise söylemiş olduğu şiirlerin, hikâyelerde geçen şiirler olduğundan kaynaklanmaktadır. Bölgedeki âşıkların mezhep anlayışları gereği bir âşığın badeli âşık olabilmesi için Hz. Ali veya on iki imam elinden bade içmesi gerektiği savunulmaktadır. Bundan çıkan neticeye göre bölgedeki âşıkların yarısı bu hadisenin doğruluğuna inanmaktadır.

Usta malı destan ve hikâyeler söyleyen âşığın, kendisine ait olan herhangi bir hikâye ve destanı bulunmamaktadır. Lakin özüne has olan şiirler koşmuştur. Bu şiirlerden bazıları inkılap devri ve yaşlılığı için söylediği şiirlerdir. Usta malı destan ve hikâyelerin atalarından kendisine miras kaldığını, sadece kendisinin değil, diğer âşıkların da az çok bunları öğrendiklerini belirtmiştir. Lakin gelenek dâhilindeki âşıklar arasında anlatımlarda çok az farklılıkların da olabileceğini söylemiştir. Kendi yapısı gereği müstehcen sözleri kullanmayan Âşık Heyder, şiirlerde bazen çeşitli değişiklikler yapmıştır. Örneğin:

Eğlimi serimden zayil eyledin

Sineyne gösterdi nar memeleri

Hiç aşığı düşmesin böyle sövdaya

Bağrimi eyledi kan memeleri

Bu dörtlükte *meme* kelimesini kullanmayarak, şiiri şöyle yeniden icra etmiştir:

Eğlimi serimden zayil eyledin

Sineyne gösterdi iki daneler

Hiç aşığı düşmesin men düşen derde

Derdimi eyledi kan iki daneler

İlk öğrendiği zamanlardan beri Köroğlu Hikâyesi'ndeki şu şiiri de hiç bir yerde söylemediğini belirten âşık, bu sözlerin toplumdaki insanların çoğu tarafından sevilmediğini, sinesinde bu kadar hikmetli söz varken sapıkça sözleri söylemeyi kendisine yakıştırmadığını dile getirir:

Bir qarıya konağ oldum

Ecep bir çanğanası var

Soruştum dünya malını

Bir keçi, bir tovu, bir danası var

Qeri diyerem tozlanı

Cahır diyerem nazlanı

Kabağınna karpız gizleni

Dalınna topğanesi var

Ayrıca Memmed Hikâyesi'nde olan bir şiiri, içeriğindeki müstehcen sözden dolayı hiçbir mecliste dile getirmemiştir:

Gözel sene bir söz atam

Atanna tutam

Soyungınan seniynen yatam

Yer içinne diyek, gülek ne olı

Âşık, Şîri ile Birçek Hikâyesi'nde bulunan ve bu duruma örnek verilebilecek şu parçayı da toylarda kendi adabı gereği söylemeyi uygun bulmamıştır:

Ölüyüm ölüyüm dil dudağın yanıyım

Gezineyi sindirim xezineyi talıyım

Bu çürümüş sineyi ağ siney üstünne kalıyım

Gören disin Âşık Şîri'den iki canlısen

Mecliste müstehcen içerikli sözleri atlayan Âşık Heyder, dinleyiler tarafından sözün bazı yerlerini atladığı konusunda uyarılması üzerine, münasip bir üslupla mecliste müstehcen sözleri söylemenin yakışık olmayacağını söylemiştir.

Âşık Heyder bölgenin diğer âşıkları gibi bayanın bulunduğu bir mecliste çalıp söylemeyi kendisine yakıştıramamaktadır ve meclisinde her zaman sadece erkeklerin olmasını istemiştir. Hatta bir toya katıldığı zaman toy sahibininin kadınlar için çalmasını istemesini kendisine yedirememiş, toyu bırakıp döndüğünü de örnek olarak vermiştir.

Toylarda konakların tamamlandıktan sonra hikâye icralarına başladığını belirten âşık, bundan dolayı özel bir icra anlatma vakitlerinin olmadığını belirtir. Ancak gençlik zamanlarında üç gece gündüz çalıp söylediğini belirten Âşık Heyder, daha çok gece vakitleri hikâye veya şiir söylediğini de belirtir. Bu durumun misafirlerin toydan ayrılma vaktine göre ayarlandığını söylemektedir. Günümüzde misafirlerin saatlerce oturmaya vakitlerinin olmadığını belirten âşık, kendilerine ayrılan sürenin çok aza indiğini de dile getirmiştir.

Âşık Heyder bölgedeki hikâyecilik geleneğinin kadim zamanlara dayandığını belirtir. Büyük atasının bundan üç yüz evvel yaşadığını ve hikâyeleri o vakitte anlattığını söylemiştir. Âşıklığın da Şah Abbas zamanlarından beri var olduğunu izah eder.

Bölgede hikâye anlatma ve anlatma süreleri farklılık gösterir. Uzunluğu belirleyen en önemli faktör, âşıkların o hikâyeyi veya destanı tam bir şekilde bilip bilmeme durumudur. Neticede bütün âşıklar aynı şekilde hikâyeleri bilmemektedir. Âşık Heyder, sazla çalınıp söylendiği zaman Hasta Kasım ve Kerem hikâyelerinin kırkar gün sürebileceğini belirtir. Neredeyse bütün Türkî bölgelerde anlatılan Köroğlu hikâyesinin de on gün sürebileceğini açıklar. Dolayısıyla bu da Âşık Heyder'in kendini âşıklık geleneği dairesinde ne kadar iyi bir biçimde yetiştirdiğini göstermektedir.

Âşık Heyder'in üzerinde atalarının tesiri son derece olumlu bir şekilde yansımıştır. Bunun dışında söz bilen âşık veya âşık olmayan kişilerden de olabildiğince bir şeyler öğrenmeye gayret göstermiştir. Örnek olarak bir

çobandan öğrendiği şiiri göstermektedir. Toya katılacağı bir vakit arabadan indikten sonra toyun yapıldığı yere doğru yürüyen âşık, yolun kenarında bir çobanın ağacı saz gibi kullanarak şiir söylediğini görmüştür. Şiiri duyan âşık, hemen çobanın yanına giderek bu şiiri kendisine öğretmesini istemiştir. Aşağıdaki şiir bugün bile âşığın yâındadır:

Ey ağalar gelin erzim eyliyim
Yaman olar yaxşı dostın ferağı
Dahı görmem geştiğim günleri
Gerek indi gözlüyem yovuninen ırağı

Merd kişiler namerde bel bağlamaz
Namerd aşî merd elini yağlamaz
Leyli diyer başın açıp ağlamaz
Öldü Mecnun geşti dağların çırağı

İran Kültür Bakanlığı tarafından kendisine âşıklık geleneğini devam ettirip çırak yetiştirmek için küçük bir okulun açılması teklifi yapılmıştır. Ancak Âşık Heyder'in çögürün modasının geçtiğini, bu devirdeki gençlerin âşıklık sanatına ilgi göstermediğini söylemesiyle bu plan hayata geçirilmemiştir. Civardaki çoğu âşığa çögür öğrettiğini de belirten âşık, özel olarak yanında kimsenin yetişmediğini söylemektedir. Dolayısıyla atalarından usta-çırak ilişkisi dâhilinde öğrenmiş olduğu üstün kelim ve âşıklık yeteneğini bir sonraki kuşaklara aktaramamıştır.

Âşık Heyder, Türkiye ve İran Kültür Bakanlığı ile İran televizyonunun işbirliği üzerine düzenlenen âşıklar programı için Ankara'da bulunmuştur. Âşıklar meclisine Tebriz şehrinden üç âşık, Tebriz etrafından iki âşık ve Hemedan bölgesinden de kendisinin geldiğini söyler. Ankara'da on beş gün kalan âşıklar, buradaki çeşitli programlara katılıp şiirler okumuştur. Âşıkların adlarını aklında tutan Âşık Heyder, Ankara'ya şu âşıkların geldiğini belirtmektedir: Âşık Ehmed, Âşık Teği, Âşık Qulam, Âşık Veli,

Âşık Murad. Âşıklar, program bitiminde çeşitli hediyeler ile birlikte bir miktar para ve teşekkür belgesi olarak İran'a dönmüşlerdir.

Gençlik zamanlarında âşıklar meclisinin kurulduğunu ve bu meclise Türkiye'den, Bakü'den, Tebriz'den vs. birçok âşığın katıldığını ve mecliste sorulan sorulara sadece kendisinin cevap verebildiğini belirtir. Aynı zamanda yine gençlik vaktinde Lalejin ilçesinde de usta bir âşığın bulunduğunu diğer âşıkların oraya gitmeye çekindiklerini ancak kendisinin bu durum karşısında çekinmediğini belirtir. Söz ve soru-cevap kabiliyeti yüksek olduğundan dolayı sorulan sorulara rahatlıkla cevap verebildiğini açıklamıştır. Ancak verdiği bütün cevapların delilinin olduğunu, delili olmayan sözlerin toplum tarafından kabul görmeyeceğini de dile getirmiştir. Örnek olarak da şu şiirleri söylemiştir:

Kadir Allah bu da senden dileğim

Hiç merdi namerde muhtaç eyleme

Bu fani dünyada gel al canımı

Alıncak nakese muhtaç eyleme

Ağaç var getirme şoret yerde

Bar ilahi salma işimi derde

Dermende kalanna git bir kadir bilen merde

Xüda'ya o merdi de namerde muhtac eyleme

Âşık Heyder'in şiirlerinde nasihat ve terbiye edici sözlere sıkça rastlanmaktadır. Hatta kendi sözlerini dinleyen bir kumarbazın kumarı bıraktığını, ayrıca hiç bir zaman musiki dinlemeyen din ehli kişilerin kendi sözlerindeki dinî, ilmî ve hikmetli sözlerden çok etkilendiğini de bildirmiştir.

Âşığın iffet-i kalam sahibi olması gerektiğini belirten Âşık Heyder'in bütün şiirleri manalarla ve duygu yoğunluğuyla doludur:

Gem yime gem yime ey divane gönül

Hiç veğt ruzigar merd kişiyê dar olmaz

Bir merdîn çöreği min acı toğ eyler

Bir namerd cem eyler bir nehar olmaz

Mert insanların en zor zamanlarda kendisine yardım eli uzattıklarını çünkü kendisinin de insanlara karşı, karşılık beklemezsin yardım ettiğini anlatmıştır. Mert kişilerin, insanlar arasında herhangi bir dava meydana geldiğinde araya girdiğini, insanları barıştırdığını ve komşularına karşı her zaman nasihat verici sözlerde bulunup geçim durumu düşük olan komşularından yardımlarını esirgemediğini söylemiştir. Ancak namert bir insanın diğer insanlara yardım ettiğinde, kendi malının azalacağını düşünerek kimseye bu tür ihsanlarda bulunmadığını açıklamıştır. Dolayısıyla hiçbir zaman mert kişilerin, namert insanlarla bir tutulmayacağı düşüncesini savunmuştur. Bu fikir bütün insanların bir karakterde olmayacağı anlayışını getirmektedir.

Men yeke emreylerem deveri dünyada gerdi helg yığêr

Dörd ecnadan Âdem'i yarattı hâko, bâdo, âbı ateş

Âşık Heyder toyun dışında bölgede uşak kesme dedikleri sünnet törenlerinde, dinî bayramlarda ve dost meclislerinde çalıp söylemektedir.

Mecliste icraya başlamadan önce *hoş geldin* daha sonra *mübarekbad* adındaki şiirler ile başlar. Hikâyeye başlamadan önce de son olarak şu şiiri okur:

Her qezayı ki pişirey

Dürüst tökmüyey hoş mezze olmaz

Müselman meclisinde Eli sözü getirmiyen

O şirin olmaz

Bu sözü söyledikten sonra Hz. Ali'den de bir şiir söyleyip, hikâyeye icrasına başlar. İcra sırasında herhangi bir gürültünün olmasını istemeyen âşık, içerde sigara vb. dumanlı maddelerin de içilmesine izin vermez. Dinleyicilerin icra sırasında edep ve erkânı bilmeleri gerektiğine inanan

âşık, ayrıca icra sırasında bazı durumlar hariç içeri girip çıkılmasına karşı çıkmaktadır.

Âşık Heyder ayrıca ramazan ve muharrem ayında çöğür çalmayı itikadı gereği uygun bulmaz.

Âşık Heyder, toyda misafirlerin önünde tepsi gezdirerek para toplanmasına karşı çıkmaktadır. Âşık Heyder bu durumu kendine yakıştırmayarak, âşıkların insanların önünde tepsi gezdirmesini her daim reddetmiştir. Toy bittikten sonra toy sahibi gelip kendisine para verir ise alır, vermez ise Âşık Heyder gidip toy sahibine para vermesi için ısrar etmez. Âşık, karakteri ile âşıklığı harmanlayan bir insandır. İnsanların önüne tepsi tutmamasının başka bir sebebi de toya gelen insanların üzerinde para olup olmadığı gibi kimin zengin, kimin fakir olduğunu da bilmemesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla âşık, fakir insanları diğer insanlar içinde küçük düşürmek istemediğini dile getirmektedir.

Gel cezbey-i eşk olsa getirrem nice gelmez

Gel cezbey-i eşk olmazsa gelse de bice gelmez

Âşık Heyder, bir sanatkârın sanatkâr olabilmesi için paranın verilmesinin elzem olduğunu dile getir. Bir insanın kendi sohbetinden zevk aldıktan sonra para vermesini de uygun bulur.

Son olarak, birlikte yapmış olduğumuz uzun çalışma boyunca karşılıklı gönül hoşluğuyla geçirdiğimiz vakitlerin yadigarlığı için Âşık Heyder bizim için, şu şiiri irticalen dile getirmiştir:

Bu dünyada yaxşı yaman kaldı

Bezi gülü su vermedile ele nahâq yere soldı

Âşık Heyderî Mahmudi Hemedanlı

Bu ağayanın vucutuya bir sovsqad didi

İnşallah yâd eyliyele, şad olala, xoşal ola canları sağ ola

Menne iftiğar eyliyem vesselam

1.7. Şehriyar'ın Etkisi

1975'lerde Tebriz'e âşıklık programı için çağrılan Âşık Heyder, burada Üstat Şehriyar ile görüşmüştür. Âşık Heyder, üstadın kendi sesini önceden duymuş olduğunu ve şiirlerindeki derin duyguları da çok beğendiğini belirtmiştir. Yaklaşık kırk yıl önce kendisi ile görüştüğünü söyleyen âşık, Tebriz'de üstadın evinde bir gece konuk olmuştur. Ayrıca Şehriyar'ın kendisi için şiirler de söylediğini belirtir. Üstat Şehriyar'ın söylediği bir şiir şudur:

Dün gece zülfün kimin canem menne perişan olmuşam
Âlemin derdine men eylerdim elac
İndi öz derdime muhtacı bederman olmuşam
Gittim eğyar sözüne ey götürdüm yârıden
Hezreti Âdem kimin menne peşiman olmuşam

Ayrıca Üstat Şehriyar'ın dile getirdiği başka bir şiir de şöyledir:

Dönüm başıya saği
Getirmiye camını mest eyle meni
Belke başıma meyğane dolansa

Üstat Şehriyar'ın kendi üzerinde çok fazla tesiri olduğunu belirten Âşık Heyder, ayrıca Şehriyar'ın kendisine, mecliste bulunduğu zamanlara dair nasihatlerde bulunduğunu belirtmiştir. Bu nasihatlerden biri mecliste olduğu vakit, cemiyet karşısında “neyi istersiniz, nerden diyeyim” dememesi gerektiğini belirtmiştir. Bu söz karşısında şaşırılmış olan Âşık Heyder, bunun sebebini sorar. Şehriyar da bunu söylemesinin altındaki sebebini de “ben her şeyi bilirim” düşüncesinin yattığını söylemiştir. Neticede insanın her şeyi bilemeyeceğini, insanın mutlaka noksan bilgilerinin olduğunu izah etmiştir. Başka bir nasihatinde de toya gelen bazı kişilerin toy sahibi ile davalı olabileceğini sadece meclisin huzurunu bozmak için âşığın bazı şiirleri söylemediğinden dolayı da olay çıkarabileceğini belirtmiştir. Ancak burada âşığın hemen devreye girip biliyorsa söylemesi gerektiğini, bilmiyorsa uygun bir üslupla bu durumu açıklaması gerektiğini ifade etmiştir. Şehriyar bir âşığın iffet-i kalam sahibi olup, ne söylediğinin farkında olması gerektiğini de belirtir ki bu da âşığın bir nevi toplumun muallimi olduğu rolünü ön plana çıkartır.

Şehriyar mecliste Âşık Heyder'e sözlerini açabilirse açması gerektiğini, açamadığı zaman ise meclisin tamamlanmasını ve Hazreti Ali'nin mucizeleri ile kudretinin bol olduğunu, lakin kimsenin bunları açamadığını belirtmesi gerektiği söylemiştir. Bir anlamda açamadığı sözleri güzel ifadelerle izah etmesini bildirmiştir.

Şehriyar'a olan bağlılığından dolayı şiirlerini her zaman ezberinde taşımaktadır. Ve aşağıdaki dörtlüğü Şehriyar'ın kendisine verdiğini sohbetlerimiz arasında söylemiştir:

Ey Şehriyar yimeginen gamı
Yığılıp dünyadan gidecek hamı
Felek misin bu dünya zami
Böyle biçer gider ki baş ayak olmaz

Şehriyar ile bu görüşmesinden sonra bir daha kendisi ile karşılaşmadığını belirten Âşık Heyder, artık sadece kendisine yadigâr olarak bıraktığı şiirleri yâdında tutmuştur.

1.8. Sanatı

Dev çınar Âşık Heyder, altmış iki yıllık âşıklık mesleği sırasında yaklaşık beş bin defa meclis idame etmiş olup bu meclislerde herhangi bir hatalı söz dememiştir. Atalarından öğrenmiş olduğu sözlere herhangi bir yanlışlık katmadan aksine şiirlerini daha derin manalar katıp yoğurarak dile getirmiştir. Âşık Heyder söylemiş olduğu sözlerin bugünün diliyle değil iki yüzyıl öncesinin diliyle vücuda getirildiğini ve bunların o tarihten bugüne kadar sinelerde pişe pişe geldiğini belirtmektedir. Bu süre zarfında öğrenmiş olduğu sözlerin manalarına sürekli olarak dikkat etmeyi ve karşıya bir mesaj vermeyi kendisine kural olarak addetmiştir. Dolayısıyla içi boş, kof sözleri öğrenmekle kendini yormamıştır. Kendi deyimiyle bir şiiri sıktığında içinden akıl akması gerekmektedir:

Ey ağalar, bice mecalise varanlar
Yaxşı otır, yaxşı eylen, yaxşı dur
Eger danışdırdılar merifetten ver xaber
Gören disin barik Allah yaxşıdır

Böle danış sözün alala

Göher kimin kıymet kail olala

Danişğa her ne giran alala

Az danışay ondanda yaxşıdı

Âşık, insanın toplum içine girdiğinde karşıdaki insanların bütün özelliklerine dikkat ederek nerede oturmasını bilmesi gerektiğini belirtir. Çünkü kişinin yanlış yerde oturması durumunda sürekli yerinin değiştirileceğini göze alması ve yerini bildikten sonra da nasıl oturması gerektiğine dikkat etmesi gerektiğini izah eder. Ayrıca mecliste aksakalların bulunabileceğini ve onlara karşı hürmet edilmesinin elzem olduğunu ifade eder. Konuşma sırası kişiye geldiğinde veya ihtisas alanına giren bir konu olduğunda sadece konuşmasını aksi halde bilmediği konularda hataya düşmemesi için konuşmaması gerektiğini anlatır.

Seksen sekiz yaşında olmasına rağmen hâlen toylara katılan Âşık Heyder, Hemedan bölgesinde tanınmış bir âşıktır ve bölgenin son ustası olarak bilinmektedir. Toplam otuz altı tane hikâyeye bilen âşık, yaşlılığından dolayı artık hikâyelerin çoğunu unuttuğunu belirtmektedir. Lakin bu yaşta bile on beş, yirmi hikâyeyi tam olarak bildiğini de araştırmamız sırasında tespit ettik. Mesela Kerem ve Hasta Kasım hikâyeleri âşığın deyişi ile altı ay sürebilmektedir.

Âşığın yıllarca sinesinde büyüttüğü sözler, çözülmesi zor olan derin manalara sahiptir. Ancak kendisi bu sözleri yıllar boyunca meclislerde icra etmiştir. Âşık Heyder bazı sözlerin toplum tarafından anlaşılmadığını ancak bunların anlaşılması gerektiğini bildirir. Misal olarak Kerem'deki bir şiirin şöyle olduğunu belirtir:

Gözelde beş nişane gerekti

Evvel nişanesi xoş nemağ ola

Uce boyu ola mine gerdeni

Zülfü her yanna bir kuce ola

Âşık Heyder bu dörtlükteki meseleyi şöyle açıklar: “Buradaki beş nişane nedir? Bu nişanelerden biri ahlaktır. Ahlakтан sonra eğer kişinin parası varsa cömert olması gereklidir. Üçüncü bir unsurda erkeğin ve hanımın evini çekip çevirmesi gerektiğidir. Yani hem maddi hem de manevi yönden evini döndürmesi şarttır”.

Âşık Heyder, İran Kültür Bakanlığı’ndan aldığı maaştan dolayı meclis ve toylarda müstehcen yahut kötü söz söylemekten kaçınmıştır. Aksi takdirde maaşının kesileceğini belirtmektedir.

Âşık Heyder meclislerde ahlak ve edep kurallarına dikkat ederek müstehcen söz söylemeyi kendisine yasak etmiştir. Çünkü insanların toya aileleri ile birlikte geldiğini, her ne kadar icrasını erkekler önünde yapsa da hem sesinin işitileceğinden hem de kendi edep kuralları gereği kötü sözlerden uzak durduğunu kendisinden öğrenmekteyiz. Ayrıca irticalen söyleme zenginliğine sahip olan Âşık Heyder, müstehcen sözlerin yerine farklı dizeler eklemeyi tercih etmiştir.

Gözeller içinne vardı bir çağım

Özü keşeng ola baldırı yoğum

Göbekten aşağı boğım ha boğım

Titriye kuyruğta gümüşe ola

Âşık Heyder bu sözü kendisine ayıp bilmiş ve yerine şu sözleri söylemeyi uygun görmüştür:

Gözeller içinne vardı çağım

Özü keşeng ola baldırı yoğum

İnsanı ola hâlî ola benim göynüm

Göynümne her bir eğl-i kemalatı ola

Âşık Heyder, kadınlar içinde çöğür çalmayıp şiir veya destan anlatmadığını belirtir. Çünkü bazı şiirler içinde meme, döş yani göğüs gibi ibareleri barındırmaktadır. Dolayısıyla kadınların olduğu yerlerde âşıklılığını icra etmemektedir. Hatta bir gün bu yüzden toydan kovulduğunu

da bildiren âşık, bu durum karşısında da hiç üzülmeyişi dile getirmiştir. Kendisi bazı şiirleri bilhassa Kerem ile Aslı Hikâyesi'nde kelimeleri de değiştirdiğini şöyle örnelemektedir:

Aklımı serimden zayıll eyledin
Sineden gösterdin nar memelerin
Heç âşık düşmesin böyle sövdaya
Bağrıma eyledin kan memelerin

Bu dörtlükteki *memeler* kelimesi yerine *iki daneler* kelimesini kullanarak şu şekilde yeniden icra etmiştir:

Aklımı serimden zayıll eyledin
Sineden gösterdin iki daneler
Heç âşık düşmesin böyle sövdaya
Bağrıma kan eyledi iki daneler

İcraları sırasında dinleyicisinin durumunu göz ardı etmeyen Âşık Heyder, Mesım Hikâyesi'nin son bölümünü her yerde anlatmaz. Bilhassa toylarda anlatmamaya dikkat eder. Bu durumun sebebi ise toyun neşesine herhangi bir şekilde hüznün düşmesini istememesidir. Mesım Hikâyesi'nin son bölümünü daha çok ailesinden birini kaybetmiş insanlar istemektedir. Mesım Hikâyesi'ni anlattıktan sonra mecliste bulunanların saatlerce ağladıklarını belirtir. Rezen yöresinde katıldığı bir toyda bu hikâyeyi anlatırken toy meclisine hiç bir çocuğun alınmadığını, bütün hikâyeyi tamamıyla anlatmayana kadar kimsenin sesini çıkarmadığını ve yerinden kalkmadığını bir anısı olarak anlatmaktadır. Dolayısıyla irtical gücü yüksek olması ve izleyicisini düşünmesinden kaynaklanan sebeplerle icralarda çeşitli değişiklikler yapmaya yönelmiştir.

Âşık Heyder'in sözlerinin çoğunda tasavvufun tesiri olup anlamı yoğunlaştıran manalar ihtiva etmektedir. Hikâyelerde, destanlarda ve şiirlerin muhtevasında ayetlerden, hadislerden yararlandığını, derlemiş olduğumuz malzemelerden öğrenebiliyoruz:

Saği elinle c m eyler
X d  Şükrü müdam eyler
Sen istedin tamam eyler
Her kimsedir senin konağıynı

Din  tasavvufi konuda da kendini k c k yaŐlardan itibaren bilgiyle donatan  Őık Heyder, bu konular hakkında ezberine bolca Şiirler almıştır. Ezberinde tuttuğu Şiirlerde herhangi bir hatanın olmadığını görmekteyiz. Zira bu konuda toplumun karşısında Şiirler söylemiştir:

Kur'an altı min altı yüz altmış altı
Ottuz c z, yüz on dört revaç
Heftadı yeddi min yeddi yüz
Beş yüz Kur'an'ın zir u zeberi var

Allah'tan yardım almak için söylenen Şiirlere bir örnek de Şudur:

Gece gündüz fikreyledim
Men diyen olmadı sen diyen oldu
Derg hına Ő kreyledim
Gene men diyen olmadı sen diyen oldu

Nesihet verdim dile
DanıŐıđını bile
Dünyanı vurdu bir bile
Gene men diyen olmadı sen diyen oldu

 regim derya kimin alıştı
Sözüm söze karıştı
Dünya malım hedden aştı

Gene men diyen olmadı sen diyen oldu

Mezhebi anlayıştan dolayı Hz. Ali hakkında çok sayıda şiir bilen Âşık Heyder, bu konuda sayısız bilgi edindiğini belirtir. Gerçekten de yazıya geçirdiğimiz hikâye örneklerinden Hz. Ali hakkında bolca şiir örneklerine rastlamak mümkündür. Hz. Ali'nin on bir tane cenginin olduğunu ve bu cenkler hakkında şiirler söylendiğini belirtir. Mesela, Hz. Ali'nin dünyaya gelmesi hakkında söylenen şiir şöyledir:

Gün kimin çıktığı âlem gördü

Dediler Eli dünyaya geldi

Şikap doldu divar-ı Mekke

Konnağeyi murteza Eli geldi

Hazreti Ali hakkında heybesinde çok sayıda şiir bulunduran Âşık Heyder'in bu konu üzerindeki bilgisinden yararlanmamak mümkün değildir. Hazreti Ali ile ilgili diğer şiirlerden biri de şudur:

Ey mezherül ecayip sahibi hemta

Behiştin malikiyey ey sağiyi kuser

Natığı Kur'an'ay ilmin eyler beyan

Vesiye Mustafa'yey sağiyi defter

Coşanna xeyberi bağan berberi

Tanışen cemcemi ibni kemberi

Keyzine kevharı böldün ejderi

Orda leğebin kaldı hey u der

Âşık, Hz. Ali ve on iki imam hakkında birçok şiir bilmektedir, bu şiirleri şeceresi ile birlikte söylemektedir:

Sabah olar dünya misli meydanni

Her merdanelerde bir adı sannı

Eli'yi âlâ şîr-i Xüda zamannı
İstirey ikinci imamı şeceresiynen di

Esip bad-ı seba esenni
Esiben kararımı kesenni
İkinci imamı İmamı Hesen'ni
İmam kuçeynen giderdi nurı övleri işiğ eylerdi

İkinci imamı tamam ağızlar kaldı
Kerbela qeziyesi bir tariğ oldı
İmam Hüsün din yolunna şehid oldı
Şehid-i Kerbalanı istirey diyim

Kafiyeyi, redifi ustalıklı kullanan Âşık Heyder, şiirlerinde herhangi bir dizedeki kafiyenin olmamasının, o şiire ait olmayacağını, dolayısıyla kafiyesiz şiirin mecliste ve âşıklar arasında kabul görmeyeceğini ifade etmiştir. Kafiyeli şiirlere Âşık Heyder şu örnekleri vermiştir:

Köroğlu Hikâyesi'nde:

Delilerim amade olin
Menim size sözlerim var
Bağlayın bele kiliçlarizi
Menim size bir hakikat sözüm var

Bildiğim men bildirem
Dideler nemi sildirem
Kömek olin düşmanı öldirem
Onınle benim gerezim var

Hasta Kasım Hikâyesi'nde:

Ne bağiren maral gözlüm
Yâdi bigâneler kimin
Eylen dolanın başına
Şemdeki pervaneler kimin

Bülbül olan gider bağa
Konar bu budağdan budağa
Deli olan gider dağa
Mecnun divaneler kimin

Xeste Qesim Tikme taşlık
Bağrı yanık gözü yaşlık
Gölden çıktı yahşıl bahşlık
Çarpan ney sulalar kimin

Hemedan bölgesinin âşıklık geleneğinde âşıkların üzerinde durduğu başka bir konu ise hikâyelerin manzum bölümlerinde geçen üç kafiyeli şiiirlerdir. Âşık Heyder, Sadi, Hafız, Şehriyar ve Firdevsi'nin şiiirlerinde iki kafiyeli şiiirlerin olduğuna ancak kendilerinde üç kafiyeli şiiirlerin bolca olduğuna dikkat çekmektedir. Bu konuya uygun olarak derlediğimiz hikâyelerin içinde geçen pek çok örneği verebiliriz:

Hemrah ve Selvinaz Hikâyesi'nde:

Oğlan gel bir sohbet eyliyek
Sazı mennen, sohbet mennen, dimek sennen
Her ikimiz bir diyâra getirek özümüzü
Gitmek mennen, kalmak mennen, gel sennen

Kerem ile Aslı Hikâyesi'nde:

Oğlan gitmem benim yanımnan
Otır mennen, eylen mennen, kal mennen
Her meta istirey xeridar benim
Etlles menne, zıba menne, şal menne

Seyidi Hikâyesi'nde:

Gelin gidek bağ-1 gülşan Seyyidi'den göreğ
Bulbul ağlar, gülşen ağlar, gül ağlar
Bir cevan ki irak dűřer vetennen
Oniy için koğum ağlar, kardaş ağlar, el ağlar

Hasta Kasım Hikâyesi'nde:

Menim üş tene derdim var
Yaman arvad, yaman oğlan, yaman at
Sonra üş de tapılıp
Yaman konşu, yaman dost, yaman şerik

Mehmud Hikâyesi'nde:

Oğlanlar ehl-i urfan deminde
Danışmaya kâl etmiye, vere guş
Xeber allam usulun çend
Erep hams, Farsi penç, Türkü beş

Âşık Heyder kendi bölgelerinin şiir yapısı ile Türkiye'deki şiir yapısının birbirinden farklı olduğunu belirtmiştir. Kendi şiir yapılarında üç ve dört kafiyeli şiirlerin hâkim olduğunu ancak Türkiye'deki şiirlerde ise iki kafiyeli yapıların çoğunlukta olduğunu ifade etmiştir. Örnek olarak şu şiiri gösterir:

Eslî menzade eslin itirmez
Bedesil baş menzile yetişmez
Güdü teyeği ter şemame getirmez

Göy söğütte heyva olmaz, nar olmaz

Âşık Heyder, toplumsal normlar dâhilinde insanların belli görgü ve adap kurallarına uymalarını beklediğini, şiiriyle şöyle dile getirmektedir:

Meclise geştin gör yerin haradır

Otıranna mueddep otır

Danıştırdıla merifetten ver xeber

Eyleşenne disin barik Allah yaxşıdır

Bele danış sözün alala

Govher kimin qıymet kail olala

Danışığı her ne giran alala

Az danışay onnanna yaxşıdı

Olgınan merdaneler halınna

Olmagınan namerdler yolunna

Bezi oğlan kaldı dede yurdunna

Kalmiyeydi kalmağınan yaxşıdı

Türk kültürünün önemli özelliklerinden olan misafirperverlik konusuna da değinen âşığımız, konuyu şu şiiri ile örneklendirmektedir:

Ey ağalar gelsin benim konağım

Mesrefe xerc olsun düğünen yağım

Zerfim qizilden ola yana qizil çırağım

Güler üzüm xoş zebanım yaxşıdı

Âşık Heyder son olarak görüşmek için birçok kişinin kendisine başvurduğunu ancak bu kişilere hikâye veya destanlarını anlatmadığını ya da hikâyeleri yarım bir şekilde icra ettiğini belirtmektedir.

1.9. Hikâye Repertuarı

Hemedan bölgesinde üstat olarak kabul gören Âşık Heyder'in bildiği hikâye veya destanlar şunlardır:

1. Âşık Aydın Hikâyesi
2. Âşık Garip Hikâyesi
3. Aydın ile Sadat Hikâyesi
4. Ferhad ile Şirin Hikâyesi
5. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi
6. Hasta Kasım Hikâyesi
7. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi
8. Kelbî Hikâyesi
9. Kerem ile Aslı Hikâyesi
10. Köroğlu Hikâyesi
11. Kurbânî ve Züleyha Hikâyesi
12. Leyli ve Mecnun Hikâyesi
13. Mehmud Hikâyesi
14. Memmed Beycân Sövdâgar Hikâyesi
15. Memmedî Gelgelli Hikâyesi
16. Mesım Hikâyesi
17. Necef Han Hikâyesi
18. Sedat ile Gülnaz Hikâyesi
19. Selim Han Gürci Hikâyesi
20. Seyidi Hikâyesi
21. Şah İsmail Hikâyesi
22. Şîri ile Birçek Hikâyesi
23. Tahir Mirza (Tahir ile Zühre) Hikâyesi
24. Tilim Han Hikâyesi
25. Tuğarganlı Abbas Hikâyesi
26. Yusuf ile Züleyha Hikâyesi

1.10. Meclislerde İcraya Giriş Örneği

Belli ağayan icazesıyla umudvaram ki inşallah hemişe şado hemişe muvaffak olıyız inşallah. Diyer:

Âşığıyam min aye değer

Her zülfün tanesi min aye değer

İl var bir güne değmez

Ama gün var min aye değer

Hansı gündü; Bilenci gündü. Elhamdüllilah vakt muhterem, meclis muhterem xüdavendi âlem bu çeşni muhteramaneni hem terefi damada hem terefi erusan hemek ediyek. Allah mübarek eylesin.

Xop bir tane xoş geldin erz eliyim. Çünkü konağın mehebbeti şirin guftaro hegiget reftardır. Konak yiyip içmeye gelmiyip, gelip dostin didar tazeleye. Eger bir tane ögeç öldireyin tek o konağın adıyla derdine değmez çünkü şair diyiri Tilim'de;

Tilim dergesi konağım masrefi

Harç olsun düğüyle yağım

Zerfin kızıldan ola yana kızıl çırağım

Güler yüzün xoş zebanım yahşidir

Evvel bir xoş geldin diyerem. Ondan sonra çünkü her meclis Müselman meclisi her yerde berkarar olsun Ali zikri hekmen gerek orda ola. Hekmen ola. O vakt evvel diyerem:

Müşerref buyurdin, teşrif getirdin

Xoş gelmişen eyeğlerin ağrimasın

Arizim buydu mâh cemalin görem

Lütf eylemişen eyeğleri ağrimasın

Sen geldin otağa nur doldu

Daha serim kurban olsun, senin kimin konağa

Sen gelen yollara gurban sedağa

Xoş gelmişen eyeğleri ağrimasın

Kızıl gül açılıp nice hevâ
Bulbüller okurlar bir keşeng nevâ
Konağa diyerler ey Habib-i Xûda
Xoş gelmişen eyeğleri ağrimasin

Kızıl güli deste deste bağlaram
Bağliban yahşi dosta yollaram
Eğer min yıl kalsan gözüm üstinen sağlaram
Xoş gelmişen eyeğleri ağrimasin

Danişmağa şirin şirin dilin var
Koğum kardaş gelip eli teyfa elin var
Konağcan kedemlerin gözüm üstine yeri var
Xoş gelmişen eyeğleri ağrimasin

Buni diyerem ondan diyerem bes, ice neçe becce bedde Ali'nin vücudi mübarekinden erz eliyim ondan sonra inşallah ağayan her dastandan meyli oldi emri buyursun. Âşık gerek dastan diye dastan dimeye essan âşık gerek şuğlu bir curdurdı ki gerek dastan diye. Bir beşte mesele Hz. Ali'den mesela erz olsun elesey evvel baştan:

Ara yerde sahralarda kalanna
Nehar çağıram Şah-ı Merdan Eli'ni
Hakkin dostin mihracına varanna
Orda gördi Şah-ı Merdan Eli'ni

Hakkin dosti mihrac yolın yeridi
Erşin yüzün melâikler bürüdü

O kim idi şîr donundan yeridi
Harda tuttu Rasulallah yolunu

Selman-ı pak şîr elinde kalanna
Şah-ı Merdan şîr elinden alanna
Keyze gelip zülfikarin çalanna
Zerre saçtı Cebrail'in perini

Ondan sonra mesele derler filan nağılı di. Derem beli gözüm üstine. O der xop Tahır Mirza'dan de, bu der xop Qerip'ten de, bu der xop Köroğlu'dan de, o der xop Mesım'den de. Derim xop, âşığın meclisinde beş yüz nefer konağ ola, âşığ gerek beş yüz dane nağıl bile. Derler nece? Derim herkezin bir nağıl gönli istiyir da. Xop biz bu nağıllarin birini intiğab edek. Men erz olsun sohbet eliyim. Bu evvel bizim eyek üstinde durak diyek sohbetimizdir.

2. BÖLÜM

METİN TAHLİLLERİ

2.1. Olay Örgüsü

Epizot terimi; başta edebiyat olmak üzere, birçok farklı alanda sıklıkla karşımıza çıkan bir terimdir. Halk edebiyatı ürünlerinden masal, efsane ve halk hikâyesi üzerine çalışan çeşitli araştırmacılar tarafından, birbirinden farklı manalar ifade eden; *özet* ve *bölüm* yerine kullanılmıştır (Şimşek, 2002: 502).

Halk hikâyelerinde *epizot*, bir metnin birbirinden ayrılan parçalarının anlamlı bir bütün haline getirilerek hikâyeyi oluşturmasıdır. Dolayısıyla *epizot* teriminin karşılığı olarak; *bölüm*, *olay halkası* ya da *olay sırası* terimlerinden biri kullanılabilir (Şimşek, 2002: 506). Bu bağlamda İsmail Görkem de terim kargaşasına engel olmak için *epizot* yerine *bölüm* terimini tercih etmiştir (Görkem, 2000: 96).

Tahkiyeli eserlerde esas unsur vaka (Görkem, 2000: 95) olup “herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya biriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münasebeti” neticesinde ortaya çıkar (Aktaş, 2000: 49). Meydana gelen vaka unsurları, ürünün bütün halinde ortaya çıkmasına sebep olur. Oluşan ürünle birlikte olay örgüsü, üç ana bölüme bölünerek incelenebilir.

Anlatılarda, ana olayın hazırlandığı *giriş*, olayın açılıp, karakterlerin dâhil olduğu ve esas konunun meydana geldiği *gelişme* ile olayın neticeye kavuştuğu *sonuç* bölümü bulunur.

Giriş bölümünde, başkahramanın hayatı hakkında teferruata girilmeden çeşitli bilgilerin yer alacağı ve ana olayın açılışının yapılacağı görülür.

Gelişme bölümünde, asıl kahraman ve olaya dâhil olacak diğer yardımcı kahramanlarla olayın bir nevi dallanıp budaklanacağı bölüm başlar.

Sonuç bölümü ise asıl kahraman ve etrafındakilerinin muradlarına kavuştuğu veya galip olduğu son kısımdır. Çalışmamızda bu hususlara dikkat edip, hikâyeleri *giriş bölümü*, *gelişme bölümü* ve *sonuç bölümü* olarak vereceğiz.

2.1.1. Seyidi Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. İravan şehrinde Ehmed ile Mehmud¹⁹ adında iki tüccar kardeşin sahip olmadıkları için çocuk özlemi çekmeleri.
2. Çocuk sahibi olmaları için Usta Selman'ın yanına gitmeleri ve çare aramaları.
3. Ehmed ve Mehmud'un, eşlerinin yanına üzüntülü bir şekilde giderek çocuk sahibi olmadıkları için üzüntülerini dile getirmeleri, eşlerinin fakir fukaraya para dağıtmasını söylemeleri ve netice olarak iki kardeşin de çocuk sahibi olması.
4. Ehmed'in oğlu olup adına Seyidi; Mehmud'un kızı olup adına Peri Huruzâd ismini vermeleri.
5. İki kardeşin, çocukları büyüdüğü zaman birbirleriyle evlendirmeleri için sözleşmeleri.

Gelişme Bölümü

1. Ehmed Bey'in Seyidi'yi evlendireceği vakit ölmesi.
2. Seyidi'nin babasının işinin başına geçmesi ve Tebriz'e ticaret için gitmesi.
3. Tebriz'de diğer tüccarlarla âşık kahvehanesine gitmesi ve oradaki âşıklar ile beraberindekileri evine davet etmesi.
4. Eve kırk âşık ile beraber etraftaki bazı kişilerin de gelmesi ve evlerinde kırk gün misafir olarak kalmaları.
5. Kırk gün bittikten sonra Seyidi'nin bütün mal, mülkünü satmış vaziyette olması ve içine düştüğü yoksulluktan dolayı hasta düşmesi.
6. Duruma daha fazla dayanamayan Seyidi'nin, hasta vücuduyla abdest alıp Kuran'ı Kerim'i okumaya başlaması ve uykuya dalması.
7. Rüyasında Hz. Ali'nin vücuduna dokunarak hastalığını iyileştirmesi ve kendisine eş olacak kişinin yerinin söylenmesi.

¹⁹ Hikâyelerdeki baş kahramanlar, diğer kahramanlar ve yer adları hikâyelerde geçen orijinal şekliyle verilmiştir.

8. İyileştikten sonra Seyidi'nin annesinin, oğluna amcasının kızını istemeye gitmesi lakin amcası ve Peri Huruzâd'ın Seyidi'nin yoksul ve hasta olduğunu düşünerek teklifi kabul etmemesi.

9. Annesinden durumu öğrenen Seyidi'nin, gurbete çıkmadan önce bir kaç parça eşya satın alması ve halkın güzelliğine hayran kalması.

10. Halkın kendisine hayran kaldığı sırada Peri Huruzâd'ın da Seyidi'yi görmesi ve ona âşık olması.

11. Huruzâd Hanım'ın gurbet için hazırlanan Seyidi'yi kararından döndürmek için Seyidi'nin annesinin yanına gidip kendisini oğluna almasını istemesi ve özür dilemesi. Annenin Huruzâd Hanım'ı da yanına alarak Seyidi'yi ikna etmek için gitmesi ve Seyidi'nin, Huruzâd Hanım'a kendisine söylediği sözleri hatırlatarak onu geri göndermesi.

12. Gurbete çıktığında Hz. Ali tarafından söylenen kalenin kenarına gelmesi ve söylenen kızla görüşmesi.

13. Kâfir olan kızı Müslüman yapıp nikâh kıyması için bir âlime başvurması.

14. Nikâh yapıldıktan sonra belli bir süre kalede kalmaları ve kalede canı sıkılan Seyidi'nin dışarı çıkması ile Peri Hanım'ın verdiği nişaneyi kaybetmesi.

15. Kaybedilen nişanenin Peri Hanım'ın babasının önceki zamanlarda Lut şehrindeki Hesên Paşa'dan çaldığı eşyalardan biri olması, suyun akışı ile doğrudan Hesên Paşa'nın kalesine giden nişanenin Hesên Paşa'nın adamları tarafından bulunması sonucu civarın araştırılmaya başlanması.

16. Hesên Paşa'nın bir cadı karının yardımıyla kaleyi bulması. Askerlerini kaleye göndermesi ancak Seyidi'nin askerlerin hepsini öldürmesi ve tekrar cadı karıdan hile yapması için yardım alması.

17. Cadı karının bir hileyle Seyidi ve Peri'nin evine konuk olmayı başarması.

18. Cadı karının Seyidi ve Peri'nin yemeklerine bayıltıcı madde katıp onları Hesên Paşa'nın yanına götürmesi.

Sonuç Bölümü

1. Bayılıcı maddenin etkisini göstermeye başlamasıyla Peri Hanım'ın yanındaki askere para teklifi karşılığında Seyidi'nin elini açtırarak onu arabadan attırması ve Seyidi'nin kurtulması.

2. Peri Hanım'ın kendisine varmasını isteyen Heslen Paşa'nın, Peri'yi bağına göndermesi ve Peri'nin burada Müslüman bir kişiye kendisine yardım etmesi için başvurusu.

3. Peri Hanım'ın yardım etmeyi kabul eden kişi ile Seyidi'ye name göndermesi, yardımcı kişinin Seyidi'ye olanları anlatması ve Seyidi'nin nalbant kılığına girerek kaçırılan atını nalbantlamaya gitmesi.

4. Kılık değiştirerek gelen Seyidi'nin, Peri'yi ve Semend adlı atını kurtarmak için gelmesi. Atıyla konuşarak nal vurmaya başaması.

5. Semend ile konuşarak nal vurmaya başaran Seyidi'nin, bütün nallar bittikten sonra atına binmesi ve ardından Peri'nin de hileyle atı kurtarmaya gitmek için atına binmesi.

6. Seyidi ve Peri Hanım'ın meydana bulunanları öldürmesi.

7. Kendilerine hile yapan cadı karıyı bulup öldürmeleri ve Peri Hanım'a yardım eden Müslüman veziri padişah yapıp İslam dinini ilan etmeleri.

2.1.2. *Âşık Qarip Hikâyesi*

Giriş Bölümü

1. İlim, güzel söz, güzel bir söyleyişe sahip olan Huseyn'in para kazanmak için gurbete çıkması ve Tiflis'e gitmesi.

2. Tiflis'te devlet kademesinde bulunan Heyderî Darğabaşı ile tanışması ve Heyderî'nin onu bağına götürerek Şahsenem Hanım'la tanıştırmaması.

Gelişme Bölümü

1. Âşık Huseyn ile tanışan Şahsenem'in, Huseyn'e âşık olması.

2. Şahsenem'in isteğı üzerine babasının âşığı olan Âşık Mina'nın Âşık Huseyn ile karşılıklı şiirler söylemesi.

3. Heyderî Darğabaşı'nın Sadatlı Han'ı getirmesi ve Âşık Huseyn'in onunla da tanışıp dost olması.

4. Âşık Huseyn'in âşık kahvehanesinde söylenmesi yasaklanmış olan üç kelimeyi şiirlerde ifade etmesi.
5. Sadatlı Xan'ın, söylenmesi yasak olan bu sözlerin serbest olmasını, Şahsenem'i isteyen kişilerin ona hediye göndermesini ve Şahsenem'in kabul ettiği kişiyle evlenmesini istemesi.
6. Hiç bir malı, mülkü olmayan Âşığ Qarip'in evlenme hediyesi olarak sadece bir gül göndermesi ve Şahsenem tarafından gülün kabul edilmesi.
7. Âşığ Qarip'in, evlilik hazırlığı yapmak ve para kazanmak için Helef'e doğru yedi yıllığına gurbete çıkması.
8. Âşığ Qarip'in, gurbete çıkmadan önce Şahsenem'e güller bırakması ve bu güller solarsa öleceğini anlaması gerektiğini bildirmesi.
9. Şahsenem ile evlenmek isteyen Şah Veled Xan'ın, şehirden çıkar çıkmaz bir cellâdı Âşığ Qarip'in peşine takması ve onu öldürtmek istemesi.
10. Töne Çayı'nın kenarına gelen Âşığ Qarip'in, yıkık köprüden geçmek için Hz. Ali'den yardım istemesi, cellâdın, Âşığ Qarip'in Hz Ali'den dilediği yardımı duyması üzerine onu öldürmekten vazgeçmesi ve elbisesini bir hayvanın kanına bulayıp Şah Veled Xan'a götürmesi.
11. Şahsenem Xanım'ın Âşığ Qarip'in verdiği güllerin henüz solmamış olması sebebi ile getirilen kanlı elbiseye inanmaması. Şah Veled'in, Şahsenem'in bir yardımcısına para vererek gülleri bir maddeyle soldurtması.
12. Şam'a varan Âşığ Qarip'in bir derviş aracılığıyla Şahsenem'e name yollaması ve ölmediğini bildirmesi.
13. Kanlı elbise ve solan güllerin ardından Şah Veled'in, Şahsenem'i istemesi için elçilerini göndermesi. Bunun üzerine Şahsenem'in gelinlik için gerekli olan parçaları Halef ve Şam'dan alacak olan Şah Veled'in yaşlı yardımcısına bir oyun oynayarak Âşığ Qarip'e name yollaması.
14. Xace'nin Helef'te Âşığ Qarip'i bulması ve nameyi vermesi.
15. Xace'nin Âşığ Qarip'i bulması ve Şahsenem'in yüzüğünü alan Qarip'in aradan yedi yıl geçtiğini anlayıp geri dönmek için yola çıkması.
16. Qarip'in dönüş yolculuğu sırasında muhitlerin arasındaki mesafenin ve aradan geçen yılların uzunluğu sebebiyle Tiflis'e nasıl döneceğini düşünmesi ve intihar etmek istemesi.

17. Başını taşa vuran Âşığ Qarip'e, Hz. Ali'nin yardım etmesi, yarasını sağaltması ve üç aylık mesafeyi mucizevi şekilde bir ana dönüştürerek âşığı Tiflis'e getirmesi.

Sonuç Bölümü

1. Âşığ Qarip'in ilk önce Şahsenem'in başına gidip başın hizmetçisiyle ona haber göndermesi ve ardından evine gidip kör olan anne ve bacısıyla karşılıklı şiirler söylemesi.

2. Şahsenem'in, Âşığ Qarip'in evine hizmetçisini gönderip âşığın gelip gelmediğini kesinleştirmek istemesi ve hizmetçinin âşığı tanıyıp Şahsenem'e haber vermesi.

3. Âşığ Qarip'in kılık değiştirip Şahsenem'in toyuna gitmek için yola çıkması, aynı zamanda toya katılacak olan Sadatlı Xan'a âşık aranması ve tesadüfen Âşığ Qarip'in götürülmesi.

4. Âşığ Mina'nın, Âşığ Qarip'i tanınması ve yanındakilere onu tanıtması.

5. Âşığ Qarip'in, Hz. Ali'den aldığı toprağı âmâ olan anne ve bacısına göndermesi, toprak sayesinde gözleri açılan bacısının güzellik konusunda Şahsenem'i geçmesi.

6. Şah Veled'in Âşığ Qarip'in kız kardeşini alması ve Âşığ Qarip'le Şahsenem'in de yedi gece gündüz oyunun yapılması.

2.1.3. Şah İsmail Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Şah Sefit'in bir oğlu olması ve ava gitmek istemesi.

2. Av sırasında bir ceylanın peşinden gidip Gülzar Xanım'la karşılaşması.

Gelişme Bölümü

1. Şah İsmail'in Gülzar Xanım'la karşılıklı şiirler söylemesi ve birbirlerine âşık olmaları.

2. Şah İsmail'in durumu dayısı aracılığıyla babasına haber vermesi. Lakin Şah İsmail'in kendi kızını alması için dayısının çevredeki bütün

kızları bağa getirmesi ve Şah İsmail'in hangisini beğenirse onu alacağını bildirmesi.

3. Gülzar'dan başka kız istemediğini belirten Şah İsmail'in, Gülzar Hanım'ın evine elçi göndermesi.

4. Elçilere kızı vereceklerini söylemelerine rağmen amca oğlunun araya girerek kızı verdikleri takdirde memleketlerinde kendilerine hoş olmayan sözlerin söyleneceğini Xace Reşid'e bildirmesi ve o bölgeden göçmeleri.

5. Şah İsmail'in, Xace Reşid'in bulunduğu bölgeye gelip göç ettiklerini görünce karı nine ile karşılaşması ve karı nine'nin Şah İsmail'e yardım etmesi.

6. Gülzar Hanım'ın kavminin Şiraz'a gideceğini haber alan Şah İsmail'in, kendi yurduna dönüp anne ile babasıyla vedalaşarak Şiraz'a gitmeye karar vermesi ve annesinin üzerinde dua yazan bir hançer vermesi.

7. Yolda babasının yanına vermiş olduğu adamların dayısının etkisiyle kendisini terk etmesi.

8. Yolda dinlenecek bir yer arayan Şah İsmail'in Peri adındaki bir güzelin bulunduğu kaleye rast gelmesi.

9. Şah İsmail'in, Peri'nin yedi kardeşinin savaşa gittiğini öğrenmesi ve onlara yardımda bulunacağına dair güzele söz vermesi.

10. Cuudi Heyber'e gidip kardeşleri kurtarması üzerine, kardeşlerin Peri'yi Şah İsmail'e vermeleri ve Şah İsmail'in Şiraz yoluna devam etmek istemesi.

11. Kısa yoldan giden Şah İsmail'in buradaki Erep adındaki eşkıya ile karşılaşması ve güreşte Şah İsmail'in Erep'i yenip Erep'in Şah İsmail'e âşık olması sonucu, Şah İsmail'in onu da alıp Şiraz'a gelmesi.

12. Çeşme başında karı neneyle görüşmesi ve karı nenenin bir oyun yaparak Gülzar'ın Şah İsmail'e verilmesini sağlaması.

Sonuç Bölümü

1. Şah İsmail'in üç güzeli alıp vatanına dönmesi.

2. Şah İsmail'in, vatana döndükten sonra babasının öldüğünü haber alıp dayısının hileyle başka birini şahlığa getirdiğini görmesi.

3. Yeni gelen şah ile görüşmeye giden Şah İsmail'in, kendi aralarında oynayacakları bir oyun sırasında dayısı tarafından kolu bağlanarak kör kuyuya atılması.

4. Erep'in gelip Şah İsmail'i kör kuyudan kurtarması ve Şah İsmail'in Hz. Ali'den yardım istemesi.

5. Kurtulan Şah İsmail'in, dayısını sürgün etmesi, diğer şahın kaçması ve kendisinin de babasının yerine geçip üç sevgilisiyle toy tutması.

2.1.4. Tuğarganlı Abbas Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Şah Abbas'ın veziri Hesên Xan Serdar'ın Abbas adında bir oğlunun olması.

2. İsfahan'dan gelen Kember ve Abdullah adındaki hırsızların Şah Abbas'ın hazinesini çalmak istemesi, hırsızların askerler tarafından yakalanmasının ardından Hesên Xan Serdar'ın bunların bağışlanmasını istemesi.

3. Bağışlanmalarını istediği iki kişiyi evine getirmesi ve belli bir süre sonra Abdullah'ın Hesên Xan Serdar'ı öldürerek ailesini kurdun yediğini söylemesi.

Gelişme bölümü

1. Özbek şahının Şah Abbas'tan istediği yardıma, ölen Hesên Xan Serdar'ın oğlu Abbas'ın, askerlerin başı olarak gönderilmesi.

2. Özbek şahına yardım ettiği için şahın kızı, Gülgez Hanım'ın Abbas'a verilmesi ve toyunun tutulması.

3. Abbas'ın, bu süre zarfında askerlerinin vakit kaybetmemesi için onları İsfahan'a Şah Abbas'ın yanına göndermesi.

4. Kul Abdullah, askerlerle beraber gelmeyen Abbas'ı, şaha kötölemesi ve şahın Abbas'ı yakalatmak için Kul Abdullah'ı göndermesi.

5. Kul Abdullah'ın Abbas'la karşılaşması ve Şah Abbas'ın yakalama kararını bildirmesi.

6. Tebriz'de kırk günlük inzivaya çekildiği sırada Abbas'ın evini yakıp yıkmaları ve Gülgez'i Şah Abbas'a götürmeleri.

7. Abbas'ın, Tuğarğan'dan İsfahan'a yola çıktığı vakit, Gülgez'in babası tarafından kızının ve kendisinin durumunu öğrenmek için gönderilen vezirlerle karşılaşması. Abbas'ın kendisini orada tanıtmaması ve vezirlere Abbas'ı, Şah Abbas'ın yanında bulabileceklerini söylemesi.

8. İsfahan'a doğru yola düşen Abbas'ın askerlere yetişmesi, ilkin Gülgez'i kurtarması lakin daha sonra beş yüz askerin etrafını çevirip Abbas'ı yakalamaları.

9. Yakalandıktan sonra babasının kadim dostlarından bir vezirin aralarından çıkması ama kendisini tanıtmayıp gizlice yardım etmeye çalışması.

10. Gülgez'i kurtaramadığı için üzülen Abbas'ın, babasının dostundan kendisini bir kuyuya atmasını istemesi ve kuyuda Hz. Ali'nin yardıma gelmesi.

11. Hz. Ali'nin yardımıyla Mezze Dağı'na gelen Abbas'ın burada konaklayan düşmanlarının elinde bulunan Gülgez ile gizlice görüşmesi.

12. Kul Abdullah yönetimindeki askerlerin İsfahan'a gelmesi ve Gülgez Hanım'ın babasının vezirlerinin de Şah Abbas yanına varmaları.

13. Abbas'ın zindana atılması.

Sonuç Bölümü

1. Abbas'ın, vezirlerin Şah Abbas'la görüşmesi sonrası zindandan çıkarılması ve Kul Abdullah ile güreşe tutuşup kazanması.

2. Abbas'ın, kazanmasının ardından olanları Şah Abbas'a anlatması ve şahın, Abbas'ı bağışlaması.

3. Şah Abbas'ın, Abbas'a çeşitli hediyeler vermesi ve Kul Abdullah'ı yaptıklarından dolayı kendisine teslim etmesi.

4. Abbas'ın, Kul Abdullah'ı yaptıklarından dolayı öldürmesi.

5. Tebriz'de kırk gün kalıp namaz ve orucunu tutup memleketine geldikten sonra toyunu tutması.

2.1.5. Mehmud Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Hesen ve Huseyn adındaki iki kardeşin, Sona ve Mehmud adındaki çocuklarının olması.

2. Tacir Huseyn ve oğlu Mehmud'un Türkiye'ye ticaret yapmak maksadıyla yola çıkmaları.

3. Mısır'dan İran'a gelen Hesen Paşa'nın parasının azalması sonucu yolda rastladığı Tacir Huseyn'den borç para istemesi.

Gelişme Bölümü

1. Huseyn'in şahı evine götürüp borç para vermesi sırasında, şahın kızı Nigar Hanım'ın Mehmud'a âşık olması.

2. Nigar Hanım'ın ellerindeki ve boynundaki ziynetleri bir taşın altına saklayıp yerini Mehmud'a söylemesi ve babasına da ziynetleri bulan kişiyle evlenmek istediğini bildirmesi.

3. Atasından izin alan Mehmud'un Türkiye'deki amcasının yanına gelmesi.

4. Türkiye'deki amcasının yanında bir süre kaldıktan sonra amca oğlu Kember ile birlikte Mısır'a gitmek için yola çıkmaları.

5. Mısır'a varan Mehmud ve Kember'in şahın verdiği şenliğe âşık olarak katılmaları.

6. Şahın âşıklık hususunda Mehmud'u çok beğenmesi ve nihayetinde Mehmud'un, ziynetleri bulup getirdiğini şaha bildirmesi.

7. Şah, ava gittiği sırada Nigar Hanım'ın, Mehmud'a elindeki kıymetli nişaneyi vermesi ve şahın nişaneyi görüp, Mehmud'u öldürmesi için cellâtlara bağa göndermesi.

Sonuç Bölümü

1. Nigar Hanım'ın, babasıyla görüşüp Mehmud'un kuyudan çıkartılmasını istemesi.

2. Nigar'ın isteği sonucu kuyudan çıkartılan Mehmud'un, Nigar ile nikâhının kıyılması ve memleketlerinde de toylarının yapılması.

2.1.6. Xeste Qasım Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Tikmetaşlı zengin bir tacirin oğlu olması.

2. Tikmetaşlı tacirin ölmesi ve eşi ile oğlu Qasım'ın yoksul düşmesi.

Gelişme Bölümü

1. İçinde bulunduğu yoksulluk ile canına tak eden Qasım'ın, başını taşa vurması ve aksakalların gelip ona üç tane çörek vermesi sonucu bunlardan birisini yiyip mühim bir âşık konumuna gelmesi.

2. Yoldan geçen bir kafilenin büyüğüne de bir çörek verip adını Lezgi Ehmed koyması ve onun da ilim, irfan sahibi olmasını sağlaması.

3. Lezgi Ehmed'in İsfahan'a Şah Abbas yanına gidip karşısına çıkacak biri bulunmazsa tahtını veya kızını alacağını söylemesi.

4. Şahın veziri Sefereli Xan'ın, Lezgi Ehmed'i söz yarışında yenmesi için Xeste Qasım'ı İsfahan'a getirmesi.

5. Sefereli Xan'ın, Şah Abbas'ın yanına gittikten sonra Xeste Qasım'ı unutması ve ardından Xeste Qasım'ın ilk önce Lezgi Ehmed ile karşılaşması daha sonra Meğbube Xanım'la görüşmesi.

Sonuç Bölümü

1. Şah Abbas'ın katıldığı bir mecliste Xeste Qasım'ın, şiiirleriyle Lezgi Ehmed'i alt etmesi.

2. Şah Abbas'ın, kendisini böyle bir dertten kurtardığı için Xeste Qasım'a kızını verip toylarını tutması.

2.1.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Nigar Xanım'la evlenmek isteyen Köroğlu'nun Tuqa şehrine Reza'yı göndermesi.

2. Reza'nın Köroğlu'ya bir name getirmesi ve bunun üzerine Köroğlu'nun Tuqa şehrine gitmesi.

Gelişme Bölümü

1. Köroğlu'nun Tuqa şehrine giderken dört tane eşkıyaya rast gelmesi ve eşkıyalara para vererek onları dağdan indirmesi.

2. Köroğlu'nun Tuqa şehrine gelip Nigar'la görüşerek onu Çamlıbel'e götürmesi.

3. Çamlıbel'de toy tutacağı sırada Köroğlu'na dost görünen bazı düşmanların turna eti istemeleri sonucu Eyvez, Ehmed ve Demircioğlu Hesin'in İstanbul'a gitmesi.

4. İstanbul'a varan Köroğlu adamlarının turnaları avlaması ve şahın bağına gitmeleri.

5. Şahın, turnalarının vurulduğunu öğrenir öğrenmez, Köroğlu'nun üç adamından ikisini tutup zindana attırması.

6. Köroğlu'nun, esir alınan adamlarının öldürülüp öldürülmediğini öğrenmek için Atışeyyar'ı İstanbul'a göndermesi.

Sonuç Bölümü

1. Atışeyyar'ın, Çamlıbel'e dönüp Köroğlu'ya adamlarının ölmediğini bildirmesi üzerine Köroğlu'nun yüzlerce adamı ile İstanbul'a gelmesi.

2. Köroğlu'nun, İstanbul'a geldikten sonra şahın verdiği şenliğe âşık kılığında katılması.

3. Köroğlu'nun, katıldığı şenlikte iki adamının öldürüleceği sırada adamları ile birlikte Hesin Paşa ve askerlerine saldırıp hepsini yenmesi ve Çamlıbel'e dönmesi.

2.1.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Şah Abbas'ın İsfahan'dan Erzurum'a gelip sefa eylediği bir sırada Ermeni Ziyad Han'la görüşüp onu İsfahan'a davet etmesi.

2. Şah Abbas'ın İsfahan'a gelen Ziyad Han'a kendi hareminden ve kendisinden hamile kalan eski karısını vermesi.

3. Ziyad Han'ın belli bir süre sonra çocuğunun olması ve adının Mehmud konması.

Gelişme Bölümü

1. Erzurum'a gelen Gavur Melik'in, Ziyad Han'ın bir bağını ve bir kısım toprağını kiralaması.

2. Mehmud'un bağı dolaştığı sırada Gavur Melik'in kızı Meryem Sultan'a rast gelmesi ve onunla görüşmesi.

3. Mehmud ile Meryem Sultan'ın karşılaşması ve ardından iki gencin birbirine âşık olup, isimlerini Kerem ile Esli olarak değiştirmeleri.

4. Gavur Melik'in durumu öğrenmesi ve buldukları yerden, başka bir muhite göç etmeleri.

5. Gavur Melik ve ailesinin göçmesinden sonra Kerem'in de onların ardından gitmesi.

Sonuç Bölümü

1. Kerem'in yolda Esli'nin dayısıyla karşılaşması ve birlikte yola koyulmaları.

2. Kılık değiştirerek Esli ile görüşmesi ve dişlerini çektirme pahasına başını Esli'nin dizine koyması.

3. Meryem Hanım'ın Gavur Melik'in yanına gidip Esli'yi Kerem'e vermesini söylemesi lakin Gavur Melik'in bunu reddetmesi.

4. Kerem'in çekilen dişlerinin bağdaki kızlar tarafından ayıplanması ve Kerem'in Hz. Ali'den yardım istemesi sonucu dişlerinin tekrar eski haline gelmesi.

2.1.9. Tilim Xan Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Karahanlı İsmail'in Mihri ile Terlan ve Kurban'ın Tilim adında çocuklarının olması.

2. İki kardeşin, Mihri ile Tilim'in büyüyünce evlendirilmesi için sözleşmeleri.

Gelişme Bölümü

1. Tilim Xan'ın babasının vefat etmesi üzerine ailesi ile birlikte yoksul düşmeleri.

2. Şiraz'dan Seyfullah Xan adındaki zengin birinin, oğlu Sahip Mezhep için Mihri Hanım'ı istemesi.

3. Mihri Hanım'ı Sahip Mezhep'e vermelerinden dolayı istemeyerek de olsa Terlan Hanım'ı, Tilim Xan'a vermeleri.

4. Tilim Xan'a bu durumun ağır gelip Mihri Hanım'ı unutamamasından dolayı Şiraz'a gitmesi.

Sonuç Bölümü

1. Tilim Xan'ın Şiraz'da Mihri Hanım'ın evinin karşısında dükkân açıp Mihri Hanım ile görüşmesi.

2. Şiraz'da kaldığı süre boyunca bir kaç defa davetli olarak Mihri Xanım'ın evine gitmesi.

3. Birkaç defa görüşmelerinden dolayı aşk ateşinin yeniden alevlenmesi ve Tilim'in durumu oranın hükümetine anlatması sonucu, hükümetin Mihri Xanım'ı Tilim'e vermeyi kararlaştırması lakin Mihri Xanım'ın iki çocuğundan dolayı bu sevdadan vazgeçmesi ve Tilim'in Şiraz'ı terk etmesi.

2.1.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. İsfahanlı Ermeni Seftar'ın, Neriman adındaki çocuğunun hasta düşmesi.

2. Seftar'ın, oğlunun bu durumuna dayanamayıp gurbete çıktığı sırada bir dervişe para vermesi.

3. Dervişin duası sonucu, çocuğun rüyasında Hz. Ali tarafından iyileştirilmesi ve kendisiyle birlikte ailesini Müslüman kabul etmesi.

Gelişme Bölümü

1. Âşık Sefter'in, Xan ilçesi denilen bir yerde Dede Yadiger ile açıp bağlamalara girmesi ve Âşık Sefter'in sazını bırakıp âşıklığı terketmesi.

2. Reza'nın, babasının bu durumuna çok içerleyip gurbete çıkması.

3. Gitmiş olduğu bir ilçede bir âşıkla karşılaşarak onu sözde bağlaması sonucu iki genci birbirine kavuşturması.

4. Dede Yadiger'in ilçesine gelip karşısına çıkarak sazı ve sözüyle halkı etkileyip Dede Yadiger'den daha iyi bir âşık olduğunu kanıtlanması.

5. Dede Yadiger'in vatanını terk edip Basra'ya gitmesi ve burada Şahtaş Xanım ile karşılaşması.

6. Şahtaş Xanım'ın sorularına ancak Reza'nın cevap verebileceğini düşünen Dede Yadiger'in, Reza'ya bir mektup yazıp onu Basra'ya davet etmesi.

Sonuç Bölümü

1. Reza'nın Basra'ya gelip Şahtaş Xanım'ın suallerine cevap vermesi.

2. Şahtaş Xanım'ın Reza'nın verdiği cevaplar karşısında ilmine ve sözlerine hayran kalıp onunla toy tutması.

2.1.11. Mesım Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Yemen ellerinden Xace Eziz'in Nesmi ve Mesım adında çocuklarının olması.
2. Mesım'ın evlilik yaşına gelmesi ile babasının onu evlendirmek istemesi.

Gelişme Bölümü

1. Mesım'ın bir gün uykudayken Çin şehrinden Efruz Hanım'ı rüyasında görüp âşık olması ve rüyada birbirlerine nişane vermeleri.
2. Mesım'ın durumu ailesine anlatmasıyla babasının Çin'e gitmek için bir kabile ile yola düşmesi.
3. Xace Eziz'in yolda bir eşkıyaya rast gelmesi ve eşkıyanın Xace Eziz'in sözlerinden çok hoşlanması sonucu onu yola salması.
4. Xace Eziz'in, parasını ve malını almadığı için kızını eşkıyaya vereceğini söylemesi.
5. Çin'e gelen Xace Eziz'in, sözde hasta olduğu söylenen kızı, Mesım'ın verdiği nişanıyla iyileştirdiğini söylemesi ve padişaktan kızı, Mesım için istemesiyle Yemen'e doğru yola çıkmaları.

Sonuç Bölümü

1. Yemen'e doğru gelirken daha önce söz verdiği gibi eşkıyayı yerinde bulan Xace Eziz'in onu da alıp Yemen'e gelmesi.
2. Xace Eziz çok uzun bir süre gurbette kaldığı için halkın Mesım'ı kınaması ve Mesım'ın de buna dayanamayıp babasının vatana geldiğinde Allah'tan canını almasını istemesi.
3. Mesım ve Efruz'un toylarının tutulması ve Mesım'ın ölmesi.
4. Xace Eziz, ölen oğlu Mesım'ın dirilmesi için dua etmesi ve on iki imamın yardımıyla oğlunun dirilmesi ve tekrar toyunun tutulması.

2.1.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Tacır Huseyn'in çocuğunun olmaması.

2. Tacır Huseyn'in bir âlimin yanına gidip çare araması sonucu, âlimin fakirlere yardım etmesi gerektiği öğüdünü gerçekleştirmesinin ardından bir çocuk sahibi olması.

Gelişme Bölümü

1. Tacır Huseyn'in ticaret için gittiği Abadan şehrinden bir tane fotoğraf getirmesi ve Memmed'in fotoğraftaki kıza âşık olması.

2. Memmed'in Abadan şehrine gitmesi ve Ehmed ile tanışması.

3. Meydanda Memmed ile Peri Hanım'ın karşılaşması ve Memmed'in Peri Hanım'ı ilk gün şiirde bağlaması.

4. Tacır Huseyn'in gelip Memmed'i memlekete götürmesi.

Sonuç Bölümü

1. Belli bir süre memlekette kalan Memmed'in dayanamaması sonucu tekrar Abadan şehrine dönmesi.

2. Memmed'in Peri'yle görüşmesi ve Peri Hanım'ın, Memmed'in isteklerini kabul edip toy tutmaları.

2.1.13. Tahir Mirza Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. İşçi olan Hatem ve Ehmed'in Kazvin'den bir kabile ile Türkiye'ye gelmeleri.

2. Burada Yusuf adındaki bir başka kişiyle tanışıp şahlığa karar verilecek olan meydana gelmeleri.

Gelişme Bölümü

1. Şahlık meydanında Hatem'in şah ilan edilmesi ve Hatem'in diğer iki dostunu da vekil tayin etmesi.

2. Hem Hatem'in hem de Ehmed'in çocuklarının olmaması sonucu ağzı dualı kişilerden dua istemeleri ve açları tok etmeleri sonucu Hatem'in Zöhre adında; Ehmed'in de Tahir Mirza adında çocuklarının olması.

3. Çocukların büyüyüp okula birlikte gitmeleri ve okula gittikleri bir sırada Tahir'in Zöhre'nin başına taş atması ile okullarının ayrılıp Tahir'in babasının sultan tarafından öldürülmesi.

4. Sultan tarafından hor görülmeye başlanan Tahır'in, sultanın verdiği parayla ticaretini yapamaması sonucu, tüccarlar tarafından sultana şikâyet edilmesi ve Tahır'e idam kararının çıkartılması.

5. Tam idam edileceği sırada Zöhre'nin kılık değiştirip cellâtlara para vermesi sonucu şehrin dışında bir yerde Tahır'in öldürülmesine karar verilmesi ve orada Tahır'in gurbete gönderilmesi, elbisesinin kana bulaştırılıp sultana gösterilmesi.

6. Vatanından göçen Tahır Mirza'nın Erdebil vilayetinde bir tacir ile karşılaşması ve tacirin, kızını Tahır Mirza'ya vermek istemesi.

7. Tahır Mirza'nın Hatem Sultan'ın yeğeni olduğu anlaşılınca bir miktar yolluk ve para verilip memleketine gönderilmesi.

8. Vatanına doğru gelirken bir bağdan elma almak istediği sırada, bağ sahibinin Tahır Mirza'yı tutması ve kızını Tahır Mirza'ya vermek istemesiyle Tahır Mirza'nın güç bela bağ sahibinden kurtulması.

9. Tahır Mirza'nın, yurduna yaklaştığı sırada Edalet Şah'ın kızlarına rastlaması ve kızların Tahır Mirza'yı kendilerine kardeş kabul etmeleriyle zor duruma düştüğünde kendilerine başvurmasını söylemesi ve yardımda bulunacaklarını dile getirmesi.

Sonuç Bölümü

1. Tahır Mirza vatana varır varmaz babasının kadim dostlarından bir kaç kişiyi Hatem Sultan'ın yanına gönderip Zöhre Hanım'ı istetmesi.

2. Hatem Sultan'ın kızını vermemesi sebebiyle Tahır, Edalet Şah'ına başvurması sonucu, şahın kızlarıyla birlikte Hatem Sultan'a bir name yollaması ve kızını vermesini emretmesi.

3. Nameyi gören Hatem Sultan'ın kızını Tahır Mirza'ya verip toylarını tutması.

2.1.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Beycan Sövdeger adındaki tacirin on, on iki yaşlarında bir çocuğunun bulunması.

2. Medreseden eve gelirken âşık kahvehanesinin önünden geçtiği sırada elinde sazla bir âşığı görüp eve geldikten sonra annesine kendisine saz alınmasını söylemesi.

3. Annenin, çocuğunun kastettiğinin saz değil de eş olarak algılaması ve durumu kocasına anlatması.

Gelişme Bölümü

1. Beycan Sövdeger'in dostlarına danışması sonucu oğlana bir eş alınmasına karar verilmesi ve Beycan Sövdeger'in Gürcistan'a gitmesi.

2. Beycan Sövdeger'in, Gürcistan'dan bir şahın kızını alıp Azerbaycan'a getirmesi.

3. Gelinin getirildiğini gören Memmed'in durumu izah etmesi sonucu, karışıklığın anlaşılması.

4. Memmed'in amcasının oğlunun düğünü yapıldığı anda, sıra damadın başından şapkasının alınması âdetine gelince Peri Hanım'ın Memmed'in yerine geçmesi ve fırsatını bulduğu anda memleketine doğru atını sürmesi.

5. Memmed'in Peri Hanım'ın peşine düşmesi ve Peri Hanım'ın elindeki hançerle Memmed'in başına vurmasının ardından dönüp yarayı bağlayıp olgunlaşınca kendisini gelip, alması hususunda bir name yazması ve memleketine gitmesi.

6. Yirmi yaşına gelen Memmed'in Gürcistan'a gidip Peri Hanım'ı almak istemesi.

Sonuç Bölümü

1. Peri Hanım'ın babasının Memmed'i zindana attırması ve Beycan Sövdeger'in, Memmed'in yardımına giderken eşkıyalar tarafından yakalanması.

2. Peri Hanım'ın babasından Memmed'i zindandan çıkartmasını söylemesinin ardından, Memmed'in zindandan çıkartılıp Peri Hanım ile birlikte memlekete dönmesi.

3. Memmed'in, dönüş yolu sırasında eşkıyalar tarafından yakalanan babası ve yoldaşını da kurtarıp memlekete vardıktan sonra toyunun tekrar tutulması.

2.1.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

Giriş Bölümü

1. Âşığ Ehmet ve Âşığ Mehmut adındaki iki kardeşin ticaret için İslam vilayetine gitmesi.
2. İslam muhitinde Âşığ Mehmut'un, yeğeni Han Hemrah için bir resim satın alması sonucu, Hemrah'ın resimdeki kıza âşık olması.

Gelişme Bölümü

1. Babası ile birlikte Edalet Şah'ın vilayetine vardıklarında nehirdeki suyla gelen elmayı yiyen Âşığ Ehmet'in, bu elmayı neden oğluna vermediğine üzülmesi, karşılarında durdukları bağdan bir kaç tane elma alabileceğini düşünmesi.
2. Bağa girdiklerinde bağın bekçileri tarafından yakalanmaları ve Selvinaz Hanım'ın yanına getirilmeleri.
3. Selvinaz'ın Hemrah'a ilk görüşte âşık olması ve Selvinaz'ın hizmetçilerinden birinin Edalet Şah'ına fesatlık etmesi sonucu hem Âşığ Ehmet'in hem de Hemrah'ın zindana atılması.
4. Selvinaz'ın isteği sonucu Ehmet ile Hemrah'ın zindandan çıkarılması ve belli bir süre bağda ceza verilmesi.
5. Cezanın bitiminde şahın Hemrah'ı yanında tutmak için elbisesini kana bulayıp babasına vermesi ve Âşığ Ehmet'i vilayetine göndermesi.

Sonuç Bölümü

1. Edalet Şah'ının, Selvinaz Hanım'ı Hemrah'a vermesi.
2. Vatana gelen Hemrah ve Selvinaz Hanım'ı, Hemrah'ın beşik kurtmesi Seyad Peri'nin görmesi ve iki kadın arasında tartışma çıkması.
3. Hemrah'ın bağının karşısında bulunan bir memurun, Selvinaz Hanım'ı beğenmesi ve Hemrah'ın bu duruma sinirlendiğini görmesi karşısında Hemrah'ı zindana attırması.
4. Selvinaz Hanım'ın kılık değiştirip, Hemrah'ı kurtarması ve Hemrah'ın hem Selvinaz Hanım hem de Seyad Peri ile toylarının yapılması.

* * *

Hikâyelerin olay örgüleri büyük ölçüde hikâyeye adını veren başkahraman ve etrafındaki kişiler arasında geçen olaylarla birbirine bağlıdır. Anlatıcı tarafından hikâyenin bütün yoğunluğu başkahraman üzerine toplanmıştır. Hikâyelerin çeşitli yerlerinde, arzu edilen nesne konumunda olan kadın kahraman ön plana çıkmasına rağmen folklorla ait edebî metinlerinde gerçekleşen “dikkati başkahraman üstünde toplama” özelliği hemen devreye girip olay akışının yeniden asıl karaktere döndüğü görülür (Olrik, 1975: 26).

Hikâyenin konuları çoğunlukla bir bey ya da paşanın hayat öyküsü veyahut güzel bir kıza âşık olmuş garip bir âşığın maceralarıyla teşekkül etmiştir. Başkahraman sevgilisinin izini sürerken bir ozan olarak olağanüstü sanatsal yeteneğini kullanır ya da bazı hikâyelerde kılıcına ve fiziksel gücüne başvurur. Bu ikinci durumda gücü, ozan olarak yeteneklerine gölge düşürse de o, saz çalıp türkü yakmakta ehil bir sanatkârdır. Hikâyenin devamında anlatım, genellikle erkek ve kadın kahramanın evliliği ile son bulur (Başgöz, 2013: 372).

Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin belirgin bir şekilde görüldüğü hikâyelerde vaka, kahramanın çocukluk döneminden başlayıp, teferruata girilmeden atlanarak evlenecek yaşa geleceği, gelişme bölümüne geçmektedir. Memmed Beycân-e Sövdâgar ve Köroğlu hikâyeleri hariç diğer bütün hikâyelerde bu sıralama meydana gelmiştir. Sonuç bölümünde ise başkahramanın arzu etmiş olduğu nesneye -Tilim Xan Hikâyesi hariç- ulaştığı görülür.

Hikâyeleri oluşturan giriş, gelişme ve sonuç bölümleri göz önüne alındığında başkahraman merkezli olayların “durgunluktan coşkunluğa doğru” bir ivme kazandığı ve hikâyenin sonuna doğru da “coşkunluktan durgunluğa giderek bittiği” görülmektedir. Olrik tarafından bu özellik “giriş ve bitiş kuralı” olarak adlandırılmıştır (Olrik, 1975: 19).

İncelemiş olduğumuz Seyidi, Şah İsmail, Âşığ Qarip, Tuğarganlı Abbas, Mehmud, Kerem, Mesım ve Göğçek Reza hikâyelerinde olağanüstü unsur olarak Hz. Ali ve on iki imamın yardımıyla gerçekleşen olaylar dışında, başka doğaüstü unsurların bulunduğu söylenemez. Dolayısıyla Hz. Ali ve on

iki imamın dışındaki olaylarda realist bir vaka örgüsünün bulunduğu söylenebilir.

Hikâyelerin genelinde anlatıcının atlama ve özetleme tekniklerinden yararlandığı farkedilmiştir. Ele aldığımız hikâyelerden Koroğlu Hikâyesi hariç, diğerlerinde aşk temasının yoğun olarak yaşandığı görülürken Koroğlu hikâyesinde ise hem aşk hem de kahramanlık temalarının işlendiği görülmüştür.

2.2. Zaman

Halk edebiyatı ürünlerinden gelenek izlerinin daha fazla rastlandığı halk hikâyelerinde zaman kavramı genel olarak itibari bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelenek dairesi içerisinde bu hikâyelerin hangi tarihte teşekkül ettiğini bildirmek oldukça zordur. Bu hikâyelerde belli tarih olmadığı gibi hikâyelerdeki kahramanların gerçekte olup olmadıkları veyahut hangi dönemde yaşadıkları da bilinmemektedir. Hikâyelerde tam olarak gördüğümüz, belli bir zaman kavramına bağlı kalınmadan bir olay dâhilinde akışın sağlanmış olduğudur.

Zaman, itibari bir zaman olduğuna göre, bildiğimiz zamandan ayrıdır ve "tanımlanması en zor kavramdır" (Tekin, 2001: 107). Zaman, olayı "...zaman ve mekân içinde sunan anlatı sanatı için hayli değerlidir; çünkü olayların belirli bir amaç doğrultusunda ve belirli bir sisteme göre sıralanması demek olan *hikâye* zaman içinde" (Tekin, 2001: 110) oluşur.

Tahkiyeli bir edebî eserde "üç farklı zaman bulunur. Vakanın meydana geldiği zaman *itibari vaka zamanı*, anlatıcının onu öğrenmesi ve dinleyiciye sunulur hazır hale getirmesi *yazma zamanı*, dinleyenin eseri alıp okuduğu süre ise; *okuma zamanı*'nı meydana getirir" (Aktaş, 1991: 117-118).

"Geleneksel anlatıda anlatıcı, anlatısını *olay* ağırlıklı kuruyor ve zamana tasarrufta keyfi bir tutum takınıyor" (Tekin, 2001: 111). Dolayısıyla metnin arka planındaki "...vaka veya vaka zincirinin meydana getirdiği bir zaman dilimi ve yerine göre, onların anlatıcı rolünü yüklenmiş efektif kahraman tarafından idrak edildiği bir an mevcuttur" (Aktaş, 1991: 118-119).

Hikâyelerdeki esas zaman unsuru gelişme bölümünde ön plana çıkar. Çünkü olayın asıl şekillendiği ve geliştiği nokta burası olmasına rağmen

geçen zamandan haberdar değiliz. Hikâye bir olay akışı içinde akmaktadır. Arada geçen çeşitli formellerle zamanın aktığını anlayabiliriz. Lakin onun dışında olay zamandan bihaber olarak ilerler. Propp'a göre folklor ürünleri zaman kesintilerini kabul etmemekle beraber, hareket başladığı andan itibaren aralıksız bir şekilde hızla neticeye kadar gelişir (Propp, 1990: 11). Olayın hızlıca akıp gitmesi anlatımın kronolojik bir dizi halinde olduğunu hissettirir (Görkem, 2000: 118). Hikâyelerde ana unsur, olayın akışı üzerine olduğu için zaman konusunda teferruata girilmez. Muharrem Ergin, Dede Korkut hikâyelerinin baş döndürücü bir hareket içinde aktığını, zamanın bazen bir tek cümle veya bir tek atasözü ile kolaylıkla beş on yıl geçildiğini belirtmektedir (Ergin, 1971: XI). Tahkiyeli folklor ürünlerinin hemen her türünde görülen ve zamanı ifade etmeye yarayan “çeşitli formel unsurlar” kullanılır (Sakaoğlu, 1974: 151). Bunlar, “uzun yolculuk, çocuğun büyümesi gibi gerçekte uzun süren olayların kısaca anlatımı”nı sağlamaktadır (Başgöz, 1986: 41). Arada kullanılan bu ifadeler de olayların *sahihliğini* sağlamak için soyut (Tekin, 2001: 111) bir önem taşır.

2.2.1. Seyidi Hikâyesi

Anlatıcı icraya başlarken hikâyenin kadim zamanlarda geçtiğini söyleyerek giriş yapmıştır. Seyidi'nin doğup okula gelecek yaşa gelmesi ise geçiş formeliyle sağlanmıştır. Seyidi'nin babasının ticaret hayatını yürütmeye başlaması, daha sonra yoksul düşüp hasta olması dahi olay akışı içerisinde verilmektedir. Seyidi Hikâyesi'nde herhangi bir zaman dilimine dikkat çekilmemektedir. Gurbete çıkan Seyidi'nin, aradan geçen zamana değinilmeden kendisine söylenen kaleye gece gündüz yol kat ederek vardığı söylenmiştir. Kalede kaldığı sürede, Peri'nin esir düşmesi, ardından esaretten kurtarılması olay akışı içinde devam eder ve hikâye son bulur. Olayın kaç yıl sürdüğü veya hangi tarihler arasında olduğu muammadır.

2.2.2. Âşığ Qarip Hikâyesi

Hikâyenin giriş bölümü olayın kadim zamanlarda meydana geldiğiyle başlamaktadır. Âşığın para kazanmak için Tebriz'den Tiflis'e gidişlerinin ortalama olarak yirmi gün sürdüğü belirtilmektedir. Tebriz'den Tahran'a gidişinin ise on yedi, on sekiz gün sürdüğü dile getirilmektedir. Tiflis'te ne

kadar kaldığı bilinmeyen Âşığ Qarip'in gurbet hayatı yedi yıl sürecektir. Şahsenem, Xace'yi Âşığ Qarip'i bulması için Helef'e gönderir. Xace, on beş, yirmi gün içinde ilk önce Şam'a daha sonra Helef'e varır. Helef'e gelen Xace, Âşığ Qarip'i âşıklar kahvehanesinde bulup ona Şahsenem'in yüzüğünü verdikten sonra yedi yılın dolduğunu hatta yedi yıldan iki, üç ayın da geçtiğini belirtmektedir. Dönüşe hazırlanan âşık, paşadan icaze alıp yola çıkar. Uzun bir yol gittiği geçiş formeliyle söylenir. Yolculuk sırasında bir çeşme başında oturup Helef ile Tiflis vilayetlerinin arasındaki mesafenin üç aylık bir zaman dilimi olduğu bildirilir. Ancak Hz. Ali'nin yardımıyla bu süre kısacık bir ana döner. Tiflis'e geldikten sonra zaman unsurundan bahsedilmemiş, olay akışı içinde Âşığ Qarip'in Şahsenem ile toyunun yedi gece gündüz sürmesi ile hikâye son bulmuştur.

2.2.3. Şah İsmail Hikâyesi

Hikâye olayın kadim zamanlardaki Şah Sefit döneminde meydana geldiğiyle başlamaktadır. Bu dönemde arabaların olmadığı ve at zamanı olduğunu belirten ifadeler, teknolojik faaliyetlerin henüz toplum içerisinde yerleşmediğini göstermektedir. Şah'ın bir oğlunun olduğu söylenir ancak teferruata girilmeden medresede okuduğuna geçilmiştir. Lakin Şah İsmail'in hem ava çıktığı zaman hem de Gülzar'la birbirlerinden haber alıp verirken Gülzar'ın kendisini sınaması sırasında anlatıcı tarafından kahramanın on sekiz, on dokuz yaşlarında olduğu dile getirilmiştir. Şah İsmail'in bu yaşa gelişi hakkında herhangi bir zaman kavramına değinilmemiştir. Gülzar'ı vermeyi başta kabul eden lakin sonra vazgeçen akrabaların, buldukları bölgeden göç edip Şiraz'dan bir aylık uzaklıktaki başka bir bölgeye göç ettikleri belirtilir. Şah İsmail'in Şiraz'a bir aylık yolu sırasında, önce Peri, sonra Erep ile karşılaşması, onları kendine eş olarak alması ve Şiraz'a varıp, en son Gülzar'ı alması olay akışı içinde verilmektedir. Kendi vatanlarına döndükten sonra geçiş formeli ile aradan yılların geçtiği ve babasının öldüğü, anlatıcıya bildirilmektedir. Babasının yerine geçen Şah İsmail, bu arada üç eşine de yedi gece gündüz toy tutmuştur.

Genel olarak hikâyede zaman, memleketler arası mesafeyi dinleyicilere aktarmak için kullanılmıştır. Burada zamanın Şah Sefit dönemi olduğu lakin

böyle bir şahsın itibari olarak yaratıldığı görülmektedir. Hikâyenin hangi dönemde, hangi zamanlar arasında geçtiği belli değildir. Başkahraman Şah İsmail'in ise tarihteki Safevi devletinin kurucusu mu yoksa adının kullanılarak etrafında teşekkül eden bir hikâye mi olduğu tam olarak bilinmemektedir.

2.2.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi'nin, Şah Abbas döneminde geçtiği belirtilmektedir. Olay akışı dâhilinde anlatılan olaylarda zamana dikkat çekilmemektedir. Ama kırk motifi kullanılarak Şah Abbas'ın, Tebriz'de oruç ve namaz ibadetlerini gerçekleştirmek için yola koyulduğu anlatılmıştır. Anlatıcı, Tuğarğan ve Tebriz arasının ne kadar yol çektiğini bilmediğini çünkü oraya gitmediğini belirtmiştir. Dolayısıyla anlattığı hikâyelerde mekânlar arasında kullandığı mesafe sürelerinin gerçeğe yakın olduğunu söyleyebiliriz. Ancak inziva sırasında evinin yakıldığını Kember'den öğrenen Abbas'ın, kırk günü tükenmeden İsfahan'a döndüğü görülür. Gülgez'in İsfahan'a kaçırıldığını duyunca yola düşen Abbas, Hz. Ali'nin yardımıyla Mezze Dağı'na gelir. Burada Kul Abdullah yönetimindeki askerlerin de on gün kaldığı söylenir. Lakin teferruata girilmeden, geçiş formeliyle on günlük dilim geçilmiştir. Şah tarafından affedilen Abbas, memleketine döner ve kırk günlük oruç ve namaz borcunu vermek için Göy Mescit'e gider. Kırk günlük zaman diliminin atlanması burada da geçiş formeliyle sağlanmıştır.

Hikâyenin evvelinden sonuna kadar geçen sürenin yaklaşık on beş yıl olduğunu anlatıcının Kul Abdullah'ın, hırsızlık yaptıktan sonra Hesên Xan Serdar'ın evine geliş tarihi olarak belirlemesinden anlamaktayız. Lakin geçen on beş yıl olay akışına bağlı olarak gelişmektedir ve bu zaman dilimi çoğunlukla özetleme ve atlama teknikleriyle verilmiştir.

2.2.5. Mehmud Hikâyesi

Anlatıcı, Mehmud Hikâyesi'ne olayın kadim zamanlarda meydana geldiğiyle başlamıştır. Mehmud ve babasının Türkiye'ye gideceği sırada annesi, Mehmud'un yirmi yaşında olduğunu belirtmektedir. Tebriz'den Türkiye'ye ve Türkiye'den Mısır'a gidişlerde zaman kavramı hususunda

teferruata girilmeden zamanın geçiş formeliyle atlandığı görülür. Şah'ın katıldığı av kırk gün boyunca sürmüştür.

Mehmud Hikyesi dn-bugün-yarın zincirine bağlı kalarak zaman, olay akışı içinde sağlanmıştır. Mekndan mekna veya zamandan zamana geçişlerde geçiş formelleri kullanılmış olup hikyenin toplamda kaç yıl srdėđ ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

2.2.6. Xeste Qasım Hikyesi

Hikyenin Şah Abbas döneminde getiėđi hakkında malumat veren anlatıcı, bu bilginin dışında herhangi bir zaman kavramına değinmemiştir. Dn-bugün-yarın zincirine bağlı olarak gelişen hikyede, zamanlar arası geçişte formeller kullanılmakla birlikte kesin bir zaman dilimi dile getirilmemiŐtir.

Hikyede zaman dilimleri çoğunlukla özetleme ve atlama teknikleriyle verilmekte olup hikyenin hızlı bir Şekilde ilerlediėđi görülür.

2.2.7. Kroėđlu Nigar Xanım Hikyesi

Anlatıcın anlattığı hikyede Kroėđlu ve adamlarının amlıbel'de kaldıkları belirtilmiştir. Çamlıbel'den İstanbul'a ise üç günlük yol mesafesinin bulunduėđu dile getirilmiştir.  günlük yol uzun uzun anlatılmadıėđı gibi geçiş formeliyle verilmiştir.

Zamandan zamana ve mekndan mekna geçişlerde geçiş formelleri kullanılmış olup hikye bir olay akışı dhilinde verilmiştir. Hikyenin hangi zamanı veya kaç yıllık zamanı kapsadıėđı bilinmemektedir.

2.2.8. Kerem ile Esli Hikyesi

Hikyenin Şah Abbas döneminde getiėđi ve Erzurum'a halkı ile birlikte gelip kırk gün kaldığı ile giriş yapılmıştır. Hikyenin genelinde zaman kavramının en net verildiėđi yerin, burası olduėđu görülmektedir. Bunun dışında herhangi sarıh bir tarihe rastlanmamakla birlikte "bular geldileyo bir nee gün aradan geşti", "geldi vetenine..." gibi formeller ile zamandan zamana ve mekndan mekna geçişler sağlanmıştır. Aynı zamanda hikyenin hangi tarihte getiėđi ve ne kadarlık bir süre kapsadıėđı hakkında da bilgi bulunmamaktadır.

2.2.9. Tilim Xan Hikâyesi

Anlatıcı, Tilim Xan Hikâyesi'ni tam bir olay akışı içinde vermeyip herhangi bir zaman ve tarihe değinmemiştir. Olayın ne zaman ve hangi dönemde geçtiği hakkında hikâyenin giriş bölümünde, Sadi ve Hafız'dan sonra teşekkül ettiği hakkındaki bilginin dışında hiçbir bilgiye ulaşılmamaktadır. “Gel ha gel geldiler erz olsun Tilim Xan'ın menziline” gibi ifadelerle zamandan zamana geçişlerde yine formellerden yararlanmasından dolayı mekânlar arası geçişlerin ve hikâyenin genelinin kaç yıllık bir zaman dilimini de kapsadığı hakkında net bir bilgiye varılmamaktadır.

2.2.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi'nin girişinde Reza'nın yirmi yaşlarında olduğuyula ilgili net bir bilgiye rastlanmaktadır. Verilen bu bilgiden başka hikâyenin ne kadarlık bir vakti olduğu ve ne zamana kadar sürdüğü ile ilgili bilginin bulunmaması hikâye toplamının kaç yıllık zaman dilimini kapsadığının bilinmemesine sebep olmuştur. Başkahramanın çocukluk döneminin teferruata girilmeden geçiştirildiği ve hikâyenin asıl meydana geleceği gelişme bölümüne geçildiği görülmektedir. Diğer hikâyelerde olduğu gibi bu hikâyede de zamandan zamana geçişler, formellerle karşılanmaktadır.

2.2.11. Mesım Hikâyesi

Mesım Hikâyesi'nin zaman unsuru olarak hangi döneme tekabül edildiği noktasında herhangi bir bilgiye rastlanmamakla birlikte ele almış olduğumuz hikâyelerin yaşanmış mı yoksa hayal gücü ürünü mü olduğu hakkında da net bir bilgiye ulaşılmamaktadır. Mesım Hikâyesi'nde “emma çeşm berader belelerin bir gün bu kuçeni gider, sabah gece o kuçeynen gider, sabah obır kuçeynen gider. Onin bu tamamı yeddi günü tükenni”, “altı ay tamam oldu” gibi zamandan zamana geçişler, formellerle sağlanmaktadır. Hikâyede Yemen'den Çin'e gidişlerde aradaki mesafenin uzunluğunu belirtmek için üç aylık vakit aldığı bilgisi, anlatıcı tarafından dile getirilmiştir. Lakin belirtilen zaman kavramlarına rağmen vaka dün-bugün-yarın zinciri ile sağlanmıştır.

2.2.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

Zaman hususundan en az bahsedilen hikâyelerden biridir. Hikâye, Gelgelli Memmed'in doğumu ile başlayıp evlenmesiyle sona eren bir zaman diliminde gerçekleşmiş sergüzeşti ele alır. Tahminen hikâyenin başlangıç ve tamamlanışı on beş, yirmi yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Uzun bir zaman diliminde gerçekleşmesine rağmen anlatıcı tarafından atlama ve özetleme tekniklerinin kullanılmasıyla hikâye, hızlı bir biçimde ilerlemiştir.

2.2.13. Tahır Mirza Hikâyesi

Hangi devirde geçtiği bilinmeyen Tahır ile Zöhre Hikâyesi'nde, çocuklar dünyaya geldikten hemen sonra çocukluk dönemleri hakkında teferruata yer verilmeden Tahır'in on beş yaşına geldiği, Zöhre'nin ise on iki yaşına geldiği "...yanı eğilleri beşer on beş yaştan gitti yuğarı, dünyanın bezi işlerine bezi vezifelerine aşına olar" gibi geçiş formelleriyle bildirilmiştir. Tahır'in vatanından ayrılıp ne kadar vakit gurbette kaldığı belli olmayan vakada dün-bugün-yarın zinciri ile ilerlemiştir. "Bugün seher biri gün daha biri gün oldı beş, on, yirmi gün oldı..." şeklindeki ifadelerle zamandan zamana geçişlerde formeller kullanılıp olayın kaç yılı kapsadığı bilinmemektedir.

2.2.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

Hikâye on iki yaşındaki Memmed adındaki çocuğun yanlış anlaşılması sonucu vuku bulmuştur. Geçiş formelleriyle yirmi yaşına geldiği söylenen Memmed'in Peri'ye kavuşmasıyla son bulur. Lakin Memmed'in doğumundan itibaren hikâyeyi başlatacak olursak yirmi yaşına gelene kadar yirmi yıllık bir zaman dilimini kapsadığını söyleyebiliriz. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi, uzun bir zaman dilimine sahip olmasına rağmen anlatıcı tarafından atlama ve özetleme teknikleriyle anlatıldığı görülmüştür.

2.2.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

Hangi dönemde ve ne kadar sürdüğü hakkında bilgiye sahip olmadığımız vakada Hemrah'ın yirmi yaşında bir cevan olduğu belirtilmiştir. Zamanlar arasındaki geçişler "sorağ vu sorağ, gerek burdan ora gideceğidi, ordan ora gideceğidi, o şehrden ora gideceğik, o kedden ora gideceğik ta çattıla, o Xan kendine" şeklindeki formellerle sağlandığı

Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi'nde net bir zaman dilimi bulunmamakla birlikte olayın dün-bugün-yarın zinciri ile ilerlediği görülmektedir.

* * *

İncelediğimiz hikâyelerde zaman hususunda en önemli nokta vaka zamanının kronolojik bir şekilde akıp gitmesidir. Ele almış olduğumuz hikâyelerin tümünde olay dün-bugün-yarın zinciri ile ilerlemiştir (Görkem, 2000: 118). Bu olay zinciri bazen aynı zaman diliminin iki defa anlatılması mecburiyeti karşısında bozulmuş ve geriye dönüşler başlamıştır. Mesela Mesım Hikâyesi'nde önce Efruz'dan bahsedilirken daha sonra “Xop, inni bular meşkul olsıla heqim getirsiile, görek Mesım övünne ne xeberdi. Neğlimiz iki yerden benadı” denilerek Mesım'ın içinde bulunduğu durumdan bahsedilmeye başlanmıştır.

Âşık Heyder'in hikâyelerinin tümünde atlama ve özetleme tekniklerini kullandığı görülmüştür. Uzun zaman dilimlerine sığan vaka, kısa kısa zaman dilimleriyle geçiştirilmesi halk hikâyeciliğın geleneklerinden kaynaklanmasının yanında usta anlatıcımızın ilerlemiş yaşından da kaynaklanmaktadır.

Hikâyelerin giriş bölümlerinde vakanın kadim zamanlarda geçtiği belirtilirken anlatıcının hikâyeleri anlatma zamanı ile vaka zamanı yani oluş zamanı arasında açık bir boşluğun olduğu gözden kaçmamaktadır. Seyidi Hikâyesi'nde “diyirler erz olsun zemeni kedim...”, Şah İsmail Hikâyesi'nde “Bele. Zeman-ı kadimden ki Şah Sefit dövraninde, veğtinde, tariğinde...”, Tuğarganlı Abbas Hikâyesi'nde “Tebriz'in kinarında bir tene qedeyi çoğ möhim varıdı, bir tene erbabı varıdı, benâmı Hesen Xan Serdar, İran'na Şah Abbas'in veziriydi...”, Mehmud Hikâyesi'nde “Bele diyirler zemanı kadim...” gibi ifadelerden de anlaşılacağı üzere hikâyenin vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında geniş bir boşluğun olduğu görülmektedir.

Ele aldığımız hikâyelerin tümünde başkahramanın hayatının belli bir dönemindeki sergüzeştinin anlatıldığı zaman dilimi yer almaktadır. Hikâye kahramanlarının çocukluğundan, bazılarının da doğumdan başlanarak anlatılmaya başlandığı ve tahsil yılları ile arzu edilen nesne veya nesnelere ulaşma çabası sonucunda mutlulukla neticelendiği zaman diliminden oluşmuştur.

2.3. Mekân

Halk hikâyelerinde itibari bir zamanla birlikte itibari bir mekân veyahut gerçek bir mekân, vakaların anlatımının tam olarak sağlanması için önemli bir yer teşkil etmektedir. Mehmet Tekin'e göre mekân unsuru her ne kadar gerçek veya itibari olsa da onun temel işlevi vakayı somutlaştıracak bir yere sahip olmasıdır (Tekin, 2001: 150). Vakayı somutlaştırmayla birlikte mekân, olayın dinleyicinin zihninde gerçek temeller üstüne kurulmasını ve olayın yaşadığımız dünyada yaratma izlenimini kolaylaştıracaktır.

Araştırmacılar Waren ve Wellek'e göre çevre, insan iradesinin yansıması olabilmesinin yanı sıra kaderi etkileme işlevinin de olabileceğini belirtmektedir (Waren ve Welek, 1983: 304). Derlediğimiz hikâyeler arasında bulunan Âşığ Garip Hikâyesi'nde Garip'in, hayatının dönüm noktalarından birinde, mekânı Hz Ali'nin yardımıyla değiştirerek olayların gidişatını farklı bir yöne çevirdiğini görürüz.

Hikâyelerde mekân unsuru ve onu tamamlayıcı nitelikteki varlık ile olaylar *haricî âlem*'de görüldüğü gibi anlatılmaz. Bu görünümün insanın üzerinde bıraktığı *intibaları* ve bunların neden olduğu *haller*'le ifade edilerek tanıtılır (Aktaş, 1983: 100). Anlatıcının zihnindeki görünümün hikâyenin icra edildiği ortamda yani *dış mekân*'da, *iç mekân*'ın (Korkmaz, 2003: 221) el verdiği ölçüde açıklanmaya çalışılır.

2.3.1. Seyidi Hikâyesi

Hikâye, İravan şehrinde geçen iki tacir kardeşin yaşadıkları üzerine kuruludur. Bunlar asıl olarak İravan'da bulunurlar ve tüccar oldukları için tüm dünyayı dolaştıkları söylenir. Ehmed Bey öldükten sonra Seyidi, babasının işini devralır ve Tebriz'e gider. Tebriz'de tanıştığı diğer tüccarlarla âşık kahvehanesine gider. Buradaki misafirlerini alıp kırk gün boyunca kendisinde konuk olmaları için İravan'a döner. Seyidi'nin dışarı çıkıp gurbet hazırlığına başlaması esnasında Mogan ve İravan'ın birbirine yakın yerler olduğu belirtilir. İravan'dan gurbete çıkan Seyidi, Hz. Ali'nin kendisine bildirdiği yer olan kale'ye gitmiştir ve burada Peri Hanım ile görüşmüştür. Peri Hanım'la nikâh kıydıktan sonra kalede canı sıkılan Seyidi, gezintiye çıkar. Nehir kenarında bir ağaç dibinde dinlenen Seyidi, Peri Hanım'ın kendisine vermiş olduğu nişaneyi rüzgârın esişiyle suya

düşürür. Ve suyun direkt Lut şehrine gittiği söylenir. Nişanenin daha önce Lut şehrinde bulunan Hesen Paşa'ya ait olduğu olay akışı içinde anlatılır. Bunun üzerine Hesen Paşa'nın askerleri tarafından Peri Hanım esir alınır. Ve Lut şehrine götürülür. Olay akışının Seyidi'nin Lut'a gidip Peri Hanım'ı halka açık olan meydanda, atına nalları vurarak kurtarması ve kâfir bir halka sahip olan Lut şehrini Müslüman yapmaları ile son bulur.

Mekân olarak karşımıza çıkan İravan (Erivan), Mōgan (Mugan), Lut, Tebriz ve Tebriz'deki âşıklar kahvehanesinin reel mekânlar olduğu bilinmektedir. Şehir ve eyalet adlarının dışında kale, nehir kenarındaki ağaç altı, paşa konağı, meydan gibi mekânlarda da olay akışına bağlı olarak vakanın geliştiği görülür.

2.3.2. *Âşığ Qarip Hikâyesi*

Âşığ Qarip Hikâyesi'nin başkahramanı Huseyn gerçek bir mekân olan İran'ın Tebriz yöresindedir. Tebriz'de istediği parayı kazanamayan Huseyn, o dönemde Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerden biri olan Tiflis'e annesi ve kız kardeşiyle göçmüştür. Tebriz'den Tiflis'e gidiş süreci geçiş formeliyle sağlanmış olup herhangi bir mekâna uğranmamış olduğu görülmektedir. Ayrıca hikâyede Tahran'dan da bahsedilmektedir. Tebriz ile Tahran arasındaki mesafeden söz edilmiştir. Tiflis'te anne ve bacısı için bir ev tutan Huseyn, etrafı tanımak için dışarı çıkar ve Heyderî ile tanışıp şahın bağına gider. Âşığ Qarip, Şahsenem ile düğün yapmak için gurbete çıkmaya karar verir. Ve Helef şehrine gitmek ister. Yola revan olan Âşığ Qarip, Töne Çayı'nın kenarına gelip bu köprüden geçmek ister. Cellât onu öldürmekten vazgeçtikten sonra Âşığ Qarip yoluna devam eder ve Şam vilayetine gelir. Burada insanların Arap olduğundan bahsedildikten sonra vilayet paşasının Türk olduğu Helef'e gelir ve burada âşıklığını icra ederek para biriktirmeye başlar. Helef paşasının isteği ile buradaki âşık kahvehasinde çalıp demeye başlayan âşık, yedi yıl boyunca geçimini bu kahvehaneden sağlar. Xace'nin gelip âşığı bulması ve Şahsenem'i hatırlatması sonucu Tiflis'e dönmeye karar verir. Yolculuk sırasında uzun bir yol gittikten sonra bir çeşme başında durup dinlenir. Hz. Ali'nin mucizesiyle Tiflis'e gelen Âşığ Qarip, Şahsenem'in bağına gider. Ardından evine gidip annesi ile görüşür. Toy için

gelinin gelin hamamına gitmesi gerekecektir. Hamama annesi ve bacısı da gider, çıkışta Âşık Qarip onları karşılar ve toyunu tutar.

Bu hikâyede karşımıza çıkan Tebriz, Tahran, Tiflis ve Şam vilayetleri tümüyle gerçek mekânlar olup itibari mekân olarak da Helef ve Töne Çayı yer almaktadır. Ayrıca âşıklar kahvehanesi, şah bağı, çeşme başı, Şahsenem bağı, kendi evi ve gelin hamamı da olayın akışının geçtiği yerlerdendir.

2.3.3. Şah İsmail Hikâyesi

Olayın meydana geldiği yer hakkında giriş bölümünde herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Lakin Şiraz taraflarından iki kardeşin olayın anlatıldığı bölgeye belli bir süreliğine göç ettikleri görülür. Şah İsmail ava çıktığı esnada Gülzar Hanım'ı görür ve ona âşık olur. Ardından ailesini, kızı istemesi için gönderir. Babası vermeye karar verse de daha sonra akrabaların araya girip kızı vermemek için buldukları bölgeden göç ettikleri görülür. Hayvanların gerekli beslenmesi için buldukları dağdan başka bir yere vardktan sonra Şiraz'ın yolunu tutarlar. Bu sırada Şah İsmail karı neneyle görüşüp bu kavmin göç ettiğini anlar ve Şiraz'a gitmeye karar verir. Şiraz yolundayken geceyi geçirmek için bir kaleye varır, burada Peri Hanım'la tanışır. Peri'nin Cuudi Heyber'de olan kardeşlerini kurtarmaya giden Şah İsmail, kardeşleri kurtardıktan sonra kâfir olan bölgeyi İslam dinine döndürür ve oradan ayrılır. Kaleye döndükten sonra Peri Hanım'ı Şah İsmail'e verirler. Şah İsmail'in, Şiraz yolunda devam ettiği bir sırada Erep adındaki eşkıya ile karşılaşır. Aralarında geçen yarışmadan galip ayrılan Şah İsmail'e Erep'in âşık olmasıyla Şiraz'a birlikte giderler. Çeşme başında karı neneyle görüşen Şah İsmail, karı nenenin yaptığı bir hileyle Gülzar Hanım'a varır. Şah İsmail nihayetinde üç eşini alıp vatanına döner. Babasının ölümünden sonra memleketinde tahta geçer.

Şah İsmail Hikâyesi'nde mekân olarak kullanılan isimler arasında Şiraz ve Irak gibi reel mekân adları geçmektedir. Bunlar her ne kadar gerçek mekânlar olarak geçse de Şah İsmail'in asıl yaşadığı memleket bilinmemektedir. Aynı zamanda hikâyede adı geçen Cuudi Heyber adının da itibari bir mekân olarak karşımıza çıktığı söylenebilir. Bu mekânlar dışında

Gülzar'ın ailesinin dağdaki yerleri, Peri'nin kalesi ve çeşme başı hikâyede yer alan diğer mekânlardır.

2.3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi adından da anlaşılacağı üzere Tuğarğan şehrinde geçmektedir. Anlatıcı, bu şehrin Tebriz yakınlarında olduğunu belirtmiştir. Şah Abbas ise İsfahan'da bulunmaktadır. Özbek şehrine şaha yardım için giden Abbas, Gülgez'i alarak İsfahan'a döner. Tuğarğanlı Abbas, annesinin isteği üzerine Tebriz'deki Göy Mescit'e kırk günlük oruç ve namaz ibadetlerini yapmak için gider. Gülgez kaçırıldıktan sonra ilk seferde onu kurtaramayan Abbas, durumun üzüntüsünden dolayı kendisini bir kuyuya atar. Hz. Ali'nin yardımıyla kuyudan çıkarılan Abbas, Mezze Dağı'ndaki İsmail Türbesi yakınlarında kendini bulur. Tesadüfen Kul Abdullah yönetimindeki askerler de on günlük bir dinlenme için burada konaklamışlardır. Dinlendikleri sırada İsmail Türbesi'nde Gülgez ile Abbas görüşme fırsatı bulur. İsfahan'a vardıktan sonra ise Gülgez Hanım, Şah Abbas'ın bağına götürülürken Abbas da zindana atılır. Zindandan çıkarılıp affedildikten sonra Tebriz'de Göy Mescit denilen yerde kırk gün namazını kılıp ve orucunu tuttuktan sonra İsfahan'a döner.

Hikâyede karşımıza çıkan Tebriz, İsfahan ve Tuğarğan (Tufargan) gibi gerçek mekânlar olayın İran sınırları içinde geçtiğini göstermektedir. Bunların dışında Göy Mescit, Mezze Dağı, İsmail Türbesi, Şah Abbas bağı, kuyu ve zindan gibi mekânlarda olayın kısmen geçtiği anlatılmıştır. Bu arada hikâyede geçen Mezze Dağı ve Göy Mescit'in itibari mekânlar olduğu anlaşılmaktadır. Mekânlar konusunda tasvirlerle yer verilmemekle birlikte, olayın hangi mahaller arasında geçtiğini belirtmek için kuru bir dekor olarak kullanıldığı görülür.

2.3.5. Mehmud Hikâyesi

Mehmud Hikâyesi, Tebriz'de yaşayan Huseyn ve İsfahan'da yaşayan kardeşi Hesen'in bulunduğu dair bilgilerle başlamaktadır. Ticaret için Huseyn'in Türkiye'ye gideceği sırada Mısır'dan Hesen Paşa gelir ve parası onu tekrar Mısır'a yetiştiremeyeceği gerekçesiyle yoldan geçen Huseyn'in kervanından borç para almak istemesiyle mekânlar ülke sınırlarını aşar ve

genişler. Şah ve kızı Mısır'a gittikten sonra Mehmud'da Türkiye'ye gelir. Geldiği şehir hakkında bilgi verilmeyip vardığı yerde bir kalenin bulunduğu ve yanından bir nehrin aktığı, güzel bir yer olarak tasvir edilir. Mehmud, amca oğlu Kember ile birlikte Mısır'a şahın kızını almak için giderler. Mehmud ve Kember'in, Mısır'da yoksul birinin evinde kalırken aynı zamanda şahın sarayına ve Nigar Hanım'ın bağına çeşitli şiirler söylemek için gittikleri de olmuştur. Mehmud kuyuya atıldıktan sonra Nigar Hanım'ın isteği sonucu buradan çıkartılır ve toyları yapıp Tebriz'e gönderilir.

Hikâyede Tebriz, Mısır ve Türkiye gibi muhitler reel mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu yerler, hikâyenin gerçekliğini ve mekânlara bağlı olarak da olayın geliştiğini bildirmektedir. Ne kadar soyut bir şekilde karşımıza çıkmış olsalar da gerçek mekânlar olması hasebiyle vaka gerçeklik temelleri üzerine kurulmaktadır. Aynı zamanda kale, ev, bağ, saray, kuyu gibi mekânlar da reel mekânlardır. Tebriz, Mısır ve Türkiye gibi yerler hakkında herhangi bir betimleme ögesine veya derinlemesine ayrıntıya girilmediği, sadece olayın akışının sağlandığı yerler olarak verildiği görülmektedir.

2.3.6. Xeste Qasım Hikâyesi

Xeste Qasım Hikâyesi, Tebriz yakınlarındaki Tikmetaş'ta geçer. Hikâyede Xeste Qasım ile açıp bağlama müsabakasına giren Lezgi Ehmed, İsfahan'a Şah Abbas'ın yanına gider. Şah Abbas'ın veziri Sefereli Xan, Xeste Qasım'dan yardım almak için Tikmetaş'a gelir ve Xeste Qasım'ı İsfahan'a götürür. İsfahan'a varmaya az kalmışken Memmedebad ilçesinde Sefereli Xan'ın dostunun yanına konuk olurlar. Ardından Sefereli Xan'la birlikte İsfahan'a gelen Xeste Qasım, Şah Abbas'ın sarayında ve Meğbube Hanım'ın bağında şiirler söyler. Ayrıca meydanda tüm halkın önünde Lezgi Ehmed'i şiirleriyle yener. Şah Abbas, kızını Xeste Qasım'a vermesi için gülşen bağında iki sevgiliyi karşılaştırır.

Hikâye'de geçen Tebriz, Tikmetaş, İsfahan ve Memmedebad ile bağ, ev, saray ve meydan reel mekânlar olarak görülmektedir. Lakin olayın bu mekânlarda geçmesinden başka bir özelliği yoktur. Verilen mekânlar bir ad olmaktan ileri geçmeyip kuru bir dekor olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasvir

konusunda herhangi bir ayrıntıya yer verilmez, mekânlar sadece isim olarak yer almıştır.

2.3.7. Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi

Köroğlu'nun Nigar'la evlenmek için aralarındaki bağlantıyı kuran Köroğlu'nun vefalı dostu Reza, Nigar Hanım'la görüşmek için Tuqa denilen şehre gelir. Köroğlu'nun kendisi de Çamlıbel'dedir. Köroğlu Tuqa şehrine gidip Nigar'ı Çamlıbel'e götürür. Toy sırasında Teke Tükman denilen yerden gelen misafirlerin turna eti istemeleri nedeniyle, Demircioğlu Hesen İstanbul'a istenilen etleri getirmek için yola çıkar. Hikâyede ayrıca Ehmed ve Eyvaz'ın İsfahanlı olduğu belirtilmiştir.

Köroğlu hikâyesinde geçen İsfahan ve İstanbul muhitleri reel mekânlar olarak görünürken Tuqa şehri, Çamlıbel ve Teke Tükman şehirleri de itibari mekânlar olarak yer almaktadır. Bu mekânların dışında bağ, meydan ve saray gibi reel mekânlarda da olay, kısmi olarak geçmektedir.

2.3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

Hikâye, İsfahanlı Şah Abbas'ın Erzurum'a gelmesiyle başlamaktadır. Ziyad Xan'ın bir kereliğine İsfahan'a gitmesi bahsi dışında herhangi bir şehir ismine rastlanmamaktadır. Hikâyede geçen muhitler gerçek mekânlar olup bu mekânlar dışında Kışlak ve Xan ilçesinin de itibari bir mekân olduğu görülür. Ayrıca dağlar, bahçeler de yine gerçek mekânlar olarak geçmektedir.

2.3.9. Tilim Xan Hikâyesi

Tilim Xan Hikâyesi'nin, Tahran'a giderken yol üstünde bulunan Karahan ilçesinde geçtiği belirtilmektedir. Olayın başlangıcı burası olmasına rağmen olayın gelişme ve sonuç bölümleri Şiraz'da geçmektedir. Karahan ve Şiraz muhitlerinin gerçek mekân olarak görülmelerinin yanı sıra olayın geçtiği dükkân ve ev de yine reel mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tilim Xan Hikâyesi'nde itibari mekânlara değinilmemekle birlikte bölgede yapmış olduğumuz alan araştırması esnasında böyle bir olayın, kadim dönemlerde meydana geldiği hususunda rivayetlere de rast gelinmiştir.

2.3.10. Gögçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

İsfahanlı Gögçek Reza Hikâyesi'nin anlatıcısı, olayın başlangıcını bu yöreden alır. Dede Yadiger'in Xan ilçesinden olduğunu gelişme bölümünün birinci kısmında devam ettirdikten sonra gelişme bölümünün ikinci kısmını ve sonuç bölümünü Basra'da tamamlamaktadır.

Gögçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi'nde İsfahan ve Basra gibi reel mekânların tercih edildiği görülür. Dede Yadiger'in Xan ilçesi ile Xoşkesal muhitinde de olayın hikâye ile ilgili olan kısımları verilmiştir. Lakin bu iki mekân da gerçek dışı mekânlardır. Bu muhitler dışında bağ, âşık kahvehanesi, çeşme başı, ev, konak, zindan ve gemide de hikâyenin bazı yerlerinde değinilmiştir.

2.3.11. Mesım Hikâyesi

Anlatıcı, Mesım Hikâyesi'ni Yemen ve Çin ülkeleri üzerine kurmuştur. Bu iki gerçek mekân dışında şehir veya ülke olarak başka bir muhit bulunmamaktadır. Rüya motifi üzerine temelleri atılan Mesım Hikâyesi, düş gücüyle yaratılan hikâye tadı vermesine rağmen seçilen mekânlar gerçek olup olayın iki muhit arasında geçtiği görülür. Bunların dışında ev, bağ ve konak gibi reel mekânlar da bulunmaktadır.

2.3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

Hikâye kahramanı Gelgelli Memmed'in sergüzeştini anlatan hikâye, iki reel mekân arasında geçmektedir. Bu iki mekândan ilki Memmed'in doğduğu ve hayatının yarısından fazlasını geçirdiği Gelgel (Gerger) şehri olup ikincisi de Peri Hanım'ın bulunduğu Abadan şehridir. Vaka bu iki şehir arasında geçerken ev, bağ gibi ayrıca gerçek mekânlarda da olayın bazı kısımlarının geçtiği görülür.

2.3.13. Tahır Mirza Hikâyesi

İran'ın Kazvin muhitinde yoksul bir hayat yaşayan Hatem ve Ehmed, Türkiye'ye para kazanmak için gelirler. Lakin hangi şehre geldikleri söylenmeyen hikâyede Hatem, şah olur; Ehmed ise vekil olarak yaşayamaya başlar. Burada hem Kazvin hem de Türkiye reel mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tahır Mirza'nın gurbete çıktığı mekân olan Erdebil de reel bir muhittir. Ayrıca hikâyede ev ve bağlar gibi gerçek mekânlarda da olayın

geçtiği görülmektedir. Vakada geçen mekânlar hakkında, betimlemelere veyahut başka bilgilere yer verilmeyip sadece olayla ilgili yönlerine dikkat çekilmiştir.

2.3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

Hikâyenin giriş bölümü Azerbaycan'da başlayıp gelişme bölümünde Beycan Sövdeger'in Gürcistan'a oğluna kız bulmak için gitmesiyle devam eder. Hem Azerbaycan'da hem de Gürcistan'da hangi şehirlere gidildiğine değinilmemiştir.

Hikâyenin, sadece belli bir mahalde geçmediği ve gerçeklik duygusunu dinleyiciye hissettirmek için şahın konağı, mağara, zindan, düğün meydanı ve evler gibi farklı yerlerde vakanın verildiği görülmektedir. Bu hikâyede anlatıcı tarafından söylenen bütün mekânlar reel mekânlar olup itibari mekânlara yer verilmemiştir.

2.3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi, Xan ilçesinde geçmektedir. Âşığ Ehmed ve Âşığ Mehmut'in ticaret yapmak için Tebriz ve Merze yakınlarındaki İslam vilayetine gelmeleriyle hikâye gelişme bölümüne geçmiştir. Söylenen muhitler dışında Kazvin, Ehperçayın (Ebher Çayı), Mihreban ve Hemse muhitlerinden de bahsedilmiştir. Anlatıcı tarafından söylenen İsfahan, Tebriz, Kazvin, Mihreban, Ehperçayın (Ebher Çayı) ve Hemse vilayetleri reel mekânlar olup Xan, Merze ve İslam ise itibari mekânlar olarak karşımıza çıkar. Bunların dışında ev, şah konağı ve bağlarda da olayın geçilen yönleriyle verildiği görülmektedir.

* * *

Âşık Heyder tarafından anlatılan hikâyelerin tümünde görülen ortak özellik reel mekânların isimden öteye geçmediğidir. Bu mekânlarda herhangi bir tasvir veya bilgiye rastlanmamakla beraber, mekânların olaylarla birlikte birbirine bağlandığı görülür. Zaman zaman birkaç kelime ile sınırlı olarak verilen bilgiler neredeyse tüm mekânlar için kullanılmıştır. Hikâyede geçen mekânlar, sadece olayların sahnesi olma yönleriyle verilmiştir.

Âşık Heyder'in neredeyse bütün İran'ı dolaştığını alan araştırması sırasında öğrendiğimizden dolayı hikâyelerde belirtmiş olduğu mekânları bilip tanıdığı yönleriyle anlattığını hissetmekteyiz. Bu hissi ise âşığın mekân hakkında küçük bilgileri verirken bir yönüyle orada geçen zamanına da değinmesinden çıkarmaktayız.

Hikâyelerde geçen mekânların çoğunluğu İran sınırları içindeki muhitlerken; Gürcistan, Suriye, Irak, Mısır, Türkiye, Yemen, Çin, Ermenistan ve Azerbaycan gibi şaşırılacak derecede geniş bir dünya coğrafyası çizildiği de görülür. Ali Berat Alptekin'e göre halk hikâyelerinin mekânı dünya olduğundan dolayı mekânlar dar olabildiği gibi geniş de olabilir (Alptekin, 1999: 17). Hikâyelerde ayrıca ülke ve şehir adlarının dışında kahramanın geçtiği veya aştığı yerlerden dolayı bağlar, saraylar, evler, meydanlar, âşık kahvehaneleri, çeşme başları ve nehir kenarlarına da yer verilmiştir.

Umay Günay'a göre rüyada bir sevgiliyi görerek âşık olma motifi tüm dünya edebiyatlarında ve ilkel kabile geleneklerinde görülmekle birlikte kompleks rüya motifi, Türk Âşık Edebiyatına has bir motiftir. Bu bağlamda rüyanın ortaya çıkışları kadar muhtevaları da diğer kültürlerden farklılık arz eder. Rüyayı gören kişi bir sevgiliye sahip olmanın yanında farklı unsurları da üzerinde taşımaya başlar (Günay, 2011: 132). Bununla birlikte rüyada âşık olma motifi ile gurbete çıkma epizodu arasında mekâna bağlı olarak kayda değer bir birliktelik ortaya çıkar (Cemiloğlu, 1999: 43). Türk halk hikâyelerinde kahramanlar dört şekilde âşık olur: Bâde içerek âşık olma, aynı evde büyüyen kahramanların kardeş olmadıklarını öğrenince âşık olması, resme bakarak âşık olma ve ilk görüşte âşık olma. Mezarlıkta, su kenarında veya ıssız bir yerde uykuya dalan kahramanın, rüyasında Hazreti Hızır'ı veya pirleri görüp elindeki bâdeyi içerek âşık olması, çeşitli sebeplerden ötürü aynı evde yaşayan iki kahramanın kardeş olmadıklarını öğrenince birbirine âşık olması, erkek kahramanın herhangi bir yerde gördüğü güzelin resmine bakarak âşık olması ve son olarak birbirini tanımayan iki gencin herhangi bir yerde ilk kez karşılaştıklarında birbirlerine âşık olması (Alptekin, 2013: 33-39) şeklinde dört farklı tip bulunmaktadır.

İncelemiş olduğumuz hikâyelerden Seyidi ve Mesım hikâyelerinin ikisinde de rüyada âşık olma motifinin gerçekleştiğini ve ardından başkahramanın gurbete çıktığı görülür. Seyidi Hikâyesi'nde, Seyidi rüyada Hz. Ali tarafından iyileştirilir ve ardından Peri Xanım'ın bulunduğu kalenin yerini de öğrenerek kısmetinin oradaki kız olduğuna inanır. Bunun üzerine Seyidi bu kaleye gitmek için yola koyulur. Mesım Hikâyesi'nde ise Mesım, rüyasında Çin ülkesinden Efruz Xanım'ı görür ve ona âşık olur. Ardından birbirlerine nişane verirler. Bunun üzerine rüyadan uyandıktan sonra durumu babasına anlatır. Babası Mesım'ın uzun yolculuğu tamamlayamayacağını düşündüğünden dolayı bizatihi Efruz Xanım'ı getirmek için gurbete çıkar.

Memmedî Gelgelli ve Hemrah ile Selvinaz hikâyelerinde ise resme bakarak âşık olma motifinin meydana geldiği ve ardından gurbete çıkma epizotunun gerçekleştiği görülür. Memmedî Gelgelli Hikâyesi'nde Memmed'in babası Tacır Huseyn ticaret için gittiği Abadan şehrinden bir tane resim getirir. Bunun üzerine Memmed resimdeki güzeli görerek âşık olur. Ardından da Abadan şehrine doğru yola çıkar ve gurbete çıkma epizotu gerçekleşir. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi'nde ise Âşığ Mehmud, yeğeni Han Hemrah'a hediye etmek amacıyla bir resim satın alır, Hemrah'ta yine resimdeki güzeli gördükten sonra âşık olur ve babası ile birlikte Edalet Şah'ının memleketine gitmek için gurbete çıkarlar.

Halk hikâyelerinde, hikâyecilik geleneğinin önemli mekânlarından biri de âşık kahvehaneleridir. Dursun Yıldırım, âşık kahvehanelerini bir nevi dinlenme, sohbet meclisi ve sözlü geleneğin, şiir sanatının yaşadığı yerler olarak görür. Yıldırım, bu mekânların bilhassa uzun kış geceleri ve Ramazan ayında bir kültür merkezi haline dönüştüğünü aktarır. Buralarda okunan şiirler, anlatılan hikâyelerle halkın hoşça vakit geçirdiği belirtilir (Yıldırım, 1998: 191). Âşık Heyder'in üç hikâyesinde bu âşık kahvehanelerine rastlanır. Seyidi Hikâyesi'nde, Seyidi'nin Tebriz'de tanıştığı diğer tüccarlarla âşık kahvehanesine gitmesi; Âşığ Qarip Hikâyesi'nde, Âşığ Qarip'in kahvehanedeki halkın eğlenmesi ve para kazanması için hikâyeler anlattığı, şiirler okuduğundan bahsedilir. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi'nde ise Reza'nın babası ile Dede Yadiger

âşık kahvehanesinde karşılaşır ve Reza'nın babası şiir açıp bağlamada Dede Yadiger'e yenilir ve âşıklık mesleğini terk eder. Bunun üzerine Reza'nın sazını aldığı gibi bu âşık kahvehanesine gittiği ve Dede Yadiger'i şiirde alt ettiği görülür.

2.4. Şahıs Kadrosu

Halk hikâyelerinde asıl kahramanın etrafında başta maşuku olmak üzere çokta kalabalık olmayan şahıs kadrosuyla olayların teşekkül ettiği ve aktığı görülür. Burada “insani ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlık ve kavramlar” (Aktaş, 1991: 148) şahıs kadrosu içinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak az sayıdaki kadro içinde en mühim rol, başkahramana verilmektedir. Başkahraman merkez alınarak olaylar, bu karakterin etrafında meydana gelir.

Etienne Sourian'e göre tahkiyeli bir eserde, dramatik durumun meydana gelmesine zemin hazırlayan altı fonksiyon veya güçler şunlardır:

1. Asıl Kahraman veya Birinci Derecedeki Kahraman: Vakaya ilk dramatik hamleyi veren şahıstır. Başkahramanın hareketi, arzu, ihtiyaç veya endişeden kaynaklanır.

2. Hasım veya Karşı Güç: Başkahramanın hareketini engelleyen ve ortaya çıkan çatışma ile vaka zincirini düğümleyen şahıstır.

3. Arzu Edilen ve Korku Duyulan Nesne: Değerin temsili adı verilen bu nesne, belirli bir cazibe gücüne sahip olup hedef alınmış gaye veya korkulan objeyi temsil etmektedir.

4. Yönlendirici: Eserde aksiyonu yönlendiren, bir anlamda vakayı yönetme hüviyeti ile karşımıza çıkan ve hakem rolü oynayan şahıstır.

5. Alıcı: Aksiyondan en çok kâr sağlayan, korku verici veya çekici objeyi elde eden kişidir.

6. Yardımcı: İlk dört fonksiyonu gerçekleştirenlerden her biri, bir başkasının tahrikine ihtiyaç duyabilir. Bunlara, yardımcı adı verilir (Aktaş, 1984: 135-136).

Bu tasnifte yer alan kahramanların yanı sıra edebî eserlerde vaka veya vaka parçalarına ait tablonun gözler önüne serilmesi için hizmet eden şahıslar da vardır. Vaka içinde yüklendikleri herhangi bir fonksiyon olmayıp

psikolojik hususiyetlerinden de söz edilmeyen, olay akışının bütünlüğünü sağlayan “dekoratif unsur niteliğindeki kahramanlar” da bulunmaktadır (Aktaş, 1984: 138-139).

Bu tasnifte başkahraman ekseninde olayların geliştiği ve diğer şahıs kadrosunun ise başkahramanın mücadelesi için olayı sürdürmelerine yardımcı olduğu görülür. Propp, tahkiyeli eserlerde bir tek ana karakterin olduğunu ve olayın oluş dizisi sırasında başkahramanın *etkin*, diğerlerinin ise *edilgen* yapıda ve zayıf yönlerinin olduğunu belirtir (Propp, 1990: 7-15). Bunun yanı sıra olayın iki karakter merkezli olduğu da söylenebilir. Bunlardan birincisi *başkahraman*, ikincisi ise -diğer bütün şahıs kadrosunu içine alacak şekilde- *yardımcı kahramanlar* diye ayrılabilir.

Derlediğimiz hikâyelerin neredeyse tümünde başkahramana yardım eden, yardımcı kahramanın Hz. Ali olduğu görülür. Bölgenin mezhep anlayışı gereği Hz. Ali’ye duyulan sevgi ve saygıdan ötürü, Anadolu sahası halk hikâyelerinde daha çok karşımıza çıkan Hızır, derviş veya pir motifi bu hikâyelerde Hz. Ali motifi ile sağlanmış olur. Hikâyelerde işlev bakımından herhangi bir farklılık meydana getirmemekle birlikte, başkahramanların en zor zamanlarında yanlarında bulunmaktadır.

2.4.1. Seyidi Hikâyesi

Geniş bir şahıs kadrosuna sahip olan hikâyenin asıl kahramanı ve aynı zamanda hikâyeye adını veren karakteri Seyidi’dir. Hikâyenin başlangıcında kısaca babası ve amcası hakkında bilgi verildikten sonra amcasının kızının hasta Seyidi’yi istememesi sebebiyle Seyidi’nin çıktığı gurbette, Peri Xanım’la tanışması sonucu olay, Seyidi, Peri Xanım ve Hesên Paşa üçleminde geçmeye başlar. Aslında ilk arzu edilen nesne amcasının kızı Huruzâd Xanım iken Seyidi’nin hastalandığı dönemde kendisini kabul etmeyen Huruzâd’ı bir daha düşünmediği görülür. Ardından Peri Xanım’ı rüyasında gördükten sonra arzu edilen nesne konumuna Peri geçmiştir. Hikâyede Hesên Paşa ve cadı karı hasım konumunda olup, olağanüstü yardımcı rolünde ise Hz. Ali bulunmaktadır. Çünkü Seyidi’nin iyileşmesine ve Peri’yi bulmasına Hz. Ali vesile olmuştur. Hikâyede geçen dekoratif kahramanlar şunlardır: Huruzâd Xanım, amcası Mehmud, Usta Selman,

tüccarlar, kırk âşık, Seyidi'ye para vermek isteyen elli arkadaşı, âlim, Hesen Paşa'nın adamları, Peri Hanım'ın hizmetçisi, Peri'ye yardım eden vezir ile adamı ve cadı karyı bulmalarına vesile olan çocuk.

2.4.2. Âşığ Qarip Hikâyesi

Hikâyenin girişi Huseyn'in, anne ve kız kardeşe sahip olduğuyula başlar. Gurbete çıkmaya karar veren Huseyn, babasının eski bir dostunun kervanıyla yola çıkmıştır. Tiflis'te Heyderî Darğabaşı ile dostluk kurmuştur. Bu dostluk aracılığıyla şahın kızı Şahsenem Hanım'la tanışır. Huseyn, Heyderî Darğabaşı ile birlikte olay akışında her zaman birbirlerini kardeş olarak görecektir. Âşık Mina ve Sadatlı Han ile tanışır. Âşığ Qarip, Şahsenem'le düğün yapabilmesi ve gereken parayı temin edebilmesi için gurbete çıkar. Şahsenem'i isteyen bir başka talip olan Şah Veled, Âşığ Qarip'i öldürme planları yapar, ancak başarılı olmaz. Âşığ Qarip, gurbete çıktığı sırada bir dervişe rastlar ve Şahsenem'e ölmediğini bildirmek için name gönderir. Nameyi alan Şahsenem bu sefer bir oyunla Xace'yi Âşığ Qarip'e name vermesi için gönderir. Dönüş yolunda âşık, başını taşa vurur ve imdadına yetişen Hz. Ali âşığı hem iyileştirir hem de onun Tiflis'e gitmesine yardım eder.

Hikâyede başkahraman Âşığ Qarip olup sevgilisi Şahsenem ise arzu edilen nesne konumundadır. Heyderî Darğabaşı, Sadatlı Han ve Âşık Mina'da ikinci derecedeki kahramanlar ve yönlendirici kişilerdir. Hz. Ali Âşığ Qarip'in olağanüstü yardımcısı rolüyle karşımıza çıkarken diğer yardımcıları; cellât, derviş ve Xace'dir. Hikâyede hasım rolünde, Şah Veled Han'dır. Ayrıca hikâyede dekoratif kahramanlar olarak Qarip'in babasının dostu, kahvehanedeki halk, Şahsenem'in hizmetçileri, Şah Veled'in adamları ve elçileri, bağın hizmetçisi ve Sadatlı Han'ın adamları karşımıza çıkar.

2.4.3. Şah İsmail Hikâyesi

Hikâyenin başkahramanı ve hikâyeye adını veren karakter Şah İsmail'dir. Babası Şah Sefit'in tek oğlu olan Şah İsmail'in, âşık olduğu Gülzar Hanım ile kavuşması engellenir. Kızın Şah İsmail'e verilmemesine sebep olan Kara Han amacına ilk aşamada varmıştır. Lakin kendi göç

topluluğu içinde bulunan karı ninenin burada Gülzar ve Şah İsmail'e yardım ettiği görülür. Gülzar'ı bulmak için yola koyulan Şah İsmail, yoldaki bir kalede konaklamak istediği sırada Peri Hanım'la karşılaşır. Bu esnada Peri'nin kardeşlerinin savaşta olduğunu öğrenir. Şah İsmail, bu kardeşleri kurtarmasının ardından kardeşler tarafından Peri, Şah İsmail'e verilir. Yola devam eden Şah İsmail, eşkıyalar tarafından kapatılan bir yoldan gitmeye karar verir. Yolda karşılaştığı Erep isimindeki eşkıyayı güreşte yener. Ve Erep kendisinin kız olduğunu söyleyip kendisini eş olarak almasını ister. Şah İsmail'in de kızı beğenmesi sonucu, birlikte Şiraz'a varırlar. Bu arada karı nenenin yardımıyla Gülzar Hanım'ı da alan Şah İsmail memleketine döner. Şah İsmail, memlekete döndükten sonra dayısı tarafından bir hileyle kör kuyuya atılır ve yerine bir başkasını tahta geçirmeye çalışsa da Hz. Ali'nin yardımıyla kurtulur ve tahta oturur.

Hikâyede başkahraman Şah İsmail olup arzu ettiği üç sevgilisi Gülzar Hanım, Peri Hanım ve Erep Hanım etrafında şekillenen bir vaka anlatılmaktadır. Şahıs kadrosu diğer hikâyelere nazaran daha geniştir. Hasım konumunda Şah İsmail'in dayısı ve Gülzar'ın amca oğlu Kara Han bulunmaktadır. Olağanüstü yardımcı olarak Hz. Ali bulunmaktadır. Çünkü Hz. Ali, Şah İsmail'in en zor zamanlarında yanında olmuştur. Diğer yardımcı rollerde ise Erep, Şah İsmail'in annesi, karı nene ve atı Kemer Dayı gelmektedir. Hikâyede geçen dekoratif kahramanlar ise Şah Sefit'in adamları, bağa gelen kızlar, dayısının kızı, Şah İsmail'in elçileri, Şah İsmail'in arkadaşları, Xace Reşid, Peri'nin yedi kardeşi ve Şah İsmail'in yerine kısa süreliğine tahta geçen kişi bulunmaktadır.

2.4.4. Tuđerđanlı Abbas Hikâyesi

Hikâyenin hem başkahramanı hem de hikâyeye adını veren karakteri Tuđerđanlı Abbas'tır. Şah Abbas döneminde yaşayan Heslen Han Serdar ve Zera Hanım'ın oğludur. İsfahan şahı, Şah Abbas olup Kul Abdullah ise Tuđerđanlı Abbas'ın aracılığıyla şahın yanında işe alınan bir hizmetçidir. Özbek şehrinin şahına yardımları için gönderilen Abbas, başarılarından dolayı şahın kızına layık görülür. Abbas'ın yapılacak olan toyu için askerleri göndermesi sebebiyle Şah Abbas tarafından cezalandırılır ve yakalanması

istenir. Yakalanınca aralarında babasının dostlarından olan Hesen Sultan, Abbas'a yardım eder. Gülgez'i kurtaramadığı için üzülen Abbas, kendini kuyuya atar ve Hz. Ali imdadına yetişir. İsfahan'a gittiğinde zindana atılan Abbas'ı, zindandan Gülgez'in babasının vezirleri çıkarır. Şah Abbas, Abbas'ı affedip yaptıklarından dolayı Kul Abdullah'ı da Abbas'a verir. Bunca belanın başına gelmesine sebep olan Kul Abdullah, Abbas tarafından öldürülür.

Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi'nin başkahramanı Abbas olup arzu edilen nesne konumunda Gülgez bulunur. Olayın merkezinde bulunan ve tüm hikâye boyunca Abbas'ın çeşitli sıkıntılar yaşamasına neden olan karakter, Kul Abdullah da hasım konumundadır. Hikâyede olağanüstü yardımcı rolünde Hz. Ali bulunurken diğer yardımcı karakterler de Özbek şahının vezirleri ve Hesen Sultan'dır. Dekoratif kahramanlar olarak şu kişiler söylenebilir: Kember, Şah Abbas, Özbek şah'ı, askerler, Göy Mescit'te bulunan kişiler ve Gülgez'in hizmetçisi.

2.4.5. Mehmud Hikâyesi

Hesen ve Huseyn adındaki iki kardeş, Sona, Kember ve Mehmud adında çocuklara sahiptir. Mısır'dan gelen Hesen Paşa, Huseyn'den belli bir miktar para alması sırasında Nigar Hanım, Mehmud'a âşık olur. Türkiye'ye amcasının yanına gelen Mehmud, burada amcasının oğlu Kember ve kızı Sona ile tanışır. Mehmed, amca oğlu Kember ile birlikte Mısır'a gider. Mısır şahının âşığı Âşığ Ocağ, Mehmud'ta Nigar Hanım'ın nişanesini görünce Mehmud'un kuyuya atılmasına sebep olur.

Hikâyeye adını veren karakter ve başkahraman olarak karşımıza Mehmud çıkmaktadır. Arzu edilen nesne konumunda Nigar Hanım bulunmaktadır. Olağanüstü yardımcı rolünde ise Hz. Ali adı geçmesine rağmen doğrudan olaya müdahil olduğu bir bölüme rastlanmamaktadır. Diğer yardımcı ve yönlendirici rolünde ise Kember bulunmaktadır. Hikâye karakterlerinin sınırlı olduğu Mehmud hikâyesinde hasım konumunda ise Âşığ Ocağ gösterilebilir. Lakin tam olarak hasım karakterine uyduğu söylenemez. Çünkü Mehmud'un sadece kuyuya atılmasında rol oynamıştır. Bunun dışında yaptığı başka olumsuz bir durum bulunmamaktadır.

Dekoratif şahıslar olarak Mehmud'un amcası Hesên, amca kızı Sona, Hesên Paşa askerleri, cellât ve Nigar Hanım'ın hizmetçisi bulunmaktadır.

2.4.6. Xeste Qasım Hikâyesi

Hikâyeye adını veren karakter ve başkahraman Xeste Qasım'dır. İsfahan'a gelen Xeste Qasım, Meğbube Hanım'la görüşür ve Hanım, Xeste Qasım'a âşık olur. Hikâyede arzu edilen nesne konusunda Meğbube Hanım bulunmaktadır. Olağanüstü yardımcı rolüyle aksakallar bulunurken hasım konumunda ise Lezgi Ehmed görülür. Hikâyenin dekoratif kahramanları ise Şah Abbas, Sefereli Han, konaktaki kişiler, Lezgi Ehmed'in adamları ve meydandaki halktır.

2.4.7. Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi

Hikâyenin başkahramanı Köroğlu'dur. Çamlıbel'de Köroğlu'nun yanında Reza adındaki arkadaşı bulunur ve Tuqa şehrine Nigar Hanım'la görüşmek için gönderilir. Köroğlu'nun diğer dostlarından olan Demircioğlu Hesên, Ehmed ve Han Eyvez'de İstanbul'a gider. İstanbul'da esir alınan Hesên ve Eyvez'in akıbetini öğrenmek için Köroğlu, bir diğer adamı Atışeyyar'ı İstanbul'a gönderip onlar hakkında bilgi edinir.

Hikâyeye adını veren ve başkahraman olan şahıs, Köroğlu'dur. Arzu edilen nesne konumunda ise Nigar Hanım bulunmaktadır. Yönlendirici ve yardımcı rolünde Reza, Demircioğlu Hesên, Eyvez, Ehmed, Atışeyyar, karı nene ve oğlu, Mustafa Bey ve Reyhan Erep bulunurken hasım konumunda ise Köroğlu toyuna katılan ve turna eti isteyen iki misafir ile İstanbul'daki Hesên Paşa'dır. Hikâyede dekoratif kahramanlar ise dağdaki dört eşkiya, dükkân sahipleri, turnalara bakan kişi ve eşi, bağ bekçisi, paşanın adamları, Köroğlu'nun diğer adamları, kapı bekçileri, cellât ve zindandaki mahkûmlardır.

2.4.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

İsfahanlı Şah Abbas, kendi halkı ile birlikte Bakü ve Erzurum'a sefa eylemek için çıktığı bir zamanda Ermeni Ziyad Han'la Erzurum'da karşılaşır. Olayın baş kahramanları Şah Abbas oğlu Kerem ve Gavur Melik'in kızı Esli'dır. Esli aynı zamanda arzu edilen nesne konumunda iken babası bu iki gencin arasına girdiğinden dolayı karşı güçtür. Kerem'in

çektirilen dişlerinin eski haline gelmesini sağlayan olağanüstü yardımcı konumunda Hz. Ali bulunmaktadır. Diğer yardımcıları ise Esli'nin annesi Meryem ve dayısıdır. Hikâyede geçen dekoratif kahramanlar şunlardır: Şah Abbas, bağdaki kızlar, konakta Kerem'i dinleyenler, Kerem'in lalası ve arkadaşları, askerler, bağın bekçisi, Kışlak kentindeki ev sahibi ve halkı, hekim, Xan kentindeki çoban, Kethüda, Novrız, meclisteki halk, Esli'nin dayısının adamları, karı nene, Esli'nin arkadaşları ve cellâtlar.

2.4.9. Tilim Xan Hikâyesi

Hikâyeye adını veren karakter ile hikâyenin başkahramanı Tilim Xan'dır. Hikâyede arzu edilen nesne konumunda Mihri Xanım bulunmaktadır. Lakin hikâye Tilim Xan ve Mihri Xanım'ın kavuşmasıyla son bulmamıştır. Hikâyenin karşı güç konumunda ise Tilim'in sürekli yanında bulunup mal ve mülkünü satmasına sebep olanlar ile Mihri Xanım'ın Tilim'e varmasına engel olan babası bulunmaktadır. Hikâye kadrosunun çok sınırlı olduğu Tilim Xan Hikâyesi'nin giriş bölümündeki yeterli denebilecek kadro sayısı, gelişme ve sonuç bölümlerinde olayın gelişiminden kaynaklanan sebeplerle iki kahraman üzerine odaklanmıştır.

Hikâyedeki dekoratif kahramanlar şu kişilerdir: Tilim'in arkadaşları, Ehmed, Tilim'in amcasının meclisine gelenler, düğün meclisine gelenler, Tilim'in çocukları, Tilim'in Şiraz'daki arkadaşları, hizmetçi, Mihri'nin evine gelenler, Seyfullah Xan, Mihri'nin çocukları ve çocuklarının öğretmeni ile devlet memuru.

2.4.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

Hikâyede başkahraman olarak Göğçek Reza karşımıza çıkmaktadır. Olağanüstü yardımcı Hz. Ali'dir. Hz. Ali, Reza'nın hastalıktan kurtulmasını ve ilim sahibi olmasını sağlamıştır. Ayrıca Âşık Seftir'in çocuk sahibi olmasına sebep olan dervişin de yardımcı rolü bulunmaktadır. Arzu edilen nesne konumunda Şahtaş Xanım bulunmaktayken olayın yönlendiricisini de Dede Yadiger'in üstlendiğini söyleyebiliriz. Çünkü Dede Yadiger'in Reza'nın babasını âşıklıkta bağlayarak olayın gelişmesini sağladığını ve Şahtaş Xanım ile karşılaşmasına vesile olması sebebiyle bu yapıya uygun düştüğü görülür. Ancak şunu unutmamak gerekir ki Dede Yadiger, Reza'nın

Şahtaş Hanım'la karşılaştırılmasını kendi çıkarlarına uygun olarak sağlamıştır.

Hikâyedeki dekoratif kahramanlar ise dervişin etrafındakiler, Âşık Sefter'in komşuları, Âşık Aydın, birbirine âşık olan iki genç, deyişme sırasında meclistikiler, âşık kahvehanesinde bulunanlar, Ehmed, Süleyman, gemi reisi, Basra halkı, Şahtaş Hanım'ın hizmetçileri ve adamlarıdır.

2.4.11. Mesım Hikâyesi

Hikâyeye adını veren Mesım bir yandan da hikâyenin başkahramanıdır. Olayın gelişmesinde büyük rol oynayan yardımcı Xace Eziz olmasına rağmen olağanüstü yardımcı rolünde Mesım'ın dirilmesine vesile olan on iki imam bulunmaktadır. Hikâyede arzu edilen nesne konumunda Efruz Hanım görülmektedir. Karşı güç rolünde ise Mesım'ın ölmesine neden olan Yemen halkı gösterilebilir. Hikâyedeki dekoratif kahramanlar ise Nesmi, Mesım'ın arkadaşları ve öğretmeni, Mesım'ın dayısı ve dayısının kızları Ziba, Qiba, Miba, Efruz'un hizmetçileri, rüya tabircileri, Edalet Şahı'nın adamları, Efruz'un amca oğlu, hekimler, Xace Eziz'in dostları, eşkıyanın adamları, bekçiler, zindandaki hekimler, zindanın gardiyanları, elçiler ve nikâhı kılan âlim bulunmaktadır.

2.4.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

Hikâyeye adını veren karakter ile başkahramanı Gelgelli Memmed'dir. Arzu edilen nesne konumunda Peri Hanım bulunmaktadır. Memmed'in Abadan şehrinde korunmasını sağlayan, çeşitli yerlerde yardımını esirgemeyen ve Peri Hanım ile görüşmesini sağlayan yardımcı karakter ise Ehmed'dir. Ayrıca Tacır Huseyn'in çocuk sahibi olmasına vesile olan âlimler de bir diğer yardımcı karakterlerdir. Hikâyedeki dekoratif kahramanlar ise şunlardır: Memmed'in dayısı ve arkadaşları, vezirler, Tacır Huseyn'in dostları, Memmed'in yolda karşılaştığı âşık, çeşme başındaki yaşlı kişi, mahkûm edilen âşıklar, gardiyanlar, Peri'nin hizmetçileri ve Elyas.

2.4.13. Tahır Mirza Hikâyesi

Hikâyede başkahraman Tahır Mirza olup arzu edilen nesne konumunda Zöhre Hanım bulunmaktadır. Hikâyede Hatem Sultan iki âşığın birbirine

kavuşmasına mani olduğu için karşı güç konumunda yer alır. Ehmed'in çocuk sahibi olmasına vesile olan ağzı dualı kişiler ile Tahır Mirza'nın ölümden kurtulmasına sebep olan cellat ve sorgu memurları ise yardımcı güç olarak görülür. Bunların yanı sıra Tahır Mirza'nın Zöhre'ye kavuşmasında etkin rol oynayan Edalet Şahı ve iki kızı Nergiz ile Banu da yardımcı rolünü üstlenirler.

Dekoratif kahramanlar olarak da şu karakterler bulunmaktadır: Şahlığın seçileceği yerde bulunan halk, Yusif, medresedeki çocuklar, öğretmen, tüccarlar, Hatem Şah'ın adamları ve vezirleri, Tahır Mirza'nın arkadaşları, kadı, bağ bekçisi, Erdebil vilayetindeki tacir ve kızı, tacirin dostları, Erdebil halkı, Ehmed'in dostları, Zöhre'nin hizmetçileri, Tahır'ın iki yardımcısı, bağ sahibi Heyder ile kızı, Nergiz ile Banu'nun hizmetçileri ve Sona Xanım.

2.4.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

Hikâyenin mizah unsurları üzerinde şekillendiği vakada, başkahraman olarak Memmed yer alır. Peri Xanım arzu edilen nesneyken yardımcı rollerde ise Beycan Sövdeger ve Yusif bulunmaktadır. Hasım olarak dağda karşılaşılan eşkiyalar bulunmaktadır. Hikâyede geçen dekoratif kahramanlar olarak kahvehanedeki âşık, Beycan Sövdeger'in dostları, Beycan Sövdeger'in yardımcıları, nakkaş, Gürcistan'ın ileri gelen kişileri, nikâhı kılan âlim, Peri'nin iki hizmetçisi, Memmed'in amca oğlu ve arkadaşları, düğün meclisinde bulunanlar, çeşme başında rastladığı karı nene, Peri'nin arkadaşları, şahın vezirleri, zindandakiler, mahkûmlar, şahın Memmed'in yanına verdiği adamları ve Azerbaycan halkı bulunmaktadır.

2.4.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

Hikâyenin başkahramanı ve hikâyeye adını veren karakteri Hemrah'tır. Arzu edilen nesne konumunda hikâyenin giriş ve gelişme bölümünde Selvinaz Xanım bulunurken sonuç bölümünde ise arzu edilen nesne konumuna Hemrah'ın amcasının kızı Seyad Peri de eklenmiştir. Hemrah'ın İslam şehrinden Selvinaz Xanım'ı bulmasına vesile olan ilk yardımcısı, amcası Âşığ Mehmut'tur. Diğer önemli yardımcı ise babası Âşığ Ehmed'dir. Hikâyenin sonuç bölümünde Selvinaz Xanım'ın vatanına dönmesine, para karşılığında olsa bile, engel olan babasının adamlarından biri de Hemrah'ın

yardımcılarından olduğu söylenebilir. Hasım konumunda ise Hemrah ve babasının İslam şehrinde iken zindana atılmasına sebep olan Selvinaz Hanım'ın bir hizmetçisi ve hikâyenin sonuç bölümünde Selvinaz'ı istemesinden dolayı Hemrah'ı zindana attıran devlet memuru bulunmaktadır. Bu karakterlerin yanında hikâyedeki dekoratif kahramanlar da şu kişilerdir: Edalet Şahı'nın vezirleri, Hemrah'ın arkadaşları, Âşığ Ehmed'in dostları, bağın bekçisi, Selvinaz'ın hizmetçileri, kadı, Edalet Şahı'nın adamları ve zindan mahkûmları.

* * *

Hikâyelerin genelinde şahıs kadrosunun çok geniş olmadığı görülür. Hikâyelerde ön plana çıkan asıl karakter başkahraman olup olay örgüsü bu şahıs ekseninde şekillenmektedir. Olayın başkahramanla birlikte ilerlediği hikâyelerde, metinlerin adlarının da buna bağlı olarak belirlendiği görülür (Görkem, 2000: 124). Bu bağlamda hikâye kahramanlarının genellikle çocukluktan itibaren başlayan olaylar, gelişme bölümündeki engellerle karşılaşılması ve netice itibarıyla arzu edilen nesneye ulaşma çabasıyla son bulmuştur. Karşılaşılan engellere göre de hikâyedeki olay örgüsünün uzadığı veya kısaldığı görülür.

Hikâyedeki kahramanların hepsi insandır ve hikâyenin konusu, ilgili karakterlerin gerçek bir yaşam öyküsü olarak dinleyiciler tarafından âdeta seyredilir. Karakterler, hikâyede adı geçen toplumda ve zamanda gerçekten de yaşamışlar hissini verdiği için dinleyiciler tarafından inanılır (Başgöz, 2013: 372).

Halk hikâyelerinde kahramanların eğitimi Metin Ekici'ye göre iki şekilde gerçekleşir: Bunlardan birincisi ilmî eğitim, ikincisi de silah eğitimidir. İlmî eğitim, okuma yazmaya dayalı, mektepte veya medresede muallimin vermiş olduğu eğitimidir. Silah eğitimi ise ata binme, kılıç kullanma, ok atma gibi konularda verilen eğitimidir (Ekici, 1995: 20). Bu bağlamda Seyidi Hikâyesi'nde başkahraman Seyidi'nin, Hz. Ali'nin yardımıyla hem silah eğitimini hem de ilmî eğitimini rüyasında almış olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Âşığ Qarip Hikâyesi'nde, Şah İsmail Hikâyesi'nde, Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi'nde, Kerem ile Esli Hikâyesi'nde, Tilim Xan Hikâyesi'nde, Mesım Hikâyesi'nde ve Tahir Mirza

Hikâyesi'nde de başkahramanların medresede, ilmî eğitimlerini almış olduğunu metinlerden öğrenmekteyiz. Hikâyelerin neredeyse tümünde başkahramanların bu özelliğinden dolayı akıllı, zeki, eğitilmiş ve edep sahibi insanlar oldukları belirtilir. Başkahramanların yanı sıra arzu edilen nesne konumunda bulunan sevgililerin ise çok güzel oldukları ve medrese eğitimi almış, bilgili kişiler olduğu neredeyse bütün hikâyelerin ortak özelliğidir. Hikâyelerde başkahramanlara verilmek istenen, lakin başkahramanların kabul etmediği diğer kızların ise yüzüne bakılmayacak derecede çirkin oldukları görülmektedir.

İncelediğimiz hikâyelerde karşımıza çıkan önemli kahramanlardan biri Hz. Ali'dir. Kahramanların en zor anlarında yardımda bulunan Hz. Ali'nin, Anadolu sahasındaki hikâyelerde Hızır'ın rolünü üstlenmiş olduğunu görmekteyiz. Bahaeddin Ögel'e göre Hızır, Türk kavimlerinde en yaygın inanış ve anlayıştır. Anadolu'nun en uzak köylerinde dahi Hızır'la ilgili birçok inanış bulunmaktadır. Türklerde ve İslamiyet'teki en önemli özelliği insanlara ve düşkünlere yardım etmesidir. Bilhassa masallarda, Hızır'ın kahramanlara güreşte yardım etmesi ve kuyudan çıkartma özellikleri (Ögel, 2010: 89-95) hikâyelerimizdeki ile benzerliklere sahip olması yönünden ilgi çekicidir. Hikâyelerimizde Seyidi, Şah İsmail, Âşığ Qarip, Tuğarğanlı Abbas, Mehmud, Kerem ve Göğçek Reza gibi başkahramanların en zor anlarında Hz. Ali yardımda bulunmuştur. Şah İsmail Hikâyesi'nde, başkahraman Şah İsmail'in hem kuyudan çıkarılmasına hem de güreşte Erep'i yenmesine, Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi'nde Abbas'ın kuyudan çıkarılmasına, Mehmud Hikâyesi'nde Mehmud'un kuyudan çıkarılmasına vesile olan kahraman Hz. Ali'dir. Güney Azerbaycan sahasında Hızır motifi yerine Hz. Ali motifinin kullanılması ise bölgenin mezhep anlayışı gereği olabilir.

Hikâyelerin genelinde anlatıcı, iyinin, doğrunun, haklının, güçsüzün yanında yer almıştır. Dolayısıyla iyi-kötü olaylar şeklinde geçen tüm hikâyelerde kazanan her zaman iyi olmuştur. Umay Günay'a göre Türk dünya görüşü açısından değerler bütününde insan karakteri değerlendirilirken mert, yiğit, er sıfatları olumlu sıfat olurken namert ise kusurlu, kaypak, güvenilmez özellikleri ile olumsuz sıfatları üzerinde

taşımıştır (Günay, 1998: 11). Hikâyelerdeki bütün başkahramanlar mert, yiğit, akıllı ve edepli insan sıfatlarını üzerlerinde taşıırken Seyidi Hikâyesi'ndeki karı nene, Şah İsmail Hikâyesi'ndeki Şah İsmail'in dayısı ve Tuğarganlı Abbas Hikâyesi'ndeki Kul Abdullah'ın da namert sıfatları ile karşımıza çıktığı görülür.

Hikâye kahramanlarının iç dünyaları teferruatlı bir tahlile tabi tutulmamıştır. Birkaç sözle geçiştirilen kahramanların iç dünyaları, bizzat kahramana söylenen ve duygu yoğunluğunun üst seviyelerde olduğu şiirler aracılığıyla verilmiştir (Görkem, 2000: 128).

Kadercilik anlayışının ağır bastığı toplumlarda hayatta karşılaşılan ya da karşılaşılabilecek her şey, alın yazısına bağlanmıştır. Dolayısıyla insanın sırayla bunlarla karşılaşacağı düşünülür (Esen, 1991: 63). İncelenen on beş hikâye içinde hikâye kahramanlarının mücadeleciler oldukları görülür. Tilim Xan Hikâyesi hariç diğer on dört hikâyede kahramanlar, mücadelelerinin sonunda arzu ettikleri nesneye ulaştıkları görülürken Tilim Xan Hikâyesi'nde baş kahramanın arzu ettiği nesneye ulaşmadığı dolayısıyla alın yazısına boyun eğdiği görülür.

2.5. Dil ve Üslup Özellikleri

Dil, folklor ürünlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında rol oynayan temel vasıta. Araştırılması gereken unsur, bir folklor ürününü nakleden sanatkârın/anlatıcının *dil denilen aleti* nasıl, hangi ölçüler içinde *ne kadarını yetenekle* kullandığı meselesidir (Bali, 1982: 2). Boratav, sıra bu türün sözlü gelenekteki incelenmesi meselesine geldiğinde bütün zorluğuyla insanın karşısına çıktığını belirtiyor (Boratav, 1946: 2). Boratav'ın belirtmiş olduğu bu zorlukların neler olduklarını anlayabilmek ve anlatabilmek için, hikâyelerin dil ve anlatım özelliklerinin teferruatlı olarak ele alınması gerekecektir (Görkem, 2000: 135). İcra ortamları, bölgenin kullanmış olduğu dil veya ağız özellikleri başta olmak üzere diğer unsurlar da hikâye anlatıcılarının üzerinde etkili bir rol oynayabilir.

Hikâye, anlatıcı tarafından canlı icra ortamlarında söylenen bir türdür. Burada bir metin çözümlemesinden öte, sözlü dille yaratılan metnin icra anındaki söylem çözümlemesinin yapılması daha doğru verilerin ortaya

çıkmasına sebep olur. Çünkü böylesi bir çözümlemede icra ortamı, dinleyici kitlesinin niteliği, âşığın o anki ruh hâli, metinde gramer birlikleriyle ifade edilemeyen pek çok parçalar üstü (vurgu, ton, ezgi, jest ve mimikler gibi) birimi değerlendirme dışı bırakacaktır. Oysa maksat, hikâyeci-âşığın kendi duygu ve düşüncelerini kendine has bir biçimde sunabilmesinin arkasındaki potansiyeli gözler önüne serebilmektir (Altun, 2007: 167). Ayrıca her bir icra, yeni bir yaratım olduğundan dolayı anlatıcının farklı icralarına da dikkat etmek gerekir. Çünkü anlatıcı her ne kadar manzum kısımları değiştirmeden vermeye çalışsa da mensur kısımlarda çeşitli değişiklikleri yaptığı bilinir. Bu bağlamda söyleyiş zenginliğiyle birlikte metnin ve dilin renklendiğini söylemek mümkündür.

2.5.1. Kalıp Sözler-Formeller

Söz kalıpları, “muayyen vazifelere ve muayyen bir şekle sahip olan kalıplaşmış ifadeler” olarak tanımlanmaktadır. Usta anlatıcıların, metin içerisinde söz kalıplarını kullanması, kendisini dinleyicilerine *usta anlatıcı* kabul ettirme ve bir *ustalık gösterisi* olarak kabul edilir (Sakaoğlu, 1974: 148). Lakin söz kalıpları istenildiği yerde kullanılmadığı gibi her türlü kalıp söz de metne eklenemez. Dinleyicinin isteği ve metne dâhil edilecek yer, son derece önemli bir yer tutar.

2.5.1.1. Başlangıç Formelleri

Hikâyede olaya geçmeden evvel söylenen kalıp sözlerdir. Bu formeller mecliste bulunanlara bir selam verme ve giriş niteliği taşır. Çünkü anlatıcı hemen hikâyeye geçemez. Dolayısıyla anlatıcı, dinleyicilerini olaya hazırlaması için bu kalıp sözlere ihtiyaç duymaktadır.

2.5.1.1.1. Seyidi Hikâyesi

1. Selamı Aleykum dostânı eziz. Huzuri hidmetinize erz-ı edep inşallah ki hemişe şado hemişe muvaffak oluyız inşallah. Eziz dostlarımız erz olsun beyremden gelipler bura menden Hacı Heyder Eli'yi Mehmudi ve merüf Âşık Heyder. Hemedan mahalinde xüda Hemedan'da. İnşallah istirem bir tane dastani şur eyliyem huzuri hidmetinize inşallah umudvaram istifade eliyiz. Xoş oluyız hemişe. Erz olsun bizimle hemişe size duacıyık ki

elhamdillillah hem vetenimizi erz olsun beyrem velayetinen, şehrinen, kendinden orada hamınız xoşalo, xoşbexto, saadetmend olıyız inşallah.

2. Diyirler erz olsun zemeni kedim elbette bu nagıllar kedim sohbettir da sine be sine vasl olup...

2.5.1.1.2. Âşığ Qarip Hikâyesi

1. Beli, ağayan hıdmetine selamı erz eliriz selamu aleykum. Xüdavendi âlem hemişe şadlığ o hemişe selametlik versin inşallah.

2. Bele erz olsun diyirler...

2.5.1.1.3. Şah İsmail Hikâyesi

1. Elbette baicazeyi buzihteranı meclis ve huzarı muhterem, Xüdavendi âlem hemişe şadlığ o, selametlik versin bilenize inşallah. İnşallah bugünleri bir sohbeti şîrîn ve Şah İsmail'in Dastan'ını bugünleri huzarı hıdmetinize erz-i edep erzileyecek o cur ki elimizden geler, o cur ki öğrenmişik. Zemanı kedimnen diyipler ve zeman güzeşt olup, sine be sine vesl olup indi elbette nöhbət çatıp bize. Umudvaram ki murıdı pesendizde karar tutsun, hemişe şado, hemişe muvaffak olıyız inşallah.

2. Bele. Zeman-ı kadimden...

2.5.1.1.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

1. Hozarı muhterem huzuri hıdmetize selam erz elirik. Xüdavendi âlem hemişe şadlığ o, hemişe selametlik versin, hemişe şad olıyız inşallah. Xüdavend inşallah ele qasıbyıza bereket versin. Özüyüzü selamet eylesin, o ki elimizden geldiğicek, eziz kardaşlar zahmet çekipler velayetten gelipler İran'a, İran'dan gelipler Hemedan'a. Xop biz bir elimizden geldiğicek, bir iki üş tane nağıl erz-ı edep, huzuri hıdmetize erz eyledik. Xüdavend inşallah öz kişverimizi de şado muvaffak piruz inşallah, sizi velayetizi de şado muvaffak inşallah.

2. Elbette bir tene iki tene beş bendi evveli dastanının erz eliyim. Ta inşallah evvelinden şur eyliyim ta ahır neticesi bilinsi ki bu dastan hekayeti revayeti ne cur oldu.

2.5.1.1.5. Mehmud Hikâyesi

1. Elbette baicazeyi hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin inşaallah. Umudvaram ki inşaallah konşılıǵta, koumluǵta, eli tayfalıǵta hemişe biribirini mehebettini, biribirini covrını, biribirinin sözüni, guftarını, reftarını hamıyızı derk eyliyiz. Elo, tayfayo, koǵumu, kardaş hemişe şado, muvaffak olsun inşaallah. Elbette bugünleri inşaallah bir tane dastanı benamı Mehmud erz eyliyeceǵik aziz kardaşın huzuru hıdmetine. Umudvaram ki inşaallah murudı pesendinde ve aǵayanı muhteremi ki o vetende istifade eyliyecek murudı pesendlerinde kerar tutsun inşaallah.

2. Bele diyirler zaman-ı kadim...

2.5.1.1.6. Xeste Qasım Hikâyesi

1. Baicazeyi hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe bileyize şadlıǵo, selametlik versin inşaallah. Hemişe selamet oleyız. Selam erz elirik hıdmetize, Xüdavend inşaallah hemişe şadlıǵ versin ve canıyizi Xüdavend sağ eylesin, muvaffak olıyız. Bende benamı Heyder Eli'yi, Hacı Heyder Eli'yi merüf Âşık Heyder. Muhale Hemedan'na İran'na mehele Hemedan'na Tehren'nen ta, Sernejen ta erz olsun Zencano, Tebrizo bu döǵröverlerde hıdmetlerinde varik, inşaallah umudvaram ki Xüda nesip eyliye, sizin hıdmetize de çata inşaallah. Xüdavend hemişe şadlıǵ versin bileyize.

2.5.1.1.7. Köroǵlu Nigar Xanım Hikâyesi

1. Baicazeye hozarı muhterem, Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin bileyize inşaallah. İnşallah erz olsun istirik Köroǵlu Dastanı'nnen bir naver-i şîrin, yaxşı, muteber erz eliyek huzuru hıdmetize.

2.5.1.1.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

1. Baicazeye hozarı muhterem, aǵayane eziz, doste eziz Kerem Dastanı'nın evvelinnen tegaze eyliyip, erz eyliyek, umudvaram ki inşaallah murudı pesendizde kerar tutusun. Xüdavend hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin inşaallah. Bizim arzımız feqet sizin selametliǵimizdiyo, şadlıǵızdı.

2.5.1.1.9. Tilim Xan Hikâyesi

1. Elbette tamamı dostanı serverânı muhterem huzurine selam erz eylirik. Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin inşaallah. Xüdavend eziz kişverimizi de hemişe biqeza eylesin ve tamamı memleket inşaallah sağ salim xoş zindeganlıǵ eylesinler inşaallah. Diyirle Qaraǵan velayeti Tehran'a gidenne yol üstünnedi. Teǵriben üş dört aǵaç Tehran cedesinnen erz olsun o Qereǵan kendi Qereǵan fesile varı. Erz olsun orda iki tene kardaş varımış...

2.5.1.1.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

1. Baicazeye hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin bileye.

2. Xop, burda bir şeir var erz eyliyim, ta inşaallah ve Rezaye Dede Yadiger sohbetini erz olsun erz eyliyim huzurı hıdmetize.

2.5.1.1.11. Mesım Hikâyesi

1. Baicazeye hozarı muhterem, Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin. Umudvaram ki inşaallah bizim bu munasip sohbetimiz huzurı hıdmetizde pesendide ola. O ki elimizden geliri, bu eziz kardaşımız mehebbet eyliyip, kadem rence koyup erz olsun veteninnen bura teşrif getirip, göz üste yeri var. Elimizden geldiǵecek erz eylerik. Dasitan-ı Mesım, Masum ğeyra Mesım, Mesım Dastanı erz eyliyeceǵik hıdmetize.

2.5.1.1.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

1. Xop, baicazaye hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin. Hemişe muvaffak olıyız, inşaallah bugünleri huzurı hıdmetize, bir dastanı benâmı Memmedî Gelgelli yanı şeirin adı Gelgel şehriydi erz olsun bu naǵıl benâmı Memmedî merufu Gelgelli hansı Memmed, Memmedî Gelgelli şeirinne.

2.5.1.1.13. Tahr Mirza Hikâyesi

1. Hozarı muhterem huzurı hıdmetize selam erzelirik. Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin. İnşaallah bugünleri Dasitan-ı Tahr Mirza'nı elimizden geldiǵecek erz-i edep huzurı hıdmetize, teǵdim

eyliyeceğik, umudvaram ki inşallah murudı pesendizde karar tutsun. Xüdavendi inşallah hemişe şadlığ, hemişe selametlik versin inşallah.

2.5.1.1.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. Baicazeye hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlığ, selametlik versin umudvaram ki inşallah hemişe xoşal olayız inşallah. Elbette bugünleri inşallah huzurı hıdmetize Beycan Sövdeger oğlı Memmed sohbetini istirem huzurı hıdmetize erz-i edep eyliyem. Umudvaram ki inşallah murudı pesendizde karar tutsun, biz hemişe sizin vücudı mubarekize duvacıyığ, hemişe xoşalo, xoş saadet olayız inşallah. Mehsusen bu serveri muhteremiki etrafı dūr kadem rence koyup, kedemi gözümüz üstünde yeri var, gelip mesele bizim velayetimize diyer belgi sebzo töhbeyi derviş. O ki elimizden gelir erz eylerik hıdmetize. Elbette bu neğil evvelin bariki şur olırır, Hazırbaycan şehrinnen şur olırı.

2.5.1.1.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

1. Baicazeye hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlığ, hemişe selametlik versin. Hemişe Xüdavend vücudı mubarekizi biqeza eylesin, bibela eylesin, şad oleyiz inşallah. İnşallah bugünleri benâmı Xan Hemrahi Dasıtanı'ni erz olsun huzurı hıdmetize o ki elimizden gelir, diyer dervişiyo dilxoşı erz u edep eyliyeceğiz.

2.5.1.2. Geçiş Formelleri

Hikâye aralarında zamandan zamana, mekândan mekâna, bir olaydan başka bir olaya veya mensur kısımlardan manzum kısımlara geçerken, geçişlerin sağlandığı kalıp sözlerdir.

2.5.1.2.1. Seyidi Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyer, erz olsun, beli, elesey, didi, xop, dedi, diyiri, didim, diyiri ki, diyerle.

2. Şiir açıklamalarının çok uzun süreceğinden dolayı şu ifadeyi kullanarak şiir açıklamalarını bıraktığını görüyoruz: Elbette bunların çoğ menası var. Çoğ danışığı var ki bu şiir mesele neber oldı, neber oldı, neber oldı. Eğer o cur olsa bu nagıl tulanı olur, tükenmez bugün. Biz istiyik inşallah bugün bu nagılı tüketek.

3. Bu oğlan böyük oldu.
4. Bulardan mesele o kafilenin yükünü tuttiyo, geldi Tebriz'e.
5. Erz olsun bular üç, dört gün kaldılar...
6. Kırğ gün tükenene...
7. İndi Seyidi de kime ağtarrı, heyat ağtarırı.

8. Övden çığıtı erz olsun gece gündüz hemı xerçliğı varıdı, hemı qezası varıdı, hemı her yerde heykeline göreyo, atına göreyo, libasına göreyo, kiliç kalğanına göre merd oğlanlar aparırdı menzile konağ elirdi, gece kalırdı, seher durırdı gene gelirdi. Ta o keren ki sorağ vermiştiler erz olsun çatı kaleye.

9. Hek günnü beş gün üç gün kaldı.

10. Xop ağayan icazesiyen sohbetimiz hessas yerde baki qalıp. Xüdavendi âlem hemişe şadlığ, hemişe selametlik versin, bileyize. İnşallah bâğiyesinden ki orda kalıp, ordan inşallah erz eylerik, umudvaram murıdı pesendinizde kerer tutsun, Xüdavendi âlem tamamen ki bendenin sohbetine qulak veriz, bağarız, Xüda hemişe şadlık versiyö selametlik. Umudvaram inşallah bu naverden istifade eyliz, şadlığlarınızda, konağlığlarınızda, menzilizde amma Xüdavendi âlem can sağlığı versin. Şad olayız hemişe. Xop, Muhammedin cemalına biç selavat lutfeyleyin allahümme sali ala Muhammed ve ali Muhammed. Muhammed hamıyize yar olsun inşallah. Muhammed bizim memleketimiz, bizim erz olsun dövleti milletimi hamı muvaffak ossıyo piruz olsun inşallah. Belı, söz o yerde bâğı kalıp.

11. Xop, baicazeyi xozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlığ hemişe selametlik versin. Sohbetimiz hessas yerde bağidi. Seyidi nağılın baştan erz eylemişem, gelip ta bu yere yetişip ki Seyidi, istedi keleden çığa göre mesela harda dalda yer var, harda çukur yer var, harda su var, harda su yoğ, hara uburdır, hara ubur değıl bu cur erz olsun oranı dolanırdı.

2.5.1.2.2. *Âşığ Qarip Hikâyesi*

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyer, didi, diyiri, didim, erz olsun, diyerem, xop, diyem, erz eyledi.

2. Erz olsun Tebriz'den hareket eyledile. Hareket eyledile menzil ve menzil ve teyiben nazil, gece gündüz isrehat eylerdiler ve yol giderdile.

3. ...Allah kömek oldu, xülasa körpüden geçti.

4. Xop, indi Âşığ Qerip burda meşkül olup, günnü kehvexanede diyiriyo azı çoğ bir pulı çatırı bilesine, görek indi velayette ne xeber?

5. Xop ağayan icazesiyen sözümüz hessas yerde bağı kalıp umudvaram ki inşaallah işidenler, kulak asanlar, eyleşenler bu üç tane cevan Allah bikaze eylesin, zehmet çekip erz olsun gelip İran'a, İran'dan gelip Hamedan'a. Xüda her üçünü koğımını, kardaşını, elini, tayfasını şado muvaffak eylesin. Xüdavend bu üç tane cevanı da muvaffak eylesin. Allah inşaallah bikaze eylesin. İnşallah şado, hürremo, xoşalo, xüşbext zindegalığ eylesile. Men Âşığ Heyderî Mahmudî duagıyam neççe ki diriyem duagıyam. Xüda inşaallah oğırlarını ğer eylesin, canlarını sağ eylesin. Ve bazarı revaç Xüdavend nesip eylesin. Sözümüz o yerde kalıp.

6. Gece gündüz dem ha dem geldi ta çattı Şam'e.

7. Xop, bes tariğe bağı gördü yetti ilden de bir iki üç ay geçip.

8. Düştü yola hele, neççe ağaç getti, neççe ağaç qeyitti, neççe ağaç da gedenne at yoruldu.

9. Bele ağayan icazesiyen sohbetimiz hessas yerde kalıp. Umudvaram ki Xüdavendi âlem hamının metlebin versin canı sağ eylesi, bu ağayanki zahmet çekip, geliple Hamedan'a qedemleri bizim gözümüz üste, ordaki vardıla, olara da erz u selam erzilirik hıdmetlerine Xüdavendi âlem sağlık versiyö selametlik versin. Kelbleri şado xoşal olsular, hemişe eli tayfa içinde muvaffako ser bülendo serafrız olsılar inşaallah.

10. Dubaraden toy tuttılar yetti gece gündüz erz olsun toy tuttıla.

2.5.1.2.3. Şah İsmail Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyiri, diyer, didi, dedi, diginen, diyinen, diyem, didi xop, diyerem, didim, seslendi, diye, erz olsun, dedim.

2. Gedip üç ağaç, gelip üç ağaç, gene gedir üç ağaç...

3. Xop, ağayan icazesiyen sohbetimiz hessas yerde kalıp.

4. Şah İsmail çoğ zehmetinen bu yolu tükketi.

5. Xop, baicazeyi hozarı muhterem, Xüdavendi âlem hemişe şadlıgo, hemişe selametlik versin bileyize. Xop, huzurı hıdmetinize Dastan-ı Şah

İsmail'i o cur ki işitmişek, o cur ki bilirdik. Zahir ebadın belke zebzo tohveyı derviş, erz eyledik huzuru hıdmetize bir miğdari bagi kalıp. Onu da erz eyliyek inşallah umudavaram murud-ı pesendinizde kerar tutsun, Xüdavendi âlem hemişe şadlığo, selametliğo hemişe canıyızı sağ eylesin inşallah. Bende benamı Heci Heyderî Mahmudî, Meruf Âşığ Heyder Hemedan'na atmış il elbette biz atmış iki il elan ki sohbet eylirem, meclisteymişem duagıyam bileyize. Sözüümüz o yerde kalıp.

6. ...o vetene ordan, gece kalıpla seher geldile.

7. Emma bu neççe il çekti, bu dastan bu sergüzeşte.

2.5.1.2.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyiri, diyer, didi, didim, diyirdi, dedim, diyerem, erz olsun.

2. Bu yannan...

3. Durdu Kember'i saldı yanıyeko, göttü geldi öve.

4. Xop, ağayan icazesiyen sohbetimiz hassas yerde bağidi. Umudvaram ki inşallah bağışliyiz, ele ordan ki söz bağı kalıp erz-ı edep, erzeylerik hıdmetize, umudvaram inşallah Xüdavend can sağlığı versin, şado xürrem, xoşalo, xoşbeğto şad oleyiz inşallah. Heyderî Mehmudî hemişe vücudu mubarekize duvagıdı.

5. ...gördü on günnü burdadılar.

6. Abbas'tan xaber al...

7. Bele ağayan icazesiyen sözüümüz nimeqara kalıp, yanı söz tükenmeyip.

8. Nemaz, oruc erz olsun orda kırğ gün tamam kildi.

9. Elbette neççe gece gündüz toyu tamaşa tuttı.

2.5.1.2.5. Mehmud Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyiri, didi, diyerem, diyer, didim, seslendi, dedi.

2. Xop, ağayan icazesiyen, sohbetimiz hassas yerde bağidi. Dastan benamı Mehmud erz eyliyem, Hacı Heyder Eli'yi Mehmudî, Meruf Âşık Heyder ki bu üç tane cevan zehmet çekip, gelip bizim velayetimize, biz başardığımızcek gerek bu üç tane cevana ve can kurban eliyek ve purbar ve

şad, muvaffak, selametliginen inşallah gele vetene. Ordakilerde ki bizim sohbetimize eger bağalar, orda görele, Xüdavend inşallah olara da şadlıgo, selametlik versin, biz hemişe duagıyık.

3. Ele ki bir beş altı gün aradan gettiyo...

4. Xop, ağayan icazesiyen sohbetimiz hassas yerde bağıdi. Umudvaram ki inşallah murudı pesendinizde karar tutsın.

5. ...dede gördü, bedez neççe ay, neççe günnen sonra...

2.5.1.2.6. Xeste Qasım Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Dedi, didi, didim, diyiri, diyer, diyim, yazdı, mesele.

2. ...özünü çattırdı Tebriz'eyo...

3. Menzil ve menzil geldiler İsfahan'ın yağınlığına çatanna...

4. Xop baicazeye hozarı muhterem, sözümüz dastanımız Xeste Qasım dastanıdı. Hassas yerde bağıdi.

5. Sohbetimiz ağayanı muhterem bir dasıtanın miğdarı kalıp Xeste Qasım'nen onı da erz eyliyek erz olsun eziz kardaşımız xoşal olsun, bunu da istiyenler xoşal olsun. Öz vetenne herkeste, koğum, kardaş, eli, tayfa, refik, hemqar hamısı xoş olsunla öz velayette bizde her neççe ki zindeyik duvacıyık.

2.5.1.2.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyiri, didim, didi, dedi, diyir, seslendi.

2. Köroğlu çattı, Tuqa şehrinin erz olsun eleseng kinarına.

3. Köroğlu çattı Çemlibel'e.

4. Berader geldiler gelennen sora İstanbul'in şehrinnen...

5. Xop baicazeye hozarı muhterem Xüdavend inşallah hemişe şadlıgo selametlik versin inşallah. Sohbetimiz hassas yerde bağıdi.

6. ...bu yannan Ehmed çattı Köroğlu yanınna...

7. Atışeyyar düştü yola iki gün geşti, üçüncü gün çattı erz olsun Tuqa şehrine.

8. Atışeyyar erte çiğip, üç güne kimin yol geldi.

9. ...bir qedri geldile şehr-i İstanbul'in eleseng yağınlığına çattıla, bir teğriben onna diyerle bir ağaç, inni diyirle kilometr. Bir iki üş ağaç şehrın kınarınne.

10. Bele, ağayan icazesiyen sohbetimiz hassas yerde bağidi. İnşallah erz eylirem huzuru hıdmetize, Xüdavend inşallah hemişe şadlığö, hemişe selametlik versin bileye. Hemişe şad olayız inşallah. Bu eziz kardaşımız ki zehmet çekip, qedem rence koyup, velayetten gelip bize hemi iki gözden ezizdi hemi konağtı. Elimizden geldiğicek bunu purbar dest-i dolu bir söz apara ki orda derde değö. Bir şeir apara ki orda derde değö, bizde derde değen sözlerimizden diyirik. Çoğ sözümüz var, çoğ dastanımız var ama neççe ki bu dostın veğt oldu, erz olsun biz erz-i edep eylerik. Xüdavend hemişe şadlığ versin, Xüda bu cevanı da biqeza eylesin inşallah.

11. Şadı xürrem, erz olsun geldiler Çamlıbel'e.

2.5.1.2.8. *Kerem ile Esli Hikâyesi*

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Didi, diyiri, didim, diyer, erz olsun, diyirdi.
2. Bular geldileyo bir neççe gün aradan geşti...
3. Geldiler İran'ayo konağ oldular...
4. Geldi vetenine...
5. Bu Mirze Mehmud cevan oldu...
6. Xop, baicazeye muhterem Kerem'in evvelinnen o ki başarmışık odır ki işidmişik sohbet eyliyek bağıyesini hessas yerde baqi kalıp.
7. Bele sözümüz hessa yerde bağı kalıp.

2.5.1.2.9. *Tilim Xan Hikâyesi*

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyiri, diyerem, didi, erz eyledi, diyer, dedi, didim, erz olsun.
2. Gel ha gel geldiler erz olsun Tilim Xan'in menziline...
3. Ta çattı Şiraz dağlarına...
4. Ağaye eziz geldiyo, geşti Şiraz'ın içine...
5. Xop, ağayan icazesiyen sözümüz hessas yerde bağidi. Dasitan-ı Tilim Xan bice mecaliste Şiraz'da adağlısını aparıpla orda konağtı. İnni istirem Vûcudnâme'ni huzuru hıdmetizde bu şiire diyirle Vûcudnâme.

6. Bele ağayan icazesiyen sohbetimiz hessas yerde bağidi. Umudvaram ki inşaallah hemişe şado, hemişe muvaffak olayız.

2.5.1.2.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyiri, diyer, didi, didim, seslendi, diyem, diyerem.

2. Bu bendey Xüda qeyittiyo, peşiman, atını bindiyo ked be ked, menzil be menzil geldi çiğti, İsfahan'a.

3. Düştü yola o gün o ki yol geleceğidi geldi.

4. Geldi erz olsunamı hıdmetine orda ki Dede Yadiger varıdı...

5. Xop, baicazeye hozarı muhterem dastanimiz bu hududa kimin huzur hıdmetize erz-i edep olup. İndi beğiyesinnen, qeziyesinnen, hekâyetinnen, revayetinnen huzuru hıdmetize öz icazesiyen erz eyliyek umudvaram ki murudı pesendizde karar tutsın. Söz orda kalıp...

6. Sevar eyledi, geşti velayete.

7. Bele ağayan icazesiyen sohbetimizin hele veğti var. İnşallah elimizden geldiğecek erz eyleriz ki sizin, ağayanın, dostimizin murudı pesendinde karar tutsun inşaallah.

8. Dede Yadiger keşeng bindi keştiye geldi erz olsun dolannı gene geldi.

2.5.1.2.11. Mesım Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Seslendi, erz eyledi, diyiri, dedi, didi, diyer, dimişey, diyim.

2. Emma çeşm berader belelerin bir gün bu kuçeni gider, sabah gece o kuçeynen gider, sabah obır kuçeynen gider. Onin bu tamamı yeddi günü tükenni.

3. Xop, indi bular burda tedarik görsüle. Ağayan için erz eyliyim Çin şehrinnen ki bu qız geldi Mesım'in yuğusuna.

4. Xop, inni bular meşkul olsıla heqim getirsiye, görek Mesım övünne ne xeberdi? Neğlimiz iki yerden benadı.

5. Berader, Xace Eziz da biqeza, bibela bi dünnüki kimse gözün püflüyebilmiye geldi şehr içine.

6. Bele ağayan icazesiynen sözüümüz, dasitanımız Mesım Dasıtanı'dı ve bir hessas yerde de elan bağidi. Erz eylerik umudvaram ki inşallah murudı pesend kerarizde tutsı. O ki elimizden geliri, o ki başardık, erz u edep hıdmetize erz eyledik. İndi dastanın beğiyesinnen o hududaki dastanın veği var, erz olsun erz eylerik.

7. Altı ay tamam oldı.

8. Çattılar o oğlana ki iki üz tümen vermişti.

2.5.1.2.12. *Memmedî Gelgelli Hikâyesi*

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Didi, erz eyledi, didim, diyem, seslendi, diyiri, diyer.

2. Bu oğlan emele geldi.

3. Memmed düştü yola. Düştü yola, az kalmıştı o şehre çata.

4. Bele, baicazeye hozarı muhterem sohbetimiz hessas yerde bağidi. Yanı Gelgelli Memmed Dastan'ıdı, emma nimeqarada elan sözde bağidi. Beğiyesi de erz-i edep huzuru hıdmetize erz eylerik. İnşallah Xüdavend hemişe şadlığ versin, eziz kişverimiz, eziz kişveriyiz inşallah şado muvaffak olsunlar inşallah.

5. Gezdiyo bir gün, iki gün, üç gün, dört gün, beş gün.

2.5.1.2.13. *Tahrır Mirza Hikâyesi*

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Didi, diyiri, diyer, didim, diyirdi.

2. Yanı eğilleri beşer on beş yaştan gitti yuğarı, dünyanın bezi işlerine bezi vezifelerine aşına olar.

3. Bugün seher biri gün daha biri gün oldı beş, on, yirmi gün oldı...

4. Didi yoğ ele kalım üç il olsun, kalım dört il olsun kalım beş il olsun, geceni bir mukafatınan seher eyledi.

5. Bele, ağayan icazasiynen Tahar Mirza'nın Dastani nimekaradı, bir qedri erz eylemişek, beğiyesini de huzuru hıdmetize teğdim eylerik. Xüdavend inşallah hemişe şadlığ, hemişe selametlik versin ve o kesleri ki elbette o vetenne bizim eğer bu sohbetlerimize kulağ verele, öz büyüklüklerine bağışlarla. Diyer, dervişiyo dilxoşu belgi sebzo töhbeyi derviş.

6. Sözüümüz o yerde kalıp...
7. Taher Mirza o qızinen bu kırğ günü baş eyledi...
8. Tahar Mirza geldi velayete, aşkam çattı.

2.5.1.2.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Didi, diyer, diyipti, diyiri, didim, diyerik.

2. Kafileni saldı yola her yerde neme varıray hiç zad, neme satıray hiç zad ta özünü çattırdı Gürcistan'ın şehrine.

3. Şehre bir ne qedir kalanna...

4. Be ruzigar be ruzigardan güzeşt oldu, Memmed çattı yirmi yaşa.

5. Memmed düştü yola, düştü yola gel ha, gel ha, gel ha, gel erz olsun gelip Gürcistan'ın şehrinne dayanı...

6. Xop, baicazeye tamamı hozarı muhterem hemişe şadlığ hemişe selametlik versin bileyize, Memmed'e Beycan Sövdeger'in sohbeti hassas yerde bağidi.

7. ...sağ selamet geldiler şehre.

2.5.1.2.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

1. Mensur kısımlardan manzum kısımlara geçişte şu sözler kullanılır: Diyer, didi, erz eyledi, diyim, didim, diyiri, seslendi, dedim, dedi.

2. Xan şehrinen çığtıler, geldiler velayate.

3. Sorağ vu sorağ, gerek burdan ora gideceğidi, ordan ora gideceğidi, o şehrden ora gideceğik, o kedden ora gideceğik ta çattıla, o Xan kendine.

4. Atı mindiyo, köyneği xurcunna berkittiyo, geldi velayete.

5. Baicazeye hozarı muhterem sohbetimiz Xan Hemrah ve namzadı Selvinaz sohbetidi. Huzuru hıdmetize o ki elimizden geliri erz-i edep inşallah öz ağalığıza, öz böyüglüğüze, öz insaniyetliğize mezeret istirem bağışlariz. O ki elimnen gelip sohbet eylemişem. Xop, dünyadan âşığ çoğtı, diyen çoğtı, bilen çoğtı, şair çoğtı dünya xâli değıl. Menne öz payım çünkü bu eziz kardaşımız göz üste yeri var, ordan bura müşerref buyurup, teşrif getirip bir heqqi koyıp bizim boynımıza vağen bizim gözümüz üste yeri var ve neççe ki nefesim geliri, hemi özüye hemi istiyenlerine ve yâr, yoldaşına, dostına, hemkarına, erz-i selam erz-i edep. Sohbet o yerde kalıp.

6. Geldiler kende çatanna...

2.5.1.3. *Bitiş Formelleri*

Derlediğimiz hikâyelerin -Tilim Xan hikâyesi hariç- tümü mutlu sonla bittiği için Âşık Heyder, sözlerini hem hikâye kahramanları hem de mecliste bulunanlar için iyi dilekleriyle sonlandırmaktadır. Bitiş formelinden sonraki bazı zamanlarda da meclistekiler için gülçin²⁰ denilen şiirlerinden bir tanesiyle icrayı tamamladığı olmuştur.

2.5.1.3.1. *Seyidi Hikâyesi*

1. İslam perçi bulend, şado xürremo xoşalo xoşbeğt Seyidi metlebine çattı. Siz de inşallah metlebize de, dadaşa dedim toy eylemişen, dedi yoğ. Didim inşallah seni için bir şeir diyerem ki toyuna yaraşa. İndi siz de hemişe şadoleyiz, ordaki bu naver otıran her neçe nefer otıran olar da inşallah şado muvaffako xoşal selametlik ilen Allah hamıyize sağlık versin inşallah. Bu Seyidi'nin nağılı ta bura yeçe. Bele. Tamam oldı.

2.5.1.3.2. *Âşığ Qarip Hikâyesi*

1. Senem kolin saldı Âşığ Qerip'in boynuna Âşığ Qerip'te kolin saldı Şahsenem'in boynına. Dubaraden toy tuttılar. Dubaraden toy tuttılar yetti gece gündüz erz olsun toy tuttıla, çünkü o bezirgâna o pulı getti. O pulı getti toy tuttıla. Ağeyanı muhterem ey şenem endiganeziz men bu Qerip nağılıni evvelinden o cur ki dede babadan bu nağıl bize kalıp yadigerlik, biz erz eyledik, sizin hıdmetinize umudavaram ki murudı pesendiniz ola. Elbette men bu nağılı tulanı eylemedim. Bazi sözlerini açıp bağlaması vardır olari dimedim ki bu nağıl tükene. İnşallah umudavaram murudı pesendinizde karar tutsın. Xüdavend toyınızı, beyramınızı mubarek eylesin bu üş tene cevanı ki qedem rence koyıp, inşallah Xüda üçünü de biqueza, bibela erz olsun şado, muvaffak hemişe şad olıyız inşallah. Siz şado, xoşalo mendeden Xüda hafız Allah mubarek eylesin.

²⁰ Âşık Heyder'in bildiği hikâyelerin içinde geçen hem öğüt verme özelliği olan hem de söz güzelliğinden dolayı beğendiği şiirlere verdiği addır.

2.5.1.3.3. Şah İsmail Hikâyesi

1. Şah İsmail orda yetti gece gündüz toyu tamaşa tuttu. Hamı şad oldu, yetişti metlebine, Xüda siziye de metlebizi versi. Yetişti metlebine. Bu Şah İsmail'in Dastanı ta bureyçen, Xüdavendi âlem biliyizi şado, mavaffako, xoşalo, xoşbeğt eylesin işallah. Âşığ Heyderî Mehmudî hemişe duagıdı. Bu sizin dastayız bugün burece kalacak.

2.5.1.3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

1. Toyun tuttıla, keşeng hessabu, yidile, içtile metlebu muradlarına yetiştile. Xüdavend inşallah sizide hemişe, şado muvaffak eylesin, bu üç cevani ki zehmet çekip qedem rence koyup, siziyle böle qedeminiz koyuğ bizim gözlerimiz üstünde yerleri var. İnşallah bu dastanı sizin velayetinize getire, inşallah o ki men elimden geldi, erz-i edep eyledim. Xüdavend inşallah can sağlığı versin bileyize, gövül xoşlığı versin, şadlığiz olsun, bu sohbetlerden benim esli adım Hacı Heyder Eliyi Mehmudî ama İran'na merüf Âşık Heyder. Erzim yoğ, siz şado, xoşal Allah caniyizi sağ eylesin inşallah. Bele.

2.5.1.3.5. Mehmud Hikâyesi

1. Koğumu, kardaşı, eli, tayfanı tamamen cem eyledi, yetti gece gündüz toyu temaşa tuttu.

2. Yedile, iştile metlebe muradalarına yetiştile şad, sizde şad oleyiz inşallah. Bu neğilin evvelinden ta ağırine. Şad oleyiz inşallah.

2.5.1.3.6. Xeste Qasım Hikâyesi

1. Erz olsun gece gündüz gönderdi yolladı nevâzende geldi, erz olsun bir neççe gün Mehbube Xanım'ınan Xeste Qasım'ı eğd eylediler birbirine. Orda yiyip içip metlebi muradına yitişip, Xüdavendi inşallah sizide hemişe şado, hemişe muvaffak eylesin xoşal oleyiz.

2. Xüdavendi âlem özüyü, istiyenleri hem veteniye şado, muvaffak eylesin inşallah.

2.5.1.3.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi

1. Berader toyu tamaşanı tuttıla, Köroğlu fetheyledi erz olsun eleseng tamam kemal eleseng metlebine yetişti. O şado sende şad inşallah.

2. İnşallah umudvaram hemişe şado, muvaffako, xoşalo, selamet olayo inşallah. Bu Koroğlu'nun bir dastanı, tamam.

2.5.1.3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

1. ...dişleri attı ağzınayo, dişler her biri öz yerinne berkarar oldu. Esli didi men bunin hekâyatına aşığam ha, dişin çekip, özüde gördiz diş ordaydı, ağzı kanlı. Erz olsun eleseng ve özü cevan dişleri attı ağzınna, dişler öz yerinne emr-i ilahiden dişler berkarar oldu. İndi men bunu çağırmişam, diyek gülek hoş olak, bu oğlan mene konağtı. Ağayanı muhterem Kerem'in ta buraya reçe men bir dastanını erz eyledim. İnşallah umudvaram ki murudı pesendizde kerar tutsun. Emma bunin bir tükeneninne bir dene şeiri çoğ calip, erz eyleyimo, Xüda kelbiyizi şad eylesin, canıyızı sağ eylesin.

2. Bu da Kerem'in bice dasıtanı Xüdavend inşallah kelbiyizi şado, canıyızı sağ eylesin inşallah. Bele.

2.5.1.3.9. Tilim Xan Hikâyesi

1. Dur külfetin götür git. Ama bilginen ki sözüümü yeriddi. Bu erz olsunamı hıdmetine eleseng Tilim'in neğli o ki baştan men bunu hiç kese vermezdim, naveri bunin meruf meşurudı, teğdim eyledim sizin hıdmetize, inşallah umudavarem ki bu naverden behr apariz ve şad oleyiz erz olsun hemişe muvaffak oleyiz. Şad, hoşal, Xüda hafız.

2.5.1.3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

1. Bir keşeng şadlığ tuttıla tamamı meğluğ yığdiler. Bir toyo, temaşayo tamam tuttıla olar orda dastanımız ta bu reyçeynidi. Elimizden geldik erz eyledik ey şenemendigâne eziz. Bihterin sözleri varıdı, bu dastanin. Men hiç kese vermemişim, hiç kese dimemişim emma eziz dost içü belki sebzi-tohbey-i derviş elimizden geldiğicek erz-i edep eyledik. Xüda inşallah eğibetini geyir eylesin ağayanı muhteremne vetenne şado, muvaffako, hoşal olsılar inşallah. Xüda hafız. Bele.

2.5.1.3.11. Mesım Hikâyesi

1. Xace Eziz, Mesım'ın tuttı elinden şado, muvaffako, hoşalo, hoşbeğt getti menzile. Dubareden toy tuttıla, dubareden ceşn tuttıla. Bir ceşn tuttıla ki hiç başa gelmiye.

2. İndi o cur ki başarırdım, bildim huzuru hıdmetize erz-i edep Xüdavend inşaallah caniyizi sağ eylesin ve ömrü turani bu eziz kardaşımız da şad olsun.

2.5.1.3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

1. ...tamamı şehre ziyet verdile, toyı tamaşa tuttılar. Peri Xanım'nan eleseng Memmed, orda şadı, xuremi, xoşalı, xoşbeğt Xüdavend inşaallah sizi de şado muvaffak eylesin inşaallah. Bu Memmed'in nağili ta bureyçe kimin.

2.5.1.3.13. Tahır Mirza Hikâyesi

1. Yiğildile koğumo, kardaşo, elo, tayfayo erz olsunamı hıdmetine her ne varıdı, Tahar Mirza için orda keşeng toy tuttıla, yidile, içtile metlebi muradlarına yetiştiler. Xüdavend inşaallah seni de, seni istiyeni de ve tamamı hem vetenleri Xüdavend şado, muvaffak eylesin inşaallah. Bu Tahar Mirza'nin erz olsun dastanı.

2.5.1.3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. Peri Xanım'ı getiriple içeri, berader sazo, nevazo, koğumo, kardaşo, elo, tayfa yiğıştiler. Bir keşeng ceşn tuttılar ki hiç başa gelmiye. Olar orda şad siz de şad olıyız inşaallah. Bu erz olsun Memmed'e Becan Sövdeger'in nağil bir endazeye kuta kısmetti o ki biz dede babamızdan, sohbetleri kalıp erz eyledik huzuru hıdmetize umudvarek inşaallah şad oleyız.

2. Bele. Xüda inşaallah bileyizi şad eylesin, hemişe xoşbeğto, saadtmend olay, olar ki bu dastanlardan, bu sözlerden ki biz erz eyledik behremend oleceg, Xüdavend oları da biqeza, bibela şado, mevaffak seniyne özüy, xanebadey, istiyenlerin Xüdavend izzet ve celaline can sağlığı versiyo, gövül xoşlığı. Hemişe şad oleyiz inşaallah.

2.5.1.3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

1. O oldı ki Hemrah ikisinin de kelbini ele getti, ikisine de keşeng dosti aşına eyledi. İkisine de keşeng hesabı toy, tamaşa, şadlığ, berkerar eyledi. Şad oldıla. Xüdavendi inşaallah sizide şad eylesin. Yiyip, içip, metlebi muradlarına yitişip.

2.5.2. Ses Taklidi Kelimeler

Anlatıcının doğadaki sesleri taklit ederek somutlaştırdığı ve dinleyiciyi gerçekçi bir atmosfere sokmak için kullandığı anlamsız, lakin zihinde anlam kazanmış seslerdir.

2.5.2.1. Seyidi Hikâyesi

1. Dedi men puflyam bu yığılı. Eli vurmam püfleyem yığılır.

2.5.2.2. Âşığ Qarip Hikâyesi

1. Üreğim teng olanda simin tingilladaram.

2.5.2.3. Şah İsmail Hikâyesi

1. Kardaş bular dambıla dımmo dambıla dımmo, qeri birden burdan yaylığı çektio, tuttı elinne.

2. Didi men elimde tutu Xüda, sennen meniynen, elinle bu cur vurabilmedin, hey bu cu, bu cur danay dananay danay bu cur diginen, diliylenne diginen, bular oynasıla, germ olsıla.

2.5.2.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

Hikâyede ses taklidi kelimelere rastlanmamıştır.

2.5.2.5. Mehmud Hikâyesi

Mehmud Hikâyesi'nde ses taklidi kelimelere rastlanmamıştır.

2.5.2.6. Xeste Qasım Hikâyesi

1. ...kurbanın olum, tağ tağ başın sindirim.

2. Adamın döşü ağrırı köt köt köt öskürürü...

3. Sahıpxane püflemedi ki.

2.5.2.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi

1. Da seğri gerenne kapıyo, pencereyo her neme guru gurunan duvar yiğildi töküldü yere.

2. ...bir tane çögür alıp, o nigahta simlerini ciringaridaram xoşam onıynan.

3. ...mende senin dedeye kovl vermişem ki seni gözüyü püfle miyele.

4. Egerde kakulleye kakulleye gelirle bura buları beyinden aparırıla, qeyidip gedirle.

2.5.2.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

1. Bu puta puta kar yağırı, meye kişti?
2. Dedi ağı burda, neme var oynıray, toy değil, temaşa değil, bir yiğınak değil, meclis değil, nemeye öz ağziynan diyeren dın dına danay nannara nay, nannara nay oynıray?

2.5.2.9. Tilim Xan Hikâyesi

1. Qeride firlanırdı bu yana, firlanırdı o yana.

2.5.2.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiğer Hikâyesi

1. O çögürü alıp bir veğt qussası olanna onun bir elin çeker cirin cirin eyliye, xoş ola.

2.5.2.11. Mesım Hikâyesi

1. ...ona emcek nenen veripti, onı lay layla yuğluyuptu.
2. Berader, Xace Eziz da biqeza, bibela bi dünnüki kimse gözin püflüebilmiye...

2.5.2.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

1. Menim konağimin gözünü püfleyele, men şehri yiğerem.

2.5.2.13. Tahır Mirza Hikâyesi

1. ...atı çekti heyete bağladı, aramcek kapını erz olsun tikke tik eyledi.

2.5.2.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. Memmed ottı bice möyin dibinne, görürey bezi heyvanat bu bağda geçe, cirri cir eyler.

2.5.2.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

Hikâyede ses taklidi kelimelere rastlanmamıştır.

2.5.3. Deyimler

Deyimler, bir toplumun dünya görüşünü, düşünce yapısını, yaşam biçimini kısacası maddi manevi kültürünü yansıtan ve anlatıma mizahi ifadeyi koyan sözlerdir (Aksan, 1990: 83). Milletın uzun tecrübeleri sonucu meydana gelen deyimler, anlatıma zenginlik kattığı gibi bir nevi toplumun genlerini de taşımaktadır.

2.5.3.1. Seyidi Hikâyesi

Hikâyede geçen deyimler şunlardır: ‘Eli kuru gitmemek’, ‘beyinden göçmek’, ‘gözin ruşen olmak’, ‘xalı çoğ xerâp olmak’.

2.5.3.2. Âşığ Qarip Hikâyesi

Hikâyede geçen deyimler şunlardır: ‘Gövüle güc olmamak’.

2.5.3.3. Şah İsmail Hikâyesi

Hikâyede geçen deyimler şunlardır: ‘İki ğırana deymemek’.

2.5.3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

Hikâyede deyime rastlanmamıştır.

2.5.3.5. Mehmud Hikâyesi

Mehmud Hikâyesi’nde deyime rastlanmamıştır.

2.5.3.6. Xeste Qasım Hikâyesi

Hikâyede geçen deyimler şunlardır: ‘Üş ğırana değmemek’.

2.5.3.7. Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi

Hikâyede deyimlere rastlanmamıştır.

2.5.3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

Kerem ile Esli Hikâyesi’nde deyimlere rastlanmamıştır.

2.5.3.9. Tilim Xan Hikâyesi

Hikâyede deyimlere rastlanmamıştır.

2.5.3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

Hikâyede deyimlere rastlanmamaktadır.

2.5.3.11. Mesum Hikâyesi

Hikâyede geçen deyimler şunlardır: ‘Eli açık olmak’.

2.5.3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

Hikâyede deyime rastlanmamaktadır.

2.5.3.13. Tahur Mirza Hikâyesi

Hikâyede geçen deyimler şunlardır: ‘Elin ağden kereye vurmamak’, ‘alnına yazılanı başına gelmek’.

2.5.3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

Hikâyede deyime rastlanmamaktadır.

2.5.3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

Hikâyede geçen deyimler şunlardır: ‘Sözü xerce geçmemek’.

2.5.4. Atasözleri

Şükrü Elçin atasözleri, gerek nazım gerekse nesir veya her iki şekliyle geçmiş deneyimlerin bütüncül bir fikir kompozisyonu dâhilinde, çeşitli edebî sanatların gücünden faydalanılarak süslü, kapalı veya bazen açık, mecazsız hususuyla gelecek kuşaklara aktaran sözler (Elçin, 1986: 626) diye tanımlar. Deyimlerle birlikte atasözleri, kültürün en önemli unsurlarını oluşturur.

2.5.4.1. Seyidi Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: ‘Sebren helva pişer ey Xorasen’nen’, ‘fetirin var, xetirin var’, ‘bal yemiyen böleyeğala’, ‘şorba pilovdan yeğ olur, diyer eşid inanma’.

2.5.4.2. Âşığ Qarip Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: ‘Şorba pilavdan yeğ olur, diyer eşid inanma’, ‘kalanı koğmak olmaz, otıranı sağlamak olmaz’, ‘uzağ dağın gitmeği seğti’, ‘din dinar, dini azdırar’, ‘fetirin var xatirin var’.

2.5.4.3. Şah İsmail Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: ‘Şerti şoğumda kesek, xermende duva eylemiyek’, ‘bir gülinen bahar olmaz’, ‘hamam suyunan dost tuturay’, ‘her neme özün istedi xelğide iste, özüye istemedin xelği isteme’.

2.5.4.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: ‘Esli menzade eslin yitirmez’, ‘konşı payıynan şikâra gidilmez’.

2.5.4.5. Mehmud Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: 'Korğan göze çöp düşer', 'beşer siperi qezadı'.

2.5.4.6. Xeste Qasım Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: 'Şerti şoğunna kesek, xermende duva eylemiyek', 'şorba pilavdan yeğ olur, diyer eşid inanma', 'karın doyurdunan âşı göz tanır', 'gecenin kelengülüğü evvel aşkamnan böyleni', 'oğlan onni ama dokkız ele donnu', 'her neme herkes eker onu derer'.

2.5.4.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: 'El var elden suludu', 'kul xetasız olmaz, ağa keremsiz'.

2.5.4.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: 'Şorba pilovdan yeğ olur, diyer eşid inanma', 'çörmeklerden et tükenni çoğuneler baş kozadı', 'irağ yerin yolini seğti var', 'bize gelen bize oşkar'.

2.5.4.9. Tilim Xan Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: 'Fetirin var ve xetirin var', 'şorba pilavdan yeğ olur, diyer işid inanma', 'xurcinin bu tayı olmasın, bu tayı olsun'.

2.5.4.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: 'Elden elava el var, bilennen çoğ bilen biler'.

2.5.4.11. Mesum Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: 'El mennen sevap Allahtan', 'şirinni nemeknan tuzu'.

2.5.4.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: 'Derdi rûsva eylemiyey, dermanı tapılmaz', 'çoğ gezen çoğ biler ama çoğ yaşıyanna bir qedri biler', 'dünya malı dünyada kalar', 'alnına yazılan başına gelip', 'kul hatası olmaz, ağa keremsiz'.

2.5.4.13. Tahur Mirza Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: ‘*Selah eylemegin eyib değil ama bilmemezliğin eyibdi*’, ‘*gecenin kerenguluğu evvel aşkamnan bilini*’, ‘*kul hatasız olmaz, ağa keremsiz*’, ‘*şorba pilavdan yeğ olur, diyer eşid inanma*’.

2.5.4.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: ‘*Görüken dağın uzağlığı olmaz*’, ‘*ocağım kördü, övladım yoğ*’, ‘*Xüda istiyeni tebibi rast gelir bilesine*’, ‘*kul hatasız olmaz, ağa keremsiz*’, ‘*Xüda’dan işi rast geleni, rûzı gelir kapın çalar*’.

2.5.4.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

Hikâyede geçen atasözleri şunlardır: ‘*Börkümüzü kazı eyliyek, görek neber eyliyek neber olsı ta bu iş encam tapsın*’, ‘*eyri yük menzile çatmaz*’, ‘*teğdire tedbir yoğtu*’, ‘*yalançının övü neçe*’, ‘*gecenin kerenguluğu evvel aşkamnan bilini*’.

2.5.5. Ara Sözler

Anlatıcıların icra sırasında hikâyenin ana dil yapısından uzaklaşarak kendi şahsi fikir, yorum, tenkid veya eğitici açıklama gibi vb. sözlerin metnin içine dâhil etmesiyle ana akışın belli bir süreliğine kesilmesi hadisesidir. Ara söz kullanımı, sadece hikâye türüne özgü bir durum olmamakla birlikte destan, efsane, masal vb. diğer halk edebiyatı ürünlerinde de karşımıza çıkabilmektedir.

İlhan Başgöz, “Sözlü Anlatımda Ara Söz: Türk Hikâye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi” adlı makalesinde ara sözleri üç kategoride incelemiştir. Biz de Başgöz’ün bu sınıflandırmasına bağlı kalarak hikâyelerimizi incelemeye gayret göstereceğiz.

2.5.5.1. Açıklayıcı ve Öğretici Ara Sözler

Bu tip ara sözler, hikâye anlatıcısının, anlaşılmayan kavramı veya kavramları, mecliste bulunanların tam olarak anlaması için yaptığı açıklamalardır. Hikâye anlatıcısı, dinleyiciyi, çeşitli konularda bilgilendirmek veya gelenek ile göreneklerin, törenlerin ve hikâyede verilen

geçmişe ait alışkanlıkların anlamını, uygun oluş ve uygunsuzluklarını tarif etmede kullanır (Başgöz, 2001: 90).

2.5.5.1.1. Seyidi Hikâyesi

1. Âşık Heyder, hikâye icraları sırasında bizim, Hamedan'da kullanılan bazı Türkçe kelimeleri anlamadığımız düşüncesiyle sıklıkla bu kelimeleri açıklama yoluna başvurmuştur. Ya da bizim bölgemiz ile kendi bölgelerinin karşılaşmış oldukları kavramları karşılaştırmak amacıyla bazen “bizim bölgemizde buna şu ad verilir, siz de ne denir” gibi sorular sorduğu görülmüştür. Hikâyelerde şu kelime ve kavramları kısa açıklamıştır: Cemâl, qurbanlık, istiğbal, tacir, çırağ, meyus, amil, yoxlı.

2. O çırağa bazı yerde emele diyerler çırağ. Beli. Bazı yerde diyerler emel. Bazı yerde diyerler ğayru'l emel.

3. Kadimne yaxşı cuvanezene mesele bir övlada istemeğliğine göre adını koyalar Peri. Yani bu keşengni perizadlara okşuyuru.

4. Kadimni âşığların bir nefer üstatı varıdı. Mesele orda giderler toya âşığ getireler giderdi o ustaya diğerdı men iki tane âşığ istirem. O usta diyerdi mesela tanrıydı âşığları ha. Diyerdi toyı möhimni diyerdi beli. Bilerdi mesela hansı âşığ möhüm meclisi yola salabilir. Diyerdi üç tane âşığ götür git. Tebriz'in âşığları üç neferliydi. Biri kaval çalar, biri ney çalar, biri de saz ki o çöğür diyerik bi de o üç nefer giderler.

5. Bizim resmimizdi bir musafır gelenne sizde üzellik biliyiz neme. Da üzellik yandırırık. Yani nezerlemeye. Hek bunu nezerlemeye. Otin üstine bir giyahto tükerek o yanar kokusu var. Keşeng kokusu var. Onı yandırırık ki bu oğlan gidip mesela musafere de sağ salamat gelip bunı nezerlemeye. Onı mesele yandırarlar.

6. Ne pul vereceğidiler ne mesele toy değildi. Mesele toyana biz diyeriz siz bilmirem toyda toy sahıba bir pul veririz neme diyeriz? Biz toyana diyerik. İki günkü toy olup üçüncü gün toy tükenip hallı halicek biri elli tümen, biri otuz tümen, biri kırğ tümen, biri yüz elli tümen emoğlu, dayıoğlu, büyükoğlu, haloğlu bular eleva vereler. Beli. Ona diyerik toyana. Hemedan dili diyerler toyana.

7. Biz dellara, vasıdaya dellar diyerik. Mesela sen istiren oylan bir heyet al ver eyleyen o dellar seniyele onin mamula yani mamulesini çattırar sizin ikinizi ordan bir pul aparar, biz ona diyeriz vasıda, dellar. Fars diyer vasıde, Türk diyer dellar.

8. Oldı yoxlı. Yani yoskul. Mesele malı dünyası olmaya bu bizim dilimiz diyerler yoskul, xâr. Xâr oldı. Xâr oldı çıxtı mesele küçere xelk barmağ ilan diyerler Melik tüccaroğlı diyer, dedesinin lakabı Melik tüccarıdı. Ezbezke varlıydı, diyerler Melik tüccar. Yani Melik böyük adam. O zamanin dili, o zamanin zebanı böyük adam.

9. Defn eyleyin yani aparın qollay torpağa. Ona biz def diyerik. Burda diyerler filankesin nemesi ölü, aparıplar def eyleyeler. Def yanı bizebanı Erebi erz olsun torpağa qollamak.

10. Mesele bizimkilerde bir nefere istirler bir söz diyerler, oğlı gelip mesele serbazçılıktan diyerler filankes gözin ruşen. Bilmem sizde böle diyeriz yoğ. Filankes gözin ruşen, kelbin şad, oğlin gelip. Ya toyuna diyerler, gözin ruşen, oğlin toyuydı. Mesela kardaşı gurbetten gelip diyerler gözin ruşen.

11. Bu nene durdu bice mecmeyi, kadim resmidi. Şirini ki yoxıdı. Möüz, kişmiş, biz mesele möüze bilmirem siz bidane diyeriz, neme diyeriz. Bade quratallar erz olsun möüz, kişmiş kadim oyıdı da şirini yoxıdı.

12. Beli bükülüp bu cur. Ona diyerler elif kaddim. Yani kec olup, belin kec olup.

13. Dirler bu Hacı Hüseyin da. Hacega Hüseyin o varlığına göre bir lekepte diyerler Hacega Ali buyır yuqarı, Hacega Teğir buyır yuqarı. Ema bu bir nefer mesele nam ola. Hesencan geç yuqarı, Hesen ağa geç yuqarı, Hüseyin eğa geç yuqarı. Da o sağşenem koşmazlar niye, ona o vare göre bilesine bir sağşenem koşarlar.

14. Mesele biz bu qız ki gide övinden istirler getirler oğlan övine ona diyerler gelin.

15. Burahne mesela örtük tapmaz, birazce örtüğü kolay olup, deyirler filankesin örtüğü yoxtur burahnedir. Mesela sizin diliniz ilen eğer tuta, mesela yoskıla, bi-çareye mesela libas köhneye derler burahne.

16. Biz geday diyerik, yoskıla geday dilener mesele gider kapıları diyer eziz Allah biz ona mesela geday diyeriz.

17. Eşair idi. Yanı oğruya diyerler eşair. Bilmirem sizin velayette neme diyerler? Erz olsun bu Hemedan dili diyerler mesele filankes oğrıdı. Özge malını aparana derler oğrıdı. Ema bazı yerde derler eşair.

18. Bu bizler Hemedan dili, yolda birbirine çatarik isterik hal u hal eyliyek evvel diyerik oğrin ğeyr olsun. O da diyer ağıbetin ğeyr olsun. Sene de oğurbe ğeyr olsun inşallah. Yanı bu musaferetin yol gidiren bir yere, müşkilin var Allah onı ğeyr eylesin. Diyerler oğurbe ğeyr olsun. Birbirine diyerler.

19. Yareman sele diyerler. Dağ seline, bağ seline ki yağış yağar sel geli, bazı yerde ona yarımın diyerler. Yanı xerap eyliye.

20. Arımcek ber ucıynen, biz ber derik bilmirem siz neme diyeriz? Bu yeri işlemege, biz ber diyerik.

21. Kadimne şaha paşa diyerdiler. Leğebine paşa diyerdiler.

22. Açurdum bu kerdi biz diyerik. Mesele bura bir qerdi diyerik, bura bir qerdi, bu cur bulara mesele bu dolu su buradan geçmiye bu yana, bulara kerdi diyerik. Bu veğt bu zade erğ diyerik. Buranneki su geli, buna erğ diyerik. O veğt burdanki açılıp bura da çeşme diyerik. Bice diyerler çeşmeni aç su gitsin kerdiye. Yanı bu erğinen su geli, burdan aç gelsin bu kerdiye. Bura biz diyerik kerdi, bura diyerik erğ erz olsun bu sudaki mesele ordan geliri bağa ora deriz çeşme.

23. Gece o diyer ocağ qeyitirem, orde ocağ qeyitirem, orde bir ocağ qeyitirem biz mesele oceğ, bir veğt ot yandırırık bu taşi düzerik, bu ortada su mesele ot yandırırık ona oceğ diyerik. Bilmirem da siz neme biz ona oceğ diyerik.

24. Dubeyt yanı ikisi diyer. Hemi o diyer hemi bu diyer.

25. Seyidi mindirip atayo, gelin getirme kimin, kadim gelini mindirerdi ata, hekmen geregi ata ola. At olmayaydı övden çığmazdı. Da maşın yoxıdı. Gederler ayrı ketten diyerler atin vere gelin aparak.

26. Ele olsı ki canı sağolsun. Xüdavend bileyinize can sağlığı versin. Çünkü şehsi geldi peygamber hıdmetine erz eylediyo peyğemberi Xüda, insanin yaxşı günü ne veğtti? Peyğember buyurdı, selameti beden ve güftaro

hegigeto merifet. Ey ağayan ki burda eylemişiz, orda diyeler ağayan eylemişiz.

27. Yangağ bu insanın bu hüsülesidir. Mesele bazı mövgi gören adam. Bu cur. Sustu otırı. Buna diyerler yangağ yanı niye üzü gözi tûş atmişan. Niye o cur bağıran, da bilmezler üreğinde qussası var.

28. Ağe atin bezine semend diyerle. Bazi kedim diyerdile.

29. Tükü töküle bu yana o yana, oniy atin teline mesele yal diyerle.

30. Atı bırağtılar heyete bu da iz töktü getti öve gördü bir tendir, biz diyerik çörek yapan tendirlere bilmirem siz neme diyeriz? Erz olsun biz tendir diyerik.

31. Gözleri bu sevür diyerik, geçinin üş yaşındasına biz Sevür diyerik.

2.5.5.1.2. *Âştğ Qarip Hikâyesi*

1. O zaman ne vesile yoğdı millete elan vaqen bu memleket bir cur olup, şükranası var bir bile imkanat, vesail, öv vesaili, yol vesaili, hava peyman, maşın, maşın-ı otobüs cedit. Bular xop şükranesi var. Kadim yoğdı. Yanı gere ya piyade gide, piyade de neme gidebile, hara gidebili piyade?

2. O zaman mesele herkes istirdi Teyhran'a gideydi hele Tiflis ki çoğ uzağtı. Mesele on beş gün tül çekerdi, gide Teyhran'a, on beş günde tül çekerdi gele bir ay. Eger vesilesi olmıyaydı piyade gedeydi, on beş gün tül çekerdi. Menim yâdına gelir dövar aparardıla mesele Teyhran'na satmağa dövar ayağınan on yetti gün, on sekkiz gün tül çekerdi ki hey duvari gece yatırdadı, gündüz aparardıla çatardıla Teyhran'a.

3. Atmaca söz biz qoley söze diyerik atmaca. Yanı görey bu söz içinne bir zorf katar, bir nefere diyer onun üregini sindiri. Biz ona atmaca diyerik.

4. Biz bu xane kadim mesele isterdik yaxşı danışak ta adın dimezdik. Diyerdik xan emi. Xan emi filancur filan oldı, filancur filan oldı. Xan emi.

5. ...apardı koydu teğçe biz diyerik burda teğçe qeyirerler, esas düzerler bilmirem siz neme diyeriz?

6. Qedim mesela bir qizi isterler alala, bir kannı sindirerdiler. Ona diyerler şîrîni içiple. Da o dal olmazdı. Bazı eylerdi dala, diyerdi çoğta şîrîni qet sindirip, istemirem oğlan diyerdi istemirem, nendiyerdi istemirem, dede

diyerdi istemirem. Dal eylerdiler. Ama yoğ o qandi sindirerdiler eleseng bir tene şert idi o qand. Bağti vurdular qand sind gelerdile şirini diyerdile, söz danışardıla. O veğt bir tene söz tükenne ki qıza ebraz olup oğlana ebraz olanna vereler bir tene meclisin böyüğü onı sindirerdi. Sindirenne ona bir enam vererdile. O qendi sindirdi, o veğt bu qandte her neme sinni böyüg küçük o kayardı cibine onı. Apardı. Resm edi.

7. ...ketbanı mesele yaxşı arvada bu İran'na seliğeli, fehm-i şuru olana laqabına diyerler ketbanı. Diyerle onı dime o bile bice ketbanıdı yanı yaxşıdı. Ketbanu yanı övü yaxşı dolanır.

8. Hamedan'da İran'da derler elçi, xas digar. Elçi beyler mesela bu cur diyerler.

9. İndi biz çögüre çeve düzeltmişik onna koyardık parçadan tikerdik. Koyardık parça içine, o veğt koyardık cibimize. Bazı meqemeler uğurlardıla, aparardıla. Ama ondan koyardık cebimize, da aparmazdıla.

10. O zeman mesele bir nefer, bir qarğane kimi bir zad düzeltip, onnaki karğane zad yoğıdı. Ama bir meyal düzel, bir iş düzeltip altmış tane kargar ordan hovım apar.

11. Kadim koli ölçerdiler bu cur fal gerdiler eleva geldi seni falına. Falin mizangendi. Bular dirler falgir.

12. Mesele bu Hamedan'da resmidı. O gün ki qız gidecek aşkam geliyecek aparala her yerde öz sinni salınnı qız var onı davet eyler. Bu güne diyerler qız yığdı. Yanı qızlar geli, bu qızı ki aparırlar bunu yola salar.

13. İki nefer danışığa dubeyt diyerler. Dubeyit yani iki nefer danışırlar. Beyt, du yanı hem o diyer hem bu diyer.

14. Bu Hamedan'da bir veğt mesele cenebin toyu olardı, konşı oğlundan kardaş oğlına kağaz vererdi, aparardı ketlere. Diyerler xendekun kağaz getirip. İndi da telefon var da. Xendekun dimirler.

15. Kadimne resm idi. Her havanın giderdi toya, yanıyecek bir tene âşığ aparardı. Ki o toy sahebin eleseng xatırını çoğ istiriz, ser bülend eyliye özü bir tene âşığ aparırdı.

16. Bilmirem sizin velayette de resim di, ya yoğ. Damat geler konağınan halı keyf eyler. El verer hamıynan görüşer. Hamıynan görüşer, o veğt bu âşığta diyerler;

Damat geldi maşallah

Göz deĝmesin inşallah

Mubareki inşallah

Aĝa eyleşipte aĝası

Elinde var hınası

Toyın mubarek olsun

Âşığta neĝili bıraĝar o damad ki orda dolanar el veriri. O damad için diyerler, o damatta bir enam verer âşığa. Bizim resmimiz bu Hamedan bu curdur.

17. İki tene muĝpir, yanı söz gezdiren, şeytan. Erz olsun bir neferin mesele qorun kazan, oni için bir mereke düzelden.

18. Bizim velayette indi da yoĝtı, yığııldı Hamedan terefinna gelini hemamdan getirerdiler. Çal çağallar. Mesele her neme saz döĝül ki yoĝtı sizin velayette, var meye. Sazı büyük döl, bu cur çommaĝınan vurur. Var velayetinizde. Bizle ya onnan getiredile, ya belle çöğürünen mesele gelini kişiler kabaĝta arvadlar dalda, kişiler içinde diye diye gelini hamamdan getirirdi. Bir saat, iki saat, üç saat çekerdi. Damadı hamınan getirirdi iki saat, üç saat sürer dört saat çekerdi.

2.5.5.1.3. Şah İsmail Hikâyesi

1. İsmail'la hemi peygamber adıdır hemi erz olsun sağlıĝa cur geliri. Mesele eleseng İsmail bir tene peygamberin övladiydi.

2. Kedim giderdile şikâra, daĝlarda su vardı. Ceylan varıdı, maral varıdı. Giderdiler şikâra erz olsun eleseng şikâr getirerdiler.

3. Terek nemedi yanı dövar kök olardı, çağ olardı. Ona diyerdiler bizim dövarımız çağ olup, kök olup.

4. Masire yanı döğrün alsıla.

5. İndi gör, dede nenede eger seni danlamaz, danlamaz yanı mesele murafaya diyerle danlamaz, nagıranlıĝa derler danlamaz.

6. Leyliyo Mecnun âşığı meşuĝıdı, Yusuf-ı Züleyha âşığı meşuĝıdı, mesele Şîrîno Fehrad âşığı meşuĝıdı. Âşığı meşuĝ bu cur olur. Olar teki olur. Hamisini, üçünün de dastanını billem. Âşığı meşuĝlıĝ. Neĝiller içinde de Esli Kerem, âşığı meşuĝıdı. Esli Kerem Müselaman'ıdı, ama Esli

Ermeni'ydi. Ermeni Müselman'a qız vermez. Emma ezel ki bular birbirini gördüler, ta dastan neççe şehri dolannı Kerem gitti dallaricek, gitti dallaricek, gitti taptı, gitti taptı, taptı ağırıl em erz olsun o yere çattı ki Kerem'den soruştular sen Müselman'ay, eğer gerçek diyirey hegiget Müselman'ay sene qızımı vermirem. Xop sen get işinin dalıycek da. Dedi dürüstü sen dediy vermirey, ama men bu mehebettiki bu qızın düşüp benim üregime, bu üregimden çığartıp atabilmirem. Sen qızı da benim mehebbetim düşüp üregime. Başı dişi kimin ağarsa heç kese getmez. Olarinkide tulanıdı. Âşığı meşuğ tulanıdıle. Çoğ tulanıdı. Kerem nağılı çoğ tulanıdı.

7. ...kedimne kilomet yoğıdı hara neççe kilometti. Bu Hemedan dili diyer ağaçtı. Burdan mesele eleseng Tehran'a neççe ağaçtı.

8. ...bazı yerde muallime diyerler lele.

9. Mesela biz at şolağ oldu, diyerik çolağ bazı yerde diyerdi askadı. Yanı kiçi çolağ oldu.

10. Tas bir zaman varıdı, mistenidi. Hemi ölçüydü bir batman buğday tutardı hemi aparardıla hamama erz olsun xezenede su tökerdile başlarına. O veğt bazı de dostın başına iki su tökerdi, öbürü derdi, baba issi suyu töketme. Hamam suyunan dost tuturay. Bu söz bu xelğ içinde Hemedan'da var. Biri birine danışanda diyirler sen hamam suyunan dost tuturay.

11. Deve balasına el köççek diyer.

12. Kedim resmidi şemşiri uzattıla yola, ya gerydi ona cevap verey ya gerydi erz olsun olmazdı eyağlıyan geçey. Hiç olmazdı eyağlıyan geçen. Ya gery erz olsun eleseng onu sahabıynan elleşey ya öldürey ya öley olmazdı o şemşir eyağlıya.

13. Keşeng daire çalırıla, siz dairen biz daire diyerik, mümküni siz kaval diyeriz.

14. Kedim oynardıla, gene deler mümküni bezi yerde ola.

15. Otuzdı, yanı o onu apara ona diyerle otuzdı. Mesele sizin velayette de güman eyleyen var bir oyun olı biri birini aparar. Diyer o ona apardı. Biz diyerek o onı otuzdı.

2.5.5.1.4. *Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi*

1. Kul elbette nökere diyerle, piş hıdmete diyerle. Erz olsun amma bazı zeban diyerler mesele bular kuldıla yanı buları satın alıplar kuldular. Mesele misl-i kedim nece berre satardıla, o mesel.

2. Tebriz'in kinarında bir dehqededi.

3. Tuğarğan, Tebriz'in kinarında bir dehqededi.

4. ...oğrı diyerik biz erz olsun xelgin malımı ki gider erz olsun oğırlar, sirqet eyler.

5. ...kurt, biz kurt diyerik Fars gorg diyer, bilmirem sizin zebaniz çölde gelip dövar tutar aparar yer.

6. Elbette bizim öz dilimiz ğain, pis adama diyerle. Niye? Zahirde seniynen dost olar ama batınne ister Xüda nekerden ya benimle dost olar, mene bice ğıyanet eliye. Ona diyerle ğain.

7. ...kedim qecava iki tane sanduğudı. Deveye barğane eylerdiler. Erus Xanım bir terefte oturardı, bice kenizde bir terefte oturardı. Ona diyerler qecava.

8. Eraz qussadı, fikirdi, narahatçilikti. Bazı yerde diyer üregim eraz tutıp, kelbimi eraz tutıp, gözümü eraz tutıp, fikrimi eraz tutıp.

9. ...o zemende düğtür yoğıdı, hekim diyerdile.

10. Yolin kenarinde keriz, bilmirem sizin velayette kedim kuyunu kazardıla bu kuyudan o yola, yol çığardardıla, ordan da bir gene keriz kazardılar, torpağın çığartardıla yazıya, ordan su gelerdi. Ona keriz diyerdile.

11. ...indi diyerdile ruseri, kedim diyerdile çerqed. İndi diyirler ruseri.

2.5.5.1.5. *Mehmud Hikâyesi*

1. ...biz mesele çöreğın ki hiç zad olmya yanınna yovan çörek diyerik.

2. Mesele bu İran'na resimni bir nefer, bir neferi çoğ istiye, kapıya çatanna onin yolının üstüne bir tene dovar başı keser. Ona diyerler kurbanlığ. Bilmirem sizin velayetizde de bu resim var, ki mesele bir nefere erz olsun çoğ eziz dosti koğımı bir nefere, mesele gele onin yoli üste bir tene dovar başı kese.

3. ...o zaman öv bir cur musabidi indi ki kimin vesile yoğudu, indi ki kimin selige yoğudu, indi kimin geço, masayo, simano, acuro, bu cur seligeler yoğudu. Öv munasibidi.

4. Biz otağtan inen aşağı ora heyet diyerik.

5. Bu görüşmek ele hamı yerde var, mesele insan ister birbirine evvel çata, birbirini istiyeyo heqiqet ola, kolin salar boynuyayo, oynan görüşür.

6. Bilmirem sizin velayette de kele salıpla, kele var, kedim erbabların varydı ya yoğtu. Ama İran'na her kette muteberidi erbab orda bir kele salmıştı. Hemi Tehran'na menzil almıştı. Yay alaminne ehliyalını berayı ab-ı hava getirirdi o keleye bir qedri heva serd olanna da giderdi Tehran'a menzillerine.

7. Biz İran'na bacı kardaşa diyer dadaş. Bezi diyer kardaş, bezi yer dadaş.

8. O zamanna bu çögürün, çünkü kobrı varıdı çoğlar çögür alardılar. Ele başereydi, başarmıyaydı, çünkü ayrı vesile yoğudu, viyalon yoğudu, kemançe yoğudu. Çögür ama çoğ kedimiydi, çögür çoğ kedim musigidi.

9. ...biz vereg diyerik bilmirem siz neme diyeriz? O zamanı ki gazo, nefto bular yoğudular, giderdik onu kazardık, getirerdik tendirde yandırardik beke zoğal eylerdik, otağda da onu, ot eylerdik tökerdik bice mengel diyerdik ahenden, tökerdik ona koyardik, kursu koyardik, koyardık kursu astına.

10. Buna biz etek diyerik. Etek ya mesele bu köynegin burasına etek diyerik ya aşpez bir zad mesele çalar döşüne bir parça ona etek diyerik.

11. Biz burda xelgin dedesine keynata diyerik.

2.5.5.1 6. Xeste Qasım Hikâyesi

1. Pişekâr nemedi? Dövar yaymag, hemam yandıрмаğ o zaman. Mesele eleseng selmanlığ eylemek. O zamani eleseng ve tamamı sohbetleri, tamamı erz olsun terifleri, o zaman oyıdı.

2. ... fetir diyerle kedim yapardıla, beyramda görüme aparardıla. İnni de var ama o fetirden değil. Sütü katardıla hemire, o vağt reng düzelderdile vererdile özüne adına diyerle fetir.

3. Xeste yorgına diyerle.

4. Hezret-i Resul'ün küçük edi Ehmed'idi.

5. Tariğ yazmağ, kitap yazmağ soradan başa geldi. Ve zaman-ı peygamberden bu nemaz bu cur değildi. Elan biz kilirik. Zemanı peygamberden nemaz bu cur keşeng güzel oldu, bu cur keşeng hesap oldu. Annan on yedi rikatlığide, on yeddi rikat değildi. Yüz rikatıdı. Peygamber on rikat getti.

6. Erz olsun Memmedebad diyerle. Elan olup bir tene böyük misli bu Bahar kimim, Lalin kimin, Kabutrahan kimin. Olup bir malı şer.

7. ...kedim resmidi, elanda resmini muntada giran olup, inni olmırı. Kedim bir tene yaxşı dost gelerdi, dost onin xatirine bir tene dövar öldürerdi, onin eyağı asta.

8. Geştile meclise, xop o zaman toyların hemi geleydi, saz, döhül ola hemi âşığ ola. Ama inni ele org olayo vesselam. Âşığ burı kinar, saz, döhül tunan bura kinar. Hamısı bunun kenarı oldu. Elan Hemedan'da neççe tane sazende var, elan giderle kargarlığa. Niye? Xelg istemiri ki. Ama kadim kişi on hefte, beş hefte, dörd hefte sebr eylerdi da sazende tapa.

9. Biz illerimiz Tehran'na Humeyni şerde, toydaydık, gittik, dört yüzo, kırğ sekkiz ilidi, o meclise Hac Lutfullah salmıştı. Yeridi eyağ üste bir ses varıdı, herkes gelip o sesi baş tapmıyıp, bu ses hardan çığırı? O qedir danışmend gelip, yazıpla da orda men bir bile dersim var, ilmim var, hilmim var ama men bu, bu sestən baş çığarmadım. Beke heftat, heştat, neved özünnen bilen harişten, İran'nan hamı yerden gelip o sesi bilmiri, o meçidde hardan geliri?

10. ...o zemen mesele resmidi, inni bir nefer gelenne çay getirirle, çay resimni ya şirini getirirle. O zamanna her nemeydi o şah'in destgâhınna her konağ gelirdi ya bir tene berfez xurma ya mesele o zamanin şirini her reğemidi, onnan bir tene getire koydıla.

11. Telah iğbale diyerle, bezi yerde telah iğbale diyerle.

2.5.5.1.7. *Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi*

1. Bazı yerde bu ervad heqqinne, heqdâr diyer, yanı heqqi var onıyda oni kebin kesip, heqqi var.

2. Elan tamam o zamanna paşa diyerdile hukumata.

3. ...o zaman xurda pulıdı.

4. Bele kedim varıdı, o zemanna nevazende varıdı ama ne cür varıdı? Yazıpla tariğlerde yazıpla mesela o zaman seliğe yoğudu ki mesele indi teki. Elan viyanı düzeldiri, adam teki danışırı. Tar çalırı, misli ele insan teki danışırı. Bezi bezi esaslar qiyiripler ki hiç başa gelmiyen, erz olsun insanın içini yola salırı.

5. ...bazı yerde arvada meşuğ diyerle...

6. ...bice tor var bizim velayetimizde ipten hörerle ona buğda doldırlarla.

7. ...ton diyirle, xelvar da diyirle.

8. Bilmirem sizin velayette de varıdı, ipinen bir tene bu cür bunun qedinden hörerde. Bunin bir yanna ip bağlardıla, bu yanna bir ip bağlardıla. Bice dene daş bu cür koyardıla bunin içine bu ipi bu cür eylerdile torardıla bu cur bu cur bu ipleri bırağanna daş ordan gülle kimin o ki gideceğidi giderdi.

2.5.5.1.8. *Kerem ile Esli Hikâyesi*

1. Telağ bu ernameye diyerle.

2. Kedimde giderdile şikâra, niye çöllerde şikâr varıdı, su varıdı. İnni da su kuruyup, da çöllerde şikâr yoğtu ki xelg gide şikâra.

3. ...kedimne muallime bazı yerde lele diyerdile.

4. Çünkü biz, bu övladı olmiyana diyerle kör ocağ. Türk içinne bizim lefsimizi övladı olmayana diyerle kör ocağ.

5. Bu bizim velayette bir bağın nigahbanına boğan diyerle.

6. O zaman muallimin ihtiramına, lele diyerdile.

7. ...bu çögür kedimidi, çoğ kedimidi.

8. Biz diyerik kürek ama o mahalde bazı yerde diyerle birek.

9. Kedimdeki meclis işiğ değildi ki birbirini tanıyalar, biçaralar karanguluğta otırdılar, bir cür şem varıdı, o şemi o da hamı mecliste yoğ. Şem varıdı. Her yerde bir üş tene dört tene beş tene yağdan qeyirerdile, özleri qeyirerdile. Bu piyi bu cur eriderdile, dürüm eylerdile bir tene iplik koyardıla bu şenin içine ki mecliste yandırala, ne övde.

10. ...kedimne bu âşığılıgo bu dimek bu milletin göynünün xoşlığıydı, iğtiram varydı, âşığı, diyene. Ama inni ğeyir.

11. Bu bizim velayette çoğanna ekerle ona pişirmeğe ona diyerle dönderme.

2.5.5.1.9. *Tilim Xan Hikâyesi*

1. ...Sedi, Hafız erz olsun Şems-i Tebrizi bular çoğ kelim şairdile. Ve bular erz olsun kedimdile ama bunin teriği teğriben yüzo heftado altı il bunin kitabınna teriği toze verilip.

2. Sigen oğıdılayo, erz olsun kebin kestileyo emma resimni inni sizin velayeti bilmirem. Burda resimni âlim geli, bu dedeye diyer ki danışığız tükenip mihri ne qeder salacağay, mihriyi eleseng kebinine şir baha ne yazacağen, buları burda diyero, veği kebin keser kanini kedimi sigeydile ondan sonra kebin oldı kanini. Gider mesele qıza diyer ki enketi muvakkilin kebul tut. Menim iğtiyarım var sigeyi oğıyam, bu şiriniye. Altı defa heç gelini danıştırır, o âlim. Munta Erebi'di. Men billem ema Erebi'di. Sigeye tendazeye beletem. Neme diyiri, neber diyecek, neber olar?

3. Bir vesail var, biz adın dimek ulağ diyerik bilesine.

4. ...o veğt Tehran o cur inni kimin bir bile büyügo adı sano, pateğto bu cür değıldi.

5. ...ittifaktı, bir veğt gidirey bağırey görürey mesele bir duvar yiğildi, az kalmıştı kalay duvar asta. Ya biri bir söz didi istedin onıynan ona derle ittifak.

6. Bele biz bu şeiri elli dört il bundan kabak Tehran'na sef eyledik.

7. Reğibi bezi yerde düşmene reğip diyerle.

2.5.5.1.10. *Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi*

1. O veğtte iki ğıran pul vardı meye vere. Ya onşaydı ya üz altın. Bişa, bipul. Zemanı pul o zeman bu curdu. Ğıranıdıyo, bir pulıdıyo, yanı ğıranın yarısı. Bir pul diyerdile.

2. Kelim bu cur falan açardıla bu cur buna diyerle hileger.

3. O veğtte ki müsiki değıilde. Mesele musigi indi diyirle musigi.

2.5.5.1.11. Mesum Hikâyesi

1. Bu yuğunu diş diyirle, yuğunu diş diyirle bu diş dimirdi. Diyiridi yanı yuğuda gördüğüm güzeli, dişte gördüğüm güzeli isterem onnan ağlaram.

2. Yangın köz, oti o ruşenine diyerle. Köz yanı zoğa ağarıp, bir keşeng pişip, keşeng ottı, onı diyiri.

3. Kedim dövar derisinnen kürk qeyirerdile, bu Hamedan meheline resmidi, varlılar o kürkü toya gidenne salardıla çiyinine. Dövar derisinnen düzelderdile. Diyerle filankes maşallah çoğ daradı, kürk salıp çiyinine.

4. ...kedim heqimlerde inni ki kimin seligeleri yoğıdı ki. Geli yozıvano, hıdmıyo, şevereno, barhengo, balingeno bu çöl elefiynen bir deva qeyirerdileyo adı kalmıştı ne düktür, adı kalmıştı heqim.

5. Bir çörek ki üş dört gün kaldı, öz dilimiz ona diyerik bayat çörek, yanı köhne çörek.

6. ...qedim varlılar, mohimler yola ferş salardıla şehrin yağıninna o qız qecevadan inerdı, ferş üstüynen giderdi. Bu yannan yiğıştiredileyo salardı ora.

2.5.5.1.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

1. Peygamber salallahu aleyhi ve alihi sellem biresinnen mesel soruşardı, istiğase eyledi dergeri perverdigare, Cebrail nazır olardı, onı peygambere örgederdi. Peygamber diyerdi, Xüda emr buyurdu mesele beledi, beledi. Peygamber bakemalı meyl o terifi, o sohbeti terif eylerdi. Peygamber evvelin basevato, evvelin tercümeyo, evvelin nuraniyo, evvelin peygamber dünyada şinağ oldı. O qedir yanı, erzişi vardı ki Xüda bilesini konağ eyledi asımana. Adın koydı, Hebip. Didi benim Hebip'im.

2. ...bu varlini kedimde diyerle, bir heççe ulduzi işiğlidi.

3. Bele resmidi da, bu elçi bir metayı şirini ya bir kağazı kelemi, ya bir sözi oğlan övünnen destur vererle, gelerle qız övüne.

2.5.5.1.13. Tahr Mirza Hikâyesi

1. ...kedim yanı xanbadelerde inni ki kimin esaso, vesailo, imkaneto bele zad yoğudu. Övler xalıydı.

2. Bu nezer ele var, peygemberde buyurdu, bezi edemin fitreti xeraptı, bunin nezerinnen gerek korğay.

3. ...qedimne bu medreseler bu cur tertemiz değıldi, kaşıkarlığ değıldi, sima yoğıdı. Divarıdı, divarda mümkinni torpağ tökülerdi, eşkalat tökülerdi.

4. ...beyram ki bu kedimne resm-i sunetidi, resmi erz olsun rûsumnu beyram günü şadlığ tutarlar, birbirinin övüne giderle. Xüdavendi âlem o günü bir cur karar verip, eger bir konşıynan kineyi kudretin, dovay bir veğt oldı beyram gününne da onı üregiynen çığaday. Gidey koğumo, kardaşo, eli, tayfanı görey, sazıgar ola. Da hiçkes hiçkesten kineyo, kudreto, dovayo, murafayo, recayetligo bu cur olmıya.

5. ...inni ki kimin serhengo, setibo, serleşkero, guruhbano, efsero, derece bu cur değıldi. Bice mepam yazardıla parçaya, tikerdile kolına ki bu, bu meğamin sahibıdı.

6. ...bu Hemedan dili diyerle öziyi lus eylemişey yanı yüngül eylemişey. Diyerle özüyü lus eylemişey bu cur hessap eylirle.

7. ...o zaman satardıla, herkesin iki oğlı olaydı emri geçmeyeydi, bir tenesini getirirdi kula bazarınna satardı bir özgeye. İnni oğlan giderdi oraya qussa yiyerdi, öleydi, kaleydi öz oğlıydı.

8. Kedim musafiretçilik dört ay, beş ay, üç ay beke bir il bu bezirgânlar giderdile, al ver eylerdile ta bir qedri behre görmüyeydile, bir qedri istifade eylemiyeydile vetene qeyitmezdi.

9. ...bice zağı, bir cür arı var, biz ona diyerik zağı. Bu arılardan böyüktü...

10. ...eyağ adamı diyer meclise yetişene, bu bizim dilimiz eyağ adamı diyer.

11. Bu arvad camaatta peğıldi. Kişi biçara birini, ikisini ele xercinne vere bileye, sağıyada bileyi. Ama sürüyü kelimezler ki kıyamat kopar. Niye sen gittin bir tene sige eyledin, arvad aldın? Baba eşkim çekti aldım, xerap eylememişem ki.

2.5.5.1.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. Yanı o yan terefte resimni, âşığ geli kehvexaneye herkes ister toya, mecalise apara, geler kehvexaneden âşığ aparar.

2. İnni ki kimin pul çoğ değıldi hemi de hamı zad erzanıdı.

3. ...bu Hemedan dili damadin dedesine qeynata diyerle.

4. ...bezi kedde resmidi. Men ele o bezi toyda yâdımdadı. Gelini dedesi övünnen ta oğlan övüne getirincek ferş salardıla, diyerle payannaz. O Eruz Xanım bu ferş üzüyne gelerdi ta, geçerdi zefaf otağına. Ta pilleye ferş salardıla. Bir zaman men bir beş altı il bezi kende gittim, o tedariki gördüm, yâdımdadı.

5. ...resmini, damad gelir nar atar, bilmirem hele sizin velayette de bu resm var ya yo. Bu Hemedan'nın bezi yerde bu resm vardı. eruz xanım ayrı keddey gelerdi, ayrı şehirden geleydi, getirerle kendin qırağına sağlardıla. Damad at zamanydı da bir tene yaxşı at minerdi, giderdi orda iki üş tene ya enar ya bile xele sib ya portoğar ya her neme o gelinin başınnan atardı qeyiderdi. Herkesin atı çattı damadin borkü başınnan göttü ona gelerdi bice caize vererdi.

6. ...bezi yerde resmidi. Oğlanın nenesi gelir oğlanı bedreğe eyler. Gerek o geline bir iki dene şeir diye. Bezi yerde resmidi.

7. ...biz bu şeiri elli dört il bunnan kabağ Tehran'na İran giranna sef eyledik bu şeiri. Tebriz'liler bunu dimiştile, bu şeiri dimiştile. Ama biz oları sözünü bir haçça bu daire çalanı, besavedıdı bilirdi. Bir heççe ayrı cür olar dimişti. Biz bir ayrı cür didik ki onla herkes herkesin ahengini oğıyadı, şeirini oğıyadı, şikayet eylerdi heqqi yoğıdı, heqqi yoğıdı.

2.5.5.1.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

1. Men evvelin sefey ki oğıdım Tehran'na, bu dastannan bir tene şeir oğıdım Selvinaz. Bir cür sefe çiğmişti, kapağı vardı, bir zaman kedim zaman, sefeynen oğırdı. Çoğlar xeridar oldılar aldılar onnan o Selvinaz sefesinnen.

2. Bizim dört beş neğilimizde durna var. Köroğlu'da durna var, Kerem'de durna var, Kelbi'de durna var erz olsunamı hıdmetine ve bu Hamrah neğilinne durna var. Durna sohbeti var.

2.5.5.2. Görüş, Yorum ve Eleştiriler

Ara sözün bu başlığının altından anlatıcının siyasi, sosyal ve şahsi düşünceleri yatar. Anlatıcı icra akışı anında, sıra bu tür anlatmalara

geldiğinde yumuşak ve dolaylı bir eleştiride bulunabilir. Eleştiri olumsuz olduğu gibi sosyal ile siyasi durum hakkında olumlu düşüncelerini de belirtebilir (Başgöz, 2001: 90).

2.5.5.2.1. Seyidi Hikâyesi

1. Adam ki yaxşı oldu hemi Xüda'nın xoşi geli, hemi bendenin xoşi geli. Ama kolay oldu hemi Xüda'nın xoşi gelmez bölesinden, hemi merdumın xoşi gelmez bölesinden.

2. Bazı ayal de sahip ağıldı. Biler ki mesela bu kişinin dugunleri gelip narahattır. Onıyla böle nerm danışar, şirin danışar, yaxşı danışar, o helâli hemserin kelbini ele getiri. Ama bazı avrat diyer nem olup niye, olupta nem olup böle bir cur acıq ile danışıp onun kussası azdı çoğ olu. Bular tamam hesaptadırlar.

3. Mesele indiki kimin değildi. Möüz idi, kişmiş idi, iğde idi mesele badam ıdı, girdekan ıdı. Bular o zamanin cinsiydi.

4. Elan men mesela altmış yılda Hemedan'da âşığam eğer mena yol vereydiler bice kahvehanede men diyeydim heç yer olmaz eslen o kahvehanede. Ama geyr. Hemedan'da bu resim yoktur. Âşığı mesela o cur istemezler gele kahvehanede hemi beş nefer otura xoş ola hem de beş giran onun girine gele. Çenan mayıl değil âşığ dimeğine. Geldiler kahvehaneye mesela sizin velayetinizde resim bu curdur. Biri bir pul vere âşığa diyer benim bu dostumu tarif eyle. Bu resm sizin velayetinizde var. Çünkü biz geldik erz olsun Türkiye'ya Ankara'ya mesele orda neççe nefer mana enam verdi. Didi mesela bu eğanı tarif eyle. Biri enam verdi. Didi bu eğanı tarif eyle. Mende onun için şeir didim. Mesela Ankara'da.

5. Bir o zeman pulı mesela on tümen istiyeydin aparardın bazara adam hamı zad alardı.

6. Her biri iki dest, üç dest küt ü şalvar o zamanıylan küt ü şalvar yoxtı.

7. Dünenleri erz eyledim ki hamı nağılda men diyerem. Ele burda da diyerem, inşallah velayette cevanlar erz olsun bu şeiri bu nağılda değil ha ema munu ben diyerem nağıldaki cevan istedi övlene gerek bir kesi ala ki kelbi mehabetti kabul eyleye o veğt o da bu mehabetti kabul eyleye bu iki mehabet birbirini kabul eyliye.

8. Ey cevanlar bunu sizin için diyirem ye orda o velayette erz olsun, velayetin adı mubarekti da, beli erz olsun olar da işitsinler elan olar da işidirler, olar da işidirler.

9. Niye? Mesele dede toyın eylero, beş altı gün toydan sonra diyer oğlumcan, bu ne için böyük eylemişen bileye. Avrad da almışam, toyda tutmuşam, keşeng. İndi bu külfetin, bu da özin. Get her yerde gideren bir loğma çörek da benim övümden da bu külfetten subay senin cöğrün çekebilmem. Fikr eyle gör. Dede bu işi göre, sen bir loğma çörek çığartabilen ehli eyâliya yiyen ona göre diyiri.

10. Diyip mesele yaxşı oğlan dolanı, öyle yaxşı da gözel alar, yaxşı adamlan oturar durar. Ama bazı oğlan öyle bu qızı alar benim için nem eylicim? Tez aya, alıya. Baba, senin bu hem demin olecek, derdi gemi oleceğ, seninle munıs oleceğ ha bunu alan nemeyliyen bu hınabay yükünaho? Bu quşsay yükünü nemeye alayaho? Bir defa övda duran üzünü gören, yetti yıl adamın işi rast gelmeyecek. Bunu nemeyliyen? Qovına dimiri, diyiri esliment teyekten. Teyek esliment yanı yaxşı adamnan, düz adamnan, ser rast kişiden, eğilli kişiden, xanım avrattan.

11. Bunu hamı naverde men, milyarda cd'yo, naver dimişem, İstiriyoda bazile toyda da, nağılda görem cevan çoxtur. Diyerem cevanlar bunu sizin için diyirem ha. Diyer Heyder emmi, bizim de fikrimizde var ha. Hardan tapako sen diyen kızımız? Onı ki sen diyiren hardan tapak ha? Diyim niye çoğta höl olma. Birazce sebr eyle. Diyer, sebr helva pişer ey Xorasan'nen. Birezce sebr eyle taparan.

12. Elan beke neççe yüz cevan öle bu doğröver ketlerde Xüda Hamedan'dan erz olsun elan benim oğlum efseri nigahban-ı zindandı. Taze baz nizeşte olup. Erz olsun orda zindan çekiri. Ne qız bir güzeşte eyliri, dövlette eyliyipti yanı yüzdeneli eyliyip yüzo on iki tane sikke. Ayda bir sikke vere. Hardan getirsin bir milyon ayda versin? Yoxıdı vere ki. Kalıp zindanda. İndi sizin velayet bilmirem ne curdur, bu curdur öyle mesele mihriyesini mesele sikkedi ya puldı? Ya bir resminiz var.

13. Yanı pulın var, hamı yerde ihtiramin var, xetirin var. Ama Xüda bu yoskillığı heç kese erz olsun göstertmesin. Hemi xelk içinde adam xâr olar hemi zelil olar hemi xecalet olar.

14. Ağayan-ı muhterem bu Xeste Qasım'nanı burda Gülçin eyledim bu Seyidi nağılnde değil ha.

15. Mahsusu sözüm geldi bu yoskılığa ki heç cevanı Xüdavendi âlem dost düşmen içinde xar eylesin, bi pul eylesin.

16. Eğeyan ki burda eylemişiz. Hele ki eylemişiz öz sağlığına, bu cevanlar ki zahmet çekip gelirler ki İran'a çoğ zehmet çekipler hekki koyıplar bizim boynumuza ki hezelatlıklarınnan biz çığabilmek. Xüda bölelerini bi qeza eylesin. Buların sağlığına, eziz kişverimizin sağlığına, sizin mahalizin sağlığına, bice selvati Muhammedi lütf eyleriz Allahümme sali ala Muhammed ve ali Muhammed.

17. Neme hürmet eyler, cevanlığ verer, güc verer, huş verer, heves verer, güc verer, yaxşı ilm verer, yaxşı hosni verer ama kocalanna hamını elinden alıyo. Ondan sonra ölürü tükeni, ey dünyayı bivefa.

18. Felek men bir veğt Tehran'da, Tehra'nı sedayismesinde bernamemiz varıdı erz olsun kere çedağa varıdı reyis-i bernameydi. Giderdik ketlerden bername getirerdik. Erz ols men orda neççe nefer otağının kapısına yazmıştım mesele bir Süyeli şair o cur şairler, tariğ bilenler mesele yazmıştı herkes bice tarif üzünen bir söz xeber ala minniyef caizesi var. Men onlardan bir xaber aldım feleğ yanı neme. Didi feleğ hiç zad değil ama çarkifelek herkes diye feleğin çerki yoxtır, Xüda'nin çerki var.

19. İndi bir veğt diyirem, aşığa diyinen üç tene kafiyeli söz diginen, diyebilmezle.

2.5.5.2.2. *Âşığ Qarip Hikâyesi*

1. Bir veğt gören adam bir haççe düşkünledi, eli xâl oldu bu eli tayfa çennen mahal koymaz bilesine, qâr eyler bılsine.

2. Xüdavend inşallah tamamı qurbette zehmet çekenleri işini rast getirsi, işi pişrevt olsun, behş eliye gelsi, gelsi veteninne eli tayfa içinde xoş olsun.

3. Bu mehebbet bir misli çesbideksisi var. İki göyül birbirini istedi, yanı bu iki çestbide yapışar birbirinin üregine. Da onı ordan qazmak müşkildi. Görem bir qız diyiri gitmirem filankese, gidirem filankese. Niye?

Oniylen mehebbeti cezb olup. Ama der filankese gitmirem, o oğlan istiri ama qizin mehebbeti oniy üregine cezb olmırı. Diyiri men bunı, eğer Rüstem oğlı olsa men getmirim.

4. ...adamı gerek Xüda istiye. Xüda istiye cur olur. Xüda ister bende ister. Ama bir veğt görreyn insanı Xüda'dan dolanıp kardaş adama düşmen olup, dost adama düşman olup, konşı adama düşman olup. Niye? Xüda'dan böle gelip. Ama yaxşı ola, iğlağı Hezreti Eli'den sorıştıla, beşerin sermayesi nemedi. Buyurdı iğlağ u edep. Edep insana her yere diye çattırar. İğlağ insana her yere diye çattırar.

5. Baba dur eyağ üstte aştı bir heççe yiye, çayın iç, keşeng qeza da içiripler, baba yiyebilmi ki yiyebilse seney ihtiyacı değil ki ağe nemeylesin. Merezçilik qoymaya yiye.

6. Selam xoş amadi, xoşım amed ki amedened hezar canı girabi fedayı her qedemed. Dostlar bu aziz dostımızdı geldi buraya. Bu nağılı men diyirem ele bu neğilin şîrîn yerinde geldiya, şîrîn.

7. Selam selamü aleyküm xoş amedi.

8. Kedimne giderdile yirmi il, on beş il kalardıla, gelenne on tümen getirerdile. Bizim kendimizden bir nefer gitti bir Feday adınna adam, on yetti il kaldı qurbette gelenne on iki tümen pul getti. Didiler övüy yıkılması bu pulı ne cur hardan kazandın? On iki tümen. On yetti il, on iki tümen getti.

9. Adam var, dost üç cüredir: biri korğudı, biri yimekti, biri ema ele esli dosttı. Dededen babadan ne ğıyanet eyliyip, qeyrez yaxşılıktan suvay hiç zed eylemiyip. Ama ikisi biri yemek gelip dostılğ eyler, biri de korğar erz olsun eleseng o insannan doslığ eyler.

10. Pul her neme diyen görer. Her işi diyiren görüp, pul görüp. Puldan reşidte yoğtı ele, reşid puld eyle.

2.5.5.2.3. Şah İsmail Hikâyesi

1. ...övlad ki bir oldı, dede neneye çoğ eziz giram olar. Xüda hüsülesini versin bilesine. Bahanesi çoğ olup, ama övlad veğti beş altı oldu, birine bir keşide vurdin, öbürüde eğilli olup.

2. Yanı bir kes gider bir kesin malini getirip, ya pulını elinden alar, şad olar. Ama gene onin vefası yoğtı. Anı çekmez. O pul tükener. Xop, bes bunı puli gidip bu neme. Xüdavend buni xanebadesine, qasıplığına bereket salar. Ama oniy o özge pulin ki gücinen elinden alıp, onin bereketini keser. Beş günne tükeni, gene kalır bir pul. O'dı ki ama bunıki puli gedip, Xüdavendi âlem kudretinden bunin pulına, övüne, zindeganlığına, qasıplığına bereket salar, onnan çoğ olar. O pul ki gidip iki ile malı eleve olar.

3. İndi ele oğlan da yaxşı olsa hamı qız verer. Ama oğlan qulay oldu, geldi kapın çaldı, yoğ ağa benim sızıyne olmaz. Bunu peykar et. Ama oğlan yaxşı oldu, diyer minnetin çekerem. Kime verem, senin oğlından yeğ olar.

4. Yirmi yaşınna, on sekiz yaşınna oğlanla gereğ çennan baiş başa koşmıyan. Niye? Eğli pişmiyip, fikri pişmiyip o cur ki ders oğırı o derse çoğ sözler keşeng yazıpla onı dürüst meğzine, eğline, fikrine, istidadına erz olsun qalib eylemeyipti.

5. Bazı qız de bazı oğlanı isteye ya, dede nene her ne diye, bu oğlan eledi, böledi, diyer istemirem ha. Nemi xam, nemi xam. Ele gidirem buna. Başe.

6. Bazı cuvanezenler gediren elçiliğine ya bir veğt bir name verirey filankes oğlıyam, sözün rastı seni istirem. O qız ey gelmese de narahat olmaz. Götür elevezini yazar ki, yoğ benim namzad varımını Allah ayrı yerden seni işin rast getirsin. Ema bazı adamlar mene neme dedi, çıgofti bi men, abreti miverem. Baba bunu sana bir söz dimiri ki. Diyiri men seni istirem. Övüm, zindeganlığım, dedem, nenem, varım, senetim özüm ders okımışam da bunu murafa istemezki.

7. Bir veğt övin büyüğü kişi xelgi, ervad da sözüne gider, oğlan da sözüne gider, qız da sözüne gider. Ama bazı övde haş xanım bir dilever ki hiç başa gelmiye, kişi danışabilmeye, oğlan danışabilmeye. Kişi biçare gelir diye bunı bele eyle, diye yoğ. Elden sal. Kişi da biçare danışabilmez.

8. Ağo bazı qız görey öle evvel gece getiripler zefaf otağına, bir heççe xıtı xurda bu dede, nene alıp, oğlana diyer in nenem xerideye, in dedem xerideye. Helen bu gece zerf eyle, seherdi da. Hele inni bu iki tikenı nemeye benim başımna kağaray. Bezinin bele eğli yetişmez.

9. Xüdavendi âlem hiç kesi dünyada yuğardan aşağı getirmesin, xar eylemesin. Xarin sözi işlemez, xarin kovrı işlemez, xarin ihtiramı işlemez. Biz bice yoskıla toy sahap demez, geç git orda otır. Ama yaninin dört tene keçisi var, ona diyer filankes sen buyur o otağa. O geçsin orda otırsın. Yoskılık bir bela şeydi ki hiç başa gelmeye.

10. Tekebbur insanda gururdu. Çoğ büyük narahatçılıktı. Tekebbur insanın başına böyle işler getiri ki hiç başa gelmeye.

11. Xoşa kim senin halına ki dede nene bilesinden razı ola. Ama bazı övde bağaran, görürey oğlan oğlan dedeye karşığ eyliyi, dede oğlana karışığ eyliyi. Nene hamından çoğ karışığ eyliyi. Üş tane kargış karışıp birbirine. İndi bilmirem teskir oğlannadı, teskir dededi, teskir nenede. Bular üçünden de teskir var. Niye? Dede gerek oğlanla çennan baş başa koşmıya. İndi oğlan diyiri mene maşın al. Hekmen de diyiri al. Diyirem balam çeşm. Birezce qarımız ser versin çöl getsin elimize. Gideğ neğd alak. Ne nesi alak. Bu oğlanda danışmaz.

12. Bazı adam görreyn cehri bir şumal olar, bazı adam görreyn cehri beş şumal olar. Adam var o qedir cehri olar ki eslen o cehri başa gelmez ha.

13. Boğz-ı edaved mesele bir veğt biz bir nefere kine eliye, biz ona diyerik boğz-ı edaved. Edaved yanı yamanlığı üreginde kalıp.

2.5.5.2.4. *Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi*

1. İran kedim tamamı kişverlerlen genede geli gidi var elhamdullillah. İran'a hamı kişver ihtiram eyler. Hamı kişverin kişverler yanınna xatıratı, ihtiramı elhamdullillah hamı yerde eziz kişverimizin, eziz İran'imizi ihtiramı var.

2. Nece bizim İranlı o gıyretli, tesipli o yaxşı cevanlarımız İran'in cenginde gittiller erz olsun ciphede can verdile. Bizim kişverimizi abad eylediler, bizim kişverimizi düşman elinden nicat verdiler.

3. ...övlad dünyada ğeyri ğan olar, muvaffak olar, dünyada nakam olmaz, yoskıl olmaz, biçare olmaz. Niye? O ki biçare olar ağvali dinni. Dede üzünü ağ olar, nene üzünü ağ olar o'dı ki Xüdavendi âlem ağval dini bağışlamırı. Niye? Dede nene çoğ zehmet çekir, bir tane uşağ mesela bice böyle manenni bice kilo et erz olsun geliri dünyaya. Bu nene ne qederi renc

çekiri ne qedir buna süt veriri ne qedir bunun kucağında perveriş veriri ta kem kem kem kem geliri böyük olırı. Özü öz emri maiştini özü dolnadırırı.

4. ...adamzadı da Xüda'ydan sovay hiç kes tanımaz, hiç kes tanımaz. Feqet beşeri Xüda tanır ki bu beşerin ğıyalı çünkü bezerin tamamı ğıyalatı, bu üregindedi. Üregi de Xüda'dan sovay hiç kes bilmez.

5. İlm, oğumağtı. Bu nıvıştıni bağan, bura oğumağtı. Hilm o'dı ki bunu ki yazıpla burda bu nemedi, bunin neticesi nemedi? O neticeye diyerler hilm, o nıvıştıye diyerler ilm. Elbette özüyüz ders oğumuşız, iğtiyacı biz bu sohbetleri demek değil. Özüyüz elhamdullilah biliriz. Bele. ilmo hilm ikidi. Ama ilm oğıdın gerek hilminde hali ola. Mesele elif nemedi, be nemedi, te nemedi, se nemedi? Bular tamam bir ili Xüdavendi âlemi guftarı, reftarı, bendesine sıparıştı gönderip. Elif menem, tamam elifin vucudu bir qedri kejdı, hemişe nezerin bendemi yanında var.

6. ...bazı adam dostlığınan düşmenliğinen düşmenlik eyliyebilmez, dostlığınan düşmenlik eyler. Niye? Adam düşmandan ihtiyat eyler ama dosttan eylemez. Diyer balam mana dostıda. Bu bana ğıyanet eylemez ki.

7. Xop bu zenan xelgide zenani olmaz, hamı sözine inanay. Bir veğt görürey öyle, uşağ küçede biriynen dıkkıne, gelevuz eyliyip, eli deyip bura dıkkıne çizilip, bir kan gelip burdan. Görüreyn kişi yorgun, heste, çölden gelip kişini bele kızdırar ki kişi durar gider oniynen duva eyle, senin oğlin bunin benim uşağımın başı dağılıp. Baba dıkkene bura çizilip, kan olup eyibi yoğ. Nem olup meye? Ama gördin bir pişik bezedi, bir murafa bezedi ki hiç başa gelmeye. O'dı ki arvadda yetti tene merk var, herbirini işlede, mümküni on tane kan olar.

8. İndi buların, o qedir menası var, hiç başa gelmiye. Ama ağayan bağışlasınlar, menası buların diyilmiyi. Feqet şeiri diyiliri. Niye? Ege menası diyilse Hezreti Eli'nin uşağlığından terifidi, ta gele çığa o sinne salıhe ki zalım düşman zerbe vurdu bilesine. Diyilmiri, menası kalır.

9. Bu neğilde bu keşeng şeirler var ha. Böle şeirler var.

10. ...Eyer gerçek dise, bazı arvad ele diyer ama Xüda boynuna koymuş göre o didiği ele tamam lafımış.

11. Adam bir yerde pul tapa, oranı görenne ele yâdına düşer ki bir veğt burdan pul taptım. Pul yitirene bir veğt o yeri görenne diye men bu yerde pul yitirdim ha. Bu yerde pul yitirdim.

12. Yolladı nevazenne geldi, o zamanenin nevazendesesi elbette bu cur idi ki indi edeğli yoğ, indi selige gidip yuğarı elan.

2.5.5.2.5. *Mehmud Hikâyesi*

1. Övlat ki bir oldu eziz olar. Dede neneye belke muzahım olar. Çare yoğ, dede nene gerek bu övlatin covrını çeke. Niye? Bir tenedi. Ama beş altı tane ola ele biri şuluğ eyliye bir şapalak vura, öbiri rahat oturur.

2. ...o zamanna xop, ele şahıyna, alı veri vardı, milletiyne alı veri vardı, misli indi ki kimin. Yer alma, soğan, arpa, buğday, möüz, kişmiş, iğde mesele kedim, hurma o zamanın cinsiydi.

3. Elan mesele Tebriz'de baver eyle mümkinni beş tene, altı tene şerdar var. Niye? Elan böyük olup da. Da o zamannan mümkinni iki reset olup on reset. Yanı böyüglüğü.

4. ...âşığığ bir seğt işidi, bir nefer bir nefere âşığı ola çoğ seğti. Meşuğta âşığı ola, onanna seğti. Yanı iki nefer birbirine âşığı maşuğ ola misli ki olar ki heqıqet âşuğu meşuğo Yusuf-ı Zuleyha'yo, Leyli-i Mecnun'ö, Şirin'ö Fehrad'ö mesele Şirin'i Ferhad'ın menne kitabı var. dastanını billem bunun ta şeiri yoğtu, sernıvıştedi mesele. Kıtabını da bilmirem kim ele tapşadan götürüpo gidipo bilmirem hiç kim aparıp.

5. Zenan qısmeti bu curdıya, zenanna hile var, bezinde hile var.

6. O zemanne mesele dede oğlanı isteseydi, bir tene yaxşı at alardı. Ama indi elan, oğlan birden gidiri ne maşın istiri, elan ele henüz bu Bahar'da bu Lalejin'ne maşın alıpla, seküz yüz milyona. Mesele oğlan o maşın isteye, dede hardan getirsin. Xüda hamıya pişrev versin ki o maşınnan alsın.

2.5.5.2.6. *Xeste Qasım Hikâyesi*

1. Gitiyo bu ruzigâr bir curdu ki xop, insan istiyne mesele yoskıllık ola kenni erz olsun eleseng pişekârı olar.

2. Xüdəvend herkese duv eyledi, diyinne git ağır ömrünne xar olmıyan, ağır ömrünne zemingir olmıyay. Niye? Xarlığınan zeminlig insanı şikes verer.

3. ...elan danışmendler kitap yazırla, bu cur danışmendler yoğıdı. Elan memleketimiz elhamdulillah böle terakki eyliyip, böle danışmenler var ki niçe istedin.

4. Çoğ danışmendeler var Tebriz'de, çoğ derde deyen oğlanlar var. Niye? Âşuğları men hemişe berğurd olmışam. Beynullah her nece, her nece bilen âşuğ olup, bendeye ihtiram eyleyip. Menne ona ihtiram eylemişem.

5. İnni ki da başa gelmiri. Kişi eğer govur borcuna gitmeli olmalı, bice dest puti şelver övünne amadedi. Toya gidenne giyiri yanı kedim erbablardan teki diyerle bu erbabtı puti şelvarı giyip.

6. O zeman mesela âşuğın pulı üz altın bir şaha bir gıranıdı. Çoğ veren bir gıran vererdi.

7. O zemanna bu xelğın içinne işiğliğ yoğıdı, berğ yoğıdı, çırağ yoğıdı. Men püsüzünen toy çalmışam. Lalinde düzelderdile. Dört filtesi olardı kerçengâhıynan, fitile düzelderdile mesele orda ama hiç kes hiç kesi tanımazdı. Onnan sonra lembe geldi, onnan sonra çırağtori geldi, onnan sora bu bunyadi berğ her üstatımış, bunu başa geitirip. Xüdəvenedi âlem onin arızısını öz eliyen cür eylesin. Dünyanı abad eliyip. Kedim kelengunluğudu.

2.5.5.2.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi

1. ...o zaman kapılar böle mukem değıldi amana bendidi. Çannan maye yoğtu içinne mesele kapını ele.

2. Xop, cemalı ki keşeng oldı, o zinede hiç ihtiyacı yoğ, inni geti bu göze bir batman erz olsun sürme tök. Ne derde değer. Gereg özü, diyer;

Âşığıyam cade gözler

Merd merdi istese cane gönder

Sürme gözü işiğ eylemez

Gereg ola sade gözler

Göz gerek özü keşeng ola. Görmegi keşeng ola. Cemale yiye. Cuvanezen var, gözü keşeng ama burnu böledi. Cuvanezenvar görey ağzı keşengni ama bura böledi. Olmadı ki.

Ey merd oğlanlar, ey merd oğlanlar
Höl olmayin övlenemeğe, höl olmayin
Men Âşığ Heyder'em cevanlara çoğ elağam var
Siparişt eylerem diyerem höl olma
Dolan o gözelin ki mehebbeti bu kelbiyne karar tutıp, istiri
Senne istiren onı iğtiyar eyleginen

Niye? Ayrı şairde var. Diyiri;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim
Ne yaxşısıdır yâr aşinalığı
Sen istiyen o istemiye
Olar bulbulunan xâr aşinalığı

Zahirde dost ola, batinde yaman
Olar bulbulunan gül aşinalığı

3. Elan biz giderik bazı meclise, görürey bir konağ on nefer giderip döğrüne, aparay öve. Bezi otıra benim yanıma diyer Âşığ Heyder mene dimile hiç dur gidek, didim dimemişey, aparmamışay, çörek vermemişey. Çöreği veren, çöreği verele. Hürmet eyliyen, hürmet eylerle. Hıdmet eyliyen, hıdmet eylerle. Ama ğıyanet eyliyen ege o da eylemese terafası Xüda eyler.

4. Adam var, ele evvelinne eşki olar, adam var ele evvelinnen eslan eyekkabı ala bir lobanın çekmez. Ele sürükler ta ayakkabı par olar. Eşk hamı adamda yoğtu.

5. Kedimne bu mukam yarığlığ yoğudu, ahenger yoğudu, cuşkarlığ yoğudu. Bu vesailer, bu imkanatlar elan meğluğun elinnedi hamı işi görürü. Birden on mertebe, yirmi mertebe salırı. Bunu o vesileyi ki ahını cuşluğu o on yirmi merteben sağlayan, onun itibarına yirmi mertebe salırı. Kedim meğluğ bitebeqeye itibar eylemezdi, diyerdi terde sinni ağaçta sinniyo nemeyleyim.

6. Aman aman bazı xanımın reftarından, girdarından, fehminen, insaniyetliğinden adamin bazı mövge ömrünü çürüder da.

7. Bezi zeniynen vağen vağen eğli şuru heç yoğtu.

8. ...xop herkes bir büyügin eğillinin, nesihetinnen, emri merufunnan diye özünü kinare çeke, zeled aparar, zeled aparar. Bazı oğlanlar deme ele eyleme böle eyle ey baba olar kedimiydiya, ey baba. Görrey bir nehar uşağ çığtıyo, dareliğ gittiyo, du duman dağıldıyo.

9. ...o zamanna âşığ mutaduhuludu, bu vesatlar ki inni çığip, âşıqları gözden salıp xelgin gözünnen.

2.5.5.2.8. *Kerem ile Esli Hikâyesi*

1. ...xop Hezreti Eli'den sorıştıla, Elican insanın sermayesi nemedi? Hezret buyurdu iğlağo edep. Edep, iğlağ insanın sermayesidi. Yani görey bir tene bende getirey bir tene duvar çeke, iki tene kârgâr getire. Diyerey bu kârgêrlere bu qezepnaktı, ezbeze tezo niye işlemirey? Necad, nebed? İshlahad diyer seher gelme ha istemirem. İğlağın nemedi? İğlağ bir büyük sermayedi insanda hamı yerde yeri var hamı yerde meğluğ yanı ihtiram eyler, kime erz olsun o iğlağo, meramo, terbiyete.

2. Heves bir cürdu ki göre kişinin üç arvadı var, gene bir tene istiri sige eyiye. Dört arvadı var, bir tene istiri sige eyliye. Niye? Bu hevavı hevesti. İnsaniyetlik değil, hevavı hevesti.

3. Bazı xanıma korğunanna diyerle xanım, bazıne rudayvaslığtan diyerle xanım, bezi hovık bilirdi, diyirdi nebade hovıgımı kese.

4. Xop, keşengliği de varıdı, inni keşenglig olmadı, getir bura bice xelvar sürme tök, misli bir zohal çalasilla da göz olmaz, gözün özü gerek ele göz ola, keşeng ola. Annan yaraşa bu buruna, yaraşa bu dil dudağa, yaraşa bu husne, yaraşa mesele bu kaşa. Bular yaraştı birbirine o misli keşeng olar.

5. Ağo bazı kaynana çennan bu gelinin qedrini bilmez. Diqqene övü geş süpüre, bes nemeye gelmişey, inni neçe uyuğlamak olır, dur bu eve bir süpürge çek beh. Emma bazı yoğ, her veğt diyeri gelinni uyuğlası, cevannı uyuğlası eybi yoğa. Niye? İnsanı, edep varı.

6. Qedimne xop, arzı maiş ele varıdı, meye esverdar varıdı, meye bu selqerer varıdı.

2.5.5.2.9. Tilim Xan Hikâyesi

1. ...mesele oğlan, yirmi, yirmi dörd, yirmi üç ta otıza kimin oğlan gerek fikr eyliye ki özü için heqdar getire yanı övlene. Niye? Mövgesidi yirmiden ta otıza kimin gerek oğlan övlene. Ama inni bazı oğlan beke gidiri kırğ yaşına. Niye? Bağırı görürü ne besadda bir zad var, inni de şiirbalar, çoğ giran olla heqin bazı edamin ohdesinnen gelmiri.

2. İmam Rıza'dan sual eylediler, beşer istiyə yata peygamber Xüda, ey imam-ı heştum, insan istedi yata dünyada gerek neber yata, neber uyuğluya, neber diye, ne cür ola? Didi fermaış buyurdu, didi beşer Müselman istedi yata, gerek fikr eyliye hiç kese mektum degi. Çoğ sözler var, menası var, delili var. Yani gece istedi yata, didi bir gece men yattımo durmadım. Eyle sorıştıla bilesinnen. Ey resulu Xüda, ey imam-ı heştum men meknumam filankesten pul almışam, pul övde hazırdı ya seher ya iki günnen ya bir günnen aparacağam diyem bu senin heqqin ah. Ağacan sen mennen bir bili istiren üş günne, dörd günne vedesinnen geçip, bu senin pulin. Da men orda ne mektunam? Hezret buyurdu ölümün veğti yoğtı ki sen umud olay, seher diri kalaceğey, kişi niye qest hesabını vere, ya erz olsun ecel sen koymıyacağ kalay.

3. Kedim abırlı xanımlar ele bu İran'na resmidi, bizim kendimizden meğsusen bir tene xanım, otız il yaşmak vurdu ağzına qeynataynan başınan danıştı. Bir bile ihtiram eyledi qeynataya.

2.5.5.2.10. Göğçek Reza ve Dede Yadıger Hikâyesi

1. ...o zamanna elan biz gerek vagen şükr eyliyek, elan ne qedir vesile imkanat bizim teğti iğtiyarımızdadı. Qedim hiç zad yoğıdı, xelg biçareydi. Eger bir nefer Xüda nekerden bir küçük derdi oleydi, inni qurslarıynan yaxşılardı öyle ölerdi.

2. ...dünyada fesat mumkinni hamı yerde ola. Bala nispet sed bala nispet. Şeytanı söz dağıdan mumkinni ola.

3. Mesele birden beş yüz nefer oturıp, âşığ diyer nemedən diyim? Bu bir büyük sözdü, hamıdan bunu diyebilmez. Yanı her nemedən istiyiz diyerem, gerek bunu demiye nemedən diyim. Diye ağa men filan neğili, filan neğili, filan neğili billem, da ayrısını bilmem. Buların her birisi istiyiz diyim. Orfa muvaffak olar ama diyer nemedən diyim, xop, aşığ pestele

dünyanın tariğinnen. Dünya neber abad oldu, ne cür oldu, kaça abad oldu, hara abad oldu ordan pestelede di da? Özüy diyen nemedən diyim? Yanı hamızadını bilirey da.

4. Xop, Xüdavendi âlem hiç kimseden üz döndermesi, kocalığ insanın başına çoğ işler getirer. Kedim zaman âşığ sözi bütün kocalardı, sözü bütün diyebilmezdi. Men bir emim varıdı Âşığ Alla Murad kendimizin yağınına toydaydı. Biz gece gittik bir üş dört tene cevan, toya bağak. Ama men geldim pencere dalınna emim Abbas-ı Tuğarğanlı'dan diyiri. Geli diye beğenmez.

5. Yârı diyiri git eyle, baba âşığ getirip, ula âşığ nemeyliyeg? Bir dest org getir toy eyle mubarekbad eylesiya, âşığ nemeyliye, hiç.

2.5.5.2.11. *Mesum Hikâyesi*

1. ...insanna gerek fehmi şul ola da, ele bir qız istedi, bir beş tene qız içinne ya eyle bir danıştı, onin fehmi şulu ola, o qizinen bele danışa ki bu qız ikrah olmiya, şermende olmiya. Danışığın fergi var, danışığ var insanı aparar asımane, danışığ var insanı asımannan getirir aşığı.

2. Uşağta bir tene oldu Xüda dede nenenin dadına çatsın. Çoğ bağnegir olar. Gerek çoğ hövsüley ola. Ama beş altı oldu, biri şuluğ eyledi, bir şapalağ vura öbiride eğilli olur.

3. Nene yanı xanbade de deden çoğ zehmet çeker. Niye? Dede durur, sofanesini yiyer, gider şuğlunu dalıycek ne şuğlu var. Ama bu uşağ, zindeganlığ hamısı bu nene boyunnadı. Ta hetta şeğs geldi peygamber sellallahu aleyhi ve alihi ve sellem hıdmetine erz eyledi ya peygamber men nenemi on sekkiz defa dalımna getirmişem senin hıdmetiye, men bir sevap eylemişem. Hezret buyurdu bice gece o uşağ ayılıp, sen ona emcek nenen veripti, onı lay layla yuğluyuptu, sen o bir işin sevabını başa getirebilmemişey ha. On sekkiz defa gelip mene mustahabti, mene ziyaret eyleyip ama uşağ büyötmek, ona süd vermek, ona nesihet vermek, ona terbiyet vermek vacibti dede neneye. Övlada erz olsun nesihet vere, bezi dede oğlanı biçare eyliyi, bezi dededi. Niye? Yatır gün erte uyğudan dururu. Da diyebilmez oğlan namaz kıl, nene namaz kıl, gelin namaz kıl disi diyer özin kil, menne kilim. Ya gediri bu muğtelif, zadlar ki meğluğun içinne var,

mesele birile mevaddı. Erte duranna şur eyler, oğlanna bağar ona, obirisi de bağar ona da bu oğlana her ne nesihet eyliye, bu oğlana eser eylemez. Niye? Özü yaman yolınan gidiri, özü iğtilafo, muhtelif zindeganlıg eyleri, da onin dedenin danışıgı da bu külfete, ehli eyâle, oğlana eser eylemez. Oğlanna gider münkinni ele onin teki özünü erz olsun biçare eyler.

4. ...kedim zeman inni ki kimin aramış yoğtı. İnni ki kimin yanı kenun yoğtı elan var, bilmiri külfeti bir yana gidiri kimse ona bağabilmiri. Bir tene zenan mesela tek, gidiri dili tuturu gidiri Tehran'a, Neşed'e, Şiraz'a, Ehvaz'a, Abadan'a kimse ona eger o zen özü dürüst ola, kimse çep bağabilmiri bilene. Bu yollarda da tamam meğmur xelgten muazipti. Ama kadim herkes bir kol çommağıdı. Beş tene neferde yığardı döğrüneyo giderdi bice uzağ yolın gerdenesini keserdi, ola ki gücü çatardıla soyardılayo sirvetini alardıla.

5. Kedimne hekimli rahatıdı, ne ders istirdi ne xarce gitmek istirdi ne neççe kitap oğmak istirdi. Bice eleften el düzerdileyo el mendeno yaxşı olmak senden. Yanı yaxşı oldı oldı, öldü öldü. Dane elan ki vesile var, ne azımayış ne imtihan kedimkiler biçarelar, o cur zindeganlıgınan dünyanı veda eylediler.

6. Pulda bir hasiyeti var, her iş diyey pul görer. Her iş diyen ki o olmaz, hiç kes eyliyebilmez o onı cur eyliye ama pul eyler.

7. ...ey pul, ey pul çoğ işler görürey sağol pul, sağol pul. Da senden reşid hiç kes yoğtıya.

8. Xop, bezi adam sözü çoğ eyler, hemi şeytan olı hemi rehman olı. Ona diyerle iki üzlü adam. Yanı bu yanı bir üzlü, bu yanı bir üzlü. Bir veğt bu yannan bir şeytanlıg, rehmanlıg eyler, bir qedri bu yannan.

2.5.5.2.12. *Memmedî Gelgelli Hikâyesi*

1. ...kedimne musafuretlig basefa değıldi. Bugün gidirey mesele Tehran'a ele aşkama qeyidey. Bu vesilenni vella gene de on beş gün gidey Tehran'a on beş günne merizçiliğın çekey, işde tapmıyay on beş gün gene qeyidey vetene kırğ beş güne çekerdi.

2. O zamanın şirini her nemeydi ya möüz ya kişmiş ya ele şirini vardı, o tariğın şiriniydi.

3. Ki bugünleri günüdü, sahıbe zaman, şerikete Kuran, helifetel rehman o nuru dide bugünleri bugün erz olsun eleseng dünyaya gelmeğinin günüdü ki mineye şevan, selallahu aleyhi ve alihi sellem, sahip zamanin bugünleri erz olsun günüdü Xüda inşallah, onıyna sayesini Müselman'ın, milletin başınnan qem eylesin. O'dı ki İran'in puştuvanıdı, İran milletinin puştumanıdı, kömekidi. İran'a hiç kes hiç zad eyliyebilmez, hiç kes hiç zad eyliyebilmez.

4. ...beşerin bu kelbi birini tutsun, heqiqeten tutsun, o başabilmez, bu kelbini, bu bedenini evez eyliye, bu kelbini evez eyliye, bu qussan xınavan evez eyliye.

2.5.5.2.13. *Tahr Mirza Hikâyesi*

1. ...o zeman o cur o teriğte böyük olmamıştı, böyük şehr olmamıştı. Yaxşı şehirdi, tariği şehirdi...

2. Xüdaye erhemerrahmini, dergâhı keremi çoğtu, rehmi çoğtu, erhemerrahmini.

3. Tütü kuşuda dil biler, dil örgedirler bilesine elan benim bir tene nevam var Tehran'na bice dene kuşu bele örgedip, bele örgedip kalam pul verirle, vermiri.

4. ...medrese o zeman yoğıdı, o zeman medrese yoğıdı. Herkes sevad varıdı övünne, mesela bu uşağları yığardı, Kuran dersi vererdi. Da indi kitaplar ki muhterem adamlar, bihterin kitaplar tariğleri, tamamı dünyanın sözünü tariğ üzüynen yazırla bu vesailer, biz çoğ yaxşı bendeyik, yaxşı tariğte zindeganlığ eylerik.

5. ...kedimnen medreseler bu cur değildi, oğlanın ki ayrı ola qızın ki ayrı ola. Bir meğluğ bir rastı dürüst, hemi cevanlar hemi böyük sindler. Safsadiğ meğluğudular, rû rast meğludular. İnni bağıray görürey on iki yaşınna uşağ, bir nalayığ nalayığ sözler diyiri ki eslan hiç başa gelmiye eslan.

6. Xop, övlad bir oldı, Xüda dede nenenin dadına çatsın. Her neme diye gerek ola.

7. Xop, bu pul bir zad tuta üstüne gelmiye, her ne qad ola tükenir da. Ama gerek üstüne gele.

2.5.5.2.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. O zemanna meğluğın bir bile tercümayo, eğlo, fikro, ğıyalı dürüst değıldi. Merdum Türke safedi. İnni ki kimin ele elan mesele bağırı on beş, yirmi yaşınna oğlan hessabı ders oğırı istiri kâzı ola. Ama kedim ğeyir. Yarı heştad yaşındaydı kebir değıldi, kebir olmırdı. Niye? Zamanı o cur aparırdı.

2. Xop, varlıya xelgin itibarı olup ama yoskıl yoğ. Diyiri bir oğlanı ki qetar ilan düzüle düşer koğum, kardaş, eller gözennen. Yoskılılık bir curdu ki insanın işini vezini xelg gözüne xar gösteder.

3. Övlad çoğ muhimni, dede nene yanınna çoğ muhimni. Eger Xüda nekerden özinin eyağını burday kesey, uşağın eliye bir dene tiğ gide değe ağırı bu öz derdini dimez. Diyer balam bir cur eyliyek bu yaxşı olsun. Övlad bir bile dede neneye şirinni, eger övladda dede nenenin qedrini bile, eger qedrini bile.

4. ...inni bezi cuvaneze geti tirme giydir. Eleseng beke ağaç başıya parça salmışay, yaraşmaz ki. Gerek cemala libas yaraşa, hosne yaraşa, egle yaraşa, yaraşana yaraşa.

5. Xop, herkes herkesin meclisinne gide zehmet çeke, buni menzurunnadı. Gele zehmet çeker, pul vere pul verer, işliye işler. Ama biz mecliste görrek da adam var gelip bu cada otırıyo, şamı yiyero, ne bir ğıran âşığa verer ne meclise yetişer ne bir konağ aparar. Durar şemı yiyero, durar gidero qetqametu sela. Da hiç zad bilmez.

2.5.5.2.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

1. Âşığlığ çoğ kedimidi. Çoğ sabıkesi var, aparardılar. Xop, beşer cavenalığınna gerek fikreyliye, diyer belki kocalığta bir nefer mene yetişmedi. Bir beşşa pesmende eyliyim erz olsun cem eyliyim.

2. Bele indi bu şeirdi, men elli dört il bundan kabağ Tehran'na ireç ve erz olsun payide, kolpa üçinin şirket varıydı, millet mehelli naver istemişile, geldiler meni apardılar neziki üş dört il men olar için naver doldırdım. Evvel sef oldı, sefeyi giranbefi erz olsun ceve evaz diyerdile. Ceve evaz sora naver geldi, naver doldırdırdık.

3. ...bu eşk on kısmetti. Biri kişi bedeninnedi ama dokuzu zenan bedeninnedi.

4. Sağıolsun pul, tamam rengi boyar ha. Tamam reng her reng diyey, da dimez men boyamam. Her iş diyen görer. Elan diyirle bir kişverde, bir sağtımın salıpla yüz tebeke, xop, onı kim salıp? Pul salıp da.

5. Kedimne ki pul yoğıdı, deste deste eskinaz yoğıdı, çek yoğıdı. İki ğıran bir dağ qettindeydi.

2.5.5.3. *Şahsi Serzeniş ve İtiraf*

Ara sözüün bu kategorisinde anlatıcının şahsi problemleri, dert ve kederleri psikolojik boyutuyla ortaya konur. İçinde bulunduğu mecliste bunları rahatça ifade edebilen anlatıcı, karşılık beklemeksizin olay akışı sırasında anlatırken, bazen hikâyeye kahramanlarıyla kendisini özdeşleştirerek *benim gibi* kısa ifadelerle değerlendirmeler yapabilir (Başgöz, 2001: 91).

2.5.5.3.1. *Seyidi Hikâyesi*

1. Elan men mesela altmış yılda Hemedan'da âşığam eğer mena yol vereydiler bice kahvehanede men diyeydim heç yer olmaz eslen o kahvehanede.

2. Men heç kesi mecliste tanımazdım, giderdim o yana gelirdim. Ele karanluğta nağıl diyerdim.

3. Yanı bu Âşığ Heyder de bir tenedir. Yanı aşığığta yoğ ha. Ama nökerdir hamıya da. Hop nöker öyle bir tanedir da. Umudvaram inşallah bu nağılden istifade eyliyiz. Bu nağıl ebeden ebed qala bu nağılden da diyen olmaz. Bu nağılı da bu cur diyen olmaz. Bele.

2.5.5.3.2. *Âşığ Qarip Hikâyesi*

1. Elan mende bu Hemedan memleketinde tamamı Türkî yerlerde, her yere gitmişem, hamı yerde öle ağayan dubare diyipler öle toyımız oldu, öle bu aşuğu getirin. Niye? O ki başarmışam, xelkin kelbini ele getirmişem, sözünü dimişem, iğlağımı az olup çoğ olup Allah bereket versin dimişem.

2. ...âşığ âşığlan dost olmaz çoğ peğillip var. Âşığın çoğ peğilli, meni neçe on defa öldürüple, geliple övüme diyiiple Heyder Teyran'da getti toya orda tesadüf eliyipti. Bu biç xanebademi vaveyle şuyan, buyan, oyan mobaildeki o yan yoğıt telefon eyleyeler. Mesele hey tilifon ediple bura, ora ora ora ta toy sahebin övünne diyiiple yoğ baba yalannan diyiiple ha.

2.5.5.3.3. *Şah İsmail Hikâyesi*

1. Mesele men bunu dimem ha ama istirem o esli sözü diyem. Diyiri;

Bir buse versen mene kan olmaz

Men bunu dimem. Diyem;

Bice sene hegiget sözüm var

Onı disem kan olmaz

1. Bu sözler var erz eyledim, buları men dimem ama da didim da. Buları dimem. Niye? Men öpeyo, memeyo filan buları dimem.

2. Bu bagiye sohbetidi ki istedim memeyo zad buları dimiyem, erz eyledim bir veğt irad tutmıyalar. Bele.

2.5.5.3.4. *Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi*

1. ...indi burda şair keşeng nezme çekip bu barede, yaxşı şiirler diyiri.

2. ...mesele bende ki altmış ildi bu âşuğluğu elimden geldigim yola salıram, bir fesil öyle çoğ menimne qedrimi bildiler. Genede bilirdiler, ama veli indi da selige gidip yuğarı, xelğte begeniri.

2.5.5.3.5. *Mehmud Hikâyesi*

1. O kocalıp. Çoğtan erz olsun âşığığ eyliri, da o cur ki şayedo bayed kocalıp misli benim kimin. Menne da xal olmadı da, o cur ki şayeto bayet Âşığ Heyder geldi, Âşı Heyder geldi, da yoğ. O ado, o sano, o seso, o reftaro da ğer. Belki sebzdıyo, töhbeyi derviş. Elimizden geldiğicek gene erz elirik.

2.5.5.3.6. *Xeste Qasım Hikâyesi*

1. Men toy çalmışam on iki yüz tümen pulım olup, deyiple Heyder bu memleketi çaptı. On iki yüz tümen.

2. ...men bir bile dersim var, ilmim var, hilmim var ama men bu, bu sestem baş çığarmadım.

3. Da men ömrüm bir yere çatıp ki da yanı bu âşığığ başabilmirem da, yanı kocalığ hâlı maiyenni, hiç işe kadır değıl.

2.5.5.3.7. *Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi*

1. Bağtı varid oldi bice iki ay menne gittim, can teki gittim. Derler Âşığ Heyder geldi, Âşığ Heyder geldi, Âşığ Heyder geldi, Âşığ Heyder. O

çağırardı otağına, bu çağırardı otağına. Hey bu nağıl ki burda hıdmetize erz eylirem o cür revayeti diyeridim. Ağırem dediler bu cur olmaz da. Geli bir nâme yazak bunun çögürünü ki dadgahı inqılapta sağlayıpla, çögürünü getiribile, gidek yiğilek heyete. Heyette erz olsun bu bizim için bir qedri disin. Gittiler çögürü aldılar gettileyo, heyeti ferş eyledileyo çünkü dadgayı inqılap icaze vermişti. Mene didile Mesum Nağılı'nı diginen bizim için. Ağaye eziz biz Mesum Nağılı'nı didik, eyni o qelizo ruzixanlığ. Adam varıdı eved, adam varıdı erz olsuna on il, adam varıdı eslan neççe il ele bu cür kalmıştı. Ne teklifi ruşan olmuştu ki bilesine zindan veriple niye mesele bular üç neferden bir meğap mesele tutmuştula, ikisin tutmuştula bir kaçmış, birin tutmuştula, ikisin kaçmıştı. Bu bir nefer altı yeddi il, sekkiz, dokkız il ele orda hiçine zindanıdı. Ağlamak neber, neber ağlamak.

2. Gözden salıp, men hele ömrüm bir qedri da gidip bir hududa çoğ qussa yiyerem. Hiç zada, ayrı zada olsa yimemo. Diyem ey Xüda'yı mihriban, mene bu huşi hevesi verdin, bir bile men söz örgendim, bunu neçe gidim karıştırım torpağa. Ne qadir menne söz var, ne qadir ey ağayan. Mene diyerle âşığ Heyder emma eger veğt oleydi, men iki il üç il sözümü diyerdim. Gene tükenmezdi, ezbezke Xüda huş verip, peder cededden beş cededden söz kalıp mene, her biri neççe tene kitap.

3. ...zindane ele menne özüm bir veğt ele bu öz şuşuma göre desgir eylediler, iki ayda zindan çektim. Bir nefer ki ister azad ola, yiğilerle ona erz-i selam eye başarabilley bizim övümüze gitginen qussa yimesinle, bizde inşallah azad ollik. Bu zindanın resmidi.

4. İnni Köroğlu burda bir hesabı söz diyiri, munu men elli yedi il bunnan kabağ sef eyledim Tehran'na.

2.5.5.3.8. *Kerem ile Esli Hikâyesi*

1. ...inni burda âşıklar diyerler meme ama men dimem, meme dimem. Men diyerem iki daneler, men altmış ildi bu kişverde zehmet çekirem, hiç veğt sabık söz, nalayığ söz inniyeççe sözün içinne kimse tapabilmiyip. Elli dört il bundan kabağ, şirket-i İran giranna men bunu istediler sef eyledim, ele sefede de didim iki daneler. Dimedim.

2.5.5.3.9. Tilim Xan Hikâyesi

1. ...o zaman ki bu vesaad elan gelip adına diyirle org ya orkiz diyirle ki tamamı toylarda bu mutadoul olup. Âşîğın ağzınnan durri goher töküle erzişmend olup emma da men kocaldım, benim için veğt geşti. Ama bular ki tazeler saz alırlar ki örgerirler hey menede diyirle kelas koygınan, dimini kelas koydum neççe neferi örgettim istmirle, istemeyecekle. Men nemeye zehmet çekim oları örgedim. Da benim için erz olsun dünya geçip.

2. ...mecliste görmüşük da o qedir ot tökülüp başımıza ki hiç başa gelmiye. Hey xelg işare eyleyip Âşîğ Heyder, kişi gör neber ottı. Ona bir şeir de. Didim ah konağtıya toy sahibın yamanı geli. Heqqim nemedi ona şeir diyem, velle diyebilmem.

2.5.5.3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

1. Hamı işin peğaletliğı var, bu âşîğlığın hamından çoğ peğaletliğı var. Meni inniyeçe çoğınan yalanınan inniyeçe on defa meni öldürüple. Getmişem mesele Tehran mehalınna toya, bir qedri gej gelmişem bir iki toy olmuş gej gelmişem, yanı çoğ çığarıp Âşık Heyder ölüp. Çoğ bu âşîğlığın peğilliğı var.

2. Herkes sorışırı ele görürü, eh âşîğ sende kocalmışay. Bu eh nemedi da kocalmışam da eh kocalmışay. Xop, sende kocalacağay. Bu kocalıp bir eyb var, yanı özüde kocalecek da, özüde ölecek da. Filano sende kocaldın, yoğ sen ele kalacağey, ele bu sitte kıyamet gününe neçe. Bes bir iş ki cemmeye umum ola, nemeye için bir neferin üzüne men bele kocalmışam bilirem da. Da o Heyder değılem.

3. Bu sözleri kim yığabilir meğzine ağı.

2.5.5.3.11. Mesum Hikâyesi

1. ...bu kocalığ beitibardı. Gerek çennan dünyaya, bezi işlere umud olmıyay. Niye veğt çetıp da ömr eylemişey. Yuğuda istedi bir beş il kaldı, bu bir ömre oşkamaz. Men kocalığtan bir tene sefeyı oğımuşam vermişem ağaye Ehmedi'ye. Kocalığ bu curdu.

2. Heyif olay neğiller beyinden gittiler, heyif olay sözler beyinden gittiler. Bu biçere Heyder aparır bu sözleri karıştırar torpağa. Alan olmadı, xeridar olmadı evvel oldı çoğta oldı, belki az kaldı benim gitmeğime dova

düşe, o dedi men aparaceğem, o dedi men aparaceğem ema indi elim diyer bu Kerem'ne diyiri;

Yaxşı olar bu dünyada ucalığ
Belin büktü ey yaman kocalığ

3. Kocalığ bu sözleri benim heyif oldı, kaldı üreğimne. O qediri söz kalıp üregimne ki başa gelmiyen neme diyim ağı, neme diyim, neme diyim, neme diyim?

2.5.5.3.12. *Memmedî Gelgelli Hikâyesi*

Memmedî Gelgelli Hikâyesi'nde şahsi serzeniş ve itiraf ile herhangi bir rastlanmamaktadır.

2.5.5.3.13. *Tahr Mirza Hikâyesi*

1. Kedim meğluğ neme gördü biçara? Çırağ gördü, berğ gördü, maşın gördü, hevapeyma gördü, imkanat gördü, yaxşa gördü, tilivizyon gördü neme gördü hiç zad, hiç zad? Ta hetta men bir kende gittim toya, bir oğlan didi valla dedem diyiri âşığı getir benim yanıma. Gece gittim gördüm çoğ koca kişiydi üzden beş altı yaşta geçip o yana. Özü mene and işti. Didi biz otiz il gece bilmedik çırağ nemedir, gece ışıqlığ bilmedik. Ele gün varken şamı yiyerdiko, gece kerenguluğta otırdık, şebnişinlik eylerdik. Biz çırağ bilmedik neme ola?

2. ...inni cevanlar, ele iriye meğluğ içinne elin verip külfetinin elineyo, siğilipler birbirinin yanına xelgin. Baba bu seniyydi da, bu seniyni. Da bunin eliyen tutmuşay, siğilmişey bunin yanına bu ğiyabanın bir bile meğluğ içinne nemeye, bu seniynidi da. Bezi var eslan ele koşem bahem gidirle. Belke aralarınna bir mitir fesile var ele bahem danışırda gidirle. Ama bezi ğeyir.

3. Menne fikreylemişem dost-ı eziz, bu şiiri vesiyet eyleyem kebrinin daşına yazala bu şeir.

4. Menim sinni bir moğiyete çatıp ki da o Âşık Heyder ki diyerle Hemedan'na, İnan'na men o Âşık Heyder da degilem. Emma xop, o ki elimden geldiğecek bu neğilleri heyiftile, buları men aparaceğidim, katam torpağa ama sizden çoğ teşekkür eylirem ki gene bunu zinde eylediz.

2.5.5.3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. Bunu da erz eyledim huzuru hıdmetize yadigerlik. İnşallah bu şeirlerden istifade eyleriz, bu sözler çoğ heqqane sözdü. Bular bu Heyder biçarenin bu meğzinne konağtıla. Heyifti bu sözler karışa toprağa. Heyifti, heyifti.

2.5.5.3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

1. Men geştım zindana didile Âşığ Heyder iki ay zindan verele bileye. İki ay zindan verdile bileme. Ne bir gün bu yan, ne o yan. Ezbezke gidiple zindan çığiple, o qazıdaki kanını bilirle.

2. ...saz övdeydi ele bende kimin dedem ki dünyanı veda eyledi men o sazı sağladım. Ele mokemde sağladım, köştüm Hemedan'a ele o sazınan evvel şur eyledim munta kedim sağtı o selige ki elan var, çögür düzeldirle, çoğ gözel, keşeng, danışan, temiz, saz düzeldirle, o veğt o selige yoğıdı. Bir cür ağacı yapıştırdıla birbirine sim salardıla. İndi danışa xop, danışmıya xop.

2.5.6. Alkış ve Kargışlar

Alkış (dua), halk edebiyatında karşıdaki kişinin iyiliğinin ve mutluluğunun istendiği sözlere denirken; kargış (beddua) ise feleğe sitem, kötüye ilenme, lanet okuma biçiminde söylenen sözlere verilen addır (Artun, 1999: 111-112). Gerek alkışlar gerekse kargışlar halk edebiyatının diğer türleri gibi toplumun asırlarca tecrübesiyle pişip günümüze ulaşmış bir mirasıdır. Alkış ve kargışlar icra sırasında hem mecliste bulunanları eğlendirirken hem de anlatıma bir renklilik katmaktadır.

2.5.6.1. Seyidi Hikâyesi

1. Xamısı şad olayız inşallah.

2. Ey dadı bidad...

3. Vücidlarını Xüda biqeza eylesin inşallah ki zahmet çekiple geliple İran'a inşallah hemişe biz duvayik hemi sizin ordayik, hemi buların vucudi mübareğini ziyaret eyledik. Bizde hemişe duagiyik.

4. Ey dedem vay.

5. Bir iş getirim başıya ki qıyme qıyme etini doğruyyum.

6. Mahsusu sözüüm geldi bu yoskılığa ki heç cevanı Xüdavendi âlem dost düşmen içinde xar eylesin, bipul eylesin.

7. Ey ağayan ki burda eylemişiz, orda diyeler ağayan eylemişiz. Ağeyan ki burda eylemişiz. Hele ki eylemişiz öz sağlığınıza, bu cevanlar ki zahmet çekip gelirler ki İran'a çoğ zehmet çekipler hekki koyıplar bizim boynumuza ki hecelatlıqlarınnan biz çığabilmek. Xüda belelerini bi qeza eylesin. Bularin sağlığına, eziz kişverimizin sağlığına, sizin mahalinizin sağlığına, bice selvati Muhammedi lütf eyleriz Allahümme sali ala Muhammed ve ali Muhammed.

8. Böle ola mende varlımdı şükr olsun celaliya, şükr olsun celaliya.

2.5.6.2. *Âşığ Qarip Hikâyesi*

1. Xüda inşallah eziz memleketimizi, kişverimizi, sizin kişverinen böle Xüdavend şado muvaffak eylesin inşallah.

2. ...seherin ğer, ağibetin ğer xoş geldi, xoşum amed. İnşallah Xüdavend inşallah bir veğt olsı ki damad olup ya olecek, olup damad, beh, bes baba ey yar mübarek bada, inşallah mübarek bada inşallah toyına erz olsun inşallah mübarek bad diyerler. Xüda canınızı sağ eylesin, ömrü tulanı şirin zindeganlığı, xoşbeğtliğı sadetmenlik men arızı varım. Her üçüyüze orda vetende de her neme sizin koğım, kardaş, eli tayfa hamısını xoşbeğtliğini arzumendem.

3. Allah boynını vursun.

4. ...ey dadı bidad.

2.5.6.3. *Şah İsmail Hikâyesi*

1. Allah ayrı yerden seni işin rast getirsin.

2. Ey dedem vay.

3. Xüda inşallah üçünüzüde biqeza eylesin inşallah.

4. ...dadı bidad.

5. Erz eylerem huzuri hıdmetinize umudavaram ki inşallah murudu pesendinizde kerer tutsun. Xüdavend hemişe şadlıg versin, hemişe şado, muvaffak olıyız.

6. ...hemişe şado, muvaffak olıyız ve caniz selamet olsun inşallah. Heyderî Mehmedî hemişe duagıdı.

7. Erep dedi ey dedem çığtı.
8. ...ey dadı bidad.
9. Xüdavendi âlem biliyizi şado, mavaffako, xoşalo, xoşbeğt eylesin işallah. Âşığ Heyderî Mehmudî hemişe duagıdı.

2.5.6.4. Tuđarđanlı Abbas Hikâyesi

1. ...ey dedem vay neber olı indi.
2. ...ey dadı bidad.
3. Allah hamını xoşalo, xoşbeğt eylesin, elbette ki o vetenne ki bu navere qulak verecekler, bağalar Xüda hamısını xoşal eylesin. Bu üç tene cevamıda, Xüdavend bi qeza eylesin ki zehmet çekiple râh-ı dūr geliple İran'a, İran'nan Hemedan'a indi bahem birbirinin huzurındayık, bizde erz eylerik Xüdavend bu üç tene cevanı ordaki milleti ki bu bizim naverimizden istifade eliyecek, olar da biqeza olsı, bizim eziz kişverimiz İran'na hemişe biqeza olsun, dövlet u millet şado, muvaffak.

2.5.6.5. Mehmud Hikâyesi

1. Xüda hamıya pişrev versin ki o maşınan alsın.
2. Otıla, danıştıla, güldüle, çaldıla, çağırdıla, xoş oldula, Allah işallah hamını xoş eylesin, hamının kelbini şad eylesin, sızıyne bile.
3. Didile dur du dumanin dağılmasın.
4. Dedi baba buni deme, du dumanin dağılsın.
5. ...ey dadı bidad...
6. ...hukumat dedi vay dedem çığtı Xüdaya.
7. Didi nemeyleyim sözün gitmiri Xüda boynun vurmasın söze getmeri ki.
8. Didi dede çığıb ha.
9. Baba qız boğazın gelmesin, ağe neye bu işi görey.

2.5.6.6. Xeste Qasım Hikâyesi

1. ... ey dadı bidad...
2. Eh, övin xerap olmasın.
3. Dedi rehmetli oğlu deli olmuşay...
4. Didi du dumanin dağılmayı.
5. Rehmetli oğlu.

6. Didi du dumanin dağılsin.
7. Didi baba Xüda boynini vurmasin...
8. Allah dünyada hiç kes yoskıl olması, bipul olması, xar olmasın.

2.5.6.7. Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi

1. Dedi ele ey dedey nenedey...
2. ...didi rehmetli oğlu...
3. ...ey dadı bidad...
4. Didi du dumanın dağılma...
5. Görüm kartini, ey dedem vay, ey nenem vay...

2.5.6.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

1. ...gördüm ey dadı bidad...
2. Didi ey dedem vay.
3. ...danışırma dedem çiğip.
4. Kerem dedi dedemi çığatıp ele. Dedemi ele o çığatıp.
5. Hiç kesi Xüdavendi âlem yanı yuğarıdan aşadı getirmesin.
6. Xüdavend hamını selamet eylesin, bizim bu eziz dostumuz ki zehmet çekip gelip İran'a Xüdaven onida özüyü istiyenlerini, eli, tayfasını hamısını selamet eylesin.
7. Allah hiç kesi dünyada xâr eylemesi, ehli ayâl şermendesini eylemesin.

2.5.6.9. Tilim Xan Hikâyesi

1. Xüda hamıya nijat versin, şadlığ versin, selametlik versin.
2. ...bice dene pirezen, neççe du duman dağıtması, çağırıydı.
3. Mihri didi ey dadı bidad...

2.5.6.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

1. ...dediler ey dadı bidad biçerenin oğlı telef olup...
2. Didi ey dedem çiğti.
3. ...ses verdi bu dedi ey dedey nenedey.
4. Kemin kırđı du duman dağıtması.
5. Qız dedi ey dedem vay...
6. Munta eziz kardaşım ordan bura durup teşrif getirip, indi canı dilden bu dastanlarından teğdim eylirem. İnşallah umudvaram ki men qabil

değilem emma murudı pesendlerinde karar tutsın, orda yazsıla kitap eylesile erz olsun âşığığ bir büyük metlehti, çoğ büyük metlehti.

2.5.6.11. Mesum Hikâyesi

1. Soslendi ey tacirbaşı Allah yaman vermesin. Xüdavend sene qereğliğ, perişanlığ vermesin.

2. Dedi ey dadı bidad...

3. Didi ey dedem vay olmya bu qizlerin birini bağılyay menim boynıma.

4. Bular didiler baba, du dumanin dağılsın.

2.5.6.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

1. Didi ey rehmetliğlu...

2. Didi ey dadı bidad.

3. Ehmed didi ey dedem vay.

4. ...Allah inşallah hamını seği salamı xoşbeğt eylesin.

5. ...Xüda hamını şad eylesin.

2.5.6.13. Tahur Mirza Hikâyesi

1. Xüdavend inşallah hemişe şadlığ, hemişe selametlik versin.

2. ...menim nene du dumanınna beyinden gidip ya zinde kalıp...

2.5.6.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. Didi balam od tökülmesin başıya...

2. Didi bu övlad ki bir tene oldı, Xüdavendi âlem dede nenenin dadına çatsın...

3. Xop, Xüdavendi âlem hamini metlebin versin, hamı cevanlar arzularına çatsıla inşallah, eziz kişverimiz milleti, dövleti, milleti şad, muvaffak, xoşal.

4. ...o ona xeber verdi övünüz xerap olmasın.

5. ...kişi du dumanın dağılmasın...

6. ...ağo du dumanin dağıldı...

2.5.6.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

1. ...ey dadı bidad men bu almadan niye bu uşağa vermedim?

2. Allah mubarek eylesiyo, Allah xoşbeğt eylesin bileyizi.

3. Bu da yadigerli Âşîğ Heyderi Mehmudi der Hemedan erz-i edep, huzuri hıdmetize erz eyledim. Temam burdaki sen varay, ordaki dostı refik var, hemkariy var, eli, tayfay var, xanebadey hamısına erz-i selam o ki elimnen gele, neççeki diriyem vucudı mubarekizce hıdmet güzarem Allah bileyizi biqeza eylesin inşallah.

2.5.7. Mizah

Bir milleti oluşturan bütün fertler, o milletin kültürünün oluşturduğu hayat içinde ruhsal ve zihinsel bakımdan, uyumsuzluk, dikkatsizlik ve bedence uygun olmayan hareketler görünce tepki olarak gülmek şeklinde bir tarz ortaya koyar (Tural, 1993: 117).

Walker, tahkiyeli folklor ürünlerinde mizahı üç başlıkta ele alır:

1. Duruma bağlı mizah: Saf kişilerin kurnaz ve eğitilmiş kişiler tarafından alaya alındığı durumlarda ortaya çıkar. Hazırcevaplık, maskaralık ve soytarılık ön plandadır.

2. Karikatür: İsim ve unvanlarında mizah unsuru bulunan Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa ve Bektaşî gibi tipler.

3. Söze Bağlı Mizah: Taklidî kelimeler, tekerlemeler, kelime oyunları ve fıkraları içine alan gruptur (Görkem, 2000: 148).

2.5.7.1. Seyidi Hikâyesi

1. Bu selam hekayeti benim bir dostum var bu selamı o diyer. Diyer men gettim bu xanım alar üzüne diyer ha. Diyer gettim bu xanım alam, nenesi oturmuştu, dedesi oturmuştu, benim nenem oturmuştu, menne oturmuştum, bu getti yazıya geldi bir selam verdi, getti yazıya geldi bir selam verdi, getti yazıya geldi bir selam verdi. Belke biz iki saat ottık orda, otuz tane selam verdi. Otuz yıldır getirmişem bir tane selam vermeyip mene. İndi neçe. Hesret kalmışam bir ihtiram eyleye selam vere ama övlerinde elli selam verip menä.

2. Bir defa övda duran üzünü gören, yetti yıl adamın işi rast gelmeyecek.

2.5.7.2. *Âşığ Qarip Hikâyesi*

1. Bir veğt diyeren bilesine xanım bu iş burdan buradıya ağzından çığmaya. Seher görren küçenin o başında diyirile. Baba, Allah boynını vursun. Men didim buni hiç kese dime. Arvad söz sağlamaz.

2. Didi valla qurda dediler, get dovara otta dağla, dedi qurt niye ağlirin. Didi yalan elava eyle qurdu verseler tamam şiltefer eylirem.

2.5.7.3. *Şah İsmail Hikâyesi*

1. On sekiz ere gitmişem. Niye? Bilmem. On sekiz ere gitmişen? Dedi beli. Bes neme? Baba mey on sekiz er olır. Sigeden, heramından, helâlından. Ele on sekiz er.

2. ...adam var övünde yalandan diyebilmez bice sige eyliyeceğem. Kırğ gün övde hurafadı. Yalandan ha, gerçek olsa, dadı bidad.

3. Bazı mövge bir yer salala, bazı mövga bir cur yer sala. Bu da iki curedir. Biri acığınan yorganı şark atar ora. Diyer durmadın yat. Ama bazi keşeng edebınan, yerin salar yastığın düzelde mizan eyliyer. Diyer yorulmuşay, dur erz olsun uyuğlagınan.

2.5.7.4. *Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi*

Hikâyede mizah unsuru bulunmamaktadır.

2.5.7.5. *Mehmud Hikâyesi*

Hikâyede mizah unsuru bulunmamaktadır.

2.5.7.6. *Xeste Qasım Hikâyesi*

1. Erved cemaat peğid olar, ege deye bir tene ayrı alaceğem, bir tene siğ eyliyeceğem o arvadde övde hekmen bir büyük mefsede murasa salar. Niye? Arvad peğil olar. Diyer dünyada ele benim arvad. Yaxşıyamı nebaye sene ayrı adam alay.

2.5.7.7. *Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi*

Hikâyede mizah unsuru bulunmamaktadır.

2.5.7.8. *Kerem ile Esli Hikâyesi*

Hikâyede mizah unsuru bulunmamaktadır.

2.5.7.9. Tilim Xan Hikâyesi

1. Men bazı mecliste bir neççe nefer olı, gülmek için diyerem ağayan qeyğanenen numrunın neme fergi var. Hey fikr eylerle Âşık Heyder bizimden tapmaca xeber allay, diyirem yoğ baba. Bu bezi geynene bu damad için pişirer, bu numruynen geyğanenin neme fergi var. Bilmezle, diyerem numrunu un tökerle üstüne, bu yumurtanı karıştırarla, yağınan qızardala ama erz olsun geygeneği veğt ki bu esası koyar ot üste, bir kaşığ yağ töker, yumurtanı sindiriro salar onin içineyo orda pişero, getirir koyar ora. Ona geyganağ diyerle ama onı ki bezi vefalı geynene pişer küreken için un ketar içine çalar, o veğt bir üzü pişer, bir üzü pişer kiptirmizi, kedimni sarı yağ var, biz sarı yağ diyerik, çiçek yağ diyerik kedim varıdı. Yâdı geyr olsun.

2.5.7.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

1. Reza dedi baba bu oğlı kedimiler kurda didiler git dovara, kurtta ağladı. Dedi niye ağlıray? Didi korğam yalan ola. Velle meni göndererle dovara mene toyu beyramımnı. Dovarları kırramo yiyerem.

2.5.7.11. Mesım Hikâyesi

1. ...elan erte bizim bağışla külfet didi bu gece men düşürdüm suv içine, boğulurdım. Meryem çığadilmedi, qizim çığadabilmedi az kaldı boğulam, istirdim hovar eyliyem. Bu gece men bu yağunu görmüşem. Didim yağın orda bir quyu var oraya düşürdin.

2.5.7.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

Hikâyede mizah unsuru bulunmamaktadır.

2.5.7.13. Tahir Mirza Hikâyesi

1. Gördü bir tene qiz mecmey başınna geliri, gene rehmet o Xan Verdi qizine. Herkes bunin yüzüne bir defa bata mümküni işi hiç rast gelmiye. İnni istiri onı vere Tahır Mirza'ya.

2.5.7.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

1. Bir veğt gördü bice dene on, on iki yaşınna uşağın ilişiyle kolunnan o ağlırı bular bende çiyen vururla, o ağlırı bular baba gel. Bir cuvanezen getirip ki dünyada dahi yoğtı.

2. Bele, gördüle bu bice uşağı vura vura getirirle heyete, ağlaya ağlaya heyetten çığır kaçır. Vura vura getirirle heyete, heyetten pillerinen gidiri dama.

3. Menim bir yoldaşım var, ottiz ildi toy eyliyipti. Özü and içer diyer gittim bu qizi görem, nenesi otırmuştı, dedesi otırmuştı, benim nenemne otırmuştı, menne otırmuştı. Bu qiz gitti yazıya geldi, didi selam, gitti yazıya geldi, didi selam, gitti yazıya beke ottız dene selam verdi bize. Elan ottız ildi getirmişem bir dene selam vermeyip bize.

2.5.7.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

1. Arvadda peğil olup aman diyen bice siğe eliyeyeğem, kırğ gün övden murafadı. He yalandan diyen ya, gerçek ki desen da kıyamat koptu. Ele yalandan diyen bice siğe eyliyeceğem. Ta tele o bizim şehrekte bice kişi övünne yalannan şugluğane ha dimişti bice sige eyliyeceğem, xanım gitmişti bir devayı almıştı getirmişti tökmüştü qeza içine kişini kişiliğten salmıştı. Elanna şikayetleridi üş dört ildi. Arvad peğil olar, kişi gide ayrı arvad ala.

2.5.8. Benzetmeler

Gibi edatıyla birlikte kullandığımız benzetmeler, anlatımı somutlaştırma yoluna giderken aynı zamanda benzetilen unsurun daha iyi ya da daha kötü anlatılması için dinleyiciye olayın abartılarak verilmesini sağlayan sözlerdir. Bu durumda anlatıcı, anlatıya renk katmakla birlikte, dinleyicisine sanatkârlığını da göstermiş olur. Güney Azerbaycan Türkçesinde *gibi* yerine aynı fonksiyona sahip olan *kimin* ve *teki* edatları kullanılır.

2.5.8.1. Seyidi Hikâyesi

1. Derya kimin malım coşup.
2. Menim oğlım maşallah çırağ kimin ruşendi.
3. Biz pervane kimin dolanak senin başıyna.
4. Hercayi kuş kimin yuvasız olma.
5. Şumşak şakkası berg-ı çınar.
6. ...bu balğ kimin istiri uta bile bilelerini.

2.5.8.2. *Âşığ Qarip Hikâyesi*

1. ...mâh-1 munavver, xurşud-1 xâver Yusuf-1 kenheneden mevbuğter.
2. Misli Züleyha'ynan Yusuf kimin.
3. ...mırığ sövlet cellad tebiyet kiminni.
4. Bu gözel huri qılman oşkar.
5. Git kinara ey mekr-i zenani hillebaz...
6. Huri kimin yoldaşın var.

2.5.8.3. *Şah İsmail Hikâyesi*

1. ...bir nefer atınan ne cur ejderha kimin geliri.
2. ...bir tene qız mâh-1 munavver, hurşud-1 xâver, Yusuf-1 kenheneden meğbulter.
3. ...bir tene cuvanezen misli on dört gicelik ay kimin otırıp.
4. Gördü bu çadırı yanınna bir tene at ejderha kimin otı böle biçiyö, yiyiyo.
5. ... bir tene cevan şumşa şekkesi kimin belgi çınar.
6. Güftarın şîrînni, özün misli ay kimin.
7. Huriyen melek kimin bağırar.

2.5.8.4. *Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi*

1. Bu dağlarda Mecnun kimin intizarem.
2. Xüdavendi âlem erz olsun Özbeg Şahı'na bir tene huri qız verip, huri teki cuvanezenni bağışlayıp Abbas'a.

2.5.8.5. *Mehmud Hikâyesi*

1. ...gördü bir tene cevan şumşar şekkesi belgi çenar.
2. ...bir tane qız, mâh-1 munavver, hurşid-i xâver, Yusuf-i kenheneden meğbuter.

2.5.8.6. *Xeste Qasım Hikâyesi*

1. ...bir tane cuvanezen mâh-1 munavver, hurşud-1 xaver Yusuf-1 kenheneden meğbuter...
2. Köhne üstatlar kimin.
3. Köhne qebaleler kimin.
4. Çalğannay sonalar kimin.

5. ...seniy mehebbetiy misli bice parça gül kimin.

2.5.8.7. *Köroğlu Nigar Xanım Hikâyesi*

1. ...bice dene cuvanezen, mâh-1 munavver hurşud-1 xaver Yusuf-1 kenhendeden meğbuter.

2. Eger istiyem ceng eyliyem meni oşka ejdeha.

3. Kuş teki uçmuşam.

2.5.8.8. *Kerem ile Esli Hikâyesi*

1. ...Erzurum'na ele bir sultan kimin adamnı.

2. Vağen misli bir huri qilmani gördüm.

3. Ama huri kimin özüdü.

4. Nene bu dedenin misli câdigeridi.

5. Misli kuş kimin pervaz eyliyip uçmuşam.

6. İnni oğlan cuvanezene, cuvanezen mâh-1 munavver, hurşûd-1 xaver, Yusuf-1 kenhendeden meğbuter cuvaneze.

7. Men sövmüşem Esli kimin maralı.

2.5.8.9. *Tilim Xan Hikâyesi*

1. ...iki tene tük, ulduz kimin ağarır.

2.5.8.10. *Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi*

1. Gördü beden misli gül kimin cernal, misli gül kimin.

2. ...cemalıy misli penceye afitab kimin gül teki cevan olmışay...

3. ...elan benim bu dōşüm derya kimin her bir zadda mouj vururu...

4. Derya kimin men çoşaram.

5. Bu meğluğ dedi baba, ağıo erbab sen getirmişey bir tene ejderhaynan bir tene çöl dovarı ağa ejderhaynan tel vurabilir.

6. Gül kimin saralmışam.

2.5.8. 11. *Mesım Hikâyesi*

1. ...bağıtı gördü bir tene cuvanezen mâh-1 munavver hurşud-1 xaver Yusuf-1 kenhendeden meğbuter bir dene cuvanezen...

2. ...ikimizde âşığō meşuğ manenni Leyli'yi Mecnun kimin birbirine giriftar olmuşik.

3. İndi Mecnun kimin dolan göynüm.

2.5.8.12. *Memmedî Gelgelli Hikâyesi*

1. Cellad kimin hükmü var.
2. ...bir tene cevan, misli qızıl gül kimin rengi solıp...
3. Bulbul kimin nale eylerdim gülümne.
4. Sararıp gül teki solıp.

2.5.8.13. *Tahur Mirza Hikâyesi*

1. ...neççe dene çadır lemelifla kimin geçip birbirine...
2. Yârım keklik kimin sese gelip.
3. Bu qız pervane kimin dolannı bu Tahur Mirza'nın döğrüne...
4. Üregim derya kimin çoştı.
5. ...su dağın astınnan, derya kimin çığıp omı red eyleyip o bağa.
6. ...üş dört tene cuvanezen mâh-ı münavver xurşud-ı xaver Yusuf-ı kenhendeden meğbuter.
7. Bulbul kimin ayrılmışam gülümnen.

2.5.8.14. *Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi*

1. ...başın dişim kimin, başının tükü dişin kimin ağara...

2.5.8.15. *Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi*

1. Ema derye kimin gem Allah veripti mene.
2. Misli bu pervane kimin istirdi dolana Hemrah'in başına.
3. Saralıptı lale kimin solıptı.
4. Bir tene güzel getirip mâh-ı munavver, xurşud-ı xâver Yusuf-ı kenheneden mevbuğter...

* * *

Boratav, anlatıcıların hikâye üslubunun teşekkülünde onları, kültürel birikimi, dili kullanmadaki hünerleri ve Türkçeyi kullanım şekli ile irtibatlandırmaktadır (Boratav, 1946: 52-53). Hikâyecinin kullandığı söz kalıpları, yansıma kelimeler, benzetmeler, sıfatlar, deyimler, atasözleri, mecaz ve mübalâğalar hikâyecilik geleneğinin unsurları olarak kabul edilebilir (Görkem, 2000: 153). Âşık Heyder'in usta bir anlatıcı olduğunu hikâyecilik geleneğinin bütün özelliklerini kendi üzerinde barındırması ile

usta-çırak ilişkisi sırasında öğrenmiş olduğu bilgileri yerli yerinde kullanmasıyla açıklayabiliriz.

Âşık Heyder'in kullanmış olduğu dil yapısını, günlük konuşma dili ve hikâye dili olarak ikiye ayırmak mümkündür. Böyle bir ayrıma gitmemizin sebebi ise günlük konuşma dilinde Farsça kelimeleri yoğun bir şekilde kullanmasına rağmen hikâye diline geçtiğinde sade bir Türkçe'yi tercih etmesidir. Dolayısıyla hikâyecilik geleneğinin ana dili olan Türkçe ile zengin ifade gücüne sahip olması, bölgede Türkçe eğitim-öğretimin resmî olarak yapılmaması ve sözlü kültür ortamında zengin bir şekilde varlığını sürdürmesinden kaynaklanmaktadır.

3. BÖLÜM

HİKÂYELER

3.1. Seyidi Hikâyesi

Selamı Aleykum dostânı eziz. Huzuri hidmetinize erz-ı edep inşallah ki hemişe şado hemişe muvaffak olıyız inşallah. Eziz dostlarımız erz olsun beyremden gelipler bura menden Hacı Heyder Eli'yi Mehmudi ve merüf Âşık Heyder. Hemedan mahalinde Xüda Hemedan'da. İnşallah istirem bir tane dastani şur eyliyem huzuri hidmetinize inşallah umudvaram istifade eliyiz. Xoş olıyız hemişe. Erz olsun bizimle hemişe size duacıyık ki elhamdillillah hem vetenimizi erz olsun beyrem velayetinen, şehrinen, kendinden orada hamınız xoşalo, xoşbexto, saadetmend olıyız inşallah. Evvel bizim resmimizdir konağa bir xoş geldin diyerik ki konak resmen tebiyeten konağa ev sahip xoş geldin diyer. Diyer;

Müşerref buyırdın teşrif getirdi

Xoş gelmişen eyeğleri eğrimasın

Arızım buyidi cemâlin görem

Çok lutf eylemişen eyeğleri eğrimasın

Arızı budi ki mesele bir dostu bir dost ister göre, vakt eylemez ama göre toy meclisinde mesele bahemdigar orâ davet olar. Birbirini göreler ve birbirinden didar tazelerler ona göre diyiri “Arızım buyidi cemâlin görem” cemâl üzdu, sûretidir insanın cemâl. Mesele her yer bir cur diyer da. Mesela bizim Türkümüz cemâl biz mesela hösne diyeriz cemâl bu üze diyeriz cemâl. Yani;

Üzüni gördüm xoşal oldum

Xoş gelmişen eyeğleri eğrimasın

Sen geldin otağa nur doldu tağa

Sen gelen yollara qurban sedeğa

Yani sen geldin otağa bizim otağımız, övümüz, uşaklarımız seni gördü şad oldu. Misli beyrem güliydi. Sen gelen yollara qurban yani sen gelen yollara orda olaydım qurban keserdim bileyseniz. Yani bir tane dosta, resmen bir tane qurbanlık yani duvar başı keseydi ona qurbanlık diyerler. Erz olsun;

Serim qurban olsun senin kimin konağa

Xoş gelmişen eyeğleri eğrimasın

Ondan sonra diyiri konağın bir mahsusi adi var. Türk içinde ve Hazreti Resûl mihraca gidenne Xüdavendi âlem meleklere dedi. Sefe durun menin Hebibim geliri. Diyer;

Beherin feslidir bir yaxşı hevâ

Bülbüller okurlar bir yaxşı nevâ

Odiki bülbül okir onun sesine nevâ diyerler.

Bülbüller okurlar bir yaxşı nevâ

Konağa diyerler ey Hebib-i Xüdâ

Çünkü Xüdavendi âlem Hazreti Resûl-i Hebib didi benim konağımı. Sefe durin onu istiğbal eyleyin. Yani istiğbal bu konağın diyerler hoş gelmişen, hardaydin, çok lütf eylemişen buna diyerler istiğbal. Yani o konağa lezzeto, baxşışo mesela onun kelbini şad eylemege diyirler istiğbal. Beli;

Senin teki konağa canım qurban

Xoş gelmişen eyeğleri eğrimasın

Kızıl guli deste deste bağlaram

Bağlıyiban yaxşı dosta yolaram

Görelim mesele birinin toyıdır bir tane mesele özis kimin dost istiri gide onun toyuna. Dede diyer eli kuru gitmiyek gidek bir deste gül alak, aparak dostın toyuna.

Kızıl guli deste deste bağlaram

Bağlıyiban yaxşı dosta yolaram

Eger min yıl kalan gözlerim üstinde saqlaram

Pefe diyer eğer min yıl kalan, pebe sözdi diyir da onun yüreğini xoş eylemeğe diyiri.

Gözüm üstte saqlaram

Xoş gelmişen eyeğleri eğrimasın

Bunu biz evvel-i mecliste durug eyeq üstte evvel bu şeiri diyerik. Ondan sonra diyerik. Her yerde cemaat-i Müselmanın celesesi olsun gerek Hazreti Eli'nin orda zikri xeyri ola. Çünkü erzişmendi, ağadı, evvel imamı. Eli bir gün bozirgevardı ki Xüdâvendi âlem Eli'nin bihterin şeğs yaratıp ki heç başa gelmeye. Diyiri;

Ara yerde sahralarda kalanna

Ha çağıram Şah-ı Merdan Eli'ni

Hakkin dosti mihracına varanna

Orda gördü Şah-ı Merdan Eli'ni

Beli. Eleseng;

Selman pak şîr elinde kalanna

Şah-ı Merdan şîr elinden alanna

Qeyze gelip zülfigârı çalanna

Zerre saçtı Cebrâilin perini

Elbette bunların çoğ menası var. Çoğ danışığı var ki bu şiir mesele neber oldı, neber oldı, neber oldı? Eğer o cur olsa bu nagıl tulanı olur tükenmez bugün. Biz istiyik inşallah bugün bu nagılı tüketek. Eğeyan icazesiyen mahsusan bu dostlar ki burada teşrifleri var o dostlarda ki orada teşrifleri var. Xamısı şad olayız inşallah. Eğeyi eziz diyiri;

Selman pak şîr elinde kalanna

Şah-ı Merdan şîr elinden alanna

Qeyze gelip zülfigârı çalanna

Zerre saçtı Cebrâilin perini

Hakkin dosti mihrac yolin yeridi

Erşin üzünü melaikler bürüdü

Erşin üzünü Hazreti mihraca teşrif aparanna her neme melek var idi. Erşin tamamı mertebelerini tuttular ki Hazreti Resûl sallalahü aleyhi ve âlihi vesellem ve ora teşrif aparırdı. Ona göre diyiri;

Hakkin dosti mihracına varanna

Orda gördü Şah-ı Merdan Eli'ni

Hakkin dosti mihrac yolin yeridi

Erşin üzünü melaikler bürüdü

O kim idi şîr donından yeridi

Harda tuttu resullah yolını

Hazret bir tane şîr şiklinde Hazreti Resûl'in yolın bağladı. Bir tane engüşte giran baha Hazreti Resûl verdi o şîr'e. Onı diyiri beli. Elbette bu şeir Abbasi Tuğarğanlı var. Tebriz'in bir terefinne bir mehelli ver, bir kend var. Benâmı Tuğarğan. Yani kelemisi Tuğarğan oralıdır. Mesele bu şeir oranı. Onın dastanı desem bu şeir diyili beli;

Hakkin dosti mihrac yolin yeridi

Erşin üzünü melaikler bürüdü

Şîr donından yeridi

Orda tuttu resullahın yolını

Erz olsun. Abbas diyer;

Mende billem

Mövlam nijat vere mana şad olam güllem

Men ağam Şah-ı Merdan'i özüme kömmek billem

Gözden salma şikeste Abbasi kuleyni

Bunu da o nagili hele pestelememiş, dimemiş, şur eylememiş. Bir öyle diyerik xoş geldin, bir de Eli'den diyerik.

İndi teğaze eylerik ağayan ki eyleşip, teğaze eylesinler neme nagılı diyim? Mesele bir nefer diyerik ki Âşık Heyder, mesele eleseng Gerip nagılını diginen, biri diyer Şah Esmail'den diginen, bir diyer Tahır Mirza'dan diginen, biri diyer Seyidi'den diginen ama biz istiyiriz inşallah bugün Seyidi nagılını evvelinden diyek tâ ahir neticede tükenenne bu nagıl teknil ola. Ağayan istifade eyleyeler.

Diyirler erz olsun zemeni kedim elbette bu nagıllar kedim sohbettir da sine be sine vasl olup, o bir cur diyip, o bir cur diyip, o bir cur diyip ama men çünkü pederced dededen biz bu şuldayik nagılı teknil bildik neber diyek? Teknil bildik o nagıl ne curdur, neber olup tâ olup Seyidi nagılı.

Beli İravan şehrinde erz olsunamı hıdmetine eleseng iki tane kardaş vardı. Birinin adi Ehmed idi, birinin adi Mehmud idi. Bu iki kardaş tacir idiler. Tacir yani varlı. Mesele iğtisad indi taciri mesele maşin ile bu yana o yana eleseng barı barğane cins gönderer ama o zaman kafilen ile mesela göndererdiler. Kafile aparardı. Ona diyerler mesela tacir. O zaman ona diyerler tacir yani varlı. İndi diyirler sirvendmen o vakt diyerlerdi tacir. Bu iki tane kardaş çoğ yaxşı adamıdılar. Hem mecur tamam merdum içinde itibarları var ıdı. İhtiramları var ıdı. Adam ki yaxşı oldı hemi Xüda'nın xoşi geli, hemi bendenin xoşi geli. Ama kolay oldu hemi Xüda'nın xoşi gelmez bilesinnen, hemi merdumın xoşi gelmez bilesinnen. Bu iki tane tacirdan hamının xoşi gelirdi. Emma itivagen bular her parden dünyada erzişmend idiler. Emma övlatları yox ıdı. Hiç birinin övlat yox ıdı. Sirvet var ıdı, yaxşı eyâlî var ıdı ema övlat yoxıydı. Geldiler bir gün bir Selman'ının dükânına. Başlarına cemâl vereler, islah eyleyeler. Yani kedimme Selman'ının dükânı var ıdı. Mesela giderler orda, o dükana islah eylerdiler. Mesela başlarını keşeng üzünün başının tükünü islah eylerdiler. Böyük kardaşın başına cemal verdi. Yani islah eyledi. O vakt aynanın verdi eline resm idi. Aynanın vererdiler terefin eline. O teref bir tane pul koyardı o aynanın üstüne vererdi Ustayı Selmaniye. Diyerdi Xüdâ bereket versin. Allah bereket versin ağayî tacir başı. Ama tacirbaşı baxtı ki cemaline gördü ey dâd-ı bidâd çok kocalıp

da indi övlat inanmıram buna nesip ola. Bir ahçe kerext oldı. Bir ah çekti. Usta qeyitti. Dedi ağayı tacir başı elhamdullillah sirvetin dünyacek. Öz adi sanin dünyacek. Âyalin öz babin keşeng emri etâetinnen annan Mehmud kimin kardaşın sen ah çeken mende elân güc ilen ehli eyâlimi o cüzbü kasıpluğunnan dolandırırım. Menne ah çekem. İndi tacir başı qeyidib. Erz olsun bu ustaya bir şeir diyiri. Diyiri;

Usta gel bir sohbet eyliyek

Menim üreğimde bice derdim var benim

Xeber alan yoxtur derdin nemedir

Diye bilmirem neme derdim var benim

Yani diyiri bir kes xeber ala derdi nemedir, özümnden gelmeyi diyirem övladım yoxtur. O derdim var benim.

Derya kimin malım çoşup

Coşuban haddiden aşıp

Koğum, kardaş, eli, tayfa

Mene eziz yoldaş olup

Ama o üreğimdeki derdim kalıptı benim

Derdim çoxtur diye bilmirem

Danışıp güle bilmiyerem

Hakkin meclisine gide bilmirem

Niye, Menim övlat yoxumnu gide bilmirem

Odı ki benim üreğimde çok fikri ğıyalım var benim

Men tacir Ehmed'em

Bağın üreğimne nevâye

Hesret çekirem kanat açam pervaz eyliyem hevaye

Menne umudvaram Xüda'ya

Belke yandıra çırağım benim

Yani çırağ övlada benzeden diye filankesin oğlu maşallah çırağ kimin yaxşıdır. Mesela bazı adam övlada diyer; benim oğlum maşallah çırağ kimin ruşendi. Yanı ne cur ruşendi? Hemi ağılidi, hemi yaxşı ders okır, hemi dedeni, neneni eleseng koğumu kardaşın hamının xoşı geli, diyer benim övladım çırağ kimin ışığıdır. Öbüri kardaşıyla başını ıslah eylediup geldiler öve. Bunun eyâlı gördi bu tacirin günde gelmeğınle bugün gelmeği fark eliyip. Meyustur. Meyus yani neme. Fihigyar olan, güssal olan, narahate diyirler meyus. Bazı yerde mesela diyirler bu Hamedan dili mesela güssalanla diyirler filankes niye meyusay, niye sustay? Yani mesela bu cur meyus durar diyer. Niye meyusay, nem olup? Bu cur.

Bu ayalı soruştu tacir başı Xüda nekerden doğay olup muraffay olup, dedi gayr. Bed niye meyusay? Dedi valla sözün rastı neme diyim? Menim bir bele sirvetim, bir bele dareliligim özümnden sonra kime kalsın? Bir tane övladım olaydı, iki tane övladım olaydı. Özümnden sonra kalırdı övladıma. Ama da men dünyadan gidenne özge ayrı adamlar veresi olar bu malı yiyer. Ona göre narahatam. Didi, eybi yoktur, eybi yoktur. Diye;

Gam yime gam yime divane göylüm

Heç veğt ruzigâr merde der olmaz

Sen yaxşı adaman eyâlı diyir ha. Bazı eyâl de sahip ağıldı. Biler ki mesela bu kişinin dugunleri gelip narahattır. Onıyla bele nerm danışar, şirin danışar, yaxşı danışar, o helâli hemserin kelbini ele getiri. Ama bazı avrat diyer nem olup meye, olupta nem olup bele bir cur acıq ile danışıp onun kussası azdı çoğ olu. Bular tamam hesaptadırlar. Didi, tacir başı, didi beli. Didi övlat yoxtı, yoxtı. Xüdâ bele selâh bilip. Didi xop yoxtı nemeylim? Didi gör herkette meçit yoxtı. Pul ver bir meçit satsılar. Gör Hüseyniye yoxtı. Pul verginen Hüseyniye satsılar. Gör fağır, biçâra, bipul erz olsun destigâli çörek tapmıru külfetin dolandırabilmiri bir pul verginen diginen, gel bu apar xeşle, elinne sermaye eyle, ehli eyâlına çörek getir. Bu işlerden görginen kıyametin ruşan olsun. Herkes bu dünyada bir çırağ yandıra, kıyamette

xüdâvendi âlem oni evezinden bir tane yaxşı çırağ yandırar bilesi için. Çırağ nemedi. Çırağ emeldi. Heyâ elâ ğayru'l emel. O çırağa bazı yerde emele diyerler çırağ. Beli. Bazı yerde diyerler emel. Bazı yerde diyerler ğayru'l emel. Beli. Didi çeşm. O tacir erte geldi dükâna. Mesela mundan ondan soruştu. Hansı kendte meçit yox. Didiler pul verdi meçit saldılar. Hüseyniye saldılar. Mesela bazı yerde su varıdı. Çoğ ıdı köprü yoxıdı. Xexin orda uvırı düşmezdi. Pul verdi köprü saldılar. Xüda öz kudretinden bu iki tana kardaşa ikisine de övlat verdi. Böyük kardaşın adı Ehmed idi. Bir tane oğlan verdi. Adını koydular Seyidi. Seydi ğayr ha. Seyidi. Seyid değildi. Seyidi beli. Adın koydular Seyidi. Erz olsuna hıdmetine, kardaşın kızınıyna adını çağırdılar erz olsun eleseng Peri Xanım. Kadimne yaxşı cuvanezene mesele bir övlada istemegligine göre adını koyalar Peri. Yani bu keşengni perizadlara okşuru. Ona göre adın koyalar Peri. Bular danıştılar ki, kardaş, didi he, didi bu qız böyük olsun, oğlan böyük olsun, diyer ab mire rudğâne, dostte vere bezi bigâne. Erz olsun sen niye kızını vere özgeye, menne erz olsun eleseng özge qız alam? İnşallah bular böyük oldula, bı qızı alak benim oğluma. Didiler yaxşı. Bu oğlan böyük oldu. Seyidi böyük oldu. Ders okıdı. Keşeng hesabı ders okudı. Ehl oldu. Çoğ bele yaxşı, bele yaxşı yaxşı xalqın gözüne bele çok keşeng oğlan, ruşan görüktü. Bir günleri dedi xop, kardaş, gel bu uşakların toyun eyliyek. Ama bu ölüm bir curdur, xeber eylemez. Ne vekt men seni dünyadan aparaceğem? Bu Seyidi'nin dedesi da ömrü vefa eylemedi. Munun toyunu eyleye. Dünyaden gitti. Övo, dükano, sirveto, dareligo, ticareto hamı oldu Seyidi'nin özinin. Özü de çünkü yaxşı adamıdı tamamı tacirlarla al var eyledi. Sirveti onnanda çoğ oldu. Hey mundan onnan soruştu. Hansı şer böyöktü? Men ora kafele ile gidem, orda amil karar verem, amil yani bu curdur. Mesele bir nefer tacir gelerdi. Bir tacir ilen olardılar yoldaş, o onun için cins göndererdi, o onun için cins göndererdi. Ona diyerler amil. Men onunla amil olam erz olsun cins gönderem, o da benim için cins göndere. Didiler; Tebriz diyer İsfahan nismi cihan egerlar Tebriz nebaşe.

Tebriz'in döğrü bağı biçedir

İçinde eylenen beyi paşadır

Mino sekiz mahalle dört min kuçedir

Rastrası, bazarı, yolu Tebriz'in.

Didi istiler amil karar veren, gerek giden İran'a, İran'dan giden Tebriz'e. Tebriz böyük şehirdir. Bu kabile aldıyo, baktı kabile atı diyo, erz olsun üzerin mesele ulağdı. Mesele katırıldı. Bunlardan bir kırk elli tane aldıyo o zamanın cinsinden bar bağladı. Mesele indiki kimin değildi. Möüz idi, kişmiş idi, iğde idi mesele badam ıdı, girdekan ıdı. Bular o zamanin cinsiydi. Arpaydı, bağdaydı mesele noxutıdı, lubyaydu mesele hububat diyirler, hububat diyirler bu cinslere. Hubabat diyirler. Bulardan mesele o kafilenin yükünü tuttıyo, geldi Tebriz'e. Geldi Tebriz'e bu Tebriz'in tacirlarının oğlı gördüler bir tane kabile möhüm kabile geldi. Kervansaray kadim varıdı. Mesela kabile gelerdi yükün tökerdi ora, o vakt gelerler ordan alarlar, aparardılar. Geldi bir böyük kervansaray tuttıyo, kafilesin töktü ora. Ama bu tacirlerin cevanları yığıldılar döğrüne diyirler hardan gelmişen? Didi men erz olsun İravan şehrinden gelmişem. Nemeye gelmişen? Didi gelmişem burada özüm için bir teref kerer verem olar mene erz olsun refiğ, men onın için ordan her neme isteye gönderem, menne bundan her neme istiye. Didi hele gidek kahvehaneye orda âşığlar diyerler Tebriz'de elana kahvehanede âşığlar diyer. Elanda diyer resimni. Ama ayrı yerde yoğ. Elan men mesela altmış yılda Hemedan'da âşığam eğer mena yol vereydiler bice kahvehanede men diyeydim heç yer olmaz eslen o kahvehanede. Ama geyr. Hemedan'da bu resim yoktur. Âşığı mesela o cur istemezler gele kahvehanede hemi beş nefer otura xoş ola hemde beş gıran onın girine gele. Çenan mayil değil âşığ dimeğine. Geldiler kahvehaneye mesela sizin velayetinizde resim bu curdur. Biri bir pul vere âşığa diyer benim bu dostumu tarif eyle. Bu resm sizin velayetinizde var. Çünkü biz geldik erz olsun Türkiye'ya Ankara'ya mesele orda neççe nefer mana enam verdi. Didi mesela bu eğanı tarif eyle. Biri enam verdi. Didi bu eğanı tarif eyle. Mende onın için şeir didim. Mesela Ankara'da. Erz olsunamı hıdmetine bu kahvexanada ki bu tacirin oğlı Seyidi ile dost ola. Çığattı bir pulı o zaman pulı ya bir ğıran ya iki ğıran. İki ğıran çoğ pulıdı. Verdi bu âşığa. Didi get o konağıki İravan'dan gelip adı Seyidi'di. Onı terif eyleginen. Bu geldi durdı

bunun rubarisına. Seslendi cevay, dedi beli. Didi ism-i şerifin? Didi Seyidi. Didi bir tane bu eğayanan mehabbetin düşüp üregine istiri seniyle dost ola, refig ola. Seniynen bahem al ver eyliler. Cevannı xoşı geli sene, mene bir pul ver, seni terif eyliyim. Didi valla men bilmirem buranın resmini. Men gelmemişem her curdır özünüz bilir. Didi;

Müşerref buyırdın teşrif getirdin
Men bağıram sen cevayay
Bizim yere yaxşı eylemişen
Biz hamımız sene teşrif güzarız
Ema Tebriz mehaline güzar eylemişen

Men qurban olirim hem gözine hem kaşına
Etrafına yoldaşlarına
Biz pervane kimin dolanak senin başıyna
Sen ne cur olup Tebriz'i yâd eylemişen

Didi valla gelmişem özüme amil karar verem. Men cins gönderem o da benim için cins göndere. Didi;

Yol gelmişen olmyan heste
Kizil gül getirik hıdmetine deste be deste
Oni ki sen diyiren tacirlerin gözi üstte
Sen yakin bu Tebriz'i bir haççe küçük hesap eylemişen
Ema yoğ Tebriz çoğ böyük Tebriz'di

Xop;

Men âşığam sözimi billem
Danışaram güllem
Men seni bu eğa enam verip terif eylerem
Erz olsun sen bu cevayları bu cur yaxşı yekin bilmemişem

Didi yoğ yaxşı bilmişem. Bu Seyidi'nin bu âşığın dimeğine çoğ xoşı geldi. Çoğ xoşı geldi. Didi âşığ, didi beli. Didi konağlığa da siz gelliz gelen birinin övinne bir gece iki gece konağ olıyız? Didi niye gelmek? Bizim böyüğümüz var. Kadimni âşığların bir nefer üstatı varıdı. Mesele orda giderler toya âşığ getireler giderdi o ustaya diğerdı men iki tane âşığ istirem. O usta diyerdı mesela tanrıydı âşığları ha. Diyerdi toyı möhimni? Diyerdi beli. Bilerdi mesela hansı âşığ möhüm meclisi yola salabilir. Diyerdi üç tane âşığ götür git. Tebriz'in âşığları üç neferliydi. Biri kaval çalar, biri ney çalar, biri de saz ki o çögür diyerik bi de o üç nefer giderler. Bu geldi bu ustaya, didi usta, siz konağ olliz bir nefere? Didi belli konağ ollik, toyda yoğtur, hele toy vakti değıl. Bekarik gellek. Dedi bes men erz olsun Muğanni ollam. Muğam şehrinde bir tacirin oğlıyam. Çoğta sirvetim, dareliligim başa gelmiyenni. Bes hazır olin men barğanamı getirmişem satım. Her biriniz bir tane mesela at verrem binniz. Neçe neferiz? Didi kırğ neferik. Kırğ tane âşuğ benim iğtiyarımdadır. Gör, neççe tane âşuğın cövrini çökebillen. Da bu özini sindirmedi. Didi hele kırğız de gelin. Nebayesti bu işi görek. Niye? Diyiri;

Enaze nigahdar ki enaze nikus

Hem kabûlu düşman hem kabûlu dust.

Her bi zadı şur eyliyen yiyilmez. Her nice keza ki bihterin keza ola şor ola yiyilmez. Ela her bir zadın hesap var. Kırğ tane âşuğu mindirdi kafileye geredi barğane getire. Âşığları geddi kende, geddi deşti muğana erz olsun Moğan'a eleseng birden bu nene durmuştu kapıda. Bizim resmimizdi bir musafir gelenne sizde üzellik biliyiz neme? Da üzellik yandırırık. Yani nezerlemeye. Hek bunu nezerlemeye. Otin üstine bir giyahto tükerek o yanar kokusu var. Keşeng kokusu var. Onı yandırırık ki bu oğlan gidip mesela musafere de sağ salamat gelip bunu nezerlemeye. Onı mesele yandırarlar. Bu nene üzellik getti ki bu oğlan gerek gördiler kırğ nefer, herkesin elinde bir çögür kırğ tane âşığ getirip. Didi balam toy değıl, temaşa değıl, yığnak değıl ağı kırğ tane âşığı getirmişen xektir yığlar gelir mülktendir xerç istiri. Didi nene sesin çıkartma bir söz dimişem, cevanam meni sindirme. Dedi başe. Kardaş geçtiler böyök otağlarda oldular. Xelkte geldi. Müftenidi da. Ne pul vereceğidiler ne mesele toy değıldi. Mesele

toyana biz diyeriz siz bilmirem toyda toy sahıba bir pul veririz neme diyeriz? Biz toyana diyerik. İki günkü toy olup üçüncü gün toy tükenip hallı halicek biri elli tümen, biri otuz tümen, biri kırğ tümen, biri yüz elli tümen emoğlu, dayıoğlu, büyükoğlu, haloğlu bular eleva vereler. Beli. Ona diyerik toyana. Hemedan dili diyerler toyana. Erz olsun bular , dört gün kaldılar xelkte kaldı. Xop, xer istiri da. Nehar istiri, şam istiri, sobali istiri onun puliki xazır varıdı o tükenni. Nenesine didi, nene hi senin pulin var? Nenede de nee dene kisse pul zilzemide kollamıştı yerasta. Ki bu oğlanın bir vekt seğt oldu, eli xl oldu, yoskulladı xelk içinde koymaya xr ola. Bu eye elli tane kisse kollamıştı yere, beş tenesini boyun geldi. Kırğ beşini boyun gelmedi. Didi beli balam benim bu diyer kırğbeş tene erz olsun beş tene kisse pulum var, alın. O beş tene yidiler beş gün. Nene pul ver, yoxtır. Biz dellara, vasıdaya dellar diyerik. Mesela sen istiren oylan bir heyet al ver eyleyen o dellar seniylen onun mamula yani mamulesini attırır sizin ikinizi ordan bir pul aparar, biz ona diyeriz vasıda, dellar. Fars diyer vasıde, Türk diyer dellar. Elbette erz olsun bu dellalara dedi benim her neme dkkn varım, kervansaray varım, her neme varım, her nee istediler satın pulini getirin. Gettiler bir on, on beş günne kererlamıştı. Kırğ gün buların crin çeke da. On, on beş günne o da tükenni. Erz olsun kafileleri satın. Kafileleri de sattı. Kırğ gün tükenene bunun eli bele keşeng xal oldu. Bicede giran hiç zad kalmadı. Hemi v tükenni, vin cinsi, ferşi, o zaman erzişmeni hemi bazardan el zld hemi kafileden el zld. Oldı yoxlı. Yani yoskul. Mesele malı dünyası olmaya bu bizim dilimiz diyerler yoskul, xr, xr oldu. Xr oldu ıxtı mesele kere xelk barmağ ilan diyirler Melik tccaroğlı diyer, dedesinin lakabı Melik tccaradı. Ezbezke varlıydı, diyerler Melik tüccar. Yani Melik byk adam. O zamanın dili, o zamanın zebanı byk adam. Kardaş yığıldiler bunun döğrine. O didi nem olup bileye, niye sustay? Gereğdi konağlığı eylemeye. Azarin varıdı bala nispet merezin varıdı. Meğer kırğ günde konağlığ olı, kırğ tene aşuğınan. Meğer deli olmuştin. İndi gerek harızen ola. Bu zge sözine fikri ğıyal eylediyo, meriz oldu. Meriz oldu. Da yazıya da ığabilmedi. Xüdayar nene kaldı metal, xüdayar neme eyliyim, ne cur eyliyim? Bir gün bu çoğ narahat oldu. Seslenni nene, didi beli. Didi men bu gece sena konağam. Eger Allah meni istedi, benim

merizliğim yaxşı oldu, seher ge benim otağıma. Olmadı ki erz olsun dünyanı veda eylerem o, meni apararı defn eyleyen. Defn eyleyin yanı apararı qollay torpağa. Ona biz def diyerik. Burda diyerler filankesin nemesi ölü, apararılar defn eyleyeler. Defn yanı bizebanı Erebi erz olsun torpağa qollamak. Beli. Bu gece didi nene bir su geti, bir kadir men destnamaz alam. Nene bir tene keşeng bapta su getti, bu destnamaz aldıyo, gece Kuran'ı açtı. Gözünün kabağınayo Kuran'dan okudiyo, hey ağladıyo, üregin eyledi halisi xüllâs, erz olsun yuxusu apardı. Uyxusu apardı, bir vekt gördü ayıldılar belesini, ey cevan, ey cevan. Bu ayıldı gördü otağ ışığı. Ama çırağte o zaman yoxıdı. Ruşanayı yoxıdı ki. Gördü otağ ışığı. Ama bir tene seyyidi nuranî oturup bir tene de qulamı zerrankemer Hezreti Eli'nin qulamı varıdı benâmı Qember fettaşa geldi, Eli ilen elleşti. Didi elini vurdu yere. Erz olsun Xüda nekerden irağ elinden beyinden apararam o vurdu yere meni, men ona oldum qulamı enkebi gışt. Geldi Medine'ye Hezreti Eli atti göğe, göğden melekler düşen yere tikap apara ollar. Diyinen, edrikni eli el eman, edrikni. Bu Hezreti Eli'ydi, o on yaşundaydı, Eli o zaman on yaşundaydı. Beli, elin çekti bunin bedenine, bunin bedeni keşeng oldu nuranlık taptı. Oldı bir tane nuranî cevan ki başa gelmiye. Didi oğlan bir bağ, benim barmağım arasınan, bağı didi, bir kâle görürem. Didi o senin şensin, ser nivışten o kalededir. Gidiren orda bir tene kız var, erz olsun dedesini öldürüpler, o de senin kimin hesret çekiri, bir yaxşı oğlan tapıla, ona gide eyâl ola. Senin ser nivışten ordadır. Seher inşallah erz olsun gideren bedenin de salim oldu, puliz da çoğtu. Nenenin çoğ pulı var, boyın gelmiri. Qusaymen, pulin çoğı senin. Bu erte ayıldıyo. Nene didi, gidim görüm bu oğlan mene didi erte gelginen gör men ölmüşem, ya kalmışam. Geldi gördi oğlan heyette erz olsunamı hıdmetine destnamaz alır. Xüdaya bağı, bu benim oğlumnu, benim oğlum bu cur keşeng, xoşgil, şücâ cevan değildi. Merizçiliki eslen bedeninin eti bi külli erz olsun beyinden göçmüşdü. Bir ayrı şikl olmuştu, bu kimni? İstedı o kinar ile gide. Seyidi seslendi, nene, didi beli. Didi bes menden kaçırarı niye? Didi balam benim senin teki oğlum oluydı ne qussam varıdı. Sen benim oğlimay? Didi nene beli, qussaymen. Xüda'nın bir adı erhemerrahiminni. Bendesini nezerinden selmaz. Nene geldi, didi balam,

yani gerçekten sen Seyidi'yen? Didi nene heye. Didi kim bu cur şefa verdi bileye? Kim nijat verdi bileye? Didi nenecan;

Açılar örtüler kelâm

Muhammedi Mustafa'ya

Cebrail getti selam

O selamı getti evvel Muhammedi Mustafa'ya

O kimidi dünyada kaldı

O kimidi dünyanı aldı

O vext ne cur giriftar oldu

Tâqet eylemedi, şükr eyliye Muhammedi Mustafa'ya

Erz olsun nenecan sen bele bilme

Ayrı edamı görüp, görme

Meni xâr bilme

Kelbin rüce Muhammedi Mustafa'ya

O kimidi dünyanı ruşannı

Temamı eşikten meğriben keşannı

Temamı dünyanı ruşannı

Ama rûcu varıdı Muhammedi Mustafa'ya

Bunu diyenne ki nene bunu kucakladı. Çıxtı kuçeye hovar eyledi, sövünceğinden. Konşılar töküldüler. Diyerler Seyidi dünyadan gidip, yağın ölüp bu nene hovar eyleyi? Töküldüler gördüler ğeyr baba. Seyidi bir şuca cevan olup ki hiç başa gelmeye. Erz olsun töküldüler. Mesele bizimkilerde bir nefere istirler bir söz diyerler, oğlı gelip mesele serbazılıktan diyerler filankes gözin ruşen. Bilmem sizde bele diyeriz yoğ. Filankes gözin ruşen,

kelbin şad, oğlin gelip. Ya toyuna diyerler, gözin ruşen, oğlin toyuydı. Mesela kardaşı gurbetten gelip diyerler gözin ruşen. Mesele bu cur didiler gözün ruşeno, gözün ruşeno hamı çığtı getti. Nenesi dedi, balam, didi beli. Didi xop, indi sen yaxşı olmuşan. Erz olsunamı hıdmetine, sen indi gel, toy eyle. Didi nene, men kimi alım? Diyer emin qızı, men giderem erz olsunamı hıdmetine diyerem ve emin qızı erz olsun allam senin için. Seslendi nene, didi he. Didi emim qızı elan bilmiyi men nijat tapmışam, diyiri belki merizem. Get imtihan eyle, emimi de emimin qızı da. Diyinen oğlanın xalı çoğ xerâptır. Hemi merizdir hemi pulı tükenip hemi yoskul, nadan olup. Bu qızı veren, gör emim neme diyer? Bu nene durdu bice mecmeyi, kadim resmidi. Şirini ki yoxıdı. Möüz, kişmiş, biz mesele möüze bilmirem siz bidane diyeriz, neme diyeriz. Bade quratallar erz olsun möüz, kişmiş kadim oyıdı da şirini yoxıdı. Gide dükandan şirini alan, getiren toya. Bice mecmeyi, şirini doldurıyo, bi tene engüşteri giran paha aldıyo, bir tane laki çerqet, kırmızı çerqet ki gelinin vuralar üzine, ondan çekti üzini aldı başına, geldi eminin övine. Selam aleyk, aleyk selam. Didi nemeye gelmişen emim evradı? Didi;

Evvel selam, döxüm kalam

Bice müşkile gelmişem

Oğlanın xalı olup yaman

Sizin hıdmetinize bice duvaya göre gelmişem dû eyliyez beki yaxşı ola

Bir sözim var diyebilirem

Oğlanın xalı xeraptır

Ağlıram gülebilmirem

Bice söze gelmişem

Oni diyebilirem

Ondan sarı gelmişem

Didi yox di, di. Didi;

Erz olsun, gerek benim derdimi bilen

Şad olıban güllen

Kızıyi benim oğlıma veren

O'dı üzükö, şiriniyo erz olsun laki çerqet ile gelmişem

Birden emiydi da didi ah nene. Kardeşim avradı, didi beli. Didi senin oğlin iki qıra meteldi. Nemeynen istiri benim kızımı ala? Alla benim kızım gelsin yoskıl evde xârı zelil aha sen niyen bu işi gören. Gelmez benim kızım. Didi da gelmişem da. Didi xop, indi teklif nemedi? Didi;

Aman tacirbaş1, ey Mehmud tacir meni getirme amana

Menim elif kaddim döner kemana

Beli bükölüp bu cur. Ona diyerler elif kaddim. Yani kec olup, belin kec olup.

Elif kadim dönderme kemana

Menim oğlum, umudvardı Şah-ı Merdan'a

Sen beli diginen, ondan sarı gelmişem

Didi xop dû git yanına da, dû git mecmeyini apar yanına. Eyer geldi. Geldiyo selam verdi. Bu qız xâl1 keyf eyledi. Gördü bu qızın adın nevez eyleyipler. Da Huri demirler, Peri demirler, diyirler Huruzâd. Yanı bu hurilerdenni. Varlı sözler hoşallana. Bu var adama ziynet verer. Gören bazı dirler mesele Hüseyni. Hacega Huseyn, Hacega Huseyn. Bu haceganı hardan gettin? Dirler bu Hacı Hüseyin da. Hacega Hüseyin o varlığına göre bir lekepte diyerler Hacega Ali buyır yuqarı, Hacega Teğir buyır yuqarı. Ema bu bir nefer mesele nam ola. Hesencan geç yuqarı, Hesen ağa geç yuqarı, Hüseyin eğa geç yuqarı. Da o şağşenem koşmazlar niye? Ona o vare göre bilesine bir şağşenem koşarlar. Bu qız didi ki emim avradı, didi beli. Didi bu mecmeyini nemeye getirmişem? Didi bir tane engüşteri giran paha almışam belen için bu da ki şirinidir, inşallah şadlıktır almışam. Bir tane laki çerqet almışam senin gelinliğine. Mesele biz bu qız ki gide övinden istirler getirler oğlan övine ona diyerler gelin. Senin teki gelin için bir tane yaxşı laki çerqet almışam. Didi emim avradı, didi beli, didi bice tane name

yazaram, apar ve oğlina diyinen xelke müzahim olma. Eğer öleceğen öl, kalacağan kal. Sen öle özinin öz derdine derman eyle. İstemiri xelkin övine şirini gönderen. Didi xop neme yazaran? Didi yazaram;

Get diginen oğlin xatırcem olsun

Men ona gelmerem

Yalvarsın Xüda'ya derdine derman olsun

Get diginen men Seyidi'ye gelmerem

Bağçelerde bar olıpdı

Cevannı ar olıpdı

Xelk içinde xâr olıpdı

Get diginen men xâr oğlana gelmerem

Get bağginen senin oğlin xâlına

Rehmi gelmedi irile dünya malına pomal eyledi

Bir tane don alsın giysin dalına

Loğto burahnedir men ona gelmerem

Burahne mesela örtük tapmaz, birazce örtüğü kolay olup, deyirler filankesin örtüğü yoxtur burahnedir. Mesela sizin diliniz ilen eğer tuta, mesela yoskıla, biçareye mesela libas köhneye derler burahne. Beli. Erz olsun men o burahneye gelmerem. Erz olsun didi balam benim oğlım yoskıl değil ha. Didi bes nemesi var? Didi eğer bilen menne neme var, neme pulı var menne, bele yavarran gele benim kapıma öperen kolin sallan benim boynıma yalvarran diyeren meni al oğlin için. Sen bilmiren menne ne kadar pulım var? Munta oğlana boyun gelmemişem. İndi giderem boyun gellem. Biz meye yoskıl olmuşuk? Bizim o zahirimiz pomal oldu gitti. Ama pullar kadim ban yoxıdı. Mesela ayrı yer yoxıdı. Yarım pulı doldurardı bize de qollarıdı. İndi gelirler oranı eylerler sahtıman ordan o pul çığırı diyirler ordan genj çığıp. Genj hardaydı? Yer arasında genj var meye. O kadim

pullardı quliyipler yer astına. Niye ban yoxıdı ki? Elan yani on tümen ola aparar koyar banya. Bir milyon ola aparar koya banya. Erz olsun didi axir sözün diginen, didi;

Eğer men Huruzâd Xanımam bilirem

Ah çekiben meger gülerem

Seniy oğlin her neber pul ola, yaxşı da ola eğer men ona gelerem

Git diginen men senin oğlina gelmem

Bu da kağezo, bu da sen dur xoş geldin. Bu durdi geldiyo seslendi balam, didi beli. Didi dimedim benim oğlim şefa tapıp ha. Emin qızı da didi gelmem. Gitsin bir tane don tapsın, giysin dalına, lût gezmesin. Ya erz olsunamı hıdmetine xelk içinde pulını pomal eyledi, xâr olmasın. Emiylen didi, benim qızım olmaz gele o övde xâr ola. Didi eyb yox nene. Gerek adam eminle imtihan eyleye, dostı da imtihan eyleye, koğımı da imtihan eyleye. Göre seh günin adamıdır ya öyle yimek adamıdır. Erz olsun nenecan, didi beli, didi men bir tane yaxşı at gerek alam. Musafiretim var. Bir dest kilico, kalğano, harbeyo, libaso kadim cenk olar o libası giyerdiler. Mesela kiliç, kalğan, zirek, qola erz olsun çekme olardan giyerdiler. Bir deste cenk libası alam, bir tanede saz alam ey onı elimde erz olsun danıştıram, xoş olam. Men bir qurbete gideceğem nenecan. Gittimo muvaffak oldum, gene gellem seni gözim üstünde erz olsun nigahdarlık eylerem. Ama gelmedim, gel helal eyle meni. Didi balam nekâd pul istiren? Didi bir o zaman pulı mesela on tümen istiyeydin aparardın bazara adam hamı zad alardı. Nene gitti bice kisse yüz tümen getti. Didi balam al. Bu yüz tümen dur git her neme alacağan al. Bu çığtı xıyabana kardaş, iş olan olmıyan, dükandar, kasıp, kesebe ula bu cevan kimni bu keşenglikte, bu şûcâlikte, bu xoşgillikte? İndi Seyidi de kime ağtarı heyat ağtarı. Bice dest libas evvel ala giye, ta ondan aynı da kiliç, kalğano, silaho, quloho, ato bele zadlar ala. Bir tane usta beş altı şakirdi varıdı. Xelk için libas dikeridi. Gördü xıyabanda bir tane cevan geliri daricek beş yüz nefer cevan ele bu cur bağırlar daricek gelirler. Didi ey Xüda, bu cevan öz eyağiyen gelsin benim dükanıma, men bu libaslardan bice desti, Seyidi de libası yoxıdı da, köhne libasıdı. Erz olsun quleyidi. Bu libaslardan bice dest her birine her çar

özgeniyini ama bice dest libas men erz olsun verrem ona. Seyidi geçti ustanın dükânına xalı keyf ahval, xop balacan emrin nemedir? Çoğ xoş gelmişen. Didi bir dest libas ver mena. Didi buların her birini pesend eliyen eyniye ola pişkeşti bileye. Dedi o desti getir. Getti. Giydiyo gördi hemi eyniye mizan geliyo hemi rengi keşengi xoşgildi. Kisseni koydı mizin üstine. Didi ağacan bunun pulı her ne kâtti götür benim murağeseme. Erz olsun bu diyi gördi bu çoğ eli dolı adamnı. Bice dest libas o vekt mey ne kadardı çoğ meze altı kıran, beş kıran, dört kıran. Elan mena birileri bir toyda bir dest mesele küçegallik verdiler her yere apardım. Didi üç yüz min tümen alık dikerik. Onin özü almıştı yüz tümene ya parçasını. Üç yüz tümen istirdi don dike. Erz olsun bu didi ki sen bu el açığığta, bu güzeştliğte, bu cevanlığta bu şehri eleseng Möganı men tamam tanıram İravanı tanıram. Bular iki şehrdiler birbiri yanında. Neziktiler hem Mögan hem İravan. Men buları tanıram. Sen kimin oğliyan? Kimey sen, hansı tayfadanay? Didi soruşma, soruşma derdim diyim. Dedi di, didi;

Usta gel bir sohbet eyliyek

Xâr bağma mene

Üregimi saf eyledim

Çağırdım Şah-ı Merdan'ı

Ağalar ağası yetişti mene

Bildim dünyada cananı

Taparam merd oğlanı

Sıdk ilen çağırdım

Evvel imam Şah-ı Merdan'ı

Uyxudan ayıttı elin çekti üzüme şefa verdi mene

Men diyem meger oğruyam

Meye kolı bağıyam

Meye men yoskılam

Melik tüccar oğlıyam

Munta dareligim kadrini bilmedim indi xelk xâr bağıri mena

Ama yox varımni çoğ varımni. Dedi xop, erz olsunamı hıdmetine ism-i şerifin? Dedi;

Men Seyidi'yem güllerin biriyem

Dedemle nenemin danışığ diliyem

Xeyf olsun dedem dünyanı veda eyledi, öldü

Adım Seyidi'dir Mehmud tacir Ehmed taciri oğlıyam

Yağın tanışlığ vermiren mena

Bu usta da durdıyo kolın saldı boynına. Dedi senin deden, emin her neme libas tikerdi, getirler men dikedim. Dur ele bu libasta bağışın, pulin da götür, men ehd eyledim Xüdaillen sen gele men sena bir tane libas verem. Libasi de giydi kedemin gözüm üstte. Bu durdu durana, şakirdleri murağğas eyledi. Didi bu görüm kimni, diyirler Seyidi ölüp. Övünde erz olsun meclis tutuplar. Bu diyir men Seyidi'yem. Melik tüccar oğlıyam. Men gidim görüm. Durdi gelmeğe geldi dolana küççelerine, cevanlar yolu tuttu. Didi kardaş, didi beli. Didi hıdmetine çatmamışık. Ema bu küçeye getme. Dedi niye? Didi bu kuçe evvel yaxşı ad sanlı kuçeydi. Melik tüccar kuçesine diyerdiler. Diyerdi orda bir tane heyeti ola. O Melik tüccardan bir tane oğlan kaldı, nahal çığtı. Malmı bice kırğ günde, ir ile sirveti verdi xelğ idi xâra zeyil oldı. İndi merizdi. Bele ki işdirik diyirler de ölüptü. İndi orda ah nale var, orda ağlamağ var, orda meclisi fadeganlık var. Gidirin ora nemeyliyen? Dedi adı nemeydi? Dedi adına diyerler Seyidi. Dedi he. Bice şeir diyem bileyiz için. Dedi şeir amade ola? Dedi beli. Dedi;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Mücuzundan erz eyliyim mövlami

Bir elinde eleseng şemşir bir yanında qulamı zerrin kemer

Bu adi sanı var mövlamin

Yadmışıldım mena dedi uyan

Uyandım dedi merizen dedim beli, dedi dayan

Eli çekti benim üzüme, didi şefayı verdim inan

Ama her ne kat diyen muhabbeti var mövlamin

Gördi emisi qızı bazardan geldi. Gördi xelk yığılıp bu da iki üç tane keniz külfet yanınna he xelk beleledi o yana geldi lap kabağda gördi. Bu emisi oğludur. Görende tanıdı. Ey dedem vay. Bes bunin nenesi geldi, dedi bu merezdi, ölürü. Bu giriftar oldı. Xüdaya gören bu meni alur? Seyidi de gördü, emisi qızı bağırı. Dedi he. İndi bir söz guruh vurur bilesine. Dedi;

Emim qızı çok incittin yaramı

Men bilmedim saqlayam xaramı

Sıdkinen çağırdım Şah-ı Merdan'ı

O eğam şefa verdi mene

Derin derin dergâhlara dolmuşam

Şirin canım bu sövdaya salmışam

Şeh-ı Merdan'dan men Seyidi'yem metleb almışam

İndi herkesin göynü var bağısın mena göynü yox bağmasın mene

Bu Seyidi'dir baba. Kardaş xelk yığıştı. Bu libası ki giydi çektiler, bu libası bunun bedeninden bice zerre bunun bedeninde libas kalmadı. Qeyittiler dükanı açtılar. Her biri iki dest, üç dest küt ü şalvar o zamanıyan küt ü şalvar yoxtı. Mesela her pulım varıdı. Gettiler töktüler bunun çiğni kalannı. Pul attılar başa gelmiyen. Hey kardaş pul attılar bunun daniycek salvat verdiler, selat verdiler. Geldiler, gördüler beli. Gitti heyetine Seyidi'dir. Erz olsun bular istediler gedeler, oğlana dediler Xüda şefa verip bileye. Ema heyif olsun elin xâlıdır, ne fayda. Seyidi'ye dediler. O darelighi elden verdin, ne fayda. Bu nenesine dedi. Nenesi dedi beli, ne fayda bilen neme diyerler? Diyirler heyf olsun yoskılan. Bu cemâlde, bu şücâtte erz olsun, gelerdi o

sirvet indi ola. Didi balam, kırğ dört tane kisse gene yer asta vary. Bipul değılek. Sirvetin var. Dedi sağol nene. Xop vasıda taptı, dedi mene bir tane yaxşı at, her kıymet olmalırdı, yaxşı olsun, her kıymet olmalırdı alın getirin. Aldılar gettiler, pulın verdiyo. Erz olsun bele eyledi eleseng pestelenmeğığa nenesi dedi balam, dedi he. Dedi Xüda şefa verip bileye benim de bir kesim yoxtı, eleseng seney. Ahu elhamdullillah şefa tapmışay, bir bile darelig varuydı, indi harey istiren sen giden? Erz eyledi nenecan, benim öz özüme gitmirem. Mene eğam Şah-ı Merdan diyip, senin sernivişten filan yerde, filen kalededir. Men gerek gidem. Neççe günde yolım var. Gerek gidem. Bicce kisse de o puldan getir men koyum xurcuna xerçlik erz olsun bu puldan da gene bir haççe kalıp, bir qedri de yol için benim için geza düzelt. Men ta bu atın yeherino, kiliç kalğanı bağlayamo bu yeheri. Bu yandan nenesi yavaşcek geldi emisi övine. Didi Hûruzâd Xanım, didi he. Didi geldim belaye, didim gel benim oğlıma, didin oğlin bir tane don alsın zidana. Göre nece oğlan olu elhamdullillah, didi nene eteğinden tutaram diyinen meni alsın. Didi özün gel diginen da. Özin gel. Bu qız durdı bice dest xoşgil libas giydi o zaman bir haççe yüzünü bezedi, xop gözün ışığ olmadı, getir bir battan ala sürme dök, gerek ışığ ola da. Da sürme ışığ vermez göze ki. Qerelder beter adamı şikilden çığartır. Bu bir haççe özini bezettiyo, geldiyo, Seyidi'nin durdı yanına. Bir selam verdiyo. Dedi emim qızı nemeye gelmişen? Didi valla o ki rastı gelmişem inşallah erz olsun biz bahem diger nesip olak birbirine. Didi emim qızı, didi belı. Didi dürüsto emma veli diyer;

Merd kişiden zahır olar

Neççe saat geldi şu dünyaya kalmışam mat

Bir kiliçtı, bir avrattı, bir at

Her üçinin itibarı yoxtur.

Nenemi gönderdim didin yoskıl olup. Men almam seni. Didiyo gel bir şeir sen diginen, bir şeir men diyim. Erz olsun didi xop, diyirim istirem neme diyen? Didi;

Ememoğlucan bir sözüm var gel inan

Kebul eyle meni

Dünyada yaxşı ye, yaxşı danış, yaxşı dolan

Ema kabul eyle meni

Men gözellerin göziyem

Mundan bele meclislerin söziyem

Özge değılem emin qızıyem

Gel kabul eyle meni

Erz olsun bunu diyenne, didi emim qızı, didi beli. Didi erz olsunamı hıdmetine men ne yoskılam, ne acizem, ne biqebulem? Heme cur tememem men. Gene sözün var? Didi beli. Didi;

Derin derin deryalara dollam

Şirin canımı sövdaya sallam

And içerem anaya keniz ollam

Gel kabul eyle meni

Dedi yox, keniz olman. Keniz olsaydın, nenemi yolladım, gelerdin ne bes dedin gitsin bir tane don alsın giysin. Didi he. Onı da saldın yanıma. İndi emim qızı koy mende bir şeir diyim senin için;

Müşerref buyırdın teşrif getirdin

Emim qızı durma benim yolumna durma

Meni sen hemi xâro hemi zelilo hemi biçare bildin

Yaray üregimne çoxtır durma benim yolumna

Men gidem gurbette meye qallam

Meye senin teki gözelleri allam

Men o nenemin qöynünü allam ki

Elanda gördün bir kisse ah vur gelip durma yolumna

Sen meni incittin kelbini sindirmişey

Anam bicananı dindirmişey

Demişey oğlın bir don tapsın giysin dalına qusaday öldürmişey

Bu sözün benim yüreğimde yara olup durma benim yolumna

Men yaxşı yamanı billem

Gemde gem şadlığta güllem

Dünyada erz olsunamı hıdmetine bir güzel ki meni istesin menne onun
kedrini billem

Ema senin teki gözeli istemem, durma benim yolumna

Men Seyidi'yem elim üzmem damamdan

Geçerem yoldan baş ilen candan

Bir separiş almışam Şah-ı Merdan'dan

Men yolçıyam isterem gidem yola benim yolumna durma

Sen bivefâyan, bivefâda itibar olmaz, git durma yolumna

Bu qız her ne eyledi, gördi başa gelmiri. Nenesini didi, gördi başa gelmiri. Geldi, dede, didi beli. Didi kardaşın oğlın gidiyir qurbeteye seni qınerler, diyerler kardaşın oğliya pul vermedi, xârlıktan getti qurbete. Bir pul verginen bu bazarın cevanlarına. Bu dervazeden çığenne, o puli versinler ona onu qeytersinler. Mesela o zamanda iki qıran verdi ona üç qıran ona, iki qıran ona, bir qıran ona, beş qıran ona, beş qıran ona, üç qıran ona erz olsun bir elli tane bazarın cevanına pul verdi. Diyiri o hemkelasis Seyidi gider qurbete diyin, biz sena bir sermaye getirmişik, sen xerçliyen. Da giden qurbete nemeyliyen ana bu pul. Seyidi istedi övden çığa, nenesi dedi balam. Didi beli, didi men bir duva diyim senin dalycek heleki gidiren. Didim;

Seyidi gitme qurbet ellere

Heleki gidiren Allah bileycek
Sen gideren men kalmam ebere
Allaho, Muhammedo, Eli yanıycek

Birin ile çörek ye hem tuşun olsun
Yediğin, içtiğin cana nuş olsun
Erenler serveri yoldaşın olsun
Erenleri barı bulcihanı yanıycek

Erenler serveri Eli'ydi ya. Gitti erenler serveri, getti Heyber Kalasına gelenne barğane bağlamıştı geliridi, bir tane yanı biz geday diyerik, yoskıla geday dilener mesele gider kapıları diyer eziz Allah biz ona mesela geday diyeriz. Bir tane geday yolda Eli'ye mene gerek bir enam veren, xurç didi Qember, o surpanı dövenin üstinden getir. Didi ğeyr, gerek mene sermaya veren. Didi bu qeterin dövesini olsarını verginen bu gedaya. Ona diyerler erenler serveri Eli'dir. Ona göre diyerler erenler serveri.

Balam biri ile danış hem tuşın olsun
Yidiğin içtiğin cana nuş olsun
Erenler serveri yoldaşın olsun
Erenleri barı bulcihanı yanıycek

Gel bir dua diyim duasız olma
Hercayi kuş kimin yuvasız olma
Eğilli, merifetli ilen ottin kemeğıl olma
Aparğinen eğli, xuşi, fehmi kemalin yanıycek

Nenen diyer men derya kimin çoşaram
Coşuban haddinden aşaram

Balacan men seni sıdk ilen koşaram

Şahlar şahı Şah-ı Merdan seni y yanıycek

Seyidi heyetten çığtı. Çığanna cevanlar kucağladılar. Bu kucağladı, o kucağladı, hara gidiren? Di valla, gidirem erz olsun qurbete. Didi meye ölmüşik biz? Ala bu pul, iki qıran, o dedi bu pul iki qıran, o dedi bu pul üç qıran. Dedi bunu nemeye veririz mena? Didi sermayadır da. Elli nefer cevan gelmişiki her birimizde az olanna iki qıran var. Elli dane iki qıran o zaman ile bi sermayeydi da. Didi he. Xop geldiyo men bunları vere neme alım? Didiler soğan, yer alma tacir ol, al sat. Didi hardan geldi bu yer almanı almadılar, soğanı almadılar töktüm çöle sizin pulınızı hardan getireyim verim? Didi biz istemirik pulınızı. Didi yox istemirek değil, ağa bin nefer olsa, adam yalvar yağar eyler ama elli neferin cevabı verilmez ki. Elli nefere adam borçlu ola meye cevap verili. Emma şair diyiri;

Xeğiğatte bağginen gör dünyada neme var

Biri yaxşıdır biri ar

Bazı cevanlar var iğtiyar

Yaxşı olan her yiğidin merdanesi

Sözi üze diyer. Birisi dedi Seyidican bilen nemedir heğiğat? Didi he. Didi bu pul bize qıran bizim değil. Ne veğt, kiminni? Didi buni emiy verip. Yaxşı eyleyin beferman kabul eyle, kabul eylemirin neferman. Dedi aparın verin bilesine. Gel hele xop, emin diyerler bu ağalık eyliyip, aparın verin bilesine. Menim için Xüda kerimdir. Övden çığtı. Övden çığtı erz olsun gece gündüz hemı xerçliği varıdı, hemı qezası varıdı, hemı her yerde heykeline göreyo, atına göreyo, libasına göreyo, kiliç kalđanına göre merd oğlanlar aparırdı menzile konağ elirdi, gece kalırdı, seher durırdı gene gelirdi. Ta o keren ki sorağ vermiştiler erz olsun çattı kaleye. Gördü bir berrî biyabanı heç yannan ovadanlık yoxtı. Bu kale bir möhim kaledi. Ama yanınnan bir yaxşı su geçiri. Keşeng ottı yere, atını suvardı, bırağtı çerangarlığa, xurcunu koydu yere, libasını soyunnu koydu yere, o kaleye ki ağası demişti git. O qızın adı Peri Xanım'ıdı. Erz olsun dedesi eşair başıydı. Eşair idi. Yanı oğruya diyerler eşair. Bilmirem sizin velayette neme diyerler? Erz olsun bu

Hemedan dili diyerler mesele filankes oğrıdı. Özge malını aparana derler oğrıdı. Ema bazı yerde derler eşair. Dedesi bir muhum bele derde deyen erz olsun eşair idi. Ama düşman yığılmıştı öldürmüşdü, qız ile tek bice keniz ile kalmıştı keledede. Bu qıza dedi getginen bir qedri serin su getirginen men yuxudan durdum içim. Bu qız iki tene zerf ilen geldi çeşmenin başına, gördü bir tane cevan, şumşak şakkası berg-ı çınar bir adam libas töküp yere, kılıç kalğan herbe libas, çekme, zire, qulağ, bir tane xurcun koyup yanına, bir tane yaxşı at bırağıp. Dedi Xüdaya göreyen benim bağıtım ayılıp gören bu meni alıp, xeggidir uykudan ayıtıp? Bu elin doldurudu suvlan yanı buranı istirem abı car eyliyem, velle biyabanı abı car eylemez ki istedi oğlanı ayılda. Elin dolduru sudan septi beleye, septi öleye, septi öleye. Birden su değenne Seyidi'ye gözünü açtı. Bir selam verdi oğlana. Seslendi cuvanezen, dedi beli. Didi hardan gelmişen? Didi bu keledan ha. Didi bu kelenin sahibı kimni? Qız özünü sindirmedi. Didi benimni. Kele benimni. Hele uyxusu orda kenizidi. Dedi xop. Seniyni bu kele sahibı gelmez çeşmeden su apara. Kenizi olar. Bes özin niye gelmişen? Didi biz öle özümüz işler, özümüz yiyerik. Xop, oğlan ha yandan gelmişen, ha yandan gidiren? Didi istirem seniylen bir sohbet eyliyem, narahat olman? Didi yox, beferman. Sazı göttü sinesineyo, dedi;

Irağ yerden gelen gözel

Digörüm bu kale kimiyni

Öz halinne gezen gözel

Digörüm bu kale kimiyni

Men hercayı bağmam sana

Belki yolım düşer Rum u Yemen'e

Hekmen bir nefer sağıtır sana

Rast danışmıran gözel

Ala gözin, kelem kaşın var

Bilmirem neççe yaşın var
Bu keledə neççe yoldaşın var
Yalnız değılen rast danış gözel

Men senin kelbin bilmişem
Meger ağlamışam meye gülmişem
Men Seyidi'yem bu keleye gelmişem
Ege ayrı adam da var hegigatin diginen gözel

Bu qız dedi, bu keleni dedem salıp. Ehd eyleyipti erz olsun eleseng bir tane yaxşı oğlan ola meni vere ona, bu keleni de vere ona. Didi yox. Diye;

Sağ eğıli ki nikus esbaharı sipeydaş

Senin dedem öle kişi değıldi bile kale sala. Annan senin teki qızı ki atay it kabağına özine ırağ kabul eylemez. Senin ne keşengliğin var, ne ilmin var, ne hilmin var, ne tayfan var, ne iğlağın, ne meramin var? Seni kim alar? Aşikâr. Bu qız kabın doldurdı zerfiyo, getti Peri Xanım dedi, qız niye gej geldin bes? Bes niye gej geldin? Dedi valla sözün rastı, çeşmede bir tane cevan oturıp, erz olsun mene didi, bir nefer alıp bileyini? Dedim yox. Menne ona dedim, sen bir nefer almışan? Dedi yox. Mene dedi istiyem benim dede nenem razı ola seni ala, gelley mene? Mende da üze aldım, dedim heye xanım. Bir oğlan gelip meni ala. Didi baba, men bir uyxu görmüşem bir tane oğlan benim için gelecek. Yalan danışma baba. Erz olsun bir oğlan benim için gelecek. Sen yalan danışma. Dedi yox. Erz olsun gelecek eleseng benim içinde gelecek. Didi xop, gelip seni ala, didi beli. Didi git oğlanı getir buraya görüm. Geldiyo seslendi cevan, didi beli. Didi keledə bir tane cuvanezen var, seni istiri. Seyidi durdı libasın giydiyo, kiliç kalğanı bağladiyo, xurcunu attı atın üstüneyo, sazı saldı çığnıneyo erz olsun atın destecılığıno yapıştıyo geldi kelenin durdı duvarın dibinne. Qız de pencerede, pencereni açtu. Ordan bir selamı verdi Seyidi'ye. Bu selam hekayeti benim bir dostum var bu selamı o diyer. Diyer men gettim bu xanım alar üzüne diyer ha. Diyer gettim bu xanım alam, nenesi oturmuştu,

dedesi oturmuştu, benim nenem oturmuştu, menne oturmuştum, bu getti yazıya geldi bir selam verdi, getti yazıya geldi bir selam verdi, getti yazıya geldi bir selam verdi. Belke biz iki saat ottuk orda, otuz tane selam verdi. Otuz yıldır getirmişem bir tane selam vermeyip mene. İndi neçe. Hesret kalmışam bir ihtiram eyleye selam vere ama övlerinde elli selam verdi menâ. Peri Xanım da ordan bir selam verdi. Seyidi dedi aleyküme selam. Cevan, didi beli. Didi oğurbe ğeyr olsun. Bu bizler Hemedan dili, yolda birbirine çatarik isterik hal u hal eyliyek evvel diyerik oğrin ğeyr olsun. O da diyer ağıbetin ğeyr olsun. Sene de oğurbe ğeyr olsun inşaallah. Yanı bu musaferetin yol gidiren bir yere, müşkilin var Allah omı ğeyr eylesin. Diyerler oğurbe ğeyr olsun. Birbirine diyerler. Didi oğrin ğeyr olsun. Misli sen bir şikâre vanay geziren şikâr dalıycek, didi beli. Xop, indi men diyem, beferman buyur, bir nahar meylele neme diyeren? Didi qulak ver ta diyim neme diyerem? Didi;

Irağ yerin konağıyam

Xanım men konağam sene

Merd oğlanların sorağıyam

Ama essaat konağam sene

Yaxşı yamanı bilmişem

Şad olup, diyip gülmişem

Seni yuxuda görmüşem

Misli ki elan münasip ve konağam sene

Bildiğın mene bildirme

Didemin nemini sildirme

O kenizi incitme

Men konağam sene

Didi ismi şerifin bağışla? Didi;

Men Seyidi'yem

Şehrimden geldim

Yaxşı yamanı bildim

Men seni xut bu xut görmedim, yuxuda gördüm

Ayılmışam Xüda kısmeti ela nesibo, ela ya kısmet. Seni diyip gelmişem
seni. Didi, xop;

Xoş amedim xoşım amed ki amedened

Hezar canı gıramı fedayı her kedemed

Xoş gelmişey. Geç gel içeri. Oğlan geçti geldiyo, erz olsun ottı. Didi;

İndi bildin menden sarı gelmişem

Yaxşı gelmişen eyeğlerine qurban

Kimden benim ahvalim sorışmışay, kim meni sena nişan verip

Xoş gelmişen eyeğlerin qurban

Men ilgardım ardım

Beğçelerde heyvaydım, nardım

Bir yuxu görmüşüm

Ondan beli men intizardım

Xoş gelmişen eyeğleri eğrimasın

Men seni demişem bilmişem

Özi öziye gelmemişem

Hemi sen görmişen uyxuda hemi men görmişem

Yağın eyle menden sarı gelmişem

Xoş gelmişen eyeğlerin eğrimasın

Men Peri Xaniyam gözellerin gözüyem

Mundan bele tamam meclislerin söziyem

Men adım Peri Xanım bir tane eşair başının qızıyem

İndi gelmişey sözün metlebin di eyeğlerin eğrimasın

Seyidi valla benim metlebim budu. Erz olsun elbette qız gerek ere gide. Oğlan gerek avrad ala. Ama oğlan ne cur avrad ala? Onı ki kelbi istiri ala. O qızda bu oğlanı o dı ki oğlanın kelbi istiri onı, kelbi cebzdir ona, o qız da munu isteye. Bir veğt gören deden mesele qızın göynü yoxtur, dede nene güc ilen diyer gerek filankes oğlına giden, öldürrem bileyi. Baba men gitmirim ona. Yo gerek giden mey seniylenni. Öldürem bileyi. Oğlan diyer men o qızı almıram, nenesi diyer niye? Meni görenne ordan selam verer. Dedi xoş emir ile selam verer da nem olup, ya bir avuç torpağ olup. Heye o saatte oldu bir heykel oldu, bir avuç torpağ. Emma istekli gerek isteklisini ala. Bunun şeri var. Dünenleri erz eyledim ki hamı nağılda men diyerem. Ele burda da diyerem, inşallah velayette cevanlar erz olsun bu şeri bu nağılda değil ha ema munu ben diyerem nağıldaki cevan istedi övlene gerek bir kesi ala ki kelbi mehabetti kabul eyleye o veğt o da bu mehabetti kabul eyleye bu iki mehabet birbirini kabul eyliye;

Başına döndüğüm vefalı dostum

Bir esli menzadenin qızın algınan

Ağzinin selamı fehmi kemalı

Yitik olgınan annan algınan

Ey cevanlar bunı sizin için diyirem ye orda o velayette erz olsun, velayetin adı mubarekti da, beli erz olsun olar da işitsinler elan olar da işidirler, olar da işidirler.

Bir güzel algınan olsun kalem kaş

Tayfasın tanı ha yavaş yavaş

Yimege nun istiyecek, giymege kumaş

Evvel fikr eyle annan algınan

Niye? Mesele dede toyın eylero, beş altı gün toydan sonra diyer oğlumcan, bu ne için böyük eylemişen bileye. Avrad da almışam, toyda tutmuşam, keşeng. İndi bu külfetin, bu da özin. Get her yerde gideren bir loğma çörek da benim övümden da bu külfetten subay senin cöğrün çekebilmem. Fikr eyle gör. Dede bu işi göre, sen bir loğma çörek çığartabilen ehli eyâliya yiyen ona göre diyiri;

Yimege nur ister, giymeğe kumaş

Evvel fikrin eyle, o qızı annan algınan

Erz olsun ondan sonra diyiri, mesela bu gözü kaşını hele sohbeti var. Gözü kaşın olar olmrı mesele tulanı olrı. Diyiri erz olsun;

Yaxşı oğlan dünyada pis hemdem almaz

Yaxşı hemdemin derdi candan sağalmaz

Her saralan xırçe o qovın olmaz

Bir esliment teyekten qovın algınan

Bunı qovına dimiyip, xırçeye, qovına, karpuzda her bizeye dimeyip. Diyip mesele yaxşı oğlan dolanı, öyle yaxşı da güzel alar, yaxşı adamlan oturar durar. Ama bazı oğlan öyle bu qızı alar benim için nem eylicim? Tez aya, alıya. Baba, senin bu hemdemin olecek, derdi gemı oleceğ, seninle munis oleceğ ha bunı alan nemeyleyen bu hınabay yükünaho? Bu qussay yükünü nemeye alayaho? Bir defa övda duran üzünü gören, yetti yıl adamın işi rast gelmeyecek. Bunu nemeyleyen? Qovına dimiri, diyiri esliment teyekten. Teyek esliment yanı yaxşı adamnan, düz adamnan, ser rast kişiden, eğilli kişiden, xanım avrattan. Hele eyri nağilde var. Diyiri;

Her xane dimezler xan oğlan

Xanım avrad ister xan oğlan gerek

Bu da bir eyri nağıldadi. Xanım avrad ister, xan oğlan gerek. Diyir;

O veğt dedesinle danıştı ne dindir

Eslimenzade danışmaya da şirindir

Eger diyem bir şirini öldür

Ama git balin lezzetini Şam'dan alğınan

Beli. Bunı hamı naverde men, milyarda cd'yo, naver dimişem, İstiriyoda bazile toyda da, nağılda görem cevan çoxtur. Diyerem cevanlar bunı sizin için diyirem ha. Diyer Heyder emmi, bizim de fikrimizde var ha. Hardan tapako sen diyen kızımız? Onı ki sen diyiren hardan tapak ha? Diyim niye çoğta höl olma. Birazce sebr eyle. Diyer, sebr helva pişer ey Xorasan'nen. Birezce sebr eyleyen taparan. Heye erz olsunamı hıdmetine bu qız didi xop. Sen gelmişen benim düşmanım çoğtur. Menim o qedr düşmanım varıdı ki suvuzdılar, benim kanıma ve bu kelemi ele geliyeler ya yığalar, burada da sirvet çoğtur. Menim dedem eşair başıydı. O qedr barğane getirip doldırıp bu kelede neççe embar erz olsun ticaret malı kaldı bu kale içinde. Sahıb çıxano, zindeganlığ ediyen. Didi xop bes, sen neme mezhepteyen? Dedi men Müselman değılem. Didi eğer men istesen gerek din-i İslamı kabul eyliyen. Eger men istesen. Didi xop, eğer men neme diyeyim? Dedi beş kelimedir. Eşhedü enla ilahe illallah eşhedü enla muhammeden resüllallah eşhedü enle miren müminen eliyen veliyüllah hakkey Allah hakkey hak ey Xüda. Bunı diyen ollay benim dinim. O veğt nemazide örgederem bileye. Peri Xanım kabul eyledi. Kabul eyledi. Didi indi men gerek gidem seni kendlerin her biri yağını digiren mene, men gidem gerek seni sigey verem bir âlim okuya gelem erz olsun seniyle olak helâlı hemser. Elan biz birbirine namahremik. Didi yox men istirem seni, sende istiren meni, dedi yox o istemeg essap değıl. Xüda kovlı kerer emketi muvakkilin kabul tut. Altı defa gelini danıştırır, âlim diyer meni vekil eyle yanı emketi muvakkilin kabul tut. Bu meni vekil eyliyip, men bu sigeni oğuyam. Altı defa geline diyer, ey xanım munta erebidir. Bu kişi çolağ ola, kör ola, zelil ola, gerek munun covrının çekey, covrını çekerem munta Erebi'dir. Diyer beli, altı defa qız diyer beli, üç defa da damadı danıştırır. Bu avrad çolağ ola, les ola, küt ola mesele derd ola gerek covrını çeken üç defa için oğlan diyer beli. O ağırından diyer emketi muvakkilin kabul tut. Bu oğlanla qız meni vekil eyledi. Men bunun helalnamesi sigesini okudum, bular helal oldular birbirine. Seyidi durdı atın, yeherlediyo erz olsun bir qedri qeza koydu xurcunun içineyo, kiliç kalğanını tökti yere. Aparmadı kiliç kalğanını döktü bir yere. Emma bu sazı didi gidem bir kentte cevan konağ eyliyem. Eli bu

saz hemdemni da. Sazı öttü, gidirdi gördü bir ötte bu yollan gelirle. Ama buların içinde bir tane ağ baş gösteninni emmame var başınna ağadır. Aramcek bu sazı bir dalda yerde berkittiyo taş maştan yığdıyo kanşarınayo, ati tuttu ciloğundayo bular geldiler geçeler bulara selam verdi hamısına, ağayada selam verdi. Ağa geldi red ola, erz eyledi ağa benim sene bir arızım var. Didi nemedir? Didi bice dene qızdan da kağız almıştı, vekâletlik almıştı ki sigesin okıya. Didi valla bu kalede erz olsunamı hıdmetine bir tane qız var. Men gelmişem erz olsun o qızı ve alam. İndi o qızı erz olsun almağına gelmişem sen bir helalname lutf eyliyen sige oğuyan biz birbirine helal olak. Didi o qız kaferdir. O sige istemez. Oların özlerinin bir resmi var. Didi yox Müselman olup ağa. Eşşed koymuşam ağzına Eşhedü enla ilahe illallah diyip Müselmen olup, bu da vekâletlik kağızın ki verip mene iğtiyarım var, erz olsun sene diyem bu sigen okı. Gördü bu ağanın göynü yoxtur. Didi;

Baş götürüp bu diyare gelmişem
Ağacan bu helalnameni istirem senden
Seni men özüme kamxâr bilmişem
Kovlı Xüdayo, peyğamber istirem senden

Üregimde derd var naledir
Bazı işler var özi bilen haledir
Bu Xüda'dan bize kalan namedir
Men bu sigenameni istirem senden

Her bir zad dünyada kazılıp
Çoğlar var diyip pozulup
Xüdavendi alam bunu Kuran'da yazıp
Men bu xetti Kuran'ı ki sigenameni istirem senden

Gördü ğeyr bu oğlan çoğ basevattı, çoğ erz olsun derde deyen adamnı. Didi bele yaxşı oğlanay, ama veli ne qât ders okumışay? Didi men ders okımışam ama dersime elav eyliyen elav eyliyip. Didi kim? Didi;

Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Xegigette her bir zâtın yoluıdı

Din-i İslamı evvel duyumnan biridi

Men Eli eleyhi selamın lutfü kelamını istirem senden

Sen bildiğın mene bildirme

Didemin nemi sildirme

Seyidi'ni incitme

Bu xeggin sözüdü

Kuran'ı kitap, Kuran'da yazıp, bu sigedir da. Ağa dedi men dört terefi görmesem özü beli demese, men sige okımam. Dedi xop, gel gidek. Bu ağa didi siz gidin, men bunıyla gidirem bu kaleye. Men atım var da gellem men. Ağanı göttü, getti menzileyo. Peri Xanım keşeng nehar düzelttiyo, dedi xop, indi ikinizde gelin otirin te men sizinle bir sual cevap eyliyim. Erz olsun Peri Xanım geldi, ottı. Dedi xop, balam sen mege filan eşair qızı değilen. Didi beli, didi o meye Müselman'ıdı sen gidiren Müselman'a? Didi o Müselman değildi. Men de Müselman degildim. Ama onı ki öldürdüler, beyinden apardılar, bu oğlan Müselman'nı bunu istirem mesela sahibim ola, dinini kabul eylemişem. Didi digörüm neme dimişen? Demişem Eşhedü enla ilahe illallah eşhedü enna muhammeden resüllallah eşhedü enle miren müminen eliyen veliyüllah hakkey ey Xüda hakkey ey xüda. Bu beş tane. Didi dürüsttü. İndi erz olsun men icaze veriren sigen okıyam. Didi beli. Oğluna diyi icaze veriren sigen okuyam. Didi beli. Didi xup, danışığz nemedi? Mihriniz nemedi? Seyidi dedi valla meni bir zadım yoxtu. Mihriye bir zadım yoxtu. Erz olsun o sizin velayeti bilmirem ama bu velayette mihriyeler çoğ nacır olup. Elan o qedr cevan külfetinlen soltı tutmuyup, kabul eylemeyip, oğlandan mihriyen istiyip mesela mino beş yüz sikkeyi

baharazad. Oğlan verebilmiyo gider yatar zindanda. Elan beke neççe yüz cevan öle bu doğröver ketlerde Xüda Hamedan'dan erz olsun elan benim oğlum efseri nigahbanı zindandı. Taze baz nizeşte olup. Erz olsun orda zindan çekiri. Ne qız bir güzeşte eyliri, dövlette eyliyipti yanı yüzdeneli eyliyip yüzo on iki tane sikke. Ayda bir sikke vere. Hardan getirsin bir milyon ayda versin? Yoxıdı vere ki. Kalıp zindanda. İndi sizin velayet bilmirem ne curdur, bu curdur öyle mesele mihriyesini mesele sikkedi ya puldı ya bir resminiz var? Erz olsun didi, Seyidi didi ağa men bir şeyir diyerem, sen yazgınan. Didi di. Didi;

Ağacanım kabul eyle erzımı

Kelemi koy kağız üstüne

Soruş bizden dini mezhebi

Xegigeti getir merifet üstüne

Menim dünya malım yoxtu xâr değılem

Pul çuğatan oğlanam ahı zâr değılem

Atım var, kiliç kalğanım var, vücutum var, ar değılem

Menim zireho, kilico, kalğano yazgınan o kağız üstüne

Deli göynüm bu dünyayı seslese

Üregim öz yarasın beslese

Peri Xanım eger istese

Canımıda feda eşemem yaz o kağızın üstüne

Men bu dünyada bizzat xal olmuşam

Ders okumuştum gene ondan elava ağamdan ders almışam

Men erz olsunamı Seyidi'yem bura gelmişem

Adı sanım dedem tacırıldı özümde Seyidi'yem

Bu adı sanı da yazgınan o kağız üstüne

Ağa kağızı yazdıyo, sige okudıyo, Seyidi çığattıp bir pulı ağanı razı eyledi. Ağa gittiyo. Seyidi ilen Peri erz olsun kaldılar o kelede. Kaldıla ikisidi, bi de kenizidi üç nefer da. Hek günnü beş gün üç gün kaldı. Gördü bu övde darığırı. Adam ne qedar otursın övde? Peri'ye dedi men istirem bir çığam şikâra . Didi çığ şikâra bu yollara belet ol. Bular döğleri dağdır ama umur var yol varı. Bulara belet ol. Eger bir veğt düşmen helliledi benim keleme bilginen hardan özine nijat verebilley. O veğt didi annan gediren menden sarı darığmayn xop, helâlı hemserdir da. Bu sözlerden ey ürek xoş olmak için birbirine diyiri. Menden sarığen nemeye darığan sen bir çörek yemeyen. Huri değillen ki diyerem beş dekke kelmişen. Nemeye darığam? İndi burada diyiri;

Göylüm nice tav eylesin Perican

Men senden ayrılım gedip

Eylen men dolana senin başıya

Kalım göynün alım gedip

Eraqçının koyar yandan

Ölüncek doymaram senden

Eger bikeyf olan menden

Kalım göynün alım gedip

Beli;

Eleseng sen benim kelbimi billey

Şad olup gülley

Bir veğt hele mümküni şikâra senle gelley

Men seniynen dünyanı gezim bilim

Dedi xop, oğlan men yanı ne cur seniyle gelem? Diyer bir veğt diyer atım var, gelek ikimiz dolanak.

Ağaclar getirer bardan

Hiç kes doymaz heyva, nardan

Seyidi kimin vefalı yardan

Eger istemiren kalım gidim

Didi yox, git. Ama veli men sene bir teberrik veriyim, bir nişane veriyim, eger menden darıqtın, o nişaneye bağgınan, darığmagınan bir qedri bu su da, çoğ dergâhtan ayırıpla bu su çoğtu bu su. Bir veğt dimeyen bu sudan geçebiley. Buradan heç on tene atı ola, bu sudan geçebilmeye. Bu gidiri bir Hesên Paşa var erz olsun Lut şehrinde orda o şehrde bunun gidir bu su gidir onun bağına. Erz olsunamı hıdmatine o yen terefe getmeye xeternaktır. Çünkü onun şehrinin döğrünne leşker var, nigahban var. Ne bade gire, düşen bileye Xuda nökerden beyinden aparalar. Didi yox. Durdı eyeğ üsteyo, Peri Xanım telinden bir qedr qeyçiledi. Erz olsun gül vardı, kele içinde ekmişti emele getimişti. Bir tene gülden erz olsun iki tene üç tene getti. Didesi gitmişti o Hesên Peşe ki mesele su gidir onun bağına, onun bir tene desmal bileginnen aşmıştı. O desmalı de yüz tene o zeman lire ki da inni yoxtu hiç, yüz tene lire dikmişti o destmala. Bağlamıştı şad bilegine, bunun bileginden açtı. Didi sesin çığartma ki başın keserem. Götürüp gelmişti. O destmalınan bu teliyo, bu gülü bağladıyo, didi bu destmalı eyri adama göstertmeyen bir nefer rast geldi beleye. Bu xeternekti ha. Bu destmalı elan gezirler daleycek bu destmal kimni bu destmal aparıp erz olsun bir kese göstertmeyen? Didi yox. Seyidi destmalı aldıyo gülüyo keşeng erz olsun koydu xurcun içineyo. Hey sonra bir vezir öyle gitti, bir vezir böyle gitti, bir vezir öyle gitti. Qeza getirmişti mövqeyi nehar oldu, didi xop. Xeggıdır bes erz olsun men burda bir qeza yiyem, birazce dincelem ta erz olsun eleseng görem nece olup? Geldi suvun qırağına. Atı suvardıyo, erz olsun atı bağladı. Sorfan açtıyo, qezan yediyo erz olsun gördü bir keşeng nesim geliri. Keşeng basefa verdi. Çimenzardı, sebze keşeng, yâdına düştü Peri de burda oleydi, ikimiz oleydik. Birden bu Peri veren nişane xurcundan yâdına düştü. Çığatti koydı bu dizinin üstüne. Bir qediri özüne men eyledi. Men nem olmuşam gör hara

çatmışam, beşer men aparmaz. Niye? Men Xüda hiç şeytan ile men didi oldu şeytan da. Men yalda menden böyük yoxtur. Yox, seni yaradan böyüktür, sene rucu veren böyüktür, sene xılqet eyliyen böyüktür. Birden bir tufanı girrebar, bunun yanınan geçtiyo, bu teliyo bağlamıştı güliyo, destmalı attı su içinde. Attı su içine kardaş, bu her cur eyledi, ne girebildi ne eli çattı ne bir vesile, didi baba bu nemedi? Bir tene güldiyo, bir tene destmaldiyo erz olsunamı hıdmetine biçe deste bir qedr bu Peri Xanım'ın başının tüküydü da. Bu neme bir qıymetli zad değil ki. Bu destmal qıymetliydi. Göre kime rast gele kim apara bir loğma çörek eyleye? Qeyitti. Qeyitti ta geldi menzile aşkam oldu. Ama çünkü tapşırımıştı bunu bir veğt yeliye verme xeternaktı, birazça fikri narahatidi. Geldi ottı. Peri Xanım geldi ottı yanına, didi;

Seyidican gel bir sohbət eyliyək

Diyor nem olup sena

İkimiz sırrımızı aşikâr eyliyək

Olmaya bir belayı tuş gelmiş sena

Derin derin dergâhlara doluş

Şirin canum bu sövdaya salıp

Kimse beleye yağın bir setme vurup

Yağın bir setme vuruptı sena

Men seniy göynün allam

Kollarım boynuna sallam

Her derdin ola şerik ollam

Digörüm nem olup sena

İncitme sözin diginen

Menim qedrimi bilginen

Men sene hemi eyâlam hemi kardaşam seht günü görginen

Peri diyer neme olup sena

Seyidi di valla rastını diyerem da, hegiget. Eylemişim bir tene çeşme kenarında, teline temaşa eyliyem, yâdıma düştün, sena temaşa eyliyem. Emma veri ayrı cur oldu. Ne cur oldu? Didi;

Bir sözüm var Peri gel kabul eyle

Sen veren teller yarımına gerk oldu

Yareman sele diyerler. Dağ seline, bağ seline ki yağış yağar sel geli, bazı yerde ona yarımın diyerler. Yanı xerap eyliye.

Perican benim bir erzım var sene

Sen veren teller yaramana gark oldu

Gerek aşikâr beyan eyliyem sene

Sen veren teller o sele gerk oldu

Ağacın kurdi olur özinden

İnsanın yaxşı yamanı olur sözinden

Bir badı seba giribar attı dizimden

Sen veren nişaneler o suva gerk oldu

Derdimi kimseye diyebilmedim

Ağladım gülebilmedim

O suva girebilmedim, her cur eyledin.

O sen veren nişane gerk oldu

Gitti elimden yar umane gerk oldu

Seyidi diyer men senin qedrini billem

Şad olup güllem

O telin gidip, ya düşmene cevap verirem, aziz oğlan değılem, korğmaginen eziz oğlan sahep olmayıp sene. Derde değen oğlanam men. Heç korğma bir avuç teli tapayalo, geleler bura mesele seni aparala. Meni öldüreler, men o ki gücüm var, men Şah-ı Merdan elin çekip benim üzüme, öle gücde verip bileme. Hiç narahat olma. Peri didi istiyem dimiyem, mümkündür diyeren bunu evvel niye demedin mene? İndi diyiren. Ko bız diyim bileye. Didim;

Seyidi, derdim çoğtu

Ama tel ger ver eliynen iş yaman oldu

Çarkıfeleğ yeman bağıtı

Tel gedip eliynen iş yeman oldu

Didi yanı ne cur yaman oldu? Didi o su gidiri Hesên Peşa'nın bağına hekmen o boğan, o bağıda işliyenler, karger onı orda tutarla, o güle mayil olmazla, o tele mayil olmazla ama o desmal yüz dene lire, bu şehrin yarisinin qıymetidir. O desmala tikilip.

Kabı düşmen, düşmenligin bildire

Ağladıben dide nemi sildiri

Hesên Peşe leşker çeker, gelir seni öldürü

Tel gidip eliynen iş yaman oldu

Didi inni yaman olannan nem olar? Didi he;

Yaman adam bildiğın eler

Düşmenler bize güler

Seni öldüreler meni esir eyler

Tel getti eliynen iş yaman oldu

Peri diyer;

Men bu sözi bileydım

Ah çekip güleydim

Keşke o teli sene vermiyeydim

Tel bir zad değil, gül de biz zad değil ama o desmal gidip eliyen iş çoğ yaman oldu

O desmalı tapsalar hekmen gederle bura. Dedi hardan gelerle bura? Hiç qussası yeme ya. Didi xop, boğan bağda, şah'in bağında su suvarıdı, ber elinde gördü suv üzünde bizzat gelli, ama bir zad oşkamırı. Arımcek ber ucıynen, biz ber derik bilmirem siz neme diyeriz? Bu yeri işlemege, biz ber diyerik. Beli. Getti qırağa gördü, bir qediri bir cuvanezenin başının tüküdü, üç dört tene güldü ama bu parçada bi zad var, veşilliri gün düşende bilesine essan tela kimin kızarırı veşilliri, xoşgildi. Aştu, gördü bu şah adını yazıpla bu desmala. Dedi ey dedem vay. Didiler şah'ın desmalına aparıplar, indi gellem aparıram derler sen uğurlamışay. Gelip aparmam, bunu men harda sağlıyım? Bu benim ne derdime değmez? Her yerde satam tutalar. Xeggidi men hemişe bağını meyvesi yetişenne şah için meyve aparıram. Mene bice caize verer. Bes bağın miyvelerinden egerlek vurup, mecmeyi doldurup, bu desmaliyo, bu güliyo, bu teli qoyum bu miyvenin arasına. Diyem bunu sel getti. Su getti bağa. Te men teskirkar oldum. Keşeng bice mecmeyi geldi övden gettiyo, bağın meyveleri her biri yetişmişti derdiyo, bu desmaliyo, güliyo bağlar, o cur ki bağlanmıştı gene bağladiyo koydu bu mecmeyinin içineyo dörüverini mivereden kaladı. Erz olsun eleseng keşeng aldı eli üstine, geldi gördü, şah'in celesesidi. Veziri, vüzera, vükela, umara, leşkeri, kişveri erz olsun celesedi. Üstüne çerput çekmiş durmuş qırağta. Ferraçlardan geldi, dedi qurban, boğan biley için tarif getirip. Alak koyak içeri ya vezir, vüzera oturıp getirek miyveleri. Di yox, getirin vezir, vüzera da bir tene yesinler. Gettiler koydular Hesên Peşe'nin kabağına. Kadimne şah'a paşa diyerdiler. Leğebine paşa diyerdiler. Getti koydu Hesên, adı Hesên idi. Ama Hesên Peşe diyerdiler. Şahı bir memleket. Gettiler mecmeyini koydular kabağına. Bir tene ver filankese, bir tene ver filankese, bir tene ver filankese, bir tene, bir tene, bir tene, bir tene. Bir tene özü gördü, aha bu desmalı ki bileginden açupla, diyeren bunun öz desmalıdı. Aştu, gördü bele. Yazılıptı teberiki Hesên Peşe. Didi he. Vezir, didi beli.

Didi malım geldiler hazınemi çattılar, bunu benim bileğimden aştılar, apardılar. Bu o desmaldı ya. Bu oğlana diyinen bunu hardan gettin, hardan taptin, ne veğt su getti, bunu ne veğt getirmişeyn? Boğanı gettiler, didi xup. Bu ne veğt geldi? Dedi qurban dünen geldi. Dünen nermen durmuşum suyun qırağına. Açurdum bu kerdi biz diyerik. Mesele bura bir qerdi diyerik, bura bir qerdi, bu cur bulara mesele bu dolu su buradan geçmiye bu yana, bulara kerdi diyerik. Bu veğt bu zade erğ diyerik. Buranneki su geli, buna erğ diyerik. O veğt burdanki açılıp bura da çeşme diyerik. Bice diyerler çeşmeni aç su gitsin kerdiye. Yanı bu erğinen su geli, burdan aç gelsin bu kerdiye. Bura biz diyerik kerdi, bura diyerik erğ erz olsun bu sudaki mesele ordan geliri bağa ora deriz çeşme. Beli. Didi vala dünen geldi. Didi xop. Danişmendlerden diyinen gelsin benim yanıma görüm, bu su hardan gelip, evvelinden ki bu suvı getiripler bu bağa? Bunu hansı dergâhtan ayırıplar? Hansı yoldu, hansı mekana, hansı yerdi, kim beletti ora? Danişmenlerden gettile erz eylediler, qurban bu bağdan ta uman dergâhına, uman dergâhından bu su ayrulup. Orayçe ovedanlığ heç yoxtu. Didiler o çoğ yaşıyanlardan getirin. Hemi arvad ola ya koca, kişi ola. O koca kişilerden getirin. Koca arvadlardan gettiler, koca arvadlardan gettiler, koca kişilerden gettiler, olar da didi biz ki getmemişik mesele bu hardan geli? Bice dene qeri, didi qurban men diyerem, ama bice sengin pul alam bileynen. Didi baba qeri yol geli, ağe bir kelime söz meye, bir senginlik bulur. Didi da. Diyerem keşengni beletem bu soyın qırağında kim var, tanıram. Didi baba qari digöre görek ne curdu ah? Didi xop. Qari nene verrem. Sen meni neççe batmanay? Üç dört batman sil süpürgeyo verrem. Didi bu yolın qırağında gevur resmi varıdı. Eşair başıydı. O bir tene bu suyun qırağında kal geldi kele saldı, neççe tene cevan özünne bilen etraftan yığdı döğrüne bu mahalı çaptı. Seniynen hezaneyi ele bu çaptı. Bu desmal da kolından aştı, apardı oniy işiydi. Ondan suvay heç kes bunay eyleyebilmez. Didi aferin, aferin. Koyin teraziye öz senginliğincek pul verin bilesine. Qariye pul verdilero, erz olsunamı hıdmetine, didi xop, indi vezir nemeyliyek? Didi nemeylicek qurban, leşker elan hazır ederigo, gönderrik erz olsunamı hıdmetine bu keleni viran eylerleyo eger beşer de olsa öldüreyo ama yoxtu, o kelenin sahibını öldürdüler bir tene qız kaldı orda.

Dedi xop, ver şeypur, balaban, mizgan döğülsü, leşkeri amade eyle. Ser leşkeri çağırıldı, didiler beş yüz nefer özinnabilen oğlan götür erz olsun get bu suvin qırağınan get. Ta her veğt çattın bir kele var o keleye. Eger herkes oldu, öldür. Eger sirvet oldu çap. Her neme eyledin xülasa desti xâli gelmiyen ha. Durdılar geldileyo erz olsun suvin qırağıynan, işikleşennen geceli geldiler, sifide isterdi ruşan ola, çattılar kelenin kapısına. Keleni fuşar verdiler gördüler o yanı daşınan qalanıp, kapının dalını. Hiç kes başarmadı kapını aç. Didi qoy bahaneyi konağ. Çala kapını gelsile aşsıla. Leşkere dedi gedin qırağa, dalda bucağta, dağın daldasında siz gizlenin, biz bir neççe nefer bi envayı eşair gelmişik burda acu suvızık. Bir haççe çörek istirik ya bir dincelek. Kapını açanna eger ki herkes olsa öldirik bilesiniyo o veğt biz perçemi kozadiki yuğarı siz gördiz gelin. Kapın çaldıla, Seyidi ayıldı. Seyidi ayıldı, aremcek pencere açtı, gördü dervazenin dalında beş altı nefer erz olsun tamam baştan eyeğe giymice esba-ı esle, şemşir tamam eşairdiler. Qeyitti Peri Xanım'ın durdı uyuxlamıştı, ottı başının üstünde. Dedi;

Sana lay lay diyerem

İncimiyen, konağımız var

Yaxşımı yamanı meye bilmiyen

Perican eziz konağımız var

Yolı geliple olmayalar xeste

Üregimin derdi misli güldeste

Başım allam dizim üstte

Ayul bilmirik ya düşmanni ya dostı konağımız var

Bildiğin bize bildiri

Didemin nemini sildiri

Eger düşma olsa ya öldürrem ya öldürrü

Bizim kapı dalında neççe neferimiz var

Seyidi diyer sen bilginnen

Qussa yeme her ne qât cemiyet gele kırrım beyinden aparam güllem

Senin fehmi şurunu billem

Ayılğınan konağımız var

Xop ağayan icazesiyne sohbetimiz hassas yerde baki qalıp. Xüdavendi âlem hemişe şadlıgo, hemişe selametlik versin, bileyize. İnşallah bâğiyesinden ki orda kalıp, ordan inşallah erz eylerik, umudvaram murıdı pesendinizde kerer tutsun, Xüdavendi âlem tamamen ki bendenin sohbetine qulak veriz, bağariz, Xüda hemişe şadlık versiyö selametlik. Umudvaram inşallah bu naverden istifade eyliz, şadlığlarınızda, konağlıklarınızda, menzilizde amma Xüdavendi âlem can sağlığı versin. Şad olayız hemişe. Xop, Muhammedin cemalına biçe selavat lutfeyleyin allahümme sali ala Muhammed ve ali Muhammed. Muhammed hamıyize yar olsun inşallah. Muhammed bizim memleketimiz, bizim erz olsun dövleti milletimi hamı muvaffak ossıyo piruz olsun inşallah. Beli, söz o yerde bâği kalıp.

Peri xanım durdı, dedi men dostu düşmanı tanıram, icaze verrem bağım o ışıqlarsı men görüm bular kimni? Dayandılar ta gün çığıtı. Gün çığıtı Peri Xanım yevacık pencereni aştı. Didi bular Heslen Peşe tarafinnen gelipler. Esli heleri, şemşirleri Heslen Peşe leşkerinnenni. Bular Heslen Peşe biley bu hardan bu rişesi hardandı? Didi beli. Didi öyle o suv, o tel aparıp o bağa, Heslen Peşe tapıp buları gönderip, erz olsun bu kelen yığer, eger beşer olsa öldüre, olmasa ki keleni, sirveti çapa. İndi teklif nemedir? Didi teklif budur, feqat bu keleden pencereni açay bağay, men tek hiç Xüda'dan suvay. Şah-ı Merdan'dan suvay kimsem yoxtı ile Allah müdamo ağalar ağası Şah-ı Merdan'a. Buları ele men kele verem tükerem yere. Sen menden hiç korği olmasın, men eçiz oğlanam. Bilirem bular değıller, bularin dalda ayrı yerde koşunları var, o altı nefer değıl. Keşeng atini zimi belgini amade eyledi. Kiliç kalğanın bağladı, Peri'ye de temaşa eyleye. İndi burda erz olsunamı hıdmetine eleseng bir şeir de diyiri. Kimi için diyiri? Eli şenninden diyiri. Diyiri;

Evvel eğamın adını

Dilim mövla mövla diyer

Bismillahin bunyadını

Dilim mövla mövla diyer

Yanı bismillahın bunyadı nemedir bu, ne curdur? Hezreti Eli'den sorıştılar, sen Kuran'ını mektebe gitmişen, erz olsun buyurdu men mektebe gidem ya gitmeyem, Kuran'i evvelinden ağırını diyin cevap diyim. O dı ki diyiri bismillah bunyadı Eli eleyhi selamnı. Niye? Ezberdir.

Evvel eğamın adını

Dilim mövla mövla diyer

Bismillahin bunyadını

Dilim mövla mövla diyer

O kimni çığtı berine

O kimni çığtı görüne

Günaş qeyitti dal yerine

Qeyider mövla mövla diyer

Hezreti Eli Uhud cenginde nemazi geçirdi. İstixase eyledi, didi perverdigaram benim nemazım qerek qeza olmaya hetap geldi, diyinen gün qeyitsin dala. Gün qeyitti dala, Hezreti Eli nemazını kildi, badez nemazdan gene ceng eyledi. Oni diyiri. Diyiri;

O kimni çığtı berine

O kimni çığtı görüne

Güneş qeyitti gün arta yerine

Geli mövla mövla diyer

O kimni eslan donunna Eli'di

O kimni İslam dininne Eli'di

Zülfegar durmaz qınınde

Çığar mövla mövla diyer

Zülfügar cengde Eli'nin şemşiri sinni. Xüda'den emroldu Cebrail'e bir tene şemşir apar Eli'ye ama bir şemşir apargınan ki yanı o şemşirden yerüzünüden olmasın. Bir tene şemşir getti, iki tene başı varıdı. Erz olsunamı hıdmetine eleseng ve xer cur eylediler Hezreti Eli'nin belinne bu şemşir dayanmadı. Her neme bağladılar senginidi. Düştü yere Xüda'dan emroldu. Cebrail benim bir melek varım adı Qar'dı. Onin bir tene zülfini tükünnen apar xurma puşiyen hör Eli oni bağlasın beline. Adını koydılar Zülfiqar. Zülf o melegingiydi, erz olsun Qar da adiydi. Derler Zülfiqar o melegin adı erz olsun eleseng Qar'dı, oniy başinin tükü ennaze mükem idi. Bu ennaze mukem idi ki o şemşiri her ne ipi ördüler sağlamadı, onin bir tane tükü hördüler xurma puşiyen erz olsun hezret bağladı beline. Adı kaldı Zülfüqar. Bu bir nişane, ikinci nişanesi iki başı varıdı. Heç şemşirde indi geçe heç pıçağda, hiç kes şemşirde, kiliçta her nemede indi neçe iki başlu şemşir hiç essen olmıyıp. Olmeyeceqte. Feket bir Eli'nin ki Xüda terefinnen qeyipten geldi. İki başu varıdı adı da Zülfüqar. Hezreti Eli erz olsunamı hıdmetine eleseng ve elini çekmişti üzüne öle kuvveti de çoğıdı. Veğtiki şemşiri çekti bu beş altı neferi beyinden apardı ki dağın o yannan bu yannan o yannan bu yannan hemle eylediler, Seyidi erz olsun beleledi, bular için şeir dimege;

Evvel eğamın adini

Dilim mövla mövla diyer

Bismillahin bunyadını

Dilim mövla mövla diyer

O kimni çığtı berine

O kimni çığtı görüne

Güneş qeyitti gün arta yerine

Dilim mövla mövla diyer

O kimni eslan donunna

O kimni İslam dinine

Zülfegar durmaz qınınde

Çığar mövla mövla diyer

Ar ne göynümü aparsın

Okurum Kuran'dan Yasın

Seyidi yâd eyler ağasın

Yâd eyler mövla mövla diyer

Temamı cemiyeti qıranı qırdı, qırmayanı kaştı. Her neme can olan varıdı, gördüler öldürürü kaştı. Kaştı kaşanda erz olsun eleseng misli ki ferar eylediler. Töküldüler deyeler qurban heç veğt o oğlanı desgir eylemek olmaz. Didi niye? Didi veğti keleden çığanna vezir beş altı neferdı öle bu balığ kimin istiri uta bile bilelerini. Biz ki dağlardan haml eyledik, bir ötteni keşeng kırdıyo, bizde canımızı götürüp kaçıp gelmişik. İndi teklif nemedir? Didi xop, şehre çol salın, hile kim biler? Hilebaz kimni? Şehre çol saldılar, kağız yazdılar yapıştırdılar duvarlara ki şehir içinde hileger kimni? O qeri ki didi men o keleye beletem, o namenin birini duvardan kopartıyo, geldi derbara. Geldi derbara, didiler qeri nemeye gelmişen? Didi Hesen Peşe'nin özüne bir sözüm var. Nemedir? Didi sözüm var da. Gettiler dediler qurban bice qeri gelip, ona ki bir ağırlık pul verdin, o keleni belet eyledi, o bi tene ilanıyada tutup elindek, vurmuşaz duvarlara elinde gelip. Dedi diyin gelsin benim yanına. Geldi, dedi qurban neme ağtarıray? Dedi men hileger, dedi hileger menem. Sen mene bir kelime söze bir senginligine pul vermişen. İndi her rengi diyeren boyaram ha. Dedi hekmen boyaran? Dedi beli. Neber boyaran? Didi meni apariz erz olsun o kelenin kinarine, o suvın qırağına bir tene çadır kurriz benim için men otırıram o çadırdı. Otırram o çadırdı, o oğlan geler hekmen yazıya. Bir seyri sefay şikâra hekmen geli. Gelenne

men kere libas giyerem. Geli benim yanıma diyer, niye kere libas giymişen? Diyerem valla Hüseyin zebbarıyam, meni bura için getiripler burda oyna xerçliğim yoxımış. Gece o diyer ocağ qeyitirem, orde ocağ qeyitirem, orde bir ocağ qeyitirem biz mesele oceğ, bir veğt ot yandırrik bu taşi düzerik, bu ortada su mesele ot yandırrik ona oceğ diyerik. Bilmirem da siz neme biz ona oceğ diyerik? O veğt bir tene qezga, bir tane ya mesele ayru zerf koyarik oceğın üstinne ya et pişirek ya aş pişirek ya bir zad pişirek o ağaçtan koyarik ocağta yanar, bu onı ocağta aş pişirir. Ona ocağ diyerik. Neççe tene ocağ qeyirmiştı yanı cemiyet çoğumuş. Gidip men kalmışam. Seyidi bir gün dedi, xop Perican men bir çığım gene çöle görüm bu dağın dağda yelleri haradır? Biz oları tehti nezerde sağlayak. Çığtı çöle çığanna gördü bir tene tek çadır, bu suvın qırağında berkerar olup. Geldi gelenne sonra gördü bice qeridi, bu cur onı kucaklıyibo, kere giyinibo, bice ad yazılıp koyup kebağınna elin çekiri bele eliriyo ağırlı. Gördü yazıp Hüseyini ibn-i Eli Eliyip ibni'l Hüseyin. Erağı kaferidi ama çünki hile varıdı, istiridi onıylen Seyidi'ye hile vura. Seyidi attan indi aşağıyo, qeriye bir selam verdi. Qeri selamın aldı ama dedi get, get, get. Sen get. Dedi niye? Dedi sen bilmey bu kimni ki? Hüseyin'in eksini göstetti, yazılmıştu adını. O adı göstetti, dedi ey tanıray Müselmanay bu kimin adıdır? Dedi o Hezreti Eli'nin ikinci azadesidir. Kerbelada şehit olup. Men oniy o küçük küçük qedir bilen nökerlerindenem. Dedi yox yalan diyiren. Dedi ne cur bilen bes yalan gerçeğ olsun? Didi gerçeğ olmağı bu curdu ki erz olsun eger onı tanısay, onı bilsey erz olsunamı hıdmetine men onı zevariyem. Meni bi beş gün aparınan övine sağlaray, kurdu kuş meni yimez, ta benim tayfam gele meni apara. Öyle bir menzil kirada her ne istedin varımını verrem bileye. Seyidi dedi babam men onin erz olsun nokerinin nokeriyem, eslan on gün kalma bir ay kal. Dur yığıştır gidek. Muni yığıştırdı her nemesi varıdı atı atın üstüneyo, tutıp atın ciloğundan geldiler Peri, keniz kapı nizefet eyeliridi, Peri Xanım'da durmuşıdı yanınna. Çattılar, Peri bağıtı be, bir tene pirezen Seyidi mindirip atayo, gelin getirme kimin, kadim gelini mindirerdi ata, hekmen gereği ata ola. At olmayaydı övden çığmazdı. Da maşın yoxıdı. Gederler ayrı ketten diyerler atın vere gelin aparak. Men çoğtan ki aşığam. Püsüz ilen çırağ toy çalmışam. Püsüz ellerinde düzelderdiler dört tene fitile koyardıla gerçen

yağı vardı onı yağıynan işillerdi heç kes heç kesi tanımazdı. Men heç kesi mecliste tanımazdım, giderdim o yana gelirdim. Ele karanluğta nağıl diyerdim. Heye erz olsun bu didi Seyidi, didi beli. Didi bu kimni bu? Diyi endir aşığı, üzünnen didevuz eyleginen. Niye, bilmiren kimin zevarıydı? Didi, kişi gül yeme bu hilegardı, bu mey İmam Hüseyin ziyaretine gidebili, bu hilegardı. Suvızıptı seniyle benim kanıma. Belki men yox, suvızdı senin kanıya. O veğt burda ikisi du beyt diyirler. Du beyt yanı ikisi diyer. Hemi o diyer hemi bu diyer. Diyer;

Başına döndüğüm vefalı qeri

Bu qeri bi gün konağıt bize

Men sena qurbanam ala göz Peri'm

Bu qeri konağıt bize

Bilmiren buna neler olıptı

Sarıptı rengi solıptı

İli köçüp özü çölde kalıptı

Hüseyin cevarıydı ya pena getir bize

Didi;

Seyidi naşı olma, naşı başa gitmez

Bu bir hiledir bize

Ne geder bu pul alıptı gelipti bura

Ama suvızdı seni kaniya, bu hileni vureceg bize

Bu bir qeri düşmendi düşmenliğı bildiri

Ağladı men dide nemi sildiri

Bu hekmen hekmen meni esir eyler seni öldürü

Bu bir beladır bize

Seyidi, dedi meni, dedi he. Dedi men puflayam bu yığılı. Eli vurmayam püfleyem yığılır. Dedi he. Bu o cur öldürmez ki. Didi niye? Didi mümküni bir zerf içinde kırğ reng boya heç biri heç birine karışmaya. Reng vura bileye, hile vura bileye. Didi men qeriye göre getirmemişem eve. Dedi bes neme? Didi men o Hüseyin adını getirip men bixatırı Hüseyin, canım, ömrüm, zindeganlığım, dünyada nefesim qurbannı Eliyip ibni'l Hüseyin ve Hüseyin ibni'l Eli. Hüseyine qurbannı. Men Hüseyin xatırına getirmişem bunu. Didi bu Hüseyin tanımaz. Buna ehlette yazıp ona ki sen Müselman buna üregin yanar. He;

Bu bir qeridir, çoğ biler

Her ne başarar seniynen meniynen şuğluğ eyleyip güler

Ama bu hekmen ya seni ya meni öldürer

Bu bir köyne düşmandı gelipti bize

Bune nemeyçi yol verdi? Seyidi didi yox, o cur değıl;

Çağırram Şah-ı Merdan'ı

Düşmene vermez âmânı

Xatırcem ol, men her yerde istiyem o mövlanı

O kömekti bize

Perican qusse yeme. Didi xop hele ki qussa yeme ah. Peri'ni aldı at üstüne kucağınayo, üzü gözünü öptü, eyledi qerini. Ama üreginde bice boğz var Peri'nin. Gettü, gettü öve, keşeng döşek saldı, keşeng geldi erz olsun eleseng hesabı yir düzetti. Döşek saldı bu qeri incimeye, didi yox balam xıcalatlık verme mene. Men erz olsunamı hıdmetine bice üç dört gün seni yarıya konağam, bu üç dört günden sonra benim tereflerim erz olsun geler meni aparar. Hekmen gelir meni aparar. Beli. Didi xop, erz olsunamı hıdmetine qeri nenecan indi ha yandan geliren ha yana gidiren? Niye burda bes çadır vurmuşan? Didi men Kerbala'dan gelirem, getmişim ziyarete. Pulım varıdı bureyçe verirdim elimiz erz olsun zad olardı. Ama indi da pulım tükendi, koydular uyxuda meniyo, gittiler.

Xop, baicazeyi xozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlıgo hemişe selametlik versin. Sohbetimiz hassas yerde bağidi. Seyidi nağılın baştan erz eylemişem, gelip ta bu yere yetişip ki Seyidi, istedi keleden çığa göre mesela harda dalda yer var, harda çukur yer var, harda su var, harda su yoğ, hara uburdır, hara ubur değıl bu cur erz olsun oranı dolanırdı. Bu yendan veğıti ki leşker şikest yedi qeyitti, qeyidenler ki erz olsun o qerini gönderdiler geldi, qerini Seyidi getti öve Peri her ne başardı buna hürmet eyledi. Ama Seyidi'ye didi, diyirem bileye bu bize bir heyfe vuraceğ indi muvacıb ol öziyinen. Muvacıb ol, bu hekmen bize bir, bu hilegardi, hilegar olmaya qeri biyabanda neme eyliri? Bu da bi xüştarı getirmişti da dövletten bi xüştarı getirmişti. Ama Peri Xanım o kenizine didi bunu aşpezxaneye yol verme, eger geldi aşpezxaneye, aşpezxaneye yol vermeginen. Bu bir gün bu qari durdı aşpezxanenin kapısının seslendi, qız sen kenizey? Didi beli. Didi neme ho ere getmişen? Dedi yox. Didi bes ağı ere ki gitmemişeyn burada da ki öle xoık vermiyen senin emrin geçe. Bes sen nemeye burda bihut erz olsun ele burda kalmişan? Didi bes hara gidim, nem eyliyim, kim var, eğer bir kes var, meni alar sen sorağ verginen? Didi annan sen bu qezaları pişiriren başarmıyan pişiren. Didi niye? Didi düğünü gerek bele eyliyen, bele eyliyen, bele eyliyen, bele eyliyen ta bu keşeng xoşmezze, xoştam ola. Ögünleri keniz o qeri diyeni pişirdi. Getti Seyidi sorfanı aştu ki buları yiyeler, bu Seyidi gördü bu qeza bugün çoğ xoş mezzedi. Peri de begendi. Seyidi de begendi. Kenizden teşekkür eylediler. Aferin ber şoma. Bugün bu qezanı cedit sen düzeltmişen, didi men düzeltmemişem. Bu qeri nene geldi durdı qırağta mene dedi, düğünü bele eyle, xoruştı bele öyle, et bele eyle, bele eyle, bele eyle ta bele olsun. Men o cur eylemişem. Seyidi dedi qeri nene, da sen indi oldin bizim nenemiz. Hiç el vurmagine, feqet destur verginen bu qız, bu qezanı pişirdi. Bunu diyenne, dedi xop bes, durin gidin istirahatlığ eleyin. Gittiler istiğratlığ eyliyeler Peri Xanım dedi billey nem eyledin? Didi bele. Didi gel bir danışığ eyliyek, o veğıt gör men gerçeğ diyerim ya yalan diyerim. Didi nemedir? Didi;

Öz eliyenen öz övini yığtin

Emma aman bu qerinin elinden

Ölmeğin bildin da diri kalmay

Aman bu qerinin elinden

Bu qeriye iğtiyarın vere dünyalar alar

Hamı öler bu kalar

Diyirem beleye

Senin katilin olar aman bunun hilesin elinden

Aşpezxaneye bunun gitmeği bizim için yaman oldu

O bir tene qeza derdi ser oldu

Qeriye didin bizim nenemiz oldın

Aman bu nenenin elinden

Aman bu nenenin elinden

Dedi yanı nene adam katıl olur? Didi bele, bele. Nene katil olup, ama nene ola katil olmaz. Ağı sen bilmiren, eğliye çatmıyır bir tene qeri biyabanna tek nemeliri? Bu hile değıl.

Men Peri Xanımam danışmam yalan

Men her diyerem inan

Bu qerinin döğrüne dolan

Ama muvazıb ol, aman bunun hilesinin elinden

Didi Perican, didi bele. Didi dürüsto ama veli gel mende sene bir keşeng şeir diyim;

Men gezerem dünyanı kullı cihanı

Ama Allah her neme istiyip o olar

Taparam dünyada qedir bilen oğlanı

Taparam ama Xüda her neme ister ele o olar

Bu qeri bildiğini bildiri

Bizim gözümüzün yaşını sildiri

Geli bizim ikimizi de öldürü

O veğt ne olar

Didi istiri bu olmaya da. Didi yox, düşman muqebilinde gerek maldano candan geçey. Ya düşmanla herif olmayan ya herif oldun gerek can u baştan geçey.

Menim ağam var edi Eli'di

Bizim dinimiz Muhammedin adından yolidi

Bu qeri evvel hilegerlerin biridi

Yanı o ezel hile ki dünyada var, bir zerf içinde on tene, yirmi tene boyar heç biri karışmaz bu öyle biridi.

Aman bunin elinden

Seyidican senin eğlin var yaxşı yamanı bilirey

Caniyden geçmişen da buraya gelmişey

O veğt sorar Peri Xanım diyer men neme dimişem

O veğt diyeren eman bu qerinin elinden

Qeri aşpezğeneni teserruf eyledi, bir gün fırsat gire saldıyo bihuşarından değl eyledi buların qezasının içine. Kenize dedi hele burda bir heççe iyi gör tamu ne curdur? O yediyo orda bihuş oldu, beyinden getti. Getti sorfanı açtı bular, dedi keniz harda, dedi valla aşpazxanadadır. Elan geliri. Gördüler gene çoğ xoş mezzedi, gene çoğ xoş meze pişirip. İkisi de bihuş olduyo, ebruşun tenef erz olsun esas içinde getirmişti. Geldi Seyidi'nin dal gerdenden kollarını bağladı. Ama iki cure esas bihuş darı getirmişti. Bir bihuş eyliye, bir ayılda. Geldi töktü Peri Xanım'ın burnunna, Peri Xanım kem kem ayuldu. Ayuldu, gördü qerinin elinnen Seyidi'nin şemşiri, iki

şemşir qerinin elindedir. Didi qeri, didi beli. Didi men bilirdim eleseng sen nemeyen. Niye bunin kolin bağladın? Dedi;

Laf eyleme ey Peri

Men öldürmege gelmişem

Üç canin qedrini bilginen

Men düşmenem düşmencilige gelmişem

Didi ağ bizim du çöreğimizi yidin, didin Hüseyin zevvarıyam. Didi;

Men Hüseyin adini gettim

Ama bilmirem Hüseyin kimni

Adin gettim, sen biley

Xoş olay, şad olay güley

Ama seni öldürmem, heyiftir, sen öley

Seni aparmağa gelmişem

Didi meni aparan kimin için? Didi aparam Hesen Peşe için ki erz olsun meni yollıyıp bura. Elan erz olsun düşmenler tamam bu dağın dalinna, tamam amadedirler. Biri alamet var, men alamatı ordan keleden çığaram damına, o alameti verrem töküleler keleye. Oğlanın başını keseyelo, seni de qejeva getirecekler, seni mindire qejavaya. Seyidi dedi qeri, dedi he. Dedi gel bir sohbet eyliyek. Didi neme diyen? Dedi;

Gel bir sohbet eyliyek

Dünye bele qelmaz.

Sen Hüseyin adin gettin, benim canım, ömrüm, malım, zindeganlığım qurban olsun Hüseyin' iye

Ama rüzegar bele qelmaz

Bildiğin bildirrey

Didemin nemin sildirrey

Bilirem sen meni öldürrey

Ema Seyidi'nin cenazesi bele qelmaz

Diyim bileye. Bir iş getirim başıya ki qıyme qıyme etini doğruyuyum. Bu da üzüne diyirem. Menim kolum açsan gene dürüsto üregim yana bileye. Ama her ne ayliceğen eyle. Bu keçeni yığdı, getti Seyidi'ni çuladı keçeye tenef getti keçenin üstünnen neççe piş bu tenefe verdi. Erz olsun Seyidi dedi qeri, didi beli. Dedi, hele benim kuvveti canım var hele, beli, gel bir şeir de diyim bileye;

Gece gündüz men ahı nale eyledim

Aman qeri azad eyle kolımu

Dergâhı ilahiye şükr eyledim

Aman qeri azad eyle kolımu

Bu dünya hiçe qelmasın

Heç kes dünyada zelil olmasın

Peri Xanım ağlamasın

Aman qeri azad eyle kolımu

Men kollarım koldı

Ama özüm cevanam

Bildim sen düşmanay Hüseyin adin gettin dimeginen nadanam

Bir veğt görürey uyannam ha

Bir veğt görürey uyannam ha

Aş kollarımı azad eyle meni

Menim bir yolım var ona derler siratel müsteqim

O kömektir Müselmana bilginen yağın

Rast yolu rast bilginen
İslam'da rast yol xegigatiyo melim
Azad eyle benim kolımı

Men Seyidi'yem üreğim dağlanar
Dostı düşmen mene ağlar
Heyiftir Seyidi teki cevanın kolı bağlanar
Aman qeri azad eyle kolımı

Cemiyet töküldü. Cemiyet töküldüyo, kelenin her nemesi var çaptılayo, Peri Xanım'ın kollarını aştular, mindirdiler kecavayeyo erz olsun didiler başını kesin. Didi yox. Bu ne kolın açabili, koy rej çeksın rencinen ölsün. Başını kesen bir an canı çıkaro, çünkü diyir mene diyiri başına bir iş getirirem ki özin diyer ehse. Koy erz olsun gidin, meni de tez buradan çığartın ki bu Peri nebade birden şemşiri götüre erz olsunamı hıdmetine meni öldüre. Ele bice şemşir vuru men tükenim da. Qerini bir nefer aldi atin terkiniyo, gitti. Munda bindirdiler kejevanın içineyo, saldıla yola. Koşun sövünceğinnen gittiler şaha müştülük vereler, müştuleğanı alalar. Kejevada bir deveye üstünü sevar eylemiştiler. Döve eyağı bular dala qaldıla. Peri Xanım seslendi, sarıban, didi beli. Didi ne at hoviqıynı? Didi benim hoviğim çoğtu. Men elan ömrimi evvelinnen şahiy huzurnnayam. İlde mene şah üş tümen verer. Her dörd aydan dörd aya bir tümen mana hovık verer. Didi men bir il hoviğın sene verem bir iş görrey. Didi vermey valla görrem. Didi ana. Bu üş tümen. Bu iki tümene de elavadan verirem ki xatırcem olay. Didi nem eyliyem? Didi qeyiden giden o oğlanın o tenefiki keçe üstüne bağliyp kesen o daldan kollarını bağliyp o tenefi keseyo qeyiden gelen. Didi beh. Bu işlerden men min tene görem. Sen bir pul verdin mene sermaye verdin ki heç başa gelmiye. Didi gene vereceğem bile sermaye. Pul bu cur eyleye ha. Diyer fetirin var, xetirin var. Yanı pulın var, hamı yerde ihtiramin var, xetirin var. Ama Xüda bu yoskılığı heç kese erz olsun göstertmesin. Hemi xelk içinde adam xâr olar hemi zelil olar hemi xecalet olar. Allah hiç kesi Xeste Qesim'de diyiri;

Get gözüm o günnen yaman yoskılılık
Âlemi benimle bed eylemişen
Ayırmışan koğımo, kardaşı eli tayfadan
Bu beş gün ömrüde zay eylemişen

Yoskılığa diyiri;

Birine vermişen qizilden camı
Birine vermemişen bir gece şamı
Biri olup yeryüzünün sultanı
Birini sübhaneye leng eylemişen

İki qıran tapmırı vere para zeng eyliye.

Biri yaxşıdır biri yaman
Biri kocalıp biri cevan
Birine vermişen bir tükenmez bağvı rizvan
Birin getirip aşağı tutmuşan onı da yerin dar eylemişen

O diyiri çekil o yandan, o diyiri çekil o yandan.

Sen xalıqen men sene bende
Gel Xeste Qesim'i eyleme şermende
İlahi her iş gören adilo adaletti senne
Her ne eylemişen sen eylemişen

Ağayanı muhterem bu Xeste Qasım'nanı burda Gülçin eyledim bu Seyidi nağılınde değil ha. Mahsusu sözüm geldi bu yoskılığa ki heç cevanı Xüдавendi âlem dost düşmen içinde xar eylesin, bipul eylesin. O qedr ossi ki emri dolansın. Ele olsı ki canı sağolsun. Xüдавend bileynize can sağlığı versin. Çünkü şahsi geldi peygamber hıdmetine erz eylediyo peyğemberi Xüda, insanin yaxşı günü ne veğtti? Peyğember buyurdı, selameti beden ve güftaro hegigeto merifet. Ey ağayan ki burda eylemişiz, orda diyeler ağayan eylemişiz. Ağeyan ki burda eylemişiz. Hele ki

eyleşmiş öz sağlığınıza, bu cevanlar ki zahmet çekip gelirler ki İran'a çoğ zehmet çekipler hekki koyıplar bizim boynumuza ki hecelatlıklarınnan biz çığabilmek. Xüda belelerini bi qeza eylesin. Buların sağlığına, عزیز kişverimizin sağlığına, sizin mahalinizin sağlığına, bice selvati Muhammedi lütf eyleriz Allahümme sali ala Muhammed ve ali Muhammed.

Bulari kesiti aradan çiğti. Geldi tuttı devenin hosarındano gettiler. Seyidi kem kem kem huşa geldi. Huşa geldiyo, gördü keledde zindeganlıq kalmayıp. Da hiç zad kalmayıp. İndi diyiri, Ey dünyayı bivefa sen kimiynen seher riçe çırağ yandırırayn, peygamberle qalması, imamınan qalması, peygamberler geldi qalması. Herkes geldi evvel aşkam çırağı yandirdin seher xamuş eyledin, koymadin seher riçe çırağ yana. İndi dünyadan bir gileylik eyleri;

İstiren eybin üzüne diyim

Heç kimiyne başa gitmedin dünya

Evvel gelenne hürmet eyledin

Ama qeyidip gidenne tutmadın dünya

Neme hürmet eyler, cevanlıq verer, güc verer, huş verer, heves verer, güc verer, yaxşı ilm verer, yaxşı hosni verer ama kocalanna hamını elinden alıyo. Ondan sonra ölürü tükeni, ey dünyayı bivefa.

Neyledin sultanı neyledin hanı

Dövlere kehreden kehremenler hanı

Qelqevut padişanı Rüstemi sanı

Oynıyo buları utmadı dünya

Rüstemi bele kocattı ki konağ geldi övüne durabilmedi konağı yola sala. Rüstemi dastan can pehlivan cihanı tariğ. Durabilmedi konağı yola sala. Kocalmıştı da. Beli. Erz olsunamı hıdmetine diyiri;

Neççe du dumanı tarumar ettin

Kimi gettin berkerer ettin

Mülki Süleymanı virane ettin

Yosıfi meye kul diye satmadın dünya

Seyidi diyer ne korğıran üregim

Xek yanında kabul olsun dileğim

Heseyn u Hüseyni erşin kurşın direğın

Meye getirip Kerbela'da şehit etmedin dünya

Bunı didiyo bir qedri qeza göttü desterat eyledi, qeza göttü bir desmaleyo keleden çığıtı. Xüdaya hara gidim men, bular hansı yoldan gidip, ha yan terefe gidip? Didi ağı bu dağlarda ki yol olmaz, hekmen bu bir yere gidiri da bu yoldan gidim görüm, bir nefer yolçı ola, rah güzar, bezirgân bir nefer rastgeli sorışam diyem, mesele bu Hesen Peşe şehrine erz olsun hara gidim? Bu yandan Peri Xanım gettile ki Hesen Peşe'nin şehrine, Peri Xanım'ı şah dedi aparın o yol qırağında benim bir bağı var, ora seyrenğâhtı, o bağı görsün o mene gelmez. Ama o bağı göre diyer xop, kime gidim bundan yeğ? Bu bağı bu keşengliğte, o veğt benim erim şah, aparın ora neççe tene keniz, külfet xaseremlerden orda onin yanında ossin disinle, görsünle, çalsınla, çağırsıla ta erz olsun bu qız diyiri men kırğ gün ezalıyam. Peri de dedi men kırğ gün ezalıyam. Kimsa benim adıma getirmesin. Kırğ günden sonra görek hele ne cur olur? O veziri ki öldürmüştüle o hiç, bir ayrı vezir zahırde olar mezhebinneydi. Ama kelbinde xalis xüllas Müselmanıdı. Hiç kes bilmirdi. Peri Xanım oni istedi bağı ikisi bahem danışdıla. Seslendi vezir, dedi beli. Didi sen din-i İslam'a tanırayn, didi beli. Eğer ağızından çığmeye, men Müselmani yekem. Munta ders okımışam, dövlet istiri vezir ola gelip vezir olmışam. Didi bice nefer sen mene vereyn, men bir name yollıyam, apara vura benim kelemın duvarına. Menim dedemin dostu çoğıdı. Çok dostu varıdı. Her gelerdiler konağ olardıla, diyerdile seğt günin oldu, bize diginen biz sene kömek eylerik. Erz olsun o dostlar bile kurşun çekerler gelerle meni burda nijat vereler koymazlar meni bu erz olsun Hesen Peşe ala. Didi benim övümde bir tene ferracım var, yaxşı oğlanını, çoğ yaxşı oğlanını. Men onı gönderrem geli. Hiç kes bilmesin yaz ver ona, ama hiç kes bilmeye. Didi başe. Geldi didi kulam, didi bele. Didi gidereyn şah'in bağına erz olsun her neme eleseng şah'in bağına her cur sen erz olsunamı hıdmetine o qız didi onin sözüne her neme didi giderey ha. Didi bes, istiri

bir tene at da aparım? Dedi apar. Geldiyo atın bağladı bağın kapısına, geldiyo didi Peri Xanım kimni? Didi benim. Selam verdiyo seslendi Perican, did beli. Didi meni vezir gönderip senin hıdmetiye. Her emrin var, erz olsun diginen. Didi biley nemedi? Didi bele. Didi men bice name yazaram o dedemin dostları adına. Sen aramcek getginen, o nameni vurgınan benim kelemın divarına. Belki, o dostlardan gele dedemin mesele benim didenime ki bilirdiler bir tene yaxşı oğlana gitmişem olar erz olsun meni beke bu düşmen elinden xalas eyliyeler. Didi gözüm üstte. Peri Xanım yazdıyo, keşeng qetledi verdi qulamayo, qulam geldi Seyidi de bu yenden keleden çığıp yollan geliri. Birezçe gelenne yol oldu iki. Bir yol öleye gitti, bir yol beleye. Yolin arasınna ottı yere Xüdaya o yoldan gidiyim, bu yoldan gidiyim. İndi burda feleğilen danışırı. Felek men bir veğt Tehran'da, Tehran'ın sedayismesinde bernamemiz varıdı erz olsun kere çedağa varıdı reyis-i bernameydi. Giderdik ketlerden bername getirerdik. Erz ol men orda neççe nefer otağının kapısına yazmışım mesele bir Süyeli şair o cur şairler, tarığ bilenler mesele yazmıştı herkes bice tarıf üzüynen bir söz xeber ala minniyef caizesi var. Men onlardan bir xaber aldım feleğ yanı neme? Didi feleğ hiç zad değil ama çarkifelek herkes diye felegin çerkı yoxtır, Xüda'nin çerki var. Xüda dünyayı dolandırar, gerek bu sözi dimiye. Ottı yolın qırağına didi;

İki yolın arasına koymışen ebare felek

Düşmenlerim al yaşıl giyip dostlarım giyipler kare felek

Kimi gamgun, kimi dilşad, kimi eylemiri Eli'ynen dad

Yaldızlar istirler imdad gem gönderreyn care felek

Bildiğin mene bildirdi

Didemin nemini sildirdi

Ne kurtardin, ne öldirdin

Ne eyledin çare felek

Bu yandan da bu qulam yetiştı. Gördü oğlan diyiri ki;

Men on iki imamın qulamıyem

Hesretin çekirem ama derbider düşmişem, derbider düşmişem

Yolda kalıram.

Bir nefer yoğ, ondan soruşuram ki ne eylemişem ne cur eylemişem

Erz olsun bice yol göstere mene felek

Felek diyerey biley

Belke bir yol mene verey

Seyidi diyer ey beden sen gerek bu zilletleri çekey

Çünkü özüm eylemişey felek, özüm eylemişey

Ağa bazı işleri görüren insan özü eyler da. Bazı mutad olar, bu isteye çapmaya men serheng tamamı elen vermişem dala. Dimişem men çekem sesim tutulup. Cevam serheng sesim tutulı diyebilmem. Bu qoley değıl. Çoğta yaxşıdır. Ama xop eğer çekeydim, hu benim her kelamımdan bi dene bi kalmayaydı ezbez ki özlerini mutad eylediler. Niye? Müftenidi da. Yarı yoldan gidirdim tenef taptı, didi özümü dara çektiler tenefini müften olsun. Müften her neme diyen nişan görer, öz eyler. Bu qulam çattıyo, selam verdi. Seyidi aleyküme selam. Didi kardaş oğırbe xeyr olsun ha yandan geli, ha yana gidirey? Didi bu Peri Xanım quvur resmi kelesi, ondan sonra Seyidi bir kele var, haradı? Didi o diyi, o keledi. Gösterri. Nemeye gidiren ora? Ordaki bir kes yoğ, men ordan gelirem. Didi xop, sen ordan geliren erz olsunamı hıdmetine elan dövlet kimi istiri. Didi bir tene Seyidi'nin atı var. O atı hiç kes erz olsun başarabilmiri erz olsunamı hıdmetine eleseng nelliye. Her neme nelbend gelip, nelleyebilmiyip salıpla zindana, otız doqız tene nelbend gelip salıpla zindana. Bir de gele başabilmedi kırğını de öldüre, qedeğe eyleye erz olsun eleseng ve de bu memlekette nelbend olmiya. Didi bağam qulam nelbendem. Gelirdim o atin men nellerdim. Menden suvay heç kes nelliyebilmezdi. Didi hanı xıtığurdan ki yoxtı. Didi xıtığurda Seyidi'nin varyıdı özünün. Mende getirmezdim. Didi geley ora o atı nelliye ya dövlet bileye o qet enam verecek ki eslan tükenmek olmiya. Didi eğa elim xalidi.

Elim xalidi. Gereg esas ola. Ola sen bizzat mene bir pul borş veren, didi ne get. Didi bice tümen vere besinni. Dedi men dörd ay yoğın almışam bi tümen, verrem ama geldi ora, eyeği asti işik oldu bizi görreyn ya diyeren sen kucayo men kuca. İşin pişe taptı, dövlet yanna xatirin oldu, enam töktüler başiya, bizim pulumızı verreyn ya onı da vermeyn. Men dörd ay yağın almışam verrem sene. Didi ey qulam, didi he. Didi bu bi tümen bais oldu sen çörek sahep olay. Sen çörek sahep olacegen. Didi men, didi he. Didi ne cur, didi korğma, korğma. Bu dünya fanıdır, bu dünya gece gündüzü var, alçağ ucasi var, varlığı yoxluğu var, reşid ezizi var, şaha gedayı var, âlim evamı var, reşid ezizi var sen bu bir tümenle bir sirvetmen ollan ki öziyn diyen ey rah gūzar, sen gerçek didin. Xop sen niye burda otırmişan? Didi men, didi he. Didi;

Men cumadan cumaya seyre varardım

Bir bela üz verdi qezadan mene

Deli göynüm gem yeren neme için

Bir name yetiştı tazedden mene

Geldi ömrüm geçti ay oldı

Gözümün yaşı ağtı çay ha çay oldı

Her kiminnen çörek yedim zay oldı

Rast gelmedi bir rast-ı dürüst edem mene

Urfan meclisinde men sağı oldum

Aldım badeni pur heves oldum

Bice cura orda içtim mey u mest oldum

Ama sağı qıymedi doyunceck mezeden mene

Men sığılmışam Eli kimin servere

Açam müşkilleri metlebim vere

Eye Xüda-yı mutear benim derdimi bile

Nemeyler yüz edem mene

Dedi ecep, şeirler keşeng diyeren, sağol baba. Öle bir tümen xoş helalin ossiya. Çoğ xoşum geldi bu söze. Xop indi nemeyliyim? Da hiç zad, keşeng tike tike eylediyo. Verdi yel götti gitti. Didi bes kişi öyle eyledin. Men onı aparırdım vuram duvara. Dedi öyle menem mene yazıp buna. Nece? Didi men nelbendem da. Yazıptı men dedesinin dostuydım, özünün dostuydum, o oğlana ki getmişti Seyidi, oniyen de dostıdım, men gellem o atı nellerem. Mene her ne qet verdi, men seniyle olum yarı böllem. Yarı seniy olsun, yarı benim. Didi baba bu işi sen görmey, didi görürem. Dedi o qız ki getiripler bu keleden öyle bu yol üstte bağdadır. Orda pencere var, hemişe otırıp pencerede bağar yola. Didi xop bes, sen qeyit get, da men gellem. Seyidi çattı bağın kinarına gördü bir tene cuvanezen. Pencereden bağırı. Ama xop, bir cur tükün töküp üzüne erz olsun qereğt, perişan otırıp, indi diyiri;

Qesirde eyleşen gözel

Gül indi qurbanin ollam

Qizil güli deste deste

Der indi qurbanin ollam

Kaşın qara gözlerin beydi

Seniy işkin meni eydi

Badesti zülfiye değdi

İndi bilginen qurbanin ollam

Bu Peri gördü bice nefer rahgüzar bunu tarif eyli, zülfünü bu cur dolandırır
bun tarif eyli. He;

Henalıdır barmağların

Kırmız olaydı tırnağların

Tökme kaşıyne yangağların

Gül indi qurbanin ollam

Yangağ bu insanın bu hüsülesidir. Mesele bazı mövgi gören adam. Bu cur. Sustu otırı. Buna diyerler yangağ yanı niye üzü gözi tûş atmışan. Niye o cur bağiran, da bilmezler üreğinde qussası var. Heye ez olsun;

Üce dağların qariyen

Teze beğçelerin bariyen

Sen biçare Seyidi'nin yariyen

Gül indi qurbanin ollam

Seyidi adı gelenne Peri durdı didi burda neççe tene moğam var. Didi kırğ elli tene kargarı, moğam var. Didi bu Seyidi'ni kağıtı benim başıma. Seyidi'ni öldürüple. Bu kişinin kolın bağılyın verin zindana tebil. Berader diyer bal yemiyen beleyeğala. Bal yiyen zar eyli beleyeğala xariç söz ama yimeyen beleyeğala. Kardaş Seyidi bir veğt eli yarum, töküldüler ta destlanat eyliye kırğ tereften kucağladılayo, kollarını bağladıla. Göttüler gettile zindanın kapısına. Reyis-i zindanı çağırdıla dedile o qızı ki esir getiripler o destur verip, erz olsun bu oğlanı salayım zindana. Dedi xop, bes kolini açın da, kolın açılayo, dedi xup. Geç gel oğlan benim defterime. Geldi defterine. Didi xop, sen nem eylemişen? Dedi valla men yollınan gelirdim bice qız pencereden otırmıştı qemqimon, qereğt, perişan. Didim Xüdaya görem derdi nemedi bu cur perişanlığ olup. Men şairem şeir billem. Didim;

Gül indi perişan olma Xüda kerimni

Feqet bunu demişem. Bir de bice Seyidi varıdı o keledede dostumıdı bir atı varıdı hiç kes nellıyebilmezdi, men geldim nelerdim. Geldim gördüm onu keledede öldürüpler, beyinden aparıla. Erz olsun bir onun adını gettim. Dedim olmaya sen Seyidi'nin yariyen. İndi o qız diyer Seyidi'yi benim başıma kağıt. Didi yox sen bir günah sahebi değilen. Xop ne cur şairey? Didi valla eğer icaze versen diyerem. Didi xop beş altı tene benim için muğteser eyle digörüm. Didi;

Âdemoğlu fikr eyleme
Dünyanı alabilmey
Eger dünyanı versinler sene
Veğt çatanna kalabilmey
Eger dünyanı versinler sene veğt çatanna

Bu dünya bize zilletti
Bu can bizde emanetti
Dünya malı bir şirin şerbetti
Herni içsen doyabilmey

Qurbanam senin kaşıya
Yarinen yoldaşlarına
Bu dünya heme cur bela getirer adamin başına
Dünyadan doyabilmey

Bu dünya fanıdı
Ama yaxşı yaxşı cevanların kanıdı
Bigâneelerin halıdı
Oları görebilmey

Seyidi diyer menne öllem
Ama derdimi billem
Bir veğt olı men hesabı söz erz olsun diyerem
Oları sen diyebilmey

Bunu diyenne ki didi bes get içeri. Erz olsun get içeride o zindenler içinde otı, ta görek nemeylerik. Seyidi geçti zindanın içine. Didiler bir tene nelbend gettiler otız doqızın ki getiripler da seher hamınız öldüreleye. Gelin vurak bu sora gelen össün. Çünkü bu girdi bizim qanımıza. Yığıldıla Seyidi'nin döğrüne, dedi xop kardaş nekareyen. Dedi valla nelbendem. Dedi bedbeğliğe bizde nelbendik. Ha nemeye geldin bu şehre. Didi yoğ Xüda kerimni ha. Xüda erhemerrahiminni, Xüda bendesini incitmez. Ama bende belli ola. Xüda xalo, xegiget bende ola. Bende bendeni incitmez. Dedile xop, ağe nemeyledin geldin bura? Apardılar şah huzurine. Didi yoğ baba, hiş yere bu zindanı bu reyisine diyip gel zindan içine mende gelmişem. Bice şeir diyim bileyize. Dedi şeir beledey, dedi vala darığmışık. Ele diginen. Didi;

Yığılın döğrüne ey yaxşı insanlar

Bigünah getiripler bura meni

Dünyasında yaxşı yamanları bilenler

Men bigünaham getiripler bura meni

Bu dünyanı kim bilecek

Kim ağlayıp kim gülecek

Kim bu dünyada qalecek

Men qalam getiripler bura meni

Başıma geleni özüm billem

Bir gün olur şad ollam güllem

Eger meydana girrem

O veğt biliz kim getirip bura meni

Perinin dilleri şirin dilidi

Mah cemalin hurilerin biridi

Seyidi diyer bu günlerde bir günlerin biridi

Bugünlü ki getiripler zinadana meni

Bunlar bu reyis-i zindanı istediler, dediler qurban, bu cevan müşkil uşadıya. Dedi niye, didi bunin elinden iş geli. Buni yolla huzura, sen bunu huzura yollamamış getirmişen bura da. Hele ne bilen belki atı nellebili. Başe. İki tene memur, didi bu oğlanı erz olsun aparın dövlete tebil verin. Eger dedi aparın gene zindana getirin. Sağladı ki sağladı. Geldiler bu bazar içinde geçenne bir tümeni ki bu qulam vermişti, buniyan kol aldı, teraş aldı, mix aldı, nel aldı, xurcun aldı, mesele uzun etek don aldı, şal aldı bağladı beline nelbendliğin bir mahsusi libası varıdı kadim, özünü bir dürüst nelbend şiklinde düzeltiyo, gettile dövlet hüzürüne. Qılbe-i âlem bice nefer, cevan şücâ çoğ yaxşı şücâ. Gelip diyiri o atı ele men nellerem. Eyer dövlet icaze vere, men o ati nellerem. Dedi getirin üzünü görüm, gettiler hüzüre, dedi vezir, dedi bele. Didi bunı ne cur biliren? Dedi qurban neme diyim? Dedi yoğta, xop oğlan geç o otağta otur birde bir danışığ eyliyek. Didi vezir, didi ha. Didi bu kurttur, koyun cildindeydi ha. Bu kurtti ha. Didi yoğ qurban, kurt olsa nemeylebilir. Bir nefer nemeyleyebilir. Sen istiren bu atı nelliyen, bu atı nellesi, yanı bir bile leşker bu bir nefer, bu bir nefer leşkeri beyinden aparı. Ere Xüda vesil eyleyip bu tapılıp gelip, diyiri men öle evveli bir günde bu ati men nellerdim. Dedi xop bes, apar menzile. Danıştır bilesini, bilesinden söz çek. Gör nemeye gelip? Ne qaradı? Men ki vallam nezerem bunı o şikâr olan kurtlara oşqadıram ama koyun cildinnedi. Vezirnen geldile öve. Kapın çaldılo qulamdan ki bi tümen almıştı o geldi kapıya. Seyidi dedi, ey dedem vay. İnidi diyer bi tümeni ver menne ki xerçlemişem nemeyleyim. Görenne Seyidi'ni dedi ağa vezir bu yaxşı adamnı. Keşeng diyer, bele şeirler diyer ki nice istedigın yaxşı bunı getirmişen öve. Dostum hele içimizde bir söz var hele qalsın ha, korğmaya Allah kerimni. Sen mene bir vede vermişen, dimişen çörek sahip ollay. Beki Xüda ağzinden eşide ezbez ki burda hıdmet eylemişem beli demişem dedem çığıp. Xop gece ottila bade şam. Didi xop oğlan, bu qulam yaxşı oğlanı men buni incitmem. Emma

veli diyiri sen şeir billey. Ne cur şeir billey? Didi qurban diyerem. Didi xop di. Didi;

Göynüm istir gidem diyar be diyar

Ema kelbim vetenimden el çekebilmez

Güllerin cebrini bulbul çeker

Ema bulbulin cebrini gül çekebilmez

Kime diyim derdim az ola

Çarqıfelek ne veğt bize saz ola

Bir oğlan ki qetarından üzüle

Da onun cövrini dost çekebilmez

Dedi beh barik Allah, barik Allah. Bular yaxşı sözdü da. Bir nefer mesele yoskıl ola bir nefer oni varlı eyleyebilmez ki. Munta mümkinni, bir gecenin şamını pulını vere. Xup daha indi var sözün, didi beli. Didi;

Qurban bu dünya fanıdıyo hiç kes bilebilmiri

Bazı ağılı derdi var gülebilmiri

Bazı var derdini bir kimseye diyebilirmiri

Ama ona da söz dimek olmaz

Ama ona da söz dimek olmaz

Bir yaxşıdır bir yaman

Biri sağlı kosp iman

Biri tamam veset ortalığta fesetti inan

Ona bel bağlamak olmaz

Xop ismi şerifin nemedi senin? Didi ağa vezir, didi bele. Didi övinne otırmışam, çöreğini yiyirem, bele alamışgör, menneli mennem ama bir işler görecegem ki seni eyliyecegem şah-ı memleket, qesas alacegem, atı da

nelleyecegem, zindanları azad eyleyecegem, adaklum Peri'ni de alacağam bu gözüm üstte, alam götürem gidem vetenime. Didi neme diyiren? Didi valla. Bu qulamı kapı dalında qulak verirdi. Dedi ey Xüda bu cur ola meni de çöreçe çattıra, gerçek diyiri. Bele ola mende varlım dı şükr olsun celaliya, şükr olsun celaliya. Bu vezir gördü qulam kapı dalıda diyiri şükr olsun celaliya, şükr olsun celaliya. Dedi qulam kimi gördin? Didi ah bir kesi gördüm. Şehir şehre tetillik verdiler. Temam bir meydan varıdı, bir meydanı bezediler. Meydanı bezediler qest-i qeceri bezediler. Didiler o qız diyirdi bu atı hiç kes nelliyebilmez gelsin ordan temaşa eylesin görsün bir nefer gelip nelleyebiliyo ya yoğ. Peri de geldi qest-i qecerde gördü, bir meydan bezeyipler ki hiç başa gelmeye saltanet-i texti getirele şahı otıra, vezir, vüzera, vükela, umara, leşkeri, kişveri temam ayri yerlerden davet eyleyipler, mehluğ cemni. İndi bu atıyne xercini Peri Xanım özi veriri, hiç kes yağınına gidebilmiri. Hiç kes gidebilmiri. Ama Peri Xanım mesele aparıyo suyun bir büyük zerf qoyuplar suyun tökürü ora bir böyük yer qeyitipler xercin tökürü, üç gün, dört gün, beş günlü xercini tökür ora erz olsun orda bağlıyiple orda. Hamı gelennen sora dedi xop, usta, dedi beli. Didi ati getireyn gerek benim gözüm kabağınna nelleyen. Ama men ehd eylemişem, her eyağına yüz tümen sene enam verem. Her eyağına. Eğer nelleyebilley. Nellebilmiyen evvel seni öldürecegem, ondan sonna otuz doquz nefer. Dedi qurban çeşm. Geldiler dediler Peri Xanım, kiliti verginen bi tane atı nelleyen gelip kapını açek. Didi babam, canım xelği qırağa vermeyin o at nellenmez, kimse o atın yanına gidebilmez. Ya öle dişinnen ya şallağınan vurar öldürü. O at bir attı men oni xuyi xasiyetin bilirem. Onu feqet sahebına el verer. Sahebını ki öldürdüler. Didi hele kilidi ver görek. Kiliti verdile Seyidi geşti içeri, at kişnedi. Kişneyenne Seyidi bir kuşede dayanıyo, dedi ey Allahın yaratması şair diyiri;

Gem yeme gem yeme divane gönül

Hiç veğt ruzigar merde dar olmaz

Ey benim kannanım atım qussa yeme

İndi at için bir şeir diyiri. Diyiri;

Irağlardan men gelmişem

Semendim edep ol

Seniyn derdini bilmişem

Dıqqene elef getiriple döküple eyeğine dıqqene su koyıpla eyeğine. Heç arpa vermeyiple sene.

Seniyn derdini bilmişem

Semendim, ağı atin bezine semend diyerle. Bazi kedim diyerdile.

Semendim edep ol

Men seniyn göynin allam

Seni cövlana sallam

Ebruşumdan terlik allam

Edep ol Semendim edep ol

Men kolimi sallam seni boynıya

Barmağlarım sürterem seni yalıya

Tükü töküle bu yana o yana, oniy atin teline mesele yal diyerle.

Konağı ollam seni hemrahiya

Semendim edep ol

Men seni meye bilmemişem

Mege seni resmin görmemişem

Semendim men hele ölmemişem

Semendim edep ol

Elin getti aramcek sürttü üzü, gözüneyo. Bir tene ip bağladı boynına, bir de on iki ayrı yügen mesele geçirdi ele atin ağzına, atta o yügen vuranna adam olardı. Bice tene ip bağladı boynınayo tuttu elindeyo çeke çeke getti meydana. Xelk gördü atı biçe ipiynen getirir, dest vurdula iftiğarlen dest bezeli iftiğar, dest bezeli iftiğar, dest penayan. Ağayan sizde sınaıyla bu

ağayı sallayı, mecliste bir keşeng dest vururiz. Vücidlarını Xüda bi-qaze eylesin inşaallah ki zahmet çekiple geliple İran'a inşaallah hemişe biz duvayik hemi sizin ordayik, hemi bularin vucud-i mübareğini ziyaret eyledik. Bizde hemişe duagiyik. Yanı bu Âşığ Heyder de bir tenedir. Yanı aşığığta yoğ ha. Ama nökerdir hamıya da. Hop nöker öyle bir tanedir da. Umudvaram inşaallah bu nağılden istifade eyliyiz. Bu nağıl ebeden ebed qala bu nağılden da diyen olmaz. Bu nağılı da bu cur diyen olmaz. Bele.

Xop. Ağayan dedim dest vurdula yanı ki bu cur erz eyledim bu cevanlar xoş olala, sizde vetende, öz veteninizde hamıyız xoş oliyiz inşaallah. Heyderî Mahmudî hemişe duagıdı. Sözümüz o yerde bağı. Atı getti meydana bir tene eyağını tuttu elinne, keşeng teraşladı. Keşeng, temiz eyağını tıraşladı. Bir tene nel koydu eyağının üstüne. Dörd tane miğ, biri bu yannan, biri bu yannan, biri bu yannan, biri bu yannan vurdu perç ileği, eyağı koydu yere. Seslendi vezir diginen xezaneden yüz tümen pul getiriler. Yüz tümen pul gettiler, bu qulamneki bir tümen alacağı orda bağı. Didi Xüdayar yüz tümen pul oldu, benim bir tümenimi vere ya vermez. Görey Xüdayar mena didi, yüz tümennen yanı bir tümennen mene vermez. Didi usta neme met eliyen? Didi qurban gerek bu ata şeir diyen. Ta adam ola. Munun sahabı şeir diyenidi. Şeir diyerdi menne ondan öğrendim şeir diyerem adam ola. Didi di benim şadlığ günümnü. Bu atı men minem gidem şikâra eleseng dünyanı verdin mene. Didi çeşm. Diyerler şorba pilovdan yeğ olur, diyer eşid inanma. Sen bu atı binenne de şikâra . Peh. Eşid inanma. Ağaye eziz, didi;

Irağtan bağan gözel

Hele men ölmemişem

Merd cebre düzer

Hele men ölmemişem

Qurbanam gözleriye

Şirin şirin sözleriye

Yanıneki keniz-i külfetiye

Hele men ölmemişem

Bildiğim bildirrem

Didelerden göz yaşsı sildirrem

Men düşmen öldürrem

Hele men ölmemişem, diriyem

Perican qem yeme

Göynin allam

Kollarım boynıya sallam

Gene sene hemdem ollam

Diriyem ölmemişem

Men Seyidiyem olamam naşı

Tanıram yar yoldaşı

Şah-ı Merdan bikeslerin kardaşı

Ağam kömek olup, hele men ölmemişem

Öbür eyeği göttü elineyo, teraşladıyo nalı qoydu üstine, miğleri öldürdüyo, koydu yere. Dedi vezir diyinen yüz tümen getirsinler. Yüz tümen gettile, qulam dedi beh, yüz dehe verdile Xüdayar gören bir tümen verer. Beh geldi hamımın kabağa, bu Seyidi gördü bu bir tümen veren hamından qulam kabağta durup. Dedi gel buraya, geldi. Didi gel bu iki yüz tümeni sağlagıman, sora hele başa çikariğ. Didi Xüda'ya ne günnü men görrem. Didi Xüda'ya men ölmüşem o dünyadı görürem ya bu dünyadı. İki yüz tümen. Xop. Usta gene şeir diyeceğen. Didi beli. Gene şeir diyeceğem;

Qedir Allah qebul eyle erzimi

Seney dünyanı yaradan

Men taparam xegigat yolımı

Ey perverdigar-ı âlem senni bendenin qussasını yiyem

Hamı sözü billem

Hamı meydana gellem

Senin şükrün yerine getirremo görrem

Seney bendedin qussasini yiyen

Menim ağam Eli'di derdleri biliri

Biçare adamın kömeğine geliri

Senne erhemerrahiminey billey

Seyidi diyer men meye qaldım

Hele meye düşmenden qeses aldım

Ati eyağını iki tene nel vurdum

Ama kömek seney

Öbür eyağını tuttu elineyo, teraşladı miğ neli yapıştırdı, dörd tene miğ vurdu. At çünkü miğ vurulmamıştı eyağına, birazçe sust oldu. Peri Xanım dedi ey dedem vay. Bu ati nellero götürü gider Xüdaya. Ne cur eylirim? O da orda qereğt oldu. Seyidi'ye didiler, Seyidi didi, bu atin sahabını öldürdüz, bunun kilico, kalğano, libasini getirmediyiz? Didi her ne gettik. Didi getirin men giyim o libası, o kiliç kalğanı bağlyım. Heykelime de yiyer. Diyer beke men mesele Seyidi'yem diyerem aram ol da. Aram olıyo minnen gidirey şikâra . Libası geldiler töktüler oranna, Seyidi dedi ey dünyayı bivefa aha bu libaslar benimni. Burda nem eyliyi axo? Bu libaslar benimni, bu kiliç kalğan benimni, bu çetmen benimni, bu şemşir benimni burda nemeyliri? Her ne eyledi gözinin yaşınığtiyar ola, başa gelmedi. Nezerşinaslar dövlete nida çatırdılar qelbe-i âlem dedi bele, dedi bu ustadan korğ ha. Didi niye? Didi

burda bu ağılırı, orda o esir qız ağılırı, bu atta qereğt oldu. Buların üçinin sözünün ittisalı var. Üçü var ittisalı var. Bu ustadan korğınan, didi vezir didi babam bu atı nellesi, dört tene nele memleketin kırğ nefer, ustasını istiri beyinden apara, koy atı nellesi ya. Neme bir nefer nemeyliyebili. Usta işiye meşgul ol. Didi icaze verey bir şeir diyem. İndi bir veğt diyirem, aşığa diyinen üç tene kafiyeli söz diginen, diyebilmezle. İndi burdadı. Didi;

Gelin gidek bağ-ı gülşan Seyidi'den görek

Bulbul ağlar, gülşen ağlar, gül ağlar

Bulbulu öziye diyini, gül Peri'ni diyiri, gülşenne ati diyiri. Munta ad getirmiri.

Bir oğlan ki ayrı düşer vetennen

Oniy için koğum ağlar, kardaş ağlar, el ağlar

Bu üş kafiye. Xelkte bağıriyo, erz olunamı hıdmetine Peri Xanım'da orda ağıliriyo, diyerle;

Her kuş dünyada olmaz alıcı

Her menem diyen olmaz vurucu

Bir qezeben bir oğlan bağlar beline kilici gide bir neferi bedez öldüre

Kiliç ağlar, gemze ağlar, qın ağlar

Gene xelğ gördüle bu üş ad getiriri. Ama kilico, kalğano, bele zad diyil. Didi xop, bele bir zad dimiri ki. Diyir mesela bir oğlan gide bir neferi öldüre, o kilic narahat ole menimle gidir oniy başini kese. Niye vezirin ağı Seyidi terefini tutırı da. Didi kövl vermişti şah eyleyebilesini da. Bele. Erz olsun ondan sora diyiri;

Nece diyim dünyalar bilsin

Dostlarımız şad olsun gülsün

Bu semend sahebin görsün

Görsün sahebi ağlar, digeren ağlar, bilmeyen ağlar

Sora dedi her neme olaceğ olsun o yer adimin da diyim ha;

Görüm paşam düşman övin talası

Erşe getti menfeğrin lalası

Niye yığtın bitane Seyidi'nin kalesi

Seyidi ağlar, semend ağlar, yar ağlar

Öbür eyeği de nellediyo, yüz tümen gettile. Yüz tümen gettile, didi xop oğlan bu dört yüz tümen seni enamin. Xop bu atin eyağının bu miğleri eyağını vurmuru. Didi qurban men gerek bu atı minem bir cövlan verem. Görem bunin eyağına bu neller eziyet eylemiri, çünkü men gidem da kimse yoğtır bunu çeke dubara vura. Vezir dedi beli. Bele evvel gerek sen bine. Kardaş kiliç, libası geydi, baştan ayağa kilico, kalğano, herbeyo, libas hamını bağladı. Bir cellad-ı xünxare oldu bir. Atıldı atiy üstüneyo gitti durdu orda qırağta. Dedi;

Hesen Peşe gel bir erzim eylirim

At sahibin menem sen neme diyirey

Niye yığtın men biçarenin qalesini

Qalenin sahibı menem sen ne diyirey

Elan bu meydana bir kovgayı sallam

Düşmennen kanımı allam

İndi görrey nice kılıc vurray

Meydan benimni sen neme diyirey

Peri Xanım ağladı cigerimi dağladı

Qerini yolladin kolım bağladın

Gör indi onun qatili menem

Sen neme diyirey

Men Seyidi'yem elim elden üzerem

Bu ceblere men düzerem

Elan şeyrini tamam yığaram

Temamı şehri Müselman eyliyen menem

Sen neme diyirey

Peri adam yolladı dedi o atı minni göttü gitti. Ya atı qeyterin ya at verin özüme gidim atımı qeytirim. O at dil biler. Diyem qeyit qeyider. Didi ağa benim sözüme getmez, dedi yoğ. Kardaş bir tene yaxşı at gettile, yaxşı merdene libas, kilic, kalğan her neme Peri Xanım giydiyo, gözledi Seyidi'ni. Seyidi gördü Peri geliri, çattılar bular da bağırlar çatanna ki Peri Xanım nikabı üzünden attı qırağayo. Seyidi'ylen at üstünde kucaklaştı. Dedi vezir bes bular görüşirler, didi o veğt arvad hilegar olup. İstiri oniylen dostluk kata, birden şemşiri vura. Niye? Seyidi'nin tarafını tuturu da. Erz olsun indi Seyidi, Peri'ye diyiri;

Sene diyim Peri Xanım

Yağın menden üzünü döndün

Alım alım derdin alım

Yağın menden üzünü döndün

Koyun geler kuzuynan

Eyağının toziynan

Bir namerdin söziylen

Yağın menden kelbin döndün

Dönmeye kelbin men Seyidi'yem ha. Didi bilirim, bilirem. Dönmemişem senden. Bele. Erz olsunamı hıdmetine;

Üce değlarin başı qerdı

Umudum perverdigardı

Elan Seyidi iğtiyardı

Yağın menden üzünü döndün

Üce değların qeriyem

Şirin bağçaların bağiyem

Perican Seyidi'nin keşeng yariyay

Yağın menden üzünü döndün

Didi yoğ, sen düş kabağa men senin dalincek. Kardaş Seyidi düştü kabağa kilic çekti, kaçan kaçtı, qırılan qırıldı, yiğti budı budğaneni, mescidi menberi qurdu, Ela adını revac eyledi. Din-i İslam perçesi tamam şehre vuruldu. Bir yerde menzil tuttılar, qeri nene topala. Her yeri gezirler, diyirler filan qeri diyirle valla bilmirik hardadır. Bir gün gördüler bice uşağ, kücede torpağınan oynuru. Dediler balam çekil qırağa erz olsun biz geçek. Didi qeri nenem diyipti get qal kücede. Öve gedelmem. Didi qarı nene hansı? Didi o qeri nene ki Seyidi'ni gitti erz olsun kolların bağladı, öldürdü. Meni de günde üç defa ölmese de kötek vurur. Men onin nevesiyem. Seyidi cebinden bice hurda pul vardı, töktü ucuna. Didi diyeren o hardadır? Didi bu yaş torpağtan tutaram avucuma iz tökerem gederem. Her yerde döğürün vurdum. Bilin ordadi ya. Atı birağtılar heyete bu da iz töktü getti öve gördü bir tendir, biz diyerik çörek yapan tendirlere bilmirem siz neme diyeriz? Erz olsun biz tendir diyerik. Gördüler tendirin ağzında bi kapağ var, ama tendir issi degil. El vurdu gördü, he, bu da ki torpağı döl vurup da. Kapağı göttü. Gördü qeri giripti tendire. Gözleri bu sevür diyerik, geçinin üç yaşındasına biz Sevür diyerik. Sevür gözün kimin, ordan gözleri fehş eyliri. El atti getire yazıya, Peri dedi olmadı. Dedi niye? Didi men orda didim, qeri bie rehm eyle, biz bu cur qalmak. Didi yoğ, ele çoğtan çoğa seniynen başın keserim. Gerek biz bu tendire dört, iki tene yolu var iki tene de yol açığ, her kolını, her kiçini bir tendirden, bir delikten çekek yazıya eyliyek tört tike. Ta bile dünya ne xeberdir. Bir tene esas taptı getti Seyidi'yo bu tendir ki mesele bir tene buradan dadı, bir tene de burda tendilin yolu olardı, tendirin hevası ordan çığa. İki tenede o yannan qazdıla, Peri dedi sen eyle men bir şeir diyim. Seslendi qeri;

İndi halin necedir

Dimedim men Peri'yem

Yidin nazı nehmetimi şükr eylemedin, küfr eyledin

İndi halin necedir

Bele bilme men iğtiyaram

Adım Peri suval cevabem

Men murıdı Hüseyin'em

Sen didin men Huseyn'i tanımam

Men murıdı Hüseyin'em

İndi halin necedir

Bildiğimi bildirrem

Dideler nemi sildirrem

Çequerem dört tik eyliyip öldürrem

O veğt diyerem halin necedir

Seyidi'ni benim elimden aldın

Kolların ebruşun tenef ile bağladın

Seyidi'nin üzüne bağtin heyifligin geldi bir heççe ağladın, nemeyeçe ağladın

İndi halin necedir

Peri diyer;

Men Peri'yem Seyidi yarıyam

Seyidi'nin iğtiyariyam

Men onun vefadarıyam

İndi senin halin necedir

Seyidi çek, dörd yandan çekek. Bir kolı bir yandan çığtı, bir kiçi bir yandan çığtı, bir kolı bir yandan çığtı, bir kolı bir yandan çığtı. Dört tike erz olsun orda saldıla tendire. Ağaştan zaddan yiğdile gettile, yandırdıla, leşin otladıla. Leşin otlasıla, tacı göttü koydu Müselman vezirin başına. Tamam car çekildi ki şehir Müselman olmya gerek burdan gide. O veğt din-i İslam azad oldu. İslam perçi bulend, şado xürremo xoşalo xoşbeğt Seyidi metlebine çattı. Siz de inşallah metlebize de, dadaşa dedim toy eylemişen, dedi yoğ. Didim inşallah seni için bir şeir diyerem ki toyuna yaraşa. İndi siz de همیشه şad oleyiz, ordaki bu naver otıran her neçe nefer otıran olar da inşallah şado muvaffako xoşal selametlik ilen Allah hamıyize sağlık versin inşallah. Bu Seyidi'nin nağılı ta bura yeçe. Bele. Tamam oldu.

3.2. Âşığ Qarip Hikâyesi

Beli, ağayan hıdmetine selamı erz eliriz selamu aleykum. Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo hemişe selametlik versin inşallah. Elbette dostânı eziz zahmet çekipler besiyar besiyar yani mehebbet eyliyipler, gelipler İran'a ve bendeni kabul esap eyliyipler bir iki üş tane dastan-ı şîrîn erz eyliyem yadigerlik aparsılar velayette koǵumı, kardaşo, elo, tayfayo, dostan elbette istifade eyliyele xoş olala. Xüdavend inşallah hemişe şadlıǵ versiyö selametlik versin. Elbette baicazeyi ağayan evvel bir tene mubarekbad erz eyliyim, ondan sonra inşallah bir tene dastan-ı şîrîn erz eyliyim huzurı hıdmetize umudvaram ki inşallah murıdı pesendizde kerar tutsun. Diyer;

Paşam giyiniş alunan yaşıl
Giydiǵi libaslar mubarek olsun
Böle güne böle şadluǵ yaraşur
Böle yaxşu günler mubarek olsun

Qizil güli yaxşu derele
Zenaǵ dan üstüne sereler
Toyınan beyramı eziz bilerler
Böle toyo böle beyram mubarek olsun

Daǵlar mum oliyip erisin inni
Tökülüp çaylara tökülsün inni
Koǵum, kardaş tamam cem olsun inni
Gelsiler bu mecalis-i mubarekte desiler mubarek olsun

Baǵcını besleler barınan sarı
Heyvası çoǵ olan narınnan sarı
Mahmud'am gelmişem yarımnan sarı

Paşa seniş qest-i qecer keşeng öz çeşnin mubarek olsun

Bele erz olsun diyirler Tebriz'de bir zaman bir tane aşuǵ emele geldi benamı Huseyn. Emma hemi ilmi çoǵ oldu hemi Hilmi çoǵ oldu hemi güftarı hemi reftarı. Bice nenesi varıdı, bir de bacısı varıdı. Baǵtu gördü ö zaman mesela ö cur yaxşu aşuǵ, pul kemidi, xelǵte pul yoǵıdı. Mesele

diyerler pul çıǵmırı ki bu üç neferi emr-i maişti dolanna, soruştu hey onnan, onnan, onnan soruştu. Kardaş bu aşuǵu harda pesend eylile, yaxşı pul verirle? Men gidem ora. Biri dedi men gitmişim erz olsun eleseng qurbete yolım düştü yanı o zaman Tiflis'e. Orda İran maǵluǵu çoǵtu mahsusan Tebriz maǵluǵundan nef kuyusu kazırla, yaxşı da ücret verirle orda İranlı çoǵtu. Eger başabilley gidey sen o Tiflis'e erz olsun orda emr-i maiştin yaxşı dolanı bir pulda cem ederen gene qeyiterey veteniye. Didi vala benim vesilem yoǵtu. O zeman ne vesile yoǵıdı millete elan vaqen bu memleket bir cur olup, şükranası var bir bile imkanat, vesail, öv vesaili, yol vesaili, hava peyman, maşın, maşın-ı otobüs cedit. Bular xop şükranesi var. Kadim yoǵıdı. Yanı gere ya piyade gide, piyade de neme gidebile, hara gidebili piyade? Hey gezirdi dolanırdı gördü bir tene kervansarede bir tene kafile yük baǵlırla. Soruştu bunun sahebi kimni? Dediler o tacirdir ha. Tacirle ne hal eylediyo, didi sen kimiy ağazesiyen? Didi men Hesen var Tebriz'de erz olsun eleseng aşuǵudı. Menne oniy oǵliyam aşuǵam. Didi nemeye dolanıray? Didid men istirem gidem Tiflis'e, diyirle İran meǵluǵunnan Tiflis'te çoǵtu. Bir nenemni, bir bacımni gidem belki orda bir iki cur kalam bir pul elime gele, gelem gene vetenimde zindeganlıǵ eliyem. Didi men hele barǵana baǵlamışam Tiflis'e benimle gel gidek, men erz olsun neneyle baciya vesile verrem, piyade yol gitmiyek. Dedi bes git, neneynen baciya bir qebe saili qebraǵ ele olsuki çoǵ zehmet çekmiyiz, bir yerde mesele istedik gece yataǵ, vesilimiz olsun ve men seni dedeyle dostıdım. Xop bu aşuǵ kısmeti eger reftarı ola, eger girdalı ola, iǵlaǵı ola, meramı ola maǵluǵ ister bölesini. Niye? Elan mende bu Hemedan memleketinde tamamı Türkî yelerde, her yere gitmişem, hamı yerde öle ağayan dubare diyipler öle toyımız oldu, öle bu aşuǵu getirin. Niye? O ki başarmışam, xelkin kelbini ele getirmişem, sözini dimişem, iǵlaǵımı az olup çoǵ olup Allah bereket versin dimişem. Erz olsun geldiyo dedi nenecan, didi beli. Didi istirem gide Tiflis'e bir tene dedemin dostı tapılıp, erz olsun inşallah gide Tiflis'te belki bir beşsa pul pesendaslıǵ eyliyek gelek gene vetenimize. Seslendi balam, didi he, didi qurbet her cur olannan sonra qurbetti. Veten her cur olannan sonra veten şirinni. Erz eyledi nenecan qulaǵ ver men sene bir şeir diyim, xop. Diyer;

Her ki piş ayet ve xoş ayet
Her neme Xüda'dan gelip xoş gelip
Belki men orda bir iki cür İran mağluğu Türktüler, orda çoğtıla, aşuğ orda
yoğtu. Bir pul işleyemo getirem.

Bice erzim var nene, gel qebul eyle
Bu qurbet xoş olar bize
Koğumo kardaşo eli tayfa
Daha bağmır bize

Çoğ keşeng söz diyiri. Bir veğt gören adam bir haççe düşkünledi, eli xâl
oldu bu eli tayfa çennen mahal koymaz bilesine, qâr eyler bilsine. Ona göre
didi;

Koğumu kardaş eli tayfa
Nenecan dâ bağmır bize
Gidek orda bir neççe ay qalmağa
Sohbet-i şîrîn, dastan-ı şîrîn yola salmağa

Dostı eli tayfanı burda vardı, didar tazelemeyliğa
Daha bugün bu Tebriz serf eylemiri bize
Men aşığam yaxşı billem
Şad olıp diyim güllem

Orda da inşallah meğluğun qedrini billem
Xüda hevale eyler bir yaxşı ruzu bize
Men nenecan ne diyen güllem
Öle bilirem qurbat sağti veten şîrînni

Bir qedr de seniy sözüne ağlaram
Ama üregimde lezzetbağşi qurbeti sağlaram
Hüseyn diyer seni de bacımı da gözüm üstte sağlaram
Çünkü Xüdavendi âlem bu kısmeti böle berğurd eyliyip bize

Didi xop balam öziy bil. Ama xop men piyade gidebilmem ki, men yolda,
didi niçe bazirgannı neççe tene kafilesi var. Diyir onların yüglerini
barğanelarini az eylerem, birine nenedey savar olar, birine de bacın savar olar.

Öziyi de her dem özümüzün vesailimiz var bir qedr piyade giderek, sen ata savar ollay dincin çığır. Xüdavend inşallah tamamı qurbette zehmet çekenleri işini rast getirsi, işi pişrevt olsun, behş eliye gelsi, gelsi veteninne eli tayfa içinde xoş olsun. Ağaye eziz bir qadiri vesaili muğteseri vesile gettilero, tacır barğanamı bağladı Tiflis'e. Allaho Muhammedi Eli yâd eyledi erz olsunamı hıdmetine tapşırıldı, didi üç dört tene yanı bu vesaileri ki barğane bağlamışik az vuriy çünkü bunıy nenesiynen bacısı piyade gelebilmez. Özü gene piyade gelir, qah qadar ama bu zenan xelği piyade gelebilmez. Erz olsun Tebriz'den hareket eyledile. Hareket eyledile menzil ve menzil ve teyiben nazil, gece gündüz isrehat eylerdiler ve yol giderdile. O zeman mesele herkes istirdi Teyhran'a gideydi hele Tiflis ki çoğ uzağtı. Mesele on beş gün tül çekerdi, gide Teyhran'a, on beş günde tül çekerdi gele bir ay. Eger vesilesi olmayıydı piyade gedeydi, on beş gün tül çekerdi. Menim yâdımam gelir dövar aparardıla mesele Teyhran'na satmağa dövar ayağıynan on yetti gün, on sekkiz gün tül çekerdi ki hey duvari gece yatırdadı, gündüz aparardıla çatardıla Teyhran'a. Çattıla Tiflis'in kenarına erz olsun didi kardaş bu Tiflis ha. Bu nene bu baciyi indi giderey bir yerde menzil teyil eylerey, gelley bu neneyle bacını aparıray. Geldiyo bir tane menzil teyil eylediyo, geldi dedi nenecan bir tene keşeng menzil teyil eylemişem, yaxşı bir merd oğlan çünkü elimde çöğür görüp erz olsun İran ehlidi, dedesi gelip burda kalıp özü de türkü biliri, öle xoşi geliri. Durin gidek men menzil tutmuşam. Geliple menzilde otırıplayo, diyiple xop, siz burda kalın men bi çığım yazıya, görüm bu meğluği ki İran'dan gelip, buların menzilleri, cevaberlikleri, otırıp durmağları, meclisleri hardadır? Oları yetik olup tapım, gidim diyim bileleri için sohbet eyliyip, dastan diyim. Belke hem vetendi da. Her cur olsa hem veten, hem vetenin qedrini biler. Belke beşşa getirem, hele xercimizi idare eyliyek. Görek Allah kerimni. O kettede erz olsun Tiflis'te de bir tene Heyder varıdı, Heyderî Darğabaşı diyerdile bilesine. Yanı kenç Tiflis'in emin emanlığı misli innini mesela edaresi kimin, inninin mesele şerdaresi kimin, inninin agahısı kimin, o şerde. O Heyder mesela o zeman bir tene edarenin böyüğüne darğa diyerdile, darğabaşı. Bu Heyder adı, Heyderî Darğabaşıydı. Bir merd oğlandı. Gördü küçeynen bir tene cevan geliri ama Tiflis meğluğuna

oşkamırı. Elinde de bir tene çögür. Durduyo bu çattıyo bu el verdiyo, mine hâl-ı keyf eyledi. Didi aşığcan haralıyan? Didi men İranlıyam. İran'da Tebriz var erz olsun Tebrizliyem. İndi gelmişem burda evvel Xüda duyum biz özünüz kimin merd oğlanları vücudundan bir loğma çörek teyil eyliyem, erz olsun aparam ehl-i ayalım yoğtu. İki tene neneyle bacım varımını. Didi men aşığa çoğ xoşım geler. Diyebilley bir yere aparam bileyi erz olsun orda bir yaxşı pul yığile gelen? Didi heye men İran'da dörd tane aşığ olsa yaxşı ele biri menem. Hem cevanam hemi ilmim, hilmim, sevatom, eğlim, feh-i şüglum, iffet-i kalam heme cur yaxşıyam. Didi xop, gel otirak bu bağın bu kölgesinne, sen bir neççe tene benim için di, men görüm sen neber diyiri? Geldile ottila bağın kölgesinde, dime bu bağda bu Heyder iğtiyarındadı. Şahin qiziniyni, ema iğtiyarı bu Heyder elindedi. Kargar getire, su vere besliye, miyvesine dere, miyvesini bazara getire hamı iğtiyar bu Heyder elinnedi. Ottılar orda, Âşuğ Hüseyin sazı çığattı, getti döşüne, didi;

Dostum benim sene bice erzim var

Men evvel Xüda dovım seni dimişem

Üreğimde nece cur arızım var

Ama evvel Xüda dovım seni dimişem

Didi xop, nemeye meni demişey? Didi bu âşuğun covrını özin kimin merd oğlanlar çeker. Hamı adam pul vermez. Hamı adam görren erizin küşesinde otırır şamin yero durar, gider çığar gider. Ne bir tane âşığa verer ne bir toy sahıba eyağçılığ eyler, ne toy sahıba kömek eyler, durar çığar gider övüne. Ama senin teki oğlanlar gelir mecliste hemi beş tane konağ aparar hemi meclise serkeşliğ eyler, meclise yetişer xelqın kelbini ele getiri.

Eyer diyem sözlerim bir be bir bilerle

Hal olanlar şad olup, gülerle

Her cur var mene bir enam vererle

Erz olsun menne evvel Xüda dovım

Seniy teki merdleri diyip gelmişem

Vetenim qalıptı kısmet getmege

Merd oğlanlari sözini işmege

Gelmişem beşsa cem eyliyem

Vetenne xoşlığ eylemeğe
Bu arzıynan men bu Tiflis'e gelmişem

Adı Heyder'di benim elimden tutgınan
Men elan sene konağam meni atmagınan
Âşuğ Hüseyin diyer meni eziz tutgınan
Men evvel Xüda doyum
Heyderî darğebaşı seni diyip gelmişem

Bunu diyenne bu didi, barik Allah sen meni çok keşeng terif eyledin. Barik Allah. Billey bu bağ kiminni? Didi bele. Didi erz olsun burda bir tene hukumat var, oniy bir tene qızı var, be-namı Şahsenem, çoğ cuvanezenni. Bir tene emmoğlusı var Şah Velet. Oni istirle verele o Şah Velet'e emma qız getmiri, beyenmiri ama bihterin mah-ı munavver, xurşud-ı xâver Yusuf-ı kenhenneden mevbuğter. Bihterin cuvanezenni. Gel kapın açım, bağın kapısını açım, keşeng sağtıman, qest-i qecer, sen miyve derin getirim, sen miyve meyl eyle, orda keşeng otu. Men gidim diyim Şahsenem Xanım bir tene İran'nan âşuğ gelip, benim için bir neççe tene şeir didi erz olsun gel gidek seni için de disin, xoş olgınan. Bu da durdıyo keşeng libaso, xoşgillik bezendiyo, neççe tene keniz, külfet saldı yenıycek benazı tamamınan erz olsun geldiler bağa. Geldiler bağa, gettile qest-i qecerde otılayo, didi bes hanı bu âşuğ, didi valla o yan otağta otırıptı. Heydercen bes o âşuğa diyinen gelsin. Bu Âşığ Gerib'e didi, geldi. Bu qız görenne bu diyer, o Tebrizlilerin bir keşeng şeiri var. Diyer;

Mehebbet bir bela şeydi
Giriftar olamayan bilmez
Zıfistan çekmeyen bulbul
Bahar gününün qedrini bilmez

Bu mehebbet bir misli çesbideksisi var. İki göyül birbirini istedi, yanı bu iki çestbide yapışar birbirinin üregine. Da onı ordan qazmak müşkildi. Görem bir qız diyiri gitmirem filankese, gidirem filankese. Niye? Oniylen mehebbeti cezb olup. Ama der filankese gitmirem, o oğlan istiri ama qızın mehebbeti oniy üregine cezb olmurı. Diyiri men bunu, eğer Rüstem oğlı olsa men getmirim. Bu Şahsenem Xanım bu Âşuğ Hüseyin'iyi gördü, seslendi

aşuğ xoş gelipsen, lütf eyleyip. Türkeyn, didi bele. Didi men ders okımışam türkü de öğrenmişem. Yaxşı ders okumuşam, muallimim Türk'üdü. Ele İran ehlidi. O mene türkü keşeng erz olsun zeban-ı Türkiye men revanam. Nemeye gelmişen Tebriz'e bu Tiflis'e. Erz eyledi xanım da dimedi mesele yoskılıdım erz olsunamı hıdmetine indi nalaç kaldım, bipul kaldım, geldim buradan beşsa kazanam. Dedi âşığ cemaat hamı yere gider. Niye? Çünkü xelkin xoşi gelir, xelki şad eyler, hamı yere gider. Dedi xop, meni sen terif eyleyebilley. Dedi benim gözüm üstte, kaşım üstte, başım üstte. Can teki terif eylerem. Min göyülden min göyüle bu Âşığ Hüseyin'in mehebbeti düştü bu Şahsenem'in üregine. Ama fikr eyledi, didi istiyem men buna gidirem, bu bir nefer âşığ adamla hansı velayatten gelip, hamı meni qınar. Ama bir cur olaydı, bir beşsa sirveti olaydı, bir adı sanı olaydı, partusu olaydı. Ama bilmirdi Heyder onin partusudur. Ağaye eziz, didi;

Gösterme cemâliyi eylerler nezer
Bir ilgar verginen sedağet güzel
Apardım eğlimi serden eyledin
Ey selvi xeramanem sinaver güzel

Didi beh, beh, beh. Heyder Darğabaşı hardayan? Didi gel. Didi barik Allah bunin sözünnen, terifinnen meni iki kelime böle terif eyledi, öyle şugluğlan didi, ya ciddi ya şuglu öyle giriftar oldum bu âşuğa. Didi Xanım öle benim isteye bir şeir didi, xoşum geldi. Xop, men bir bağı serancam veriyim, siz oniy sözine qulak veriz, men indi gellem.

Özi xoş, kumaşı bezzaz dükanı
Daneye biqıymeten zebercet kanı
Koyını için neççe şehrin sebze meydanı
Her sabah açılar furuşa gider min meta güzel

Didi beh, beh, beh. Buları bes diyeydin qabağtan men yazaydım.

Gözeler içinde tevarsan tevar
Geli temaşaya xurşud-ı xâver

Yanı gün gelir seni temaşaya, ay gelir seni temaşaya.

Geli temaşaya xurşud-ı xave
Yoğtı bugün sene beraber
Nadan tanımaz söver bir seni kimin güzel

Barik Allah, xop.

Seniy adin Şahsenem hamı biler

Cemaliyi serraf gerek ola serref ola cemaliy göre qedrini biler

Seniy danışıǵına misli şeker kimin xelǵ meyler

Aǵzin şeker, dilin kand, nöbad, şîrîn yaraşır sene

Didi beh, barik Allah, barik Allah. Çıǵtı yazıya didi, Heyderî darbaş hardayan? Didim bele, didi gel bura. Geldi, didi da oldı. Didi neme oldı? Didi men bu oǵlana giriftar oldum. İndi dedem meni buna vere ya vermeye. Bu sir seninyen benim aramızda, tenhan bu sözü bir kese dime. Didi xanım bu bir âşuǵtu, bir zadi yoǵtı. Didi neylerem dövlet neylerem, sirveti neylerem. Bu cevanlıǵıyo, bu güftarıyo, bu keşeng saz çalmıǵıyo, bu dimegiyo bular eleseng benim için sirvetti da. Xüda getirenne cür eyler. Getiri o yannan bu yannan o yannan bu yannan, insan istiyo bir iş vesil eyler. İnsan ordan beyin aparar. Didi buların bir tane âşuǵları var. Dedesinin bir tane aşuǵu var. Didi adı nemedi, erz olsun didi eleseng adına Âşıǵ Mina diyeler. Dedenin aşuǵu var, koymaz bu gele seniy için diye. Didi men istemirem diye bu sözün sirri hefiye, men sene diyerem üreginde qala, benimne üregimde qala. Men dünyanun şahı, veziri, vuzerası, serkerdesi, reşid oǵlanı gele men gitmem, giderem bu adama. Didi xop, bes men yollıyım o Âşıǵ Mina'da gelsin. Baǵın kergarlarından bir tane yolladı. Didi get Âşıǵ Mina'ya deyinen Heyder Darǵabaşı baǵındadı, erz olsun Şahsenem Xanım'da baǵdadı, sazin götüsün gelsin. Geldiyo Âşıǵ Mina'nı erz olsun ottı geldi. Ta qest-i qecere geçincek, adamı gerek Xüda istiye. Xüda istiye cur olur. Xüda ister bende ister. Ama bir veǵt görreyn insanı Xüda'dan dolanıp kardaş adama düşmen olup, dost adama düşman olup, konşu adama düşman olup. Niye? Xüda'dan böle gelip. Ama yaxşı ola, iǵlaǵı Hezreti Eli'den sorıştıla, beşerin sermayesi nemedi. Buyurdı iǵlaǵo edep. Edep insana her yere diyen çattırar. İǵlaǵ insana her yere diyen çattırar. Bu Heyder Darǵabaşı ta bu qest-i qecere geçincek didi Âşıǵ Mina, didi beli. Didi bu Âşıǵ Hüseyin'inin mehabbeti düşüp benim üreǵime men olmuşam bunıyla dost, kardaşlıǵ. Buna bir veǵt narehetçilik bir söz bir zad dimiyen. Didi qurban ğeyr, niye konaǵtı gelip xoş gelip, âşıǵ olsun, neme olup. İrankı burda çoǵtu, meni şah koymır gidem olar için diyem. Bu gider olar için

diyer beşsa yer girine gelir. Xoş gelip göz üstte. Didi mehset diyerem bileye. Bu geçti erz olsun Âşuğ Hüseyin'nen görüştü, dedi xop âşığ, icaze olır ki men seni için bir şeir diyem sene. Didi mezeret istirem Şahsenem Xanım icaze verse diginen. Şahsenem didi Âşığ Mina, didi he. Didi bu konağı, diyer;

Sağ elinde cam eyler
Xüda şükrü müdam eyler
Sen izettin tamam eyler
Her kimseyni konağını

Bu âşuğ İran'dan gelip konağı bize. Bu şehre didem, mağluğa, men şah qızıyam da. Bugünnen veliahdem men, dedemin oğlu yoğtı, men veliehdem. Buna yaxşı söz diyi ha, bir veğt atmaca söz dimiyen. Atmaca söz biz qoley söze diyerik atmaca. Yanı göreş bu söz içinne bir zerf katar, bir nefere diyer onin üregini sindiri. Biz ona atmaca diyerik. Bir veğt bir atmaca söz dimiyen bunin üreğine dege. Erz eyledi xanım gözüm üstte. Âşuğ Hüseyin'nen görüştü, sazı aldı sinesine. Didi;

Muşerref buyurmuşay teşrif getirmişey
Bizim yeller xoş mekanıdı
Merd oğlanlar bizim yerlerde gezer
Misli Heyderî Darğabaşı kimin merd bazarıdı

Tacırlarımız bazarı gezenne
Cinsleriynen bazarları bezerle
Tamam cevanlar oturup durup keşeng sözler söylerle
Yaxşı söze herkes diye xeridar bazarıdı

Sen gelmişey bu şehre bilginen
Şad olıp gülgünen
Meni de özine ikimizde âşığık yâdı bigâne bilmeginen
Diyen bu yâdı bigânedir.
Eleseng bir kardaşay sen bize

Men âşığ Mina'yam sözümü billem

Seniy qedrini görüpo öziyi görrem

Men ta qılbe-i aleme seni tarif eylerem

Belke sende eyle bir veğt meclis oldı şaha meclis oldı senney geley bize
Gördü geyr Xüda istedi, o qiz xoşi geldi, Heyder'in xoşi geldi erz olsunamı
hıdmetine bu Mina'nin da xoşi geldi. Orda da bir tene xan vardı, neççe tene
kendi varıdı, erbabıdı, sözü geçeridi. Erbab yannada xatiri çoğıdı. Adına
diyerler Şah Velet Xan ki qizin emmoğlusuydu olardan da beter
sirvetmendidi. Adına diyerler Sadatlı Xan. Bu Heyder dedi, siz burda
eyleşin bu meclis çoğ şîrîn meclisti. Men gidim Sadatlı Xan'ı da getirim.
Geldiyo Sadatlı Xan'a erz eyledi, xan emi dedi bele. Biz bu xane kadim
mesele isterdik yaxşı danışak ta adın dimezdik. Diyerdik xan emi. Xan emi
filancur filan oldı, filancur filan oldı. Xan emi. Bele. Geldi didi xan emi,
didi bele. Didi bice tene İran'dan âşuğ gelip evvelan besiyar besiyar eğlo
kemalo fehm-i şula, bir zengin oğlanı. Basavatı nice keşeng. Şahsenem de
bağdadı, Âşuğ Mina'da bağdadı. Gelip oynan, gelip dost olıplar. Menne
bağdayam, istirik o mecliste sen olay. Didi ağa Şahsenem orda, didi o
Şahsenem özi, diyiri. Özü diyiri Heyder Darğabaşı herkes ki bu meclise
layıqtı, git davet eyle geldi. Durdu libasın evez eylediyo erz olsun geldu.
Durdular ayağınayo görüştüleyo hâlı keyfo ahvalo, aşığ xoş gelmipsen, sefa
getirmişey. İran'da ne var xeber? Didi elhamdülillah, İran'nı da, xoştı hamı
xoştı elhamdülillah. Xüda inşallah eziz memleketimizi, kişverimizi, sizin
kişverinen böle Xüdavend şado muvaffak eylesin inşallah. Heye erz olsun,
didi xop. Bu Âşuğ Mina'nın sözini biz çoğ işitmişik. Niye? Şah'ın celesesi
ola bu Âşuğ Mina diye meni de devet eylerle ora. Erz olsun çoğ işitmişik.
Ama qerip sözün şîrîn olar, qerip sözün şîrîn olar. Xop âşığcan işm-i şerifin
nemedir? Didi benim adım Âşuğ Hüseyin'ni. Didi Âşuğ Hüseyincan sazi al
eliye bice dene şeir keşeng erz olsun bizim için diyinen. Bu elin getti ki bu
sazi danışturdu, bu gördü ne Mina bunin kimin çoğür çalabiley ne ayru
âşuğlar. Bu çoğ keşeng çoğür çalır eslan. Didi âşuğ, didi bele. Didi, seniy
teki hünermend bes seniy İran'nan nece qedrin bilmiyiple sen gelmişin bura.
Didi qurban qedrimi biliple, ama deyi göynüm istedi gelem bu qurbet
velayete özin kimin ağayana erz-ı edebo selam verem beşsa lira pul
kazanam, gene gidem velayete. Didi yoğ, elbette bu cur çoğür çalırayn

dimeginnen diyenen da. Xop yeğın meclislerize âşığa kem pul vereler. Didi yoğ vererler, keşeng pul vererler. Ama da xop hemişe toy olmaz ki. Mesela bir tene toy olup bir ay mesela adam orda beş qıran getiri. Ta o toy olicek bu yiğidi tükenni da. Didi;

Bir bimore eger Xüda şifa vermeye
Tebip tapılmaz, derman nemeylesin

Çoğ keşeng şeir diyiri ha.

Bir bimore Xüda şefa vermiye
Tebip ele düşmez derman nemeylesin
Gövül kuşu pervaz eyler hevaye
Nagahan derşu deger oniy beyinden aparı
Dahı o kuş nemeylesin

Didi çoğ keşeng essabı şeir diyiri. Diyiri Bir bimore Xüda şefa vermiye, tebip ele düşmez dermannan vereler bilmezler ki bu derman buna zerer eyli. Tebip yoğtı ki bilen yoğtı ki, o derman nemeylesin. O meriz nemeylesin.

Bir oğlanın ki işi İlahinden dest geli
Dalıycek belası dest be dest geli
İçer ecel badesini mud yetişer mest geli
Gider bu dünyadan da xümar nemeylesin

Beh beh beh. Barik Allah Âşığ Mina bes, sen bu şeirlerden didi bu İran şeiridi. Men İran şeiri belet değılem. Bu İran şeirini diyiri. İran'ın var, İran şeiri yaxşıdı. Bele. Bir oğlanı ki işin rast gelir daricek belasin dest be dest gelir yanı göreyn bir veğt bir çasupluk istedi eyliye evezi ki beşşa deramed eyliye, bu terz zerel apardı. Oni diyiri. Diyiri mesele bir oğlanın işi nest geli, darıycek de belası dest be dest gelir. Yanı nagahan şans dolanı evezi ki bu dükandan beşa deramed apara, sermayede gidero zerer eyler.

İçer ecel badesini mest geli
Gider bu dünyadan xumar ona nemeylesi

Görrem bir nefer gelir merizeyo, meriz gözünü bir bu cur, bir bu cur, hey der, baba dur eyağ üstte Xüda gözün açabilmez. Baba dur eyağ üstte aştı bir heççe yiye, çayın iç, keşeng qeza da içiripler, baba yiyebilmiri ki yiyebilse seney ihtiyacı değıl ki ağı nemeylesin. Merezçilik qoymaya yiye. Bele. Erz olsun dalıycek diyiri;

Merd oğlanlar bu dünyada gezer
Merd oğlan merdin cebrine düzer
Ama namerd gelir bir neferin bağrini ezer
O bir nefer onı dost biler ama düşman olır nemeylesin

Adı dost biler, diye gel nehara bize, şama bize, gel pul istirin verim. Dost biler deme o qelbinnen bu erz olsun düşmenni. Odı ki diyiri çöreğın yer, covrın da çeker ama o erz olsunamı hıdmetine düşmen teki ona xıyanet eyler. Gördü beh beh beh. Barik Allah bu şeiriden kelemi çığattıyo, kağız çığattıyo erz olsun bu şeriri baştan yazdı ta burayeçen. Erz olsun didi xop. İndi digörüm bu Tebriz’de diyirler Tebriz çoğ yaxşı şehirdi, büyük şehirdi. Dedi he. İnan’na mesela diyiri;

İsfahan ism-i cihan egerlar beden Tebriz nebaşe.

Tebriz’in şeiri var menne. Ele bu nağıldedi. Çatar o veğtine erz olsun diyerem. Çünkü bu Tebrizlidi. Tebriz’i sorışarlar bilesinnen o veğt Tebriz’in şeirini diyer. Ne qattı, Tebriz ne curdur, erz eylerem. Erz olsun didi xop, indi söziy beqiyesini diyirem. Diyiri;

Merd oğlanlar dünyada zelil olmasın
Namerd yolına beled olmasın
Bir çırağ ki İlahiden yanmasın
Eser bad-ı seba o çırağ geçer sahebxane nemeylesin

Yel vurdu, çırağ geçsin. Sahıpxane püflemedi ki. Gördü beh beh beh. Baba bular çoğ keşeng söz diyiri. Xop, indi ism-i şerifine buyur? Sözin ağır kelimesini de. Diyiri;

Ağayı Sadatlı Xan bu yoskıllık mana ar değil
Min namerd yığıla bice merd çörek verene beraber degil
Talahın kesmiri Âşığ Hüsın diyer beğtim yar degil
İğbalim işlerimi hüner nemeylesin

Didi beh beh beh. Barik Allah aşığ, barik Allah. Çığattı cebinnen bir toy pulicek Sadatlı Xan pul verdi Âşık Qerib’e. Didi adın nemedir? Didi Hüseyın. Didi gel bu otağa benim sene bir sözüm var. Geldi otağa, didi burda bu Âşığ Mina meydanda sohbet eyler neççe neferde şagırdı var oları da örgediri. Çögür örgedir, dimek örgedir, nağıl örgediri. Burda üç ad qedeqedir, memnudu kimse gerek dimiye, âşığ da dimiye. Eger o meydana

geldin didiler durdi, bu üç adi getirme. Didi nemedir? Didi biri bu qizin adıdır Şahsenem Xanim'ni, bunun adi gereg gelmeye, o xelğ içinde. Bunun namzade emoğlusudur. Erz olsun Şah Velet Xan'ni. Hukumatın oğlıdı. Şah Veled'in adi gelmeye. Tiflis âşığ adı söz içinde tapılamaya. Eger geldi o meydana gettile bileyi ya yolın düştü, didiler âşığ senne de beş kelime diginen durdın mügazip olgınan. Çünkü mehebbetin düştü benim üregime, gelin biz dördümüz dost olak, erz olsun birbirinin övine reftamend eyliyek. Heyderî çağırdı geldi. Heyderî çağırdı geldi geçtiler bu ayru otağta bu dört nefer oldılar sigaxan kardaş. Heyder oldıyo, Mina oldıyo, Sadatlı Xan oldıyo Âşığ Hüseyin. Bular oldılar dört tane sige kardaş. O veğt Sadatlı Xan dedi, Heyder Darğabaşı didi bele didi hukumatıy şeyrin inzibatı seniye elindeydi. Men buna bir söz tapşırdım erz olsunamı hıdmetine bu oları dimiye, senne diginen. Didi o üç adi didi, didi he. Didi o didi nemeye disiya, bu ne biliri konağtı, qeripti. İran'dan gelip. Bizim öz âşıqlarımız biliri. Didi geldin oraya di ya. Korğmaya, gözün kimse püfleyebilmez. O'dı ki diyiri, Seyidi nağılında didim;

Xüda'yı muteal bir oğlanı istiye

Yaman olar neyler yüz adam mene

Niye? Xüda ister. Berader durdıla, Şahsenem durdıyo bulari Şahsenem istedi yola salalar, bu erz olsun bice dene gül bu Şahsenem keşeng gül derdiyo, eli üstünde tegdim eyledi bu Âşığ Hüseyin'e. Dedi âşığ yanınna pul yoğtu erz olsunamı hıdmetine bu topanide mennen kabul eyleginen bu gül seniye olsun. Xop ağayı Sadatlı Xan, Heyder Darğabaşı didi beli, didi bunu da o meydana getirin. O âşığ meydana ki xelki sohbet eyler Âşığ Mina buni getirin ora. Ağaye eziz qeri bu Hüseyin geldi öve cibi dolu pul. Nene dedi balam naley cibin şıkıllırı? Didi nene Xüda getirip ha. Xüda düz getirip neççe bu şehrin o menen diyen oğlı oldu mene kardaş. Da qussa yeme. Bacı sövündi, nene sövündi çığattı cibinde iki üç kısıım pul töktü yere. Töktü yereyo gitile hamı vesail aldıla, gettile zindeganlıqları bir kadiri yaxşı nezere geldi. Keşeng sabah oldıyo erz olsun durdı çöğürü göttüyo, didi bu âşığ meydanı haradı. Didile bura gidiren şehrin içine bir tene su gidiri kahvexane var orda kahvexanedi mehsusan erz olsun hamı geliri ora hukumat qeyresi hukumat. Şah Veled Xan ki hukumatın oğlıdı ele o da

geler. Erz olsun didi geldiyo, sazı koydu yanınayo ottı ordayo. Bu Âşığ Mina'nın şagirdları varıdı. Bu şagirdler sohbet eylerdi xelk içi özü ustadıdo da özü dimezidi. Bu şagird durdu diye meğluğta çoğ oturmıştı ara vere hey gezirdi. Geldi burdan geçe, gördü bir nefer oturup erz olsun bir tene saz çöğür koyıp yanna oturıp, yaxşı libas, yaxşı cevanlığ erz olsun oturıp orda. Didi âşuğ, didi beli. Didi seni kim getirip bura? Didi özüm gelmişem, Xüda kömek olup özüm gelmişem. Xelk meye alıp dalına getireceğ meni bura. Geldi dedi essen Âşığ Mina, didi bele. Didi burda o qed derame yoğtı ki bir âşığ gelip orda oturıp, didi o men görmüşem. Erz olsun işiy olmaz. Onı hemi Heyder siparişt eliyip hemi Sadatlı Xan siparişt eliyip hemi menimnen, âşığ âşığlan dost olmaz çoğ peğillip var. Âşığın çoğ peğilli, meni neçe on defa öldürüple, geliple övüme diyiple Heyder Teyran'da getti toya orda tesadüf eliyipti. Bu biç xanebademi vaveyle şuyan, buyan, oyan mobaildeki o yan yoğtı telefon eyleyeler. Mesele hey tilfon ediple bura, ora ora ora ta toy sahebin övünne diyiple yoğ baba yalannan diyiple ha. Erz olsun birden Sadatlı Xan didi xop, Heyder geldi. Heyder Darğabaşı geldi. Geldi gelennen sonna didi ağayan, didi bele. Didi bizim bir tene konağımız var, İran'nan gelip. İran'ın Tebriz şehrinden gelip. Tebriz şehrinden burda kemi iki yüz üç yüz nefer merd oğlan gelip burda nef kuyusu qazıro tamam derde deyen merd oğlandıla, derde deyen oğlandıla fehm-i şul sahibıdı, iffet-i kelamdılar. Erz olsun bir tene de âşuğ gelip. İndi xop Tebriz'den evvel Xüda duyum, bizi diyip gelip, o bize iki kelime dimesin. Da Heyder'in sözü yerirdi da hamı korğıdandan, didiler disin. Dursu disin. Bu Âşuğ Mina'nın şagirdi gitti ottıyo, bu Âşığ Hüseyin durdı diye. Durdı diye diyennen sonra bu Âşuğ Mina geldi bunun qulağına yavaşcek didi âşuğ, didi bele. Didi sen oldin bize kardaş, sene bir tene kelime söz diyele eleseng bize diyiple. Ama üç tane söz burda qedegedi. Burda diyiren bileye. Âşığa söz gelet değil ki bulari dime. Didi nemedi. O qız ki bağda oturmuştu cuvanezen adı Şahsenem'ni. Şahsenem dime. Didi niye dimiyim? Bu ad demek qedegedi. Didi baba cer eyleme. Didi dime baba cer eyleme ya. Xeternaktı, Şah qizin adin getireyn xelkin xoşi geli, didi valla bizim velayette bu resim yoğtır. Herkes her şeiri didi diyer. Bizda adat eylemişik. Ele diyerik. Baba cern eyleme. Bir de şehr-i Tiflis'in adını âşuğ gerek dimiye. Memnudu. Âşığ gerek demiye. Bu ikidi.

Erz olsunamı hıdmetine duyum o şahin oğli oturup orda veliehd Şah Veled
Xan o Şahsenemle adağlısıdı. O Şah Veled'i de adini dimiyen. Dedi çeşm.
Yol açtılar bu durdı, el getti saza, gördüle baba neme çoğ keşeng sazi
danıştırırı, cevanlığı yaxşı, özü böle baedep, xelkten tamam orc istedi,
ağayan men ûstad-ı muhterem Âşığ Mina'dan ve şagirdlerinden, çünkü
buqaradıla men orc istirem. Menne öz velayetimde âşığam, her ne diyen
derde deyen âşığam ama burda ğeyr, burda siziy âşığiz yaxşı âşığiz Âşığ
Mina'dı. Gördüle çoğ mueddep danışırı, çoğ edebnen danışırı, çoğ iffet-i
kelam varu. Hamı didi, di âşığ di. Ağzin ağrımazın bice beş tene şeir
diginen. Didi;

Baş götürüp bu yerlere gelmişem

Şehr-i Tiflis didicegin bureymiş

Eyle evvel kelimedede gerek Tiflis'i dimeyeydi, ele evvel kelimedede, didi;

Baş götürüp bu diyara gelmişem

Şehr-i Tiflis didicegin bureydi

Evvel Xüda duyum sizi qemxar bilmişem

Şehr-i Tiflis didideyiz bureydi

Memurlar töküldü, memurlar töküldü ki bunu tutalar kolını bağlayalar
Sadatlı Xan orda oturmuştu, Heyder oturmuştu didi baba sebr eyleyin, sebr
eyleyin baba. Bu naşınastı İran'dan gelip. Bilmiri ki burda bu şerti qedeğedi.
Ta dimedi biz tapşırmişik. Didile qeribedi? Didi bele. Didi kimni, didi
Qeripti. Bu qeribin evvel adı Hüseyin'di. İndi olup Qerip. Didi Qerip'ti. Adı
qaldı Qerip. Didi xop, erz olsun eleseng evvel adı Hüseyin indi olup erz olsun
adı oldu Âşığ Qerip. Didi;

Vetenden gelmişem sizi görmege

Nunu nemek yiyip dostlığ eylemege

Menne sizi mehebbetizi dimege

Şehr-i Tiflis didicegin bureymiş

Da hiç kes danışmadı. Çünkü gördüle bunin terefı hemı Sadatlı Xan'ını hemı
Heyder Darğabaşdı erz olsunamı hıdmetine Mina'dı ki buranın âşığı di
gereg onı dimiye erz olsun didi. Didi;

Gözeller içinde nazenin bir olar

Ama bağın içinde göze degen gül olar

Şahsenem Xanım teki güzel qem olar

Şehr-i Tiflis didicegin bureymiş

Mehmurlar hucum çekti olar. Şahsenem adin gettin da. Didi baba qeripti ya konağıtı ya. Qeripti ya öz âşîğlarımız değil ki qeripti ya. Didi xop, ağa qeribey? Didi beli. Didi xop, da qeribey da neme diyek. Adiy ne digineno bilinsi ki sen qeribey, dimişey öz âşîğlarımız dimiyip. He;

Men Âşîğ Qerip'em

Menim sözüümü dünya bilecek

Şad olıptı gülecek

Alnına yazılanı başına gelecek

Şehr-i Tiflis didicegiz bureymiş

Barik Allah âşîğ, gel enamı, gel enamı, gel enamı, gel enamı. Bu yandan Sadatlı Xan ferraçlarına didi giderey erz olsun hükumata diyereyn. Diyereyn ittifak düşübo bir tene âşîğ İran'dan gelibo, bilmirmiş mesele o üç ad qedeğedir oları diyobo xelğ bir heççe nagıran olup. Sen ele aşikâr bir tene mecmeyin gönder o mecalise herkes bir tane nişane koysu o mecmeye. Şahsenem'i istemegine herkesin yollıyak yanına herkesin nişanesini sağladı, orda car çekerler ki babacan Şahsenem ya emmoğlusuna ya bigâneye gidipti. Da indi bu üç ad azad olsun. Yanı qeripti, konağıtı durup İran'dan gelip, gelleey incidey diyerler meğluğ qerip adamin kelbini sindirir. Didi başe, bir tene mecmeyi aparıy orda koyin her cevani ki benim kızımı mesele xas digaridi bir zad nişane yazsın, o nişanesinin üstine koysun mecmeye getirsele Şahsenem'in yanıya. Kardaş herkes bir zad yazdı yazdı yazdıyo, Şah Veled'de bir tene desmâli perçeyi zengin giran qıymet neççe tene vermişti durdane tikmiştile bilesine Şahsenem'in adin yazdırmıştı bilesine. Nökeri yolladı övden gettileyo, koydu mecmeyiye yovaşçeg mecmeyiyi aparana didi, didi buların hamısın qeyterrey ha. Menim feqet bu desmalımı koyalar Şahsenem'in otağına. Ere özü diyer götür, getirme ya. Bir enamı muhim verem bileye. Mecmeyi yerinden hareket eyledi, birden bu Heyder dedi bizim bu konağımız da nişane koydu mecmeye. Didiler yoğ. Bu nekaradı. Bu Şahsenem'i isteyen değil ki. Didi her can isteyen değil ema kelbi sinmesin. Ne Şahsenem buna geli ne bu Şahsenem'i alar ne alabilir. Ama kelbi sinmesin da. Bu da cibinden hiç zad yoğıdı. Ama o Şahsenem

bağda güli derdi verdi koydu bu cebine, o gül ele bu cibinde kalmıştı. Bu da çığattı gülü koydu mecmeyinin içine. Mecmeyi yola düştü. Yola düşüyo, Şahsenem oturmuştu. Ferraç icaze istedi, didi xanım bir müşkil var, bir tene mecmeyi getirmişem hıdmetiye qebul eyliyen erz olsunamı hıdmetine inşallah erz olsun görek sen kimi xas digar eyliyen, kime mehebbetin var? Emmoğluya, ayrı adama, heç gitmiren bir yere. Dedi bu mecmeyini kim yolladı. Didi vay dedey selah bilir, indi sen herkesi istirey, onin nişanesini bu mecmeyden götür sağlayo, biz orda giderik diyerik valla tamamı nişaneleri getirmişem mesele Hesen'in ki yoğ Hüsey'nin ki ya Taki'nin ki ya Nağ'i'nin ki ya emmoğlusı mesele eleseng Şah Veled Xan veliehdin o nişanesi sağlıyıp da bu üç adı istirler azad eyleyerle. Herkes Tiflis'te diyer, Şahsenem de diyer, erz olsunamı hıdmetine elseng ve her neme xelk istedi diye. Didi bir tene bir tene verin mene görüm. Bir tene verdi bu filan tacirin oğlıdı, bu filan kasıpın oğlıdı, bu filan erz olsun eleseng hükumatin oğlıdı, bu nemedi, nemedi, nemedi. Bu desmalı bu nöker hiç bağmadı apardı koydu teğçe biz diyerik burda teğçe qeyirerler, esas düzerler bilmirem siz neme diyeriz? Apardı koydu o teğçeye. Dedi nöker o nemeydi apardı oraya, didi o emoğluyun nişanesidi ki ona gideceğen. Didi yanı men gücinen gideceğem, getir buraya o nemedir. Getti gördü emoğlusı bir tene desmal neççe dene durdane erz olsun giran paha tiktiripler bilesine adini tiktirip, öz adın da keşeng duğte duz eliyip, Şahsenem Xanım bu teberigi de bizden qebul eyleginen. Bular tökenniyo bu gül kaldı. Didi o gülü ver mene. Verdi didi bu güli kimini? Didi oni birağ. Didi niye? Didi İran'nan gelip konağtı, qeripti o güli birağıp. Didi birağıp, didi he. Selam xoş amadı, xoşım amed ki amedened hezar canı girabi fedayı her qedemed. Dostlar bu aziz dostımızdı geldi buraya. Bu nağılı men diyirem ele bu neğilin şîrîn yerinde geldiya, şîrîn. Şahsenem dedi bu gül kiminni ya. Didi xanım onı elden sal. Didi nice? Didi o gül bice qeribeniyni. Didi men ele qeriben istirem. Kelbi sinmesin. Eger bunin güli verem dala, diyerler Şahsenem bifehm idi, konağ bilmedi nem ona. O gülü ver mene kaldığın pak götür git. Didi emmoğlununqınıda aparım, dedi heye. Heye onı da apar. Yardım bize, didi bir şeiridi yazaram, koyaram mecmeyiye apar ver orda oğısın;

Qurbetten bize konağ gelipti

Ama konağ değıl xoş gelipti
Üregimin xaxedi gelipti
Yaxşı gelip xoş gelipti

Yol gelip olmaya xeste
Mene gül gönderip deste deste
Qedemini koyin göz üste
Görüp hansı vetenden gelipti

Üce dağların qerı varıdı
Beğçelerin barı varıdı
Menim üregimde bu gül sahebe bir ilgar vardı
Eger o da bilip xoş gelipti

Bu nöker dedi beh beh. Qurban olim şaysiya. Qerip âşığ taze geldi
kendimize belet oldı fennimize. Gelmemiş Şahsenem'i aldı. Erz olsun
Şahsenem didi;

Men eserem
Düşmanıy yolın keserem
Men bu gül sahebi üregimde mehebbetinen beslerem
Bizim vetenimize gelip xoş gelip

Bu nameni yazdıyo. Qoydu mecmeyiye. Da aparın görüm. Da xanım
dedeyin yamanı geli. Dedi dedemin nemeye yamanı geli? Men hiç kesi
istemirem. Hiç keste meni istemiri. Ama bu güle xoşım geli, gülü sağlıram.
Dimirem gülün dili yoğtı ki diyem gül men senin sahibin istiyem. Diye bele.
Biçe bağın gülüdür. Xoşım geldi, bu gülü sağlayam. Selam selamü aleyküm
xoş amedi. Gettiler. Kimiy nişanesi, kimiy nişanesi, kimiy nişanesi didi
hamı nişanen getirmişem ha. Dediler baba emmoğlusununkini getirip
sağlayıp da. Gördüler emmoğlusununkini de dedile gel öve. Beh. Ferraç bes
de özünnen gelmedi diye ki bu âşuğın gülünü sağlaya. Birden Sadatlı Xan
düzeldi. Didi nöker, didi bele. Didi şair diyiri;

Utanır oğlan öler acından
Utanma dil bazarıdı

Kimin nişanesi, niye dimiren? Didi valla bu Qerip âşığ nişanesi. Bir tene cebinne gül vardı, çığattı erz olsun koydu mecmeyeyo, o da ele güle xoşı geldi, dedi ele bu gülü sağlıram. Didi ağe didi, gidirem bu gül sahaba, diyeler bu güle xoşım geliri sağlıram. Didi ele diyiri xoşım geli, xoşım geli bu güle, men bu gülü sağlıram. Şah Veled dedi he. Bes gitmiri ona. Gülü xoşı gelip sağlıyıp. İnni benim desmalımnda erz olsun eleseng verip dala gene de o güle xoşı gelip, dimiyi ki mesela men gidirem ona. Adı kaldı Âşığ Qerip. O meydan oldu Âşığ Qerip'iyoy ve Âşığ Mina'nın. Her neme günne çığardı bölerdiler iki yere. Bir kısmetini Âşığ Qarip aparardı, bir kısmetini erz olsun Âşığ Mina aparardı. Ta bu Âşığ Qarip bireççe gözanamı zadı düzeldi, övü aldı keşeng bir qedri sahibı sirvet oldu. Bir gün Heyder bir konağlığ eyledi. Konağlığ eylediyo Âşığ Mina'n çağırdı, Sadalı Xan'ı çağırdı, Heyderi çağırdı erz olsunamı hıdmetine özün bu zadı, bu Qarip'i çağırdı, Heyder Darğbaşı kendi inzibatiynan. Mesele neççe nefer kentte başı belli vardı Tiflis'te mesela yanı tam şınasa er olmıştı yaxşı adamdı oları çağırdı. Davet eylediyo verdi iki üş tane davar öldürdü bileye keşeng nehar pestelediyo, sorıştılar ki Heydercan didi bele. Didi bu meclisin nemeye tutmuşay? Dedi men nemeye tutmuşam? Didi bele. Didi bu İran'dan gelip bizim konağımızdı, bizde dört nefer olmuşık buna kardaş. Xop, dövlet özü diyip, herkesin nişanesi sağladı, men bu qızı verrem ona. Xop bizim bu dostimizin nişanesi sağlayıp da. Görek bunu ele ki sağlayıp ya ele göynü var gele buna. Biz bilek da. Didiler xop, ağı bu cur değıl, bunun emmoğlusuy bunin namzadıdı. Neççe yıldı xas digaradı, hamı biliri. Bu qız erz olsun şîrîni içiple. Qedim mesela bir qızı isterler alala, bir kannı sindirerdiler. Ona diyerler şîrîni içiple. Da o dal olmazdı. Bazı eylerdi dala, diyerdi çoğta c qet sindirip, istemirem oğlan diyerdi istemirem, nendiyerdi istemirem, dede diyerdi istemirem. Dal eylerdiler. Ama yoğ o qandı sindirerdiler eleseng bir tene şert idi o qand. Bağtı vurdular qand sind gelerdile şirini diyerdile, söz danışardı. O veğt bir tene söz tükenne ki qıza ebraz olup oğlana ebraz olanna vereler bir tene meclisin böyüğü onı sindirerdi. Sindirennenona bir enam vererdile. O qendi sindirdi, o veğt bu qandte her neme sinni böyüg küçük o kayardı cibine onı. Aparadı. Resm edi. Erz olsun didile xop. İndi selah nemedi? Didi selah budu. Menim öz eyalım, Sadatlı Xan seniy eyali,

beş altı tane da hessabı, ketbanı mesele yaxşı arvada bu İran'na seliğeli, fehmi şuru olana laqabına diyerler ketbanı. Diyerle onı dime o bile bice ketbanıdı yanı yaxşıdı. Ketbanu yanı övü yaxşı dolanır. Bular gitsiler, erz olsun ilçiliğe görek Şahsenem biz diyirik mesela Şahsenem'i alak bu Âşığ Qerip için görek Şahsenem neme diyiri, nenesi neme diyiri, dedesi neme diyiri. Bizi adam sayırı, biz istirik bu qız alak bu Şahsenem için Qerip için. Qizin özü göynü var ya bizi adam saymırı. Bele üç dörd, beş altı tane zenan şîrîni mecmeyi tuttilayo, geldiler erz olsunamı hıdmetine Şahsenem'in yanıya. Şah Veled Xan bu qeziyen işitti. Bu qeziyen işitti tamam davet eyledi veziri, vüzera, vüqera, umara, leşkeri, kişveri, veziri, vüzere bir elli, altmış, heştat, yüz nefer veziri, vüzeraya dediler gedin emi dedemin yanıya erz olsun diyin biz gidirik Şahsenem'i şîrînisin içek. Görek Şahsenem bulara beli diyiri ya benim vezir, vüzerama beli diyiri. Bular durdıla geldileyo, Şahsenem'in nenesi didi nemeye gelmişiz bu xanımlara didi? Didi valla gelmişik görek erz olsun bu Şahsenem esl-i mehebbeti iğlar-ı kelbi kimiynenni? Didi emmisioglundanı kimineni kim var? Kim başarabilir bu qızın adın getire? Bular dediler güc ilen değıl mehebbetinen. Biz gücinen gelmemişik ki biz kilic, kalğan bağlamamışik belimize gelek, burda ceng eyliyek. Biz xas digarik, elçiyik. Biz bu qızı giderler danışala Hamedan'da İran'da derler elçi, xas digar. Elçi beyler mesela bu cur diyerler. Erz olsun indi bu qız herkese beli didi o hesaptı. Biz gitmirik gücüninen erz olsun bu qızı alak. İndi vezir vüzerada gelip, xoş gelip. Qiziy nenesi dedi, koyun men gideyim Şahsenemlen danışım. Ondan cevap alım, gelim size diyim. Dedi get. Gettiyo ottı Şahsenem'in başı üstünde yatmıştı. Durdı ottiyo, didi balam, didi bele. Didi bir hesabı müşkil gelmişem bileye diyem. İndi eğlin, huşin, hevesin yığ bir yere. İki nefer xas digar gelip, elçi gelip sene. İndi fikr eyle gör bular hansı seni serifiyni? Dedi ağa nene kimdiler. Didi bir tane İran'dan âşuğ gelip Sadatlı Xan dost olup, Heyder dost olup, Mina dost olup erz olsunamı hıdmetine bular dördü olıplar dost o İran'dan gelen Âşığ Qerip seni istiri. Yanı o dostları istiri, o da istiri. Olar danışığı dostlar gücüynen danışırı. Valla başarmaz danışa. Emmoğluyda veziri, vüzerayo, umarayo, ukarayo, leşkeriyo, kişveri özünnen bilen sahip meğamları yollıyıp. Dedi nene halın olmurı neme diyem? Dedi o şeirinen diyim. Didi;

Eğer uyuklamışay uyan
Balam elçilerin gelip neme diyiri
Menim sözümü hamısını inan
Xas digarın gelip balam neme diyiri

Didi;

Nene xoş gelmişey, incitmem seni
Niye meni dindiriren, niye dindiriren.
Men senin qedrini billem
Emma ağe nem için meni burda sen dindirren

Dedi balam beyhude degil.

Olar gelipler seni göreler
Kelbin ele getirip bileler
Senin esl-i ilgarin senden peğş eyleler
Balam elçilerin gelip sen neme diyirey

Didi;

Menim üçe dağ başımda görmeli qarım var
Üregimde bice ilgarım var
Bir tene gül vermişem bir kese ona hesretim var
Ana men biçareni sen niye dindirreyn

Gördü ğeyr, ğeyr qız istiri emmoğlunu cevap eyleye. Dedi;

Emmoğlunun ördegi var qazı var
Danışanda sohbeti var nazı var
Onı ki sen diyiren onun bice kuru sazı var
Balam vuzaralar gelip sen neme diyireyn

Didi;

Men istemirem ördeginen, qazınan
Men çekebilmem emmoğlumun nazını
Men sövmüşem Âşığ Qerip'in hemi özünü hemi sazını
Ana niye meni sen dindirreyn

Didi dedenin göynü olmaz, vuzara göynü olmaz, emmoğlin erz olsun göynü
olmaz sen gidey bir tene naşinas mesele İran'dan gelip burda âşığığ eyliye
sen gidey ona. Didi;

Men hamıya diyer giderey gidere benim sözüme

Men o İran'dan gelip qedemini koyaram gözüme
Âleme diyerem sigeni oniyle oğı meni getmerem sözüme
Ağe niye meni, nene niye meni öldürreyn

Didi;

İran'dan gelip dürüstü
İran'dan gelip burda bar olar
O cur adamin sermayesi yoğtı
Ey beşastı var bırağ görey xar olar

Ama seni emmoğluy şahzadedir, şahzade olar
Balam elçi gelip neme diyirem

Didi;

Felek işinden bilmirey ana danışma
Şaha geday eyler, gedayı şah eyler dergâh kimin coşma
Men Âşığ Qerip'in yarıyam da bunda elava danışmam
Şahsenem'em meni niye dindirreyn

Nene durdıyo geldi, dedi valla sözün rastı erz olsun Âşığ Qerip'i istiri. Heyder dedi istiyeydi, diyeydi erz olsunamı hıdmetine Âşığ Qarip'i istemiri ele burda dürüstü Şahsenem'in nenesi boynin vurardım. Ama çünkü hegigeti geldin didin, korğmadin xop bizzat toyı pestelerik. Bular isteler toy pesteleyeler bu Âşığ Qerip gördü xop bu şah qızı, gittiler şahı da gördüler, bunlar dört nefer mesele velayetin başı belli adamıydı. Bulara yoğ diyebilmedi bunun bizzat yoğu erz olsun toy tuta. Neber toy tuta? Geldi Heyder yanına, didi Heydercan, didi bele. Didi men evvel Xüda dovım bu şehre gelenle o ki gördüm ele seni gördüm. Senne mene rızayı Xüda ele oldın mene terefter bir büyük iş başa getirmişey. Ama men elan toy eyliyebilmem. Bi zadım yoğtı benim. Bu toy dünyacek xerc istiri. Şah kızını almak, diyer;

Bir gözeli algınan olsun kalem kaş
Tayfası tani ha yavaş yavaş
Yimege nun ister giymege kumaş
Ezzel fikr eyle ondan algınan

Şah'ın qızıdı. Menim ki elan bacım libası iki ğırana deymez. Ama bu şah qızıdı. Essen merdum izdiham eyler. Bu iş başa gelmez. Bes icaze veriz men gidem qurbete bir qediri bundan suvay, diyirler, erz olsun Helef'te o qedir mesele hovık verirler ki başa gelmiye. Men giderem Helef'e yetti ilde kallam. Şahsenem gider gitsin, kalar kalsın. Bular dediler babam, canım biz pul verrik sene. Bu toyın her ne qet sermayesi ola, didi ağe siz verriz bu büyük sermayedir men hardan getirim sizin pulinizi verem. Men gerek gidem özüm işliyem erz olsunamı hıdmetine eleseng ve özüm keşeng hesabım seherin ğer, ağibetin ğer xoş geldi, xoşum amed. İnşallah Xüdavend inşallah bir veğt olsı ki damad olup ya olecek, olup damad, beh, bes baba ey yar mübarek bada, inşallah mübarek bada inşallah toyına erz olsun inşallah mübarek bad diyerler. Xüda canınızı sağ eylesin, ömrü tulanı şirin zindeganlığo, xoşbeğtliğo sadetmenlik men arızı varım. Her üçüyüze orda vetende de her neme sizin koğım, kardaş, eli tayfa hamısını xoşbeğtliğini arzumendem. Bele. Ağeye eziz Sadatlı Xan'a didile, Âşığ Mina'ya didile, dedi xop gerçek diyiri da bu toy xer istiri da nemeylesin gerçek diyiri da. Bu toy çoğ xerc ister. Ağeye eziz bular erz olsun eleseng durdıla Âşığ Qerip dedi nene, didi bele. Didi bağ bire pul men yığmışam budu, burda berkitmişem. Hiç ihtiyacı olmasın on il men senin fikrini görmüşem ikiyizin. Neme aliz, neme yiyiz, neme xerçliyiz, ne cur zindeganlığ eliyiz sizin pulunuzun tedarikin görmüşem. Erz olsun ama nenecan men gerek gidem qurbete erz olsun, gitmeyem olmaz. Mesele bular istirler bu toyı eyleyeler bu toyda bir hengüf pul gerek xerc olına, dost u düşman içinde mesela bular bu pulı gidirem pes verem. Beş ğıran üş ğıran sözü deĝil ki aremcek bacısını gönderdi, nene kızını gönderdi Şahsenem yanına ki gel bize, görek erz olsun teklif nemedir? Şahsenem durdı bir tene keniziynen bir tene çadırı munasip üzün tuttı heç kes tanımaya geldi Âşığ Qerip'n övüne. Geldi Âşığ Qerip'n övüneyo ottıyo sohbet dedi Qeripcan, didi bele. Didi men illem meĝluĝ içinde bağ gör ne qeder hüner eyledim. Seni gülini sağladım. Ki sen meni kabul eyliyen. Men aşuĝo, meşuĝo, giriftarem men sene. O veĝt sen demişey yetti il. Bu yetti ilde men ne qad ağlayam ta sen gelen? Didi Şahsenem Xanım insan gerek öz cibinden xerçliya. Özge toy eyliye bir veĝt mümküni söz pesipiş gele adamin başına

kağa. Ama özü cibinden çığarta xerçlıya da kimse minnet vurabilmez. Xop, erz olsun didi indi istiren neme diyem? Didi istirem bir tene şeir diyem. Çünkü bu dünya bir dünyadı, her bir zatta itminam var ama ölümne itminam yoğ. Men istirem sene bir tene şeir diyem, yazıran, yaz sağla ta görek ne cur olup? Didi xop neme diyen? Didi;

Şahsenem benim sözümü kabul eyleginen
Belke gettim yar eylendim gelmedim
Hegiget merifetten icra eyleginen
Belki gettim yar eylendim gelmedim

Yaxşı olar her oğlanın veteni
Aqtarması qeriplikte iteni
Qizil gül yerine çalı tikeni
Belke kujdum gelmedim

Kimse bilmiri benim yaşımı
Özüm sillem gözyaşımı
Ecel yastığına koydum başımı
Beke gittim öldüm gelmedim

Sen Şahsenem'ey benim qedrimi bildin
Mene xatır dede, nene üzüne ağ oldin, danışdin güldin
Elan üzüne diyirem herkesede gittin gittin
Belki gittim yar eyledim gelmedim

Men Âşığ Qerip'em sözüm meye bilmirem
Şad olıban gülmerem
Men ömrümü sene veğtini diyebilmerem

Belke gittim ana seni de diyerem, bacı sene de diyirem helal eyleyin;

Belke gittim öldüm gelmedim

Didi Âşığ Qerip, didi bele. Didi elan men gidirem bağa, ele o bağa ki geldin. Bes gel orda bir qedir oturağ, ikimiz bahemdiger vermişem bağın döğrüne qullık eyleyipler ne qarger ne hiç kes bağa gelmeye, ne özümüzek. Orda

seniynen bir qedir danişig eyliyek, sen yetti il ki saldı, eger on beş il diyen men senin yolın gözlerem. Gitmem hiç kese. Sazını verginen benim kenizim xurcu çadır asta, biz gidek bağa senne gelginen bağa ki beleten o bağa ki Heyder getti bileye. Sazı verdile kenizeyo, Şahsenem getti bağa. Gitti bağa erz olsun Âşig Qerip'te durdı geldi bağın kapısını çaldı. Böğan geldi kapıya seslendi ağam, kimse memnudu, Şahsenem gelip bağa memnu. Didi Şahsenem get diginen özü diyipti mene. Erz olsun didi xop, geldi seslendi Şahsenem, bir nefer benamı Qerip özüy demişey, eger özüy demişey elbette xop, gelsi vella. Sen olan bağta bağa memnu biz kimseni koymak gele. Didi get diyginen gelsin. Âşig Qerip geçti bağa gördü güller içinde Şahsenem geziri. Geziriyo bağrı kapıya. Didi;

Nagahanım bu bağa geldim

Ecep sefası var

Şahsenem didi gülü derdim

O gülin ecep vefası var

Böle güzel harda görürem

Eger kısmet olsa qedrini billem

Bu qurbete giderem eger zinde kalsam gellem

O veğt o gelmeğimin eyri bir sefası var

Ecep kelem kaşı var

Yanınna yoldaşı var

Qızlardan da getiripler, yanında yoldaşı var. Xop;

İsteklinin qamı qussası var

Qami qussanın covrı cefası da var

Men Âşig Qerip'em bilmirim sözümü

Mayil eylemişem cemaline gözümü

Küçük tutmıram özümü

Küçük tutmağinen bir vefası var

Şahsenem verdi iki tene sandeli, gettiler sozin qırağına, Şahsenem eyleştiyo Qerip. Erz olsun seslendi oğlan, didi bele. Didi burra ikimiz sırrımızı

danışak ve sen mene bir tene yadigerlik nişane verginen, men o nişane
üzüynen bes senin gelmegine bel bağlaram. Emoğlum ola, emoğlumdan
böyüğü ola, herkes ola men gitmiyennen sonra kim meni gücinen verebilir
özgeye. Men senin yolın gözlerem. Dedi xop, diyinen bize deste keşeng gül
dersiler getirtiler. Boğına diginen bice deste güllerin yaxşısınnan bir beş, on
tane bağlasın bir zadınan, getirsin. Boğan bice deste gül gettiyo, Âşığ Qerip
destnamazın aldı, iki rukat namaz kildi. O namaz üstte gülü tuttu eline. Didi
Şahsenem, didi beli. Didi men gülü verirem sene ama veli bir kesinen
istirem danışam ki neççe ki bu gül solmıyıp men direyem qurbette. Ege bu
gül soldı, bilginen men ölmüşem. Didi nece? didi;

Gece gündüz fikr eylerem
Çağırırım Şah-ı Merdanı
Dergâhına şükr eylerem
Çağırırım evvel imamı

Kimseler dünyanı ata
Qemi qussaya bata
Şah-ı Merdan'ın mucizi mene çata
Çağırırım Şah-ı Merdanı

Menim sözüme inan
Etminan eyle bu güle
Her xiyalde dolan
Men yâd eylerem namaz üstte on iki imam olarin bize umudo, iğtibarı
var

Bu gülü verrem sen sağlayan biley
Şad olıban güley
Bunu menden teberrik görey
Bu güliynen bağmağini bir itibarı var

Günne bir defa bağaray bu güle eğer gördün ele öz halınnadı bilginen men
zindeyem. Eger gördün ğer solıp, tamam sararıp solıp tökülüp yere bilginen
ki men dünyanı veda eylemişem erz olsun git herkese gide. Âşık Qerip didi,

didi Qerip bes. Didi çögürün sen çal, menne bir şeir diyim. Didi xop. Âşığ
Qerip geçti Şahsenem'i sendeli getti yağına, sazını çaldı. Didim;

Qerip gel bir sohbet eyliyek
Yeri Qerip sağlığınan geley sen
İkimiz ilgarını bir eyliyek
Yeri Qerip sağlığınan geley sen

Men sen gelenne, velayete sen gelenne men seni görrem
Şad olup güllem
Yetti il men cafa çekerem
Ama şad ollam sen gelende Qerip

Meni getirmişen amana
Elif qattim döner kemana
Men seni çağırırım yâd eylerem sahip Kur'an'a
Sağlığınan geri gelen Qerip

Sen Qerip'en men Şahsenem
İlgarım ver herkes diye yalan diyip sen benim yarımam
Yetti il men cefa çekerem gözyaşı tökerem seni vefadarıyam
Yeri Qerip sağlınan gelensen

Didi bildim men neççe il dedimdi? Bele. Didi;

Bu yetti il diyiren ele bilinipti
Dost u düşmanı bilinipti
Bu yetti il ömrü kim görüptü

Yetti il, her ilin üş yüz altmış altı gün, altı min iki yüz heştat saat her il.
Nemaz vacipti altı mino iki yüzo yirmi iki rukat bir ilde gerek nemaz kılay,
dörd mino iki yüzo heştat saatti bir il. Sen yetti tane il mesele mana tâbil
verdin.

Yeri Qerip sağlığınan geley sen

Didi xop, menne ayrı sözün var? Didi billey sözüm nemedi? Didi he. Didi bu
sazı biz koymak aparay. Niye? Dedi bu sazıy asay burda anayın övünne
miğa, men günne bulara nehar getirrem ya verrem kenizim getirer, sovanan

getirrem, şam getirrirem, xerçleri benimle, libasları benimle, erz olsun o sazi bir göreko eleseng seni görürek. Bu Âşığ Qerip kaldı, metal Xüda'ya benim sazım olmaya didi bir yerden taparay bir tene. Bu qız şah qızıldı, bu vefan eyliri mene çöğürün ne kabulü var. Öz eliyen sazını erz olsun miğten getti aşağı. Getti aşağı erz olsun eleseng durdı xurcunu göttüyo, bu yannan ihtilaf verdiler Şah Veled Xan'a ki Âşığ Qerip istiri gide yetti ilin qurbete. Bice tene celladı üzünü bizzat çalsiyo getsin yolda bilesini öldürsün, atsın bi çalaya çığsın getirsin. Kendin döğrününi nigahban koydu. Ki bahardan gidiri. Bir tene çay vardı adına Töne Çayı diyardiler. Onin körpüsü varıdı. Ama orda onnan suvay körpüden suvay heç kes o şehirden çığabilmezdi yazıya. Niye? O su dergâh kimin şehrin döğrünü almıştı. Meğsusan bir tene cellad, beinsaf, birehm bir enamı hengüf bunıynan geldi. Didi gidiren o körpünün kinarına oturray bir meşquliyetliko bilmeyesen gelmişey onı öldürey erz olsunamı hıdmetine o veğt gel ne qedar bileye enam verrem. Bu birden dime o körpü de oğrağ olup, kargar tökülüp körpünü yiğip, erz olsun o körpüden gelmeği o yana memnu eyleyiple bu yannan memnu eyleyiple. Âşığ Qerip çattı körpünün kinarına, gördü büyük teblo yazıplar ki körpünü yıkmışık yengiçten salırık erz olsun yolçu bura bir kes gelmesin memnu. Didi xop, men istiyem burda bir iki rukat namaz kılam bu körpü her cur ola da men gerg olmam giderem. Destnamazin aldıyo keşeng durdı kibleye sarı meşgul oldu nemazı, nemazi kılannen sonra bir tene Eli şenine burda şeir diyiri. Diyiri;

Ara yerde sehralarda kalmışam
Men çağırram Şah-ı Merdan Eli'ni
Heggin dostu mihracına varanna
Orda gördü Şah-ı Merdan Eli'ni

Dime, o düşmenne şemşir elinne durip bunin dalina birden bunın boynın vura.

Heggin dostu mihrac yolın yeridi
Erşin üzün melaikler bürüdü
O kimidi şîr donından yeridi
Herde tuttı Resullallah yolını

Selman-ı pak şîr elinne kalanna
Şah-ı Merdan şîr elinnen alanna
Qeyze gelip Zülfigarı çalanna
Zerre saçtı Cebrail'in perini

Derin derin dergâhlara dolmuşam
Şirin canı bu sövdaya salmışam
Âşığ Qerip burda diyer men naumud olmuşam
Mecburram çağırırım Şah-ı Merdan Eli'ni

Elin çekti üzüne bu cellad gördü bu tamam Şah-ı Merdan'nan metleb istedi. Bunu istiye öldüre egeş bu kiliç bunin başını kesmeye. Bunu öldürerle, kilici atti suyun içineyo, kolin saldı boynınayo üzü gözünden pusay eyledi. Didi o köynegini çığart ver mene, men bice tene giderem kuştan, kargadan, heyvanattan bir zad öldürrem helveti, dolaştırırım bu köynegin kana, aparram diyerem öldürdüm bu da köynegidi bir tene çattım kanlı köynegi gettim. O da inanaro sen xoş geldin. Âşığ Qerip elbette eleva libası varıdı. Bu köynegi çığattıyo ayrı köynegi giydi. Onu verdi onayo. Sağ-ı selamet körpü essas uğrak olmuştu bura yıkılmıştı ora kalmıştı, ordan atıldı ora, ordan ora, ordan ora Allah kömek oldu, xülasa körpüden geçti. Ferraçta celladla qeyitti geldi. Didi Ağaye Şah Veled Xan, didi bele. Didi bed cur öldürdüm, didi ey qurban ellerine, her ne qat diyen enam verrem bileye. Didi öldürdüm istedim ki sen baver eyliyen. Bice buğçanı açtu, gördü buğçanın içinde bir tene kanlı köynek. Didi bu nemedir? Didi bu öldürdüm öldürenen sonra istedim ki sen baver eyliyen benim sözüm yalan olmya bu da kanlı köynegi. Didi he. Bunu ver men emane sağlıyamo Şahsenem'e diyim sen Âşığ Qerip'e gideceğen bu köynek Âşığ Qerib'iyini. Âşığ Qerip'i eşair tökülüp yolda öldürüp, köyneğini mene nişane getiriple. Men Şahsenem'i allam. Âşığ Qerip düştü yola gidirdi bice derviş yolınnan geliri. Selam verdiyo, selam aleykı. Ağa derviş ha yandan gelin? Didi baba her yere gidirem, beşşa pul tapam, tapmıram. Ehl-i eyalım elan çöreği yoğ, didi xop. Menim içi pul koyuplar, qeza koyuplar erz olsunamı hidmetine, men sene bir pul verrem, o dedi qene danışağ ama men sene bice kağez verrem aparay verey Şahsenem'e. Didi Edalet Şah'inin qızı Şahsenem, didi he. Meni

koyamazlar onin yanına. Didi diyerey Qerip'ten name getirmişem. Qerip adi getiren da işin olmaz, xatircem ol. Heye, erz olsun didile men yazadabillem diyinen yazı apar. Heye. Erz olsun didi;

Men derd-ı halım diyerem
Bilginen kağaz
Hemi danışaram hemi güllem
Ama metlebi bilginen kağaz

Üregim kaldı nalede
Yollar uzağtı çeker işim belada
Kalem duvak şahid olginen arada
Qemimin yanına bölgünen kağaz

Kağaz men diyerem hele sen bilginen
Menim yazdığımı bir vebri sağlaginen görginen
Şahsenem'e vede verginen
Men ölmemişem hele diriyem kağaz

Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di
Metleb verenlerin biridi
Bu yol ki gidirem bu hesret yolidi
Şahsenem'e diginen meni bağışlası sen bilginen kağaz

Qerip diyer men ağam Eli'im billem
Selam verip itibarın görrem
Nemazı kıllam onı yâd eylerem

Dervişcan xoş geldin menne yolımı tey eyliyim kağaz

Dedi apararam feqet verrem Şahsenem'in öz eline. Diyerem men yoldan getirdim. Bir qedri puldanda verdi o dervişi de razı razı oldu. Dedi bağem benim ehl-i eyalımı sen şad eyledin. Geldi erz olsun Şam'e. Şem velayetine bir çöğür de ele getti. Gördü ğer bu Şam velayetinde İran meğluğ azdı. O qet yoğtı. Soruştı dedi harda İranlı çoğtı. Didi Helef'te. Helef'te erz olsun elan nef çıkarıplar satırlar kişverlere. İran'nan çoğ meğluğ var annan

hukumatı da helefî İrânlıdır. Türk'tü. Ged ora. Sen âşığay biz seniñ sözüne hal olmak. Ama Helef'in şahı erz olsun eleseng Türk'tü. Çoğtandı gelip şensi getirip, kura çekipler çığıp adınayo, indi olup Helef'te leğebine de diyirler erz olsun paşa. Git ora. Geldi kehvexaneye geçti. Kehvexane varıdı. Xelk görmemişti, çögür görmemişti, âşığ görmemişti. Didile ağa o nemedir? Didi bu da esastı. Daxı neme esasıdı? Neme esasıdı? Didim bu ala musiqidir. Didi dürüsto musiqide ama biz Ereb'ik. Biz Türkü halolmak. Ama sultan-ı memleketimiz Türk'tü, İrân'lıdır. Ona iğtila veririk o geler erz olsun sen keşeng istiğbal eyler. Geldiler qılbe-i âlem sağolsun, bir nefer gelip bi de esas var bice böle, diyiri bu musiqidi. Parçi içinnedi. İndi biz çögüre çeve düzeltmişik onna koyardık parçadan tikerdik. Koyardık parça içine, o veğt koyardık cibimize. Bazı meqemeler uğurlardıla, aparardıla. Ama ondan koyardık cebimize da aparmazdıla. Erz olsun paşa durdı tamam etrafıynan vezir vuzeraynan kehvexaneni konuğ eylediler ki kimse kehvexanenin içine gelmeye, paşa otirecek. Çattı gördü bir tene âşuğ oturup el verdi. Xüdafız eyledi. Türkü seslendi âşığ, hardan gelmişen? Didi valla İrân'dan gelmişem. Didi İrân'ın hansı mehelinden gelmişey? Didi valla İrân'ın erz olsun Tebriz mehelinden Xüda Tebriz'in özünnen erz olsun gelmişem. Gelmişem Şam'e ama Şam meğluğu Ereb'idi. Dediler get erz olsun Helef'e. Helef'in şahı Türk'tü. Seniñ sohbetin hal olar. Didi âşığ, didi bele. Didi men çoğtandı gelmişem. Âlem cevanlığım yirmi yaşında gelmişem, elan kırğ, kırğ beş sinnim var, şens getirip meğluğa xoş gelmişem, meğluğa vefa eylemişem, yığılıplar kurra çekipler şahlık çıkıp benim adıma. Elan burda sultan-i Helef'em. Ema men şehrimizi tarif eyleyrem bu xelğ inanmaz. Sen bizim Tebrimizi tarif eyleyinen, bilsinler bizim İrân'da nece şehrimiz var. Didi;

Ey qılbe âlem gel bir terif eyliyim
Baharda açılar gülü Tebriz'in
Toyınan beyremne etles giyerler
Heç üzülmez al yaşılı Tebriz'in

Tebriz'in döğrü bağ-ı bişedir
İçinde eyleşenler beyo paşadır

Mino sekiz mehel küçedir

Rastası, bazarı, yolu Tebriz'in

Didi gördün ağayan bizim şehrimiz nece şehirdir. Toylarımız ne cur olar?

Didi;

Toylarımızda veğt olı, yirmi tene, on beş tene ögeç doğranı

Aşpezler qazanı asar keşeng oni pişirer elleri yağlanı

Bir veğt görrey toyda beş yüz nefer konağ dayanı

Şad olar o mecliste toyı ve Tebriz'in

Xop qasiplik neme? Didi;

Bir elden altmış eller yağlanı

Yanı bir neferden altmış nefer çörek aparar. O zeman mesele bir nefer, bir qarğane kimi bir zad düzeltip, onnaki kargane zad yoğıdı. Ama bir meyal düzel, bir iş düzeltip altmış tane kargar ordan hovım apar. Oni diyiri. Diyiri;

Bir elden altmış eller yağlanı

Toyıvız var herkesin varıdı neççe tene ögeç doğranı, neççe tene ögeç doğranı

Bele. Erz olsun;

Her ücrede, her mehede kafileler bağlanı

Elden ele gezer pulı Tebriz'in

Dedi, ağayan gördüz. Menim şehrim nece şehirdir. Xop, erz olsun Tebriz de reşid oğlan var men gelenne sonra. Bu istedi şehri büyük eyliye. He, erz olsun;

Âşığ Qarip diyer beyan eylerem

Geçen günü erz olsun söylere

Eğer paşa icaze verse men eylirem

İçinde Rüstem'i Zalı Tebriz'in

Hamı dedi baba, Rüstem Tebrizli değil ki. Didi âşığ cevaplarını ver. Didi, bilirem Tebrizli değil ama oğlanlar emele geliri Tebriz'de ki ele Rüstem beraberidi. Xelğ onin adini koyur Rüstem. Da dimiri ki bu mesele Rüstem haralıdı? Mesele adına diyirler maşallah bu çoğ reşitti, diyereler Rüstem'ni.

Men diyerem;

İçinne Rüstem'i Zalı Tebriz'in

Didiler xop sen alla paşa bu âşuğu sağla, biz ele İran'lıyık gelmişik bura işlemege. Kedimne giderdile yirmi il, on beş il kalarıla, gelenne on tümen getirirdile. Bizim kendimizden bir nefer gitti bir Feday adınna adam, on yetti il kaldı qurbette gelenne on iki tümen pul getti. Didiler övüy yıkılması bu pulı ne cur hardan kazandin? On iki tümen. On yetti il, on iki tümen getti. Hamı didi bu âşığı da koyma gitsin. Sağla bedezur, keşeng uyxun eyle, bir iki saat nehardan sonra biz de gelek sende gelginen bu âşığın sohbetine qulak verək. Âşığ Qerip'e bir tene mexsusı bu Paşa bir tene yer verdi, bir otağ verdi mexsusan. Bice yer qeyirdi bunin çöyürdü her neme gireye geli men özüm enam verirem, xelğte enam verer. Bunin o pulı yığginan ora inşallah velayetine gidenne eli xâli gitmeginen. Xop, indi Âşığ Qerip burda meşkül olup, günnü kehvexanede diyiriyo azı çoğ bir pulı çatırı bilesine, görek indi velayette ne xeber? Şah Veled Xan, oŞahsenem'e o köynegi gönderdi. Gönderdi köynegi, Şahsenem bağı köynegeyo nenesine didi nene, didi he. Dedi men bu köynegi itminan eliyim ya itminan eylemiyim? Dedi balam o güle itminan eyleginen. Her gül ola on günnen, yirmi günnen, bir aydan elava güli tebi elava kalmaz. Her cur ola. Meger erz olsun güldanne eken rişakar ola. Valla bu cur deren koyan bir tene güldana da kalmaz. Elan Âşığ Qerip neçe ildir gidip gül ile orda salimni. Didi xop, ama xop arvad xelki söz sağlamaz. Bir veğt diyeren bilesine xanım bu iş burdan buradıya ağzından çığmaya. Seher görren küçenin o başında diyirile. Baba, Allah boynını vursun. Men didim buni hiç kese dime. Arvad söz sağlamaz. Erz olsun ele bu Âşığ Qerip'te diyirim. Bir kilico, bir arvado, bir at her üçinin itibarı yoğtı diyirem çatar oraya inşallah. Erz olsun bu nene bunin yanına otti didi, onun yanına otti didi ki Qerip'i öldürüple ve köyneğini getiriple. Ama Qerip bir tene gül verip Şahsenem'e ele o cur diyerey elan bağdan dermişey. Bu söz çattı erz olsun Şah Veled qulağına şah'in oğlinin ki Şahsenem'i istirdi. Bir gün bir tene Şahsenem'in kenezlerinden küçeynen gidirdi, bu Şah Veled'te gelirdi, kenizi gördü. Kenizi çağırđıyo, didi bice sirvet verem bileye qebul eylerey? Didi nemedi? Didi Şahsenem'in bice gülü var. Her ne qat diyen verrem, onı bir cur eyliyen soldıray erz olsunamı hıdmetine her ne qat diyen verirem. Didi ağa Şahsenem bile benim leşim salar meni öldürüp. Didi gizlin da, penhan. Elan gitti kapıda gittile bir tene

hemyanı yüz tümen gettiyo, verdi bilesine. Didi al, bu yüz tümen. Sen ayda iki ğıran ordan almışay da. Apar dedey, nenedey, tayfay bu pulınanı hamı sirvet oley. Görüm nemeylerey? Bu qız geldiyo, fırsat ele getti erz olsun verdi sendeler bir tene kağızı küfr yazdı. Getti o küfrü ezdi suva, bir büyük zerfin içine o gülü getti çögürdü suyun içine. Sövürenne çığattı yazıya, bir saat, iki saat aradan geçti. Gül tamam soldı. Tamam sarardı soldı da essen riğbetten çığtı. Şahsenem bir erte bağardı güle, bir aşkam. Erte bağmışdı, gül ile o cur oldı. Ama aşkam bağı gördü da gül essen eseri gül degil. Tamam bir yerde sararıp, tökülüp yere pejmurde olup, dedi he. Qerip özü diyip, bu gül solanna bilginen men ölmüşem. Dedile getti, koydu erz olsun yanına. Dedi;

Geçen günlerim yâda düşüp
Soldı güllerin Qerip
Bilmirem ecel nece yeğeynen erişip
Nece rehm eyledin mene ey Qerip

Gittin qurbette kaldın
Meni derd-i sere soldın
Yeğın ayrı güzel aldın
Mene vefa eylemedin Qerip

Hesret üregimde kaldı
Düşmenlerim şad oldı
Sen veren gülle ki soldı
Biz ne umuda bes kalım Qerip

Yetti il baş olmuyup
Üregim taş olmıyıp
Essen bu yetti ilde benim köynüm xoş olmıyıp
Bes nemeyliyim Qerip

Bildiğim bildirim
Gözümün yaşını sildirim

Yedim yanı Şahsenem diyer özümü öldürüm

Niye güllerin solıptı Qerip

Ağlaya ağlaya geldi nenesinin yanına. Nenesi dedi balam niye ağlıray? Didi nene, didi he. Didi Qerip veren gül soldı. Dedi balam xop, eceldi eceldi da ölüm hiç kese bağmaz, şaha bağmaz, gedaya bağmaz, aluva bağmaz, evama bağmaz, reşide bağmaz, ezize bağmaz. Ölüm her vağt çattı, nefes gittiyo da qeyitmez. Ama seni elhamdullillah ağ bağı. Emmoğlun teki senin xaxeynin var. Dedi nene gitmem, gitmem. Didi da yanı bu gül soldı mennen xatircem ol. Da nimeye umuday sen? Didi gerek bir qedre umud ola görem. Erz olsun niye bu gül solıp gitmem. Xop Şah Veled Xan elçi yolladı. Elçi yolladı ki da Şahsenem nemeye umuttu? İcaze versin men toyu pestalayım. Bir tene qeri vardı munun tayasıydı, bu Şahsenem'in. Ama o, o qerlerdendi falıgirdi. Kadim koli ölçerdiler bu cur fal gerdiler eleva geldi seni falına. Falin mizangendi. Bular dirler falgir. Yolladı o qeri geldi. Soslendi qeri nene, didi beli. Didi benim için bir fal açınan, görüm neber geldi? Bu fal açtıyo, da istemedi diye yaman geldi da. Bu elin ölçerdi bu curo, bu curo, bu curo, bu cur olanna diyerdi seni falin yaxşı geldi. Elin bu cur eylediyo Şahsenem'e dedi yaxşı geldi. Didi qeri nene hekmen yaxşı geldi, didi bele. Bir veğt gördü erz olsun bir tene keniz geldi soslendi xanım, didi bele. Didi bice tene derviş gelip erz olsun seniynen işi var? Didi dervişinen benim neme işim? Xop qız da gedin yazıya de gelsin içeri. Gettiler yazıyayo derviş geldiyo, durdı ayağınan hâl-ı keyf eyledi. Derviş neme sözün var? Didi adın Şahsenem'ni, didi bele. Didi seni isteğlinin adi Qerip'ti? Didi bele. Didi men yolda gelirdim Tüne Çayı'ndan o yana çoğ uzağ yolda gelirdim. O da bir şehirden çığmıştı gelirdi. Rast geldik birbirine, mene bir qedri pul verdi, bu nameni de verdi verem sene. Kağazı aldıyo, bağıyo. Gördü Âşığ Qerip diyiri;

Kalem duvat sen şahit ol arada

Qamımı yarımınan bölgünen kağız

Kağazı öptüyo, koydu erz olsun yere, bir enamı verdi o dervişeyo. Didi çoğ xoş gelmişey her vağt, bir vağt bipul oldin gel men sene bir enam verem. Sen mene xoşal eyledin. Nenesi geldi, dedi balam, didi bele. Didi emmoğlin terefinen elçi gelip. İndi xop, seni hamıyıp tereften qet umud oldu da. O

gölüdü dimiştı, soldı. O da köyneydiyo kanlı elan sağlıyptı, Şah Veled o köyneyi. Gül teki soldu. Didi nene, didi he. Didi;

Nene gel biz ikimiz sohbət eyliyək
Âşığ Qerip'im gelecekti
İkimiz derdi dil eyliyək
Menim isteklim gelecekti

Men sözüümü sene söylerem
Xegigeti beyan eylerem
O yetti il diyip men on il tab eylerem
Gelecekti Qerip

Nenecan mene bildirme
Gözümün yaşın sildirme
Gelip dime elçi gelip, meni öldürme
Men hesretligim o'di ki gelecek Qerip

Didi baba, gül solıp, Qerip özü diyip gül solıp men ölmüşem. O neme? Didi xop, bir vağt görreyn nenecan düşmende düşmencilik eyler, bu gülü soldırar. Men ona umud değılem. Didi bes nemeye umuden? Didi;

Men Şahsenem'em meni gettin amana
Elif qettim döner kemana
Âşığ Qerip didi men umudam Şah-ı Merdan'a
Men uzağ yola gidirem Qerip

Bunı mana didi gidenne. Menne onin dili, onin kovlı, onin kelbi menne umudvaram Şah-ı Merdan'a ki Âşığ Qerip zinne ola. Bunin bir tene övünne tacır varıdı. Tacirliğı elinden gitmiştı bir heççe kocalmıştı. Ama gene zireng adamıydı. Şah Veled'e didi, Şah Veled yanı qasıt gönderdi. Didi Şah Veled, didi bele. Didi benim gelinlik libasım gerek Helef'inen Şam'dan gele. Çünkü Âşığ Qarip o dervişe yazmıştı, men Helef, Şam'a içi gideceğem. İndi gör Helef'e bir nefer yollabilley orda parça getire? Men gelinlik libası tikem. Didi baba, ele adam yoğtı. O övünneki tacir ki yoskıllamıştı, ele bir öziydi bir özü. Herkes eyalde istirdi, hiç kes gelmirdi bilesine. Şahsenem bu ağca qızı çağırdı. Didi ağca qızı, didi he. Didi burda bir film oynayabillik

seniynen men? Didi nemeyliyek? Didi diyerem Xace, o tacire diyerler Xace. Xace Helef'e beletey eye dedi heyey, diyerem giden Helef'e, bu ağca qızı gelenne sigesini okuyacağan ule seni alim. Didi meye olı, didi heyey filmdi da. Diyinen oğliya. Yolladı Xace geldi. Xace, didi bele. Didi niye öylenmiren, didi xanım mene kim gelir? Ağca qızı dedi men. Men seni keniziyem. Üzümden gelmirdi diyem. Her vağt diyiren ağanı getirek enketi muvakkilin qebul tut. Senney diyen bele. Menne diyem bele. Didi valla qurda dediler, get dovara otta dağla, dedi qurt niye ağlirin. Didi yalan elava eyle qurdu verseler tamam şiltefer eylirem. Korğam yalan olar. Didi xop, şertimiz nemedi? Sen geley mene. Didi şertimiz budur. Şahsenem bir kafileyi seni için alar. Bar-ı barğane bağlar. Bice name men yazaram erz olsun bir name Şahsenem yazar, bir name bunin nenesi yazar, bir name bacısı. Verrick sene gidirey Helef'e orda, Âşığ Qerip ordadır. Bu gül solıp diyirler ölüp. Sen get ora göç ora, gidip ora orda ölüp? Getmeye orda bir sorağ getireyo çatanna bura sige okınacak. Didi min defa gederem ora. Men beletem bunun yola, yağın yola beletem. Tağriben on on beş güne, yirmi güne men çataram Helef'e yazın. Yolladılar Qerip'in nenesiynen bacısı ezbez ki ağlamıştı. İkiside nabine olmuştıla. İki tene keniz yolladı Âşığ Qerip'in nenesiynen becısını gettiler. Bir tene yaxşı nifisende gettiler. Orda dediler hemi benim dilimcek, hemi nenesi dilicek, hemi bacısı dilicek, hemü bu ağca qızdı ki gidiri bu Xace'ye bice name yazgınan. Didi xop, evvel kim yazsın. Didiler Şahsenem sen gerek yaza. İndi, diyiri;

Xacem gidey Helef'er Şam'a
Menim yüküm müşkü anber barıdı
Çekebilmem Şah Veled'in kahrını
Qerip derdi ağe meni ağirdi

Xacem sen getginen
Âşığ Qarip'i bilginen
Uzağ yolları görgünen
Mene bir sorağ verginen
Erz olsun benim üregim qamı qussa barıdı

Men Qerip'in arzını çekerem
Üregime bu hesretligi ekerem
Qerip her vağt gelse qedrini billem gülün bağımda ekerem
Menim yüküm müşk ü enber barıdı

Şahsenem'em mene neler olıp
Sarıp rengim solıp
Yazgınan ey Qerip gözüm yolda kalıp
Men bu sözü Qerip'e diyerem

Qerip gidip qurbette kalıp
Hekmen bizi bir yâda salıp
Ama bilmirem Qerip ölüp ya diridi gülü solıp
Bunu yazgınen Âşığ Qerip'e yarı
Bir neme qoydı qırağa. Nenesine didi xop, sen diginen. Didi;
Gece gündüz fikro zikro xıyalım
Derdin üregimden çığmırı balam
Ağzımda tükenmiri ahım
Da arızım üregimdedir balam

Xop ağayan icazesiyne sözümüz hessas yerde bağı kalıp umudvaram ki
inşallah işidenler, kulak asanlar, eyleşenler bu üş tane cevan Allah bikaze
eylesin, zehmet çekip erz olsun gelip İran'a, İran'dan gelip Hamedan'a.
Xüda her üçünü koğımını, kardaşını, elini, tayfasını şado muvaffak eylesin.
Xüdavend bu üş tane cevanı da muvaffak eylesin. Allah inşallah bikaze
eylesin. İnşallah şado, hürremo, xoşalo, xüşbext zindegalıg eylesile. Men
Âşığ Heyderî Mahmudî duagıyam neççe ki diriyem duagıyam. Xüda
inşallah oğırlarını ğer eylesin, canlarını sağ eylesin. Ve bazarı revaç
Xüdavend nesip eylesin. Sözümüz o yerde kalıp.

Nenesi diyiri;

Men senin qedrini bildim
Emma sena bir umud gördüm
Ağe meni sen büyüttün, seni bildim
İndi hesretin üregimdedir Qerip

Gözüm yolda kalıp ama gözden olmuşam
Serarmışam, lale kimin solmuşam
İndi elim bikes kalmışam
Feqed evvel Xüda, duyum seney benim kesim Qerip

Üregimde keskin nale var
Diyebilmirem üregimde yâre var
Ve senin qelmegine ne qat var
Ki gelen gene bir seni, gözüm ki yoğtı seni bir bilem Qerip

Men gözden oldum ağladım sen biley
Qurbette şad olay güley
İnşallah sen sağ selamet geley
Şahsenem'inen, anay Zehra diyer qedrini bilem Şahsenem vefalı yârdı

Qerip

Namesin koydular böyleye. Bacısına didiler sen di. Didi, men Qeribe tehne vurram. Men demem gel, tehne vurram. Eger bilse men tehne vururam, bacı bu cur name yazmaz. Didi;

Xacem gider olsay Helef'e Şam'a
Gid Qerip'e diginen gelmez gelmesin
Vede verip vede helef olup
Da indi vetene gelmez gelmez

O gitti men kaldım
Bacıyam kardaş derdine serardım
Qerip dedimo narahat oldum
İndi qedrimi bilmez bilmesin

Neççe ildi gidip bize yâd salmayıp
Kağazı gelmeyip, kasıdı yola almıyıp
Hekmen bilirem Şahsenem'den suvay bir yâr almayıp
Hem Şahsenem hem benim kardaşım bivefa diğil Qerip

Getmişen qurbete bizi bilirey
Özgelerle diyip, gülürey
Kasıd yollirik inşallah gelirey
Kasıd diyer gelmez gelmez
Kardaş bacının kadrini bilmez bilmez

Şahsenem beziyipti otağın
Gülden düzü gülü gülxanesın
Rengin libas giymiri hemişe ağlar nalasın
Bu vefanı bilginen Qerip

Xop, onine de kağızın koydılar qırağa. Didiler ki xop sen ki gideceğen bu Xace'ye, sen de bir zad diyinen da. Didi gerek ele men diyem. Niye benim hemserim gidiri qurbete. Gele gele mende keşeng diyem. İnni ağca qız diyiri;

Xacem gider olsun Helef'e Şam'a
Get düşgünen Rum yollarına
Sen gidincek men intizaram
Giden gelen bağam gurbet yollarına

Sen giderey men yola bağaram
Üregime şadlığı yağaram
İkimiz hemser ollik men seni göynüyü allam
Dur düşgünen uzak yollara qasıp

Qasıpcan sen giderey biz intizar kaldık
Seniy vefayı aldık
Giden gelen biz de bir toy tutarık
Biri ömrün tazalanı dur düşgünen yola qasıp

Men ağca qızam gözellerin gözeyem
Mundan böle dastanların sözeyem
Ağca qız yanına kenizem sene yâram

Bir hesabı söziyem dur düşgünen Rum yolarına qasıp

O da kağızı imzaladı, barmağın vurduyo, verdiler erz olsun Xace'yeyo, bir tene kafile aldı bilesi için bir barğane ki mesele o yanna alalar mesele o yen terefte o da gitmişti neççe veğt gitmişti ora. Bilirdi ora nem alala. Kafile bağladıyo erz olsun yük bağladıyo keşeng hesabı erz olsun eleseng Xace oldu kafila sahabo düştü yola. Gece gündüz dem ha dem geldi ta çattı Şam'e. Geldi çattı Şam'e. Şam meğluğundan sorıştı benim bir tene oğlım gelip adı Qerip, özü qerip. Âşuğudı de. Olar ki Qerip'i görmüştüğüler neççe gün metel oldu ordan taptı. Didi Qerip'in geldi bura ama burda kalmadı. Didi Helef'in Şah'ı İranlı'dır. Elan gidip Helef'e ordan da barğanen yığıştırdıyo, geldi Helef'e. Barğananı çölde bir basıfa yerde keşeng çadır kurduyo kafinenin yükün endirdi aşğıyayo. Bi tene tacirlik libası geymişti. Bir xurcun da attı çinnineyo, kağızı da koy cebineyo. Dedi bu benim oğlım ondan bundan soruştı, adı Âşığ Qerip'ti. O harda olar? Dedi nehardan sonra filan yerde bir kahvexane var, olar ki Türk'tüler halolalar çoğtıla. Paşa'de ki Türk'tü erz olsun nehardan sonra orda diyir. Bu geldi kahvede, gördü beli. Âşığ Qerip diyiri, paşa, vezir, vükera, umara, leşkeri, kişveri eyleşiple ağayanlar sef çekip oturtupla. Bir nefer de cam elinde bu cur durur qırağta. Didi sen bu mecliste neme iş görüren, didi paşa su istese apırırım verirem, âşığ da su istese aparırım verirem. Şahsenem üzügünü koymıştı kağazın arasına vermişti erz olsun qasıba bir engüşteri giran pahaydı. Bunu bu namenin arasından çığattıyo tuttı o cur. O sağıye, saği diyerler o cur adama, didi saği, didi bele. Didi Âşığ Qerip su istedi mene diginen. Birden Qerip didi saği elin ağrimasın bice qedri su getirren. Su zerfini göttü, su töktü. Geldi Xace'nin yanına, didi nemedi? Didi bu üzügü salılam bu suvı içine. Eger Qerip'te başta olmadı bu üzügü yanıp, su içinden götürmedi, bu çoğ giran kıymettir ya getir verir özüme. Dedi çeşm. El üstte camı getti. Âşığ Qerip suvu içti. Ele suvızdı, tüketti ama gördü bir tene engüşter camin içindedi. Didi bunu mene bir dost yağın hediye gönderip. Görüm nemedir? İstedi barmağına ziynet vere, gördü barmağına küçüktü. Ama karşında yazılı Şahsenem Xanım. Da Şahsenem okuyanna, da eli sime gitmedi. Bu eli sime gitmedi. Halı karıştı, xelğ dedi saği gittin qulı su verdin, âşığı qereğt eyledin. Didi valla men qereğt eylemedim. Didi kim bes? Didi o tacir ki

xurcun çiyinde bice tene engüşter saldı suvın içine her neme eyledi o eyledi. Didi o taciri getirin buraya. Taciri gettiler dedi xop tacir, didi bele. Didi niye bizim veğtimizi ğerap eyledin? Didi qurban ğerap eylemedim. O oğlan ki burda diyiri onin bir tene namzadı var bizim velayetimizde İran'na, erz olsunamı hıdmetine İran'nan men gelmişem bura. Erz olsun Tiflis'te bir tene onin namzadı var benamı Şahsenem. O dört tane name verip men getirmişem, o öz namesi içinde Şahsenem bu üzügü salıp, diyi apar ver Qerip'e. Mende vermişem onin adaklisinin üzügünü adini okıdı Şahsenem Xanım qereğt oldu. Paşa seslendi âşığım, mizan olya, iş düzeliya. Sohbet eyle. Didi o Xace'ye diginen gelsin yaqına. Xace geldi yağına hal u hal eylediyo, didi Xace çoğ xoş gelmişey. Xop, bes tarığe bağti gördü yetti ilden de bir iki üç ay geçip. O veğt dedi Xace elan bir şeir diyem bileyin için;

Xace geldi meni taptı
Men gelim vetene nemeylim
Felek benim taşım attı
Men dâ gelim vetene nemeyliyim

Dostı düşman mene güldü
Rüzigar böle bildi
Meni size ilahiden böle geldi
Men gelim vetene nemeylim

Gözyaşı kimin süzölmüşem
Yoskıl kimin yola düzölmüşem
Qetarımdan üzölmüşem
Da gelim Tiflis'e nemeyliyim

Hamı benim gelmegim bilip
Düşmenlerim mene gülüp
Hekmen veğt geçip, gül solıp, Şahsenem gidip
Hekmen gül solıp, Şahsenem de gidip da
Da gelim vetene nemeyliyim

Bu çarğ böle bildi
Anamla bacım hekmen öldü
Qeripte diyer menimde kismetim böle geldi
Da gelim vetene nemeyleyim

Paşa dedi âşığıım, didi beli. Didi xop, da indi seni namzadin var, hesretliğin var. Gedin o menziliz ikiz, orda derdi dil eyleyin. Gör gitmeliyen ya kalmalıyan. Çeşm. Xace göttü, getti menziline. Didi xop Xace, didi bele. Didi seni kim yollıyıp? Didi meni Şahsenem yollıyıp, bu beş dört tane name. Biri Şahsenem'iy, biri neneyinni, biri bacıyno, bir tene de qız diyiple, benim toyım seninkinden evveldi ya. Gelenne eylemeyin öz toyın tutay. Menimki düşe dala. İki toydı, bir seninkidi bir benimki. Didi seninkini kimi verirler sene? Didi ağca qız, Şahsenem'in. Didi başına börk idin, onı vermezler sene. Ele diyipler gelen bura. Ama seninyen bir söz danışaram. Didi nemedi? Didi seni bir yere sinnini çatıp ki benim nennemle senin sinnin mutabı oldı. Nenemi verrem bileye ollay benim soradan dedem. Men burda çoğ pul kazanmışam. Bu kafiler içinde doldırayn lingeye getirreyn. Men giderem. Getireyn sen olay övün büyüğü. Dedeyo nenemi verrem bileye. Şahsenem diyip ağca qızı verirem, diyer; şorba pilavdan yeğ olur, diyer eşid inanma. Hekmen hekmen Şahsenem böle diyip sen gelen. İnanmagınan. Bunı diyenne, dedi xop. Erz olsun indi nemeyleyek? Didi olar ki benimle dostıdıla elan xeber alam belleyen. Onları ne cur gördün? Meni şıada salılar, salmırlar. Adam var, dost üç cüredir: biri korğudı, biri yimekti, biri ema ele esli dosttı. Dededen babadan ne ğıyanet eyliyip, qeyrez yaxşılıktan suvay hiç zed eylemiyip. Ama ikisi biri yemek gelip dostılg eyler, biri de korğar erz olsun eleseng o insannan dostılg eyler. Xop;

Xace'm qurbet ele xoş gelmişey
Digörüm dostları nece gördin
Eli boş de gelmemişey, memnunam senden
Digörü Heyder'i ne cur gördin

Menim vetenne intizarım var
Üregimde dimeli yaram var

Sadatlı Xan kimin dost-ı vefadarım var
Sadatlı Xan'ı nece gördin

Âşığ Minaydı mene oldu kardaş
And içtik dedik olak yoldaş
Ömrümüzü seniynen eyleyek baş
Âşığ Mina'nı nece gördin

Men gelip qurbette kalmışam
Bu Paşa'ya vefadar olmuşam
İndi yetti ilde baş olup, belke elava olup
İndi veten fikrine kalmışam

Digörüm dostı, koğumu, Şahsenemi, eli, tayfanı nece gördün

Didi bu sözleri elden sal. Didi niye, didi baba iki tane toy eldeydi ya. İki toy elde. O men evvel men eyliyeceğ toyımı. Didi diyerem bileye. Gereg Şahsenem ki pul verip, sende bir qedri kömek eyleyen bir şıgılı toy tutalım bu ağır ömründe. Didi babacan onı sene vermezler. Allatıplar bileyi, ağe biri on sekiz yaşında, gelip neved yaşına baba. Gel onı vermezler sene ha. Didi baba, qız özü diyip gellem beh. Dur get paşadan icaze al gidek da. Ya sen git men kalıp bu pul mulı yığıştırım getirim. Paşa heyette qedem vurırdı, Âşığ Qerip desbi sine düştü torpağa. Seslendi âşuğum, didi bele. Didi qasıdıynen danıştin? Dedi bele. Didi xop ne cur oldı? Neme didile? Didi valla bir söz didile da. Da özümnden gelmiri sana diyem. Didi yoğ, özünnen gelsin ama eger başarıyan getme. Sen ezebey, eyalın yoğtı. Elan yetti ildi burdayan, mene de dimiren men övlenim. Men şehtan gedayı qizini istiyen, men seniye için allam yetti gece gündüzde toy tutaram. Ama xop, göynün dolana gide, velayete gide, diyer; kalanı koğmak olmaz halloylay otranı sağlamak olmaz. İndi meyili ola gide, gövüle güc yoğtı. Hekmen bir sözün var gelmişen buraya? Didi bele. Çögürü aldı sinesineyo, didi istirem burda bir şeir diyem bileye, dedi beferman. Hiç üze kalma, ele di. Men seniynen misli kardaş kiminen. Hiç üze kalma. Didi;

Paşacanım sene bir erzim var

Eğer murahhas ediyen istirem gidem

Helal eyle du çöreğın, nemeğın

Yâda düşüp koğımı, kardaş, el gidem

Didi âşığ, didi he. Didi men seni gitmeğine münkir değılem. Ama bele senin bu sözlerin, sohbetin, bize xoş gelip, sen gidey biz darığarık. Eger olır gitmiyen, gitme ama olmaz ki da. Gördü paşa icaze vermiri ama bunun bir tene oğlı var eziz gıramı adı Reza, o çoğ ister bu oğlanı. Didi;

Qılbe-i âlem men üregim gelipti sezaye

Da bilmirem ne cur düzem bu belaye

Men sena ad verrem o ağazadey Reza'ya

İcaze verginen men gider oldum

Didi âşığım, da işi nacur eyledin. Ne veğt gidiren? Didi;

Valla gitmegimin sözü var, hekmen sözü var

Qasidimi bu namede özü var

Mene dört tane nişanesi var

Eger icaze versen men gidirem

Seniy du çöreğın yedim, qedrini billem

Gene yâd eyleyip buraya gellem

Qerip diyer men arzım var ne bade öllem

İcaze veriren men gidirem

Dimigine men olmuşam divana

Serim qurban olsun bu şîrîn cana

Men sene ad verirem o ağam Şah-ı Merdan'a

Rezayetliğinen icaze verginen, istirem gidem

Dedi qedemin gözüm üstte. Ama veli men sene iki tene nişane verirem. O nişanelerle bizi yâd eyliyen. Menim için bir tene qutu şalvarlığ getiriple, ezbez ki parçası girannı, oni tikebilmirem giyem. Men verrem o parçanı apar eyleginen özün için damat libası. Erz olsun bi tene de yaxşı at, benim varım, çoğ yaxşı attı. O atı da verrem bileye, erz olsunamı tez gidey, salim gidey inşallah toyin eyliye. Yolladı at gettileyo, parçan gettileyo Âşığ Qerip'inen görüştüyo, helallık istediler birbirinneno, Âşık Qerip geldi, didi Xace, didi bele. Didi bulan görrey ki bulanı paşa düzeltip, qülle kiminni,

nice uşakların inni qulleği var. Diyiri ağa pul bendezan qulleyim. Her neme pul düzelmişem yığmışam buna. Men bir miğtarı bu puldan tökerem xurcuna üstüne bir zad koyaram ve bir terefına de bu parçan koyaram. Men giderem, sen bu kafileni her neççe qıymet oldın satginano, her birinden yarı sağla. Yarın doldurgunan mesele kişmiş, meüz, şahanı, badam, girdeqan erz olsun bu zadla. Aslını pul doldur üstünü ondan bu puli götürge. Bu puli götür ge, erz olsun vetenne inşallah sen ol mene dedeyo, menne olam sene övlat. Erz olsun neççe gün ömrümüz var, men pul kazanmışam. Âşığ Qerip düştü yola, bir qedri geldi. Birden dedi ey dadı bidad. Men yetti ildi bu ağayanın çöreğini yiyirem, paşadan men icaze aldım, bes bu xelğten neme? Qeyidip xelğten de icaze alam. Qeyitti gördü kehvexanenin baço dalo o yano bu yan dolıp Âşığ Qerip'in yolın gözlirler. Ama Âşığ Qerip atnan pespend, xurcunan, çögürü bağlayıp atın daldan xurcinin üste. Yığıldıla döğrüne âşığ oğul, didi paşa icaze veripti. Didi icaze veripti? Bele. İstiren gidey inşallah? Bele. Didi bes bu giden veğte beş tane şeir bizim için diyo, da gideni sağlamak olmaz. Qedemin göz üste. Çoğ lezzet bu yetti ilde biz senden istifade eyledik. Bunı diyiri;

Men gitmeli oldum
Bağışlayın Helef xelgi
Xanıman terketmeli oldum
Yola salın Helef xelgi

Helef'in döğrü bağlar
Vetenden arı düşen ağlar
Xop, o kesi ki Xüda sağlar
Gitmeli olar, bağışlayın Helef xelgi

Helef'in dört döğrü erz olsun bağıdı
Tamam dostlar diyip gülüp çağdı
Menim gitmeğim bir elava bağıdı
Derey miyvesinden yiyen yimeli oldı gidir
Sizi sohbetinizi yitirmem bağışlayın Helef xelgi

Helef'in dörd döğrü bağıdı
Üregimde hesretim dağıdı
Helef'in yolu çoğ ırağıtı
Mecburam men gitmeliyem Helef xelgi

Qerip dediler adıma
Xeg yetişti imdadıma
Velayet, nene, bacı, helalı hemser düşüp yâdıma
Yola salın meni Helef xelgi

Görüştüleyo, barıştılayo hamı dua eyledi. Âşığ Qerip dubareden düştü yola. Düştü yola hele, neççe ağaç getti, neççe ağaç qeyitti, neççe ağaç da gedenne at yoruldu. At yoruldıyo, çattı bir dağın sinesiynen gedirdi, gördü bir tene çeşme, dağın biganında olsun, su çığırı. Gider bir vilayete. Ottı yereyo, atta yığıldı yere da durabilmedi. Erz olsun destnamazin aldıyo, nemazini kıldıyo. Dedi ağı eğli kemadan hara gidirey? Tebriz zad Tiflis hara, Helef hara. Üç aylık yoldı. Hara gidiren? Heggidir burda başını vuran bir taşayo burda özüm öldüremo, biri diyer qaldı gelmedi, biri diyer öldü gelmedi. Tükene gide. Eşhedin didiyo, başını vurdu bir taşaya. Emma Xüdavendi âlem hiç gözü kinada koymaz. Bir veğt gördü çağırılar bilesini. Durdı gördü bir tene seyidi nuranî bir tene qulamı zerrin kemer, eli döşünde hıdmetinde durup, seslendi oğlan nem olup bileye. Didi valla öz elimnen özümü helak eyledim. Ağalar ağası elin çekti üzüne, başı zehm olmuştu. Yarası sağaldı. Âşığ Qerip ilişti damaninnen indı burda erz olsunamı hıdmetine eleseng Âşığ Qerip Şah-ı Merdan'e iltimas eliri. Diyiri;

Ağacan sene bir erzim var
Aparay vetene meni
Üregimde min cur arızım var
Aparay vetene meni

Menim arzım üregimde kalıp
Sarıp rengim solıp
Nenemle bacım ezbez ki ağlıyıp gözden olup
Oların şefasını istirem sennen

Vetenimne koğım, kardaş, eli, tayfa bağırı
Biçare nenem gözyaşını üzüne yağırı
Üregimde bir arızı qalđırı
Aparay ağacan vetene meni

Sen ağayay dünyaya kömek imdad seney
Ama burda evare qelan meney
Bu qemberi fettaşe attı on iki imamin evveli seney
Aparay ağacan vetene meni

Sene diyerler Şad-ı Merdan
Men giriftaram ağacan inan
Lutf eyleginen benim vetenime muciziynen meni dolan
Ağacan apargınan anamı meni

Men dameninen el götürmem bilirem
Seni gördüm şad olup gülürem
Arzım var eger çatmasam arızıma ölürem
Ağacan lütf eyleginen apar vetene meni

Derin derin deryalara dolıp
Elan görürey ki rengimdeki solıp
Âşığ Qerip seni görüp da biumud olmıyıp
Umudum var ağacan meni getirey vetene meni

Buyurdu xurcunu vergineno Kember'e, yapışgınan bu atin üzengisine. Bice selavat xetmeyleginen Muhammed'in cemalına, Allahumeseli ala Muhammed ve ali Muhammed, gidek. Ele selaveti dedi tükenenne, eyağı geldi yere. Didi oğlan ora Tiflis'ti. O da xurciyi, hey ağacan bes senne, didi yoğ, bağ o yana. Ağe Tiflis, bağanna bağtı Tiflis'i gördü, dolanna gördü hiç kes yoğ. Geldi Tiflis'e teref, Tiflis'in resmiydi. Toyda, damat çölde at oynadardı. Heyder de hiç zata gücü çatmadı, geldi o meydanı belinen çala çala kazdı. Su bağlamıştı gelmişti ne qad sudan açırđı, torpağı tökürdü,

burda geldiler at oynadar, beş nefer on nefer talafat verilsı, beyinden gitsi. Bu toy düşsün dala, belke Âşığ Qerip gele. Bağtı gördü bir tene şuca şeğs birazçe de sinni gidip yuğarı. Ama böle işleri ki nemedi? Bağtıyo didi gidim ondan bir hal u hal eyliyim erz olsun elseng bele, gessile. Geldi selam verdi, seslendi kardaş, didi bele, didi yorulmıyan. Heyder hiç dinmedi. Didi Allah követ versin. Heyder hiç dinmedi. Didi kişi seniyninem diyirem Allah követ versin. Didi Allah yârin olmasin. Red ol gözüm kabağından. Qerip, Heyder’i tanıdı, ama Heyder düşkünlemiştı Qerip terraki eylemişti. Heyder, Qerip’i tanımadı. Didi men âşığam, bice şeir diyim bileye. Didi benim bir âşığ elimnen gidip, Âşığ Qerip, seni men neynirem? Neynirem men seni. Didi xop erz olsun neme diyeren. Didi istirem bice keşeng şeir diyem, üregın şad ola. Didi xop, digörüm istirey neme diyin? Didi istirem diyem;

Sene diyim Heyder kardaş niye çöl suvarıray

Seğt günümde mene yoldaş niye verek suvarıray, nem için verek suvarıray

Men sennen doymamışam, vefaya kalmamışam

Yeğın diyipler ölüp, ölmemişem, niye çöl suvarıray

Qere giymişey ne olıptı

Hansı vefadarın ölüptü

Sene kim yeman xeber veripti

Niye çöl suvarıyan

Didiler, diyirler Âşığ Qerip bir deste gül verip Şahsenem’e, diyip her veğt bu gül soldı, bilginen men ölmüşem. Men o Âşığ Qerip’inen o veğt dostıdım, kardaşidik, dört kardaşidik sigaxan. Sadatlı Xan idiyo, Âşığ Mina’ydiyo, men Heyder Darğabaşıydımo, Qerip. Dördümüz olmıştıq sigaxan kardaş. Ona göre qere giyinmişem. Diyi yoğ.

Qereni çuğat, üregın şad olsun

Bırağ işlemegi, koy bu meydan xerap olsun

İnşallah senin Qerip’in gelsin, üregın şad olsun

Niye biyaban suvarıray

Didi rahmetli oğlı ged işin dalıycek. Men dosta göre bu işi görürem. Ged işin dalıycek. Xüdaya ne cur eyliyim bunu getireyim kende? Su bağlamıştı,

su geliri ne qad göl yumuşak torpağ. Didi xeggidir bunin suvunu açam çöle. Da su olmaya bu burda işlemez. Bu da işlirdi. Geldi suyun aramecek, torpağın çekti dala, verya şarındadı kaştı. Kaştı gördü o yanındaki kişi vergahı yikip su gidiri biyabana, da su gelmiri. Didi yere gidiren çığartıram, göğe gidiren indirrem. Heyder de dalıycek kaştı. Kaştı bağlara çattı, Heyder gelirdi ama Qerip çattı bağlara, özünü attı bir bağın duvarından özünü attı bir bağın içine. Heyder bilmedi. Geldi kaça kaça geldi. Şehre çattı, görmedi geldi öve, didi eyal, didi bele. Didi Zihzemini temiz eyleginen benim yerim sal ora. Bugünleri mümküni Şahsenem'i aparalar gelinlik hamamına. Getirele benim kapımdan geçirdele erz olsun, men bu cebre düzebilmem. Ya gerek beş on nefer öle, bir elli nefer öle ya burada men ölem. Bir nefer de gelip çölde bölme muzahım oldı ama diyerdi bir qere danışuğu dimegi ele diyerdi Âşığ Qerip'ti. Ama Âşığ Qerip o heykelde degildi, o cemalde degildi, o sintte degildi. Övde dedile baba şayet oyımış gelip baba sen bilmemişey. Qussa yeme ya. Didi yoğ, zihzeminde yerim sal. Bir qedir de vesile getir koyım qulağıma. Men bu toyda bir seri seda işitmiyim. Bu toy Âşığ Qerip'indi. Ama Şah Veled Xan ala, bu benim için bir büyük kinedir. Qerip bağları dolannı, dolannı gelip Şahsenem bağının kapısını çaldı. Boğan geldi kapı dalına, didi kimni? Didi menem. Didi sen kimey? Didi;

Bu bağın iğtiyarı men idim

Ama göz görmez kelb dolanar yâd olar

İndi da bu bağa men yâd olmışam babaye boğan. Didi men qıyamet kopa bağın kapısını açabilmem. Bura Şahsenem bağıdı, iştiba gelmişey. Gid ayrı bağın kapısını çal. Didi o bu kapı dalınna bir şeir diyim bileye boğan;

Nagahandan bura geldim

Yol verginen mene boğan

Özüm öz derdimi bildim

Aş kapın benim için boğan

Didi eye bir veğt miyve istiren dalım getirim verim ama kapı açabilmem.

Neme meyvesi istirey? Didi;

Sene diyim özüm boğan

Qebul eyle sözüm boğan

Der getir bir qedri üzüm boğan

Yol verginen bağa meni

Bu bağda dolandım bildim

Seni de özüme dost gördüm

Yetti il gurbeti başa verdim

Yol verginen baba boğan

Didi senin sesiy mene aşına gelli. Adin digörüm, adin nemedir? Didi;

Qerip didiler adıma

Evvel imam çattı dadıma

Şahsenem'in nene bacım düştü yâdıma

Yol verginen bağa boğan

Boğan firz kapını açtı. Düştü Qerip'in eli ayağına. Ey Qeripcan xoş amedi, xoşım amed ki amedened hezar can-ı girami fedayı her qedemed. Yaxşı gelmişey, ayrı adam görüp bileyi? Didi yoğ. Heyder gördü ama tutabilmedi. Tutsaydı vurardı. Bir tene bel çiyinne koy getti. Kilo vezmi bir tene onnan vurardı benim teppemden men ölerdim da. Ama çatabilmedi. Men kaştım, düştüm bağa o görmedi. Men de hara gittim. Didi ne ağalık eylersen sen bu bağda dolan, bir qedri miyve meyleyle. Men gidem Şahsenem'e müştülük aparam. Gidem diyem Qerip gelip ha. Hekmen mene bir hessabuş enam verer ki zindeganlığım dürüst ola. Didi get ayrı adama dimiyen, yevaşçek dedi, Şahsenem'le bir gün mesele resimni. Mesele bu Hamedan'da resmidi. O gün ki qız gidecek aşkam geliyecek aparala her yerde öz sinni salınnı qız var onı davet eyler. Bu güne diyerler qız yığdı. Yanı qızlar geli, bu qızı ki aparırlar bunu yola salar. Şahsenem'inde o gün, o günüydü. Boğan çattı kapın çaldı, qızlar kapın açtı. Gördü tamam heyet hamı yer doluydı qızınan. Bu qızların içinden böle, didiler hara gidiren? Ağacin şekkesinden bir tene kestiler doladılar vurmağa Şahsenem pencereni bağıtı. Baba niye vururiz? Didi baba tamam qızların başı qulağı açıktı baba. Bu iğit namahrem saymırı. Kapın açanna gu geli sene teref. Sen orda eylemişey du tabağede. Didi hekmen bir işi var vurmayın. Qoyın boğan gelsin. Boğan geldi gördü Şahsenem oturup. Neber Şahsenem. Bazı gider Şahsenem alar ama Xüda hiç kese kısmet eylesin. Hamı qız Şahsenem olmaz ki. Mâh-ı munavver, hurşud-ı xâver, Yusıf-ı kenhendeden mağbuter. Misl-i Züleyha'ynan Yusuf

kimin. Şahsenem'in toyıdı da keşeng libas giymişti. Bir heççe özüne ziynet vermişti. Boğan selam verdi. Didi xop boğan bu veğt nemeye gelmişey buraya? Didi Şahsenem Xanım muştuluk getirmişem. Didi nemedir? Didi;

Sene diyim Senem Xanım

Bağa bir oğlan gelipti

Alım alım derdiy alım

Derdine derman gelipti

Henelıdır barmağların

Kırmizidir tırnağların

Ne şîrînî yengağların

Emen xeridar gelipti

Üce dağların qerindan

Bağçelerin barindan

Bir sorağ getimişem seniy yariynan

Bağa bir tene oğlan gelipti

Didi adı nemedir, kimni? Özge dimiye. Get Şahsenem'e diginen gel menem, men elan diyirler men gidirem Şahsenem'i. Ama bağ bu diyer henceri bağlamışam bura o zefaf otağında men bunu helak eyliyeceğem. Men gidirem buna dürüstü. Ama bunu helak eyleceğem. Dedem, nenem, o bı gücünen meni verirler buna. Adi nemedir onin? Didi;

Qerip diyipler adina

Ama Şah-ı Merdan çatıp dadına

Gelip Şahsenem sorağına

Bağa bir tene Âşığ Qerip gelipti

Ey boğay xoş gelmişey. Sesin çığatma. Hiç kese dimiyey, didi yoğ. Bile geldim sene diyem sende ki şarj oldin da, şarj oldin. Didi bice döğrü pul getirin. Bir döğrü pul gettiler, didi bu bir döğrü. Bir döğrü de bağa getirirem. Havuzin döğrünü, sularayn, süpürreyn, sendelin koyalan, ferş sallay, bir deste güle derrey Âşığ Qerip ile orda otiriz men ele elan qızlarnen deste cemik eyliyem. Qızları çağırdı, dedi gelin. Didi nemeyley? Didi;

Getirin lale merdengi qızlar

Men bağa gidirem
Ağ elize giyin çengi
Men yarımı görmeğe gidirem

Üce başların dağı qardı
Umudum perverdigidardı
Yetti ildi intizardı
Men toyı beyrama gidirem

Menim ilgarımdı, diyebilmirem
O veğten ağlayıp, gülebilmirem
İndi Qerip'in ölmeğini gerçek bilmirem
Qızlar men bağa gidirem

Men Şahsenem diyerler
Meni isteyenler şad olup, gülerler
Men istiyem bağa gelerler
Men yarı görmeğe gidirem
Toyı beyrama gidirem

Xanım toy senin övüvedi, bağda neme toyı? Didi yoğ, toy indi toy oldu. İndi toy oldu. Hencerde salım oldu, üregimde xoş oldu, şengim oldım, şarc. Berader dedi bağ içe dest vurıy, diyin mubarekti, dest vurun. Berader iki yüz üş yüz qız, yiyiple bu möv çörekten, mırığ sövlet cellad tebiyet kiminni. Ellerin vururlar birağa celin sesi gidiri. Geldiler bağa. Bu yandan Qerip dedi xop, bu nene bacım nice oldu? Gidim görüm bular, ölüpler kalıpla. Bu yandan öbürü kapıdan çığıtı. Boğan de öbürü kapıdan geldi, gördü Qerip yoğıtı. Bice mövin arasında torpağın aştı mövin. Girdi gizlendi. Şahsenem pulını da koydı yanına. Didi pul eğer bir gün meni sen ölüme vermedin ah. Qerip yoğıtı ki. Şahsenem geldiyo, didi şad boğan hanı? Didi valla ne bilem. Didi bağı dolanın görün. Bice döğrü pul vermişem boğana, bir döğrü de getirmişem bura. Herkes Qerip'i tapa o bir döğrü pulı verecem ona. Berader bağı viran eyledile. Baba hanı Qerip? Ağca qız dedi Xanım, boğan yalan diyip ama boğanın bir tene mövü var bu bağta. Ele üzümünü özü yiyer.

Bilesine küt mütte vere çoğ üzüm getiri heç kes el vurabilmez. Gidek onin mövini, her neme üzümü var beyinden aparak. Boğana bir üreğine dağ düşsün. Dime boğan ele o mövün astında gizlenip. Berader qızlar töküldüler mövün üstüne ayağladılar. Boğan hovar eyledi. Baba öldürmeyin bes meni eyağlariz niye? Aha boğan burda. İliştiler kolu kışından kardaş vura vura gettiler, xanım bu boğan. Didi bice kucağ yaş ağaç getirin. Bice kucağ. Vurin tırnağ pençesi tökülsün. Boğan bes neme? Seslendi, xanım valla billah erz olsun men yalan danışmıram. Men yalan danışmıram. Ağca qız seslendi xanım, didi bele. Didi eger mene qulak versen, bu yalan danışabilmez. Qerip eger gelse, evvelan gider övlerine ya gider Heydergile ya gider Âşığ Mina övüne ya gider Sadatlı Xan övüne. Men elan nehar aparıram âşığın nenesiyen bacısı Âşığ Qerip'e. Eger övlerinde oldu, gellem sene diyerem. Bunu öldürme görek hele ne cur ola? Didi xop, bes get olarin nehari de geçe, didi da bu günleri konağım varıdı birezçe geç oldu. Geldi tez bir qeza dürüst eylediyo, Âşığ Qerip çattı kapılarının önüne. Gördü kapı yığılıp bir terefe, duvar yığılıp bir yere, heyet xerap olup ama heyetin bir köşesine bir tene öv salim kalıp. Bice yerden bir tene taş göttü. Ben eyledi bu kapı yığılmıştı yere kapın çaldı. Nene dedi balam bizim kapımızı çalan olmaz. Kapımız yoğtı ki yığılıp da. Get gör bu kimni? Xop nabinaydı da. Duvardan ilişti geldi kapı yanına didi kapı çalay kimey? Qerip gördü bacısı iki gözden olup didi ey diyem Âşığ Qerip'em bu zelheterek olar, korğar. Didi heyet bura bacım kiminkidir? Didi Âşığ Qerip'inni. Didi gelip qurbetten? Didi ger, gelmiyip. Bir sorağte gelip yalannı gerçektı diyiple, diyirler dünyanı veda eyliyip. Didi ğeyra hamı sözü, qurbet sözine inanmayın. Uzağ dağın gitmeği seğti. İcaze verriz gelem bir neneye de bir selam verem, men Âşığ Qerip'in dostıyam. Ayrı şehirden gelmişem, her veğt gelerdim, bir gün iki gün gelerdim konağ olardım. Mende çöğür çalardm. Ama Qerip kimin başarmazdım çalam. Didi neneme diyim, nenesine didi. Didi gelsin neme, konağtı da, dıqene oturur gider. Âşığ Qerip geldi. Gördü saz miğte bir böle toz olup üstüne, sazıy. Miğten alıp. Geçti ottıyo, didi nene, didi bele. Didi icaze veriren o sazı men getirem seniynen bir dubeyt sohbət eyliyem. İki nefer danışığa dubeyt diyerler. Dubeyt yani iki nefer danışirlar. Beyt, du yanı hem o diyer hem bu diyer. Didi balam o

çöğürü hamı kes çalabilmez. Diyerler Âşığ Qerip'in sazını hiç kes çalabilmez. Kökünü kimse tutabilmezdi, perdesin bilmezdi, ahengini bilmezdi. Velle neme ağaç göğe çekiliri meye. Âşığ Qerip sazı gettiyo, kökün tuttuyo ele elini saza vuranna, qız dedi nene, dedi he. Didi bu konağ diyer özge değıl. Bu nene didi beke bu qız giriftar oldı bu konağa. Elin gettin bu yanınnan bice cimnik bu cur tuttu. Qızın nalesi gitti göğe. Konağ apardı. Konağa giriftar oldin, âşiğ oldin konağa. Eğer Qerip olsa mene işin aslığ verir, gözümüz görmürü. Ama bize, didi da nene bu konağ özge değıl. Bu çöğürü Qerip'te da bu cur çalardı. İndi diyiri, nene icaze verreyn bir iki üş kelime diyem. Didi bu konşılar işidip, benim gelinimi aparırla, oğlum qurbettedi. Annan öldü xaberin veriple, burdan bir ses çığa xelg kınar meni. Didi men böle diyerem xelg işitmez. Nemey diyerey? Didi böle diyerem;

Bir sen işide bir men bir şıştenkend

Didi ecep dimiri. O veğt inni nenesiynen dubeyit diyiri. Diyiri;

Uzağ yolın konağıyam

Ana men yoldaşam yoldaş

Hesretliğin ırağıyam

Bacı men kardaşam kardaş

Nenesi dedi bes, icaze verginen men oğlım âşığ'ıdı. Onda da zindeganlığımız dahil, her neme diyerdi men öğrenmişem. Erz olsun mende diyim. Nenesi diyiri, erz olsun eleseng Qerip'e cevap diyiri. Diyiri;

Uzağ yolın konağıyen

Ama Qerip ne veğt gelir

Sen hesretliğin ırağıyen

Menim balam görey ne veğt gelir

Didi nenecan qulağ ver, diyim;

Bilmeyen bilecekti

Ağlayan gülecekti

Seniy oğlin ya gelip hekmen ya gelecekti

Ana men yoldaşam yoldaş

Bu qız dedi nene, gördin ne cur didi. Diyi ya gelip ya geleceğıti. Hekmen bu sözde bir söz var. Didi helb oğır elden sal yakın giriftar oldin. Bu bir saat konağıtı dureceğ gide. Nenesi didi;

Men Qerip'in arızısın almışam
Ama heyif olsun hesret kalmışam
O qedir ağlamışem gözden olmuşam
Qerip oğlan ne veğt gelip

Erz eyledi nenecan qulağ ver ta diyim, ne veğt geli;

Qerip'i yolda biliri
Şad olup gülürü
Eger inansay yağınlaşıp ha geliri
Ana men yoldaşam yoldaş

Nenesi didi;

Bilmiren mene ne olıptı
İki gözüm beyinden gidip kör olıptı
Sazı miğte kalıptı
Görey musafirler ne veğt gelir

Erz eyledi;

Sazı miğten endirrem
Dizim üstüne bindirrem
Bir veğt men sene özümü bildirrem
Ana men sana yoldaşam yoldaş

Bular bu sohbeteydiler ağca qız mecmeyi başınna, çadırınan bahecap üzünü tuttu. Geşti içeri, geçenne Qerip'i tanıdı. Gördü Qerip'ti. Dedi nene nehar getirmişem, bu günleri geç olup birezçe nehar için, çünkü Şahsenem'in konağı çoğıdı, geç olıptı konağ için, nehar için. Buyrin neharı meyleyin. Didi valla sohbane getirmişey öle otırır, qussamız bu gün gündekinden çoğıdı. Yiyebilmemişik. Eger konağın meyli var, ver konağ yesin. Âşığ Qerip mecmeyini çekti, derde deyen beyinden apardı. Koydı mecmeyini qırağa. Didi nene, didi he. Didi bir balaca benim sözüm var. Didi nemedi? Dedi hem nehar getirmişem hem xendekunem. Bu Hamedan'da bir veğt mesele cenebın toyu olardı, konşu oğlundan kardaş oğluna kağaz vererdi, aparardı ketlere. Diyerler xendekun kağaz getirip. İndi da telefon var da. Xendekun dimirler. Didi men xendekunam. Şahsenem meni yollıyıp buraya. Nehar de getirmişem;

Anacanım benim bir sözüm

Şahsenem sizi toya istiyip
Üregimde hesretim var
Sizi şadlığa istiyip

Özgeler geçsin dünyaya bilsin
Öz koğum kardaşımız şad olsun gülsün
Şahsenem diyip Qerip'in nenesiynen bacısı gelsin
Anacan Şahsenem seni toya ister

Didi ağa övümüzde konağ var. Get diyinen konağ.

Qurban olim o bağınıza
Ferş sallam otağıza
Men qurbanam konağıza
Ele hamıyızı toya istiyip

Men ağce qızım özüm
Şîrînni sözüm
İntizardı gözüm

Men gidirem Şahsenem sizi toya ıstır

Âşığ Qerip didi, Şahsenem buları toya istiyip, didi bele. Didi gelinin aparırlar, oğlinin qussası, özinin qussası bu vezde Şahsenem buni ıstırı orda düşmen meclisinde otıra. Bes benim separıştimi apar Şahsenem'e. Diyinen övlerinde bir konağ vardı, bu sohbeti didi;

Get diginen o bivefa yâra
Biz o taya gelmek
İlgarını verdi bada
Biz o taya gelmek

Ağa konak niye gelmeyiz, şad ollız toydu. Didi yoğ, böyle Şahsenem'e böyle git diyinen.

Bizi meyi kimse bilip
Düşmenimiz şad olup gülüp
Şahsenem yağın bilmiyip
Bizler o taya gelmek

Qerip'in sazı almışam
Nenesiyenen sohbet salmışam
Yetti il qurbette kalmışam
Get diginen biz o toya gelmek

Bağgınan keşeng ilgara
Üce dağlarda zengin qara

O dinnen adın gene Hüseyin diyiri.

Hüseyin diyiri Şahsenem ilgarını verip bada
Biz o toya gelmek

Ağce qız durdıyo, mecmeyini bikarladı geldi. Şahsenem çağırdı qırağa. Hal xeber, didi muştuluğum ver, Qerip gelip. Ama senden nagıranıdı. Didi yoğ, o diyirdi belke men elan verirler Şah Veled'e men gidiremo onan eyal yoğ. Bu diyer hencer burda belimdedi. Men onı helak eyliyecegemdim. Ama Qerip geldi da o zinde olup. Didi xop, erz olsun nene, didi bele. Didi icaze verren bu çögürü aparam diyirle bu kette bir toydı, beşşliya orda işleyem geitrem, yarısını siz yarısını men. Didi aman bu sözü dime. Didi niye? Didi;

Danıştırma derdim çoğtı
O balamın yadigarıdı
Bu dünyada iğtibar yoğtı
O Âşığ Qerip'in yadigarıdı

Kimler dünyanı alıptı
Kim bu dünyan üstün salıptı
Toz kolıp miğte kalıptı
O Âşığ Qerip'in yadigarıdı

Balam yağın bilmiyipti
Yağın bizi görmüyüptü
Xüda rehm elip yağın ölmüyüptü
O Âşığ Qerip'in yadigarıdı

Men görey zinde qallam

Qerip'ime bir didar allam
Üreğim teng olanda simin tingilladaram
O Âşığ Qerip'in yadigarıdı

Bildiğim mene bildiri
Didemin nemini sildiri
Eger geje gele onin qemi meni öldürü
Ama bu saz Âşığ Qerip'in yadigarıdı

Didi nene, didi bele. Didi gel al bu xurcunu. Xurcunu aldı, libas ki paşa vermişti. Çığattı bu libası töktü yere, attı qırağa. O libası giydi. Erz olsun xurcunu pul tayiki pulıdı. Verdi nenesine oğkalaştırdı gördü tamam puldı. Din dinar dini azdırar. Pul her neme diyen görer. Her işi diyiren görüp, pul görüp. Puldan reşidte yoğtı ele, reşid puld eyle. Bu âşığ, bağiran gören bir nefer heykeli bir girana deymiri, danışığı içi ama bayına diyirler baba puli az getir. Da bunin hesabını biz görebilmirik. Ama onin reşid sağlıyıp da bice püfleyer öler. Ama diyiri benim teki reşid heç yoğtı. Gerçek diyiri. O pul oni reşid, diyer fetirin var xatirin var. Berader erz olsun, didi indi özin bil. Getiriren getir, getirmeyen getirme. Kadimne resm idi. Her havanın giderdi toya, yanıycek bir tene âşığ aparardı. Ki o toy sahebin eleseng xatırını çoğ istiriz, ser bülend eyliye özü bir tene âşığ aparardı. Sadatlı Xan da gelmirdi o toya. Neççe tene hevanın gettiler üze saldılar, didiler biz gelmişik bura senin vücudin işitmişik gelmişik. Gelginen erz olsun orda otırak. Gettiler meclise gördüle her havanın gelip yanınna bir âşığ otırıp. Her havanın gelip yanında bir âşığ otırıp. Qereğt oldu ki, Sadatlı Xan niye qereğt oldin? Didi men âşıgsuz toya gitmem. Didi baba yollarik ferraçları toparla getireler ya. Ferraçlar tamam durmuşlar xanların kapıda. Didi atinizi eyerleyin. Temam ketleri getirin bir tene âşığ ele adi âşığ olsiya. Hiç növvek vermek dimege ya. Tapın getirin. Atlılar kardaş ati eyerledile küçeynen gidirler, Âşığ Qerip'in heyetin dalı bir böyük xerabaydı. Orda kadem vururdu. Fikr eylirdi. Didi Sadatlı Xangile gidim, Âşığ Mina övüne gidim, Heyder övüne gidim nemeyliyim. Gördüler bice xerabada bir tene âşığ eh. Nice libas, nice cevan çögür çiyinde, aşığ, bele. Toya gelleyn. Didi ele bizim işimiz toya gitmekti da. Âşığ hara gidiren toya hardan geley toydan. Didi şaysini de

getirip. Didi niye? Dedi şansin getirip bir kesi aparirik. Pulını çuvalla aparaceğek. Didi xop.

Bele ağayan icazesiyne sohbetimiz hessas yerde kalıp. Yanı Âşık Qerip'in Dastanı ki erz eylemişem evvelinden bir miğdarda vardı ki bular metlebe çata. Umudvaram ki Xüdavendi âlem hamnin metlebin versin canı sağ eylesi, bu ağayanki zahmet çekip, geliple Hamedan'a qedemleri bizim gözümüz üste, ordaki vardıla, olara da erz u selam erzilirik hıdmetlerine Xüdavendi âlem sağlık versiyö selametlik versin. Kelbleri şado xoşal olsular, hemişe eli tayfa içinde muvaffako ser bülendo serafraz olsılar inşallah. Âşığ Qerip çığmıştı nenesinin erz olsun övünden, öz övünden bice yanı xerabe yel idi. Orda de fikr eylirdi. Men gidim Heyder kardaş övüne ya gidim Sadatlı Xan övüne ya gidim Âşığ Mina övüne. Bu yannan hanlardaki neççe tene ferrac atlı gönderirler, ketlerden âşığ tapa getire. Âşığlarda tamam o toy möhim idi. Her yerde var âşığ gelmişidi. Emma gördüler herabede bir tene âşığ var. Didiler aha rast geldi, bu âşığ burda niye dolannı? Âşuğ, bele. Bir zehmet bele. Âşığcan biz gezirik âşığ dalıycek, toyumuzda möhimni seni de bir nefer için aparırık puli gerek lingeyle apara. Şansin getirip. Tamam xanların büyüğüdü, hemi sözü geçiridi, hemi vücudlu adamnı, adına diyerler Sadatlı Xan. Didi men o toya gelmem. Didi niye? Didi o toy sahap kimi alırır? Didi valla bice Şahsenem var, şah qızıdı, erz olsuna o da şah qızı, o da şah qızı. Erz olsun o istiri onu ala. Didi o Şahsenem benim dostımın adağlısıdı, Qerip'in adaklısıdı. Men gelmem dostımın toyuna, sohbet eliyim. Didiler rehmetli oğlı iğbal gelip kapın çalıp pul kuvaynannı. Bice beş tene söz diyen onin xatırına dünyacek pul verecekler sene. Gel gidek. Didi men ağır başarmam diyem ha. Didi niye? Didi elan çögür almışam. Gerçek de diyirdi. Öz çögürünü öle taze çatmıştı eline da. Dedi heç böle çalmasan eslen ele otur da. Disinle Sadatlı Xan bu mövgiyette âşık taptı. Didi o cursa gelirem. Geldiler Sadatlı Xan'ı çağırdılar yazıya. Erz eyledi ağaye Sadatlı Xan, dedi bele. Didi biz şans getirip bir tene yaxşı cevan, libas yaxşı erz olsun edebiyat, iffet-i kelâm çenan böle keşeng âşuğ tapmışık. Ama diyiri men âşuğluğ çennan başarmam, taze çögür almışam. İndi bizi de annameyen diye bunu nemeye gettiz. Dedi hele olsun elinde çögür olsun, Sadatlı Xan disile âşığ taptı bu

mövgiyette, diyinen gelsin. Biz de istirik gidek qız övüne. Elan hamı gidecek orda qız övünne. Şîrîniye âşîğları aparacakalr orda diye. Veğti ki Âşîğ Qerip geçti meclise o libası ki mesele Helef'te Helef şahı vermişti. O parçadan Tiflis'te yoğıdı ki xelg ala giye. Bağtılar bu bir parça libas giyip ki hiç vezir, vüzera o parçadan tapmırı bir âşîğ adam. Sadatlı Xan'ın otti yanınayo seslendi âşuğum, didi beli. Didi söz var kehne budin söz var kehnestegin söz var ihdine sirate'l müstekim. Eger başarıynan diyen erz olsun dur, bice beş diginen, eğer başarmayn men bir söz diyerem, deyirler hiç o dimez. Âşık Qerip dedi görüm, diyim başarmam ne cur olur? Didi qurban valla o cur ki şayedo bayed men bu mecliste diyebilmem. Dediler Sadatlı Xan niye âşîğın dimiri? Didi benim âşîğım erz olsunamı hıdmetine o zaman didi yüz tūmene diyer. Herkes mail olup, covrın çeker diyer, covrın çekmez özüm covrın çeker, apararam övümde diyer. Çünkü Sadatlı Xan'ın adı sanı dünyanı tutmuşıdı özü xabaninidi, neççe kendin sahibıydı. Berader meğluğ eli getti cibine iki tūmen o, beş tūmen o, üç tūme o, dört tūmen o yüz tūmeni yiğdilar, dediler al ele. Bu yüz tūmen. Didi indi âşîğ indi nemeyleyek? Didi durram eyağ ūste eger başarmadım işare eyleginen, diyinen âşîğ beşin, oti yere, denişin, oti yere. Men oturram yere. Bu durdu ki çöğürü ber eyledi çalmağlığa gördüle beh beh beh. O ona dedi, o ona dedi, didi billey bu çöğür çalmak kime oşkırı? Didi he. Didi bir veğt bir Âşîğ Qerip geldi bura çıgti gittiya. O bu cur çöğür çalırdı. İnan'lıydı, İnan'dan Tebrizliydi. Bu o cur çöğür çalıp. Ora dimeği ne curdur? O veğt dedi;

Sadatlı Xan qebul eyle erzımı

Aparmaginen o toya meni, aparmaginen o toya meni

Qereğt eyleme koğım, kardaş, elimi

Sadatlı xan aparmaginen o toya meni

O toyda meni bilerler

Düşmenlerim şad olup gülerler

Diyerler bu âşîğı neme diyerler

Mendeki diyemem men Âşîğ Qerip'em.

Aparmaginen o toya meni

O toyda düşmanım var, dostım var, bilenim var

Menim orda qedrimi bilenip, görenim var

Ne bade tanıyanım var

Orda bir şer düşer aparmagınen o toya meni

Didi şer düşsün, kim danışabilir? On tene mirqezeb benim ferracım duruptu otağın kapısında. Kim danışabilley? İsm-i şerifin? Didi;

Allah bilsin men Sadatlı Xan senin qedrini bilmişem

Evvel Xüda, duyum seni diyip gelmişem

Men Âşığ Hüseyne bu meclise gelmişem

Aparmagınan o meclise meni

Didi he. Men oşkattım seni Qerip'e. Didim sen Qerip'ey ama Hüseyne'idi seniy adin. Bes oşkıran Âşığ Qerip'e. Âşığ Qerip değil. Hamı begendi, pesend eyledi, didile o mecliste didiler bu disin. Geldiler o meclise seltenet meclis-i seltenet vezir, vuzera, vukera, umara, leşkeri, kişveri eyleşipler bu yannannan Sadatlı Xan geli, bular tamam gittiler. Şah'in oğlin toyuydu da. Onin konağıydılar da. Gettiler didi âşuğum, didi bele. Didi indi burda di ha. Burda di ha. Durdu eyağ üste diye, didiler Sadatlı Xan bu âşuğtan bir adres alğınan inşallah toylarımızda bunu getirek. Çoğ keşeng diyiri. Xop âşığcan, bele. Bağışlaya erz olsun hemi şerinen velayetini di ki orda sakinen, ne qadır yoldı oni di, ağayan istirler adresin yazalar ayrı toya da getireler. Didi gözüm üste. Bilmirem sizin velayette de resim di, ya yoğ. Damat geler konağınan halı keyf eyler. El verer hamıynan görüşer. Hamıynan görüşer, o veğt bu âşığta diyerler;

Damat geldi maşallah

Göz değmesin inşallah

Mubareki inşallah

Ağa eyleşipte ağası

Elinde var hınası

Toyın mubarek olsun

Âşığta neğili birağar o damad ki orda dolanar el veriri. O damad için diyerler, o damatta bir enam verer âşığa. Bizim resmimiz bu Hamedan bu curdur. Bele. Erz olsun bu durdu eyağ üste. Birden şah damad geşti içeri. Konağlarla el verdiyo, istedi bu âşığınanna el vere bu Qerip bunun gözüne

bir ayrı cur görüktü. Didi âşığ seni bura kim getirip? Dedi, ağayı Sadatlı Xan. Daha bir söz diyebilmedi. Dalın dalın imamzadadan nice adam ihtiramından çığar. Dalın dalın çığtı yazıya. İki tene muğpir, yanı söz gezdiren, şeytan. Erz olsun bir neferin mesele qorun kazan, oni için bir mereke düzelden, olardan iki tene yolladı içarı. Didi git gör, burda gör âşığ neme diyiri. Bunin sözinden irad tutin, gelim diyim âşığcan sen mene lazım değıley. Bu söz nemedir sen dimişey. Red eyliyim. Men bu adamdan xoşım gelmiri. Didiler çeşm. Olarda geldiler, bir cur yer eylediler özlerine, otılayo. Âşığ Qerip durdı eyağ üste. Didi;

Sadatlı Xan gel bir erzim eyliyim

Helef şerbetini içtimo geldim

Sadatlı Xan gel bir erzim eyliyim

Helef'in şerbetini içtimo geldim

Şîrîn canımı sene qurban eyliyim

Mene mövlam qenet verdi, körpüsüz çaylardan uştumo geldim

Bu olar iki nefer dediler ki âşığ, sen ne bildin burda toydı, Helef'ten geldin bura, Helef hara Tiflis hara. Didi âşığta bir filmi var, bir eğli var, bir rezmi var her yerde toy ola biler;

Seher nemazini verdiler bize

Gün arta namazin qar salan düze

Aşkam namazınna gelmişem övünüze

Üş aylığ yolu men bice güne geldim

Didiler he, qorı kazıldı. Koy sözün tüketsin, gidek Şah Veled Xan'a diyek;

Men yaxşı oldı geldim xanıme

Sırrımı dimedim bacı aneme, kelbim dimedi

Yârin ışkını vurdum sineme

O dürlü yâre kimin, o yaranı deşdimo geldim

Atım öldü men qaldım evare

Sıtkımı bağladım perverdigara

Nale eyledim namaz kıldım yalvardım bir şah-ı sevara

Ağam nijat verdi men bura geldim

Çıgıtılar yazıya, Şah Veled Xan didi, bele. Didi bir yalan danıştı, bir yalan danıştı ki hiç başa gelmeye. Didi neme didi? Didi valla diyiri Helef'ten bura erteden aşkama gelmişem. Didi üç aylık yolu bir güne diyiri gelmişem. Didi he. Didi sağolun, böyle bir büyük medrekdir. Geçti içeri seslendi, ağayan, didi he. Didi yalanın de büyük küçüğü var. Didile bes neme? Yalandı da her neme sen dimişen. Didi bu âşuğ gör ne cur yala diyiri? Âşuğ o şeiri ki bir güne gelmişen, bir daha digörüm. Didi;

Seher nemazini verdiler bize

Gün arta namazin qar salan düze

Yanı yolu yarı eyledim.

Aşkama namazınna gelmişem övünüze

Üç aylığ yolu men bice güne geldim

Didiler he. Sadatlı Xan seslendi, sene ne merbuttur benim âşığıma, bir güne geley ya iki güne geley. Xeber al bilesinnen diyinen niye geldin, ne cur geldin? Xeber al da. Didi âşığ ne bir geldin? Didi, indi qulak ver disi cevabı. O sözü ki ne cur gelmişey, onı di;

Atım öldü men qaldım evare

Ama sıtkımı bağladım perverdığara

Yalvardım Eli kimin şah-ı sevara

Bice selvat mene dedi, selvatım tükene Helef'ten geldim Tiflis'te eyağım koydum yere

Didi gördin. Git işin dalıycek. Heggın neme seniy bu meclise geley benim âşığıma irad tutay? Toy değdi birbirine meclis şuluğ oldu, perde çekmiştiler kağızdan. Şahsenem orda otura. İcaze isteyele, apara gelinlik hamamına. O veğt kim icaze vere, didile eğer Sadatlı Xan diye, git hamama, git Şah Veled'e o gidecek, dimiye gitmeyecek. Birden ki erz olsunamı hıdmetine bu kağız perden ki vurdular, perden çekmiştiler. Bu Şahsenem didi görem bu Qerip'i vururlar. Görem mene embar oldu. Eline hene koymuştular, vuranna tamam bu perde titredi, erz olsun eli, xezablı eli kağızı pareledi. Bağtı ordan gördü geyr. Âşığ Qerip keşeng ağıllı oturup, da bi zad yoğtı. Seslendi âşuğum, o perdeni nemeye için parelediler? Didi qurban onin şeiri var. Men diyerem. Didi perdenin şeiri var? Didi bele. Didi ne cur şeir var? Didi baba öz özüne yırtılmadı ki. Hekmen ya bir el vurdu ya bir nefer höl oldu ya bir

uşığıdı eğli kesmedi ya bir eğilliydi elet o cur eyleme. Didi baba sağol âşığ sen, perdeye Şeir bilen. O veğt dedi;

Sadatlđı Xan gel bir erzim eyliyim

Titredi perdeler Senem el değdi

Temamınan derdim beyan eyliyim

Titredi perdeler ama gr kim el değdi

Didi âşığ gel buraya, gel buraya, gel buraya. Geldi qulağına dedi âşığ, didi he. Didi bunu da dimiyen. Didi nemeni? Didi Şahsenem o gelinni otırıp orda ya. Burda Şer sallay benim başıma. Da Şahsenem dime. Didi qurban ne çoğtur dünyada Şahsenem? E bu bir tene Şahsenem’ni. O qed Şahsenem var ki nemedi. Didi;

Men didim, o bildi Sadatlđı Xan

Şad oldu güldü

Xezablđ elleri kağazı deldi

Titredi perdeler hekmen bir nefer el değdi

Eger deyem ozge degil yarımını

İnan iğtiyarımını

O ki el değdi perdeye benim ruzigarımını

Titredi perdeler Senem el değdi

Men doymamışam onin dilinnen

Dal gerdende deste deste teliynen

O oz iŐkiynen vurdu perde

Temam perdeler titredi

Men ÂŞuğ Hseyın’em buraya gelmişem

Sizin qedrinizi ağalığınızı bilmişem

Men o perdeye el vuranı çoğtan görmüşem

Titredi perdeler Senem el değdi

Didi bes, niye Şahsenem’i diyiren Senem? Didi xop, men Şahsenem’le işim yoğtu. Men Senem diyirem. Yanı biz perde yırtile, kağaz yırtile mesele henanıynan ona diyerik Senem. Sadatlđı Xan gördü işi yudu. Hamı düşmen

istirdi dula didile gördü ğeyr baba Şahsenem'i dimiri Senem. Senem diyiri. Diyiri biz o perdeni pareleyene diyerik baba niye senem eyledin, niye perdeni parele. Bir perde demek o rest diyeriz senem. Baba âşığ sağıl, puldan töktüler. Puldan töktüle erz olsunamı hıdmetine xop âşığ, bele. İndi istirik gidek erz olsun qız övünden gidek oğlan övüne. Seniy dostu bir erz olsun hemkariy var, Âşığ Mina bir Âşığ Qerip geldi bura çok keşeng diyirdi sen kimin onıynan kardaşlığ oldu. Bizde bu toya gelmirdik, o da gelmirdi. Ama çünkü xop, qasıpıdı, başarmadı yoğ diye. Elan orda o diyiri narahat olmayan. Didi ğeyr qurban ne için oluram? Toy sahab belki istiri on tane âşığ getire. Oniyna pulını verirdi da. Menimne işim var. Xop, erz olsun geldiler oğlan övüne. Geldiler ottılar meğluğ. Didiler Âşığ Mina bir tene âşığ gelip, vaqen vaqen ele özün kimin şîrîn kelamnı. Didi xoş gelip, göz üste. Dursu disı da. Xop, Sadatlı Xan dedi âşığım dur, burda da bir beş diyinen. Gözüm üste. Durdu eyağ üste;

Sadatlı Xan gel bir erzim eyliyim

Bu dünyanın itibarı yoğımuş
Bizim gölden uştu gitti yâdlar gölüne
Yâd sananın itibarı yoğımuş

Merd kişiden zahil olar neççe zad
Gerdişi ruzigâra men kalmışam mat
Bir kiliçti, bir arvattı, bir at
Her üçünün itibarı yoğımuş

Nece diyim adı sanımı
Ruzigâr xar eyledi şirin canımı
Adam var möken tutar dünya malını
Ama dünya malının itibarı yoğımuş

Ecep ruzigar gitti başa
Bazı gözleri dönderdi yaşa
Çoğta bel bağlama yâri yoldaşa
Bazı yoldaşın itibarı yoğımuş

Sadatlı Xan dedi ey dadı bidad, bunu Sadatlı Xan bu Âşığ Mina'ya didi ya. Âşuğ, dedi bele. Didi niye adini dimiren? Didi qurban didim, didi yoğ, yoğ. Bele o biz diyenek. Didi qurban siz diyen. Hey birbirine pisillediler. Baba Âşığ Qerip'ti gelip ha. He. Didi erz olsunamı hıdmetine;

Bir saz çalım yârım çığsın oyuna

Men qurbanam kamatına, boyuna

Ağaye Sadatlı Xan;

Âşığ Qerip gelip Şahsenem'in toyına

Adini didi.

Âşığ Qerip gelip Şahsenem'in toyına

Şahsenem'in itibarı yoğmuş

Hele gider özgeye da. Didi kim başarır bunu verir ona. Seniy hekli külfetin o. Ağayan neme diyiriz, korğunandan hamı dedi gerçek diyiri. Korğunandan ha. Gerçek diyiri. Xop, bes, icaze veriy erz olsun gelini aparsılar hemmamdan sonra. Bizim velayette indi da yoğtı, yığışıldı Hamedan terefinna gelini hemamdan getirerdiler. Çal çağallar. Mesele her neme saz döğül ki yoğtı sizin velayette, var meye. Sazı büyük döl, bu cur çommağınan vurur. Var velayetinizde. Bizle ya onnan getiredile, ya belle çögürünen mesele gelini kişiler kabağta arvadlar dalda, kişiler içinde diye diye gelini hamamdan getirerdi. Bir saat, iki saat, üç saat çekerdi. Damadı hamınan getirerdi iki saat, üç saat sürer dört saat çekerdi. Geldiler gelenne sonra kardaş eleseng Şahsenem'i gettiler hemmame bu yandan Heyder'e iğtilaf verdiler. Bu Heyder hardadır. Get diginen baba, kardaşlığın gelip. Geldiler Heyder'e didiler Heyder'in de bir tene çögürü vardı bice tike ağacıdı. Çommak teki. Hemi murafa başa çığardı, hemi sim çalmıştı onu çalardı. Didi arvad o çommak ver neme görüm. Çommağı verdi kardaş meclise gelenne didi, kimidi ki diyirdi Âşığ Qerip Şahsenem'i almırı ya Şahsenem Âşığ Qerip'e gitimiri. Xelg korğunandan didiler, Heyder bizim heç sözüümüz yoğtı, bizim ne işimiz? Eğer bizimlen olsa Şahsenem, Âşığ Qerip'inni. Ama nahak danışa bikes. Herkes herkes diyiri bice tane ağaç vururam bilesine. Elava vurmam. Durin geline hemamdan çığanna. Kolın saldı Qerip'in boynuna görüştü, dedi baba geldin benim vergahım yığtin. Men seni tutsaydım, vurardım, öldürürdim. Bes orda dimedin men

Qerip'em. Didi senden korğtım da men kaştım. Geldiler hamam kapısına, didiler kim diyecek? Didile Âşığ Qerip adaklısı hamamdan çığıryo, erz olsun ama get bize Heydercan, neneme diginen o xurcunda bice torpağ var. Ondan bir qedri götürsüle. Gelsinle bu gelinle gitsinle hamama özlerini tertemiz şustuşu eylesinle, iki rukat nemaz kılsınla. O torpağtan bir qedri çeksiler gözlerine gözleri şefa tapar yanı ağam Şah-ı Merdan diyip. O veğt hemamne çığanne erz olsunamı hıdmetine men diyerem herkes keşeng Şah Veled aparsın men qulaynı allam. Geldiler o torpağtan olar da geldiler hamama iki rukat nemaz kildilar. O torpağtan çektiler gözüne Qerip'in bacısı on Şahsenem'in hüsnünne bihter keşeng oldu. O veğt Heyder'e didi diginen erz olsun adağlıyan hamadan çığırı da. Âşığ Qerip didi;

Sövdüğüm hemmamdan çığar
Canımın cananesi
Yanında hıdmet eyler
İki tene qul, bir dayesi

Baştan tökülüp hurmeyi saçlar
Meye kelem ile çekilip o kaşlar
Yanında yoldaşlar
Ama misli oşkırv pervanesi

Keşeng hüsnü var görmeli
Terif eyliyip dimeli
Xüda'ya bu gözeli sevmeli
Hansı yerden bunin revası var

Ağaçlar getirer barı
Tökerler bazara sarı
Ey Âşığ Qerip'in vefadarı
Ey Âşığ Qerip'in vefadarı
Bu gözel huri qılman oşkar

Kardaş, bacısı ki hamamdan çığtı, hamı bağıtı gördü. Şahsenem hüsnünden bunun hüsnü elevadır. Şah Veled didi men hiç Şahsenem'i istemirim ele bu

Qerip'in bacısını istirim. Bu keşenglikte güzel heç yoğtur. Şahsenem'i verdiler Qerip'e, baacısını verdiler Şah Veled'e. Gettiler erz olsunamı onin toyın tuttularo, Qerip'inen Şahsenem'i gettiler zefaf otağına, diyer biz mecliste diyerek;

Şebi sefa kemter ez padişahın nist

Peserra peder koned amed

Yani oğlana diyerle toy eyliye. Bu Qerip'ine ki Şahsenem'i gettiler, indi âşıklar eğer her biri de bilsin, bu quşeni bilmez ha. İndi bu quşe ayrı curdur. Qerip didi men görüm, bu qız ele meni diyip kalıp, ya diyip Qerip geler tüne, gelmez tüne. Men diyim, men seni istemirem. Bu Şahsenem hey elin verdi Âşığ Qerip'in eline, bu elin çekti. Hey ey dolandırdı mesele bunin üzüne, gözüne mesele görüşle Qerip, iteledi o yana. Didi bes, acuşun geliri biz bu gecenin hesretini çekirdik. Meni gücinen alıpla senin için. Bes ilerinen. İndi Qerip burda bir şeir diyiri. Diyiri;

Geri güzel bir kelbim dolanıp senden

Eger olay huri qılman istemem

Ağzin ola qendi, şekeri, sersemi

Zehr içerem ab-ı revan istemem

Gene Şahsenem geldi. Bu yannan bel elledi meza eylemegliğe, şuğluğ eylemegliğe. Diyiri;

Gözel menden eyleme iğtiras

Git kinara ey mekr-i zenani hillebaz

Eger olay bulbul kimin xoşebaz

Bağım yoğtu böle xoş han istemem

Kırğ tene oğlin ola zerrin kemerli

Kur'an'ı okıya zirru zeberli

Süleyman hikmetli, Loğman hünerli

Eger ölem bu cur derde derman istemem

Bu sözlere bu âşıklar yığıştırabilirmirler;

Bilirem gözlerin gözüyen

Temam meclislerin sözüyen

Adin Şahsenem bir sultanı memleketin qızıyen

Men bir nadaram seni istemem

Qerip diyer erz olsun sözümde kalma

Teccü eyliyip sözün dala salma

Ayrı ğıyale dolma

Sen Şahsenem'ey, men Qerip, men seni istemirem

Şshsenem didi xop, ama sen ki gittin qurbete men o zehmetleri ki çektim. O intizarları oldum. Onı bilen için terif eyliyim, o veğt istiren iste, istemiren isteme. Didi xop, men gidenne neber oldı? Didi;

Âşığ Qerip gel bir erzim var

Diyip gülmemişem yâr sen gideli

Seni benim bir arızım var

O arızıma çatmadım sen gideli

Eraz qırağının oti biçildi

Emri kocalar nenesinde seçildi

Bu yetti ilde neççe tene beyram geçipti

Men hezap koymadım elime

Âşığ Qerip sen gideli

Erap qırağında üçe teppeler

Yağış yağar o derya kimin sefeler

Temam qızlar toya gittiler özlerin bezediler, bezerler

Men libas eves eylemedim

Âşığ Qerip sen gideli

İndi gerek qedrimi bileyn

Ayrı sözü mene dimiyen

Men senin yârıyım intizarıydım

Gereg bu sohbeti biley men diyip gülmedim

Didim Âşığ Qerip qurbettedir sen gideli

Oldu ki Qerip'te razı oldı, didi yoğ Şahsenem, men seni istedim imtihan eyliyem. İstemirdim seni zad eyliyem. Heye, o veğt qeyitti. Evezinde didi;

Çoğ muddettir hesretini çekirem
Men sene demişem vefalı Senem
Ala gözin kelem kaşıya
Hüsni cemalına ey huri Senem

Edep kelem kaşiy var
Huri kimin yoldaşın var
Bilirem üregimde erzu ateşin var
Men sene demişem vefalı Senem

Men qurbette kaldum
Ama seni çoğ uyxuda gördüm
Dünyayı desen aldım
İndi geldim metlebe çattım
Seniy barına ey vefalı Senem

Beğçelerin bariyen
Temem beğçelerin bariyen
Menim göynümün iğtirayiyen
Sen Senem'ey Âşığ Qerip'in vefalı yâriyen
Men sene demişem vefalı Senem

Senem kolın saldı Âşığ Qerip'in boynuna Âşığ Qerip'te kolın saldı Şahsenem'in boynına. Dubaraden toy tuttılar. Dubaraden toy tuttılar yetti gece gündüz erz olsun toy tuttıla, çünkü o bezirgâna o pulı getti. O pulı getti toy tuttıla. Ağeyanı muhterem ey şenem endiganeziz men bu Qerip nağılıni evvelinden o cur ki dede babadan bu nağıl bize kalıp yadigerlik, biz erz eyledik, sizin hıdmetinize umudavaram ki murudı pesendiniz ola. Elbette men bu nağılı tulanı eylemedim. Bazi sözlerini açıp bağlaması vardır olari dimedim ki bu nağıl tükene. İnşallah umudavaram murudı pesendinizde karar tutsın. Xüdavend toyımızı, beyramınızı mubarek eylesin bu üş tene cevanı ki qedem rence koyıp, inşallah Xüda üçünü de biqeza, bibela erz olsun şado, muvaffak hemişe şad olıyız inşallah. Siz şado, xoşalo mendeden Xüda hafız Allah mubarek eylesin.

3.3. Şah İsmail Hikâyesi

Elbette baicazeyi buzihterani meclis ve huzarı muhterem, Xüdavendi âlem hemişe şadlığo, selametlik versin bilenize inşallah. İnşallah bugünleri bir sohbeti şîrîn ve Şah İsmail'in Dastan'ını bugünleri huzuru hıdmetinize erz-i edep erzileyecek o cur ki elimizden geler, o cur ki öğrenmişik. Zemanı kedimnen diyipler ve zeman güzeşt olup, sine be sine vesl olup indi elbette nöhbət çatıp bize. Umudvaram ki murıdı pesendizde karar tutsun, hemişe şado, hemişe muvaffak oluyız inşallah. Xop dastanın evvelinden bir tene şeiri biz erz eylerik, beden dastanı şur eylerik. Diyiri;

Ey ağalar, bize mecalise varanlar

Yaxşı otı, yaxşı eylen, yaxşı dur

Yani bir meclise gittin, bir yerin haradı, otıranna mueddep otı. Didile, buyrun nehara gör kime diyerler buyrin, sebr eyle. Özünü sabık eyleme. Diyenne duray hamından kabağ geçen sorfanın başınna.

Eger danışdırdılar merifetten ver xaber

Gören disin, eşiden disin, eyleşen disin

Barik Allah bu şeir, bu söz, bu danışğ, bu güftar çoğ yaxşıdır.

Böle dali sözi alalar

Göher kimin qıymet kail olalar

Eger danışğa her ne giran alalar

Az danışay, mueddep danışay hamısından yaxşıdı

Olgınan merdaneler halınna

Merdaneler merdaneler yolınna

Bazı oğlan kaldı dede yurdunda

Emma eziz kardaş dedeye çekmedi. Dede ğuyu hasasiyetinde olmadı ya nadanlar bilmeyenler onu mesele yolundan ayırdılar eger kalmıyeydi kalmağınan yaxşıdı

Adam vardı adamların neşkidi

Adam vardı dindirmeye yaxşıdı

Adam var dinderey canlara değer

Emma adam vardı dindirmiyey yaxşıdı

Bele. Diyer;

Ey ağalar gelsin benim konağım

Mesrefe xerc olsun düğüynen yağım

Eger zerfim qızıldan ola yanar qızıl çirağım

Güler üzüm, xoş zebanım hamısından yaxşıdır

Bele. Zeman-ı kadimden ki Şah Sefit dövranında, veğtinde, tarığında sohbet eliyipler erz olsun Şah Sefi'nin feqet bir tane övladı varıdı, benamı İsmail. İsmail'la hemi peygamber adıdır hemi erz olsun sağlığa cur geliri. Mesele eleseng İsmail bir tane peygamberin övladiydi. Çoğ eziz girami ve oni adını bu övlad için intiğab eylemiştile. Bu oğlan eziz giramiydi, övlad ki bir oldu, dede neneye çoğ eziz giram olar. Xüda hüsülesini versin bilesine. Bahanesi çoğ olup, ama övlad veğti beş altı oldu, birine bir keşide vurdin, öbürüde eğilli olup. Ağaye eziz bir günleri cevanlarla medreseden gelirdi. Bağı, gördü dedesinin, o kedim at zamanıydı, maşın yoğdı. Hiç yoğdı ama herkes var oleydi, yaxşı at alardı. At zemaniydi. Seyidi'deki erz eylemişem;

Oğlanın muradı atti

Xüda verse çoğ dövletti

Perim seni kim örgetti

Niye menden özün döndün

Gördü bular ati getirirler, bir tene at çoğ keşeng, güzel. Sorıştı bu at niye bes, kinarda destecil oğlan getirirey? Didi qurban munu telim verirler senin ola. Didi bes, telim verirler, men gidim şikâra . Kedim giderdile şikâra ,

dağlarda su vardı. Ceylan varıdı, maral varıdı. Giderdiler şikâra erz olsun eleseng şikâr getirerdiler. Dedi gidin dedeme de diyin, dedem desi men giderem şikâra elbette cevanlara da güzariş verin, benimle neççe tene cevan şirket eylesin gidek şikâra belke bir tene yaxşı şikâr getirek, dedemin göynü xoş ola. Geldiler dediler qılbe-i âlem sağolsun. Seniy ağazaden istiri şikâre gide. İndi nemeh selah veriyen. Didi özüne di gelsin benim yanıma. Görüm ne cur gidiri? Ne fikriyenen gidiri? Nadanebazlık olmasın. Çünkü veliehdir, şahzadadır. Şah İsmail'i gettiler, Şah Sefi'nin hıdmetine didi balam gidiren şikâra ? Didi bele. Didi dest-i xali gelmiyen, eğer dest-i xali gelen, seni qınarler, diyerler şahzade neççe cevanla gitti, bir tene şikâr getirebilmedi. Dovım ezim senin neççe tene muallim varı. Muallim vari şairdi sene şeir diyiri. Digörüm o şeirlerden sen derg eylemişey, örgenmişey yadava eylemişey? Erz eyledi dedi dedecan, bele. Eger icaze versen bir neççe tene sene şeir diyerem. İndi bir neççe tene ağılane, bihterin yanı dedesi için Şah İsmail sohbet eyliri. Erz eyliri dedecan;

Gel bir erzim eyliyim eğli getir kemal üstüne

Yaralan dünyadan gidecek

Ama bilmiri neler gelecek üstüne

Didi barik Allah, barik Allah bele insan ayendesini hiç kes bilmez. Qeyrez on iki imam, çarde mesum ve Hezreti Resul ve peygamber. Ondan sovay insan ayendesin bilmez neber olup.

Yaxşı işle, yaxşı otı, yaxşı yat

Sindirme sermayeni katma içine herem zad

Evveli şad eyle ağıri berbat

Yazarlar günahin üstüne

Yanı bir kes gider bir kesin malini getirip, ya pulını elinden alar, şad olar. Ama gene onin vefası yoğtı. Anı çekmez. O pul tükener. Xop, bes buni puli gidip bu neme. Xüdavend buni xanebadesine, qasıplığına bereket salar. Ama oniy o özge pulin ki gücinen elinden alıp, onin bereketini keser. Beş günne tükeni, gene kalır bir pul. O'dı ki ama bununki puli gedip, Xüdavendi âlem

kudretinden bunin pulına, övüne, zindeganlığına, qasıplığına bereket salar, onnan çoğ olar. O pul ki gidip iki ile malı eleve olar. Beğiye diyiri, dedecan;

Yaxşı danış, yaxşı işe konuş

Yaxşı iş insanı böyük eyler. İnsanı meğluğ içinde şîrîn eyler. Ama quleylik insanı rüsfa eyler. Filankes oğlını görürey, iki ğırana deymez. Ne işleyenni, ne fehm-i şurı var ama filankes oğlu maşallah görüreyn ne qedar eğil sahibıdi. Diyiri;

Yaxşı işe karış, yaxşı danış, bir biçarenin halın soruş

Atacan yazarlar sevabıy üstüne

Gördü barik Allah, barik Allah bu çoğ ağılane şeir diyiri. Dedi balam bulardan çoğ örğen, çoğ örğen. Bele. Ondan sonra diyiri. Dedecan didi bele. Didi;

Şah İsmail'in döşü geldi azara

Menim sözlerim etiğe olar buni gerek ağiller yazala

Bir veğt bir tane serraf gelecek bazara

Qıymet koyacak yaxşı yaman üstüne

O serraf kimni? O serraf Mehdi sahıbe'z-zaman sallallahu aleyhi ve alihi sellem erz olsun sahib zemannı. O gelenne dünyanı düzelder. Yaxşı yamanı biler. Da filankes yaxşı adamnu eger o dese yaxşı adamnı, yaxşı adamnı. Filankes qulay adamnu eger o dese qulay adamnu, erz olsun Mehdi aha dise o qulay adamnı. Dedi balam barik Allah aferin berşoma. Bu şeirlerden diginen yazarlar tariğe Şahname'de xelg istifade eyler. Bu özü bir etiğe, bir dürdane sözlerdiler ki barik Allah. Ama eli xali gelmeyen ya. Bu da diyirem gerek bir tene şikâr her cur var, küçük ya büyük ele bir tene de perennes diyey sen getirey men seni istiğbal eylerem. Cevanlar atların becerdiler, bu da atı becerdiler dayusu eleseng veziridi. Seslendi vezir, didi bele. Didi bu uşağlar nadandıla, giderler çöle issi, soğuk bilmezler, çala çula bilmezler, su bilmezler, bura çukurdu eger atı vura burdan geçe gerğ olar. Sen bularla getginen, olğınan ser deste, yanı buların böyüğü. Buları örgedeney. Buların yanıcek git ve bularla gelginen. Menim dünyada bir övladım var nebade

gide Xüda nökerden bir dağa çığa inebilmeye, bir suva düşe çığabilmeye, bir yere, bir çalaye düşe erz olsun orda özünü çığartabilmeye. Ama sen ağayen vezireyn bularla get. Başe. Geldiler çöle, o zamanna çölde el varıdı Şahseven diyardiler. Gelerdiler dağları icara eylerdiler. Üş dört ay kalarıdılar, dövarları terek vurardı. Terek nemedi yanı dövar kök olardı, çağ olardı. Ona diyardiler bizim dövarımız çağ olup, kök olup. Bele. Şiraz'da iki tane Şahseven varıdı elbegidiler. Yaanı el böyüğü, erbablardı. Birine diyerler Xace Reşid birine diyerler Xace Beşir. O yolları Xace Reşid növbetiıdı. Gelmişti çölü icare eylemişti. Erz olsun çadırlar tamamı dağlarda berqerardı. Emma onin bice tene qızı vardı, benanı Gülzar Xanın çoğ cuvanezendı. Çoğ oğlanlar onun arzısını çekirdi. Çoğ cevanlar diyerdi, Xüdaya göreı men bu qızı istiyem munu vererler mene. İndi ele oğlan da yaxşı olsa hamı qız verer. Ama oğlan qulay oldu, geldi kapın çaldı, yoğ ağa benim sızııne olmaz. Bunu peıkar et. Ama oğlan yaxşı oldu, diyer minnetin çekerem. Kime verem, senin oğlından yeğ olar. O qız günde gelerdi, bir çeşme varıdı yol üste. Suvu çok keşeng, hoş mezeydi. Çünkü daş içinden çığırdı, bulağıdı. Kadim dağlarda vardı o bulağlardan. O bulağtan su çığıardııyo, yeri de basefaydı. Neççe tene kenizinen gelerdi, orda otırdardı. Qezayı munasip getirerdile orda meıylerdile. Bice tene ceılan bununçu uşaq çağııdı, getirmiştile bu elde örgetmişti mişti emli kuzu kimin. Bunun öz teıbiyetine, öz huyuğaseıyetine bu ceıranı perveriş vermişti. Her yere giderdi, diyerdi gel gidek. O ceılan gelerdi. Adam teıki bilmez ki gel gidek biıya vereıym nemedi, ama derdi gel gidek elin böle eylerdi, o ceılan gelerdi. Geldiler orda otılayo, bu ceıranı bıraqtı mesele orda gide özünü toğ eyliıe. O tereftin özünü toğ eyliıe, gele. Şah İsmail de gözü bu yannan o yannaydı. Hey beğırdı bu yana, o yana bir tene beke şikâr göre o şikârı desgir eyliıe dedesi sıpariş verip ki eıgerı bir tene şikâr getire. Birden gördü dağın sinesinde bir tene ceıran meşgulı öz qezasıdı. Ama bedeni ziıynet verilip. Keşeng qulağlarına teladen qulak sırge salııpla, boynuna emberçe salııpla, yaxşı erz olsun bilesine libas cur eyliııe. Ceıranı ama tabii değıl, çöl ceıranı değıl. Dedi hele bunı desgir ediyem aparam, dedem hoşı geler. Erz eyledi dayıcan, didi bele. Dedi bu cemiyet ki benimle gelip diyinen bu ceıranı masıre eylesinler. Masıre yanı döğrün alsıla. Böle mizan dursular ki

heç kesin yanınnan bu ceyran ubur eyliyebilmez. Ceyranna çünkü elde perveriş yemişti çannan adamnan ihtiyat eylemezdi. Adam görenne kaşmazdı. Niye elde perveriş yemişti. Bunin bu cevanlar ki gelmiştiler keşeng şado hürrem oldular ağayanna şad olsun inşallah. Ceyranın döğrünü mürettep erz olsun aldıla. Şah İsmail'e didi dayısı balam o xanegidi, onı biz aparak dedeynen kabul eylemez. Gerek bir tene atti ceyran aparak. Xop nadan bezı sözleri kebul eylemez. Elal husus veliehd ola. Elal bu attı uşağa diyere de git çölü suvar, beh sen ele günne diyen çöl suvar. Bu çölü mey ne qadr suvararla baba. Baba fikr eyler gidip suvarmıya çölden hasil getirebilmez. Bunin eğli pişmiyip. Yirmi yaşınna, on sekiz yaşınna oğlanla gerek çennan baiş başa koşmıyan. Niye? Eğli pişmiyip, fikri pişmiyip o cur ki ders oğırı o derse çoğ sözler keşeng yazıpla onı dürüst meğzine, eğline, fikrine, istidadına erz olsun qalıb eylemeyipti. Didi dayıcan men bilmem bu seyranın sahibı var. Herkesin yanınan geçse derbend olmya, yanın keserem. Atinin da adı ezbezke yaxşıydı, diyerler Kemer Dayı. Atinin adına diyerler Kemer Dayı. Buni mükem tengini çekti, keşeng zinin düzeltti. Özüde kıbrağ oldu, atıldı üstüneyo getti bu ceyran o teref. Ceyran bağıtı gördü bir nefer atınan ne cur ejderha kimin geliri beleeledi bu ferar eylemegliğe, her cur eylediler bunu ciruvgirlik eyliyeler, koymayalar bu meğluğ içinden çığa başa gelmedi. Bir yannan atıldı, qırağayo, düştü kaçağa. Şah İsmail'de atın saldı bunun dalıycek. Geldi gördü bele, bir tene çeşmede neççe tene qız otırip ama bir tene qız mâh-ı munavver, hurşud-ı xâver, Yusuf-ı kenhendeden meğbulter. Bir tene cuvanezen misli on dört gicelik ay kimin otırip çok keşeng, çoğ cuvanezen muteber. Görennen ceyran yâddan çığıtı. Qız da bu ceyranı aldı kucağına, elin çekti üzü gözüneki benim hemdemim sene kim muzahım olup. İşare eyledi, gördü bir tene oğlan gelip durup qırağta. Qız da o oğlanı görenne emmoğlusuna adağlıydı. Beneydi hiç kese gitmeye. Bir söz danışmıştılar. Ama ne sige okunmuştu ne qebin kesilmişti ne qez sindirmiştiler. Ama demiştiler Gülzar Xanım gidecek emmoğlusuna. Emmoğlusunun adına Qere Xan diyerdiler. Elyatlıydı. Elyat adı Qere Xan koymuşlardı bu oğlanın adına. Ceyranı aldı kucağına, üzünü gözünü keşeng tozı torpağı aldı, su gettiler erz olsun zerfinen bu ceyran işti, Şah İsmail de indi durup bağırı. Ama bu qızın bir tene kenizi varıdı bu qızın varlı uşağıydı.

Çoğ ders okumuştı ama o varlı yoskıl olmuştu o qiz gelmişti olmuştu bu Gülzar Xanım'a keniz. Her iş görürdi, her söz isterdi danışa, evvel muraca eylerdi o kenize diyerdi, men bu işi görüm ya görmüyüm. Kenizin dersi çoğıdı, eğli çoğıdı. Sahıp kemalıdı. O diyerdi xanım ğer, o da qebul eylerdi, o iş qebul olmazdı. Diyerdi he, o işi qebul eylerdi. Seslendi keniz, didi bele. didi men bu cevannan danışım? Erz eyledi xanım, sen emmoğluya misli ki seni selah biliple. Bu özgedi, diyer, âb mirer rutğane, dostte vere bez-i bigâne. Sen gerek emmoğluya gidey. İndi gör, dede nenedey eger seni danlamaz, danlamaz yanı mesele murafaya diyerle danlamaz, nagıranlığa derler danlamaz. Eger dedey razı olup, nenedey razı olup, on iki min el sahibıdır dedey. Olardan şeytan, fesat dimez niye kardaşın oğlına qizini vermiren, verirey ayrı adama. Didi men oları saymam ha. Men bu oğlandan geçmeli değılem. Bazı qiz de bazı oğlanı isteye ya, dede nene her ne diye, bu oğlan eledi, böledi, diyer istemirem ha. Nemi xam, nemi xam. Ele gidirem buna. Başe. Erz eyledi xanım eger oğlan danıştı, sen de danış. Ama danışmadı, sen sükut eyle. Görek oğlan seni istiri. Şah İsmail dedi;

Bir ceyranı men kova kova gettim

Gettim bu mehele bir şikâr yeri

Getiriben bu diyara getirdim

Ama benim şikârımı oldular haşa keliyiri

O ceyranı men tapmıştım, bular aldılar kucaklarına. Didi oğlan danıştı, çoğta keşeng danıştı. Keniz men danışuğum, didi indi danış. Didi neme diyim? Didi diginen;

Bir ceyranı kova kova getirdi

Neyniren burada bir şikâr yeri

Yitirdin ceyranı taptın benim kimin maral

Bes neyliren âh-ı zar yeri

Oğlanın kelbi ele geldi. Bazı cuvanezenler gediren elçiliğine ya bir veğt bir name verirey filankes oğlıyam, sözün rastı seni istirem. O qiz ey gelmese de narahat olmaz. Götür elevezini yazar ki, yoğ benim namzad varımmı Allah

ayrı yerden seni y işin rast getirsin. Ema bazı adamlar mene neme dedi, çıgofı bi men, abreti miverem. Baba bunu sana bir söz dimiri ki. Diyiri men seni istirem. Övüm, zindeganlığım, dedem, nenem, varım, senetim özüm ders okımışam da bunu murafa istemezki. Didi götü danışğıynan bilesiynen. Diyinen;

Bir ceyranı kova kova gettin

Neyniren burada bir şikâr yeri

İtirdin ceyranı taptın maralı

Yanı ceyran elinden gidip meni tapmışay.

Eylemiyen âh-ı zar yeri

Bu gördü bu çoğ keşeng danıştı. Didi xop, indi neme yiyim. Didi indi oğlanın eğlini imtihan eyliyek. Gereg oğlanın yirmi, yirmi iki, on sekiz, on dokuz nezeren bir bile sinni var. Ama eğli neçe derecedi? Adam var altı yaşında, beş yaşında kebir olup, adam var heştat yaşında segirdi. Eğli bizzat kesmez. Niye? Ne bir eğilliynen oturıp ne bir yaxşı pul harçlıyıp ne bir insaniyet herce verip. Heştat yaşında seğirdi ama on yaşında, sekiz yaşında eğlini mizan eliyip, kebirdi. Gör oğlanın eğli neme çekiri? Xop, bazı oğlanlar diyiri övlendi, didiler baba hele uşağı. O nemeye övlendirip? Ama bazı oğlan öle yeki de olsa uşağı. Niye? Eğline muteğmil olmayıp, dersine muteğmil olmayıp, tariğe muteğmil olmayıp, dedenin iğtiramına muteğmil olmayıp. Ağaye eziz didi indi qız qeyitip cevap diyiri ki mesele sen gelmişen bura, meni görmüşey erz olsunamı hıdmetine eleseng didi;

Merd oğlan ayrı düşmez elinnen

Yanı sen yaxşı oğlan olsay öz cemaatinen, öz tayfaynan qız allay da. Niye geli meni alay. İstirler oğlan neme diyer?

Merd oğlan ayrı düşmez elinnen

Bulbul kimin hesreti var gülünnen

Digörek kimiy eliyen

Koyak ortalığa seni ylen bir ilgar yeri

Şah İsmail dedi, xop. Men dedeme diyem şayet göynü olmaya, neneme diyem belki göynü olmaya, dayıma diyem belki göynü olmaya. Heggidir diyem;

Men merd oğlanam ayrı düşmem elimnen

Bulbul kimin hesretim var gülümnen

Eğer qebul eylesen Şah-ı Merdan'ı eliynen

Koyak ortalığa seniynen bir hegg-i hegiget yeri

Gördü beh beh, oğlanın eğli iki tene şeyiştən de elavadır. Seslendi qiz, şansım getirip, inşallah oğlan yaxşı oğlanı. Dubare dedi diginen, bu oğlana diginen erz olsunamı hıdmetine, ayrı şeir diginen gör oğlan neme diyer?

Şeyda bulbul kimin gelir sesi

Yâr sövmege vardı hevesi

Menden sovay yoğtı bir kesin

Menimle daniştin bir sohbət yeri

Yanı ayrı qızı istememişey, sözün danişmamışay, sigesin okımamışay, qebini kesmemişey, xas digarlığına elçi yollamamışay, gör oğlan neme diyer? Bunı diyenne Şah İsmail diyer;

Şeyda bulbul kimin gelir sesim

Seni sövmege bir hegiget vardı nezerima sözün rastı

Senden sovay da yoğ bir kesim

Ele seni semimi kelbinen kelbim tutup

Sen bir yaxşı gözellerin yeri

Didi qiz oğlan diyiri hiç kesim yoğ. Ele seney. Şans getti da. Burda ki inşallah men bu oğlana kısmet ollam. Ama görek bu oğlanın vekili kimni? Ağı evde bir vekil olır? Bir veğt övin büyüğü kişi xelgi, ervad da sözüne gider, oğlan da sözüne gider, qiz da sözüne gider. Ama bazı övde haş xanım bir dilever ki hiç başa gelmiye, kişi danişabilmeye, oğlan danişabilmeye.

Kişi biçare gelir diye bunu bele eyle, diye yoğ. Elden sal. Kişi da biçare danışabilmez. Görek bunun vekili kimni? Didi xop;

Danış görüm hegegeti diliynen

Nekareyen dolanan eliyen

Tacırayn, qasıbay, qesebeyen ya ele şikâra vanay.

Kimi eliyen seniynen erz olsun koyak ortalığa bir ilgar yeri didiy Şah-ı Merdan eliyen

Erz olsun vekilin kimni oniynan biz sohbet eyliyek

Erz olsun bunu diyenne, didi xop, men heggidir buna diyem feget ele men, ele danışığ hamzad iğtiyar özümnen. Dedem deye bunu alma, huri behişten getirrem men qulak vermem. İndi şeirini böle diyiri;

Diyiri benim her ne diyen vücud özümnü

Her ne danışam keşeng sözümnü

Seni sövmeye benim arızımını

İstirem seniynen danışam hegiyet yeri

Gördü ger, oğlan öle, hamı sözü tüketti, eleseng aldı meni. Seslendi qız, didi bele. Didi xop, indi biz bu oğlana neme diyek? Didi bu oğlan bilmiri sen on iki min el sahibinin qızıyen, diyiri belke bir tene qizen bu çölde gelmişen dolanmağayo, bir biname biçarenin qızıyen. Dedeyin adın getirsen, oğlan korğmasa danışar. Niye? Dedey el böyüğüdü, o da el içinne bir sultannu, on iki min el iğtiyarındadı. Ona ada getir, görek oğlan neme diyer? Didi;

Bundan böle men yaxşı el içinde, yaxşı qizların gözüyem

Dedem, nenem eger benim eğlimi bilele oların hesabı sözüyem

Adım Gülzar Xanım'ını Xace Reşid'in qızıyem

Seniynen danıştım bice merifet yeri

Şah İsmail gördü bu elini bilirdi ki men varlıyam. Aço bazı qız görey öle evvel gece getiripler zefaf otağına, bir heççe xıtı xurda bu dede, nene alıp, oğlana diyer in nenem xerideye, in dedem xerideye. Helen bu gece zerf eyle,

seherdi da. Hele inni bu iki tikenı nemeıe benim başımna kağaray. Bezinin bele eğli yetişmez. şah İsmail didi;

Men seniı cevabın verrem

Emma fehm-i şuru sallam yâdııa

Fehm-i şuru sallam yâdııa

Her ne başarııay dikkat eyle fehm-i şur değl eyle halııa

Men şahzadeıem, veliehdi kişverem

Güzarım düşüp seniı güzarına

Men seniınen danıştım merifet yeri

İndi her cur sen selah bildin

Men seniınen danıştım merifet yeri

Didi xop, keniz didi, bele. Didi men bu oğlannan geçmem. Dünye yığıla diye bu oğlana gitme, men bu oğlanı bırağmam. Ama men elan bu oğlana bice dene teberrik-i nişane-yi tarifi verrem. Diyirem ne neme diginen bilesine? Başınan bir tene giran paha, parça yaylığ diyerler misli bu zenanlar çarđa döküpler başına. O yaylığ çoğ erzişmend ola. El oları salar başına. Başınnan yaylığı açtııo, keşeng silkeledi, çarlay qetledi. Didi apar ver oğlana. Diyinen biz üç ay burdayık. Eger üç aya meni aldın, aldın, almadın biz giderik şiraz'a. Gere geley meni şiraz'dan getireı. Orda emim on iki min el sahibı o da gelecek şikâra . Biz de gelecek erz olsun şiraz'a. Orda ceng düşer, dava düşer. Sen orda guman eylemiren, orda başabileıy meni getireı. Niıe? Yirmi dörd min el karışecek birbirine. Bu da nişane benim bu yaylığım senin yanine nişane. şah İsmail didi get diginen, heç zaddan korđma. Onin yirmi dörd min varıdı, benim bir memleket varımını. İnan benimni. İnan şah Sefi benim dedemiıni. İnan benimni. Eger leşker keçi olsa men şiraz'ın torpağını torbaynan danışıram kinara. Kim mene güc diyebilir? Ağaye eziz qeyittiıo, gördü bele. Dayısııo, ceıanlaro o ginini kabağınnan bu cur münteızir durupla. Ama şah İsmail dest-i xali geliri. Seslendi balam nice oldu ceıran. Didi valla ceıranım sen diyen oldu. Xanegi

değildi, bice tene cuvanezen aldı kucağına ezbez ki o cuvanezen xoş zaban, xoş güftar, xoş reftarıdı üregimde gelmedi ona güc diyem. Diyem bu ceyranı verginen mene. Gördü o ceyran oniyını. Xanegi orgedip ele benim de xoşım geldi. Didi eyer benimni, men tapmışam, ele seni olsun. İndi dayıda da bir tene qız var heç kese nesip olmasın. Göynü var o qızı vere Şah İsmail'e. İndi başardicek bu qızın reddin vururu. Diyiri o her keşeng ola derdine deymez. El qızıdı. Sen şahzadeyen, veliehdi, kişverey. Geldiler menzile. Çatanna ferrac, nöker hamısı varıdı. El üstünde şerbet gettiler. Didi meylim yoğ, nahar gettiler didi halım yoğ. Bir iki tene muallim ya ders-i verdişi ya ders-i ulum-ı tariği geldiler. Oları da cevap eyledi. Didi bugünleri benim halım yoğtu, men ders oğıyam. İnşallah seher evezin eylerem çoğ oğıram teşrif aparın, halım yoğ. Bu noker didi men gidiyim, diyim baba oğlan şikârdan geleli, ne ders oğırı ne qeza yiyiri ne bir zad diyiri hemi meyustu hemi diyerey bir qedri narehetçiliği var. Geldi seslendi vezir, bacıy oğlı narahatti ya. Şikârdan geleli narahatti. Didi niye, didi bilmirem. Toğlu durdu geldi selendi balam, bizden ayrıldın, biriye nemeye sözün oldı? Didi yoğ. Didi biri bir kelime söz dedi? Didi yoğ. Didi bes neme nerahatiyen? Didi he, dayıcan;

Mehebbet bir bela şeydi

Giriftar olmayan bilmez

Zımıstan çekmeyen bulbul

Baharı gülünün qedrini bilmez

Men bir gittim ceyranın dalıycek ama ceyrandan yeğ istifade eyledim. Didi neme istifade eyledin. İndi burda şeirinen diyiri;

Gece gündüz fikrimo, zikrimo ğıyalım

El içinde bir el qızı gördüm

Tayı yoğtu huri melek içinde

Dayıcan el içinde mah-ı tabanı gördüm

Didi balam olar bizim derdime deymez. Dedi niye? Didi olar her cur olannan sora çadır nişindiler. Eldiler erz olsun eleseng kunişindiler ama

senin deden bir kişverin böyüğüdü. Sen onin ağzadesiyen. Didi vezircan, dayıcan, didi bele. Didi tohın eyleme Allah bendesi Xüda yanında birdi. Şahta birdi, geday da birdi. Ama dünya gerek bu cur ola bir şah ola, bir geda, biri âlim biri evam, biri reşid biri eziz, biri varlı biri yoskıl. Ta emr dolana.

Danışmaga şîrîn şîrîn dili var

Emberceye layıĝ ince beli var

On iki min feqet qara çadır eli var

Da men kimin qızını alam mundan yeĝ

El içinde bir tene nazenini görmüşem

Didi balam, dünya malı için deĝil, her zad dünya malı için deĝil. Sen mesele şahzadayen seniy yanına bir tene ya vezir qızı gerek dura ya şah qızı. Didi vezir olsun, vekil olsun, yoskıl olsun her neme olsun. Feqet benim göynüm oni istesin. Menim göynüm oni istiyibo, onin göynü de meni istiyi. Dedi xop, olar qızları ta böyük ola ere verele, küçüğü vermezler. Dedi, valla men o qızı ki gördüm;

Keşeng qara kaşı var

Döğründe kenizo, külfeto neççe yoldaşı var

Ya on beş ya on altı ya on dört bu hududlarda yaşı var

Dayıcan men el içinde bir mah-ı tabanı sövdüm

Balam cur gelmez. Gidem dedeye diyem, acuşu gelir. Didi yoĝ, dedem acuşu gelmez. Xop, dedim dedeye neme diyim? Didi get dedene diyinen da men utanmam. Diyer;

Utanan oĝlan öler acından

Utanma dadaş dil bazarıdı

Herkes utana dala kalar. Niye? Biri gidi diyer belge mene çek ver, da utanar, diyer gel ha. Görreyn gider o çeker bir, men ne qedar isterdim vere ya. Ama cur gelip, bir muraffa oldu ki hiç başa gelmeye. Ama diyer;

Nemi danem razı canest

Peygamber'de buyuru, çek yağumnu. Da muraffa düzülmez. Xop, digörek bu qızı sen istiren, mesele bu etrafta yoldaşların demez niye, bes bir bile dünyada qız var, gittin el qızı aldın? Didi men cevap verirem. Diyerem;

Men öz eğlimi bilmişem

Can-ı dilden ha can-ı dilden bu qızı sövmüşem

Sözün rastı.

Men oni şeyzade kimin qız görmüşem

Dayıcan el içinde bir Gülzar'ı sövdüm

Didi başe. Geldi seslendi qılbe-i âlem, didi beli. Didi bece muştuluğ getirmişem. İnşallah ki enam verireyn, derece verireyn, caize verireyn. Didi sözün erziş olsa, bes neme? Didi oğlin diyiri, meni övlendirin. Didi budur söz. Didi he. Didi yalan danışıray, yalan danışıray. Bu cur olmaz. Dedi nece? Didi benim oğlum eger dise, dedem meni övlendirsı, diyer dedem geçsin kimin qızını alsın? Bunı diyer. Dimedi kimin qızını alım? Didi, didi özümnden gelmiyi eyiptir bize. O qızı ki bu istiri. Dedi nemedi? Didi o gitti bir tene şikâr varıdı xanegiydi, onu gitti getti, o ceyranın sahabın görüp o qızı, indi diyiri men onı istirem. Didi benim oğlum üregi xoş olsun, özü şad olsun, şahtan gedaya qızını isteye allam bilesi için. Ama benim oğlum istesın, o da istesın. Şair de ayrı nağılda bu cur diyiri. Diyiri;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Yaxşı olar dünyada yâr aşinalığı

Sen istiyen o istemiye

Olar bulbulunan xâr aşinalığı

Görüm ağım benim oğlum semimi kelbinen bu qızı istiri, o da semimi kelbinen benim oğlum istiri. Didi qurban, billey senin oğlin biz neber övledirek? Didi bele. Didi bice ilaniye yazarık peğş eyleriz şehre. Vurik divarlara. İlanıye. Herkesin övünde esirede qız var, şah bağına azadlı gele. Şah İsmail de cevanları aparırı qest-i qecerde, bağda eyleşer. Penceren açar. Her qızı, özü intiğab eyledi, özü beğendi, onı alak bilesi için. Didi xop o bir ayrı sözdür. Eger pesend eyledi. Bir elaniye yazdıla ki ağayanı muhterem

ehl-i şer herkesin övünde varlı ola, yoskıl ola, vezir ola, nadar ola, her neme
ola övünde esirede qız var şah bağına azaddı. Gelsin bağa şah oğlu, gelecek
bağda qız begene. Vezir de geldi övüne, qızına dedi balam bir tene yaxşı
libas giyeren, üzü gözüne de bir el dolandırırayn, bir haçça özüyü böle şîrîn
eylaren keşeng, beke şah oğlu bugünleri begene bileyiyo erz olsun olay
şahzade eyalı. Çeşm dede. Qız durdıyo, bir dest libası o zamanin
furmundan, resminden, xoşgilinden ki o zeman varıdı, giydiyo biraz de üzü
gözüne el dolandırdı. Geldiler bağa. Temamı şehri qesrede her neme qız
varıdı geldile bağa. Şah İsmail'i de vezir örgetti, cevanlarlan bir neççe kırğ
elli cevan yığıldılar döğrüne, didiler gidek bağıza, qest-i qecerde dıqqene
otırağ xoş olağ. Geldiler geçtiler qest-i qecerde eyleştileyo, hey çaldıla,
çağırdıla, oynadıla. Didiler biz seni buna göre getirmemişek çalak, çağırak,
oyniyak, diyek, gülek. Bir niyette varımız. Didi nemedi? Didi o pencereni
aç, pencereni aştı, didi bağda ne qad qız var? Didi ile doludu qızınan, didi
he. İndi kardaş böle gözini aç, eğlin yığ bir yere, hemdem olecek sene, eyal
insana hemdemni. Seğ gününde, qebulu derd-i gamnı. Bulardan bir tene
intiğab eyleyo, bizde yazak kağazayo, boğana diyek o qız kimin qizidi, alak
seniy içiyö, senin için bir şîrîn, muteber, tulanı toy tutak. Didi baba men qız
almağa gelmemişem buraya ki. Didile bes, bize cevap ver, gidek dedeye
diyek. Didi;

Gelin bir sohbət eyliyek yaxşı cevanlar

Bu gözeller o gözele benzemez

Gereg birbirinin göynünü alak

Bu qızlar o qıze benzemez

Didi hansı qıza? Didi özüm bilirem hansı qızı. Didi, dayın qızını verecekler
sene ya. Didi ağa ne cur gücünen? Men almıyam nice vererle? Didi yoğ
verecekler. Didi hele ki verecekler, koy ele özü de eşidsin;

Men Mekke'ye gidene hacı demişem

Mege şîrîn dahanıma acı dimişem

Men dayımın qızına hem bu dünya hem o dünya bacı demişem

Dayım qızı o Gülzar'a benzemez

Yazdılar keşeng. Didi xop, o qız kimni? Didi;

O qız dağı taştta gezer

Cemalı keşengni xoşgildi, iğtiyat değıl bezer

Men dimişem gele mene benim cebrimi dözer

Bu gözeller o gözele benzemez derdime değımez

Didiler xop, o qızı görmüşey, el cemaat ayrı adama qız vermez. Ağıe geliri sene ağıa billeyin. Didi;

Men giderem dağı taştta kallam

Oniy dede, nenesinin göynünü allam

O qız istiye gelmeye her cehet onun ışıknını öz ışıknıme girdaba sallam

O men istiri geler mene.

El içinde men bir tene yaxşı Gülzar'ı görmüşem

Adı Gülzar'dı.

Men Şah İsmail'em da derdimi dimem

Bu qızlara bağıp buları görmem

Qeyraz o Gülzar'dan sovay gedin dedeme deyin kimseni bağıp almam

Men el içinde feqet bice Gülzar'ı görmüşem

Bunu diyenne yazdılayo, kağıazayo, boğana dediler heç birini pesend eylemedi. İndi qızlar her veğıt dese bağıda kalala, kalsınla giderle gitsinle. Didi dayısın qızı da, didi oni de bacı dimişem. Essan oni ki hiç istemiri. Didi biz de her neme diyik yazmışık. Gettiler teğıdim eyledile qılbe-i âlem sağıolsun seniyo oğıluy hem budu kağıaza yazmışık, hemi dil cevabı diyip men el qızından sovay özge qızını almam. Dimişim olar yirmi dörd min eldile, özgeye qız vermezler. Ne cur allayn? Diyip Xüda kömek eylese, dedem sultan-ı kişveridi, şah-ı kişverdi. Eger on iki min eli var, benim bir kişverim var. İndi buda kağıazı. Didi vezir, didi bele. Dedi durrayn neçe nefer ağır, basebat, muhterem adam götüreyin yanıycek, gide ki o dağı icare eyleyipler

ora. Göre bu Xace Reşid kimni? Elbegi kimni? Ona konağ ollay. Diyeren seni qizini mesela gelmişik xas digarlığa alak Şah Sefi oğlu Şah İsmail için. Görin neme diyer? Çeşm. Bazı neççe tene vezir, vükera, umara bir neççe nefer ağır, muhterem adam gettiler, erz olsun cem oldular. Qılbe-i âlem hamısını tapşırđı ki, eger her ne qad başlığı, şîr bahayo, filano Hemedan istediler, dimiyiz yoğ vermek. Her neme dediler diyin bele. Diyin bele keşeng diyin bele. Geldileyo, çattıla ellerin çadırına. Eller böle ğıyal eyledi, bular geliple maliyeti elava eyliyeler. Bularin eyağı astı her birinin bir tene qurbanlığ öldürdüler. Ta gettiler, Xace Reşid'in çadırına. Erz eylediler qılbe-i âlem Şah Sefi terefinen, neççe nefer konağ geliri, huzuru hıdmetine istiğbal eyleyin. Elbette bular istiğbal eylediler. Geçtiler çadırda eyleştiler. Bölelerin için serin su gettiler. Erz olsunamı tedarik gördüler, davar öldürdüle, kebab düzettiler. Xop, vezir selamet olsun, ne bareye gelmişiz? Seslendi siz eliz da? Bele. Didi bir nefer digeran, kedli, şerli gele sizden bir tene qız istiye, siz verriz. Didi bu qız ere vermek bir zaddı, gerek oğlanla qız ikisi pesend eyliye, begene, mehebbeti gele üregine. Herkes ola. Niye vermek. Didi biz bu bareden gelmişek. Qılbe-i âlemin ağzadesi Şah Sefi'nin benamı Şah İsmail veliehd-i kişver gelip çölde şikâre seni bir tene qızın var Gülzar, dedi bele. Didi onı görüp. Bular güftü gu eyleyipler. Ele merifet güftü gu ha. Ne ki mesele Xüda nekerde şîrın danışıplar ğer, ele hegigeten danışıpla, diyip oğlan senin mehebettin düştü benim üregime, oğlan da diyip nazenin senin de mehebettin düştü elime. Seniyen dedeyden icaze istirem. Hemi öz dedemden icaze istirem, biz inşallah olak âşığo meşuğ. Men âşığ olam, sen mene meşuğ. Er ervada âşığı meşuğ diyerler. Ama gören o arvad kişini istemiri. Ona olmaz demek âşığ meşuğ, niye ne arvad kişini istiri ne kişi arvadı istiri. Onıy oğlu diyer men âşığı meşuğ, mesele âşığı meşug bağ gör esle âşığı meşuğ çı tarihte kimidi? Leyliyo Mecnun âşığı meşuğıdı, Yusuf-ı Züleyha âşığı meşuğıdı, mesele Şîrino Fehrad âşığı meşuğıdı. Âşığı meşuğ bu cur olur. Olar teki olur. Hamisini, üçünün de dastanını billem. Âşığı meşuğlığı. Neğiller içinde de Esli Kerem, âşığı meşuğıdı. Eslan Kerem Müselaman'ıdı, ama Esli Ermeni'ydi. Ermeni Müselman'a qız vermez. Emma ezel ki bular birbirini gördüler, ta dastan neççe şehri dolannı Kerem gitti dallaricek, gitti dallaricek, gitti taptı, gitti

taptı, taptı ağırıl em erz olsun o yere çattı ki Kerem'den soruştular sen Müselman'ay, eğer gerçek diyirey hegiget Müselman'ay sene qizimi vermirem. Xop sen get işinin dalıycek da. Dedi dürüstü sen dediy vermirey, ama men bu mehebettiki bu qızın düşüp benim üregime, bu üregimden çığartıp atabilmirem. Sen qızı da benim mehebbetim düşüp üregime. Başı dişi kimin ağarsa heç kese getmez. Olarinkide tulanıdı. Âşığı meşuğ tulanıdıle. Çoğ tulanıdı. Kerem nağılı çoğ tulanıdı. Erz olsun bular dediler xop, biz xatırcem olduk da. İnşallah yoğ dimiriz da. Bele. Ama serb eylen men göndereyim benim o qızım gelsin. Menimde bir tene övladım var derd-i dünyada. Men görüm bu qız, siz diyiriz görüp oğlanı istiyi, hegigetti ya ğer yalan. Gönderi Gülzar geldi. Seslendi, çağırđı kinare seslendi balam, didi bele. Didi dede bebeligte meni sene bir edebiyat sözüm varum. Hiç üze de kalma. Biz sözü diyerem bileye, üze kalma. Vezir, vüzera Şah Sefi terefindan gelip, alalar seni şah oğlu Şah İsmail'e. Erz eyledi dedecan, dedi bele. Dedi men bir kağaz elden yazaram verin o vezirlere. Ki kedim kişiler bir sözler diyipler, şerti şoğumda kesek, xermende du eylemiyek. Biz kunişinik olar kahnişindiler, biz yovan çörek yerik, olar sorfaları halı mayendi. Bağ gör bu vesle cür geliri, bize minnet vuymazlar. Kağalar benim başıma diyeler sen bir nefer el qiziyen da çölde büyük olmışay, oları elan men yazaram kağaza ver bilelerine. Eğer teyit eylediler, diginen bele. Teyit eylemediler diyiler ğer. Kalem kağatı gettiyo, koydu berabereyo çadırın daldasında eyleştiyo, dedi;

Erz-1 halım yazaram huzuru hıdmetinize, bize elbegi diyerler

Men canımı qurban eylerem, o kes ki sizi gönderip

Ama bizi köşe kenarda, xeraba yerde, yelde, boranna bize ezzab-1 ezep diyerler

Ezap çekerik. Yel olsa çöldeyik, yağış olsa çöldeyik, kar olsa çöldeyik

Temamı dağları gezerik

Yaxşı yamana dözerik

Kuru çöreği taşınan ezerik

Onı yiyirik. Bize buni eybe ar meye diyerler

Gör gene fikr eyledi. Didi;

Men el qızıyem

Meni Şah İsmail salıptı yâda

Bice canım var yolunna feda

Men bir nefer çadırnişinem o şahzada, bize çadırnişin diyerler

Elde çadır vururik.

Dağlarda gezerik

Emma eyb bilmek sözüümüzü billik

Eyer o şuğlululan diyerik güllük

Mesele öz içimizde toyo, temaşayo, şadlıgo tutıp gülerik

Bize öz yerimizde sahip kemal derler

Men üçe dağların giderem, görmüşem, qariyam

Edebiyatın iğtiyariyem

Eger dedem qebl eyliye, onin dedesi qebl eyliye bu iki mehebbet qebl eyliye men Şah İsmail'in ele diye dimiye yarıyam

Niye sözde bize hegiget diyerler

Hegiget danişarik. Müf danişmak. Aparın kağazı verin vezirlere. Gettiler, verdiler veirler tamam imzaladılar defahe eylediler ki aferin ber şoma, aferin ber şoma. Ki sen, indi diyiren mesele bir dağın ottiriz, sigahte ottiriz. On koca in koca. Dediler xop, biz duririk gidek. Qeza gettileyo mey eyledileyo. Siz de bir gelin konağ olin şaha, orda da gene vezir, vuzera çoğtı. Şah huzurunna sende öz yerinne ele bir sultaney on iki min il sahabıyen. Öz yerinne hamı henabe eyliyin. Öz yerinizde bir erzişmen kişiyen. Ordada gene bir neççe söz danişarik. Hemi sen qebl eyliyen hemi qılbe-i âlem qebl eyliye. Didi biz cume günü inşallah size konağik. Cume günü vede verdileyo, geldileyo, Şah İsmail sorıştı. Dayısınna geyra öbürlerinden

sorişti, neme didiler? Didi bir xerap olmasın, qız yalvarı gele sene. Böle iltimas eyliyi. Ama deden razı ola, bu dayin fesattı. Orda diyirdi bizimki inanmıram size tuta. Siz dağda otirrik, biz bağda otirrik. Hey bu sözlerden diyirdi. Didi dayımın nefesin keserem. Meye başarı benim istegliğime el kata erz olsun eleseng bular yiğildiler penşembe günü bu eller bice çadırda selahiyet eylediler. Ki biz bu qızı burda vererek ere ya vermiyeg. O oğlanı ki bu qızı istirdi, öz işlerinne mesela eleseng emisioğlu onun neççe nefer o mecliste adamı varıdı. Olar dediler babacan billey bu bizim için ne cur olur? Didi he. Didi xelg bilmez biz dilbe xab bu qızı verdik şah oğluna. Diyerle rüşve verdile, da dağa maliyet vermiyeler. Bu bizim için bir böyük eyb olar. Erz olsun gelin bu işi biz yalan eyliyek. Getmeyeg hiç. Didi ağa bes, dövar terek vurmuyup, kök olmıyıp nemeyleyik? Dedi qılbe-i âlem bu mahalden köçer giderik o mahale. Bir on ağaç giderik kinara. Biz qız vermirik. Eger qız versen Şiraz'da diyerler qızını rüşve alıpla ya gücinen alıplar. Bu bizim başımızda ola bir kağın için eyb. Erz olsun diyerle eleseng Xace Reşid on iki min el sahebi özü bir sultan qızını gücünen aldıla erz olsun eleseng eyb olur bizim için. Didi bes, gedda biz burda kalabilmek car çekin, el amade olsun, biz bu mahalden köçek, bir on ağaç gidek ayrı mahale. Geldiler Gülzar'a dediler. Gülzarcan didi bele. Didi senne çadırıyo ve övüyü keşeng erz olsun diginen kenizlerin nökerlerin yiğıştirsınler, deden destur verip, köçek. Ey dedem vay, bes niye? Didi da. Bunin bir tene tayesi varıdı el içinde bir pirezenidi. Ama o şeytan gelderdi ondan söz örgenerdi ya. Bir bile hilebazıdı, bir bile hokkabazıdı, bir bile falgiridi, cadigerdi. Yoladı o qarın gettiler. Seslendi qeri nene, dedi bele. Didi men bir oğlannan danışmışam, dimişem gellem sene, o da diyip allam. İndi bu emmoğlum terefinnen bu el içinde şeytan var, dedemi örgedipler, benim elim onnan üzöldü. Her ne qad diyen verrem, benim teklifim nemedi? Didi bu söz mayıs der. Didi maye nemedi? Didi hamıre maye vermiyen açmaz. İndi gerek benim keşeng razı eyliyen ta açıya. Didi ne qad? Didi beş gıran gerek mene pul veren, o zaman. Didi iki gıranı burda verirem, üç gıranı da erz olsun ge Şiraz'da verirem. İki gıranı barımını, verrem. Didi kalem kuğat geti. Eger o oğlan seni istese el köçenne geler. Görüp neye göçüple? Men kallam, dağlara beletem da. Kallam iki tene oğlum var gidiple kasıplığa. Neççe günne gellenne. Biz

gellek yine karışarak el içine. Men kallamo o nameni verrem, diyerem valla qız sene gelirdi, ama dedesi de razıydı, ama emmoğlusu terefinen şeytan varıdı, olar fesatlığ eylediler erz olsun eli göçürtüler burdan. Qeziyeni diyerem. Yolladı kalem kağar gettile. Dedi;

Erz-1 halım men yazarım beyaza

Okıgınan o halimi bil benim

Köhne yaralarım getirir saza

Kalmayıp bedenimde sağmâne

Men bir sön gördüm eller yola düzüldü

Gözümün yaşı üregime süzüldü

Onna bildim ki düşman düşmalığ eyledi

Elim senden üzüldü, sitem eyledi derhaggımda el benim

Men bulut kimin dağlarda ağaram

Meğer düşmenden korğaram

Sen gelincek men yola bağaram

Ki sen geley yola bağaram. Erz olsun;

Yola bağmak eyib olmaz mene

Didi balam, didi bele. Didi çünkü sen beş qıranı vermişey, sen üş qıranı da verey men mail örgederem. Ama sen bunu nağden vermiren ki men nissiyeme kisseye düşer. Yolladılar nenesine yalvar yağar, üş qıran aldılar gettiler. Verdiler qeriye. Didi ele erz olsun indi bir söz diyerem. Oğlan eger kıyamat kopa geli ya. Didi neme diyerem? Diyerem erz olsunamı hıdmetine;

Men seni sövmüşem neççe hezardan

Yolları bağlaram gellem güzardan

Biçare güzarı salma nezerden

Eger öldüm sen alla qebrim üste gel benim

Dedi ey dedey, neney. Dedi qeri çoğ sözi yazdin. Oğlan geler. Didi xop, bu nameni men sağlaram, apararam koyaram o taşın arasına, gelenne oğlana diye o kağızdiya. O veğt gör gelir. Didi istirem bu cur eyliyen, gene gidek biz Şiraz'a çatak. Men puldar olam gene bileye pul verirem ha. Didi bilirem sen erz olsun bu oğlana kismet olay mene çoğ pul çattıray. Ağaye eziz, el köştü, ferrac varıdı. Bu eli diyerdi bu dağı tutay, o dağı tutay, o dağı tutay, o çölü tutay, orda çadır kuray, orda çadır kuray, köçenne de gelerdi görerdi, bir nefer olmaya mesela kala yerde. Hey gezerdile, görerdiler. Ğeyr hamı köçüp. Geldiler gördüler bice qeri erz olsun bice tene devesi var o deveye herc tökür. Didiler qeri ele adam var, bir ağaç iki ağaç, üç ağaç kedimne kilomet yoğdı hara neççe kilometti. Bu Hemedan dili diyer ağaçtı. Burdan mesele eleseng Tehran'a neççe ağaçtı. Bele. Didiler adam var iki ağaç, üç ağaç gidip biz on ağaç burdan ayrı oleceğik. Nemeye kalmışay? Didi benim oğlanların gidip kasıplığa, gelmiyip. Men gerek kalam, ta o iki oğlum gele. Gidip şerlerde bir beş on gün işleyele, bir loğma çörek pulı getirele, deramedimiz ki yoğtı. Bir qedri de çöreko, qezayo bazı zadlar alalar getirele, biz gellik size çatarik. Siz gidin. O yerde bu qeri bir yoskıl adamıdı emniyet vermedile. Xüdavendi âlem hiç kesi dünyada yuğardan aşağı getirmesin, xar eylesin. Xarin sözi işlemez, xarin kovrı işlemez, xarin ihtiramı işlemez. Biz bice yoskıla toy sahap demez, geç git orda otır. Ama yaninin dört tene keçisi var, ona diyer filankes sen buyur o otağa. O geçsin orda otırsın. Yoskılık bir bela şeydi ki hiç başa gelmeye. Gördüle bir yoskıl adamı bir tene devesi var, ne dövar haşem ne filan elden saldılar çığtı gitti. Şah İsmail cumeni gördü, teriğ gördüler, gördüler gelmediler. Gelen cuma tedarik gördüler, gördüler gelmediler. Obir cume, obir cume, bir ay bu teriğten güzeşt oldu. Seslendi ferrac, dedi bele. Didi benim atmı eyerle. Bir qedri dinen qeza munasıp benim için koysula xurcumun içine, bir qedrinin getginen nenemnen pul algınan getir, dök xurcunun içine, men görüm bu eller niye gelmedi? Berader atini eyerledilero, bir qedri qezayı muğteremâne erz olsun koydular xurcununa, bir qedri pul töktüler xurcununa, atı Kamer Dayı diyerdi, atıldı atın üstüneyo, çığtı biyabana. Çığtı biyabana geldi o ellerin yerini taptı. Niye mesele çadır kurmuştilar, dağ yığmıştilar, ot

yandırmıştıla. Ot yeri maiyenidi, çadır yeri maiyenidi, yeri temiz elerdiler, çadır kurardılar ama el bir tene yoğtı. Çığtı dağın üstüneyo, bağıt dağlara, indi o dağlara bir şeir diyiri;

Başı üçe karlı dağlar

Bes senin ellerin hanı

Ey süsendi sümbüllü dağlar

Bes senin ellerin hanı

Hanı xanlar, hanı beyler

Biribirinden yerler

Bidöv atlar keşeng binenler

Nazenin merdaneler hanı

Menim barımdı arım

Elden gidipti ılgarım

Gülzar kimin yarım

Bes seniy vefay hanı

Şah İsmail diyer men billem

Allah kömek olar şad olam güllem

Gidirem Gülzar'ı men her cur var görrem

Ama diyerem bes dedeye diginen vefayo, ilgariyo, kovlın hanı

Didi xop, bes men nemeyliyim da qeyidim öve görüm teklif nemedi? Böle bağanda gördü dağın eyağında, yolin kinarında bir çeşme, bir tene çadır görsenni. Didi he. Bu bir tene çadır nişin, biler bular haraya gidipler da. Geldi gördü hiç kes yoğ. Bir devedi yatıp çadırın kabağındayo, bice pirezenni. Kuru çöregi taşınan döğürü, su çiliriyo meyleler. Bu Şah İsmail ki

atı çadırın kabağında sağladı, özü de at üste. Bu qeri seslendi ki balam beferman. Çörek meylele. Bu tekebbur eylemedi. Tekebbur insanda gururdu. Çoğ büyük narahatçılıktı. Tekebbur insanın başına böyle işler getiri ki hiç başa gelmeye. Tekebbur eylemedi. Keşeng atin desteculuğunu geçitti kolnayo, miğın vurdu yereyo erz olsunamı hıdmetine geşti ottı qerinin sorfasının başıya. Bir miğdarı ondan meyleledi. Erz eyledi nenecan, didi bele. Didi men gelirdim çöle bir heççe qeza benim için koyın xurcuna, o qeza xurcunnadı. Getirem icaze verrey yiyek. Didi balam özin billey. Xurcunnan getti qezanı, sorfan aştılar gördü, beli, tevuk kızartıpla, nice keşeng ayrı xuruş, ayrı xuruş ne cur qeza. Bu oğlan yiyiri ama ele olmya, ele diyer; abde kuzevu men tişle nebam yar tuyu hanevo men migerdim külli cihan. Ele bu olmuş ola. Bedez yiyennen sonra qeri seslendi balam, didi beli. Didi dünyada rast danışıp hamından yeğdi. Neme dalyecek geziren? Dedi ey qeri nene, derd billey. Didi beh behe. On sekiz ere gitmişem. Niye? Bilmem. On sekiz ere gitmişen? Dedi beli. Bes neme? Baba mey on sekiz er olur. Sigeden, heramından, helalından. Ele on sekiz er. Didi xop, men bir söz diyem sen, narahat olmay? Didi ğer narahat olmam. Sen manenni bir böyükzadeyen, bir beyzadeyen, şahzadeyen. Sen eğilli adamay. Sen kolay söz danışmay. Didi;

Qeri nene gel bir sohbet eyliyek

Bes benim Gülzar'ım hanı

İkimiz sözüümüzü aşıkâr eyliyek

Bes benim vefalı yarım hanı

Men onin qedrini bilmişem

Dimişem gülmüşem

Men ondan sarı gelmişem

Bes bu dağların elleri hanı

Didi balam, men hegimem, devay benim elimnedi, benim elimnedi. Didi senin elindedi? Didi bele. Eli getti xurcuna, bice çenge bu puldan çığattıyo,

töktü qerinin çadırına yere. Gördü on sekiz halvar buğdanin, pulını töktü yere ya. Didi;

Balam uzak yollardan gelmişey
Senin emrin benim gözüm üste
Şikâri yitirmişey ama onı tapmağı
Menim bele bu gözüm üste

Men el gidip kallam
Seniy derdine derman ollam
O qızı aparala dünyanın o başına
Men oni senin için allam

Yaxşı veğt gelmişey. Baba qeri sağol. Ele yarışırı bileye on sekiz ere gitmişey ele yarışırı bileye. Baba sağol. Xop, qeri nene;

Men yarı bir söz bildirmedim
Kelbini sindirmedim
Men naumudlik eylemedim
Bes nece oldi Gülzar'in elleri

Didi balam;

Menim bir sözüm var inan
Pervane kimin ota dolan
Arada tapıldı şeytan, fesat
Apardıla Şiraz'a sarı

Didi xop, Şiraz ne veğt çatarlar Şiraz'a? Didi bir ay dağlarda kalarlar, dövar terek vurar, giderle. Ama bir aya on ağaç göçüpler, yirmi ağaç, otız ağaç, kırğ ağaç giderler ileri. Sen tapabilmey. Ama geley Şiraz'a, men kovl verrem at üstünde Gülzar'ı aparay yerde çatay, o qedir men hilegerem, at üstünde endirrem allam senin için. Bu pulı ki töktün yere, meni el içinde bir

böyük övli eyledin. Elin ağrıməsın. Şah İsmail'de birazce şarj olduyo, gene elini getti xurcunnan her neme varıdı, töktü yere. Didi xop, billey neme var? Belle. Didi get o taşın huze. Seherin ğer, hemişe xoş olay. Ağıbetin ğer, hemişe xoş olay inşallah. İşallah toy, eyliyen hamısı ey yâr mubarek bada işallah, mubarek bada bu sözlerden disile. El rahat köçe, mehelleyo köçe, yar geliri ordan geçe, ey yâr mubarek bad, inşallah mubarek bada. Bu diyerle bileyin için. Xüda işallah üçünüzüde biqeza eylesin işallah. Bele ağaye eziz, gitti taşı kozadıyo, gördü bir tene kağaz taşın astında var. Kağazı getti gördü Gülzar yazıptı. Kağaz Gülzar hettidir. Niye? Bu ayrı adamda bu sevat yoğtı ki, bu cur kağaz yaza. Erz olsun keşeng, getti kağaza bağıtiyo, didi qeri nene, didi bele. Didi elli defe öldürele, dirilde men Şiraz yolından qeyitmem. Didi sen Şiraz'a gel, leşker istemiri getire, bice nökerde yalince gettin gettin, pul geti, reyleri pul boyar. İşi pul düzelder. Dest-i xali nemeyliyeabilen. Ama böle gelen ki Gülzar'ın toyu olmamış ola, aparmamış ola. Dolana ne veğt toy eyliyecekler, didi valla olarin toyları, billey ne curdur? Bele. Didi olarin toyları ta gerek el erz olsunamı hıdmetine bir qedri cabıcağ ola, bir qedri erz olsun dövar terek erz olsun yiye ve olar toy eyliyeler. Hele olar toy eylemezler. Senne xop bu yol, Şiraz yolu atınan çenan tül çekmez, sen geley. Didi çeşm, qeri nenenin bar-ı barğanesini yükledi dövesinin dalınayo, didi oğlanların gelir, meni tapar. Bu benim xıtı xurdamı salgınan yola, sende get, men intızarı muntezirem seni geley, Gülzar'ını alam bileyin için. Ağaye eziz, Şah İsmail geldiyo, bir tene qaset yolladı dedesi yanına ki dedecan, el köçüp. Seniy sözünü saymayıpla, men gerek gidem seniy sözünü zinde eyliyem. Ki niye bes, kovl veriple gelele, niye gelmeyipler? İndi qızlarını vermiyeydile. Ama niye diyerle cuma günü biz gellik, gelmediler? Ya gidirem bu Şiraz yolınna öllem, ya seniy sözünü zinde eylirem, tamam-ı Şiraz'ı behem vuram, diyerem gerek dedemin perçemi burda vurula duvarlara. Dede veziri çağırdı, seslendi vezir. İş gelip böle olup. Bir tene uşağtı da. Hemi reşidti hemi basevattı, gider oğlanı da ama men nemeyliyim? Didi men bilirem sen nemeyliyen. Didi nemeyliyim? Didi beş yüz tene özünne bilen oğlan koş yanıycek. Emma diyinen her bir ağaca yüz nefer qeyitsin. Bular beş ağaç gidenne hamısı qeyide. Bu kalı tek. Tekte hüner eylemez gider Şiraz'a yirmi dörd min el

qizini getire. Qeyidi geliyo, herkes istedi allak bilesi içiyo, kedkameti sala. Gördü bu vezir de yaxşı söz didi. Şeypul, balaban, mızgan döyüldü erz olsun eleseng misli ki Şah İsmail'i yola salala. Bağtılar gördüler erz olsunamı hıdmetine, oğlanlar hazır olup, Şah İsmail'le gide yanına bir tene oğlan beş yüz oğlana beraberdi. Hamısına vezir tapşırdı, getmiyiz, her bir ağaçtan yüz nefer kalın dala yeveş yeveşo qeyidin atı koruyun vetene tene. Şah İsmail geldi nenesinin yanına, seslendi nenecan, didi bele. Didi nenecan, xop dedem giderem icaze allam ama eslikar seney. Zehmet çekmişey, mene süt vermişey, benim covrımı çekmişey, indi sen lutf ü kemal eliyen, mene o renci zehmetini helal eliyen, men erz olsun gidem hekmen de gerek gidem. Didi balam meye men senin için qız alabilmem, bihterin qız allam seni için. Meye Gülzar nemedi ağo? El qızıdı. Ondan bihter seni için allam nice de didiğin allam. Ya Allah, xoş amedi xoşım amed ki amedened hezar canı giramı fedayı her qedemed. Bele. Beferman. Sohbetimiz Şah İsmail sohbetidi. Bele. Nenesi dedi balam, koy bir neççe söz diyim senin dalincek, nenenin duvası ola oğlan dalıycek oğlan gire qalmaz. Didim;

Şah İsmail gitme qurbet eline

Hele ki gidiren Allah biliycek

Sen gidiren men kalmam evara

Alloho, Muhammedo, Ali yanıycek

Biriyle çörek ye hem tuşin olsun

Yedigin içtiğin cana nuş olsun

Erenler serveri yoldaşin olsun

Erenlerin barı burci yanıycek

Gördü bu nene bağend, çok keşeng sözler didi. Erz olsun didi balam;

Biriynen danışgınan söziyi alsı

Sen bir böyükzadeyen sene iğtiram kail olsun

Balam git cevanlığıynan işin rast olsun
Ama on iki imam duvası seni dalyecek

Men seni anayam
Derya kimin coşaram
Coşuben haddinden aşaram
Men seni sidginen koşaram

Ağalar ağası Şah-ı Merdan balam seni yanıecek

Şah İsmail gördü nene yaxşı duva eyledi. Xoşa kim senin halına ki dede nene bilesinden razı ola. Ama bazı övde bağaran, görürey oğlan oğlan dedeye karşığ eyliyi, dede oğlana karışğ eyliyi. Nene hamından çoğ karışğ eyliyi. Üş tane kargış karışp birbirine. İndi bilmirem teskir oğlannadı, teskir dededi, teskir nenede. Bular üçünden de teskir var. Niye? Dede gerek oğlanla çennan baş başa koşmya. İndi oğlan diyiri mene maşın al. Hekmen de diyiri al. Diyirem balam çeşm. Birezce qarımız ser versin çöl getsin elimize. Gideğ neğd alak. Ne nesi alak. Bu oğlanda danışmaz. Berader geldi dedesi hıdmetine erz eyledi. Ağam sağolsun inşaallah. İnşallah dedi böle amadeyen. Kilico, kalğano, çekmeyo amadeyen. Dedi erz eyledim ki, istirem gidem senin sözünü, bujutunu zinde eyliyem. Didi sen zinde eyliyen oğlanay. Ama özüyle muvazı ol bir, mene bir tene şemşir pederceddimizden yadigerlik kalıp. O şemşîrîn üstünde beş tane şeir yazılıp, onu verrem bileye. Her yerde gire kaldın, iki rukat namaz kılğınen, erz olsun o şemşîrîn üstünde yazılıp;

Ezel baştan pençe-i eba yaranı
Eyledin özüne gevare eli
Yerlen göğ varıdı adam yoğıdı
Ağ döğın eyledin evare eli

O şemşîrîn üstünde yazılıp, koyaray mühür yerine, şezde eyleren bilesine, eger bir veğt gördin, Xüda nekerden istiren şikes yiyen, şikes yeme. Gel al,

bu şemşir de seni yanın olsun. Şemşiri aldıyo, alannan sora, geldi beş yüz serkerde, hamısı desb-i sine, qılbe-i âlem, biz seni iğtiyarındayık. Şah Sefi seslendi, ey muallim. Didi bele. Didi sen evvel bir gündən uşağlığından bu oğlana sen ders vermişey. Eger benim erzimi qebul eyleren, sen eğilli kişiyey, bu oğlanla git. Menim bir övadım var. Erz eyle qurban gere di gitmiye, indi gidiri sen emri buyuriyan, çeşm. Atini zineyledi, amade eylediyo bular yanıycek. Bir ağaç gerek yüz nefer qeyide iki yüz nefer qeyitti, iki ağaç dörd yüz qeyitti. Yarım ağaç hamı qeyitti. Böle bağı gördü, baba hiç kes yoğ. Hamı eslen tozlarını da görmürü. Ama muallim, bazı yerde muallime diyerler lele. Bu lele kalıp yanınna. Seslendi lelecan, didi bele. Didi bes, bu cemiyet bes niye qeyitti? Dedem buları mene leşker vermedi? Didi bunu didey leşker verdi ama dayin fesatlığı eyledi. Didi gideriz ölüme gideriz. Yirmi dörd min elinen beş yüz nefer eleve. Hamıyı qırerleyo, Şah İsmail'i de öldüreler. O örgetti, qeyitti. Ama men çünkü senin zehmetini çekmişem, o qedir bileye ders vermişem ki hiç başa gelmez. Men üregimde gelmedi erz olsun seni koyam bu cur erz olsun tek gidey balacan. Gel burda bir danışığ eyliyek. Didi benim kitabımda bir tene şeir var. Men onı seni için diyim. Eger hal olsay, getme. Qız dünyada çoğtı. Sen her şah'in kızını istiyen gelir. Her erz olsun tacirin qını isteyen gelir. Sene kız kağet değıl. Bir qızdan sarı, Xüda nekerden özüyü ölüme verme. Yirmi dörd min elinen teref olmak, bir kelime söz değıl. Didi dayıcan sözün di ya, sözün di ya. Yirmi dörd min el kim, nemedi? Xüda bir oğlana yar ola dünya oni hiç zed eyliyebilmez. Didim;

Balam gel bir sohbet eyliyek

Menim bir erzim vardı sene

Duva eyliyem, şad olay

Ama o duvam kömek olar sene

Bizim yerde ördek olı, qaz olmaz

Bazı yerde sohbet olı, saz olmaz

Tek elde ses olmaz

Balam şahlar şahı seni yarıyacak

Men diyerem sen benim sözümü bilginen

Sözlerimin qedrini görginen

Eleseng sekiz tene nefer varı bilginen

Yirmi sekiz nefer şeytan olup bu qızı sene vermeyeler

Name yollayıplar bize.

Bes belede şahlar Şah-ı Merdan seni yarıyacak

Men diyerem sen dünyanı bilme

Gedirey tevekkul Xüda da düşmeni görme

Bir veğt nadan olup gül yime

Eğl-i kemal, fikr-i gıyal yaxşı ilmo hilm seni yarıyacak

İlminen men sene çoğ ilm vermişem. O ilminen billey nemeyle. Xurcunnan bice kısımda pul töktü bunin cebine. Didi sende xoş xoşgeldin. Da bir gülinen bahar olmaz. Xoş geldin. O da gettiyo, o beleledi gelmege bir veğt gördü, at diyeren belke suvızdı ya yorulup, özüde ele teşne oldu. Böle bağı, böle bağı, böle bağı gördü bu yan terefte bir berri biyabanna hiç ne kentti ne şerdi bir tene möhim kele uce duvar görükür. Geldi yağına gördü bir keledir, bir möhüm kapısı var, hesabı yanı erz olsun ordan bir su çığırı, kelenin içinden çeşme var, o su çığırı yolu var, keleden gelir yağıya. Didi he. Bu kişi burda kalıp çörek verip kalıp, valla koymazla kala. Men bu gece giderem ona konağ ollam. İndi pul istese verrem, pulınan konağ ollam. Kişi olsa diyerem bu gece men sene konağa. Geldi kapın çaldı. Gördü ger, xaber almadı. Ünledi, gördü xeber almadı. Kapını bir balaca tekan verdi, derzinden bağı gördü, kapının o yen terefinden taş kalanıp. Böyük böyük daşlar kalanıp kapının dalına kapı tekan yemiri. Dedi he. Eger men bir oğlan oldum, bu kapın aştum, Gülzar'ı giderem getirirem. Eger açabilmedim, men qurbet oğlanı olmamışam saf gidim diyim dede men qurbete oğlanı

olmamışam. İki rukat, suda destnamaz aldı, nemazı kıldı. O şemşiri koydu
erz olsun gözinin kabağına didi;

Alçağtan üçeye çekilip başı

Kele senden yol isterem

Çekerem kerpiçin tökülsü taşı

Kele senden yol isterem

Hemi şemşirden o yazılara bağırı hemi nemazın kelamı diyiri hemi söz
diyiri;

Men burda ecep yerde kalmışam

Kimse bilmiri ne cur giriftar olmuşam

Ey ağalar ağası men bir kapı açmağa zelil olmuşam

Kele senden yol isterem, qesir senden yol isterem

Men burda dad eylerem

Ağam Şah-ı Merdan'ı yâd eylirem

Men seni yığırım, viran eylirem

Kele senden yol isterem, qesir senden yol isterem

Men Şah İsmail'em gerek sözümü diyem

Dostı düşmeni bilem

Men seni gerek yığam

Kele senden yol isterem, qesir senden yol isterem

Tekam verenne ki kapı bir tayı getti eleye bir tayı geldi böleye. Tuttı atın
ciloğundayo geşti içeri. Gördü keşeng gül ekipler, gül var. Keşeng tertemiz
nizafet. Bes burda kim var, men bu keleni guru gurunan taşlar attım qırağa,
gelmiri diye kimni? Bu çeşmede bu kelenin vesesinde, kele ki çekilmişti
yukarı yaninnan bu taşın arasınnan bu su çığiriyo gidiri yazıya. Bir heççe ki

tegalle vurdu. Terledi, istedi o sudan bir heççe üzü gözün serin eyliye. Böle bağanda gördü suda bir esk göstenni da bu kimni? Böle bağı, böle bağanna gördü dutebeqede bir tene qız oturıp mâh-ı munavver, hurşud-ı xâver, Yusufi kenhendeden meğbuter bihterin cuvanezen, nece cuvanezen. Ama dudağı dudağı üstünden tekan yemiri. Bir tane kârgâh-ı bağfendegi koyıp dizinin üstüne ona meşguldu. Heç danışmıra. Didi xop, bes bölede bu qız eger dili var, niye danışmırı eger dili yoğ, bes nemeye orda durup bağır? Heggidir men bunu danıştıram. İndi diyiri;

Qesirde eyleşen gözel

Mege senin dilin yoğtu

Her yanınen müşk-i ember

Meye ağı ziyne telin yoğtu

Men seni görmemişem baştan, tanımıram

Men seni tanımıram baştan

Göz götürmek olmiri o gözden o kelem keşten

Yağın ayrı düşmüşen yoldaştan

Teken kimsenen yoğtu

Bu qız bağıryo, hiç dinmedi. Didi;

Men sözümü beyan eylerem sen biley

Laki değılen dilin açıla güley

Men konağam benim qedrimi biley

Gözel meye dilin yoğtu

Her ne billey mene eyle

Sözüyne edep eyle

Men Şah İsmail'em sene konağam mene xoş geldin eyle

Meye şîrîn dilin yoĝtu

Qız üzün dolandırdı öleyeyo, hiç danışmadı. Didi xop, bazı adam görreyn cehri bir şumal olar, bazı adam görreyn cehri beş şumal olar. Adam var o qedir cehri olar ki eslen o cehri başa gelmez ha. Heggidir men bir şeir de diyem. Didi;

Baglarsın bir sanan vursun

Qeyider göle gelmez

Bir gözelden ilgar iste

Eĝli olsa dile gelmez

Aĝaçlar getirsin hezer

Senin nazın benim baĝrım ezer

Eĝl-i şuru olan güzel

Yâr söver ama teşahbüs olmaz

Men seni bildim

Cemalini gördüm

Ama eĝliye bir söz getirdim

Mege senin eĝlin yoĝtu

Bu qız qeyitti gene baĝtıyo, gene danışmadı. Didi;

Bazı cuvanezen işin biler

Bazı divanedir baĝar güler

Eĝl-i şuru fehm-i kelamı olan güzel

Oĝlan söver pula gelmez

Sen yanı meni bice xaro, zelilo, şikârvan bilirey.

Men Şah İsmail'em bura gelmişem

Senin qedrini bilmişem

Sene bir eziz konağ gelmişem

Peziraliğ istemirem bes senin iğlağ, edebin hanı

Gördü gene danışmadı. Didi xop, erenler diyiri üçü neççe sözü tekrar eyle, ısrar eyle da veğtte geçip, günde batırı men daha hara gidirem. Xurcunumda qeza var, suyun keşeng kenarı. Burda bu gece istirahahat eylerem, seher erte giderem da. Birde diyim görüm neme diyer? Seslendi;

Bir sözüm var gel qebul eyle

Danışmay, dilleşmey, qız niye gülmey

Eger bir sir sözün var, mene beyan eyle

Danışmay, dilleşmey, qız niye gülmey

Bu qız gördü, bu oğlan elden salmırı, seslendi cevan, didi bele. Didi, men seni görmemişem, tanımamışam, övüme gelmemişey, övüne gelmemişem. Men burda bir bikes qızem, benim yetti kardaşım var, get Suudi heyberinen cenge. Men istirem seniynen danışam selah degil, selah degil. Dilim var ha, eğlim var ha bilirem. Diye;

Sağ elinle cam eyler

Xüda şükrü müdam eyler

Sen izzetin tamam eyler

Her kimseni konağınını

Sen konağay, ehteremin vacipti. Qedemin benim gözüm üstte.

Menim sene bir iltimasım var

Men ayrı düşmüşem

Eger derdim bilsen üregimde yaram var

Men ayrı düşmüşem

Didi xop, ayrı düşmüşey, didi bele. Didi xop, nem olup ayru düşmüşen? Diyiri;

Keşeng kuşlar geşt eylerle hevada

Balaların bes eylerler levada

Yetti tene kardaşım var bir muddetti devada

Ne hali ne sorağ muntezir olmışam

Didi, derdin ele budur? Didi bele. Didi;

Men özüm oraya getirirem

Ordan sene bir muştuluğ getirirem

Ya öllem ya yetti kardaşini dirilderem

Açılmaz gül üzün, qız niye gülmey

Peri dedi, indi kulak ver. Peri diyer;

O günleri göreydim

Elim döşümde hıdmetinde dureydim

Şîrîn canımı sene qurban diyeydim

Danışaram, dilleşerem, seniynen güllem

Didi he, bunu da alabillem, onu da alabillem. Hele arvad oldu iki. Görek nice olur. Heye erz olsun didi;

Men Şah İsmail'em elim üzmem damandan

Geçerem merd oğlan yolundan başınnan candan

Bir metleb allam ağam Şah-ı Merdan'dan

Danışmay, dilleşmey, qız niye gülmey

Didi indi güllem. O pilleden bele, bele, bele dolan gel bu yuğarıya. Şah İsmail gördü yetti tane atın yeri ama yerleri dolu dele. Atın xerci var. Atı bağladı birineyo, geldi yuğarı. Geldi yuğarıyo, qız durdı iki tene şam pişirdi. İki mecmeyi. Bir mecmeyi getti, koydu bu oğlan yanına, bir mecmeyi apardı, koydu o otağa. Şah İsmail dedi, xop, bes niye o mecmeyi ora apardin? Didi mene selah degil, men seniynen bir mecmeyide qeza yiyek. Didi niye? Didi biz namahremik. Eger vucud-ı giryet tesif vari men sene at

verrem o vucud-ı tesibiye benimle bazı sözler danışma. Niye? Men burda bikesem, sen istiye her neme mene eyliyen, men bir zad eyliyebilmem ama haiş elerem bileye, sene and verirem o vucud-ı gıryetine, o kese ki iğrar eyleren ona benimle bazı sözler danışma. Didi Peri, didi bele. Didi;

Qebul eyle geldim men seni taptım

Ama meni bifayda bilme

Tesubu gıryetten çoğ varımını

Meni nakeso, nadano, eğl-i kem görme

Men bilirem sen burda kimsenen yoğtu

Ruzigar sene bağıtı

Elan men her neme eliyem eyliyebillem bir kesin yoğtu

Ama tesibo, gıryeto, örzey-i merifet vardı menne

Men şahzadeyem çöllere gezerem

Düşmen bağırı ezerem

Sen her neme desen men dözerem

Hekmen sende de bir söz vardı

Kardaşaların bir be bir mene diginen

Menim qedrimi bilginen

Kardaşların gelmeginen muntazır olgınan

Meye men biçareyem

Qız getti mecmeyini gettiyo, qezasını düzdü bu mecmeyineyo, şirbet çekimnin bular meylediler. Meyleyenden sonra didi xop, oğlan indi yidiğin içtiğin nuşi canin ve başinden geçtiğin qeziyeni tarif eyle. Neber olup yolın düşüp bura? Didi valla, çoğ korğmıyan oğlandı, ele korğmıyan korğmıyan

üç arvadı aldı. Ama adam var övünde yalandan diyebilmez bice sige eyliyeceğim. Kırğ gün övde hurafadı. Yalandan ha, gerçek olsa, dadı bidad. Didi bice tene el qızı sövmüşem, Şiraz'da. Gedirem Şiraz'a. Onı inşallah alamı getirem. Didi Şiraz sene meye qız verer. Olar çoğ geliple duvarınan, cemiyyetinen bizim bu kelemizin yanından geçiple giderle. Erz olsun eleseng yaxşı yerlere yaxşı dağlara, o terefe felan dağlara geçiple görmüşek. Olarin gücünden felek gelebilmez. Niye istiren özün ölüme veren? Dedi öyle zaddan korğma ya. Öle zadin korğın eyleme. Erz olsunamı hıdmetine, dur benim yerim sal. Men dincelim, men erte gidecegem. Durdı geldi yerin saldı, erz olsunamı hıdmetine xop, bu yer salma bir curdu ki bazı gece adam arvadınan sözü ola, görreyn yorganı getiri bu başınnan atar yere. Yat durmadin. Yat. Ama Abbas'ta bir şeir var, diyiri;

Mayilem ağızda kala

Yar gele göynüm ala

Abbas yerin Gülgez sala

Yatar ömür tazelenir

He. Bazı mövge bir yer salala, bazı mövga bir cur yer sala. Bu da iki curedir. Biri acığınan yorganı şark atar ora. Diyer durmadin yat. Ama bazi keşeng edebınan, yerin salar yastığın düzelde mizan eyliyer. Diyer yorulmuşay, dur erz olsun uyuglagınan. Peri Xanım ta didi ki, Şiraz'da benim bir tene isteklim var, arvadda heç zad eylemiyen bilesine diyen siğeliyeceğim. Eleseng bice hencer vurdin bu üregine. Bu durdı yorganı gettiyo, bu cur attı yere. Didi dur, yat. Şah İsmail çünkü and işti, bi dunu ğıyanet, bi donu ğıyalet, bi donu şeytan sözü, bir coru ayrı fikirler. Xatircem yeri düzettiyo, uyukladıyo. Sifide vurdu, durdı nemazını kıldıyo. Bi donu ki kapın çala diye Peri men gidirem, didi gidem bunun otağının kapısını çalam. Bu fikr eyler diyer ya istiri gele benim yanıma. Bu ayrı ğıyal eyler. Bu benim için olar bir mektunluğ. Endi aşağı, atı zini belgin amade eylediyo, özü de kilico, kalğano, hermeyo, libaso hamısını giydiyo erz olsun düştü yola. Bir qedri getti. Fikr eyledi dedi men hara gidirem? Hara gidirim men? Ne bunun kardaşlarının yerin bilirem men, ne cengin bilirem ne bilirem kimiyle duva eylirler bu bir. Birde bu diyer;

Merd kişiden zahıl olar neççe zad

Dünen Qerip nağılında dedim.

Gerdişi dünyaya men kalmışam mat

Bir kilicti, bir arvaddı, bir at

Her üçünün itibarı yoğtı

Bu bir veğt benim başıma kağar. Diyer sen geldin benim kelemde yattın, eruzun olmadın gele men. Bir zad eyliyen. Qeyidim diyim oruzam vardı ya, bir veğt meni biorze hesap eylemiyen. Hemi bunu diyem hemi kardaşların adresini alam. Peri durdı, gördü oğlanın ati yoğtu. Yerde bikardı. Penceren açtı, gördü iraq yoldan oğlan gidiri ama qeyidip, geliri. Ottı penceredeye, oğlan geldi pencerenin durdı, aşağısınna, didi cevan, didi bele. Didi men durdım senin için sovane düzeltem, bes ne gettin? Didi qezam var xurcunumda, yidim bir qedir. Bes niye qeyittin, bes niye? Didi valla qeyittim, benim sana bir iki üş sipariş varımını. O siparişleri diyem. Erz olsun sen biley, men bioğruze oğlan değılem. İndi Peri diyir evvel. Diyiri;

Yolda gelen keşeng oğlan

Neme var üregiyne seniy

Öz yolunna hegiget cevan

Neme var üregiyne seniy

Giden bu yola zilletey

Men başıma minnetey

Yağın sen bu yola nabeletey

Neme var üreginde seniy

Didi valla indi icaze ver üregimi diyim. Didi;

Sena diyim Peri Xanım

Söz vardı göynümde benim

Alım alım derdin alım

Bir hekayet var göynümde benim

Bizim yerde qırmiğal olmaz

Sizin yerde sohbet-i saz olmaz

Mesele men bunu dimem ha ama istirem o esli sözü diyem. Diyiri;

Bir buse versen mene kan olmaz

Men bunu dimem. Diyem;

Bice sene hegiget sözüm var

Onı disem kan olmaz

Da buseni dimem ama hemkarlar hamısı cd'de, naverde, mecliste diyer;

Bir maş versen kan olmaz

Bir buse versen kan olmaz

Bir öpüş versen kan olmaz

Buları diyerler. Didi;

Oğlan danışma nemberbud

Get hercayi tap onun dameni tut

Ben hercayi değılem.

O didigin söze zeğnevud

Ne vardı üregiyne senin

Şah İsmail'e hirse getti. Didi, indi qulak ver cevabını diyim;

Mene bu sözü deme

Men sıkılmışem, tesubu giryetime

Feh-i şuru eğlime

Men büyükzadeyem. Men bu sözlerle narahat olmam. Sen zenan xelğiyen eğlin kesmir bu sözü diyiren.

Men meye naveledem yol azaram

Eger hirsim gele sen keseley

Min tene senin kimin yolu bozaram

Bir veğt gellem erz olsun keleyi bozaram

Yani kele sözü değil ha, diyi gellem mesele hamı iş getirrem başıya. Ama âşıklar ona diyer ama men gelley keleyi yığırem.

Bu vardi göynümde benim

Qız gördü oğlan çoğ hirsinen danıştı. Ervad cemaate merki bar. Didi gelemeye bedbeğliğe meye her iş geldi başıma getire. Koy men eğilli söz diyim bu oğlana. Seslendi oğlan, didi he. Didi benim sene bir balaca erzim var. Gereg qebul eyliyen. Erz olsun;

Menim sözüm az olmaz

Men birkesem yolum qazılmaz

Meni seniyem benim pelgarım bozulmaz

Neme var üreğiyne seniy

Gördü geyr, qız indi aşağı pilleye. Didi valla sözün rastı, men kardaşların yerine belet degilem. Atlarında bilmirem. İndi men senden soruşuram, sen mene cevap diginen. Didi;

Yolda gelen yolçu oğlan

Elan bir söz diyerem sene

Öz yolunda hegigeto, merifet oğlan

Men indi bir erzi selam eylerem sene

Eseddi, Ekberdi, Hesendi, Hüseyin

Heyderdi, Sefterdi küçüğü Kember

Buların adı sanını

Beyan eylerem sene

Didim;

Gözel gel bir sohbet eyliyek
Bu yolu rast diginen mene
Kimiynen ceng eylirler
O düşmeni marifçiliğ eyle mene

Didi;

Menim kardaşlarım gidip qurbette kalıp
Özlerini derd-i sere salıp
Cuvidi heyberiyen ceng olup
Bu sözleri diyerem sene

Didi;

Men özümü bildirrem
O düşmenin gözünün yaşını sildirrem
Ya öllem ya düşmeni öldürrem
Şad eylerem seni, men bundan sarı gelmişem

Didi xop;

Sen gitmişey mende qurban ollam canana
Şikes göynüm bu cebre dayana
Mende seni tapşırırım ağalar ağası Şah-ı Merdan'a
İndi her neme var erz olsun yanıycek

Kağazın yazdıyo, üzügün koydu kağazın içineyo, pencereden saldı geldi aşağı. Şah İsmail keşeng erz olsun kağazı getti koydu cibineyo, düştü yola. Düştü yola çünkü Kemer Dayı dil bilirdi bir cur telim vermiştile dil bilirdi, bu didi gördü ger, bu hiç derbend olmur. Gedip üç ağaç, gelip üç ağaç, gene gedir üç ağaç. Hiç bir ele eylemiyir bir diqqene meni erz olsun istirahatlığ eyliyem ele menzuru budu yol kesem. Bice dene kiçini bu cur göyde sağladıyo, askadı. Mesela biz at şolağ oldu, diyerik çolağ bazı yerde diyerdi

askadı. Yanı kiçi çolağ oldu. Her cur eyledi gördü yol gitmiri. Endi aşığı,
keşeng elin çekti üzüne, üzün dayadı üzüne, elin çekti bedenine. Didi;

Sene diyirim Kemer Dayı

Aş giderik bu yolları

Alım alım derdin alım

Kes giderik bu dağları

Men diyerem sen qulağ as

Götür kedemiy kedemiy as

Arpayı eylerem kırğ tas

Aş giderik bu yolları

Tas bir zeman varıdı, mistenidi. Hemi ölçüydü bir batman buğday tutardı
hemi aparardıla hamama erz olsun xezenede su tökerdile başlarına. O veğt
bazı de dostın başına iki su tökerdi, öbürü derdi, baba issi suyu töketme.
Hamam suyunan dost tuturay. Bu söz bu xelğ içinde Hemedan'da var. Biri
birine danışanda diyirler sen hamam suyunan dost tuturay. Bele bunu
diyenne erz olsun;

Men diyerem sen qulağ as

Götür kedemin kedemin bas

Arpayı eylerem kırğ tas, yiyebilsen

Aş giderik bu yolları

Harabam sözün aynaram

Hirsımdan dağı dallaram

Men seni gümüştän, kızıldan nallaram

Aş giderik bu yolları

Ey Kamer Dayı olma naşı

Tanigine yârı yoldaşı

Şah İsmail'in eziz kardaşı

Aş giderik bu yolları

Ta kardaş adı gelenne Kemer Dayı eyeğin koydu yere erz olsun keşeng murettep atıldı, atin üstüneyo, Şah İsmail rikap çekti. Rikap çekti qız bu edresi yazmıştı. O adresinen kamilen çığtı bir dağın üstüne. Gördü şer dağın eyağında iradıta düşüp, ama o yen terefte ortalığte bir su var. O yen terefte bir ötte leşker var ama bu yen terefte altı nefer tirannaslığ eylile, oğ atılla. Bu qız demişti yetti neferdi, ama burda altı nefer. Didi ya bir tene telafet veriple ya biri kalıp menzilde qeza düzelde hekmen bir cur olup. Şah İsmail ki dağın üstünde at üstünde görenne tamam el ayağları dağıldı. Didiler bu at istiye erz olsun bu oğlan istiye bize düşman gele biz heç veğt erz olsun biz başarabilmek eleseng ve bu oğlanı cevap verek. Bu oğlan bizim hamımızı öldürü. Altımızı da öldüre. Yiğiştiler bir yere perçemi sifit tuttılar ellerine ki ey cevan biz seniynen düşmen değilik. Şah İsmail gördü ğeyr, bular bir heççe korđtılar, yiğildıla bir yene. O dağın kellesinnen orda ben eyledi şeir dimege;

Menim erzim qebul eyle ey yetti kardaşlar

Gelmişem ceng eyliyem burada beyler

Çekem kılıcı, dökem kanı

Feth eyliyem murada beyler

Men derin derin dergâhlara dolmuşam

Uzağ yollari yeğin görmüşem

Meni bir nefer yallıyan yollıyıp buraya gelmişem

Gelmişem feth eyliyem murada beyler

Çağırram men o Şah-ı Merdan'ı

Düşmene vermez amanı
Elan viran eylerem hududı dumanı
Gelmişem ceng etmişem burada beyler

Adım Şah İsmail'di ağzım olmaz acı
Men vermem bacı xeracı
Sizin bacız mene de bacı

Onin hıdmetinnen gelmişem, onin adresiyne gelmişem burda ceng
eyliyem men

Bunu diyenne, bular desb-i sine Şah İsmail'e ihtiram eylediler. Temam bir
yerli kollarını saldıla boynuna keşeng ha yandan böle sen bizi yâd
eylemişey. Didi valla geldim, gördüm sizin kelenizde gece kalam. Ama veli
gördüm bice qız xelgidi, bikesti hiç kesi yoğ erz olsun eleseng indi
gelmişem inşallah sizi burda nicat verem, erz solsun işallah gidek. Didi xop,
erz olsun.

Xop, ağayan icazesiyne sohbetimiz hassas yerde kalıp. Şah İsmail'in nağılı
bir yere çatıp ki gelip o qızın yetti tene kardaşını Cuvudı Heyberi'nen
cengnen nicat verer. Çatıp yetti kardaşlara sözüme orda bağiydi. Erz
eylerem huzuri hıdmetinize umudavaram ki inşallah murudu pesendinizde
kerer tutsun. Xüdavend hemişe şadlıg versin, hemişe şado, muvaffak olıyız.
Bu üç tene cevan gelip İran'a lutf eyliyipler bizden mesele sohbeti eleseng
destan bizde elimizden geldiğicek işallah buların vucudlarına nökerçilik
eyleyirik, sizde ki bu navere bağarız, hamıyıza nökerçilik eyleriz duva
eylerik, hemişe şado, muvaffak olıyız ve caniz selamet olsun inşallah.
Heyderî Mehmedî hemişe duagıdı. Bele kucağladılar ki kardaş, indi
nemyliyek? Didi biliyen nemliyek? Didi bele. Didi siz gidin menzili
cemaver eyliyin. Men bu Cuudi heyberini greg temam kelesini yığam, erz
olsun bu şerini yığam, dönderem İslam dinine. Perçem-i İslam'ı diyem vurur
duvarlara. Bu ola Müselman. Men ondan sarı gelmişem. Sizi aparam işallah
siz de xoş olıyız. Baba tek bir ağ eyleyebilmen, biz de gelek, didi yoğ, men

tek değilem. Mene Şah-ı Merdan, şîr-i yezdan nengeri zemini asuman mene kömekti. Men bu meydandan koręmam. Siz gedin, o kardaşiniz niye getirmemişik? Didi valla bir heççe cengde bedeni zehmi görüp, indi da bedeni zehmi. Başabilmiri dolana. İndi kalıp çadırda da bilmirik Allah eceli da öle ya kala. Didi xop gidin ondan da bir cur eylerik. Şemşiri çektiyo, Allaho, Muhammedo, Eli yâd eyledi. Düştü leşkerin içine. İndi burda br şeiri diyiri Hezreti Eli vucudu mubarekinden, diyiri;

Ha çağırram ya Şah-ı Merdan

Dünyalar dadına çatan sen oldin

Sene getirrem indi eman

Bikesler kömeğine çatan sen oldin

Üregimin vardı nevası

Senin kömegine çoğtu hevası

Ey on bir imamın ağası

Eliyel Murteza sen oldin

Sen her yerde nurunan kalay

Binave biçarenin dadına çatay

Kember'i özüne qulam salay

Yanı fettaşa Kember ona mövla sen oldin

Eleseng senin üzünde var nurınan ember

Seni istiyeni ne qussası var

Şah İsmail diyer ey damadı peygamber

Damadı peygamber layığ vardı sen oldiy

Berader yıǒtı budu buǒaneni kurdu mescid-i memberi. Ele adını revac eyledi, din-i İslam, din-i Muhammed ve din-i Mselmanlıǒ o Şerde revac oldu, mescidsar oldu, perçem-i islam vuruldu, keşeng olardan fursatı aldıyo, geldi yetti kardaşların menziline. Baǒtı gördü bu Kember çoǒ zehmi var. Buna gelebilir ne at üste durabilir ne bunu aparmaǒ olur. Fikr eyledi, didi xop, emn gelmişem bu qıza dimişem, yetti kardaşını men getirirem. Bu yetti kardaşın altısını aparam birini aparmayam eleseng bir qeza yiyiren ne dadı var ne tuzu var ne pişip. Heç zada sap olmaz, lezzedi olmaz. Kolların çimiyledi. Bice iki rukat nemazı Şur eyledi. Dedesi veren Şemşiri koydu gözünün kabaǒına, dedi;

Gece gündüz fikr eylerem

Ya Eli senden meded

Vucudiya Şükr eylerem

Ya Eli senden meded

Hamı kes senin kedrini bildi

Fuǒara seni vefayı gördü

Hamı sene ihtiram eyleyip Şazde kıldı

Ya Eli senden meded

Sen Eli'yey derdlerin dermanı

Tanıdın dünyada hansı insanı

Yaxşı işler grdin, yaxşı keslerin elinden tuttin

Leqebin Şah-ı Merdan'ı, ya Şah-ı Merdan senden meded

Zülfigar Şeniye geldi

Fatıma adiya geldi

Behiştin kilidi Eli'ye geldi

O dünya bu dünya ey ağa senden meded

Bildiğin mene bildirme

Gözümün yaşını sildirme

Şah İsmail'i ğicalet eyliyip burda incitme

Men senden kömek istirem ya Eli senden meded

Erz olsun ağalar ağası Kember de şefa verip, yetti tene kardaş o ki barğane tutabilerdi dünya malınnan barğane tuttularo, yola salalar getireler. Yolda dediler xop, bir nefer bir nefere yaxşılık eyledi. Gereg o nemeyliye, o da yaxşılık eyliye da. Ama yaxşılık eylemedi, yamanlığ da eylemiye. Bu kişi bize yaxşılık eyledi. Düşman elinden nicat verdi. Kardaşımıza ağası şefa verdi. Biz bunu ne cur razı eyliyek? Didiler ki bu sirveti burdan barğane tutmuşık, aparırık buna elava veririk. Bunu hamısını öz sehemimize çığatmak. Buna elava veririk. Erz olsun didiler ne cur elava veririk? Didi tümene iki ğıran böllük kaldığını özümüz böllük. Bu böyük kardaş hiç danışmırdı. Didiler bes sen niye danışray? Didi billey bu oğlan nemeye gelip? Didi bele. didi gelip, keleye görüp, orda bir tene qız var âşığ olup o qıza. Bizim bacımıza. Hekmen diyip, gelip men seni alıp. Layığı da var diye. Qız diyip valla benim yetti tene kardaşım cengnedi. Oları gelmeye, men kimseye gitmem. Bu oğlan qebug eyleyibo, geldi bizi nicat verdiyo, biz giderik bu qızı verrik bu oğlana hiç koymak gide. Ollik sekkiz kardaş. Ollik evvel eşair memleket. Etrafı çaparık, getiririk bu keledede xoşlık eylerik. Didiler xop. Bes emmoğlumuz da, emmoğlanları varıdı elbegiydi, çöldeydi, elbegiydi. O qızı vereceğdiler ona, didiler bir ikimiz gidek, biz Cuyud-ı heyberi'nin cenginden evvel Xüda bir tene cevan vesile oldu, nijat taptık geldik. Da bizden nagıran olmagınan, biz cengden gelmişik. O da dedi xop bular gelipler, men gene mümküni gideler bir ayrı yerde mesele çapmağa. Ayrı cedeni bağlayalar. Elan ki övdedile men elçi yolluyım emim qızının sözünü danışılayo, toyumu eyliyim indi bular her yere gideler gitsinler. Da bular gidenne men buları hardan tapım? O da neççe nefer elbegi xurcunları doldurdılar, qezaynano bir qedri pul töktüleyo, geldile. Erz

olsun buların görümüne. Xop, gece ottila danıştıla bu yannan o yannan sohbet, emma bu kardaşlar didi, siz nemeye gelmişiz? Didi biz emioğlu terefindan xas digaro, elçi gelmişik. İnni burda danışağ, bağışluğun, şirbahasın hamısını danışak, inşallah bir neççe günne toyunu tutak. Qız böyük kardaşı çağırdı yazıya. Didi kardaş, didi bele. Didi men yetim qızem, iğtiyar özümnü. Men başlıgımı özüm danışeçegem. Siz heggiz yoğ, benim şirbahamı danışiz. Men özüm gellem orda, erz olsun otağa bir tene perde çekin, siz o yanna olin, men perdenin dalinne. Orda diyerem ağayan, siz benim emmoğlum terefinden gelmişiz. Men sizde bir xas digar, yanı xaxenem bir başlığ isterem. İndi verebildiz, gellem. Ama verebilmesiz eslen men eslan hiç kese gitmem ki kardaşım ola. Didiler xop, danışgınan her ne qad istedin verrik? Didi yazın. Didi valla biz sevat yoğımız ki didi bice konağ var, ona diyin yazar. Şah İsmail'e didiler, kardaş konağay burda, didi bele. Didi bu Peri Xanım her neme dedi, sen onı yazgınen. İndi adağlın verirler özgeye, özi de suret tutay. Didi buyrin men yazaram. Dediler xop, Peri Xanım diginen. Didi;

Xoş gelmişiz ey eziz konağlar

Evvel vucudı giriyeto, qarini yazın

Menim gözüm yoğ dünya malınna

Bu cevanı merifeto, iğlağo, edebini yazın

Didiler barik Allah böle ğıyal eyledile emmoğsunun terif eyliri. Didile barik Allah, emmoğlunu sen böle haney. Xop, gerek toyda da dövar ola, düğ ola, yağ ola. Dedi;

Kırğ tane deve isterim yanında köşek

Deve balasına el köççek diyer.

Kırğ tane deve isterim yanında köşşek

Eleseng kırğ tane cevan istirem biz onların sözünü bilek

Min tene kölgede beslenen erkek şişek

Onin düğüstüynen yağını yazın

Şah İsmail dedi, benim dedem şahtı, bunu hardan verebilir. Yaxşı bular geldiler bu qızı almam.

Kırğ tane deve isterim yanında köşşek

kırğ tene keniz isterem olarla şad ollak gülek

Min tene kölgede beslenen şişek

Bizim davarımız tamam gün kabağındadı. Buları hardan getirek? Da özlerini incitmediler. Didiler konağacan da indik biz gelmişik. Peri da sözün var, dedi bele, sözüm var;

Bir otağ isterem divar şuşeli

Gülleri açıla terbe nöşeli

Çar hauz ola taşı mermeri

Onin ördeginen, qazını sohbetinen, sazını yazın

Gördü bu dağda bulari haçek yer otağı var, haçak öyle zindeganlığı var. Neber eyliyek? Didi baba de gelmişik. Koy yazsıya. Şah İsmail dedi benim dedem şahtı bu otağ yoğtu. Xop, Perican sözün var. Didi bele. Didi;

Bir otağ isterem cennet otağı

İçinde gezdire camı dolana savı

Kırkğ ağaç eni uzunu

Dolanan bağı oni meyvesiyenen, boğanıynan, sebz-i semeylinen oni ziynetini yazın

Didi baba bizim hardan kırğ ağaç bağıımız var. Meye kırğ ağaçta bağı olır. Xop ama yazınan. Didi;

Bir otağ istirem hurma çöpünden

Tiro perdesi turna telinden

Men bir tene cevan sövmişem kişmir elinden

Şah İsmail ağı dedesi kişmir ehliydi. Erz olsun eleseng;

Bir oğlan sövmişem kişmir elinden

Onı vucudo, giryeto adı sanın yazın

Didiler ha, da yazma. Da yazma şor oldu. Da yazma. Nece? Bu ayrı adama gidip. Kişmir ele bilmirik haradır? Ordan bir tene oğlan olmaya ola bu konağ olmuş ola. Bu konağı gören da bizim elbegimize gelmez. Durin çıgak gidek. Durdılayo, ya Eli senden meded, Xüda hafız eyledi gittile. Hele bildiğe hiç sorak olmuyıp, bilmiyim geliple ya gelmeyiple. Gettile. Toy dolannı Şah İsmail adına. Gece kaldı, seher seslendi kardaşlar, didi beli. Didi indi icazeye murağeslik. Didi xara? Didi men Şiraz'a gideceğem. Men Şiraz'da bir tene xatırha isteklim var, men Şiraz'a gideceğem. Erz olsun eleseng siz ele feqet qeyidenne eger Şiraz'da fetheyledim, qeyidenne gelecegem buraya. Didiler Şiraz yolına beletey? Didi bele. O yolu ki gelmişem, erz olsun Şiraz yolu ora degil meye? Dedi oradı ama gidenne iki olar. Biri bağlıdı, yağınını. Ama biri uzağtı, azaddı biqezaydı, bibeladı. Yolin tutan yoğtu. Ama yağın yolu bice nefer gelip niğap salıp üzüne kimse tanımır. Qızdı, oğlanını, eşairdi, kaferdi, Müselman'ı. Her bezirgân gidip soyıp bilesini, her oğlan gidip soyup bilesini. Üreği yanmıyanı da öldürürü. Sen gidey heyifey. Bu yol gitme. Dedi hardadı? Didi gidek ta duraha çatak ta diyek hansı yolu azaddı, hansı yol bağlıdı. Geldile durağa, didiler kardaş buradı. Bu yol ki görüren gidiri dest-i rast bu azaddı. Ama bir heççe uzağtı. Gidek gerek neççe şehri dolanak, dolanak ta giden Şiraz'a. Ama bu dest-i çep erz olsun bağlıdı. Bura giden burda bir tene eşair gelip, üzünne nikap var, bilinmiri kaferdi, Müselman'nı, oğlanını, qızdı, nekaradı, ne şikilded. Didi ele bu bağlını giderem. Didi niye? Didi benim atım var, men her yolu gidebilmem. Ama beke biname, biçaranın atı olmadı, bu yağın yolla gide. Bes o nemeylesin? Eger giderem öldüm ölenler tayı, kaldım ki bu yolu gerg men azad eyliyem. Böyük kardaş didi kardaş, otir yere. Hemi bir dincelek hemi seniynen bir sohbet eyliyek. Ottılar yereyo, didi xop sohbet nemedi? Didi;

Menim erzımı qebul eyle ey vafalı cevan

Bu yola gitmemağ gerek

Celladdı gidenin kanını tökürü

Nazenin kanı tökmemeğ gerek

Didi nice? Ağa böle reşiddi. Bele. Didi;

Minenne oğabi görenler rehş

Sehminden titreşer dağ-1 daş-1 erş

Eger olay burzı fehremezo zöhrabı can beğreş

Kardaş bu yol xaternaktı gitmemeğ gerek

Şah İsmail diyiri mene diyiriz. Bele. Didi;

Gelin selah eyliyim size yetti kardaşlar

Men bu beladan korğmam

Giderem canımı da azad eylerem ya ölem ya kalam

Kardaş men böle zadlardan korğmamak gerek

Çağırram ağamı çata dadıma

Siz yetik değıliz benim halıma

Xüda nicat verip yetiştı kullaç koluma

Men bu beladan korğmıram gerek

Didi ey kardaş, söze getginen cehr eyleme. Güc var gücden efseldi. Koy bir söz de diyim bileye;

Bu binsaf düşmannı gideni öldürü

Başın keser, kanın töker, özünü bildiri

İnsafı yoğtur, senin teki nazenin cevanı öldürü

Kardaş bu belaya gitmemeğ gerek

Didi;

Meni hem şaham, hem elim var, hemı danışmağa dilim var

O birehmni ama benim rehmin var

Men giderem bu yolu

Bu yoldan qeyitmeğ gerek

Meye nece ola, bir nefer bir yolu bağlaya. Didi kardaş güçlüdü da. Giden gücünü çatabilmiri. Elleşebilmiri, vurur yere öldürürü, yağına gidene tirannaslıq Eyliri, oğ atırı. Kardaş biz yetikek, kamilen kamilen bilirik. Bu yol xeternaktı. Didi;

Meni getirmeyin amana

Men onin elif kettini döndürrem kemana beli bükerem

Men Şah İsmail'em umud ollam ağama Şah-ı Merdan'a

Düşmen meydanından qeyitmem gerek

O kaferdi, Müselman değil eger Müselman olsa gelip yol bağlamaz. Kaferde işi başa getmez. Ayrı neğilde var, diyiri;

Eyri yük menzile çatmaz

Balam nadan olma

Bir de diyiri;

Kesinne didem zarar kuna rayı rast

Rayı rast berazeyı Xüda as

Men bu ceden giderem, o veğt sorağ gele bileyize ki. Men bu bir nefer ile ne cur başa çıkmışam. Heç bidonu korğı. Bidonı tersileriz, görüştüyo, el verdi kardaşlara. Didi benim muntezirim olin, bu qızı kimseye vermiyez, didiler yoğ. Erz olsun eleseng Xüda hafız eylediyo, didile bizde duva eylerik belke gidey feth eyliyen. O veğt bu yolu bağlayan kimidi? İki tene bacıydıla, qızdıla. Erz olsunamı hıdmetine eleseng bular istirle vere iki tene kardaşa buları. Bir velayette. Reşid qızdıla. Gece oğlani, qız oğlan bağladıla, libası aldıla giydile, üzüne nikap saldılayo. Bir tene at barlarıydı. İkisi de minni. Biri geldi Şiraz yolın tuttu, biri geldi Irağ yolın tuttu. Üzlerine nikap saldıyo, o zemende biname, biçare adam vardı iki tene devesi vardı. Oniynen giderdi qasıplığa, gücünden gelmirdi. Ya şemşîrînen ya oğınan biçare eylirdiyo, her nemesi vardı elinde aldı. Bir keşeng çadır kurmuştu, bir suyun qırağında basefa. Dügünü bename, biçareden almıştı. Tökmüştü bir zerfe, koymuştu ocağ üstünede pişe. Ama getmişti şikâr tapa, bir tene vura. Gete onin etiynen o düğünü yiye. Şah İsmail çattı gördü hiç kes yoğ. Ele bir tene

basefa çadırdıyo. Keşeng ecep uyuğlamalı. Ecep yatmalı. Hiç kes yoğ. Bular yalandan diyirdile. Bes hanı burda kimse var, hanı? Bu yana bağı, o yana bağı, o yana bağı. Bular hemi Erep diyirdile, hemi Kere Berzengi diyirdile. Gördü bu Kere Berzengi diyirdile, Erep diyirle, hiç kes her ne gözü işliri hiç kes görmürü. Atı bırağı çerangarlığayo, bu yer salmıştı, girdi yer içineyo, bir heççe dincele. Uyxusu apardı. Uyxusu apardı bu Erep Kere Berzengi qeyitti. Gördü bu çadırı yanınna bir tene at ejderha kimin otı böle biçiriyoy, yiyiri. Bu Ereb'in atini görenne böle kişnedi ki böle Ereb'in bedeni titredi. Xüdayar bu kimni? Hanı hiç kes ki yoğ? Bu atin sahibı görenne kimni Xüdayar? Geldi yağına gördü bir tene cevan şumşa şekkesi kimin belgi çinar tamamı por eslihe kilic, kalğan, şemşir erz olsunamı hıdmetine belinne. Böle istirahat uyuxlu ki neme diyim? Gözü düştü bu cevana. Çünkü kızıdı da. Didi bunu ayıldım, görüm meni alar, meni begener, benimle dost olı ya düşman olı. Şemşiri bunin bu kiçinin astınnan burdan işare eyledi, bir qedri zedeledi. Höl, Şah İsmail duranna ki şemşiri çekti üstüne, bu da şemşiri çekti verdi şemşir ağzına ama Şah İsmail'in şemşiri bir şemşiridi ki ele evvel defede onı sindirdi. Şemiri sinni. Sinni seslendi oğlan, hardan gelmişey, hara gidirey? Didi gidirem Şiraz'a. Burdan niye geldin? Didi geldim seni edep eyliyem. Didi meni. Didi he. Didi gör, nene nice helal süt, dedey helal çörek vermişti bileye, geldin, gördin men yoğam çığaydın gideydin da. İndi burda meye sağ giderey sen? Didi xop, sağ gitmem ne sağ giderem. Sen nemeyen ki men burdan nasağ gidem. Men püfleyem sen ölley. Ta ağesi şemşireyo, kilic, kalğana. Didi hele acem, getirek neharı yiyek. Bedez nehar, bedbeğliğ var başına. İştiba eylemişen. Men bu yola geleni sağ koymamışam gide. Didi olar bendey Xüda'ymış, biname, biçareymiş. Gücin çatıp. Ama men ğer. Menle laf eyleme. Men kırğ tene seniye teki bu çörek, yumuşak çöreği nice loğma eylerle, kırğ tene seniye teki loğma eylerem, koyaram ağzıma. Didi xop, ele nehar yerine biline. Biname, biçareni her neme camı, kaşığı, mecmeyisi, gelip ordan geçe aparırımış zadlığa. Elinden almış tökmüştü oraya. Durdı getti, iki tene mecmeyi gettiyo. Erz olsun o düğü ki pişirmişti hemi günüz ye hemi gece ye. Kardaş bir qedri töktü düğüye, mecmeyiyeyo, bir qedri özüninkine ama bu Şah İsmail'in mecmeyine elevadan töktü. Özün ki o qat değildi. Bene eylediler

yimege hey bu dugunu bulğurdu yekke loğma edirdi bu cur koyurdu ağzına gücinen çiğnirdi otırdı yanı ki men böle qeza yiyerem. Ama Şah İsmail hiç emniyet vermedi, şair diyiri;

Esle menzade eslin yitirmez

Bedesil baş menzile yetirmez

Kütü degil ter şamama getirmez

Qöy soğıkte heyva olmaz nar olmaz

Nicabet varıdı. Ele o cur edebinen, o cur ki loğma ağzı kettinde her yerde yerdi, ele o cur necibane, edebane düğünü yediyo o anı çekmedi Peri erz olsun düğünü tükettiyo, mecmeyeni attı geldi Şah İsmail'in yanına. Şah İsmail böle keşeng murettep, edebinen düğünü yediyo, didi bes mecmeyini niye attin? Didi bes nemeyliyem? Didi mecmeyini atmazlar, bizim velayetimizde resim değil. Mecmeyini atmazlar. Didi bes, nemeylerler? Didi bu cur eylerler. İlişti mecmeyinin bu yannan o yannan Allaho, Muhammed, Eli'ni yâd eyledi tekan verenne mecmeyini iki tik eyledi. Birini attı ırağın bu yanına, birini attı bu yanına. Didi biz bu cur eylerik. Erep dedi ey dedem çığtı. Bu hekmen benim cemalım keşeng cuvanezendi. Hele men cemalımı göstertmiyim, görüm bu cengde ne curdur? Bular durdıla iliştiler birbirinin kemeri zencirinnen erz olsun Erep süserdi elli kadem, Şah İsmail süserdi heştat kadem ama gördü bu gücü kemdi ama zireyni. Çoğ zireyni. İhtiyad eyledi. Didi ele olmaya buraya yereyo şemşiri soğa boğazıma. Elin bırağtı. Didi Erep elim bırağ. Didi niye? Didi biz Müselman'ik namaz killik. Gün erte oldu benim namazimin veğti oldı. Sen istirahatlığ eyle, men gidim o su qırağında namazımı kilim. Didi yağın yoruldu, didim her vur hesap eylerik yine. Men namazımı koymam veğti geçe. Geldi çeşmenin qırağında destanamazın aldı. Nemazin kildi. O erz olsun o şeir ki o, şemşîrîn üstüne yazuldu. Oni diyiri;

Evveli baştan pencu eba yaranda

Eyledi özüne gevhare Eli

Yerinen göğ varıdı adam yoğıdı

Ağ döğ eyledi evare Eli

Bu şemşîrîn üstünde yazılmıştı. Bele;

Kim gördü adu sanuyu Xüdavendi âlem

Nurunan hılk eyledi senin cemalıyu

Terif eylerem seni rehm u muravveti ruzigaruyu

Seney her bir yerde rehmi muruvvetin kanı

Erep gördü, bu ne qat diyer Ellahu Ekber subhanella. Didi he, yoruluyu çatannı koyaram kışımın yastıya. Diyerem cemalım aşikâr eylerem. Diyerem ya meni al, ya başın keserem. Bele. Erz olsun;

Şahlar şahı seney men istirem

Her yerde leng kalay seslerem

Üregimde mubarrek adı beslerem

Beslenmeyende Şah-ı Merdan seney

Men qurbanam ruzigârı halına

Ama yetik olmırı düşmeni iğtiyarına

Ey ağalar ağası yetişginen Şah-ı Merdan'ın dadına

Men sene şahlar şahı Şah-ı Merdan diyerem

Men Şah İsmail'em dermende kalmam

Düşmen sözüne men eblağ olmam

Seni ya öldürrem ya öldürreyn metel olmam

Menim kesim var Şah-ı Merdan'a

Bunu diyenne ki erz olsun durdı geldi. Ama maiyen oldu ki bunun gücünün üstüne bir güc geldi. Eyağı istiri geçe torpağın içine. Bular tuttılar birbirinin kemeri zencirinnen Erep dedi xop, bu birbirini sürüklemek hansımız? Didi sen. Didi niye? Didi benim ağam fırsatı verirdi kafire. Özü sora her neme

eylerdi, eylerdi. Menne fırsat verirem sene kollarımı da sallam yanıma. Hiç tekan yimem. İndi sen mene her neme eyliyeceğen eyle ya. Dedi ey can ola, çeşm. Elişti kemeri zencirinnen helleledi ki bunu tekan vere, gördü burnundan kan geldi, gözünden kan geldi, ağzından kan geldi. Birağtı. Dedi oğlan meydan seniyni. Didi meydan benimni. Bele. Diyenne Şah İsmail ilişti kemeri zencirineyo, koydu kellesin üstünden bele vurdu yere ki bu mükem kemer bağlamıştı belinden, bu kırıldı. Kıranna libasları par oldu, bu iki tane döşünden kal yetmiş mizanıdılar. Oralar aşikâr oldular, bu iki tene emceği aşikâr oldu. Şah İsmail narahat oldu, getti qırağta ottı. Bu gördü durabilmiri bu oğlanla danışa bir gücünen, özünü sürükledi, geldi bu oğlanın yanına. Dedi bes, sen fetheyledin. Bes niye narahatay? Didi herkes bile meni qıner. Diyer Şah İsmail gider bir qızınan elleşir. Sen qızımışen, yol bağlamışen. Qızımışem gör ne qat rutbemi gücüm varımış ki bice memleketin yolın bağlamıştım. Xop, indi nemeyleyik? Didi;

Menim erzim budur sen qebul eyle

Tut elimden qoza yuğarı meni

Birehm idin incittin meni

Tut elimnen qoza yuğarı meni

Men istiyem bu cur kallam

Ama zelil ollam

Qebul eylesen anaya keniz ollam

Tut elimden qoza yuğarı meni

Men çoğ ürekler dağladım

Bu yolu gücünen bağladım

Özümü burda bir kahraman sağladım

Tut elimden qoza yuğarı meni

Men gözelem ama bir qızem

Xelgin ağzında sözem

Nikabın bendin açtı cemalda Yusuf-ı Züleyha, Leyli Mecnun'e
hemserem

Tut elimden qoza yuğarı meni

Bağtı üzünü açtı. Şah İsmail gördü, ey dedey nenedey. Keşenglikte Peri ile Gülzar buna keniz ola. El verdiye ona qozadı yuğarıyo erz olsunamı hıdmetine keşeng bedez ki qozadı yuğarı bu qız, didi xop. İndi nemeyley, sen hara gidiren? Didi men giderdim Şiraz'a. Dedi gerek meni de aparay. Dedi ağı seni men ne cur aparam? Eger nikabı üzüynen götürey, diyerler Şah İsmail bir nefer gelip hiç bilinmiri adamnı, veşidi, qızdı, oğlanı neme diyerler. Nikabu üzünden götüreler bağarlar cemaliye görerler, bir reşid oğlan, bir bavefa oğlan bir tene qızı özüynen dolandırır. Bu benim için olar bir eyb. Sene hele bu cur ki kalmışan, burda kal men gidim Şiraz'a gelim men seni aparrım. Didi aparma, bilirdi ki bu yol gidir karşılı o yola bu belet değil bu yola. Bunu geçti çadırına keşeng ayrı libas giydi, ayrı kilic, kalğan bağladı, nikabını ayrı nikap. Atını zini belgini rengini bir cur dolandırdı. O yola ki beletidi bu oğlan geleceğidi ordan gide, geldi orda dayanıyo, şemşîrini koydu bu yola. Şah İsmail çoğ zehmetinen bu yolu tükketi. Geldi düştü Şiraz'ın yolına, dağ çekilip keşkeşanı feleğe ama eyağı yolda da. Gördü bir tene şemşir uzadı bu yola. Kedim resmidi şemşiri uzattıla yola, ya gereydi ona cevap verey ya gereydi erz olsun olmazdı eyağlıyan geçey. Hiç olmazdı eyağlıyan geçen. Ya gerek erz olsun eleseng onu sahabıynan elleşey ya öldürey ya öley olmazdı o şemşir eyağlıya. Durdu ordayo, didi xop, bu şemşîrîn sahibı var da. Hekmen meni görürü, men onı görmürem. Seslendi;

Ey şemşîrîn sahibi men taze bedbeğliğten kurtulmuşam, kaşmışam

Gel şemşîrîn götür, meni derd-i sere salma

Gördü daşın arasınna bir nefer seslenirni. Oğlan atıyo, libasıyo her nemey var, soyun, koy orayo özün lüğü büreğne her yere gidirey gid. Didi yoğ

menim işim değil. Özünü bir aşikâr eyle. Görem sen hardayan? Çıııtı dağın üstüne. Şah İsmail Kamer Dayı'nı tekam verdi dağın döşüne. Didi;

Uzağ yollardan gelmişey
Gelme öldürrem seni
Yağın bu yolu xeternak bilmemişey
Gelme öldürrem seni

Didi;

Men uzalığ yollardan gelmişem
Gel göreğ meydan kimiyni
Belki seni özüme yoldaş bilmişem
Gel aşıağı göreğ meydan kimiyni

Didi men, didi he. Didi;

Men celladem, celladem, yolları bağlaram
Menem diyen oğlanı ciğerini dağlaram
Ama üregim yanar ağlaram
Ecep gelmişey bu yolları tutmuşay
Erz olsun niye gelmişey bu yola

Bunu diyenne Şah İsmail didi ne;

Sen bir nefer nadanay
Eğlin yoğtu kemeğil insanay
Bir heççe reşidliğin var
Diyirey sen Rüstem-i Dasıtanay
Gel aşıağı göreğ meydan kimiyni

Didi;

Oğlan kilici çekerem, tökerem kanı
Sen bilmirey men kilic çekerem, tökerem kanı

Rehm eylemem öldürrem her nice insanı

Heyifliğin gelsin öziye, azad bilme meydanı

Ecep bu yola gelmişey

Şah İsmail didi;

Men kiliç çekmem sene bildirrem

Göz yaşını sildirrem

Eger geley aşağı valla seni öldürrem

Gel aşağı görek meydan kimiyni

Birden ki bu Kamer Dayı'yla bice tene eleseng kamçı vurdu, al aşa kimin bu at, geldi buna teref. Dedi ey dedem vay. Bu çatanna meni öldürü. Az kaldı yakalan çata, nikabı özünden gettiyo, gördü Erep'ti. Baba Erep, Xüda qarimi olsun, burda nemeyliren? Didi çünkü meni aparmadin, istedim bilen ki men bu yollara beletem. Sen belet değilen. Didi xop, da ge gidek. Da gelmişen, ge gidek. Geldiyo nikabı saldı üzüneyo, şemşîrîn göttüyo, geldiler Şiraz'a. Geldiler Şiraz'a, Şiraz'ın kinarında, gördüle bir tene çeşmedi. Keşeng su gidiri, ama çoğ yaxşı sudu. Zulal, içmeli, serin. Şehrin qız, gelini, gelip zerfinen ordan doldururla, aparala. Erz olsun durdula, qırağta bağtıla. Gelen qız gelinle, kabın doldırdı bikar. Feqet bağtılar bu iki nefere. Şah İsmail'in cevanlığına onun üzünde nikap varıdı, dediler bes o üzünü o cur eyleyip niye? Hardaydı ki o qeri Şah İsmail'e kovl vermişti, gel. O bir tuluğ çiyinde geldi su apara. Gördü kırğ elli tene qız durup, iki nefer qırağta olara temaşa eyliri. Çatanna hamısını dannadı. Çünkü aşlari alatirdi, rengleri boyağ, fesatin biriydi. Hamı korğardı bilesinden. Temam qızlar çığtiler gittiler, didi balam, didi bele. Didi gelin yağına görüm, geldiler yağına. Bağtı Şah İsmail'e o'dı, o değil, o'dı, o değil. Koy bir söz diyim. Didi balam, dedi bele. Didi dünyada diyim bileyize, her neme özün istedi xelğide iste, özüye istemedin xelği isteme. Ağe xelgin qız, gelini gelip su doldura, nemeye durmuşuz ırağta temaşe eyliriz? Şah İsmail dedi, ey nene, didi bele. Didi toğın eyleme, tohmet eyleme. Bizim hem atımız suvızdı, hem özümüz suvızık. İstedik durduk bu qızler gide bura helvet ola, biz de orda bir kaşık su içek. Hem özümüz hem atmızı suvarak. Çoğtan yol gellik bu bir. İkinci

şehrizden ne hal xaber? Didi valla kendimizde bir tene mühim toy istirler tutala. Hele danışığı, hele tedarikti. Mühim toydu. On iki min el, on iki min elin qızını istiri ala, danışala erz olsun toy ola. Siz de veğtinde gelmişiz, toya temaşa eliyiz. Didi toya koyarlar, biz temaşa eliyek? Didi bele. Didi xop qeri nene, didi bele. Didi her neme keyfin çeker, biz sene pul verrik. Bize bice menzil verey. Da benim menzirim munasıptı. Bir yoğlı övüdü. Siz maiyenni siz bir neferiz ki erz olsun böyükzadeyiz, yaxşı cevanız, yaxşı zindeganlığ eylemişik. Ama benim yoskıl övümde neber olıp? Didi pul verrem, giderey hamı zadı alay. Ah gel verim. Elin saldı xurcunnan, bice çenge pul, töktü qerinin çadiringin köşesine, qeri didi he. Olmaya bu özü olmuş ola. Didi cevan didi he, men çün qeriyem, kocalmışam ama cevanlığımda toylarda diyerdim. İndi de istirem sene bir keşeng şeir diyem. Didi qeri nene şeir desen ki lap eleseng benim nenemey. Didi;

Uzağ yolların konağı xoş gelmişey

Ey keşeng gözellerin bağı lutf eylemişey

Gelmişen Şiraz'a müşkilin di, bikes edemin gemini yi

Meni özüye kamxar bil, ecep moğasinde gelmişey

Gülzar yollara bağırı

Üregın ota yağırı

Herkes diyiri kinare atrı

Olmya Gülzar'dan sarı gelmişey

Men qeri nenyem

Kırğ tane reng boyaram kimse bilmez

Menim hilemi kimse görmez sen ğıyal eylemişey

Menzil verrem ama kimse bilmez ecep yere gelmişey

Bilirem senin elin var

Hemi merifet hemi sevat hemi dilin var

Mene elceblen qeri diyerler, ipek qeri diyerler

Gözüm üste yeri var, gelin gidek

Kardaş tuluğın doldurdıyo, bularda atı mimlediler, tuttılar ciloğundano, qeri nene övü şehrin kinarınnaynı. Erz olsun geçtiler qerinin övüneyo, qarıye pul verdile, gittiler bu atin, bir heççe qezası cemancağal getti koydu. Ta otırak danışak. Geldile gelennen sora ottıla, seslendi xop, qeri nene, didi bele. Didi o nikaplı kişini danışırma o bir heççe cehr adamnı. Onı danışırma koy yatsın. Didi ele uyuğluyu orda uyuğluyu ele. Xop sen benim gözüme aşına gelirey. Men diyerey, seni görmüşem. Erz eyledi nenecan ele mende seni görmüşem. Özin dimişey, gel Şiraz'a ama mağıl gel. Men bu xurcunu doldurmuşam pulinen getirmişem. Dedi da Gülzar'ı aldın. Heç qussasını yeme. Hele ne kebin kesilip, hele ne sige okunup hele danışığtı. Ama bu qızı bizim resmimizdi, toya neççe gün kalan, bir deveni bezerler, bu gelini bir elli tene koğum kapısından geçirirler. Olar her biri bir tene enam verer o geline. İndi seni eyer hüneriy olsa, o qızı at üstinnen ilişen kolunnan çekey terkine götürey, kaçay. Valla cenginen olmaz. Toyda yoğ hele olmıyıp, hele konağ gelmiyip, kemi beş min nefer buraya cemiyyet gelecek. Didi bes xop, bir kağız yazım, apar ver o Gülzar'a o da amade olsun, menne amade olım. Yaz. Didi;

Qeri nene gel bir sohbət eliyek

Gülzar'ıma diginen, yârin gelipti

Eger gizlin sözüümüz var onu aşikâr eyliyek

Get Gülzar'ıma diginen xaxenin gelipti

Sen gidirey menne billem

Şad olıp güllem

Gülzar'dan cevap alan teklifimi görrem

Get diginen Şah İsmail gelipti

Men derya kimin açaram

Sel kimin çoşaram

Salah budu götürüp kaçaram

Erz olsun ecep veğtinde gelmişem

Bunu diyenne erz olsunamı hıdmetine qeri nene kağazı aldıyo, geldi Gülzar'ın menziline. Gördü bele erz olsun sabah bir tene döve getirip bezeyiple, Gülzar'ın kapısında döve yatıp, ama ezayı bedeni parçaydiyo, ziynettiyo. Getiriple Gülzar beğene diye bu at yaxşıdı. Men bunıynan koğum, kardaş övünü gezerem. Erz olsun qeri geşti içeriyo, gördü hele ne toy var hiç xeber yoğ, ama çalırda oynırla. Keşeng daire çalırda, siz dairen biz daire diyerik, mümküni siz kaval diyeriz. Erz olsun onu çalırda, oynırla. Şah İsmail'denne o yaylığı ki vermişti bilesine, o yaylığı da qeri getirmişti. Birden qeri narahat oldu, istedi ağlaya. Didi qeri, niye istirey ağlayan? Didi toy olanna bedenem olik. Didi niye? Didi buları ki bu cur oynırlar biz bu oyunu xelg pesend eylemez. Bize gülerle, didi bes neme? Didi men her can kocalmışam, ama seni toyuna greg oynıyam. Oynayam oynamağı da xelge örgedem. Didi xop, çalin qeri nene hesreti var benim toyumda oynaya. Kardaş bular dambıla dımmo dambıla dımmo, qeri birden burdan yaylığı çektiyo, tuttu elinne. Erz olsun hemi şeir diyiri, hemi destmalı oynatırı.

Sene diyim Gülzar Xanım

Bildiğin bilginen

Alım alım derdim alım

İsteklin gelip şad olup gülgünen

Sen sözüyi bilmişey

Şad olup gülmüşey

Bu yaylığı kime vermişey

Sahıp yaylığ gelip

Elan men diyerem, güllem, görrem

Bu çöppünü, bu halayı, bu qızlere görrem

Seniy toyuna o qed çepik ederem ta öllem

Balam toyunu keşeng bilmişem

Bilirem emmoğluya gitmey

Emmoğlin sözüne bitmey, bilirem

İlgarı vermişey Şah İsmail'e bunu sindirmey

Ecip mövgesinne ecep veğtinde sen Gülzar işiyi bilmişey

Qeri nenenin sözünü hiç eyleme

Nazenin ömrün puç eyleme

Götürüp seni kaçecek

Kaçmağı eyb eyleme

Diyem mesele bir oğlan qızı, göttü kaştı. Helali hemseriyini da. Ecep bu sözü bilmişey. Didi qeri nene, didi he. Didi bu oğlan özünü aşikâr eylemiye, didi niye? Didi çünkü diyiple xelđe. Diyiple erz olsun eleseng bir nefer şahzade erz olsun bu qızı istedi, bu Gülzar'ı istedi. Emma eleseng elbegi vermedi qızı. Emma o oğlanın hemi özüne hemi dedesine oldu kine. Ne bade koşım çeke erz olsun gele. Siz burda otirin buların bir celeseleri var, orda diyirle ne qeder konağımız olup, ne qad düğü isterik, ne qad yağ isterik, ne qad dövar isterik öldüreg. Men bir gidim oraya bir güllah idim. Qeri durduyo geldi ora. Didiler he. Bu qeri çoğ toy yola salıp, bu bizden çoğ biler. Yel verin qeri getirsin, otirsın, qeri getirsin otırsın. Qeri geldi ottı. Seslendi qeri nene, didi bele. Didi sen bilirey biz yirmi dörd min elin

sahıbyık. Ama xop, yirmi dörd min, ondan biri, yirminde biri gelmez ki toya. Ama hiç olmasa gene min nefer benim konağım olur. Min neferde onin konağı olur. Biz iki min nefer hiç olmaya tedarikin göre. Bu ne qad düğü sen çoğ toylar yola salmışan. Ne qad olup? Didi siz hele o belanı başa çikin. Didi neme belası? Didi gettim çeşmeden su getirem iki nefer geldi çeşmeden atın suvara su apara. Tuluğ bağlamıştı atın terkinde. Didim kimiz? Didiler biz erz olsun biz leşkeriz. Yetti min leşker-i xunxarı cellad dağın dalında çadır kurmuşik. Gelmişik bir nefer burda var elbegi benamı Xace Reşid onıynan biz ceng eyliyeceğik. İndi diyeren get di bilelerine. İndi men oları o cur görmüşem, kalmışam qussaya. Ağı siz bu toyu ne cur eyleriz? Elan düşman gelip dağı tutup. Siz ne cur eyleriz? Didi biz bu qızı öv be öv gezdireceğik. Hele toya dörd beş gün kalıp. Ele dolannırı birden müstakim aparar salar kardaşinin övüneyo, ceng eylerik. İndi ya kırilek tükenek ya ölek tükenek biz ceng eylerik. Didi xop. Bu qız ele bu cur sedi sera ele ele kuru kuru ele gele seni övüne. Didi bes nemeyliyek? Didi men iki nefer konağım var, nale bular çalıp diyenniler. Erz olsun bu dövenin kabağicek, hekmen cemiyette dalıcek geliri da. Bular çalarla, diyerle bu qızın toy hesretliğı üreginde kalmaz. Didi mey başarala diyerle, didi beh beh. Böle başarala ki neme diyim. Kardaş bu Şah İsmail'e bir munasip bir örtük giydirdi, ama qerer oldu. Bu qızı göttüle, kaştıla, gidele o çeşme başınna otırala getmeyele. Bu qeri bu kerarı koydu. Didi men bunu dedesine Kur'an'ın ve şemşîrînen men getirem çeşme başına. Kardaş bir tene onnan bunnan bir tene kaval ele gettiyo iki tene. Birini Erep çala, birini Şah İsmail çala. Kardaş Şah İsmail bir tene uzuni etek, Erep'te köynek giydi. Kilico, kalğano, herbeyo, libas tamam kaldı astında. Erep'te hemintor, erz olsun bir tene köynek qeri tikti. O Erep'le giyerle eyağın üzün, tamam erz olsun bu esli hamı kalar. Bele. Geldile didile seher qeri o çalanlara diginen gelsile. Şah İsmail dairen gettiyo, bu Erep'te dairen gettiyo, Erep dedi neber çala? Didi men elimde tutu Xüda, sennen meniynen, elinle bu cur vurabilmedin, hey bu cu, bu cur danay dananay danay bu cur diginen, diliyenne diginen, bular oynasıla, germ olsıla. Bu yendan da qeri atları getiriri o damadin övünün dalınna erz olsun sağlırı. Erz olsun kardaş bular didiler şeir başarmıyız. Didiler niye, başaririk. Erep diyi valla men bizzad

bilmem nemedim. Sen de da. Kardaş dayranı çaldıyo, didi indi şeirin de diginen. Didi;

Ey Şiraz gözelleri gelmişiz temaşaya

Mubarek olsun

Danişin şîrîn sözleri Gülzar'ın

Toyu mubarek olsun

Men gelmişem billem

Şad olup güllem

Sizin için şeir billem

Diyerem mubarek olsun

Şîrîn dillerinen

Müşk ü ember tellerinen

Gülzar geliri ellerinen

Gider beht övüne

Beğt övü mubarek olsun, mubarek olsun bu Erep'te örgendi o da didi mubarek olsun orda mubarek, bevarek olsu bir zad başarmırdı diye. Xelg diyer bem bem diyiren, didi hele bizimki bu curdur, bem bem de bir möğamnı. Kardaş gettile, birden qeri atı vermişti iki nefer sağlamıştı da, birden erz olsunamı hıdmetine geldi Şah İsmail'e didi atlar bu heyetin dalında amadedi ya bice şeir diginen Gülzar'a, Gülzar amade olsun. Orda diyiri;

Gelin yerişi şad olar

Ecep yerişi var senin

Üregi xoşal olar

Ecep cemalin var senin

Şîrîn dili var keşeng telleri
Emberceden geçer ince belleri
Döğriye yığılıp ince qızleri
Ecep öz eliynen elin var

Men billem yol açaram
Derya kimin coşaram
Xüda nicat verse götürüp kaçaram
Seniynen bu metlebe hesretin var

Men Şah İsmail'em vetenden gelmişem
Burda indi daireci olmuşam

Nemeyliyem çare yoğ.

Erz olsun sene bir mubarekbad koşmuşam

Ecep mögesiynen bilmişey

Gülzar amade oldu atin üstünne, dövenin üstünne. Ele geldi dövenin bu kinar iki tene xurcun koymışlar ki bu güzel düşmeye. Birden dediler xop, da bu rice biz kerer eylemişik çalak. İndi gidek ayrı vesaet getirek, ayrı destgah getirek oniyinan çalak. Didi bes, biz burda durmuşız. Bir veğt gördüler iki tene atlı ejderha kimin geçti meğluğun içine atları kovdılar xelğ çekti, qırağa, aramcek Gülzar'ın elişti kolınnan getti atin terkinayo ya Eli senden meded. Geldiler o çeşmenin başına. Dedesine xeber verdile, iki tene atlı çalanımışla, diyenimişle ama Erep könek giymişmişle qızı götürüp kaçıpla. Didile bu yastığ, bu qeri şastınnadı, bu biliri bu ceryan nemedi? Yolladı qerini getti, dedi qeri dedi he. Didi bu ceryanı sen pestalamışay, bular kimdile? Didi bular kimdile? Didi bular o adamdıla ki sultan-ı memleket. Xop seni konağ eyledi, gedeydi övüne. Diyerdin qızımı vermirem, men elan

sene qız vermirem bağışla. Oruc istiyiydin. Olar yetti gün sene tedarik gördüle, sen getmedin. İndi geçey dağın o üzüne kurşunu görey üreğın çatlar ha. Bir bile leşker getiriple, senin qızın çeşme başınna du get getir. Gelip meye qızı apara. Didi bes nemeyyen gelim? Didi bir tene Kur'an tutgınan eliye, bir tene iti şemşir. Diyinen Şah İsmail ya bu şemşirînen boynumu vur ya icaze verginen bu qızı aparım, sigesini okuyak keşeng cahı celal ilen kardaşım nagıranı olar olsu. Ordan bu qızı öz elimnen verim, götür git. Kur'an'ı qebul eyler. Didi bele. Ele o demese men qebul eyletirim. Geldiler erz olsunamı hıdmetine Kur'an'ı elinne şemşiri elinne qız da qırağta oturmıştu, Şah İsmail'nen Erep bu yanna. Düştü eyağına, erz olsun bir nefer elbegi, elinnen öptü, üzünnen öptü. Didi men gunahkaram, men muassirem, men eylemişem her neme eylememiş men eylemişem. Ama vale ya bu şemşir benim boynumu vur ya Kur'an xatırına qızı ver, aparım erz olsunamı hıdmetine keşeng âlim getirim sigesini okusu, erz olsun helalı, zulal, kulfetin çek atin terkine ya bir tene at verrem, yaxşı at verrem bileye ya o da atı minsin. Kedemin benim gözüm üstte. Didi o qızını di götür. Men qız aparmaya gelmemişem ki gelmişem feqet niye dedemin sözünü çığnedi. Sultan-ı memleketin sözünü, yetti gün biz senen biz tedarik tuttık. Bir surfe tedariki gördük ki şahane ama sen gelmedin. Dedi teskir mendedir da. Herkes istedi danışa cevabını verirem. Diyerem men bu qızı ele orda gitmişem çölerin nicar eylemişem orda vermişem bu qızı sigan okumuşam, orda vermişem ama demişem gel velayetten apar. Geldiler kardaş övü bezedile, dimeğliğe xerco, toyo, temaşaya ağını gettile, herden dedile baba qızı verme özgeye didi yoğ, ele orda qızı vermişem. Xop, tuttu Gülzar'ın kolından övden çığada, xop her cur var, veten şirînni da. Gülzar bir heççe narahat oldu, didi balam neye narahat olay? Didi dede;

Dindirme meni kelbim çoğtu

Men vetenden ayrı düştüm

Da orda meni tanıyan yoğtu

Koğum, kardaştan men ayrı düştüm

Gam-1 qussam çoğ olar

Ah-1 zarım onı alar

Kim mene qemxar olar

Men vetenimden ayrı düştüm

Men vetenden ayru düştüm gelmeli

Koğum, kardaş eli, tayfanı görmeli

Eleseng Şah İsmail'in qedrini bilmeli

Men keşeng vetenden ayrı düştüm

Anam helal eyle emek vermişey

Menim qedrimi bilmişey

Men gitmişem, gedirem da meni harda görmüşen

Bikes canımı ayru düştüm

Men Gülzar'am ruzigarın xarıyam

Emma şansı iğbalin iğtiyarıyam

İndi Şah İsmail'in helâlı zulal kovlı Xüda yarıyam

Ey millet ema qurbetten, vetenden, anadan atadan ayrı düşmüşem

Hamını ağlattıyo, eveze gülmege özüde ağladıyo, hamı ağladı. Xop, erz olsun xelğ kınadı babaya, ağlamayın da xop. Gerçek diyiri da. Ya nesibo ya kismet. Bu bir de meni göre. Ama elde giderem ora icare eylerem, gene giderem qızımı görrem. Bele. Bir tane at gettile, yeherledile. Keşeng yaxşı at ve bir qedri pul töktüler xurcuna, atin terkine. Yaxşı qeza koydula atin terkine erz olsunamı hıdmetine ve Şah İsmailo xoşalı, xoşbeğt Şiraz'dan yola saldıla. Şiraz'dan yola saldıla Erep dedi ha yana gidek. Bele.

Xop, baicazeyi hozarı muhterem, Xüdavendi âlem hemişe şadlıĝo, hemişe selametlik versin bileyize. Xop, huzuru hıdmetinize Dastan-ı Şah İsmail’i o cur ki işitmişek, o cur ki bilirdik. Zahir ebadın belke zebzo tohveyı derviş, erz eyledik huzuru hıdmetize bir miĝdari bagi kalıp.

Onu da erz eyliyek inşallah umudavaram murud-ı pesendinizde kerar tutsun, Xüdavendi âlem hemişe şadlıĝo, selametliĝo hemişe canıyızı sağ eylesin inşallah. Bende benamı Heci Heyderî Mahmudî, Meruf Âşığ Heyder Hemedan’na atmış il elbette biz atmış iki il elan ki sohbet eylirem, meclisteymişem duagıyam bileyize. Sözümüz o yerde kalıp. Şiraz’dan ki Şah İsmailo, Gülzar Xanimo o Erep adına Erebi Zengi diyardiler gelmişti yolu kesmişti. O Erep bular üçü Şiraz’dan çıktılar. Şah İsmail dedi gidek bizim velayetimize emma Erep dedi, ĝeyr. Erebi Zengi men orda neççe geceler seher eylemişem, ne ĝedir orda meĝluĝa bazı eciz adama zulm eylemişem, men iştibah eylemişem, gidek orda hemi iştibahamı tobe eyliyim hemi bir gece orda kalak ve ordan da men bir Xüda hafız eyliyim. Geldiler Ereb’in o menziline ki bilmirdiler didi Erep ordan gidip, gene o yola gidigel kesilmişti. Erep erte durup ki gidele, indi diyiri;

Men ki gidmeli oldum

Kalgınan ey vetenim

Hanıman terk etmeli oldum

Kalgınan vetenim

Men ruzigarımı bilmem

Ne cur olacak ruzigarımı bilmem

Ama men gidirem da bu yerlere gelmem

Dimeginen qedrini bilmem

Qedrini bilirem ey vetenim

Biyabanıdı men ömrüm baş eyledim

Bir tene cevanı Şah İsmail'i özümə yoldaş eyledim

Bazı mövğa qussa tuttı üregimi daş eyledim

Kalgınan ey vetenim

Biyabannı, basefadı, kalmalıdı

Âşuğo meşuğun göynünü almalıdı

Bu sohbeti burda bu vetene salmalıdı

Kalgınan benim vetenim

Men gidirem bilmirem ne olacek

Ne veğt keşeng rengim solacek

Qere berzengi diyer ölüm bir veğt benim içinde gelecek

Ama da seni görmem ey yaxşı vetenim

Bunu diyipti o vetene ordan, gece kalıpla seher geldile, o yetti kardaş menziline ki getti cengden getti bilesini. Orda erz olsun bir çeşni tuttılar, toy tuttılar, Şah İsmail'i Peri'ni verdile Şah İsmail'e. Bir çeşni tuttılar, bir toy tuttılar. Emma Şah İsmail'e dedile elan bu qızı verdik sene, xop biz icaze var bir veğt sen şahzadeyey, bir veğt icaze verren biz gelek, bu qızı görmege, konağ gelek, bir veğt yolımız düşe, bir veğt erz olsun diyek kardaşıtı da gide bacini göre, bacı kardaşı göre. Şah İsmail dedi bele, erz olsun gelebilliz. Men şeir ile diyerem, siz gelebilliz. Didi;

Erzımı qebul eyleyin yetti kardaşlar

Bizim vetenimiz yaxşı vetenni

Ey evveli bir günden yaxşı yoldaşlar

Bizim vetenimiz yaxşı vetenni

Atam vardı size hormet eyler

Üregizi şad eyler

Muşkilizi helleyler

Yaxşıdı bizim vetenimiz, çok gözeldi bizim vetenimiz

Men gidirem daha kalmam

Ayrı kimseni de almam

Adı sanımı dastana salmam

Hiç kesin kelbin sindirmem ege ola öz vetenimiz

Vetennen geçebilmem

Ayrı yerin erz olsun şerbetini içebilmem

Şah ismail diyer şîrînni bizim yerlerimiz

Ordan kinare köçebilmem

Gereg gidek görek yaxşıdı bizim vetenimiz

Bunu da o kardaşlara diyip, ordan da erz olsun Peri Xanım'ı bir tene yaxşı at verdile Peri Xanım'ı erz ol Gülzar Xanım'ı Erebo, Şah İsmail geldiler erz olsunamı hıdmetine eleseng öz şerlerine. Emma bu neççe il çekti, bu dastan bu sergüzeşte. Şah İsmail'in dedesi dünaydan getti. Bir tene ayrı sultan onun yerinde karar verdiler. Ayrı şah karar verdile. Ama dayısı diriydi. Bular geldile, gördüle dede beyinden gidip, bir tene bağ vardı bağları çoğ keşeng, orda bir tene sağtımano erz olsun eleseng kahnişin bihterin sağtıman, o bağda varıdı. Şah İsmail getmediler öz menzillerine. Gettiler bu bağ içine. Gettiler bağ içinde keşeng hesabı kağıdı ki ele misli şahlar her yerde salarla o cur bağ orda. Emma bu dayinin erz olsunamı hıdmetine üreginde bice kine kalmışıdı. Ki o qızı almamıştı, didi de algıman neneye kenizdi. Almadı üreginde kine eyledi. Boğz-ı edaved mesele bir veğt biz bir nefere kine eliye, biz ona diyerik boğz-ı edaved. Edaved yanı yamanlığı üreginde kalıp. Bu vezirdeki bunun dayısıydı, özge değildi, ama bir boğz-ı kiney-i kudret üreginde sağlamıştı. Geldi Şah İsmail'e didi, bu senin dedey yirinde bu şah

gelip, bu fiğr eyliri diyiri beke sen bunu beyinden aparrıyan, otırrayn bunun yerinne. Ama gel buna konağ olgınan, konağ olgınan bu senne bir veğt iştinab eylesin. Memlekete hıdmet eylesin. Bu hekmen seni görenne diyiri, bu erz olsun eleseng hekmen hekmen meni öldürecek. Bunu konağ eyledi nemeye, bir kinesi varıdı elan erz eylerem. Nemeye konağ eyledi? Şah İsmail siparişt eyledi o şaha ki istirem gelem hıdmetiye sene bir erzi edep, seniynen bir qedri sohbet eyliyem. Bu şahta bu vezirden soruştı, dedi xop, bu geliri benimle sohbet eliye, hekmen istiri, ya git işin dalıycek şahlığ eyleme ya diye öldürre meni ey seni dedem yerinne niye gelmişen en son nemayenliğ olmışay. Meni bir ayrı erz olsun, kine qudretinen bir söz diye. Vezir dedi ğer, men bunu getirrem işim var. Geldile, dedi xop. Şahta buna çoğ ihtiram eyledi, Şah İsmail'e. Valla men özü özümde gelmemişem, seni dedey dünyanı veda eyliyip, dünyadan gidip, memleket sahap ister, memleket kanun var memleketin. Memleket herkes her şehir memleket öz yerinne bir tene eğilli, muteber, dıcek elhamdullilah var tamam muteberdiler, tamam eğillidiler, tamam ders sahibıdıla, kemalet sahibıdıla. Gelirle olırla bir memlekete iğtiyar. Men gelmişem indi olmışam şah. Şah İsmail didi, qulağ ver, ta erz eliyim;

Qılbe âlem benim sözüm qebul eyle

Elan men huzurine konağam

Danış, dilleş benim üregimi şad eyle

Men burda konağam

İrağ yollardan gelmişem

Yaxşı yamanı bilmişem

Men özüm sene merhem bilmişem

Elan men burda konağam

Gitmedim qurbette kalam

Bu gözellerden sovay ayrı güzel alam

Men gelmemişem huzirine şah olam

Elan burda men sene konağam

Danışanda senin guftarı refterı dilin var

Sende öz mahalinde koğum, kardaş, elin var

Men burda sene hıdmet eylerem gözüm üste yerin var

Men bura konağam gelmişem

Menim adım Şah İsmail'dı, bura benim vetenimni, yerimni

Üş tene güzel getirmişem qabul-ı fiilimni

Elbette hamıynan guftaro reftaro şîrîn dimişem

Şah İsmail diyer qurban men sene konağam

Vezir didi gelin nerteğte oynıyak. Bir zaddan şert kurak, nerteğte oynıyak. Kedim oynardıla, gene deler mümkinni bezi yerde ola. Nemedan oynıyak, nemedan oynıyak? Didi senin kolin billem bağlanmaz, bağlansa da her neme ola, çekerey kırreyn. Biz senin kolini bağlamağlığınan erz olsun oynıyak. Bice kırbağ ip getirek seni bağlayak, oynıyak. Bu koliya. Görek sen bu kolını açabilley, sen gettin qurbete çoğ cefa çekmişey, çoğ kollık çekmişey, çoğ ceng eylemişey, çoğ hüner xerce vermişey. Üş tane cuvanezen getirmişey. Ama da bilmedi bu istiri, buna düşmançılığ eyliye. Geldile bu neğtehteni oynıyala, Şah İsmail bu dayısıynan nu şaha ihtiram eyledi. Ehlette otuzdı. Otuzdı, yanı o onu apara ona diyerle otuzdı. Mesele sizin velayette de güman eyleyen var bir oyun olı biri birini aparar. Diyer o ona apardı. Biz diyerek o onı otuzdı. Şah İsmail bu şahı meteferrige ki gelip şah olıptu, didesi yerinne dedesi dünyadan gidip, erz olsun ona ihtiram eyledi ele ehlette olar bunu ottılar. Bu vezir bir ebruşun tenef ki hiç kes kırabilmez, piçağ kırmez, onnan destur vermişti amade eylemişti, gettiler Şah İsmail'in erz olsun kolını bağladılar. Bağladılar her ne qat bu tekan

verdi, eleseng kolu eti kesti, ama sümükü kesmedi. Kolu açılmadı. O veğt Şah İsmail bildi ki buna düşmeçiliğ eyledile. Seher erte dedi dur, seni mindirrim ata aparım bir yerlere ki orda xoş olay. Hele benim kızımı almirdin, bilginen başına bu işler geli. Şah İsmail dedi dayıcan gel bir şeir diyim bileye, her cur olsa ciger quşeyey. Men senin erz olsun eleseng nenem seniy bacıynı. Menim sen dayımay. Her cur olsa cigeri ağlatmak olmaz. Gel bileye bir tene şeir diyim. Didi;

Deli göynüm geldi kıvame

Ama xar eyledin meni

Bel bağlamak olmaz âleme

Ama xar eyledin meni

Bilmedin halımı

Seğt eyledin ruzigarımı

Nice kildin bağladın kollaç kolumı

Sen meni xar eyledin

Üş tane güzel getirmişem, hamısı gözeldi

Elan benim bedbeğliğimi ezeldi

Dünya bilir ki yanı düşmen insana evezi ezeldi, dost değil

Men seni xar eylemişey

Men bu cefanı çekerem

Üregimde bu derd-i gamı ekerem

Elbette men bu derdi misli elef kimin biçerem

Ama benim derdim içinne sen derd eylemişey

Meni gettin amana

Elif qettimi dönderdin kemana, zelil eyledin

Menne umudvaram ağam Şah-ı Merdan'a

Meni ağama muhtaç ve ihtiyac eyledin

O meni koymaz kolım bağlana. İndi meni her yere aparay apar. Dedi du gedek. Gettiler bir çöl varıdı, orda bir kuyu varıdı. Her ne qazmıştıla, su çıgmamıştı. Şah İsmail'u orda at üstünde erz olsun saldı o kuyuya. Saldı kuyuya, bu kuyuda bunin çiro, çöpo, ağaçlardan değdi gözüne, gözünü xerap eyledi. Bu yannan erz olsun hey Peri Xanım didi Şah İsmail han? Peri Xanım sihirbazıdı. Yanı bir kitaplar vardı bilesinne hessap çekerdi. Dediler Erep, sen kişiyen, Erep'te ele nikap üzündeydi, diyirler kişiyen. Erz olsun bular kurşun çektiler. Geldiler bu kızları aparalar, Erep dedi korğmayın. Bir nefer koymam size burdan ora çekil oyna diye. Her beş nefer geldi öldürdü, beş nefer geldi öldürdü, elli nefer geldi öldürdü her neme geldi ağırı veziri ele getti. O ferraclar güzariş verdile ki Şah İsmail'i bilmirem götti gitti çölde öldürdü ya kaldı. Şah İsmail'de gördü eye bu kuyudan çığsa da gözüm ağıl görmürü. Dedi ey dadı bidad men gör ağır agıbetim ne cur oldu. İnni orda kuyuda diyiri;

Ey ağalar gelin terif eyliyim

Mene neme diyerle

Şahzadeyem eslim yitirmez

Ama mene bağı qere diyerle

Derin derin dergâhlara doldum

Şîrîn canı bu sövdaya saldum

Heyif olsun iki gözden mayif oldum

Mene indi kör İsmail diyerle

Hiç kes bilmirip mene neler olup

Keşeng rengim solup
Üş tene istekli gözel gözü yolda kalıp
Mene hesret kalmış bineva diyerle

Çağırram Şah-ı Merdan'ı
Düşmana vermez amanı
Ağam yâd eyler men binevanı
O veğt gene mene merdane diyerle

Şah İsmail'em elim üzmem damamdan
Geçerem ağamın yolınnan başınan candan
Bir metleb allam ağam Şah-ı Merdan'dan
Mene Şah İsmail diyerle

Geldiler erz olsun o ona didi, o ona didi, o ona didi geldile qızlara didiler ki siz ceng ediriz Şah İsmail'i bice kuyuya salıpla. Da ordan çığabilmez. Meye gidez özüz çığadiz. Erep o diyenlere bir enam verdi, bi veğt mövga gece olar gettile apardıla o kuyunu Erep'e nişan verdile. Didile Şah İsmail bu kuyudadı burda. Erep geldi erz olsun tenef dene ele getti, mövgem tenef, her neççe arşın kuyunun çukurluğuydu, erz olsun getti saldı kuyuya. Şah İsmail bağladı beline, Erep bir zehmetinen ve neççe nefer ki getirmişti onı nişan vermişti, kuyunu üş dördü yanneydi bularlan Şah İsmail'i kuyudan erz olsun Şah-ı Merdan'ın kömegiynen kuyudan gettile yazıya. Gettile yazıya getirenne seslendi Erepcan didi bele. Didi git o şemşiri ki dedem verip mene onı getir bura. Didi nemeye? Didi onu getirey bir qedri de vesail getir, su getir men bir destnamaz alam. Gitti o şemşiri getti, üstünde erz eyledim ki erz olsun;

Evvel baştan pence aba yarandı
Eyledi özüne gevhare Eli

Yeri göğü vardı adam yoğdı

Ağ dövü eyledi ebare Eli

Erz olsun o şeir yazılmıştı. Gettile bi qedri zerfte su gettile, o şemşiri
gettileyo Şah İsmail destnamaz aldı, nemaz kildi. O şemşiri koydu gözünün
kabağına, indi diyiri;

Ara yerde sahralarda kalmışam

Men yâd eylerem Şah-1 Merdan Eli'ni

Heggin dostu mihracına gidenne

Orda gördü Şah-1 Merdan Eli'ni

Selman-1 pak şîr elinde kalanna

Şah-1 Merdan şîr elinnen alanna

Qeyze gelin Zülfigar'ın çalanna

Zerre çaldı Cebrail'in perini

Şah-1 Merdan ele hag yolını yeridi

Erşin üzünü melaikler bürüdü

O kimidi şîr donunnan yeridi

Harda tuttın Resullalahın yolını

Eleseng indi men biçare oldum

Sarardım soldum

Ağacan elan ihtiyac oldum

Kömek istirem Şah-1 Merdan Eli'ni

He bağçelerde bar olmuşam

Heyva kimin sararmışam

Şah İsmail diyer dermende kalmışam

İndi xelğ içinne men xarı zelil oldum

O oldu ki Şah-ı Merdan bilesine nicat verdi, didi şehri tamam bu Erep beyinden aparıp. Gene sen şahıy. O şahta gitti. Kalmadı. Didi xop, oları beyinden apardı, meni de beyinden apardı. Erz olsun mende beyinden gittim. İndi durray keşeng giderey o bağa ve o bağda senin helalı hemserlerin orda biqeza, bibela şadı xürrem xoşal oldıla. Şah İsmailo Erep getti emma bu qız Peri'niyo, Gülzar'ı tutardı hey bu cimni tutardı. Tutardı bu cur üzünnen bir mesele öperdi. Elin getirirdi bu döşünü beller hey bu cur. Bular bu Şah İsmail'e dediler, baba bu adam bize gün vermiri ağe bu nemedi bu namahremni. Didi yoğ namahrem değıl, dedi nece? Didi indi qulağ verin. Didi Erep, didi bele. Didi gel otır bura görüm, geldi ottı. Didi Perican sende gel otır, Gülzarcan sende gel otır. Geldile ottıla. Didi;

Sene diyim Xanım Gülzar gel oti aşikâr olsun

Menim Ereb'im merd-i merdanedi

Ama nikabı götürsün cemalin aşikâr olsun

Bu oğlan değıl, qızdı ama bir nazenin gözdü

Her ne terif eyliyem gene azdı

Ereb'im indi ihtiyazdı cemalin aşikâr eyle

Men seni sövdüm qedrini billem

Her günne cemalin görrem

Bir nefer sene yaman bağa onı öldürrem

Sen cemalin gizletme aşikâr eyle

Bildiğin mene bildirme

Didemin nemin sildirme

Peri'ynen Gülzar Xanımı incitme

İndi hösniyi aşikâr eyle

Veğti bu qere burgan üzünden götürenne hemi Gülzar düştü eyağına hemi Peri Xanım. Gördü bulardan keşengdiler. Oldı ki tamamı meğluğ gene töküldü, bağın kapısını tuttu, erz eylediler Şah İsmail sağolsun, dedey yerinde nemayendeyen, geley otıray teğt-i seltenette şahlıg eliyen, bizde başardığımızcek sene hürmet eliyem. Şah İsmail orda yetti gece gündüz toyu tamaşa tuttu. Hamı şad oldu, yetiştı metlebine, Xüda siziyde metlebizi versı. Yetiştı metlebine. Bu Şah İsmail'in Dastanı ta bureyçen, Xüdavendi âlem biliyizi şado, mavaffako, xoşalo, xoşbeğt eylesin işallah. Âşığ Heyderî Mehmudî hemişe duagıdı. Bu sizin dastayız bugün burece kalacak.

Bele Şah İsmail ki toyu temaşa tuttu, keşeng ceşn tuttu. Xop, Peri diyeridi men keşengem, Gülzar diyeridi men keşengem ama Erep diyerdi, Erebi Zengi diyeridi men keşengem. Şah İsmail mesele giderdi teğt-i selatanetinde otıardı, ordan gelenne görerdi hey bular birbirine bu sözlerden diyirler. O diyiri men keşengem bu keşengi, o keşengni, o keşengni. Bu yandan erz olsun seher ki geldi, tağt-i seltenettinde ottı, meğluğ yığıldı didiler bir tene sen dayınnan, dayınla oldın düşman gerek bir tene vezir qebul eyliyen erz olsun yanıya vezir ola. Şah İsmail meğluğ yığıdı, qurre keşlik eyledi meldevideyn. Kurre keşlik eyledi. Didi herkesin adına kurre çığıtı, men oni vezir eylerem. Mesela tamamı özünnen bilen, veziri, vukera, umara, leşkeri, kişveri özünnen bilen cemiyeti yığıdı. Yanı kitabı bu curdu. Erz olsun yığıdı, didi qurre çekin, herkese qurra adına çığıtı men ona vezir diyerem. Qurre çektile bir nefer ki mesele dayımel hüzürüdü, benamı Yusıf erz olsun çoğ derde değen oğlanıdı. Hemi reşid hem basevat hemi xoşğüftar. Bu qurra çığıtı o Yusıf adına. Erz eyledi qılbe-i âlem sağolsun, men vezirliğimi erz olsun eleseng işi, emeli, reftarı, kirdarı ne curdu? Didi Yusıfcan, didi bele. Didi men seni qurre çektiğö seni qurra adiya çığıtı, biz gerek edalet divan, edalet danışığ, edalet iş göreg ki millet bizden razı ola. İndi bir iş muraca eyledile sene gerek böle eliyen ki o teref o işten razı ola. Bu yolunan gidirdi bağıtı, gördü bir nefer buna bir güldü, bu Yusıf'e güldü. Didi nemeye güldin? Didi sene güldüm ki sen bir dayımel hüzür ferracidin. Xüda gör

sene ne cur bağtı, erz olsun indi olmaşay vezir. Olmaşay vezir gerek xelđin elindey tutay. Men ele bir biçare adamam heç zadım yoğ, didi gözüm üste. Men seni razı eylerem. Geldi hüzüre, geldi Şah İsmail'in hüzürüne didi valla meğluğ mene diyiri sen bir dayımel hüzür ferracidin, indi olmaşay vezir, xelđe yetişinen. Didi, dedim;

Yusıf gel bir sohbet eyliyek

Ama sohbetimizde gerek ola hıdmet

Edalet divan eyliyek

Heggi heğıette ola hıdmet

Oğuyak Kur'an'ı eyliyek tamam

Kur'an'a getirek iman

Hamı razı ola tamam

Bu milleti razı eyliyek

Anamdan sorıştıım meni dindirdi

Bir söz didi benim kelbim sindirdi

Temamı meğluğ bizi istedi kanını mege yitirdi

Gereg bu kanunu biz edare eyliyek

Men diyerem sen bilginen

Şad olıp gülgünen

Herkes sene güldü onin qedrini bilginen

Biz gerek bazı edemları esli qılbesini, edaletini üregini eda eyliyek

Men Şah İsmail'em billem

Şad olıp güllem

Ağam Şah-ı Merdan'ı isterem

Ağam Şah-ı Merdan'ı kovliyen biz edalet divan eyliyek

Ağaye eziz. Geldi menzile, gördü Peri Xanım ağlırı. Didi niye ağlıray? Didi valla hemi Erp diyiri sen olgınan keniz, biz ikimiz olak xanım. Sen bizim için övde çeza pişiro, övü yığıştıro, övde zindeganlığ eyle. O da ona göre ağlırı. Şah İsmail erz olsun Peri Xanım'ı istedi didi neme için ağlıran? Didi men buna göre ağlıram ki men yetti kardaşın bacısıyam. Hiç ne cemalim olardan koleydi hemi ne fehm-i şurum olardan koleydi ama bice erzim var sene. Didi nemedi. Didi;

Uzağ yollardan meni gettin ama heyif olsun, heyif olsun

Uzağ yollardan meni gettin ama heyif olsun

Menim adımı yitirdi

Ama adı sanıma heyif olsun

Men gözellerin gözüyem

Meclislerin sözüyem

Munta dedem diri değil bir büyükzadenin qızıyam eşair-i büyükzade ama heyif olsun

Menim bağıtımı zay eyledin heyif olsun

Men gene de kallam

Bu gözellerin göynün allam

Men bulara keniz ollam

Ama benim şeni şövketime heyif olsun

Mahı cemalim var huri billem

Men senin, bularin qedrini billem

Şad ollam güllem

Ama gam günüm olsa heyif olsun

Şah İsmail dedi Perican. Didi bele. Didi hiç qussa yeme men seni burda ağlamağa getirmemişem. Men şahzadeyem. Qulağ ver bir şeir diyim bileye. Diyiri;

Cemalin gösterttin misl-i mahı teman kimin

Men seni qedrini billem

Güftarın şîrînni, özün misli ay kimin

Men seni qedrini billem

Men seni bağaram hüsn-i cemaliye, şîrîn diliye

İpek şedde bağlanar beliye

El vurram o sineyne, döşiyeye

Buna göre erz eylirdim.

El vurram o sineyne, döşiyeye o nar memeleriye heyif olsun

Sen bir gözeley, gözeller içinde diyerler seni

Böyükzadelikte terif eylerler meni

Menne qedrini billem, bu qızlere merufluk eylerem seni

Ama qedrini bilmeseler sene heyif olsun

Sen benim göynümün bariyen

Danışam qabı qubariyan

Şah İsmail'in vefalı yariyen

Seniy vefanı men yitirmem seni vefana heyif olsun

O oldu ki Peri Xanım bir heççe xoş oldu. Olar dediler xop, sen bunu bu cur
terif eyledin, bizi de gereğ erz olsun terif eyliyen. Gülzar dedi xop, heg
menimnenni. Niye? Sizi hiç görmemişti meni gördü. Esli munun arvadı
hemzad eleseng hemdemi menem. Geldi çölde şikâra benim bir ceryanım
varıdı, onı istedi apara benimle çoğ danıştı. Men buna âşığ oldum, o da
mene âşığ oldu. Esli men adağlusı, isteklisi menem. Dedi xop, Perican,
Gülzarcan senide girdem. Erz olsun indi Gülzar'a diyiri;

Göstertme cemaliyi nezer çoğtu

Gözeller içinde seney Gülzar

Kalem kaşların var, ala gözlerin

İnce belin var aferin Gülzar

Sen gözeley, gözeller içinde diyerle seni

Gereğ seni gezdirey Rumı Yemeni

Senne tanıgınan meni

Men tanımışam seni Gülzar

Elbegi qızıyen xar değıley

Gözeller içinde şîrîn can değıley

Yetişip memelerin kal değıley

Ona göre erz elirdim, halloyla.

Yetişip memelerin kal değıley

Yetişmişey ey Gülzar

Huriyen melek kimin bağıray

Sinemi ota yağıray

Sen yağın bu Erep'ten korğıray

Kormagınan eley seney Gülzar

Gülzar'ay ırağtan bilirey

Şad olup gülürey

Şah İsmial'in qedrini bilirey

Menne sene ihtibarım var seni qedriyi billem gözle

Misli üçe dağlari aşaram

Özüm için bir şen koşaram

Seni kucağlayıp erz olsun üzü gözüyden öperem

Ama eybi ar bilmiyen Gülzar

Bu sözler var erz eyledim, buları men dimem ama da didim da. Buları dimem. Niye? Men öpeyo, memeyo filan buları dimem. Valla men sözde koymam yerde kala. Xop. Erep dedi xop, olar için o cur didin. Men ere üregim yanmıyadı bixeberden hekmen sene bir zerba vurardım. Ama çünkü meni vurdin yere, men bağıtım gördüm xop, sen meni vurdin yere muğabil olmadım sene da. Annan bir de gittin nemaz kildin, gelenne men bağıtım gördüm senin gücin ferik eyledi. Men itığad eyledim seni hemi diniye hemi nemaziye hemi üregiye hemi orda nemaz kılmeğine. Men qebug eyledim. Erz olsun inni meni terik eyliyen, men gelmişem, terik eylemiyen men gelmişem. Amma veli biz üç tane ayal, gerek bizim üç tene menzil ayrı ayrı menzilimiz ola, birbirini çennan görmiyek, birbirinen nagiranlığ olmiyak. İndi Şah İsmail'in bu ağır sözü ki Ereb'e diyiri. Diyiri;

Erep gel bir sohbet eyliyek

Dünyalar yığılsin vermerem seni

Ala gözlerin, kalem kaşıyı

Eger dünyanı verseler vermerem seni

Senin eceb şîrîn dilin var
Emberçe yaraşan belin var
Ağ sineyne bice cur yetişmiş memey var
Eger dünyalar verseler men vermerem seni

Kalem kaşın var, kaleminen bar olıp
Özge güzel, özgelere yâr olıp
Hansı güzel şahzadede xar olıp
Men seni xar eylemem
Seni verseler dünyanı vermerem seni

Dünyalar içinde güzel çoğtı
Üregimde değen oğtı ki dayım vurup bileme
Senin teki cuvanezen mege xardı
Ama xar degilen, vermerem seni

Ala gözlerin var, şîrîn dilleri
Hekmen vetenini birağıp gelmişey vardı veteninne ellerin
Şah İsmail diyer keleminden çeken gözleri
Mahı cemalin dünyanı verseler vermerem seni

Şah İsmail'in kelbini bilginen
Şad olıp gülgünen
Sen benim yârimay qedrimi bilginen
Dünyalr gözeline babacan vermerem seni

Bu bagiye sohbetidi ki istedim memeyo zad buları dimiyem, erz eyledim bir veğt irad tutmıyalar. Bele. Bu sey sohbetti.

Bir söz diyerem. Bele. Elbette ağayan bu dastan metlebine çattı. Amma istirem bir neççe tene şeiri eğilli, kemallı, heqqane hıdmetinizde erz eliyem. Diyiri, didim;

Oğlan birden getme yanımnan
Otı menne, eylen menne, kal menne
Her meta istiren xeridar menem
Etles menne, ziva menne, şal menne

Bir tene güzel özünü gör ne qed tarif Eyliri. Didim;

Oğlan bağ bir benim elime
Bal çulaşıp dudağıma, dilime
Saç tükülüp deste deste belime
Mina menne, gerden menne, tel menne

Didim;

Oğlan bağ benim özüme
Get benim sözüme
Sürme yaraşmaz benim gözüme
Cemal senne, eğil senne, dil senne

Seniy üçe boyın var dimeli
Cemalin var görmeli
Qerem diyer senin kimin güzel sevmeli
İşve senne, qemze senne, naz senne

Bu bir beş. Bunu da gülçin eylirem bu nağılın dalı sora ki ağayan istifade eyliye. İndi bir ayrı söz diyerem;

Ey ağalar bice mecalise gidenne

Yaxşı otı, yaxşı eylen, yaxşı dur

Yanı meclise geçtin, bir yerin haradı, harda otıray, o oturanna mueddep otı.
Duranna mueddep dur.

Ey ağalar bice mecalise varanna

Yaxşı otı, yaxşı eylen, yaxşı dur

Eger danıştırdıla merifetten ver xeber

Eşidenler desin barik Allah bu adam yaxşıdır

Ama bilmedin danışma. Peygamber de buyurdu; Sûkut ibadetti. Niye ibadetti? İnsan bir söz başarmadı danışa zay eyledi, xelğın acığı gelir da. O'dı ki sûkut eylenen, diyeren filankes hiç danışmadı, hiç nalayığ söz dimedi. He indi bundan sonra diyiri;

Olgınan merdaneler halınna

Olmagınan namerdler yolınna

Bir tene oğlan kaldı dede yurdunda

Bağ laf çığıtı da dede sözüne getmedi, konşı sözüne getmedi, nesihet veren sözüne getmedi. Bir tene oğlan kaldı dede yurdunda. Hemi dedeyi rüsva eyledi, hemı xanebadı rüsva eyledi, hemı özünü.

Bazı oğlan kaldı dede yurdunda

Kalmıyaydı kalmağından yaxşıydı

Adam vardı adamların neğşidi

Yanı nem ola, şikil adamzaddı. Adamzadın öyle bu cur libasın giyip. Ama gelirey merifete, şeriete, teriqete, ilme, imana hiç birinden derk eylemeyip. Xeber alay gusul neçcedir bilmez, elli bir mesair nemedir bilmez, namaz neççe rukattır bilmez, neççe rukat oldı bilmez. Bir yerde mesele beş nefer ağayan danıştılar yaxşı meseleler sohbet eylediler, onnanda xeber aldıla, bilmez. O'dı ki diyiri adamnı, ama hiç zad derk eylemire dünyada, adamin neğşiydi.

Bes onı danıştırmayan yaxşıdı

Niye? Bir zad bilmiri ki.

Adam var danıştıray canlara değer

Ama adam vardı danıştırmayan yaxşıdı

Ağayan bu sohbet bu curdur. Ondan sora diyiri;

Adam vardı qızıl gülin kanıdı

Adam vardı merifetin bir insanıdı

Adam vardı Xüda şınaslığı, Eli şınaslığı, Kur'an şınasini talıdı

Her mecalise gide yaxşıdı

Her meclise gide diyerler filankes adıldı, yaxşı nemaz kiler, yaxşı emr-i meruf eyler, yaxşı gerçek danışıp, yaxşı düz dolanı, düz gezer. Bele yaxşıdı. Bele ondan sora diyiri;

Böle danışınan ki dünyalar bilsin

Hiç kes ağlamasın şad olsı gülsün

Bir veğt bir meta seni eliye düşsün

Onın qedrini bilginen hekmen o yaxşıdı

Bir veğt mesele bir tene eleseng kase taptin, kase-i kedimi eger tanımirayna apar serrafa göstert, o serraf onı bilsin, yaxşıdı. Ondan sonra;

Tilim diyer gelsin benim konağım

Mesrefe herc olsun düğünen yağım

Zerfim qızilden ola yana qızıl çırağım

Güler üzüm xoş zebanım yaxşıdı

Ağayan bu neççe şeiri de bu nağılın içinde gülçin eyledim. Bu eziz kardaşımız xoş ola. Bu da erz olsun senin sohbetine ki elan çoğ yaxşı oldu. Bele.

3.4. Tuğarğanlı Abbas Hikâyesi

Hozarı muhterem huzuri hıdmetize selam erz elirik. Xüdavendi âlem hemişe şadlığ, hemişe selametlik versin, hemişe şad olıyız inşallah. Xüdavend inşallah ele qasıbyıza bereket versin. Özüyüzü selamet eylesin, o ki elimizden geldiğecek, eziz kardaşlar zahmet çekipler velayetten gelipler İran'a, İran'dan gelipler Hemedan'a. Xop biz bir elimizden geldiğecek, bir iki üş tane nağıl erz-ı edep, huzuri hıdmetize erz eyledik. Xüdavend inşallah öz kişverimizi de şado muvaffak piruz inşallah, sizi velayetizi de şado muvaffak inşallah. Elbette bir tene iki tene beş bendi evveli dastaninan erz eliyim. Ta inşallah evvelinden şur eyliyim ta ahır neticesi bilinsi ki bu dastan hekayeti revayeti ne cur oldu. Diyiri;

Sövdüğüm hemmame gider

Canımın cananesi

Yanında hıdmet eyler

İki tane kul bir tene dayesi

Kul elbette nökere diyerle, piş hıdmete diyerle. Erz olsun amma bazı zeban diyerler mesele bular kuldıla yanı buları satın alıplar kuldular. Mesele misl-i kedim nece berre satardıla, o mesel.

Düşti hemmamin yoluna

Hemmamci gördü seslendi settağ ya melek

Görem bu melekti nuru kılmannı

Böle gözel olanı bes ne cur olar anesi

Geçti hemmame açtı başın töktü zülfün

Nurinen dolmuş hemmamin cemğanesi

Yani ışığ oldu hemmame geçenne cemalın veken naze gözeldi erz olsun hemam ziynet taptı. Hemam de koruğudu ki hiç kes gelmeye feqet o bir tene cuvanezen, bir nefer hukumatın qiziydi, bunun hemmame gitmeğine şeir koştıla.

El etti şayeye ayırdı birbirinden o nazenin zülflarını

Deger küllü dünyaya zülfünün her danesi

Yanı dünyaya tükünün ezbezke keşengni hüsnüna yaraşırı, bir tene tükü, teker dünyaya. Misli erzişi var dünyacek.

Heqiqatte gel verginen xeber ey merd

Dünyade yaxşı nemedi

Yaxşı olar her iğidin dünyade merdanesi

Yanı merdane zindeganlığ eyliye, merdanelerlen otıra dura ve du çörek yiye ğıyanet eylemiye.

Yaxşı olar dünyada her iğidin merdanesi

Tebriz'in kinarında bir tene qedeyi çoğ möhim varıdı, bir tene erbabı varıdı, benamı Hesen Xan Serdar, İran'na Şah Abbas'in veziriydi. Ama ora özünindi mülke sahipdi, erbabıdı, xanıdı. Bir tenede eziz giramı deri dünyada övlat benamı Abbas merüf oldı Abbas-ı Tuğarğanlı. Tuğarğan, Tebriz'in kinarında bir dehqededi. Giderdi derse çoğ derde deyen oğlanıdı, çoğ qabil oğlanıdı, çoğ yaxşı ders oğıdı. Bir günleri İsfahan'na iki tane nadan, cevan eğilleri dürüst işlemedi. Fikr eylediler didiler gidek Şah Abbas'ın xezanesini çapak, götürek, gelek. Geldiler hezaneni çapalar elbette nigahbanlar buları desgir eylediler. Gettiler hükümleri çığtı bu iki tene oğrı diyerik biz erz olsun xelgin malını ki gider erz olsun oğırlar, sirqet eyler erz olsun getiri emma seslendi vezir, selahtı buları beyinden aparak ya zindana salak ya bağışliyak? Buları muhakeme eyle gör, bular nekaredile? Soruştu ey cevan, fikri nünkün xerbize abes, fikri nünkün fikri yaxşı şuğl, yaxşı senet, yaxşı erz olsun eleseng dünyada merduma hıdmet eylemek negigi gelen Xüda nekerden oğırlığ eliyen, tutala bileyi mugassir olay ya ölüme gidey ya bir muddet zindande zillet çekey. Erz eyledi ağa vezir, biz bu işin sahabı değilik, nadanımişek, eğlimiz çekmiyip, ele bizim evvel şikârımızdı, evvel barımızdı. Biz heç veğt bu işi sahibı değilek, erz eyledi qılbe-i âlem bular esleri oğırlık değille, şuğları oğırlık değil. Ama bazı adam eyle şuğluk ele, oğırlığ olu, da ayrı işe gitmez. Ele dolanı görek, birini gire sala cibini pulın vura ya malın oğırlıya ya maşinin oğırlıya ele o işiynen adet eliyipti,

ne terkeleyebiliri ne o işten sovay bir işe el katırı. Oları gel bağışlagınan, didi vezir geliple benim xezanemi çapala, bular beğşende degille, dedi hele ki beğşende degille men buların kanını satın allam. Ne qad verem bileye bu iki tane cevani bağışleyin mene. Men aparam menzile, benim oğlım ele bir tanedir. Gider mesele medreseye gele bir kes yoğ oniyne danışa, sohbet eyliye, refik ola, gider erpes çölü dolanmağa, gider şehri dolanmağa. Didi bulara gerek yüz tümen verey. Her birine elli tümen, verey buları men sene bağışlayam. Hesen Xan Serdar yüz tümen verdi. Buların birinin adı Kember idi, birinin adı Ebdullah'di. Götürdü getirdi menziline, seslendi ö övladına Abbascan, didi bele. Didi men iki tane cevani satın almışam getirmişem, seniynen onlara refik, hemdem beradero, beraber. Birisi övde anay tekti, öz zehmetini edare eyleyebilirmiri öz işinne meşgul olsun, birisi gitsin bazardan gerid eylesi, gelsi. Senede yoldaş olsular, oliy üç nefer dust, üç nefer beradero, beraber. Erz eyledi dedecan, didi bele. Didi bular durustu cevannıla ama çünki evvel şuğları evvel niyetleri oğırlıgumuş bular mümkinni rastı durust olmıyalar. Didi inşallah men bulari, yanı dar ayağından satın aldım, inşallah bize vefa eyleyler. Bir muddet bular hıdmet eylediler ama bu Kember ele hegigeten, merifeten bu övde rastı durust hıdmet eyledi. Ema Ebdullah fikri ayru cur oldu ki men bu övden bir pulı henguf pulları var. Burdan bir henguf oğırlıyım, aparım emri maiştimi dolandırım. Her ne fikr eyledi ki ne cur apara, fikri bir yere yetişmedi. Elbette sorıştı Ebbas'in atasınnan sen şah yanında neme şuğlona, beletey? Didi men şemşirbazem. Şemşir örgederem qılbe-i âlemin leşkerine şemir örgederem. Erz eyledi qurban mene de örgedginen. Zereri yoğtı, bir veğt belki senin düşmanın oldu, men o şemşîrînen ta sen gelincek ya Ebbas'in düşmanı oldu, senin ağazaday, men olardan defa eyliyim. Didi gidek çöle, geldile çöleyo libası töktüler yereyo, iki tane yaxşı, tiz şemşir birini Ebdullah tuttu eline, birini Hesen Xan Serdar'ı ki Ebbas'in atası olmuş ola. Bölelediler birbirine şemşir atmağlığa, böle bixeberden vurdu Hesen Xan Serdar'in boyunundan, başı erz olsun yarısı zehm oldu düştü yere beyinden gitti. Beyinden gitti libasından bulaştırdı kana geldi menzile didi valla kurt, biz kurt diyerik Fars gorg diyer, bilmirem sizin zebaniz çölde gelip dövar tutar aparar yer, didi valla bir tane nabar kurt geldi, men kaştım ama Hesen

Xan Serdar'ı beyinden apardı. Bunu diyenne, Ebbas didi Ebdullah, didi bele.
Didi du çörek dünyada heyifti du çörek, diyer;

Âşığiyem kesarani bey balası keserani

Olıray ru rast dost ol, olmıran keserani

Gidip bel eyleme. Menim dedem kurt yiyebilmezdi, elinde şemşir varıdı. Didi yoğ and işti, didi kurd apardı. Bu yannan erz olsun İran kedim tamamı kişverlerlen genede geli gidi var elhamdullillah. İran'a hamı kişver ihtiram eyler. Hamı kişverin kişverler yanınna xatıratı, ihtiramı elhamdullillah hamı yerde eziz kişverimizin, eziz İran'imizi ihtiramı var. Bir tene Özbek Şah varıdı, bir velayette. Bir müddet düşmen buna heml eyledi. Bunu beyinden apara, bu bağı gördü hiç yerden kömek olmaz, bir tene kasıt yolladı İran'a Şah Abbas huzurına İsfahan'nna. Qılbe-i âlem sağolsun, benim adım Özbek Şah'tı. Bir ödded düşmen istiri mene heml erz olsun hemeleyle. Menim şehrimi velayetimi, milletimi beyinden apara mene bir qedri erz olsun kömek eyliyen. Didi xop, men gerek bir tene serleşker teil eyliyem, ta o serleşker, o leşkeri senin velayetine getire. Hey ondan bundan soruştular ki bizim memleketimizde burumen cevan, yaxşı, reşid cevan kimdi? Erz eylediler qurban Hesên Xan Serdar ki veziriydi kurt beyinden apardı, onun bir tene ağzadesi var, benamı Ebbas-ı Tuğarğanı. O başabilir serleşker ola, yolla o gelsin, ona leşker verginen, getsin bu kişinin şehrini emino, eman eylesin. Yolladı Ebbas'ı gettiler. Seslendi cevan, bir qedri men sene leşker verem. Gidebilley bu Özbek Şah'ı erz olsun velayetini emino, eman eyliyen. Senin deden mene çoğ hıdmet eyliyip, özini de istirem serleşker eyliyem, deden kimin memlekette adi sanin meğluğ içinde ziynet tapa. Didi qurban gözüm üste. Ama men gidim vetene, nenemden bir Xüda hafız eliyim, nenemi erz olsun razı eyliyim, çünkü ceng bir curdu ki canbazıdı. Ceng bilinmez insan o cengnen sağ qeyidecek ya beyinden gidecek. Nece bizim İranlı o gıyretli, tesipli o yaxşı cevanlarımız İran'in cenginde gittiller erz olsun ciphede can verdile. Bizim kişverimizi abad eylediler, bizim kişverimizi düşman elinden nicat verdiler. Geldi menzile seslendi nenecan, didi bele. Didi dövlet istiri meni serleşker, göndere Özbek Şah'in velayetine,

orda ceng eyliyem onin düşmanini beyinden aparam. Menim sene bice balaca erzim var. Didi nemedi?

Bice erzim var nene gel qebul eyle

Men istirem gidem

Helal eyle emek vermişey mene

Gel emegiye mene helal eyleginen

Men gerek senin qedrini bilem

Seni eziz görem

Bilmirem kalam ya ölem

Ama istirem gidem

Didi balam sende benim bir tane övladımay da benim bir kimsem yoğ. Deden ki o cur oldu. Senne gidey cengni, ceng bir curdu xeternaktı, düşmenni, rehm eylemez. Didi;

Nenecan men pervane kimin dolanıram seni başıya

Qurban olım gözlerine, kelem kaşıya

Meni hesap eyle bir vefalı yoldaşıya

Anacan helal eyleginen, men istirem gidem

Men gederem bildiğimi bildirrem

Düşmanın gözünün yaşın sildirrem

Feth eylerem düşmeni öldürrem

Anacan icaze verginen men istirem gidem

Didi xop, balam istiren gidey, benim sözüm yoğ. Emma güman eylemirem sen dögrünü ceng, dögrüyü mesela düşmen öldürme, bularin döğresin var, döğresin görmemişey, naşiyay ne cur silah bilirey? Erz eyledi nenecan men,

Kur'an oğumuşam, ders oğumuşam. Men bir kese umudvaram ki o mene nicat vere. Didi o kimni? Didi;

Menim bir ağam var edi Eli'di

Nezer çatsa dağı daşı eridi

Eger her yerde dermende kalam dadıma çatar

Meni saği salamet yeridi

Ebbas diyer nenecan icaze buyurgınan men istirem gidem

Didi xop, dede neneyin duası övrad dalıycek ola, övrad dünyada ğeyri ğan olar, muvaffak olar, dünyada nakam olmaz, yoskıl olmaz, biçare olmaz. Niye? O ki biçare olar ağvali dinni. Dede üzünü ağ olar, nene üzünü ağ olar o'dı ki Xüdavendi âlem ağval dini bağışlamır. Niye? Dede nene çoğ zehmet çekir, bir tane uşağ mesela bice böle manenni bice kıló et erz olsun geliri dünyaya. Bu nene ne qederi renc çekiri ne qedir buna süt veriri ne qedir bunun kucağında perveriş veriri ta kem kem kem kem geliri büyük olır. Özü öz emri maişitini özü dolnadırır. Menne senin dalıycek bice şeir diyim, inşallah ki sen muvaffak olay, sen şad olay, sen cengne piruz olay. Didim;

Ebbas gitme gurbet eline

Hele ki gidirey Allah bilycek

Sen gidirey men kalmam evara

Allaho, Muhammed, Eli yanıycek

Balacan biriynen çörek yiyiginen hemtuşun olsun

Yidiğın içtiğın canıya nuş olsun

Erenler serveri yoldaşın olsun

Erenlerin barı burcu yanıycek

Erenler Hezreti Eli ki teşrif apardı erz olsun eleseng ve cenge bir deraved çoğ reşid oğlanıdı da üstüne cengcu oğlan yoğıdı. Erz olsunamı hıdmetine getti kalesini yığtıyo, barxanesini çattıyo xülese bir barğane bağladı ordan

adı kaldı erenler yanı reşid, fehmede, Xüda'nın eziz bendesi, Xüda'nın eziz yeretması, on iki imamın evveli Eli.

Balam bir duva diyerem duvasız olma

Hercai kuş kimin luvasız olma

Eğilli kişiyen ottın kemeğıl olma

Götürgünen fehm-i şulu eğl-i kemalin yanıycek

Gördü bu nenesi çoğ keşeng şeir diyiri bunun için. Didi nenecan bir de diginen. Didi;

Men derya kimin derdinen çoşaram

Coşuban heddinden aşaram

Adı Zera'ydı.

Men Zera Xanım'am seni sidqinen, semimi kelbilen, üreginen seni koşaram

Ağalar ağası Şah-ı Merdan balam seni yanıycek

Bu yannan Kember vefa eyledi Ebbas'a. Ama kul Ebdullah'ın fikri buydu, bir heyfe vura bu xanebadeye, bir pul ele getire ele hemişe bu fikirdeydi. Ama Kember diyer, esli menzade eslin yitirmez. Bir büyük xanebade de emele gelmişti ama xop, dünya malı bir veğt görey bunin övinnedi, bir veğt görrey onin övünnedi. Dünya malı elinden çıgmıştıyo, nadar olmuştu. Ama Xüda'nın şükrü hemişe vardı, Xüda'nın şükrüne ki perverdigara meni bir cur eyledin, bir dare öve geldim, bir loğma burda yaxşı nane nemek yiyirem, hürmetim de var bu xanımın yanıya mene hürmet eyliri. Seslendi Ebbascan, didi bele. Didi sen benim erbabıyam, böyüğümey, salarımay, serverimey menne sene bir neççe tene erz-i edep şeir diyim. Didi Kembercan men sennen çoğ memnunum teşekkürüm. İstirey neme diyey? Didim;

Ebbas gidiren qurbet eline

Emma bizi yâda salgınan

Berg günde çağırğınan ağam Eli'ni

Evvel imamı yâda salgınan

Men senin qedrini billem
Men sene hemişe şado, selameto, zinde görrem
Seney bu xanabadeyne men kalıp vezifemi billem
Emma senne inşallah ceng eyledin bizi yâda salgınan

Anay kalar gözü yaşlı

Çünkü övladiyen gidiren cenge. Ceng xeternaktı.

Seniy anan gözü yaşlı
Bir kesi yoğ koğumu, kardaşlı
Menne sene ollam anayin övladı, anayin yoldaşı
Bizi bir yâdiya sallay

Giderey cenge bizi billey
Şad olup gülley
Kember diyer dua eylerem sen selamet gelley
Emma bizi yâda salgınan

Ebbas hemi Kember'den hemi Ebdullah'dan bilmirdi ki Ebdullah'ın ğiyalı ayruydu, fikri ayrudu istiri bir ğıyanet eyliye. Bu xanebadeden fırsat sala bir erz olsun pulı kozıyayo, çığa gide. Kim tapa bilesini? Ama zahırde güftarı yaxşıydı, adamzadı da Xüda'ndan sovay hiç kes tanımaz, hiç kes tanımaz. Feqet beşeri Xüda tanır ki bu beşerin ğiyalı çünkü bezerin tamamı ğiyalatı, bu üregindedi. Üregi de Xüda'dan sovay hiç kes bilmez. Seslendi Ebdullah, didi bele. Didi dedem size çoğ hıdmet eliyip, sizi edamdan, dar ayağından nicat verip. Sen bu anamı ki yolluru bazara her neme diyiri, algınan ele onu algınan. Dimeginen mesele sen gitginen sib algınan men gittim berfez heyva aldım, gittim nar aldım. Anam her neme didi, bu sözü salanı olgınan men inşallah senin qedrini billem, hoviğta hesabı verrem, belke qebul eylesen,

toyda eylerem biley için. Keşeng öv verrem, keşeng bi menzil teyil eylerem biley için cevany. Didi qurban men neççe ki diriyem ama yalandan didi da, yalandan didi. Bu dili her yere dolandıray dolanı. Yalannan didi mende öleneçe senin bu du dumannıyna zahire batın ru rast bu anaya hıdmet eylerem. Sen xoş geldin göz üste. Emma veli qurban, didi beli. Didi benim bir erzim var sene. Didi nemedir? Didi seni bu anay bir tene fermanberden sovay da fermanber lazım degil. Niye? Bu Kemder hemi öv işini görürü, hemi bazar xeridine gidiri. Men o qad burda ihtiyac değılem. Meni aparay o şah huzurinde bir tene benim için şuğl orda teyil eyliye, men orda şah huzurında olam karmend, derecedar, sene bir ömri dua eyliyem. Ebbas gördü bu çoğ yalvarırı, didi ge gidek. Ebdullahı göttü getti şah'ın huzurine erz-i edep yerine getti. Seslendi cevan, didi bele. Didi anaydan Xüdafız eyledin? Didi bele. Didi hazıray, men leşker hazırlamışam? Bele. Didi bu cevan kimni? Didi bu cevan, o cavannı kı gelmişti senin hezaneni çapa, dedem pul verdi bunu kanını satıl aldı. İndi sen ağalığ eyliyen, bir memleketin sultanıyen, her cur var, sende rehm var, güzeşt var. Buna bir şuğlu ver, burda hıdmet eylesin. Bu yaxşı oğlanı, reşid oğlanı da her iş munasip oldı, eliyen bu oni yola verer. Didi başe, sen get, men bunu eylerem beş yüz neferin böyüğü. Yanı beş yüz cevan, koyaram bu oğlanın teğti iğtiyarine. Bu da neççe yüz leşker, getginen Özbek velayetine onin düşmaniynen ceng eyle, inşallah umudvaram ki saği selamet gidiren saği selamet geliren ve orda da piruz olay, menne seni ordan qeyidenne velayetine eli xali yola salmam. Erz eyledi qurban, benim özümne elava servetim var. Dedem İran şah'ının veziridi, erbabdı. Bir tene kendi Tuğarğan Tebriz kenarinde erbabıydı. Menim dedem erbabıydı, nadar, nakan değıldi. Men öz payım, zindeganlığım var. Dedi ne cur? Didi;

Qılbe-i âlem qınama meni

Koğum, kardaş, eli, tayfa varımnı benim

El getirem şemşire, başarmaz düşman benimle dayana

Üregimde bir rutbe-i huner var benim

Men bildiğimi bildirrem
Düşmenin gözlerinin kanını sildirrem
Eger her qad düşman ola, agam kömek olar öldürrem
Çünkü Xüdavendi âlem bir huner verip
Bir huneri reşidliğim var benim

Meni anam her ne didi ama gördüm gelip amana
Ağlırı meni yola salanna, qeddi dolana kemana

Yanı böle gilip.

Meni tapşırıptı ağam Şah-ı Merdan'a
Men ağamdan bir umudvar var benim

Men Ebbas'am hiç veğt kimseye beli dimerem
Ta piruz olmıyam qeyidim gelmerem

Sen korğmaginen düşmennen, düşmeni öldürmemiz men kimseni
bilmirem

Bu barede huner, cebr, cefa var benim

Dedi xop, Allah sana yâr olsun inşallah. Bu leşkero, bu da sen. Olarda çölde çadır kurmuştilar, erz olsun yol gözlirdiler ki mesele Özbeki leşkero çığa çöle, bular ceng eyliyeler. Özbek'in leşkero çığtıyo Ebbas evvelin neferin ki leşkerde evvelin nefer düştü kabağayo. Burda böle elediler, ceng eylemegliğe. Emma Ebbas ceng elirdi ama ağzı sinne bir şeiri diyirdi, kimden diyirdi ağalar ağası Şah-ı Merdan'dan diyirdi. Diyirdi;

Ara yerde sahralarda kalam

Men çağırram ağamı

Eger bir nakesin elinde kalam

Gene men yâd eylerem Şah-ı Merdan ağamı

Men kiliç vurram, düşman öldürrem
Meydanı pozaram, xelge bildirrem
Ğıyanatkarı men öldürrem
Çünkü bu hunerde bir rutbem var benim

Leşker gelsin, girrem meydana
Meydanı doldırram kana
Men cevanam, eğlim var olmamışam divana
Üregimde fehm-i kemal, eğl-i şur, fehm-i şurum var benim

Ebbas diyer men öz bildiğim bilirem
Şad olıban gülürem
Bu meydana tevekkül bıxuda gidirem

Niye, oğumuşam Kur'an'na Xüda şinaslığta ilmim, hilmim var benim

İlm, oğumağtı. Bu nıvışteni bağan, bura oğumağtı. Hilm o'dı ki bunu ki yazıpla burda bu nemedi, bunin neticesi nemedi? O neticeye diyerler hilm, o nıvışteye diyerler ilm. Elbette özüyüz ders oğumuşız, iğtiyacı biz bu sohbetleri demek değıl. Özüyüz elhamdullilah biliriz. Bele. ilmo hilm ikidi. Ama ilm oğıdın gerek hilminde hali ola. Mesele elif nemedi, be nemedi, te nemedi, se nemedi? Bular tamam bir ili Xüdavendi âlemi guftarı, reftarı, bendesine siparişti gönderip. Elif menem, tamam elifin vucudu bir qedri kejdı, hemişe nezerin bendemi yanında var. Ebbas olar kaferdiler, tamam beyinden apardı. Bir tene zinde feqet herkes canin göttü kaştı. Hamını beyinden apardı, şahdo, xoşemo, xurrem geldi Özbek'in menziline, leşkeri de sağı selamet geldi. Bu yandan Özbek veziro, vuzerayo, vukarayo, umarayo, leşkeriyo, kişveri yığdı döğrüne. Dedi xop, bir nefer bir nefere yaxşılık eyledi, gerek ona yaxşılık eyliyen da. Ama yaxşılık eylemedin, yamanlığte eylemiyey. Biz bu İran'ın serkerdesini, İran'an aldük. İran'ın

şah'ı Şah Abbas bize leşker kömek eyledi. İndi biz bu oğlana bice caize neme verək? Bu oğlan gitsin velayetinne xoşalo, xoşbeğdo, sadatmen olsun. Erz eyledi qurban, didi bele. Didi sen şah'ey, men vezirem. Elbette senin ilmin, hilmin, eğlin, fehm-i kemalin menden çoğtu. Ema veli senin bir tene yaxşı kizin var, aparmışay bir tene qest-i qecer bağıy var biyabanna, orda berkitmişey ne bade düşmen o qızı götüre kaça. Onı orda berkitmişey. Ya o qızı geti bu oğlanı görsü ya bu oğlanı gönder o bağa o qızı görsü. Eger o qız bu oğlanı begendiyo, oğlan o qızı begendi, diyer ab mire rutğane dost vere bez-i bigâne. Sen qızını kime verey bu İran serkerdesinden bihter ola. Oniyne de bir tene qızı varıdı, benamı Gülgez. Bele. Dedi besiyar xop, ferrac, bele. Bu oğlanla gideriz bağa, gideriz bağa benim qızımı men qest-i qecerde kaim eylemişem. Gedirey o kapıları bi cur eylemişem kilitlidir kapılar. Oları açaray, benim qızım Gülgez'e diyerey, gel bağda dolan da düşmen beyinden gitti. Ebbas'ı de yaniycek dolandırıray, o qızı görer. Ama sual eylerey bilesinden. Serkerde, diyer bele. Diye eger şah bu qızı vere sene, nezeriye yaxşı geliri, mehebbetin qebul eyliri, üregın qebul eyliri gör neme diyer? Bu eye dedi heye, giderey qız yanına. Qıza diyeren ki erz olsun eleseng bu oğlan gelip senden sarıp. Sen bu oğlanı begenirey, aparacak İran'aya, aparacak İran'a. Tebriz mahalında bir tene kendleri var, özleri erbabtı. Dedesi de vezirimiş, özü serkerdedi. Elan serleşkerdi. Erz olsun neme diyerey? Eye qız dedi bele, oğlan da dedi bele, bes burda men keşeng toyu temaşa tutaram erz olsun tamamı cemiyeti yığaram, bu oğlanı bu qızı eğd eylerem, Xüda kovlıylan verrem bu cevan götürer gider memleketine bölesine olar helalı hemser. Oğlana didi xop canım, indı böyle rudayvaslığı koy qırağa, gerek helalı hemseri özge sözüynen almıyan. Öz kelbin mehebbetiynen alay. Görey mesele mehebbetin çekiri bunu içey, mezze veriri bileye, lezzet veriri bileye işmelidi, üregın babıdı, bedenın babıdı, hiç üze kalma. Didi yoğ hiç üze kalmıram, men kim alam bu cuvanezeden yeğ ola. Dövlet bu iltifatı bana eyliri mende besiyar teşekkür, memnunem bu qılbe-i âlemnden. Geldileyo seslendi qurban, hemı qızın kemalı meyl, meyli var hemı oğlanın kemalı meyli var. Bu qızı sen verey bilesine. Elbette tedarik gördüler o zaman. Resmi rusumu toy neberidi. Tedarik gördüleyo neççe gece gündüz bu oğlannan bu Ebbas'nan Gülgez'in toyu temaşasını

tuttular. Erz olsunmanı hıdmetine bu Abbas'a tapşırđı ki benim bu qızımı aparıray men bedez bir neççe aydan neççe tene vezir-i edalet gönderecegem İran'a. Görem senin zindeganlığın, sirvetin, dünya malı nemedi? Eger yoğıynı, utanma o qedri pul verirem bileye apar ki neççe ki diriyen o pulınan emri maiştin dolansı. Erz eyledi qurban özümnen elava varım, bir tene kend ki reiyeti benimni, deramedi benimni. O veğt dedemin hovığını men allam, dövlette meni serleşker eyliyip, serleşkerine ki hovığı maiyenni da. Menim öz payım, zindeganlığım var. Bu yannan Abbas çünkü toy tuttıla eleseng ve Ebbas'ı leng eyledile, Ebbas o kesi ki, o leşkeri ki İran'dan aparmıştı, buları yolladı İran'a. Didi siz gidin, da buranın duvası, murafası, kuştu gucudarı tükendi. Men da İsfahan'a gelebilmem. Gereg bu qızı koyam Tuğarđan'na anam yanına, o veğt gelem İsfahan'na Şah Abbas huzurına. Bu milleti gönderdi İran'a. Bular geldiler. Dedi bes hanı serleşker? Didi valla serleşkere bir tene qız verdile, toyu tamaşa tuttıla, leng oldıla ama Abbas ki serleşkerimizdi, bize dedi siz gidin. Bizi o murađđas eyledi, biz geldik, o kaldı. Kul Ebdullah burda bir fesatlığ eyledi, hesabı da fesatlığ eyledi. Seslendi qurban, dedi bele. Serleşker ne bayet leşkeri bırağa, özü kala xoşlığına, leşkeri bisahap yollıya. Şayet yolda düşman rastgeldi, oları beyinden apardı, ne bes Abbas bu işi göre? Abbas'ın bir narahçılığını, şeytanlığını, hesabı İran şah'ına erz olsun Kul Abdullah eyledi şeytanlığı. Didi Ebdullah, didi bele. Didi bir neççe nefer, derde değen, reşid oğlan götürrey yanıycek, giderey Özbek şehrine teref, o da o yannan geliri, yolda eyer başarabildin, Ebbas'ın kolın bağla. Meni saymayıp o, benim leşkerimi bisahap yollıyıp. Kolını bağlaray, kolı bağlı getirrey. Eger gücün çatmadı, ele özünü getirrey. Erz eyledi qurban çeşm. Ama filan oğlanı, filan oğlanı, filan cevanı, filan cevanı, filan cevanı buları reşidile, reşid oğlanlar intiğab eylirdi ki iyirmi nefere beraberdi. Neççe nefer tebil verdiler, Kul Abdullah'a. Kul Abdullah geldi, Özbek şehrinin yolıynan Abbas'ı da o yannan şado, xoşalo, xoşbeğt erz olsun ve yola saldıla. Yola saldıla Gülgez dedi, Ebbas di Gülgez'e didi, ey nazenin, dedi bele. Didi bir zenan xelđi bir neferin yanında gurbet elde caiz degil. Menim xurcunumda elava libasım var. Sen bir tene benim libasımdan, bu libasın üstünden giyerey, bice nikap sallay üziye, çekme giyerey, şemşir bağlaray beliye. Merdane libasta, xelđ

diyer beke, sen benim yoldaşım ya ferracıyam ya erz olsun elseng kömegimey. Da xalgin göynü bulanmaz. Bir nefer mene ya düşman tapıla ya ğain tapıla. Elbette bizim öz dilimiz ğain, pis adama diyerle. Niye? Zahırde seniynen dost olar ama batınne ister Xüda nekerden ya benimle dost olar, mene bice ğıyanet eliye. Ona diyerle ğain. Gülgez dedi çeşm. Nikabı saldı üzineyo, bir tene çerketi getti burdan bağladıyo, bir tene merdane Ebbas'ın libasından giydiyo, kemer zenciri burdan bağladıyo, bi şelvarı giydi keşeng hessabı. Gelirdile Ebbas gördü bir neççe tene atlı, bular şinas gelir bunin gözine. Yetiştile gördü bularin bir neferi attan geldi aşağı, çekmeni doldırdı torpağınan, ip bağladı saldı boynuna yerinen sürüne sürüne aĝo bu bazı adam dostluğınan düşmenliğinen düşmenlik eyliyebilmez, dostluğınan düşmenlik eyler. Niye? Adam düşmandan ihtiyat eyler ama dosttan eylemez. Diyer balam mana dostıda. Bu bana ğıyanet eylemez ki. Bu dostluğınan düştü torpağa yani Ebbas men senin bir bile xatırın istirem, yerinen sürünem gelem sene selam verem. Eĝaye eziz veĝti ki erz olsun yetiştiler huzure, Ebbas toĝlu attan atıldı aşağı, çekmeleri Kul Abdullah'ın boynunan attı qırağa tuttı kolından üzünden öptü, öbirlerin üzünden öptü. Didi xoş gelmişiz, sefa getirmişiz. Ha yana gidiriz, nemeye gelmişiz, nem olup niye? Didi valla bizi bu Kul Abdullah getirip, hiç cerayandan xeberimiz yoĝ.

Kul Abdullah dedi menden selam olsun vefalı Abbas'a

Menim üregimde bir söz varımnı benim

Sen serkerdeyen men sene qulam

Amma o du çöregin geldi gözüme benim

Bir söz diyipler men ehli fermanem

Şah-ı memleket diyip ona baimanem

Her sen gitmişem şah yanınna olmuşam beş yüz neferi

Ama sene men qulamem

Üregimde gene iğtibarın var benim

Geldim burda bir selamı verem seni bilem
O hüsn-i cemalin görem bir sövünem
Bice sıparıştim var dövletten onı sana diyem
Dövlet terefinden erz-i edep varımnı benim

Men Ebdullah'yem öz heggimi bilmişem
Övüynen anan zahmet çekip du çöreğini yimişem
İndi dövlet hukmeyliyip bura gelmişem
Ta hatta kolin bağlamağa da icazem var benim

Didi benim kolım bağlayan? Didi he. Bunu diyenne ki ilişti bu yakasınnan kozadı yuğarı vurdu yere, tepini koydu döşüne, hençeri çekti, Gülgez gördü bu bunin yaxşılığın didi, ama istiri bunu öldüre. Attan geldi aşağı Abbas'ın elin tuttu, henceri aldı. Didi baba bu senin yaxşılığın diyiri, bes niye öldüre? Didi ağa bu benim kolım bağlayar. Didi xop, dövlet diyiri diyip da. Didi dövlet meni yolıyıp cenge, mene serleşkeri hukmü verip, dövlet meni öldüre. Didim Abbas, indi qız diyiri. Dedim;

Abbas gel bir sohbet eliyek
Bağışla mene Kul Abdullah'nı
Sirimizi ikimizde aşikâr eyliyek
Gel bağışla Kul Abdullah'nı

İndi Ebbas qeyidiri, diyiri;

Vefalı Gülgez men seni incitmem
Ama bağışlamam men bu düşmeni
Bir canım var sene qurban eylerem
Men rahat koymam bu düşmeni

Didi baba, bu sene dostlığınan didi. Didi dövlet diyiri niye bes leşkeri bisahıp birağıp gelip özü kalıp? Seni vezifeydi. O leşkerinen ele meni de getirirdin, o leşkerinen getireydin. Bu senin yaxşılığın diyiri.

Qebi düşmen düşmenligin bildiri

Ağladıben dide nemin sildirip

Digörüm seni nemeye öldürüp

Bağışla mene Kul Abdula'nı

Didi he. İndi istirey biley? Didi bele. Didi;

Bu zahırde dostu, batınde bildiğın mene bildirip

Menim o nazenin gözüm yaşını naheg sildirip

Menim dedemi kurd aparmayıp güman eylirem ele bu adam öldürüp

Men bağışlamam Kul Abdula'nı

Ecep, erz olsun Gülgez dedi bes, qulak ver. Men bir söz diyim;

Gezerem dünyanı deryayı edemsiz

Xeste Qasım kimin elin kelemsiz

Qul hetasız olmaz, ağa keremsiz

Gel kerem üste ey serleşker bağışla mene Kul Ebdula'nı

Didi;

Dünyasında her neme diyen didevanlıdı

Herkesi görey tanıyay bir mahallıdı

Bu benim dedemi öldürüp mene kanlıdı

Men bağışlamam Kul Abdulla'nı

Ecep, Kul Abdullah bağı Gülgez'e, bağı qılbe terefine. Yanı oranat verginen. Gülgez diyer;

Men olmam divane

Mayıl olmışam o şîrîn cane

Gülgez diyer sene ad verrem Şah-ı Merdan'e

Men bağışlagınan Kul Abdullanı

Ebbas iki elini vurdu başına, didi niye ele eyliren? Didi bu kalsa meni ölüme verer. Her cur var bir yannan bir gül ağıdı, bir yannan bir fitnei besterar meni ölüme verer. Men canım, ömrüm, zindeganlığım qurban namı Şah-ı Merdan'a.

Men qinare geçmerem

Eger zehri verey mege su yerine içmerem

Men ağam Şah-ı Merdan-ı adı sanlı lütf ü kereminden, mehebbetinden geçmerem

Bağışladım sene Kul Abdulla'nı

Tuttı kolındano, didi dur rast. Durdı ayağ üsteyo, didi buları ki getimişey götürginen. Ebbas meni aparsın velayetine Tuğarğan'a men onin övünde kalım, o veğt diyinen geler, erz olsun qılbe-i âlemin Şah Abbas'in huzurına. Olar gettiler İsfahan'a, Abbas geldi Tuğarğan'a. Geldi bu nene gördü bunin kolınna serleşkerin derecesi, bunin kolına vururu. Dedi balam, didi bele. Didi dedey gitti ki dövlät yanınna karmend oldu, çoğ arızı çekirdi ki vezir ola. Çünkü böyükzadeydi, ğebanınıdı, mülke sahebıdı, erbabıdı, basevatıdı, eğilli adamıdı. Ta bir nezr eyleyedi, o nezr de qebul oldu, erz olsun oldu vezir. Ama getti Tebriz'de bir tene mesçit var diyerler Göy Meçit, orda kırğ gün oruc tuttı, namaz kildi. Dövletten icaze aldı, kırğ gün. Geldi gitti Tebriz'e. Orda ağayan huzurınne oric tuttı, namaz kildi, kırğ güne neçe o veğt geldi gitti yine libası vezirliği giydiyo, bedövlete hıdmet eyledi. İndi senne gidenne şeğsi gittin, senne derece yoğıdı kollariyna ama indi qeyitmişey, serleşkerlik derecesin vuruplar kolına, annan bilenci cuvanezeni getimişey, bu özü bir meğsusi meğsusi arızıdı ki sen arızıya çatmışay. Bes, hele gideren şah huzurına da. Bir zad değıl ki, git erz olsun Tebriz'de ağayan huzurınna kırğ gün oruc tut, kırğ gün namaz öz nemazin kil ve namaz-ı qezada kil, Xüda'ya şükr eyle. Perverdigara şükr olsun celaliye ki bu meğamı verdin mene gettim ne qader düşman, beraberinne de piruz oldun, bilenci cuvanezeni bağışladıla mene. Berader geldi Tebriz'e,

Gülgez'e dedi bu anamin hıdmetinde kallay, men gidim erz olsun, bir tene ağa getirim o velayette sige bilmedile nem ola? Hemi sen eşed diginen, Müselman olğan hemi bir tene ağa getirim sige cari eylesin, qedim kebin yoğdı, ele sigeydi. Kebin kanunu dövletidi. Ama sige Xüda buyurdu, gerek o sige okunmasa o teref ona helal olmaz. Ama kebin, bir kağezı medrekti. Mesele bir veğt yâr istiye onnan telağını ala, kalmaya onna o dövlet hukmünnen heggini usul eyler. Ama sigede bir sohbet yoğdı. Bir sige neme olı, bir zad çatmaz. Bir tane âlim gettiyo erz olsun bu qızın sigesin oğıduyo erz olsun helal oldu Abbas'ayo. Abbas bir kağaz yazdı, verdi qız, qıza ki men seni eğd eyledim. İndi sen bureyçe benim namahremdin ki elim hiç eline vurmam. İndi bundan böle benim helalı hemserimey ama gidim bu kırğ gün orıcı tutum nemazı kilim, gelim veğt oldı, bir toyu temaşa tutum, veğt olmadı görüm teklif nemedi. Geldiyo ağayan mecitte selamu alykume selam nemeye gelmişey? Erz eyledi ağayan, bice erz var sizin hımetize. Didi nemedi? Didi;

Oğudum elif Allah'i qedrini bildim

Emma bir erzim vardı qebul eyleyin

Çoğ ders oğumuşam tanımuşam perverdigarı

Ama gene gelmişem, hıdmetizde hıdmet eyliyem qebul eyleyin

Nece diyim dini doğruyam

Men Müselman serras ne de oğrıyam

Men Hesen Xan Serdar oğlıyam

Ama size bir erz-i edebim var benim

Burda oruc tutam, nemazım kılam

Xüda'nin şükrini bilem

Perverdigarin qedrini hemişe üregimde görem

Bu meğamı, o cuvanezeno bu derece varımnı benim

Men Abbas'em hıdmetizde kırğ gün kallam

Sizden bir sual cevap allam

Burdan gidenne metlebime çataram

Allah sağlığına bir arızım var benim

Dediler xop, bize neme sözün var? Didi benim sözüm size, kırğ gün men oruc tutacağam nezir eylemişem ki salim olam, selamet olam. Kırğ gün namaz kılam, kırğ gün oruc tutam. Her neme diyeriz, o da xurcumnu pul getirmişem. Verrem bileyize. Dediler xop, çoğ xoş gelmişey, eyağlari ağrimasin. Allah bileyini biqeza eylesin ki bu cur salim bende dünyada varmış ki derece veriple nerz eyliyip kırğ gün oruc tuta, kırğ gün nemaz kıla. Meşgul oldu. Bu yannan Kul Abdullah o cevanlarlan çattı İsfahan'na Şah Abbas'in huzurina. Didi Kul Abdullah hanı bes Abbas? Didi Abbas meni istirdi başımı kese yanında bir tene qız varıdı, o attan atıldı aşağı, tuttu elinden henceri elinden aldı, bular da hamısı şahattı. Hiç biri de bular Abbas'ın korğusundan yağına gelebilmedi. Didi başın keserem, seni kim yollıyıp, yalandan dedi seni y dalıycekde ne ğedir bedibira elan huruz yalan didi bedibira demedi. Didi git görginen, nemeyeçe ağı koşunu bisahap yollıyıp. Abbas'ı götü ge. Dedi bes benim dalımcek demedi biradıbu, beni merde saymayıp, indi ne qad koşın istiren, gidey Abbas'ı özünü kolı bağı, zindeganlığını, dareliğini vuray ota çapay, xerap eyliyen eslen övünü zindeganlığını. O veğt qızı de getirey ki orda bağışlayipler bilesine, benim için ola xaserem. Erz eyledi qurban çeşm. Bir dört beş yüz erz olsunamı hıdmetine leşker verdiler bilesine ve geldile gittile Tebriz'in hukumatınnan da hukm aldıla, biz İran şahinin İsfahan'dan hukmümüz var, Hesen Xan Serdar oğlını erz olsun biz övünü çapak, özünü de kolı bağı aparak. Didi xop, dövlet hukmeliyip, beferman. O da bir kağaz verdiyo, geldiler Abbas'ın zindeganlığını tamamen ota vuranı, tamamen çapanı qecava gettile, qızı savar eylediler qecavaya, kedim qecava iki tane sanduğudı. Deveye barğane eylerdiler. Erus Xanım bir terefte oturardı, bice kenizde bir terefte oturardı. Ona diyerler qecava. Ebbas'ın dareliğin, zadın her neme varıdı beyinden apardıla, Kember'e de her ne kötek vurdular, senne ge gidek

gelmedi. Didi men gelmem. Bu kişi mene hürmet eyliyip, kanımı satın alıp, men bu yaxçılığı yitirmem. Kallam burda. Gettiler. Gidenne Ebbas'ın nenesi dedi Kember, didi bele. Didi burdan Tuđarđan'a ve Tebriz'e o qed yol değil. Men bir name yazaram git Ebbas'a diginen, durustu gelmişey nemaz kıla, durustu gelmişey ibadet eyliyen, oruc tutay. Ama qeziye muhim olup, indi kalaceğen ya geleceğen. Gör neme diyer. Kelemi koydu kağaz üste. şeirin böle diyiri, diyiri;

Menim erzim eyle qebul eyle ey vefalı Abbas

Temamen düşmenlerin geldi

O kes kim men didim balam

Evezinne xanebademi otlamaya geldi

Giderey Ebbas'ın yanıya

Yetik ollay halıya

Diyinen üregin yansın dünya malına

Temamı dünya malını otlıyan, çapan yığan geldi

O ki geldi düşmandı

Adı Ebdullah adı sanıdı

Çöregimiz yiyip, nemek naşinasıdı

Ele o nemek naşinasıdı gelip

Men yazaram bilginen balacan

Güman eylemirem da şad olup gülgünen

Dersiyenen, ibadetiynen hellalık iste gelginen

Dostı düşmen içinde bizim xarlığımızı eliyen geldi

Kember kağızı aldı, koydu cibineyo, düştü yola. Ya bir ağaç ya iki ağaç gitmemişem men orda Tuğarğan'dan mesele Tebriz'e ne qad yoldı, geldiyo, gördü Abbas iki rukat nemaz qeza kiliri ağayanlarda bunun bu kelamının iradını yazırlar. Yanı nemaz sobhenellah, sobhenellah, Allahu ekber, la ilahe illallah behduhula şerikeleh bulari yazırla tekmil eyleyeler, diyerler bu cur diginen. Kember çattı, çattı eli döşünne, kağız barmağının arasınna, durdi Ebbas'in göz kabağınna. Orda diyiri, şeirini de böle diyiri. Diyiri;

Ebbascan seni meni bir erzim var

Eman cevan apardılar malıyı

Eger qebul eylesen çoğ danışığım var

Eman erbab apardıla malıyı

Gelip bir gün veteninde kadıla

Temamı sirvetin ota vurdula

Aparanı apardılar ama düşman kaldıla

Eman Abbas apadılar malıyı

Abbas dedi, yağın oğırı gelip. Bunun övünnen mesele bir iki öv yığıştırıp götürüp, gidi. Eybi yoğtu. İki tene oğru apara, benim sirvetime nem eyler? Kember gördü bu hiç saymırı. Didi;

Ebbas men diyim namusunan arıyı

Kime verdin iğtiyarıyı

Apardıla Gülgez kimin yârıyı

Eman Abbas apardıla yârıyı

Yârin diyenne ki Ebbas nemazı bırağtı. Didi Kember, didi bele. Didi ne qed olup, nem olup, kim gelmişti? Didi;

Vefalı Kember'in danışmaz yalan

Temam zindeganığın eylediler talan

Kul Abdullah'ıdı Sarı Xoca varıdı, Abbas'in dedesiynen düşmanıdı.

Kul Abdullah'ydı, Sarı Xoca Hessapker'di rembalidi

Kul Abdullah onu getirmişti hessap çeke.

Sarı Xoca'ydı, Kul Abdullah'ıdı gelen

Eman Abbas apardıla malıyı

Bu nemazi birağtıyo, ağayanlar dediler xop, bes nemazi niye birağtin? Didi valla bir qeziye üz verip mene, meni bağışlayın, men bu namazı, her ne qad kilmışem kilmışem begiyesine inşallah ege Xüda ecelden eman verdi, gene gellem yengiçten kırğ gün kıllem. Ama böle ki bu benim nökerimni, qulamımnı adı Kember'di, diyiri Kul Abdullah, Kul Abdullah benim düşmenimni, Sarı Xoca dedem düşmenidi, olar gelipler benimde zindeganlığımda zindeganlığ kalmayıp, bir de benim helalı hemserim, namsumu esir eyliyipler. Didi ele xop, bes bu curdu, gerekdi bu namazı elin bikar oldi geley. Didi eybi yoğtu, eyb yoğtu. İndi bu nemaza burda bir söz diyiri, diyiri;

Ey ağalar qebug eyleyin erzimi

Men yaxşı billem bu namazı

İlmim var, hilmim var billem kalamını

İhtiram eylerem bu nemazı

Eger gülümü güle yetirsem

Düşmeni arada götürsem

Eger Gülgez'im qeyterip getirsem

Men gene kıllem teknil bu namazı

Köhne düşmen mene bağıtı

Gözlerimden kan yaş ağıtı

Çöreğimi yedi, övümü yığıtı

Koymadı kilem bu nazenin nemazı

Ebbas diyer mende bildim

Düşman koymadı ne şad oldum ne güldüm

Meni Xüda'ynan eğdi peyman bağladım nemazınan, oruca geldim

Gene hem orucu tutaram gene hemi kille bu nemazi

Didiler xop, bes da kalabilmey, nemazde kılabilmey. Fikrin narahat oldu, niye dareliğin aparıplar. Durdu Kember'i saldı yanıyceko, göttü geldi öve. Göttü getirenne sora gördü bele, zindeganlığı aşufte eyliyipler. Yığanı yığıpler, çapanı çapıplar, ota vuranı ota vuruplar meğluğun Tuğarğan'i meğluğu yığıştı. Abbas'ı görenne. Hamı düştüler eyağına, dediler valla beş yüz nefer eli şemşirli durmuşıdı. Koymadılar biz yağına gelek, defa eyliyek. Koymuyak bu zindeganlığı bu cur aşufte eliye. Xop, indi teklifin nemedi? Didi meni danıştırmayın, da indi benim teklifim tekliften geçip. Men gerek ölümü koyam başım astınayo, gidem bularin dalıycek. Her yerde çattım, ya ölem ya bu kesası eyliyen Kul Abdula'nı doğruyam, leşini atam kurdı kuş yiye. Didiler gene de bize de diginen, göre bizim teklifimiz nemedi? Biz valla reyetik sene, qulamık sene, hıdmetgüzarik sene bizim teklifimiz nemedi? Valla billah koymadılar bizi gelek yağına. Temam hamısının elinde iki şemşir, koymadılar gelek yağına. Nenesi dedi, balam bir söz di bilelerine, bir söz di. Didi;

Dindirmeyin kan ağlaram

Dolıptu ferağım benim

Ah çekip ciğer dağlaram

Kesilip elacım benim

Lebleri batıptı kende

Zülfları oşkar kemenne

Giderem çataram kars-ı ferenge

Da yoğtu elde iğtiyarım benim, elde iğtiyarım yoğ

Nenesi dedi balam, gene ayrısın qızın allam bileyn için. Yer astıyna dedeyin pulı çoğtu berkitmişem, sirvetin çoğtu senin. Nadar değilen. Didi nenecan o cur değil. Didi nece? Didi;

Men indi düşmeni bildim

İbadetim heyif olsun nimeqare gördüm vetenime geldim

Men Kul Abdulla'nı düşmen bilirdim ama indi bildim

Da kesilip elacım benim

Didi xop, indi teklifin nemedir senin, istirey nemeqliyen? Didi valla o ki;

Kaşları keman, kiprikleri oğtu

Oğhyuptu yaram çoğtu

Men Abbas'am kimsenem yoğtu

Bir ğeyrez Allah'im benim

Allah kömek olar, bir iş görrem. Erz olsun atı cengne yorulmuştu. Bice tene eyağı zerbe görmüştu, eyağını koymırdı yere. Neççe gün Ebbas gitmişti. Bu Kember her ne diyen, bu ata yetişirdi, ovkalırdı, gidirdi mesele başe çığan ustad getirirdi, diyirdi bu at ayağın koymuru yere. Mesele bir pul verirdi, bir heççe melehm bağlırdı, bunin eyağına, bir heççe eyağı erz olsun bihter oldu, eyağını koymuştu yere, Ebbas gördü ki at ayağın koyup yere. Tuttı deste ciloğundan ki getire heyete, gördü at mağıl eyağın yere koyabilmiri. Erz eyledi nene, didi bele. Didi seni y kardaşıyin, bir tene atı var. Çoğ derde değen attı. Kardaştı da benim dayımdı, özge değil ki. Giderey diyirey ya pulınan ya dostluğunan ya ağalığınan ya koğumluğunan o atını borş versin mene olar deve ayağıynan gidirler, o qed yol gitmirler. Men at ayağıynan onlar İsfahan'a çatalana, men çataram olara. Beyinden aparram. Men koymam Gülgez'i aparalar. Nenecan o atı diginen mene borş versin, benim atım mağıl ayağını yere koymırı. Didi balam, didi bele. Didi bacı kardaşı tanır, kardaştan da bacın tanır. Menim kardaşım durustu, benim karşımnı ama bivefa kardaştı. İnanmıram atı vere. Didi eybi yoğtu, ele gerek konşını da imtihan eyliye, dostıda imtihan eyliye göre bu konşı vefası var, bu dostun vefası var, bu koğumin vefası var. O da vefa eyliye. Ğeyr olmadı sen

övüneyo, men övüme. Hele sen du git bir zad değil ki. Geldiyo, ihtiram seslendi, kardaşcan, dedi bele. Didi bice muşķile gelmişem, huzuri hıdmediye. Didi nemeye gelmişey? Didi Ebbas'ın ki gördin dareliğini, çaptıla, ota vurdula ta hetta hellalı hemserinne koydular qecavaya, aparırlar şah için xaxsenem. Kember'i yollmışam İsfahan, Tebriz'den Ebbas'ı getirip. İndi tağet getirmiri, istiri gide oni tek dalıycek. Didi ağe tek, olar o curz zalim, e veğt beş yüz nefer, düşmen diyinen bu eğli niye eyliri, ağe seni koya sağ qeyide? Didi her ne diyirem başa gelmiri. Didi xop, bes sen nemeye gelmişen? Neme diyeren mene? Didi valla gelmişem, atini verey Abbas atınan olar döve ayağıynan gidiri, atınan gider çatar bilelerine, bice atiy verey Abbas'a, Abbas'ın atı eyağı ki zerbe görüp, eyağın koyır yere ama gene askırı, ayağını durust yerde karar vermiri. Didi bacı, didi bele. Dedi get, sene diyirem yanı men at verrem Abbas'a ama vermirem getmeye. Öldüreler heyif oğlannı. Öldürerler bilesini. Erz eyledi kardaş da indi men gelmişem sana abru tökürem, kardaşımay, bazı şair de neğilde diyiri;

Berg günde kardaş gerek

Bigâneden imdad olmaz

Ama bazı nağilde diyiri;

Fursat eliyne di gidip

İnşallah seher bu nağili diyeceğim.

Kardaşı görmek gerekti

Oğlan ele düşer ama kardaş tapılmaz

Oğlan tapılıp, bir ayrı avradı alınay, oğlan doğar. Ama da nene dirilmez, kardaş geri sala. O'dı ki diyiri;

Oğlan ele düşer kardaş tapılmaz

Erz olsun sen benim kardaşımay, menne seniy bacıyam. Bice defe bizim sene işimiz düşüp, gel bu müşķili helledek. Dedi getmirem, vermirem gitmeye. Ne vermirem? Canım onıynı. Xop bu zenan xelgide zenani olmaz, hamı sözine inanay. Bir veğt görürey öyle, uşāę küçede biriynen dıkkıne, gelevuz eyliyip, eli deyip bura dıkkıne çizilip, bir kan gelip burdan.

Görüreyñ kişi yorgun, heste, çölden gelip kişini bele kızdırar ki kişi durar gider oniyen duva eyle, senin oğlin bunin benim uşağımın başı dağılıp. Baba dikkene bura çizilip, kan olup eyibi yoğ. Nem olup meye? Ama gördin bir pişik bezedi, bir murafa bezedi ki hiç başa gelmeye. O'dı ki arvadda yetti tene merk var, herbirini işlede, mümküni on tane kan olar. Didi indi giderim neme diyim? Dedi get diginen vermire, verirem ha, vermirem gitmeye. Ana geldiyo, seslendi balacan, dedi bele. Didi dayın diyiri, insan istedi bir veğt şikâra gide ya bir yere gide, gerek ati iki ola. Eger biri zerbe gördü, biri amade ola, oniyen gide. Konşu payıynan şikâra gidilmez. E dayım bana at vermedi? Didi ğeyir. Elal huzur dedi verirem ama getmeye öldürel heyif oğlanı. Ama ele demedi ki, didi dayın bana vermedi? Didi yoğ. Didi xop, indi burda şair keşeng nezme çekip bu barede, yaxşı şiirler diyiri. Diyiri;

Kadır Allah ki her işe kadırey ey kadır Allah qebul eyle erzımı

Hiç merdi namerde muhtaç eyleme

Bu fanı dünyada gel al canımı

Ama canım alıncek nakese muhtac, ihtiyac eyleme

Ağaç bar getirmez çörekete yerde

Bar ilahı işimi salma derde

Dermende kalanna get ağuşaş bir qedir bilen merde

Xüdayar o merdi de namerde ihtiyac ve muhtac eyleme

Ey ağalar dövran yetiştı başa

Âdemoğlu da ömrü çatmırı yüz elli yaşa

Xüdayar serveti verginen iki tane kardaşa

Kardaşı kardaşa muhtac eyleme

Bu gözüde o göze muhtac, ihtiyac eyleme

Niye? Bu göze eye bir zad ola, bu göz bunin yerin görmez. Niye? Bu ortada bir tane divar var. Bu divar koymaz. Bu göz bunin yerini göre göre niye bu xerap olar. O'dı ki diyiri;

Serveti verginen iki tane kardaşa

Kardaşı kardaşa muhtac eyleme

Didi balam, bu konşumuzda da bir tane at var ha. Çoğ derde deyen attı. Özü yanı tarif eyler, gelir oturmağa, gelir bizde mesele bir veğt bizimle berğurde eyler. Ele hamı diyer Tuğarğan ehli diyer ki bu at erz olsun eleseng ve yaxşı attı ve burda erz olsun eleseng tarif eyle atı, çoğ derde degen attı. Bu konşıya gidem, o atı alam, qebullığın var. Erz eyledi nenecan, men konşı baresinde de bir şeir diyim;

Merd gerek yaxşı yamanı bile

Gemde gam olar, şadlığda güle

Konşı gerek konşının covrını çeke

Xüdaya nakes konşıya, meni muhtac eyleme

Xop, Ebbascan indi teklif nemedi? Didi teklif budu, benim bir şeirimni kalıp, onı da diyim bileye ta görek nece olar;

Ebbas diyer men eylerem erazi

Eraz qussadı, fikirdi, narahatçılıkti. Bazı yerde diyer üregim eraz tutıp, kelbimi eraz tutıp, gözümü eraz tutıp, fikrimi eraz tutıp.

Ebbas diyer men eylerem erazi

Kıyamet günü hegdir mizan terazi

Davut peyğambere verdin, Xüdayar o xoş evazi

O evaz seslere benim muhtac ve ihtiyac eyleme

Xop, erz olsun nene durdı eyağ üstte, geldi konşının kapısını çaldı. Konşı geldi, xanım nemedi? Didi bu kapıda olmaz. İcaze verey gelen hıdmetiye, erz olsun eleseng bir erzim var onı sena tamam eyliyem. Didi buyur, kapın açtıyo, geşti geldi. Didi;

Gece gündüz fikrimo, zikrimo, ğıyalım

Bice metlebtten sarı gelmişem

Menim bir balam var, eyliri ahı zarı

Onin ahı zarına göre gelmişem

Sen konşiyen derdimi billey

Ruzigarımı görrey

Ebbas'ın zindeganlığını, adaklısını apardalı bunı derk eyleren

Men bu metlebe bir metlebe gelmişem

Didi her iş olsa men konşiyem, ba kemali meyl, mohim degil. Beferman.

Didi;

Gereg konşiyen derdimi biley

Ne bade şad olay güley

Atini Abbas'a borş verey

Men bu metlebe gelmişem

Didi beh beh beh. Abbas gelsin benim oğlımı, başını burdan gözümün kabağından kessi eger bağam namerdem. At nemedi, Abbas hıdmetine? At ne qabil var sizin teki konşıda? Ebbas Hesên Xan Serdar oğlıdı, serleşkeri İran'ın atin ne kabulü var? Didi xop, mende sene bir yaxşı dua eylerem;

Kadir Allah bu yaxşılığı bilsin

Ne bayed düşmanlar bize gülsün

Ağalar ağası metlebin versin

Men bu arızıya gelmişem

Didi dayan heyette, durdi gitti atin zini, belgini keşeng amade eylediyo, ilişti deste ciloğundano, dedi geş gidek. Getti Ebbas'ın heyetine, Ebbas'ı çağırdı yazıya, seslendi, Ebbascan didi bele. Didi men iğtiyac degildi neneyi yollıyan, ele bice kele özin ya damdan ya duvardan ya heyetten, kapıdan

diyen ey koñşıcan o atin mene bir iğtiyacıyo bu atin teellük özüye var. Ama veli bu atin bu kiçini de men bir efer sorağım var, getirrem sen gelene bu atin kiçi zerbe görüp, bunu yaxşı eylerik, her neme zehme tenasü olar özüm verrem inşallah sen gelley, heg hegge çatar. Abbas atın zini belgini amade eyledi, seslendi nene, didi bele. Didi benim sene bice balaca erzim var, onu qebl eyleginen. Didi nemedi? Didi men gidirem emma gelmeğim gitmek mennenni ama gelmek Allah elinnenni, cengni. Ceng xeternaktı. Men gidirem. Birden Kember geldi yağına, seslendi ey erbab, ey Abbas. Didi bele. Didi nökerin heggi yoğtur erbaba söz örgede. O da sene. Men olar elinden bir hessabı kötek yedim. O qed mene şapalak, tepik, ağaç vurdula men hele de eyağımı, kolımı, kiçimi yarası sağalmıyıp. Getmedim. Olar sene serseğ düşmandiler. Eger men nökeriye sözini qebl eylesen, Abbascan getmeginen. Seslendi Kember, didi bele. Didi durusto, sen giryetli kişiyen, sen bade adamay, sen du çörek yiyen bilene. Emma benim dünya malına getmirem. Dünya malım çoğtu, nenemin puli yer astında o qed çığın çığın pul kollıyıp ki hiç başa gelmiye. Ama veli benim namusum, aparıpla. Benim namusum gidennen sonra da dirlik mene ne lazımını. Didi xop, bir veğt görrey, iş bir cur pişame eder ki insan özünü hiç yere ölüme vermez. Sebr eyler veğt çatar. Elan gitme, elan Kul Abdulanin döğrünne beş yüz xünxar cellad var. Olar sene üregi yanmaz ki. Didim;

Kember bir sohbət eyliyək

Men yârımnan sarı

Sir sözüümüzü birbirimize aşıkâr eyliyək

Men gidirem iğtiyarımnan sarı

Nazenin Gülgez gidip elimnen

Ruzu sufa olmışam koğum, kardaş, elimnen

Da gülmək gelmez benim dilimnen

Men düşmaçılığa gidirem dostlığınan gitmirem ki

Bir kimseler bağırla mene gülerle

Menim yaxşı yamanımı bilerle

Mene tehna vurarla

Men düşman sözine gidirem

Eye gidem billem

İnşallah Allah kömek olsa gene gellem

Gelenne senin qedrini billem

Sen mene kardaşay, men sene kardaşlığ bilirem, kardaşay gidirem

Abbas diyer böle canannan

Men tapmıram qedir bilen oğlannan

Bice metleb hâsıl eylerem evvel imamnan

Men ağalar ağası Şah-ı Merdan'ın umudina men bu cenge gidirem

Didi valla men çoğ hesret çekirem, çoğ arızı çekirem ki sen zinde kalay. Çünkü meni dara çekirdiler dedey, benim pul verdi kanımı aldı, dardan meni getti endirdi, elan bir xoşlığ bu övde eylerem ki hiç başa gelmiye. Ağı men bu çöregi yitirebilmirem. Ona göre diyerem, giderey heyif oğlanay, öldürerler bileyi. Ağo men neme diyim, neme diyim ağo? Didi xop, indi böle oldu? Didi beli. Didi nene, didi bele. Didi gel dıqqene ottı benim yanımna. Geldi. Didi istirey neme diyen? Didi bu Kember ki nökerdi bize da. Dedem getirip nökercilik eyliye. Da buna nöker demiyen? Didi bes neme diyim? Didi kulağ ver bir şeir diyim, men diyenidi. Didi;

Başına döndüğüm vefalı ana

Ana Kember'imi sene tapşırdım

Men emegin istifade eylemişem kana kana

Ana bu Kember'i sene tapşırdım

Kelem olıp çekileydim kaşıya
İnci olıp düzüleydim dişiye
Sen eyleşey men dolanam senin başıya
Ana bu Kember'i sene tapşırdım

Belalı başım var tükenmez işim
Xüdayar sağlık ver men dağları aşım
Kember da kul değil mene, oldu benim eziz kardeşim
Ana bu kardaşımı sene tapşırdım

Abbas der ne neylemişem canana
Men umud değilim zindeliğe, ölmeğe ama kalana
Sana and verrem on iki imama
Anacan men bu Kul Kember'i sene tapşırdım

Eger geldim, men bunin yaxşılığ eylerem, eger öldüm senden sovay bu Kember'den suvay benim veresem yoğtu, her neme sirvetim var, seniynen bu Kember'inni. Kembercan sen çoğ üreg yanan men istirey. Menne ele seni istirem. Ama inşallah Xüdavendi âlem bir insana kömek oldu, dünyalar ona hiç zad eyliebilmez. Ama bir veğt ele oldu da Xüda terefinnen olup. Bu övo, bu zindeganlığ seni y iğtiyarınna ele senin Ebbas'in özünnen suvay bir kardaşı var, o da adı Kember'di. Bir tene kağaz öz dest-i xatıyla yazdı, eger geldim ki hiç, gelmedim benim veresem yoğtu. Feqet veresem bu nenemniyo, bu Kember'di. Kağazı verdi Kember'eyo, didi bunu koy cibiye. Bunu mukem sağla. Geldim ne yaxşı, gelmedim ne yaxşı. Ağaye eziz atin zini belgini düşürdü, bir qedri qezayı muhteremane nenesi hazır eyledi. Bir qedri pul hazır eyledi, töktü xurcunun bir terefine, yaxşı qeza neççe günin mesela xerap olmiya, qeza düzetti, ne bade erz olsun eleseng bu oğlan çölde qezası kem ola, eleseng tükene, eleseng hazır eyledi. Kember erz olsun

eleseng erz eyledi, qurban, didi bele. Seslendi nene, didi bele. Didi xop, dünyada dedeynen nenenin duvası ola övrad dalıycek, övrad dünyada metel kalmaz. İndi sen nenevey mene emek vermişey, benim sene yol üstünde gidirem, gelmeğim Allahınandı. Sene bice balaca erzim var. Didi nemedi balam? Didi, didim;

Ana gel bir sohbət eyliyək

Emegin helal eyle mene

İkimiz derdimizi bir eyliyək

Anacan helal eyleginen mene

Derin derin dergâhlara dolgınan

Şîrîn canı bu sövdaya salgınan

Üregimi rehme getir meni yola salgınan

Enacan helal eyleginen mene

Men gidirem bilmirem gellem

Geldim kedirini billem

Seni bir muteber ketbani görrem

Anacan ayrılmışam senden gedirem

Ecelim çata motım yetişe

Üregim felekten bir bade içe

Ebbas diyer şayet bir bağ ölüm yetişe

Eger görmedim helal eyleginen men gedirem

Didi balam xoş helalin olsun. Mende seni tapşırım Allah'a, Allah seni işini rast getirsin. Emma ne benim sözümü qebul eyledin ne Kember sözünü. Oları biz gördük, olar çoğ xünxardılar, çoğ kebi düşmandılar, çoğ

böle seğ düşmenidiler. Oların elinden seğ qeyitmek çoğ muşkildi. Buni diyirem bileye, muvazıb olgıman. Didi başe. Erz olsun Abbas, övden çığanna, bu kedliler ki reiyetidi, Abbas'ın döğrünü aldılar, didi koymak giden. Niye? Didi bizi koymadılar gidek yağına, meye koyardık meye seniye övün çapalar. Şemşir ellerinde, dediler herkes gele boynun vuracağık. Ama indi hiç kes yoğtu. Biri Ebbas'ın atini kucakladı, birini kiçini kucakladı, birini özünü kucakladı. Gücü müsufetinen Abbas'ı gettiler attan aşağıya. Didi, ey benim vefalı reiyetlerim, kedlilerim, sizin mene üreğiniz yanırı. Siz meni çoğ istiriz ama veli mene dimeğın getme, benim namusum elden gidip, men dünya malından sarı gitmirem ki. Ağo benim namusum gidennen sora, men bu zindeganlığı istirem nemeyleyem? Didi indi xop, fikrin nemedi? Didi fikrim budu. Bice tene şeir men size beyan eyliyem, siz de qebul eyliyiz, men gidem. Didi xop, beferman. Didi;

Baş götürem, gidim diyar be diyar

Dostlarım bağışlayın meni

Da benim elimde yoğtu iğtiyar

Ey koğum, konşı bağışlayın meni

Bağın mene meni biliy

Menim ölmeğim kalmağımı görüy

Belke gidem Allah rast getire gelmeğimi biliy

Men sade getmirem, öz xüduma gitmirem namusumdan sarı meni yola salin men gidirem

Koğumu, konşı, eli, tayfamı bildim

Vefayızı gördüm

Men yâr qussasından öldüm

Teesübü gıryetim tab eylemiri gidirem

Abbas diyer çağırram ağam Eli'ni bile

Menim covrımı çeke, dadıma gele

Şahlar şahı benim metlebim vere

Ağam kömek olar hekmen men bu musafurete gedirem

Anam meni yola saldı

Ama Kember benim için ağladı

Ebbas diyer ruzigar benim yolumu bağladı

İndi yol açmağa men gurbete gedirem

Men namusumdan geçebilmem, siz ağalığ eyleyin, bağışlayın meni. Xüda kerimo, rehenni, erhemerahiminni. Didiler da, biz didiğimizi didik. Konşiyak, reiyetiyek, dostıyak indi her cur silah bilire. Hamısıynan el verdi, görüştüyo, Allaho, Muhammed, Eli enbiyanı yâd eylediyo düştü yola. Bir veğt gördü, orda velayette o qizin dedesi dedi men neççe tene vezir gönderrem İran'a, gördü bir neççe tene atlı gelire ama bular tamam kollarında derece yatıpla, Edalet vezir. Gelirler Tuğarğan'a taraf. Abbas dedi xop, bular hekmen ya dedem adını işidip gelirler Tuğarğan'a velle Tuğarğan bu vezirlerin yeri değil ki ya benim adım. Menim göyümü çatıplar, zindeganlığım yoğ, erz olsun malımı beyinden aparıpla pulım yoğ, men gellem bulara diyerem beferman, nece diyim? Diyim neferman gelmeyin, nece diyim? Bes yoldan çığım qırağa, olar o yollen geçsinle, men o biyabandan gidem. Geldi yoldan çığa qırağa, olarin işlerini iki tene nefer dilmaç getirmiştile ki bu İran dilini o vezirlere hal eliye. Olarin birisi seslendi ey ağa, didi bele. Didi bu yollan ki geliren buraynen gel, biz senden bir sual varımız? Didi çeşm. Geldi yağınayo, gördü xop, vezirdile. Attan endi, dereceyi kanunu ertişi dövlati yerine getti. Elin getti bura. Eyağını vurdu yere, mehebbet eyledi bu vezirlere gördüler oğlan derde degen oğlanı, hıdmet eliyip, mümküni ele derecedardı şeğsi libaslardan. Ama kilico, kalğano, herbeyi, libas amadedi. Dilmaça dediler diginen hara gidiren? Dilmaç dedi ağayanı muhterem vezirdile, Edalet veziridile. Biz

Özbek şahiyının desturuynan gelirik. Biz Tuğarğan haradı? Tuğarğan'a konağak, Ebbas'ı Tuğarğanlıya. Didi valla gej gelmişiz, didi niye? Didi herkes diye hemi dostı var hemi düşmanı var. Menim övümü, zindeganlığımı, dareliğimi, adağlımı düşman fursat istifade eliyip, getmişem kırğ gün oric tutam, nemaz kılam, gözümü iraqta görüpleyo gelipler aparırlar. İndi teğelle vururam belke çatam, ya ölem ya öldürem. Didiler xup, bu Ebbas'in özü hardadır? Didi özini gidiriz İsfahan'a Şah Abbas'tan Ebbas'ı isteriz, onin serleşkeridi. O gönderdi, Ebbas'ı geldi senin cengin başa çığıtı da. Görüy o neme diyer? O tapar Ebbas'ı her emriz olsa, sizi tebil verer size. Didi ama gej gelmişiz. İcaze verey bir şeir diyem bileyize. Dilmaca dedi men diyerem sen bulara halleyleginen. Didi;

Xoş gelmişiz ey Edalet veziri

Tuğarğan'da xanımanlar nece oldu

Kalınçe eslan oldu

Ki Kul Ebdullaydı. Kalıncıçek canı vardı. Didi menem, menem didi;

O nazenin merdu merdaneler nice oldu

Bu dünyaye geldi neççe neççeler

Helayikler körpü salmaz geçeler

Varlılar, yoğlular, uşak, beççeler

Dahı Tuğarğan'da başı belliler nece oldu

Gözel keklik pervaz eyler hevaye

Ala karga teklif eyler humaye

Oğullar attaya, qızler anaye

İhtiram eylemediler, bes ihtirame nece oldu

Kul Ebdullah menem menem didi

Ala karga kekliği vurdu yidi

Tülek tellan sar donunu giydi

Abbas kimin Tuđarđanlı nece oldu

Abbas'ta var meye, gedin İsfahan'a ya gedin övüne. Veziyetini görün ne cur ota vuruplar ne cur yandırıpalar ne cur yiğipler olari keşeng yazın, ordan qeyidin mustağim gidin İsfahan'a. Ağaye eziz bular da bir söz dimedileyo, ağe sen mümkünni giriftarlığın var. Çoğ hoyüley, höyül danışıray, beke titriyen ne, hirsiyne çoğtu, qezebeyne, seninde bir müşkilin var, bize muzahım olmak. Da bilmediler Ebbas'tı. Ebbas düştü yolına, gitmiştiler o yolnan, olarda geldiler Tuđanđan'a. Ebbas'ın bezo, zindeganlığını, xelđi yiğdiler, buna ne qad setme deyip, herkes bir söz didi. Didile hamı övünü yığıp, pulın aparıp, o qızı ki sizin velayetizden getirmiştiler o dilmaçlara didiler, o qızı de esir aparıp. Olar İran'da Şah Ebbas'ın xaseremi. Ve zindeganlığında da görürüz da o qad kalmayıp, xesareti başa gelen değil. Olar da o xesareti yazdılayo, hamı ecmayın şadlığ verdiyo, imza verdiyo, bi şahididik bular geldile hemi övü yığtıle hemi ota vurdula hemi zindeganlığı bikullu eleseng bada verdile. Ebbas çiğti dağın üstine, bir üze dağın üstüne. Gördü dağın eyağınna leşker kabağtadı. Ama kejava bice neferin elindedi. Yavaş yavaş tutup hosarınnan, erz olsun gidiri. Didi burdan heggidir o sarıbanı seslenem, diyem sarıban, dayan enami de verrem. Leşker gitsin. Gülgez'i çatam kejavadan çığadaram, çekerem atin terkine, da ne mene çatabilerle ne dalımcek gelebilerle. Sirvetim nem eyliyem, aparsıla. Esli benim namusumnu ki çattıram Tuđarđan'a. Dağın başınna, sarıbanda dağın eyağında gidiri, diyiri;

Getme sarıban sene bir sözüm var

Aman aparmagınan yârımı

Qebul eylesen iltimasım var

Aman sarıban aparmagınan iğtiyarımı

Üce dağlar başı benim qarımını

Yârin sözü benim itibarımı

O qız benim vefalı yârımı

Aman sarıban aparmagınan yârımı

Men burda bildiğimi bildirrem

Ağladıben didenemi sildirrem

Eger söze getmiyen men seni öldürrem

Aman sarıban aparmagınan benim iğtiyarımı

Gördü ğer sarıban qeyidir, bağırı. Ama ele gidiri. Didi heggidir bir at verem
bilesine, her mezhebtedi, her dindedi. Diyiri;

Gitme sarıban men bağaram eliye

Danıştırram kulağ verrem diliye

Ebbas diyer ad verrem mezhebiye, diniye

Aman sarıban aparmagınan benim yârımı

Sarıban gördü bu dağın kellesinne bir cevan diyiri, ad verrem seni mezhebiye, diniye. Her yoldayen, her kitaptayen, her dindleyen, olmiya bizim öz cevanlarımızdanni itip, tapmırı. Men döveni yatırdım, bu gelsi görek neme diyiri? Döveni yatırdı, Ebbas çattı. Selamı aleyk, alekime selam. Oğırbe ğeyr kardaş, neme diyiren? Didi sarıban, didi bele. Didi bu barğane nemedi? Didi her neme diyiren di, barğane adı getirme? Didi niye? Didi bu barğana, evvelan, evveli Özbek şahının qızıdı. Duyum Tuğarğanlı Abbas'in helalı hemseridi, sevum buni aparirik şah'in ola xaseremi. Onın özünü hiç danışma. Didi sarıban, didi bele. Didi qejavanin ipin aç, endir eşağı. Didi ne? Didi he. Diye ölümi koymışay başıy yasta. Men meye öz iğtiyarimeme, didi herkesin iğtiyarınna ola. Eger caniydan korğıray, korğmıray qejavanı endir. Didi nece? Didi;

Canım serban, gözüm serban, xan serban

Endir qejavani men yâri görüm

Sena qurban olsun şîrîn can serban
Endir qejavani men iğtiyarımı görem
Sarıban dedi ele, bu sözlerden mende billem.

Baş götürüp bu diyare gelmişey

Cevan bilmiren hardan geliyey, neme diyirey, nemedi sözün, metlebin
nemedi?

Baş götürüp bu diyare gelmişey
Bu qejavan endirebilmem qız var içinne
Kimi seni özüye kamxar bilmişey
Bu qejavan görürey yâr var içinde

Didi sarıban, didi bele. Didi budi diyerem bileye, eceliya, eceliniya. Benim
sözüme gitmiyey, belaya giriftar olacay. Sözün rastı. Xatırcem olgınan bice
şemşir elava vurmam bileye.

Sen bilmirey bu benim yârımını
Alagözlü hemdem iğtiyarımını
Eger indirmiyey namusumnu, arımını
Endir qejavanı men yârı görüm

Sarıban didi diginen bu şah'in oğlan, korğısı gitsin işi dalıycek. Didi;

Bu görsenen xar veremidi
Ürege çekilen yâr veremidi
Endirebilmem şah heremidi
Bu qejava gider qız var içinne

Didi sarıban, didi bele. Didi;

Men indi bildiğimi sene bildirrem
Gözine kan teki yaşı sildirrem
Endirmeyen seni men burda seni nahek, bixaber öldürrem

Endir qejavanı men yâri görüm

Sarıban didi, niye Kul Abdullah serleşkerdi, onin adin getirmirey? Şah kalıp İsfahan'na da ama Kul Abdullah kabağta leşkerinen gidiri. Diyiri;

Senin derdini kim biler

Sene özünü kim dost görer

Kul Abdullah kimin mir xezeb geler

Bu qız görürey, bu qejavan görürey qız var içinne

Didi mene diyiren? Didi he. Didi;

Kul Abdullah ki diyiren o meni biler

Menim övümde du çörek yiyip ama ganimet meye görer

Ele seno Kul Abdullah'ta öler

Endir qejavanı Ebbas diyer, men vefadarımı görüm

Didi Kul Abdullah eli teki oğlanları, ele birer loğma eyler koyar ağzına ya. Öziye men eylemiye. Bunu diyenne ki Ebbas qezebe geldi, erz olsun bice dene şemşir ele bunin boynunnan vuranna leş düştü bir yanayo, baş düştü bir yana. Bu keniz didi xanım, neme oldu? Burda diyen sarıbanı, bir ağ dediyo sesi gelmedi. Didi he. Biley neme oldu? Bele. Didi ordan bura men bir oğlanı terif eyledim bileyin için. Heyif oldu Abbas'tan ayrıldım, heyif oldu zindeganlığtan ayıldım, heyif oldu o vefalı anasından ayrıldım. O oğlanı geldi çattıya. Didi ey dedem vay neber olı indi. Xop oni öldürdü, meni de öldürür da. Dedi yoğ. Seni öldürmez, sen korğma. Bunin qerezi ne seniyyenidi ne o sarıbanıdı? Bunin qerezi bu beş yüz neferin böyüğü Abdulla'ynannı. Sen xatircem olgınen. Bu deveni ilişti kosarındano, qeyitti, Tuğarğan'a taraf. Kul Abdullah gördü, qecaja hiç göstermiri, seslendi uşaq çığın üçe yerlere, bağın görün bu sarıban bes neye görükmürü? Bes nec olup? Çığtıler üçe yerlere, gördüler Ebbas. Geldiler didiler, bir tene atlıdı, atin tutup deste ciloğundan ama qejevanı qeyterip, o yannan Tuğarğan'dan geldik. O erz olsun gidirler ilesine. Sarı Xoca hessapkeridi, didi hesap çek görüm. Bu hesapkerden men neççe danişmenden xeber almışam, bu hessapker hegiget varı ya yoğ. Diipler valla biz birbile ders oğumuşuk, bu

hessapkerden bir zad bilmemişik. Bir söz tapar diyer o terefe, kan eyler hessaptan bir tereften bir pul alır. Ama reddini biler, hessapker hesap çektiyo, didi Kul Abdullah, didi bele. Didi bu hünerde, bu cigerde, bu kuvveyti tesellide Ebbas'tan sovay hiç kesin işi değil. Eger bu qızı aparırı, Ebbas'tı gelip aparır. Didi Ebbas, didi he. Didi indi biz nemeyleyik, bunu destgir eliyek. Didi destgir, didi bele. Didi beş yüz nefer sen getirmişey. Yüz neferini yolla buyna ceng eylesin. Ebbas böle ğıyal eyler ki ele bu yüz neferdi. Bu yüz neferi beyinden aparar ama dört yüz nefer munu masire eylesin, birden ki o meşguldu cenge, bunu destgir eylesinler. Ebbas bir veğt gördü ki dağın ilesinden, belesinden, belesinden, belesinden atlıdı ki erz olsun gelir Ebbas'e teref. Gülgez seslendi keniz, didi bele. Didi bu oğlanı burda desgir eylerle. Ama sen pencereden diginen ey cevan, meni bir güman yerden apar. Bu yolunan aparma. Bir yerden apar ki seni tapmasıla. Men şah qızıyem ağı. Keniz seslendi ey cevan, didi bele. Didi adağlin qızı diyi şah qızı diyi, men şah qızıyem meni bir yerden aparsını ki heç kes görmesi. Eger görerle ne onin için yaxşıdı ne benim için yaxşıdı. Bunu diyenne ki Ebbas dedi, ey dadı bidad. Bu innidenne benim başıma kağırı ki men şah qızıyam. Çoğ kar eyledi bilesine. İndi burda bir keşeng şeiri diyiri. Diyiri;

Ey ağalar günne eyam yamanı

Kafire bağı Müselman'ı beğenmez

Eyyam yaman olup fenninen hille

Oğıl atanı, kız ananı beğenmez

Adam var ağadı, adam var nöker

Adam var dindiren gözyaşı töker

Adam var qere pulı göre ah çeker

Adam var göheni kân olup o beğenmez

Qizil gülden sürdürerle gülabi

İşkin ateşinden gitmiri gözüme xabi

Dolanı çeşmeni götürmez âbi

Buzun geri bir veğt görürey büyük serçeşmeni beğenmez

Adam var eline verginen güller

Adam var gözine çekiren miller

Ey Tuğarganlı Abbas, Hesên Xan Serdar oğlu

Seniy başına küller böle düşkünledi seni yâr da beğenmez

Bir vağt gördü at eylediler bilesine, tamam hamısını şemşir elinde diyirler dayan.

Xop, ağayan icazesiyne sohbetimiz hassas yerde bağidi. Umudvaram ki inşallah başışliyiz, ele ordan ki söz bağı kalıp erz-ı edep, erzeylerik hıdmetize, umudvaram inşallah Xüdevend can sağlığı versin, şado xürrem, xoşalo, xoşbeğto şadoleyiz inşallah. Heyderî Mehmudî hemişe vücudu mubarekize duvagıdı. Beli. Ebbas gördü bular tamam bir yerli şemşir ellerinne diyirler oğlan, ele orda ki dayanmışay dayangınan. Ebbas didi, men dayanam? Didi bele. Ati mukem zini belgin amade eylediyo, atıldı atin üstüneyo, berader o gedri kilic çekti ki bu yüz neferden bice nefer Ebbas'a zerbet, zeğm, yara vurabilmedi. Ama dört yüz nefer ki amadeydiler, Ebbas'in etrafını aldılar, didiler tekan yeme. Biz yüz nefer değilik, biz dört yüz neferik. Abbas gördü da, dört yüz nefer hara, bir nefer hara? Didi;

Baş götürüp bu yere gelmişiz

Men size beli diyen değılem

Meni özüyüze dost ya da düşmen bilmişiz

Men size bice sohbet diyen değılem

Ceng eylerem, bildiğimi bildirrem

Ağladıben gözyaşını sildirrem

Sizi burda her ne qad oliyiz öldürrem
Emma menem disiz, menem diyen değılem

Men bir insanem ağam Eli'di
Hegiget onin yolidi
Abbas'ın pınahgahidi
Men düşmene baş veren değılem

Tuğarğan'dan bura gelmişem
Ağamı özüme kamğar bilmişem
Men Gülgez'dan sarı gelmişem
Sizden korğan değılem

Kaniz tökerem
Bu diyarı terketmerem
Sizin tekinlere baş vermerem
Men ceng eylemeglige gelmişem
Size baş veren değılem

Bunu diyenneki bular töküldüler, Ebbas'ı destgir eylediler. Destgir eyledile, yiğildeler döğrüne, biri didi doğrıyak, biri didi öldürek, biri didi leşini otliyak, biri didi nemeyliyek? Emma dünyada yaxşılık etmez, çörek etmez. Ebbas'ın dedesinin bir tene o meğluğ içinde dostı varıdı. İsfahan'da reyis-i zindanıdı. Adına Hesen Sultan diyerdiler. Ebbas'ın dostıynan, dedesiynen Hesen Xan Serdar'lınan çoğ du çörek yemişti. O durmuştu qırağta ele bağırıldı. Gelmedi yağına, Kul Abdullah seslendi, ey Hesen Sultan, didi bele. Didi sen zindanda hıdmet eylemişey, zindan erz olsun covrı çekmişey, çoğ zindanda yaxşı yaman insanlar bilmişey, xop gel yağına görek biz nemeyliyek? Bu oğlanı destgir eyledik, kolın bağladık. Ne qadar da ki

bilesine yare vurmuşik. İdi sende bir selahiyet eyle. Didi mene teklif eliren? Didi beli. Didi bunin dedesi, benim dedemi öldürüp, hiç keste bilmiri. Ama buniyan benim bir qerezim var, bunu vereyiz mene tebil. Men bunu yanı, ta İsfahan'e gelincek men bundan bir qesas alam o dedemi ki bu adam öldürüp dedesi onun boğzı edaveti menden کنار ola. Didi ağı xop, başe. Bu seni tebilindeyo, biz gidirik. Olar gittile, gittile, Ebbas seslendi refik, dedi bele. Didi men nem eylemişem sene, dedem nemeyleyip sene? Didi ele demeseydim seni tebil alabilmezdim. Ele dedim ta tebil aldım. Men sene eziz eziz muteber dostam. Hem dereceden hem meğamdan hemi hovuktan hemi xanebadeden el çektim, sene kömek eliyem. İndi her hekime, her şehre, her yere diyinen hemi atım yaxşıdı hemi özüm yaxşıyam. Sene gelip aldım, yaxşılık eyliyem, ne yamanlıq eyliyem. Didi gerçek diyirey, didi bele. Didi xop, dedeminden ne curdin? Dedi dedeynen dostudum. Övüyüze gelmişem, men ele ehli Tuğarğan'am. Munta cevanlıqta geldim Şah Abbas hıdmetine, orda hıdmet eyledim. Gördü yaxşı adamam, yaxşı insanam, reşid oğlanam zindanın iğtiyarını verdi mene. İndi mende seni erz olsun eleseng ve iğtiyarını aldım özüme. Ebbas didi xop, gel bir eyliyim bileyin için benim ta zinde kalmağım, derde değmez. Dedi bes niye nemeyleyen? Didi;

Eşhedim diyerem, fikrim eylerem
Da men dünyada kalan değılem
Apardıla tamam dünya malımı
Gülgez'den ayrıldım da kalan degilem

Mene tamamı cemiyet oldu düşman
Meni öldür, eyleme aman
Menim tesimi, gıryetimi inan
Men dünyada da ömr eyliyen degilem

Bu sözi iştginen benim dilimnen

Men ayrı düştüm koğım, kardaş, elimnen

Vefalı yârım getti elimnen

Nemam bu tesibe düzen degilem

Gülgez getti benim gözüm yollarda kaldı

Nazenin rengim saraldı

İndi ölmek mene bi şîrîn metleb oldu

Men da dünyada zinde kalan degilem

Her yerde kuyu, çala, su ki adamı öldürü, meni sal orayo, köynegim bedenimden çığat, kanlı olup köynegim apar diyinen öldürdüm, bu da köyneğini gettim. Didi baba men kalmışam seni zinde eyliyem, aparek dünyacek hekim var, dünyacek o bihterin bihterin hekimler billem, apararak bedenim yaxşı eylerik, sen gene gelley adağlıyı düşmennen allay ve muteber zindeganlığ eylirey. Didi he. Sen istiren yaxşı eyliyen, gör bir çale var ki men ordan çığabilmem. Men o çaleye salay. Yolin kenarinde keriz, bilmirem sizin velayette kedim kuyunu kazardıla bu kuyudan o yola, yol çığardardıla, ordan da bir gene keriz kazardılar, torpağın çığartardıla yazıya, ordan su gelerdi. Ona keriz diyerdile. Yolin kenarinde bir tene keriz varıldı. Orda bir tene vesilei su çığatma koymuştula ora, eger bir nefer bu yoldan gele suvuz ola bu kuyudan erz olsun su çığada. Ebbas o qedir iltimas eyledi, o qedri yalvardı ki didi meni sal bu kuyuya, get. Eger Allah mene yâr olsa, men burdan sağ çığerem, yâr olmasa ki da benim ölmegim kalmağımdan yeğdi. Bu zerfin tenefini bağladı beline, endirdi çalın içine gördü çalın içinde bir yerde düzeldiple ki orda kala bu zerfi doldura, erz olsun çekele yuğarı. Köyneğin aldı nişaneyo, gitti. Xop, Abbas indi burda diyiri, ey Xüda'yı mihriman, ey Xüda'ye erhemerrahimin senden sovay benim kimse halımı bilmiri, derdimi bilmiri, işimi bilmiri, bendeliğimi bilmiri indi burda bir ağalar ağası, şanıne bir keşeng şeir diyiri;

Ara yerde sehralarda kalanna

Ha çağırram şah-ı Merdan Eli'ni

Heggin dostı mihrac yolunu gidenne

Orda gördü Şah-ı Merdan Eli'ni

Men derin derin dergâhlara dolmuşam

Sararmışam bikes kalmışam

Şah-ı Merdan'dan metleb almışam

Men çağırram ağam Eli'ni

Ağam Eli'di mene vardı vefası

Düşmen mene eyledi cefası

Men on iki imamdan istirem dirilmek vefası

Burda bikes kalmışam

Ebbas diyer men derdimi billem

Da meye şad olup güllem

Mege Şah-ı Merdan nijat verse gene dirillem

Yâd eylerem Şah-ı Merdan Eli'ni

Bir veğt gördü bir nefer çalin başınna, sesleniri oğlan burda nem eyeliren?
Didi herkeseyn men vesile olmasan gelmem. Men özümü bağlaram bu
tanafe bu vesileye meni burdan çığart yazıya. Bağladı beline, dest-i
yedullahı, işare eyledi, Şah-ı Merdan'ı getti yazıya. Gördü bir tene seyyid-i
nurani, bir tene cevani zerrin kemer eli döşünne hıdmetinde durup. Didi
oğlan burda nemeyleyey? Didi;

Ey Erep menden sual etme

Menim hâlüm perişannı

Özin kimin bihterin tebip olmaya

Hamının derdi bidermannı

Elden gidip Gülgez hemdem
Yâdımdan çığmırı bir eddem
Bir adin Şah-ı Keşemşem
Bir adin Şah-ı Merdan'nı
Ağacan bir adin Şah-ı Keşemşem
Bir adin Şah-ı Merdan'nı

Ağacan düşman bildirip bildirip
Gözümün yaşını sildirip
Meni bu çale salıp, meni öldürüp
Emma dertten xeberdar ağacan seney

Men eylerem ah-ı zârı
Üregimden gitmiri Gülgez'in yarasıyo, adı, iğtiyarı
İndi Ebbas'in yoğtu birkesi, biçaredi
Seney penehgahı ağacan dadıma çat emannı

Hesen bir gül, Hüseyin bir gül
Gül arzısın çeker bulbul
Ağacan sen mene bir tenahın qıl
Ağe Abbas Müselman'nı

Buyurdu, oğlan ne bildin adim Şah-ı Keşemşem'ni, ne bildin? Didi
ilmiynen, kitabıynen istifade eylemişem, ne cur belağeden heme cur seni
men tanıram. Di xop, ne cur tanıray? Didi;

Ey mezherül ecayip sahibı hemtah

Behiştin malikiyen ey sağiyi kuser

Natığı Kur'an'ey ilmin eyler beyan

Vesi Mustafa'yen ey sağiyi defter

İndi bularin, o qedir menası var, hiç başa gelmiye. Ama ağayan bağışlasınlar, menası bularin diyilmiyi. Feqet şeiri diyiliri. Niye? Ege menası diyilse Hezreti Eli'nin uşağlığından terifidi, ta gele çığa o sinne salıhe ki zalım düşman zerbe vurdu bilesine. Diyilmiri, menası kalır. Diyiri;

Ağacan sen penjtanin biriyey

Hamı biler ruzigarın güliyen

Bikeslerin rah-ı rasta yolıyen

Ağacan heğigette merifet kanısen

İndi bunun çoğ menası var, hegigette merifet çoğ menası var. Bele.

Ve sen penjtenin biriyen

Sen dünyaye gelenne, tamamı dünyanı huva davet hılqet eyliyenne

Ve sene dört zad varıdı onı bilenne

Fatıma, Zülfigar, Duldulo, Kember

Xüda verdi sene, hiç kese vermedi. İndi bu dört zad her biri bir dastannı. Kember bir dasıtanı, Fatıma ki Eli'ye kısmet oldu, Hezreti Resul'in mesele naznanesiydi. Bir tene almasına verdiler bilesine bular hamı bu sözün manasıdı. Diyiri;

Bağışladı sene Perverdigar

Fatıma, Zülfigar Duldulo, Kember

Ve Duldul çoğ sözü var.

Atıdı ama at balası degildi. Daştan çığmışıdı

Dokuzüzo altmış dört il bu Duldul yaşadı

Ne erkeğidi, ne dişiydi

Yirişini hiç kes görmezdi, bilmezdi

Bu neber yol gidiri. Bularin tamam bir yerli erz olsun menası var. İndi ondan sora diyiri;

Sen ağayay men sene nöker

Men biçare olmışam qedrimi

Mövlacan senin lutfu keremin biler

İndi mene lutfu keremnen bir metleb verer

Men tanıram sen Şah-ı Merdan Eli

Ebbas diyer men bildim seni gördüm

Düşmen elinden men bura geldim

Burda bikes oldum

Tanıdım senin teki Şah-ı Merdan

Bele. Erz olsunamı hıdmetine elin çekti Ebbas'ın üzünü keşeng Ebbas o evvelkinden beter, bihter, reşid, söz bilen, sahibı ilm oldu. Dedi oğlan, elin ver Kember'in eline da senin hiç işin olmasın feqet bice selavet söri Muhammed'in cemaline Allahummeselli ala Muhammed ve alihi Muhammed. Sen bir yere çataray. Getirip bir tene dağ vardı adına diyerdile Meze Dağı. Ezbez ki sefalıydı, ezbezke yanı yeri bahevaydı. Temam meğluğ gelerdi on gün, yirmi gün bir tane de ziyaretgâh varıdı, benamı İsmail. O dağın bir guşesinde karar tapmıştı. Erz olsun orda benamı İsmail. Erz olsun Ebbas gözün aştı, gördü bice basefat dağın içindedi, hiç kes yoğ ama hey köşe kenarlarda çadır vuruplar, meğluğ xanebadeginen geliple orda, erz olsun elseng otırıpla. Orda göynüne geldi, bir yaxşı şeir diye. Erz olsun dedi;

Nagehandan bura geldim

Seni gördüm ey Meze dağı

Bir de yâri göreydim

Geleydim sene diyeydim Meze dağı

Qışte serxoşen, qarınan
Yayda tutu ümrüyunan
Kısmet oleydi Gülgez yârınan
Geleydim sene diyeydim Meze dağı

Sonralar uçtu gönüynen
Emberçe düştü beliynen
Bu yaxşı yaxşı yerleriynen
Meğluğ geli seyr-i sefa eyliri sene diyirle Meze dağı

Ebbas indi özin bildi
Ruzigârına güldü
Menim içinde ruzigâr böle geldi
Kısmet oldu seni görem Meze dağı

Meğluğ yığıldılar onin döğrine, ey kardaş hardan gelmişey, ha yana gidirey?
Naleyı keşeng şeir didin. Bizde xanebadeynen neççe gece gündüz yol
gelmişek ta çatmışak bu Meze dağına. Bu dağda bir tene imamzada var,
gelmişik hemi beş gün burda zindeganlığ eliyek, xoşlığ eliyek hemi o
imamzadadan istifade eliyek. Bu imamzada eğer beletey, bu dağın ha
yanınnadı. Ebbas dedi velle men de sizin kimin indi gelmişem. Hiç
gelmemişem. Hiç bilmirem bu dağ, erz olsun haradı, o imamzade haradı?
Ama xop gelmişiz, icaleten bu dağdan bir qedri geçi o yana, o yandan geçi o
yana, o yandan geçi o yana imamzade her yerde ola gumbezi olar, barigahı
olar, aramgahı olar görüker, ziyaretiz eyleriz. Eyle mende hesret çekirem,
oni ziyaretini, bargahını görem, ona bir erz-i edep eyliyem, belke benim
dadıma çata. Didiler ne mezhepteyen? Didi valla yığılın döğrümne da diyim.
Yığıldılar döğrümne, didi;

Ey ağalar, gelin erzim eyliyim
Men Tuğarğan'nan gelirem
Elden gidip varı yoğu emlakim
Yârımdan sarı vetenimden gelirem

Vetenimi gözden saldım
Geldim nahak yerlerde kaldım
Emma ağam Şah-ı Merdan'dan metleb aldım

Men şehrim, vetenim Tuğarğan'nı kendi özümüynü, erbabını o kende,
men vetenden gelirem

Didi Tuğarğan ha yannanı, ne cur bir bile yol piyade gelmişey? Dedi da
atım varıdı, didi bes atına nece oldu? Didi;

Hesretliğim üregimde kaldı
Düşman meni girdaba saldı
Kul Abdullah dört yüz serkerdeynen atımı aldı
Emma bir dede dostinin itibariyenen gelirem

Mene yaxşılık eyledi, onı getti saldı bir yerde bir kuyuya ama orda ağam
elini yâd eyledim, ağam şefa verdi, bice selvata bilmirem ora haradı, neççe
ağaç en uzundu harda kaldı? Bice selvata men bura gelirem.

Men cevaların dünyada biriyem
Bice du dumanin gülüyem
Adım Ebbas, Hesen Xan Serdar'ın yadigarıyam
Dedem dünyadan gidip ama anamınan Kember'in itibarıynan gelirem

Didiler baba barik Allah, keşeng şairen, yaxşı şiir diyiren. Didile xop, men
istirem enem dağın eyağına. Bu dağ çoğ ücedir. Eyağında gedi gel var, orda
bir yol gösteniri dedi olar da ele o imamzadeye gidirler. Burda ayrı gidiğ
gelme yoğtu. Bura iki, üç, dört ay açığ olar. Onnan qar gelir bağlar bu yolu.

Bura dört ay gedi gel var. O imamzadeye, ondan o yana qar geler. O qedr qar geler ki essan bu dağı bağlar ki kimse bura obur eyliyebilmez. Bu yandan Kul Abdullah leşkerinen çattı Mezze dağının bir hembare çimetzar yeri vardı. Xelg gelerdi orda beş gün üç gün kalardı, çadır kurardı. Döwletler gelerdi, serkerdeler gelerdi, tacırlar gelerdi. Çattılar orda gördüler neççe tacır barğane kurup, şahlar gelip mesele neççe tene her biri her yerde çadır kurup, didiler xop, bizde burda bir da Abbasi beyinden apardık. Xatircem oldik, biz de bir beş on gün burda sefa eyliko, ömr eliyek. Gülgez için kinarda bir tene çadır kurdula mehsusi, etrafa nigahban koydular. İki üç tene feqet çadırın döğrüne nigahban koydular erz olsun bu Gülgez'e bir nefer ne zeferi ya bu Gülgez özi bir yana gideyo filan döğrüne nigahban koydular. Bu Gülgez çadiri yan eyledi, gördü bir nefer orda durup, bir nefer orda durup, bir nefer orda durup, bir nefer orda durup. Didi keniz, didi bele. Didi bes, bizi masere eliyipler, didi xanım masere eylemeyipler, o Kul Abdulla'nın çadırlarıdıya, bular seni gözlirler ki bir nefer, zefer çattırımıya sene. Didi mene? Didi bele. Didi bular bilmirler ki men kimem ki? Keniz dedi xanım, bes kimey? Men xop seni keniziyem da. Bes men bilmiyim sen kimey? Didi he. Didi;

Danıştırma derdim çoğtur

Men gözellerin gözüyem

Eger heber alay peder ceddedy

Men bir sultanin qızıyem

Kaşlarım var kelemenenni

Derdim üçe edaleminenni

Menim intizarım anaminenni

Men gözellerin gözüyem men

Bilmedim ağı mene ne oldu

Kimler mene dost, kimler mene düşman oldu

Heyif oldu Abbas'ım harda kaldı

Men Abbas'in yâriyem men

Didi xop xanım, o Abbas'ı gördüm da. Gördüm öldürdüler tükendi gitti da. Da fikri mümkün herbıze abes. Seni xoşbeğti aparırlar şah için. O veğt orda meni, gene kenizliğe qebul eylerey? Didi;

Ey keniz meni teskirimi bilme

Meni bikes görme

Meni xar görme

Men bir tane sultanin nazdanesiyem

Adım Gülgez'idi Abbas'ım kaldı

Ama beğtim heyif olsun qare vurdu

Çoğlar mene xasdigar oldu

Ama kismet buyudu, men bu esirliğin itibariyem

Bilmirem meni hara aparırla, kimin için aparırla, ağubetim ne cur olecek? Didi xop, xanım men bura iki, üç, dört defa gelmişem. Didi nemeye gelmişey? Didi Şah Abbas dedey Hesen Xan Serdar'ınan gelip burda kırğ gün çadır kurup, burda sefa eyliyip. Menne oni xaseremlerin keniziyem. Menne xaseremlerle gelmişem, olar için qeza pişiremo, yer yığamo, yer salamo, olarlan gezirem, dolanıram. Biz yaxşı yere gelmişik ama heyif olsun ki iğtiyar yoğın. Didi niye, nemeye göre? Didi bu dağın ücesinde bir tene buzurgevar var, dört ay bura gidi gelme olı. Ama dört aydan elava o qedir qar gelir ki hiç ne bu çiesere gelen olır ne bu dağa gelen olır. Yol bağlanır. Didi xop, get o Kul Abdulla'ni huzur ferracına diyinen gelsin. Keniz geldi, Kul Abdullah'ın özün için mehsusi serleşkeridi da çadır kurmuşlayo, etrafından nigahbano birine dedi Kul Abdullah'a diginen erz olsunmı hıdmetine eleseng benim bir sözüm var, ya icaze versin gelim ora ya özi gelsin bura. Hekmen de gerek gele. Xop men burda bir zad eyliyebilmesem,

çatam Şah Abbas huzurine orda çoğluğun eylerem bir bela başına getirrem ki hiç başa gelmiye bu bir. Duyum ezim benim dedem zindedi Özbek şahı elan mümküni orda neççe tene vezir, gelip yetik ora göre benim zindeganlığım, ömrüm, sahibim nece adamnı. Men bakes değılem ki. Didi xanım men diyerem ama gelmez. Didi get di geler. Geldiyo ferraclar dedi neme diyiren? Didi valla orc istirem, Kul Abdulla'ya bir erzim var, serleşkere. Ferraclar biri geldi, didi valla o Gülgez'in kenizi seni istiri. Didi xop, çadırnin döğründe nigahban var da, didi bele. Didi xetircem nigahban var da, didi bele. Didi bes, bizahmet diyinen ya çadırdan çığsin yazıya, benimle danışuğu var ya icaze versin men geçim çadırin içine. Bu icaze verdi, dedi geç çadır içine. Geçti çadır içine, didi Abdullah, didi bele. Didi seni mene terif eyleyipler. Sen Ebbas'in on, on beş il övünne nenesine dimişey nene, dedesine demişey dede. Niye? Senin qezeyene men dürüst yetik olmuşam. Seni istirmişler idam eyleyeler, Ebbas'in dedesinin üregi yanıp, cevanımışay kanyı satın alıp. Elli tümen sene verip, elli tümen o Kember ki Ebbas'in övünde kaldı ona verip. Emma diyim bileye, men çağırılmışam sene bir şeir diyem. Men ders oğumuşam. Men şah qızıyem, eleki adam değılem ki. Sen o dersi oğumamışay ki men oğumuşam. Kitabımna o qedir şeirler yazılıp ki hiç başa gelmiye. Niye? Dedemin bir tenesiydim. Didi xanım da utanma, her neme sözün var di. Kimse koymam senin gözün püfleye, çadırin kinarına gele yanı boynun vurram. Xatircem ol, eger bir dimeli sözün var mene di. Didi diyerem;

Evvel selam dovım kelam

Bu ruzigar böle kalmaz

Men seni istedim senden bir söz alam

Bu qedir bilginen ruzigar böle kalmaz

Menim üregim bulanu

Çünkü derdim çoğtu, qussam çoğtu. Üregim bulanu.

Ağı kim bu derde dayanı

Bir veġt erġ dolanı

Ruzigar böle kalmaz

Bu neġilde bu keşeng şeirler var ha. Böle şeirler var.

Yoskıl dünyada xardı

Ama varlı iġtiyardı

İndi elan senin elinde fırsat vardı

Her ne eyleyen eyle ama erġ dolanı böle kalmaz

Men gzellerin gözüyem

Bundan böle meclislerin sözüyem

Men bir tene şahin qızıyem

Sen meni esirlemişey, ama diyim bile;

Ruzigar böle kalmaz

Men Gülgez'em merd oġlanın arıyam

Heqiqette iġtiyarıyam

Gge gide, yere gide men Tuġarġanlı Ebbas'ın yriyam

Kısmette ollam erġ böle kalmaz

Eh, Kul Abdullah fikir tuttu bilesini, didi Xüdaya görey ne cur olup, görey Ebbas gelip bu görüp. Didi xanım menzurin nemediya? Mene menzuruni di. Didi menzurum bu du. Bu daġlara nigahban koymışan da, didi bele. Didi diyirler bu daġda bir tene ziyaretgah vardı, didi bele. Bir tene ziyaretgah var, benamı İsmail. Barıgahı var, kurbanlıġ getirerle. Didi bu kenizinen bunin yolunu mene diyen, didi yolu muhimni. Muhim cededı, merdum, arvad, uşarınan kc klfetinen gider, ziyaret eyler qeyidir. Muhim yolu var. Ama baş yuġardı. Bir hee kollıġ ekerey. İstirey at getirem, atı min, erz olsun bir tene noker yollaram atın deste ciloġun tutar, aparar orda ziyaretini eylerey ve minne atın gene qeyiderey. Didi yoġ, bice noker verginen mene

feqet yolu mene belet eylesin. Men o buzurgevari hıdmetine istirem piyade gidem. Berader bir tene ferrac, derde değen, söz bilen, tesipli, gıryetli cevana dedi gidirey o Gülgez her neme didi, ölüme didi, diyinen çeşm ha. Onıynen yevaş yevaş gidiriz imamzade İsmail'e. Ve veğti ziyaretizi eylediz, neharı yidiz, dinceldiz gene onin yanıycek keşeng, muretteb, muezzeb, baedep o qızı getirrey gene burda geçideren çadıra. Didi beçeşm. Çadırlardan çığtiler Ebbas'te dağın üstinden geldi bir böyük taş varıdı, o imamzadenin yoluna yağınıdı. Orda ottı daşın üstünne, gördü iki tene zenan, bir tane merdan. Bu dağın baş aşığısıynan bu imamzade yolın gelirler. Didi xop, men diyirem düşmanım çoğtu bugüne kalmışam, bu biçarelere nem olup ki iki tene zenan, bir tane merdan piyade gidirler ziyarete? Heqqıdir burda men bir şeir diyem, erz olsun bularin biçareliğine. İndi orda diyiri, çoğ keşeng şeir diyiri. Diyiri;

Salannıben gelen dilber

Bu yollar sene qurban

Ziyarete giden dilber

Bu yollar sene qurban

Bu qız bağtı gördü, bice nefer otırıp, keyenin üstünne, diyiri yollar sene qurban. Otti yere. Didi nöker, didi bele. Didi bu dağ beli buşırdı, bu oğlan bizi gördü, bize şeir diyiri. Bura beli buşırdı, bes buranın niye inzibatı yoğ, seslendi xanım seni dimiri ki, eye senin adın geldi, senin için diyiri. Mey herkes ola, onu kanına beleştirirem. Bu şemşirdir benim belimde ha. Qulak ver, eger senin adın didi, men giderem onin yanına diyerem niye didin? Didi xop, erz olsun;

Sen gelireyn cadeynen

İşmeli badeynen

Bir özge kimse zadeynen

Keşeng yolların qurban

Gözellerin gözü seney

Biçarelerin biri menem

Bu dağlarda Mecnun kimin intizarem

Men qurbanam senin gelmeğine

Gülgez'im gözü yaşlı kaldı

Meni derde saldı

Ebbas diyer benimkide ruzigarım böle oldu

Qurban olım bu iğbalin gelmegine

Gülgez diyenneki, didi ferrac, didi he. Didi benim adım didi. Get gör o kimni? Didi xanım o uzağtıya, baş yuğarıdı annan puta, dikan, verək didi ferrac, didi he. Didi men sana pay demirem git ora, benim boynumda bir emberçe var, kollarımda libasım astımda iki bazbed var, dedem bir zengin kıymete buları alıp. Bir tane bazbedlerden çatak şehre xurd eylerem, pulınnan o qad verrem ki özin razı ollay. Didi gözüm üste. Geldi yuğarı, geldi yuğarı gördü bir tene cevan, şûcâ, bağen bağen hiç Kul Abdullah'in bu dört yüz cevan içinde bir tene cevan yoğtu. Seslendi cevan, didi bele. Didi sen o şeiri nemeye didin? Didi mey qedeğedi? Didi yoğ, didi bu qedeğe değıl git. Bu düzeldi ki didim bu ferracın lap üregi çatladı. Ey dedem vay, ele bice böle eylemeye. Beş düşer yere da. Didi men öz özümə bura gelmemişem, bes nemeye gelmişey? Didi o qız ki orda oturıp, Tuğarğanlı Hesən Xan Serdar'ın gelinidi, Abbası Tuğarğanlı'nın helalı hemseridi. O meni yollayıp bura. Didi burda nemeylirisiz? Didi burda o aşağı bir çimenzad sefalı yerdi, bizden sovay o qedri bazirgan, yolçu, rah guzar, kedli, şah, geda gelip çadır kurup, çoğ basefa yerdi, yaxşı nesimi, yaxşı ab-ı hevası, orda yiyirler, içirler sefa elirler. Men bir Kul Abdullah var Ebbas'in erz olsun eleseng övünü çapıp ve adağlısını esir aparırı eleseng İsfahan'nan Şah Abbas'a. Men ona göre gelmişem ki erz olsun sene diyem, sen niye Gülgez'in adın gettiyo? O qız narahat oldu. Didi o Gülgez'di, didi bele. Didi xop, men bir şeir diyerem yâdıyna sağla git o qıza di. Didi babam men ölürem öz derdime, biçare kalıp dedem çığıp ta puta içinden gelmişem bura,

meye men şeir yâdında kalıp, didi men bir keşeng, şîrîn şeir diyerem
yâdında kalıp. Didi di, bice kelimesi yâdında kalsa ele gene yaxşıdı.

Cumeden cumeye seyre varan yâr

Bir xalin sebzedi yazinen gelin

Bir xalin elifti, bir xalin be'di

Bir xalin ne keşeng sözinen geli

Bir xalin ikidi, bir xalin üstü

Bir xalin göynümde bir tütü kuştu

Bir xalin payızdı, bir xalin qıştı

Bir xalin açılıp yazinen geli

Bir xalin heyvadı gelmirdi reнге

Bir xalin elçidi rum-1 frengе

Bir xalin deger külli şeştenge

Bir xalin ne qeseng ördeko kazınan geli

Bir xalin heyvadı gelmirdi reнге

Bir xalin gidiri rum-1 frengе

Bir xalin deger külli şeştenge

Bir xalin ne keşeng nazinen geli

Bir xalin içip ab-1 kuseri

Bir xalin talıyıp rum-1 keyseri

Bir xalin Abbas-1 Tuğarğanlıdı çeker husari

Bir xalin mayadı nerinen geli

Didi beh beh beh. Ağzi ağrımazın, meni zinde eyledin. Xop, men bu şeirlerin hansını yâdımda sağlayım? Didi feqet buni yâdinde sağla;

Bir xalin içip ab-1 kuseri

Bir xalin talıyıp rum-1 keyseri

Bir xalin Abbas-1 Tuğarğanlıdı çeker husari

Bir xalin mayadı nerinen geli

Buni yâdinde sağla. Bu qeyittiyo ele onın ağzından ezber eyledi;

Bir xalin içip ab-1 kuseri

Bir xalin talıyıp rum-1 keyseri

Bir xalin Abbas'tı çeker husari

Bir xalin mayadı nerinen geli

Ele buni didi geldi, geldi, geldi. Gülgez yanına çatanna Gülgez'e selam verdi, söz yâdından çığtı. Seslendi xanım sözü bu reçe getirmişem ha, burdan yâdımdan çığıp. Ama xanım bice oğlanni, bice oğlanni Abbas nemedi onin yanında, Abbas kimni. Oğlanlar görmemişey, görmemişey keşke ele oğlan senin kesmetin oleydi. Sen ola kısmet olaydin. Ya o benim kardaşım ya elim, tayfam oleydi oğlanda. Didi xop neme didi, senen neme şeiri didi? Didi he, yâdıma düştü.

Bir xalin içip ab-1 kuseri

Bir xalin talıyıp rum-1 keyseri

Bir xalin Abbas-1 Tuğarğanlıdı çeker husari

Bir xalin mayadı nerinen geli

Didi he, bunı didi, didi he. Didi gel bu sözün cevabını diyim apar ona. Didi xanım getmek olmurı dedem çığıp ha. Verek içinde, ot içinde, tikan içinde eyağlarım yar olup ha. Bir kolından elin uzattı, parça arasından bazbendi aştı, didi nöker, didi ha. Didi İsfahan'a çatam bunı xurd eylerem, her ne qad pul verdiler verirem bileye. Pay dimirem. Yevaş yevaş bir şeir diyerem sen apar ona di. Didi xanım da nemeylirim? Kul Abdullah didi her neme didi ona encam ver. Ondan korğırı. Velle kışçerim elan oto, elefo, tikeno, taşo da

o veğt kalmayıp. Ama xop, yevaş yevaş gidirem. Dedi get yâre diginen, her neme danıŖım hamısını istemirem diyen, ele bice kelimesini yâdında sağla, o bir kelime. Didi;

Fesl oldu geldi behar
Ama men oleydim, yâr oleydi
Meger elimde iğtiyar var
Men oleydim, yâr oleydi

Bugünne bir adı sannı
Şansı olana bir yaxşı dövrannı
Bugün hekmen toyunan beyramnı
Men oleydim, yâr oleydi

Ellerimin hesreti kaldı
Hena bulaşmadı kala kanlar oldu
Orda otıran canlar oldu
Ama men oleydim, yâr oleydi

Gülgez diyer menne bildim
İndi şad oldum, güldüm
Ebbas'ın hesretligin gördüm
Ama bizim içimizde nakam kaldı
Men oleydim, yâr oleydi

Ele feqet diyinen;

Bizim içimizde nakam kaldı
Men oleydim, yâr oleydi

Ele bunı yâdında sağla. Bu düştü yola, düştü yola bir bedbeğliğinen, bir kollığınan, bir yorgunluğunan geldi çattı. Didi bes, benden Xüda qeyittin niye, didi valla bice tene şeir getirmişem sene. Didi nemedi? Didi valla diyiri;

Men Gülgez'em hesretliğim üregimde kaldı

Emma men oleydim, yâr oleydi

Didi o Gülgez'idi, didi he. Didi orda nemeyliri? Didi istiri gide inşallah bu buzurgevarı ziyaret eyliyek. Didi menne gelmişem, gidem ona ziyaret eliyem. Siz o yolınan menne bu biyabanınan gelin, orda ziyaret eliyek. Didi Allah işini rast getirsin. Da qeyidip gelmiyem ki dedi yoğ, yoğ ele bes. Qeyitti geldi seslendi xanım, didi bele. Didi o oğlanan misli sen şinasay, didi niye? Didi ta didim Gülgez, bu oğlan höl, didi o Gülgez'idi, didim bele. Didi orda nemeyliri, didim valla Kul Abdullah aparırı İsfahan'a Tuğarğan'nan Abbas'ı Tuğarğanli'nin helali hemseridi. Biz erz olsun, gedirik İsfahan'a. İndi o oraynan geliri, biyabannan, bizde bu yolınan buyur gidek ziyaretimizi eliyek, az kalmışek çatak. Geldileyo, Ebbas Gülgez'i gördü, Gülgez Ebbas'ı gördü, didi nöker, didi bele. Didi o qırağta durgınan, get yazda durgınan. Ziyaretin eyle, get yazda durgınan. Ama her neme gördün gerek burda kalaya. Ömniyne bice gün kalsa öldürrem ağzından çığa. Didi xop, teklif nemedi Ebbas? Men bilirem sen zindeyen. Senin ağan Şah-ı Merdan seni koymaz, sen Xüda'n nakam kalan. Sen zindeyen. Ama dört yüz elan leşker var. Biz nemeyleyik teklif nemedi? Didi da korğma get İsfahan'a, mende gellem İsfahan'a. Gelem çatam orda gör, ne işler göreceğem ne cengler eyliyeceğem ne murafa eyliyeceğem. Senin dedeyi vezirleri de gelir İsfahan'a. Didi gördin meye, didi bele. Gelirdiler Tuğarğan'a, dedim gidin Ebbas'in övünü görün ve olarda, didim gidin İsfahan'a Ebbas'ı isteyin, tebil verer. Didi he, cur geldi. Seney gelley İsfahana'da ne cur gelley? Didi men gellem. O kafile sahaplar ki orda kalıpla, xelbet olanna oların hamısın benim dedem tanır, niye bizden barğane gelerdiler buğda, arpa, çöl, zerfiyat her neme. O bezirgânlar benim dedemi tanır. Her birine diyem bir tene at ver men minim, vererler. Men gellem. Ama koy buzurgevare, men bir erz-i edep eliyim, bir şeir diyim,

gidek. Kollarin cimillediyö, iki rukat nemaz kıldıyo, geldi şeceresine bağtıyo, gördü yazılıp, namı İmamzade İsmail ve övlat ve övlat töreme on iki imamnan erz olsun, bunin sehmi var. Olarin birisinin erz olsun övladidi. İndi burda keşeng şeri diyiri. Diyiri;

Adin üstüne yazılıdı

Ey İmamzade İsmail

Qere daşa kazılıdı

Ey İmamzade İsmail

Men astanaynan qedem basıp

Barigahıya nezr eyliyim kendil asim

Her ayda bir sene qurban kesim

Onı da senine İsmail

Bu mutevelli ki ordaydı, gördü bu oğlan çoğ derde değen oğlanını. Erz olsun hey dolannı o yanına bu yanına, cibi xaliydida, didi bu oğlan mene bir hesabı enam verer. Gülgez dedi, niye qereğt oldin? Didi valla bu buranın erz olsun eleseng nigahbanı, mutevellisi dolanır senin döğrüne belki bir enam verey, seniye cibine yoğtı. Ama mende var. bice cenge cebinde pul varıdı, bir qedir töktü Ebbas'ın avucuna Abbas'da töktü mutevellinin xurcuna, dolaştı mesele eyağlarına, o zemanna mesele bir avuç pul yoğıdı ya on uşa ya bir gıran ya yüz altın. Herkes o mutevelliye vererdi, ele çoğ şengir olaydı. Erz olsun diyip;

Men didiğim bilmişem

Şad olıp gülmüşem

Ey bozurgevar evvel Xüda seni diyip gelmişem

Adin diyerem ey İmamzade İsmail

İmamlardan baği kaldin

Bes niye geldin bu bigüman yerde sakın oldin

Bes bu bigüman yerde sakın

Bikeslerin kömegi oldin

Ey İmamzade İsmail

Gülgez dedi, Abbas meni de bir yâd eyle. Şeirine meni de bir yâd eyle. Didi;

Dimeginen Abbas dünyanın xârıdı

Cevanların itibarıdı

Gülgez Xanım, Abbas Tuğarganlı'nın yârıdı

Senne bilginen İsmail

Gülgez çoğ xoşal, oldu, didi biz indi neber gidek? Ki bizi kimse bilmesin. Didi hiç kes bilmez. Bu nöker bilmir ki men kimem. Bu nöker ki bilmiri. Orda gider der bir oğlanı gördüm. Ne çoğtu oğlan. Bular da ki meni tebil vermiştiler, didemin dostuna, bunin nökerini erz olsun eleseng nökerini ve xatircem bilmiştiler ki o Ebbas'in düşmeniydi, Ebbas'ı öldürüp, köynegin bulaştırıp kane getirip. Abbas'ı zinde bilmirler ki. Diyirler Abbas'ı hekmen eleseng düşmen öldürüp Abbas erz olsun hekmen ekbar düşmen girabadındadı. Meni bilmirler ki. Ferrac erz eyledi xanım da metel olma. Qeyit gel gidek. Abbas Gülgez'den Xüdafız eyledi, ikisi birbirinden Xüdafız eylediler, didi korğma mende gelirem İsfahan'a. Gelirim orda o vezirler geliri da mene erz olsun Şah Abbas bir zad eylemez. O vezirler geliri. Ele gelmeyede bir zad eyleyebilmez. Niye? Dedem neççe il hıdmet eliyip bilesine gelem soruşam bilesinden diyem, men nem eylemişem sene. O belanı benim başıma getirmişey. O veğt görem benim şeytanlığı kim eyleyip. Hekmen benim şeytanlığımı Kul Abdullah eyleyip. Orda erz olsun eleseng men sözümü sabıt eylerem, Kul Abdullanı kete çattırram. Kormagınan hiç ehteyatın olmasın. Ged ordan hereket eylediler, menne siz hereket eyleyenne, gellem bazırğanlar meni tanır, bir tane at allam, minnemo gellem İsfahan'a. Bular qeyittileyo, xoşalo, xoşbeğt, Allah hamını xoşalo, xoşbeğt eylesin, elbette ki o vetenne ki bu navere qulak verecekler, bağalar Xüda hamısını xoşal eylesin. Bu üç tene cevandı, Xüdavend bi qeza eylesin

ki zehmet çekiple râh-ı dûr geliple İran'a, İran'nan Hemedan'a indi bahem birbirinin huzurundayık. Bizde erz eylerik Xüdavend bu üş tene cevanı ordaki milleti ki bu bizim naverimizden istifade eliyecek, olar da biqeza olsı, bizim eziz kişverimiz İran'na hemişe biqeza olsun, dövlet u millet şado, muvaffak. Bele. Bular geldileyo, Kul Abdullah gördü on günnü burdadılar, durdulayo, yiğıştirdileyo, atları getileyo, mindileyo, Gülgez'i gene bindirdiler qejavayayo, meğluğ içinden çığtıleyo, milleti gitmege, Abbas geldi Gülgez'in kejasasını gördü. İndi orda diyiri;

Sallanıben giden dilber

Qeyit bir mene bağgınan

Ey benim heqdarım olan güzel

Qeyit bir mene bağgınan

Men senin arıyam

Heqiqet iğtiyariyam

Öleneçe vefadarıyam

Qeyit bir mene bağgınan güzel

Gözellerde diyerler seni

İnşallah biz gezerek Rumı Yemeni

Nezerinnen salma meni

Vefa eyleginen mene güzel

Men Abbas'am ama böle kaldım

Feleğin çerği dolannı

Dilde dişte xar oldum

Ama dimeginen men zelil oldum

Gene heqdariyem bilginen Gülgez

Berader kafilenin sahapların soruştu, bu kafilenin sahibi kimni filankes, bu kafilenin sahibi kimni filankes, bu kafilenin sahibi kimni filankes bulardan soruştu. Tuğarğan erbabı Hesên Xan Serdar'ı hansız tanırız. Birisi didi biz Hesên Xan Serdar'dan neççe tene barğane tutmuşık. Du çöreğini yemişik. Ve oğlu Abbas'ı Tuğarğanlı'ya bizim giderken o velayete nökerçiliğimiz var. Didi bezirgân, didi bele. Didi ele benim Abbas'ı Tuğarğanlı. Didi burda nem eyliren? Didi da pişamattı da, ruzigardı da. Erz olsun men gelmişem bura. Emma xop, ruzigar bir veğt görrey insan için ışığtı, bir veğt görrey karanguluğtu. Menim atım yoğtu, bir tene kabileleriynen barğanesını buray obiri kafilelere mene at verey ta İsfahan'a kimin her ne qad isterey, kerayesini men dublı, sibli verrem, varımını. Dedi yoğ, beh bu sözler nemedir? Men Abbas'ı Tuğarğanlı'nın dedesi Hesên Xan Serdar'ın on defa surpaşı başında oturmuşam, mene barğane verip, ne qad güzeşt eliyip, mene ğeyir eliyip. Men sene nökerçiliğim var, bu at senin. Atı verdile Abbas'ayo bu yadan Kul Abdullah didi, sağı soluna didi, biley neme var? Didi he. Didi men bir bareden korğıram, dedi nece? Didi bu gitti orda ziyarete, bu qız gidenne çoğ qereğtidi, çoğ qussalıydı. Ama gelenne ele veğt elerdi, çalan olardı oynardı. Çalan oleydi, diyerdi. Burda bir iş var. Didi nemeyliyek? Didi kafileni yatırdı. Döveler, tamam atların hosarından piyade olıy, hosarını tutuy eliyize hamıyız. O falgire diginen, gessin benim yanıma. Geldi, dedi eks çekebilley? Didi kimin eksisi? Didi bir tene zenaniy eksini çekey ama eyipli çekey, derde değmeyen olmıya. Didi istiren nemeyliyen? Didi istiyem yollayam kabağcek gide Şah Abbas içi. Diyerem men Gülgez'i getirirem ama Ebbas gele elimnen ala bu eksidiya. Derde değen değıldi vella, Abbas'ı öldürerdim, qızı getirerdim. Elimizde bir medrek olsun. Bu bir tene eks çekti, ama kelemi bir cur çekti, bunun kaşları çoğ keşeng düştü bu eksin içine. İki tane atlıya bu eksisi verdiyo, biz at eyağınan, döve eyağınan gelirik ama siz atı kovin. Atlarınizi becerin ki yol gitsinler. Çatin İsfahan'a bu eksisi verin Şah Abbas'a. Diyin Kul Abdullah men dalında yazmışam, men bu qızı getirerem, getirerdim de, getireremne ama bağıram görürem men cemalını görmemişim, ama gittiler imamzade Abdulla'ye geldile İsmail'e gördüm ğeyr bu qız derde değen değıl. Sen hiç qabil bilmirem, indi eye

Abbas xuruc eyledi, geldi bu qızden, qızı aldı bizden, da narahat olma. Bu ekside ya. Vesellam. Gettiler eksi verdile Şah Abbas'a, Şah Abbas bağı, didi bu nemedi? Didi valla qızın, didi bunin Ebbas nemeye getti mesele Özbek velayatinnen. Bu qız derde değmez. Kaşları yaxşıdı, ama özü, didi da Kul Abdullah, didi ne bade Abbas bir kesti ki ağalar ağası Şah-ı Merdan bilesine kömek olar. Eger yolda geldiler, bizi öldürüler ya öldürmediler qızı qeyterdiler, men o ki canım var tekelle vurram, eger getirmedim, nagıran olmagınan bu qız cemalı bu qızdı. Dedi buni vurin bes dervaze-yi evvel-i şehr-i İsfahan'a. Eger de Ebbas geldi, görsü bu qızı belki heç qeyide gide. Ha Abbas bu qızı nemeyliye? Bulardan kabağ vezirler geldi. Vezirler geldi, kapıcıya iğtilaf verdiler ki Şah Abbas'a diginen. Men neççe nefer vezirik, erz olsunamı hıdmetine eleseng o şehrde ki sen koşın gönderdin, serkerde Ebbas'ı Tuğarğanlı gönderdin, Özbek Şahı'na kömek, biz Özbek Şahı'nin veziri vuzerasıyık. Bulari istiğbal eyledileyo, keşeng erz olsun qurbanlığ gettileyo, keşeng mehsusi otağ, mehsusi erz olsun eleseng hessabı ve otağ gettileyo, qezayo, peziralığ eyledile, didi xop, İran'a nemeye yoluız düşüp? Didi vella Özbek Şahı gönderip bizi, göre bu qızı verdi bu Abbas'a bunin guzeranı, zindeganlığı, meğamı, derecesi neberdi? Didi baba o'dı eksini neççe tene üstünden erz olsun berdaş eylemişik. Hemi şehre vurmuşik, hemi dervazeye. Elan biri otağ çadadiya. Getirrem bağın. Teğçaden eksi gettile, bular dediler qurban, bu neme sohbetidi. Xüdavendi âlem erz olsun Özbek Şahı'na bir tene huri qız verip, huri teki cuvanezenni bağışlayıp Abbas'a. Bu eks evezidi, iştıbadı. Didi men ne bilim. Menim serleşkerim ki Kul Abdullah ola, o erz olsun bunu gönderip mene. Didi vurmuşik dervazeye. Kul Abdullah geldiyo, geşti şehreyo geldi qılbe-i âlemin huzurına, didi Kul Abdullah, didi he. Didi bu vezir ki öz şehirleridi, o şah'ın dayimel huzurıdı, o qızı görüpler, diyirler bu eks iştıbadı. Bu eks o qızın eksi değıl. O eksi yanı Xüdavendi âlem ona bir tecallayı verip, hiç başa gelmiye. Didi qurban men ehletten bunu böle yazdım. Didi niye? Didim özge da. Bu qıza giriftar olmaya. Bu eksi vuray duvarlara xelg göre, eger bu eksi özgeler göre senin şehrine dova düşer, murafa düşer bu qızdan sarı. Men seni istedim bu işi gördüm, indi barik Allah ehsen ki serleşkerey barik Allah. Bu yannan Ebbas barğaneynen çattı, dervaze-yi İsfahan'a. Gördü tapşırımıştıla, herkes bu ekse

şair dedi, onu getirin eger de gelmedi, destgir eyleyin gücünen getirin. Bağtı gördü bir tene eks vurupla benamı Gülgez, Ebbas'ı Tuğarğanlı'nın heqdârı Özbek Şahı'nın erz olsun qizi. Ama Gülgez'e eslen oşkamırı. Bağtılar didiler herkes bu ekse bağa, biz aparacağiz şah huzurine. Didi eybi yoğtu. Ama icaze verin bir şair diyim, o veğt gidek. Didi;

Gözeller gözeli, melekler şahı

Ezep yaradıptı yaradan seni

Bizim de göynümüz xoştı seniynen

Allah sağlasın yüz min beladan seni

Kaşlarin keleme gelip

Menim üregim vezr eksiye bir derde gelip

O eks niye ora gelip

Xüdavendi âlem bir güzel yaratıptı seni

Men diyerema ağlaram

Düşmenin kolin bağlaram

Dar ayağında neççe nefer bedğağı sağlaram

Orda huzure isterem seni ki biley men Abbas'ı Tuğarğanlıyam

Men dünyada meye bikes olmuşam

Meye sararmışam solmuşam

Men meye Şah-ı Merdan'dan ayrı kalmışam

Metlebin verip, kısmet olup men alam seni

Didiler indi geliren gel, gelmiren erz olsun biz seni gücinen, dedi yoğ. Bicin gedek. Geldiler veğtiki geştiler Şah Abbas'in menziline Şah Abbas dedi onu huzure getirmeyin. Didi onu huzure getirmeyin. Aparin zindane erz olsun ta

bilsin ki men her neme eliyebillem eyliyem. Abbas'ı gettile zindane, zindanın reyisi de Hesân Xan Serdar'ıdı ki orda bilesine nicat verdi, didi gel seni aparım hekime, gel seni aparım deva derman bedenin yaxşı eylesin. Reyisi oydu. Gördü Ebbas'ı gettile, bir tene otağı mehsusi bezedi, verdi keşeng qeza, keşeng hürmet, izzet, erz olsun Ebbas'ı zindanda yerini mayına eyledi. Hey gelerdi diyerdı Ebbascan narahat olmyan. Didi ğer narahat değılem, emma men istirem ki Gülgez bile men gelmişem. Gülgez'i de gettile, bir tene keşeng sefalı bağı varıdı, seyrangâh bağı varıdı, onıynen qejevanı gettile bağıın kapısına Gülgez'i endirdile, red eylediler bağıın içine. Didiler senin yerin feqet buradı, neççe xasenemne erz olsun gelecek seniynen burda oturdur eyliye çalalar, çağırılar, diyele, gülele, sen qussa yimiynen, senin yeriynen bu bağıdı. Gülgez geşti bağıa, gördü her ne diyen bu bağı sefalıdı, her ne diyen burda gül qıştiqar eliyiple, keşeng qest-i qecer, talar, yaxşı yerler, emma Abbas yâdına düştü. Didi;

Gelin size terif eliyim

Ne oleydi, men oleydim, yâr oleydi

Meze dağıında gördüm onu

Meze dağıında gördüm onu

İndi Abbas burde oleydi

Bura bir sefalı bağıdı

Ama benim qussam çoğıtu, üregimde dağıdı

Eger diyem bu ruzigardı

Ama ğer men oleydim

Felek mene bağıtı

Gözlerimden kan yaş ağıtı

Abbas görey harda kaldı

Niye, bu bağıa koneğ oleydi

Bu bağın ecep yeri var

Bağmalı gülü var

Qest-i qecerde gezmeli var

Ama heyif olsun men oldum ama yâr da oleydi

Töküldüler döğrüne seslendi xanım, senne gr ne qad şans var ki biz ki şah'in heremiyik biz şah'i erz olsun iğtiyariyik, biz aynan, ilnen bu bağa getirmezler. Seni de gelmemiş gettiler bu bağa. Didi ağo siz bilmiriz men kimem? Didi bendeyi Xda neme kimey? Bir Müselman'ın qızıyen da, didi yoğ olmadı, olmadı. Didi nece? Didi;

Baş götürüp vetenimden gelenne

Atam iğtiramınan meni yola saldı

Anam tuttı kolumnan, kenizler oynadıla

Bir şadlığınan meni yola saldı

Abbas kimin canan

Abbas kimin canan

Merdi merdaneği inan

Meni keniz sayma şahzadedeğe dayan

Ama ne oleydi yâr da oleydi

şahlar geldi anama, atama konağ oldu

Menim iin atam bir şadlığ bare getirdi, zi şad oldu

Mene Abbas ihtiram oldu

Çünkü men ihtiramınan barigâhem

Adım Gülgez'idi men bu bağı gezerem

Bu cebre men hekmen düzerem

Elim da ruzigardan üzerem

Şayet ecel geldi mene biiğtibar oldu

Erz eylediler xanım Allah eylesin. Allah eylemeye sen cevanay. Arızın var. Bice ele bugün getiriple bu bağa. Aman güman eyle bu bağde seni sağlıyecekler. Biri gün işitti ki Abbas gelip ama salıplar zindana bilesini. Ebbas gelip ama yollıyiple zindane. O dedesi vezirlerinnnen iki tane istedi bağa. Vezirler geldiler bağın kapısını açtılar, neççe tene ferrac ihtiram, Gülgez qest-i qecerden geldi aşağı. Didiler xop, bizimle neme işin vardı? Didi men orda dedem meni verdi Ebbas'ı Tuğarğanlı İran'a geldim ele gerçektı. Dedesi veziridi, özü de serleşkeridi. Ama bir tane noker nemek naşinas oldu, bunin için evezi evezi kağız yazdı şaha, şah bunin suvız oldu kanına bu iş bu yere çekip. İndi men bice kağız verirem, siz hekmen o kağızı çattırın Abbas'a ki men senin fikrinne varam qussa yemginen, men seni istekliyemo, seni istirem. Ele olmasın ki Ebbas disin mesele. Gülgez geldi da şah için gidiri, mende biçare oldum. Da mene gelmez. Didi yoğ, elan biz otirrik bu bağın bir bisefa yerinde, sen nameni yazgınan verginen mehsusan biz özümüz bir nefer vezir, giderik zindana biz öz elimiziynen o nameni veririk zindana Abbas'a. Didi;

Gece gündüz men ağlaram

Menim derdim bilen hanı

Cigerimi men dağlaram

Yanıma gelen hanı

Gelip burda kalmışam

Gül saralmayıp ama men saralmışam

Gören diyiri yağın bikes olmuşam

Ama derdimi bilen hanı

Atam meni eziz bildi
Heqiqette meni gördü
Ebbas benim qedrimi bildi
Ama indi burda meni tanıyan hanı

Kimler göynümü alıpla

Tanıdırı ki.

Kimler göynüm alıpla
Menim yolumna sararıpla
Bes Abbas'ı zindana niye salıpla
Meni helâlı hemserin hanı

Gülgez diyer men ağlaram
Düşmanın cigerin dağlaram
Men Abbas'e kömek ollam
Amamenin terefim tutan hanı

Keşeng nameni yazdı, verdi öz vezirine ki dedesi veziriydi. Geldi Şah Abbas yanına seslendi Şah Abbas selamet olsun. Biz Abbas ki geldi ora fetheyledi, düşman beyinden gitti, biz fetheyledik, keşeng rahat oldık, düşmen da tapılamadı. Biz her ne fikreyledik, bu oğlana neme vererek layıko, liyakat ola bu oğlan dünya değil, seğir değil ki biçare değil ki yığıldık selah eyledik, bu qızı vererek bu oğlana. Verdik de. Neççe gece gündüz toyu tamaşa tuttuk, bu qızı verdik bu oğlana. Bu qız bu oğlanıyı, ne bade sen diyen men bu qızı özüm için xaserem eylerem. Didi men ele bu ğiyale getirmişem. Bunu, didi yo yo yo. Eger böyle olsa biz seniynen ceng eylerik. Xatircem bilginen. Ele dünya bilsin. Ege bu ğiyalin olsa, biz onu ceng eylerik. Didi xop, siz geçin eyleşin. O nameni apar ver Abbas'a zindanda gelin. Otirin ceng eyleyin, men gör sizin velayetize hansı erz olsun serkleşkeri gettim,

orda burda Abbas'ı gelmeğine çünkü benim mahal koymamıştım, yaman oldum, erz olsun siz bilin ki benim qeyrez Abbas'tan neççe tene derde degen serleşkerim var. Böle bilmeyin ki. Bular geçtiler, ottılar. Didi xop, serleşkerin malı verin, bize görek. Kul Abdulanı gettiler. Obirin gettile, obirin gettile, obirin gettile, obirin gettile. Didi xop, indi bes, Ebbas'ı da getirin, bular içinde gör serleşkerik kime yaraşır. Ebbas'ı yoladıla hemmame. Başına cemal verdi, bir tene serleşkerlik libası tebeqinen gettile, koydula huzurına. Libası geydi, üstünde kilic, kalğan, herbe, libas teknil özüne karar verdi. İcaze istedi geşti içeri. Geçenne şah kabağtaydı da. Selam verdi, bunin selamını almadıla. O vezirlerde Abbas terek eylemişti, şikli biraççe ayrı cur olmuştu. Olar da bilmediler ele bu oğlan velayette nişan nicat verip. Ebbas ele budu. Olar da dediler qurban, biz bir danişmend serleşker istirik, onynen danişig eliyek. Bu kimni? Didile Ebbas'ı Tuğarganlı budu da. Didi budu, didi bele. Didi he, layığı var. Ebbas'a dediler xop, sen geldin selam verdin, didi bele. Men geldim selam verdim. Ama selamımı almadız. İndi bir şeir diyerem bileyiz için. Didi xop, di. Dilmaçlarına dediler bunin şeirini bize halleyile. Şah Abbas ta ki hallolurdu. Ondan sonra Kul Abdullah'ta ki oturmuştu. Neççe ondan sovay da serleşkerler mesele veziri, vuzeralar otırmıştı. Abbas geşti içeri, hamının vesedin de, eyağ üste dayandı. Didi;

Ey ağalar niye meni kiniriz

Meni üregimde yâr yarası var

Ey ağalar niye meni kiniriz

Meni üregimde yâr yarası var

Heç âşig düşmesin böle sövadaya

Biderman derdlerin ne devası var

Gördüler beh beh beh, nice keşeng şeirler diyiri.

Deli köynüm niye bağmay kaleden

Heq sağlasın, bed nezerden beladan

Barillahi bu meğluğu yaradan

Bu xelqin bizimle ne kinası var ne edaveti var

Didile bunı kime dedin? Didi bilene didim. Bilene didim. Didiler eger narahatçığin var, yollıyak heqim gelsin. Didi baba heqimi siz tanımırız ki. O heqimi siz tamayız men tanıram. Bular narahat oldılar, biz verizik heqim tanımayık? Didi yoğ. Siz heqim tanımyız. Didi xop, digörüm bu hansı heqimni, ya İnan'na ya bizim şehrimizde ele heqimdi ki biz onı tanımırık. Didi he, billey erz olsun heqim kimni? Didi he. Didi;

Sagi olan badan tutar destine

Men qurban ollam ala gözlerin mestine

Men naşı tebip koymam gele yaram üstüne

Menim mövlam Şah-ı Merdan'da can devası var

Siz o heqimizi tanımayız çünkü itikadiniz yoğtı ki. O heqimi tanımayız. He. Xop, da sözün var, didi bele. Da sözüm var, sözüm var bele;

Men Abbas'am Tuğarğanlıdan gelmişem

Bilmirem sizi özüme ya dost ya düşman bilmişem

Men çoğ bedbeğliğ, çoğ cezalar çekmişem

Kimi hevesi, iğtiyarı, meğzi işliyip

Erz olsun göre benim üregimde ne hevası var

Dedile baba barik Allah, keşeng şeir didin. Çoğ keşeng şeir didin. Xop, hamının xoşı geldi. Bu Kul Abdullah durdı, bular için şerbet getti. Bağtılar gördüler baba bu da libas giymişti Abbas kimin da. Heykeli eyle erzişi var, heykeli eyle serleşkere yaraşırı, yaxşı şikli var, şebeheti heme cur, didiler Şah Abbas sağ olsun inşallah bu oğlanı da yollamıştın bizim şehrimize, bizim cengimize? Didi ğeyir. Bu gelmemiştı. Didi bu da yaxşı oğlanı. Didi o Abbas'tan xaber al, o nice yaxşı oğlanı. Ondan xaber al. Çünkü onun du çöreğini bu yiyip, ondan xaber al. Seslendiler ey Tuğarğanlı Abbas, Hesen Serdar ağazadesi, bu cevan ki şerbet getti, bu ne cur adamnı? Didi;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Hamı keste itibar olmaz

Hamı keste itibar olmaz

Diyerem nökerem ama bunı dil diyiri

Kelbinde heqiqet olmaz

Kelbinde heqiqet olmaz

Bunı dil diyiri.

Gezer dünyanı ay eyler

Çoğları gücü çatar xâr eyler

Du çöreği yiyer ama zay eyler

Hamı keste tesibo, gıryet olmaz

Kul Abdulladı xeber alın

İstirler çekile dara

Göndereler bunı xâra

Atam cefa çekti, pul verdi bunı getti itibara

Neneme dedi nene ama bu cur adamda tesibo, gıryet olmaz

Bu heykeli var ama gıryet ebeda, ebeda. Bu bazı zadlar yamanı geldi, baba Kul Abdullah kimin serkerdeye diyiri, bunna gıryet olmaz. Geli danışak, didile baba, danışaray sene de diyer. Danışma ya sene de diyer.

Abbas dünyada kalar

Ama ecel çatanna halı maiyendi da dünyanı yola salar

Kul Abdullah eger bir veğt Abbas'ın yanında durar

Da Abbas'ta veğt olmaz

Didile veğt olmaz nemeyler? Didi yanı veğt olmaz, öldürer da. Didile bes ele özine diyiren, didi bele, özüne diyirem. Menim adımı bu bednam eliyip, benim işimi, övümü otlyıp, kül eyliyip. Meni rüsva eliyip, men bununla geyri mümkinni dost olam. İndi diyiriz elleşek, durin meydan verin, benimle elleşi, eger meni yere vurdu, hamı sizin sözünüz heqti. Ele

öldürsü de meni, kanımna helal eylerem. Eger ğer vurdum yere bilesini, yere vuranna eger durabildi yerinne bilin ki men bunu zinde koymıyacağam bura. Meydan bezediler neççe tene puruved cevan hazır oldu. Eger Kul Abdullah elleşmedi, biz elleşirik. Abbas libası töktü yere, amma dedi qılbe-i âlem sağolsun. Didi bele. Didi benim helalı hemserimi sen getirmişey, aparmışay bağda sağlamışay. Onı burda bir yer düzelden, hemi özin xaseremleri her neme varıy hemi benim xaseremim, gele temaşa eliye, göre benim o qıza liyakatım var ya yoğtu. Ferraclar geldiler didiler, Gülgez Xanım bice meydan kurupla da dimedi Abbas istiri elleşe iki tene şart kurupla. İki tene cevan istiri orda quştı tuta, elleşe. Olar elleşenne senne diyiple bir qezavet eliyen. Diyen bu oğlanların hansı sana layığı var. Didi üzlerine bir zad salecekler, ya üzleri, didi yoğ üzerine bir zad salecekler. Üzlerine nikap salecekler. Didi ele nikapta salalar salmayalar, men elleşenlerin her biri orda ki elleşiri men bir qezavet eylerem, vezirlerden qezavet eylesin, şahta qezavat eylesin. Her birin iğtiyarı var, onin terefi ya bunin terefin. Abbas didi su getirini su gettile. Kolın çiminledi, destnamaz aldı, iki rukat namaz kıldı. El göttü deryayı ilahiye. Ey Xüdayı mihriman, sen bendeni düşmen hüzüründe xar eyleme. Perverdigar men buradan kurtulam gene kırğ gün oruç tutaceğem, nemaz kılaceğem. Ama burda şikes yimiyem. Kul Abdullah da giymişti, hesabı dolanmıştı reşid, ama xop Abbas'ta ele onin beraberı varıdı. Xop, kim icaze versin, kim icaze versin? O Gülgez'in şehrinden gelen vezirler, didiler biz diyirik bizim şahımızın qızı iğtiyar, icza versin yanı Gülgez iğtiyarı versin. Bular dediler kim disinler? Didiler qılbe-i âlem Şah Abbas seno, vezir, vuzerayo, bir neççe kaharmanne biz icaze verek. Gülgez dedi men yazacağam kağaza. Bu cur dimeyeceğem, men yazacağem kağaza. Didile kağaza yaz. Kalamdi, kağıttı, kağez gettileyo, yazdı indi yazırık kağaza. Diyiri;

Ağalar ağası şahların şahı

Yâr olsun sene

Menim üregime çekmiyen dağı

Özin didey kömek olsun sana

Men gözellerin gözüyem
Bundan böle dasıtanların sözüyem
İtiramım çoğtu, bir sultanın qızıyem
Özim, atam duva eylirik mövlan yâr olsun sene

Destanemazin aldın nemaz kildin
Özini Müselman bildin
Meni de şahit özine karar verdi
Ema burda Allah kömek olsun sene

Gülgez diyer meni dindirme
Gözümün yaşı sindirme
Menim kelbimi sindirme
Mövla yâr olsun sene

Men senin yâriyem dimerem
Seni bivefa görmerem
Gülgez diyer herkes ola men ona ilgar vermerem
Çünkü ilgar veren şad olsun sene

Namesin yazdı nameniyo, gönderdile getti verdile Ebbas'a. Abbas gördü Gülgez çoğ keşeng duva eliyip. Xop, beferman. Bular tuttılar birbirinin kemer-i zencirinden bu onı süstü, o onı süstü, bu onı süzdü, bir ödde onı şarj eyledi. Kul Abdullah görürüm nemeylere, Kul Abdullah maşallah, Kul Abdullah maşallah. Bu yandan vezir, vuzera, ordan gelen, Abbas'ı tanıyan olar da bu yandan dedi, hezar maşallah Tuğarğanlı Abbas, hezar maşallah Tuğarğanlı Abbas. Neççesi dedi o nemazı ki kildin, o kesin ki adın gettin, kömek olsun sene ey Tuğarğanlı Abbas. Bu yannan bular dest vurdula, o

yannan olar dest vurdula. Abbas sidkinen Eli diyenne bunu aldı teppesine, kozadı yuğarda bu cur sağladı, didi icaze veririz vuram yere, didile ele koy yere ama vurma yere, koy yere. Herif herifi benah değıl ki öldüre, herif herifi benah değıl öldüre. Didi indi vuram yere tamam sümükleri xurd olur bilin. Ama bilin ki bu mene düşmennı. Bunu burda da öldürmesem öldüreceğem. Ele sözün rastı aha aramcek erz olsun a koydı yere. Benaydı durabilmire da. Şert ondaydı. Bunu koydu yere, bu her cur eyledi, bu yannan, o yannan bu Abbas bunin bedenini böle sığtı, böle sığtı, böle sağladıyo bedeni sır eyledi. Bu her cur eyledi bu yana dolanı, o yana dolanı. Bu yandan o herifleri purguvedler geldile, bunin kolından, kiçinden yâr oldıla, qozzattıla bu ottı yere. Ottı yere, geldile bu köşede. Gülgez'den sual istediler. Kimni burda herif kimni? Heq kimiynenni? Didi heq o oğlanna ki nemaz kildi. Heq nemaz kilenneni. Xüda, Xüda'nı istiyenneni. Herkes Xüda'mı istedi. Diyiri;

Sed hezar sal koneh konem

İlahı rehmeti tu gunahı men bihişterez

Ezuze delem xoşeski cehennemez xod

Behiştem ez xod

Hamı sözi inni. O oğlan ki adına diyerler Abbas'ı Tuğarğanlı, Hesen Tuğarğanlı, Hesen veziri ki mesele ele bu Şah Abbas'a veziridi Hesen Xan Serdar Tuğarğan'in erbabı, onin oğli fet omıynannı. Didile xop, qılbe-i âlem da sen bu istesen bu qız sene gelmez ki. Kul Abdullah dedi xop, indi siz gerçek diyiriz bu nemaz kilenni, heq bunıynannı? Didi bele. Didi bu qızı aparın bağa, neççe tene de xaserem keşeng otısın bunin döğrünne, Müselman'in heqiqet Müselman olsa gözü bağlanmaz. Bağliyan gözü gene görer. Temamı bu qızler gelsiler, xaseremler bu Abbas'in yanında geşsiler, Gülgez de gelsin geşsin eger Gülgez'i orda tanıdı, bilin haq bunıynannı, tanımadı ğeyir. Gettile bağa. Temam vezirler geldi, millet geldi. Çığtılar qest-i qecerden temaşa eylemegliğe. Bağın kapısı keşeng uburğıdı, keşeng meydanıdı. Gettile o meydanda o xaseremler keşengleri, xoşgilleri tamam geldiler meydanda eyleştiler, Gülgez'de olarin içinne oturdı. Erz olsunamı hıdmetine Ebbas'in keşeng destmalen gözünü bağladıla otirtıla. Olar orda

otırmışla, gettile bu yol üste burda otırtıla. Didiler xop, neççe neferde Ebbas'ın yanına nigahban durdı ki bir nefer sefe çattırmaya. Ebbas'a didiler biz sene istemirik rej verək ama sen gözü bağılu indi burda teklifin nemedi? Xop, indi tamam geleceg bir ve bir bular yanından geçe, Gülgez gele yanından geçe. O Gülgez gelenne gerek sen diyen bu diyer kağız bizim elimizdedi, diyen bu Gülgez'idi geldi geşti burdan ha. Didi o ossanı yimeyin, didi niye? Didi benim ağam Şah-ı Merdan'ın eli deyip üzümə. Menim gözüm meye bağlanıp. Siz kaferiz, siz itikad yoğuzdu ki rast yola diyer;

Kesin ne didem zerər kəne ray-ı rast

Ray-ı rast bedezayı Xüdae

Siz itikad yoğuzdu ki. Erz olsun didiler indi gerçək diyirey bu qıza bir şeir diginen. Millette dedi bir şeir diginen. İndi diyiri;

Gözeller gözeli, melekler şahı

Gör nece yaratıp, yaradan seni

Bizimde göynümüz ey Gülgezcan seniynen xoştı

Heq sağlasın beladan seni

Birden bunu diyiridi, bir tene o qereveşi qızlerden geldi ordan geçe yanı bu Gülgez'in buna örgettile tuta, bu oğlan hekmen görür bu sözü diyir da onu görmeye. Diyiri;

Şîrîn sözlerin sözüyey

Yaxşı cuvanezenlerin gözüyen

Xüda melek yaradıp sen ele biriyen

Men bağanda gördüm seni da

Diyirle baba, diyiri men gördüm seni.

Ala gözleri var kelem kaşları

Dar gerdene tökülüp xurmeyi saçları

Oları saymıram otırıpla yoldaşları

Bağıram, gürürem tanıyam seni

Didiler baba, diyiri tanıyam seni da. Hekmen tanıdı. He.

Ebbas diyer men sözümü dimem dünya bilsin

İstemem düşman mene gülsün

Hamı bilsin erz olsun

Sen Ebbas'ın vefadarıyay

Eger düşmenler olsun

Dünyanı tutsun gözüm bağlasın ya açsın

Hamı agah olsun götürüp bu aradan

Kaçaram seni

Hiç kes meydana çığabilmez. Götürrem bu meğluğ içinne kaçaram seni. Hiç kes başarmaz benim elimden ala. Emma bir sözüm var. Didi o nemedi? Didi;

Men Abbas'am ücalmamışam

Nahaq bir kimseden bac almamışam

Ey millet ey Gülgez bilginen

Men Tuğarğanlı Abbas'am hala kocalmamışam

Bu meğluğ içinde gözü bağlı tanıram seni

Bu meğluğ içinde gözü bağlı tanıram seni

Bular bir bir geldiler, geçeler gettile, gettile, gettile. İndi hamının gözü bu Gülgez'dedi. Gülgez'e nobet çattıyo, durdu eyağ üste, başınna çadır varıdı, meğluğ içinne çadır salmıştı başına. Ama bir ruseride indi diyerdile ruseri, kedim diyerdile çerqed. İndi diyirler ruseri. O ruseri başındaydı, cemalı ruşenidi. Durdıyo, böle yeavaş yeavaş geldi Abbas'ın yanına geçenne, Ebbas ellerin qozadı dedi ey millet bu qız ki geşti Gülgez'idi ya. Hamı dest vurdu, baba aferin berşoma, aferin berşoma, aferin berşoma. Ama Kul Abdullah didi ağayan aferin dimeyin, didi niye? Didi Müselman içinne bir ötte var

cadigerdi. Cadiyner her iş görer. Aço bu destmalı siz bağlamışsınız bunun gözüne, herkesin gözüne bağlayın, eye gördü. Xop, bes neber gördü? Didiler özinnen xeber al. Özinen sorışın, görüy neber gördü? Dediler ey cevan bir ödde senin bu görmeğine ikrah olup. Diyirler gözü bağladıla da göz görmez. Bu cadigerdi. Bes sen burda bu xelgi kanı eyleginen. Didi çeşm. Didi;

Ellah'in emriyner gelmişim dünyaye

Ellah'in emriyner gelmişim dünyaye

Emma benim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Görenle şezde kılmışem o ağaye

Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Menim bice bağın sözüme

Naci zadlar bağlamışız gözüme

Mubarrek eli deyip gözüme

Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Her kim Müselman olsa

O mövlanin qedrini biler

Selamım verip, itibarım görer

O ağaya selam verer, benim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Men Abbas'am ağemin qedrini billem

Üş veğte nemazımı kıllem

Herkes diyiri düşmene onin huzurına gellem saymam ki onu

Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Düşmen özünü göstertsin men bilim

Meğluğun içinde onı şazde kilim

Özümmen reşid onı bilim

Çünkü benim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Bunu diyenne xop, Kul Abdullah indi dur eyağ üste da. Her cur eyledi, gördü ğeyir durabilmiri. Her cur eyledi gördü ğeyir durabilmiri erz olsun eleseng bağti tekan yiyiri, bedende can yoğ, bir neççe nefer reşid oğlan tuttıla kolındano uzaddıla yuğarıyo, apardıla menzile, gönderdile heqim geldiyo, bunu heqim yaxşı eyliye. Abbas'ın yığıldılar döğrüne, ihtiramı çoğ oldu, vezirler didiler xop, biz istirik gidek. Biz gittik seniy övüyünü gördük, övün munasibidi, derde değmezdi erz olsunamı hıdmetine didile bular geliple munasip eyleyiple. Ota vurupla, da benim övümne zindeganlığ yoğudu. Bular munasip eyleyipler. Ama men eger lutf eyliyiz, burdan adağlımı alacegem, sirvetimi alacegem, burdan tedarik görecegem tedarikinen gidem, övümü mizan eyliyem. Sizde geleyiz benim konağımız, siz gerek benim övüme geliz, indi burda kalırız sonra geliyiz ya benimle geliyiz. Şah Abbas'a diyin neme diyiri? Men adağlum ki hiç, zindeganlığım ki hiç, dereceğ-i meqamım ki hiç indi bulara neme diyiri? Diyiri derecey allam, hiç eybi yoğ, diyiri zindeganlığıyı allam onun da hiç manası yoğ ama Gülgez'in adın getirse mecburam ceng eliyem. Onin adın diyin bilesine. Gülgez'in adın getirse ceng eyliyeceğem. O da o vezirler, bu da özü, o da leşkeri. Ya öldürele ya öldürem. Bir name yolladı Gülgez'e ki iş bu yere çatıp. İstirler bular gelele bizim övümüze, ya inni ya sonra. Amma mende Şah Abbas'a siparişt eylemişem, benim övümden her ne qad esas getirip bide onun bice puşım benim beyinden gide. Gerek benim dareliğim vere. İndi meğamımı liyakatım var, serleşkerliğe, derecem vura kolıma ğer şahtı da memleketin böyüğüdü. İğtiyar varım. Ya erz olsun benim derecem vermeye, diye sene liyakat yoğtu, sen başarmay. Gülgez'e bu siparişt gelenne Gülgez kalemi koydu kağaza, diyiri;

İlahiden men, kısmet oldum sene

Ebbas'ım meni kınama

Meni dedem heqiqetinen verdi sene

Emma meni kinama

Dedem heqiqetinen verdi sene. Sen benim, bizim memleketimizi düşmen elinden aldın. Dedem ele heqiqetinen anam, dedem, meğluğ ele heqiqetinen verdi sene.

Men senin qedrini bilmişem

Şad olıban gülmüşem

Veten terkeylemişem, övüye gelmişem

Emma ilgar eylemişem sene

Sen benim yârimay kimse diyebilmez

Düşmen meni kınıyabilmez

Meni kimse sende ayırabilmez

Men heqiqeto, merifeten istemişem seni

Men senin qedrini billem

Şad olıban güllem

Gülgez diyer ölümeyeçe men seniynen gellem

Men ışk-i temaminen istemişem seni

Bu remazını gönderdi Ebbas'a, Ebbas gördü bağen, arvad gerek bu cur ola. Bu cur istiye adamı ya. Eyer gerçek dise, bazı arvad ele diyer ama Xüda boynuna koymuş göre o didiği ele tamam lafımış. Bu name gelenne Ebbas çoğ xoşal oldu. Döğründe cemiyet oturmuştu, vezir, vuzera oturmuştu. Gördüler bir name gettiler, verdiler Abbas'a. Abbas böle şarj oldu. Didiler oğlan nemeydi şarj oldın? Sen xoş oldın. Didi;

Ey vezirler gelin men erzım eyliyim

Men veteni yitirmemişem

Atam, anam çekip zehmeti

Men renci vefanı terk eylememişem

O anam görüren renci çekip, men büyük eliyip, men onı yitirmemişem.

Men cevanam qedrimi billem

Şad olup güllem

Eger kısmet olsa vezirler sizin huzurınıza gellem

Men vefanı üregimde yitirmemişem

Men çağırram on iki imamı

Düşmene vermez amanı

Men vefa görmirem bu dünyanı

Ölümü özüme yalan bilmemişem

Kul Abdullahelediğineledi, bildiğin bildirdi

Menim gözümün yaşını sildirdi

Menim dağuttu du dumanımı, xelğ içinde öldürdü

Men onun düşmenliğinden geçmemişem

İndi bilirem o elan merezdi, da çennan başarabilmez benimle bir veğt gele
öz ola, filan.

Men çağırram sıdkınan

Ağam Eli'm elimden tuta

Göynümü yerine getire

Misli düşmanın yolunu tuta

Abbas diyer ağam Eli benim elimden tuta

Men ibadetimi, neziryemi terk eylememişem

Gene gitsem gideceğim nemazım kıla. Şah Abbas dedi xop, mende seni incitmem. Sen çünki gittin. Özbek Şahı'nin cengin eyledin, fetheyledin. İran'ı serbülend eyledin. Getirin serleşkerlik derecesini vurin kolına. Gettler serleşkerlik derecesini vurdılar kolına. Vezirler hura çektiler, dest vurdular, mubarekbad dediler. Didi xop, olar ki getmiştiler bu beş yüz nefer bunin övüne, olardan bir neççe nefer gelsin bura görüm bunin övünnen erz olsun neme getirip? Pul neme getirip, iğracat neme getirip? Bulardan geldile didile yazdıla, didile yazdıla, didile yazdıla gördüler ğer ordan bir zad getirmiyip derde değe, didi xop gedin hezanneden bice yüz tümen pul doldırın bir tene kisseye, getirin bunin xesaretini verin özü bular getip beyinden gidip da, yolda birisini yitip, biri kalıp. Özü övüne her neme erz olsun alsın böle. Herkes de ne Abbas istiri Abbas'ınan getsin, herkes Kul Abdullah'ıyo, meniyo buran istiri bura kalsın. Neççe tene kehreman durdı eyağ üste geldi Ebbas'ın elinden öptü, erz olsun Kul Abdullah da durdu eyağ üste. Durdu eyağ üste ama gelmedi Abbas'ın elinden öpe. Didi xop, indi ki bu cevan durdiler elinden öptüler, bulari apareceğen, didi ğer baba. Bular memleketin nigahbanıdı, memleketin muvazıvıdı. Bular leşkerdiler. Eger leşkerlikte men qebul oldum, gene bir yerde ceng düştü, dova oldu, murafa oldu erz olsun men geldim, men her cur var erz olsun gene hıdmetindeyem da. Serleşkeri memleketimo öz megamımda. Bele barı barğaneni tuttularo, qejavan gettile, erz olsunamı hıdmetine didiler Kul Abdullanı bindirin ata. Niye?

Bele ağayan icazesiyenen sözüümüz nimeqara kalıp, yanı söz tükenmeyip. Veğti ki Abbas barı barğanen bağladı, erz eyledi qılbe-i âlem men gidirem vetenime Xüda'ynan öz aramda ehd eylemişem, sağı salamat sirvetimi, helalı hemserimi aparam, gidem dene Tebriz'de Göy Mecidde kırğ gün hem orucum tutam, hem nemazım kılam. Men Xüda'ynan bu ehdi peyvani bağlamışam. İndi sen benim derecem vurdin kolıma ama bir sözüümü de gerek sene erz eliyem. Didi nemedi? Didi Kul Abdullah benim nokerimni, benim çöreğim yiyip, benim övümde kalıp, on beş il benim nenem muna balam diyipti, bebem diyipti, oğlım diyipti. Bunu da aparam gene velayetimizde övümüzde hıdmet eliyem. Kul Abdullah dedi yoğ. Sen meni aparıray yolda öldürey sen meni, sen aparmıyan mene sahip çığan. Çünki

men sene çoğ zillet vermişem, men sene çoğ zehmet vermişem, sene çoğ ceza vermişem. Sen meni hekmen bilirem aparıray öldürey. Didi;

Kadir Allah bağışla benim teskirim

Men eylediğim eylerem

Yidin çöregimi zay eyledin

Ama men talafısını sene eylerem

Dostluğunan geldin, sen dostluğunan geldin

Özin bilmedin, şad olıban gülmedin

Anamın qedrini bilmedin

Ama men senin cevabini verrem

Men gelmişem İsfahan'an sohbet eliyem bilem

Şezde qılem sultane teklifim görem

Senin teki eşkası yerine getirem

Men heqiqette kinar gitmemişem

Men Abbas'ı Tuđarđanlıyam vardı atam

Vefalı ki sabit oldu anam

Gereg men senden o qesası alam

O sen veren cezaler üregimden çığarıp kinare atmamışam

Mindirdiler elbette Kul Abdulla'nı ata, o ki geleceğti neççe nefer yoldaş, refik düştüle yola geldiler orda ki şah İsmail'i desgir eylediler ki biri didi doğrıyak, biri dedi erz olsun leşin aparak, biri didi nemeyleyek? Adam bir yerde pul tapa, oranı görenne ele yâdına düşer ki bir veğt burdan pul taptım. Pul yitirene bir veğt o yeri görenne diye men bu yerde pul yitirdim ha. Bu yerde pul yitirdim. Ora çatanna Gülgez qejavadan şah eleseng Abbas'ı

istedi. Didi Abbas niye bes, develri yatuttizo, öziz de çadır kurdiyiz. Didi Gülgez bilmiren burda ne olıptı? Didi nece? Didi burda meni yüz neferi beyinden apardım ama dört yüz nefer meni saldıla masireye destgir eylediler, kollaç kollarımı bağladılar, o köteğ ki vuracağtıla mene vurdula. Herkes bir söz didi, biri didi öldürek, biri didi doğrıyak, biri didi kolın bağlıyak. Emma çörek dünyada yitmez, yaxşılık itmez, yamanlığta insanın üreginden gitmez. Bir tene dedemin o eğilli dostlarınnan dime kinarda bağırı, dime dostu. Ama geldi Kul Abdulla'ya didi men munu verin benim iğtiyarıma, men munu doğrıyım, etini, leşini salım çöle gelim. Bu sözünen meni aldı iğtiyarıne. Olar gettile, men kaldım. Didim men sene nemeylemişem sen istiren benim etim doğrıyayn, didi ele dimeseydim seni men tebil vermezdi mene. Gelmişem seni aparam feqet düktüre çattıram bedeniye yaxşı eyliyem. Meni apardı, men özüm didim, da meni aparma sal bir kuyuya, saldı kuyuya ağam elimine nijat verdi. İndi burda benim bir sohbetim var. Didi nemedi? Didi;

Geze geze bu yolları gelenne

Bir belaydı üz verdi mene

Rehm eyledi, bağladı kollaç kollarım

Bir zilaleti naheq verdi mene

İstedim mene bildire

Gözümün yaşın sildire

Eger oniyndan olsaydı istirdi meni öldüre

O nazenin canı, eğli zay eyledi mene

Men çağırdım, ordan çağırdım ağamı

Menim dadıma çattı, düşmeni kinara sattı

Kuyudan meni çığattı

Ağam nicat verdi mene

Men Ebbas'ı Tuğarğanlıyam

Men bir veğt coşmam

Nahaq yere danışmam

Men nahaq işi bir neferden soruşmam

Çünkü eger nahaq danışsam Xüda qezap eyler mene

Gördüler ğer, keşeng danıştı. Kul Abdullanı orda erz olsun ölüme yitirdi. Qesesi aldı bilesinden. Gene olar ki Ebbas'ı istirdile, yiğıştirdiler çadıro erz olsun eleqeniyo, filano erz olsun geldiler vetene. Geldiler vetene seslendi nene gördü xoş oldı, eli tayfa gördü xoş oldı, meğluğ yığılde gene gördüle Ebbas hemi terakki eliyip hemi serleşkeri gene erz olsun çığninedi derecesi. Çoğ besiyar besiyar millet xoş oldu. Seslendiler Ebbascan gene gideceğen cenge ya gitmeyeceğen. Didi ğeyir, gitmeyeceğem ayrı sözüm var, didi nemedi? Didi Xüda'ynan öz aramda ehdi peyman eylemişem. Gidem gene kırğ gün nemaz kılam, kırğ gün oruc tutam. Nezir eylemişem, gerek gidem o ezanı yerine getirem, o veğt gelem inşallah bir hemi benim erizim var hemi Gülgez'in erzusu var. Men Gülgez'i getirenne ele didim nenecan bu kalsın burda men gidim nemaz kilim. Ne toy tutmuşam ne arzu yerine getirmişem ne xelği şad eylemişem. Didi;

Eziz anacan men sene bir erzim var

O renciyi helal eyleginen

Zehmet çekip, meni bu yere çattirdin

Ama o zehmeti mene hâli eyleginen

Men giderem nemazım kıllem

O kelamı Xüda'nı hâq billem

O nezri eylemişem, onı teknil görrem

Senne mene bir dua eylemişey

Emek vermişey, men kaldım dünyade

Ördek kimin çalgaştım sonade

Herkes heq danıştı bu dünyade

Men onı özüme dost eylemişem

Nenecan sen bir bağgınan meni bilginen

O geçen zehmetleri görgünen

Emek vermişey, olari yâdına salgınan

Men senin renciyen hiç veğt geçmemişem

Men Ebbas'am diyerem billem

Şad olıp, güllem

Giderem o niyeti başa verrem, gene gellem

Ama toyo, tamaşayo, şadlığtan kinare getmemişem

Didi balam menne senin için kırğ günne tedarik görürem, kedim indi ki değildi. Toy sahap aşpaze diyer qeza geti, aşpaze diyer mesele sen gelginen sorfa salgınen erz olsun indi o cur değil. Xelğ geredi özünden tedarik göre, özünden çörek yapa, özünden mesele toyun pestasını göre. Nenesin de selgasin verdi xerce, bir tene keşeng pesta gördü, hesabı gördü. Erz olsun Ebbas geldi Tebriz'e ağayannan soruştu, men neççe gün burda nemaz kildim. Didiler ottız yetti gün sen burda nemaz kildin, kırğ günün üç günü kaldı. Ama biz o üç günü kildik senin için. Kırğ günün tükenip, indi kalıran kal, kalmıray özin bilir. Didi yoğ. Men gettim çoğ belalar geldi benim başıma, ama indi istirem kırğ günü keşeng dubareden şur eyliyem, kırğ günün hemi orıcın tutam, hemi nemazin kılam. Didile meye işin, gücüy, derecey, vezifey, şah yanna yoğtu bikerey meye. Didi bir fesir murağaslığ almışam. Bir kırğ gün elli gün murağğaslık almışam ki zindeganlığım yanup, ot tutup bular cemaver ola, zindeganlığım cür ola.

Eziz kardaşlar gelin erzim eyliyim
Men bu dünyade bice tene ehdi peyman dimişem
Çağırmişam ağam Şah-ı Merdan Eli'ni
Heqqi heqqiqeti heqqete dimişem

Emek verip, zehmet çekip anam
Men anamin göynünü alam
Gereg vezifem budu, hıdmetkar olam
Bu anamin zehmetini men bilmişem

Atam bir sultanin veziridi Hesên Xan Serdar diyerdile
Xelg gelir ihtiram eliyip, gülerdile
Elbette onin qedrini bilerdile
Men onin yedaverliğini yitirmemişem

Çağırram ağam Eli'ni çata dada
Her yerde leng kaldım çata imdada
Beşer dünyada gereg yâdına sala
Geçen günleri yâdımdan bade vermemişem

Ceng eyledim kollarım bağlanı
Üregim ot kimin dağlandı
Emma mövlam nicar verdi bedenim sağlanı
Gene o cemalı Hezreti Eli'ni yâdımdan feramış eylememişem

Men Abbas'am diyerem bilsinler

Gelen günleri görsünler

Herkes benim qedrimi bilsinler

Men onı hiç veğt incitmemişem

Gördüler çoğ keşeng söz dediyo, çoğta pesteladı. Nemaz, oruc erz olsun orda kırğ gün tamam kildi. Bedes kırğ günnen sonra ağayanın heqqini verdi. Erz olsun geldi menzile. Gördü nenesi otağları bezeyip. Gülgez Xanım kömek eliyip. Temam zindeganlığı araste eliyip. Hamısın ama tamamı kendin qızları gelip Gülgez'e olıplar keniz. O her neme diyiri o eleseng Gülgez qebul eyliri. Gördüler Gülgez çoğ terakki eliyip, fehm-i şuru, eğli eleseng çoğ terekki eyliyip, Abbas'in xoşi geldi. O veğt didi. Didim;

Gülgez gel bir sohbet eliyek

Ecep ala gözin var

İkimiz kelbimizi bir eyliyek

Danış görüm ecep şîrîn sözün var

Dal gerdene tökülüp xurmeyi saçlar

Yiğilip döğrüne yaxşı yoldaşlar

Menimne yanımna var bir kardaşlar

Senne seligeysi cur eylemişey

Bes sen gözellerin gözüyen

Bundan böle meclislerin, oğlanların, cevanların terifte özüyen

Eger hesapsın diyem büyükzadenin qızıyem

Senne özini bu işte çoğ şad eylemişey

Toy tutaram toyuna diyerem birdi

Meye gülşan bağı güldü

Meye kimse sene bir söz negahannan gördü

Sen xelgi özüye dust eylemişey

Adın Gülzardı kelem çekip kaşığı

Razı eylemişey, inçe qızleri yoldaşığı

Saneynen dürüst eylemişey başığı

O keşeng zülfinnen özümü mege kinar eylemişey

Men Abbas'am seni billem

Şad eylerem göynüyü görrem

Toyu tamaşa tutaram xelgi güldürrem

Men mege şadlığtan özümü kinare çekmemişem

Elbette neççe gece gündüz toyu tamaşa tuttu. Yolladı nevazenne geldi, o zamanenin nevazendesesi elbette bu cur idi ki indi edeğli yoğ, indi selige gidip yuğarı elan mesele bende ki altmış ildi bu âşuğluğu elimden geldigim yola salıram, bir fesil öyle çoğ menimne qedrimi bildiler. Genede bilirdiler, ama veli indi da selige gidip yuğarı, xelgte begeniri, orkınan meclisi yola salırla. Meğluğ şad olırı. Ebbas bir tene keşeng toy tuttu, emma özüne didiler Ebbas sen gerek öz toyına, özin bice şeir diyen. Çünkü şairey. Diyiri;

Yığılın döğrümeye koğum, kardaşlar

Bir be bir diyin mubarek olsun

Men sizin mehebbetinizden doymadım yaxşı yoldaşlar

Ama hamıyız diyin, bu toyo, bu tamaşa mubarrek olsun

Gülgez'im ağladı

Menim üregimi dağladı

İlgarı sağladı

Elan oldık helâlı hemser mubarek olsun

Cevanlar cem olup, diyirler gülürle

Menim qedrimi bilirle

Menim elan şadlığımı bura gelirle

Ama çatan diyiri mubarek olsun

Men işim çattı nevaye

Perim oleydi pervaz eyleyeydim hevaye

Abbas'ı Tuğarğanlı diyer şükr eylerem Xüda'ye

Bu yünü gördüm ki keşeng toydu ham diyiri mubarek olsun

Toyun tuttıla, keşeng hessabu, yidile, içtile metlebu muradlarına yetiştile. Xüdavend inşallah sizide hemişe, şado muvaffak eylesin, bu üç cevanı ki zehmet çekip qedem rence koyup, siziyle böle qedeminiz koyuğ bizim gözlerimiz üstünde yerleri var. İnşallah bu dastanı sizin velayetinize getire, inşallah o ki men elimden geldi, erz-i edep eyledim. Xüdavend inşallah can sağlığı versin bileyize, gövül xoşlığı versin, şadlığiz olsun, bu sohbetlerden benim esli adım Hacı Heyder Eliyi Mehmudî ama İran'na merüf Âşık Heyder. Erzim yoğ, siz şado, xoşal Allah caniyizi sağ eylesin inşallah. Bele.

3.5. Mehmud Hikâyesi

Elbette baicazeyi hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlığ, hemişe selametlik versin inşallah. Umudvaram ki inşallah konşılığta, koumluğta, eli tayfaliğta hemişe biribirini mehebettini, biribirini covrını, biribirinin sözünü, guftarını, reftarını hamıyızı derk eyliyiz. Elo, tayfayo, koğumu, kardaş hemişe şado, muvaffak olsun inşallah. Elbette bugünleri inşallah bir tane dastanı benamı Mahmud erz eyliyeceğik aziz kardaşın huzuru hıdmetine. Umudvaram ki inşallah murudı pesendinde ve ağayanı muhteremi ki o vetende istifade eyliyecek murudı pesendlerinde kerar tutsun inşallah. Emma bir iki tane şeir evvelinne erz eyliyim, ta inşallah sohbeti ezzelinden şur eyliyim, erz eliyim huzuru hedmetinize. Diyiri;

Şeyda bulbul fegan etme, gem yeme

Bir gün gül açılar sabah yaz olar

Ganimet bilginen, sağlagınan vucutuy

Vefası yoğ gülin ömrü az olar

Diyinen Fehrad'a mihnet pişe

İncinme Şirin'nen vur tâşe diş

Âşuğ meşuğ arasında hemişe

İşve olar, gemze olar, naz olar

Cevahır bazbedler yârın kolınna

Melekeler durar sağı solunna

Helkfareler işler daimel gölünne

Yaşıl başlı ördek olar ve kaz olar

Sövmüşem bir gözeli bir dil sitânî

Sözü şeker, dili piste dehanı

Aşıkâr etme sirri nehani

Âşîği maşukta yüz min söz olar

Bele diyirler zeman-ı kadim Tebriz’de iki tane kardaş varıdı. Erz olsun birinin adı Hesen’idi, birinin adı Huseyn’idi. Amma qasıpidıla, bazirganıdıla, sirvetmendidiler, sermayadarıdıla. Erz olsun ama Hesen Tebriz’de kalmadı. Erz olsun getti eleseng ve ayrı şehirde eleseng misli ki mesele İran’ın hamı yerde şehirleri var hamı yerde mesele elseng memleketleri var. Getti erz olsunamı hıdmetine o zaman getti eleseng İsfahan’a. Gitti İsfahan’a, İsfahan’da da bir mağazayı cur eyledi. Keşeng qasıplıg eyledi. Bir tene qızı varıdı deri dünyada, benamı erz olsun Sona oğlanna yoğuydu. Ama Hesen, Hüseyin’in bir tene oğlu varıdı, benamı Mehmud. Övlat ki bir oldu eziz olar. Dede neneye belke muzahım olar. Çare yoğ, dede nene gerek bu övlatin covrını çeke. Niye? Bir tenedi. Ama beş altı tane ola ele biri şuluğ eyliye bir şapalak vura, öbiri rahat oturur. Dede kocalmıştı, seslendi Mehmudcan, didi bele. Didi men istirem gidem, erz olsun eleseng Türkiye velayetine. İstirem gidem barğanen aparam, görem orda neme cinsi var, men ordan keşen cins getirem İran’a, İran’nan cins aparam ora. Ama yol uzağtı, menne sinnim gidip yuğarı, da hessabım yazabilmirem, hessabım görebilmirem. Menim covrımı çek, benimle o refiko muvvafig inşallah gidek, erz olsun eleseng Türkiye’de görek neme cinsi var? Varıd eliyek İran’a. Erz eyledi dedecan benim gözüm üste. Nenesi didi ey tacırbaşı, didi he. Didi bu hele yirmi yaşınnadı, yol gidebilmez, zehmet çekebilmez, barğane bar eyliyebilmez. Bunu aparmagınan. Didi gerek gele. Çünkü menne sinnim gidip yuğarı, erz olsun gerek benim yanımcek gele. Mehmud nenesine üreği yannı. Erz eyledi nenecan didi bele. Didi kulak ver, benim üş tane muallimim vardı, biri şairidi. Mene neççe tene kitap, şeir yazıp verip. Nenecan men sene bir tene neççe tene şeir diyerem, sen nenevey, bu da dede. Hemi gerek senin qedrini bilem hemi gerek dede qedrini bilem.

Erzim qebul eyle ey vefalı ana

Şirin dilleriyle sal yola meni

Men sene qurban olum, qedey men olım

Nenecan atamnan sal yola meni

Men gerek atamın qedrini bilem

Covrını çekem, ruzigarını görem

Başardımcek kömek eyliyem

Anacan şirin dillerinen sal yola meni

Koğum, kardaş, eli, tayfa gelele

Senin göynün alala

Sene teselli verele

Kormagınan sal yola meni

Men gederem nenecan

Gene gellem senin qedrini billem

Mehmud diyer men dedemin ihtiramını elden vermem

Dede ihtiram sahibıdı, dededi, kocalıptı.

İndi sen lutfeyleginen muhabetinen dedeminen sal yola meni

Didi balam çeşm, get amma veli bir cur olsun ki çoğ özin renj çekme. Çünkü sen işlememişey, adet eylememişey olar ki mesele kafil ile gidirle, olar işliyiyle, renj çekiple. Bedenleri amuğte olup. Ama senin bedenin letifti, nazikti. Ve hele o cur amade hıdmette olmıyıptı. Dedi çeşm. Barğaneni bağladılar Tebriz'den çığtıla, dime erz olsun Misir Şahı gelip İran'a. Hey soruşup, hansı yer yaxşı yerdı, hansı yer yaxşı yerdı? Erz olsun diyipler mahal-ı Tebriz'de bir tene koruğ var, çoğ büyük koruğtu, çerengâhtı. Yaxşı otu, elefo, suvo, sebzo, semenliko, keşeng dağların kariyo, bağçelerin bariyo erz olsun get orda bir neççe gün Misir'den gelmişey orda, zindeganlığ eyle. Elbette ne qedar özi için vezir, vuzeradan da bir neççe nefer adı diyerler Hasan Paşa. Gelmişti orda çadır kurmuştu. Emma istemedi İran'a gele.

Xanebadesiyo, vezir, vuzera dedi gidek, görek İran ne cur yerdi? Bir İran'na bir milletinden, sefasından, yer, yurdundan istifade eliyek. Bu İran'a gelenne bunin xeşliği kem geldi. Xeşliği övdemedi. Gördü bu pul elan kalıp bu pul bunu vetene aparmaz. Ama orda ki çadır kurmuştu, ora bir cedeydi, Tebriz'in yolu ordanıdı, gelerdi mesele Tebriz'in neççe şehr ki var, mesele amade refligi var, o yollan gidip geldiler. Nigahban koydu o cedeye, didi her tacır geldi burdan geçe böle keşeng zeban-ı şirininen diyinen tacır başı seni o çadırda bir tene şah erz olsun Misir'den gelip İran'a seni men bir cozbi işi var. Didi çeşm. Bu yannan da erz olsun Huseyn tacır Huseyn, Mehmud'ınan, ferraclarnan ve kömekçilernen geldiler o yoldan geçeler, ferraclar yolu tuttu. Didi ağacan, men soyulan kişi değılem, baj veren kişi değılem, men ömri âlem-i cevanlığımda bu şuğlu özüme adet vermişem, qasıbam. Qasıpta azadtı. Qasıba bir veğt azarı eziyet didi qurban azar eziyet yoğtu, o şah'tı, git gör neme işin var da, men durrum burda kafilenen yanınna bu ağazadeyni? Didi bele. Didi biz durrak kafilen yanınna, keşeng sağlark kafilen, get o çadır ki orda kurulup, get gör o neme diyiri? Geldiyo, eli düşünde erz-i edep seslendi tacırbaşı, eyleş benim sene bice sözüm var. Seslendi qurban nemedi? Didi men bir nefer sultanı memleketlerin hamısını hıdmetine çatmışam, al ver eylemişem, bilesinnen cins almışam, o zamanna xop, ele şahıyna, alı veri vardı, milletiye alı veri vardı, misli indi ki kimin. Yer alma, soğan, arpa, buğday, möüz, kişmiş, iğde mesele kedim, hurma o zamanın cinsiydi. İndi benim xeşliğim tükenip, sen ağalığ eyliyen, bir pul bene borş verey, ya iki nefer ver men yanımccek aparırım velayete Misir'de verim pulı getirtiler versin bileye. Erz eyledi qurban men burda sene pul vermem, dedi niye? Didi gerek insan birbirinen düz çörek yiye. Ne duz çörek? Du çörek ğeyra, dü çörek yiye. Gerek benim övüme geley bice nehar konağ olay, men her qad pul istiyen verey bileye. Didi xop, seni övlad neççe tene varıy? Didi vele bice tene oğlum var. Bu Hesen Paşa'nın da bir tene qızı vardı, benamı Nigar Xanım. Bu qız çoğ cuvanezidi, çoğ basabatıdı, çoğ güzelidi, didi bes, gidin diyin ki o kafilen orda sağlayıpla, o oğlanna naharda gelsin bura, eger o kömekçileri de nehar yimiyiple, oları da getirtiler. Gettiler Mehmud'uyo o kömekçileriyo, Huseyn'in mesele o kömekçilerinden gettile, bu qız oturmuştu dedesinin, sağ terefinne. Seslendi

tadır, dedi bele. Didi bu oğlin sevətı var, didi bele. Men üş tene muallim covrını çekmişem, bu oğlanı biri ilm-i tariğ, biri ilm-i coğrafi ve biri ilm-i şeiro edebiyat. Bu qız dilmaca didi, bu oğlan neme ders oğuyup? Üş tene muallim, hâl eyledi bilesine, didi İran'ın dersi bu curdu. Şairler şeir diyerle, yaxşı şeir, edebiyat, şeir diyerler, yaxşı Kur'an'an aye yazarla, keşeng erz olsun, hesabı hesabı basevat olarlar. Didi xop, oğlan sen bir tene şeir diginen, benim bu vezirim yazsı, men İran'dan aparırım yâdigerlik. Erz eyledi qurban gözüm üstte. Dede seslendi balam, olar bizim dilimiz hâl olmırlar, ama danışığın bil, müeddep danış ha. O sultan-ı memleketti bir, gelip İran'a bize konağtı iki, o şeiri aparecek o memlekette, öz dillerini yazala ondan istifade eyliyeler. Didi;

Qurban mehebbet eyliyip İran'a gelmişey

Çoğ xoş gelmişey benim gözlerim üstte

Hekmen sen bu İran'ı bir qabil bilmişey, yaxşı bilmişey

Xoş gelmişey benim gözlerim üstte

Men seni görmüşem tanımamışam indi seni tanıram ama şeirini yaxşı diyerem;

Men muallimnen yaxşı ders aldım

Dersime ihtiram kail oldum

Eğli kemalınan men oni o muallimin göynünü aldım

Sen xoş gelmişey benim gözlerim üstte

İran milleti yaxşı bilerle

Eğilleri çoğtu birbirini görerle

Konağa can qurban eylerle

Senne konağay, xoş gelmişey benim gözlerim üstünde

Men dedeme övladam sene qulam

Ama sennen bir eğl u kemalat alam

İcaze ver Şeiri o heqqi heqiqete attıram

Sen xoş gelmişey benim gözlerim üstte

Bu qız bu oğlanın danıŐıđınayo, reftarınayo, otırmağınayo, bu qız mukem mukem giriftar oldu. Seslendi dedecan, dedi bele. Dedi icaze verey men bu oğlanınan bu dilmacınan gidek bu çadırdan yazıya. Hemi bir dolanak hemi de bu oğlan bir Şeir benim iin disin menne gidenne orda kenizelerim, klfetler ve mene hıdmet eyliyenler, zenanlar, xanımlar yiğilerler benim dğrme diyerle xop, gitmiştin kırđ günün seferine ordan tohubet, tarif hara gettin, neme gettin? Da bilmedi ki bu qız istiri bu oğlana diye men gelem sene, meni allay? Bilmedi dede ki. Dedi balam get. Durin gedin. Dilmaca dedi durin gedin. Bu qız gr nemey bu oğlannan istiri, bu oğlana diginen erz olsun bunin için disin. Geldiler gelennen sora veğti ki eleseng çadırdan birazçe iraglaŐtılar, qız bu dilmaca didi bu oğlana diginen cevan, sen ehli eyal sahibı olmuşay. Dilmaç İran dili ya Türki ya Farsı seslendi cevan, dedi bele. Didi sahibı ehli eyal olmuşay? Didi geyr. Biz oğlan gerek yirmi beş, yirmi dört, yirmi sekiz, otuz bu sinni sala çata, ta dede nene onı vlendire. Hele men yirmiden bir iki yaş geŐmiŐem. Yirmi, yirmi iki sin cibinnen bir tene defter ığattı sinninin tariğine bağtı, dedi men elan yirmi iki yaştan bir iki Ő ay gemiŐem. Bu sintteyem. Didi indi mene bir tene Şeir sen diyen bu dilmaç yaza, men oni ydigerlik sağlayam. Eger vlememiŐey benim dedem razı ola, anam razı ola, senin dedey razı ola, neney razo ola meni iğtiyar eylerey, ziye hemser karar verrey? Menim bir nefer cevan, nadan. Didi böle bu gözlerim üste seni sağlaram. Gözüm ste. Ama İnan hara, Misir hara. Bu başa gelmez gelmez. Geli hele, didi xop, men bir cur, cur eylerem ki sen gelley Misir'e. Orda dedem meni edh eyler, din-i İslam'na, Müselmanlığta men seni her mezhepteyey, her dindeyey, her kitaptayay qebul eylerem. Emma men bir cur film oynaram ki sen gelley bizim velayetimize. İndi diyiri;

Gstertme cemaliyi

Ne bade deger bileye nezer

Men seni, pesend eyledim

Eğilli gözel

Apardin eğlimi serden eyledin

Ey selvixanaman, ey vefalı gözel

Senin şirin şirin dilleriynen

Nece ayrı salım senin elleriynen

Xezablı elleriynen yaraşır sene ey eğilli gözel

Dedeynen nenenin bir denesiyen

Serrafin dukkanında durdanesiyen

Eger meni qebul eyliyen, edebiyatın kanısen

Ama marifertte bir tene gözel

Gözi kaşlari nezer yimesi

Bigâne seni görmesi

Özge meni kınemesi

Men bir nefer qasıp, sen bir şahzade gözel

Mehmud'in vefasini billey

Anama salam verip şazde killey

Bizim tebietimizi, iğlamızı gelley

Temam eli, tayfamız diyerle eğilli gözel

Buları bu qız dilmaç hâl eyledi, yazdıyo hâl eyledi, qız gördü ğer, çoğ keşeng şeir didi buna. Didile xop, indi gidek çadıra. Geldile çadıra, seslendi tacirbaşı ağa, sen istiren mennenehar verey, men yirmi ottuz neferem.

Vezir, vuzara, vukara, ferrac, kulam, noker, aşpez men getirmişem. Olmaz ki mesele men ehli eyalimle gelem. Olar diyerle mesele bu tacır, neme qezası verdi bular yedile? Erz eyledi qurban, sen otuz nefer diyiren, men yüz neferin tedarikini görrem. Hamı sefer mene konağız. Men elan qeyiderem, giderem övüme, Mehmud'u sağlaram sizin yanınıza ki nabeledis Tebriz büyük şehridi. Orda da renj çekmeyiz. Bu küçey, o küçey, o mehele, o mehele, o mehel. Bu oğlan kalar sizin yanınızda seher, buniyinen bahem gelliz benim menzilime, bice loğma zahrebatin qezamı meylelerizo, pul her ne qad istedim, teğdim eylerem hıdmetiye. Geldiyo, seslendi eyalına, ey xanım dedi bele. Didi konağınan konağın ferki var, didi nece? Dedi bazı konağ gele eyran çörek verey bilesine bu cur öper koyar gözünün üstüne, aş pişirey verey öper koyar göz üste, yovan çörek verey, biz mesele çöreğin ki hiç zad olmya yanınna yovan çörek diyerik. Yovan çörek verey bilesine, öper koyar güzü üste ama men şah konağ eylemişem. Bu Tebriz'de o zenanları ki seligeleri var, hunerleri var, ilmleri var, eğilli qeza pişererle her ne qad istediler ver, olardan getirinen benim otuz nefer şaho, veziro, vuzarayo, nokeo, qulamo, ferrac benim konağım var. Ağaye eziz neççe tene de dovar, hazır eyledi. Mesele bu İran'na resimni bir nefer, bir neferi çoğ istiye, kapıya çatanna onin yolının üstüne bir tene dovar başi keser. Ona diyerler kurbanlığ. Bilmirem sizin velayetizde de bu resim var, ki mesele bir nefere erz olsun çoğ eziz dosti koğımı bir nefere, mesele gele onin yoli üste bir tene dovar başi kese. Bu neççe ten dovar hazır eylediyo, erte Mehmud, şah'in düştü yanıyceko müsteğim getti tacirin kapısınna her biri eyağinin astınna bir tene dovarın başın kestile, red oldu. Geştiler tacirin menziline o zaman öv bir cur musabidi indi ki kimin vesile yoğudu, indi ki kimin selige yoğudu, indi kimin geço, masayo, simano, acuro, bu cur seligeler yoğudu. Öv munasibidi. Derbazeden geçenne seslendi qılbe-i âlem benim durustu men tacıram, qasıbam ama menzirim munasıpti. Öz böyüglüğüne erz olsun buyrin eyleşin. Buyırdıla eyleştile, tamamı dostu refiglerden de ehl-i Tebriz'den mesele o zamanna ele hukumat varıdı her yerde gene de indi elava olup. Elan mesele Tebriz'de baver eyle mümkinni beş tene, altı tene şerdar var. Niye? Elan böyük olup da. Da o zamannan mümkinni iki reset olup on reset. Yanı böyüglüğü. O veğt bu dilmaç didi sizin konağ gelenne

menzile, onun ihtiramını neme diyeriz? Dedi ele oğlan ders oğuyup, oğlan biler. Mehmud'u çağırdı, erz olsun Mehmudcan, didi bele. Didi men senin söziyi qılbe-i âleme hâl eyleceğem, onun sözinde sene hâl eyleyeceğem. Siz konağ gelenne mesele menzilize ona istiyiz ihtiram eyliyiz bir zeban-ı şirin, neme diyeriz? Didi qurban onu men diyerem, dedem bisevattı. Men üş tane muallimi muteber sağıb-i edebiyat, sağıb-i ilm, sağıb-ı kemalât mene ders veriple, onı men diyerem. Eli döşünne, geşti meclisin içinne icaze istedi, geşti meclise. Didi;

Qılbe-i âlem gel bir erzim eyliyim

Bizim yerler eğli kemalın kanadı

Merifet ehlidile, büyük küçükler

Ama merifetin kanadı

Bizim velayetimizde varadı xanнан beyler

Birisi elde birinden yeğler

Birini tarif eyler, birini beyan eyler

Hamısı merifetin kanadı

Tacırlar var şerlere giderle

Ferraclar var hıdmet eylerle

Hukumatımız var terif eylerler

Ehl-i merifeto, ehl-i edebiyato, ehl-i insaniyetin kanadı

Mehmud diyer yol geldin olrıyan xeste

Elan gül getiririk senin için deste be deste

Özin, xanebaden, konağların hamı qedemleri bizim gözlerimiz üste

Bizim özümüzo, şehrimiz merifetin kanadı

Dedi barik Allah Allah, qız buları da yazdı, oları da yazdı yazılannan sonra erz olsun xop, âşığılığ bir seğt işidi, bir nefer bir nefere âşığı ola çoğ seğti. Meşuğta âşığı ola, onanna seğti. Yanı iki nefer birbirine âşığı maşuğ ola misli ki olar ki heqiqet âşuğu meşuğo Yusuf-ı Zuleyha'yo, Leyli-i Mecnun'o, Şirin'o Fehrad'o mesele Şirin'i Ferhad'ın menne kitabı var. dastanını billem bunun ta şeiri yoğtu, sernıvıştedi mesele. Kitabını da bilmirem kim ele tapşadan götürüpo gidipo bilmirem hiç kim aparıp. Ağaye eziz bu qız bu dilmacınan çığıtiler heyete. Biz otağtan inen aşığı ora heyet diyerik. Dilmaca diginen bunun nenesi gessin bura görüm. Dilmaç dedi, Mehmud dedi bele. Didi o anayı bu xanım erz olsun eleseng istiri. Oynan bir hâli keyf eliyeye. Mehmud geldi, seslendi nene, dedi bele. Didi bu şah'ın bir tene qızı var, Xüdavendi âlem bilesine bir cemalı çulı âli, eğı u merifetin kanı bir insan tamam. İstiri seniynen bir hâli keyf eyliye. Duget. Durdı, geldi. Bu görüşmek ele hamı yerde var, mesele insan ister birbirine evvel çata, birbirini istiyeyo heqiqet ola, kolın salar boynuyayo, oynan görüşür. Bu Nigar Xanım kolını saldı Mehmud'in anasının boynuna, üzü gözünnen erz olsun busa yadavar eyledi, bu dilmaca dedi, diginen meni kenizçiliğe bu xanabadeynen qebul eylerey erz olsun bu diyenne bu nene bu cur mat heyran kaldı. Ağı bir nefer cuzubı qasıp hara ve bir nefer şah-ı memleket hara. Seslendi dilmaca didi men sözümü sen hâl olay ama o hâl olmırı. Biz bir qasıp babayık, bizim çoğ yaxşı xoreğimiz aştı, yaxşı xoregimiz eyrannı, yaxşı xoregimiz penirdi ama bular kahnişinni. Buların xoregi, buların qezası, buların erz olsun libası, buların erz olsun reftarı, buların guzarannı biz öhteden gelebilmek. Qebul eylerey, nece qız alam men oğlum için ki senden bihter ola, emma bizim resm-i rusumumuz senin murudı pesendin olmaz. Elin getti gözüne, didi dilmaca dedi diginen, ele aj da kalam dözerem, köhne libasta ola dözerem, yavan çörek ola dözerem. Didi xop, bu Mehmud'a diyim, görüm neme diyer balam? Sen get, ağın yanına, anan yanna eyleş men Mehmud'a diyim görüm Mehmud neme diyer? Mehmud'u çağırdı, bir tene ayrı otağa seslendi balam, didi bele. Dedi gel bir seniynen bir danışığ eyliyek. Didi nene nemedi? Didi;

Öz veteninden bir güzel gelip

Neme diyirey balam

Bizi insan bilip, begenir bizi, bizi insan bilip

Bize konağ gelip neme diyerey balam

Men o gözelin göynünü allam

Kollarım boynuna sallam

Men onı seni için allam

Neme selah biliren balam

Ama diyim, gör o qız kimin qızıdı

Temamı tariğlerin sözüdü

Biz bir cozbı qasıbak, o şah qızıdı

Senne ders oğumuşay eğlin var neme diyirey balam

Hesretim var bağam keşeng senin boynuya

Hemsidleri cem eyliyem toyuya

Yoldaşların, kardaşaların, ellerin, tayfaların yiğilirle yanıya

Bir şirin meclis tutam, neme diyiren balam

Men anayan bildiğin mene bildirme

Meni qussayo, gamıman gözümü sildirme

Her cur selahini anayı incitme

Menne seni incitmem balam

Mehmud gördü bu nene çoğ keşend şeir dediyo, pesendide oldu. Didi nene, didi bele. Didi, diyer;

Eger qısmet olsa gelir Yemen'nen

Qısmet olmasa tike düşer dehinnen

O canib ilahiden gerediler, gelege deşt-i mogamdan orda çadır kurala, biz gidek onı puli tükene indi dedem istiri pul vere bilesine, xop o benim qısmetimne ola. Ama xop sen diyen sözü men qebul eylirem. İn kocavo, men kuca. Kağnişin kucavo xerabanişin kuca. Dedi xop, deden bu qeziyen biliri? Dedi geyir. Didi bes, o dedeye diyinen gelsin yazıya. Seslendi tacı Huseyn anam istiri bileye, ağacan anam istiri bileyi. Anası seslendi xop nemedi, mege konağ gelip narahatay? Didi yoğ. Konağa göre narahat değılem. Bir xususi sana sözüüm var. Dünya gezmişey, issi soğuk görmüşey, eğilli kişilerle oturıp nanı nemek yimişey, mümküni şahlarla alı ver eylemişey, tacırlarla alı ver eylemişey. Bu qız istiri gele bu oğlana, Mehmud'a. Mehmud'da qebul eyliri, bu qızda qebul eyliri. Sen bu qeziyen bilirey, seslendi ey benim eyalım. Diyer;

Qebuter be qebuter baz be baz

Hem cins be hem cins koned be asuman pervaz

İnsan gerek öz loğmasıynen qeza yiye, öz hembabıynen otura dura. Aço men bir nefer al verçiyem, bir nefer tacirem bir beş on tane kafilem var, onıynan bir bağane aparıram bir yerde satıram bir beş on qıran girime geliri, ordan bir barğane getirirem beş on qıran benim gerime geli. Mehmud'a diyinen eğlin yiğ başıya, o qız gelir sene, men bilirem, men hâl oldum onin bağmağınnan, bura gelmeğinnen, reftarınna men dünya gezmişem, eğilli kişilerle oturıp durmuşam, al ver eylemişem. Emma veli gör sen bu şah qızine, sahip çığabilley? Seslendi dede, dedi bele. Dedi sahip çığmek nemedi? Dedi her cur olsa o libası ki nenen giyip, mümküni o libastan o giymeye. Didi yoğ, özi diyiri men köhne libasta ola giyerem, didi demek hessap değıl, qebul eylemek hessaptı. Annan birde qısmet ilahi böleymiş. Şayette ele ehl ola, eğilli ola, ders oğuyuptu, bizim güzeranımızı görürü da. Xop, eybi yoğtu, bular neharlarını yidileyo, durdı getti o xurcunu ki pul doldurardı aparardı yanıycek o xurcunu gettiyo, seslendi qurban, o pulı o da sen. Her ne qad ki o velayetin için övdiyecek ordan say suretin ver meneyo, qedemin benim gözüm üste. Didi bes, niye men aço senin xıcalatlığ verdin, davet eyledin menzileme, menzilye? Didi qurban insan biriynen ki nanı

nemek yedi, biriynen düz çörek ağa, bazı adam and içer and olsun bu duz çörece bu iş benim işim değil. Duz bir dağ taşıdı, annı yoğtu ki. Ama gerek diye düz çörek, rah-ı rast çörek, heqiqeto, merifet çörek. Puldan saydıyo bir miğdar göttüyo xurcunu koydu kırağayo, seslendi tacırbaşı, didi bele. Didi ya bu oğluyu gönder bir neferinen tekte gelmesin, bizimle gidek Misir'e. Orda pulını keşeng teğdim eyliyek, ordanna bura, burdan ta ora her neme senin oğlin xerci çığa, men onıda teğdim eylerem. Erz eyledi qurban, men bu oğlan bir tenedi, bu oğlanı men qurbete gönderebilmem, üregim taget getirmez. Bu hele qurbet görmeyip, issi soğuk bilmiyip, reftamedin reftini bilmeyip, yanı gidey birinin övüne neber gidey, biriynen danışay neber danışay, mesela şah'ınan neber danışay, vezirinen, tacırınan, qesebeynen, yoskılınan, varlıynan bu hele çoğ ders oğuyup ama refta amado bezilerine qurban eylemeyip. Didi bes, men ordan iki nefer verrem bu pulı getirerle bu Tebriz'de sene tebil vererle. Biz gedirik. Bular istedile gedele, bu qız dedesine dedi dede, didi bele. Dedi bu dedemin heqqidir sen oskalığ istiyen, diyen çoğ zehmet verdik, bağışla. Zenan qısmeti bu curdıya, zenanna hile var, bezinde hile var, mende bu oğlannan Xüdafız eyliyim, senne tacırdan Xüdafız eyle. Dilmacı gettiyo, dedi dilmacı, didi bele. Didi diginen men bu kolımın bazbedleri bu boynumin emberçesi bir zengin pulı oluptu. Orda ki çadır kurmuşik bir tene qere deş var, men bulari koyaram o daşın astına, bedez ki bir qedri yol gettik men diyerem onı itip. Dedeme diyem benim emberçem, kolımın bazıbendi itip. Senne memleketlere, yollara, tacırlara, rah güzarlara eylaniye peğş eyleginen ki herkes benim kızımın bazbedlerini, emberçesini tapa, eger qabul oğlan ola kızımı verrem, olmya bir tükenmez bilesine sirvet verrem. Get onı ordan çığat, koy xurcunayo bice neferinen gel Misir'e. Xüdafız eyledileyo, olar dolandıla Misir'e terefo, tacır erz olsun qeyitti gene menzile, qeyitti menzile, bağıtı gördü da inni bu oğlan narehetti. Seslendi balam niye narahatey? Didi bir narahat değilim, olar böyle olmaya bizden gileyli ola, ele olmya olarin edabını biz yerine getirmiyek, o qussayn yiyirem. Didi yoğ balam bilirem sen, neme qussası yiyireyn? Geldi medreseye erz eyledi ağaye muallim, dedi bele. Dedi bu Mehmud'in hemsidlerinden bir neççe nefer naharda gelsin bize. Men olarnan işim var. Didi başe yollaram geli. Günarta çağı, Mehmud'in o

hemsidleri, ya beziyner böle keŖeng dostıdı oları gönderdi geldi tacirin vne. Kapıda dede durmuŖtu, didi grin bu oğlan niye qereğti, niye periŖanı, niye qussa yiyiri? Eger istiri toy eyliyem bilesi, bileyeme toy eyliyim bilesine. Eger at istiri, at alım. O zemanne mesele dede oğlanı isteseydi, bir tene yaxŖı at alardı. Ama indi elan, oğlan birden gidiri ne maŖın istiri, elan ele henüz bu Bahar'da bu Lalejin'ne maŖın alıpla, sekz yüz milyona. Mesele oğlan o maŖın isteye, dede hardan getirsin. Xda hamıya piŖrev versin ki o maŖınnan alsın. Yiğildiler Mesım'in erz olsun eleseng Mehmud'in döğrüne, seslendi kardaŖ biz bahem ders okımuŖak, hem sinnek, refıgek, dustak, beke koğumak, beke konŖıyak indi üregiyne her neme sözin var, bize erz olsun beyan eyle. Didi;

Size erz eyliyim yarı yoldaŖlar

Atama diginen qurbete gönderginen meni

Men size hessabı erzim ey yar yoldaŖlar

Atama diginen qurbete göndersin meni

Arızım var gidem qurbet eline

Ama atama anama diginen heqiqetinen göndersin meni

Men gederem emimi Türkiye'de taparam

Velayetin daŖıyı ataram

Emimilen bice dostlığ kataram

Emim hıdmetine göndersin meni

Men gederem anam bilsin meni

Duvasın disi görsün meni

Duvaynan göndersin meni

Men istirem gidem qurbet eline

Danış oğulam her kimsenin diline

Gördü ğer, ne dedenin göynü var ne nenenin. İndi and veriri, diyiri;

Men Mahmud'am qurban olum canana

Ata gerek övlad yolunna dayana

Seni at verrem sahibı Kur'an'a

Atacan men istirem gidem gurbete

Didi bes, get Türkiye'de emingile, get Türkiye'de emingile bu kağızı gelip, bu adresi gelip o veğt Xüda oğlanna verip bilesine benamı Kember, bir tanede qızı var. Eger pesend eyledin, ele men kardaşım qızını allam bileyin için, pesend eylemedin xop, erz olsun eleseng ne yaxşı. Mehmud dedesinnen gizli, dedesin atı çığattıyo, zini belgin döşürdü, didi istedin hara gidey? Didi istirem bir dolanam. Bir yere getmirem. Mustagim geldi o çimeğzare ki şah orda çadır kurmuştu. Gördü bir tene qere daş var, aramcek daşı kozadı, gördü iki tene bağzıbendi şunstela, bir tene emberçe gerdanbend şunstela. Bice tene dest ipek ebruşun desmalın içinde, daşın astınna. Keşeng götürdüyo, xurcun vardı, atın terkininne saldı atın terkinine xurcunayo, geldi öve. Geldi öveyo seslendi nenecan, didi bele. Didi xop, indi men emingile gidem Türkiye'de sen razıyen, didi balam ağıo neme diyim? Diyim getme bir tene övladay, ağıo men ağıo Tebriz hara, Türkiye hara. Didi nenecan, at ayağa bu sohbetler yoğtu ki. Men atınan gidirim da. Mene bir qedri qeza, bir qedri muteber mesele eleseng libas, ezafeden dut vere koyum xurcun terkine, gidim bir emime konağ olum. Annan dedemne bir söz didi mene. Didi nemedi? Didi men nebayet bu sözü sene diyem. Dedem diyiri get emimin bir tene qızı var, eger onı pesend eyledin, men onı allam seni için, diyer ab mire rutğane, dost fere bezi bigâne. O qızı men görüm, da o şah qızın sen selah bilmirey, nenesine yalan danıştı, almam. Didi başe. Bir qedri muteberâne erz olsun qeza, muteberâne erz olsun eleseng libas nenesi amade eyledi, koydu xurcunun tayına. Mehmud geldi o cur ki emisinin kağızı gelmişti, adresini kağız üste yazmıştı, o adresiyen erz olsun geldi Türkiye şehrine. Geldi Türkiye şehrine çatanna erz olsun bağıtı gördü şehrin kinarında bir tene sağtımame misli kele. Bilmirem sizin

velayette de kele salıpla, kele var, kedim erbabların vardı ya yoğtu. Ama İran'na her kette muteberidi erbab orda bir kele salmıştı. Hemi Tehran'na menzil almıştı. Yay alaminne ehliyalını berayı ab-ı hava getirirdi o keleye bir qedri heva serd olanna da giderdi Tehran'a menzillerine. Bağtı bu keleye çoğ xoş geldi, yanınanna bir keşeng su geçiri, didi xop, heqqidi, men görem bu kele sahibı bir görem görem bu kele ne qad xerç götürüp. Görem dedemin pulı var, bir tene men gidem Tebriz'de böle kele salam. Oturmuştu suvın qırağınna, atin desteciloğu kolınna. Erz olsunamı hıdmatine eleseng xoş gelmişti, özü cebrayı refi qussa bir tene çögürde almıştı, yanıcek getirmişti. Didi men bu emimin qızıynan, oğlu Kember o kele zindeganlığ eylerle. Emisi qızı geldi çeşmeden su apara. Geldi su apara, gördü bir tene cevan şumşar şekkesi belgi çenar, Xüda'nın kereminne bir eğilli, bir yaxşı mueddep cevan durup suvın qırağınna atin desteciloğu kolınna, bu qız bir selam verdi Mehmud'a. Mehmud eleykime selam dediyo, didi nazenin, didi bele. Didi men sennen bir şerinen bir söz xeber alam, yamanın gelmez? Dedi nemeyiçi, sen konağay, qedemin bizim gözlerimiz üstünne, nemeyçin yamanım geli. Didi;

Vetenimden bu diyara gelmişem

Bu kele kimiyni gözel

Emimi men görmemişem

Onin didarına gelmişem ey gözel

Vetenne koum, kardaş, elim var

Hesret içi dermege gülüm var

Menim emimi görmege bir hesretim var

Bu kele kimiyni gözel

Bu qız seslendi, oğlan bu kele ele bizimni. Menim bice kardaşım var övlenmeyipte, Kember'di adı, burda zindeganlığ eylerik. Didi;

Kelem olıp çekileydim kaşıya

İnce olup düzüleydim dişiye

Sen eyleş yere men dolanım senin başıya

Bu kele kimiyni gözel

Bu qız gördü bunin mehebbeti bunin üregine çesp eyledi, diyeren bu oğlan özge değıl. Didi cevan, didi bele. Didi haraliyen? Adin nemedi? Didi;

Men hemişe yaxşı yamanı bilmişem

Merd kişilernen, merd oğlanlarnan nanı nemek yimişem

Adım Mehmud'tu, dedem Tacir Huseyin Tebriz'den gelmişem

Bu kele kimiyni gözel

Bunu diyenne ki bu qız düştü bunin eyağğınnan öptü, didi emoğlucan ele men seniye emin qızıyem. Buyur gidek öve, geldiler öve, beleledi tedarik görmege Kember dedesini dukanınna alı ver eylerdi, dedesine kömek eylerdi. Nahardı gelerdi öve. Geldi gelenne sora, bağı gördü, bir tene cevan oturup, bu qız de bunın lap ele böle yanına oturup, ikisi bahem danışirlar, narahet oldıyo. Didi qız niye ordı oturmuşay? Didi niye? Didi o özgedi, didi ey dadaşcan, didi bele. Biz İran'na bacı kardaşa diyer dadaş. Bezi diyer kardaş, bezi yer dadaş. Didi dadaşcan, didi bele, didi bu oğlan özge değıl. Didi kimni? Didi maşallah terekki eyleyip ha, emmoğlumnu gelip ha Mehmud'du ha. Ey emmoğlucan seney gelmişey? Didi bele. Xop, emimnen xâl xaber, velayette xâl xaber. Dedesi de bir kağız vermişti, dimişti bu ağızını açıp bağımyan, bunıyle böle ağızı çeşbide, apar ver benim kardaşıma. Didi bes bu nameni, ver emime men vezifem değıldi bunu ağızını açam, oğuyam görem nemedi? Ama dedem yazıp, diyip bu yapıştırip birbirine diyip bunın ağızını açma ele bu cur apar, verginen erz olsun benim kardaşıma. Durdı geldi kağızı verdiyo, kağızın ağızın aştıla, gördüle yazıptı ki ey benim kardaşım, men dünyada bir tene ciğer guşi övladım var. Sen ağılık eyleginen eğer o qız bu oğlanı görsü, oğlan qızı görsü eger birbirini pesend eylediler, begendiler, mehebbetleri qebul eyledi, orda bice şirini işginen, bir söz danışgınan, yazgınan, men inşallah o qızı alım bu oğlan için. Dedi xop, balam men bu gece gelmem hele siz, neççe tenede cevan davet eyleyin, diyin, gülün, çalin, çağirin, otirin menne inşallah sabah gellem

kardaşım oğlunu görrem bilesini. Gece cevanlar yiğiştılayo, gördüler bir tene çögür, Kember'in varyıdı ele. O zamanna bu çögürün, çünkü kobrı varıdı çoğlar çögür alardılar. Ele başıreydı, başarmıyaydı, çünkü ayrı vesile yoğudu, viyalon yoğudu, kemañçe yoğudu. Çögür ama çoğ kedimiydi, çögür çoğ kedim musigidi. Gördüler burda ikki tene çögür var, didiler Kambercan didi bele. Didi o bir tene çögür seniyni, o kimiyni? Didi o emmoğlumuynu, bu emoğlum Tebriz'den gelip, emmoğlumuynu. Dedi bes, diginen ağalığ eylesin, beş kelime bizi xoş eylesin. Didi emmoğlucan, sazı getirinen, bir beş kelime benim bu refiklerim içi, dostlarım içi söhbet eyleginen. O veğt hey bu dostlardan Kember çağırdı yazıya didi, bu emoğlum bura gelip, bimüşkil değil. Didiler nemeye gelip? Didi inşallah gelip bu bacım eleseng qızı ala ve inşallah biz toy tutacağık. Şirini içeceğik. Sizi de davet eyleyeceğik. Sazı getti, verdi Mehmud'a. Ama Mehmud bildi ki bu Kember bu dostlarına bu sözü tapşırđı. Sazı aldı sinesine, didi;

Uyđu geldi du çeşmime

Men istirem yatam lay lay

Emmoğlucan kollari dola boynuma

Qizil güle batam lay lay

Gördüler çoğ keşeng şiir didiyo, keşeng de çögür çalıro, keşengne diyiri;

Uyđu geldi du çeşmime

Men istirem yatam lay lay

Kollarin dola boynuma

Qizil güle batam lay lay

Üç güzel endirdim çaya

Elif qaddim döne yaya

Gelmişem başıma salay saye

Seniynen bir dostluğ katak lay lay

Bağın güllerini derrem

Zeneğtane serrem

Seni özüme men yaxşı emmoğlu billem

Menimlen dostluğu katay lay lay

Didi emmoğlu neme dostluğu? Didi sora diyerem. Xop, emoğlucan bizim senin için bu nağşe varımız. Yanı dedemne bu cur, emimne dedey kağazı bu cur yazıp. Bu benim bacımı, biz ayrı adama vermiyek, sen allay. Didi icaze ver, men derdimi sene diyim;

Men Mehmud'am billem canı

Tanıram yaxşı insanı

Mehmud diyer o terlanı

Tor vurmuşam tutam lay lay

Didiler kardaş bu qızı istemiri. Didi niye? Didi eger bu qızı isteseydi, diyerdi Mehmud diyer, bu terlanı ama diyiri Mehmud diyer o terlanı. Bunin ayrı yerde adağlısı var, gelip ya senden selah eyliye ya seni yanıycek kömek götüre gide o qızı ala. Senin bacıynan sari gelmeyip. Eleden Kember bir heççe narahat oldu. Didi xop, benim kardaşım, meye nem olup, benim bacımdan yeğ qız ala? Hara göreke nece olur? Ottila, danıştıla, güldüle, çaldıla, çağırdıla, xoş oldula, Allah inşallah hamını xoş eylesin, hamının kelbini şad eylesin, sızıyne bile. Ağaye eziz Mehmud erte durdıyo, atının zini belgini döşürdü, xurcunu bağladı atın terkine. Seslendi emoğlu, dedi bele. Didi men evvel Xüda, dovum seni dimişem gelmişem. Men gideceğem Misir'e, dedi nemeye? Dedi dedem bir hengüf pul verip Misir şahına. Gidem o pulı gidek alak seniynen, ikimiz bir cur eyliyek belke o pulı yolda haramı, eyruğru, bigâne bizim elimizden almıya. İndi sen ağalığ eyliyen, mene olay yoldaş gidek Misir'a. Seslendi emoğlu, didi bele. Didi bilirem sen çoğ ders oğumuşay. Elan sinni saliyna bir hududa çatıp ki da seni örgetmek istemez. Evvalan yollarda tamam eşair var bu bir. Duyum ezim bu çögürler ki gellek bu çögürleri aparırık yaxşı yaxşı bilen muteber âşığlar var, söz xaber alak biz bilmek. Dovım ezim erz olsun, men dedemin

kömeğiyem, al verçisiyem, yazıp pozanıyam, hessap göreniyem men dedemi birağabilmem. Dedi emoğlu, dedi he. Didi bice şeir diyim bileye senne qebul eyle. Dedi beferman. Dedi;

Kembercan gel bir sohbət eliyek

Ama gel incitme meni

Dedim;

Emoğlu gel bir sohbət eliyek

Gel incitme meni

Eger gizlin sözlerimiz var aşikâr eyliyek

Emmoğlucan gel incitme meni

Üce dağların zengin daşı var

Herkesin yâr yoldaşı var

Bu uzağ yolların derdi seri var başı var

Tek yola salma meni

Mene kardaş olgınan

Menim göynümü algınan

Ta Misir'e kimin benimnen refik olgınan

Emmoğlucan da meni incitme

Mehmud diyer men geldim amana

Qurban olum senin kimin oğlana

Penahımız aparak Şah-ı Merdan'a

Emoğlucan gel benimle meni incitme

Didi ğer amoğlu, men szin rastı men gelebilmem. Gelebilmey? Didi ğeyr.
Mehmud dşt yola ama hey qeyidirdi bağırdı dala göre Kember geliri, xop
ciğeride ağlatmak olmaz, koğumluğ yalan olmaz. O kes ki tesipli, koğumlu
ciğeri ağlamak olmaz. Cebrine dzer. Kember sazı göttüyo, indi şeir diyiri
Mehmud'a gidiri. Didi;

Mehmud getme qurbet eline

Emoğlucan tekey kömek tapılmaz

Men qurban olım senin şirin diliye

Yollar seğti kömek tapılmaz

Eşkin semendini bilmek gerekti

Miniben menzile varmak gerekti

Fursat eliyne gidip görmek gerekti

Oğlan ele düşer ama kardaş tapılmaz

Naşık olma, gitme qurbet eline

Giderey, dşeyler heramlargille

Rehmi yoğtu, çataray cellad elinne

Emoğlucan rehmi yoğtu, olar dşerey cellad elinne yanı insaf olarda
tapılmaz

Kember diyer men seni atmam

Bigâneye satmam

Tek yola salmam

Ama giderik, dşerik biinsaflar girine

Mehmud durdı, Kember geldi çattı. Didi emoğlu bes didin gelmirem, nece
oldu bes? Dedi heramı kalsın qırağta, eyrioğru kalsın qırağta ağo sen âşuğlığ

başarmay ki. O çöğüre ver menne aparırım bu çöğürü ikisini koyım menzile. Bu çöğürü herkes bizde göre, diyer beş benim için di. Yolçu diyer, çoban diyer, rah güzar diyer, bazırgan diyer, muzahım olarlar bilemize. Ama çöğür aparak koyak erz olsun öve, elimiz xal ola, da bir zad demezle. Didi yoğ emoğlu diyerle didi diyerle, indi burda diyiri;

Sene diyem Mehmud kardaş

Âşığtan erkân isterle

Nadanay çiçeg olıray

Dağda meşe, bar isterle

Merd oğlanlar düz dolanı

Merdin sözüne inanı

Senne yoğ âşuğ nişanı

Âşığtan nişan isterle

Heq sözini bilen yerde

Heqiqeti gören yerde

Ağam Duldul minen yerde

Cilovdar Kember isterle

Emoğlucan men Kember'em

Seniy qedrini billem

Ağlamam senin şanıya güllem

Men gene bir qedri söz billem

Ama sennenne gene söz isterle

Didi xop, söz isterle, didi bele. Didi billeyn söz, neme billey? Didi billem da. Didi xop, eger billey, her nece billey, her ne cur sağt söz billey, her

kitaptan istifade eylemişey, her muallimi pursevattan örgenmişey. Mennen xeber al, eger men bildim ge gidek, eger bilmedim qeyiderem. Didi emoğlu bilmey, men sene xıcaletlik vermem, sen benimle başarmay, men çoğ sözler örgenmişem. Didi hele bice iki kelime di. Dedi iki kelime diyim, dedi bele. Didi xop hele ki sen diyirey men iki kelime diyerem, erz olsun eleseng seni için ama veli sen bilmey. Didi xop, digörüm iki kelime. Didi;

Göyden endi yere on zad

Digörüm seri nedi

Men bu cur sözler billem ha.

Göyden endi yere on zad

Digörüm seri nedi

Dördü dilli, beşi dilsiz

Bes olarin peri nedi

Didi ele bular, didi he. Didi baba men on iki yaşınna giderdim medreseye benim üç tane muallimim varıdı. Dedem üçüsüne koğum vererdi. Biri şairidi, on iki yaşınna buları mene örgetti. Dedi örgetse cevabımı ver. Cevabımı ver da. Da bular bir söz değıl, sen mennen xeber allay. Bir zad değıl. Didi bu bir zad değıldi da. Dedi;

Göyden endi yere on zad

O namazdı, bismillah onin seridi

Dördü kitap, beşi nemaz

Emma biri Cebrail peridi

Didi he aferin, aferin bunu bildin. Xop, emmoğlucan;

Bice mescit vardı göyde

Söyle görüm hansı yerde

Adı nemedi, özün söyle

Neme nakkış nigarıdı

Didi emmoğlu bunna seğıtin de xeber alay, alla korğma.

O mecredi ki sen diyiren

Yeddi erşten yuğarıdı

Adı Esğa, özü nurdan

Kelem nakkış niğarıdı

Didi baba aferin, aferin, aferin. Barik Allah men hiç bilmirdim sen, bu sözleri billeyin. He.

Kimler gitti göğe gelmedi

Kimler heqqi heqiqeti bilmedi

Kimler çoğ ağladı, gülmedi

Ama ne bahanesi var

Didi;

O Hezreti İsa'ydı

Getti göğe gelmedi

Emma Yağup çoğ ağladı hiç gülmedi

Çoğ ağladı, hiç gülmedi

Erz olsun emmoğlucan bu sözleri ki sen xeber allay, hiç korğmagınan, bunnane seğtinde erz olsun zad eliyen, men cevap verrem.

O Nemrut'udu hiç Xüda'nı bilmedi

Üreginde ayrı delili var

Didi baba barik Allah emoğlu eleseng sen men bu sözleri hiç bilmirdim sen başarabiley. Didi;

O kimidi dünyaya gelmemiş ruzusu amade oldu

Kimler ona hemrah oldu

O veğt nan yemedi

Bes neme ona nosı can oldu

Ne delilden onin bahanesi var

Erz eyledi;

Emoğlucan, o uşağtı

Dünyaya geldi anası süt verdi

Nan yimedi anasının dönmedi

Eleseng qeribe kucağına çennan getmedi

Anasının Xüda emriylen ruzusu var

Dedi baba barik Allah, barik Allah. Xop emoğlu, men seni hiç böle bilmirdim. Bes bölede indi sen mennen xeber al. Eger men bilmedim, seniynen gellem. Didi;

Gel gel Kember sennen xeber alım

Evvel bu dünyanı gezen kimidi

Gel gel emmoğlu senden xeber alım

Evvel bu dünyanı gezen kimidi

Xüda'dan emroidu Âdem geldi behişten yazıya

Ona yoldaş ruzigarda kim oldu

Âdemden geldi iki tane cevan

Biri bes niye kardaş oldu kardaşa dışman

Xop, kim geldi Heva'ya konağ oldu o zaman

O zamanı bilen kim oldu

Men sözümü diyerem gerek biley

Evvel eliften şur eyliyen

Mehmud diyer benim sözümü biley

Evvel yanı bu dünyade gelen kim oldu

Kember gördü bularin hiç birini bilmiri. Dedi bes, emoğlu qeyidek menzile, menne bir qedri pul götürüm, qeza götürüm, tedarik görüm, keşeng erz olsun ikimiz sen bu reyçen gelmişey, qezan yimişeyn, pulin xerçelemişey. Ama men bir qedri pul götürüm, dedemnenne icaze alım, gidek. Qeyitler menzileyo, gördüle dede gelip menzilde oturup. Mehmud emisiyner görüştü, Kember'de görüştü. Hesen tacir dedi benimle nemeye görüşüren? Didi dedecan, didi bele. Dedi bu Mehmud'in bice müşg kardaşın oğlu bir müşkili var. Ama uzağ yoldadı Misir velayetindedi. İndi dedesi yolluyup, meni sen kömek verey buna biz gidek Misir eline görek niye erz olsun bir pulinen zengin borş verip, Misir şahına. İndi sen neme diyiren? Didi balam dedeyne emiyne bir tene uşağı var, benimne ele bir tene uşağım var, bir tene oğlum var. O da evvel Xüda, dost düşmen içinde umddu Mehmud ona oğlanlığ eliye, kömek eliye, onin kelbini ele getire, ona dünya malınna, zindeganlığtan, kocalıp onı keşeng kelbi hessabı ele getire. Menne umudam sen benim kelbimi, xop, siz ikiz de gidiz, biz bu iki kardaş kocalmışız, nem eyliyek? Kember erz eyledi nenecan, dedecan nemelemek dime? Didi niye? Didi beşer bilinmez sernıvıştesi nem olaceq? Hiç kes ayendesini bilmez. Geçen günü biler, ama gelen günü bilmez. Meni emoğlum durup, Tebriz'den neççe gece gündüz yol gelip, mennen sari gelip, indi sen ağalık eyleginen, meni Mehmud'dan eleme. Biz gidek görek erz olsun, bu pulı ne cur getirek, neber getirek? Didi balacan men tacirliğ eylemişem, yolları gezmişem, o qedir eşair, o qedir eyrioğru, o qedr biinsaf adamlar va ki sizi hemi pulınızı alalar hemi öldürelle. Didi Mehmud neme diyiren? Didi men emime cevap verirem. Emican, didi bele. Didi icaze verginen, men senin için bir şeir diyim. Didi de, digörüm neme diyirey? Didim;

Emi gel meni incitme

Çağır şahlar şah'ını kömekti mene

Her yerde dermende kalam çağırram onu

Ağam Şah-ı Merdan kömekti mene

Kimse meye benim derdimi bilip

Biri ağlayığ biri gülüp

Dedem mene helal çörek verip

Allah kömekti mene

Koğum, kardaşı görmüşem

Hamısına vede vermişem

Men dedeme bir kovl vermişem

Dedemne yola salıp heqiqetinen razıdı mene

Men sana yalvarram, mene bildirme

Didemin yaşını sildirme

Gel kardaşın oğlunu incitme

Ağalar ağası Şah-ı Merdan kömekti mene

Didi balam durustu, Xüdavendi âlem bendesine yamanlık istemez. Ama men her cur elirem reva bilmirem, bu yollar tamam eyrioğrudu, eşairdi. Ağo men nice sizi reva bilim, kardaşım nice rava bilip, seni yollıyıp sen gidey Misir'e. Kember seslendi dede, da indi iş gelip bu yere çatıp, biz gerek gidek. Sen indi helal eyle bizeyo, inşallah duva eyleginen, dede nenenin duvası övrad dalıycek ola, övrad dermende kalmaz. Bir qedri pul da verginen mene, Mehmud burayçe gelip pul xerçliyip, bilemizde bir qedri pul olsun. Dedi başe. Bir qedri pul verdiler bilelerineyo, semimi kelbinen, rızayı Xüda ve canı dilden duvaynan, Allah'a yalvarmağınan bı iki cevanı saldıla yola. Bular o gün ki geldiler yolu, bir veğt bağtılar, dağın eyağınnan beş tane atlı aşikâr oldu. Dedi ey gelen atlılar, âşığı çögür çiyinizde hekmen toydan geliriz. Ele bu curda var, ele neççe yerde bendeni Xüda rehm eyleyip. Yanı çoğ rehm eyleyip ha, istirmişler soyalar bileni. Xop, bu çögürünen toydan geli, pul getiriri da. İstirmişler soyalar, ama Allah cür eyleyip, hiç kes yoğumuş, o yannan beş nefer tapılıp gelirmişler, olar çatıpla dadıma, saği selamet gelmişim övüme. Didiler o cur ki geliriz, ya dayanin

biz gelek ya erz olsun siz gelin bizim yanımıza. Heqqiz yoğtu ayrı yere, ayrı yola irəğa gidiz. Kember dedi emoğlu dimedim, dimedim. Çattılayo didi xop, ha yandan geliriz? Didiler valla rah güzərik, rah güzərik. Ha yana gidiriz? Didi valla ey gidik çığabilek, gidirik Misir'a. Didi xop, biz bu dağın dalı bir böyük şəhrdi, bir erbab orda erz olsun sakinni. Biz o erbabin, erz olsun ferraciyik, gidip kırğ gün şikârenen, bir tene qızı var, benamı Xürüzat Xanım erz olsun qızı var. Diyip âşğ gördüz incitmeyin, getirin benim hüzürume. Çünkü siz ikizde âşuğiz, biz sizi incitmek. Ama gerek aparak o qızın yanına. Didi gellik. Geldiler gördüler, bele şəhrin kinarınna bir tene qest-i qecer kele salıp, nice keşeng, iki tane qulamı zerrin kemer kapıda dayanıp, geştiler içəri. Gördüler bir tene baseva hovız, bir tane qız, mah-ı munavver, hurşid-i xâver, Yusif-i kenhendeden meğbuter, bir tane qız bilesi için badezen çalırı. Didi xop, neme getirmişiz? Dedi valla xanım iki tane âşuğ getirmişik. Didi xop, diyinen gelsinle görüm. Kember dedi emoğlu, didi he. Didi beke bu qızın bir sözü oldu, men diyebiledim, sen get görek, sen özin dedi her yerde seğt meclis oldı benim, seğt meclisin biri bura. Git gör neme diyiri? Geldiyo, seslendi, oğlan âşuğay? Didi bele. Didi o âşuğ cemaat dünyada kineti yaxşı olar. Niye, diyiri Xüdayar memleketi şad eyle men erz olsunamı hıdmetine gidim orda beşa çörek getirem. Men sizi incitmem, ama sen başarabiley benim ya cəmalimi ya ilmimi ya merifetimi bir beş tene şeir men özüm pesend eyliyem. Erz eyledi xanım, diyerem. Ama narahat olmay? Didi yoğ niye, men özüm diyerem meni terif eyle da. Didi;

Sallanıben çığtin sela perdeden

Xüdəvend yaradıp seni

Ala gözlerin var, kelem kaşları

Ama öz qudretiynen yaradıp seni

Ecep inçe belin var

Danışmağa şirin dilin var

Dal gerdenne deste deste telin var

Ecep hös nin var senin

Men âşığ değılem sene, seni terif eyliyem

Seniy hösniyi beyan eyliyem

Men gelmişem sennen bir metleb hâsıl eyliyem

Bilirem ki qudretin vardı senin

Kelem çekilip, senin kaşıya

İpek yaylığ ne yaraşırı başıya

Niye zehmet veriren o yoldaşıya

Meye hava issidi kâr eyliyip, tâkâtin bu tâkâte varıynı senin

Men Mehmud'am özüm bilirem

Şad olup gülürem

Menne bir gözele âşığem

Onin hıdmetine gidirem bilirem ki ağalığın var senin

Didi barik Allah, aferin ber şoma aferin. Men bu şeirleri yazdım, uşığ bileleri için nehar getirin, aparin gerdenelerdenne bilelerini yola salın. Berader nehar gettileyo, çoğta hürmet eyledileyo erz olsunamı hıdmetine o ferraşlardan bir üş nefer koştı bunların yanıycek, gettiler, bir iki yer vardı, olarda hemişe eşair vardı, hemişe o gerdeneni çapardıla. Olardan red eylediler. Geldiler erz olsun Misir'in şehrine azadıla çatalar, gördüler bice nefer, biz vereg diyerik bilmirem siz neme diyeriz? O zamanı ki gazo, nefto bular yoğudular, giderdik onu kazardık, getirerdik tendirde yandırardık beke zoğal eylerdik, otağda da onu, ot eylerdik tökerdik bice mengel diyerdik ahenden, tökerdik ona koyardık, kursu koyardık, koyardık kursu astına. Gördüler bice nefer vereg kazırı, yolın kinarınna. Mehmud dedi Kember, didi bele. Dedi gidek bu veregçiyen bir iki üç kelime danışak. Didi neme

danışak? Didi görek Misir'de ne xeberdi bir, Misir'de âşığı pesend eylerle, diyirle Misir'de Türk çoğtu Türkü zeban çoğtu, ya pesend eylemezle. Biz bir yitik olak, bu şerden ne xeberdi? Annan bunnana bir menzil istiyek, belke bice menzilde vere bize, biz görek nemeyliyebillik? Geldiler bu veregçinin yanına selam verdile, aleykume selam. Kardaş yorulmıyan, didi sağolay. Didi xop, sen verege niye gelmişey? Didi kardaş nemeyliyim, yoğlıyam, yoğlıyam. Gelem bice vereg kazaram, sataram emri maiştim dolanar. Mehmud dedi Kember, didi he. Didi ya sen diginen buna bir keşeng şeir ya men diyim bunin üregini ele getirek. Didi men diyerem, bir zad değıl. Seslendi;

Eziz kardaş gel bir sohbet eliyek

Biz sene konağık

İkimiz kelbimizi bir eyliyek

Biz sene konağık

Sen konağıtay kaçmay

Üregin derdi çoğtu aşmay

Derya kimin derd elinen coşmay

Biz iki nefer sene konağık

Konağıtan dönme

Konağı diyerle hebib-i Xüda

Ruzusu özünnen qebağ geler eda

Canımızı eylerik sene feda biz sene konağık

Men Kember'em bu benim eziz kardaşım

Seğıt günün yaxşı yoldaşım

Belalı değıl benim başım

Biz biazar sene konağık

Didi xoş gelmişez, gözüm üste. Ama benim övüm munasaib övdü, yoğlu övüdü. Ağe bice diyim. Diyim beferman, diyeren övün bu curdu bizi niye gettin? Xop, eyer narahat olmez, buyrın gidek. Bu da her neme kazmıştı, yığdıyo, kendin qırağında didi, siz durin burda. Men gidem bu kalavaramı, bu barğanamı satum, tedarik alım bir qedri, aparım verim anama gelim sizi aparırım övüme. Mehmud ile Kember şehrin qırağınna dayandıla, getti barğanesini sattı. Onin pulı qetinde bir qedri qezayı muhteremanı teyil eylediyo, dedi nene, dedi bele. Didi iki tene âşuğ, iki tane yaxşı cevan muteber, bakemal menden menzil istiyiple. Didi balam ağe bizim menziliz konağ yeri değıl ki. Ne yeri yorğan var ne yorgan döşek var ne vesail var ne xerc var. Didi dimişem, qebul eyleyiple. Geldi Mehmud'ınan Kember'i getti menzile. Getti menzile seslendi kardaşlar, didi bele. Didi ism-i şerifinizi bağışlayım, Mehmud dedi benim adım Mehmud'du, Kember dedi benim adım Kember'di. Didi bizim seher ğer ama biri gün şah'ın çeşniydi, erz olsun biz erz olsun seher çeşne devetiz. Eger qebulı istifade olsa siz erz olsun eleseng ve şah öziniyne âşuğu var, benamı Âşuğ Ocağ, diyerle adına. Özünün âşığı var. Erz olsun siz biri gün, o mecliste lazım olliz. Eger başarabilliz, şah hüzürinne diyeyiz. Didi elimizden geldiğicek erz olsun diyerik. Didi xop, ottıla övdeyo, dediler xop. İndi seher yoğ biri gün o çeşn hardadı? Dedi bice meydan var oranı bezerle. Perçem vurala, sendeli düzerle, tamam o meydanna, olar orda keşeng hessabı, eleseng âşuğu var, benamı Âşuğ Ocağ geli konağlar için, hamı yerdenne konağ gelir. Didi annan bu şehrin hukumatı kimiynenni? Didi bir nefer var, bu şehrin hukumatı onıynanni. Seher o şerber verer, herkes geli şerbet verer. Xelğ içer, o şerbeti içenne giderle çeşne. Eger siz de geliz, çögürü koyun övde menne seher, verege gitmem. Gitmem azığı getirem. Siziynen giderik başan orda şerbet içerik, o veğt biri gün giderik çeşne. Didi xop, seher olduyo, Kember'nen Mehmud sazı koydular, o vereğçinin övünne erz olsun didi ism-i şerifin bize di? Didi Ahmet. Didi Ahmetcan bu sazlar kalır övda, ordaki şerbet verirle, du gidek ordan ne xeberdi? Geldileyo, gördüler bele, burda neççe zeban meğluğ var, Türk'te var ele. Türkü damşırıla, diyirle bu gün seher inşallah âşuğa qulağ vereceğik, âşığ diyecek, sövünürle. Didi

Kember, didi he. Didi âşığın burda erzişi var, bular sövünürle. Diyirle seher erz olsun biz âşuğa qulağ vereceğik. Bes bölede, seher biz meydana şahi yol verək, biz inşallah erz olsun eleseng seher orda ele fetheylerik, yaxşı diyerik. Çünki qerip sözi şirin olar. Öz âşığlarının sözünü işidiple, dastanlarını işidiple, nağıllarını işidiple ama bizim nağlımız İran sohbetidi. Onin sohbetinnen şirin olar. Didi xop. Didi get Kember benim sazımı geti, men burda bir iki üç kelime diyim. Görek o meğluğ hâl olırı, bize ihtiram eyliri, ne cur olır? Bunnan onnan xeber aldı, didi burda âşığ gerek neme sözü diye? Didi âşuğ neççe söz var gerek dimiye. Didi nemedi? Didi yâr gerek dimiye. Didi niye? Didi çünki putperestile da. Yâr Xüda'nın adıdı, ey yâr, ey yâr. Gerek yâr adı getirmeye. Bir tene qızı var, adı Nigar Xanım. Nigar Xanım adı getirmeye. Ne o qızinin adını getire ne yâr diye. Didi, ele git çögür getir görek. Geldi çögürü gettile. Xelğ bağı gördü, bice çögür gettile, verdile bir neferin eline. Didi kardaş başarıray çalay. Didi bele. Mehmud çögürü aldı sinesine. Didi;

Dolana dolana geldim

Nazlı yârin ellerine

Şirin şirin güftarı

Kurban olum dillerine

Didile dur du dumanin dağılmasın, bunu nemeye dedin? Dedi niye? Dedi yâr qedeğedi. Didi beh. Niçin yâr qedeğedi? Allah'in adını getirmek, qedeğedi. Didi biz ona dimirik ki, didi biz özge qızına yâr diyerik. Sen inni xelğın tamam özge qızın adın gettin da. Eger özge qızına didin. Ama Xüda didi, Xüda bular putperestile. Didi yoğ. Didi;

Bir xandan xanlığ aleydim

Ağamdan sağlığ aleydim

Ebruşun yaylığ aleydim

Nigar çullıyeydi belleriye

Dedi baba buni deme, du dumanin dağılsın ketlan vereler bileye. Didi niye? Didi şah'ın bir tene qızı var yanı dünyayı âlem bilesini istiri, erz olsun

âşığtılar bilesine, getmiri. Onin adını eslen şah qedeğe eyliyip, onin adını da didin. Didi baba bizim velayetimizde ele ne çoğtur Nigar. Biz adet eylemişik. Velayetimizde öz velayetimizin kızlarını diyirik. Şah kızını dimirik ki. Didi xop;

Qizil gülleri derenne

Zeneğtane serenne

Hesret çekip yârı görenne

Erz olsun eleseng men bağaram ellerine

Mehmud diyer böle bildim

Şad oldum güldüm

Nesip oldu yârin velayetine geldim

Men bağam onin dillerine

Meğluğ ketlendi küçe bağlanı da giden olmadı. Giden olmadıyo, âşığ adin nemedi? Mehmud. O şerbet veren hukumatıdı da. Didi çoğ keşeng didin sen. Biz Türk'üz, biz bir ötte bir tayfa, bir büyük tayfa Türk'ük. Âşuğun qedrini biz billik. Seher şah'in o qedir konağı var ki hiç başa gelmeye. Bir tene âşığ öhteden gelmez. Adresin ver, menzilin yaz ver. Biz seher mümküni seni aparak şah huzuruna, orda bu cur ki diyiren Âşuğ Ocağ'tan yeğ diyiren. Niye? O kocalıp. Çoğtan erz olsun âşığlığ eyliri, da o cur ki şayedo bayed kocalıp misli benim kimin. Menne da xal olmadı da, o cur ki şayeto bayet Âşığ Heyder geldi, Âşî Heyder geldi, da yoğ. O ado, o sano, o seso, o reftaro da ğer. Belki sebzdiyo, töhbeyi derviş. Elimizden geldiğicek gene erz elirik. Ağaye eziz geldiler vereğçinin övüneyo, erte durdula gördüler, kuça bezenip, bazar bezenip, yollar bezenip, meğluğ bezenip erz olsun bularda geldiler erz olsunamı hıdmetine durdıla meğluğtan kinar. Ele o çeşne. Ne qader meğluğ hemi Misir'in özünnen hem etrafınnan. Hamı geldi dayannı konağlar qılbe-i âlem, gettile erz olsun teğt-i seldeneti berqerar eylediler, dair eylediler. Didiler benim âşuğuma diyinen gelsin. Âşığ Ocağ'ı davet eylediler, geldi hüzüre. Seslendi âşuğ, didi bele. Didi böle ki

hukumattan mene guzarış çatıp, erz olsunamı hıdmetine iki tane âşuğ İran'an gelip, çoğta cevano, mutebero, dimekleri, çalmakları çoğ hessabıdı. Emma sen kedimiyey, seniynen hiç kes başarmaz. Söz çoğ billey, reftarin var, gerdarin var, eğlin, meclislere gitmişen. Olar her cur olsa cevandılar, dövre görmeyiple. İndi bu mecliste böle sohbet eyliren ki eger oları da gettiler oları xelğ diyer yoğ, biz istemirik. Ele Âşığ Ocağ'ı istirik. Ağaye eziz eleseng Âşuğ Ocağ durdı, didi indi men sağlığ libası giyeceğem. Gerek evvel benim libasımı terif eyliyey, ondan sora ağayan her neme istedi diyen. Didi;

Qurban eteklerin yanı kırmızı

Buna biz etek diyerik. Etek ya mesele bu köynegin burasına etek diyerik ya aşpez bir zad mesele çalar döşüne bir parça ona etek diyerik.

Eteklerin yanı kırmızı

Paşacan olsun mübarek

Beliynen şalin kırmızı

Paşacan olsun mübarek

Seslendi âşuğum, dedi bele. Didi sen ki neççe defe şahlıh libası giymişem, terif eylemişey evvel kelimeni qoley didin, olmadı. Didi niye? Didi, didin etkelerin yanı kırmızı. Yanı bu yan kırmızidi, bu yan kırmızı degil. Oldu benim libasıma irad, oldu benim libasıma eyib. Bu cur gelmedi. Xop, hele ayrısın di. Didi;

Temamı koğumu, kardaş gelirler

Seni öz yerinne sultan bilipler

Sene mubarekbâd diyiple

Mende diyerem libasların olsun mübarek

Didi he, bu gene yaxşı oldu.

Cevanlar bezenip, tamam cevanlar bezenip

İrağtan bağırıla

Bazı cevan üreginde hesret var, benim qızım ala çiğlerini ota yağırıla

Menim bazı adam başıma kağırla ki sen qızın istiyenlernen niye vermiren inni kurban senin qızın libası da olsun mubarek

Men Âşığ Ocağ'em pervam yoğtu meydannan

Danışaram canı dilinen kannan

Korğmam meydanin âşığinnan bağannan

Kurban senin bugünkü beyramin olsun mubarek

Bunu diyenne, bu hukumat didi kurban, didi bele. Didi icaze verey getirem, o âşığlar bunnan yeğ diyer ha. Didi diyebilir? Didi bele. İnni Nigar Hanım'a gelip meydanın yanınna bir tene keşeng yer düzeltiple, saye salıpla, perçem vurupla, orda oturup dedesinin meydanınna temaşa eyliri. Veğti ki Mehmud geşti meydana, hukumat Mehmud'ı tanırdı, getti tuttu kolinnano apardı şah'in hüzürina. Mehmud desb-i sine, edep erkan yerine getti. Erz eyledi kurban, didi bele. Didi bu âşuğtuya. Hele yoldaşı da var gene, bu âşuğtuya. Dedi âşuğ, dedi bele. Didi benim bu cemiyeti görürey, bizeban değil ha. Dedi bes, neççe zebannı? Didi burda mümküni üç zeban burda ola, Erep var, Fars var bir tayfa Türk'te var. Bularin fikrin eyliren, Türk eyer bir zad istedi gerek diyey, Fars bir zad istedi diyen, Erep bir zad istedi diyen. Ama evvel benim için diyen, men bugün şahlıh libası giyirem. Evvel benim için diyen, ondan sonra erz olsun bu benim konağlarım, her zad istedi onı diyen. Didi gözüm üste;

Paşam giyilip alınan yaşıl

Giydiğin libaslar olsun mubarek

Böle güne böle şadlığ yaraşır

Kurban, senin bu çeşnin olsun mubarek

Birden Nigar gördü, ey dadı bidad erz olsun eleseng bu Mehmud'du diyiri eleseng gittiler övlerineyo, şiirini yazdıyo, Tebriz'in erz olsun eleseng çimezarına gitmişler, çadır kurmuştula, diyerey Mehmud'tu gelip. Bice tene güzgülü verdi, gettile günü saldı güzgülünün içine, o meğluğ içinde şefek düştü Mehmud'un gözüne. Hey gözünü okaladı baba bu nemedir düşür benim

gözümə? Böle bağı gördü yoğ baba düşür gözünə. Böle bağı gördü geyir düşür gözünə, her cur eyledi, gördü ger baba, düşürü gözünə. Xüdaya menim gözümə, kimni menim gözümə ayna salırı? Xop, hele diyim sözümü digörüm. Didi;

Kurban qızıl gülü deste deste dererle

Deriben zeneğtane sererle

Bu cur şadlığı şirin bilerle

Senin bu şadlığın olsun mubarek

Temamı cemiyet yığılıple, geliple

Sene ihtiram eyleyiple

Meclisini purbar eyleyiple

Bu yaxşı meclisin, bu cemiyetin olsun mubarek

Bu hukumat dedi âşuğ, dedi he. Didi görürey o neççe nefer duruy orda, o zeminne, didi bele. Ellerinne külüng istirle yeri qazala. Şah istiri orda bir tene qest-i qecer sala, bu qızı eger bir nefer aldı, o qesti qeceri vere damadına, qızı orda zindeganlığ eyliye. Oranı da kat söz içine, şah'in xoşı gelsin. Didi;

Bağçeni bezerler barınnan sarı

Heyvası çoğ olar, narınnan sarı

Mehmud'am gelmişem Nigar'dan sarı

Paşam senin burcı barin mubarek

Eh bunu diyenne, hukumat dedi vay dedem çığıt Xüdaya. Didi oğlan mege men dinen orda dimedim, yâr dime, Nigar da deme? Du dumanın dağılma. Birden bu Hesən Paşa dedi vezir, dedi bele. Didi bu âşuğ bilmedi didi ya bildi didi ya bir kes örgetti bunı erz olsun eleseng bu sözü didi? Didi kurban neme didin? Didi hemi Nigar dedi hemi yâr dedi. Didi kurban seniynen biz gittik ki İran'a. Didi bele. Didi İran'ın meğluğu bazı yerlere erz olsun bazı çöllere mesele eyallarına yâr diyerle, helalı hemserlerine yâr diyerle. Bu da

diyiri beke seni o qız yârını oni yâr diyiri. Bir de ki o qest-i qeceri istirey salay, qızın orda zindeganlıĝ eyliye eĝli yetişti ki kurban o tedarigi ĝörürey, o burcı barı salay. O burcı barın mubarek olsun. Didi bes, barik Allah, barik Allah diyinen xezaneden yüz tümen getirsinler. Yüz tümen gettile, ĝördüle namedi ki bu xelĝ içinden geliri şah için. Bazı bu name nemedi? Erz eyledi kurban bu name Erep namesidi. Zeban-ı Erebi diyiri men ne Fars hâl olılam ne Türk. Erebi gerek bu âřĝ sohbet eliye. Bu nameni ĝörürey Farslar yazıpla, diyiple biz sene konaĝık. Gerekti bir xanendeyi Farsi da getirey biz hâl olak. Bu namede Türkleri ki büyük tayfa mehsusan hukumatın Türk'tü, olar yazıpla biz Türkü hâl oldık. Kurban sağolsun, şah sağolsun. Biz Türkü istifade eyledik. Didi indi âřĝa diginen, âřĝ gerek dövre ĝöre ders oĝıya, zeban beled ola. ĝöre başabili bu Erep içide, Farslar içide diye. Kember deye övüm yıĝıldı Xüdaya, ĝördin ne iş geldi başımıza? Aĝe biz âřĝ Erep diyebilmez ki âřuĝ Farsi diyebilmez ki. Âřuĝın dastanı Türk, zebanı Türk, meclisi Türk, toyu Türk, mecliste eĝlenen Türk. Âřĝ böle bilmez. Kember baĝtı Mehmud'a, Mehmud baĝtı Kember'e. Mehmud işare eyledi Kember'e ki niye narahatey? Didi du dumanın daĝıldı, didim gelmiyek. O kaĝazlar gelip sözün istiyipler bileynen nemeylerey? Dedi benim ele bu ĝözüm üste, kaşım üste, başı üste. Heç korĝma. Xop, şah soruştu hukumat, diyinen âřĝ cevap versin. Erz eyledi kurban diyerem. Seslendi oĝlan, bir tene şeiri üç zebana diyebilley? Erz eyledi kurban ĝözüm üste. Qılbe-i âlem her emri buyursa, men kemâlî meyl onı icra eylerem. Xop, beferman. Dedi;

Oĝlanlar ehli urfan deminde

Danışmaya, kâl etmiye, vere ĝuř

Xeber allam usulun çend

Erep hams, Farsi penç, Türkü beş

Erepler dest vurdıla, Farsiler dest vurdıla, Türklerde ki Türküdü aĝo Türk diye.

Erep hams, Farsi penç, Türkü beş

Hemi Türkler dest vurdı hemi Farslar dest vurdu hemi Erepler. Puldan attıla ĝeldi, kurban eyer başabiliy bir kelime de disin. Seslendi vezir ĝörer da

başarar. Elin getti döşüne, dedi kurban İran meğlûğudu bu, men buları tanırım. Bular danişmendiler. Oğlan bir kelimedede di. Didi;

Gözel keklik pervaz eyle senaye

Mah cemalın oşkataram min aye

O nemedi tehri benzer sinaye

Erep sedr, Farsi sine, Türkü döş

Veziri terif eyledi. Yoğ xelğ. Didi kurban gördin, gördin. Aferin, aferin âşığım aferin. Bugün meclisimi sen gülistan eyledin. Diyinen yüz tûmende getirin verin, diyirle bunin yoldaşı da var. Yüz tûmende getirin verin yoldaşına. Kember dedi, perverdigara bu gelişin ağırın ğeyr eyle. Bu pulu ağırın ğeyr eyle. Bizi görey bu Misir'de ne ot tükülecek bizim başımıza. Gör hara gelmişik? Xop, âşığım tegaze eyleyiple, erz olsun bir kelimedede erz olsun gene diyen, tegaze eyleyiple bir kelimedede diyen. Didi gözüm üste. Vezir gözünen işare eyledi, işare eyledi Mehmud'a ki bir kelimedede di. Dedi;

Deli göynüm ne gözliren iraqı

Doldıra camı, gezdire sağı

O nemedi ki bedenin şahı, bedenin şahı

Erep eyn, Farsi çeşm, Türkü de diyer göz

Barik Allah, barik Allah baba âşığ, sen Türkeyo, ya Erebey ya Farsey. Erep eyn, Erepler için dedi, Farsi çeşm, Farslar için, göz Türkler için. Barik Allah, barik Allah âşuğ barik Allah. Gördü ordan o qızı terefinen bir tene ferrac geldi, didi atam sağolsun inşallah, ele bena değil ki ele hamı sözü ele senin için diyele. Erz olsun bizim içide erz olsun gerek diyele. Didi xop, sen âşığ.

Xop, ağayan icazesiyinen, sohbetimiz hessas yerde bağidi. Dastan benamı Mehmud erz eyliyem, Hacı Heyder Eli'yi Mehmudî, Merûf Âşık Heyder ki bu üç tane cevan zehmet çekip, gelip bizim velayetimize, biz başardığımızcek gerek bu üç tane cevana ve can kurban eliyek ve purbar ve şad, muvaffak, selametliginen inşallah gele vetene. Ordakilerde ki bizim sohbetimize eger bağalar, orda görele, Xüdavend inşallah olara da şadlıgo,

selametlik versin, biz hemişe duagıyık. Didi diginen âşığa benim qizimiyne cemalinnen bir tike gör tarif eliyebilir. Âşuğ, bele. Bu şah'in bir tene qızı var, deri dünyada adı Nigar Xanım'ını o da ordan bağırı, o tegaze eliyip ki benim için de bir yerimnen cemalimden bice tike üç zeban xelge disin. Didi gözüm üste. Didi;

Bilmirem neççedir senin yaşın

Sağı soluyna eyleşip yoldaşın

Keleminen çekiple senin kaşın

Erep hilal, Farsı abr, Türkü kaş

Nigar ordan erz olsun bir tene ebruşun yaylığ gönderdi çuladı bir tene zerfe didi bunu verin o âşığa. Ki benim kaşımı üç zeban Erep hilal, Farsı abr, Türkü kaş. Libası qettiler mecmeyinen koydular orayayo, didi xop, indi vezir, didi bele. Didi böle maiyan oldu, bu âşığtan biz her neme istesek diyer. Bes benim bu libaslarımı hansısı çoğ erzişmenni diyek erz olsun bu âşığ diye. Didi kurban bu libasın hamısı erzişmenni. Bu baş ki elan taj gelecek senin başına. Ta taj gerek gele başıya sen erz olsun tajlığzarlığını da, diyek seni erz olsun başıyı bu âşığ üç zebana erz olsun tarif eyliye. Âşuğ, bele. Qılbe-i âlem şahlıh libası giyiri, tac-ı seltenet erz olsun harda karar tapacak, onı üç zebane Erebi'yo, Farsı'yo, Türkü erz olsun beyan eyleginen. Adıyna beyan eyle. Didi;

Mehmud diyer işim çattı nevâye

Bulbul kimin evaz okuram hevâye

O nemedi tehri benzer kulaye

Erep res, Farsı ser, Türkü baş

Baba âşığ sağıol, barik Allah âşığ, barik Allah âşığ. Vezir men bu âşığı neber razı eyleyim yola salım? Bu xelg içinde men ilde bu cur böle olmazdı ki buyurları benim meclisimi gülestan eylediler. Seslendi kurban, didi bele. Didi, ab mire rutğane, dost vere bez-i bigâne. Eger senin qızın bu oğlanı istedi, ele layığı da var, verək bu qıza. Didi xop, ağıo men ilaniye peğş eylemişem, bu qızda diyip herkes benim emberçemi, kolumın bazbedlerini

tapa getire, özü qabul oğlan ola, men ona giderem. Ne oleydi bu oğlan o emberçeynen, o bazı bendlerden bir sorağ mene vereydi, men qızı vererdim ele bu oğlana. Kime vereydim ki bu oğlannan yeğ olaydı. Men erz olsun bir sözüüm yoğtu. Vezir, dedi bele. Dedi diginen ha yandan gelmişiz? Âşığlardan xaber aldı ha yandan gelmişiz? Âşığcan ha yannan gelmişiz? Didi valla İran'nan gelmişiz. Didi bu memlektteki âşuğlar çennan bu Misir'de bir qedri Türk var, bu Âşığ Ocağ'ı bu şah sağlayıp, xarişte âşığ hal olmazlar ki. Didi valla biz erz olsun bir muşkil hallolmağa gelmişik. Qılbe-i âlemin hıdmetine. Biz eleki gelmemişik. Didi xop, ne cur? Didi elan qılbe-i âlem istiri sizi apara menziline. Biz gidek sizi aparak öve, menziline aparak qest-i qecerine. Da burda olmaz diyen xelg içinde. O her metlebi ki sen gelmişey diyen, o şah'in menafesidi, didi bele şah'in menafesidi. Durdılar geldiler menzile, gelenne otoğ böyüğüdü, Kember öle çögürü orda koydu yanınayo, Mehmud'da istedi çögürü apara o yana, aldı koydu yanınayo Kember ele orda kapı kabağında ottıyo ama Mehmud saz getti o dipde bir pencere varıdı, ottı pencere kabağında. Vesette de iki sandeli bir mis, şah'ınan vezir eyleşti. Her ne Kember dedi baba, ora getme nerov, neçov getme ora şahdan geştin yuğarı ki. Xop, vezir diginen bizim için nehar getirsinler, bizden sonra âşığlar için getirsinler nehar. Nigar didi görek Xüda'ya bu Mehmd'u dedem getti öve. Gidim görüm, geldi kapı kabağında gördü, dört cur eyakkabi var. Didi he. Ya iki tane sultanlardan, xanlardan, xevaninlerden, büyük şağslerden konağ getirip ya öle o âşıkları, benim yârımınan, yoldaşını getirip. Bes gidip o dilden o pencereden bir yuğaççek bağım görüm, Mehmud otağta var ya yoğ. Mehmud'da bağırıldı bu yana o yanayo bularda meşgul oldular nehar yimege. Birden Nigar pencereden bağanna Mahmud gördü. Görenne seslendi emoğlu, didi bele. Didi du çögürü getir bura görüm. Didi ele kişi nehar yeri peh, eğliye nece olıp? Didi iş xerap olıbad. Du çögürü getir bura, baba nem olıp? Didi halin değil canın için bir iş xerap olıp hiç başa gelmiye. Du çögürü getir bura, hekmen getir. Dedi ağı nemeliyen? Didi sen bir getir bura, bu şah dedi vezir buların dilini hâl olay. O neme diyiri, bu neme diyiri? Didi o diyiri, bir beş tane söz gelip döşüme qılbe-i âlem için burda diyem. İcaze vere diyem. Ama çögürsüz diyebilmem. Çögürü getir bura. Didi baba incitme cevanniya, incitmeyin.

Diyinen yoldaşına çögürü aparsın getsin. Çögürü getti verdi didi burda tapşırıram bileye, da burda ne Nigar adı ne yâr adı getirme. Didi bes men külfetimin adı getirmiyim. Didi baba hala almamışan gene külfetin hele almamışan ki didi baba almışam ha almışam. Allam işallaya. Ver mene o sazi. Sazu aldu, didi;

Pencereden mayıl mayıl bağan yâr

Bağmıran gören pencerede nemey var

Menim sinemi eşk otuna yağan yâr

Bağmıray görey pencerede neyin var

Didi vezir bu cemaatı İran'ı yâre neme diyer yâr? Didi kurban çünkü Müselman'dılar, Xüdavendi tebareki tealaya diyerle mene yâr olgınan. Ey yâr mene yâr olgınan. Sen bu yârı burda qedeğe eylemişey, elbette ama buların adetleridir da şeirlerinde de çoğtu. Ayrı sözde var he. Didi xop, her neme didi bu oğlan, mene hâl eyleginen. Bele. Erz olsun didi;

Bağmağa keşeng ala göziy var

Danışmağa keşeng söziy var

Bezetmek istemiri, hoseyne bezegin var

Ama bağın görün pencere neyin var

Didi kurban bunu nemedi, bunu neme didi? Dedi diyiri Xüdavendi âlem bu nazenin erz olsun qız ordan ki varıdı da demedi pencereden bağırı orda varıdı Xüdavendi âlem bu qızı sağlası. Yâr yanı Xüda sağlasın, qılbe-i âlem içi, gözinin işiği olsun. Bir yaxşı oğlan tapılsın onasu bu qılbe-i âlem şado, muvaffako, xoşal olsun. Bu senin qızıyı terif eyledi, seni için. Dedi barik Allah ele benimle qızım terif eylemeğidi, ele erz olsun eleseng yaxşı diyerle. Didi xop, diyinen ışkı çekiri diye disin gene. Dedi;

Kadir Allah hamı işi bilip

Bendesi şad olup gülüp

Nigar Xanım gerek pencerede durup

Bağ gör pencerede neyin var

Didi benim qızımın adın getti ki? Dedi ğeyir. Didi kurban senin qızın adın getirmedir. Didi bes neme? Didi İran'na çölin ceyranına diyerle Nigar biz diyerik ceyran ama İranlılar diyer Nigar. Diyiri qılbe-i âlemin xanegi ciğer eleseng Nigar'ı var, xanegi canı ceyranı var xanegi, seniyeke yoğuyunu, dedi bes, bular ceyrana Nigar diyerler. Didi bele, ceyrana Nigar diyerle. Didi xop, bu âşığa diginen ki misli diyipti, benim qılbe-i âlemin özüne bice sözüüm var. Feqet özüne ve onun ege xelvet olsa diyem. İndi vezir sen bir demi yazıda durgınan bu ağır şiirine disi o veğt o sözüdeki mene diyecek disin. Vezir çığtı yazıyayo, ama yavaşçek yoldaşına didi yanaştı dedi muvazıp ol, muvazıp ol çoğ hamı sözü dime, men eğirem o yan bu yan sözü vella kanı kıymeti danışırım. Didi nemeyleyim sözin gitmiri Xüda boynun vurmasın söze getmeri ki.

Mehmud diyer men gelenne bildim

Şadlığ meclisiydi şad oldum güldüm

Bice emanet geri getirmişem, ona göre geldim

Ama bağın görün pencerede neyin var

Xop, vezir gel içeri, geldi içeri. Didi xop, bu oğlan emanet nemeye diyerle? Vezir Türkler emanet nemeye diyerler? Didi emanet bir neferin bir zadı iter, bir nefer tapar. O veğt geli diyer seniye bu emanetiyi men tapmışam. Gele zahır ebatın erz olsun bu emanetiz tapmışam indi erz olsunamı hıdmatine sen her neme mene enam vereceğın verginen. Soruş ver bu neme emaneti getirip? Seslendi cevan, didi bele. Didi qılbe-i âlem emri buyururu men sizin diliyizi billem, men neme emaneti getirip? Didi valla men bir emanet tapmışam, hele bilmirem bunıyı ya ayrısınıyı. Men bice cur bazbendi giran paha, bir tene emberçeyi çoğ giran paha men tapmışam. İndi bilmirem o çöle çoğ şahlar gelir gider, ele qılbe-i âlemiyni ya ayrı adamıyı? O emaneti getirmişem, eyer buni olmya o şahlar ki gelip tanır ilde geli gene geliple, aparam onlar için. Dedi xop, hardadı o emanet? Dedi kurban menzilimdedi erz olsun men giderem icaze versen getirirem. Dedi bes, âşığlar içü nehar getirin. Nehar gettile, didi diginen benim için de bir kelyan çağ eylesinler, getirsinler men çoğ xoşal oldum, ele o emanetler mümkinni ele biz itirmişik da. Ayrı şah itirmiyip ki biz itirmişik. Bes

diginen erz olsunamı hıdmetine neharını yiyennen sonra gitsin oları getirsin. Bağtı gördü teğçede bir tene kelyan buluru balfetan etige xarişlede olup, İran'na ki yoğtu, nökerler gelmediler kelyan aparalar. Mehmud dedi xop, benim için eyb olmaz duram bu Hesən Paşa için bir tene kelyan çağ eyliyem. Durdı kelyanı göttüyo, gitti yuva yuğuştırayo, temmekiyo filano fermadan çağ eliye, pillelerden ene o yannan Nigar pillenin eyağınna durmuştu, gördü Mehmud geliri, işare eyledi oğlan onı tutmuşay eliye işare eyledi kelyanı o etigedi qıymeti çoğtu, onı hara aparıray? Didi deden istedi. Elin getti bura, sekalına didi deden istedi. İstirem çağ eliyem, dedim muvazıb ol, sindirme eliyen düşe. Bu Nigar'ın cemalıyo, danışığıyo Mehmud'in xuşı hevesini bikulle elinden aldıyo kaldı eşk gümüne. Birden pilleden eyağı ağtıyo kelyan tike apara gitti aşığı. Geyitti Xüda'ya nem eliyim, ne cur eliyim, neber eliyim? Geldiyo durduyo otağın kapısın dalında didi emoğlu, yavaşcek emoğlu, emoğlu. Dedi baba neme? Didi dede çığıb ha. Dedi nem olup? Dedi eyağım ağtı kelyan oldu min tike. Didi baba kim dedi sana kelyan aparın, du dumanın dağılmadı. Şah dedi o âşığ misli ki kelyanı apardı, guman eylirem başarmayıp doldura, başarmayıp çağ eyliye. İstiri yoldaşından xeber ala. Ge göreki bu kelyanı nemelerik? Didi kurban bağışlagınan ha gumen eylirem sindirip kelyanı. Didi baba diginen eybi yoğtuya. Onu benim için tarıf getiriple, tarıf getiriple sinip sinip. Diyinen gelsin içeri görüm ne cur oldu? Elinden düştü, pilleden ağtı, ya eyledi başamadı doldıra, gel içeri geldi. Dedi kurban gerek şeirinen diyem;

Qılbe-i âlem gel bir erzim eyliyim

Düştü elden sinni kelyan neyleyim

Şîrîn canımı yâre kurban eyliyim

Düştü elden sindi kelyan nemeyliyim

Ala gözlüm bağı keleden

Xüda sağla bed nezerden beladen

Neyi qızilidi kefkiresi laladan

Düştü elden sinni kelyan nemeyliyim

Didi oğlan o kelyan çoğ erzişmenni, çoğ erzişi var. Aço sen göreydin bu işi görmüyeydin aço. Didi da aça neber oldu? Elinden aldıla, attıla ya eyağın açtı ne cur oldu? Didi;

Dünyada her işten baştı

Sernivişte insana yoldaştı

Neyi qizildandı ama özü diyeren daştı

Düştü ecer sindi nece

Didi baba o daş değı, etigedi. O daş değı, munta tanımıray, tanımıray. O etigedi.

Mehmud diyer men özümü öğërem

Yârin ışkın sineme döğërem

O kelyanı men terif eylerem

Qizil değı, gümüş değı, şüşedi

Düştü elden sindi da nemeyliyim da. Kember di du dumanın dağıldı, kim sene diginen kelyan dolduray? Didi baba mene nezer değıl keynatam alıdı, sen neme sene niye kareyli? Biz burda xelgin dedesine keynata diyerik, sene niye kar eyilir. Dedi kar eylemiri, edap dünyda yaxşıdı, femi şur dünyadan yaxşıdı. Ne bade yamanı gele. Aparın buların boynin vurun. Kim diyebilir geyr. Didi he. Kulağ ver, kulağ ver o curda azad değıl. İstiren diyim bileyin için. Didi digörüm. Didi;

Hezret-i Resul'dan edep erkândan

Oğlan gerek bir ilgare bend ola

Silkine hirsî hevesten gele aşığı

Derbis xıslat olup derdimend ola

Nemeye korğıran. Korğan göze çöp düşer, herkes gözünnen korğa, çöp düşer gözüye nemeye korğıran?

Oğlan gerek meydan içinde gezede

Öz eliyen şikârbendin düzelde

Kilico, kalğano, herbe nezede

Meydana girdi heme fend ola

Meydana girdi heme fend ola

Men hiç vağt elim üzmem damandan

Geçerem yoldan başınan candan

Bir yerde korğaram Şah-ı Merdan'dan

Çeke zülfigarını nebade hulku teng ola, narahat ola

Hezret-i Eli çünkü merhep üstünde narahat oldu, böle şemşir vurdu ki iki tik eyledi erz olsun, eleseng didi mene nemeyledin didi tekan ye. Tekan gelenne ki iki tik oldu düştü yere. Bele. Dedi xop, emoğlu da sözün var. Didi;

Men burda meye bikesem

Öz ışkımda bice yaxşı sesem

Bunin qızına men hevesem

Ege ışkı üreginde bend ola

Didi xop, âşığ bir zehmet gid o etigeleri ki emanet diyeren tapmışam onu götü getir. Ama sen gitmeye sen çünkü bu cur adet eylemişen ele diyer hemişe o yoldaşın gitsin. Kember dedi neme var xurcunıyna? Didi xurcumna bice destmal var, ebruşun desmal get onı xurcunumnan getir. Geldiyo libasını tökmüştü üstüne berkitmişti. Libas töktü yere, göttü geldiyo, iki elle teğdim eyledi. Dedi oğlan, dedi bele. Didi men bu uşağimin emberçesiynen bazıbendlerine çoğ qussa yiyirdim, diyirdim Xüda'ya benim uşağıma da o cur bazıbend, o cur emberçe tapılmaz. Xüda eylesin bizim ki olsun. Bes Nigar Xanım'a diyin gelsi, elbette o tanır, emberçesini tanır, bazıbendlerini tanır. Bele, Nigar Xanım geldiyo, geşti dedesinin sağ terefinne eyleşti. Didi dedecan emrin mene nemedi? Didi bu cevan hemi yaxşı oğlanı hemi basevattı hemi çoğ hafizesi var, benim meydanımı

gülistan eyledi. Men elaniye peğş eylemişem, İran'in o meheline. Ferrac yollamışam, ilaniye peğş eylemişem, o mehellere ki getmişek. Herkes bizim o emanetimizi tapa, eger qabıl oğlan olsa, qız istese oğlan istese, qızı verrem bilesine. İstemese dünya malına bilesini biniyaz eylerem, o qeder servet verrem ki hiç başa gelmiye. İndi bunu getirip açım balam, bağ gör seni bazibendiyni, seni emberçeyni ya ğer. Destmalı aştıyo, Nigar Xanım emberçeni öptü gözü üstüne, dedi dede bu tariğte, bunin tariği ver, sen filan şehre biz gittik, dolanmağa orda bir tene serraftan erz olsun sen bunu aldın. Bice serraftan aldın. Bu da tariği, bu da şumarası ele emberçe de benimni, bazibendde benimni. Didi xop, inni âşuğ, dedi bele. Didi indi siz gidin o menzilize ta men bir tedarik göreceğem, gidem şikâra . Emma görüm, men seni ordan bura zehmet çekip, benim bu şah'imın emanetlerini getirmişey çoğ erzişin oldı benim yanımda, çoğ erzişmend oldı. Menne bu qızımı danıştırm, sende git fikrin eyle. Men elaniyede peğş eylemişem, eger oğlan qabılı istifade oldu, derde değen oğlan oldu, men qızda qebul eyledi, bu qızı verem o oğlana. Sen mege geldik, övüyüzde nehar yedik, o oğlan değıley? Didi bele. Didi deden meye dedey pul vermedi? Dedi bele. Didi çoğ xoş gelmişey, göz üstte. Hemi pulı verrem dedey gelmişey ama bu qızım seni istese, senne fikrin eyle, senne isteseyn benim qızım razı ola, sen diyen men kalmıram burda, giderem İran'a bu qız razı ola, qızıda verrem ama razı olmıya, sen diyen men gidirem da bu cur gelmez. Gedin menziliye, ta görüm bu şikâra men dimişem, tedarik görüy, erz olsun görek tedarik görüple gitmeliyek ya kalmalıyek. Dedi çeşm, geldi vereğçinin övüne, seslendi vezir ne cur eyliyek? Dedi kurban, dedi bele. Dedi sen şikârinannan kalma, ya o Âşığ Ocağ'ı apar şikâra darığma disin bileyin için ya bu Mehmud'u apar. Hemi kırğ gün dolansı bir haççe xoş olsun, seni yaxşılığın ona çatsın hemi de erz olsun eger razı oldu, damadıynıda özge değıl ki. Dimişey özin kağazda yazmışay, qabul oğlan ola qızı verrem. Didi xop, men qabıl oğlan bilirem ama geldi bu oğlan dedi, men bu qızı aparıram İran'a, bu qız gitmedi, men nem eyliyim? Didi onı hele bir cur eylerik ama sen şikâra getginen. Bu Nigar gördü ğeyr, bu dedesi istiri bu Mehmud'u aparay şikâra . İkisinne apara. O veğt gene giderle o yerleri ki gelip dolanmıştı gene o yan dolana. Mümkinni bu Mehmud'in üreginde kazıla da gelmiyeyo, bu qızda

kalayo bu ne cur ola? Bir tene geldi, bu qız bir hekimi gördü, didi hekimbaşı, didi bele. Didi bice tene oğlan gönderrem geli yanıya gör bilesini. Bunu üzü, gözüne bedenine bir sarı reng bir cur dolandırday, sürtey ki gören diyer ki bunun rengi reğu sararır. Bu reng değil. Olar meriz dedem aparmaya. Her ne qad diyen verrem. Didi dönder gelsin. Gönderdi, geldiyo erz olsunamı hıdmetine dedi get otağta yat teğtin üstünde, getti bu bir cur devayı düzetti, bir cur malış verdi bu oğlanın bedenine ki ele herkes görürdü, didi bu adam da dirilmez. Teman bedenine bir cur rengi ruğune bir cur eyledi ki hiç de dirilmez. Şah hazır oldu, vezir, vüzara ki aparardı, hazır oldu, Âşığ Ocağ'ı da gönderdi geldi didi Âşığ Ocağ men istirem bu oğlanı aparam, eger şayiken sende gel. Didi kurban, o oğlan da meye o oğlanı. Didi niye? Didi beh oğlan bugün seher öler. Niye? Didi valla meriz olup elan, düğtürün mehkemesinledi. Gedirle yoruğurla, yoldaşı yanınna perestaradı. Didi xop, vezir bir get yoluğ gör, oğlan yeriyebilir, at üste durabilir ya ger. Vezir geldi, oğlan nem olup bileye? Dedi valla derddi da ağa vezir. Beşer siperi qezadı. Her yerde qeza u qeder tuttu insanna çare yoğtu. Vezir narahat oldu, didi beke ele gerçekten bu merizdi. Diyen oğlulu bu merizliğıynen diyen hara ağrırır, haray mesele cerahati veri, haray ufunat veri, haray? Didi geldim hekim görennen narahat oldu, eger icaze verey şeirinen diyim. Didi, di;

Hekim meni görenne ağladı

Hiç bilmirem ne azarım var benim

Âlem tebip olsa sağalmaz yaram

Gelmeye üstüme nazlı yâr benim

Gelip benim göynümü almayın

Döğrümne muzahim olmayın

Eger öldüm meni tez qebre koymayın

Üregimde kırğ arzumanım var benim

Kimse bilmez mene neler olıptı
Derdim bu yere çatıptı
Anamna atamin gözü yolda kalıptı
Bilmirem hiç ne merezim var benim

Mehmud diyer men öllem
Ama hesretliğimi billem
Meni yol üste defneyleyin
Da meye veteni görrem
Veten erzusu kaldı üreğimde benim

Vezir narahat oldu, dedi ğeyra inşallah. Ağaye hekimbaşı, bu qızde tapşırımıştı, demiştı didile bu neççe güne yaxşı olup, diyinen kırğ güne. Kırğ güne dedem gidero, geli bu oğlan sağalıyo, men giderem o oğlana. Didi valla men ağa vezir bu cevannı, üreğim yener bilesine. O ki seligeyi hüneri hekimliğim var, men xerce verrem. Amma veli kovl verrem hemi özüne hemi sene hemi bu yoldaşına. Ve kırğ güne men bu oğlanı sağaldan yaxşı eyliyem. Geldi, didi qılbe-i âlem müştülüğüm ver, hekimbaşı kovl verip erz olsun eleseng kırğ güne yaxşı eyliye. Dedi xop, bes bu yoldaşı gelsi, bizimle gidek, Âşığ Ocağ diyiri men kocalmışem, da kurban yol gidebilmirem. Bular iki neferdı, birisi merizdi birisi âşığtı da. Götü, gid gel. Kember'i Hesen Paşa apardı, Mehmud kaldı hekimin erz olsun kaldı mekemesinde. Ele ki bir beş altı gün aradan gettiyo, da hamı yer qedeğe olduyo hamı yer memnu olduyo, hiç kes hiç yere gitmeyo, hiç kes da qılbe-i âlem gedip şikâra, şikâyete, divane, söze, sohbeta gelmeyo nece nefer. Erz olsun bir tene ferrac yolladı, hekimbaşı o rengi ki o oğlana sen maliş vermişey, bir cur eyle o reng, oğlanin bedeninden erz olsun xalıs olsun. Hekimbaşı bilirdi da bir renginen o oğlanin rengi ruğunu getti öz rengi ruğuna, Nigar Xanım bir ceşn tuttı, didi gedin o âşığ getirin, bizim için burda bir beş disin. Geldiler erz olsunamı hıdmetine gördüler oğlan yaxşı olup, gelip öz rengi ruyetine, hesabı ama bir tene vereg qezenin övünde menzil tutıp. Geldiler dediler

cevan, didi bele. Didi Nigar Xanım tamamı xanı xevanınlerin, vezir, vuzaranın qızlerini yiğip çeş tutup, seni devet eliyip geley orda bir şeir diyen. Didi çeşm gellem. Geldiyo, elbette otağın qabağınna bice sayeban dürüst eylediler, bice sendeli koydula. Dediler diginen hele orda sohbet eylesin, çünkü tamamı qızlerin başı açığıtı. İçeri gelmesin. Ele orda sohbet eylesin. Mehmud çögürü getti sinesine didi;

Yetti ilden başa gelmiri bezegi

Başına döndüğüm gün yandırdı meni

Her yane tökülüp müşki emberin

Başına dolanı ağı gün yandırdı meni

Sen aynayı tutmuşay destiye

Girmişey cevanlığta öz qestiye

İssi yerde güneş üstüne

Ağı xanım gün yandırdı meni

Bağır seni görebilmirem

Cemaliyenen dönebilmirem

Veleyete de gidebilmirem

Velayetin qussası öldürdü meni

Gözeller içinde seney demeli

Hösni cemalin görmeli

Endavi dudağların, şirin dillerin yemeli

Başına dolanı ağı gün yandırdı meni

Mehmud diyer men öz vetenimnen geçmem

Senin eşkin bir eşk badesidi, men bunu ne haq içmem

Eger öldüreselerde meni eşkinnen kaşmam

Bağışlagınan gün yandırdı meni

Didi xop, oğlan men sene bir tene nişane verrem, emoğlun gönderip desmal
mene ala. O parça bir giranbaha parçadı. Yüz tene ona eşrefi tikip, benim
adımı eşrefiyen yazıp, o parçaya. Onı benim için adağ desmal gönder
gidem ona. Ama bunu verrem sene, sen bağay o desmala xoş olay. Get
menziliyne kırğ dokkuz gün geçer, kırğın günü keşeng libas giyginen.
Dedemi bedrege eyleginen, dedem xoş gelsi sennen. Mehmud durdı geldi
menziline, hey nigahtan Nigar Xanım çığardı gerdişe, küçeleri geze ki şer
aşufte olmya, millet narahat olmaya meğluğ, Mehmud da köşe kenardan
hey cemalina bağardı. Bir gün gördü şer bezenip, ne xeberdi? Dediler Hes
Paşa şikârdan geliri, Mehmud'a didiler senden libasını evez eyle, get qılbe-i
âlemi gelmegine mubarekbad di ki çünki geliri. Ağeye eziz Mehmud durdu
libasın evez eyledi, keşeng libas giydiyo, sazı aldı çynineyo, durdıla yol
üste, gördüler bele, Hes Peşe geliri. İndi yadında olmayıp, bu destmal
koya övde, koyıp cibine, destmalın guşesi cibinden yazıdadı, o eşrefiler
lireler parılırı gün düşürü, veğş verirler. Bu yannan Âşığ Ocağ'a didiler şah
geliri, senne çığınan, şaha istiğbal eyleginen. Âşığ Ocağ çığı gördü,
Mehmud harda görüp noğışlığ baba, haçan noğışlığ bir cenannı ki iki göz
istiri temaşa eyliye. Ba hanı hiç eslan. Ama bunin cibinin yanınna bir tene
destmal guşesi yazıdadı, eşrefi lire tikiple bilesine gün vururu, veş vururu.
Xop, seslendi âşığım yaxşı olmışay, gözüm ruşen. İndi Âşığ Ocağ'ınan ikiz
erz olsun ya diyin ya öz yoldaşynan ikiz du beyit diyin. Kember geldi
Mehmud'un yanına Mehmud ile diye Kember'de gördü bunun cibinnen bir
tene destmalın quşesi, çığıp yazıya ama lireyo, eşrefyo mesele o zamanın
etiğesinnen bu destmala duğtu duz olup. Didi he. Bu hilegerlig oldı, özün
vurdu noxışlığa, indı ya gelmiye şikâra . Bu qızde buna hediye verip. İndi
burda her cur var, bice şeytan, bice fesat munu güzariş verer dövlete burda
biz biçare ollık. Heqqidir diyem Mehmud'a onı berkit. Dedi xop âşuğum
sohbet eyleyin. Kember'den apardı şikâra getti, yaxşı sohbet eyledi, xoş
geldi. Didi evvel sen de, duyum Mehmud. Didi;

Yârin sene enam verip
Ama görünnü Mehmud görünnü
Onı dostı düşman bilip ha
Görünnü Mehmud görünnü

Didiler Mehmud sen de. Didi men diyim, didi bele. Erz olsun didi;

Sene diyim Âşık Kember
Men yârı görmemişem
Eger o devet eyliyip men diyem
Ama heqiqet sözü dimemişem

Didi baba men senden söz istemirem, Âşığ Ocağ kulu hâl oldu. Hâl oldu ki Kember o ona neme dedi, âşığıdı, âşığ sözü âşığ hâl olar da. Diyi yârin sene enam verip, görünnü Mehmud görünnü. Onı küllü âlem bilip, munu hâl oldu. Dedi serbile, koy sözleri tükensin, elan iğtiyar döşü geli, lafit verrem ikisini burda kelem eylerle. O desmal, erz olsun qizi emmoğlusu desmalıydı. O veğt didiler, indi Kember sen de. Didi;

Bidiklerin bildirerle
Dide nemin sildirerle
Eger oni cibinde görsele seni öldürerle
Görünnü Mehmud görünnü

Didi ele Mehmud sen diginen. Didi;

Menim sövdüğüm ırağtan bağar
Eşkin sözünü döşüne yağar
Özgeler bize bağar
Men ayrı sohbetleri dimemişem

Dubare gene Kember dedi;

İrağtan bağırıla, dimeginen bilmirle, ırağtan bağırıla
Biz ikimizi ota yağırıla

Hekmen senden o nişaneni alırla

Görünü Mehmed görününü

Mehmed didi;

Menim yârim qest-i qecerden bağar

Işkımı üregine yağar

Eger ağ giyer elvana bağar

Qizilden nintene dimemişem

Didiler xop, Âşığ Ocağ indi beş kelimedede sen de. Didi men diyim, didi bele. Didi kurban dimeğim gelmez. Didi nece? Didi ömrümü hıdmetinne tükettim, nazenin cevanlığımı tükettim. Temamı sözlerimi nağillerimi, her ne başardım hıdmetinde didim. İki kelime İranlının sözü xoş geldi bileye, meni meclisten çığattın ama ğıyanet eylemedim bileye. İranlı el oğlanı ya. Dedi nem oğlanı? Didi senin qızının desmalı onın cibinne nem eyli? Didi benim qızım, didi bele. Didi vezir gör, âşığcan neme diyiri? Hanı. Mehmed'da serimgermidi aramcek, elin yovaşcek getti, destmalın rişti kozadıyo, hamı gördü keşeng, hamı bağı, getti koydu atın nikabına ah. Qılbe-i âlem gör bu senin qızın desmalıdı ya ğeyir. Bunna nemeyliri? Didi oğlan bu desmalı hardan getirmişey? Dedi kurban bazardan almışam. Dedi bazarda böle desmal olmaz. Bazarda bu ehlette tiktirmedi. Bu adağ desmalıdı. Bunu benim qızım için adağ desmalı getiriple, munta qızım getmiri oğlana. Cellad bele varın ikisininne kolın bağla. Kember dedi dimedim, dimedim iş barig yere çatar. Didi oğlan korğma ya, didi neber korğmıyım? Temamı millet içinde erz olsunamı hıdmetine kolımızı bağladıla, bele seni elan aparırla görüm elan çata diyecekler cellad bunin boynın vur. Didi yoğa, Xüda kerimni korğma. Geldiler meydanı verdile kırmızı bezediler, celladlar hazır oldu, qılbe-i âlem emr nemedi? Didi iki neferin muti yetişip, İranlıdıla da çöreklerini yemişem. Ama çünkü ğıyanet eliyip, bu oğlan erz olsun birini bağışlayın adı Kember'di ama biri Mehmed'tu erz olsun emreyledin boynini vurin, vurin. Vezir seslendi kurban, didi bele. Didi heqqin ne var buni öldürüp, ğıyanet eyleyip. Ama çünkü biz gitmişik buların övünne du çörek yemişik, bu da diyiridi ele

menim bir tene uşagum var. Bunu verginen aparsınla çöl kinarında öldürsünler. Xelg gözü kabağınna öldürme. Böle aparsınla çöl kenarınna, cellad aparsın çölde boynın vursun. Bir tene mir xezzep celladı çağırđıyo, didi bunı aparıray, o biguman yerlerde ki muğasiri öldürrey, ele bu da olarin tayıdı. Erz olsun apar öldür köyneğini bulaştır kanına benim için teberrik getirginen. Bunu diyenne ki bu Mehmud dedi kurban, mene apar öldüre, didi bele. Sen ğıyanet eylemişey, didi men ğıyanet eylememişem. İcaze versey men qeziyeni sene helleylirem. Eger men teskirkâr oldum, çeşm. Bir zad değıl. Senin qızın konağılığ oldu, hekime de dediler hekmen gerek bu oğlanı yaxşı eyliyen. Meni yaxşı eyledi. Qızın konağılığ oldu, meni devet eyledi. Didi gel benim xevanın, böyükzade qızlarını devet eylemişem, gel beş kelime di. Bunı gerek qızıynan soruşay. Olar otağta, men yazıda bir saye durust eyledile men ottım, bir sendelinin üstünde, başım üste kölgelik, men orda beş kelime senin qızın için dimişem, munu mene teberrik verip. Ne men onnan oğurlamışam ne oğrıyam ne de ki erz olsun benim şenime oğırlık geli. Menim dedemin dünyacek malı var, sende ki geldin benim övümne du çöreğimizi yidin. İndi qızıynan xeber al, gör men munu qızıynan oğırlamışam, getmişem otağına, gör neme diyer? Didi vezir, didi bele. Didi bir tene ferraçlardan diyessin gelsin bura digörüm. Geldiyo, dedi bir tene de kelem götürren, bice kağaz, gidirey Nigar Xanım'in otağına diyeren men gidennen sonra bu oğlanınan her qeziye olup, onu yazgınan erz olsun, ver mene. O veğt men teklifim ruşan olar. Kağaz kalamı gettiler Nigar Xanım'ayo, qeziyen dediler sen dedey şikâra gidenne Mehmud'unan İranklı oğlanınan qeziyes nem olup? Nigar dedi menne kağaza yazaram aparın verin bilesine. Didi;

Bizden selam olsun beg atama

Men Mehmud'u görmemişem

Bizden selam olsun beg atama

Men Mehmud'u görmemişem

Hesret kaldım senin gelmegine

Men öz hösnüme ğıyanet eylememişem

Oturmuştum otağta vardı qızler

Danıştıla şirin sözler

Mehmud'u gettim yazıda saye saldıla inçe qızler

Men Mehmud'e bağmamışam

Eger bildirrey bildir

Gözünün yaşını sildir

Nahaq yere öldürreyne öldür

Men seni hökmüyü ne azmamışam

Men Nigar Xanım'am özge değılem

Nigar Xanım'am özgeni bilmem

Bu cur olsa şad olup gülmem

Herkes meni istese men bel bağlayıp ona getmem

Mehmud'tan sovay men bir oğlanı bilmemişem

Berader bunu diyenneki erz olsun eleseng bu bağıtu, gettiler kağızı verdile Hesən Paşa'ya. Hesən Paşa didi xop, gene bu desmal bunin cibinnen çığıp, gene muğasirdi, aparıy benim gülşen bağımna bir tene çale var, aparın salın o çaleye bilesini ki eslen xelg didi bunu öldürdüler. Mehmud'u gettiler bir çale varıdı, suyu kurumuştı ama çukur yeridi, çoğ derin yeridi, geldiler saldılar çaleye, erz olsun Kember kaldı. Kember kaldı, bu yannan Nigar, boğan istedi hüzüre. Didi boğan, didi bele. Didi men o oğlanı ki getiriple salıpla bağda o çalaya, men o oğlana gideceğem. O benim heqdarımını. İpinen bihterin qeza gönderrey gece gündüz oğlan kollığ çekmez. Ta men dedemi razı eyliyim. Erz olsun boğan geldiyo, keşeng hessabı qeza, su, libas orda her neme istedi, ipinen gönderdi. Ama didi oğlan, niye bura salıpla

bileyi. Teklifin nemedi? Didi teklifim benim, didi bele. Didi hele dur orda gör neme diyerem? Didi;

Gece gündüz zikr eylerem

Çağırırım Şah-ı Merdanı

Dergâhına şükr eylerem

Sağ salamat gezerem kullı dünyanı

Çağırırım atamı çata dadıma

Biguman yerde yetiše imdadıma

Hiç kes bağmasın benim halıma

Men özümü muğassir bilmemişem

Her neme diyen benim arımnı

Şahın qızı benim iğtiyârımnı

Eger de vermiyede benim heqiqet yârımnı

Men ondan ilgar almamışam

Mehmud diyer men çağırırım Şah-ı Merdanı

Düşmene vermez amanı

Eger gezem kullu dünyanı

Men ğıyanet etmemişem

Bu boğan gördü, bu çoğ keşeng söz danıştı. Keşeng erz olsun sohbet eyledi. Geldi Nigar Xanım'ın yanına, seslendi Nigarcan, didi bele. Didi oğlan çoğ keşeng kuyuda, sohbet eyledi. Böle sohbet eyledi vağen vağen heyifti oğlan orda beyinden gide. Aço men ne qad orda qeza verem, o ne qad o cur kala yerde, orda biguman yerde, o yaş yerde, o erz olsun heyifti oğlan. Get dedeye diginen beke bir cur eyliye, ona ordan nicat vere. Nigar geldi

atasının hıdmetine, seslendi dedecan, didi bele. Didi, men dünyada senin bir tene uşağıyem. Ne Mehmud ğıyanet eyliyip sene ne men ğıyanet eylemişem sene. Ele o cur ki dimişem benim konağlığım oldu, olar mene didi diyirle İran'nan bir tene oğlan gelip, yaxşı diyiri, erz olsun men onı istedim gettim otağım kabağınna bir saye yer qeyirdimo orda Mehmud bir şeir didi.

İnni menne gelmişem

Bice erzim vardı sene gel bağışla meni

Öldürsen kanım helaldı

Ama övladıyam gel bağışla meni

Bilmiren Mehmud'a nem olıptı

Sarıptı, keşeng rengi soluptı

Bikestiya çukkur kuyuda kalıptı

Ağacan bağışla meni

Men sözümü düyerem bilin

Ağlamayin gülin

Menim derdimi bilin

Men Mehmud'unan özümü sözümü xelge satmamışam

Üce dağların qarıyam

Teze beğçelerin bariyam

Men Nigar Xanım Mehmud yâriyam

Öleneçen Mehmud'dan dönmemişem

Dedi bes balam ağı bu bana ğıyanet eyleyip, bu desmal sen niye verdin ona? Dedi çoğ eylemeyip şah qızı bir tene desmal verip âşığa. Şah qızı bir desmal verip bir âşığa, nem olup meye? Didi xop, erz olsun gidirin çığarin

getirin. Gittile çığattıla gettile, meğluğ yığıldıyo dedi kurban bu ğıyanet eyleyip, bunu erz olsun öldürrey öldür, öldürmey apar dergâh qırağa at dergâha götürsün gelsin. Bu yannan bu ötte Türkler cemaver oldular, geldiler iltimasa ki kurban bu bizim zebanımızdı. Seniy meclisine gülistan eyledi. Erz olsun indi menide buna vermiren verme ama dedisinin heqını vergineno, diyinen bu dedeyin pulıyo, xoş geldin çığ git. Çığsın gitsin velayetine. Ama veli Mehmud'u yola salay burdan, benim gerek geley cenazem üstüne, men diri kalmam. Dedi nemeyleren? Didi ele özüm özümü öldürrem. Hiç ne diyerem bir nefer meni öldürsü, çığaram bir üçe yerden özümü sallam aşığıyo, nakam özümü öldürrem. Baba qız boğazın gelmesin, ağe neye bu işi görey. Didi görrem, görrem.

Ağacan gel bir erzim eyliyim

Çoğlar nakam gitti dünyadan

Eli döşünne, eğli özünne

Ama bilmedi neber getti dünyadan

Bezi öldü bezi kaldı

Bezi iğtiyarı aldı

Bezi nakam kaldı

Nakam getti dünyadan

Menne özümü billem

Düşmenlere güllem

Bu canımı elinden verrem

İstememde bu canı ama nakam giderem dünyadan

Mehmud benim yârımını

Müselman'ını iğtiyârımını

Senne atayay misli ki benim üregimi sanırım

İhsanı vermerem dünyadan

Dedi balam ağı bu ğıyanet eyleyip, meğluğ meni qınır, bu desmal sen vermişey bu ğayanet eyleyip, didi ğeyir kurban.

Ğıyanette olsa men qest eylerem bu cana

Olmamışam divana

Men Nigar Xanım'am Mehmud'a br desmal hediye vermişem nişana

Desmal getsin ama men nakam gedirem dünyadan

Didi zop, gedin qeyterin bilesini. Qeyterdile erz olsun, konağlığ eylediyo keşeng, didi deden ne qad pul verip mene? Didi kurban saymışay, kağıaz yazmışay, bi kağıaz vermişey bize, bir kağıaz özin sağlamışay. O kağıazi getirginen erz olsunamı hıdmetine okugınan erz olsun gör sen kağıazda yazmışay, yazmışay bizim du çöreğimizi yen, meni nehaq öldürey, dedemin bir övladı var deri dünyada oni gözü yolda hesret koyan, senin arızın buyudu. Qiziye verme, hiç pulı da verme, kanımda helal eylerem ver benim boynım vursula senne rahat ol, eger benim öldürmeğime narahatay Âşığ Ocağ seni bu sohbe beyan eyledi. Velle men sen bir ğıyanet eylememişem. Didi xop, siz ne mezhepteyiz? Didi kurban biz Kur'an'ül kitap. Kur'an bizim kitabımızdı. Her neme Xüdavendi âlem emr buyuru, başardıcek erz olsun biz ona emr eylerik. Böle merdumuza, konşımıza, elimize, tayfamıza diyerik Kur'an'da Xüda böle emreleyip, gelin kabul eyleyin. Diyiren yoğ şeirinde diyim bileyin için. Didi;

Qılbe-i âlem gel bir erzim eyleyim

Xüda gönderipti bir hediye bizi

Adı Kur'an'nı, Kur'an'ül kitap

O Kur'an'ül kitabı hediye gönderip bize

Kem değıl kereminnen

Hiç kes xeberdar değıl emelinden

Herkesin güftaro dillerinden

Xüdavendi âlem kerem kanalından buları Kur'an'ı gönderip bize

Men elifi diyerem verrem başa

Kehr eylemem yâr yoldaşa

Başımı eger vuram bir nehaq taşa

Xüda isteye caı almaya bizden men hediye görmemişem

Men gelmişem senin eliyе

Ğıyanet eylememişem koğum, kardaş, famil qızıye

And verrem kilisade öz mezhebiye

Men hiç veğt ğıyanet eylememişem

Dedi xop, bes, siz istiyiz birini aliz onıynen şerti şurtunuz nemedi? Didi bizim şerti şurtumuz bu curdu ki erz olsun eleseng biz bir tene âlim varımız içimizde âlim var. Çoğ ders oğur, libası da ayrı cur olar, o veğt o parçadan ağ perçeden, çular başına. Uzun libas giyer, eba giyer, geli mesçidimiz var, neççe sizin kilisaz var. Bizmine mesçidimiz var, gelirle o mescidde keşeng gider o memberin üstüne, orda keşeng erz olsun eleseng ve hediso, eğbaro, vacibato, emri merüf ve neye munker ve bize örgeder. O veğt bir nefer kızını verer bir neferin oğluna onı için sige oğur. Onu da peygamberden bize yadigerlik kalıp, erz olsun güftaro peygamber ve reftarı Kur'an bize helal eylerle birbirine. Didi xop, ağı burda men ne o ağadan varım ne erz olsunamı hıdmetine o mezhebi bilirem. Bizim kilisa varımız, orda giderik birbirini öz dilimiz helal eylerik birbirine. Erz eyledi kurban bu döğrüverde, bu Türklerden diyinen bu şehrin gelsi bura, dedi benim ele erz olsun hukumatım Türk'tü. Erz olsun ele Müselman'dıla da onı diyerem geli. Yolladı erz olsun hukumat geldiyo, seslendi hukumat dedi bele, didi xop, sen bu kedlerin, bu döğrüver yerlerin hamısına beledey? Didi bele. Dedi bir tene âlimi ki Müselman dininen olsu, Müselman libasın olsu, Müselman

güftarınan olsun sen bu ağalığ eyleren mene bu hıdmeti eyliyen, didi bele. Men etrafımızda ked var, tanıram bilirem bir nefer yollaram geli. Beli yolladıyo, bir tene âlimi Müselman erz olsun gettile ora, didi bu damad kimni? Mehmud'u erz olsun marızçılığ eyledile, didi oğlan Müselmanay, didi bele. Didi Müselmanay, Müselmanlığıynan benim için iki üş kelime revan eyle, beyan eyle, revan eyle. Digörüm ne cur Müselman'ay? Heğiğət Müselmanay ya güj Müselmanıyay. Didi ğeyir kurban, heğiğət Müselmanam. Didi terif eyleren, didi bele. Dedi;

Bizden selam olsun ehl-i urfane
Men yâd eylerem Xüda reftarını
Ğıyanet yoğtu bizde heqqi heqiqetti
Kebul eylemişek Xüda güftarını

Menim anamla atam gözü yolda kalıp
Menden sarı sararıp, solıp
Bezileri ağzına eşed koyıp
Din-i İslam'ı güftarını

Kur'an'a bağarık selvat diyerik
Canımızı peygambere, imama kurban diyerik
O ki heqiqetti beyan eylerik
Tapşırrik bunnan ona, onnan ona

Men Mehmud'am Kur'an'ı billem
Oğıram ayesinen söz görrem
Onın tamamı hurufunu heq billem
Her neme hurufu var çünkü emr-i ilahıdı diyerem dil bilmiyeni dillerine

Ağa kabul eylediyo, erz olsun seslendi qılbe-i âlem dedi bele. Didi gerek qızın eşed getire. Burda oğlan Müselmanı, qızın gerek eşed getire, erz olsun senin qızın eşed getirmese men sige oğıyabilmem, men sige oğusam altı defe qıza diyeceğem iğtiyarın enketi muvakkilin kabul tut. Meni vekil eyliren, men bu sigeni oğıyam, o qız diye bele. Men onu danıştım. O veğt Nigar Xanım'ı gettile orda hüzüreyo, âlim ağzına eşed koydu, eşhedü enla ilahe ilallah, muhammeden resulallah emirel müminün eliyel veliyüllah qız dediyo, din-i İslam'a kabul eyledi, ağa orda Mehmud'in Nigar'in sigenamesini Müselman dininen car eyledi. Carı eyledi, Mehmud'un gettile pulını, keşeng tebil verdile xurcununa. O vereğçinin ki övündeydi, onı gettile. Mehmud didi onı gettile. O puldan onı öz doydığu, öz bildiği o puldan verdi vereğçiye. Didi get indi da çöle getme. Vereg kazı kalmağa getme, burdan apar xerçleginen erz olsun biz sene zehmet verdik. Mehmud olduyo, Nigar Xanım olduyo, Kember oldu erz olsunamı hıdmetine eleseng üş nefer qılbe-i âlem tamamı leşkeri, kişveri yiğdi, şeypun, balaban, mızgan döğdüler erz olsun ta şehrin kınarına. Nigar seslendi Mehmud, didi bele. Didi da ya kısmetimiş ya gereğmiş böle ola menne bilmirem hara gidirem? Emma veli bura benim vetenmi, iceze ver men bu vetenime bice sözü diyim ya sen benim yerime di. Didi men bilmirem sen neme diyeceğen, özin diginen. Didi kitabımda bir şeir var, onı diyerem. Didi;

Men ki gitmeli oldum

Kal kalgınan veten

Xanımanı terk eylemeli oldum

Kal kalgınan veten

Bilmirem mene ne oleceg

Nazenin rengim soleceg

Başıma neler geleceg

Kalginen veten

Men gedirem gurbet ele
Mail olam şirin dile
Belke iğtiyaro dünya böle gele
Kalginen veten

Nigar diyer menne gördüm
Ağır ağibetimi bildim
Nesibi ilahiden Mehmud'u bildim
Men gedirem kalgınan veten

Bu üç nefer erz olsun Misir velayetinnen erz olsun çiğti. Bele.

Xop, ağayan icazesinyen sohbetimiz hessas yerde bağidi. Umudvaram ki inşallah murudı pesendinizde karar tutsın. Kember dedi gidek bize ama Mehmud didi ğer gidek bize. Emma Kember Mehmud'a bir söz didi, Mehmud'a ber geldi. Didi sen benim bacimi almadın ama geldin burda ne qeder bu qızı almağtan sarı, derdi sere düşmüşey. Bes indi gel gidek hele emiyi gör, benim anamı gör, bir gece, iki gece, üç gece kalın o veğt men ele özüm seniynen mehsusan gellem erz olsun Tebriz'e koymam sen tek gide. Mehmud didi Kember, didi bele. Didi benim sene bir sözüm var, didim;

Kember gel bir sohbet eliyek
Kember incitme meni
İkimiz beyan eyliyek
İncitmen meni

Menim ağam Eli'di
Nezer salsa dağı daşı eridi
Bu din-i İslam'in yolidi
Kember incitme meni

Men sene kardaşam billem
Qedreni görrem
Her yere disen yanycek gellem
Men sene yoldaşam incitme meni

Mehmud diyer men çağırram ağamı
O sağaldar benim yaramı
Alma elden iğtiyarımı
İncitme meni

Geldiler Kembergile, geldiler Kembergile gördüle o qızıda ayrı adam alıptı. Da kalmayıp ki Mehmud dubare gele onı ala. O qızı da ayrı adam alıp. Gece kaldılar orda, seher erte Kember dedi dede, didi bele. Didi bu her cur olsa bu cigardi, özge degil. Menim emmoğlumnu, sen icaze verey men buniynan gedem, çünkü bunin eyalı yanındadı. Bir qad mubahta pul aparırı, bunu sağo selamet men aparam emime tebil verem, bu oğlan zerbe görmiye, ne bade namusi yanınnanı Xüda nekerden bir eşair buni bu qızı görele bunin elinden alala. Dedesi dedi yoğ, çünkü benim qizimi almadı, gidip bu qızı alıp sen neme? Mehmud seslendi emi, dedi bele. Dedi sen özge değıley, men bice şeiri sene diyerem sen razı ollay.

Emican gel bir sohbet eyliyek
Özge değıley bağışla meni
İkimiz kelbimiz bir eyliyek
Emican bağışla meni

Men gelmişem seni görmeğe
Senin qedrini bilmege
Bigâneni her bareden özge bilmege

Emican bağışla meni

Atamin gözi yolda kalıp

Anamın rengi sararıp

Bilmirem ölüp ya kalıp

Emican bağışla meni

Men geldim seniy eliye

Kurban ollam diliye

Meni ad verrey mezhebiye, diniye

Emican incitme meni

Dedi xop, da balam incitmem. Xop, Kembercan, dedi bele. Didi bes, erz olsun xoş geldi, qez götürin, pul götürin. Didi pul ki Mehmed'in xurcini iki tayede doluydu pulınan. Qızda merdane libas giymişti. Ordan geldiler erz olsun Mehmed'in şehrine Tebriz'e. Geldiler Tebriz'e dede gördü, bedez neççe ay, neççe günnen sonra, oğlan hemi kardaş oğlin getirip hemi qızı getirip hemi pulı getirip hemi sağ salam geli elhamdulillah. Koğumu, kardaşı, eli, tayfanı tamamen cem eyledi, yetti gece gündüz toyu temaşa tuttu. Menne bu toyda bir tene yaxşı şeiri ki pesendidedi bu toyda eziz kardaşimin, eziz hem vetenlerimizin erz olsun hüzürine erz-i edep eylerem. Diyiri;

Felek cebr eyleme men binevaye

Men dünyalar derdine derman eyledim

Öz elimnen öz övümü yığtim

Bir ötte muddehinin övünü abad eyledim

Didilerden kanlı kanlı yaş kestim

Kurban didim yâr yoliynan baş kestim

Şirin sövdüm bisutunda daş kestim

Munasıb adımı Fehrad eyledim

Ağ sinemde güli reyhan bitirdim

Göz yaşımnan ona behre yitirdim

Hicran ektim, gem hermenin götürdüm

Onin adin, mihni tebat eyledim

Cavahır bazbedler yârin kolınna

Melake durar sağı solunna

Ey ağalar bir bivefa yolunna

Nazenin ömrümü tamam eyledi

Yedile, iştile metlebe muradalarına yetiştile şad, sizde şad oleyiz inşallah.

Bu neğilin evvelinden ta ağırine. Şad oleyiz inşallah.

T.C.

**KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HEMEDANLI ÂŞIK HEYDER VE HİKÂYE
REPERTUVARI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Cilt II

FARUK GÜN

MART – 2016

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HEMEDANLI ÂŞIK HEYDER VE HİKÂYE
REPERTUVARI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

FARUK GÜN

TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. BÜLENT BAYRAM

MART - 2016

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	xx
3.6. Xeste Qasım Hikâyesi.....	598
3.7. Koroğlu Nigar Xanım Hikâyesi.....	674
3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi.....	742
3.9. Tilim Xan Hikâyesi.....	808
3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi.....	872
3.11. Mesim Hikâyesi.....	933
3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi.....	994
3.13. Tahır Mirza Hikâyesi.....	1049
3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi.....	1104
3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi.....	1151
SONUÇ	1201
KAYNAKÇA	1203
EK	1209
FOTOĞRAFLAR	1209

3.6. Xeste Qasım Hikâyesi

Baicazeyi hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe bileyize şadlıgo, selametlik versin inşallah. Hemişe selamet oleyız. Selam erz elirik hıdmetize, Xüdavend inşallah hemişe şadlığ versin ve canıyizi Xüdavend sağ eylesin, muvaffak olıyız. Bende benamı Heyder Eli'yi, Hacı Heyder Eli'yi merüf Âşık Heyder. Muhale Hemedan'na İran'na mehele Hemedan'na Tehren'nen ta, Sernejen ta erz olsun Zencano, Tebrizo bu döğrüberlerde hıdmetlerinde varik, inşallah umudvaram ki Xüda nesip eyliye, sizin hıdmetize de çata inşallah. Xüdavend hemişe şadlığ versin bileyize.

Erz olsun Tebriz'in kenarınna bir tene dehkedeyi var, benamı erz olsun o zemannan hele inni bilmirem, adın evez eleyip bileye ya ele o sözdü, adına diyerle Tikmetaş. O Tikmetaş'ta bir tene tacir emele geldi, çoğ o zaman varlı ve danışan danışmend erz olsun yaxşı adamnı. Keşeng sirveto, dareliğ Xüdavendi âlem bir tene övrad verdi, benamı Qasım. O övrad çünki bir teneydi, o zamanna ders inniki kimin çoğ olmamıştı. İnniki kimin ders seğt olmamıştı, çoğ oğumazdıla. Mesele emmecüzo, bir tene Kur'an ya değıl kitabınnan bular oğırdılar, ele bir yazıp bozaydı, besidi. Emma bu kişi varlıydı ayrı yerden bir tene bihterin muallim getti. Hem şairidi, çoğ şairidi, hemi de dersi o zeman çoğ gencine mesela dersi varıdı. Xup bu dünya bir dünyadı ki evvele baştan sohbet oluna ele hamıya bivefalıgımıšo, hamıya erz olsun ölüm varımış. Bu dedeni erz olsun rüzigâr reva bilmediyo, dünyanı veda eyledi. Qasımı öv düştü başına. Xop her yerde diyen var. Meğluğ yığıldıyo onin döğrine ey tarif eylediler bilesini, sen böle cevaneyo, böle çörek vereneyo, böle el açığıayo, böle erz olsun sen adı sanı çığatıray, bu sirvet ki her neme varıdı, da bu bilmedi. Bular ele yimege geliple, ne bulara nesihet verele buna. Ele yimeğe geliple. Temam bu darelig o zeman Xeste Qasım'in elinden gitti. Gitiyo bu ruzigâr bir curdu ki xop, insan istiye mesele yoskılılık ola kenni erz olsun eleseng pişekârı olar. Pişekâr nemedi. Dövar yaymag, hemam yandıрмаğ o zeman. Mesele eleseng selmanlığ eylemek. O zamani eleseng ve tamamı sohbetleri, tamamı erz olsun terifleri, o zeman oyıdı. Bu neneyle bu Kasım kaldılar nalaş. Gettiler kuçenin ak sekellerini, böyüklerini gördü. Nene didi bilirdiz ki biz ne qad dareydik. İnni

tükenip da. Elan çöreğimize lengig. Bu kuçeyizin dövarını verin bu oğlan aparsın yazı. Dedile aparsın. Bu dövarı apardıyo ama gederdi xop, erte gidenne çörek apara aşkamı çığarta çölde da. Bu nene bir gün onnan burc eyledi, seher onnan burc eyledi, birigün onnan burc eyledi, da bir gün onnan burc eyledi. Da adam kalmadı bu konşılardan bu nene üz salıp, çörek aldı. Amma da gördü, hiç yerde de öz yerisi yoğtı. Erte seslendi balam da bugünleri gene ele aç gidey çöle. Da men üz yerim yoğtı bir kimseden sene çörek alam. Erz eyledi nene, men ele da canımdanda doymuşam. Bir gün giderem çöle, eger Xüdavendi âlem bir tereften mene bir vesileyi eyledi, xop canım var cevanam giderem dövaram heqqini allam yiyerik, eylemedi özüm başımı vurram bir taşayo özümü bu gamı qussadan xelas eylerem. Geldi çöle, gördü dövarı dalıycey gidebilmiri, ajdı. Xüdavend herkese duv eyledi, diyinne git ağır ömrünne xar olmıyan, ağır ömrünne zemingir olmıyay. Niye? Xarlıgınan zeminlig insanı şikes verer. Gördü da gidebilmiri. Cedenin kinarınna ottı yereyo, yâdına geldi, kelbine geldi sen Xüdaynan ol, Xüda seniynenni. Teyamum eyledi, iki rukat nemaz kildiyo, didi eye öldümne temiz, baibadet ölüm. Başınnan geçtiğini saldı yâdına, töbe eyledi. Getti daşı getire vura başına yanı başını dağıda, fikr eyledi dedi xop, ele dövardakı orda aylırı, menneki burda selametem. Burda oturum, görüm men bu nemazı kildim, Xüdaya bir böle iltimas eyledim. Xüda'nın bir adı erhemerahimin, erhemerahimin hemeke hakimim delile mutehiyenin ya gıyasel müsteqısın Xüda erhemerahiminni. Beke bir nefer bir yolçu gele, yanınna çörek ola, ya ayrı bir kes gele yanınna çörek ola. Birden ki başını vurdu taşayo, yığıldı yere. Yiğildi yere bir vağt gördü, ünlüleblesin durdı gördü bir neççe tene seyyid at üstünne yaxşı libaste, obır elirle. Sürüne sürüne geldi buların yolın üstüne, seslendi ağayan. Men bir adı sanlı kişinin oğlıyam. Emma nadanlığ menden olup, malımın qedrini bilmemişem. İnsanın gerek hevesi cem ola. Bir ötte ister insana şikes vere. Düşmenliginen başarmaz, dostlıgınan her neme diye eyler. O vağt sora aylar görer ey dad-ı bidad bular her neme benimle dost ola, mene düşmendile. Dedi oğlan nemeye ihtiyacin var? Dedi valla acam, acam. Birisi aramcek xurcinin terkininen üç tene fetir diyerle kedim yapardıla, beyramda görüme aparardıla. İnni de var ama o fetirden değıl. Sütü katardıla hemire, o vağt

reng düzelderdile vererdile özüne adına diyerle fetir. Üş tene bu oğlana fetir verdile. Dedile buları ye, ama qedrin bil bularıya. Bular bu çörek, o çörekten değil ha. Dedi eliz ağrımam, Allah ecvizi versin. Bu bağım görüm dovar ha yana gitti. Bağtı dovara böle bağanna gördü bu atlılarda yoğtu. Burda yanındaydıla. Da yoğtu. Emma bunun döşü, meğzi özü oldu sağı selamet. Döşü, meğzi neççe kitabın sözü töküldü bunun meğzine. Dolannı kibleye dedi;

Gece gündüz şükr eylerem

İlahi seni heq billem

Hemişe men fikr eylerem

İlahi seni heq billem

Men dünyade dünyanı böle bildim

Düşmenleri dost gördüm

İnni toğ oldum arzıma çattım heqqi bildim

Sen heqqi heğiğetey

Kur'an'ı gelip Muhammed şenına diyip, bilip

Oğıyıp tamamı bendeya sözü beyan verip

Bikesin gemini yiyip

İlahı sen erhemerrahimiyo hekemel hakiminey

Men Xeste Qasım'em. Xeste yorgına diyerle. Ama o yorgın değil, ezbezke söz töküldü meğzine, ilm töküldü meğzine dayımel mesti xumarıdı. Ha bunu diyim, onı diyim, onı diyim, onı diyim. O oldu bunun leğebi kaldı Xeste Qasım. Velle adı Qasım'ıdı. Dovarı dolandırdı ki gele kenne aşkam çağıydı, Tikmetaş'a. Gördü möhim kafikeyi erz olsun yolınan gelir ama hiç kafilenin eni uzununu bilinmiri hardadır. Bir tene şeğs-i muhterem kafilenin evvel deste ciloğunnan yapışup erz olsun gelirle. Geldiyo, seslendi oğlan gel bura, geldi didi, men serdar-ı Erebe'em. Temamı Ereplerin men büyüğüyem.

Erz olsun men acam çöreğimiz tükenip, eger vardı yanına, bice qedri mene çörek ver, men o çöreğinen bir kenne, bir şehre çatım çörek alım. Xeste Qasım'ın eğılide teknil oldu. Niye? Birkesi ki imam çörek vere, o da yemişti, parasını sağlamıştı nenesi için. Erz olsun didi ağa ne mezhepteyen? Didi men ehl-i heqqem. Didi ehl-i heqqey gerçek diyirey, erz olsun eşed diginen. Men sene çörek verim. Bu da fikr eyledi didi, diyerem, sora gene öz mezhebimne ama bilmedi ki insan eşedi didi tükendi, Müselman oldu. Da her neme eyliye başa gelmez. Bu eşedi didi, diyennen sonra didi bu çöregi verrem bileye, adıyı da bir ad intiğab eylem, öz adın her nemedi özçiden onı elden salay. Bir ad men senin için cür eylerem, o adın sabıqesi çoğ möhimni. Didi neme diyeren? Didi Ehmed. Hezret-i Resul'ün küçük edi Ehmed'idi. Beli çöregi aldı yidi, yiyennen sora gördü beh. Bu dağlara şeir diyebilni, kafileyeye şeir diyebilni, herkese diyen şeir diyebilni. Bir ilm töküldü bunin neççe kitabın sözü töküldü munun meğzine. Didi xop, hâl oldin bu çörek nemedi? Didi bele. Oninde adı leğebtar oldi. Adı kaldı neme? Lezgi Ehmed. Ama bu Lezgiliği nemedden oldı? Bu hirsinnen, ağı bu sirvetin hirsini var, gerek yeli olay, ilmin çoğ oldu, hirsini var, dereceyn çoğ gitti yuğarı, Xüda kısmet eyledi, şükrün eyle. Diyen ilahı, şükr olsun celalıya, sen bu muhim meğamı vermişey mene. Ya gücin oldi, reşid oldin gerek o reşidliğin qedrini biley, şükr eyliyen ki ilahı şükr olsun celalına. Adam var bunı yerinnen götürebilmiri. Men bir helvalığ bozuram. Xüda, bu nimeti vermişen mene, şükr olsun senin celalıya. Bu titrerdi ki bice dene âşığı tapa, onıynan kafiye diye, onı özüne şagird bile, onı mehkum eyliye. O oldı onun adı kaldı Lezgi Ehmed, Qasım'ın adı keldi Xeste Qasım. Bu da ilm gücünnen hemişe xumarıdı, hemişe mesti xumarıdı. Getti velayetine, kafileni birağtı, bir neççe tene kol çommak, derde deyen, meydanna cevap veren, Ereplerden erz olsun intiğap eyledi. Çünkü serân-ı Ereb'in büyüğüdü. Serân-ı Ereb'in kitapğane onun elindeydi, mesele güc onun elindeydi, bir veğt cenk oleydi, onun elindeydi. Yığı döğrüne geldi İsfahan'a Şah Abbas'tan yeddi il bacı hereci ya qizi ya ceng ya bir nefer danışmendi getire, benimle söz aliver eyliye. Xop o zemanna İsfahan nism-i cihân egelar, ege Tebriz nebaşe. İsfahan bir İsfahan'dı ki İsfahan'na çoğ basevatları var, çoğ bilenleri var, çoğ seligedarlar var. Elan her yerde

imamzadeye istile, istiyiple bir tene aramgâhı düzeldele ahinen İsfahan'nan sovay hiç yerde başa gelmiri, hiç yerde başa gelmiri. Elan İmam Rıza aleyhi selami üç defa aramgâhını erz olsun ruziretgâhını mesele evez eyleyiple, biri birinnen böyük, biri birinnen böyük, inni bunu ki elan vesl eyleyiple olardan hamından böyüktü. Harda dürüst olup? Erz olsun İsfahan'na. Bu şah, vezir, vuzera, vukerani istediz. Seslendi xop, gelin görek bu şiker neme diyek? Bu ceng eylemeğe değıl. Beş, on, yirmi neferi varo, bir de özüdü. Bu gör ne qedar ki kururdu özüne ki gelip İsfahan'na men neççe ildi İran'da şahlığ eylirem, Şah Abbas-ı kebir mene diyiri ya yeddi il bacı herecin ya erz olsun qizin ya bir danişmend benimle söz aliver eyliye. Siz bir neççe nefer gidin yağınna onin yanına otirin. Diyin babacan erz olsun didi şair ayrı nağılda diyiri, didi;

Özünü saygınan erz olsun eleseng yaxşı kişi

Ama şîrinen ceng eyler eğilli kişi

Şîrinen cenge gire, girer ama, şîrinen ceng eyliyen olar eğilli kişi. Sen gelmişey bir tene şahınan teref olmuşay. Nemeye gelmişey? Didi;

Xoş gelmişiz eziz konağlar

Men dünyanın evvelinnen ta ağırını istirem

Ya ne veğt helg olup, kim helg olup, niye helg olup, Âdem ne cur helg olup, burdan istirem.

Xoş gelmişiz eziz konağlar

Men dünyanın evvelinnen ta inniye kimin sizden istirem

Âdemi sefiyullah behişten ne cur geldi yazıya

Onin gelmegin, onin yaranmağını, xemirini, onin hekayetini, revayetini istirem sizden

Eger Âdem gelip, bes xatem niye gelmeyip

Dünyanı böle bilmiyip

Bes Xüda emreyledi bu buğdadan yime

Xüda emreyledi buğdadan yime ama şeytan didi bu behiştin meyvesi ele bu buğdadı. Eslikâr behiştin metası bu buğdadı. Buğday yenneki bilesine behiştten atıla yazıya.

Ve dünya bu dünyanı eğ bilip, kere bilip, göy bilip, yeşil bilip

Bu dört tene rengi isterem senden

Veziri, vuzera bu dünyada sözü var

Herkesin üreginde bir arzısı var

Bedez Âdem gelennen sora onun munusu var

Hevva ğeyra, onun munusu var, onun munusuni men istirem sizden

Bular bağıtlar gördüler, bu bir tariğ istiri ki essen o zamanın tariği de kimse yoğıdı, o zamanın teriğın yaza. Tariğ yazmağ, kitap yazmağ soradan başa geldi. Ve zaman-ı peygamberden bu nemaz bu cur değıldi. Elan biz kilirik. Zemanı peygamberden nemaz bu cur keşeng gözel oldı, bu cur keşeng hesap oldı. Annan on yedi rukatlığıde, on yeddi rukat değıldi. Yüz rukatıdı. Peygamber on rukat getti. Çünkü Mehmud nağılında dünenleri erz olsun didim;

Göyden geldi yere on zad

Digörüm seri nedı

Onı peygamber Xüda'dan istedi ey perverdiğarime. Senin benden yüz rukatı kılabilmiri. Munu kem eyleginen erz olsun, olsun yetti on rukat. Diyiri;

Göyden geldi yere on zad

Digörüm seri nedı

Dördü dilli, beşi dilsiz

Bes oların nedı

Erz olsun indi Mehmud geyitti cevap didi, didi;

Göyden geldi yere on zad

Bismillah on seridi

Döner Mehmud nağılında didim.

Göyden geldi yere on zad

Bismillah on seridi

Dördü kitaptı, beşi nemazıdı beş veğtte

Emma biri Cebrail peridi

Bunu diyenne ki erz olsun,

Bu dünyanın evvelinden ağırını istirem sizdeno

Hezreti Âdem'in munusunu istirem

Bular bağıtlar xop, bu tariğlerde bular yazılmıyıp ki o zemanna erz eylem ki teriğ yazan yazırdı ama bu cur ki elan danışmendler kitap yazırla, bu cur danışmendler yoğıdı. Elan memleketimiz elhamdulillah böyle terakki eyliyip, böyle danışmenler var ki niçe istedin. Didiler ele ağır sözün diginen. Biz durak gidek. Didi;

Men Lezgi Ehmed'em

Özüm size bildirrem

Menimle düşmen olanın

Gözünün yaşını sildirrem

Eger benim cevabımı verebilmiye

Men onı sağ koymam gide

Ya gerek mene kulam ola ya men onı öldürrem

O hekayetidi de, o revayetidi de isterem sizden

Bular durdıla, geldile sesledi qılbe-i âlem, dedi bele. Didi valla bizden bir sözler xeber aldı, dünyanın evvelinnen neber yarannı, hara yarannı, Âdem neber yarannı, neççe ejnadan yarannı? Xop buları kim yığıştırabili, didi xop bular İsfahan'ını. Çukkur yerdi bura, gencinedi, danışmendler var. Bir elaniyeyi peğş eyleginen bu şehre, herkesin ilmi çoğtu, qılbe-i âlem, onı istiri. Hamı ilaniyen oğıdı, dedile xop, hekmen şah için bir iğtilaf düşüp, ilm

baresinnen kem kalıp. Şah Abba'ın ele ilmi var, yanınakilerin ele ilmi var, olar bilmiri, biz hardan billik. Bular qeyitmiştile erz olsun ilaniyeni peğş eyleyip gelirdile menzile, o ferraçlar erz olsun gördüler bice dene, kafileyi İsfahan'ın bice dene kervansaresinne erz olsun, kafileni vurup kemenne, oturup orda, bu cur elin koyup kulağına, bu cur şeir diyiri. Dedile gidek ora bu neme diyiri? Geldileyo, bu ferraçları görenne bu tacır sözünü ket eyledi. Dedi ağa niye sözün ket eyledin? Didi velle o reçe bilirdim. Dedi haralıyan? Didi Tebrizliyem, Tebriz'den gelmişem. Didi Tebriz'den gelmişey, Tebriz'in özünne, etrafınna danışmend var ki bir tene danışmende cevap vere? Didi bele var. Kimni? Didi bir tene kend var adına diyerle Tikmetaş. Orda bir nefer emele gelip, bir tacirin oğlıdı, çoğta daraydıla ama nadanıdı, dareliğini elinden aldıla. Sora bilmirem neber olup, bizde kalmışız metel. Herkes gider bilesiynen danışır başabilmiri. Dayimelde gözü gözünün üstünnedi. Mesti xumar ilmni. Bunı yazdılayo, adresini, adınıyo yazdılayo, geldiler didiler kurban, didi bele. Didi bice tene Tebriz, bazırğanlarınan bir tene kervansarede, oturmuştu elin koymuştu kulağına, diyirdi, türkü diyirdi. Biz gittik, didik niye dimirey? Didi valla bu reyçe bilirdim, soruştum velayetizde, Tebriz'de, Tebriz ele özünnen elavadı.

Tebriz'in döğrünne bağ biçedi

İçinde eylenen beyo paşadı

Mino sekiz mahal var, dört min kuçedi

Rastası, bazarı yolu Tebriz'in

Çoğ danışmendeler var Tebriz'de, çoğ derde deyen oğlanlar var. Niye? Âşuğları men hemişe berğurd olmuşam. Beynullah her nece, her nece bilen âşuğ olup, bendeye ihtiram eyleyip. Menne ona ihtiram eylemişem. Bice tene tacırın oğlı, benamı Qasım. İnni diyirle Xeste Qasım. Herkes gidiri onıynan söz alıver eyliye, başabilmiri qeyider geliri. İndi biz onin adresini yazmışıko, getirmişik senin hıdmetiye. Bunun bir tene dayımel huzuru varıdı, benamı Sefereli Xan diyerdile. Bir erbabıdı, Şah Abbas'ın dayımel huzurıdı, erz olsun çoğta ilmi varıdı. Didi Sefereli Xan, didi bele. Didi bir tene yaxşı at, amade eyleren, her ne qad xezaneden de xerçlik isteren, götürren yanıycek ki burdan Tebriz'e övdiye, Tebriz'den de iki nefere övliye ta

İsfahan'a. Orda bir nefer sorağ veriple, giderey onıyna danışaray seniylimin çoğtu, sevatin çoğtu, onıynan danışaray gör derde değenni, gör bileenni, gör yaxşı basevattı ya bir eli bey oğuyubo, ağbabayo, bademo bular ders değıl ki. Dedi çeşm. Atı amade eylediyo, hessabı pul göttüyo, özünü çattırdı Tebriz'eyo, Tebriz'den Tikmetaş haradı? Bele hara. Geldi. Kapın çaldı gördü bir cevan, çoğ güzel cevan, xoşgil. Attan indi aşağı görüştüyo, dedi xop, ele kapıda.

Irağ yerden gelen konağ

Bize ne metlebin var

Veteni terk eyliyen konağ

Bize ne metlebin var

Ele kapıdaya.

Yol gelmişey olmıyan xeste

Görürey özin yaxşıyay

Menne bir boyu beste

Her emrin olsa gözüm üste

Bize ne emrin var

Dedi barik Allah sen benim gelmeğime, şeir diyiren. Men İranlı Şah Abbas'ın dayımel huzurem ha. Dedi he.

Bes eğılin çoğtu, özin yaxşı, eğılin çoğtu, özin yaxşı

Ama dünyada çoğ sözle kaldı

Kimler bu dünyada ölmedi kaldı

Görüm bu tariğte ne meğzin var

Men Qasım'em senin derdini billem

Hıdmet eylirem yanınna durram

Her neme diyen sene beli diyerem

Ama benim belimne senin ne menzurun varıdı

Bu gördü xop belinin menzuru yoğtu. Beli demeye, delil olal. Geçtile, ottıla. Geçtile ottılayo, dedi xop, oğlan senin esil adın nemedi? Didi Qasım. Didi burda yazıpla Xeste Qasım. Didi durustu, durustu. Xüdavendi tebarek ve teala diyer bir oğlana olsun nezeri, dünyalar yığılsın üstüne car çekebilmez. Men aj gittim çöle, istedim bir dağ gettim vuram başıma, aşığıtan, kollığtan, yoskılığtan erz olsun eleseng ve kellemi vuram taşayo, özümü beyinden aparam. İndi sen maiyenni elhamdullilah bir büyük şehzen. Erz olsun bu sözü ki didim, diyiren meğzi nemedi? Diyer;

Sağ elinde cam eyler

Xüda şükrü müdâm eyler

Sen izzetin tamam eyle

Her kimsedi konağını

Mehsusan sen bir zengin, muhterem, şeğsey. Öziyinen diyeren men Şah Abbas'in dayımel huzuruyem. Xop buyur eyleş. Geçtiler, eyleştileyo. Didi dostum, didi bele. Didi bu Türkemesel teşaverzinin bir sözü var. Diyer, şerti şoğunna kesek xermende duva eylemiyek. Menne seniynen burda şert danışıram. Bice dene Lezgi Ehmed'nam seran-ı Erebin böyüğü, defterdarı, kol çommağı, menem dimeği, öz mahalini, öz yurdunu, öz elini, tayfasını birağıp gelip, Şah Abbas'a olıp bir ziddi zoval. Diyiri ya bir danışmend getir benimle danışsı ya qızini ver mene ya şahlığı ver mene ya ceng. Didi o esli ki istiri neme istiri? Didi dört zaddı da. Bir danışmend istiri, didi baba men ona çörek vermişem. Menim elimnen o ilmi tapıp. Didiler sen. Di sen çöreği hardan gettin? Didi ha. Dayan diyim çöreği hardan gettim?

Xoş gelmişey eziz kardaşım

Men bir gün bir kesi gördüm

Kaldım nalaç, şükr eyledim Xüday'e

Bir yaşıl libasta bir neççe nefer muhterem ağanı gördüm

Meni didiler vezini bildiler

Mene bir nan-ı nemek verdiler

Oları çoğ muhterem gördüm

Olar gidenne bağtım

Üregim ota yağtım

Peşiman oldum men buları niye bırağtım

Özümne bir peşimanlığ gördüm

Menim adım peğş olup dillerde

Beyan eylirle yerlerde

Men Xeste Qasım'em gül kimin hesretim kalıp güllerde

Çünkü bu dünyanı her yerden oğıram, diyirem bu dünyanı bivefa gördüm

Didi xop, sen o kişinin cevabını verrey, verebilley, dövletten her neme istiyen verrem. Men dövletin emek arasıyam. İğtiyarı menem. Didi baba mene ona çörek vermişem. O iki para men yemişem, iki pare o yiyip. İki pare çöreginen gelip sizi girdaba salıp. Didi baba danışmağ olmrı ki o qad ilmi var ki hiç başa gelmiye. Didi bes, gör menne ne qad ilm var? Bu meğzımne ne qad ilm var? Didi xop, men xurcumna pul getirmişem. O puldan her ne qad keyfin çekiri, bu anayin xercini sen geley ora qeyidey mümkinni beş ay çeke, mümkinni üç ay çeke, mümkinni iki ay çeke, mümkinni bir yıl çeke. Bu puldan götü, bu anayin xercini elava ne kem. Bu da pul, bir tene at, her cur var, bu döğrüverden buradan tapgınan. Bir tane at ki piyade de gitmiyek. Bahem atınan gidek. Pul aldıyo, nenesini gördüyo, dedi nenecan, dedi bele. Didi benim adı sanım gidip, çığıp İsfahan'a ona ki men çörek vermişem, gidip bir tene sultan-ı memleket İran başı Şah Abbas-ı kebir, gidip ona erz olsun zeval olup. Men giderem onı didervun eylerem burda pul senin xerçiliğın gör ne qad xercin oldı yiginen, men üç dört

neferinen bu kedleri dolanım. Bir tene at alım, bu da bir neferidi dayımel huzur şahtı gelip. İnni gelip başarmasam da men buna yoğ diyebilmem. Bir tane at taptıla gettile, ele yaxçıya bunin munasip, yol gide, keşeng erz olsun libasını giydi, ama donna libas yoğıdı ki. Mesele bu köyneğini çığattı, obırleri giydi. Olarda ele köyneğidile. Nenesine didi nene, didi bele. Didi senin heqqin çoğtu benim boynumna. Menim hemi varlığıma dözdin hemi yoskıllığıma dözdin. İndi elhamdullillah Xüdavend bir yere çattırıp ki hekmen şah benim dünya malınnan biniyaz eyler. Men giderem onı hessabı mehkum eylerem. Xop balam, xoş geldin gözüm üste. Ama da mene ayrı sözin yoğ. Didi;

Erzimi eylerem bağışla nene

Men gitmeli oldum

Helal eyle sen o nan-ı nemegi ki mene vermişen

Anacan mene gitmeli oldum

Sen anacan bilginen meni

Evvelinnen ta inniye görgünen meni

Hellalığınan yola sal meni

Anacan mene gitmeli oldum

Bilmirem kimseni görüp bileceğem

Ölüp ya kalaceğem

Kısmet olup ya geleceğem

Gelmedim yola sal meni

Çünkü emek vermişey övladıyam

Men Xeste Qasım'am sözin imdadıyam

Her bir yolın beledqarıyam

O ilmi ki oğumuşam, o ilme xatır men gitmeli oldum

Anası kolın saldı boynunayo, görüştüleyo, didi balam Allah işini rast getirsin. Ve menzil ve menzil. Bu evvel Xeste Qasım'ın evvel sergüzeştedi ki evvelinnen diyirem biline bu nağıl evveli ne curumuş bu Xeste Qasım ille ders okınmaz ki. Xüdaverdisi oldı ders. Lezgi Ehmed'de bir nefer dinnen xarıç idi. Ama çünkü dedi Eşşehedü enla ilahı illalah o çöreg onı ilm sahip eylemiş. Velle onı dimiyeydi. Ele bu atlı kimin çörek yerdı. Hiç zad halıs olmadı. Ama dedi Eşşehedü enla ilahı illalah Xüdavendi âlem o imamların çöregiynen onı sahib-ı ilm derya kimin sahib-ı ilm eyledi. Bu qeziyeyi Xeste Qasım'ın evveliydi. Menzil ve menzil geldiler İsfahan'ın yağnılığına çatanna, İsfahan'ın yanına inni elan kendi. Erz olsun Memmedebad diyerle. Elan olup bir tene böyük misli bu Bahar kimim, Lalin kimin, Kabutrahan kimin. Olup bir malı şer. Seslendi Qasımcan, didi he. Didi buranın hukumatı ki bu kentte böyükdü, kedhüdası benimle dostı. Erz olsun biz bu reyşe geldik, hiç mağıl yer olmadı, biz bir istirahatlığ eyliyek. Da o veğt kalamaya İsfahan'a çatak. Gidek bir gün ona konağ olak, hemi bir yaxşı istirahatlığ eyliyek hemi de görek benim nice dostum nar. Geldile, onin kapısını aldılayo, kedim resmide, elanda resminni muntada giran olup, inni olmurı. Kedim bir tene yaxşı dost gelderdi, dost onin xatirine bir tene dövar öldürerdi, onin eyağı asta. Bular dervazesin çaldıyo, bular dervazeden çığenne, dedi attan enmeyin, enmeyim. Serbileyin gitsin iki tene dövar getirsinle. İki tane dövar gettile, başın kestileyo, geştile içeri. Gördüle beh ele kıyamet şuluğ, sazo, nevazo, meğluğ hiç başa gelmiye. Ketxüda ne xeberdi? Didi yaxşında, veğtinde gelmişey. Sefereli Xan oğlumın toyudu, buyrun meclise. Geştile meclise, xop o zaman toyların hemi geleydi, saz, döhül ola hemi âşığ ola. Ama inni ele org olayo vesselam. Âşığ burı kinar, saz, döhül tunan bura kinar. Hamısı bunun kenarı oldu. Elan Hemedan'da neççe tane sazende var, elan giderle kargarlığa. Niye? Xelg istemiri ki. Ama kadim kişi on hefte, beş hefte, dörd hefte sebr eylerdi da sazende tapa. Gördüle sazende çalırıyo, konağ otırip, otağ neççe tene. Bir tene âşuğ, benamı Âşığ Kerem o zamanla başı belli, çoğ muhim erz olsun sohbet eyliri. Bu Sefereli Xan'ı xelg tanırdı. Yuğarıda yer aştıla Sefereli Xan buyur orda eyleş. Bir ne Xeste Qasım'da durdı kapıda. Didile yoldaşını, bele. Didi o

da gelsin seni yarıya. Didi ğeyir. O bir eğilli edamını. O gelmez burda otıra. Geçen ele bu kapı kabağınna burdan ğeşti bu kapı kabağınna yer eyledileyo, orda ottı. Ama xop libası o zeman derde deyen değıldi da. Ama toyudu xelg, toya gidenne her cur özünne de yoğ, özünne borc eyliri diyiri men toya xar gitmiyim. Helal inni. İnni ki da başa gelmiri. Kişi eğer govur borcuna gitmeli olmalı, bice dest puti şelver övünne amadedi. Toya gidenne giyiri yanı kedim erbablardan teki diyerle bu erbabtı puti şelvarı giyip. Bu âşuğ didi o yannano bölelediler erz olsun bunun için doğran yığmağ. Evvel sinin gettile koydula Sefereli Xan'ın kaşarına, Sefereli Xan bir pul koydu bu siniye, bu sini dolannıyo geldiyo bu kapı kabağınna çattı bu Xeste Qasım'a. O zeman mesela âşuğın pulı üz altın bir şaha bir gıranıdı. Çoğ veren bir gıran vererdi. Men toy çalmışam on iki yüz tümen pulım olup, deyiple Heyder bu memleketi çaptı. On iki yüz tümen. Bu Xeste Qasım eli gitti cibine o zeman erz olsun beş gıran Sefereli Xan vermişti da, koydu siniye. Bu âşığ didi çoğ puldara, didi nece? Didi o büyükler, büyükler, xanlar, erbablar tamam onşa bir gıran, üz altın veriple mene, sen kimen ki beş gıran verirey mene? Men sene bir keşeng duran eyağ üste sene bir şeir diyirem. Keşeng şeir diyerem. Didi ağızi ağırmasın. Bu durduyo, dedi ağayan, didi bele. Didi bu aşağıda otıran konağ mene bir külliyeı enam verdi. Heqqi var men meğsusana buna bir şeir diyem. Didi;

Uzağ yerin konağıyan

Konağım xoş gelmişey

Kimin sorağıyay

Konağ xoş gelmişey

Daniş görüm dilleriynen

Xeber ver illeriynen

Geçmiş gülleriynen

Konağ xoş gelmişey

Konağ men seni terif eylerem
Xelg içinde büyük eylerem
Her yere gidem yâda sallam terifin eylerem
Gözüm üstüne xoş gelmişey

Men bu memlekette bu meclislerin sözüyem
Dastanların özüyem
Kanı mekânın sözüyem
Senne kanı mekâna xoş gelmişey

Didi âşığ, didi bele. Didi kanı mekanay, bele. Didi xop. Gelip otray benim yanımna bura, çöğürün sen çalay men şeirini diyem. Didi âşığcan özün subik eyleme. Menim yanımna nefekkeş yoğtu. Xelgte didi. Meye bağtıla libası derde değmeyeno, özü de otırip aşağıda kapı üstünne, eyakkabılar üste. Didiler âşığ, konağcan sen bu ağeyi Sefereli Xan'la gelmişey ele seniye ihtiramın çoğtu. Özini sabık eyleme, özini sabık eyleme. Bu âşığ teki âşığ mahal-i İsfahan'na yoğtu. Her yerde Türk var, İsfahan'na toyları var, bu gider. Etrafta da ege Türk var, ayrı yerlere, uzağ yerlere bu gider. Sefereli Xan didi işiz olmasın. Menim yoldaşımını. Onnan işiz olmasın. Serbileyin. Âşığ çal. Diyiri ağeyi Sefereli Xan diyiri çal. Didi;

Men uzağ yerlerden bir metleb aldım
Âşığ metleb veren kimni dünyada
Dergâh-ı ummane gerg oldum
Dergâh-ı ummane gerg oldum
Menim gerg olunmağım ne curdu bu dünyada

Dünya birdi, kim geldi dünyanı gördü
Dünyada neme bildi
Ege senne bilmişey

Digörüm neme görmüşün bu dünyada

İmamo, peygambero, beşer bir değıl

Oların ihtiramı var, bihtiram değıl

Oların gelmeğı bihikmet değıl

Hikmeti neber bildin bu dünyada

Men Xeste Qasım'em özüm billem

Senin sözüye güllem

Âşığ sen gidey yerlere menne giderem, görrem

Ama mehebbet dünyada neberdi dünyanı görmüşem

Bunu diyenne âşığ ele bu cur dengece kaldı. Konağlar didi xop, âşığ neme xeber aldın? Didi valla bular xeber aldı, hiç birini men ne açabillem ne diyebillem. Baba aferin. Geldi çögür koydu, kabağınayo, didi al. Men bu tariğten âşığlığ terkeyledim. Men diyerdim dünyada benim meydanıma çığan yoğtu, da men âşığlığ eyleyebilmem. Dedi baba men âşığ değılem. Gel çögürün götür, get. Meğluğ dedi ağaye Sefereli Xan bu seniynen gelip, bu kimni bu? Didi valla menne sizin kimin, ele bunu görmüşem. Şah Abbas'in bir müşkili var, bunu gidip Tebriz'den kinar bidihqede benamı Tikmetaş ordan davet eylemişem, apararam şah huzurına. Dedile xop, erz olsun bu maiyenni bu da eyle âşığtı. Didi âşığtı, ama sazı yoğtu. Didi bes, ne cur âşığtı? Bu yana didi baba beş tene söz öğrenip da, bu beş tene diyenne Xeste Qasım'ı ter bastı. Narahat oldu ki men bir bile ilmime eyledile beş tene. Didi kardaş, didi bele. Didi ya gel burda otur ya kulağ ver.

Eziz kardaşım gel bir sohbet eliyek

Beşi beş dime, ellile menne gellem

İkimiz seniynen sözümüzü bir eyliyek

Ellini yüz eyle, menne seniyne gelirem

Evvel diginen bismillah on yeddinin bilginen

Veğtinne kilginen

Elli ver mesayini yirine getirginen

Ege elli beşte diyen men oraynan gelirem

Eh, övin xerap olmasin. Sözler nemedi sen diyiren? Didi;

Çağırram ağamı on iki imam

Bikesler dadına çatar tamam

Yüz yirmi dörd min peygamber tamam

Olarin adı sanınnan ilminnen Xüda istese men bir qedri gelirem

Ama da indi vetenimden iraçam

Gelmişem gurbete sorağam

Adım Xeste Qasım hidmetizde konağam

Hamızcek men ilmnen gelirem

Dediler ey dad-ı bidad bu bir bile konağı diyiri, hamıyızı ilmicek men ilm bilirem. Bu ne cur işti, bu ne cur emeldi? Ağaye Sefereli Xan gene sen biley, velle menne bilmirem. Durdılayo, neharlarını yedile. Gece seher oldıyo, seher geldile İsfahan'a. Didi oğlan, didi bele. Didi ele bu Xeste Qasım'dadı. Eğer veğt oldı, söz çatar ora. Erz olsun diyiri;

Her kuş dünyada alıcı olmaz

Her menem diyen vurucu olmaz

Özge surfasıynan dost tutmak olmaz

Herkes öz övünne otırıp men dimek gerek

Çoğ büyük sözdü. Sen ordan bura, her gece biz menzil istedik, kaldık. Hemişe men geştim dipte oturdım, sen geştin eyağte ottin. Mennen geşmedin yuğarı. Mene ihtiram eyledin. İnni bura İsfahan'nı benim öz övümnü. İnni

burda senin o yaxşılığın, insaniyetliğin, edebiyatın inni men gerek evez eyliyem. Sen otur bu şehrin kırağınna, men gidim Şah Abbas'a diyim onu getirirem ama muhim adamnı. Bir neççe nefer, ferrac, qulam, nöker, derecedâr salım yanıycek. Gelim seni istikbal eyliyek, sela selavatınan seni İsfahan'a bâr eyliyek. Heq bilsin sen bir böyük adamay. Didi geyra, ağaye Sefereli Xan diyerey ottırram ama veli men salı selavato bu cur nemeyleyem, bu libasınan, vezinen. Didi yoğ, otur. Geldi gördü, Şah Abbas'ın konağı var, celesesi var. Veziri, vuzera, vukera, umara, leşkeri, kişveri otırırlar, celese eylirle. Biz bu Lezgi Ehmed'i ceng eyliyek, bular yirmi neferidi. Temam bula kelem eliyek, tükek yere. Bu nekaredi ki sene gele diye yedi livacı xereci. Dedi Sefereli Xan kurbanin ollam, tezo konağım var. Meclise yetişinen. Bugün çoğ benim konağım var. Hey gelirle orda meşgul oldıyo, Xeste Qasım yâddan çığıtı. Bu da ottı o günün kabağınna kedim bu kedlere şerlere piyade gelerdile da bu meğluğ geldi gitti, xeridin eyledi. Aşkım oldı, qeyitti gördü bu adam ele böle bir tene at desteciloğu kolındayo ele orda ki otırıp, otırıp. Didile bu adam görek divanadı. Biz gidenne burda otırmıştı, gelenne burda otırıp. Gelin görek bu biçare neme olup. Bu râhgüzar beş, on nefer hereketten gelmişti, gidirdile, yiğildi Xeste Qasım'ın döğrüne ki kardaş nem olup bileye? Didi hiç zad değıl. Didi neme kersin var? Didi hiç zad. Feqet bir biley bilmeyey acluğum var. Didile bir çörek, xurma, möüz, kişmiş, şanı erz olsun bulardan almişik. Sen ele konağay, tanımırık. Yiyi ta doyncek. Bu yidiyo, dedi valla benim bir zadım yoğ size talaf eyliyem. Ama icaze verey bice beş diyem bileyin için. Dimek başarıray, didi he, ağzı ağrımasın. Bizde ele dariğırdik. İndi diyiri;

Ey ağalar geli terif eyliyim

Men bivefanı muntazir olmuşam

Elimne yoğ iğtiyar, nahveledem

Ama bir beledkârin muntaziri olmuşam

Bilmirem buna neler olup

Menim bu gün kabağınna nazenen rengim solıp

Vede verip, vede xelaf olup

Vede xelefin intizarı olmuşam

Ayrı düşmüşam vetenimnen, elimnen

Bulbul kimin ta okumam gülümnen

Bu nazenin beden heyifti gider elimnen

Men bilmiyenin münteziri olmuşam

Didi haralıyen? Diyerey senin dilin, bizim dilimize oşkamırı. Bir cur
Türkey. Hiç Türkünü de senden halımız olmırı. Meye sen hara uşağıyen?
Didi valla;

Derin derin dergâhlara dolmuşam

Şîrîn canı bu sövdaya salmışam

Bir tacir beççeyem adım Xeste Qasım

Burda evare kalmışam bu nahveletin müntaziri olmuşam

Didi adi nemeydi onin? Didi Sefereli Xan. Didi baba o şah hüzüruynedi.
Onin elli cur giriftarlığı var. Gün batırı du gida. Bu durdıyo, atı mindiyo,
çattı şehrin kırağınna. Gördü bice xummare yeri, neççe tene dövleti çadır
çekiple nemelifya kimin çadır geçip birbirine. Çadırin kabağınna teblo
yazıpla, herkes âşığ olmya, şair olmya, söz bilen olmya bu çadır içinne
memnu. Obır eylemez. Didi xop, men dürüstü çögürüm yoğ. Ama söz
bilirem da. Atı bağladı çadırın kapısınayo, geşti içeri. Nigahban dedi ağa,
dedi bele. Didi gelme, orda meye sevatın yoğ. Didi niye? Didi yazıpla şair
olmya, âşığ olmya, şeir biley olmyay bura obır memnu. Gelme men
mesuliyetliğim var ağı. Didi hanı men erz olsun sene bir zad dimirem, bir
zad sennen istemirem gelen görem bu sendeli bir bile düzülüp, bu çadırlar
birbirlerine nemelifya kimin geçip birbirlerine o veğt bu sendeliler iki reken
düzülüp. Bir reken bu yana düzülüp gidi bileye, özü bileyedi. Bir reken o
yana düzülüp gidip, özü bileyedi. Didi bir tene şair gelip İsfahan'a benanı

Lezgi Ehmed, seran-ı Erep. Şah Abbas'tan herif isteyip. Herif gelenne otırır orda teblo yazıpla erz olsun cemaat-i Müselman, bu yanna yazıpla cemaat-i Erep. Bir ötte bu Erep terefinen onı isteyen dost olup onun yanna otırır orda özü bileyedı. Bir ötte orda Müselmanlar otırır üzleri bileyedı. Dedi bu tebil nemedı? Bu miz üste. Dedi her vağt âşığ geldi, şair geldi dövlet icaze verdi, name gönderer, men bu tebili döğërem, o dağın döşün görürey, o ağaçlığö seyrenğâhlı şah'in orda bir tene bağı var. Lezgi Ehmed gidip o bağı ele geleyibo, ordan bu tebilin sesin eşiderle gelirle bu herifinen danışarla. Didi indi bir dostluğ eylerey. Didi neme? Dedi bir beş tane ağaç vuray bu tebile. Dedi rehmetli oğlu deli olmuşay, böyle eyliye övüm yiğildi. Niye? Bicehet, men bicehet niye tebil çalım? Dedi bicehet değıl, bicehet değıl. Ceheti var. Korğma, korğma elin dağılmasın. Men inşallah seni de biçöreke çattıram. Didi yoğ, diyirle şorba pilavdan yeğ olur, diyer eşid inanma. Sen özüye nemeylemişey, mene nem eyliyen? Bu geşti o yana ki kadem vura Xeste Qasım ağaçları göttü, o ki gücü varıdı bu tebili böyle dövdu, böyle dövdu ki sesi dünyanı göttü başına. Lezgi Ehmed dedi bu aşkam çağınna herif gelmez, âşığ gelmez bu nighbân ya bize muzahım olup ya dövlete muzahım olup. Biriz durin eyağ üste atıyize minin. Gedin ora, görün bu tebili nemeye çaldı? Bir tene varlı uşağı gelmişti, bundan söz örgene. Hemişe keşeng libas giyerdi, kilic kalğan bağılardı, çekme giyerdi, keşeng atı vardı, gelmemişti âşığığ eyliye, gelmişti eleseng bu Lezgi Ehmed'ten Türk uşağuydu, söz örgene. Didi kurban men gidim, bele git. Geldiyo, seslendi ki ağayan neme istedin çaldın? Dedi baba men çaldım meye. Didi niye? Bu ziddi zöval, dedi xop ağa, didi bele. Didi eye memer buğur bisuzan ama merdum hezara nekun. İnsan eyer merdum hezare olmya gitmez mey içe, memer otliya. Niye muzahım oldin? Didi valla menden tezkire yoğ. Didi bir beş tane söz var benim üreğimne, olar gahtan mana eziyet eyliyi, menne bir zad eyliyebilirem, gördüm bu tebliğa gücüm çatır. Bir beş tane ağaç vurdum bu tebile da hirsim aram oldı. Didi söz, bele. Didi neme sözü? Didi budu ki âşığılar diyer, şairler diyer. Didi men ele şairem. O veğt bir nefer ustadım var ki dergâh-ı umman. Dedi dostum, didi bele. Didi her neme diyeren özüynen de. Didi nece? Didi dergâh-ı ummanı o kalsın kırığta. Her neme diyeren özünnen de. Dedi xop, meye sen söz bileneş. Didi yoğ baba, men bice beş

kelime, bice beş kelime, bice beş tane söz da ondan o yana hiç. Didi xop, beş tane söz ki insan için olmaz bir umud yolu. Men dünyacek üstattan söz örgermişem. Dedi xop, o beş tane söz nemedi? Dedi valla evveli budu ki diyem bileye;

Evveli sen geldin meydana

Eger gelebilley diyinen bismillah

İftihar eyleme o adı sane ki varlı uşağıyen

Bu dünyada fanıdı bilginen bismillah

Eger başarabilley yeddi yerden, dokkız köyden

Oğumuşay elif ile be'den

Hezreti Resul sellelahü aleyhi ve alihi sellem mihraca giden yerden

Eger başarabilley beş kelime de bir bismillah

Ağa dedi valla men bunu örgermemişem. Bunu sen kimden örgermişey? Didi menne bir insannan şeğs-i muhteremnen. Didi;

Kimler bu dünyanı bildi

Kimler bu dünyanı güldü, bağı dünyaye güldü

Ecel ona herem oldı

Ölmedi kaldı, eger bilirey diyinen bismillah

Ecep, baba hamı gelip dünyada ölüp. Bes nece o ölmedi kaldı. Bu kimidi, hansı tariğtedi, ne cur idi? Dedi xop, ism-i şerifin bağışla men gidim. Didi;

Men Xeste Qasım'em özüm billem

Ustayinen cevabını hemi örgermişem hemi görrem hemi billem

Eger meni huzura istiyen men gellem

Eger senne benim huzurıma gelebilsen diyinen bismillah

Didi valla men buları hiç bilmirem. Bes gidim, o üstama diyim, üstam gelsi, buları disin. Diyebil. Bu atı qeyterdiyo, geldi didi hercan iğtiramın çoğtu

menim yanımna. Hemi şairey hemi serân-ı Ereb'in büyüyey. Ama diyerle her âşığın beş gün dövrani var. Seniye beş günün bugün altı gün olup. O beş gün tükenip. Eşhedin di. Nice? Dedi bice nefer gelip, heykeline bağıray üş gırana değmez. Emma bir sözler mennen xeber aldı, men hiç, ele gej oldım eslan. Ele gej oldım. Diyirem bir kere ele öz abrımızınan durak yiğıştirego, hiç kes bilmesin. Çığak gidek velayetimizeyo, herkes öz işine meşgul olsun. Lezgi Ehmed riyasetteleb, serân-ı Ereb'in böyüğü. Bu bele hirse geldi, koymadı atin yeherin koyarla üstine. Atıldı atin üstüneyo, çifti kamçıynen çattı meydana. Gördü bir kes yoğtu. Bice nigahbandıyo, bir nefer de otırip bir sendelinin üstüne. Didi nigahban, bele. Didi benim şagırdımdan kim söz xeber alıp? Didi kurban bu ya, bu ya, bu ya. Hemi benim övüm yiğip, dedem çığıp neççe ildi hıdmet eyler, biveğt tebil çatmıyıp, mümküni dövlet ihrac eyliye hemi senin şagirdine muzahım olup. Didi oğlan nemeçin benim şagırdıme muzahım oldin? Gel yağına görüm. Geldi yağına amma xop, ordaki çörek verdi bilesine, bir söz didi bilesine o men ğeramuş eyledim. Yâdımda olmadı diye. Didi bu çöregi verirem ağacını vurmıyan başıma. Di meye çörek veren, ağaç veren değıl, bele. Bazı çöregın neticesi bu cur ola. Adamin çöregın yer, evvle ağacı ele o vurar. Men bu çöregi veririm, bu çöregten değıl. Çünkü eşed didin, bu çöregi verdim sene. Gelenne yağına ki Xeste Qasım bice tene erz olsun dayanmıştı, Lezgi Ehmed bice tene eleseng şellağ bunın başınan çığtı. Didi dostum, didi bele. Didi çöregi verenne didim bileye. Didim bu çöregi verirem ama munin ağacın benim başıma vurmıyay, vurdin. Bes bilede men beş tene söz bilerdim. Beş tene de yâdıma düştü. Didi benim yanımna. Didi bele. Bilmiren men kimem? Didi bele. Say hemi bilirem hemi bu mekame çattıran evvel Xüda, dovım men seni çattırmışam, sevum nemeknaşinasen. İnni seni de tanıdım. Menim yanımna şeir diyen. Digörüm. Didi;

Ey ağalar bu derd meni öldürü

Yaxşılığ eyliyen bilen olmaya

Zehmet çekey bivefanin yolınna

Seniy o zehmetin bilen olmaya

Barik Allah sen mene neme yaxşılığ eylemişey. Didi xop, yaxşılığ bir curdu ki, diyer;

Her acı olmaz verey bir çörek

Tikenı bilmiyen bir dağı bilmez

Bele.

Zehmet çekey bivefanin yolınna

Seniy o zehmetin bilen olmaya

Varlıyla yoğlı burda bilinmez

Kıyamet günü heq yolınna görünmez

Yaxşılığ dünyada etmez

Her ne qad yaxşılığ eyliyen bazı adam ele azınna çoğunna bilmez.

Korğıram günahkârı gören olmaz

Mugessirdi, günahkârdı gören olmıya. Bele.

Varıy olsa gelip, yiyip, içerle

Yoğuy ola meclislerden seçerle

Koğum, kardaş etrafıyna göçerle

Korğıram yâda salan olmıya

Barik Allah, barik Allah. Bağışla men sene bir kemçi vurdu. Men bir senin teki adam ağıtarram ki mene şağırd ola men ona söz örgedem. He. Erz olsunamı hıdmetine ism-i şerifin? Dedi;

Men Qasım'em gelmişem amana

Emma nemeknaşinasidi elif kettim dönderdin kemana

Men senin teskirin bağışlaram o Şah-ı Merdan'a

Korğam dar bileye rahı nijat olmaya

Di inan bileye. Korğuram da sene rahı nijat olmaya eslan. Dedi oğlan gel ol mana şağırd. Günne de iki ğıran verrem bileye. Mennen söz örgen, git bir

tene yaxşı muteber âşîğ ol. Meclislerden pul çığat. Didi ism-i şerifin meye Lezgi Ehmed değıl? Bele. Meye serân-ı Ereb'in böyüğü değıley? Bele. Didi inanmıram, inanmıram, inanmıram. Dedi nece? Didi men sene bel bağlamam. Sen kimey? Didi du dumanin dağılmayı. Bir biley men kimem? Serân-ı Ereb'in böyüğü. Dünyadan bac almışam, özün gelley eyağım öperey. Dedi men, dedi he. Didi bir şiirde düştü yâdıma. Didi nemedi? Didi;

Siğil bir kerime ki Kerem kanıdı
Muğanetten berde bir kömek olmaz
Dil dediğın cesedin pesimanıdı
Özünü bilmiyene nesihet vermek olmaz

Yaman adamı dindirrey koğar
Üzüne bağanna kabağanı yığer
Çöregın yimemiş başına kağar
Hamı surfalerden nan yimek olmaz

Didi barik Allah, bu sözleri kim örgedip sene? Didi o örgedip ki sen örgendin. Didi sen haça mana söz örgettin, harda? Kimey sen?

Malın olsa gelip, yiyip, içerle
Yoğın olsa meclislerden seçerle
Koğım, kardaş etrafınna göçerle
Korğıram yâda salan olrıya

Didi ism-i şerifin başışla görüm? Adini şayet men işitmiş olam. He. Didi;

Men Xeste Qasım'em özüm öz sözüme bilmişem
Mövlamnan men bir teberrik almışam
Baş götürüp İsfahan'a gelmişem
Korğıram İsfahan'na da qedrim bilen olrıya

He, qedrim bilen olrıya.

Men dünyanı eylerem yâd

Ağamdan isterem imdâd

Ey perverdigarı kerim bazı adam nalaçtı verginen bir zâd

Eger versen nakas kapısınna boynı geç olmaz

Didi herkesten örgermişey, bu şair çoğ mohım şairimiş. Heyif olsun az örgermişey. Üş tene, üş tene beş örgermişey, bir tene şagırdıme vermişey, iki tene de. İndi mene şagırd olmuray? Didi hekmen buları her yerde otırmışay dimişey, diyiple mege sen diyeney, bileney. Yollıpla seni getire seni meniynen meydanda herif olay, bedbağt ollay, biçare ollay. Eşedin di, ölüm yağınını bileye. Didi xop, tevekkül Xüda'ya. Bu nigahban dedi babacan git menzil tap, gün battı. Git menzil tap, git yer tap. Bunu ki gördin, buna ihtiram eyle. Bu benim bura geleni benim şamımı getirirdi bura. Eger sen buna ihtiram eyliyeydin, sene de erz olsun şam getirirdi. Dedi koy, sene de bir kelime diyim. Didi nemedi? Didi sen burda nigahbanay, hovgın çatırı bir zad değıl, emma Xüda'ye iğtibar eyliyen Xüdaverdisi bir ayrı sohbeti. Xüdaverdisi bir ayrı sohbeti, heyif olsun naşiyey, heyif olsun kemi itikatey. Erz olsunamı hıdmetine;

Bice şama vermeginen nahâq fetvanı

Sen meye görmüren bu fanı dünyanı

Bir veğt kuracekle, kıyamette edl-i edalet divanı

Olur mehşer gününe gelen olmıya

Rehmetli oğlu. Xulam ne qad metel Xüda'ya. Bu kimni bugün rast gelip mene? Xudafız eylediyo, didi o at'ta senin. Men onı hara aparım, atta senin. Çığıtıyo bunnan, onna xeber aldı, Şah Abbas övü haradı? Didile övü dime ya. Dedi bes neme diyim? Diyinne tâhlâr Şah Abbas haradı? Övü dime. Di bura gidenne bice meydan var, meydanna büyük hovız var. O yanna bir tene mescit var, benamı mescid-i Hacluftullah. Biz illerimiz Tehran'na Humeyni şerde, toydaydık, gittik, dört yüzo, kırğ sekkiz ilidi, o meclise Hac Lutfullah salmıştı. Yeridi eyağ üste bir ses varıdı, herkes gelip o sesi baş tapmıyıp, bu ses hardan çığırı? O qedir danişmend gelip, yazıpla da orda men bir bile

dersim var, ilmim var, hilmim var ama men bu, bu sestem baş çığarmadım. Beke heftat, heştat, neved özünnen bilen harişten, İran'nan hamı yerden gelip o sesi bilmiri, o meçidde hardan geliri? Hey olardan meğluğ geldi geşti, dedi bu telar kimiyni? Dedile Şah Abbas'ıynı. İştmemişey? Dedi yoğ, gelmemişem. Dedi kapısı hardandı? Dedi yeddi tane dervazesi var. Gör her biri açığı ger içeri. Geldi, gördü heç biri açığ değil, bice denesi açığı. O bir tenede niye açığı? Şah'ın kızı gidecekti bazara telal almağa, dimişti kapıların birisi açığ olsun, men serraflara dimişem, bu gece dükaneleri bağlamayala gidim alate ziyete tela alam. O bir kapı açığıdı. Nigahbannı getmişidi, orda otağı vardı, orda şam yiyirdi. Geşti kapıdan ki geldi bunun otağınan ağa hara gidiren, hara gidirin ağa? Kimey sen? Ki meye qedeğedi, didi bele qedeğedi. Bura şah derganesidi. Sen bicaze hara gidiren? Qeyitti. Didi biicaze değılem ha. Didi nemedi? Çünkü Sefereli Xan, Şah Abbas'ın hükmünü yazmıştı Xeste Qasım, bu Sefereli Xan geliri gelginen bunin cibineyni. Çığattıyo. Kağaza bağıtıyo, bu oğlana bağıtı Xüdaye Şah Abbas bunı nemeyliye? Dedi bağışla, bağışla elan qizi gelecek gidecek bazara. Onıyna bice tene qizi var. Eger diye katı qeredi, onin kelbini sindirmez. Diyer qeredi. Eger o qiz didi, beferman, get, şah'ın huzurına. Eger dedi neferman qeyit dala. Farsi billey? Dedi yoğ. Heç Farsi bilmirem, men Türkem. Didi o qiz Farsti. Ama dilmacı var. Hâl eyler. Bir veğt gördü bele, ferş saldılar, gül düzdüler, bir tane cuvanezen mah-ı munavver, hurşud-ı xaver Yusuf-ı kenhendeden meğbuter yevaş yevaş qedem ferrac, kulam, noker, pişidmet, keniz, külfet döğrüynen bu qiz geliri. Gelenne nigahban salam verdi, erz eyledi xanım sağıolsun inşallah. Dedeyin bice dene konağı var, hükmüde koltuğunnadı, cibinnedi. Ve istiri gide hüzüre, o da bu dalda durup. Ama men selah bilmirem, bu o libasınano, o cür mesele gide ağayın hüzürüne. İnni sennen kesfi teklif eylirem, bu oğlanı men çağırram geli, ege selah bildin, gitsin. Selah bilmedin qeyitsin. Dedi gelsi, görüm. Xeste Qasım'ı çağırdıyo, didi gel. Geldi. Didi xanım buduya. Didi oğlan dedem nemeye seni istiyip? O dilmaca didi diyinen dedem, seni nemeye istiyip? Didi qılbe-i âlem Şah Abbas-ı kebir seni nemeye istiyip, nemeyle, nemeylerebiley? Didi istiyip da. Da ağey neme beledey? Didi gahgudaro şeir billem. Şeir diyerem. Seslendi ağa xanım deyir men şeir midanem,

şairem. Şeir begem. Dedi yoğ. Türkler diyerle karın doyurdunan âşı göz tanır. Sali ki nikus ez baharı sipeydaş. Gecenin kelengülüğü evvel aşkamnan böyleni. Senden şair olmaz. Dilmacta diyiri, senden şair olmaz. Dedi bilirem, bilirem. Bu yoskılığ bir bedbeğliği, bir bedbeğliği, bir nakesti, her yerde adamı bednam eyler. Diyinen dayansı, men derdimnen, rûzigarımmen, ömrümmen, zindeganlığımnan men buna bir beş diyim. Ferraç hâl eyledi xanım, diyiri dayansı men bir şeir diyim. Eyer xoşı da geldi, dalanne diyerem. Xoşı gelmedi ki dedi xop, dayanek. Ama hâl eyle digörüm neme diyiri? Dedi;

Get benim gözüme günnen ey yaman yoskılığ

Âlemi benimle bed eylemişey

Ayrırmışay koğumu, kardaşo, eli, tayfadan

Bu beş gün ömrüde zayil eylemişey

Bunu diyenne, bu qize hâl eyledi, didi ferraç bu çoğ keşeng söz didi. Çoğ keşeng söz didi. diyerey bu iki kelime billey ya gene biley? Didi oğlan ele bu iki kelime billey ya dalınna billey? Didi dalınna billem. Didi xop, bes bir zehmet dalını da diyinen. Qiz dedi bes men bir heççe teşneliğ taptım. Gidin benim için bir qedir su getirin. Bunin sözünü ağıreççe kulağ vereg, görek bu neme diyenne? Gettiler qizil sinide, qizil camda su gettile. Didi xop, inni şiiirin bagiyesi. Didi;

Birinne vermişey qizilden camı

Biri tapmırı bir gece şamı

Biri olup yeryüzünün sultanı

Birini subhaneye leng eylemişey

İki ğıran tapmırı, vere erz olsun paraçek. Bu qize hâl eyledi, dedi ey dedey, nenedey, ferrac. Bu adamna çoğ söz var. Lezgi Ehmed Xan bir tene parçey-ı zengini giran paha verip serrab bilesine leli cevahrat dalay biqıymet tike. Menim adımlı leli cevahratınan yazıp. Onı gönderip mene, men onı pesend eyliyem gidem ona. Get onı getir, gidek buna. Qizlar geldileyo, qizil sinide bu destmalı üstünne serpuş gettile beferman. Seslendi oğlan beferman, bu

nemedi? Didi bu şahzade sene caize verir. Dedi mene. Dedi neme caizesidi? Dedi aç bağ da. Serpuşu kozadıyo, göttüyo, aştı. Gördü bu tamam lireyo, eşrefiyo, o kıymetli kıymetlilerden bu qızın adını yazıp Meğbube Xanım'ın adını yazıp, bu destmala. Öz adın bunin eyağınna yazıp. Ketlediyo, teğdim eyledi. Dedi dilmaca diginen xanım, bu benim layığım değil. Menim layığım bu köhne libastı. Didi du dumanın dağılsın, iğmal gelip kapın çalırı, bes niye hâl olmıray? Bu desmalin dünyacek kıymetidi, sene bağışlırı. Didi ğeyra, bu desmalı men mesele koyam cibime bir yerde eger bir nefer göre mene qeyter diyer yüz tümeno desmalı xerçliyicek altın vereydin bir dest libası giyerdin. Men xicalet çekerim. Didi xop, sözün beqiyesi var. Didi bele. Didi erz olsun;

Biri kocalıp, biri cevan

Biri üstatdı, biri nadan

İlahı birine vermişey bir bağı rizvan

Birini getirip aşağıda tutumuşay orda da yerin dar eylemişen

Bu qızı hâl eyledi, dedi beh. Ecep bunin sözü sözünnen bihterdi. Didi diginen da sözün var. Da bir kelimedede var. Didi o bir kelimeni de di, adinide de? Didi;

Sen xaliğey, men sene bende

Emma gel Xeste Qasım'ı eyleme şermende

İlahı her iş görey adilo edaletti sende

Biedalet işin yoğ, her ne eylemişey sen eylemişey

Bu qızın bir xoşı geldiyo, seslendi oğlan, men giriftar oldum sene, şiirleriye. Xaişmendem bu naqabil hediye bizden qebul eyle. Aldiyo, dedi xanım, verdin mene, dedi bele. Dedi ah, menne verdim sene. Yadigerlik, aparay sağlayay. Eger benim ruzigarım, ruzigar oldu. Bu desmalı o veğt men senden istirem. Menne verdim sene. Ferraçlaro, kulamlaro, kenizlero, dilmaco bunlar didiler xanım, bir sözde iste bilesinnen. Gumanen diyer ha. Dedi neme istiyim? Didi neme isteyeceğen? Diyinen benim cemalime, keşenliğime, eğlime, ayendeme, özüme, sözüme bir tene şeir terif

eyliyebilley. Dedi xanım terif eyliyebillem ama bir o yannan çiğti didi şah qizine nemey diyirey? Neme eylirem o veğt? Bu dilmaç diyiri bunin özü diyiri meni terif eyle. Didi iş seğt yere çatanna, diyer men dimedim. O men kalıram bedbeğliğ kurup, şah boynum vurar. Birden qız diyiri men diyirem, men diyirem, terif eyle. Dedi çeşm. Didi;

Ne bağırın maral gözlüm

Yâdı bigâneler kimin

Eylen bir dolanım başıya

Şemdeki pervaneler kimin

Bulbul olan gider bağa

Konar bu dağdan bu dağa

Deli olan gider dağa

Mecnun divâneler kimin

Dedi barik Allah çoğ, didi bu Mecnun nemeye didi? Dilmac sorıştı, Mecnun nemeye didi? Didi Mecnun onı diyim ki o qedir bular birbirini istediler, tarığlerde yazıldı, dünyada bakı kaldı, adları bakı kaldı, Leyliyo Mecnun istekli gerek böle ola. Ne ki kuru kuru kurbanın olum, tağ tağ başın sindirim. Bu istekli olmadı ki. Xop sözün gene var? Dedi bele, gene var.

Gözel men seni billem

Mümkinni kismet ola seni görrem

Eğlim başımnadı öz fikrimi billem

O köhne üstedlar kimin

Ki köhne üstatlar var, hafizeleri var, ilmleri var, hilmeleri var. Köhne üstatlar kimin. Baba barik Allah, barik Allah, barik Allah, barik Allah. Dedi benim dedemin kağazı sizin velayette erzişmend oldı. Dedi;

Boğanlar besler mövünü

Temir eyler küt verer yerini

Men oğdım atayın namesini

Köhne qebaleler kimin

Didi oğlan, didi bele. Didi bice tene bileyine muamma xeber alaceğem, eğer onı bildin, sigede diyiri enketi muvakkilin qebul tut. Üş defe qıza, altı defa qıza diyiri, üş defa oğlana. Enketi muvakkilin qebul tut, meni vekil eylemişey bu sigeni oğıyam, iğtiyarın var, oğlan üş defa diyiri bele, qız altı defa diyiri bele. Eger benim muammamı biley men ele elan sene diyem bele, dünya yığıla diyeceğem bele, dedem diye, ayrısı diye burdan men sene giriftar ollam ta birbirine nesip olak. Xeste Qasım dedi Xüda'ya şükr olsun cemalıya, gören gerçekte allam. Didi adın nedi? Vetenin nedi? Didi;

Men Xeste Qasım'am vetenim Tikmetaşlı

Bağrım yanığ gözüm yaşlı

Çığay günden yaşıl başlı

Çalğannay sonalar kimin

Bu qızde boğana destur vermişti, seher geleceğem bağa, hovızın suyuna evez eyleginen, izabet eyleginen, geleceğem orda bir attan eyliyem. Bu da onı xeber aldı da. Didi;

Çığay günden yaşıl başlı

Çalğannay sonalar kimin

Dedi oğlan, dedi bele. Didi ele bu sige oğımamış, bele bele bele. Men sene bele dedim. Get dedemin konağı var. Hiç korğın olmasın, hiç kesten ihtiyat eyleme. Qızler, nökerler, dilmac seslendi xanım ağı bu nebe. Şiire hesap olmaz ki ağı bunin ne libası ne keşeng güzel cevannı. Didi da her nemedi, her nemedi men bunin fehm-i şuuruna, eğline, şeirine giriftar oldum. Dünya meni bundan ayırabilmez. Eleseng bu oldı benim helalı hemserim. Gitsin gidek. Geş, gitti. Bu geldiyo, şamda yimemişti ki bileğire. Hey konağlar yimiştile, durmuştıla. Ferraclar sorfanı yiğıştirirdi. Her otağa geldiler, geçeler, didi ağacan şam yiyilip neferman, neferman. Geç o otağa. O otağa gördü yiğıştirirle, o otağa. O otağa yiğıştirirle getti dipte gördü bir kırbeğ otağ var, hiç surfada yoğtuyo, hiç keste yoğtu. Xüdaya erz olsunamı

hıdmetine inni nece olar? Hey ottı, hey ottı gördü hiç sesde gelmiri, bu acından ölürü. Didi heqqidi, elim koyam kulağıma burda bir tene beş seslenem. Gelenne diyerle neme diyen? Diyem acam. Elin koydu kulağınayo;

Ey ağalar gelin terif eyliyim

Yaman olar yaxşı oğlanın ferağı

Yeğup çoğ ağıladı Yusıf derdinnen

Da görmedi yuğunnen iraqı

Ferraclar töküldü, ağay kimey sen dad eyleme, burda nemeyleyen sen? Şah'in hükmünü çığattı beferman. Ele bu cür kaldıla. Dedi bes dad eyleme. Gidek qeza getirek bileyin için. Geldile o surfan ki yimiştile, döğrüde bir qedri kalmıştı, o döğrüden, bu döğrüden, kebaptan, soğandan, katığtan, kebaptan, onnan, bunnan katıla bir sini doldırdıla erz olsun kaşığ vurdu üstüneyo gettile dedile al. Didi yoğ, bu cür aç değılem dostum. Didi niye? Didi bu biz pesmende qezaye adet eylememişik. Ele öz çöreğimizi yiyerik, temiz yiyerik. Ama artığ yanı qezası kalıp, olardan biz yimek, adet eylememişek. Nece? Dedi kulağ ver ta bileye erz eyliyim;

Terlan kimin kol kanatim açmadı

Pervaz eyleyip hevalare uçmadı

Pervaz eyleyip hevalare uçmadı

Aldım sağıden, badeni içmedim

Ama doyncek vermedi mezeden mene

Doyncek vermedi mezeden mene

Merd kişi namerde bel bağlamaz

Namerd çöreği merd elini bağlamaz

Leyli niye başın açıp ağlamaz

Öldü Mecnun geşti dağların çırağı meye men onı bilmirem

Geldiler dediler Sefereli Xan, didi he. Bir nefer gelip otağta oturup altı gıranlığ heykeline libas yoğ, diyerek niye hovar eyliyen? Diyiri açam. Getmişem bice tene sini, doldurup getirmişem, koymışam kabağına, atırı qırağa diyiri men bu çöreklerden yemem. Sefereli Xan geldi, pencereden bağı gördü Xeste Qasım'ını. Ey dad-ı bidad men buna kovl verdim, gidem bunı getirem, yâdımdan çığı, kaldı. Didi gel içeri, gel içeri senne billey kime oşkıray? Didi ne? Didi sen bu dünyaya oşkıray ha. Adamı sövüne sövüne getirdiyo, ya kocaldırı ya derde car eyliyi ya yoskıl eyliri yola sallı. Sen ordan bura terif eyledin, didin övüyne seni bu ağalığın yaxşılığın telef eylerem. Bu cür telef eyliyeceğey. Dedi nece? Dedi gel otır da bir şeir diyim bileye. Diyiri;

Men Xeste Qasım'am derdimi beyan eylerem

Üregimin derdini kimseye vermem ama kan eylerem

Bu dünyadan terif eylerem

Çerği dönmüş böle sağlalar konağı, konağı bu cür sağlarla

Dedi xop, elan men gidirim destur verirem, bir tene mecmeyi vezirâne seni için getirerle bura. Geldile erz olsunamı hıdmetine aşpazlara destur verdile, bir tene vezirâne erz olsun mecmeyi düzeldin. Dedile baba kazanla yuğulıp, hamı el çekip, dedile bir konağ gelip, bir zengin mecmeyi istirem. Keşeng qezanı dürüst eyledi. Gettiyo, dedi ah. Xop, mennen gilirli olmya şah'in konağı varıdı, men erz olsun orda eleseng meşgul oldumo seni ferameş eyledim. Emma veli guman eylerem da sana ihtiyac olmya. Niye? Meğluğ elan bu gece tamam-ı İsfahan'ın özünne bile. Cem olup, Lezgi Ehmed Xan'ı istiyeeckle bu gece bu meclise. Ona diyirey xup, sen diyirey ceng, sen yirmi neferey bir özin, ağı bu yirmi nefer neme cengi? İran'ın Xüda mistin hezar maşallah ne ğedir merd oğlan erz olsun cengci varı. Yirmi nefer ne özünne gele ceng eyliye? Nemeyenden? Sille devet eyliyleyele o meclise onun orğafiz istiyeeleyo diyirle baba elden salıp çığ git işine, memleketi elden sal. Men istirem gidem ora. Sen burda istirahatlığ eyle, verrem yorgan, döşek getirerle keşeng rahat yataray, seher bir tene xurcın, bir tayo, qeza, bir tay pul doldırram bir yaxşı at, yaxşı libas verrem burdan şad, yola sallam seni giderey velayetine bir ömrı pulı yiyerey, xoş olay. Didi böle, didi bele. Didi

sen gerçek diyirey ama veli benim sene bir keşeng şeirim var. Didi nemedi? Didi bice şeirim var ki meni koydin gün kabağınna, kedliler gelip geçirdile, meni didile görüle bu hansı biçaredi, erte biz gidenne burda otırmıştı, aşkam da geldik, gördük burda otırmıştı. Meni feğir fuğara hesap eyledile. Meni olar bir qedri şerden otı kazanmıştıla, bir qedri olar meni doyızdurdıla. Bir qedri sen benim abırma, bais oldin. Sennen dost çığmez. Niye? Meni hiç eyledin. Didi geyir. Didi indi, veğtin var, men seniynen bir danışığ eliyim. Didi ele bir heççe bir veğtim var. Didi;

Sefereli Xan gel bir sohbet eliyek

Men seni vefayı, vefa bilmedim

Cefa çektim seni yolına

Ema cefanın efesinne vefa görmedim

Her yerde elim döşümne hidmetine dayandım

Eger nadanıdım, yuğuludum, uyandım

Seni büyük, özüm küçük bunu hessapta saydım

Hesaba koydum, didim bu adam büyük adamnı.

Ema heqiqette böle bilmedim

Geldim İsfahan'a peşiman olmuşam

Barım işip men evare kalmışam

İnni bu otağta teki tena olmuşam

Ama seni vezir, vuzera içinne saydım

Menim üregim geldi nevâye

Pervaz eyliyem hevâye

Men Xeste Qasım'am siğillem Xüda'ye

Onin kereminden istifade eyledim

Didi xop, men ki didim. Elan Xeste Qasım'ı getiricekle o meclise onnan otanı istili çığa gide. Seniyne ki getirmişem razı yola sallam da. Dedi dürüstü. Ama veli sen meni rüsva eyledin. Bunu diyenne Sefereli Xan düştü yola, Xeste Qasım'na düştü bunin dalıycek, didi görüm bu celese hardadı? O zemanna bu xelğin içinne işiğliğ yoğıdı, berğ yoğıdı, çırağ yoğıdı. Men püsüzünen toy çalmışam. Lalinde düzelderdile. Dört filtesi olardı kerçengâhıynan, fitile düzelderdile mesele orda ama hiç kes hiç kesi tanımazdı. Onnan sonra lembe geldi, onnan sonra çırağtori geldi, onnan sora bu bunyadi berğ her üstatımış, bunu başa geitirip. Xüdavenedi âlem onin arızısını öz eliyne cür eylesin. Dünyanı abad eliyip. Kedim kelengunluğudu. Bunun dalıycek yevaş yevaş geldiyo, gördü. Bice yerdı çoğ büyük. Nıgahbanlar durup, herkes geliri, bir tene kart verirler bilsine beferman. Get filan sendelide otır. Didiler he, bura geleni sendelisi var, bura geleni devet varı. Men Sefereli Xan ki geşti gitti, men nemeyliyim? Ele bu fikrideydi üş dört nefer birden geldi, bular olarin ta şumarasını verene bu kapinin bu yanıynan duvar dibinnen geşti içeri. Geşti içeri eli bu duvara hey, göttü. Gördü bir perde düşüp dalı reğtap yeridi. Dört nefer otıra hiç kes bilmez. Didi he, burda otırım, görüm bu gece neber olar? Geşti orda ottı, geşti ottıyo bir veğt ferraclar iğtilaf verdiler ki ağaye Lezgi Ehmed Xan teşrif olıp. Beferman beferman beferman beferman beferman gettile yuğarıda yer aşılayo, ferraclarıda durdı, tamam daldayo. O oğlan ki geldi Xeste Qasım'in meydanına veğt o her yere giderdi, sazı çoğ erzişmendidi. Ele o sazı yanyecek aparardı. Meğluğ seslendi xop, sen ağaye Lezgi Ehmed Xan serân-ı Erebin büyüğüen, şeğs-i muhteremey biz sene ihtiram kail olırık. Ama Şah Abbas-ı kebir bu cur şuğluğ saymıyay, bir büyük adamıdı ki hiç başa gelmiye. Başahsiyet adamıdı ki hiç başa gelmiye, İran meğluğu bihterin şeğsti dünyada, bihterin milleti, bihterin Müselmannı. Temam ehl-i ibadettile, İran'ı da bu cur küçük saymıyay. Ne metlebin var, şairey, öz velayetiye kedemin göz üste rızaye tapın dövletineyo, kedemin göz üste xoş geldin. Didi men dövletten üş tene, dört tene söz istedim, geze memleketi, göre memlekette âşğ var ya yoğ. Ama bilindi ki yoğtu. Herkes geldi bir kelime söz didi, bilmediyo özüme eylemişem şagird. Otu kırğ neferi

eyle özüme eylemişem şagird, söz bilmeyip, gidip. Xeste Qasım elin getti bir nefer bu cayiretgahının kanşarınna otırmıştı bunin çiyininen bir böle fuşar verdi, bu qeyitti bağı. Dedi bes ağa sene neye sendeli vermeyiple? Didi da sendeli qebulu değılem, didi yoğ sen ele konağay Sefereli Xan, bele. Gel bura, geldi. Dedi bu konağımız niye burda berkinip? Didi kim? Didi budıya. Perdeni böle eyliyende gördü Xeste Qasım. Didi baba Xüda boynini vurmasin, men didim gelme, dedi da indi gelmişem. Geldi eli döşünne seslenni qılbe-i âlem sağolsun. Didi bele. didi o kesi ki men gitmişem Tebriz kinarınne Tikmetaş'tan getirmişem, o adam çünkü libası kabil istifade değıl xecalet çekiri reğtap yerde gizlenip. İnni nemeyleyek, nemeyleyek? Onı yollıyeceg vetenine bu onun herifi eleseng Lezgi Ehmed bunıyan danışecek teklif nemedi? Dedi bice fırsat verək, beş tene o disi, beş tene bu disi. Bu xelgin hamıyının yanınna dilmac var. Sözü hâl eylesin, göreg bu xelg nemeye diyiri? Şayet bilenni, bilesini mekum eyler, men o ki cezad verem bilesine. Didi diyim çığtı hüzüre ama libası töknekti ya, köhne libastı. Dedi o bir zad değıl. Dürüstü, diyiri oğlan onı ama dokkız ele donnu. Bir zad değıl, libas tez evez olar. Ama gıryeto, tesibo, orzayo, fehmi-şur hâl ve hâl evez olmaz. Diyinen çığsin hüzüre. Tuttı kolınnan geldi meclisin vesedinnen seslendi ağayanı muhterem, ey bu mecaliste eyleşen xanı, xevanıno, veziri, vuzarayo, vukarayo, umarayo, leşkeri, kişveri, kasıp, kesebe burda eyleşip bu adam Lezgi Ehmed'inen herif olaceg. Men gettim bunı bu vesedi meclise karar verdim, bikâr adam değıl. Gidip irağ yerdende gelmişem, Tebriz'in o yanınnan Tikmetaş'tan bunı getirmişem. Hamı çağırdı dedi rehmetli oğlu, get dile çığsin gitsin bu, bu hara o hara? Serân-ı Ereb'in büyüdü, dedi da getirmişem. Dövlet emr eyliyip. Men öz özüme gelmemişem. Lezgi Ehmed'e didiler, bu adam ki geldi durdı bu vesedde istiri seniynen bice iki tene beş bendi güftügu eyliyiz. İnni evvel sen diyirey, o civap diye ya o diyecek sen cevap di. Didi bu, didi bele. Didi men bunıyan bir heqqe sanım ele var. Böle kessap başa çığaceğem ki gide memleketinne terif eyliye. Yanı cesedin aparala velayetine, özünü zinne aparmayala. Xop, oğlan saz getirmişiz bura, didile bele. O cevan oğlan ki her yere giderdi sazını aparardı, sazı burda yanıydeydi. O meğluğ içinne icaze verdileyo, getti sazı el üstte teğdim eyledi, erz olsunamı hıdmetine

eleseng huzurı hıdmetine Lezgi Ehmed'in. Didi oğlan benimle istiren danışay? Didi bele, bele. Şah huzurınna ağayanı muhterem huzurınna sazı çaldıyo, didi;

Sene diyim ey şair
Ecep gelmişey bu meydana
Menimle gelmey beraber
Bağrini döndürrem el kane

Didi benim? Bele. Didi;

Laf eyleme, laf eyleme Lezgi Ehmed
Menem diyen dünyada bir yere çatmaz
Herkes benim diyer bir yere çatmaz.
Özüye men eyleme, özüye men eyleme
Xüda bidardı meye onı iştimez, men diyeni işitmez

Bu dilmaclar bu xelge hâl eylediler, o neme didi, bu neme didi? Didi valla konağ didi ki;

Sene diyim Xeste Qasım
Ecep gelmişey bu meydana
Menimle olmay beraber
Kelbini döndürrem kane

Bu qeyitti didi;

Men eyleme, men diyenin ağıbeti olmaz

Didile bu gerçek diyiri da. Herkes men diyip, çoğu men diyip ağıbeti olmayıp, işi bir bedbeğliğe dolanı ki hiç başa gelmiye eslen. Xop ağaye Lezgi Ehmed, sözün dalını di. Didi;

Men sene özümü bildirrem
Gözlerin yaşını kan kimin sildirrem
Geley meydanıma seni öldürrem

Sene bir kömek tapılmaz

Didi mene? Didi bele. Didi;

Böle bilme Şah-i Merdan yaxşı insanları kehrinidi

Özüm terif eylemez dünya behridi

Özünne terif eylemek, dünya behridi

Adam var sine pehliydi

Her döşü seslenen kehreman olmaz

O döş sesi bir ayrı sestir. Bunun döşü ağırır öskürü. Ema kehremanın sözü, döşü bir ayrı ses verir. Her döşü seslenen eziz kardaşım kehreman olmaz. Dilmaclar onin söziyenne hâl eyledi, bunun söziyenne hâl eyledi. Bu xelg didi, baba bu xelg bunıynannı, xelg bunıynannı. Adamın döşü ağırırı köt köt köt öskürürü, bu kehreman değıl ki. Kehreman geli elleşe bağaray, göre nirimene cevanla girip meydana döşü bir nefes ses verir. O ses ayrıdı. Onnan sora didi;

Eger geley meydanıma dünyalar biler

Bağar heykeliye şeniye güler

Allah hiçkesi yuğardan aşağıya getirmesin. Çoğ seğıti.

Bağar heykeliye sene güler

Meni xelg terif eyler

Emma sallam bir derde ki dermanın olmaz

Xeste Qasım didi meni? Didi bele. Didi bes, bir zehmet kulağ ver. Menne diyim;

Men seğıt ola, çağırram evvel imamı

Bikeslerin fikrinne benim mövlam dayanı

Ama seni lafıyı kim inanı

Senin ki laftı da, seni lafını kim inanı

Yalannan laf insana sermaye olmaz

Yalanna men ele, böle, ele, şe le, ele, böle adama sermaye olmaz ki. Hamı dilmac hâl eyledile, xelg bunıynannı qılbe-i âlem bu adamin kehri, covrını çekginen, libas ver giysin. Xelg bunıynannı, bu yaxşı danışırı. Bele. Erz olsun.

Xop baicazeye hozarı muhterem, sözü müz dastanımız Xeste Qasım dastanıdı. Hesses yerde bağıdı. Mecalisi Şah Abbas'ta Xeste Qasım'inen Lezgi Ehmed erz olsun sohbet eyılırle. Gene didile Lezgi Ehmed bir şeir de gene diginen. Didi;

Menim sözü mü vardı dimeli

Vetenimde yerler vardı görmeli

Bu oğlanın eceli çatıp, bunı öldürmeli

Ecep gelipti bu meydana

Didile xop, inni oğlan nemey diyerey Xeste Qasım sen inni neme diyerey? Didi men? Didi he. Didi;

Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Heqqin dustudı, mihracın yolıdı

Bikeslerin imdadıdı, bikeslerin imdadıdı

Sen mene herif olabilmey

Niye? Menim ilmimi imamlar lütf eyleyipti. O çöreğide men vermişem sene. Bir qedri ilm tapmışay, sevat tapmışay, şeir tapmışay diyirey. Bes icaze ver men diyim;

Sen gelmişey bu velayette kalmağa

Bineva, biçaradan fursat almağa

Emma zülm eylesen, eger zülm eylesen seni için olur ölmeğe

O veğt billey dünyanın neççe cur, kismeti ilahiden vardı

Hamı gene pesend eyledile. Dedile xop, Sefereli Xan, dedi bele. Didi diginen bu oğlan adında disin. Didi;

Men Xeste Qasım'em Tikmetaş'tan gelmişem

Ağayanın mehebbeti, ihtiramın bilmişem

Men ağamnan bir pay almışam

Emma bağrini döndürrem kane

Bu qedir bilginen, bağrini döndürrem kane

Sen ecep gelmişey bu meydane

Bele, xop. Şah Abbas seslendi ağayan, dedile bele. Didi ele siz buları ne cür bildiz? Bular hansı şairdi, hansı muteberdi, hansı çoğ basevattı? Didile bu adam ege bu adam, korğmıya bu adamdan, bu adam bunu mehkum eyler. Diyinen adın disi. Biz burda adını yazak gelek, bular meydanna danışanna, her yerde danışanna biz gelek buni temaşasına, görek bunin atası ne cür adammış? Hardan muellim getirip? Bu bir bile ders oğıyıp. Qılbe-i âlem bunin qedrin bilginen, bu hemi konağtı İsfahan'a hemi özüy yollamışay getirmişey. Diyinen geçsin yuğarda otırsın. Didile get yuğarda otır, dedi yoğa. Didi niye? didi;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Görün ruzigar ne bazarıdı

Bozkırlar bağır kinardan xicalet

Çünkü malı yoğtı, xar bezarıdı

Bu dünyanı gereğ bilsinle

Yaxşı yamanı görsünle

Çekilin doli yengile geçsinle

Esli mezheb itip don bazarıdı

Yaxşıllığ itip don bazarıdı

Her kendde oğlan onnı, ama dokkızı ele donnı.

Esli mezheb itip don bazarıdı

Didiler xop, sen geş yuğarı yer açıpla da seni için. Dedi valla xicalet çekirem. Dedi niye? Dedi digörek nemeye xicalet çekiren? Didi;

Men ihtiram eylirem bu şah'in tacınnan
Korğmıram Lezgi Ehmed'in bacı xeracınnan
Çoğta serân-ı Ereb'ti, utanar oğlan öler acınnan
Utanma dil bazırıldı Lezgi Ehmed utanma dil bazarıdı

Men gelmişem İsfahan'na kallam
Sennen fırsat allam
Eger veğt ola, icaze verirle
Derin bedeniyden soğuyaram
Bazar kesad değıl gün bazarıdı

Men biicaze gelmemişem
Bikimseye dimemişem
Munta resmim bu cürdu taze libas giymemişem
Bağala donuma görele ihtiram bazarıdı

Bunu diyenne Lezgi Ehmed dedi oğlan, istedim seni bağışlayam, sene ihtiram eyliyem. Çünkü biçareyen. Söz danışmıram bileyine. Emma veli get, benim seniynen çoğ işim var. Ağayan bugün gelmişti bura, cem olmuşıla. Menne rizayet vereceğidim, qılbe-i âleme ihtiram eyliyeceğidim, ağayana ihtiram eyliyeceğidim. Ser yiğıştireceğidim o cemiyetimi neççe nefer varıdı, gideceğidim velayeteyo, da inni cengo ne qız istemego ne söz istemego bulardan evare. Ama sen meni vadar eyledin, men bir işler görem ki tariğlerde diyile, özüyne pesend eyliye. Didi men? Didi bele. Didi;

Gel bir sohbet eyliyek Lezgi Ehmed
Meni xar bilmeginen
Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di
Meni bikes bilmeginen, bikes bilmeginen

Mana ruzigâr bağtı
Gözümnen kan yaş ağtı
Bu dünyanın iğtibarı yoğtı
Meni bitesip saymagınan

Velayette adı sanım var kalıptı
Anam sararıptı, solıptı
Bu ruzigâr bize bir kej bağıptı
Bu ruzigârda iğtibar olmaz
Üregide seni menden beter gine koyar.
Bu ruzigârda iğtibar olmaz

Men vetenime dahi gitmerem
Gurbet velayette adım var, itmerem
Sennen korđımo veğma tersilez eylemem
Çünkü benim ağam onnan benim üregim payın alıptı

İnni gidiren gido, kalıray kal. Durdıyo, ferraclarını göttüyo, geldi menziline. Şah Abbas vezirlere dedi otirin. Men siziyle bir danışđ, eyliyeceğem. Bular eyleştile, didi ağayan sizin hamıyızın sevati var, hamiyizin eğli, şulı, fehm-i kemaliz var. Ve siz bu iki neferi hekmen nezer verebilliz. Bu iki nefer hansı muteberdi, hansı acizdi, hansı korđıyannı, hansı korđmıyannı, inni siz neber gevah veririz? Erz eyledi kurban biley ne cür gevah veririk? Didi bele. Didi bu İsfahan'na Türk çoğtu, Türk şairde var, sen buları devet eyleginen, bir gece bu oğlanın yanına. Bu diginen sen bu şairlerinen danış, olara da diginen sen bularınan, bu oğlanınan danış. Biz bu Türkü şair, Türkü sözlere o cür beled değilik. Biz zeban-ı Fars'ik. Şeir her qad diyen Hafız, Firidovsı, Şehriyar bu şairlerinen, kitaplarınan biz istifade eylemişik ama Türkü kitabı

çünkü Türkü bilmek istifade eylememişik. Sen oları ki İsfahan'na zeban-ı Türkü şairdile oları elaniye eyleginen, konağ eyleginen. Bir gün bu oğlanın danışsıla, görek bu oğlanın üreginne, ziyninne, meğzinne neme var? Biz o cur şayedo, bayed bu oğlanı yetik olabilmirik. Bu bizim sözüümüz. Gördü bular diyer hesabı diyirle. Xop, ağayan gittileyo, seslendi Sefereli Xan, didi bele. Didi bice tene elaniye verginen yazsıla, tamam-ı İsfahan'in kuçelerine her tene neççe tene ilaniye kesp eylesile duvara, herkes zeban-ı Türkü şair beledi, diyebili, oğıyıp, ders alıp ya özü muellimni şah'a konağı, bir gece xoş gelip göz üste, şah devet eyleyip. Erz eyledi kurban çeşm. Geldiyo, neççe nefer yiğti döğrüne onna de çapğaneyo inni kimin vesail zad yoğdı, gelderdi elle yazay, elle yazdılayo, bir beke yüz tene, iki yüz tene ferraclar atnan gezdile, tamam-ı İsfahan'in kuçesine, mehellesine her yere bir tene duvara kesp eyledileyo, sabah gece qılbe-i âlem sizi devet eyliyip. Bu yannan qız gönderdi, dedecan, dedi he. Dedi o oğlan ki velayetinnen gelip benamı Xeste Qasım, Lezgi Ehmed'in cevabını vere, menne ki neççe tene sen bihterin muallim getirmişey mene ders verip. Ele bu Türk kitaplarınanna bir muğteser hâlım olırı, onı bir benim otağıma gönder, men onıyan bir sual cevap eyliyem. Görüm men onı başabillem mehkum eyliyem. Didi balam, ağıo sen bir qız xelgi, o bir digeran, namehrem, mehrem değil ki namehrem. Didi dedecan o otirecek oteğın o yannayo, men otireceğem bu yanna. Çoğ ihtiram eylesem bice sendeli vereceğem sendeli üste, menne ferrac, kulam, keniz, külfet hamı benim yanımna durup, mene kimse çep bağabilmez ki. İnni bilmirle bu qız bu oğlanı istiri. İstiri göre onıyan bir böle cebe, heder meder böle sözlerden erz olsun danışa üreği xoş ola. Çünkü dilinen didi men enketi muvakkilim kabul tut, teref diye bele, men buna beli dimişem. Sefereli Xan'a didi, bu oğlanı gönderginen erz olsun, gitsi. Menim bir tene uşağım var, kelbi sinmesin. Gitsi onıyan bir qedri danışlığ eylesin. Erz olsun onıyna üregi xoş olsun. Qız verdi keşeng, otağı bezedile, pilleleri bezedile, gül düzdüler. Xeste Qasım'ı yolladıla hemmame. Başına cemel verdiler, bice dest keşeng libas o zaman ki resmide, büyükdeler, xanler, xevanenler geldi, olardan bir tene mecmeyide bir tene otağta hazır eyledile. Xeste Qasım gelenne yoladıla otağta, keşeng bu libası baştan töktü yere, hemamnan çığanna o libası giydi,

öz yerinne oldi bir ağa. Niye? Diyiri oğlan onrı, dokuzu ele donrı. Bu libas adamı ziyet verer da. Allah dünyada hiç kes yoskıl olması, bipul olması, xar olmasın. Xarlığ beşere bir büyük eyipti. Ağaye eziz, libası giydiyo, geşti otağa. Sendeli gettile, ottı sendelide. Seslendi xop, cevan, didi bele. Didi Lezgi Ehmed'inen dedem hüzürünne ne cür başa çığtin? Didi valla o danıştıyo, menne danıştım. Ağayanna ta ennazeye miğtari bendeden xoşları geldi. Didi bilirem, ele benimde sennen xoşım gelip. Ne diyey eyle orda seniynen danışmışam gitmişem, ele o günnen men senin fikriyneyem ki Xüdaya men ne cür eyliyim bu oğlana kısmet olım? Neber olır? Görey olı. Erz eyledi ğeyir xanıma;

Kebuter be kebuter baz be baz

Hem cins ve hem cins konet biasuman pervâz

Xanım mene xicaletlik verme, sen kucavo men kuca. Didi yoğ.

Müşerref buyurdin, teşrif getirdin

Ey nazenin xoş gelmişey

Üregimde gamı gubarı itirdin

Eziz cevan xoş gelmişey

Payannaz döşerem sen geley yere

Ziyet verrem sen biley güle

Nesihet verrem ağzımna dile

Diyem xoş gelmişey ey keşeng oğlan

Men seni bir eğl-i keman bilmişem

Eğilliler içinne çoğ muteber görmüşem

Yoskıl değiley, eğilden varlıyay

Sene bir eğilli bilmişem, ey mekân-ı eğil xoş gelmişey

Men bundan böle gözellerin gözüyem
Temam ağayanin meclisinin sözüem
Korğma benim meğanımnen men bir sultanin qızıyem
Ema kebul eylemişem seni, xoş gelmişey

Seniy bura gelmeğini hamı inannı
Pervane kimin benim nokerlerim başıya dolannı
Görey men sene qısmet olam o ne zemannı
Vefa eyliyip bu menzile xoş gelmişey

Xeste Qasım dedi Xüda'ya, görey bu sözün ağıbeti var. Görey Xüda'ya bu gerçek diyiri, Xüda'ya görürüey bu yoskıllıq mene reyazet veriri, görey neber olır benim ağıbetim? Didi;

Men senin qedrini billem
Her yere gidey görrem
Gidey Lezgi Ehmed'inen meydana ferrac kömek verrem
Orda diyerem xoş gelmişey

Özümne küşe kinarlardan benema invanı gerdiş, küşe kinarda gezerem ki nebade Lezgi Ehmed fikreyliye mesele bir neççe neferi sene bir zerbe vura. Dedi xop, xanım o ki kısmetti, o ki gulabe seba bilip insani, sernıvüştesi her neme ola men korğım yoğtu. Sözden korğım yoğtı, dersten korğım yoğtu. Çünkü benim dersim muallim dersi değıl. Dedi bes, muallim ders vermeyip, hardan ders oğumuşay? Qizler didile xanım, delidiya, bura işlemiri. Bu söz mege eşrefidi adam yerden tapa, mege bir esastı bir yerden tapa. Dersi gereğ muallim vere. Didi oğlan, didi bele. Didi bu kenizlerim, nökerlerim bular derle eğillidi men getirmişem senin bu söziy ki diyirle muallim mene ders vermeyip, ders veriba, dedem zamanı benim cevanlığımna, uşağığımna ders veriba. Ama benim dersim ayrı cürdü. Didi he. İnni bu dersin ayrı cür oluna bu xelgi iştibaya salırı. Diyiri bunin meğzi işlemiri. Bes inni sen buları kani eyleginen. Didi gözüm üste. Didi;

Men yatmışıdım biyabanna

Men bir veğit yatmışım, acıdım, suvızıdım, yoskılıdım, nakamıdım
yatmışıdım biyabanna

Men bir şeğs-i muhteremi gördüm

Meni çağırdı, mene bir tohbeyi verdi

Üzünnen nur, üzünnen bir muhteremi gördüm

Meni istedi men eyledim selam

Onnan bir ihtiram eyleyem eği alam

Didim Xüdaya men ele bu cur biçareyo, yoskilo, bineva kalam

Men oları imamlar yerine gördüm

Mene bir çörek verdile, men o çöreğten toğ oldım

Yidim sahibi ders oldım

Bir muteber muteber il sahibi oldım

Olardan men ders almışam

Men Xeste Qasım'am korğmam böle düşmannan

Ama elim üzmem o pâk damannan

Men bir metleb almışam devazde imamnan

Men o imamları özüme bavefa gördüm

Olar mene erz olsun çörek verip, acıdım. O çöreği yimişem inni o çörekten
bir qedri bu Lezgi Ehmed'e vermişem, bu bazırğanıdı geldi mene çattı, didi
men acam. Menne o çöreğin parasın, sağlamiştım aparam neneme verem.
Ama bu ezbezki yalvardı acam, men yol gidebilmirem çünkü eşed didi
Müselman oldu, men onin Müselmanlığına, eşed dimeğine ö çöreğin yarısın
men verdi o yedi. İnni o çörekten o bir miğtarı ilm sahıp olup, gelip size

muzahım olup, dedeye muzahım olup, velayet-i İsfahan'ın meğluğuna muzahım olup ama benim ki bir ilm-i deryahidi. Xamuşam, aramam, riyaset telep değilem. O riyaset telepti. İstiri güj diye, istiri özünü bilindire ama men ğeyir. Men her neme var üregimde aram asıda, rakit, saqıt erz olsun otırram. Bele, çoğ hürmet eylediyo, seslendi cevan dedi bele. Didi qızlar, çıgın yazıya, gittile yazıya. Nöker gedin yazıya. Men Xüda'ynan ehd-i peyman bağlamışam ki sen özge almıyan, menne özgeye gitmiyem. Biz birbirine nesip olak. Eger İsfahan'na kalay her meqamı ki seni keyfin çeke men destur verrem o meğamı vererle sene. Sahıb-ı meğam ollay, da hiç keste gözüy püfleyebilmez. Menne o arızıma çataram ki seni mehebbeti misli bice parça gül kimin benim yapışıp üregime, ele böle ki seni istire hemişe seni yanınna olam. İnni erz olsun, xatırcem ol. İnni dur xoş geldin, göz üste. Geldiyo sabah erz olsun eleseng geldile, bu ottı ele kapının kabağınna orda ottıyo, hey şairler geldile bir bir befarman bala, befarman bala, befarman bala erz olsun geştileyo ottıla. Bu ferracı ki mecliste bular için o zemen mesele resmidi, inni bir nefer gelenne çay getirirle, çay resimni ya şirini getirirle. O zamanna her nemeydi o şah'in destgâhınna her konağ gelirdi ya bir tene berfez xurma ya mesele o zamanın şirini her reğemidi, onnan bir tene getire koydıla. Ama gördüle bir nefer ele otağın aşağınna oturıp, didile ba bir tane de şirini verin o bende Xüda'ya get niye o orda oturıp? Bes bu otağ bu büyüklükte, bu keşenglikte bes gelir bu kapı kabağınna niye otırır? Bu ferractan soruştula xop, erz olsun eleseng bu cevan niye burda oturıp? Didi ele bu adamni gelip, siz danışığ eliyiz ve sohbet eliyiz erz olsun eleseng ve bu siziynen eleseng dostı refik ola, çünkü zeban-ı Türküdü. Türk bilirle. Erz olsun bu Türk'tü, sizde Türkiz inni şairliğizi hem neçe ağayan var olar hemi siz. Dedi ağo neme? Âşuğtu, dedi ğeyir. Zebanan ele şairdi, çögür mögürü yoğtu. Ele danışığı. Ağayanla narahat olmasıla. Bu musigidan değıl. Ele danışığı. Didi xop, oğlan neme billey? Dedi kurban neme diyim? Didi bir söz diyen rişedar ola. Didi gözüm üste. Bir söz diyerem rişedar olar. İnni yazarez yazın, yazmez özüz bilir.

Ey Allah'ın bendesi Resul'u Xüda

Dur gedek nemaza veğt geçer inni

Yiğەرle şieni yüzü meğşere

Mumini kaferden kim seçer inni

Bu ağayanlar didiler, ism-i şerifin? Didi Xeste Qasım. Didiler konağcan, didi bele. Didi bunu ki sen diyirey, bu çoğ büyük sözdü. Bunu Cebreil Hezreti Resul'u ki Xüda devet eyledi konağ, hebip, orda buni dedi.

Ey Allah'ın bendesi Resul'u Xüda

Dur gedek nemaza elan xelg tamam Xüda emr eyliyip melekler, huriler, asumanla cemen duruple sefe sen gidey orda pişnemaz ollay.

Ey Allah'ın bendesi Resul'u Xüda

Dur gedek nemaza veğt geçiri, veğt geçer inni

Yiğەرle şieni yüzü meğşere

Mumini kaferden kim seçer inni

O kaferdi, o Müselmannı. Bular ki âlimidiler çoğ xoşları geldi. Ama bular ki evamıdıla, didile ağa, biz bu şiirlerden haça yazmışık? Biz bu şiirlerden hardan işitmişik? Didi hele görek dalı var. Didi ele bu iki kelimeddi. İki kelime derd deva eylemez ki, iki kelime olmaz şairlik. Xop, cevan bele. Bu sözün dalıda var, erz eyledi kurban;

Bugünkü kıyamet olar âşikâr

Herkes öz nameyi emeliynen bir guşede tutar kerar

Emr eyler cehenneme o perverdigâr

Serate'l müsteqinnen kim geçer inni

Didi barik Allah, barik Allah ehzen aferin berşoma. Beli o günki kıyamet olar âşikâr herkes öz nameyi ki yaxşı yeman elinne orda dayanar Xüda'dan ef ister. Xüda'dan rehm ister, bele dürüstü. Aferin barik Allah. O veğt bu sözleri sen kimden örgermişey? Erz eyledi kurban onı da sonra diyerim. Xop, heyif olsun ki az örgermişey, heme üş kelimeddi. Didi gene varım. Gene varıy? Bele. Bu obırler dedile baba biz hardan başarabillik bu sözleri bu diyiri? Biz haçan bulardan yazmışık? Didi;

Hezreti Resul memmerde durdı

Eli çekti Zülfigarı keferi kirdi

İmam hucyeti hamıya didi

Heqi heqiqeti kim biler inni

Dedi barik Allah, barik Allah ehzen, ehzen bu da durustu. Hezret memmerde durdı Xüdavendi âlemnen nida yetiştı ki ey benim hebibim, benim resulüm, benim peygamberim bir nefer nimayende yerinne kerar tutğınan özüynen sovay o şeğ seni yeriye dursı. Mekke ile Medine'nin mabeyinne yiğıştile dövece hezarınnan Hezreti resul için memmer düzeltile, Hezret orda eyleştı. Soğaynaylığ eyledi. Deyirle xop, gene söziy var? Didi bele;

Hezreti Resul mihrane gidenne

Hezreti Resul mihrace gidenne

Xüda'nın sir işlerinnen bilenne

Şir birinco bir elma tamam gelenne

Orda bir el geldi perde dalınnan

Bu sirri kim biler inni

O kimidi, kimiy eliydi, ne veğt perde dalınna geldi? Didi valla erz olsunamı hıdmetine o el Hezreti Eli eliydi ve ordan Hezreti Resul'e team geldi, erz eyledi Xüdavendi âlem men yalbuz qeza hiş veğt yimem. Erz olsun bice nefer ola, mene ola yoldaş, refig biz bahem erz olsun bu qezanı bir tene alma geldi o alma yarısını vere ona, bu qezadende bahem ikimiz yiyek. O oldu ki Hezreti Resul mihrace gidenne Xüda'nın sir işleri var, hiç kes bilmez. Hezreti Resul asumanne gördü, bezi işleri Cebrail'den sorıştı. Hele bu çoğ böyük hekâyeti, terifti. Bu naverin erz olsun beke iki üş seet mesele terif ki Hezret mihrace neber gitti? Ama bende şeirini erz eylemem. Şeiri budı ki;

Hezreti Resul mihrace gidenne

Xüda'nın sir işlerinnen bilenne

Şir birinco bice elma gelenne

Kimin eli perdenin astınna geldi

Îlâhı bu sirri kim biler inni

Didiler xop, ele bunı örgenmişey ya gene de billey? Didi genede billem.
Didi bele. Didi;

Hezret getti mihrace

Xüda konağıydı hamı bildi

Melekler sefe durdu şezde kildi

Hezreti Resul nemazı kildi

O nemazı kim bile inni

Orda ne cür Hezret nemaz kildi ve ne qad cemiyet varıdı ama yeryüzünne bir nefer yoğıdı. Temam melegidi, hurıydıyo, asımanın Xüda emriynen cem olmıştılar. Xop, barik Allah aferin bu da durustu. Xop, erz olsun sen kimey, haralıyay, hara uşağıyay biz seni tanıyak. Tariğte yazak, elbette senne böle bilene. Didi kurban erz olsun;

Nice diyim menne bir insanem

Allah yaradıp da bir adı sanem

Adım Xeste Qasım'nı dergâh-ı ummânem

Harıflar sözüümü tez seçer inni

Men Xeste Qasım'em dergâh-ı ummanem

İlmne, hilmne, sevatta, şeirde dergâh-ı ummanem

Harıfler tez seçer inni

Dediler xop, sen bir söz diyebilley ki icâleten biz aciz gelek, o şeiri mail bilmiyek, acız gelek, mail bilmiyek. Xop, sen onı bizim için diyebilley, biz sene ehzen diyek, sene barik Allah diyek, sene dövlet terefinnen caize, enam alak verek. Dedile men ihtiyac değılem dünya malına. Erz olsun men bir nadar adamam, ele gene nadarlığımı bilirem. İnni dövlet mene bir zad vere ya vermiye. Didile yoğ biz koymayız sen burdan eli bikar giden. Dedi bes neber gidem? Dediler burda övlenmişey? Dedi ğeyir. Dedi eger kalay

İsfahan'na biz âlimler hemişe xelgin xeyruğunluğun, xelgin selametliğini, xelgin muvaffak olmağını mesele cevanın qussasını yiyirik, bu cevan bu sinni salıp, niye övlenmiyip? Seniyne eyer kalay biz dövletten bucce allık, sene ehli eyâl kerar verrik. Didi eyer icaze verseyiz üzümnen gelmiri. Bir şeir sizin için diyerem. Didi yoğ utanma, cevanay arızıy var. Didi;

Ey keşeng mecliste eylenen âlimler

Menim bice hesretliğim var benim

Özü diyip, özü gelip eger başa gelse

Ehli eyâlüm var benim

Didile baba, diyerey adağlısı var. Didi oğlan adağlıy var? Didi adağlı ya neme? Dedi adağlı bu cürdi ki bir tene qızın şirinisın içerle, qendin sindirerle diyerle bu qızı alak bu oğlana, biz ona Farsı namzad diyer, Türkü adağlı diyer. Sen bu şehre gelmişey konağay, sen adağlın hardan taptin? Didi kuran, ağacan;

Menim üreğime bice sengin daş gelipti

Geçen günüm yâdıma düşenne gözümnen yaş gelipti

Bir cuvanezen bir vadeyi verip mene gözüme xoş gelipti

Onın danışığına arızım var benim

Didi hekmen bu qılbe-i âlemin neççe günnü burdası bir tene keniz, buna diyip men, sen alay men gellem sene. Qeziye bu curdi? Dedi bele qeziye bu curdu. Didi bes sen ona neme didin? Didi valla didim, men sene gellem. O mene didi men sene gellem. Menne ele xoşım geldi, didi men seni allam. Didim eger almıyam, kimlere kallay? Onın danışığına arızımanım var benim. Didile baba bir qızden ele bu kovıl alıp, ele vede alıp ki o qızı ala erz olsun ona olar helâlı hemser. Ele yaxşı oğlanı, çoğta söz biliri. Xop, o veğt o qızinen işiniz ne yere çatıp? Didi valla durusto, o diyip ama diyerle şorba pilavdan yeğ olır, eşid inanma, eşid inanma o mene gele. Dedi meye keniz değil? Dedi yoğ. Didi bu derğane de külfet değil meye? Dedi yoğ. Dedi bu şah'in derğanesinne yiğip yiğiştiren değil meye? Dedi yoğ. Dedi bes kimni? Dedi;

Eger diyem gözellerin gözünneni

Merifeti sözünneni

Mene gelmek oni özünneni

Oni danışığına hesretliğim var benim

Dahı danışığı neme diyip, diyip gellem? Valla diyip gellem. Da inni kalıp baleyı veğtte. Gele ya gelmiye. Diyip gellem.

Ala gözleri var kelem kaşları

Dar gerdenne tökülen hürmeli saçları

Özünnen elavadı yoldaşları

Bu hikâyete benim bir ğyaletimne var benim

Diyi neme ğyaleti? Didi diyirem Xüda'ya, o'dıyan gerçek ola. Menne de bu şens ola. Eleseng benim çirağım yanıp. Dünyam işiğ olup da. Dedile sen eğilli edem alıy, bamerifet adamay. Belke eylele o olar. Xop, ism-i şerifin bağışla biz yazak, didi;

Men Xeste Qasım'am mege dünyanı aldım

Bir veğt vetenne minnete kaldım

Ama gelmişem bura xoşbeğt oldım

İnni bu xoşbeğliğe Xüda'nın şükranesi var benim

Xüda'ya şükr eyliyem, hele görem başa geley ya gelmez. Didi xop, inni ilmiyner bir qedri bize diginen. Seniy ilmin, muallim ilmi değıl, biz mat kalmışık. Didi kurban dimiyem yaxşıdı. Didi niye? Didi cevap verebilmeyiz. Men dimiyem yaxşıdı. Didi yanı biz âlim, neççe derse zehmet çekmişik, sen bir nefer evam, senin sözü bilmek? Didi kurban hamı sözü hamı kes bilmez. Bir müştehidenden xeber aldıla, ağa sen bir bile ders oğumuşay onı sennen bir mesele, bir hedıs, bir vacibâd xeber ala bilmey, buyurdu onı ki men bilmem kalıya asımana çatar. Ders bir bile muhımnı, bir bile gencinedi, bir bile medemni. İcaze verriz diyem. Bele. Didi;

Ey merifet meclisinne eyleşen âlim

İnni menne yovmalığdan xeber ver

Heqqin beyanıydı, mihracın övü

Söz ne geşti guftugudân xeber ver

Ee, bular kaldılar metel. Oranın sirrini kimse bilmeyip, kimse işitmiyip. Bu şairlere didile xop siz inni buna nemeye diyeceğez? Didi diyeceğek bilmirik, bilmirik da bilmirik. Ama infas iki kelimedı, iki kelime derd deva eylemez. Dedile oğlan ele iki kelime billey? Didi ğeyir, gene billem. Dedi xop, bir kelimedede billey? Dedi bele. Didi;

O kimidi errahmanı oğıdı

O kimidi peyğembere bir kefen toğıdı

Ademdan kabağ sigeni kimin için oğıdı

Vezenvešto, enkahıdan xeber ver

Dedi baba barik Allah, barik Allah. Bu muallim işi değıl, bu ders ha. Didi bele muallim işi değıl. Didi;

O kimidi İmam Hücçeti eyledi tamam

O kimidi peygambere getti iman

O kimidi imam Hücçeti eyledi tamam

O kimidi peyğambere iman getti evvel eman

Xestre Qasım diyer yüz yirmni dört min peygamber tamam

Heqqi heqıqeti bilen kim oldu, evvel heqqi heqıqeti

Dediler barik Allah, bize erz eyledik adini diginen. Didi;

Xeste Qesim diyer

O kimidi yetişmedi nisabe

O kimidi peygambere oldu evvel esabe

O kimidi yetişmedi nisabe

O kimidi peygambere oldu evvel esabe

Xeste Qesim diyer inni sözüm çattı hessabe

Bisti hešto, si dudan xeber ver

Dediler bele, bisti do elif beydi, bisti hešt elif beydi, dört tenede o elif beyin üstüne söz gettile bezi hurufta kemi kes kalırdı, huruf durust oldu. Barik Allah aferin sen muallimey, ele diyirey munta beke bizim libasımızı giymemişey, belke ele âlemey. Ema bu dersin, rişesinnen bize bice güzariş verey, görek sen cür Xüda'nin yaxşı bendesiyen ki bu sözleri, bu dersi oğumuşay. Erz eyledi kurban benim dersim, bir curdu ki erz olsun men dersimi oğıyanna dedem meni koydu medreseye, iki üş tene âlim getti, ayrı yerden meni o muallimler o yereçe men başarabildim, o yere ki oğıyabildim, oğudum dedemde covrımı çekti. Emma bedez dededen sora, men eğlim olmadı, zindeganlığıma sahip çığam bezilernen şesto berğaz eyledim didim beke bular mene dostılar, ama malımı yidileyo, tükendi benim malım eslen da bice çinçe kalmadı. Oldum nadar gittim kendin, bir küçenin nenem getti xelgi gördü iltimas eyledi, dovarım verdiler, bu öz eyibimdi size diyerem, gittim kendin dovarın yağdım ama çöreğimiz yoğudu, çöreğimiz yoğudu, nenem borc eylerdi. Bir gün dedi balam da öz yerim yoğtu, hamıdan borc eylemişem, bugünleri çörek yoğ, bileme. Get görey taparay çörek, eyer taptın ele dağ daş her yerde dovar yayay, getirrem bileyin için. Men aj gittim çöleyo, dövar çiğti dağın üstüne, canım olmadı cedenin üstünne erz olsun didim Xüda'ya mene o qedir muhlet verginen men aparım xelgin bu emanetin tebil verim men erz olsunamı hıdmetine dünyada rusdigâr olım. İndi orda men rusdigâr oldım. Didi nemeyledin? Didi teyemum eyledim, bice dene taş gettim vuram başıma, öz özümü beyinden aparam ölem, ele istedim vuram yiğildim ki yere daşı vuram, gördüm bir neççe nefer yolnan gidiri, libası sebzî giyiple, meni devet eylediler. Oğlan niye narahatay? Tanımadım, erz eyledim, başiyiza dolanım eziz yolçılar men acam, acam. Eger vesilizde yimeli bir zad var, verin men can tapım, bu xelgin emanetini aparım erz olsun aşkam tebil verim, o veğt öldümne ölmüşem bir zad değil. Didi bilmedi olar kimni? Didi yoğ, yoğ. Didi oları terif eyliyebilley, bizim için ne cür adamıdılar? Didi bele. Didi;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Men yolda bir nuranini gördüm

Salam verdim desb-i sine hıdmet eyledim

Olardan bir vefay gördüm

Soriştıla menne derdimi bildi

Menim bağı üzüme halımı gördü

Mene bir çörek verdi

Men olarin iğtibarımı bildim

Didi xop, üzleri ne cürdü? Didi;

Üzlerine bağıtım, gördüm nur-ı âlemi

Sağatılar benim yâremi

Mene çörek verdile men bildim dünyayı âlemi

Men oları bir bavefa gördüm

Salam verdim düştüm torpağa

Yapıştım elinnen iğtiyara

Salam verdi evveline o ağaya

O ağayı men çoğ bavefa gördüm

Men Xeste Qasım'am burda kalmışam

O ağadan bir nihmeti çörek almışam

Bu Lezgi Ehmed'i o meğame men çığatmışam

Ama inni onı bivefa gördüm

Her neme geldi mene diyiri. Çörek men vermişem ama her neme geldi, diyiri. Dedi xop, besiyar besiyar xop. Biz dövlate diyerik senin qedrini biler, diyerik bu adamınan erz olsunamı hıdmetine o terefi meydana gönder, o adamın korğusu yoğtu, meydana gönder bu adamı korğusu yoğtu. Veziri davet eylediler meclise, dedi ağa vezir, dedi bele. Didi biz bu adamı imtihan

eyledik. Xüdavendi tebarek ve teala öz kereminnen ve o on iki imamın lütfü kereminnen bir çörek alıp, yiyip bunin ilmi oğıma değil, muallim değil. Niye? Muallimne ders verip ama veli bunin ilmi Xüda'nın öz lütfü keremidi, erz olsun gelipti bura. Bunu gönderginen erz olsun meydana onıynan danışsın. Hiç ihtiyat eyleme. Reğatcem biliriz, didi bele, hamı dedi bele. Xop bular gittileyo, seher meydan kurulduyo tebli el herif çalını. Seslendi vezir, Lezgi Ehmed diyi ha herif istiri. Temam beşerin veğt olan, geldi o çadırda bir öttte o yana ottı, bir ötte bu yana. Ferraca didi bunu aparıray meydana, eger o adam riyasettelepti çennanna ihtiramna kail değil. Eger bu oğlana bice nafemlik söz didi, cevabını veriy belke bunin ağzı içinne. Men istemirem bu serân-ı Erep'ti bunu xâr eyliye. Ama eger bu oğlana bir naberbud, bir erz olsun nagevar söz didi, vurıy ağzınna. Ama yoğ ihtiramınan danışsın, görüy neme danışığ eyliye? Qize kenizler, külfetler, ferraclar kovl vede verdiler. Ey nazenin, dedi bele. Didi Xeste Qasım gidiri Lezgi Ehmed'inen danışığ eyliye. Dedey selah bilip, sen neme diyirey? Didi men ora kemi elli nefer, kemi baçommağo, baqemeyo, qeddareyo piçağ. Men o meydana yollaram, eger bu oğlanı bikimse yar eleseng ve Lezgi Ehmed söz diye, buna bihtiramlık eyliye orda erz olsun onı beyinden aparın. Gitsi hiç manesi yoğtu. Xeste Qasım geldi meydaneyo, evvel sendeli yanı o cemiyette evvel sendelide o herif otırır, obırınne xelg otırır. Xeste Qasım evvel sendelide ottıyo. Lezgi Ehmed dedi xop, oğlan gelmişey? Didi bele. Didi men böle bildim, sen bir Xüda nekerden bifem adamay, bir eğli olmayan ama böle bilirem sen çoğ eğilli adamay. Men sene elan bir tene yaxşı şeir diyerem, senne mene bir şeir diginen. Gör men sene neme diyirem, senne mene di? Didi xop, menne sene ihtiram eylerem, sen mene ihtiram eyliyey, menne sene ihtiram eylerem. Dedi;

Müşerref buyırdın, teşrif getirdin

Men senin qedrini billem, bilginen

Meni özüye herif bildiy

Men sene ihtiram eylerem bilginen

Menne öz vetenimden gelmişem
Yaxşı yamanı bilmişem
Seni bir muteber görmüşem
Gene muteber görrem, ihtiram eylerem, senne bilginen

Neççe oğlanlar benim elimnen zerbe yiyip
Öz canını beyinden aparıp ölümü görüp
Çoğlar korğıdannan gelip mene hıdmet eyliyip
Menne seni bir muteber bilirem

Men Lezgi Ehmed'em sözüm var
Üreğimne arızım var
Ama sen mene istiyey, diyey sene ihtiram eylerem, şagırd ollam
Sene muzun var, men senin ihtiramını bilmişem

Seslendi Lezgi Ehmed, didi bele. Didi guman eylem sen meni şagırdılığa gerek kabul eylemiyey. Dimiyen şagırd. Didi hovık vereceğem bileye, elan bular ki her neme var, mene şagırdile. Sene hovık vereceğem, beke sene qest-i qecer vereceğem, belke sene neççe atlinin büyüğü eyliyeceğem men seni. Men dimirem ki sen geley, mene olay nöker. Belki seni özüme kardaş eyliyeceğem. Didi ağ o veğt neber olup? Didi bu meydanna duray gidey. Diyey men oynan herif değılem. Diyerle niye? Diyen men onıynan başarmam. Didi he, bes böylede sen bais ollay benim abrıma, bais eyliyen benim vucutum, özüme dövlet yanınna, xelg yanınna xâr eyliyen. Men hiç veğt, eye yeman olay, yaxşı olay bu sözü dimem ki men onıynan herif değılem. Didi xop, inni herif olmyanna, istirey neme diyey sen mene? Herif olmyan sen istiren neme diyen sen mene? Didi;

Lezgi Ehmed gel bir sohbet eyliyek

Bu meydan yaxşı meydannı

Danışığılarımızı abad eyliyek

Bu meydan yaxşı meydanni

Burda diyek, gülek

Yaxşı danışığılar eyliyek

Bu ağayan ki burdadı xoş eyliyek

Bu meydan yaxşı meydanni

Bu meydanı biz gezerik

Birbirinin tehnesini dözerik

Elimizi yaman elden üzerik

Bu meydan yaxşı meydanni

Bu meydana gelmişey sen biley

Bu meydanı yaxşı görey

Xeste Qasım diyer mene cevap verey

Bu meydan yaxşı meydanni

Didi yanı ne cür yaxşı meydanni? Didi kulağ ver ta diyim;

Lezgi Ehmed gel bir erzim eyliyim

Oğlana beş tene yaxşı oğlan dost gerek

Elava yoğa beş tene. Geley mene dost olay. Dedi ne cür dost olam? Diyen men bunıyna herif değılem, istirem dost olam. Didi beledede men abırım gider, orıcam elimden gider ki. Didi yoğ, insan merifetinen danışa, erz olsun abırısı gitmez. İnsanın abır merifetidi, merifet insanı büyük eyler. Merifet insanı xelg içinne tereqqi verer.

Gel bir sohbet eyliyek

Oğlana beş tane qedir bilern dost gerek

Konağ xoş olmaz yiyip içmekten

Öv sahip konağa xoş zəban gerek

Didi bu da yaxşı sözdü, sen diyirey. Ama men tabın olmam. Didi;

İhtiram eyleginen ataynan anadan

Eger istiren xeyribeğri görey dünyadan

Teskir tutma, möyden, ağaç, teyek, vanadan

Onin kiştıqarınnen xəber al gerek

Gör neber ekmişey. Diyer her neme herkes eker, onı derer. Her neme eker, onı derer. Arpa eker arpa derer, buğday eker buğda derer. Didi çoğ keşeng sözdü didiy mene. Men dede nenemin ihtiramın billem. Didi billey, Xüdəvəndi âlemne seni dünyada pıruz eyler. İnni menimle herif olay olmiyay ama gerek teslim olay. Bu kağəzi yazay, verey dövləte. Diyey men dövləte bu İrən'in kanınne, İrən'in millətinə, men teslimem. Gör bu kağəze verrey. Didi;

Bilmirem, bağam seni görem

Ve seni qədrini biler

Seniyən men hara gelem

Hara gelem seniye bilmirem

Hekmen diyiren gel gidek bizim velayete.

Seniyne gelem ama mennede bir orza, fehm-i şur insaniyet biline gerek

Bu dünya fanıdı

Her insanın öz iğtiyarıdı

Xeste Qasım bu felegin xârıdı

Emma bir veğt olı menne bir veğtte görmeli gerek

Yanı diyerle bu da bir oğlanı. Didi xop, göremeli gerek meye dövlət sene ne qad hovık verer, ne qad dövlət senin qədrin biler, neme derecesi verer?

Mesele bir tene servaz halınna sen bu kişverde hıdmet eylerey, xop servaz hıdmetin eyliyenne ağaye tükenir, çığar gider övünne. Senne bu cür hessap ollay. Didi yoğ, bu cür olmaz. Dedi nece? Didi;

Men gelenne anam meni yola saldı

Ağladı benim göynümü aldı

Xeste Qasım ağasınnan payın aldı

İnni fehm-i şuru o payı görmek gerek

O payın qedrin bilen ki o çöreği verdi mene. Men bir bile ilmin sahibi oldum. Didi xop, bes bugün da veğt tükenni. Get dincel sabah gene men burda, bu meydanna erte tebl elherifi dövdüm, çaldım sen gelginen. Didi xop, da ihtiyac değıl sen seher geley. Da indi ele bugün eger tesmiy tutmuşay, ele kalay ta öleneçe ya tesmiy tutumuşay, birden diyey men qılbe-i âlem teslimem, bu kağaze yazay vereyo, sen sağo men selamet. Didi men öleneçe men serân-ı Erebin büyüyem, defterdâriyam. Erz olsun serân-ı Erebin iğtiyariyam. Men bunu erz olsun diyem, memleketimne öz elim içinne men xâr ollam. Men bu sözü dimem. Didi dimey? Didi yoğ. Didi bes istirey gidey, bir şeir diyim, gitginen.

Lezgi Ehmed gel bir sohbet eyliyek

Men veteminnen bura gelmişem

Almışam hellalığ o nazlı anamnan

Onin edebini bilip gelmişem

Uzağ yolları bildim

Eğlim özüme gördüm

Selam verdim, sahib-ı itibar oldum

Sahib-ı itibarınan gelmişem

Nenemnen ayrıldım ağladım

Üregimi dağladım

Ama bir tene tesiğ, ders, barđana bağladım

Barı barđaneynen men bura gelmişem

Didi kafile getirmişey, dedi yoğ. Ezbezke dersim muhimni, ezbezke hafızem yaxşıdı, hafızemnen barđana bağlamışam. Dersim çoğtu.

Men elim üzemem, o kesleri ki gördüz, görmüşem o damannan

Hesap eyledim, qedrini bildim ilençi yaxşı insannan

Men arızım budı her yerde dermende kaldım

Çağıram Şah-ı Merdan'nan, onnan bir metleb almışamo İsfahan'a gelmişem

Bunı diyenne, dedi xop. Bes inni dur git, xoş geldin. Sabah eye men tesmin tuttum, diyem teslimem gidem ya teslim tuttum, gene sabah gelem bura seniynen sohbet eyliyem. Men burda erz olsun varam. O gitti bağayo, Xeste Qasım qeyitti. Qız ferraclardan xeber aldı, bu oğlana kemi ihtiramlığ olmadı ki erz eyledi ğeyir xanım. Biz elimiz şemşirde amadeydik. Ama ele biriydi, xelg ora gelmişti temaşaya. Ama biz evveli sefte otırmıştık amadeydik. Eger istiyeydi bice kelime bu oğlana kemi ihtiramlığ eyliyeydi biz elli nefer özüy destur vermiştiy. Elli nefer belimizde şemşir bu yanımızda xençer amadeydik. Evveli sefte otırmıştık. Xeste Qasım qeyitti menzilinne eyleşti, vezir geldi seslendi oğlan, didi bele. Didi bugün meydanna ne cür eylediz? Didi kurban danışığ eyledik meydanna erz olsun o bir şeir didi menne bir şeir didim, o narahat olmadı, didi neme didi? Didi gidim men tesmin tutum, ya diyim teslimem gidem ya diyem gene kalam. Didi xop, seniy fikrin nemedi? Didi ey vezircan, didi bele. Didi gel eyleş. Men seniy için bice dene şeir diyim. Sendeli gettile, vezir eyleşti Xester Qasım'ın menzilinne. Didi;

Men gece gündüz zıkr eyledim

Ama bildim heqiqeti men

Dergâhına şükr eyledim

Ama bildim merifeti men

Men bura gelmişem

Yaxşı yamanı bilmişem

Dövlete bir selam vermişem

Onnan mene bir vefanı özüme bilmişem

Nenem gözü yolda kalıp

Bilmirem sararıptı, solıp

Ya ölüp ya diri kalıp

Men onı özüme muhterem ana bilmişem

Sen vezirey erz eylerem selamı

Oğıram yaxşı kelamı

Sene kurban eylerem bu şîrîn canı

Bu özüme bir teslimi bilmişem

Didi barik Allah, barik Allah menne dövlet yanınna. Seni çoğ büyüğ eylerem. Emma inni velayete gidey nemeyliyen? Biz başarıllık bir kafile göndere gide orda neneyi her neme zindeganlığı var getire ele İsfahan'na sen erz olsun zindeganlığı eyliyen. Da nemeye gidey mesele eleseng Tebriz'in kenninne bir dehkede zindeganlığı eyliyen. Dedi ağo burda mesele men kalam, nenem orda kala özüm burda kalam men neneme ağbalıdın ollam. Ağo men işi ne cür başa çığam? Dedi men gidirem şah hıdmetine görem, neme diyiri? Gellem sene diyerem. Geldi seslendi qılbe-i âlem, bu oğlan bir neme diyipti Lezgi Ehmed'e, Lezgi Ehmed iki tene söz diyip. Birini diyipti teslim tuturam, ele Xüdafız eyliyem, ele men teslimem, gidem ya seher gene gelem meydanna tebli elherifi dögem. Menne bu oğlanı danıştı, bu oğlan mene bir keşeng şeir didi, indi biz burda ne cür eyliyek?

Didi xop, vezir her neme diyiren. Didi bu oğlanı biz burda istiri övlendirek, bu oğlan burdan gitmez. Niye? Diye zen kucayo merdun cayı. O oğlan gitmez. Sen bu inçe qizleri diyinen sef çeksile. Menne giderem Xeste Qasım'a diyerem, bu inçe qizlar sennen sarı sef çekip. Her biri gözüye xoş geliri, biz alak seni içiyö, dövlette bir butçeyi, bir pulı, bir guzeranı, bir sağtımanı verer bileye xoş ollay. Beke bu qizlerden birisini bunin gözüne xoş geleyö, alak. Bu kala. Bu istiri burda övlene o arvadı da örgederek.

Bele. Sohbetimiz ağayanı muhterem bir dasitanın miğdarı kalıp Xeste Qasım'nen onı da erz eyliyek erz olsun eziz kardaşımız xoşal olsun, bunu da istiyenler xoşal olsun. Öz vetenne herkeste, koğum, kardaş, eli, tayfa, refik, hemqar hamısı xoş olsulla öz velayette bizde her neççe ki zindeyik duvacıyık. Da men ömrüm bir yere çatıp ki da yanı bu âşığılığı başabilmirem da, yanı kocalığ hâlı maiyenni, hiç işe kadir değıl. Ama xop bu cür danışığa ordan bura teşrif getirip, qedemiz bizim gözümüz üste, istedik bir o ki başardık bir tohbeyi belgi sebzu tehbeyi derviş erz eyliyek.

Xeste Qasım'ı yine keşeng libas gene verdile giydi. Destur verildi her neme orda var qiz, bezenere libas giyele erz olsun gelele sef çekele durala, Xeste Qasım dura qırağta bağa ya bir şeir diye. O qizlerin adında bir suret tutak, vererek Xeste Qasım'a. Mesele bir gözelin qizi adı getti, biz onı alak bu oğlan için. Eger ğeyr hiç birin pesend eylemedi. Şehrin cuvanezenlerin devet eylerik bağa, aparirik bağa bilesini orda erz olzun keşeng seft çekeler, Xeste Qasım'na ordam qedem vurur, yanı dolanıram ama biinvanı dolanıram bir tene qiz pesend eyliye. Bele qizler geldile seft çektileyo, keşeng durdılayo, Xeste Qasım'a bir tene libası keşeng gene verdiler, neççe nefer nigahban orda durdıla ki bu oğlan hansı qizi istiri? Bu yannan şah'in qizi Mehbube Xanım'a ihtilaf verdile ki Xeste Qasım'ı istirle övlendirele. Eyâl alalar bilesi için qizleri getiriple seft çekiple erz olsun qizler dura, Xeste Qasım bağa. Erved cemaat peğid olar, ege deye bir tene ayrı alaceğem, bir tene siğ eyliyeceğem o arvadde övde hekmen bir büyük mefsede murasa salar. Niye? Arvad peğil olar. Diyer dünyada ele benim arvad. Yaxşıyamı nebaye sene ayrı adam alay. Didi xop, men görüm bu oğlanı men dimişem, men dede nenemin üzünede ağ ollam, dede nenem her neme diye erz olsun onı men

qebul eylemem sene gellem. Men görüm bu oğlanın vefası var, mene sefası var, meni der nezerde tutıp ya bu qizlerin birisini diye, adını hamısını veriple bilesine da birisin diye. Nigahbanlar durmuştıla yanınna, dediler oğlan ah bu cür qızler seft çekip, inni her biri istiren diginen. Didi;

Qizler yiğilipler hendan eylirle

Ama kelbime xoş gelmeyipti

Diyile, gülürle üreklerini şad eylirle

Menim üregime xoş gelmeyipti

Gözeller içinne vardı bir gözel

Dost yolın cebrine dözer

Bulardan men alsam elimi yârimnen üzer

Men divâne olmamışam ki

Men sözmüşem gözellerin gözünü

Özgeye demem onin sözünü

Bilmişem men bir kesin qizini

Men ilgarimnen dönmemişem ki

Men gelmişem İsfahan'na kallam

O didigin gözeli allam

Ona vefalı yâr ollam

Men bivefa olmamışam ki

Men bivefa olmamışam ki

Üce dağların qarıyem, yârin itibariyem

Xeste Qasım diyer o gözeli ki men diyirem

Onin vefalı yariyem

Men bivefa olmamışam ki

Bular yazdılayo, gördüler ğeyir, bu qizlerin eslan hiç birini erz olsun ne adı geldi ne didi filan qizi istirem, o qiz didi meni istedi, o qiz didi meni istedi, o qiz didi meni istedi, o qiz didi meni istedi bele. Ferraçlar durdıla kapıda o qizleri ki gedirdile herkes öz işine, orda ele her biri geldi geçe, dedi seni istemedi. Adına bağıtı seni istemedi, seni isteme, seni isteme hamısına, hamısına didi sizi beğenmedi, sizi beğenmedi gediy işinize. Bu vezir fikr eyledi, seslendi qılbe-i âlem, didi bele. Didi bu oğlan guman eylirem burda kalmalı değil. Bu oğlan istiye gide, bu Lezgi Ehmed'de gide. Göre bu adam İsfahan'nan gidip, gene xuruc eyler Erep cemaatini yığar, leşkerkeşi olara, diyem bileye. Menim eğlim böle keser. Didi hele görek gidiri ya kalırı. Erte yol gösterdiler ki tebl çalına, çalınmadı. Teb çalınmadı, nigahban gönderdiler boğan ki o bağdaydı, Lezgi Ehmed o bağdaydı. Didiler get ona sual eyle, diyinen tesminin ne cür oldu, istiren gidey ya istirey kalay. Dövlet teklifin bilsin. Dedi yoğ istirem gidem. Tesmir tutmuşam istirem gidem emma gidem fikr eyliyem, diyem men burda didim erz olsun men teslimem. Bu benim için eyb olırı, görem başarabillem ki bu eybi leşker yığam, cemiyet yığam, bir muhim leşkerinen gelem, bu eybi üstümden götürüm ki men niye bu oğlana didim teslimem, niye erz olsun İran'ın şahına didim teslimem? Giderem, leşker yığaram gücinen dövleten bac allam. Qizin de hekmen allam, hemi dövletten bacı herac allam hemi dövlet diyer men teslimem sene, boğana didi. Boğan geldi didi valla kurban böle diyiri. Diyiri men gidirem amma veli mumkinni velayette çünkü men elan yazıram teslim tuturam ki men teslimem. Hem dövlete teslimem hemi Xeste Qasım'a teslimem. Ema gidirem velayetime ayrı fikr eyliyeceğem. Men özümü şeğsiyetim sindirmem. Men bir şeğsem, benim şeğsiyetim sine velayetim da mana ihtiram eylemez. Geldiler kağızı verdiler dövleteyo, dövlet Xeste Qasım'ı istedi. Seslendi oğlan, Lezgi Ehmed böle yazıp. Xop, sen burda kalmalıyay ele mene di, gitmeliyen de mene di. Erz eyledi kurban men her veğt neçe diyerey o veğt neçe men kallam ama o veğt ki sene kovl

vermişem, istiyem gidem gideceğem. Niye? Menim bir tene koca, bibaris anam kalıp orda Allah âlemi men gelennen bu yana ölüp ya erz olsun eleseng kalıp. Ele bu sohbetteydi, gördüle bir tene dervazenin nigahbanı bice nâme tutup eline geldi dedi qılbe-i âlem, bu nâme Xeste Qasım'ın veteninnen gelip. İnni munu alın verin bilesine. Nâmeni aldıla verdile Xeste Qasım'a gördü anası yazıp. Ki balam men sen didin gellem, ağo men o qedir ağladım, o qedri Xüda'ya yalvardım, o qedri nemaz kildim, o qedri meşçitte xelge dedim duv eyleyin, haminin qurbete gideni gelsin, benim ki de gelsi. Gördü kağezde bir tene keşeng şeir yazıp;

Gece gündüz men intizarem

Menimne balam gelsi

Xelg içinne bilinmiri belki xârem

Menimne intizarım gelsi

Men onin göynünü allam

Gene duagı ollam

Eger germiye men xâr ollam

Menimne övladım gelsi

Qurbete gidinler tamam geliple

Yaxşı yamanı biliple

Mene bir qahınç veriple

Belke benimne Xeste Qasım'ım gelsi

Ömrüm gitti başe

Gözlerim dolannı yaşe

Yalvardım koğum kardaşe

Belke duva eyliyiz benimne balam gelsi

Men balamin qedrini billem

Gene şad olam güllem

Ama ey Xeste Qasım yazıram belke öllem

Hesretim kime kalsı, kime gelsi

Gördü bu nâmeni nenesi yazıp, çoğ Xeste Qasım'a kâr eyledi. Ey dad-ı bidad men bu nenemin qedrini bilmedim, kaldım burda. Soslendi qılbe-i âlem, dedi bele. Dedi xop geldim düşmenin cevabın verdim. Ve her neme didi, kes getirmedim, cevap verdim. İndi icazeye mureğeslik benim nenem bir sözler yazıp meni kebab eyliyipti, men her cür elirem, bu nâmeni özüy de bağgınan. Bu neneni istiyem gitmiyem, men ağvalıdın ollam, gunahkâr ollam, muğessir ollam, men gidim. Didi istirey igdey meye? Didi bele. Didi xop, icaze versey bir erz eyliyem o veğt gidem. Didi;

Qılbe-i âlem qebul eyle erzimi

Vetenim düşüptü yâda

Ömrümnen doymamışam

Ama geçen günlerim düşüptü yâda

Nenem kalıptı gözü yaşlı

Emma cuvanezenler var kelem kaşlı

Bu dünyada hiçkes bikes değıl koğum, kardaşlı

İcaze versey gidirey men, yaxşıyna yamanı bilirem men

Men gidirem vetenimne kalmağa

Anamın göynünü almağa

Onnan doymağa

Men anam yâdîma düşüp murağğas eylesen gidirem men

Xeste Qasım diyer sözüüm eylirem tamam

Metlebleri verer ya Şahı-ı Merdan

Menne sene yalvarıram senne bir dövletey, bir yaxşı insan

Mene icaze verginen men vetenime gidirem men

Didi oğlan, didi bele. Didi men seni yola sallam, her ne qad diliyey sirvet verrem bileye. Emma emdair oldu bu Erep getti. Koşın çekti, geldi xop, o dövveye gelmiri. Danışığa geli, geli bir neferinen onıynan danışa onin cevabını vere. İnni emdair ola, bu serân-ı Erep gide tesmin tuta, niçe yüz kurşun cemeyliye, gele menne memleketimne gerek men koşın çekem, memleketimi men milletini, men bice dene tükünü dünyaya vermem. Men memleketimin cevanını göndermem Xüda nekerden serân-ı Erep hiç bilmiri, haralıdı, kimni? Onıyna gide hiç yere, dövva düşe, benim memleketimi cevanlarınan Xüda nekerde gide men hiç veğt erz olsun, bu işi görmem. İnni sen görmeği, ne cür bilirey? Erz eyledi kurban men hiç veğt sennenne narazı değılem. Seniy qedrini billem. Emma veli bir yerden korğıram ki korğmalıdı. Didi xop, nebeden korğıray? Didi korğıram anam küfr eylie mene. Men gidene ölüm bilinmez bir koca arvaddı da men gidenne o öle da men ağvalıdin ollam, günahkâr olam, muğessir olam. Erz olsun sen eger lütfeyliyen meni yola sal. Didi xup, benim bir tene qızım var, ele bir tene övladım var. Da yoğtu, ele bir tene qızım var. Bilmişey ya yoğ, bu da ele haşa vurdu, dedi ğeyir. Men ne işim var seniy neççe övladin var ya yoğ. Ama xop, qızı vede vermişti bilesine da. Didi emdair ola, men qızımı diyem verirem sene, sen olay benim damadım ama bu şartinen qız seni istiye, beğene. Senne onu istiyen. Erz olsun men qızımı sene reva bilirem. Çünkü sen danışmend adamay, eğilli adamay, fikirli adamay. Didi xop, kurban ağı senin qızın hara, men hara. Men bir babaye kedli, yoskıl, elimden bidonu bisermaye. Seniy qızın şahzadedi, hiç veğt reva bilmeginen, bir tene şahzadeyi verey bir tene biçare kedliye. Didi qızımın göynü olsa verirem. O qad sirvet verrem ki burda kalay sirvet verrem, gidey de sirvet verrem. Bice

dene kenizlerden çağırılayo, dedile gitginen erz olsun eleseng benim
qızima diginen dedeyin göynü olup, sene vere Xeste Qasım'a. İnni senne
fikrin eyle, eger selah bilirey, bice nâme yazgınan aparak verək dedeye.
Dedey teklifini versin. Qız kelem kağıtı getti, berabereyo. Xop, men neme
yazım dedem bilsin men oğlanı istirem? Ne cür yazım? Yazdı;

Erzi selamımı qebul eyleginen

Sen diyen heqti

Meni özüne ele eziz övlad bilginen

Ama ağacan sultan-ı memleketey sen diyen heqti

Menim gerek qedrimi biley

Özüye vefalı övlad görey

Şahtan gedaye verey

Sen diyen heqti

Men evvel günden her işimi bilmişem

Şad olıban gülmüşem

Hele ezep müntezir kalmışam

Emma sen diyen heqti

Sen diyen heqti, dedeyey. Demiren bu biçare adamay, menne övladam da.
Sene diyebilmem meni niye verey biçare adama?

Men gözellerin gözüyem

Meclislerin sözüyem

Dünya biliri bir sülthanin qiziyem

Ama bu barede sen diyen heqti

Xeste Qasım gelip bu velayette kalmağa

Düşmete zerbet vurmağa

Sennen icaze almağa

Men munu sennen silah bilirem, sen diyen heqti

Bu nâmeni yazdıyo, getti verdi qılbe-i âlem bağı erz olsun nâmeyeyo, oğuduyo. Seslendi vezir, dedi bele. Didi benim qızım bahem çoğ eğilli qızdı, keşengde ders oğuyup, keşeng şiirler diyipti, keşeng erz olsun danışığ diyipti. İnni biz bu Xeste Qasım'nan neber erz olsun eleseng veğt alak ki bu qızinen oğlan iksi birbirin görsüle, görek qız begeniri, oğlan begeniri. Biz bulari kelbine aparak da. Erz eyledi kurban, belke gülşan bağı diyirle, Lezgi Ehmed gidip, da bağda hiç kes yoğ, da ejnavadan bağda yoğtu. Bağ elan bugün bihterin seyrangâh yoğı. Qızıyi yolla, ora seyre. Bizde gidek bağın bir küşesinne otıyak sefa eyliyek. Xeste Qasım'ı da aparak, diyek oğlan dur bu bağı dolan gör bu bağ nece yerdi? Qızıye de kenizlere diyek, çığa bağı dolana, oğlan qızı göre, qız oğlanı göre biz burda bir metlep gele elimize. Görek qızın bu oğlana göynü var, oğlan bunu almağa göynü var. Xop, diyer ab mire rütğane dasbı bere bezi bigâne. Diyirem beke bu qızı bu oğlan pesene, oğlan qızde oğlanı pesene, pesend eyliye bu oğlan vetene gitmez ha bu qızden geşmez, seni qızıynan geşmez. Xüdavendi âlem seni qızıye bir cemal-ı mâh-ı tevanı huri seni qızıyi yaradıp. Bele, qızler yiğildiler seslendiler xop, ruzda xanım erz olsun nazenin dedey silah bilip, gidek bağa sefa eyliyek. Mehbube Xanım, bizi de aparay biz de gelek o bağa biz hiç gitmemişik. Diyirle çoğ yaxşı bağdı, çoğ miyveleri var. Gidek o bağa bir dolanak. Senne xoş olay, dedeyde gelirle bir güşede vezir, vuzarayo, vukera, neççe neferlerinen ağalarla otırala, danışala, sohbet eyliyeler. Erz olsun Xeste Qasım'ı da aparırla bağa, emma icaze verecekle Xeste Qasım bağı dolana. Sen narahat olmay, Xeste Qasım bağı dolana seni göre? Dedi yoğ, bunu salah bilip, dedem salah biliri da. Ege ejnebi ola yoğ. Dedem bunu salah biliri. Berader bu yannan bular, o yannan olar, geldiler bağın bir yaxşı yerine keşeng basefa, hessabı yer düzeldiler, Şah Abbas için ve vazir, vuzara için. Bu yannan qızler geldile qest-i qeceri bezediler. Gül töktüler, gül düzdüler, ferş saldılar. Xeste Qasım'inen veziri, vuzera, umara, leşkeri, kişveri, neççe nefer ağır, Şah Abbas'ınan geldiler bağa. Geldiler bağa Xeste

Qasım'a didi cevan, didi bele. Didi guman eylirem sizin velayetizde böle bağ yoğtu. Dedi kurban yoğtu. Bizim kendimiz bir kendistandı da. Kim bu cür bağ düzeldebille? Emma Tebriz'de insanlar var ki beke bunnanna bihter baği bahçe düzeldip. Ama bizim kendimizde ğeyir. Yanı beş tane baği var, oni üzümü yer vessela. Da oynanna, bu teşkilat yoğtu. Dedi bes yoğtu, men sen butçe verem velayettinne bir bile bağ düzeldebilley? Dedi kurban düzeldillem, meye koya bu bağ mene kala. Güjlü adamlar var, vurur ağzımayo bağiy eli gider, zehmet mene kalıyo, sefa özgeye. Ama xop, dur hele baği dolan. Durdıla baği dolannanna. Bu yanna Mehbube Xanım keşeng libas giydi, özüye bezek verdiyo, o yannan Xeste Qasım bu yannan erz olsun bu qız hey o yannan geldi böle gitti, bu yannan geldi böle gitti. Bu yannan geldi ele gitti. Ama qız işare eyledi oğlan, mene bir şeir di, bu qızler bilsile. Didi;

Göz aştım bir huri gördüm

Göz aştım bir huri gördüm

Ama görmelidi beynullah

Dal gerdene tökülüp müşki enberi

Sövmelidi beynullah

Keleminen çekipti kaşını

Yiğipti yanına yoldaşını

Ziyet verip tarıyıptı başını

Ağ üzüne siya tipleri beynullah

Her ne diyem güzeldi

Menim bağrımı ezdi

Yaraşı bilesine ezberdi

Dersi var, eğli var beynullah

Gelip o bağı görüp

Bu bağı bilip

Hekmen burda bir bahane var onı bilip

Kelbinnen yitikliğı var beynullah

Xeste Qasım diyer men metlebime çataram

Özge cuvanezenlerin daşını ataram

Eger atay qabul olsa men seni allam

Eger senne qebul eylesen

Men diyerem aferin berşoma beynullah, aferin berşoma beynullah

Bu qız Xeste Qasım diyeni, bu qız yazdı. Yazdı yazanna xop, ferrac gönderdi ki git benim qızıma diginen men tesmin tutmuşam, sene verem bu oğlana. Bu oğlana burda dolanırı, geziri. İndi sen eger böle canı dilden bu oğlanı pesend eyliren, men bu oğlanı kovl verim, pesend eylemiren hiç manası yoğ. Geldiler erz olsun Meğbube Xanım'a didiler, göttü bice kağız yazdı ki dedecan benim bir kaşık kanım var, özüme heramnı sene helaldi. Eger başımı kesey men ah dimiyeceğem. Elbette sen selah biliren. Meniyne kelbim ele senin selahıynen yoldaştı, benimne kelbim ele biliri. İnni sen ele her neme selah bildin, men seni selahine muti emrem. Xeste Qasım'ı çağırđıyo dedi gel, ikimiz bir qedri dolanak. Geldiler dolanmağa, dedi oğlan, didi bele. Didi men seni bu bağa getirmişem biişkil değıl. O qızımı getirmişem biişkil değıl. Sen o qızleri ki istemedin. Ema men seni eğıliye, dersiye, insaniyetliğıye reza bilirem ki sen bir nefer şah qızı alay. Layığı varıy. Men bu qızı verrem sene, yeddi gece gündüz istirey burda toy tutum, istirey bu bağı qest-i qeceri verim sene, senin olsun. Eger pesend eyliren, istiren benim qızım mene yazıp benim bir kaşık kanım var, başımı kesey söz onı o cevap verip. İnni kalıp senin cevabin. Erz eyledi qılbe-i âlem icaze ver, menne bir söz diyim. Xop beferman. Didi;

Baş götürüp vetenimne gelenne
Men seni şah bilmişem bilgin olup
Dövletery hürmetin çoğtu
Bu hürmeti sen bilirey

Sen şah'ay men sene tabin
Heqqim var bilem
Sene şezde qılem
Elim döşünne bu ihtiramı sen bilirey

Vezir, vuzera etrafına dayanıp
Seniy emrine hamı kes inanıp
Sene Şah Abbas'ı kebir sözü kalıp
Sen özüy öz bu ihtiramını bilirey

Menne Xeste Qasım'am
Senin veteninne kaldım
Çoğ ihtiramlar aldım
Emma anamın naresinnen narahat oldum

Nene diyo bebe bu derdi sen bilirey
Men senin sözün bilim, şad olim gülüm
İcaze verey qiziyide verey men gidim
Bu arzıyo, bu hesretliği ele senne bilirey

Didi xop, çoğ yaxşı. Temam vezir, vuzaraya ihtila verdi babacan men reva bildim. Bu qizi verem bu oğlana. Siz neme diyiriz? Didi kurban bizda ele

rıza biliriz. Niye? Bilencik adam ele senin ihtiyacin var, beke bir ayrı bu Erep teki bir nefer danışmend tapıldı. Sennen söz istedi, xop bu adam seni damadıynı, her yerde olsa beş tene atlı gönderey beş günne götürey eli bilesini da. Dedi ağa gidiri velayetine. Didi burda toyu tamaşa tutarik bilesi için, otağlar bezerik beke üreği tutuyo ele kala. Dedi bu şartininen, bu şartinen şerayetinen men kallam ama eger kaldım beş tene atlı gide benim nenemi, orda eleva değil ki bir yoskıl övümnü ama veli sonradan bir qedri keşeng düzeldip. Eger anam dünyamı veda eylemiyip, dünyadan getmeyip benim anamı getirele. Didile şaha, didi bele. Men bu işi görürüm. Bağdan durdular yiğıştiler geldiler öveyo, yolladılar âlim geldiyo, seslendi oğlan tamam fikrin eyle. Men bu qizi verrem sene ama sirvet verrem bileye bir veğt dimiyen bu şah qizidi men bunin libasının otınnan gelebilmem, bunin teklifâtinnen, teşrifâtinnen öğdeden gelmem. Yoğ bu qiz seni istiri, senin her cebrin ola dözer. Anayada men bu qizi keniz verrem. Sen bahem bu düşmeniki benim için tapılmıştı, serân-ı Erep bu bir birehm adamıdı, ne üreğimden gelirdi bula hamısını kele verrem valla yimi nefer bir memlekete nemeyleyebilir? Ama yaxşı cevandı, yaxşı cevanlar da getirmişti. Men bir zad eylemedim. İndi seniyananı da gönderrem geliyo, erz olsun xoş olıy. Erz eyledi kurban benimde bir şiiirim var sene, erz eyliyemo, sen sağo men selamet. Didi nemedi? Didi;

Göz açtım bu dünyanı gördüm

Ama geldim senin hıdmetine sen diyen olsun

Seni bir muhterem sultan bildim

Ama gördüm sen diyen olsun

Yiğilip döğrüverlerden hamı yerden geliple

Yaxşı yamanı biliple

Menimle seni görüple, hemi meni tanıdıla hemi seni tanıyıpla

Erz olsun bu heqiqette ele sen diyen olsun

Men velayetimin terkini qıldım

Seni bir vefalı sultan gördüm

Sen diyen söze gittim

Didim merifet ehliyey hezar min mertebe barik Allah olsun

Xeste Qasım diyer men billem

Şad olup güllem

Senin hıdmetine bir vefalı noker özümü hesap eylerem

Seniye sâyen Xeste Qasım'ın başınna kalsın

Barik Allah, ağa bele. Sigen oğı, kebini kesginen. Sigen oğıdı, kebini kesti. Erz olsun gece gündüz gönderdi yolladı nevâzende geldi, erz olsun bir neççe gün Mehbube Xanım'ınan Xeste Qasım'ı eğd eylediler birbirine. Orda yiyip içip metlebi muradına yitişip, Xüdavendi inşalalh sizide hemişe şado, hemişe muvaffak eylesin xoşal oleyiz. Emma bu toyda men bice tene derde değen şeir diyerem, yanı sözleri hesabı ola, derde değen olan. Diyiri;

Bir bimare Xüda şifa vermiyenne

Tebip tapılmaz, derman nemeylesin

Gönül kuşu pervaz eyler hevâye

Emma ecel daşı deger, beyinden gider nemeylesin

Bir oğlanın işi ki bir veğt nes geli

Dalıycek belası des be des geli

Yanı nem ola? Görürey bir nefere bir pişâmet geldiyo, bed pişâmet. Bu teğalle vura, bu pişâmeti bir cur, göre o yanna bir pişâmet geldi, bu yannana bir iğtiyaf üz verdi. Şair bunu eğl üzüynen, böle güzeşt eyleyip, böle sohbet eyleyip.

Biri bir kesin işi nes geli

Dalıycekte belası des be des geli

İçer ecel badesini mes geli

Gider bu dünyadan xumâr ona nemeylesi

Bezı adam nexuş olı, onı böle baba dur bir kaşık baştan iç, dur bu çörekten ye. Baba yiyebilse yiyer da, ona göre diyiri;

Ecel çata mut yetişe

Da sahıpxana nemeylesi, duktur nemeylesi

Niye? Veğt çata. Bu şeirlerle biz heqqane söz diyerik, bu sözlere elseng. Mesele;

Bir bimâra Xüda şefa vermeye

Tebip ele düşmez derman nemeylesin

Yanı hekim tapılmaz bu dermanı vere, o yaxşı ola. Diyiri;

Yandırın şemleri yağı danmasın

Merd kişiler, merd oğlanlar her yiz ilâhı zelil olmasın

Bir çırağı ki ilâhiden yanmasın

Eser bad-ı seba o çırağ geçer sahıpxane nemeylesin

Çırağ yandır, konağ oturu öv işi kala, pencereden bir yel vurdu, biçare çırağ geşti. Sahıpxane püflemedi ki. Çırağa geşti, bu çırağa değıştir. Sahıpxane nemeylesin.

Ey ağalar bu söz mene âr değıl

Min tane namerd bir tene merde beraber değıl

Telâhın kesmiri

Telah iğbale diyerle, bezi yerde telah iğbale diyerle.

Telahım kesmiri bağıtim yâr değıl

İğbal işlemiri hüner nemeylesin

Bunı da senin vucud-ı mubarekine erz olsun burda teberrik erz eyledim, bu şeirlerden ordan halıları olsa, inşallah çoğ xoşleri gelir. Bu sözlere biz

heqqane söz diyirik. Mesele mecliste mene bir pul verele, diyerle Âşığ Heyder bir iki tane heqqâne diginen. Biz neççe şeir var, nağıllarımızda biz bulara heqqâne diyirik. Niye? Her neme diyiri, durustu. Diyi xop,

Yel vurdu çırağ geşti

Ev sahibi nemeylesin biçare

O ki çırağı geçirtmedi. Helg kaldı, kelenguluğta. Ev sahibi nemeylesin. Diyiri;

Deva var, meriz de var

Ama heqim yoğ, meğluğ nemeylesi

Ne başarıyla devanın hansını verel ne başarıyla bunu erz olsun eleseng cür eyliyeler. O'dı ki erz olsun bu şeiri meğsusen bu nağilin ağırinne, erz-i edep hıdmetine erz eyledim. Erz olsun biz bu şeire heqqâne diyirik. Xüdavendi âlem özüyü, istiyenleri hem vetenişi şado, muvaffak eylesin inşallah.

3.7. Köroğlu Nigar Xanım Hik yesi

Baicazeye hozarı muhterem, Xüdavendi  lem hemişe Şadlığo, hemişe selametlik versin bileyize inşallah. InŐallah erz olsun istirik Köroğlu Dastanı'nnen bir naver-i Şirin, yaxşı, muteber erz eliyek huzurı hıdmetize. Emma bir tene Şeiri evvelinne erzeliyim, umudvaram ki murudı pesendizde kerar tutsun inşallah. Xüdavend hemişe sağlık versiyo, selametligo, Şadlığ hemişe. Diyiri;

Gam yime, gam yime ey divane g v l
Hiş veğt ruzigar merde dar olmaz
Bir merdin  oreğim min acı toğ eyler
Emma  oğlar cemeylerle bir nehar olmaz

Eslı menzadeler eslin itirmez
Bedesiller baş menzile yitirmez
Q d  teğegi ter Őemame getirmez
Göy s g tte heyva olmaz, nar olmaz

Heyifti merd oğlan kocala
Ruzigar,  erkifelek hamı kesten bac alar
Bir divare ki bir evrecid gec olar
Eye başı erşe dayansın daha d z olmaz

Deli g yn m niye gelmiren sese
Dünya gelip bu dünyade hevese
Hamı kuşu olmaz salay kefese
Ala karga suva d Őse kaz olmaz

Giden bezirg nnı giden xacedi
Xeber almaz y r o halin necedi
Selvi ağaci ağa lardan  cedi
Eslı yoğtu bu ağa ta b r olmaz

Ey merd yemeginen gemi

Yiğiliti dünyaden gidecekti hamı

Felek biçinçidi bu dünya zemi

Böle biçer gider ki baş eyağ olmaz

Elbette bu şiiri gülçin eyledim, evveli destanna Köroğlu gider Nigar Xanım'ı getire, toy tuta, orda qeziyeyi muhim olecek, hamısını erz eylerem hıdmetize. Bir gün Köroğlu oturmuştu bir tene yalı yanı yoldaşı varıdı benâmi Reza. Çoğ derde değen oğlandı. Seslendi Reza, didi bele. Didi men istirem sizi içinizde bice tene vekili intiğap eyliyem, mesele senin hâlin bile, onin hâlin bile, onin ücretin bile, onin sohbetin bile. Men bu Çamlıbel'de zindeganlığ eyliyem. Didi kurban mennen suvay bu leşkerin gücünnen hiç kes gelebilmez. Meni sen intiğap eyle. Didi men bir şeir diyerem seni için. Sen reşidey, sen yaxşı oğlanay ama kemi hüsüleyey. Gereg bir neferi ki iğtiyâr verdile eline, gereg hüsülesi, sebri, rehmi o hekmen erz olsun ola bu sözler. Olmıya helg elinnen nufin eyler. Didim;

Reza gel bir sohbet eyliyek

Küllü meydana gönderrem seni

İkimiz birbirini kardaş eyliyek

Ema Tuqa şehrine gönderrem seni

Men Nigar'ı sövmüşem bilem

Cemalın görem, seni görem

Giden gerek erz olsun Nigar Xanım'ın şehrine

Men senin qedrini bilem, gönderrem seni

İçerey badeni mesti xumâr olma

Bir natevânınan teref olma

Rızacan herkese bixeber zerbet vurma

Men seni ihtibara gönderrem seni

Dimeginen naşömen

Men merd kişilerin kardaşı men

Sen teki merdin yoldaşı men

İstirem gönderem Nigar Xanım'ı getirmegi seniynenni

Didi çeşm. Men eli xâli nece gidim? Bir medrege mene ver ta men gidim Nigar Xanım'ı getirim. Ya diyin özün git geti. Didi sen getirebilmey men özüm gidirem getirirem. Özümü gidem getiremo, bice dene çeşnî tutam ki hiç başa gelmiye. Didi xop, bes men gidim bir yetik olım. Görüm Nigar Xanım'ı alıpla ayrısına veriple ya vermeyiple. Yetik olım o veğt sen gitginen. Bir qedri xerçlik döktü xurcuna, Reza koydu xurcuna, erz olsun geldi elseng şehr-i Tuqa'na. Beğtı gördü şehr tetildi. Didi nemeye için tetildi? Didi Nigar Xanım dedesi gidip kırğ günin şikârıne bugün Nigar Xanım gelecek erz olsun merdimi derdi hâlîne yetik ola, şikâyetine yitik ola, qazıplığına yetik ola. Sen erz olsun orda, Nigar Xanım'ı eger istirey Nigar Xanım'ı görey inni geli şehr içine geli bazara. Didi;

Dostum gel bir sohbet eyliyek
Men bir ilgare gelmişem
Cemâlin görem gidem vetene
Hâli sorağı gelmişem

Men gelmişem burda kalam
Merdlerinen sohbet salam
Nigar Xanım'nan bir cevabı alam
Eleseng şeştengi şehrîne içinne

İnni metler yiğilerle gelele
Yaxşı yamanı bilele
Nigar Xanım'ı icaze verip meydana gelele
Menne görem diyem seni

Men adım Reza'dı bilmişem
Şad oluban gülmüşem
Men Çamlıbel'den gelmişem
Burda dostum men görem seni

Bir veğt gördü ki bele bice dene cuvanezen, mâh-ı munavver hurşud-ı xaver Yusuf-ı kenhendeden meğbuter. Gül düzürle, ferş düzürle bir dene cuvanezen geliri, çattı hiç kes gidebilmedi bu Nigar Xanım'nan danışa

mesele eleseng guftugu eyliye. Ema Reza korğmadı, didi heqqidir bir dene dükân icâre eyliyem, hamı dükân benadı açığ ola, Nigar nezaret eyliye. Birden bağttı bir tene piremerdi bir munasıp sermaye koyup dükana, otırip kasıplıg eyliye. Seslendi ey şeğs, dedi bele. Dedi sen bugünleri bu dükânı mene icâre verrey? Dedi ne qad verrey? O zaman dedi beş gıran verrem bileye. Aşkama neçe burayını icâre verey mene. Men bu dükânı bağlıyam Nigar Xanım'ı görem, onıynan guftugu eyliyem. Dedi gel a bu kilid. Ama aşkam çağı men geleceğem dükânı tebil alam ha. Bura benim üz yerimni, bura benim emri maiştimni. Erz olsun sen, ele ki aşkam geldin, men kiliti verrem. Dükânın kilitini verdiyo, içeriden dükânı bağladı ama dükânın derzinnen bağırdı, bağtı gördü Nigar Xanım, ferrac, qulam, noker, qere qulam, keniz desteynen guruhinen xıyabanna geliri. Çattı bu dükana, Nigar didi men dimişem hamı dükânı aç a erz olsun bes illet nemedi, bu dükânı bağlayıpla. Vurin birin kapısı dökülsü, görüm bu dükânı sahibı kimni, nemeçı sahibı bağalyıp dükânı? Töküldüler tepik ile vurdula, o zaman kapılar böle mukem değildi amana bendidi. Çannan maye yoğtu içinne mesele kapını ele. Bir tepik vuranna kapı yığildi. O yana bağanna bir dene cevan, belinde şemşir, bu belinne bir dene xencer, sibil benaxuştan geçip, otırip bu dükanna. Seslendi cevan kimey sen? Didi xanım uzağ yolın konağıyem. Hardan gelmişey? Dedi eğer icaze versey diyerem hardan gelmişem. Didi uşağ dayanin, dayanin görüm bu çoğ cevan oğlanı, çoğ reşid oğlanı. Burda nemeyeçe gizlenip? Didi;

Xanım gördüm cemalıyı
Aferin barik Allah senden
Dal gerdene tökülüp, müşki enberi
Bu keşenglikte aferin senden

Ala gözleriynen kelem kaşıynan
Xeber allam yâri yoldaşıynan
Bir tene tac var başıynan
O tac başıynan aferin senden

Döğrüne yığmişen merdi merdane

Heyifti bu cevanlar ola divâne
Yetişip olaceğem bu adı sane
Nigarcan barik Allah senden

Atay şahtı, dünya biler
Şad olup güler
Seni bes kime verer
Aferin senden

Menim adım Reza'dı özümü bilmişem
Seni görenne şad olup gülmüşem
Men Çamlıbel'den Köroğlı adiy gelmişem
Aferin senden

Didi bu Köroğlı, Köroğlı diyirle Köroğlı esli buralıdı. Miraxur oğludı, bir çoğ gelir, bir sorağ geliri diyiri, Çamlıbel'de neççe yüz merdi divâneyo, merdi reşido, kolçombağo, bezenbahalığ bu cür terif eylirle, bu gerçektı? Erz eyledi xanım beş tene Köroğlı'dan söz diyerem. Bilen Köroğlı nece Köroğlı'du. Didi uşaq bunin sözünü yazın, buni yazın men görüm burdan bir tene dedesi miroxurudu, şah'in iğtiyayayıdı. Onnan bir tene oğlan ola gide Çamlıbel neççe ağaç en uzununu oranı tuta, yazın buni. Didi;

Nigar Xanım bice erzim var sene
Köroğlı tamamı Çamlıbel'i tutup
Yiğilip döğrüne merdi merdaneler
Özünne bilen oğlanları tutup

Misli şah kimin divân eyler
Çoğların balını kan eyler
Cevanları yiğip şadlığ eyler
Özü merdâne, Nigar Xanım

Nigar Xanım kelbin mene diginen
Meni bir natemam bilmeginen
Men Reza'yam

Meni misli Rustemi dasitan hesap eyleginen
Nigarcan nâşî olmayay diyey görey bu hansı biçaradı burda gizlenip. Eğli
yiğ başıya benim için yaxşı söz de. Didi xop;

Men gelmişem seni bilem

Cemaliyi görem

Sennen bir sual eyliyem

Eger Köroğlu gele seni isteye giderey Nigar Xanım

Didi ey bendeye Xüda, benim şahların, veliyetler, veliyesle erz olsun
menim arızım çekiri. Meni özünne bilen oğlanlar benim arızım çekiri. Men
Nigar Xanım ta özüm begenmiyem, herkes ele o cevana ilgar vermem. Didi;

Köroğlu bir oğlanı ki onı biley

Heykeli misli Rüstemi dasitan görey

Eger icaze verey min neferi kıray

Seniy sözüynen men istirem istifade eyliyem ey Nigar Xanım

Menim adım Reza'dı bilginen

Mene bice nâme verginen

Gedirem Köroğlu'ya diyerem

Köroğlu'yu özüne heqdâr hesap eyleginen

Bazı yerde bu ervad heqqinne, heqdâr diyer, yanı heqqi var onıyda oni kebin
kesip, heqqi var. Didi xop, ele burda durgınan, men bu bazarı gidim başa.
Görüm hansı dükan bağıldı, hansı dükan açığ, hansının sözü var, hansının
şikâyeti var. Buları dolanım, gidim öve. Gidim menzile, menzilde bir tane
nâme yazaram. Getirrem verrem sene apar ver Köroğlu'ya. Reza durdu
ordayo, bu qız gitti bazarı dolannı, geldi öveyo aynayı yüzgünen vesgeme
xıtabı koydu berabere. Xop, cemalı ki keşeng oldu, o zinede hiç ihtiyacı yoğ,
inni geti bu göze bir batman erz olsun sürme tök. Ne derde değer. Gereg
özü, diyer;

Âşığıyam cade gözler

Merd merdi istese cane gönder

Sürme gözü işiğ eylemez

Gereg ola sade gözler

Göz gerek özü keşeng ola. Görmegi keşeng ola. Cemale yiye. Cuvanezen var, gözü keşeng ama burnu böledi. Cuvanezenvar görey ağzı keşengni ama bura böledi. Olmadı ki.

Ey merd oğlanlar, ey merd oğlanlar
Höl olmayin övlenemeğe, höl olmayın
Men Âşığ Heyder'em cevanlara çoğ elağam var
Siparişt eylerem diyerem höl olma
Dolan o gözelin ki mehebbeti bu kelbiyne karar tutıp, istiri
Senne istiren onı iğtiyar eyleginen

Niye? Ayrı şairde var. Diyiri;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim
Ne yaxşısı yâr aşinalığı
Sen istiyen o istemiye
Olar bulbulunan xâr aşinalığı

Zahirde dost ola, batinde yaman
Olar bulbulunan gül aşinalığı

Bele. Gördü bir tene ferrac, bir tene nâme gettiyo, yazıp üstünne bunı ta Köroğlu'nın öz eline çatıncek açıp bağmagınan. Bu da xerçliğin ki ordan bura gelmişen. Reza nâmeni aldıyo, düştü yola. Geldi Köroğlu didi nemeyledin Rıza? Didi Köroğlu çoğ cuvanezeni evin xerap olmasın, diyiri sen ele o kedliyen, o şehirliyen. Erz olsun bes, didi valla men bura gelenne men sinnim kemidi, onıyne sinni kemidi. Annan hiç kimse inanmırdı mesela bu qizi benim teki adam verele. Ama inni terekki eylemişem, Çamlıbel'i tutmuşam, tamamı şahlar elan menden ihtiyat eyliri ki nebade erz olsun bu leşkerkeşi eyliyeyo, gele benim erz olsun velayetimi tutayo. Meni erz olsun eleseng beyinden apara. Elan tamam o zamanna paşa diyerdile hukumata. Paşalar tamam bir yerli benim iğtiyarımne değil, korğıram. Nâmeni verdi Köroğlu'ya. Köroğlu bağıtı gördü Nigar Xanım yazıp;

Ey koç Köroğlu celal başı
Evvel selam dovım kelam
Men Nigar Xanım'am bilginen
Xünkar Paşa'nin qiziyem

Eger gelip meni aparmıyay

Zindeganlıg sene heram olsun

Gördü bir keşeng söz yazıp. Nâmeni ketlediyo, koydu cibineyo, didi indi tedarik görün, men muhim toy tutaceğem. Tedarik görün, men gidim Nigar'ı getirenne tamam etraflardan dostı refikleri, kardaşları, dostları tamam devet eyliyeceğem bu Çamlıbel'de nebazendeyo, sazendeyo erz olsun burda bir çeşni muhtremâne, merdâne çeşn tutam Çamlıbel'de. Berader didiler nemeylek? Didi bes bir şeir diyim bileyize, benim o şeiriminen siz tedarik görün. Didi;

Deliler indi yolım düşür Tuqa şehrine

Tedarik görün ta men gelincek

Men dözerem merd oğlanın qehrine

Tedarik olin ta men gelincek

Dedi ağa, tedarik neme? Dovar, yaxşı siğir, düğü, yağ nemeylek? Didi;

Minin atların ağını

Hem yügrağını şahını

Çadırnişinlerin bu dağlarda sarı yağını

Alin getirin ta men gelincek

Celalı Köroğlu ağo sen diyirey ama biz ne qad yağ yiğak ki sen bu toy diyirey, ne qad cemiyeti övdesi? Didi;

Minin atların göğünü

Hem yugrağını gegini

Dolanın bezirgânların barı yaxşı düğünü

Çapın getirin ta men gelincek

Men gidem Nigar'ı belem

Cemâlin görem

Eger her cür olsa Nigar'ı götürüp gelem

Muntezir olun Köroğlu gelincek

Didiler çeşm, Celalı Köroğlu. Git. Köroğlu bir tene xurcun qeza doldırdı, bir qedri xerçlik libası muhim giydi. Xencer, bir xenceri varıdı, adına diyerdi ucu eğri xencer. Yanı xencerin bir heççe ücü egilmişti, da ahanger tapmamıştı bura o mizan ola. Ona diyerdi ucu eğri, hemişe bu köyneginin

astıydaydı. Xelg bilmezdi. Ama şemşir varıydı ele aşikâr bağlardı atın yanına. Dime işidiple, Köroğlu gelecek Nigar'ı apara, pulınan gelecek, tedarikinen gelecek. Dört tene cevan her biri bir zebanna. Biri Erebi, biri Farsi, biri Türkü, biri Lorı. Her biri bir zabannaydı. Kürd gelerdi Lorı danışardıla, Lorlı geleydi Farsı danışardıla, Farsı gelerdi Erebi danışardıla hiç kes bilmirdi bu dört tene cevan manende eşair bu yolu bağlıyıp, bular haralıdıla? Bir veğt ki Köroğlu çiğti dağın kellesine, bağı gördü bir üç dört tene dağın eyağına çadır kurupla. Ama ne ati ne besati. Didi xop, bu çadirleri kim kurup? Atı saldı çadırlara teraf, gördü dört tene cevan şemşir ellerinne erz olsun durupla yolın kenarınne. Dedi Xüda'ya görey bular mene dostı, görey düşmenni emma xup, beşerde gerek eğli ola da öz ruzigarına ömrüne yitik ola fikr eyliye. Men bu çaydan geçebillem ya su meni boğar. Köroğlu'da biiğtiyar rast geldi, bu dört tene cevana. Şemşiri çektileyo tekan yeme. Didi mene diyeriz? Didi bele. Didi;

Baş götürüp Çamlıbel'den gelmişem
Tutmayın yolumu benim
El eyliyem şemşire feqet el eyliyem
Temamızı xurd eylerem aciz oğlan bilmeyin meni

Men dünyada merdi merdâne özüm bilmişem
Merdi merdâneleri görmüşem
Çoğ sizden muhim cevanler öldürmüşem
Aciz bilmeyin meni

Elan men çığmışem dağa
Çamlıbel'den gelmişem iraga
Eger istiyem ceng eyliyem meni oşka ejdeha
Sizi nefesime çekmişem

Dedi ele ey dedey nenedey, bu kimni bu özünen bir bile terif eyliri ejdaha?
Adımı beyan eyleginen.

Menim adımı beyan eyleginen
Eger bilmiyen sorışgınan revan eyleginen
Men Köroğlu'yam Çemlıbel'in eşair başısı

Onı menden sual eyleginen

Men naşı değılem ki ele merdi merdâne yol gelmişem ha

Bu Erep zirengi eyledi. Ele şemşiri ele kelafennen çekti, geldi Köroğlu'nun yanına. Köroğlu bice şemşirin şapalağıynan burdan vuranna ki getti orda düştü yere. Bu Fars bilen olar. Hemişe bilen olar. Çennan Fars'a danışığta her bir zadda Fars'ı utabilmezle. Didi olmya bu Köroğlu olmuş ola. Biz bunu tutabilme ki. Didi ağı muzahim adını dimiren, özünü dimiren, özünü merufçuluk eylemiren, biz de burda gelmişik yol tutmuşuk, bazırgan soyak, rahguzar soyak, beşşa pul cibimize gire, aparak xanebademize. Köroğlu didi yoğ, bu çörek değıl, siz istiriz eyliyiz. Bu merdânelik değıl beke bir biçare bazırgan geldi burdan geçe. Sene onı hekmen öldüreceğeyo, onin maliy elinden salay. Didi bes sen neme? Didi men şahlarla tarafım. Şahlarla, didi he. Didi sen Köroğlu değıley? Didi niye? Didi mene hiç dinme men buların kolını bağılyim. Adı dostula, dördü kardaşığtıla. Şair de diyiri;

Zahırde dost olan, batınne yaman

O heqiqete benzemez

Zahırde dost, batınne yaman

Adam var neççe il bir neferinen reftamedi var. Xanımane diyer, bacı çayı geti, çörek geti. Sahıpxaneyeye diyer bizimki seniynen oldı kardaşığ ama görrey Xüda nekerden bir itifaq düştü, hele henüz bu adam, bir ğıyalet eyledi ki hiç başa gelmiye. Didi xop, buların kollarin bağla üçininne. Üçininne kolın bağıladıyo, didi diyin atlari minin gidek. Gerek buları men aparam bir biguman yerde beyinden aparam ta bileler Köroğlu nece oğlanı. Bular dört zeban bilirdile da, Ereb'idi, Farsı'ydı erz olsun Lor'ıdı, Türkü'dü. Bular öz işlerinne, öz zebanlarınna didile babacan bu seniynen aşına çığıtı, diyinen bizi aparmasın şehir içine. Xelg bizi kinar, diyerle bir tene oğlan dört tene cevanı destgir eyliyip. Biz betnam ollak. Seslendi Celalı Köroğlu, didi bele. Didi sen merdi merdâne zindeganlığ eylerey, adını iştimişik. Bu üç neferi ağalık eyleginen, azad eyleginen. Dedi xop, enin attan aşağı, geldile aşağı. Xurcunu getti, bir avuş o zaman xurda pulıdı. Bice çenge verdi Ereb'e, bice çenge verdi o Farsı'ya, bice çenge verdi o Lor'a. Didi bu sizin sermayeniz, ağı da çörek vermesen adamin adı çığmaz ki. Ta neççe nefer merdi mardâne kişilerin reftamedin olmya ad çığatabilmen ki. Elan biz

giderik bazı meclise, görürey bir konağ on nefer giderip döğrüne, aparay öve. Bezi otıra benim yanımna diyer Âşığ Heyder mene dimile hiç dur gidek, didim dimemişey, aparmamışay, çörek vermemişey. Çöreği veren, çöreği verele. Hürmet eyliyen, hürmet eylerle. Hıdmet eyliyen, hıdmet eylerle. Ama ğıyanet eyliyen ege o da eylemese terafası Xüda eyler. Celalı Köroğlu merdi merdâne buları azad eyleginen. Didi ağı bu da xerçlikleri xoş geldile. İnni sen istirey nemey eyliyen? Didi istirem gelem Çamlıbel'e hıdmetiyne olam biqulamı helgebiguş, misli bir berre. Seniy hıdmetiyne, hıdmet eyliyem, bileler ki men kime hıdmet eyliyem. Didi xop, inni gidebilley Çamlıbel'e, didi bele. Da a bu da xerçliğin git diginen Köroğlu meni özü gönderipti. Kallay ordayo men gidirem Nigar Xanım'ı getirem. Köroğlu çattı, Tuqa şehrinin erz olsun eleseng kinarına. Gördü şer, inni ki kimin selige yoğudu, sağtımın yoğudu, zindeganlığ yoğudu, herkes bir cür öv düzeltmişti munasip, orda zindeganlığ eylirdi. Gördü bir piremendi kuhensal yolın kirağınna bir qedri xiti xurda mesele möüz, kişmiş, şanı, xurma koyup bu yolın kinarına satırı. Attan endi aşağıyo seslendi emican, didi bele. Didi meye dükânın yoğ? Didi niye? O dükân ele benimni orda. Ama ele xalidi. Ordan reftamend yoğ, burdan reftamend var. Bu getirmişem, bir xurda külfet varam, tökmüşem bu yol kirağına belke ğeridar ola bir zad satam emrim geçe. Didi o dükânı aşkama neççe verrey mene? Didi nemeyleceğey, didi o dükân senin. Didi yoğ. O zeman Köroğlu bir iki ğıranı verdi o kasıba. O zamanna iki ğıran ele pulıdı. Dedi ama bugünleri Nigar Xanım emr eyliyipti tamamı dükânın kapısına ziyet verele, perçem vurala. Bilmirem nemeye göre bugün şezde erz olsun çeşn tutuptı? Nigar Xanım özude gelecek. Temamı meğluğa olar ki keşeng ziyet veriple dükânlarına, ola caize vere. Erz olsun gerek dükânın kapısını örtey ama ziyet verey. Didi ağı benim bir zadım yoğ ki ziyet verem. Da senin işin olmasın. Gele bu iki ğıranıyo, dükânı ver mene. Eğaye eziz, keşeng hessabı geşti dükâna ottıyo, bice dene Köroğlu kedim yaylığlar varıdı, merdâne ne zenana. Olardan bir tene çekti bu dükânın kapısının üstüneyo, atı bağladı dükânın dalınayo, ottı orda. Ottı orda Nigar Xanım geldi ordan geçe bağı gördü bir tene kapıya bir tene yaylağ ve merdâne yaylığ dükânın kapısına çekiple. Didi bu ne cür adamnı, meye bu şerhli değıl? Evezi ziyet bir tene

yaylığ vurup dükanın ağzına. Gidin görün o niye ceşn tutmayıp, neme için dükana ziynet vermeyip, neme için dükana erz olsun keşeng şad eylemeyip? Geldiler seslendiler kapın çaldılar, gördüle beh dükanna bir tene cevan oturup sibiller benaguşten geçip, bir tene nehaq at dükanın dalınna bağlanıp. Geldiler seslendiler xanım, o dükanne bice tene cevan otırıp erz olsun hiç başa gelmiyenni. Didi xup, şerdi da, şerdi da. Ya öz şehrimiz uşadı ya ayrı yerden gelip. Hele gele bir tene yaylığ varıymış da vurup dükana gelin gidek. Geldile gidele, Köroğlu bağtı gördü, bice dene pirezen bice dene tuluğ dalınna gidiri suva. Su getire. Köroğlu atin desteciloğu geçirmişdi koluna durmuşdu. Bu qeriye selam verdi nene, didi bele. Dedi bir nefer ayrı yerden gele, konağ ola, ona menzil verele? Dedi bele, bes neme niye vermezle, eger sağ selamet konağ ola ele men özüm menzil verrem. Didi xop, bes gel men sene bir pul verim, sen kanı olđınan, razı olđınan, mene bir menzil ver, mene bir muşkil varım erz olsun bu şehirde. Dedi xop, giderim sora su getirirem. Gel gidek. Geldi bağtı bunin heyet kapısı bir bolece kapı, Köroğlu'nin özünün yeri olmaz bu kapıdan geçer ta kalsın atına. Özü bir cur geşti, atı telim yemişti, işare eyledi at kabağ dizlerin vurdu yere. Da seğri gerenne kapıyo, pencereyo her neme guru gurunan duvar yiğildi töküldü yere. Oğlan övden çığtı, küçük oğlu varıdı. Vurdu başı döşüne ağe nene, men duvar çekenem, kapı qeyirenem, sermaye var, dedi balam konağ pullı konağtı. Elle evvelinne mene iki đıran verdi. Sene de pul verer ha qussa yeme. Köroğlu getti menzile, xop cevan bele. İsmi residdin nemedi? Köroğlu'nun de evvel adı Ruşan'ıdı. Ruşan da demedi Köroğlu'yam. Didi men Ruşan'am. Dedi xop bu şehirde muşkilin nemedi? Eger muşkilin ola men falgirem, muşkilin hellederem. Didi;

Aradım Osman'ı gezdim ecemi nene
Men külli Gürcistan'ı gezmişem
Her yerde merd oğlanlar var
Onıynan selam eyleyip dövran eylemişem

Gezmişem bir cehanı bir nefer göre
Menim iğlağo tebiyetimi bile
Herkes benimle cehr eyliye

Men onin ölümünü gözüm kabağınna görmüşem

Çekerem şemşiri, tökerem kanı
Taparam her yerde yaxşı cevanı
Men tutmuşam külli İran'ı
Men bir muşkile gelmişem

Qeri nene sen her neme sözün var mene eyleginen beyan
Eger uyuglamışay uyan
Tanı meni men Köroğlu'yam, Köroğlu'yam men
Menziline sağla meni men bir muşkile göre gelmişem

Didi xop, muşkilin nemedi gerek mene diyen, muşkilin nemedi? Didi benim muşkilim budu. Sözün rastı. İşidenen korğıran ne de vehmam var ki sen gidey çoğ eyliyeyo, iğtila vereyo nemeqliyen? Men gelmişem Nigar Xanım'ı aparam. Didi heykeline ele erzişin var. Nigar ele geler sene. Emma benim bir tene oğlum benamı Ehmed, Nigar Xanım'in qesti qecerinne kapıda nigahbannı. Eger o bileyi rehnâma eyliye, diye geç qesti qecerin içine Nigar'ı aparabilley? Ama o da reşid oğlanı benim oğlum, ele özine beraberdi. Ama istiye obırleriyle cehrivezlik eyliye, muvazıp ola, öldürer ha. Köroğlu didi korğmaya, bu at kalsı burda, sen erz olsun get bice top parçeye, bez diyerdile, ağ bez. Bice top bunı, bu da pulı al götür gel. Aldı gettiyo, bu Köroğlu mizi miz eylediyo istiye diye, bu qeri giriftar oldu Köroğlu'ya. Didi ey cevan, didi bele. Didi bir meni bir sigiye eyle özüye. Didi ağı seniynen benim sovtum tutmaz, bice zad ver mene görüm, bir siniden zaddan, bir sini verdiyo, bene eyledi bunu Köroğlu bu cur çalmağa. Bu cur çalmağa. Qeride eşkiydi. Adam var, ele evvelinne eşki olar, adam var ele evvelinnen eslan eyekkabı ala bir lobanın çekmez. Ele sürükler ta ayakkabı par olar. Eşk hamı adamda yoğtu. Çünkü Kerem'de diyiri;

Mecnun eşk elinnen gitti dağlara
Leyli canı dilden oldu Müselman
Yusuf öz eliyenen zindana düştü
Züleyğa gebridi, Yusuf'ın eşkinden oldu Müselman

Eşk bir ayrı zaddı. Köroğlu bu sinini çalmağtan, qeri oynadı. Qeri oynadı oynıyannan sora dedi;

Bir nâgahan bir qeriye konağ oldum
Ecep çenğanesi var
Söz didim göynün aldım
Her balıbadede nevâsı var

Qeri dedi durusto men nezeren sinnim gidip yuğarı ama cevanlar kimin hemi canım var oynayam hem canım var zindeganlığ eyliyem. İnni burda bir şeir var, bir heçça dimeli değıl emma o bir kelimeni men ayru cür diyerem. Didi;

Qeri diyerem tozlanı yemanı geli
Cahlı diyerem nazlanı
Misli turnağaz kimin asumanna dolanı
Ecep bunin sözde hekâyeti var

Men gelmişem konağ olmuşam
Bu pirezenin göynün almışam
Ne ğıyanet eyliyen merdâne gelmişem, merdi merdâne gelmişem
Temaşa eylirem bu qerinin hekâyeti

Adım Ruşan'ıdı Köroğlu didiler mene
Yaraşardı her hekâyeti terif eyliyele mene
Qeri nene sen meni alamay, hurmet ele mene
Men bir muşkile göre gelmişem

Didi xop, dur xoş geldin. Verdi bir tene köynek dikti Erebi köynek. Köroğlu köyneği giydiyo, kilico, kalğano erz olsunamı hıdmetine şemşiro, hamısı kaldı köyneğin astınnayo, bir tene Erebi köynek. Geldi Nigar Xanım'ın qesti qecerinin kapısına. Didi belke Ereb'ti da. Didile ama Erebu sibil, bu heykel, bu haraladı göreğ? Ehmed qerinin oğlu, defterinnen çığıtyo. Dedi ağa nereye gidiren? Didi Ehmed, didi bele. Didi benim nenem terif eyliyip, diyip benim sütüm kesildi, sene süt verebilmedim. Ama Ehmed'in nenesi sütü var, verirem o emizdirer. Biz ikimiz bir tene xanımın sütü emmişik. Men benim yolım tutmagınan. Dedi ağe neme için, nemeye

gelmişen? Aço men meğsulet varım, Nigar Xanım kağızı ki yazmıştı, Köroğlu geli meni aparmıyay, o büyük başın heram olsun, o kağızi göstetti Ehmed'e. Ehmed bağanna seslendi, da özü yazıpta da nemeyleyip. Özü yazmıyadı, burda bileni xurd eylerdim. Böle bilme, el var elden suludu. Ge geç git. Geçtiyo, gördü bice keniz gül suvarını. Seslendi ey keniz, dedi bele. Dedi gidirey Nigar Xanım'a diyeren dedesi gidip şikâra Hesên Xan gidip şikâra hukumat. Men onnan kağız getirmişem, Nigar'a diginen gelsi benimle sohbet eylesin. Bu geldi gelennen sonra didi Nigar, didi bele. Didi valla bir nefer Erebi köyneq, bir tene ağ parça çuluyup başına, diyiri Nigar Xanım'ın dedesinnen kağız getirmişem. Bu durduyo ne çadır ne başmağö böle ğere kaçarak geldi, bağıtı gördü, baba bu cürda neye kasıdı olur? Eger sibillerin böle mümkinni gele kulağının dalına heykel. Didi;

Uzağ yolın konağıyey
Bileye hurmet eylerem
Hansı şehirden gelmişey
Merdi merdânelerin sorağıyen
Kimin icazesiyenen gelmişey

Menim Ehmed varım her işe bildiri
Düşmane mohlet vermez onı öldürrü
Nigahban koymuşam kapıda öz kişiliğın merdânesin biliri
Sen onnan ne cür icaze almışay

Men Nigar Xanım'am bu şerde bileler
Cemalimi, iğlağımı, meramimi terif eylerle
Çoğ oğlanlar benim arızım eylerle
Sen digörüm ne ğıyale gelmişey

Seslendi xanım icaze ver, ta men diyim sene. Aramcek başınna bir haççe ağ çolamıştı. Onı açtıyo çoladı, attı yere. Bu Erebi köyneği yıqesinne çığattıyo, attı yere. Gördü baştan eyağa giyimni esbabı esheleq, kiliç, şemşir, çekme, zirek ki hiç başa gelmez. Didi sen kimey? Didi bir kesem da. Köroğlu dedi heqqidi men buna ihtiram eyliyem, bice selam verem. Seslendi Nigar Xanım, dedi bele. Dedi selamu aleykum. Didi aleykime selam, ey bifayda

cevan. Bala nispet, ey eğli kem cevan. Heykelin yaxşıdı, bilmirem giryetin var ya yoğ. Didi mana diyiren? Didi bele. Didi;

Sellam verrem selam almay
Görüm tutusun selam seni
Gelmişem götürem kaçam
Çemlibel'e salam seni

Didi hansı dervazeden gelmişey? Dedi dervazeden gelmişem? Didi bes neme? Didi;

Kuş teki uçmuşam
Bağlı yolları açmışam
Temamı bilen oğlannan soruşmuşam
Men gelmişem Nigar Xanım

Dağların bariyey
Bağçelerin şirin nobariyey
Men bir gözeley, gözellerin şahiyey
Emma senin o lütfü cemalı, hosno cemalıne gelmişem

Didi ağı gelmişey neme, meni alay? Didi ğeyra.

Gereg kuş kimin asumane uçam
Bağları yolları açam
Gelmişem seni götürem kaçam
Çamlıbel'e salam seni

Nigar didi gerek bir imtihan verey mene ta men seniye gelem. Dedi nemedi? Didi sen mezendeden guman eylirem çögür çallay. Didi bele. Didi men dedemnen ğaişt eylemişem benim için bir tane çögür alıp, o nigahta simlerini ciringarıdaram xoşam onıynan. Gel al bu çögürü veririm bileye. Get bu şerde bir tane çögürsaz var. Hemi ahingerdi, hemi çögürsazdı. O da çoğ reşid oğlanıdı, çoğ reşid oğlandı. Dünyadan bac almıştı, bac vermemişti. Nigar'in dedesi ki şah'ıdı, ona bac vermemişti. Didi bunu yollıyım gidilsi ora, bunıynan ege bu gelevuz oldu, ondan bac aldı, men giderem bu oğlana kime gidem bundan bihter ola? Ağaye eziz, çögürü saldı çiyinineyo, seslendi ağca qız dedi bele, kenizine, bunu apar o ustaye çögürsazın dükana buna sorağ verginen. Geldile işare eyle, dedi o dükân oldi onıynıya. Bir özüdü,

bir şagirdidi. O da ele oradıya. Koroğlu ogür elinne, geşti bunin dükana. Selam usta bir baş yuğarı kozadı, hi selamın almadı. Seslendi usta, dedi bele. Dedi eli eğrimasın. Didi nemedi sözün, nemedi sözün mene bu sözleri diyiren? Didi diyirem eli eğrimasında, yorulmıyay. Dedi ağe nemeye gelmişey bura? Didi gelmişem bu ogürü kök eyliyen veren mene. Didi at o küçeye, eye sindirmedile, eye eyağlamadıla getirrem düzelderem. Didi mene diyiren erz olsun at küçeye sazıyı? Dedi bele sene diyirem. Didi kulağ ver usta, sen özüyne beter oğlana rast gelmemişey. Didim;

Usta gel bir sohbet eyliyek

Meni sazım düzelt allam giderem

Her kuvetti ki varımız beyan eyliyek

Usta sazı düzelt men allam gidirem

Bu şagirdi dedi usta, dedi he. Dedi olardaynıya, bunıynan mizan danış usta. Hamı edamıynan teref olmaz. Didi nemeye diyiren, sazı mizan eyliyen ya đeyr? Dedi diyirem ki at đıyabana düzelderem. Bu da kee salmıştı, hencer almıştı koymuştu bu keçenin arasına yağlamıştı ki bu iti ola, tiz ola vere sahibına. Nee tene bu keçenin arasına bu hencerin destesi maiyanıdı. Dedi;

Astına salmışay yeddi kat kee

O ki alağta danışma üca

Eye zehmet verem uce eğri kilice

Kelleyi bedenden sallam giderem

Didi usta dimedim, dimedim. Didi;

Menimle olma nâşı

şirinen ceng eyler eğilli kişi

Eger şemşirde olmasa başına vururam daşı

Kefesi yarram, özüyü diyen aferin o veğt men giderem

Didiy adın nemedi? Didi;

Men gezmişem Rum'ınan Keşan

Ağır yolları açam

Menim leğebim ey Ruşan

Seniynen murafaya gelmişem

Dedi ey usta, didi he. Didi bu olardaynıya canım, gözüm. Öldürer bileyini ya. Didi xop, al sazini görgünen ney eyredi var? Sazı aldıyo, dedi bir zad değil. Bir heççe simi ki perdesi evezidi, düzelderik. Didi;

Usta böle bilme men seni bilmişem

Terif eyleyip bura gelmişem

Eger zehmet verey ucu eğri hencere

Başini bedeniynen salmağa gelmişem

Usta sazı mizan eyle allam giderem

Çoğ danışay başıyi bedeniynen sallam giderem

Didi usta dimedim, bunıynan yol gel. Sazı mizan eylediyo şagirdi dedi befermana. Didi o değlin kissesini ver görüm, nemeyleyen? Didi her neme işlemişiz aparam. Bice kisse varıdı, iki ğıran üş ğıran işledi eyledi. Tökerdi o kisseye, didi usta nemeyleyim? Dedi ver baba tüneye. Ver tüne şerri başımızdan atsın gitsi ya. Qizde gelmişti, keniz kapinin dalınna. Göre bu ustayna bu, ne cür başa çıkırı? Değliyini aldı, aldı kisseni koydu cibineyo, sazı mizan eylediyo, kenizinen geldi. Nigar soruştı, nemeyledi? Didi sazı ki müfte düzeltti, heç. Biçare neççe güntüdü işlemişti, beş on ğıran onıda aldı, hiç danışabilmedi bilesinnen. Didi teslimem, öz diliynen dedi teslimem. Dedi xop, inni gelmişey meni götürey kaçay, dedi bele. Didi dur burda, men gidim libası giyim, libası muğtelif varım. Olaride yığim atin terkine ve bir kapıdan bizim qesti qecerimize bizim dört beş tane kapı var, olar kiltlidi. Olarin birini detur verirem açsıla. Senne menzilin her yerdedi şehrin dervazesinne, kinarinne men durram. Senne erz olsun ordan eleseng gelginen. Köroğlu geldiyo, qeriye bir pulda verdiyo. Didi Ehmed'inen neber eylediz? Dedi ey nene, dedi bele. Didi benim nenem terif eyliyip, diyip sen uşağidin bizim eleseng sütü kuruyup ama Ehmed nenesinin sütü var, sen ikimize de süt vermişey. Men Ehmed'inen kardaşam, kardaş kardaşa hâl be hâl ğıyanet eylemez ki. Mege nece bivefa kardaş ola, nece bitesüp kardaş ola ki kardaşa ğıyanet eyliye. Men Ehmed'inen senin sütün emmişem. Didi xoş geldin, xop Nigar'ı aparabilley, didi bele. Atin zini belgini mukem terif eylediyo. Didile Nigar didi bu çögürüde seni al. Menimdi da, men bağışlıyam sene, aparay orda senin menziliye. Da bilmirdi Köroğlu Çamlıbel'i neççe ağaçtan neççe ağaca teserrüf eyliyip, ne qedir cevan

koşum varı. Bilmedi ki didi bile bu Köroğlu'du da. Berader itila verdile ki Köroğlu getirip, gelip. Nigar'ı götürüp, kaçıp. Şah gelse tamamı nigahbanları öldürüp. Bir veğt Nigar bağı şehre teref gördü atlıdı ki geliri, atlıdı ki geliri. Didi Köroğlu, didi bele. Didi bular bize göre gelirle ha, bize nemeye? Didi gelirle seni öldürele, meni qeyterip aparala. Çünkü dedem gelenne, ege bular qeytermeyele seni, bular ki tamam öldürüp. Didi bular mene göre gelirle? Dedi bele. Didi sen beğçeynen, mene didin men sene gelmem. Didim niye gelmey? Didim delilin nemedi? Didi senin rengi ruğın bir qedri keredi. İndi koy burda terif eyleyem bileye, kere eyb değı. Dedi koşum bağı o şerden tozunaynan geliri, dedi gelsin korğma, korğma. Sene diyim;

Nigar Xanım kaşların kara değil
Dal gerdene tökülenler saçların kara değil
Mene diginen yaşımı yâr, yoldaşını
Kelem çekipti kaşını, kaşların kara değil

Bir veğt sözü ekerey
Bir veğt gözyaşı tökerey
Meger sen bu cemaliyi ziynet verip bilmerey
Seniy cemaliyne, başıynen zülfün töküler kara değil

Köroğlu diyer men özüm diyerem
Öz özümün teklifini görürem
Men bu leşkeri misli bir tene quzu kimin kırerem
Mege seni, aynayo, fehmi kemalin değil

İndi sen burda, men qeyitim dala. Köroğlu qeyitti dala o evvel geleni vurdı, doymı geleni vurdı, seyın geleni, çaron, pençon, şişom. Herkes geldi attan, vurdu at solda. Didi baba apardı tuneya. Hamımızı öldürecek da, gel çığık gidek. Qeyittile, qeyittile bağı gördü bice dene bezirgân geliri, kafilesini o eyağı göstermiri. Dedi Köroğlu, didi bele. Didi bu Xace bezirgân diyerle buna, benim dedeme bu şah-ı memleketti, bac vermeyip ha. Bunıynan bir gelevuz ollabilleyın. Didi beğçeyne men diyiridin, kere kişi. Eyb çığatırdın mene. Emma bilginen ruyetinen değil, keşenglikinen değil. Eslikar tesübü

gıryet, fehm şur, iğlağo merem. İnni gör, dur qırağta. Gör bu bezirgânnan men bac allam ya almam. Kafilen qetledi, bezirgânda at üstte, kafilenin içinne gelirdi. Kaştıla bezirgân, didi bele. Didi iki nefer biri durup qırağta, Nigar'da üzüne nikap salmıştı. İki nefer qırağta, o iki nefer heç emma birisi temame kafilenin ipini kirdi. Şemşirin şapalağyınan herkese bir tene vurdu yiğildi. Dedi yağın o benim adımı işitmiyip, yağın meni tanımayıp gelin görün nemedi? Geldi gelenne seslendi oğlan, neme diyiren, kafilen qetlemişey? Dedi;

Nâgehânnan geldim
Gel malı bölek bezirgân
Seni men çoğ reşid, bacgir saymışam
Ama gel malı bölek bezirgân

Didi mene diyiren? Didi bele. Didi;

Uzağ yolların konağıyam
Gel get ey merdâne oğlan
Çoğlardan bac vermemişem bac almışam
Gel geç ey divâne oğlan

Köroğlu didi mene diyiren? Didi bele. Didi;

Burda yolın keserem
Danışay bağrin ezerem
Kenedi dözeren, dözerem bir zad değil
Ama gel malı bölek bezirgân

Didi;

Men bildiğimi bildirmişem
Dideler nemini sildirmişem
Sennen beter oğlanları öldürmüşem
Gel geçginen namerd oğlan

Namerd diyenne Köroğlu'ki şemşiri çekti, Nigar şemşiri tuttu, didi istirey nemeyleyen? Bu bir oğlanı dedem bunin xatırın ister. Ama dedeme bac vermez da. Ama çoğ merd oğlanı. Didi koy bes, bir şeir diyim. Didi;

Bir tene şemşir vurram, sallam yere başıyı
Kovvam yetişer öldürbillem yâr yoldaşıyı
Vurram başıya öz daşıyı

Gel malı bölek bezirgân

Didi;

Men çoğ dünyanı gezmişem

Çoğ ceblere dözmüşem

Seniy teki oğlanlari beynin ezmişem

Gel geç gitsen ey merdâne oğlan

Namerd dimem, seni dedeyne teskir yoğ. Dedey seni geri salmayıp, geley xelgin malını alay, cedeni erz olsun yolu tutay. Gel geç gitsen, ey merdâne oğlan. Bu Köroğlu'du ki bir şeir diyiri ama o da qeyide evezin diyiri na cür diyiri? Didi;

Men uzağ yollarin konağıyam

Neççe merd kişini iğtiyâriyam

Men Nigar Xanım'in yâriyam

Gel malı bölek bazirgan

Bazirgan qeyitti bu sözü Köroğlu'ya kar eyledi, didi;

Sen ki gezmişey râhınan düzü

Merd oğlanin eğli var özü

Öldürrem men ikiyizi

Men Xace bezirgânâ gelmişem

İki ad gelenne yanı külfetin öldürrem da. Köroğlu'yla bixeberden şemşiri bunin başınna otırttı. Ta olu nökerler tuttıla, ağa sen alla öldürme. Her ne qad istirey, o yük puldı, o yük puldı. Her ne qad istrey götür git. Toğlu Nigar enni aşağı, keçenin ati yanınnan kesti, destur verdi, alişeceğ neme varıy? Didi varımızdı. Bir ot yandırdıla, keçeni yandırdı erz olsun kül eyledi, ovqaladı, bastı şemşirin yerine, öz erz olsun yaylığını, bağladı bezirgânın başına, koymadı bezirgânın başınnan kan gele. Seslendi bazirgan, dedi bele. Didi bu benim sahibimni eger bir veğt bileynen bac istedi, dimeginen vermirem. Dedi men teslimem. Men böyle bilmirdim. Xop, bu kimni? Dedi Çamlıbel'i kim tutup, ne qadar eşairinen? Didi diyirle Köroğlu tutup. Didi bu Köroğlu da. Bazirgan görüştü, dedi ey merd men deden Mirağur'unan du çörek yemişem. Bes, niye özünü mene merufçuluk eylemedin? Bu kabile gel ah, kosarı verdi eline. Dedi gel al bu kabile neççe puldı feqet. Men qasıbam, bezi yere gidem gerek pul verem. O yüklerin bazı

puldu, pişkeş sene yaraşığı var beferman. Berader gettileyo, Köroğlu çattı Çemlibel'e. Delilere iğtilaf verdi, tamam durdıla istiğbal eyledile Köroğlu'nu ki Nigar Xanım'ı getiriri. Didi tedarik görmüşsünüz? Dedi bele. Didi xop, nâme yazak o şinas oğlanlara. Köroğlu bir dayısı varıdı erz olsun o dayisinin da bir tene damadı varıdı, adına diyerle Reyhan Erep. Ama özünün dayısına erz olsun merufıdı ki adı sohbetidi, eleseng Köroğlu'ya çoğ iğtibaro, çoğ muhabbeto bile erz olsun varıdı. Dedi evvel dayıma nâme yazın, duyum Reyhan Ereb'e kağız yazın. Ondan sora her yerde herkesin dostı var, refiki var her kedde, kedden gelip, olara nâme yazın. Filan ne vazendenin, filan ne vazendenin, filan ne vazendenin getirin men istirem yeddi gece gündüz toy tutam. Erz eylediler Celalı Köroğlu pehnen pilov olmaz. Yağınan düğü gereğ. Yeddi gece bu cemiyet gözüy varıy, bu cemiyette gelecek. Her biri bir ittahil yiyecek. Çoğ şülüg eyleme, şor eyleme. Didi xop, her ne silah biliriz, o cür nâme yazın. Bir ötte işitti Köroğlu'nun toyudu hiç nâme ye ihtiyaç olmadı. Geldile sorfan saldılar ki nehar yiyele, bularda zahirde Köroğlu'ya dostıdıla ama buların kendinnen ne qad dovar çapmıştı sürüynen getirmişti hamısı Köroğlu'nun kanına suvuzıdı. Ama bir heççe kabağtan gelmişlerdi yanı biz seniynen dostuk ki toyun evvelinnen bura gelmişik bura yetişek. Bu yannanna asımannan turnağaz oğuya oğuya gedirdi. Sorfanı açtılayo, qeza geldi. Dedile burda bir Köroğlu'na ğicalet eyliyek hele. Soslendi Köroğlu, didi bele. Dedi biz Teke Tükman'nan gelmişek. Biz şikâra vanik. Şikâr eti olmiya biz nehar yimek. Seni bu surfanna şikâr eti hiç yoktu. Didi neme etine xoşız geli? Didi turnagaz. Didi turnagazı yollaram getirele, hele benim toyumun tülü var. Hele bir hefteden men kağız yazıram. Erz dayım var Mustafa Beg, beş yüz serkerdinin reisidi. Hele men ona taze kağız yazıram. Bunı diyenne Heslen Demircioğlu varıdı, çoğ reşid oğlanını. Getti getire, getti buların dükânına Reza'nin dedesi didi, kimey sen, buraya gelmişey neme ye? Didi gelmişem bu oğlin Heslen'i aparam eyliyem leşkerimin büyüğü. Didi yoğ, o cür değıl. Hamı kese men oğlan vermem. Dedi bes, ne cürdü? Bir tene ağıo vardı bu uzunluğta, çoğta çağ değıldi. Dedi eye buni eydin men billem sen, bu oğlana sahip çığaray. Köroğlu koydı, dizinin astına tekan verdi, ahını eydi dala. Dedi xop balam, bu oğlana yaraşıray sen. Adı kaldı Heslen Demircioğlu.

Geldileyo xop, bu konağlar nemeye istiyiple senden? Böle qereğt eyle. Dedi valla surfa getirmişek nehar yiyele, diyiple biz şikâr eti isterik. Bu sorfada yoğtu. İndi neber eyliyek, bir neççe dene perenne, çöl şikârı, ceyran, maral bulardan ele getirek, bularin sözünü yiğıştirik. Velle bular meni bednam eyler. Didi Celalı Köroğlu, didi bele. Didi men üst İstanbul'da Hesên Paşa var, onin turnağazi ola o perveriş verer. Yanı dens verer bilelerine, pereriş verer. Edemden kaçmazla, gidey mumkinni elin çeke turnağazın dalına, uçup gitmiye. İcaze verey biz iki, üç nefer gidek, o turnağazlardan bir qedri kirek, bazırgan tutak, kafıleyen olarin etini getirek, senin başıya minnet koymasınla. Didi Hesencan, didi he. Didi oraya gitmek seğti, benim toyum ele yeddi günnen soradır. Üş gün gidey, üç gün geley altı gün, bir gün orada kalay yeddi gün. Menim toyumu getirebiley ele veğtinne getirey. Ama bu yollar çoğ ne cürdü? Dedi ne cürdü? Didi;

Sene diyim Hesên yoldaş
Seğti bu yollari
Mene gelmişey kardaş
Xeternakti bu dağın yollari

Didi nemedi xeternak? Didi;

Merd meğer sözin atar
Özünü hiç yere satar
Bu yollarda eslen yetar
Şirdi bu dağın yollari

Didi Köroğlu, didi bele. Didi şîr biley nemedi? Didi bele. Didi şîr, çöl pişigidi. Övde gün vermeyip, beke çölde olır şîr. Valla şîr bir zad değıl ki adam ondan korğa, çörek oğlandı da. Munta adın büyük eyleyiple şîr. Didi ayrı delilde var. Didi nemedi? Didi;

Merd mege özün öger
Bağrimin başını döger
Atlariz nelmişin töker
Daşti bu dağın yollari

Didi bice nefer seligeli götürrem yanımcek nelo, miğo, çekico, qura tökerik xurcuna, her yerde erz olsun eleseng bu at neli düştü, erz olsun biz ona indik aşığı billik nal vura. Didi;

Bildirir sene bildirer
Dideler nemi sildirer
Eşairi bir zalim var, seni öldürer
Hesencen seğti bu yolın yolları

Didi Celalı Köroğlu, didi bele. Didi, diyer;

Âşığıyam qeserânı
Mey balası qeserânı
Olıray merdâne kişi olgınan
Dost olgınan olmıran qeserânı

Konağ çağırımışay, konağ hebibi Xüda'dı. Olarin da işki çekip diyiple biz turnağaz eti yiyerik, şikâr et yiyerik. Olarin kelbi sinmesi. Biz üş güne gidirik, üş günne orda qeyiderik üş güne ama gerek bir gün, iki gün kalak orda, ta o turnağazdan öldürek. Ta kafîle tutak, erz olsun gelek. Dedi Hesencan bu yol müşkildi, mende senin dedeye kovl vermişem ki seni gözüyü püfle miyele. Dedi Köroğlu gel bir şeir diyim, bileye. Sen hele meni dürüst tanımamışay. Didim;

Köroğlu gel bir sohbet eyliyek mene
Dağı daşların yolına beledem
Dayanıptı merdi merdâneler
Olari görmekleri örgenmişem

Çekerem kilici, tökerem kanı
Men tanıram merd oğlanı
Ama tanımam divâneni
Men merdi merdâneleri görmüşem

Çekerem kilici yolu açaram
Yaxşıyna yamanı seçerem
Berg olsa kaçaram
Bac vermem zalım oğlanı

Men Hesen'em meye kolı bağlıyam
Meger divâne yem, seğte eğliyam

Menim dedem demirçiydi dünya tanır

Men onin oğluyam, Köroğlu mene dimegineno sen acizey ve sen
hekmen hekmen şikes yiyerey bu yolda

Xüda hafız, on güne eger biz geldik ki hiç geldik. Ama gelmedik eger
gerçek disen, bizim xatırımızı disen biz bilginen ki gire düşmüşük. Gel bize
nijat ver. Ağaye eziz bular üş tene cevan atin xurcununu qeza doldurdıla, o
zemanne o gur tiri qevanıdı inni ki vesile hiç veğt millette yoğıdı. Erz olsun
eleseng amade oldula, Köroğlu dedi Hesen, dedi bele. Didi bu da bileye
tapşırırım, bu ğıslet ele menne var. Görürem bir veğt terefe gücün çatırı,
her neme eyledin eylerem. Ama görüm gücü çatmırı, canımı götürüremo
kaçaram. Sizde bu iğlağö, bu meremo menden derk eyleyin. Terefe gücün
çatı gelevüz ol. Gücün çatmadı, bihterin at senin elinnendi. Canin götür kaç.
Dedi başe. Berader geldiler gelenen sora İstanbul'in şehrinnen cemiyetten
sorıştıla, bu şah'in turnağazi var, perveriş veriri, xoşı geliri perveriş veriri.
Temam turnağazlar gelirle bu göldü, sudu burda zindeganlığ eylirle. Bu
gölin döğrüverine den tökerle, bu turneğazlar adet eyleyiple. Gelirle bu
suyın döğrünne hemi su içerle hemi qeza yiyerle ora. Geldile oğları
reddeyledile tireyi kemane. Bulardeki elde perveriş yimişti ne uçurdula ne
korğurdula. O ki oğları varıdı xurcunna getirmiştile, vurdula bir tane oğ dört
tane, beş tene turnanı beyinden aparırdı. Dedi bes, harda gidek bir qedri
dincelek? Bağtıla şehrin kinarına bir tene yaxşı bar göstermiri. Didiler gelin
gidek, o bağda bir qedri dincelek, bir qedri bu turnalardan aparak orda,
yandırak, ot yandırak kebep eyliyek. Hekmen bunda bir mezzeyi, bir temi
var ki olar bizden turnağaz istedi. Bice deste turnağaz yiğdıla, göttüler
övlerine geldiler kapın çaldılar. Boğan geldi kapıya nemedi? Didi kapın aç,
didi rehmetli oğlu bura şah bağıdı. Elekidı meye. Didi;

Baş götürüp Çamlıbel'den gelmişem

Yol verginen bağa meni

Senin tekinlerin kanın almışam

Yol verginen bağa meni

Men İsfahan'an geldim

Yaxşı yamanı bildim

Çoğ senin tekiyelerin leşini yere töktüm
Yol verginen bağa meni

Çekerem kilici, tökerem kanı
Tanıram yaxşı insanı
Burda leng eyleme Hesên kimin merd oğlanı
Yol verginen bağa meni

Didi babacan, men bir nefer burda meğsuliyetlik varımını. Bu bağda niğahbanem, bu bağda erz olsun eleseng özüm niğahbanlığı bilirem. Ve siz meni bağışlayın, men kapı aşmam. Didi;

Men bildiğimi bildirrem
Dideyin nemi sildirem
Men hekmen hekmen bu kapını sindirrem
Emma yol verginen bağa meni

Dedi ğeyir kardaş, yol verebilmem. Kedimne bu mukam yarığlığı yoğudu, ahenger yoğudu, cuşkarlığı yoğudu. Bu vesailer, bu imkanatlar elan meğluğun elinnedi hamı işi görürü. Birden on mertebe, yirmi mertebe salırı. Bunu o vesileyi ki ahını cuşluğu o on yirmi merteben sağlayan, onun itibarına yirmi mertebe salırı. Kedim meğluğ bitebeqeye itibar eylemezdi, diyerdi terde sinni ağaçta sinniyo nemeyliyim. Ehmed bir heççede sinni gitmişti yuğarı, ilişti kapının dekkelfafinden tekan verenne erz olsun kapı o yannan bu yannan duvar yiğildi. Atınan geştile bağın içine, geştile bağın içine eğaye eziz, atı bırağtıla bağa. Bu boğan istedi kaç, Hesên dedi Ehmed, dedi bele. Dedi bu kaçırı şah'a itila vereya. Bizi desgir eylerleya. Didi nemedi? Didi bice dene yerden daş götürgünen kestekten, daştan vur bu beyinden gitsin. Bu gide elan itila verer, bizde ki amadeleşimiz yoğ, koşunumuz yoğ üş neferiz da. Eger on nefer gele bizi desgir eyler. Bu da birehm olduyo, bice dene bağın daş kesennen göttü, boğanı çağırdı, gel enam vereyim bileye, geldi biçare ele bu kellesinnen vuranna beyinden gitti, düştü ora. Geştile sağtımanın içine. Keşeng kuru ağaçlardan gettile, kaladıla yandırdıla turnağazdan etinden istifade eyledile. Turnağazında bir tene niğahbanı varıdı, gün erte giderdi öve neharın yiyerdi, bir qedri uyuğları, durardı gelirdi, gene o göl başınna durardı kimse bu turnağaza erz olsun

azar eziyet olmaya. Berader geldi gördü, ey dad-ı bidad turnağazdan bir tene zinne yoğtu. Egerde kakulleye kakulleye gelirle bura buları beyinden aparır, qeyidip gedirle. Ey dedem vay nemeyliyim? Xüda'ya gideyim boğannan bir danışam selahlaşım, vele şah öldürer bilemi. Geldi gördü bağın kapısı yiğilip, ne qedir duvar yiğilip? Ama üç tene at, kuş konabilmezdi bağa, üç tene at ver biqar verleyiple bağın içine. Bağı vehem vuru, bağın qesti qecerinnenne tütün çığırı. Didi he, buların sahibı ordadır. Geldi penceren bağı, bağanna Hesən bilmirdi ne xeberidi, Eyvez'de bilmirdi ne xeberidi? Ama Ehmed gözü bu yan oyannaydı. Gördü bice nefer pencrenden bağı. Ema qeyitti. Çığı yazıya dedi ağa nekareyen? Didi valla o turnağazların niğahbaniyem. Bu turnağazları kiriple, burda bir boğan varıdı, eğilli edamıdı. Gelmişim onıyna sohbet eyliyem ki men şah'a ne cevabın verim. Eger burda niğahbanidin, neme için oyle benim turnağazımı kirdile? Didi hovıkın ne qaddı? Dedi her dört aydan dört aya dövlet bir tümen verer bileme. Daha indi da kesildi mumkinni, özümü de öldürer. Di ilda üç tümen verer bileye da? Dedi bele. Dedi gel al bu üç tümen. Ruzıresen Xüda'dı. Kimsenin ruzıresin kimse kesebilmez. Ruz veren, xalıkti. Ayrı nağılda diyiri;

Ay'na gün gerdiş eyler

Bitişi şeyda bulbul fegan eyle tutuşu

O ruzu ki ilahiden hevaledi yetişi

Hezaren ülkeni yiğ, hezar kendi çap

O ruzu ki hevaledi, yetişi. Gel gidek o yoldaşlarımızı da erz olsun görgünen, turnağaz kebab eylemişik, ondan bir qedri meyl eyleginen. Allah kerimni. Geldi ottıyo, Hesən gördü bu çoğ narehetti. Didi dostum niye narahatay? Narahat olmıyım, tamamı turnağazı kiriple. Bir büyük bedbeğliğ bir benim başımda var ki hiç başa gelmiye. Didi;

Dostum gel bir seniynen sohbet eyliyek

Ruzı veren Allah'tı, ruz veren Allah'tı naumud olmaginen

Özümüzü sene merufçuluk eyliyek, özümüzü

Allah kömekti, Allah vesile sazdı, ruzu yetiren Allah'tı

Biz gelmişik ne burda kalak

Gelmişik bir ferman bize veriple, onı yola salak
Konağımız var, turnağaz aparak korğma sen üş o men verip menne
verrem ruz vren Allah'tı

Merd gerek korğmıya zindadano, ülmekteno, vurmaktan korğmıya
Merdânelernen dala kalmıya
Danişa qussa vereğe dağı olmaya
Ruz veren Allah'tı

Men Hesen'em ne diyi doğrıyam
Ne yol kesenem ne oğrıyam
Adım Demirçioğlu Deli Hesen filan şerde demirçinin oğlüyam
Sağlıyam beşeri Allah'tan

Söyle eyağı ağrımasın. Dur bu turnağazlardan üş dört tene götür git. Keşeng temiz eyle, xanıma digineno qezançeni get. Yağdan sal içine, ottan yandır. Kebap eyleginen, keyf eyleginen. Didi keredi keyfeylem, daha şah'a men diri kalam. Dedi da, dur git. Geldi öve seslendi eyâl, dedi bele. Dedi bir rûzu çatıp mana ama onıda bilmirem. O rûzu mende zehri var ola, ya güle güle yiyem. Didi neme? Didi üş nefer gelip, tamam turnağazı kirip, boğanı öldürüp, menede birisi üş tümen verip, birisi de bir tümen verip, dört tümen. Mene diyiple bu turnağazı yağınan kızart, yiginen bir keyf eyleginen. Didi baba dur şaha diginen, sen mesulay. Mümkinni şah diyer, niye mana dimedin? Men düşmanı desgir eyliyem öldürem. Bes bunu niye istiren dimiyen? Dedi baba zem, koy oturak, ağziyner çığmasın. Dedi yoğ, sende gitmesen men gidip diyerem. Aman aman bazı xanımin reftarınnan, girdarınnan, fehminnen, insaniyetliğinnen adamin bazı mövge ömrünü çürüder da. O'dı ki Xeste Qasım'da diyiri;

Ömür başe gitmez bir hercayinnan

Hemi ömür elden gider hem cane heyf, hem cane heyf

Her ne yalvardı, tuttu elinnen. Dedi xanım gel bir danışğ eyliyim bileyinnen. Didi nemedi? Didi Xüda bu vesileni eyleyip, gerek biz qedrini bilek. Bunnan kebep eyliyip, keşeng kebab eyleyip yağınan. Bu dünyanın nimetinnen bir beş loğma yiyek. Didi durustu ama xeternaktı. Didi;

Bezı adam bezı işten geçer

Bezi adam bezi işi açar
Xüda rehm eyler günahımnan geçer, hekmende geçer
Biz gerek bu fehmi şuru eyliyek

Sen bunu azad bilmeginen
Gidip dimeginen
Meni ölüme vermeginen
Biz gerek bu işin reftarını bilek

Neber eyliyek, şah bizi mugassir eylemesin?

Men bir neferem o qez mene tabinni
Kimseni koymam ora rahinni
Yalvar yağar eylerem da şah bize bir qedri öz sözümüzle hakimni
Gerek biz bu fehmi şur eyliyek

Sen gidip dime. Bezi zeniynen vağen vağen eğli şuru heç yoğtu. Ağaye eziz, dedi bes gidim bize iki tane zerf su getirim. Su bahanasına özünü sattırdı derbara. Seslendi qılbe-i âlem didi ne teğtin kalsın ne beğtin kalsın. Xanım nem olup? Dedi eşair tökülüp, turnağazı tamam kirip. Didi sen kimin eyâliyey? Didi o turnağazın nigahbanin men eyâliyem. Elanda bizim kişiye dört tümen enam veriple, bir heççede turnağazdan öldürmüştüle veriple men getirem yağınan yiyem. Erime veriple. Biz indi sene diyirik, sen bizden teskir tutma. Bizim kişide çoğumuşla, ohdeden gelmeyip, beke biraz da kötekte vurupla. Bende Xüda'nın halıda xeraptı. Ama men ziri perçemem. Sen mene hovık verirey, men külfetim edar olırı. Didi xop, sen git da işiy olmaz. Vezir, bele. Nemeyleyik? Bular hekmen hekmen bular, bu döğrüver meğluğü değil. Men on sekkiz şer demir donlu. Şehre men reisemo, şahımo, iğtiyarem. Kimse benim turnağazımı perini püfleyebilmez. Bir fikr eyle biz bunları zinde tutak. Emma görek bular kimdiler? Şayet bu üç nefer değil, bularin leşkerleri bu dağlar dalınna qaim olıpla. Dedi kurban, dedi bele. Dedi bir neççe tene nevâzende gönderek bağa, gönderek bağa. Bir heççede meşrufpunla gönderek aparsınla. Ve iki tene de biğuştare apararak. Verek o nevazendeler aparsın. Bu cür adamlar çal çağıra, dimek, oğımağa bu cür adam mümkün değil ağası ola. Gele bu nevazendenin yanına. Biz bu biğuştarını tökek erz olsun meşruyun içine teklif eyliyek bular içe mest ola,

özün bilmiye, gidek kollarin bağılyak, ayıldak bilelerini görek kimdiler? Bele kedim varıdı, o zemanna ne vazende varıdı ama ne cür varıdı? Yazıpla tariğlerde yazıpla mesela o zeman seliğe yoğudu ki mesele indi teki. Elan viyanı düzeldiri, adam teki danışırı. Tar çalırı, misli ele insan teki danışırı. Bezi bezi esaslar qiyiripler ki hiç başa gelmiyen, erz olsun insanın içini yola salırı. Didi xop, erz olsun sen bu işi görgünen. Bir neççe ne vazende çağırılayo, keşeng erz olsun buları destur verdile ki gidiriz bağa. Bu meşrup, bu bihiş darı, bu beşeri sir eyler, bu açar huşu hevesini ayaldar bilesini. Muvazıp olin. Ama meşruptan verin işsile. Geldileyo bağın bir terefinne, bir demi tutılayo Hesên seslendi Eyvez, dedi bele. Didi misli ki bağda ne vazende var, Ehmed didi Hesên, didi bele. Didi men İsfahan uşağıyam, o qedir bedbeğliğler bu gurbette gelip benim başıma, hiç birini sene terif eyliyebilmem ki ne bedbeğliğ gelip benim başıma. Bunu gönderiple bizi mümküni bizi desgir eyliyeler ha. Dedi yoğa, erz olsun ne vazende xelg, dost biler ki ondan beşa buna rûzu çığa. Ne vazende meye başara adama ğıyanet eyliye. Dedi da özin bil. Ama diyirem bileye muvazıp olğan. Eger meşruf verdile bileye içmeginen. Dedi ki korğma ya, dedi korğıram. Didi Eyvez sen neme diyiren? Didi valla men diyerem bu adam danışığın bilmiri, çünkü dünya gezip, velayetler gezip, issi soğuk görüp, ğıyanet görüp, bu bizim yaxşılığımız diyiri da. Hele biz gidek görek bu mesele eleseng neme çalırıl, neme diyirle görek bir zad başarırla, bizim için çalalar çağırıl, bir enam verdiko bilelerineyo çıkarık giderik. Berader geldiler yanlarına, didiler ağalar konağ istemiriz. Didi valla sizden ne gizli biz konağ istiriz? Hamı zadda getirmişik, eger meşrup meyliz olsa varımız, kebab meyliz olsa varımız, her cür qeza diyen biz neççe cür qeza getirmişik. Sizde bizim iki gözümüz ve konağımız. Beferman, bular ottıla. Elbette didile xop, inni destur verin biz qeza getirek, siz meyleyin. Qeza gettile, dedile xop, meşrufunan elağanız var? Bunu diyenne Ehmed, Hesên'in yanın bu cur tuttu. Dedile yoğ. Dedi merdi merdâne bu kişi diyiri, meşrufuynan elağan var, men bir istikan içmiyim. Dedi ağa neme oğıyak bileyin için? Ehmed didi ele men özüm oğıyanam. Siz sazınız ilan çalin, men özüm oğıram. Öz dilleri ki olar hâl olmya, didi;

Sene diyim Xen Eyvez'i

İçme bu piyaleni
Sene kurban olsun benim şirin canım

Eziz kardaş içme bu piyaleni

Piyalede bunin elinneydi Xen Eyvez'in. Reyhan Ereb'in bacisin oğluydu,
çoğ derde değen oğlanmı. Didi;

Bizi döndürele xâra
Heyifti merd oğlan, namerde yalvara
Bizi diyirim bileye desgir eylirle, çekerle dara
İçmeginen bu piyaleni

Burda diginen xoş olgınan
Bu nezandeler iğtibar eyleme toşılğınan, ayrı olgınan
Cevanlar içinne baş olgınan
Ama içmeginen bu piyaleni

Eyvazcan men yaxşı yamanı bilirem
Bezi danışığı, dostluğu xeternak görürem
Burda bir hile var velle bağ içinne nevazende gide özü özüne çala hiç
kes olmıya

Burda bir hile var, aman Eyvez'im içme bu piyaleni

Men Ehmed'em, men Ehmed'em tamam işi bilmem
Vucutin zenginni şad olıp güllem
Ele menne size göre ölüme giderem
Ama içmeginen bu piyaleni

Başa gelmedi, çekti başına. Novbet çattı Hesen'e öz dilleri dedi Hesen, didi bele. Didi burda bir muşkil vara, burda bir muşkil var. Nevazenne gele şah bağınna, özü otura kefeyliye, meşrufo, filano, beymadan hiç kes olmıya. Bunu ele eğliyle fikr eyler. Didi Ehmed burda neme biliren? Didi guma eyirem bular bizi bihuşt eylerle, kolımzı bağlarla apararla ta Köroğlu geleyo, gelebilmiye Köoğlu. On sekiz şer demir donlu o sultanı. Ne Köroğlu gelebilir ne birin zinde koyala, Didi Ehmedcan, didi he. Dedi ayrı nağılda diyiri. Diyiri;

Bağgınan böle cevanna
Yaxşı sözo, yaxşı insana
Xüda'yı bir mutağal yâr ola bir oğlana
Yığilsa insan yüz nefer nemeyliyebili

Eger Xüda bizi istese biz burda inşallah muvaffak olluk. Meşruftu da bir heççe xoş eyler adamı, o buğaratı bedenden uçaro, insan gene tebi olar. Didi durusto, eger bu nuşavenin içinne ayrı bir nuşave ola nece? Didi ayrı nuşave nemedi? Didi nemliyim sözüme gitmirey. Men her cur var işmem. Başım tutaram bu yana seferem dala, men işmem. Ama sen heyif oğlanay, heyif oğlanay burda ölüme gidey. Didi xop, bunin elin nece dalin verem? Didi;

Hesen bir erzim var sene
Piyaleni verginen dala merdi merdâne
Bir nesihet verim sene
Piyaleni ver dala merdi merdâne

Menim sözüümü algınan
Selamet kalgınan
Men razı değılem sen öldüre
İçme merdi merdâne

Bizde yoğtu saadet
Biz üç nefer biri birine emanet
Bular ne vazendedirle ama bize eyliyecekler ğıyanet
Ama içmeginen erz olsun bu piyaleni merdi merdâne

Men Ehmed'em özümü bilmişem
Çoğ derde değen oğlanlarla dovranı sürmüşem
Bu bedbeğliğte neççe var görmüşem
Ey merd içme bu piyaleni

Başa gelmedi, xop herkes bir büyügin eğillinin, nesihetinnen, emri merufunnan diye özünü kinare çeke, zeled aparar, zeled aparar. Bazı oğlanlar deme ele eyleme böle eyle ey baba olar kedimiydiya, ey baba. Görrey bir nehar uşağ çığıyo, dareliğ gittiyo, du duman dağıldıyo. Gördü Eyvez'in

gözü yumuldu başı eyildi, düştü yere. Didi gördün, buna da verirdile piyaleni ama şuluğ eylirdi, sağolin, sağolin, sağolin atırdı dala. Ama kebaptano, xoreğteno her ne diyen yiyirdi. Didi;

Men Ehmed'em olmamışam divâne
Ciğirim kebab olı senin teki cevana
At verrem sene dini imana
Zindeganlığ eyle merdi merdâne

Gerek gezek biz Rum u Yemen'i
Danışağ bileni
Burda diyirem bileye erz olsun hesap eyleme Ehmed'i divâneni
Qebul eyle sözümü merdi merdâne

Başa gelmedi, aldı bir neççe dene piyal içtiyo, bu da diye menne içtim, yiğildi yereyo ama elin böle koydu, göre bular istiye neme eylerle? Gördüle bular dediler babacan, biz buları xumâr eyliyeceğidik, bihuşt eyliyeceğidik hiç güne bulara bir setmeyi, zereri elan bular üçünü de biz başarabillik, ele üçünü de birimiz başını keserdik. Emma veli bizim mucuzad iğtiyarımız yoğtu, dövletti buları mehkemeye çekecek. Bulardan söz sorışecek. Geldiler. İhtilaf verdiler qılbe-i âlem sağolsun. Üş neferdiler hiç bilinmirdi hara uşağıydıla, hiç tanınmırdı hara diliydile? Bir cür danışağ eylerle, biz hiç danışağlarınnan hiç istifade eylemedik. Ele işareynen piyaleni verirdik destine, başınan diyirdi sağol, sağol, sağol, sağol, sağol ele sağ sağınan biz orda buları bihuşt eylediko geldik. Didi vezir inni nemeyliyek? Didi o beş dalı ki bihuşt eyler, onı ki veriple buları xaranni. Ama ayıldanı yolleyek alsıla, gidek buları ayıldak, getirek, görek bular kimdile? Seniye etrafına bugün hiç kes dolanabilmez. On sekkiz şehrin sen büyüğüyey, sultanıyey, hiç zad eyliyebilmezler. Gettiler bu üş dalı atılayo ve Ehmed'de ona göre bu cür yiğilmişti yere dedi elan geleler bizi tutalar da. Bes men kaçım Köroğlu'ya sorağ aparım. Aracak atı durdı minniyo, ya Ali sennen meded, bağdan çiğtiyo gözledi Çamlıbel'i. Ağaye eziz, iki tane celladı geldi, bularin keşeng ebruşın terefinen kolların bağladıla gettile şah'in huzuruna. Seslendi oğlan kimey siz? Didi kurban bizde bir beşerik da. Dedi o beşerlik oşkar. Heyvana sene nemeye vurup? Sen beyindey aparmışay, didi biley ne

beyinden aparmışay? Dedi he. Dedi qılbe-i âlem sene bir veğt konağ gele, sen surfay getirey açay, qezanı düzey, bu konağ diye men şîreye eleğam var, konağ diyer men kebaba alağam var, konağ var diyer benim irabatlığa eleğam var. Sen onı getirirey da, dedi bele. Didi valla bizimde bir konağlığımız varıdı, o konağlar bizden turna eti teğaza eylediler. Bizde her yeri gezdik tapmadik ama eşiddik ki seniy turnağaz gölüy var. Oları elde perveriş vermişey, adamdan korğmazla, oğı, tiri, keman getirmişek, hessabı o ki başarabileydik kirmişik da. Emma ayrı destanna diyiri, Kul xetasız olmaz ağa keremsiz. Sen şah-ı memleketey. Hemi sende qezep var hemi hükmü birehmlik var. Biz cevanik, inni öldürürey kanımız helaldir sene. Bağışlıray gene de iltifat eylemişey. Dedi vezir nemeyliyek? Didi buları aparak erz olsun zindana. Buları yollıyanlar, yollıya göre bular gelmeyiple erz olsun hekmen hekmen ya cadiger geli ya hilebar geli ya koşın geli. Hele buları yollıyak zindana, kalsıla zindanna ta görek bularin o tereflerinnen sorağ olar ya sorağ olmaz. Didi başe. Gettiler zindana. Xop, hâlı maiyenni zinnan. Bağtı varid oldi bice iki ay menne gittim, can teki gittim. Derler Âşığ Heyder geldi, Âşığ Heyder geldi, Âşığ Heyder geldi, Âşığ Heyder. O çağırardı otağına, bu çağırardı otağına. Hey bu nağıl ki burda hıdmetize erz eylirem o cür revayeti diyeridim. Ağırem dediler bu cur olmaz da. Geli bir nâme yazak bunun çögürünü ki dadgahı inqılapta sağlayıpla, çögürünü getiribile, gidek yiğilek heyete. Heyette erz olsun bu bizim için bir qedri disin. Gittiler çögürü aldılar gettileyo, heyeti ferş eyledileyo çünkü dadgayı inqılap icaze vermişti. Mene didile Mesum Nağılı'nı diginen bizim için. Ağaye eziz biz Mesum Nağılı'nı didik, eyni o qelizo ruzixanlığ. Adam varıdı eved, adam varıdı erz olsuna on il, adam varıdı eslan neççe il ele bu cür kalmıştı. Ne teklifi ruşan olmuştu ki bilesine zindan veriple niye mesele bular üş neferden bir meğap mesele tutmuştu, ikisin tutmuştu bir kaçmış, birin tutmuştu, ikisin kaçmıştı. Bu bir nefer altı yeddi il, sekkiz, dokkız il ele orda hiçine zindanıdı. Ağlamak neber, neber ağlamak. Eyvaz'ınen Heseni gettile zindana, bağtıla iki tene cevan zindenin kapısın çatanna, kolarını açtılayo, buyrin içeri. Geçtiler xop, resmen bazı oğlanlar var, zindannı ama çoğ derde değen oğlannı çoğ fehmi şuru var, çoğ erz olsun yaxşı adamnı, çetanna el verdile görüştüle. Xop, kardaş ne gunaha murteki

olmuşuz? Didi hiç, kim öldürmüşüz? Didi hiç. Erz olsun Hesên didi niye gizlerey? Bir boğan öldürmüşüz. Dedi neççe neferiz? Dedi üç nefer. Birimiz kaçıp, o hile bazıdı, biri içmemişti. Biz bağda gittik, gidek velayetimeze, gördük şah'ın bağınna erz olsunamı hıdmetine ne vazende var.

Xop baicazeye hozarı muhterem Xüdavend inşallah hemişe şadlığö selametlik versin inşallah. Sohbetimiz hassas yerde baqıdı. Köroğli'nin iki tane ferraclarınnan, cevanlarınnan desgir eyleyiple erz olsun zindanna varıdı olıpla zindanna. Bağtılar bular çoğ eğilli adamdıla, çoğ eğilli sohbet eyleyirle. Diyerle xop, kardaş nekareyiz, işiz, şüğlünüz? Didi hiç kâra, bice dene cevana biz hıdmet gūzarık. Didi ağı ne günahı murteki olmuşuz? Yiğildiler döğurlerine. Didi valla konağımız geldi, konağ didi biz turnağaz kebabı yiyerik. Bizim velayetimizde de turnağaz yoğtu ama göyünen oğıya oğıya gidirle. Sorıştik bu turnağazın mekanı haradı, didiler İstanbul şehrinne Hesên Paşa'nın turnağazı perveriş vererle. Orda var. Gelmiştik konağımıza o turnağazdan aparak, turnağazi da kirdik. Çoğ oğı, keman getirmiştik. Temam orda her ne varıdı, kirdik gelenne korğırdıyo, qeyidirdi. Gettik bağda bir kebab eyliyek, otırak sefa eyliyek erz olsun orda ne vazende gördük. Deme bu ne vazendeler geliple orda çalalar bize ğıyanet eyliyi. Didi bes ğıyanet eyliyiple bileyize? Dedi bele. Didi;

Eziz kardaşım gelin sohbet eyliyek
Bize zulm olmıyıptı
Her ikimiz derdimizi beyan eyliyek
Bize gül vurulmuyuptu

Men bağı yolları aşmadım
Mege yaxşı yamanı seçmedim
Aldım piyaleni evvel alanna işmedim
Sora teklif eylediler bize

Men indi gelmişem burda kalam
Öüz kimin merd oğlanla dostlığ katam
Bilmirem ölem ya kalam
Bize hele mucaze teklif eylemeyiple

Meni adım Hesen'ni Çemlibel'den gelmişem
Erbabım Köroğlu'dı onu bilmişem
İnni sizin teki merd oğlanların hıdmetine gelmişem
Ama bize gül vurmurupla bize

Bize diyen ki bir nefer bizi vurup ya bir nefer bizi erz olsun ele misli bize danışıp hiç feqet gör o bağda meşrup içine dime bihuştarı töküple, ikimiz işmişik ama birimiz İsfahan uşağıydı, Ehmed'i hileger diyerdile bilesine o bir cür hile eyledi ki işmedi bilmem ne cür eyledi? İnni o kaçıp, gidip erbabımıza deyip, erbabımız hekmen hekmen hekmen ya özi geler ya bir nefer yollar. Didi xop, gelin bizim yanımızda bir tane otağ var, ele bikardı. Orda ottrak danışığ eyliyek, siz bir maiyenni, bir derde değen oğlaniz. Bu zindanna herkes herkese ihtiram eyler, ele o da ona ihtiram eyler. Bir veğt görrey mesele qezasınna, danışığınna, mullağatınna kömek eyler. Yiğildile, Hesen'le Eyvez'in menziline. Dediler xop, inni ki sizin esli dostınız kimni ki sizi burdan nijat vere? Eyvez seslendi dadaş biz şeir diyenik. Şeir başarırik. Diyerik darığmayın.

Men İsfahan'an baş götürüp bura gelmişem
Emma istirem derdimi diyem
Sizin teki merdi merdâne görmüşem
İstirem derdimi diyem

Men rûzigârımı allam
Meye bu rûzigârda fırsat sallam
Ya beğşelerle ya da öllem
Bize hile vurmuyupla

Bu zindan merd yeridi
Bağ gülşen yeridi
Bir veğt teğsiri düşer bura tesipli, giryetli oğlanlar yeridi
Biz hile yimemişek

Men Eyvez'em dayım Reyhan Erep'ti

Mumkinni gele, yaxşı yamanı biler

Şah'in her neme leşkeri var kirer

Biz behri umuda gelmişik

Bular kaldıla zindanna, bu yannan Ehmed çattı Köroğlu yanınna. Ehmed, bele. Hani yoldaşların? Erz eyledi kurban, dünyada eğilli olmayan adam hemi özünü bedbeğliğ eyler hemi refiği bedben eyler. Biz muvaffik olduk, turnağazı da kirdik. Gittik bir bağda da gene dincelek xoş olak, boğanı da öldürdük, didik gider xeber verer. Ama o turnağazin nigahbanı gördü ordan tütün çiğiri, geldi boğanı göre, boğan ölüp, dedi bu atların sahibı bu qesti qecerde da. Pencereden bağıtı, biz dedik gel içeri ağa derdin nemedi? Ona biz bir enam verdik, hekmen hekmen o adam getti ya özü ya xanımı itilanı verip hünkar paşaya. İnni o kaçıp biz desgir olmuşık, gelmişik bura. Dediler xop, Allah kerimni görek nece ola? Bu yannan Ehmed çağıtı ama Köroğlu gördü Hesen'le Eyvaz yoğ. Ehmed, bele. Eyvez hanı. Dedi kurban söze gettile meye. Geldik bağdan çıgak gördük, nevazende çalırı. Didiler gidek diqqene bulara kulağ vereğ. Men didim bilelerine, didim gidek kulağ verək durust ama bir zad verdiler yimiyek, meşruf gettile işmiyek. Her ne de yalvardım, yağardım başa gelmedi. Bular ikisi nuşı can eylediler ama men danışardım bu cür eylerdim bu piyalen tutardım dala, sefero kuru kurusunu çekerdim ağzıma. Dedi ey dad-ı bidad iki tane cevanım hiçe gitti. Oğlan o sazı getir bura, sazı getti. Didi;

Yiğilin döğrümə merdi bavefa

Elan benim derdimi kim biler, kim bilebilir

Siz olmiyiz men yoğam

Menim ruzigarımı kim bilip

Kimse benim işimi bilip

Ya düşman olup ya gülüp

İki tane cevan, derde değen cevan elimden gidip

İndi teklif nemedi bize

Men Eyvaz'nen Hesen'nen geşmerem

Namerd meydanınnan koşmaram

Bazı yerde xeternak meşrubu içmerem
Niye, Xüda eğil veripti bize

İndi bilmirem ne cür bilem
Şad olam ya gülem
Ne cür bu iki tene cevanı men nijat verem
Olar manenni, arığadı bize

O iki tene cevan öler, men burda zindeganlığım paşide olar. Erz eylediler kurban hele qussasın yeme. Eybi yoğtu, qussasını yeme. Mümkinni seher iki tene Eyvez'deno, Hesen'den yeğ cevan tapıla gele. Onın yerinne dayana, da nemeye qussasın yer. Dedi ey dad-ı bidad;

Yiğilin döğrüme benim dostlarım
Yaxşı yamanı kim biler
Eger ölüme gide, sözünnen dönmez
Derdini merdâne diyir

Evvel günden ağlamıyan
Kimsenin üregini dağlamıyan
Beline bağlamayan
Ağ şalin qedrini kim biler

İki tene cevan gidip elimnen
Bilmirem neme danışam dilimnen
Meni qereğt eylediler ayrı düştüm yolumnan
İnni belet mene kim eyler

Eyvez'inen Hesen belimi büktü
Gözümün yaşını töktü
Bed yerde yere gire düştü
İnni kim bize kömek eyler

Men Köroğlu'yam tesibim vardı
Cevan elimden gide mene bir eybi ardı

Hesen'inen Eyvez'den harda varıdı

Da elime düşe menden sohbet eyliyek

Dediler xop, erz olsun indi diyiren nemeyliyek, teklif nemedi? Didi men bir tene oğlan bu sizin içinizde istirem, bir pul verem bilesine gide İstanbul'a. Gide İstanbul'a Hesen Paşa'nın şehrine. Bir cür eyliye, Hesen Paşa ile danışa. Görem Eyvez'i öldürüple, Hesen'i tutupla desgir eyliyiple, öldürüple ya kim diridile. Eyer öldürüple, benim ayrı teklifim var, zinde kalıpla ayrı teklifim var. Bunin bir tene ferracı varıdı adına diyerdile Atışeyyar ezbezke zirengidi diyerle bu ot perçesi kiminni. Otin parçası nemedi? Zuhal bir veğt istirey qızardan kor çığar bilesinnen. Ona diyerle Atışeyyar. Atışeyyar barmağın kozardı yuğarı Celalı Köroğlu, men sene tabil olmuşam ama menne o qedri başıma börk yidim, o qedri bela çekmişem, o qedri zindan çekmişem, o qedri bazirganlar çapmışam. Seni işiddim adi sani, didim gidim bir merd oğlana hıdmet eyliyim. Görüm ne cür olur? Mene icaze versey men gidirem. Atışeyyar, didi bele. Didi bu pul, her ne qad istiren. Bu yol üç günlük yoldı, ya atınan gidey ya piyade gidey. Üş günlük yoldu. Sen üç gün gidey, orda neme? Dedi kurban kalam ta hilemi vuram. Rengi boyiyam. Ele eleki gidebilmem, çatanna diyem men gidirem eleseng Hesen Paşa'nın qesti qecerine. Gerek fikrim eyliyem, o hileleri ki billem. Oları yâda salam ki men ne cür gidim bunin yanına ki bu bilmesin men Köroğlu'nun hilegeriyem. Dedi Atışeyyar barik Allah, didi Köroğlu, didi bele. Didi men gidirem. Emma üç gün gidem, üç gün kalam. Hekmen dört gün kalam üç günne gelem on gün men sene vede verrem. Eger on güne men rengimi boyadım, bildin ki Hesen'nen Eyvez'i öldürüple ya zindedirle. Dürüst yetik oldum, oldum. Ama mümkinni desgir eyliyele meni de öldürele. On günnen sonra gelmedim, da özün bilirey neber eyliyem. Didi Atışeyyar, didi bele. Didi ele olsun Eyvez ile Hesen'i öldürmesile, benim fikrim o veğt işler. Ama öldürele da elimden gidip da. Atışeyyar düştü yola iki gün geşti, üçüncü gün çattı erz olsun Tuqa şehrine. Bice dene xurcun aldı, bir heççe bu xurcuna palçığtan leheden bir heççe yağtı. Bir tene şuğlu ki benna, bu duvardan bu cür salar geler aşağı, divarın qecin biler, ondan aldı. Bir tane tiş aldı ki ağacın büyük yerini sindire, bir libas-ı munasip öz libasını koydu xurcuna, geydi beline bir şal bağladı, özünü benna yerine düzeltti. Derbarin

kapısını çaldı. Ferraclar, nigahbanlar kapını aşıtı. Bağtıla elinne tike, xurcunna çiyini, üstü gözü balçıqlı. Usta nemedi işin? Didi on baş külfetem, getmişem bir beş altı ay bir mahalde işlemişem, bir qedri pul teyil eylemişem, ele bu on başın altı yedisi ele qizdi. Hiç nere almayıpla, bedbeğliğe. Gelirdim Köroğlu adamları yolda rast gelip bilemeyo, tutup puli elimden alıp. İnni menden size, sizden Xüda'ya. İnni icaze veriyin şah-ı memleketti, gidem derdimi diyem belke ağalığ eyliye bir beş şalga buğday ya pul mene vere külfetimi edare eyliyem. Bir heççe de belin yalandan bele hem eylemişti, yanı ezbez ki işlemişem belim eğilip. Bu ferraclar üregleri yandı buna, o'dı ki diyiri adamzad tanınmaz. Hiç kes adamzadı tanıyabilmez, hiç kes. Niye? Adamzadin bu fikri kelbinnedi. Açılmaz söz açılmaz, bu kelpte kine burdadı. Ezaved burdadı, kelbinnedi. Ne bilsinle. Dedile biçareye çoğ zülm olup ha beferman. Get qılbe-i âlem o qesti qecerin yanınna vezirinen qedem vurur. Xop, çatanna döşenni yereyo, imekliye imekliye, sürüne sürüne geldi şah'a taraf. Şah gördü bice nefer, imeklemiri de ele sürüne. Vezir git onı kozad, nem olup biçareye? Geldi tuttu kolınnan nem olup, didi kurban neme diyim ağo, neme diyim? Didi şuglunnan diyeren bendeyen? Didi bele bendeyem. Getmişem bir terefte beş altı ay dedem çığıp, ezbezke zehmet çekmişem, bir beş on gıran pesenadazlığ eylemişim, gelirdim bir neççe tane atlı rast geldiler. Usta ha yannan gelirey? Dedim valla bu velayetten işlirdim. Endir aşağı meni ağtaldılayo, bu beş on gıran ele bu cibimdeydi da aldıla, bir iki üş tanede o keşeng teğze silli bu yannan o yannan vurdulayo, atıldıla atın üstüneyo çığıtıla gittiler. İndi da xicaletem, şermendeyem. Ehli eyâlimnen şermendeyem. Üzümden gelmedi gidem övüme. Mesele arvad diyer sen altı ay gitmişey, bes neme işlemişey? Diyem eşair alıp cibimnen inanmaz ki. Qiz diyer, bes dede nemeylemişey, oğlan diyer, bes dede nemeylemişey? Kalmışam metel indi bilmirem, inni mennen size selam, ihtiram, sizden Allah'a. Didi vezir bir beş şalga buğdayın kağızını yazgınan, bu kedler ki bura yağınını orda benim embarım var, getsin benden Xüda beş şalga buğdayın alsı, külfetini edare eylesin. Xop, usta razi oldin? Erz eyledi kurban geyir. Didi niye? Didi bu kocalığ veğtimne neççe şeir billem. Diyem ki derdim az ola;

Evvel selam dovım kelam

Kurban üregimde derdim var benim
Dünya hekim olsa sağılmaz yaram
Ama üregimne arızımanım var benim

Bilmirey mene neler olup
Ömrüm tükenip, altı ay mene zülm olup
Menim zehmet pulım hiçe gidibo pamal olup
Kurban ağe neme diyim, o pula heyifliğim gelir benim

Altı ay men xelge bele demişem
Şirin canımı xerce vermişem
İnni Şah Abbas'ın hıdmetine gelmişem
Erzi selam, edep var benim

Usta adın nemedi? Didi;

Atışeyyar diyerle mene
Belet olmuşam hem Rum velayetine hem Yemen'e
Kurban çoğ ağalığ eyledin mene
Ama üregimne bice sözüm var benim

Usta, bele. Neme sözün var? Didi icaze ver, gelim hıdmetine. Erz eyliyim, xop, beferman. Geldim gelennen sora. Didi kurban men o pulı bir ğıran, bir ğıran, onşa, onşa bir heççe gün erte işlemişem bir ğıran verip, aşkama işlemişem otız şaha verip. Altı ay benim bu bedenim, o günin kabağınna zehmet çekip. Bu Köroğli'nin o zalım adamları o pulı benim elimden alıp, indi onun derdi benim bedenimde, fikri benim bedenimnen çığmırı. Men işidmişem, sen üş nefer tutmuşay. Da dimedi iki nefer, üş nefer tutmuşay Köroğli adamlarınnan. İşitmişem. Eger öldürmüşey, kurban eliye. Şakiriyem. Ama öldürmemişey o zindanna meni hiç zad eyliyebilmezle. Gidem bir beş on dene yaxşı söğüş verem, belke bu kine üregimden çığa. Didi vezir, didi bele. Didi o ferracların birine diginen gelsin. Ferraç geldi, dedi bunu aparın zindana. Oların biri adı Hesen'ni, birinin adı Reza'dı. Sorağ eyle gör hansı otağtadırla? Her neme diyeceğey di? Ağe de olara söğüş vermek nem olup? Seniy pulını ayrı adam aparıp da. Didi kurban boğz eyliyip üreğim. Aço bilmiren men ne zehmetinen o pulı kazandım ki. Getti

zindana, hey soruştu Hesen'inen Eyvez turnağaz ölüp, mucizatınan getiriple
zindana, didile o otağıdıya. O'dıya otağları. Geldik, tanırđıla, gördü
Atışeyyar gelip. Neber sövündüle, Atışeyyar nemeye gelmişey?

Çemlıbel'den öz koymuşay gurbete
Atışeyyar xoş gelmişey
Yetik olmuşay bizim bedbeğliğimizeyo, dillere
Atışeyyar xoş gelmişey

Derin derin dergâhlara dolmadım
Şirin canımı bu sövdaya salmadım
Köroğlu'dan hiç sorağ olmadı
Eger Çemlıbel'den gelmişey, xoş gelmişey

Biz bilirik, senin güftarin var, dilin var
Tekip eylemişey, veteninde koğum, kardaş, eliy var
Hesen diyer benim gözlerim üste yerin var
Atışeyyar bura neber gelmişey

Diye ele bir cür hile suva tökmüşem, görem sizi Köroğlu gönderip, sizi
öldürüple ama öz dilleri danışırdıla, zindanda da mutağ olı, burda hey gelirle
giderle, bağanna otağa öz dilleri danışırla ki hiç kes bilmirdi buların dili
nemedi? Didi;

Gelmişey zindane
Yetik olmuşay adı sane
Rehmin gelmiyip bu şirin cane
Belke ölüme xoş gelmişey

Eyvez diyer men billem
Şad olup güllem
Bu sene canı sene kurban verrem
Ki bizim muşkilimize gelmişey, xoş gelmişey

Emma Reza didi, git diginen Köroğlu barik Allah, barik Allah. Özüy kovl
verdin, üş gün gidiz, üş gün geleyiz, üş gün kaliz on güne ege siz gelmeyiz,
men gellem. Didi kurban menne dimişem. Dimişem menne gidirem, üş gün

gidem, üç gün kalam, üç gün gelem on gün. Men ele dimişem. Eger meni desgir eyliyele, Köroğlu diyip sen nijat verip, gellem. Hesen didi Atışeyyar, didi bele. Didi Köroğlu bura gelebilmez. Hekmen gelebilmez. Emma veli bizi öldürele, burda iki günnen bir, üç günnen bir getirirle zindanın bir büyük yeri var, orda yatırdıla bize ne qadır kötek vururla, gelirik burda geceni bedenimiz ağrır, uyuğluyabilmirik. Köroğlu buraya gelebilmez. Ama men yazım Köroğlu'ya, yazım ki bizim muşkilimiz elan bu cür olup. Didi yaz metel olma. Dedi;

Atışeyyar kelbim diyerem sene
Gözü yolda kaldı elleri benim
Canımı sene kurban eylerem
Danışa dillerim benim

Belad değıle benim elime
Hâl olmazla dilime
Bir kemer bağlayıpla belime
Kürdi kemer kesip bellerimizi

Zindanda kalmışam
Bazı merdânedem söz almışam
Yusuf tebiet olmışam
Sağlırle zindanda meni

Bizi döndürerle xâra
Kimimiz var gele yalvara
Hekmen bizi çekerle dara
Dostu düşman içinne, da danışmaz dillerim benim

Men Hesen'em Köroğlu bildi
Getirenne dedemden aldı mene güldü
Didim Köroğlu niye gülürey
Didi senin teki oğlan getirirem bu hileni vurdu mene

Men Hesên'em işimi billem
Da şad olup gülmem
Köroğlu gelincek men öllem
Desturat kalar kıyamete benim

Kıyamette nem olar, ne cür bize mucazat eyliyeler, ne cür bağşış eyliyeler? Men Köroğlu'ya bu nâmeni verginen. Çeşm. Durdı erz olsun geldi yazıya. Seslendi, ferraclar durmuştu bunu apara da. Didi xop ferrac bu neme didi? Didi söğışa, söğışa dillerine hâl olırdık. Ama olar narahat olırdı, bu da yaman diyirdi. Didi giryetli adamnı bu, giryetlidi. Çünkü o pulı elinnen alıp onı zehmetinen işiliyip, elinnen alıpla, xop, usta bele. Neme oldu, rahat oldin? Dedi Xüda sana ömr versin, izzetin ela olsun. Velle men qussadan beyinden giderdim ha. Dedi xop, vezir xezaneden bir munasip pulda getir. Bu çoğ biçare adamnı. Xezaneden bir iki kısım, pul töktüler bir parçanın içine bağladılar, usta, bu da pul eger kos qucvetlidi bes, pul işlememişey, buğdayını kim verip? Diyim bu pulı işlemişem, bu buğdayın işlemişem. Allah sana derece-i meqam versin. Xüda hafız. Kerdeş kaleden çığtı yazıya bu nigahbanlar gördü, o veğten bu böle gidirdi ama düzeldi misli ilan kimin yol gidirdi. İtila verdile şah'a. Qılbe-i âlem bu usta ki geldi hıdmetine, hemi pul vermişey hemi beş şalga buğdayın nesiheti vermişey, residin vermişey, bu reyçe bu cur belin eğmişti. Ama kapıdan çığanna misli şahımar ilan. Didi tutin bilesini. Ta tutuncək bu tepildi bir tene dükana bular görmediler. Bu dükandar didi, bes özün gizledirey, nem olup? Didi valla mana bir tohın eyleyiple, diyirle adam öldürmüşey. Gelirler benim dalımcek meni tutalar. Mene bice yer verey, rezay-ı Xüda men bice gece kalam. Ele kiraye menzilin de verirem. Seher gidem. Didi bendeye Xüda konağay xoş gelmişey. Xop, elan menne dükanı bağlaramo gidarik öve. Dükanı bağladı, geldile övüyo. Bu soyunnu gördüle bu belinne burda bir tene hencer var. Ellahu ekber. Dedile adamzadı tanımağ olmaz, ele mumkinni öldürmüşey. Yoğa, bu zinnan ele bu hencer ordaki bağlamışam belime bu köyneğimin astınna ne bir kes görüp ne bir kes guman eyliyip. Dedi xop, şuğlin nemedi? Dedi valla şuğlum sözün rastı erz olsun bendanlığ eylemişem, nokercilik eylemişem erz olsun âşuğluğ eylemişem. Didi âşuğluğ nemedi? Didi giderdim meclislerde xelg için sohbet eylerdim, dastan diyerdim. Bir pul

vererdile gelerdim emri maiştim dolanardı. Didi konşılardan biz neççe nefer davet eyliyek, gelsi sen bir şeir diginen. O konşu, o kunşu, o konşu devet eylediler, xop, inni bu şeiri o âşığların çöğürü var, bes sen çöğürin yoğtı. Didi çöğürüm var ama kalıp velayetimne, meni geliple burda istiler desgir eyliye. Men kaçmışam, gezirler benim dalımcek. Ama valla billa men bitesqirem. İnni istirler meni aparırla salalar zindana. Didi;

Nagahannan sana konağ oldum

Amma sabah yola sal meni

Men vetenimnen irağ oldum

Sabah yola sal meni

Men diyerem ağılaram

Ciğerimi dağılaram

Men eşair kimin yol bağılaram

Ama sabah yola sal meni

Konağın gelip hamı bilip

Ehli eyâlin şad olup gülüp

Ama zehmet vermişem

Yola sal meni

Men Atışeyyar'am sözüm var

Gurbet valayede gözüm var

Bir dene yaxşı erbabım var

Onın şuşu benim bedenimdedi

Onun görmeğine istirem gidem görem

Yola sal meni

Didi xop, konağcan neççe gün ki kalay bu öv seniynenni. Pişkeşti sene. Eger istirey kalay gözüm üste gidey xoş geldin göz üste. Atışeyyar erte çiğip, üş güne kimin yol geldi. Kağazı koydu, Köroğlu'nun dizinin üste. Birden erz olsun Köroğlu bağı kağaza, seslendi Atışeyyar gördin bilelerini ya onnan bunnan soruştun, diyirle öldürmeyiple. Men xaturcem olım. Didi kurban bir hile töktüm suva ki gittim otağlarınna zindanna ottım, orda bir kağız verip

mene bu da kağız, Hesên bice kağız verip beferman. Didi xop, inni men teklifimi bildim. Mirzaları getirin bura, gettile. Didi yazın ele hemişe olmaz gidey xelgin çöreğini yiye. Bir veğt kömegede isterle, olar ki geldile, didiler biz turnağaz eti istirik, inni oları yadaver eyleyin. Evvel dayım Mustafa Bey'i, duyum Reyhan Erebi çağırın o dostları ki mennen turnağaz istediler, men üç tane iki tane cevânımı ele bu sağ selamet gelip, men yanı ora obır eyliyebillem ya eyliyebilirem. Elimden gidip ama şad eyleyiple meni. Yazgınan;

Teke Tükman'nan oğlanlar gelsi
Kilic vursu fetheylesi
Köroğlu'nın serkerdeni xelas eylesi
Bizimle gelen inni gelsi

Dediler Köroğlu, didi bele. Didi diyiren ama veli Hesên Paşa on sekiz şehre sultanı. Onıynen elleşmek, vergegmek müşkildiya. Xelgi aparıra verirey kıranaya, dedi yoğ, o cür değıl. Didi nece? Didi;

Menim sözüümü aynallah
Gelip benim yanıma kalala
Meni xatırcem yola salala
Menimle gelenler inni gelsi

Olar ki ittahidi turnağaz istirdile, inni gelsile murafasını başa çığısıla, gelsile. Bele. Erz olsun didi xop, neççe nefer istirey aparay? Dedi men üç dört yüz cevânı tamam seçeceğem. Dimiyeceğim senne böle gelsi. Men cengi muhimi gidirem. Muhim adamınan dergir olıram. Ele olsu ki men cengne sinmiyim. Filankes sen bele, filankes sen bele, filankes sen bele, filankes sen bele berader bunu keşeng dedi gel gidim Nigar Xanım'nanna bir teklif meslehet eyliyim, görüm şah qizidi, eğli var, dersi var. Görüm o neme diyiri? Geldi Nigar'ın yanına gördü, Nigar perişanı. Seslenni ey meşuğı men, bazı yerde arvada meşuğ diyerle, ey helallı hemseri men, ey nazenin benim, ehli eyâlım. Nemeye qereğt olmışay? Didi istiren gidey İstanbul'a Hesên Paşa neççe defe benim dedeme konağ olup, çoğ böyük sultanı, çoğ böyük eşair varı, çoğ böyük leşkeri varı. Sen bu misaferlikte sağ gelmey. Men ona göre qereğt olmışam. Geldin meni, göttin kaştın, dünya bildin. İnni

diyerle bu neber oğlanı göttü kaştı, sahib çığabilmedi. Sen qeyittin geldin.
Mene de bir minnet vurala. Köroğlu didi xop, ağır sözün nemedi? Didi;

Ağır sözüm budu Köroğlu
Erz-i edep varım getme musafiretçilige
Men seni boynuyın derdin alım
Getmeginen bu xeternake.

Gelip övümüze bilip
Menim dedemi görüp
Hekmen o da tedarik görüp
Getmeginen bu belaya sen

Özin ki hiç millet tamam bulaşar kanına
Giriftar olarla herkes öz iğtiyarına
Bileyini xâr eylerle
Bağarla adı saniya
Getmeginen bu yola sen

Men Nigar Xanım'am
Dünyanın sözüyem
Dedemi iki gözüyem
Bunu diyerim bileye

Eğlim var, dersim var
Menne bir paşanın qiziyem
Ama qebul eylemeginen
Gitmeginen bu cenge sen

Seslendi Nigarcan, didi bele. Didi hiç ğıyalın rahat olsun. Men özümnen
bilmiyem, gitmem. Feqet benim sene iki üş tane şeirim var, oları diyem
sene, sen xoş olğanın. Didim;

Nigar gidirem gurbet eline bağışla meni
Menim yetik ollam
Yaman adamin diline

Nigar'ım bağışla meni

Men meye gide orda kallam
Cengi yola sallam
Seni meye yalgu saklaram
Niğarcan hiç bu işten korğma yola sal meni

Men Hesên'im elimnen gidip
Reza'm özü bilip
Mene bir nâme gelip
Nigar'ım yola sal meni

Men gidirem ölümü de özüm bilirem
Ema bir veğt görrey
Şad olup gelirem
Nâgirân yola salma meni

Didi özin bili. İntiğap eyledi, sen gel, sen gel, sen gel, sen gel, sen gel. Bir neççe yüz nefer, derde değen oğlan, cengcu, reşid Köroğlu hazır eyledi. Dedi xop, bezi gelirdi orda Köroğlu yanna ama qırağta dururdu. Dedi o sazi getirin bura men bir şeir diyim, o veğt verrem getirele menzile. Didi;

Delilerim gel bir sohbet eyliyek
Bizimle gelenler gelsino gelsi
Ya fet ya ölümü yâde eyliyek
Bizimle gelenle merdler gelsino gelsi

Gedirem turnağazi görem
Hesên'le Reza'nı bilem
Şehr-i İstanbul'u yığam
Bizimle gelenler gelsino gelsi

Neççe yüz serkerdeni yola sallam
Ceng eyleyip orda kallam
Düşmennen fersat allam

Bir zad eyliyebilmeye.

Bizimle gelenler gelsino gelsi

Yola salıram neççe dene insanı

Adı sanlı cevanı

Köroğlu diyer men tanıram merd oğlanı

O merdler bizimlen gelsino gelsi

Hamı hazır oldula Celalı Köroğlu biz hazırık. Xop, buyrin berader hazır oldular, Köroğlu'ynan düştüle yola, bir qedri geldile şehr-i İstanbul'in eleseng yağnılığına çattıla, bir teğriben onna diyerle bir ağaç, inni diyirle kilometr. Bir iki üş ağaç şehrın kınarınne, bir çeşme-i besefanın kınarınne çadırı kurdula. Çadırı kurdula, didi görüm bu yoldan, biyabannan, bulardan erz olsun bir kimse var men soruşam. Dime Hesên Paşa'nın bir tene memuru Hesên Paşa hovık vermeyibo, acığ eyler gidiri vetenine. Geldi gördü bir çeşmenin başınna ne qedir çadır kurupla ne qadır at digörüm bular kimdiler? Geldi yağına gördü, herkes bir yerde uyuğluyup ama bir tene heykel üş dört neferinen otırıpla danışığ eylerle. Atı bağladı kırağayo, geldi eli döşünne erz-i edep eyledi. Dediler kardaş rast diginnen hardan geldin? Didi men? Didi he. Didi men Hesên Paşa'ya hıdmet guzarem. Ama neççe aydır, hovıgım vermeyibo, dimişem da burda benim kalmağım ne derde değer. Gidirem vetenimne bir loğma çörek taparam yiyerem. Didi xop, sen ordan gelirey, Hesên Paşa ne cür tesim tuttu, nem eyliye? Didi ey serkerdar, didi bele. Didi benim öz yanımna Hesên Paşa didi vezire, buları öldürek ya sağlıyak ya erz olsunamı hıdmetine cerm eyliyek. Vezir dedi kurban, bu adam diyerle Köroğlu serkederiye, Köroğlu'da bir eşair muhım adamnı, çoğ muhım adamnı. Biz onıynan hâl be hâl teref olabilmek. Baba beledi ki hovık vermez, dedi bele durustu. O her şerden yüz nefer yiğa, on sekiz yüz leşker yiğer. Ağe sizin ele bulardıya, ya bulardan suvay var. Didi bulardı. Didi ğeyir inanmıram siz fetheyliyiz. Eger benim sözüme gideriz, bu cevanlar heyifti, özü de heyifiz. Men bilmirem sen kimey? Didi kardaş, didi he. Didi xeber almak eyib değil. Köroğlu işitmişey? Dedi bele. Didi men Köroğlu celal başıyam. Menim erz olsun velayetimne leşkerim var, velayetimne dostum var, derde değen oğlanlar var erz olsun men küçüğ adam değilim.

Dedi kabul eyleren menne kalam, senin nokerçiliğın eyliyem. Emma ehli eyâlemin gözü yoldadır. Bir pul verey, men aparam o pulı verem övüme, gelem özümne ele bir cengcuyam, elimnen iş geli. Seniynen olak yoldaşo kardaş her yerde ceng oldu, ele özin diginen sen git kabağa. Gör giderem ya yoğ. Didi xop, bu ayrı sohbetti. İnni gerek atlılar atın insin. Bu döğrüverden bice nefer görüy tapabilliz. Men dürüst yetik olam görem, hekmen buları istirle öldürele ya bağışlyala ya erz olsunamı hıdmetine bırağala. Gezdile hiç kes görmedile ama gördüle bice nefer dağın bir hammare yerini buğday ekip, buğday da yetişip bir terefte teki تنها değil. Geldiler Celalı Köroğlu, bice nefer feqet biçinçi derde değen oğlan, heykel, reşid bir hammare yeri buğday eliyip, buğdayda yeitşip tek orda deli. Köroğlu kır atı minni. Hardadı? Bu dağın dalınna. Geldi gördü bele, çoğ buğdaynı koy amma başı göstermiri ama neber deliri? Selam eleyk, eleyk selam. Soslendi kardaş, didi bele. Didi Xüda kuvvet versin, dedi sağol. Bu heykelde hara gidirey sen? Didi gidirem muşkil dalyecek. Senne maiyenni bir derde değen oğlanay. Sennen bir söz xeber allam, heqiqetin mene diyen, haralıyan? Didi İstanbul. Bu yer benim özümüynü, neççe kaş. İlde gellely bize sürrem ekeremo, yetişenne gelem derrem. Didi men sennen sir söz işidem diyeren, didi bele diyerem. Ama bu şertinnen. Dedi neme? Didi eney aşağı, ati bırağay ya bağılyay. Orda esas benim iki üş tenedi, olardan getirey bu buğdayı derek tükedek, o her neme diyen, eyliyek. Didi du dumanın dağılma bu bir ay çeker, kırğ gün çeker bu buğda. Bu meye tükeni. Menim elan işim var. Didi nemedi işin? Didi;

Ey merdi merdâne gel bir sohbet eyliyek

İki cevan gidip elimnen benim

Men eğlimennem ne divâne

Kardaş gel bir sohbet eyliyek

Men seni diyip gelmişem

Özüme bir penah bilmişem

Senin teki merd oğlanlar görmüşem

Emma gelmişem fetheyliyem

İnni senin konağıyam
Çamlıbel'in iracağıyem
Danişan güftarin eyağıyem
Gelmişem fetheylidem

Didi ismi şerifin bağışla? Didi;

Men Köroğlu'yem korğmam sultano xannan
Terif eylemişem bu adı sannan
Senin teki merd oğlanlarla
Men gelmişem fetheylidem

Bunu diyenne, didi benim bu çölüm beyinden gider. Men bırağam gelem, çölüm beyinden gider emma veli sen men kömek eyliyen bu buğdayı derek, benim hüsünem gelir yerine xatırcem ollam ki buğdayım derildi. O veğt kedlilerimiz, eli, tayfamız geli onı yiğıştirir. O veğt men, sen her neme diyen eylirem. Didi bes, men gidim kömekçi getirim, senin bu buğdayın derek. Seslendi deliler, didi bele. Didi, buğda beyinden aparabiliz ki ekiple? Didi kurban bes neme, atınan düşerik buğdayın içine koyarık o yana, bu yana, o yana yağlı yere tükenir gider. Berader beş yüz atlı girdi buğdayın içine o yana kodıla, bu yana kodıla, o yana kodıla o buğdayı yağtıla yere, bice tor var bizim velayetimizde ipten hörerle ona buğda doldırlarla. Bice dene tor irile buğdadan usul eyledile, bendin bağladıla, didile bu senin buğdayın. Didi baba on sekiz baş külfete men qeza verceğem, yere yağtız bunu hani dereyiz ağıo? Köroğlu dedi buğdani neççeye verirle, meye neççeye verirle? Burdan ne qad senin mesele buğda usul alardı? Didi hiç olmasaydı xelvar elan ele keşeng muşaşasti. Keşeverziler, buğdanin hesabın görerle, diyerle neççe xelvar, neççe ton. Menim buğdam oldu, neççe ton yer alman oldu, ton diyirle, xelvar da diyirle. Üş tene xelvar olır, bir ton. Hesap eylirle. Dedi hiç olmasa, hiç olmasa men yirmi xelvar burdan buğda aparıram. Dedi yirmi xelvarı ne qadara verirle? Didi bir bile, dedi al ha. Bunin pulı. Ala ha bunun pulı. Tuttı elinneno getti delilerin içine. Didi konşinin ele budu? Didi heyey. Didi men sen bir cür kömekliğı eyliyebillem. Didi ne cür? Didi bu şehrin dört dene dervazesı var, obır şer ama bu dört dervazenin üçünü vurup memnu eyleyiple. Bice dervazeden yol var, men seni köhne örtük allam bu şerden getirrem verem bu konşinin yiyer.

Libasları olar, İstanbul libası. Bir uburada beledem, orda varid olam bir meydan kurupla hardan hardan çadır çekiple. Dövlət çeşn tutacek. Senin ferraclarin orda öldürecek diyim bileye. Özü mehsusen gelecek teht koyecek otıra, orda ferman vere erz olsun eleseng buları keşeng erz olsun öldürele. İndi sen her fikrin var gör. Dedi xop, sen özin ne cür bana kömekliğ eyliren? Kapıda geçenne meğmur var. Kart istiyecekler senden, sen elin vur cibine de ey dad-ı bidad uşağlar karti cibimnen çığadıpla, memura diginen dövlət meni men oğıyanam, âşığam, diyenem. Dövlət meni çeşne devet eyliyip, eger koymeyiz giden içeri dövlət diye gelmedin, men sizden teskir tutacağam. Bice kağaz verin mene, men erz olsun ferraclardan diginen geldim, dervazede ferraclar yol vermedile. Didi zop, erz olsunamı hıdmetine eleseng inni bu delilere her neme diyeceğen di. Delileri yiğdi döğrüne, didi;

Delilerim ayri düşün
Beş bir yana, üç bir yana
Vurin kelem eyleyin, tökin
Baş bir yana, leş bir yana

Yaxşı oğlanlar atın heyler
Bağrimin başını peyler
Gördüm bu merd oğlanlar ne eyler
Tökerle başı bir yana leşi bir yana

Didi Köroğlu sen cenge gidenne sen bize bir söz örgederdin. Burda nemedi? Neme örgederdin? Diyerdim, gören payiğ gelmeyen kaç, kaç canin aradan çığat. Özünü ölüme verme. Bir veğt fet düştü, gene cengin eyle. Didi bizde eyer başarebilmedik, kaçak sen bir söz dimen ki? Didi geyir. Didi;

Men Köroğlu'yam neler oldu
Dünya gözüme tufan oldu
Eger kanım size güzlü oldu
Canin götür kaç bir yana

Şemşirleri bilin
Bu oğlan vereqçini diyiri.
Bu oğlanı da merd görün

Bu her neme didi şezde kilin
Amma didi kaçın, kaç bir yana

Didi;

Bu oğlan bilecek, bizi görecek
Bize kömek eyliyecek
Menne âşığığınan geçem dervazeden geçeceğem

Sizde o meydana ki geldiz bir yerde durmayın, biriz bu yanna, biriz o
yanna kaç bir yana

Ağaye eziz Köroğlu geldik gide, bu vereççi didi Köroğlu, didi he. Didi bu libası ki sen giymişey bu ceng libasıdı. Kemerzencir, çekme, kilic, kalğan, herbe, libas âşuğ meye bu cür libas giyer, âşuğ meye beline hencer bağlar, şemşir bağlar. Buları tökerey yere tamam, erz olsun hessabı tökenne yere bir dene munasıp, ne taze ne köhne munasıp bu delileriynen aynı diginen bu kilici, kalğanı, herbe libası ver bu delilere bular giysinle. Sen hele bice sazin olsino, bir qedri köhne libasin. Vesselam. Didi xop, bu ceng ne veğt düşecek? Didi cume günü, elan bugün perşembedi. Bugün kağaz gidip, perşembeden seşembeden kağaz gidip tamam durdest velayetlere ordan yola düşüple ta, atlıyo, piyade erz olsun çatalar şah'in hıdmetine. Seher meydan berkerar oleceg, çadırlar çekilip, dar ağazi kuruleceg, celladlar hazır oleceg, dövlet için bir tene orda teht-i seltenet kuruleceg, dövlet gele orda otura, ferman vere. İnni bağ gör neme eylerey? İnni bu sözi diyerey, uşağlar xoşı gelip kerti benim cibimnen çığadıp nemeyleyim, dövlette meni çeşne devet eyleyip, dövletti. Seher diyer men seni çeşnim vardı işti iki tene düşman öldürürdüm, sen neye gelmedin? Menne diyerem geldim, filance nigahban, filan nigahban koymadı gerek mene bice kağaz veriz. Eyer didi niye gelmedi, diyerem kurban buduya, kağaz veriple ki qılbe-i âlem biz bu âşığı selah bilmedik gele. Çünkü özüy dimişey bir tene kesten bir qedri zelil oldız, bağtız, onı koymayın bu şehre varıd olsun. Ama biz sene bağirik sen yarı maşın xelgten üçeyey, annan cevanlığın eger sen kilic vuray dünyanı beyinden aparay giryetin ola. Dediler o da var, meye begiryet âşığıam men. Baba âşığıta giryet hardaydı âşığı, nemeyleyebiler, didi beh beh beh. İnni kulağ ver kardaş, çöğürü getti sinesine şemşir memşiri töktü yere beleeledi çalmağa, didi;

Delilerim gelin şora eyliyek
Bize diyen olmasın
Düşmeni zelil eyliyek
Döğrümüze gelen olmasın

Eyvez zindanna kalıp
Meni derde salıp
Ama Köroğluu merd oğlanları yola salıp
Bize bağan olmıya

Men âşığam sultan yanna diyerem
Amma reddini bilirem
O sözi ki diyeceğem dimerem
Çünkü olar düşmandılar bize

Köroğlu'yam ama eslim Ruşan'nı
Ağır dağları aşannı
Dedemin gözün çığattıla Köroğlu olmadı Ruşan'nı
Allah kömek olar bize

Dedi bes, adın Ruşan'nı, didi he. Didi bes, diyerle sen Köroğlu'yey, didi bele. Dedem gözünü şah çığattı erz olsun dedemle gittik Çamlıbel'i tuttık, benim leğebim kaldı Köroğlu. Çoğ adamna gitti dedesin öldürdü, diyerle Köroğlu dimedile. Dediler Kör kişiöğlü, Köroğlu dimedile. Men Köroğlu'yam. Adım Ruşan'nı ama mene Kör kişiöğlü dimedile, ele dedile Köroğlu zinne bağı. Seher oldıyo, buların bu vereççi tebil aldıyo, Köroğlu'dano, Köroğlu da bir munasip örtük giydiyo. Geldi şehri evveline sibili kattı seqqeline, bir haççe özünü munasip eyledi, çattı deftereyo, âşığ bele. Hara gidiren.? Dedi kurban devet varım, kim devet eyliyip. Didi Hesên Paşa. Nemeye devet eyliyip? Didi men nemeyliyip ne billem, ama bele ki sorağ verip, işitmişek iki tene düşman tutup bugünleri onları idam eyliyecekti. Şadlığ eyliyip çeşn tutup ki düşmanı men istirem öldürem, men gidem orda diyemo xoş olam. Didi seni devet edip kart verip da? Dedi bele. Görüm kartini, ey dedem vay, ey nenem vay. Neme olup? Didi bu uşağlar

helmuğurlar, ezbezke ziyenkardıla, men örtüğüm çığarta, ağamın cibinne neme var, ağamın cibinne neme var? Uşağlar çığatıpla kartida yoğumnu. Dedi koymak gidek. Bir donu kart memnu, didi çeşm. Menne sizin ele fermaninizdeyem emma bunu da erz eyliyim, seher bir neççe günnen sora, çünkü şah orda âşığ isteyecek. Ayrı âşığ devet eylemeyip. Mene hekmen gönderer, diyer âşığ men düşman tutmuştum, ona çeşn tutumuştum, oları istirdim öldürem, seni istedim geley orda oğıyay, niye gelmedin? Gerek bir kağaz verey diyen kurban, diyem kurban gelirdim kartim yâdımdan çığmişti, filan memur, filan memur mene muzahım oldıyo bu da kağızları. Bular fikr eylediler, didiler bir tene âşığ nemeyleyebil? İnni ele sayarak bu da ele bir düşman. Ama bize nemeyleyebilir? Âşığ gel gide. Ama âşığ biz o meydana gelebilmek, seni sözüye kulağ verebilmek. Burda bice beş bizim için sohbet eyliyebilley. Ele enam da verrik. Dedim;

Kardaş gel bir sohbet eyliyek
Sağlamayın meni
Her neçemiz kelbimizi bir eyliyek
Ama sağlama meni

Men beğçelerin gülüyem
Merd oğlanların diliyem
Qedir bilenlerin biriyem
Ama sağlamayın meni, meni sağlamayın

Men meydanna gidip orda âşığem görünem
Milletin gözüne bilinem
Beşşe enam aparam edare eyliyem
Sağlamayın meni

Siz burda nigahbanız merdi merdâne
Ğıyal eylemeyiz ki men olmuşam divâne
Şah hükm eyleyip girey meydane
Sağlama meni

Aşığ ismi şerifin bağışla? Didi;

Menim yolım kaşannı

Ağır yolları aşannı

Mene adım meruf Âşığ Ruşan'ını

Sağlamayın meni

Bir iki üş ğıranne verdile, baba bu heykelde hiç âşığ olmaz, sen neceyen uşağlar senden korğmaz. A bu heykelde âşığ olmaz. Didi Xüda yaradıp nemeyleyim, buramdan kesim atım yere. Burdan dıqqene kesim atım yere. Neneş yaxşı neneşdi, heykelliydi, dedemne hemin tor benim teki oğlan yere salıp. Didile Xüda'ya genim olmasın. Sen âşığ olmıyay min nefere berabereş. Yoğa, yoğa âşığlığtan soşay hiç iş elimden gelmez ha. Ele xoş geldin. Geşti meydana kinardan bele eyledi gitmege, vezir dedi kurban, dedi bele. Dedi bugün bizim şadlığımızdıya çünkü üstüne qebir, muteber adı sanlı adamın serkerdesini isteren idam eyliyen. Biz her cür var erz olsunamı hıdmetine eleseng burda bir tene neşazende isterdik, o zamanna âşığ mutaduhuludu, bu vesatlar ki inni çığıp, âşığları gözden salıp xelgin gözünnen. Gözden salıp, men hele ömrüm bir qedri da gidip bir hududa çoğ qussa yiyerem. Hiç zada, ayrı zada olsa yimemo. Diyem ey Xüda'yı mihriban, mene bu huşı heşesi verdin, bir bile men söz örgendim, bunu neçe gidim karıştıırım torpağa. Ne qadir menne söz var, ne qadir ey ağayan. Mene dişerle âşığ Heyder emma eger veğt oleydi, men iki il üş il sözümü dişerdim. Gene tükenmezdi, ezbezke Xüda huş verip, peder ceddeden beş ceddeden söz kalıp mene, her biri neçe tene kitap. Didi orda bir tene âşığ gidiri ya. Hanı? O'dıya. Ferrac o âşığa diginen şah istiri bileni, Köroğlu qeyittiyo, erd-i edep şahlığı yerine getti, eli döşünne. Âşığ hardan gelireş? Didi kurban âşığın resmidi. Toydan gelirem, toya gidirem. Resmidi, âşığ her yeri gidiri toya gidiri da. Her yerden geli, toydan geli. Xop, ne bildin benim çeşnimni bugün, geldin bura? Didi kurban bu şerden mene bir nâme veriple, bir tane toyumuz var. Ey Âşuğ Ruşan gel bu toyu çal. Didi adın Âşığ Ruşan'ını? Didi bele. Didi haraliyen? Didi kurban bu döğrüver kedlerde menşilim bu döğrüver kedlerdedir. Yağınnı işidim senişne çeşnin var, didim gidem qılbe-i âlem eger âşığ tapmaya gidem onin meşalisinne bir hıdmet güzarlığ olam, çünkü şah-ı memleketti, milletin qedrin biliri. Dedi barik Allah âşığ, barik Allah yaxşı danışırşay, bele dürüstu. Biz ele bugünleri bir

tene senin teki âşîğ istirdik. Xop, âşîğ evvel bir tene şeir benim için diginen. Didi ağı dilimi hâl olmayan ki bes bir tene dilmaç getir men diyeni sene hâl eylesin. Ki men sene neme diyirem. Dilmaclarınnan birini gönderdi gitti. Didi git gör bu âşîğ dilin bilirey, danışîğ eyledi, el quzadı bele. bilirem. Dedi qılbe-i âlem emr eyleyip benim için bir şeir diginen, inni her neme sen disen men.

Bele, ağayan icazesiyen sohbetimiz hassas yerde bağıdi. İnşallah erz eylirem huzuru hıdmetize, Xüdavend inşallah hemişe şadlığı, hemişe selametlik versin bileye. Hemişe şad olayız inşallah. Bu eziz kardamız ki zehmet çekip, qedem rence koyup, velayetten gelip bize hemi iki gözden ezizdi hemi konağıtı. Elimizden geldiğicek bunu purbar dest-i dolu bir söz apara ki orda derde değı. Bir şeir apara ki orda derde değı, bizde derde değen sözlerimizden diyirik. Çoğ sözümüz var, çoğ dastanımız var ama neççe ki bu dostin veğıt oldu, erz olsun biz erz-i edep eylerik. Xüdavend hemişe şadlığı versin, Xüda bu cevayı da biqeza eylesin inşallah. Didi âşîğ terfi eyle. Didi;

Qılbe-i âlem hıdmetiye gelmişem
Ama bilmirem fikrin nemedi senin
Evvel Xüda duyum bir behri umuda gelmişem
Ama bilmirem ğıyalin nemedi senin

Ğıyalin burda bildirey
Gözlerin yaşın sildirey
Burda düşmen öldürey
Bes, onnan suvay menzili ğıyalin nemedi senin

Yiğilip döğrüne veziri, vuzera, eli, tayfa, leşker-i tamam
Yaxşı insandıla göze gösterdile inan
Menne âşîğam kurban, edalet eyleginen divan
Bilmirem ğıyalin nedi

Men âşîğam çoğ oğlanlar görmüşem
Çoğ yaxşı yaman bilmişem

Meğluğu Şad eylemişem
İnni bilmirem ğıyalin nemedi

Men ÂŞığ Ruşan'am gelmişem cana
Leşker kişver sÖzüm inana
İnni merdi meydana gireceğem bu meydana
Bilmirem menzurin nemedi senin

Seslendi âşığ iki tene nefer, bilmirem Çmlıbel haradı, bilmirem Çamlıbel haradı? Ama diyirle bir tene oğlan benâmı KÖroğlu gelip oranı sağt eyliyip oranı menzil mekân sağt eyliyip, bir keşeng ked kerar verip, ne qadir cevan yiğip döğrüne, ne qeder eşair, tamam oğrıyo, eğriyo, korğmayano olardan yiğip döğrüne ve erz olsun olup orda misli neçce neferin büyüğü benâmı KÖroğlu. Konağı varımış, bele ki bu muğasillerden men mehkum eylemişem, makıme eylemişem. Konağı varımış göyden turnağaz gidirmiŐ, olar diyirmiŐtile biz bu surfada turnağaz eti yoğtu, biz Őikerevanik giderik bir hekmen bir ceyrannan, maraldan, turnadan, qazdan, ördekten Şikâr eylerik, getirik sorfamız başı qeliz olar. Geliple benim turnağazımı kiriple, ne qedir men turnağaz perveriş vermişem, elan da gidiple gelip bağıpla, bular ölüp qeyip gedirle. Erz olsun üş neferimiŐle biri kaçıp ama ikisini bugünleri idam eyliyeceğem. Dedi ğeyra kurban ha, erz olsunamı hıdmetine kuş ölmeğe perendedir da perende. Seher gider bala konarla, olar da giderle gene göl dolar turnağazınan. İki tene cevanı bir heyven perendeye o veğt bu cür cevanı men ki görmemişem bilelerini, tanımıram. Diyirle çoğ muhım cevandıla. Didi yanı âşığ nemeyleyim? Didi;

Kurban bice erzim vardı sene
Gel bu muğesirlerin teskirinnen geçginen
Ecel badesi insanı mest eyler
Ama rehm badesini işginen

Olar cevandıla getireyn dala
Dönderreyn oları xâra
Mümkinni toy eylemeyiple, hesrettile yâra
Olar nakam eylemişey

Oları öldürrey dünya bele kalmaz
Oların kanı yatmaz
Bir veğt, bir tereften bir muşkil olır elacı olmaz
Sen burda qes eylirey, qesp bilirey heyiftile

Men âşığam sözüm yoğtu
Her neme sen silah biley orızım yoğtu
Menim iğtiyarım yoğtu

Ama sen elan bugünleri olar bir memleketin oğlanıdıla oları xerap eylemişey

Didi Âşığ Ruşan, didi bele. Didi bir iki tenede sen di. Eger men elli nefer bu turnağazı öldürenen tutaydım, hamısını öldüreceğidim. Sen bilmirey o turnağazları neççe tene ferrac, perastar olarin delin tökübo, olari besleyibo, oları xanegi eyleyip men giderem. Hamısına elim çekerem, dalına, tutaram kucağıma ele hamısı misli ki bir nefer ağıl varıdı. Oları şiripet eyleyiple, buların mucazatı feqet ölümnü. Didiy kurban özüy billey. Xop, muğasirleri erz olsun getirin, hekmenne getirin. Geldiler zindane ele menne özüm bir veğt ele bu öz şuğuma göre desgir eylediler, iki ayda zindan çektim. Bir nefer ki ister azad ola, yiğilerle ona erz-i selam eye başarabilley bizim övümüze gitginen qussa yimesinle, bizde inşallah azad olluk. Bu zindanın resmidı, bularda derde değen oğlannı da. Zindanlar tamam olar hesap apardı. Ferrac istedi bunin kolin bağılya tamamı zindaneler yiğildiler dediler hele burda bularin kolin bağlama. Bir muradınan biz dost olmuşak, kardaş olmuşak burda bularin kolin bağlama. Erz olsun aparginen orda meydanna kolin bağla. Didi biz ferracıko, hükmü emr. Bize diyiple feqet koli bağı getirin. Dedi xop, zindanna çığanna kolın bağla. Hesen dedi cellad, didi bele. Didi men bu yoldaşlarla çoğ geceler seher eyledik, çoğ gündüzler aşkam. Emma bice erzim var sene, sen memureyo mezur, vezifeyni. Bir sohbet eliyim bileyin için. Didi nemedi? Didi;

Ey cellad gelginen rehme
Men cevanam
Benziren bir yaxşı tesipli insane

Men cevanam

Ana bacimin gözü yolda kalıp
Menim merdi oğlanlar yola salıp
Ama günahım var da bilmirem
Bağışlanıp xaişt elirem cellad aparma meni

Apardin mene bildirerle
Gözimin yaşı sildirerle
Menim mahkeme eylemezle
Bigunah öldürerle emma aparmagınan meni

Meni arzım buyudu ana, bacımı görem
Olar kelbini bilem
Bir toy tutam dostı refiği devet eyliyem
Neççe cür hesretlik var aparma meni

Men kuş kimin uçmuşam
Vetenimne ayrı düşmüşem
Da kanınna geçmişem, kanınna geçmişem
İnni aparıray apar meni

Çeşm, özün billey menne memuramo, mezur. Zindanna çığanna ikisini keşeng ebruşun terefinen kolların bağladıla, erz olsun gettile. Darin eyağınna sağladıla. Şah hükm eyledi, piçağınan bunin bu kolinin etini yarin, şemi yandırin geçirtin bu eti içinne. Onna yağ tökülsün bunin etine bu ceza çeksin. Köroğlu'da bağırdı. Veğti ki bu piçağı vurdula bu Hesen'in kolına hiç bu tekan yimedi hiç. Ama Eyvez'in kolına piçağ vuranna, Eyvez diskinni. Köroğlu'ya kar eyledi. Didi didim ki gitmeyin, gelmeyin. Bu cür işler var neme için diskinnin? İnni Köroğlu burda bir hessabı söz diyiri, munu men elli yedi il bunnan kabağ sef eyledim Tehran'na. Keşeng şeir diyiri. Diyiri;

Merdinen otıran olar merdşinas
Eger diyar be diyar dolanay oğlan

Merdinne otıran, adam eğilli adamınan, çörek veren adamınan, vefalı adamınan yoldaş ola zelal aparmaz. Adamzadı tanımağ olmaz. Bezi var ele adam bir il men ölüm, sen ölümnü. Ama yoğ görüren bir kes çiğti ki bir kes oldu ki o düşmennen beter. O'dı ki diyir;

Merdinen otıran olar merdşinas

Eger dünyanı dolanay oğlan

Merd namerde boyun eğmez

Çörek istemez eger acınnan dileney oğlan

Temam bu vezir, vuzeraya hâl eylediler, bu neme diyiri? Didi diyiri nem için gelmişiz sultanin turnağazini kirmişiz, nemeye için? Sen konağın varmış turnağaz istirmiş, bir saat otırray nehar yiye, dura çığa gide. Sen onnan sarı durmuşay, hansı velayetten gelmişey, sultanin üreğinin işiğliği bu turnağazıdı. Buları öldürmüşey, a nemeye için bu işi görmüşey ki inni öldürerler bileyini. İnni Köroğlu diyiri;

Oğlan gerek korğmaya güneveğö zencirden

Çekile kennareden aslana tirden

Çekile kennareden aslana tirden

Cannan geçe veteninnen göçe

Bir reşid oğlan, bir reşid oğlan men hessabı bu sohbeti dimişem gene diyerem

İnni bu Eyvez'in diskinmegin şiirinen diyiri. Diyiri;

Oğlan gerek meydan içinne gezede

Öz eliyne şikârbendin düzelde

Bir veğt zillette oldı döze

Niye diskinnin oğlan, niye diskinnin

Hesen ki diskinmedi, hiç eslan. Didim;

Sen nadanay amma sinnin o yere çatmayıp, divaneyey

Menim adımı batirdin

Bir nadan oğlanay

Ama eğile gelginen ey merd oğlan

Elan darı kurupla

Dostu düşman cem olıpla

Sene bağıpla
Ağo bu teskiri neçe bilirey oğlan

Oğlan gerek her işte danışa
Her kışa kuruşa
Koç gerek koçgınan kelleşe
Ama sen bağlamadin, bilmedin geldin şah'ınan teref oldin oğlan

Âşığ Ruşen diyer men inni billem
Danışıp nice güllem
Elimnen gelip nebe işi billem
Heyifey hiç yere ölüme gittin oğlan

Bunu diyenne seslendi vezir, didi bele. Didi o kısme ki o yanna durupla olar libası bizim veleyet libasıdı. Ama hamıdan üçe oğlan gösteninle. Olar kimdiler? Didi kurban sen bugünleri dünyaya kağaz vermişey, dünyanı devet eylemişey. Olar da bir mahalın cevanıdı da bir mahalın cevanıdı. Erz olsun geliple. Didi ferraclara diginen oları tehti nezerde sağlasın. Köroğlu fikr eyledi, didi;

Diyerle kıyamet o gün ki olar aşikâr
Herkes öz emeliynen bir guşede tutar karar
Emr eyler cehennemı perverdigar
Serat'el mustaqimnen kim geçer inni

Bele hesap eyle elan kıyametti. Meni çağırıpla getire emelin beğim görüm. Bağarla benim emelimne görerle hiç zad yoğ benim elimne. Bu cür getirele dara çekerle. Heqqidi burda bir şeir diyem. Seslendi;

Bir erzim var ey qılbe-i âlem
Bügünleri burda tamaşadı, tamaşa
Senin emriye etaaet eyliyem
Bügün tamaşadı, tamaşa

Bir gün kıyamette teht-i edaleti kurala
İnsannan sual eylerle
Emelini yaxşı yaman bilerle

Xop emeli yaman ola temaşadı temaşa

Muhammedo Mustafa ora gelenne

Yaxşı yamanı bilenne

Bir veğt günahkârı görenne

Eger onı bağışlamasa temaşadı temaşa

Men Ruşan'am bu şehre gelmişem

Ama diyeren beke dahı men ölmüşem

İki serkerdeni bade vermişem

Elan bu meydanna tamaşadı tamaşa

Bunu diyenne seslendi vezir, dedi bele. Didi diyirem beke şer bugün şuluğ olur ha. Bu yannan Köroğlu kağaz göndermişti, dayısı Mustafa Beg her ne qad cemiyetin var getir, Reyhan Ereb ki Eyvez'in dayısıdı ona da yazmıştıla her ne qad leşkerin var getir. Bular çattıla şehrin kinarınna didiler bir özümüzü bilek. Nemeilyek? Bilmirem sizin velayette de varıdı, ipinen bir tene bu cür bunun qedinden hörerdile. Bunin bir yanna ip bağlardıla, bu yanna bir ip bağlardıla. Bice dene daş bu cür koyardıla bunin içine bu ipi bu cür eylerdile torardıla bu cur bu cur bu ipleri birağanna daş ordan gülle kimin o ki gideceğidi giderdi. Ama olar o yerde reşid oğlanıdıla, bularin vesilesi büyüdü. Bice bir külü daş mesele koyurdıla, atırdıla şehre xelg gördü baba şehre daş yağırı. Geldiler qılbe-i âlem şehre daş yağırı. Niye? Didi valla budu birin getirmişik ha. Didi vezir diginen celladlar hazır olsun. İstirem hükm icra eylirem. Köroğlu didi perverdigara ne cür eyliyim ama karar eylemişti olarınan. Men bir veğt elim gettim sibilime sizde dayanmayın. Çekin şemşirleri ya ölek ya feth eyliyek. Xop, âşığ da sözün var? Bele kurban. Senin elan konağın taze geliri. Bular ki daş atırla, bularda memleketin bir yaxşı oğlanlarıdır da. Özlerini bilinmilerki qılbe-i âlem sağolsun. Bizde temaşaya gelirik. Dedi xop, olar vefalı adamdılar ya özleri verdi. Dedi bele. Xop, olar ister diginen. Didi;

Sene erz eyliyim İstanbul'un paşası

Bura bugün merd oğlanlar geliri

Çekele kilici, tökele kanı

Bilmirem ne ğıyale geliri

Dedi âşığ geliri, vezir bularin dilin biliren geliri yanı neme? Didi kurban, o qedr konağa geliri, o qedr konağ geliri ki neme diyim? Didi âşığ ne qad geliri? Didi;

Beş yüz etlı geliri, beş yüz piyade

Beş yüz seqqelli geliri beş yüz eleseng seqqel koymuyup, dolanıp nadanı

Beş yüz kumarbaz geliri, hile-i kumara

Beş yüz, beş yüz yaxşı cevanlar geliri

Didi vezir, gene didi gelirle. Diyinen meye ne qad konağ geldi? Didi;

Kurban beş yüz serkerde geliri kolınna nişan

Adı sanını yazıp burda tamam

Temam qulamı helge biguş, her biri bir korğmayan cevan

Olar burda kumara geliri, kumar oynıyala

Didi vezir bu neme didi âşığ? Didi valla olarıkı daş atırı olar, kumarbazdıla. Gelirle kumar oynuyala. Didi vezir çeşn şuluğ olur ha. Diyerem beke hükmü icra eyliyek. Didi;

Beş yüz geliri tamam nadân

Beş yüz geliri övü eyliyele virân

Beş yüz geliri Âşığ Ruşan diyer kömekti cana

Beş yüz, beş yüz merd kişiler geliri

Birden Köroğlu gördü ğeyr da elan istirle icra eyliyele. Delilerinde gözü Köroğlu'nun elinneydi ki eli gele sibile. Bir veğt Köroğlu sazı bu cur getti başına hamı güldü. Endirenne deliler bağdı ki elin çekti sibiline. Berader bir kuştar kuştar oldu, bir kıyamet oldu. Buları eli yaluğun olar tamam şemşir, kilic, kalğan, piçağ tamamı meğluğ beyinden apardıla, o yannanna Ereb'inen erz olsun Mustafa Beg dayısı çattı. O kurşuna karıştı, bu kurşuna tamamı şehri yiğtiler ve bir mucazatınan Heslen Paşa'nı öldürdüler. O veğt Eyvez'i erz olsunamı hıdmetine Reza'nı Reyhan Ereb didi bu benim bacımoğludu, men bunu göndermişem sen buni sene hıdmet eyliye, sen bunu ki bağda vermişin elan biz gelmiyeydik, kömek olmuyaydık, bu oğlanı öldürerdile burda da. Köroğlu didi da vermem. Di niye? Didi;

Gidin diyin sultanına xanına

Gelmesin Eyvez'i ele vermirem
Götüre leşkerin gide dalıya
Qeseti Rustemi zâle koymaram
Qeseti Rustemi zâle koymaram

Men getirmişem Eyvez'in meger verim bada
Elden nijat verdim çatmadı dada
Senidin, menidin, dayım Mustafa Bey'di yetiştı dada
Daha men bu qasası ayru güne koymaram

Eyvez'di benim kardaşım
Olup benim yoldaşım
Eslen belalıdı benim başım
Bu kovğanı bu başıma da koymaram

Eyvez'i eylerem leşkerde tamam
Eğilli oğlanı bu sözü inan
İnni velayete gidirey dolan
Ema men Eyvez'i ele vermirem, Reza'nı ele vermirem

Berader barı barğaneni bağladılar, erz olsun o ki aparabilerdiler, o ki kafileleri gördü şehrin kafilelerin yük tutaceğidiler, Hesen Paşa'nın xezanesinnen, şehrinnen, dükânların dükâninnan derde değen esas cem eylediler düştüler yola. Şadı xürrem, erz olsun geldiler Çamlıbel'e. Ordakiler çiğtiler pişvaze, gördüler Hesen'o Eyvez erz olsunamı hidmetine sağ selamet geldi. Nigar çiğti peşvaza, gördü Köroğlu at üstünne, borkü bir yana koyubo, cemiyyet sel kimin şado, muvaffako, xoşal gelirle. Orda Köroğlu'ya bir keşeng şeir didi. Didi;

Ölümin bildim seni yola saldım
Ama bilmedim geleceğen yâr
Qussanı yidim intizar oldım
Ama seyro sefa, vefanı billem yâr

Didim;

Sen billey

Ne cür ruzigarı görrey
Bu ceng muhım cengidi sen ölley
Bir qedri ağladım men ey yâr

Men bir sultanin qiziyem
Merd kişilerin sözüyem
Men heqiqetin üzürem
Ama gittin fetheyledin yâr

Sen fetheylemedin ha, evvel Xüda duyum bu merd oğlanlar. Bularin qedrin bil.

İnni men Nigar'am gerek biley
Cemalımı görey
Bu cevanların qedrini biley
Erz olsun men sene yâr dimişem ey yâr

Heqiqetten diyeko bilek
Danışak gülek
İnni gel toyu tamaşanı tutak
Disile Köroğlu bir yaxşı oğlanı yaxşı yâr

Berader toyu tamaşanı tuttıla, Köroğlu fetheyledi erz olsun eleseng tamam kemal eleseng metlebine yetiştı. O şado sende şad inşallah. Emma bunin bu toyunna men bir beş tene şeir diyerem ama munin açılmağı çoğ müşkildi. Yani bu şeiri istirem diyem, bunu gerek özüm bir qedri hallaca eyliyem, bilirem bu şeir nemedi? Velayette diginen bu şiiri Âşığ Heyder özü aştı. Velle biz bilirik nemedi? Elan diyerem. Diyiri;

Xelafet mülkinin bu ruzigarı
Üş yüz altmış altı tane di divanı var
On iki sultanin kırğ sekiz xanın
Üş tene xoş telep nigahdarı var

Umur bularin hesabını gör nemedi? Nemedile bular? Bizim ilimiz üç yüz altmış altı gınnü, vacib namazımız altı mino iki yüzo yirmi iki rukattı. Dört mino iki yüzo heştat saatti. Muldebidey, bir şeir diyirem ki bele badı keyfin ola, hâl olay. O'dı ki diyiri;

Xelafet mülkinin bu ruzigarı

Üş yüz altmış altı di divanı var

On iki sultanin var kırğ sekiz xani

On iki aydı, ilimiz on iki aydı, kırğ sekizde cumedi. Üş tane xoş telep, Müselman içinne üş tane bizim vacib tetilligimiz var, biri aşıradı, biri bisti yekumnu, biri bisti heştum. Diyiri;

Üş tene xoş telep nigahdarı var

Bu üş gün çoğ muhım günnü, kırğ sekiz cumedi, on iki de on iki aydı. İnni özüm diyirem, eyer bu cur dimiyem ne bille on iki nemedi? Çoğta biri diyer on iki imamını, biri diyer vacıbat on ikinni. Ama ğeyir. Erz olsun diyiri;

Bir çimette var, bir goncayı ter

On iki yasemen, on dört sinaver

Bir yerde var, insanını şulu eleseng âb-ı quser

Yüz yirmi dört min ğiyabanı var

Yüz yirmi dört min ğiyabanı var

Xop, evveli diyiri;

Bir çimette gördüm bir goncayı ter

Nurı Muhammed'di, Ali Muhammed'di

Bir gonca-i ter on iki yasemen, on dört sinaver

On iki imam on dört çarde mesum

Bir yerde var, hovızı elbeşer

Ereb'i hoza adına elbeşer diyer ama Farsı, Türkü bu kesler âb-ı kuser diyer.

Bir hovız var adı elbeşer erz olsun

Kıyamet gününne Eli'nin iğtiyarı var

Kıyamet gününne çünkü Fatıma'nın kebininedi, Eli'nin iğtiyarınna. Eli'nin iğtiyarı var. onnan sora diyiri, eleseng bu bir heççe çulğaşlıdı. Bir heççe erz olsun zaddı. Diyiri;

Bir otağta gördüm, bir otağta ya neççe tene cemidi

Altı min altı yüz altmış altının besidi

On iki cüzdi, erz olsun kırğ sekiz biridi

O da Kur'an hessabıdı

Kur'an'ın ne qedar hilmi var, ne qad hurufuna men Kur'an'ın zir u zebebine derebanam. Yanı bir Kur'an'na ne qeder zir u zeber var? Bele. Erz olsunamı bunu bir nefer neççe il bunnan kabağ bilmirek kimni diyip, da bunin şiiirininnen tapmırık. Ele bunu tapmışık. Erz olsun diyiri;

Bağın dünyanın hâlına

Güvenmeyin dünyanın tirme şalına

Qereğan güvensin öz mahalına

Evale Qeybeli Xan kimin qezeli xanı var

Bu da tapşırması, bu şeir bu dastanın tükeneninne bilese hediye olsun. İnşallah umudvaram hemişe şado, muvaffako, xoşalo, selamet olayo inşallah. Bu Köroğlu'nun bir dastanı tamam.

3.8. Kerem ile Esli Hikâyesi

Baicazeye hozarı muhterem, ağayane eziz, doste eziz Kerem Dastanı'nın evvelinnen tegaze eyliyip, erz eyliyek, umudvaram ki inşallah murudı pesendizde kerar tutusun. Xüdavend hemişe şadlığō, hemişe selametlik versin inşallah. Bizim arzımız feqet sizin selametliğimizdiyo, şadlığızdı. Bir gelin gününde Şah Abbas, neççe nefer veziri vuzeraynan getti, Türkiye velayetinne, Baku velayetinne, Erzurum velayetinne bir kırğ gün gerdişō, sefavo, tefriye. Emma erz olsunamı hıdmetine eleseng bu ne qedir bunin eli varıdı, dağlarda çadır kurardıla. Elbette onların maliyeti Şah Abbas'a çatardı. Her neççe tene o kedlerden, o şerlerden malikidi, tamamı maliyetini her cür o zeman kanunıdı, erbab reiyet ne qedir mal vere, erz olsun sirvet vere, maliyet vere dövlete, o zeman neçe yerde erz olsun eleseng varıdı. Bir tenede Erameni el vardı, çoğ dareydi, çoğ el vardı ama Erameni'ydi. Erz olsun eleseng o geleridi dağları icare eyliye, erz olsun gelerdi Erzurum'na bir tene Ziyad Xan varıdı, o dağlar, o çöllər, o biyabanlar o Ziyad Xan'indi. Şah Abbas ki bağı geldi, Ziyad Xan'a konağ oldu, gördü olar ki mecliste yetişirler ona diyiri ki bebendarı xoş geldin, ona diyiri bebendar xoş geldin, ona diyiri ben xoş geldin, bular xoş geldin, xoş geldin hamısı gittiyo kaldı bir Şah Abbas'ō bir Ziyad Xan. Didi xop, Ziyad Xan, didi bele. Dedi bes, bular ki gelmiştiler burda peziralığ eylerdile bizim için bular nemeydi senin? Dedi kurban hiç kesim. Didi meye övlad yoğiy? Dedi geyir. Menim övlad yoğumnu. Didi xop, men gidirem İran'a, İsfahan'a sen gel neççe neferinen biz geldik sana konağ olduk, sen bize hürmet, izzet, mehebbet çoğ bizim eleseng xoş günümüz oldu, sen gelginen İran'a mene konağ ol, men senin için bir fikr eyliyim. Bular geldileyo bir neççe gün aradan geşti, erz olsun didiler xop, gelin bizde gidek İran'a görek bu İran ne cür yerdı? Bu İran, İsfahan nismi cehan egerlar Tebriz nebaşe, gidek görek bu İsfahan nece yerdı ki orda neççe şahlar taları var, elan bilitidi. Bilitinen gidirle temaşa eyirle. Geldiler İran'ayo konağ oldular, Şah Abbas'in de bir tene bihterin xaseremi varıdı, emma Şah Abbas'ı begenmirdi. Şah Abbas'ı tebil tutmurdu, telağını vermişti yanı çığartmıştı bilesini, emma hamileydi, hamileydi. Şah Abbas telağını vermişidi. Telağ bu urnameye diyerle. Soslendi Şah Abbas, Ziyad Han, didi bele. Didi men bir tene

xaseremlerimnin bir tane yaxşısının, eğıllisinnen, keşenginnen varımdı, meni begenmedi. Men onun telağın verdim çünkü senin eyâlin uşağ getirmiri, o xaseremi men bağıslaram sana, diyerem gelir görer bileyi, git Xüdavend inşallah onnan ya bir oğlan ya bir qız Xüda verer bileye. Yolladı xanım geldi, Şah Abbas bu xanıma yanaştı ki soruştu ki sen inşallah ere gideceğen, didi yaxşı ola özüm begenem bele gideceğem. Didi benim bir konağım var, uzağ yerden gelip. Öz yerinnene erbabtı, öz yerinne eleseng Erzurum'na ele bir sultan kimin adamnı. Çoğta sirvetmenni gel bunu kabul eyleginen bu adam aparsin seni vetene, ağaye ezizi geldiyo birbirini pesend eyledileyo, bir âlim gettile bularin sigesini, kebini o zeman kebin yoğdı, ele feqet sige car olardı. Sigesinin car eylediyo, kojava düzelttile ki bu xanım Erzurum'a kimin gece gündüz yol gidecek incimeye. Bice dene de keniz, eğılli eleseng Şah Abbas koştı erz olsun Ziyad Xan'in yanıycek ki bu xanımnan bu keniz perestar olsu, inşallah sen git veteniye. Geldi vetenine Xüdavendi âlem bir tene oğlan verdi bilesine, adı neme çağırak, adı neme çağırak erz olsun eleseng adını çağırak Mehmud. Bu oğlan ezbezke ders oğudu, ezbezke eleseng yaxşı oğlan çiğti, adı kaldı Mirze Mehmud. Bu Mirze Mehmud cevan oldu, huşuğış aştı, ders oğudu, tercüme tuttu. Bu yannanna bu Gavur Melik Erameni geldi gene bu Ziyad Xan'ın çölünü icare eyledi. Erz olsun eyâlinın adı Meryem'idi. Bir tene qizi varıdı, adı Meryem Sultan'ıdı. Ama eyâlinın adı Meryem'idi, o qizin adı Meryem Sultan'ıdı. Bu Ziyad Xan'ın bir keşeng bağı varıdı, çoğ muhim bağı varıdı, bu Gavur Melik o bağıda icare eylerdi ki bu eli çöldedi, özü orda sefa eyliye. Bir gün erz eyledi dedacan, didi bele. Didi bir neççe tene cevanı itila verginen, men da indi büyük olmuşam, ne qedir ders oğumuşam ne qedir şairler mene söz örgedip, edebiyat örgedip. Kedimde giderdile şikâra , niye çöllerde şikâr varıdı, su varıdı. İnni da su kuruyup, da çöllerde şikâr yoğtu ki xelg gide şikâra . Men gidim bir şikâra dolanı, bir tene de kuş getirmiştile bu Mehmud Xan'a vermiştile. Adına Terlan kuşu diyerdile. Bunin elini örgetmişti, misli ki nece bazı kuşlara elan zeban örgediple bilesine, danışırı o cür elinne pervaz eylediyo, hemişe çiyinne bu kuş dolanardı. Geldiler çöle neççe cevanlarınan, didi men bu derbedde bu büyük bağı kimiyni? Didi dedeyini kimiyni? Dedi burda kim var? Dedi burda bir tene Gavur Melik var

Erameni, bir tene qızı var erz olsun o zaman Meryem Sultan, nenesi Meryem'idi, qızın adı Meryem Sultan'ıdı. Didiler bunin ehli eyâlida bu Gavur Melik'in bu bağda dolanı. Didi bes, bu men minim bu atin üstüne, bu duvarda üçaydı bağım bu bağa, görüm bu dedemin bağı ne cürdür? Bu Ermeni gidenne gelim burda zinganlığ, abı hevası yaxşıdı, heme cür meyve var, gelim burda. Didile yoğ kurban, onin ehli eyâlî bağdadı. Didi;

Ey ağalar kabul eyleyin erzimi

Men istirem bağı beğçemi görem

Hesretim var el uzadam güle

Göynüm istiri bu bağdan bir dene gül derem

Dedemden diyerem sözümü

Mayil eylerem gözümü

Her cür hesap eyliyen büyükzade sayaram özümü

Men istirem bu bağda bir sefa eyliyem

Seslennenne kurban, elan sen bağa geçebilmey. Çünkü deden bunu icare veripti, Govur Melik Ermeni'ye. Ta burdan göçüp gitmiyincek sen burdan, istifade eyliyebilmey. Didi;

Diyerem billem

Men bağımı sertaser görrem

Eger gitmesede hükmünen öldürrem

Men istiyem bu bağda bir sefa eyliyem

Didiler kurban olmaz. Niye? Bu bir kişi bir büyük adamnı. neççe yüz bunin eli var, Ermeni eli var. Munta çadırnişindiler, eldile, elyattıla. Dağda zindeganlığ eylerle. O veğt ki soğuk düşer, giderle velayetine, giderle Türkiye velayetinne. Didi;

Mehmud Xan'em men bildirrem

Gözlerinin yaşini sildirrem

Getmesede leşker getirrem öldürrem

Men istirem burda bir kan eyliyem

Dedile beh, kurban sen gerek bakemalat, sen Ziyad Xan oğluyay. Da bilmediler bu Şah Abbas oğludu, arvadı verip muna, hamileydi bu oğlan olup. Kerem, Ziyad Xan oğlu değil, Şah Abbas oğludu. Birden çiğti atin üstüne, çiğti atin üstüneyo, bu Terlan kuşuda bunun çiyindeydi, pervaz eyledi. Pervaz eyledi, bu eleseng Gavur Melik'in qizi durmuştu hovızın qırağınna keşeng özüne bezek vermişti, el üzün yumuştu. Erameni de evvel günnennen başına çarge tökmezdi, başinin tükü isterdi gele ta bularaçe, ziynet olardı bilesine. Bu kuş birden Mehmud Xan'ın çiyininen pervaz eyledi, geldi kondı bu qizin çiyinine. Bu qız bağıtı, gördü nece kuş, nece keşeng kuş gelir üstüne oturır. Koyır yere yerinnen kenet vururu, gelir çiyinine. Böle bağıtı gördü duvardan bir tene cavan bihterin bihterin erz olsun hösn ve şikl duvardan bağırı. Didi xop, hekmen bu Terlan bu oğlanıynı. Bu uçurdubtu. Bu yannan Kerem didi;

Ey bağçeden gelen gözel

Birağ gelsi o Terlan'in esli var esli

Ey özüne bir ziynet veren gözel

Birağ gelsi o Terlan'in esli var esli

Esli qeyitti, didi;

Ne bağıray irağlardan xan oğlan

Ne bağıray irağlardan xan oğlan

Nemeyeçin bağıray metlebin nedir

Ey öz eğline mayil olan cevan

İrağlardan bağıray menzurun nedir

Didi;

Bar ilahı men öz eğlimi bilmişem

Ders üzüynen eğil terkeylemişem

O Terlan'ın zehmetini men çekmişem

Birağ gelsi benim Terlan'ımın esli var esli

Didi;

Biz gezedik tamam Rum'ınan Yemen'i

Misli men ordan bağıram pesend eyledim seni, pesend eyledim

Bir kabil bilginen meni, kabil bilginen meni

Bes, sen menzulun nemedi

Bunu diyenne ki kabil bilginen meni, bu lelesi varıdı, kedimne muallime bazı yerde lele diyerdile. Lele de durmuştu bunin atının yanına ki bağa bağırdı. Seslendi lelecan, didi bele. Didi erz olsun bu qız diyiri, eger bu Terlan seniyni narahat olma. Buni bağışla mene. Didi balam öz ağalığıynannı. İnni görrey çoğtu Terlan bir tene getirerle. Ama bunin zehmetini sen çoğ çekmişey, bu perveriş yiyip, ele perveriş yiyip, seniynen öz tapıp. Hemişe senin bu çiyinne, bu çiyinne. Her yere gidirey burda duraro keşeng oğır, keşeng danışarda. Diyiri;

Men öz eğlimi öz destimnen bilmişem

Neççe muallime zehmet vermişem

Men heqiqet dersi kelbime almışam

Birağ gelsi o Terlan'ın esli var esli

Bu yannan Erameni qizi didi;

Bağgıman keleme, bağgıman göze

Bağgıman zebane mayıl ol söze

Eger bu Terlan'na her neççeye değer

Bunu bağışla bize cevan oğlan

İcaze ver, gel Terlan'ı al apar. Seslendi nene neme diyim? Didi xop, qıza diyinen Terlan'ı uçurt. Geler o cür ki Terlan'nan bu Mehmud Xan danışardı, o zebanen danıştı, bu Terlan uştu. Uştu uçanna bu qız narahat oldu. Bu Gavur Melik'in qizi narahat oldu. Didi;

Oğlan dñnyanı yağın salmışay yâda

Yağın dñnyanı salmışay yâda

Bu nazenin cevanlığın verme bâda

Senne bizim kabil hesap eyleginen getir hessaba

İstemiren, gel Tarlan'ı al apar

Kerem gördü bir qız xelgi, aşığo meşuğ oldu bunin cemalına, bunin danışığına. Bunin erz olsun güftaro reftarına, xop Hezreti Eli'den sorıştıla, Elican insanin sermayesi nemedi? Hezret buyurdu iğlağo edep. Edep, iğlağ insanin sermayesidi. Yani göreş bir tene bende getireş bir tene duvar çeke, iki tene kârğâr getire. Diyereş bu kârgerlere bu qezepnaktı, ezbeze tezo niye işlemireş? Necad, nebed? İşlahad diyer seher gelme ha istemirem. İğlağın nemedi? İğlağ bir büyük sermayedi insanda hamı yerde yeri var hamı yerde meğluğ yanı ihtiram eyler, kime erz olsun o iğlağo, meramo, terbiyete. Birden bu qız qeyitti didi;

Men bilirem, sen bura gelmişey

Yaxşı yamanı bilmişey

Bu Terlan'in zehmetini çekmişey

Eger seniynide verginen bize

Kerem dedi xop, lelecan, heqqidir bu kuşu men bağışlayam bu qıza. Didi niye? Didi sen benim nenemey, sen benim nabi nanı yimişem, mene ders vermişey. Men seni özüme çoğ yaxşı adam billem. Da bu cür Terlan tapırı mene getirele, men onı gene bu cür perveriş verem. Didi kurbanı hamı kuş şairde diyiri;

Hamı kuşu salma hevese

O mumkinni gelmeye sese

Ayrı nağılde diyiri;

Mumkinni gelmeye sese

Güvenmeginen hevese

Güvenmeginen hevese

Heves bir cürdu ki göre kişinin üç arvadı var, gene bir tene istiri sige eyiye.
Dört arvadı var, bir tene istiri sige eyliye. Niye? Bu hevavı hevesti.
İnsaniyetlik değil, hevavı hevesti. Diyiri;

Ennaze nigahdar ki ennaze nikus

Hem kabılı düşman hem kabılı dust

İnsan her işi gerek, kabil liyakat bile.

Men Mirza Mehmud'am koy sözüm kalsı

Nebade o Terlan'nan sarı rengin sararsı

O kuş benimni senin olsı

Ama qedrin bilginen o kuşun esli var esli

Attan geldi aşağı, inni burda Kerem burda olırı Kerem. Gel Tarlan'i apar,
Kerem xoşi geldi, bu ada. Dedi lelecan, didi bele. Didi bu meğluğ ki
menimle gelip bu cevanlar elan eyleginen men Mehmud Xan'lığı birağtım.
Mene desele Kerem. Orda oldu Kerem. İstedim ki ezalinnen bu nağılı ki
kedimnen dede babamız sohbet eyliyip, elbette ezruyu hesabınan, tariğinen,
kitabınan ne eleksi sohbet eyleyiple. Erz olsun bu yannanna bu qizin xoşi
geldi, Esli'ye, didi birağa o Tarlan'ın esli var esli o adı qedeğe eyledi
kenizlerine didi mene diyin Esli. Onin adı kaldı Esli, bunin adı kaldı Kerem.
Qeyittile seslendi nenecan, didi bele. Didi dedem meni övlendirecek, didi
balam bele, yaxşı qız olsa övlendirecek bileyi bes, neme. Didi nene, didi
bele. Didi;

Aradım Osman'ı gezdim ecemi

Bağ içinne bir gözeli sövdüm

Nenecan nezeriynen salma meni

Men bağ içinne bir mahı tebanı gördüm

Kereydi kaşları şirinidi dilleri

Bice kucağ tökülmüştü
Dağ gerdene telleri
Vağen misli bir huri qılmanı gördüm

Kollaç kolarınan bağın besedinnen durmuştu
Ama az kalıp benim eğlimi elden almıştı
Misli onıyna göynü varıdı gele mene, mene mail olmuştu
Men bir mâhı tebanı gördüm

Men da Mehmud değılem
Didi bes nemeyey
Didi o da adını evez eyleyip, menne adımı evez eylemişem
Men öz sözümnen bağıram Rumı Yemen'e
Balacan bice yaxşı erzim vardı sene

İnni tamam meğluğa ilan eyleyin
Siparişt isteyin
Kerem disile mene
Men bu bağ içinne bir huri melegi gördüm

Keredi kaşları ala gözleri
Döğrünne varıdı inçe qizleri
Kerem diyer yalan eylemeyin bu sözleri
Men âşığ ve meşuğumu gördüm

Bu nene gördü, görey hansı qizi istiyip ki bu cür keşeng terif eyliri? Geldi Ziyad Xan'ın otağına, seslendi Ziyad Xan, dedi bele. Didi Xüdavend

inşallah bir tene oğlan verdi, o bir tene oğlanın derdi seri çoğtu. Didi niye? Didi beş altı ola biri şuluğ eyliye, bir şapalak vuray bilesine obiri de eğilli olur. Ama bir uşağı ne vurabilley ne danlayabilley? Bir tene uşağıda. Bu bir tene uşağ güman eylirem, bizi sutağın getire. Didi xop, bunin nenesi men değılem ki nene övladin qedrin biler, nene övladi terbiyet eyler. Bunu Ziyad Xan gidip, İran'nan, İsfahan'nan getirip. Erz olsun eleseng ve adına erz olsun diyirle Gözel Xanım. Get Gözel Xanım'a xanım diginen, diginen senin bu oğlin neme diyiri? Geldiyo seslendi xanım, senin dünyacek ihtiramın var bizim yanımızda. Çünkü biz, bu övladı olmyana diyerle kör ocağ. Türk içinne bizim lefsimizi övladı olmayana diyerle kör ocağ. Biz kör ocağıdik övladımız yoğudu, emma sen bu oğlani geldin, burda erz olsun uşağın pariğ oldu, bir oğlan sahip oldik ama hiç kes ki bilmiri bu sen erz olsun dünyaya getirmişey ya men dünyaya getirmişem. Hiç kes bilmiri, inni bu oğluya bir nesihete, bir terbiyete, bir dildarlığ verginen ki bu neme diyiri? Kerem'i istedi yanına seslendi balam, bele. Didi bu Ziyad Xan'in bu xanımı ele xanımnı. Bazı xanıma korğunanna diyerle xanım, bazıne rudayvaslığtan diyerle xanım, bazı hovık bilirdi, diyirdi nebade hovığımı kese. Korğıdanna diyer o Gözel Xanım'nı. Kerem geldi anasının hıdmetine seslendi balam, didi bele. Didi Ziyad Xan xanımına neme demişen? Didi men bir söz dimemişem, dimişem men gittim şikâra Terlan'ımı verdim o bağda. Olar kimdiler bizim bağımızda? Didi o bir tane Erameni'di, ne qedir onun eli var. O bağı ilde gelir icare eyler, xanebadesi orda zindeganlığ eyler, iki ay, üç ay, dört ay kalarla bu dağı icare eylerle, dovarları çağ olanna terek diyerle, terek vurdu yanı çağ oldu. O veğt gene çığarla giderle Türkiye velayetinne, velayetleri var. Giderler öz velayetine. Didi nene, didi bele. Didi o Tarlan kuşuni gördin, benim varımıdı? Didi bele. Dedi gittim o bağı duvarınna bağtım, gördüm ey dad-ı bidad erz olsun eleseng bir tane cuvanezen, hovizin kinarınne keşeng xoşgil libas, başının tükleri dökülüp, gelip dal gerdene tutup, bu Terlan elimnen çığtı gitti onun kolının çiyinnee. Bu Terlan'a xoşi geldi, beş kelime o didi, beş kelime men didim. Xaişt eyledi bu Terlan'ı verginen mene, men o Terlan'ı verdim ona emma nenecan men o qizi aşığ ve meşuğ, men özüme meşuğ karar verdim. Didim giderem anama diyerem, atam Ziyad Xan'a diyerem, bu qizi benim için

alalar. Didi balam, didi bele. Didi men sene şahlar qizini allam, o ki sen di. Emma çünkü onı pesend eylemişey, diyer âb mire rutğane, dost vere bezi bigâne, o qizi kime verele sennen yeğ ola? Men gidim Ziyad Xan'a diyim. Geldi gide Ziyad Xan'a diye, Kerem dedi nenecan, dedi bele. Dedi bice erzim var, senin hıdmetiye, gidirey Ziyad Xan'a diyen. Dedi nemedi? Didi;

Bice erzim var nene gel kabul eyle

Menim danışığıımı vermiyen bada

Danış atamınan göynü xoş olsun

Ama meni salgınan yâda

Men o gözeli görmüşemo, sövmişem

Özüme âşığö meşuğ bilmişem

Cemalinnen hesret almışam, nenecan cemalinnen hesret almışam

Ama hekmen onı men her gün sallam yâda

Didi balam giderem, diyerem da.

Bilmirem o kimselerin qizidi

Ama huri kimin özüdü

Kelem başa çekip, keşeng gözüdü

Nenecan men onı hemişe sallam yâda

Adım Mirza Mehmud'udı Kerem oldı

Eger onı almıyız men gün be gün saraldım, soldum

Eger o qıza men nesip oldum

Sizin hamıyızı men sallam yâda

Dedi çeşm. Geldi seslendi Ziyad Xan sağolsun inşallah. Bice erzim var hıdmetiye. Didi xanım nemedi? Men seni İran'nan getirmişem, Şah Abbas bağışlıyıp mene. İran'nan gelmişey. Çünkü sen burda geribey, kimselerin

yoğtu. Temam elin, tayfan, koum, kardaşın kalıp İsfahan'na. Men öz halımla seni fer billem. Elan sene men bir tene mehsusi mehsusi qesti qecer salmışam, özin begenmişey, erz olsun ele oğlan diyiri işidmişem diyiri mene Kerem diyin. Diyerik, Kerem diyerik. O xoş olsun, narahat olmasın on defa diyerik Kerem, yirmi defa diyerik Kerem. Çeşm. Nemedi sözin? Didi valla, diyiri dedeme diginen bu bağı icare eyliyen kimni? Didi get diginen bu bir tene Erameni'di, neççe yüz bunin çadırnişini var. Biz bilirik onin bir tene qızı var, adına diyerle nenesine diyerle Meryem ama qızına diyerle Meryem Sultan. Yanı bu ele sultannı qız. Biz onı görmüşük bihterin cuvanezenni. Ama hiç kesi begenmiri, didi nene meni begendi, men, begenni. Her cür didim, didi ele sen diyenni. İnni dedem ağalığ eylesin, buları devet eylesin menzile. Bize nehar versin, bu qız görsün ki benim keşeng xanım nenem var, qesti qecerim var, yaxşı guzaranım var, o dağ içinne ordan köçe ora, ordan köçe ora, ordan köçe ora, ordan köçe ora. Ama benim qesti qecer varım manenni dedem bir nefer sultanı Erzurum'nu. Ne qedir burda mülke sahaptı, neççe dene dehkede sahaptı. Görsü belke mene bel bağıya. Dedi çeşm. Ziyad Xan tedarik gördü, tedarik gördüyo ferrac yolladı bağa ki Govır Melik sağolsun, sabah neharda ve ehli eyâlıynan böle, ferraclarıynan böle, nökerleriynen böle bize konağız. Bir yer otırağ bir loğma qeza yiyek, diyek, gülek, xoş olak. Bu da Ermeni bilmedi Govır Melik bu qızden sarı buna diyiri, gel seher mene konağ ol. Durdılayo, libasların evez eyledileyo, Esli Xanım özüne bir ziynet verdiki hiç başa gelmiye. Xop, keşengliği de varıdı, inni keşenglig olmadı, getir bura bice xelvar sürme tök, misli bir zohal çalasille da göz olmaz, gözin özü gerek ele göz ola, keşeng ola. Annan yaraşa bu buruna, yaraşa bu dil dudağa, yaraşa bu husne, yaraşa mesele bu kaşa. Bular yaraştı birbirine o misli keşeng olar.

Gene özü gözüne el dolandırdıyo, keşeng libas giydiyo, geldile Ziyad Xan'in övüne. Geldile Ziyad Xan'in övüne hey bu Kerem'ne yetişirdi da meclise, bular konağıdı, su getir bele, şirini getir bele, meyve getir bele. Bu Esli didi nene, didi bele. Didi qızın sir sözü olsa nenesine diyer. Niye? Nenesi merhemni. Özgeye diyebilmez, men sene bir balaca sözüüm var diyem kulağıya. Didi beferman, didi;

Bu oğlan gelip meni görüp

Bu Terlan kuşunu elan benim yanımdadı, bu oğlan verip

Eger mene icaze versiz kabul eylesiz

Men bu oğlanı kabul eyleyem

Bu Meryem, bu Kerem ki bağtı yazıdeydi, geldi gene içeri. Mehebbeti Meryem'in düştü reğine. Ağo bazı kaynana çennan bu gelinin qedrini bilmez. Diqqene v geş süpüre, bes nemeye gelmişey, inni neçe uyuğlamak olır, dur bu eve bir süpürge ek beh. Emma bazı yoğ, her veğt diyeri gelinni uyuğlası, cevannı uyuğlası eybi yoğa. Niye? İnsanni, edep varı. Bu Meryem ığtı yazıya, bu Esli'de ığtı yazıya. Kerem didi bu anaynı? Didi bele. Didi eger ora issidi, yuğarı serinniya. Buyrun yuğarı tağlarda eyleşin. ığtiler yuğarı tağlarda eyleşti, seslendi balam adın nemedi? Qız didi adını men bilirem nene, Kerem'ni. Hele bu Kerem'nen suvay bir adı da gene var. Ama tulanıdı. Ta o ad bilene. O ad nemeydi? Yorđın. Çünkü velayetini bırağtı gitti, dşt celayı veten xelg tanımadı. grnen gitti âşığ oldu, bahane bu gr oldu ki men, âşığam. Da dimedim bu qız dalıycek gelmişem. Bazı yerlere gitti, da tanımayalar bilesini bu Ziyad Xan oğludu. Didiler adın nemedi? Didi Yorđın. Kerem'in ş tane adı var. Evvel adı Mirza Mehmud, dovım adı Kerem, seyyum adı Yorđın. Seslenni Meryem'in nenesi seslenni. Keremcan, didi bele. Didi biz size konağık, gelmişik bir saat orda muzahim olak, vlenmemişey? Erz eyledi xanım bağoşla đeyir. Didi istiyen vleney kimi alacağay? Erz eyledi nenecan, didi bele. Didi senne misli benim anam liyağat vari, eğl vari, kemalat vari. Bir tene nee min el sahibının xanımyay, eger meni nokeriliğe kabul eylesiz, men senin bu qızın Esli'ni istirem. Didi xop, ne cr istirey, ne cr istirey? Bizim ele bir tene vladımız var, da yoğtu. Didi;

Cemalını gördüm menne şad oldum

Emma bu qızdan geebilmirem

Keşeng adım varıdı, adımdan evez oldum

Emma bu gzelden geebilmirem

Eger bu gözəl bile
Şad olıp güle
Bir nâmeyi getire özü bile
Men o câmı içip nosican oldum

Geldim bağa gördüm cemalini
Daniştirdim gördüm tebiyeti meğamini
İştittim özünnen adı sanını
Men bu gözelden meye döner oldum

Dünyalar bilsile men Mehmud Xan'ıdım
Öz yerimne bir böyük insanıdım
Ama Kerem adına men müşerref oldum
Nenecan buninde adı Esli, men bu Esli'den geçebilmerem

Didi xop, eyb yoğ. Qiz istiyen bir yerden nenesinin göynü ola, hekmen oğlan o qızı alar. Niye? Nene bu dedenin misli câdigeridi. Bu oğlanı teref eyler, kime vereceğey bundan yeğ ola, keşeng cevan, varlı, eğilli ama göynü olmya qıyamet kopa men qizimi böle oğlana vermem, elledi, beledi, şeledi on tene eyb yapıştırır bu oğlana ki bu qizi vermiye. Didi xop, bes men giderik Gavur Melik'e diyerem ki bu qizi bu oğlan istiri. Güzarınaki gördiz. Özü öz yerinne bir tene sultannı. Bu da şahzadedi, misli veliehdi. Ve bu qizi istiri, indi men ki silah bilirem. Sen neme silah bilirey? Soslenni ey xanım, didi bele. Didi onin kitabı ayrıldı. Kuran'ül Kitap, benim öz yerimin kitabı ayrıldı. Men Müselman'a qiz vermem, hiç ne etti ne ısrar eyleginen. Men Müselman'a qiz vermem. Veğtimiz de çatıp köçek. Dovar çağ olup, eller tamam gelip diyirle, bu dağdan köçek o dağın yaylımı xoreği çoğtu, bir haççede üş dört ay, kırğ gün olardan leng ollik, ta gidip Türkiye'ye çatıncek erz olsun biz dovarımız çağ olar. Berader tedarik gördüleyo, bağdan göçtüle.

Ferrac yolladı, Ziyad Xan'a diyinen ferrac göndersin, o maliyeti ki, o kiraye ki karar eylemişik, bir qedri vermişik, bir qedri kalıp, o bir qedrini verək aparsın. Qased geldiyo, Ziyad Xan bir nefer yolladıyo, o kiraye bağı verdileyo, köştüler. Köştüler köçennen sora Kerem bilmirdi ki köçüple. Gene cevanları yiğdi döğrüne, didi gelin gidek bizim o çöl bağı döğrünü bir dolanak. Geldiler bağı kenarına Kerem divardan bağı. Gördü bağı, xelbet xelbet hiç kes yoğ bice iki tene boğannı. Bu bizim velayette bir bağı nigahbanına boğan diyerle. Geldiler kapın çaldı, boğan geldi kapın açtı. Didi boğan, didi bele. Didi bu Ermeni hara gitti? Didi kurban neme gör, neççe günnü köçtüle da burdan. Veğtleri çattıyo, köçtüle. Erz olsun Kerem qeyitti menzile. Qeyitti menzile, seslendi nenecan, didi bele. Didi nenenin duası övlad dalıycek ola, övlad zarar görmez. Muşkile düşmez, sen benim heqiqet nenemey. Emma bu Ziyad Xan dedeliği mene. Xanımda nenelikti mene, ema esli ciğer guşem seney, seney. Dedi xop, menem nem eyliyim? Didi;

İltimas eylerem heqiqetten

Kebul eyle anacan yola sal meni

Beh hara?

Ağ sütün emişem men kana kana

Anacan heqiqete vadar eyle meni

Men geştım kovım, kardaş, elimnen

Hasret çektim öz gülümnen

O istekliğim gidip elimnen

Anacan merifetinen yola sal meni

Men kelem kimin çekilem kaşıya

İnci kimin düzülem dişıye

Bice eyleşginen yere men dolanam senin başıya

Heqiqeto, merifeto, şerieto, teriqetinen yola sal meni

Balam hara gidey, hara gidey? Sen varay men burda ihtiramim var. Sen varay men burda xanımmam. Ağo men hara istiren gidey? Didim;

Tarlan kimin asımane uçup

Menim üregimi derdini açıp

Kerem diyer nene benim isteklim Esli köçüp

Gidirem onı getirmeğine yola sal meni

Didi ey dedem vay. Xüda'ya nem eyliyek, ne cür eyliyek? Geldi seslendi Ziyad Xan valla oğlan böle diyiri. Didi yo, yo, yo. Heqqi yoğ, hara istire gide? Olar bir eldi Ermeni ne Ermeni qız verer Müselman'a ne eleseng Ermeni Müselman alar. Beke ikisi razı olar, diyer sen öz mezhebiyne, men öz mezhebimne. Qıyamet kopa da Govır Melik qızı bu sözü dimez. Git diginen eğilli ol şahtan gedaye, varlıdan yoğlıya, tacırı tüccarin herkesin qızını intiğap eyliye benim bu gözüm üste. Yeddi gece gündüz toyu tamaşa tutaram bilesi için. Git diginen bu đıyaneti kelbinnen biküllü çığatsın eslan. Geldi dedi valla Ziyad Xan icaze vermire balam. Didi nene, didi bele. Didi men ihtiram eyliyem diyirem icaze versin. Men meye hara gidirem? Gördü đeyir icaze vermezle ha, didi men meye hara gidirem, çığacağamo o dağın üstüne, görem yoğtula qeyidem gelem, men meye hara gidirem? Diyi yoladıla mirzası gelsin ki adına diyerle lele. O zeman muallimin ihtiramına, lele diyerdile. Lele geldi, Ziyada Xan didi lele, didi bele. Didi sen bu oğlanın çok zehmetini çekmişey, ayrı muallimlerde zehmet çekip emma sen bu oğlanın ezeli bir günnen, heme cür edebiyatı, fehmi kemalı, insaniyetliği, bunin meğzine sen furuğ eyemişey. Seni de Kerem çoğ ister, senne onı istirey. Du get yanına digörüy, hara gidirey? Lele geldi Kerem'in otağına, selamo sefavo, xoş geldin. Seslenni Keremcan men bir söz işitmişem. Didi nemedi? Didi, sen dedeye diginen Govır Melik'in qızı al memin için. Olar Müselman'a qız vermezle. Olar köştüle, bir neççe ağaç elan bu aradan ayrı düşüple. Ne çatabilley ne alabilley ne ceng eyliyebilley, orda neççe il er varı. Dedeyinne bir nefer serperesti, şah değil ama şah'tan da kalan değil. Dedeyin çoğ olsa, çoğ olsa beş yüz neferi var ama onin neççe min eli var. Neçe dağı sertaser tutur çadır kuranna, hara gidey? Didi lelecan eğer ağalığ etsen gerek senne geley. Dedi ağo balam, hara istiyek gidek ağo, hara? Dedi

feqet bir ıgık bu dağın üce yerlerine, görekle bular harda gidirle, harda çadır kurupla? Gidekle olar da bir at üstünne dolanako, gelek da. Da üze kaldı, gitti atını eyerlediyo, qezaye munasip, Kerem'ne dedi nene, dede bele. Didi men bugün giderem, seher burdayam. Ziyad Xan'a diyinen, senede diyirem. Men bugün gidirem, oğ olsa biz bice gece bir menzil tapariz, kalliko seher erte sen belke uyđudan durmamış men senin hıdmetindeyem. Bir yana gitmirem. Nenedi da, nene üreği övlada dededen nazik olar. Didi balam, didi bele. Didi gel bir duva diliyim dalıycek, çünkü dede nenenin rezayetliği övlad dalıycek ola, o övlad serkme görmez, narahat olmaz, düşkünlemez, çennan ruzigarı pesipiş olmaz. Didim;

Kerem gitme gurbet eline

Dedim Kerem gitme gurbet eline

Gurbetin gülünü dermek olmaz

İnsan tanımaz dostunan düşmanı

Dostunan düşmanı bilmez

Men anayam sene emek vermişem

Yolına zehmet ekmişem

İnni bir qerip, bikes bu velayete gelmişem

Mene bir nefer dilsuz, üreg yanan olmaz

Bir tene seney üregimi xoş eylemişem

Bu şikeste göynümü daş eylemişem

Bazı veğt olup, veten düşüp yadıma gözlerim yaş eylemişem

Bir nefer bağmıyıp mene

Men sene övlad didim rûzı ezelden

Döner olsa dönmirem senden balacan

Gel bu biçare anayı salma nezerden

Her ne diyen onı ama dedeynen nene olmaz

Erz eyledi nenecan, men gitmirem gurbette bir ay kalam, iki ay kalam, üç ay kalam, beş ay kalam. Ya eyle kalam gurbette, men gidirem görem bu eller hara gittiler, harda mesken taptıla, harda elan sakın olıpla? Qeyiderem, xop, bir qedri qezaye muhteremane koydular xurcuna. Ziyad Xan'nan bir qedri nenesi geldi pul aldı, döktü xurcuna, bir qedri verdile leleye çiğtiler çöle. Çiğtiler çöle buların çadır yerlerini taptılar. İnni orda diyiri;

Gelin dağlar sizden xeber alım

Damanayna düşen eller nece oldu

Kere çadır kasır eyvan salanlar

Şaha ferrac salan kullar nece oldu

Ne cür yolları aştı

Ne cür yolları aştı

Kuş kimin hansı mahale uştu

Kuş kimin hansı mahale uştu

Meger benim üregim daşdı

Bu daşı eridenler nece oldu

Nece oldu xanlar, nece oldu beyler

Biri birinnen yeğler

Menim gözüme harda deger

Ey dağlar o çadır kuranlar nece oldu

Men Kerem'em yoğtu iğtiyarım

Vardı giryet, namıs, arım

Esli kimin vefadarım

Bu dağlarda nece oldu

Çiğtiler dağın üste, çiğtiler dağın üsteyo gün aşkam gün batan çağ oldu. Bice daşın dibini temiz eylediler, Kerem atın bir tene ciloğunnan gettiyo, saldı orayo, Kerem keşeng erz olsun bir sazı vardı. O zaman varlı şah'ının hamını bu çögür kedimidi, çoğ kedimidi. Çögürde getirmişti. Ottılar orda seslendi lelecan, didi bele. Didi otırac, bir kelem guruşluk eyliyek, görek nece olur? Didi yağın göynün var bir şeir diyen, didi he. Didi balam di. Didi;

Erzurum'un gediğine varanna

Bir çen gördüm birek birek kar geler

Biz diyerik kürek ama o mahalde bazı yerde diyerle birek.

Erzurum'un gediğine varanna

Bir veğt gördüm birek birek kar geler

Lelemin göynü var burdan qeyidek

Emma men Ziyad Xan oğlıyam mene ar gelir

Yaxşı olar el içinne ucalığ

Korğıram cevan iken belin büker kocalığ

Eşriğten meğribe çiğti on dört gicelik

Saye saldı üstümüze ay gelir

Çünkü ezan oldıyo, ay çığtı. Gördü ğeyir bu çoğ keşeng şeirler örnenip, çoğ keşeng örnenip. Didi balam, men bulardan örgedmedim sene. Didi lelecan, benim iki tene muallim şagirdim varıdı. Dedem bir pul vererdi, özümne bir pul vererdim diyerdim yaxşı şeir örgedin. Diyer;

Yaxşı olar el içinne ucalığ

Cevan iken belin bükmeyen ey kocalığ

Eşriğten meğribe çiğti on dört gicelik

Saye salıp üstümüze ay gelir

Men bu dünyanı billem hezarın

Başarabilmirem terif eyler güzarın

Esli kimin gözel yârım

Görey ne veğt bizim şikârımıza gelir

Bele, lele didi balam ele bu sözlerden diginen ele xoş olak. Didi bele. Diyer;

Bu dünyanın var dertten hezarı

Bir veğt görrey insanlar nerzıv oldı hamı için o mezarı

Xüda salar bir insana nezeri

Behiş bağçasınnan ona nar gelir

Ecep, sözün dalı var, bele sözimin dalı var.

Konşıynan konşıyam, yâdınan yâdam

Allah bilsin bir ilgara bağlıyam

Kerem diyer men beğti yatmış seyyadam

Her Tarlan'a tor vururam sal gelir

Her Tarlan'a tor vururam sal gelir

Bele, dayandırdı orda, da gece oldu da. Xurcunna qeza varıdı, gettiler qezanı yediler. Lele seslendi ey Keremcan, didi bele. Didi zehmetin çoğ çekmişem, çoğ mene ihtiram eylemişey ama veli men bunda duranna da menne huner yoğ, gidek o dağaya. Ne benim atım attannı ne özüm erz olsun derde değenem. Niye sidk gidip yuğarı, sen hele cevanay ama benim sinnim yimiri ki men dağdan küçeli erz olsun çiğek o dağın başına. Kerem gene seslendi lele, didi bele. Dedi bu gece burda serinnidi yeri yaxşıydı. Bu puta puta kar yağırı, meye kıştı? Didi bele, bele. Bu ceden bağlanıp, bu cededen üş ay, dört ay da refti amed, geli gid milletin yolına bağlanı kimse ubur eyliyebilmez. Didi nene, gel senin içinne bir tene şeir diyim. Didi nemedi? Didi;

Bice erzim var gel kabul eyle

Lelecan ayrılma mennen

Mehebbeti üregine yâd eyle

Lelecan ayırma mennen

Men pervane kimin dolanam başıya

Kebul eylerem yâr yoldaşıya

Kurban aĝo dideyden gelen yaşıya

Lelecan ayırma meni

Men bu daĝlari giderem

Derdimi ruzigara diyerem

Mege sennen dönerem

Lelecan ayırma mennen

Kerem mege daĝda kalıp

Kar gele yolları alıp

Meye sennen dönüp, senin yanınna xâr olıp

Lelecan gel ayrılma mennen

Didi yoĝ balam, yoĝ yoĝ. Gene üze kaldıyo, bir qedri daĝı geldiler, bir küçelik dihgede benâmı Kışlaĝ çattılar ora. Çattılar orayo kendin qıraĝınna meĝluĝtan sorıştıla, biz iki neferik bice menzil istirik, bice gece kalak, her nemedde isteriz, biz teĝdim eyleriz. Nadar, nakam biz deĝilek. Bice menzili besele, munasip bize verin, her neme isterik verrik. Baĝtıla bunin elinne çöĝür var, didi siz biriz diyerey âşıĝız. Didi bele. Kerem didi bele, men âşıĝam. Didi xop, âşıĝay elan ki toy yoĝtu bir yerde, bes hara gidiren? Didi mege eger gerek toy ola, gidirem dolanmaĝa, bir sazda getirmişem

darıǵmıyam. Meye gerek toy ola insan gide. Xop, xurcunum pul, bu cur yaxşı mihreban muallimim, meye gerek hemişe toy ola. Bir nefer xop, keddi da. Yaxşı yaman var, bir nefer dedi men hemi elhamdülillah hemi çöregim var hemi elava menzirim var, teşrif getir gidek bize. Geldiler erz olsun eleseng geştiler menzile. Bu sahıpxane gördü bu lele, hâli xeraptı. Seslendi ey cevan, didi bele. Didi bu nemeyni? Didi muallimni ama dede yeriynendi, mualimni. Ama dede yeriynendi, çoǵ istirem men munu, o benim muallimimni. Didi mualimiyni? Didi bele. Didi hâli xeraptı, bilmirem ne qad yol gelmişiz, bu adam böle tamam kemal yorulup, da çennan bunda can baǵı kalmayıp. Dedi xop, bularda hekim yoǵtı, bir nefer mesele getiriz, belke bunu inşallah saǵalda her ne qad diyen verrem. Dedi vallah bura bir dehqeye munasıptı. Bir kırğ elli övlü gelip bura, çünkü bihterin su var bura, ulaǵ var. Görmüşik bura keşeng otlı suluǵ, yaxşı daǵdı. Burda herkes bir tene menzil salıp, bu çölü ekerik, biçerik, getirrik. Bir loǵma çörek Allah vesile eyler, yiyerik. Ama bice nefer var, o ege bura hekim gelse sıǵılır o hekimin yanına, o hekimnen belke bir zad istifade eyliye. Ona giderik diyerik gel. Gittiler onı çağırıldı geldi, bunun nezvin tuttı, baǵtı. Dedi xop oǵlan sen bunun nemesiyey? Didi mualimimni ama dede yerinne. Didi burda dirilmez, da dirilmez bu. Bu mumkinni ele bugünleri dünyanı veda eyliye. Baba, hekim bir deva ver. Didi valla bendeki o cür deva yoǵtı ama gene xop, her neme var verrem. Qedimne xop, arzı maiş ele varıdı, meye esverdar varıdı, meye bu selqerer varıdı. Günü güvzuvano, xıdmeyo, şereno, barhengo, balıngano bu çöl otu, düktürlerin devayısıydı. Gitti ordan bir qedri çöl otının devasınnan getti. Verdi lele yedi. Lele didi Kerem, didi bele. Didi mena helal eyle, men da dirilmem. Didi;

Lele danışma ki göynüm sindirdin

Lele gel sindirme meni

Öz diliynen özüyü bildirdin

Lelecan ayırma meni

Hekim loǵman girme düşse getirrem

Seniy derdini bitirrem
Eger düşmaniy ola, düşmeni yitirrem
Lelecan özüy ayırma mennen

Menim sözüm hamı inana
İnsan gerek dünyanı dolana
Men iltimas eylerem ağam Şah-ı Merdan'a
Lelem özüy ayırma mennen

Kerem diyer qedrini billem
Danışıp güllem
Eger sen öley men neme görrem
Lelecan ayırma mennen

Lele can verdi, can verdiyo kendin meğluğ yığıldılayo, gettiler selam selavatınan leleni o Kışlağ kendinde Kerem defn eyledi. Defn eyledi, yığıldılar Kerem'in döğrüne ki bu senin nemeydi? Didi valla muallimimidi. Ama çoğ yaxşı adamıdı, çoğ yaxşı adamıdı. Didi bes bunin için bir tene bize için şeir diginen. İnni Kerem aman lelem, bidad lelem, dad lelem burda diyiri. Diyiri;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim
Elimnen gidipti benim lelem
Bunin mehebbetinnen terif eyliyim
Aman lelem, bidad lelem, dad lelem

Özünü o dünyaya satıptı
Torpağ içinne xatırcem yatıptı
Ama meni gamı qussaya batırıptı

Aman lelem, bidad lelem, dad lelem

Men saraldım, soldım

Ecep güne kaldım

Bu gene hemdemidi, hemdemden oldım

Aman lelem, bidad lelem, dad lelem

Didiler sen kimey, haralıyay? Adin nemedi? Didi;

Diyem eye kolı bağlıyam

Yâr gidip elimden ciger dağlıyam

Men eleseng Ziyad Xan ki adı sanı vardı

Erzurum'na men onun oğlıyam

Ama heyif olsun elimnen gitti

Aman lelem, bidad lelem, dad lelem

Bele gece kaldılar ordayo, o atıda verdi o sağıxaneye, o lelenin atını. Didi sen alla, men gidirem her cumadan, cumaya ele bu öz meğluğumuzun kebrine gideriz sen alla bunin kebrinnene bir elham, kuluallah oğı, bu heyif adamıdı. oğ ilmi varıdı, çoğ hilmi varıdı, bağa gelen değildi. Bele Erzurum'un bir dağın ağtı, iki dağ ağmığtıla, bir dağın ağtıyo kar şûru eyledi. Kar şûr eyledi, ele bôle gücinen, yanı zehmetinen atı özü, ta özünü bir ovananlığa Xan kendi diyerdile attırdı. Bunnan onnan soruğu mene bice menzil verin men bu gece burda kalım, görüm bu yolu, ne veğt açarla ne veğt açılar, nem eyliyim men? Xop, kenddi da ürek yanan var, merdane var, çörek veren var. Didile biri didi gel gidek bize. Geldile, gelenne birden bunin çöğür elinne gördüle, gece yiğildile erz olsun bunin döğrüne. İnni burda bir keşeng şeir diyiri, teğaza eylediler, ismi şerifin? Didi Kerem. Didi Ziyad Xan'ın diyirdile bir tene oğlı var çoğ yaxşı oğlanı var, adı Kerem. Didi bele. Hara gidiren bu günne, bu kişin kabağınna? Bu yol meye açılı da. Hiç yere gidebilmey. Didi;

Erzurum'un gediğini gelenne

Sovu kaldı eli eyağımı kiş günü
Didim aman felek, bidad felek, dad felek
Sizirlatta men biçare düşkünü
Sizirlatta men biçare düşkünü

Kısmet olup meye yolımı bir gidey elime
Hasret kaldım bağı bağçe gülüme
Dünyan veren dahı gelmez elime
Cevanlığta elediğim xoş günü

Men itirmerem adı sanımı
Özüm xâr eylemişem ruzigarımı
Ey ecel gelebilley alay benim canımı
Sitem etme bu dünyanın beş günü

Gördüle çoğ bu, çoğ eğilli sözler diyiri. Çoğ hesabı sözler diyiri. Xop, sözün dalı var? Didi bele. Didi;

Derin derin dergâhlara dolmadı
Şirin canı bu sövdaya salmadı
Kerem diyer bu dünya hiç Süleyman'a kalmadı
Kerem neyler bu dünyada beş günü, nemeilyem beş günü

Çoğ bu cemiyyet, xop Ziyad Xan oğluydu. De ser kar gider, yol açılı. Eger biz buna Xüda nekerden bihtiramlıq eyliyek, Ziyad Zan buranın torpağını torbaynan taşır, xerap eyler bu Xan kendini. Gelin bir gece sen, bir gece o, bir gece o munu konağ eyliyek. Herkes elinden geldiğicek bir qezaye munasip varımız. Verek yisi erz olsun ta görek teklif nemedi? Kerem düştü fikr içine ki Xüda'ya benim işim nece olur? Her cür eyledi eli ta bu çögüre, bu saza gelmedi. Her cür eyledi gelmedi. Ta bir gün bir nefer o keddele

derde değen adamıdı, ona novbet attıkı ona bu gece konağ eyliyele. Konağ eyledi neçe nefer kedden devet eyledi, gelin o âşığ mene konağtı. Yiğildiler döğrüne didi balacan men diyerem ama de elim saza gelmiri. Didiler diyirle sen bir büyükHzade oğluyay, senin neme qussay? O xurcun ele pulin, bu selametliğin, bu insaniyetiliğin, bu dersin neme qussasi yiyirey? Didi;

Ey ağalar benim bice Terlan'im uçup

Bice cür kumru vardı yanıycek

Onı tutan ęeyri behre görmesin

Men feğrin nalesi var dalıycek

Didiler beh beh beh. Ecep keşeng şeir didi. Barik Allah xop sözün dalı var?

Didi bele. Didi;

Geldi gitti gözellerin gellahı

Eger bileydim böyle oleceg sövmezidim vallahı

Seğt oldu ağırginan kadir Allahı

Derd verer derman verer dalıycek

Bele;

Bu dünyaya sen sözüne kalma

Hamı kesten ilgar alma

Xüda'dan sovay bir kesi ilgarine dayanma

Çünkü bende yaradı, ruzuyo, selametlik dalıycek

Didi baba, barik Allah, barik Allah, barik Allah.

Kerem diyer men bu dağları gezdim

Her ne cebr vardı men dözdüm

Elim yârdan üzdüm

İnni hardan gidim dalıycek, hara gidim

Dedi xop, kardaş giriftaray? Didi bele. Didi bice özge qızine giriftaray? Didi bele. Didi kimni? Didi Govır Melik. Didi beh beh beh. Onin neçe yüz eli

var, öz yerinne bir tene sultannı, elbegidi. Sen onıynan meye teref olabilley?
Meye oynan teref olabilley? Didi olabilema, didi bele. Didi;

Bilmeyen bilsin, bilmeyen bilmesin

Menim üregimin derdini görmesin

Eger ecel meni giriftar eylemesin

Menim mehebbetim o gözelin dalıycek, o gözelin dalıycek

Bele. Xop, ismi şerifin bağışla? Didi;

Men Kerem'em vetennen ayrı düşmüşem

Misli kuş kimin pervaz eyliyip uçmuşam

İndi eşk derdine giriftar olmuşam

Bilmirem bu ruzigar neme eyliyecek beş günü

Bu ruzigar neme eyliyecek beş güne

Beli da ne eli saza geldi ne başarabildi. Kaldı orda. Kaldı orda ta yol açıldı. Yol açıldı, dağların bezi yerinnen kar gitti, heşem, dovar çiğti çöle. Kerem burdan Xüdafız eyledi, çiğti bice dağın üstüne ene aşağı, gördü bir tene ele büyük kend var dağın eyağınna. Çoğ büyük kend, ordan bir sürü dovar çiğti, geldi yol qırağına. Dovarı birağtı erz olsun, yaylımayo, iki tene desmal aldı elineyo, özü oğudıyo oynadı, oğudıyo oynadı, oğudıyo oynadı. Didi bu adam ne biyâre adamnı? Çobannı oynırı. Gidim görüm bu ağıli yoğ ya ele yüngül adamnı, sohbet adamnı, beeğl edamnı? Geldi yağınayo didi kardaş yorılmayay, sağol. Dedi ağıo burda, neme var oynıray, toy değil, temaşa değil, bir yiğınak değil, meclis değil, nemeye öz ağıziynan diyeren dın dına danay nannara nay, nannara nay oynıray? Ağıo bu neme olırı senin için? Didi danıştırma da, danıştırma dedem çiğip. Nem olıp? Dedi kar yoğudu o zaman, yay âlemiydi ama payız kabağtaydı. Ele neççe ay kalmıştı payize ki kar gele dağları bağlaya. Men dovar özümüyü, benim adıma Xan Çoban diyerle. Men özge çobanı değilim. Mene Xan Çoban diyerle. Öz davarımı yayaramo, her gün bir tene öldürremo, yiyeremo keyf eylerem. Ama burda bilmirem başıma neme gelip? Didi xop, terif eyle. Didi burda dovar yayardım, bir tene el geliri. El geldi ne qedir çadırnişin, barğana geşti,

gördüm bice cerge, bir deste qız piyade geliri. Yetiştirtiler menne yol qırağınna durmuşum, didiler çoban, didim bele. Didi bu yerlerde bulağ yoğ, su yoğ? Dedi xanım nemeyliyen? Didi velle bir heççe teşneliğim var. Didim eyleşginen benim dovarlarımna süt var, bice elan zerf süt sağaram, getirrem sen meyleginen, heyifti senin teki cuvanezen suvuz ola. İnni oğlan cuvanezene, cuvanezen mah-ı munavver, hurşûd-ı xaver, Yusuf-ı kenhendeden meğbuter cuvaneze. Xop, mennen sorıştı çoban keyfin necedi? Didi xanım icaze versey bir sual eylerem bileye? Didi beferman. Didim;

Baş götürüp uzağ yollardan gelirey

Kimin intizariyey

Misli bir qussalıyay, fikrin var

Kimin intizariyey

Men kurbanam bu dünyada canana

Merd gerek merd yolınna dayana

Yeğın giriftarey bir tene yaxşı, gözəl cuvanezena

Yeğın ona giriftarey

Didi çoban o qız geldi, sennen süt aldı işti, o qız seniynen danışmadı. Dedi niye, danıştı? Didi, men Esli'yem Govır Melik'in qiziyem. Kerem dedi dedemi çığatıp ele. Dedemi ele o çığatıp.

Soruştum atan kimni diginen mene

Özüyü heqiqet beyan eyleginen mene

İğtiyaratın kimni merufçuluğ eyle mene

Kimlerin intizariyey

Men bele bilme hesabı sözüyem

Ruzigarın heqiqette düzüyem

Adım Meryem Sultan'ıdı inni Esli'yem

Ama Erzurum şehrinne Kerem'in intizariyem

Mende Xüda'ya perverdigara, bu qızdan geşmek olar, bu qızdan ayrılmağ
olar. Men bu qıza dedim, xanım menne ele diyenem. Eyleşin bir şeir diyim,
teşrif aparın. Didim;

Mâhı cemalına sâd barik Allah

Ama ele gelir dûrı guher kân sennen

Gözellerin iğtiraiyyay

Hiç nadan göre duymaz sennen

Kaşların kelemidi itirmeginen

Üregine bitirmeginen

O oğlani hesretin çekiren

Onı ele verip itirmeginen

Çünkü seyru sefa, vefa emele gelir sennen

Sen ruzigarın xâriyyay

Mehebbetin ilgariyyay

Hekmen bir cevanın intizariyyay

Mumkinni ele gelir sefavo, hâlo, el sennen

Dip başmağın giymişey

Yol uzağtı incitmeginen

Bir binevanı dindirmeginen

O oğlanı ki istiry üz döndürmeginen

Onnan bir seyri sefa ihtiyac olır sennen

Kardaş men ona bele didim. Didi ey çoban, didi bele. Didi gel sohbet eyliyek. Didi nece? Didi sen onı bir defa görmüşey bugün meye. Men ki istirem onı alam, menne günneyem. Didi onı alay? Didi he. Didi xoş alıya, xoş alıya. Bazı ervad bezi kişiye neracim olır, ele ona diyerle ya. Bizim arvadımız danişmağ olmaz. Zehri kumasıd eyler. Xoş alıya kş xoş ehli eyâlin ehli fermaninedi. Ama benimki bedbeğliği gitmişem, icare eylemişem, bir elli dört il ömrümü tükede ama ölem nem ölme. Kıyamette diyerle arvad almiştin? Diyerem yoğ. Niye? Ezbez ki zillet çekem. Cevan o gözelin qedrini bil, emma diyer şorba pilovdan yeğ olır, diyer eşid inanma. Sen onı alabilmey? Didi niye? Didi o Govır Melik qızidi, meye bir kelime sözdü sen onı alay. Govır Melik qızidi. Didi xop, çoban da sözün var, dedi ğeyir ama xop, men diyenem da. Didi bes, icaze ver menne bir beş kelime diyim senin için. Didim;

Ey çoban gel derdi dil eyliyek

Gör ne qedir derdim var benim

Elimnen gidipti mâhı tabanım

Gözü yolda kalıp kour, kardaş, ellerim benim

Ahu kimin bu dağları gezirem

Yaxşı yamanı düzürem

Hele intizarı olmuşam bilirem

Emma bunu bilginen ki o gözelin men iğtiyariyem

Didi yoğ alabilmey, sen Govır Melik'ten qız alabilmey. Niye? Tekey leşker yoğu, leşker oleydi el ceng eyliyebilmez. Niye? Esas yoğtu. Emma leşkerin şemşir, piçağ, çommağ, keme, keddera. Dedi xop;

Çoban sen bağınan hala

Kim var bu dünyada kala

Nazenin cevanlığını vermişem bada

Bir güzel mail olıptı mene

Men Kerem'em, derdim dimerem

Da şad olup gülmerem

Seniy teki insanin qedrini billem

Çünkü elan bu yol seğt olıptı mene

Didi bizim keddimizde ele toydu. Bu gece giderik bize, seniynen giderik erz olsun o toya. Ama dimiyen Ziyad Xan oğlıyam. Diyerle Ziyad Xan oğlıyay diyerle bugünneyey. Ne dedeyin şanına yaxşıdı ne özüy adına. Niye? Çoğ dağılıp kedlere bu ellere tamam. Ziyad Xan'ın kor ocağıdı, övrad yoğudu, Xüda bir tene yaxşı oğlan verip bilesine, adın koyuptu Kerem. Geldiler öveyo, bir tene dovar kurbanlığ öldürdü, Kerem'in eyağ üsteyo. Bu yannan toy sahap tarafinnan bir tene nefer geldi, didi Novrız, didi bele. Didi niye durup gelmiren? Didi niye? Didi baba xelg ele senin bu dimeğine muhtaçtı da. Erz olsun dur gelginen da. Xelg senin dimeğine muhtaçtı dur gel ha. Didi durrik giderik, men diyerle bu kimni? Diyerem konağmını. Yol giderdiyo, mennen bir menzil istedi, getirmişem bura. İstiyey diyey men Kerem'em bura bu kendin bir serperesti var, kethüda senin dedeynen bir dostlığı var. Erz olsun o da seni birağmaz, aparır sene at verer, libas verer, qeza verer, covrin çeker ema qeyterer erz olsun Erzurum'a Ziyad Xan övüne ya diyim bileye. Nebade orda özini bilindire xelg tanıya. Didi xop, dur gidek. Geldiler xop, Novrız ağzin ağrimasın konağ kimni? Kedimdeki meclis işiğ değıldi ki birbirini tanıyalar, biçaralar karanguluğta otırdılar, bir cür şem varıdı, o şemi o da hamı mecliste yoğ. Şem varıdı. Her yerde bir üş tene dört tene beş tene yağdan qeyirerdile, özleri qeyirerdile. Bu piyi bu cur eriderdile, dürüm eylerdile bir tene iplik koyardıla bu şenin içine ki mecliste yandırالا, ne övde. Olardan yanmıştı, herkes geşti bir küşede ottıyo. Kerem Novrız'ınan bir köşede ottı. Didiler xop, Novrız men hâlim yoğtı. Ele gücinen gelmişem bura merizem, meni bağışlayın. Bu gecenni ayrı adam disin, bir zad değıl ki. Didiler herkes Genceli Ziyad Xan oğlinin şiirinnen biliri disi, bilmiri dimesi. Ama herkes bilmedi biz onnan cerm alrık, toy meclisiydi da. Bir nefer didi men diyerem. İnni burda otırıp Kerem'in yanna. Bu şuru eyledi, iki kelime didi, diyenne bu Kerem bağıtı

gördü bu baba Kerem haça bu sözü diyip, Kerem'in şenninde değil. Bu söz Kerem'i rusva eyler, her cür eyledi özin sağlıyabilmedi, bedeni bir qedri titredi. Didi konağ, didi bele. Didi merizey? Didi yoğ. Yol gelmişey yorğınay? Didi yoğ. Didi niye titriyey meye? Didi men Kerem'in reiyetiyem. Kerem bizim erbabımızdı. Haça Kerem bu şeiri didi, didile he. Kerem'nen diye tapıldı. Kerem'in bu kedlisidi, inni söz bunnadı. Diyire kardaş senne bu gece konağay, kedemin göz üstünne. Qedemin gözüm üstünne yeri var. O Kerem'in dimeğinnen sen hiç örgenmişey? Didi valla bir beş kelime örgenmişem ama eleva geyir. Bir beş kelime örgenmişem, o beş kelimeni diyerem. Didiler da beş kelime olsun. Didi;

Erzurum'un qediğine varanna

Felek cebr eyledi mene

Nazlı yârı yola salanna

Ruzigar seğt oldu mene

Üce üce dağlari aştım

Koş kimin uştım

Yârin ışkine alıştım

Yârin ışki çoğ seğt olıptı mene

Ziyad Xan'in gözü yollarda kaldı

Özünü bir derde saldı

Anam meni yola saldı

Ama anamin mehebbeti kâr eyleyipti mene

Didiler bes, ismi şerifin bağışla? Görek seni adin nemedi? Didi;

Menim adım kimse bilmiyip

Kimse vetenime gelmeyip

Men Mehmud Xan'dım

Ama Kerem'i xelg iştmiyip

Bu adı koşıpla mene

Didile ismi şerifin Kerem'ni? Didi bele. Didi Ziyad Xan'in bura gelip bir iki ay. Gelip burda konağ olup. Çoğ eğilli adamnı, çoğ fehmi şurlu, çoğ erz olsun eleseng keşeng yoldaşi, refiki kethüda övüne gelip. İndi inşallah sen burda kollığ çekmey, elan kethüda seni aparır öve. Hey o otağa didiler, bu otağa didiler Kerem'in kedlisi gelip, keşeng diyiri. O otağ şamı yedi töküldü bu otağa, bu otağ şamı yidi töküldü bu otağa, bu otağ dolduyo, Kerem kaldı vesedde. Kaldı vesedde didiler xop kardaş biz inni gelmişik. Her neme dimişey bu otağ için dimişey, kelimne bu âşığıgo bu demek bu milletin göynünün xoşlığıydı, iğtiram varıydı, âşığa, diyene. Ama inni ğeyir. Kedimiler diyirle, çörmeklerden et tükenni, çoğuneler baş kozadı. Bu bizim velayette çoğanna ekerle ona pişirmeğe ona diyerle dönderme. Çoğuneler qazana geldi, erz olsun et yerine. Et xelg tapmırı, he çörmeklerden et tükenni yanı et alabilmedi ama çoğanler baş kozadı yuğarı. Didi men varam et yerinne. Meni pişirin. Hey xaişt eylediler, Kerem didi gözüm üste erz eylerem. Didi;

Ey ağalar men vetennen ayrı düşmüşem

Ama işlemiri iğbalim benim

Özüm öz derdime yetişmişem

Ama işlemiri eğlim benim

Bilmirem ya cevandım ya nadan

Uyğunu qemden uyadam

Tapılmıyıp derdime derman

Men özüm öz derdime giriftar olmışam

Üce üce dağları geldim

Özüm öz peşimanlığımı bildim

Bir gözelin hesretin çektim

O da nesip olmadı mene

Ziyad Xan oğlıyam mene dünya ar değil

Neççe namerd bir merd kişiye beraber değil

Kerem da bu dünyada xâr değil

Niye, Esli Xanım kimin güzel giriftardı mene

Xelg xoşı geldiyo, gece geldiler kethüdaya didiler, velle Ziyad Xan oğlinin yoli düşüp bu kende. Toyduda, senin konağın var gelebilmemişey, Ziyad Xan oğlu erz olsun gelip. Bir iki üş kelimedede keşeng şeir diyip. Nökerini yolladı digit onı ihtiramınen, getir menzile. Gettiler menzileyo, gördü bir neççe neferde ayrı yerden gelip, ne o kedden ayrı yerden gelip, kethüdanın konağıdı. Sual eylediler ki kethüda bu cevan kimni? Didi bu cevan Ziyad Xan oğlıdı. Didi Ziyad Xan Genceli? Didi bele. Didi biz yanı uzağtan uzağa işidmişek, övladı yoğumuş ama Xüda yaxşı bir oğlan veripti bilesine, çoğ yaxşı oğlan verip bilesine. İndi erz olsunamı hıdmetine bu göre görükü, gelir bu velayete, gelmez. Da kethüda olar yanınna bu Kerem’i sindirmedi. Dedi yoğ baba eleseng şahzadedi eleseng veliehdi. İnanmıran xop o gele ama mümkinni o gele. Xop, kardaş ha yandan helmişey, ha yana gidirey? Diddi valla sözün rastı, gidirem şikâr dalıycek. Dedi bu dağlarda şikâr çoğtu elan kar gidipti, tamamı şikârlar çığar, bu dağlarda dolanı. Ama ne tir kevan varyı ne bir tor varyı kuray, bir zad yoğın ki bes ne cür gidiren şikâr dalıycek? Kethüda oldi bunin dilmacı, seslendi ey benim konağlarım, didi bele. Didi bir oğlan ki bir qıza giriftar olar, derler hara gidiren özünnen gelmez diyer giderem qızın dalıycek, diyer eh gidirem bir şikâr dalıycek. Bunin menzuru gelip dağda, ceyrano, maralo erz olsun bulardan şikâr değil. Bu hekmen gidiri bir dene qız dalıycek. Didiler ha yannan gelmişey? Didi valla Ziyad Xan şehrinnen gelmişem, didi Ziyad Xan şehrinnen gelmişey gidiren bir qız dalıycek, senne eğil var, aço qız haralıdı, kimni? Didi a disem şor olar, yeyilmez. Qeza şor oldı yeyilmez. Gidirem da tevekkül Xüda’ya. Öldüm öldüm, kaldım kaldım. Didile diyirle, Ziyad Xan’in oğlu

Kerem çoğ keşeng şeirler diyiri, sen bir zehmet eleseng o şeirlerden sen hiç kedlisey istifade eylememişey? Didi valla niye kedlimizdi istifade eylemişem, didi da neççe kelime onnan erz olsun bize diginen. Orda Kerem bir yaxşı şeir diyiri. Diyiri;

Dad felek seni eliyen

Hara gidim gem olmaz

Dad felek seni eliyen

Hara gidim gem olmaz

Da benim gemim az olmaz

Eziz dostlarım cem olmaz

Gördü beh beh beh. Barik Allah çoğ keşeng şeirler diyiri. Baba aferin berşoma, aferin berşoma. Bu şeirlerden heyif olsun ki beş kelime örgenmişey. Keşeng söz diginen. Xop, dalin diginen. Diyiri erz olsun:

Bu dünyada adım kaldı

Nazenin rengim saraldı

Bir şikârım varıdı ırağta kaldı

Baheqiqet şikâr bu cürdu ırağta kaldı

Çarkıfelek cebr eyliyip mene da mene xoşlığ olmaz mene

Didiler xop, o qızı vermirlər meye bileye? Didi;

Özüm bu dünyaya attım

Gamı qussaya sattım

Öz eğlimnen elimnen kinara sattım

Da inni bilmirem düşa torıma benim ya düşmüye

Deyirle xop, beledi erz olsun hiç olmaz sen gidip onı alabilmey, yeğın bir böyükzade qızidi. Sen bu eğillilikte, bu fehmi şurluğta, bu cevanlığta sen bir böyükzade erz olsun oğlıyay. O da diyer ırağ yerin yolini seğti var. Sen erz olsun eleseng misli ki gene sözün var? Bele. Didi;

Men Mahmud Xan'ıdım ama sözüm dünyada kaldı

Nazenin rengim saraldı

Düşman düştü ortalığa yârı mennen aldı

Ruzigar seğt oldu mene

Kethüda didi utanma, ele adini di, utanma ya, adini di. Hiç kesi Xüdavendi âlem yanı yuğarıdan aşağı getirmesin. Yuğarıdan aşağı gelmek xâr olmak, seğt olar. Didi;

Men bir derde muhtac olmuşam

Sararmışam gül kimin solmuşam

Men Kerem'em şikâra van olmuşam

Ama Terlan düşmürü toruma benim

Eh sen Ziyad Xan oğlıyay, dubara durdıla görüştüle bilesinnen. Keşeng el verdile, dubaradan ortalığ istediler. Bilelerinnen çoğ ortalığ istediler, dediler baba biz seni tanımamışık. Ziyad Xan her yere yolu düşe, sedrenişinni, oni sen ağazadesi olayo, Xüda nekerden bugünne hani atin, hani libasin feqet bice xurcin varıyo, diyerle senin keşeng sazin de varıdı, de hamısı beyinden gitti ha. At Erzurum'un karı içinne beyinnen gitti, sazım beyiden gitti. Didiler kardaş burda bir nefer gidip keşeng saz alıp ama çalabilmiri. Ele ihtiyacıda var, gönderrik geli, o sazı allak seniy için. Didi çeşm. Yolladılar geldiyo, Kerem sazı aldı eline böle danıştırdı ki kethüdayo, bu konağlar giriftar oldılar, giriftar oldıla bilesine. Dedi xop, inni sazda geldi seniy eliye allak bunu seniy için. İndi şeirinnen diginen. Didi;

Ey ağalar gelin terif eyliyim

Biz gözelin giriftarı olmuşam

Ruzigarın vefası yoğtu

Korğiram özüm öz işime giriftar olmuşam

Vetenimne sultanıdım, xanıdım

Öz yerimne bir iğtiyarıdım

Atamin anamin ki elelhusus, anam meni çoğ ne cür gördü?

Atamin anamin mihrebanıydım

Emma ruzigar dolannı mene

Qizil gülü deste deste dolannım

Bağlayıban yaxşı dosta yolladım

İnni bugünne men evare kaldım

Ruzigar çerğini dolandırıp mene

Men Kerem'em gidirem bu yolları

Öz elimnen, öz dinimnen vermem iğtiyarı

Allam Esli ama elden verirem canımı

Belke kıyamet gününne şefa olır mene

Xop, baicazeye muhterem Kerem'in evvelinnen o ki başarmışık odır ki işidmişik sohbet eyliyek bağıyesini hessas yerde baqi kalıp. Bele erte yerlerinne durdılar. Kethüda dedi xop, Keremcan, didi bele. Didi bular konağtıla gittiler, oldık ikimiz. Men dedeynen çoğ çörek yemişem, çoğ zehmet vermişem, övüyüze de gelmişem. Neççe veğt Ziyad Xan yolu düşüp, bu yana övüme gelip, men sizin nemek perverdizem. Hemi dedeye erz-i edep varım hemi özüye. İndi mene rastı rusdigarını diginen, nemeye gidiren, hara gidiren, menzurun nemedi? Erz eyledi kethüda, dedi bele. Didi bizim velayetimize bice Erameni geldi, Govır Melik ve o Govır Melik'in bir dene qızı varıdı, benamı Meryem Sultan. Emma men gittim bağıımızı icare eylemiştile, gittim o bağı görem, bir tene Terlan kuşum varıdı, el örgenmişiti. Keşeng dil bilerdi, birden benim çiyimnden uştu gitti, Govır Melik'in bir dene qızı varıdı, benâmı Meryem Sultan. Nenesi Meryem'idi, özü Meryem Sultan. Men o qızın cemaline sennen ne gizlim, aşığö, meşuğö, giriftar olmuşam. Veli her ne nenem dedi gitme, orda konağ oldular bize, bene

oldılar o qizi vereler mene ama Govır Melik dimiştı men Müselman'a qiz vermem. Köştüle bağımızı xâl eyledile, gettiler. Didiler onların bağları dolanarla ta dovarları kök ola ama olar giderle Türkiye'ye. Türkiye'de erz olsun Türkiye'nin kedlerinne sakindiler. Giderler öz velayetlerinne bu kış kida çöl kar gelip dünyanı alım, yaylım yoğtu, dövarlarına xerc alala tökerle heyvanatlarına gene kar gidenne gelerle bu dağları tamam her yer yaxşı oldu, sebzi seferlik oldu, icare eylerle kalarla. Ama bu qedir bilginen ki erz olsun eleseng o qizi alabilmey sen. Didi niye? Didi Erameni Müselman'a qiz vermez kıyamet kopa Ermeni qiz vermez Müselman'a. İndi gel bileye at verim, keşeng bihterin öz atımı var, libas verim, xerçlik verim. Dedi xerçliğim var xurcunumna pulum var, keşeng libas verim. Ele burdan o qizin terkini eyle, qeyit vetene. Erz eyledi kethüda, didi bele. Da fikirledi bu kethüda elden salmırı, Kerem'ne bir nehşe üreğine çekti, bir fikr eyledi. Didi bu kedden meni yola salar, bir qedri gidirem gene o yannan böle dolannam gellem gene düşürem bu Türkiye'nin yolınna erz olsun gidirem. Eleseng bice dest libas gettile, ati eyerledile, bihterin qeza pişirdile xurcunna tebil verdiler. Kerem'i yola saldıla. Erz eyledi benim erz-i selamimi atan Ziyad Xan'a çattır. Sen gidip Ermeni qizini alabilmey. Kerem istedi atın bine, didi bu kişi benim çoğ zehmetim çekti. Bu kişiye men bir yaxşılığ baresinne bir şeir diyim. Didi kethüda, didi bele. Didi sen çoğ zehmet çektin, çoğ ağalığ eyledin ama ağalığıyı men şeirinen özüm bilirem. Didi işitmişek sen çoğ ders oğmuşay. Yaxşı şeirler diyirey. Bu ağalığın şeirinen men sene terif eyliyim;

Başına döndüğüm vefalı merd

Men burda geldim gördüm seni

Dünyanı gezem kelbinnen gitmey

Çünkü Xüdavendi âlem bir merdi heqiqet yaradıp seni

Bu dünyanın yaxşı yamanı bilsile

Ot kimin yansıla, görsüle

Eger dünyanı mene versele

Kethüda men vermerem seni

Eger diyem men seni bilirem

Yâr yudayvasıyna diyirem

Sennen bir vefa görürem

Eger dünya gelsi gözden salmıram seni

Seni ecep çörek vermeli elin var

Koğum, kardaş, elin var

Dostlığ baresinne bir yaxşı vefay var

Dünyalara vermirem seni

Men Kerem'em ama kolı bağıyam

Yâr gidip, ciğer dağıyam

Erzurumlu men Ziyad Xan oğlıyam

Sözün rastı Ziyad Xan oğlıyam tanıdım seni

Didi bele, Ziyad Xan'in oğlu şah olmazdı, Xüda istedi seni verdi, Ziyad Xan'a. Dedi kethüda, didi bele. Didi bice şeir bileyin için yanı danışığ eyliyem, söz burda kalar ya keşf eylirey. Didi xop, dimeli olmasa dimem. Hiç muhım değil, eger dimeli olmya. Didi meni Ziyad Xan oğli dime. Didi nece? Didi men şahzadeyem, Ziyad Xan'in övladı olmazdı. Bele ki nenem mene terif eyliyip. Gelir dedeme konağ olar, çoğ dedem hürmet eyler, diyer neççe övladı var, diyer övladım yoğtu. Diyer gel bes, İran'a konağ ol, men seni için bir teklifi ruşân eylerem. Ziyad Xan gelir İran'a, meni nenem Şah Abbas'in xaseremiymiş. Da neber olar bunin telağın verer, o nenemi bağışlar Ziyad Xan'a hamileymişde. Karnınna uşağ varımış. Ziyad Xan getirero Gence'de Xüda meni verer Ziyad Xan'a. Men şahzadeyem. Didi bes, bele. Didi Ziyad Xan'in övladı yoğtu, bes sen İranlı Şah Abbas

oğlıyay? Didi bele. Didi xop, bu söz ele burda kalır. Menim erz-i selamımı ataya çattır. Ele o kedden çığanna ki gözden itti, gene o kendin dalıynan böle dolannı, geldi düştü bir yola. Bu ata o qedir bu zerb çekti, belke gide buları tapa at yolda yoruldu, gördü da gitmiri, atı bırağtı.

Xurcun çiyinne gördü bir neççe ten atlı yolınan gelirle. Olarda kimidi? Esli'nin dayısıydı. Bular dağları dolanmıştıla gelmiştile, gelmiştile eleseng Govır Melik'in görümüne. Esli'nin dayısıydı, özde neççe yüz Ermeni'ni, Ermeni'nin büyüydü, o zaman Ermeni'nin büyüüne bir leğep diyerdile, o desğanadan, o bilenlerdenidi. Seslenni uşağ bu bir nefer gelmiri? Didi bele. Didi oğı red eyleyin kemana, başa bir tene oğ vurak bu kişiye, eger bu Müselman oldu vurak ölsü ama Ermeni oldu vurmuyak. Siz amade olin, men gidem bunin yanına görem neme diyer? Geldiyo gördü bir yaxşı cevan, keşeng libas, xurcun çiyinde. Seslendi cevan, didi bele. Didi hara gidiren? Didi valla sözün rastı. Gidirem da qasıbam gidirem bir loğma çörek dalıycek. Didi hansı mezhepteyen? Didi meye sen mezhep aktarıyen? Didi bele. Abi şert var ona göre. Eger Müselman olay, o neççe atlimnin her birinin bir dene oğı değecek sene, sözün rastı. Eger ğeyir Ermeni olay, heç kadem göz üste xoş geldin. Didi bes icaze ver, derdimi diyim. Di, dimey diyeney? Didi beş kelime billem. Sen ismi reşidin? Didi men Ermeni büyüüyem. Ermeni defterdariyam. Bize bir leğep diyerle, diyerle kilisa büyüğü. Bir leğep diyerle bileye. Didi;

Men vetennen ayrı düştüm

Emma ruzigar rast gelmedi mene

Alıştım öz derdime piştım

Derd bilen rast gelmedi mene

Didi xop, mezhebiynen di. Didi;

Çoğ olup gurbet elde kalmışam

Sararmışam solmuşam

Kilisaye penah aparmışam

Menzilim olup kilisa benim

Didi aferin, aferin, he. İnni bes bizim mezhebimizdeyey, bele. Didi;

Yâr mana oldı bivefa

Yolına çatım çoğ cefa

Meni görem anam atam salarla yâda

Men biyaban gerd olmuşam mene, biyaban olup menzil mene

Sora didi ey adamızad, ölmeyine sarı diniyi bada verrey? Erz eyledi kurban her neme didim yalan didim. Bes nece? Didi sennen korğtım, yalan didim.

Xop, gerçeklisin nemedi? Didi;

Gerçek disem sözümü bimişem

Heqiqete qedem koymuşam

Men Kuran'ı ezber eylemişem

Allaho, Muhammedo, Eli mezhepte çatıptı mene

Didi bes, didiy Ermeni'yem, didi sennene gizledim. Sennen korğtım, diyim Ermeni'yem. Amma inni korğmıram. Diyip bele ciğerli adam, tek tapılar. İsm-i şerifin nemedi? Didi;

Bu üçe dağlari gezenne

Bezi cebre dözenne

Eger Esli Xanım'ı görenne

Namı Kerem diyecekti mene

Didi sen Kerem'ey, didi bele. Didi Esli diyirdi dayıcan, eyağın qedemde oleydi, Kerem geleydi. Aço sen bugünler, ne atli ne bir tıpa leşkeri ele bir özüyn bir xurcunuyn. Menim bacımın qızı nece gelecek sene? Didi geler, geler. Didi men seni elan burdan götürem salam yanımcek, götürem gidem Esli'nin yanına, Esli pesend eylemedi, bileyni öldürrem ha. Erz eyledi kurban menne hazırem, menne hazırem. Eger sen bir ağalığ eyliyey meni aparay ama bir cür ola Melik benim o velayete gelmeğimi bilmeye. Bir güşe kinarda, bir cür eyliyen Esli gele, şehirden kinar, erz olsun onnan soruşay, görey qeziye neber olar. Seslendi uşağ, biriz atıyızı birağın. Bu cevan heyifti, verin bu adam piyade olmasın. Men munu bir metlebe aparım,

görüm ta nece olar. Emma diyim bileye, bu yolu ki gidirey o dağın eyağınna bir dene burda çay var, çoğ muhim çaydı. Ama men uburuna beletem. Orda giderik. Didi o sudan geçerik da, sudan geçerik. Neye? Didi baba o bir sudı, dağların tamam kari eriyip, derya kimin geliri. Onı ubur eylemek ola. Didi gel gidek ha, ge gidek ha. Didi men girmem suvaya, didi girme. Dime Govır Melik bu dağlarda ki el var, kalı bice pirezene öz zenginliği pul kovl verip, eger Kerem geldi olar bir cür qeşti düzeltmişti ağaçlardan birbirine yapıştırmıştıla, qüreginen musafir red eylerdi o yana. Geldiler gelennen sora, gördüler bir dene pirezene çadırda çöregi bu çöregi daşınan döğürü onnan meyeyliri. Dedi beferman, Kerem ele diyenne attan atladı aşağı, otti qerinin sorfasının başınna. Bu Esli'nin dayısı didi baba, gel bu yannan gidek men kesarlar varı, dost varı o uburdan ki geçeceğiz bir körpü salıpla orda ki herkes gele burdan geçe. Ama bir haççe uzağı, geç çeker, uş dört gün çeker. Didi yoğa, yoğa sen git eger men bu sudan geçtim, hiç zadda olmadı bileme sen o yannan dolan, menne bu yannan birbirini tapak. Bacın qızın al benim için. Eger gerk oldu, helal eyleginen mene. Bu qeri gördü bu oğlan çoğ mueddem qeza yiyiri, erz eyledi nenecan, didi bele. Didi benim xurcunumna bihterin qeza teyil eyleyiple, bice kethüdanın övünnen. İcaze verey getirem, bahem yiyek. Getti, bu qezaya bağıyo, bu oğlanın Esli'nin dayısıdı gitti, o uburdan geçe. Dedi xop, balam, gizletmek derde değmez, ha yandan gelmişey, hara gidirey? Dedi qeri nene men şeir billem, gerek şeirinen diyem. Didi şiirinen di. Didi;

Qari nene xanımani ovadan

Bice yol göstert men şehriyare gidirem

Eger göstertmesey men kallam avara

Baş götürüp bir diyâre gidirem

Seslendi balam, ağı neme şikâr dalıycek gidirey, neme derdin var, kimden alaceğın, kimseyin vereceğın, nemeye gidirey? Didi;

Qeri nene men çağırram Şah-ı Merdânı

Gerek gezem tamamı dünyani

Yârımnan alam vefa o nazenin sonani

Nenecan onin işkine men gidirem

Didi balam, o terefi diyeren mene kimni? Didi tanıray meye? Didi bele. Didi Govır Melik'in qızı Esli Xanım'nan sari gidirem. Didi he. Yaxşı, özü tanıdı didi mene. Govır Melik benim bir zenginliğimcek mene pul koyın gelip. Da pulı aldım, elan mindirrem teğtenin üstünne yan eylerem teğteni sallam suva gidero, giderem Govır Melik'ten didiğim allam. Diyer;

Bir oğçinin oği gidir maralı

Neçe tutar onin sebr-i kerari

Men sövmüşem Esli kimin maralı

Şikârçiyem dalı sora gidirem

Didi xop, erz olsun da sözün var? Da bir kelimedede var.

Men Kerem'em qeri nene

Derdim diyebilirem

Aşğ olmuşam yârdan dönebilirem

Gidip velayetimne kalabilirem

Qeri nenecan gidip velayette da kalabilirem

Emma senne mana bir rehnamalığ eyliyip

Bir sohbet diginen mene

Didi xop, amade olğan, sudan geçirdim bileyni. Didi nemeynen? Didi bu teğteleri ki biz birbirine cuft eylemişik, bu kürekinen o teref biner bu terefin üstüneyo, menne küreke beletem. Bu su burdan aram gider, şiddet değıl aram gider. Suyun üzünen aparram o yanna endirremo, bir kenziyet vujlat verer mene. Dedi qeri nene biz sulardan korğmak. Dedi bes nemeleriz? Didi çimilleliko sudan geçerik. Didi beh beh beh. Diyim eger divâne yey, divâne değıley, eger diyem nadanay, nadan değıley. Kişi döveni qetiriyen döver bu su aparar. Didi he, didi din-i i İslam'e, din-i Muhammed Ali Muhammed'e sen yetik olmamışay. Din-i İslam ne qadir muhimni ne qadir erzişmenni? İndi sebr eyle, temaşa eyle. Didi eger sen bu sudan geştin o yana su seni aparmadı, men ne qadır bu dağda çadır var, olarin büyüyem,

men iman getirirem ve Müselman ollam, dedi bağ. Kerem kollarin çimilledi,
destnamazın aldı, iki rükat namaz kildi, ele orda bir yaxşı şeir diyiri.
Diyirdi;

Ara yerde sahralarda kalanna

Ha çağırram ağam Eli'ni

Heqqin dostu mihracına varanna

Orda gördü Şah-ı Merdan Eli'ni

Heqqin dostu mihracı bildi

Herkes geldi Resul'e şazde kildi

Gedip mihraca neççe neferiynen hem refik oldu

İnni yetişer dadıma benim

Qeri nenecan men sene diyerem ana

Derdim çatıptı cana

Men yalvarram o on iki imama

Burda kömek olar derdimi biler benim

Menim üragimde vardı bir derdi semer

Xüdavend gönderip şems eyler kemer

Men ona diyerem damad-ı peygamber

O kömek olar mene

Men Kerem'em burda kalmışam

Sararmışam solmuşam

Ağacan kömek eyle, evare kalmışam

Şahlar şahı indi bir mehebbet eyler mene

Bu atta seni, keşeng qerinin gözünün kabağınna düştü suva keşeng üzdü, üzdü, üzdü, üzdü getti o yannan sağ selamet, Xüdavend hamını selamet eylesin, bizim bu eziz dostumuz ki zehmet çekip gelip İran'a Xüdaven onida özüyü istiyenlerini, eli, tayfasını hamısını selamet eylesin. Ağaye eziz qeri iman qetti. Geldi tayfasına terif eyledi didi din-i İslam çoğ muhimdi, Müselmanlığ çoğ muhimni. Dedi neme olup meye? Didi bice nefer geldi, dedim geçirdim o yana, bu hekmen Kerem'ni da onnan sovay Esli'yi kim tanımır, kim Esli'ynen alağı var? Didi men özüm geçrem sudan, neharı yidik, destnamazın aldı, iki rukat namazı kıldı. Sizden ne gizli, düştü suyun üzüynen keşeng sağ selamet geşti o yanna, libasın almıştı bu cur çiyine. O yanna libasın evez eylediyo, kuru libasın giydi, menne iman gettim eşhedü enla ilahe illallah didim, Müselman oldum. İnni her biriz mene itikad variz, gelin din-i İslamı kabul eyliyek. Bir ödde kabul eyledi, bir ödde din-i İslamı kabul eyledi. O yannan Asli'nin dayısı atınan, dergâhın kırağıynan geldi gördü oğlan, keşeng libas giyip, oturup orda müntezirdi. Seslendi qeri ne qad bileyinnen pul aldı? Didi mennen? Didi he. Didi ağıo bendeye Xüda, bu qeri neççe baş elin büyüdü. Burdan buların umrati geçer, didi qeri meni geçirmede ki, dedi bes neme? Didi men iki rukat namaz kıldım, düştüm su üzüne, çıktım bu yana. O da didi, geştin sudan gerg olmadın, men din-i İslamı kabul eylerem. Didi xop, bes bilede sen padar oğlanay. Ele bu cür oğlanay ki men gittim bacimin qızı Esli arızı çekirdi, terif eylerdi. O qeder üregini hoş eylemişti sene ki hiç başa gelmiye. Didi gel bir erz olsunamı hıdmetine bir şeir diyim bileye;

Kelası tutmuşay öz mekanyınan

Ama bir zad eyliyebilmey mene

Çağırram mövlamı kömekti

Dermende kalanna yetişer mene

Men gezmişem bu yerleri, dağları

Bulbul kimin oğmuşam bağları

Serendi, sovarandı, sorfağ dağları
Çeksinle derdime beraber değil

Men dünyaları keşeng soruşmuşam
Alışmışam öz derdime pişmişem
Men âşığem yola düşmüşem
Âşığığ mene bugün ar değil

Çağıreram mövlamı adını billem
Hıdmetine çatam şezdeni kıllem
Kerem diyer men Esli'nin veteninni görrem
Hekmen gelmese bir ilgar verer mene

Dedi xop, gel gidek. Geldiler gelennen sora didiler sen dur, bu şehrin kinarınne. Men gidim, buların bir tene bağları varıdı, şehrin kinarınne hefteden hefteye giderle o bağda seyri sefaye. Men giderem Esli'ye diyerem, ceyranın özüye terif eylerem. Diyerem hele bağada gitmirik gitmiyek. Filan yerde bir ten çeşme var, çoğ keşeng suyu var, bir iki defa sen gitmişe ora, menne gelmişem. Gidek orda bir qedri çadır kurak, orda xoşlığ eyliyek, aşkam gelek. Didi başe. Siz gedin ta men gelem. Geldi didi biley nemeye eylirey? Didi bele. Didi bu meğluğ içinne turuğ, meşk, hemi satarla hemi var. Bice dene meşk allay, bir qedri su doldıraray içiye, özümü penhan eyleren, bu su ki görürey burdan geliri bice çeşmedi, bu dağın döşünne bulağtı. Geli bu şer onnan istifade eyler. Keşeng hesabı çataray, biz orda otirmişik, Esli'nin çadırını kurup otirmişik. Ocağ kurupla, qeza pişirirle kenizleri. Çataray ya innerey katığ alay ya eyran alay ya süt alay ya ker alay bular qınerle seni. Diyerle baba biz elik eyran katığ çöle tökürük, kim eyran alır? Orda elbette men Esli'ye bacım qızına diyerem, diyerem bunin bir derdi vara, velle el içinne eyran almazla katığ almazlar ki. Berader bu tuluğu yarım eyledi suyunan, bice vesileynen üzünü bağladı, bice gözleri

feqet görürdü. Suyun qırağıynan hamı yerde geldi gördüle bice çadır kurupla, qizlerde ocağ qeyiriple, ot yandırıppla, qeza pişirirle. İnledi ey katığ alan, ey katığ alan qizler güldüle, kaçtıla Esli'ye didiler, Eslican, didi bele. Didi bu kişi gör, ne cür biçareyi divanedi? Didi niye? Didi el içinne katığ çöle tökürle çadınışınle içinne, meğluğ içinne. Annan burda övlüde yoğtu ki katığ ala. Gelip burdan geçiri diyiri katığ alan, katığ alan. Seslendi qizlar onin bir derdi var, ona göre diyiri katığ alan. Oni çağırın gelsin. Çağırıldı. Allah hiç kesi dünyada xâr eylemesi, ehli ayâl şermendesini eylemesin. Seslendi oğlan digörüm, geldiyo. Didi buyur içeri, didi yoğ. Ele bu çadirin kuşesinne burda otırram. Didi, el içinne ey qasıp, katığ almazla. Gerek bir yere giden ki davar, haşem, inek vesile olmya. Aço burda kim katığ alır? Da bundan suvay ayrı şuğlun yoğ, sermaye verem gidey qasıplığ eyliyen. Erz eyledi xanım geyra, gah üreğim qussaya gelse bice şeir diyerem. Di şeir başaray? Didi bele. Di iki üş kelime di benim için. Didi;

Gördüm cemalıyı taptım teselli

Ama geldi üreğime kemalım Esli

Bar ilahı seni mennen eyliyen, meni sennen eyliyen

Yüz min derdi belaya giriftar olsun Esli

Didi oğlan, didi bele. Didi biz misli ki senne bizim kimin aşığa meşuğay. Meni dedem vermiri aşığıme, sene nem olup? Erz eyledi xanım;

Men dedim dimem âleme

Düz getirginen men bağıyım yarame

Mehşer gününne elim çatsın o yaşıl elime

Men orda eylerem divâne Esli

Didi yanı sen ele bu dünyanı hesret kalay, kıyamet gününne Xüda huri verecek, yaxşı bendesine. Men hara, huri hara ki erz olsun sen burda narazıyay? Didi;

Cemalin keşengni, gözlerin hilâl

Ama ruzigar elimnen aldı iğtiyar

Senin teki cuvanezen dünyade var

Almışam elimnen imanım Esli

Bu gördü bunun danışığı, misli Kerem'e okşırı. Şiir dimegi misli Kerem'e okşırı. Didi;

Keredi kaşların, şîrînni dillerin

Yaraşar beline dar gerdenne tellerin

Xezaptan bezeneydi senin ellerin

Yaraşardı sene ey vefalı Esli

Oğlan adın nemedi? Didi adımda diyerem.

Men dünyanı bele bildim

Seni cemaliye bağtımo güldüm

Uzağ yollarda renci cefa çektim

Emma hesretim kalıp bir gözeline Esli

Men Yorğun'am

İnni burda Yorğun diyiri, ne Kerem diyiri ne erz olsun evvel adı ki mesele Kerem değildi, Mehmud'udı ne onı diyiri ne Kerem diyiri. Erz eyledim bunin üç adi var, inni burda diyiri mesele eleseng Yorğun, çünkü xâr olmuştıdı da. Esli oni beş yüz atıyla gördü bağa geldi, Terlan'ı verdi. Nökerleri yolladı, bağın kapısının gör bu neççe neferdi? Geldi xanım beş yüz neferin o Terlan'ı sultan oğlan serkerdesidi. İnni burda diyiri, Yorğun ki bular tanımyalar. Ele tezdi. Didi dayıcan, didi he. Diyer bu kovlu qedimi, bize gelen bize oşkar. Bu da bu derdineyo, bu heykelineno, bu vesileyle bu da guman eylerem bice qıza giriftardı. Didi yoğa, didi he giriftardı. Xop, oğlan bele, başıslaya. Arderliğin var, giriftarlığın var? Didi xop. Niye vermirle o qizi sene? Didi kurban her yerde muzahım var da her yerde şeytan var da, her yerde fitne var da. Orda. Didi benim o bacım qızı, Genceli Ziyad Xan oğlına giriftardı. Onin hesretin çekiri. Ama dedesi muzahım olup vermiri, indi senin ki nemedi, sene nem olup, sene nem olup?

Didi kurban benim içinde tapılı da, didi xop bes, üzü gözü niye bağlamışay? Didi valla sözün rastı, bir diş ağrı mene öz verip, özümü yitirmişem. Gerek gidem kendde, katığ satam. Bu diş ağrının derdinnen üz koymuşam çöle. Seslendi Eslican, didi bele. Didi senin nenedey Meryem, diş çekmekte seligesi var. Gönder oni gelsin, belke o biçarenin dişini çeke, bu Aslı gider qasıplığ dalıycek. Seslendi dayıcan ne oleydi, ne oleydi, senin bura gelmeğine Kerem'ne burda oleydi. Bu gördü baba, bu çoğ elağası var Kerem'e, çoğ mehebbeti var Kerem'e. Didi xop, bacım qizi ey nazenin Kerem hara, velayeti hara, Erzurum hara? Yâddan çığat bir nefer ilgar eyleginen. Hardan sen eyle bu cür kalaceğen, bir nefer ilgar eylemiye, bu cevanlıgo, bu huş u heveso, bu hosno, bu arızı kala senin üregiye. Erz eyledi dayıcan, didi bele. Didi;

Çoğ eyleme derdimi

Derdimi çoğ eyleme dermanı yoğtu

Gezerem dünyanı men meşuğam

Kerem kimin âşığım yoğtu

Men sözimi billem

Senin sözüye gellem

Ya gidirem Kerem'e ya öllem

Kerem teki âşığım yoğtu

Menim dedeme diyerle divâne

Qest eyliyip bu şirin câne

Eger Kerem gele bu vetene

Qedrini billem hürmet eylerem

Dayıcan Kerem kimin qedir bilen âşığ yoğtu

Kısmet oleydi Kerem geleydi

Menim derdimi bileydi

Dedeme iltimas eyliyeydi

Belke diyerdi Kerem kimin yaxşı

Dedem kimin birehm dünyada yoğtu

Bele qizlerden bir tene yoladıla, Meryem esası diş çekmeli getti. Seslendi balam nemedi? Didi nenecan, didi bele. Didi bize giriftar olmuşak, nem olup? Didi valla burda geldik bu dayımnan, burdaydıla gittiler, bice konağ rast gelip bilesineyo, onı getirip bu bizim velayeti göre, bu bendey Xüda'nıyna şuglu İran katığ satmağtı. Bu diş ağrı ezbezke buna muzahım olup, eziyet eyliyip, üz koyıp biyabana. Biyabanna bizim çadırlarımızı görüpo, gelip indi burda biçare narahattı. Nenecan zehmet çek gör bunun hansı dişı ağrırı, onı xelas eyleginen. Didi balam, didi bele. Didi balami didi bele. Didi diginen dursu gidek o kırağa, o su kırağına. Burda mumkinni bu dişı çekey yerinnen kan gelecek da. Men görüm bu ağı dişı, çekmelidi ya bu dişı dava getirmişem, eleften bu üçinin elefinnen dişin dermanını mizan eylemişem. Belke o dermanınnan koyak o dişin üstünne ağzına belke bu diş ağrımıya. Bu cevannı, da bilmirem üzün niye bağlyıp? Didi bu dişe göre bağlyıp ağzını ha. Nene git men yollaram bu oğlanı gele. Bu Kerem'in dimeğine qız şekl eyledi, Kerem istedi dura gide, didi cevan didi bele. Didi eyleş yere benim sene bir sözüm var, eyleş, eyleş. Nenem gidip orda oturıp. İndi burda diyiri, her şiirin, bazı şiirin üş kafiyesi var, inni burdadı. Didim;

Oğlan iraq gitme yanımna

Otı menne, eylen menne, kal menne

Üş kafiye.

Her meta istiren xeridâr menem

Etlles menne, ziba menne, şal menne

Rengini almışam o qizil gülden

Pisteden bağanna o şirin dilden
Etili darçınnan, mihekten hilden
Zeban menne, güftar menne, heqiqet menne

Dal gerdene tökmüşem siyah telleri
Bu oğlannan danışiram şirin dilleri
Koymam kana bata nazenin elleri
Rehm menne, muruvet menne, iğlağo edebiyat menne

Diyem üçe dağların karıdı
Menim göynüm âşığığım beğçelerin barıdı
Men güman eylirem bu Ziyad Xan'ın oğludu
Bilmek menne, harıf menne, söz menne

Qebi düşmen düşmenliğin bildirri
Ağtarıben dide nemimi sildirri
Kerem gelmiye dayıcan bu derd meni öldürri
Ölmek mennen, kalmak mennen, âşığo meşuğun arızısı mennen

Oğlan du git. Durdu geldiyo gelenne, Meryem bunin desmalın aştı, bu yan dudağı, bu yan dudağı gördü baba bunin dişiyinen, hiç birinnen bir zedeyi ya bir xurdeyi yoğtu. Eslan yoğtu. Didi balam, didi bele. Didi munta gel qasıplığın tutmuyup ya göynün veteni istiren gurbete düşmüşen ya bir ayrı giriftarlığın var erz olsun diyiren dişim ağrırır. Men bir melhemi koyaram bu dişiyin üstüye, bir dem otırgınan yere burda, menne otırram. Eger o melhem bu diş sakit eyledi, bilginen diş ağrı değil, senin ayrı derdin var. Erz eyledi nene heye, ayrı derdim var? Nemedi? Didi;

Deli gövlüm coştı geldi qevame

Yârdan ayrı düşeni, yârıynan ayrılanı dermanı nemedi

Qiz istiye oğlan istemiye

Güj gele ortalığa elacı nemedi

Men vetennen oldım iraq

Da olmaz mene sorağ

Nenecan benim bu kelbime bağ

Gör bunin derdi nemedenni

Dedem, nenem meni yola saldı

O yaxşı anamın gözü yolda kaldı

Yârin işki meni derde saldı

Gör aşığo meşuğlığın çarası nemedenni

Gördü beh beh beh, bu nale şiirde diyir, eyle misli Kerem kiminni. Dedi oğlan ismi şerifin bağışla? Didi;

Nenecan men öz derdime kalam

Ruzigarım xoş değıl, gerek sararam solam

Âşığı meşuğluğta hasret kalam

Adım Yorğun'nu benim çarem nemedenni

Gerek men saralam solam

Emma aşığı meşuğun çaresi nemedenni

Didi xop, dişin eğrisi ferk eyledi, didi ğeyra, ğeyra. Gerek çekile, bu diş mana diş olmaz. Dedi xop, getir bağım, görüm, xop bice dene böyük de daş getti. Erz elsun geldi Esli yanna, bir qedri vesileyi, palasıyo ya cezimo ya perde getti, koydu daşın üstüne, didi başın koy bu daş üstüne bura, menne senin dişin çekim. Her birini diyiren. Didi nenecan, didi bele. Didi bizim bir ecaip resmimiz var. Didi nemedi? Didi cevanlığta diş çemeği biz eyb bille,

çekmek. Emma ittifak düşe, diş ağrıya ya kırım xurd ola, bice dene on alttı, on yeddi yaşınna qız gerek bu başımız ala bu diz üste. O diz üste alanna her neççe dişimiz ağrır, onu çuğar çeker, ah da dimez. Didi yoğ balam burda bu resim yoğtu. Geyri mümkün, geyri mümkün. Didi xop, bes teklif nemedi? Didi gidim Esli'ye digim görüm teklif nemedi? Seslendi balam, didi bele. Didi buların bir ecayip resimleri var. Didi nemedi? Didi valla diyiri, bizim velayetimizde resimimiz budu. Eger cevan diş çeke, gerek bir on beş, on altı, on sekkiz yaşınna qız bunin başı ala diz üste, o cevan ışk âlemine dağıl ola, çennan kâr eylemiye bilesine dişin çeke. Nemeyliyeg indi burda? Didi gelim görüm, bu oğlanın iddihası var, hele nenemi yollamışam gelip, hürmet eylirem bir zad dalıyceği var. Seslendi cevan, didi bele. Didi yoğ bizim velayette bu resim yoğ, eslan. İnni dişin ele bu el içinne bihterin diş çeken, bu neççe yüz el içinne ele menem. Didi gelmiren? Didi yoğ. Didi bes icaze ver, men bir şeir diyim. Didi sen diyeren çoğ şey beledey, didi bele, bele. Aşığ meşuğun şiiiri çoğtu. Geldi qeyide, didi kulağ ver;

Giden güzel mene sesim, erzim var

Bu hasretler kıyamete kalannı

Özüm bildim seni mene vermezler

Seni benim elimnen alannı

Men bilmirem bu dünyada kallam

Sararıp sollam

Mehşer gününne durram

Belke orda dada çalannı, dada çatanna

Men âşığam, âşığ düşmüşem meşuğumnan bile

O da benim kimin derde giriftar olup meger güle

Göre onı yoskıl göre onı qedrini bile

Yoskılığ varlığı bu dünyada kalannı

Yorgun diyer, elum üzmem damannan

Geçerem yolinnan başınan kannan

Eger ihtiyacım olsa metlebimi allam Şah-ı Merdan'nan

Ağalar ağası dada çatannı

Ta koy Şah Merdan'ın adı gelenne, didi bu Kerem Müselman'ını da. Olmıya Müselman ola, olmıya eğlini hiç yeri çıgıp geli bura, men tanımıram. Ama nenenin göynü varıdı, bu qızı vere Kerem'e. Ele o velayetlerinne de inni de burda. Bu Esli istedi qeyide. Yovaşçek buna didi ki sen kimey? Rast digörüm ha. Didi nenecan men ele o Kerem'em ki göynün varıdı qizin veren mene, Ziyad Xan oğlıyam. Didi da sesin çıgatma. Seslendi Eslican, didi bele. Didi evalan bu Müselman içinne, eyibdi ki bir oğlan başın koyar diz üste. Ama bizim içimizde geyir, gel bu oğlanın başını algınan dizin üste, men görüm bunun bu dişi neççesi ağrır ve neççesi xeraptı, çekmelidi, çekem oğlan rahat ola, deva vermelidi, deva ola. Didi ey nenecan, didi bele. Didi men gellem, bu oğlanın başını da allam dizim üste emma bilmirem bu kimni, haralı, hardan gelip? Ne bade yolu düşe Gence'ye Kerem'in başıya kağa. Diye gittim, başımı koydum senin adağlıyın dizi üstene keyf eyledim. Men bednam olam, rüsvay olam. Didi geyra, bu döğrüver meğluğudu. Ele Türk'tü de, ele eldile. Kabul eyliye gel. Geldiyo keşeng erz olsun ottı yereyo, Kerem'in başını aldı dizinin üstüne. İnni Kerem diyiri nenecan, men hey şeir diyim, sen dişlerimnen bir tene çek. Didi neme diyen? Didi;

Dolannım dünyanı ta metlebe çatam

Çatmadım felek

Bu dünyadan bir lezzet alam

Ama koymadin felek

Menim daşımı iraga sattin

Menim daşım iraga sattin

Yâreyi elimden aldın, kovgani attın
Bes, benim için neber ruzigar oldın
Saz gelmedin ey çarkıfelek

Men yârımı billem
Kıyamet günü neççe görrem
Ya allam ya öllem
Ama koymıran ki felek

Menim üreğim pişti
Kimse derdimi sorişti
Daha da dünya mene hiçe geşti
Ama sen bu kovgani sen saldın felek

Esli didi xop, oğlan. Yaxşı şeirler diyirey. Didi balam, bu da senin kimin meşuğu var. Didi nece? Didi mene bir yovaşçek diyip, yovaşçek mene diyip. Didi nene rast danış, yağın bunu tanıray. Didi diyem şaybayı olmaz? Didi yoğ. Didi balam ele Kerem'di da Kerem'niya. Diyi neme diyiren? Didi valla. Menim kardaşıma da dimiyey ki görek bunu nemeyliyek, neber sağlıyak dedem bilmiye, bile boynum vurar. Ses eyledi nenecan men başını dizim üstünnen götürmem. İndi gör dişi ne cür olar? Başın koydu dizinin üstüne, bice dene dişlerinnen çekti, inni burda âşıklar diyerler meme ama men dimem, meme dimem. Men diyerem iki daneler, men altmış ildi bu kişverde zehmet çekirem, hiç veğt sabık söz, nalayığ söz inniyeççe sözün içinne kimse tapabilmiyip. Elli dört il bundan kabağ, şirket-i İran giranna men bunu istediler sef eyledim, ele sefede de didim iki daneler. Dimedim. Ama âşığlar diyirler;

Eğlimi serimden zayil eyledin
Sineyne gösterdi nar memeleri

Hiç aşığ düşmesin böle sövdaya

Bağrimi eyledi kan memeleri

Men böle dimedim ki. Gerek iffeti kelâm ola, qasıp gerek iffeti kelâm ola, herkes ola. Mehsusan âşığ, mehsusan âşığ. İffeti kelâm bar ola. Didi;

Eğlimi serimden zayil eyledin

Sineyne gösterdi iki daneler

Hiç aşığ düşmesin men düşen derde

Derdimi eyledi kan iki daneler

Bir dişinni çekti. Didi;

Atası beğ olan kulunu övmez

Gücüne qerrahtı şahı beğenmez

Arası meydanni birbire değmez

Yan bağar iki daneler

Gene iki dane dişlerinnen çekti. Seslendi cevan, başın birden bu qizin diz üstünne kalmağ, bir lezzet degi, bir ömr degi. Emma bu nazenin dişlerin, heyiftiya, heyiftiya. Bularin qedrini bilginen. Didi;

Xüda sana eğil verip, huş verip

İncitsede murvatadan diş verip

Yetişipti ağ sineynen baş verip

Lek vurup sinesiyne iki daneler

Âşık olan gene iki dene dişlerinnen çekti.

Âşığ olan meşuğunnan geşmez

Eger ecel câmı ola işmez

Hiç kes bu döşü göre bundan geşmez

Şayet qezebe gelipti iki daneler

Gene iki dene dişinnen çekti, o yannano bu yannan. Seslendi balam, bu kabağ dişlerin kalsı, teğt dişlerde çektim her yannan dört dene çektim. Emma cevanay qeza yiyeceğey, bu beğiyesi kalsı görek ne cür olur? Didi;

Ey nenecan en derdim bilginen

Menim nakâm dünyadan gidem görgünen, nakâm

Ve eğile gelginen

Ağo meni öldürdü bu iki daneler

Ta gene geldi dörd dene diş kaldı. Dedi bu dörd dene diş ko, kalsı. Didi;

Bu göstenen sağaların bağıdı

Gül açılıp seyrenğâhıdı

Bu iki dene Kerem'in yadigârıdı

Tapşırım can seni, can iki daneler

Dişler çekti. Su gettile ağzın yudu. Dişleri yudu, tertemiz töktü bir dene zerfin içine. Didi ağo nemeyek? Esli didi nemeye geldin ağo? Men nemeyliyim ağo? Harda berkidim seni, hara yollıyım, nemeyliyim? Didi nene teklif nemedi? Didi o taye ki seni büyük eyliyip, men bunu aparıram ona tebil verrem, xercini de biz verrik, emma men bir deden yanına giderem, bir neççe kelâm danışaram, görem bu qezekten haric olup, verer seni oğlan ordan bura gelip ya yoğ. Durdız yalıycek saldıyo, beledi ordan qeza gettileyo, geldile. O taye ki Esli'ni büyük eylemişti onun övüne. Ona da diyerdi, Elce Bilen. Ezbezke dünyada yaşamıştı çoğ bilerdi. Didi Elce Bilen, dedi bele. Didi bu cevanı emanet veriremo, övüne konağ. Günne üş dene qeza gelecek, hemî sen meyil eyliyen hemî bu meyil eyliye. Didi bes, bu ağzı diyeren kanlıdı, didi valla iki dene dişı ağrırdı men çektim. İnni toğtar, bir zad değıl toğtar. Orda ottilayo, aşkam olduyo. Durdı geldi erz olsun menzileyo, bice dene mecmeyi qezaye keşeng muhteremane erz olsun eleseng ve gettiler, düzeddiler. Aldı mecmeyini elinin üstüne, getti erz olsun eleseng misli Govır Melik'in ve hıdmetine. Seslendi Melik, didi bele. Didi bileyin için bir nehar getirmişem. Didi nemedi? Didi serpuşu qoza gör nemedi? Bu serpuşu qozadı gördü, Meryem o cevanlığınna, âlemi

cevanlığınna bu cür qeza pişirmemişti. Didi Meryem, didi bele. Didi bu mecmeyinin sözü var ha. Çoğ salga xerce vermişey. Didi Melik, heye. Bice erz-i edep sözüm var sene. Helâlı hemserik da. Didi onı diyen? Didi bele. Didim;

Melik gel bir sohbet eyliyek

Kerem Gence elinin begidi

Nakâm değil, eziz değil, yağlı değil

Kerem Gence oğlanlarının biridi

Didi hey bu söz nemedi danışıray, nemeye danışıray, buni kimin için danışıray? Men Kerem bilmirem nemedi? Didi gene sözün var? Didi gene sözüm var. Dedi görüm. Didi;

Bir bağgınan bu dünyada canana

Âşığö meşuğ olan insana

Gel dolanak Kur'an'a

Kıyamette din Muhammed'in dinidiya

Kıyamette din Muhammed'in dinidiya

Didi Meryem, danışığınna diyerey, Xüda nekerden dolanmışay? Didi yoğ dolanmamışam.

Ayrı düşüp vetennen

Öz koyup gurbete bile

Çata hemsarına diye güle

Eger Kerem gele Esli'n verey bu da muruvvetin biridi

Didi Meryem, didi he. Didi evvalan ki dünya tufana gide, men kız verrem ona, senne ki böyle ki diyinen yağın dönmüşey Müselman ollay. Seniyne boynin vurram. Didi ey Melik, didi bele. Didi bir sözüm var;

Men meye merifeti bilmemişem

Mege ölümö ruzigarı görmemişem

And olsun kilisaye men mezhebimnen dönmemişem

Ama Esli Kerem'in yârıdı

Göttü mecmeyi attı gitti kenara, iki dene ferrac bele. Diginen benim o mirqezzaplerimnen gelsin bura, celladlardan gelsi bura. Celladlardan geldi. Didi kurban nemedi? Didi bu benim ehli eyâlüm danışığınna misli mezhebimnen dönüp, dininнен dönüp din-i İslam'e. Men bunu danıştırıram, ege bu gerçek oldu, didim boynun vurin, vuruya. Da metel olmayın. Dedi;

Meryem gel bir sohbet eyliyek

Yağın Meryem Müselman olmuşay

Heqiqati beyan eyliyek

Yağın Meryem Müselman olmuşay

Men bildiğimi sene bildirrem

Gözlerin kan yaşıynan sildirrem

Hükm eylerem boynın vurarla seni öldürrem

Yağın sen Müselman olmuşay

Menim kilisem var gerek yaza

Celladlar qebrini baza

Âşığ gerek meşuğın cebrine döze

Yağın sen Müselman olmuşay

Men öz mezhebimneyem qedrini billem

Öz uşağımını öz mezhebime verrem

Ama dolansay diniynen senin fetvanı verrem

Ya da Meryem sen Müselman olmuşay

Bunu diyenne seslendi, ey kurban men and iştım ki men Müselman olmamışam. Kerem neki buraya gelmeyip, diyirem, endayir ola âşığ meşuğunnan geşmez, geşmez meşuğunnan. Geler. Kerem geldi iltimas eyledi, bileye yalvardı, her neme sen diyey oldı, bu qızı verrey? Didim meger, meger döner öz mezhebime, döne İncil'i Tövrat'i kabul eyliye valla meye mümkinni. Didi ağıo iki dene cevanin kelbini sindirmekte bu da müşkildi ağıo. Ağıo bunu neber eyliyek, ağıo bunu ne cür eyliyek? Didi inni sen her neme diyirey eyliyey? Eye Müselman olmuşay di, cezaya çattırım, göynü var qızı verey Kerem'e mücazada çattırım, men ne Kerem'e qız verrem ne Müselman'ın arvad eylerem. Beleden Kerem gelip, sene yelvarıp, öz diniyenen bir terifo, beyanat eyliyip, sen Eşhedü enla la illalah dimişeyo gelmişey benim yanına. Ya alla cevap ver, istirem celadlara diyem vurin. Seslendi Melik, didi bele. Didi men sene erz eyliyim. Men gidirem ama veli xop, ne Kerem gelip bura, ama senin qızın bu derdinen öler ha. Bir uşuğımız var, bu derdinen öler ha. Didi nece? Didi;

Gel bir sohbet eyliyik ey Govır Melik

Kerem Esli'den dönen değil

Eger geldi üregini şad eyliyek

Esli Kerem'nen dönen değil

Dünya bu sözü bile

Şad ola güle

Eger Esli öle

Ta öleneçe Kerem'nen dönen değil

Kerem velayetinne din-i doğrudu

Bir rastı rüstigardı meye oğrudu

Gence'de Ziyad Xan oğlıdıya, Ziyad Xan'in oğlıdıya

Ama senin qızıyenen dönen değil

Men and içerem kilisade biley

Yaxşı yamanı görey

Görey orda terif eyliyey

Men dönmemişem erz olsun emma qızın Kerem'nen d nen değil

Durdıyo, erz olsun getirdi, Kerem'in yanına mecmeyini el vurmadı.

Bele sözümüz hessa yerde bağı kalıp. Esli seslendi nene neme oldu, dedem neme didi? Didi valla deden qezapnak olıp. Men dimişem gel tutu qızın elinnen ver Kerem'e, bu heqıqetin biridi, Müselman'nı, incitme. İnni benim istiri boynım vura. S zın rastı. Didi xop, nene, didi bele. Didi hele dedem bilmir ki Kerem gelip. Hele ordan bura gelip, men bunuynan bir qedri nişesti beręast eyliyem, erz olsun eleseng ve bu oğlan ordan bura gelip, xoş ola. Didi bes, apar gülşen bağına, apar gülşen bağına. Orda qızleri yiğinan d ğr ye, dest vursula, ep vursula. G ls le, danışsıla, o da otırsın k şede, bir qedri xoş olsun. Boğana itilaf verdi ki bağı, temiz eyle, nizafet eyle, havızın suyun evez eyle. Menim bir tene konağım gelecek. Kapıya attı kilidi ver bilesineyo, diginen bağı senin men gidirem eve. Durdi qızlar yiğildi başıyo, hamıya didi tamam keşeng taze libas giyin, eng tutin eliyize, ta bağa kimin eng tutin eliyize, dest vurun, diyin, g lin, danışın. Menim bağda bir konağım var. Az kaldı çata bağın kapısına, boğannan kilidi aldı, boğan didi ko bes, bir yolığum belke görem bu bağda ne xeberdi? İnni Kerem diyiri;

Naşı boğan girme

Bağ kirmizi giyinipti

Sövdüğüm baştan ayağa

Al kirmizi giyinipti

Sövdüğüm baştan ayağa

Al kirmizi giyinipti

Bağınan düze bağınan söze

Yâr gerek yârin cebrini düze

Bügün yâr geliri bize

Yol kırmızı giyinipti

Didigim eyleme haşa

Yazılanlar gele başa

Ağ üzünne koşa koşa

Xar kırmızı giyinipti

İşledi felegin işini

İşledi felegin işini

İrağa attı daşını

Çektirdi Kerem'in dişini

Dil kırmızı giyinipti

Esli çattı, çattıyo Kerem xicaletliğinnen bağın duvarın bu yannan çöl duvarıynan getti kinara, bu qızlar görmiye buni. Geldi geşti bağayo, gördü geşti ne boğan var ne Kerem var. Qızlardan sorıştı bir kes görmediz, didi valla xanım orda gelirdik, bice nefer durmuşdi bu bağın kapısınna ama yağınlaşanna bu bağın dal duvariynen böle gitti, o çöle teref. Didi iki dene qızlerden gidin o bağın duvarıynan gidin görün mesele bu benim o konağım üzünnen gelmeyip gele bağa. Üzünnen gelip neber olup? Geldiler gördüler bele bağın ağaçlarının kölgesi tökülüp duvardan o yana, bice kölge yerde oturıp, erz olsun eleseng hiç dinmiri. Selam verdiler, hâlı keyf eylediler. Cevan, dedi bele. Dedi Esli'nin konağı seney? Didi bele. Didi bes, niye burda gelip otırmışay? Esli seni bağa devet eyliyip. Didi gelin bir şeir diyim bileyize xoş geldiz. Men o bağa gelmem.

Başınna döndüğüm yaxşı gözeller

Meni aparmayın yâr ayağına

Derdim çoğtu dimeli değil

Düşebilmirem el ayağına

Didile baba o seni konağ eyliyip, o seni erz olsun ihtiram eyliyip. Didi;

Derin derin dergâhlara dolıp

Şirin canı bu sövdaya salıp

Ey nazenin qızlar zemanе bir cür olıp

Yoskillar düşürler var eyağına

Kim benim derdimi bile

Ruzigarıma kim güle

Korđıram Kerem öle

Meni çattırala dar ayağına

Esli benim yârımnı

Heqiqette benim iğtiyarımnı

Egerde ölseм vefadarımnı

Aparmayın meni yâr ayağına

Bu dünyada kaleydım

Hesretliğim aleydim

Kerem diyer xezap oleydim

Yağıleydim yârin el ayağına

Gördüler nice keşeng şiirleri diyiri, neme diyim? Geldiler seslendi xanım,
bir şiirler didi ki neme diyim? Ama gelmedi, her cür eyledik gelmedi.
Qızlerin biri dedi valla men bu şeirini birdik hoktesini örgendim. Diyirdi;

Men bir xezap oleydim yanı hena oleydim

Yağıleydim yârin el ayağına

Didi gidin deyin, men sennen sarı mehebbetiye göre, özüye göre, tedarik görmüşem, sen geley bir qedri burda xoş olay, ordan bura gelmişey. O veğt danışak görek bizim teklifimiz, bizim işimiz, bizim ruzigarımız neber oleceğ ağı, nemeyliyek biz? Birbirine çatak. Geldiler qızlar didi valla Esli diyiri gel biz burda otıarak, danışak, men sene göre bu tedariki görmüşem. Dedem bilmiri sen gelmişey, görek teklif nemedi? Biz biribirine çatarak ya çatmak. Kerem geldi, geldi. Esli seslendi ey qızlar, didi bele. Didi söz ağzında kalır, didi bele. Didi kimsenin ağzınnan çığa bu söz, verrem boynın vururlaya. Bunu diyirem bileyize. Bu oğlanı görürüz? Didi bele. Didi bu oğlan Kerem ki men diyerdim, hemişe diyirem gene diyirem ele budı. Erz eyledile bu ki kocalıp ağzınna hiç diş yoğ. Bunin neme isteklisi? Esli qeyitti Kerem'e bağıtı, didi Kerem, didi bele. Didi kulağ ver bir şeir diyim bileye.

Baş götürüp veteniynen gelmişey

Ama eylediğın eyledin mene

Meni özüye qemxar bilmişey

Amma yamanliğın eyledin mene

Men bilmedim senin eliyen

Koğum, kardaş gülüynen

Cevanliğın verdin eliyen

Rusva eyledin el içinne sen benimnen

İntizar oldım gelmeğine

Cemalın görmeğine

Güftarıynen beyan eylemeğine

Ama yamanlığı sen eyledin mene

Qızlar içinne xâr oldım
Ağladım ahu zar oldum
Sen gelmeğe intizar oldum
Amma yamanlığı eyledin mene

Men Esli'yem dünyada bağı
İşitmedi felek bize bir câmı sağı
Meger rehm eyliye ilahi
Sen nesip olay mene

Didi bu qızlerin nemeye şeki var gidirle bu oğlan qoleydi? Didi dişlariyne eybi varıdı ne qimxurdegi varıdı ne erz olsunamı hıdmetine bir sohbeti varıdı, nenemne başı meni dizim üsteydi arızı çekirdi, istedi göre senin ne qedir bu qize arızın var. Yirmi sekiz tene diş çeke bir ağ dimiye. Nenemne tamam senin dişlerin çekti emma Esli Xanım men bir mezhepteyem, bir kitaptayem ki Xüda yanınna o kitabın, o milletin, o meğluğın ne qedir erz olsun ihtiramı var. onnan nagiran olma. Çığattı dişleri tertemiz yudu, destnamaz aldı, iki rukat namaz kıldı. Didi;

Bar ilahi yetiş dadıma
Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di
İnni qızler yaman olıpla hâluma
Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Men dünyada öz sözümü bildim
Şad oldım güldüm
Ağama selam verdim
Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Men bildim cananı

Bade vermedim imanı

Düşmen içinne, kızlar içinne sağaldabilem yaramı

Emma özü kömek olsun mene

Kimseye dimedim yaşımı

Vurram bir dene daşa başımı

Yerimne karar verrem dişimi

Çünkü ağam Şah-ı Merdan yetişer mene

Didiyo, dişleri attı ağzınayo, dişler her biri öz yerinne berkarar oldı. Esli didi men bunin hekâyatına aşığam ha, dişin çekip, özüde gördiz diş ordaydı, ağzı kanlı. Erz olsun eleseng ve özü cevan dişleri attı ağzınna, dişler öz yerinne emr-i ilahiden dişler berkarar oldı. İndi men bunu çağırılmışam, diyek gülek hoş olak, bu oğlan mene konağtı. Ağayanı muhterem Kerem'in ta buraya reçe men bir dastanını erz eyledim. İnşallah umudvaram ki murudı pesendizde karar tutsun. Emma bunin bir tükeneninne bir dene şeiri çoğ calip, erz eyleyimo, Xüda kelbiyizi şad eylesin, canıyızı sağ eylesin. Diyiri;

Felek cebr eyleme men bir nevâye

Men biderman derdlere derman eyledim

Öz elimnen öz övümü yiğtim

Mutehlerin göynünü abad eyledim

Didelerden kanlı kanlı yaş kestim

Kurban didim yâr yolına baş kestim

Kurban didim yâr yolına baş kestim

Hicran ektim gem hermanını biçtim

Munasip adımı Fehrad eyledim

Ağ sinemde gülü reyhanı bitirdim

Gözyaşımnan ona behre yitirdim

Hicran ekttim gem bariqanesini bitirdim

O keşeng adımı rüsva eyledim

O keşeng adımı rüsva eyledim

Men yaramnan canımnan geçtim

Ecel câmını iştim

Ey ağalar bir sövdaya düştüm

Özgelere yalvaro, iltimaso beyan eyledim

Bu da Kerem'in bice dasıtanı Xüдавend inşallah kelbiyizi şado, canıyızı sağ eylesin inşallah. Bele.

3.9. Tilim Xan Hikâyesi

Elbette tamamı dostanı serverânı muhterem huzırına selam erz eylirik. Xüdavendi âlem hemişe şadlığ, hemişe selametlik versin inşaallah. Xüdavend eziz kişverimizi de hemişe biqeza eylesin ve tamamı memleket inşaallah sağ salim xoş zindeganlığ eylesinler inşaallah. Diyirle Qarağan velayeti Tehran'a gidenne yol üstünnedi. Teğriben bir üç dört ağaç Tehran cedessinnen erz olsun o Qereğan kendi Qereğan fesile varı. Erz olsun orda iki tene kardaş varımış, biri İsmail, biri erz olsun Kurban. Bu iki tene kes o kedde erbabımışla. Yani o keddin mulkini sahibiymişle. Erz olsun Xüdavendi âlem Kurban'a bir tene oğlan verer, adı Kurban Xan'ımış erbabımış. Adı Kurban Xan'ımış. Emma erz olsun eleseng şebâne ve bir tene qız, iki tene qız ona verer Xüdavendi âlem emma bular ele zinganqan ki zindeymişle keraldad koyarla. Öz işlerinne söz danışarlar. Diyerle ab mire rutğane dost vere bezi bigâne. Bu erz olsun eleseng qızı men ayrı oğlana vermem kardaş. Verrem erz olsun seniy oğlıya. Bular hele uşağtıla ta büyük olsıla koyak medreseye, âlim getirek erz olsun eleseng muallim getirek, basevatlar getirek erz olsun bu kedde bisevat meğluğ bisevattı. Bu oğlan ders oğusu, bu xelg bir veğt istiri bir nâme yaza, bir veğt istiri bir söz yaza bu kedde yoğtı. Bu oğlan çoğ ders oğusun erz olsun adını koydıla benamı Tilim emma dede xanıdı, eleseng Kurban Xan'ıdı. Buninde adı kaldı Tilim Xan. Erz olsun bu derse çoğ elağa taptı. Veğti ki derse elağa taptı, şiiire de elağa taptı. Şiiire çoğ elağa taptı. Bele elağa taptı ki da bu İran'na şairler qeyrez bir neççe şair ki bunnan kabağtı, Sedi, Hafız erz olsun Şems-i Tebrizi bular çoğ kedim şairdile. Ve bular erz olsun kedimdile ama bunin teriği teğriben yüzo heftado altı il bunin kitabınna teriği toze verilip. Bu böle erz olsun şair oldu ki de tamamı eleseng o mahalin cevanları gelerdile iltimas eylerdile, diyerdile bice dene şeir bizim için diginen ya yazgınan ya örgedginen. Emma diyerle bu kedim sohbetti, ayrı neğildeydi. Diyiri;

Bu dünya fanıdı fanı

Bu dünyada kalan hanı

Sağlamadı Süleymanı

Bivefalığı maiyen oldu

Bu dedesinin ömri vefa eylemedi. Dünyadan erz olsun veda eyledi. İğtiyarına düştü emeline bu yannana meğluğ bu cevanlar, hey gelirdile bunnan şeir yazala, ya bir söz yazala terif eylerdile. Senin boyun bele, özin bele, sen yaxşı oğlanay, sen çörek verey oğlanay, hey bunin yiğildiler döğrine bu da bilmedi ki ele dayımel otıra, övde bulara ders vere, nehar vere, şam vere ağo bu deramed ister. Deramedinen insan zindeganlığ eyler. Deramed olmya geyri mümkinni. Ağaye eziz bu zindeganlığı silkelenni da dadı besadda bir zad kalmadı. Kalmadı, çattı esireye ki mesele oğlan, yirmi, yirmi dört, yirmi üç ta otıza kimin oğlan gerek fikr eyliye ki özü için heqdar getire yanı övlene. Niye? Mövgesidi yirmiden ta otıza kimin gerek oğlan övlene. Ama inni bazı oğlan beke gidiri kırğ yaşına. Niye? Bağırı görürü ne besadda bir zad var, inni de şiirbalar, çoğ giran olla heqin bazı edamin ohdesinnen gelmiri. Xüda hamıya nijat versin, şadlığ versin, selametlik versin. Bir gün didi nenecan, didi bele. Didi bizim dünya malımızda kalmadı bir zad. Emma benim emim qızı mene çoğ mehebbet eyliri, her yerde görürü. Xop, emim mennen çennan teveqqisi olmaz, men ne qedr şiir baha verem ne qedir erz olsun xerç çekem, toy eyliyem. Emim benimle yol geler, murad eyler. Sen durgınan erz olsun bice dene nâmede men yazaram, apar ver emime, gör emim neme diyer? Diyiri;

Evvel selam dovım ihtiram

Emican diyirem sene

Bice erz-i selamım var

Onı elan diyirem sene

Menim göynümü alay

Hekmen benim gerek göynümü alay

Mene emiyey iğtibar olay, iğtibar olay mene

Men yoskıl oldum ayrı hesaba koyay

Emican hekmen hekmen iğtiramın çata mene

Men seni diyere, billem, seni görrem

Merdum içinne seni terif eylirem

Men derdi dilimi sene beyan eylirem

Derdimnen baxeber olay emi

Ki men elim xâli, malımın qedrini bilmedim, pamal eyledim.

Gel bildiğin mene bildirme

Menim didemin nemini sildirme

Tilim Xan'ın kelbini sindirme

Covrımı çekginen men sene diyere vefalı emim

Kağazı yazdıyo, getti verdi emisine. Xop, kedin-i sebiğten bezi adam var. Bezi dünya malıyan dostı, bezi merd kişiyen dostı, bezi erz olsun ehli eyâliyen murad eyler, iğlağ hoştı. Ema bezi adam geyir, ele diyer erz olsunamı hıdmetine fetirin var ve xetirin var. Seslendi ey kardaşımın eyâli, didi bele. Didi elan bu oğlan veği bu xelgi yiğirdi döğrüne, pula metel kalırdı. Bir nefer yollırdı ki benim o bağımnan bir gedri satgıyan gör kim alırı? Hiçkes alabilmirdi men pul verirdim, alırdıla benim için. Temam erz olsun bu Qereğan kendini men mülkini almışam, adım böyüktü erz olsun eleseng men İsmail Xan, muhimni büyüktü. Gid diginen sen bir öz babin tapgıyan ki zindeganlığın munasip olsun, senin zindeganlığın elan çoğ munasip olup. Sen elan çoğ özüy silkelemişey, çoğ mali bâde vermişey. Elbette cevanlar yiğildiler, gene Tilim Xan bele, işitmişek nâme vermişey emiye toy eyliyey. Dedi dostlar, didi bele. Didi da men size ders verebilmem, şeir yazabilmem. Niye? Üreg istiye hoş olmya, insan hiç işe canı dilden idame verebilmez. Da men size ders verebilmem. Ve bir şeir de bileyize diyere;

Yiğilin döğrüne yâri yoldaşlar

Men üragime ac eylemişem

Merd oğlan eger vardı dünyade

Men o tesipli, giryetli oğlanları yâd eylemişem

Men olmuşam ilmin kanı

Men eylerem beyanı

Ekmedim deri dünyanı

Dögü getirip gec eylemişem

Koğım, kardaş dolanıp mennem

Menne haişt eylirem sennen

Men bilmirem kömel kimden oleceg mene

Çünkü men özümü hazıro sar eylemişem

Men bildim adıımı

Saldım dünyaya sohbetımı

Soriştım felekten adı sanımı

Didim men Tilim Xan'a lec eylemişem

Çoğ keşeng sözler diyiri.

Soriştım felekten ruzigarımı

Didim men Tilim Xan'a lec eylemişem

Bu sohbette, bu tedarikte, bu erz olsun movgiyette Şiraz'da bir tene tacir varıdı, benâmı Seyfullah Xan. Oğlu bir dene varıdı Sahip Mezhep o zaman elbette serhend, sertip, ser leşker bu adlar o zaman mümkinini yoğıdı, ama bunin bir tene erz olsun Seyfullah Xan'in bir dene oğlı varıdı, çoğ derde değen oğlanıdı, hukumatın yanıdı, ne diyerler Sahip Mezhep bilesine. Bunin bir dene bezirgânı varıdı, benâmı Ehmed bezirgân. Kafileylen gelerdi, tamamı bu şehirleri gezerdi hamı yeri. Her yerde mesele yaxşı girdeqan, yaxşı badam, yaxşı möüz, kişmiş yimeli her neme yimeli varıdı, bunu giran alardı, hamı da sağlardı onun için. Bir günleri barğane tuttı ki gele bu Seyfullah dedi Ehmed bezirgân, didi bele. Didi benim bir dene övladım

dereceye meğamı çoğtı. Eger bu şehirleri gezirey, bu kedleri gezirey bir tene cuvanezeni ki benim oğluma layıgo, liyaqeti oldı, onı mene sorağ ver, men onı alım bu oğlim için liyağeti var. Xop, bezirgân geldi bu eleseng Hemedan döğrünne ta mesele olar Hemedan hesap olmazla Qereğan hesap olarla. O Qereğan'ın kedlerine geldi, Tilim Xan'in kendine, gördü bunun çoğ erz olsun Tilim Xan'in dedesi bağını, çölünü mesele girdeğanını, badamını, ağacını almıştı da. Gördü bunun çoğ erz olsun etiğe yimeli möüz, kişmiş, şanı bulardan var, barğane tuttu. Gördü bunun övüne bir dene qız, iki dene qız dolanır. Ama diyirler adına Mihri. Erz olsun eleseng bu bezirgân bu sözü aldı üregine ki erbab mene diyip, bir dene yaxşı qız taptin mene itila verginen. Heqqidir men erz olsun eleseng bu qızın dedesine ve bu Kurban Xan'a erz olsun sohbet eyliyem, köy elimden gidip. Bu Şeban Xanâ men diyem bir dene oğlan, derecesi balete meğam, özü, didesi sirvetmen, adı sanlı bu qızı istiye verrey? Didi bele verrem. Barı barğanesini bağladıyo, geldi. Geldi, seslendi ey benim erbabım. Bice dene cuvanezen men bir kendde benâmı Qereğan erz olsun görmüşem, yanı yoğtu men bele memleket gezirem, nezerime gelmeyip görmemişem bu cür cuvanezen. Herkeste istiri gitmiri ema emoğlusunu dernezerde sağlıyıp. Emoğlusu da eli xâli diyo, hiç zad yoğdı bu qızı ala. Qız geliri, ayrı neğilde di diyiri;

Eslı menzade odı dözə yoskıl övlere

Bedesil de dözer varıma benim

Şair diyiri. Bu qız bunun yoskılığına emniyet vermirdi emma mahal-ı Tebriz'in bir keşeng şeiri var. Diyiri;

Mehebbet bir bela şeydi

Giriftar olmıyan bilmez

Zımistan çekmiyen bulbul

Bahar gülinin qedrini bilmez

Ele emoğlusuna göynü var gide, ele istiri de. Dede nene de danlırı bilesini. Ağı gidey o xâlıdı dumanna, yoskıldı dolanna nemeyliyen sen? Erbabcan inni neme diyirey? Didi inni xop, bes sen barğaneyi xâl eyledin, bir qedri hastalığ eyledin, bir qedri rahatçılık eyledin, amade oldın ki giden gene

menim için cins getirey, men oğlimiynan murağasliğini hukumattan allam,
biz ikimiz seniynen üçümüz ele mustağim giderik erz olsun o kende.
Berader bular ordan, bir qedri de pul göttüler o zaman pulı, Seyfullah Xan
çoğ büyük tacirdi Şiraz'da, varıydı. Hemi oğlinin xurcinin bir tayını
doldırdı pulinan hemi özünün bir tayını doldırdı pulinan, bir tayını da qezayo,
yimeliyo, kalmalı. Gel ha gel geldiler erz olsun Tilim Xan'in menziline,
kendine. Geldiler kendine, bu Şebab Xan gördü ğeyir, bir dene cevani şuca
ve bir dedeyi ğeylim, dara, muhim. Didi Ehmed bezirgân bular kimdiler?
Didi kurban o veğt didim bileye bir nefer bu qizi istiyey verrey, o oğlanın
özüdü, Sahip Mezhep'ti, bu da dedesidi erz olsun eleseng benamı Seyfullah
Xan yanı Şiraz'da merüftu. Söz bunin sözüdü. Her çan hukumat var, her çan
kanın var ama bunin feqet söz ele bu Seyfullah Xan sözidi. Didi xop, bes
bilede biz bu qizin dedesine xâl eyliyek ki biz konağ gelmişik bu metlebe
gelmişik. Didileyo diyennen sora, bu dedi xop benim iki dene qizim var,
böyük qizimin adı erz olsun Mihri'di amma çoğlarda bu qizin hasdigaradı.
Men bunı danıştırım, görüm neme diyiri? Geldi eyâlne didi, get qizine
qespi teklif eyleginen. Diyinen bu taciri Şiraz gelip bu onin oğlıdı Sahip
Mezhep'ti. İndi bu sen geliple seni alala, sen neme diyirey? Didi;

Erzimi kebul eyleginen ey vefalı ana

Anacan dindirme meni

Üregimde çoğtı benim derdinen yaram

Anacan derdinen öldürme meni

Men bu dünyada özüm bilmişem

Meye ruzigar elimnen gülmüşem

Üregimde bir arızı vede vermişem

Anacan dindirme meni

Dedi balam, o vede nemedi? Vede budu ki gidey bir yaxşı oğlana toy tutak,
temaşa eyliyek, keşeng şirin zindeganlığ eyliyek. Didi yoğ olar değıl. Didi
niye? Didi;

Heyif olsun bildiğini bilmedi
Ağladı gözinin yaşını silmedi
O men diyen otırdır durmağını bilmedi
Anacan sen ala dindirmeginen meni

Emek vermişey halın var
Neneyey iğtiyarın var
Menim boynımna senin heqqin var
Ama bu barede bu derde öldürme meni

Men Mihri'yem bağmaginen ruzigarıme
Felek kelbimi sindirip
Felekte bağmırını yoğı varıme
Meni veri öz hembabime anacan dindirme meni

Didi xop, bu özbabin kimni? Kimni özbabiy? Didi nenecan bilmiren kimni?
Didi yoğ. Didi dedeminen senin helâlı hemserin Şaban Xan meno, seni qiziy dünyaye gelenne bizi göbek kesme eyleyiple men mührü mihrini alam.
Özgen almıyam ve sizde qiziyizi, özgeye vermeyiz. Buni emim yağın bilmiri. Bes men bir nâme yazaram, apar ver emime gene bu iğtiyar öziynenni. Her neme emim gene silah bildi, benim elimnen bir zad gelmez. Ne ceng eyliyebillem ne varım pul xerc eyliyebillem ne bir dene derde değen ki cevap gula partı yoğumnu nem eyliyem men? Emma bir kağaz yazaram apar ver emmime. Kelemne, lugatta, kağazda, gözinin yaşı töküldü kağaz üstüne. Yazmadı da gözyaşı orda neğşe bağladı. Didi;

Menim çoğ sözüm var emime
Emma diginen emican bu dünyada iğtibar yoğı
Gelen bu dünyanı terk eyliyecek
Şahı gedaye vefası yoğı

Hey sözler diyiri, hey şeirlər diyiri. Xop;

Men ruzigarımı billem

Ama eger ölsəm nakâm öllem

Gözyaşımı kağız üstünne kerar verrem

Emma emime diginen bilsin meni

Özge değılem ciğer guşenin biriyem

Tesibo, giryeto, iğlağo meranna cevanların gülüyem

O qedir ders oğımışam uman dergâhının bir guşesiyem

Dide tanısı meni

Menim kelbim siner, dost u düşman var

Dostlerim qem ama düşmenlerim güler

Tilim Xan diyer Mihri benim elimnen gider, biliremde gider

Ama emime diginen yaxşı yamanı bilsinle, yaxşı yamanı bilsinle

Xop nâmeni gettileyo, verdiler emisieyo, bu yannan Seyfullah Xan seslendi, ey Şaban Xan, didi bele. Didi men Şiraz'da bir neferem ki yanı diyem qatığ qeredi, kimse diyebilmez qetiğ kere olmaz. Qatığ ağdı. Qatığ qere olmaz, ağdı. Söz benim sözümnü, hukumatta xatırım çoğ ister ele o da diyer söz Seyfullah Xan sözidi. İnni biz senin bu qiziynen sarı gelmişik, bu da oğlumnu yanımcek getirmişem ki erz olsun qizin göre, dereceyi sahip mezheplik elan cibinnedi. Seslendi oğlan, o kağızı ver mene. Hükmin ver mene. Hükümünü çığadıp, kağızı çığadıp teğdim eyledi dedesine. Dedesi teğdim eyledi erz olsun Şeban Xan'a. Ağaye eziz didi xop, hiç söz yoğtı. Veli benim iki dene qizim var, men eger kardaşım oğlum narahat ola, erz olsun eleseng bu Mihri'ni verrem seniye oğlıya bir qizim onna küçüktü benamı Terlan, onı verrem kardaşım oğlına. Emma evveli bir günnen Xüda bu iki qizi verip mene, o oğlanı verip ona, biz bir şerta şurta bir şerti biz danişmişik. Emma sizavar değıl bu cuvanezenlikte qizim, gide yoskıl övde,

nalayığ övde oğlan otırıptı bunu bilmedi. Malının qedrini bilmedi, dostı düşmanı ferk vermedi, bu Terlan oni, bu Mihri senin. Berader şur eylediler ceşn tutalar, şur eylediler ceşn tutalar. Dediler xop, burda bir oğıyan ister, burda bir çal çalan ister etraftan âşığ gene o ele etraflarda teki tük âşığ var. Ama o zaman ki bu vesaad elan gelip adına diyirle org ya orkiz diyirle ki tamamı toylarda bu mutadoul olup. Âşığın ağzınnan durri goher töküle erzişmend olup emma da men kocaldım, benim için veğt geşti. Ama bular ki tazeler saz alırlar ki örgenirler hey menede diyirle kelas koygınan, dimini kelas koydum neççe neferi örgettim istmirle, istemeyecekle. Men nemeye zehmet çekim oları örgedim. Da benim için erz olsun dünya geçip. Ayrı nağıldedi bu şeir diyiri;

Xop ömrüm azaldı

Günlerim geşti

Beğçem xerap oldu

Bulbulum uçtı

Herkes görer diyer

Senin için ruzigar geşti

Bir şah xeden

Yeddi narım üzüldü

Eger men bu sözü aşmıyam, bilinmez bir şahe niye yeddi tane nar getti. Nara dimiri özüne diyiri, burdan yuğarı yeddi tane hikâyet var. İnsan sinni gide yuğarı, bu iki kulağ işitmez, bu iki göz görmez bu dörd, burun su sağlamaz, o zamanna diş yoğudı, herkes diş töküleydi, sözü dürüst cevap verebilmezdi. Bu danışığı bu diş düzeldiri, tekmil eyliri. Didiler baba bu meclise Tilim Xan gelmiye, biz burda xoş olmak ha. Emisini çağırıldı seslendi, xan emi, didi bele. Didi bu senin kardaşın oğlıdı da, özge değil ki ciger guşeydi da. Hele qizini vermedin, ihtiram eyle bilesini toya davet eyleginen, didi eylemişem devet. Meğsusı kert vermişem. Şiriniyner kert göndermişem. Emma xop, narahattı da gelmiri. Didi ele bu gece ki hiç bizim

için hiçe tükendi. Emma sabah gece için biz Tilim Xan'ın o ezizi muteber dostlariyik, giderik Tilim Xan'ın göynünü, kelbini ele getiririk belke getirek. Geldile erz olsun, Tilim Xan'ın menziline. Didi xop, kardaşlar nemeye gelmişiz? Didi valla gelmişek sözün rastı, gice bice hemi geley orda bir neççe dene şeir orda bizi xoş eyliyen. Bizi erbabımızdı da çağırıp ama gelip gitmiyek erbabtı. Nemeyliyek? Kendi şıştin yeği geleyibo, erbabdı. Her zülm de eylese eyliyebili bize. Biz korğıdannan gidip orda otirmişik. Didi kardaşlar, didi bele. Didi meni danıştırmayın benim derdim çoğtu. Orada gelem gene gelem gerg olam bu qussa içineyo, gerg olam gem içineyo, orda benim üregime şeir, benim yâdıma şeir düşmez ki benim. Didile yoğ da indi gerek senne bir qedri guzeşte eyliyen, çare yoğ. Çünkü nadan oldin, malin qedrini bilmedin. Sen emiynen kalan değildin. Emiynen elava he molk, bar, emlak, darelilik, zindeganlığ ondan elavaydin. Didi;

Eziz kardaşlar xoş gelmişiz

Men ruzigare neme diyebillem

Nece keşeng sözler diyiri;

Xoş gelmişiz eziz kardaşlar

Men ruzigare neme diyebillem

Çerğ dolanıp benim için beğte

Men çerğifeleğe nemeyliyebillem

Kim bu dünyanı bilecek

Kim bu dünyanı görecek

Diyirle pişanesine yazılan başına gelecek

Men çerğifeleğe neme diyim men

Men cevanam ama cevanlığım hiç oldı

Ömrüm yannı tükendi puç oldı

Emimi bivefalığı aşikâr oldı

Özgede değil emimni

Ama burda benim kelbimi sindirdi

Men emime neme diyebillem

Men Tilim Xan'em sözüm dünyada kalar

Emma yoskıl oğlan özünü bir derde salar

Emim qızı gider ama mene gamı qussası kalar

Bu şikes göynüme neme diyim men

Çoğ keşeng sözler diyiri;

Bu şikes göynüme neme diyim men

Bir neççe cevan ele zoraki iliştile bunin kolınnayo, gettile. Gettileyo, xop neççe meclis konağ varıdı, rişsifidan bir meclis, xâli xebadan bir meclis, kendin meğluğ bir meclis. Bularda gittile cevanlar meclisine. Gettile cevanlar meclisineyo ottılayo, Tilim'e çoğ xoşlari geldi ki Tilim Xan geldi bu meclise. Ama bezinin acığı geldi. Niye? Didi bu qız Xüda'yısı bu Tilim'iyni. İnni bu emide vefa ola, tesip ola, bunin sirvetin de tamam bu aldı, çölin, emlakin, her neme bağdı, köme geler bilesine, sermaye verer bilesine, koymaz mesele bu qızı yâri aparar Şiraz mahaline. Ne gitmek olır ne gömek olır ne varmak olır. Xop, Tilim Xan hâlin necedir? Didi neme hâlm, neme hâlm? Didi xop, bu ruzigarin şeiri var? Didi bele. Didi nemedi? Didi;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Çerğ dolanıp gelip mizan üstüne

Yaranan bu dünyadan gidecek

Ama bilmiri neme gelecek üstüne

Bilmiri, bilmiri neme gelecek üstüne

Yaxşı işle, yaxşı otı, yaxşı yat

Sindirme sermayeni katma içine herem zad

Aferin bu Tilim Xan'ın şiirlerine.

Yaxşı otı, yaxşı eylen, yaxşı yat

Bunun delil varı, bunnan bir qemi guşesinne erz elirem;

Yaxşı otı, yaxşı eylen, yaxşı yat

Sindirme sermayeni katma içine herem zad

Evveli şad eyler, ağırı berbad

Yazarla günahın üstüne

Diyiri yaxşı otı. Yani meclise geştin, bir yerin haradı, eyleştin mueddep otı. Bir için gittin işliyen, o heqqine göre işle. O veğt diyiri yaxşı yat. Ne cür? İmam Rıza'dan sual eylediler, beşer istiye yata peygamber Xüda, ey imam-ı heştum, insan istedi yata dünyada gerek neber yata, neber uyuğluya, neber diye, ne cür ola? Didi fermaiş buyurdu, didi beşer Müselman istedi yata, gerek fikr eyliye hiç kese mektum degi. Çoğ sözler var, menası var, delili var. Yani gece istedi yata, didi bir gece men yattımo durmadım. Eyle sorıştıla bilesinnen. Ey resulu Xüda, ey imam-ı heştum men meknumam filankesten pul almışam, pul övde hazırđı ya seher ya iki günnen ya bir günnen aparacağam diyem bu senin heqqin ah. Ağacan sen mennen bir bili istiren üç günne, dört günne vedesinnen geçip, bu senin pulin. Da men orda ne mektunam? Hezret buyurdu ölümün veğti yoğtı ki sen umud olay, seher diri kalaceğey, kişi niye qest hesabını vere, ya erz olsun ecel sen koymıyacağ kalay. Bağ gör, erz olsun sen sehere kalaceğey.

Meşgöl olgınan bir yaxşı dünyasınnan

Meşgöl olgınan erz olsun bir yaxşı işe

Hiç veğt bezinin üregini döndürme daşa

Ömür yaxşı yaman gider başa

Ama bilmez ne belalar gelecek üstüne

Özü bilmez, payendeni bilmez, eceli bilmez, yoğışlığı bilmez, qeza ve belanı bilmez. Bilmez nemeye gelecek başına, ne cür olacak? Meclis pesend eyledi Tilim Xan, sözün tüketginen. Didi;

Bice dene çörek verginen aca

Ya cevan ola ya koca

Ya cevan ola ya koca

Eleseng gitmişey haca

Yazarla sevabin üstüne

Aferin ber şoma Tilim Xan, aferin ber şoma.

Hemişe bir yaxşı işe karış, ğeyreğun işine karış

Danışanna eğlinen muhterem danış

Bir biçarenin elinnen yapış

Yazarlar sevabin üstüne

Tilim Xan ruzigar ne cür olacek bes? Didi ruzigar? Didi bele. Didi, Tilim Xan'ın tamamı döşinin sözi geldi, coştı, geldi azara da benim bedenim misli ki tamam yaradı, hamısı da sizilliri.

Menim döşüm geldi azara

Mennen sora belki benim bu şairlerimnen yazala

Bir veğt bir serraf gelecek bazara

Kıymet koyecek yaxşı yaman üstüne

Gör nece şairler diyiri?

Bir veğt bir serraf gelecek bazara

Kıymet koyecek yaxşı yaman üstüne

O ona didi, o ona didi baba bağen Tilim Xan o meclisi gülistan eyliyip. Ezbezke keşeng şair diyiri. Xop, burda Seyfullah Xan bugünleri manendi bir tene qazı yerinne, bir tene hukumat yerinne oğlu Sahıp Mezhep. Didi ağaye Şaban Xan, didi bele. Didi diyirle burda bir tene şair var ve bu mecliste de

xop aşığı zad diyen, oğyan getirmemişey. Bir şair var, çoğ keşeng şairdi, çoğ basevattı, çoğ eğilli adamdı. Xop, bizim bu meclisimiz bilencik adam ister ki bir beş kelime burda söz danışa. Didi valla o benim ele kardaşım oğlıdı, özge değil, kardaşım oğlıdı. Emma beşer Xüdavendi âlem bu eğli verip beşere, bu eğli nemeyleye, bu gözü verip nemeyleye, bu iki kulağı verip, işiden söze neme diye, bu dili verip neme danışa? Bu ki emele geldi, bir ötte müfyen, yiğildi bunin döğrüne, bunin boynunu xununu terif eyledi. Ey sen bele, sen bele çörek verene, sen xan oğlıyay yiğildile sirvetini, menne kalğtım gördüm, yaxşı çöldü özge istiyeye ala, men aldı, yaxşı bağdı, özge aldı men aldım, yaxşı mülki bar verenni, erzişmenni, her neme eker dur biter, men aldım. Annan bir de ağaye Seyfullah Xan, didi bele. Didi bunu nebayed alan sen diyem ama bir guşe danışım bileyinnen. Biz bu Xüdavend mene iki dene qız verdi, biri Mihri biri Terlan kardaşıma da bu oğlanı verdi. Oğlanın adını çağirdik Tilim ama dedesi xan'ıdı o xanlığ ele bunin adının üstüne kaldı. Oldı Tilim Xan. Menimne qızimin adı Mihri'ydi emma o cevayı tecellakı munnavar adına didiler erz olsun Mihri Xanım. Adın diyirle Mihri Xanım. İndi xop da indi övli öz diliynen diyiri, men bu qızı da istemirem. Yağın dedi da. Yalan, tohın eyledi ahanad eyledi Tilim'e. Haça Tilim didi men qızı istemirem. Eger diyeydi men bu qızı istirem, mümkünidi o Seyfullah Xan o qızı almıya. Didi neççe nefer meğsusen ferraclarımnan göndermişem övüne dimişem yoskılığın hiç, nadanlığın hiç, malın pomal eyledin hiç, gene o ki varıy dervişiyo, dilxoşi. Gel erz olsunamı hıdmetine qızım anaya keniz. Buları yalannan didi Seyfullah Xan'a. Seyfullah Xan'da bir merd kişiydi, bir derde değen adamıdı. Didi da xop, almırı, sen bu cür ki diyirey, biz bu qızı ehd eyleriko, işallah götürek giderrick. Bele âlim gettileyo, o zeman hele teklif nemeydi? Sigen oğıldılayo, erz olsun kebin kestileyo emma resimni inni sizin velayeti bilmirem. Burda resimni âlim geli, bu dedeye diyer ki danışığız tükenip mihri ne qeder salacağay, mihriyi eleseng kebinine şir baha ne yazacağen, buları burda diyero, veğti kebin keser kanini kedimi sigeydile ondan sonra kebin oldı kanini. Gider mesele qıza diyer ki enketi muvakkilin kabul tut. Menim iğtiyarım var sigeyi oğıyam, bu şiriniye. Altı defa heç gelini danıştırar, o âlim. Munta Erebi'di. Men billem ema Erebi'di. Sigeye tendazeye beletem.

Neme diyiri, neber diyecek, neber olar? Seslendi ey Eruz Xanım enketi muvakkilin kebul tut, men sennen sual eylirem, men vekilem senin sigeyi oğıyam erz olsun bu Sahıp Mezheb'e. Erz eyledi ağa, didi bele. Didi men ele burda bice dene kağaz yazaram, verrem sene, men eger beli de disem, mecburam beli diyirem. Niye balam? İnni yazır;

Kebul eyle derdimi, kebul eyle

Diyimo ezzeli baştan

Men bilmirem bu derdi ki mene giriftar olup

Men ne çare bilem

Elde yoğ iğtiyar

Kimsenem yoğ

Amma ne çare bilim

Men bilmirem ne cür tanıyam bu İran'ı

Xüda nesip eylemişti mene bir yaxşı oğlanı

Xüda kısmet eylemişti mene bir yaxşı oğlanı

Ama xâr eylerem bu şirin canı

Men bu naretçiliğe ne çare bilem

Tebip yoğ men derdimi diyem

Özüm öz teklifim bilem

Korğıram ele bu derdinen men ölem

Da sağalmaz ne çare bilem

Didi balam, ağı ne baredenni? Ağıbeti bilmiri? Sen bilirey kime gidirey, sen bilirey kimin övüye gidirey, bele ki diyirle bu Seyfullah Xan Şiraz'da evvelin neferdi. Didi bele;

Geldi ömrüm geşti ay be ay oldu

Heyif olsun bu nazenin hösnim, arzım zay oldu

Mihri bir bigâneye yâr oldu

Dededi danışabilmirem ne çare bilem, dededi ne çare

Bele ağa. İğtiyar variy sigen oğıyam. Ağa sigeni oğdıyo, bular gene bir iki gün kaldılayo, ne qedir tedarik gördüleyo, o ki o zeman mesele Qereğan'nan Şiraz'e gideceğidi, Şiraz çoğ yoldı, bir muğteser cahaziyye at üstünne üş dört tene at aldıla o kedlerden. Niye? Deve gidebilmez deve ayağıynan gerek üş dört gün yol giden. Bir vesail var, biz adın dimek ulağ diyerik bilesine. Onıynanna gitmek olmaz. Bir neççe tene at aldıla, at üstünne tedarik gördüle erz olsun emma meğsusan bir tane at keşeng bezediler, verdiler Mihri'ye. Mihri'ynen erz olsun tedarik gördüle gittile. Gittile gidennen sora bu yan, o yan kedli, şinas yiğildiler. Didiler ağaye Şaban Xan, didi bele. Didi sen erbabay, ders variy, eğil varıy, fikr varıy. Sen qızıyi nebayet kardaşı oğlı evvele bir günnen bu qızı istiye erz olsun söz ola, bele sen qolay iş gördin. Biz bir neççe tene asıqqa eleseng keşeng abırıdar, vişsifid gelmişik, senden bir balaca gileylik eyliyek. Didi xop, siz diyiriz ama benim kardaşım oğlı besatinnen neme varağ? Didi xop, ele onı dime. Bu dünya yaxşı yamannı, bu dünya reşidi ezizdi, bu dünya âlimi evamnı, bu dünya ec reşiddi. Sen gelginen inni bu qızı ki övüynedi Terlan Xanım bunu verginen bu oğlana. Bu oğlan çoğ narahat olmasın, mümkinni narahatçilikinen, bu oğlan beyinden gide. Didi benim hiç sözüüm yoğ. Kömekte eylerem bilesine, toyda tutaram, siz ağayanı da devet eylerem, her cır dilbiğa toy tutaram. Bu yannan cevanları örgettiler, didiler baba iki bacıdırla da Türki mesel diyerle xurcinin bu tayı olmasın, bu tayı olsun. Da çare yoğ da gel bu Terlan'ı kabul eyleginen biz senin neççe cevannı, dostıynuk refigeg bahem hemişe bir mecalisteyek, biz ele özümüz hallı halycek senin için bir tene keşeng toy tutarik, sen sahibi ehli eyâl olgıman. Ağaye eziz Terlan'ı verdileyo, nenesi de iltimas eyledi, almırdı kabul eyledi. Kabul eyledi, toyın gecesinde, cevanlar didiler Tilim Xan da inni bu gece damadin ilm ola, hilm ola, şair ola, özünüyne toyı ola, o gerek nece danışa,

nece şeir diye, nece şadı şengül ola. Da indi birağ qussanı. Didi birağam?
Didi bele. Didi;

Xoş gelmişiz eziz konağlar

Emma benim ki bele geldi

Mene getirmişik yaxşı sorağlar

Ema benimne şansım bele geldi

Bilmedim dünyada hansı işi bilem

Şad olam gülem

Ele Xüda mennen razı ola bir heççe tez ölem

Menim ki de bele geldi

Nece diyim düğünlüyem, dağlıyam

Ruzigar derdinnen kolı bağıyam

Men ağı eleseng Kurban Xan oğlıyam

Ama öz nadanlığımnan benim ki de bele geldi

Tilim diyer men ağlaram gülmem

Öz qedrimi bilmem

Da bu guzeranı men eşk guzeranı görmem

Menim için qussayo qemi giriftarlığ neççe tereften geldi

Bele şeirler diyir Tilim Xan. Ağaye eziz kaldıyo, bu da gittiyo, Xüdavendi âlem ona iki tene oğlan verdi, Mihri'ye. Bir iki uşağta Tilim'e verdi. Tilim seligeliydi, bir meğaze aştı neccarlığ eyledi. Xelgin mesele kapı, pencere getirerdileyo, durust eylediyo bir pul alardı. Emma gördü bir nefer bir kapı getti, bunin yanınna bir tene qız eleseng iki tene almadı. Biri gidipti Şiraz'a, biri burda kalıp. Tilim'in bu beden issinni, eşk coşa geldi. Durdı dükanı

bağladıyo, gitti bir tene xurcın ele gettiyo, seslendi nenecan, didi bele. Didi nenecan da sen Tilim övlad, terkini kilginen. Men her ne eylirem hec özüme teselli verirem, men dözebilmirem. Men gerek gidem, men gerek gidem hekmen. Gidem görem Şiraz'da, men nem eyliyebillem? Şansı iğbal meni ne güne salacak? Günüm günnen betterdi, ne diyem bir günüm bir günü yeyterdi, yoğ. Seslendi balam ağo burdan Şiraz'a men ki bilmirem ne qad yoldı? Ama diyirle atnan neççe gün gerek yol giden, atnan. Didi men bir cür giderem evvelan bipul kalmam. Duyum ezim gecede bir kedde kallam. Orda diyerem neccaram, esasiye aparıram da, xurcun aparıram. Diyerem neccarem. Her cür var kedde, sinik kapı, sinik pencere olı getirele düzelderem, beşşa allam. Didi xop, gidirey balam? Didi bele. Didi hiç bana sözün yoğ? Erz eyledi;

Erzimi kebul eyle ey mihriman ana

Men giderem seni Allah sağlasın

Işk elinnen dözebilmirem

Men gidirem seni Xüda sağlasın

Yârin işki canımı alıptı

Menim sözüm tamamı millete tesir olıptı

Bilmirem niye benim şansım qare gelipti

Men giderem seni Allah sağlasın

Men gidirem gene senin qedrini billem

Geçen günleri yâda salıp güllem

Eger ecel eman versı, gene güllem

Umudvar olgınan ki seni Allah sağlasın

Tilim diyer üregim geldi yâda

Hekmen üregim geldi yâda

Ama dönmürü şâda

Penahım aparıram perverdigara

Nenecan seni Allah sağlasın

Nene bir qedirde qeza muhteremane, düzeltiyo, koydu xurcunayo. Üz koydı erz olsun ked be ked her kedde kalardı, bir iki gün, üç gün, dört gün işlerdi bir pulı gelerdi birine, gene o kend yağınadı, piyade gidilirdi, gene gidirdi. Ta çattı Şiraz dağlarına, gördü bir el bu dağı tamam baştan ayağa, dağın döşünü el çadır kurup, yanınanna Şiraz'ın yolu geçiri, çoğ keşeng göze hoş geliri. Ottı bir tene keyenin üstüneyo temaşa eyledi, bu çadırlara. İnni kulağ ver, nece şiir diyiri ha? Kulağ ver neme diyiri? Diyiri;

Karşı üçe karlı dağlar

Eller seni bezer bir gün

Âdemoğlu Rüstem olsa

Felek vurur ezer bir gün

Dimeginen benim malım çoğtı

Onin iğtibarı yoğtı

Körpü birdi, karıvan çoğtı

Şahı geda geçer bir gün

Ama oğıya oğıya diyirdi. Bu eliyne ele bende ele elanna bu eller ele dada benim yâda salırla, ezbezki xatırım isterdile. Ezbezke xoşları gelerdi dastana, elanne ele bazı mövga, gelirle bu dağlara aparırla toylarına iki üç tene aparırla ele diyerle koy sendeli getire, sendeli üstüne otırganan. Bu nağıllardan bir dene diginen. Türktüle elağaları var. Bele erz olsun dubare diyiri;

Bu dünyade yaxşı merd xârdı

Meye felekte itibar vardı

Menim helâli hemserimi bigâne aldı

Onıyna ömrü tamam olar bir gün

Onıyna ömrü tamam olar bir gün

Bele. Ondan sora diyiri;

Kocalıĝ getiri soraĝ

Kocalıĝ getiri soraĝ

Ne cür getiri? Burdan görürey iki tene tük, ulduz kimin ağarır. Baba inni her neme burdan çıĝırı ele göz kabaĝınna, burdan çekginen.

Kocalıĝ getiri soraĝ

İnsan hamı kesinnen düşer ıraĝ

Ey üstünne gezdiĝim torpaĝ

Alar üstümü yatar bir gün

Menne varıdı bir adı san

Felek mennen sarı eyledi bir covlan

Bu bedenne besliyen şirin can

Bir veĝt görürey elden gider bir gün

Bir veĝt görürey elden gider bir gün

Xop, Tilim Xan çekti zilleti

Ema emim başıma koydı minneti

Xüda veren bu emaneti

Veĝt çatanna alar bir gün

Bu eller eşiddile, bice iki tene cevan gönderdile, get erz olsun o rahguzar ki daş üstünne otırıp onı çağır gelsin. Geldileyo, bice şeĝs-i muhterem, bice dene erz olsun xurcın eleseng yanında özü bir cevanı âli meĝam. Kardaş bele bice gece bize konaĝ ollay. Nemeyeçin? Didi bu şeirleri didin nesim

getirirdi, biz işidirdik, sen muayenni sen şeir diyeney? Didi bele, gellem. Geldiler evvel çadıra ki çattılar bice dene pirezən, neççe du duman dağıtmişi, çağırıydı. Gördü bice neferi ne qedir meğluğ yığilirdi, yanına erz olsun eleseng istiğbal eylirle. Bu qeri çadırdan çığtı didi, bu kimni? Didiler qeri nene bu bir diyenni, şairidi. İnşallah biz bunu aparirik bunı çadırde yığilek, bunin döğrüne, bizim için şeir diye. Didi eger bu nicabetli ola, eğli ola, ele evvel çadır herkesiyni, geşer o çadıra. Varlı, yoğlı ağtarmaz. Ah bu Tilim'e kâr eyledi, geşti qerinin menziline. Didiler baba bu biçaradı, bunin xercini xelg veriri, bes bura niye geştin? Bes, hara gidim? Didi varlı varlı burda el var, bihterin çadır, guzaran xerc filan, bunin xercini özge veriri. Bura niye geştin? Didile bura yaxşıdı. Geşti ottıyo, bu qeride bir heççe eşkiydi. Kocalmıştı, ele bezi adam görrey kocalıp ama görrey barmağ vurur, ya xelg çöppü gider qırağta durur. Ey bele eyliri. Niye, eşkten bir qedri bu beden kalıp. Didi balam, didi bele. Didi benim bice danam var, özge verip, bice dene keçim var, özge verip, bice dene yaxşı toviğim var, özge verip. İndi istirey dananı verim başıy kessile, xelg gece yığilecek bura ya keçinin başıy kessile ya toviğın. Seslendi ğeyra, nene. Xerc dus reset nikus. Her neme zahirebatın var, getir yiyek. Bu meşkul oldı, qeza pişirmeğlige, bir şeir geldi döşüne. Didi;

Bir qeriye konağ oldım

Ecep çemğanesi var

Bir qeriye konağ oldım

Ecep çemğanesi var

Soriştım dünya malı ne qaddı

Bir dana, bir keçi, bir toviği var

Qeride firlanirdi bu yana, firlanirdi o yana.

Ömrü elden gedip eşk kalıp

Bu benden Xüda özün çoğ derdlere salıp

Qeriyip, kocalıp ema zinde kalıp

Ecep bunin hüsülesi var

Didi bu toviğın günnen bir tene yumurta doğar, eger yumurta yiyeren iki rığam men yumurtanı pişirirem. Bir reğem geyganağ, bir reğem nemru. Men bazı mecliste bir neççe nefer olı, gülmek için diyerem ağayan qeyğanenen numrunın neme fergi var. Hey fikr eylerle Âşık Heyder bizimden tapmaca xeber allay, diyirem yoğ baba. Bu bezi geynene bu damad için pişirer, bu numruynen geyğanenin neme fergi var. Bilmezle, diyerem numrunu un tökerle üstüne, bu yumurtanı karıştırarla, yağınan qızardala ama erz olsun geyğeneği veğt ki bu esası koyar ot üste, bir kaşığ yağ töker, yumurtanı sindiriro salar onin içineyo orda pişero, getirir koyar ora. Ona geyganağ diyerle ama onı ki bezi vefalı geynene pişer küreken için un ketar içine çalar, o veğt bir üzü pişer, bir üzü pişer kipkirmizi, kedimni sarı yağ var, biz sarı yağ diyerik, çiçek yağ diyerik kedim varıdı. Yâdı ğeyr olsun.

Soruştum neharda qezasini

Gördüm neharda da qeyganesi var

Yumurtaya un töküp, kizardip. Xop;

Tilim Xan diyer qeri bağışla meni

Menne özüme ana bildim seni

Ama digaran sözünü çektirme meni

Ecep xoş reva, xoş neva meramı var

Berader gece meğluğ yiğildi, geldi. Çadırda da yer olmadı, ey kardaş, bice dene şeir bizim için diginen. İnni diyiri;

Ey ağalar bice mecalise gidenne

Yaxşı otı, yaxşı eylen, yaxşı dur

Bu üş tene sözdü. Yanı neme olıp ey ağalar?

Bice meclise geçenne

Yaxşı otı, yaxşı eylen, yaxşı dur

Eger danıştırdıla bildin merifetten ver xeber

İşidenler disin barik Allah yaxşıdı

Bunun delili var. Diyiri meclise geçenne bir yerin haradı, orda otı. Ne disile çek aşağı ne disile çek yuğarı. Otıranna merifetinen otı. Ne ki bu cür yana qeyitano, xelgi meskere eyliyen. Bezi o cür olır, çatanna görer, gide başta otırıro, yanaqe yatar, mecliste görmüşük da o qedir ot tökülüp başımıza ki hiç başa gelmiye. Hey xelg işare eyleyip Âşığ Heyder, kişi gör neber ottı. Ona bir şeir de. Didim ah konağtıya toy sahibın yamanı geli. Heqqim nemedi ona şeir diyem, velle diyebilmem.

Eger danıştırdıla başardın merifetten ver xeber

İşidenler disin barik Allah yaxşıdı

Eger başardın merifetten danış

Eger başarmadin süküt eyle olar ki başarala olar danışsıla, olar danışsıla

Bele danış sözi alala

Govher kimin qıymet kail olala

Danışığa her ne qad giran alala

Qem danışay hamısınnan yaxşıdı

Diyiri bele danış sözü alala, yanı bir veğt hessabı sözü mecliste. Merdum tebil tutar. Diyer barik Allah vagen heq diyiri, heq danışırı. Diyi bele danış ki yâre disi heq danışırı.

Bele danış sözin alala

Govher kimin qıymet kail olala

Mesele misli teval, cevahrad neççe girannı. Ahini de alırla ama tumunen alırla. Ama cevahrati giram ile alırla. Ey onı da almayala ele o da o ahin kıymetin olır. Ama layığö, liyağatı var. erz olsun erzişmenni eleseng diyiri;

Bele danış sözi alala

Govher kimin ona qıymet kail olala

Eger danışığı giran alala

Az danışay hamısınnan yaxşıdı

Olgınan merdâneler hâlinnan

Olmagınan namerdin yolınna

Bezi oğlan kaldı dede yurdunna

Eger kalmıyeydi kalmağınan yaxşıdı

Burda özüne diyiri, diyiri men kaldım dede yurdunna kalmıyaydım kalmağınan yaxşıdı. El ile sirveti dareliği, adı sanı çölü hamı zadı vurdu badı penaya inni olmışam celayı metel. Bele. Diyiri;

Adam vardı adamların nekşidi

Adam vardı adamların nekşidi

Ne cürdü? Adam var ömrini evveline ferg vermir, yaxşı nemedi yaman nemedi, heq nemedi naheq nemedi, şirin nemedi acı nemedi, yaxşı eğlağ nemedi, yaman iğlağ nemedi? Bular ferg vermiyip. Ona göre şair burda zehmet çekip bu şiiri diyiri. Diyiri;

Adam var adamların nekşidi

Adam var dindirmiyen yaxşıdı

Adam var danıştıray canlara deger

Ama var danışmıyay hiç derde değmez, yaxşıdı

Tilim Xan diyer gelsin benim konağım

Mesrefe xerc olsun düğülen yağım

Zerfim qizilden ola, yana qizil çirağım

Güler üzüm, xoş zebanım yaxşıdı

Hemişe konağın mehebbetini ele getirmek, sahip xanenin şirin guftaro, şirin reftaro, şirin sohbeto bulardı. Ayrı neğilde de diyiri. Diyiri;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Oğlana beş tene qedir bilen dust gerek

Konağ xoş olmaz, yiyip işmekten

Öv sahip konağa xoş zeban gerek

Konağ xoş olmaz, yiyip işmekten

Öv sahip konağa xoş zeban gerek

Ayrı neğilde diyiri. Çoğ erz olsun iğtiram kail oldılar, erz olsun keşeng bilesine ne qedir enam verdiler ne qedir caize verdile ne qedir enam verdile. Ağacan peynir aparabilley verek, yağ aparabilley verek, kurut biz diyirik, kurudanna o veğt ezele eyran içerle. Kurut istirey bir cuval verek, yağ istirey bice zerf doldırak? Dedi yoğ. Hiç zad feqet sizin selametliğiz. Ele bu pulı verdiz mene elek oldı benim için bir yaxşı sermaye. Bir yaxşı pul verdiler bilesine, geceni kaldıyo, erte gene yığıldiler döğrüne, ele giden yerde gene tegeze eylediler. Ey şeğs, didi bele. Didi burda da bice çoğ zehmet vermek bileye, bice iki üş kelime sohbet eyleginen. İnni orda Tilim diyiri;

Yiğilin döğrüne ey çadır nişinler

Menim eğlim bilinmedi neber oldı

Elden gitti malı, mülki, emlakım

O nazenin sirvetim neber oldı

Gitmedim eğillinin sözine

Bağtım ruzigarin duzine

Mail oldum bir güzelin gözine

Alabilmedim hesretim kaldı

Gözeller içinne men dimiştim bilem

O güzeli göremo, sevem

Emim qiziydi özüme helâlı hemser bilem

Ama çerkifelek pergahı puzdu pamal oldı

Men Tilim Xan'ıdım hamı bilerdi

Hamı şeni şuketimi görerdi

Her oğlan bir qizi söverdi

Men orda sedrenişin oldım

El verdileyo, Xüda hafız eylediler. Ağaye eziz geldiyo, geşti Şiraz'ın içine. İnni esas xurcanin içinne emma bice dene erre ki ağaç keser, bir tene tişe elinneydi. Gördü bice mehelde bir küçenin bir yaxşı basefa yerinne bir ötte rişsifid otırıpla danışirla ama Türktüler Şiraz'da el var, çoğta var, o cemat ele Türktü. Ama Şiraz özü Fars'tı. Hey danışirla çattıyo, selam verdi, aleykime selam. Usta, didi bele. Didi diyerey sen Şiraz ehli değıley? Didi ğeyir, Şiraz ehli değılem ğeyir. Xop, hardan gelmişey, ha yana gidirey? Didi valla evvel Xüda duyum sizin teki ağayan vucutunu eşidmişem, gelmişem qasıbam, bice dene dükana ola, men o dükana açam, şuğlum neccarlığıtı, hey kapıdan pencereden her biri sine uğra ola, getirem erz olsun, düzeldem. Didi xop, hansı velayet uşağıyay eleseng Turkey? Didi bele. Didi;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Essaat men Şiraz'a konağam

Penhan sözüüm yoğtu her yerde olsa tarif eyliyim

Ağayan men Şiraz'a konağam

Çağırılmışam Şah-ı Merdan'ı

Düşmene vermez amanı

Mehebbet eyliyin sağlıyın men binevanı

Men bu Şiraz'da elan konağam

Derdimi diyim kim bile

Kim ağalaya kim güle

Bezi derde görey derd bilen bile

Eger bile men derde ceharam

Adım Tilim Xan'nı ne dini doğrıyam

Eğilliyem, ne oğrıyam

Heqiqetten ders oğımışam

Beletem hazırda bağılyam

Eger kabul eylesiz men konağem

Biri didi benim bir tene dükanim var, çoğ keşeng dükannı ama veli bice pis yerdedi. Didi niye? Didi dükanimin rubarısı bice Seyfullah Xan var, bu Şiraz'in ele böyük böyük şeğsidi. Oğlı da Sahıp Mezhep'ti. Onin heyeti onin dükannın rubarısıdı. Herkes getirirem müstecir eger mesele işi bir heççe ser sedası var, toğlı diyiri buranı xâl eyleginen kapın kilitle, benim xanepademe muzahım olı. Hiç zadda istemirem bileynen, gel gidek moftı, kilidi verimo, orda işleginen. Didi baba qasıba kimsenin sözi yoğ, qasıp bir kesti ki biazaro erz olsun biezero feqet hıdmet eyler, qasıba bir söz yoğ. Ge gidek görüm. Geldileyo, dükannı tertemizidi, keşeng, böyük dükannı. Kiliti aldıyo, bir heççe esası varıdı, hey miğti vurdı duvara, esasını avzar eylediyo, bir qedri de pulı varıdı, ele özinin varıdı eller yaxşı pul verdile. Gitti bazardan bu qedir neccarlığın o zaman esası varıydı ki onıynan işlerdile, olardan aldı gettiyo, dükannı berkerar eyledi. Dükannı berkerar eyledi, meğluğta ey para kapıdan, para pencereden gettiler, bu danıştı gördü geyir baba qeyider baba. Bu çoğ şirin danışırı, çoğ sirin sohbet eyliri, çoğta basevattı. O ki işi yoğıdı bıkarıdı, gelidiyo ottı bunin yanına, o geldiyo ottı bunin yanına, o geldiyo ottı bunin yanına. Hey danıştı bulara. Sahıp Mezhep bir gün geldi öve, seslendi qulam, didi bele. Didi dövlet istiri gide şikâra , hukumat. Kırğ nefer eleseng misli ki ve yanycek aparecek, erz olsun eleseng kırğ gün kala sefa eyliye, gerdiş eyliye İran'a. Bir de meni intiğap eyleyip, benim atimin zini belgi bir qedri oğra olıp, onu at şiniye. Bice selgeli neccar tapgınan ona verginen düzeltsin, eger bir veğt her ne qed ücret oldu, gelginen verim apar ver bilesine. Bu noker ele kapıdan çığenne

yeherde bu çiyinne gördü velayetin rubarısı dükan ki bağıydı, bu açılıbo neççe nefer otırıp, bir nefer de neccarlıg eyli. Çoğ şad oldı ki baba menne şehr içinne gitmem. Erz olsun bu usta düzelder yeheri düzelder. Geldi selam verdiyo, hâlo hâl eylediyo, didi usta, didi bele. Didi her neme işin var, koy qırağa. Didi niye? Didi bu ağayan bilirle men kime hıdmet eylerem meni yola sal evvel, ondan ele onları işle. Didi xop, sen kime hıdmet eyliren? Didi bu heyet ki görürey Seyfullah Xan'iyini. Oğlıda Sahıp Mezhep'ti. Mene emreleyipti bunu tez düzelt, getir hukumat gidecek şikâra , men hukumatınan gidim. Xelgde didi bele gerçek diyiri, gerçek diyiri. Erz olsun al onı düzelt. Dedi otır yere, ottı yere didi xop;

Derdin diginen görüm derdin nemedi

Görek derd bileni kim alar ağo

Mene senin söziy, kelbin nemedi

Heqiqeti kim biler ağo

Bu xaneden bura gelmişey

Yaxşı yamanı meye bilmişey

Ruzigarı meye görmüşey

Görey ağibeti ruzigar ne cür olar ağo

Keşeng şeir diyiri.

Görey ruzigar ağibeti ne cür olar ağo

Hamı kimse mehşere gelecek

Sevabı günahı bilecek

Elinne emel kıyamete gelecek

Görey mehşer günü ne cür olar ağo

Her bendeden sual eylerle

Emeliyinen hükm sade eylerle

Şahı Geda birdi söz diyerle

Görey yoskıla varlının işi neber olay aĝo

Men Tilim Xan'em öz işimi bilmedim

Şad olup gülmedim

Vetenimne kalmadım

Gelmişem gurbet görem bu gurbet ne cür olur aĝo

Bu nokerde Türküdü, bir harıf adamıdı. Ama bu yoskılıĝtan her neme diyen gelir da. Kalmıştı yoĝli gelmişti, Seyfullah Xan'nin övünne ele xercine hıdmet eylerdi. Ottı yereyo, didi usta, didi he. Didi o sözleri üregime çesp oldı. Aferin ber şoma, her veĝt düzelderey düzelt. Didi yoĝa, elan düzelderem. Yeheri keşeng düzeltiyo, mizan eylediyo, gitti gittiyo sabah erz olsun gene ferrac erz eyledi Sahıp Mezhep, sağolsun inşllah. Apardım yeheri düzeltim gettim. Didi ücretim nemedi? Didi valla ücretini didi her çu dost resed nikus. Guman eylirem, beş qıran ola, dedi xop, gel apar. Geldiyo gelennen sora bu Tilim Xan'da danışırdı bu xelg için bu da giriftar oldı danışıĝa ottı. Ottı ne qedir bunun oturmaĝı tül çekti. Eleseng giriftar oldu Tilim Xan'in danışıĝına, merifetin, ilmine. Durdı Xüdafız eyledi geldi, Mihri dedi xop, nöker hardaydın inniyeçe? Erz eyledi xanım teskim yoĝ. Dedi niye? Didi bu rubarumuz dükanı erz olsun bice dene ustaye neccar gelip tutup. Emma xanım bir sebat var bilesinne, bir ilm var, bir merifet var ki hiç başa gelmiye. Danışırdı menne kulaĝ verdim. Didi xop, bunin adı nemeydi? Didi valla ki özü didi men işiddim, didi Tilim Xan. Mihri didi ey dad-ı bidad olmiya bu emoĝlum gele bura. Didi nöker, didi he. Didi dubare gitginen diyinen seniyo hiç qussay var bir, helâlı hemserin var bu iki. Bu helâlı hemserin seni dilbiĝa babı keyfinni xoşay onynan bu üç. Sen diyerey neccar deĝiley Şiraz'da bir müşkil varyı, o müşkile göre gelmişey bu dört. Buları soruşo gel enam verem bileye. Bu geldiyo, ottıyo seslendi refik didi bele. Didi ehli eyâlin var? Didi bele. Ehli eyâlin babı keyfin olup? Didi çare yoĝda. Adam gerek gele çöregın yağlısına da döz, yovanına da döz çare

yoğ. Didi xop, bu Şiraz'a haralıyen, ha yannan gelmişey? Didi valla Tehran var, o veğt Tehran o cur inni kimin bir bile büyügo adı sano, pateğto bu cür değildi. Didi men etrafı Tehran'nan neççe ağaç o yana ordan gelmişem. Xop, esli adin nemedi? Didi valla esli Tilim'ni emma böyükzadeyem ve erz olsun eleseng bu iş bana ar değil, gene emrim geçe. Emma ağalığ eyliyen bir şiirde mene diyen. Çoğ xoşım geldi şiiriye. Didi;

Ey ağalar derdim çoğtu dünyade

Ey ağalar derdim çoğtu dünyade

Menim işim de bele geldi

Göz aştım sövdüm bice yaxşı gölde sonade

Heqiqet merifette bele geldi

Bezi bağı bildi

Bezi bağı mene güldü

O bedbeğliğ ki benim için geldi

Men kanım almadım bu dünyaden bele geldi

Her ne diyem dimişem dilinnen

Ayrı düşmüşem vetenimnen, elimnen

Bice xoş Terlan uçup elimnen

Diyirle o Terlan göle geldi

Tilim Xan'em derdim dimek olmaz

Derdimin çarası alınmaz

Bu Şiraz mene veten olmaz

Menimne gūzarım Şiraz'a bele geldi

Nöker durdu, geldiyo didi xanım, bu oğlan diyeren çoğ giriftardı, çoğ narahattı. Didi nece? Didi bir şiirler diyiri dünyaden gileyliq eyliri, felekten gileyliq eyliri, öz şansınnan gileyliq eyliri, öz ruzigarınnan misli ki hiç doymıyıp ruzigarınnan, derdi çoğtı bu biçarenin. Dedi xop, billey Sahıp Mezhep geldi nemeyle? Bele. Didi diginen benim bir dostım var, çoğ dostan bilesiynen. Ona istirem bir gece şam verem ama övüm yoğtı. Ağaye Sahıp Mezhep sen zehmet çekey icaze verey men onı, bice gece getirem sizin bu menzilizde ona bir şam verem, çünkü dostı. Didi git Mihri'ye diginen zehmetini kabul eyler, benim sözüm yoğtı. Ama veli gerek şeb-i cuma ola, çünkü xelg otıra, benimne konağlarım sengin muhteren adamdıla, olar otıra ve görek senin bu konağın ne cür konağtı? Sebat varı? Didi hiç başa gelmez. Danışığ varı? Didi kurban hiç başa gelmez. Xop, geldi Mihri'ye erz eyledi xanımi didi bele. Didi Sahıp Mezhep icaze verdi emma şeb-i cuma biz gerek erz olsun bu tedariki görek. Didi nöker sen bu övde çoğ zehmet çemişey, heqqin de var. Muvdı muteleddin zehmet çekmişey, ne bir ğıran hovık giliye gelip, bir veğt görey mesele Seyfullah Xan ya Sahıp Mezhep bir pulı enam verer bileye. Vesselam. Men Cuma gecesine tedarik görrem, get o konağa diyinen gelsin. Berader geldiyo seslendi, benim dostım, didi bele. Didi cuma günü gecesine mene konağay. Didi harda? Didi bu kapıyı görürey ki Seyfullah Xan'ıynı onin öz heyeti ayrı yerdedi, bu heyet feqet Seyfullah Xan'in degil, feqet Sahıp Mezheb'ıyni. Onın heyeti şehr içinnedi tacirdi. Böyük heyeti var, hemişe barğane töker heyete. O bu mecliste değıl. Didi xop, gellem. Cumanin aşkamı gitti hemmame başına cemal verdi, keşeng libas giydiyo, geldi. Geldi gelenne Mihri selam verdi. Selam verdi bice şerbet düzeltti, el üstte getti, nökerde qırağlardan hey qem qem bağırdı. Erz olsun şerbeti verdi Tilim'in eline. Tilim'in bir şiir geldi döşüne perverdigara diyim nece diyim, dimiyim nece dimiyim ağı? Didi;

Nagıhannan mail oldım

Ne keşengni dillerin senin

Dâl gerdene deste deste

Şan şan olıp tillerin senin

Nöker gördü, bu bir Mihri'ye bir sözler diyiri ki hiç başa gelmiye.

Ennavi dudağın var, sedeften dişleri
Xüda'ya emr eyleyip melek çekip kaşları
Yiğilirle döğrüye ince qızler, yoldaşları
Bu adı san böyüktü sene

Eger diyem gözellerin gözüyey
Bundan bele çoğ yerlerin sözüyey

Yanı ki tanımıram.

Hekmen sen bir böyükzadenin qızıyey
Eğli, şulo, fehmi kemalda tecalla verer seni

Tilim Xan geldi burda kaldı

Çerkifelek derde saldı

Mihri'nin övünne konağ oldu

Mene eger derdli söziy var âşığiyem senin

Gördü bu Mihri ağladı. Bu nöker didi xop, bu niye ağladı, olmya bular birbiriynen şinaseları varı. Bu Mihri her yerlidi, bu da oralıdı. Başe. Aşkım oldıyo erz olsun Sahıp Mezhep geldiyo, Mihrican bele. Nökerin konağı gelip, didi bele. Didi bes, peziraliğ eyleginen men erz olsun gidim o nağbeled konağları beleti olım, adres verim. Men bu gece bir neççe neferi tamam derecedar, tamam varlı, tamam danişmend erz olsun getirmişem. Erz olsun görek bu konağ ki çoğ terif eyliren diyiren bu konağ çoğ sebatı var, zeban-ı şirini var, çoğ erz olsun eleseng iğlağı muhteremandedi. Görek bu konağın elbette xop irağ yerden gelip, görek bilesinnen bir ilm var ki biz işidmemişek, yazmamışak o kitabı görek beletti. Bele. Geldiler bir ve bir ottılaro otağ dolananna Sahıp Mezhep didi noker, didi bele. Didi gid o konağına diyinen gelsin. Otağtadı diyinen gelsi. Tilim Xan geldiyo, kapıdan geçenne eli döşünne icaze aldıyo, ottıla kapının kabağınna ele. Ele ordayde yer varıdı, ottı ordayo, her ne didiler konağ bıyır yuğarı, beferman bağla,

didi ğeyir men Trkem. Ele bura benim yerim. Xop konağcan, bele. oğ bağıŖla hara uŖağıyey? Didi kurban valla irağ yerden gelmiŖem kend be kend gelmiŖem. Tehran iŖidmiŖiz? Didi vala diyirle. Bir tne Ŗehr-i muhim erz olsun eleseng orda var. Da dimedi Tehran'nan o yana. Niye? Bu Mihri'nin dedesi Tehran'nan teĝriben bir yüz, yüz elli kilomet belke iki yüz kilomet mesle Tehran'a kalannı Tilim'in kendi. Didi o Ŗerde men neccarıdım ama emrim geŖmedi, bir zad iŖlemedim, kaldım nalaco ehli eylmnan Xüdafız eyledim, inni gelmiŖem Ŗiraz'da bir dkan tutmuŖam, burda neccarlıĝ eylirem. Günne beŖ uŖ gıran istifade eylirem. Didi xop, diyirle senin sevat vari, sevat vari? Didi bele. Didi xop, nee kitap oĝmuŖay? Didi valla oĝmaĝı bir crd ki men dedemin bir denesiydim. Bice vladıydım, dedemne varlıydı, oĝ varlıydı. Her yerde yaxŖı muallim, yaxŖı basevat getti covrını çekti. Mene ders verdi. Bir miĝdarı benimnen ilmim var. Didi xop, ilm zynen Ŗiir de billey? Dedi beli. Dedi xop, olu ilm zynen Ŗeiri bizim beyan eyliren? Didi bele, gözüm üste. Didi;

BaŖ götürüp vetenimnen gelmiŖem
Emma ruzigarım yaman yere dŖt
Oĝıdım elifi Ŗkr eyledim Xda'ye
Ama Ŗansım meni bir yere dŖt

Koĝım, kardaŖ qedrimi bildi
Aĝlıyan aĝladı, glen güldü
O muellimi ki mana ders verdi
Onin eĝli kemali bir sengin yere dŖt

Oĝıdım elifi, eyledim tamam
Bir qedir ilm sahibiyem bilginen inan
Yüzü yirmi dört min peygamber tamam
Kıyamet gününne huzura dŖtm

Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'ni diyirle
Evvel imam terif eylerle
On bir övladınan beyan eylerle
Bu hürmet, bu Őucaet çoğ büyük yere düştü
Eli'nin adı çoğ böyük yere düştü

Men muallimnen dersim alanna olmiŐam nadan
Ama yuğulu gemden uyadan
Yuğardan aşağıya gelmişem ağayan bilginen inan
Menimne Şansı iğbalim Şiraz'a düştü

Gör nece söz keşeng söz.

Menimne iğlabım Şansım Şiraz'a düştü

Aferin aferin barik Allah aferin. Xop, sen bu beŐerden neme hal olmiŐay, beşeri ne cür gerek zindeganlığ eyliye, ne cür eyliye, neber eyliye ta zindeganlığ eyliye? Erz eyledi kurban beşerin işi bilinmez neber olar. Herkes ola, Şah ola, geda ola, âlim ola, evâm ola, yoskıl ola, varlı ola, reşid ola, eziz ola hiç kes tevanesi yoğtı ki bu kiprik ki değiri birbirine, bu neber olacak? Dedi nece? Yanı insan yoğlırı, seher ayılecek gün ola da. Didi yoğ o cür değil. Didi nece? Didi;

Ey ağalar kabul eyleyin erzimi
Bu ruzigarda iğtibar yoğtı
Varlıdan sual eylerey özün terif eyler
Ama bilmez varda iğtibar yoğtı

Çoğlar var özünü öğer
Çoğlar var daşı üregine döğer

Adam var yaxşı yamanı biler

Adam var ama gör biçarenin hiç besatı yoğtı

Yoskıllar ah çekerle

Varlılar keyf eyleyip dünyanı görerle

Bir veğt yazgı yazanlar o ilmi bilerle

Görrey bir veğt ilm geldi hekâyete düştü

Men gurbet ehliyem size konağam

Ama vetenimnen iradıam

Eger danıştirez meni goheri qanam

Menimne ihtiyacım serrafa düştü

Menimne ihtiyacım serrafa düştü ki serraf her neme olar, tanır. Üzü de tanımasa bir tene daş varı adı mihek daşı, benimne işim serrafa düştü. Dediler xop, ele ki beledi, sen çoğ basevat, eğilli adamay. Erz olsun bizim için bu adamzadin sernıvıştesinnen hiç bir kitabi, bir kağazi, azı çoğ yazmışay, varıynı heyif sen, ne cürdü? Didi bele, adamzadin evvelinnen yazmışam ta ağirine kimin. Didi neber yazmışay? İndi burda diyiri, bu dünyaya gelemeyini burda beyan eyliri. Diyiri;

Atamnan geldim aname

Bice qedri qane döndüm

Yattım anamin beşerinne

Beş ay geşti cane döndüm

Uşağın can vermeği, Xüda can verer bilesine dört ay yarımınen beş ay mavıninne o nene görer karnınna terperini. Hiç bilmez bu can ne veğt geldi bu uşağa? O'dı ki diyiri;

Atamnan geldim aname

Bice qedri qane döndüm
Yattım anamin beşerinne
Beş ay geşti cane döndüm

Ele ki geldim dünyaya
Anam oldu mene taye
Bedirlennim döndüm aye
Bir tifli nadana döndüm

Beş yaşınna verdim selam

Bu bezi nadan şah kuçeden giderey bilmez selam nemedi? Diyer beke selamna bir danışığtı. Diyerki emi selam, emi selam.

Beş yaşınna verdim selam
On yeddide oğıdım lâlinen kelam
Muallimnen dersim alam
Manenni bir nadan övlada döndüm

Xop, ağayan icazesiyen sözümüz hessas yerde bağıdi. Dasitan-ı Tilim Xan bice mecaliste Şiraz'da adağlısını aparıpla orda konağtı. İnni istirem Vûcudnâme'ni huzuru hıdmetizde bu şiire diyirle Vûcudnâme. Bir iki üş kelime o naverde diyildi ama burda da bir iki üş kelime diyils ki bir yerde olsun. Diyer;

Atamnan geldim aname
Bice qedri qane döndüm
Yattım anamin beşerinde
Beş ay geşti men cane döndüm

Ele ki geldim dünyaya

Anam oldu mene taye
Bedirlennim döndüm aye
Bir tifli nadana döndüm

Beş yaşınna verdim selam
Altı yaşınna cevap alam
Yeddi yaşınna da medreseye revân olam
Oğdım neççe kelame döndüm

On yaşınna özüm bildim
İhtiram eyledim muallimimi gördüm
Dostı refikinen refik oldum
Misli bir taze cevana döndüm

On beş yaşımna yere vurdum maye
Bedirlennim döndüm aye
Bir söz diyenne eğlim yetişmedi
Hirslendim gittim erşi elâye
Bir beyni qan cevana döndüm

On sekkizde bildim nadanam
İyirmide bilanam
İyirmi beşte hekâyete revânam
Yaxşı ilmo hekâyete döndüm

İyirmi yeddide oldım deli

İyirmi sekizde dedim bele

Yanı eyleşiren? didim bele.

Otızda yiğtim qeley-i Heyber'i

Men bir Rüstem'idim manenni zale döndüm

Otuz beşte eleseng bezi adamlara karıştım

Otuz sekizde sorıştım

Kırğ meclisinne ağayanna kırğ yaşınna da eyleştım

Ordan edebiyat örgemdim manenni dergâhı ummane döndüm

Kırğ yaşınna bezi refıgi, bezi dostı attım

Kırğ sekkizde eğilliynen sövda kattım

Elliye bu bedenimne bezi zadlar ki bedenimdeydi buları ucuz sattım

Manenni bi bir meta dükana döndüm

Elli beşte bezi yeri köç eyledim

Elli sekizde gül ömrümü puç eyledim

Altmışta iki tene kıcımi üç eyledim

Bir ahınan zâre döndüm

Altmış beşte rengi ruğum dolannı

Altmış sekizde bezi sözümü didiler bu yaşı inannı

Heftadda rengim dolannı

Manenni hiç bilmedim nemeye döndüm

Heftadı beşte bir neççe neferinen ottımo, bildimo, güldüm

Öz ruzigarımı yaman bildim
Heştadda eleseng bezilerinen danışmadım, sükût ettim
Gördüm ağınan zâre döndüm

Heşdadda kocalığıı hamı bildi
Eleseng o nazenin kuvveyi kudretim elden gitti
Dahı o qedir bilen dostlarım itti
Olarnan kiner guşaye göştüm

Heşdadı beşte didiler filanı kocaldı
Da ömüre ne kaldı
Nazenin rengim saraldı
Saraldım samane döndüm

Nevedde bağıtım gördüm öz oğlım, qızım, koğımum meni bir ayrı cür
bildi

Danıştım hessabı sözü neheqqe tebil verdi
Öz nevem özüme güldü
Misli ki bir bigâneye döndüm

Elli beşte ömrin çennan canım almadı daşın attı
Beziler ki guncenişidi olarnan dostlığı kattım
Yüzde dünyanın daşın attım
Gitmeli konağa döndüm

Tilim diyer yüzü onna yaxşı bildim

Danışabilmedim her neme didiler nahaq güldüm

Xüda'nin verdim emaneti, dünyadan gittim

Karıştım yeksane döndüm

Çoğ xoşlari geldi, barik Allah ehzen. Yaxşı nezme çekmişey, beşerin sernıvıştesi ele bu curdu, bu curdu. Dedi men bice nâme yazaram sizin için elan. Görek bu dünyada bu iş olar ya olmaz. Didi nemedi? Diyirem Xüda'nin yanı işlerinnen, rehminnen, her sohbetinnen kimse baş çığatabilmez. Her neme eyliye, eyler. Didiler yanı ne bareden? Didim beş kardaş, üç kardaş, on kardaş başarabili bir nefere mesele birden yirmi tene övlad vere? Ama men bir cur nezime çekmişem, görey bu iş olar ya olmaz. Didi xop, o iş nemedi? Ne cürdü o iş? Didi valla erz eyliyim, eziz eyleşenlere;

Artığ olsun namısınan arımız

Bir dede neneden altmış övlad töriyek

Görey oğlı el aparak

Bir sorfaya hamımız

Didiler baba bu hardan olır meye bu altmış tene de övlad zindeganlığ eyler. Yoğ bu inanmıram buna. Sözinin dalı var? Didi bele.

On beşimizi ekin tükün eyliyek

On dördümüz yaylağları yaylıyağ

On beşimiz kişvere hıdmet eyliyek

Ara yerde sultan olak birimiz

Didi bunu yaxşı diyiren bu oğlan. Ama olmaz geyri mümkün.

Altmış oğlanınan altmış tene nöker dolana

Altmış sürü koyunumuz ola, dovarımız ola

Gele menzile bulana bulana

Altmış tene heyet birbirine dayana

Hemsade olak bir küçede hamımız

Didile baba bu olmaz. Eger olar bele ama olmaz. Didile menne diyirem gören olı. Dediler ğeyir, inanmıram. Dedi Xüda'nın kereminnen qem değil.

Altmış tene oğlanin altmış tene ola eyâli

Hessaba gelmiye dünya malı

Danışa dilleşe sohbeti bağı

Eleseng xoş olak altmış kardaş hamımız

Altmış kardeşin altmış tene ola övladi

Her biri öz işinne ola yâdı

Xüda'dan istiye imdadı

Xüda'nı tanıyıp âşiği Xüda'nin fermayışt olak

Bunu bir nefer Süleyman'nan erz olsun bu Tilim nağılınne nezme çekip. Süleyman Xan diyer yanı bu özü Tilim nağılınne nezme çekip ki mesele bulardan sorışa diye, bir bilençik ittifak olı, mümküni ola, diyirle ğeyir olmaz. Didi;

Süleyman Xan diyer benim varım

Ama hessaba gelmiri benim övladım

Bu dünyada ilm yaxşı ola, ağirette imanım

Ölenne de cennet olsun yerimiz

Didiler bunu diyirey ama veli diyer şorba pilavdan yeğ olur, diyer işid inanma. Barik Allah aferin, barik Allah aferin. Didi xop, bunnan sora istirem bir heqiqet güftügu eyliyek;

Emr olıp ilahiden gelipti bir kitap

Onin iki tene hessabı var

O hessaplar nemedi

Adı Kuran'il kitap, onin evvelinne huruf nemedi

Diyirle xop, özin diyebilley? Didi bele. Didi;

Göyden gelipti bir tene Kuran
Emma Muhammedo Mustafa onin heridaridi, onin itibaridi
Evveli bismillahdı, kilid-i ilmni
Ve oni aşmağıyo, oğımağı o bismillahdı, evveli bismillahdı beğiyesi
onıynannı

Yeddi dene bizim nemazımız var gerek qilek hekmende gerek
Ama beşi ne cür bilek, beşi ne cür bilek
Onı da encam verək
Bu ne cür bizim iğtiyarımızdadı
Didi diyebilley? Didi bele. Didi;
Yeddi nemaz meğribinen işadı
Gerek o nemazı kilek
Ama beş şikeste nemazdı
Mesele velayetten gide beş altı ağaçlığta gerek nemazı şikeste kılay.

O şikes beş nemazdı
Xüдавend bunu özü kerar verdi bendesi tebil aldı
Da binamaz olmya beş rukat kıla
Biz bende gerek onı bilek

On yeddi rukatte neççe dene kelam var
Danışığ olı adı nemazdı, sevabı çoğ olı
Selvat ona vacip olı
Gerek biz o selvatı bilek

On dokkuzda nemazımızo heqqi heq bilek

On dokkuz eyliyek bunu neme için kilek

Vacipti niye elden verək

Delili nem oldı

Diyi özin diyebilley? Didi bele. Didi;

İbrahim Mekke'ni saldı

Çekildi kinara Xüda'den erzi edebe sual göynünü aldı

İlahı men bu Mekke'ni saldım

Menim için bir iş oldı, emr oldu ilahiden men hocacıma iki rukat namaz vacip eylerem sevabı seni olı, o bize Mekke'de on dokkuz rukat vacip oldı

Didile barik Allah, barik Allah ehsen ehsen barik Allah. Çoğ ilmin var, çoğ sevatin var. Ottilaro durdıla hamı gitti, Tilim'ne geldi menziline. Bir övde bir dene meznil tutmuştu. Bu geldi düştü fikr içine. Ey dad-ı bidad ağı benim emim qizidi, bu benim helâli hemserimidi, bu benim iğtiyarımıdi burda nemeyliri? Da erte durup dükana gelmedi. Hey kesi varıdı, kapı getirmişidi, pencere getirmişidi. Sorıştıla bunin menzili haradı? Didile filan heyette bir tene menzil tutup. Geldin ora baba ağı sen, kapı getirmişek, bu ihtiyacımızdı, niye gelmirey? Didi gelirem, gelirem bir heççe halım yoğ, merizem. Elan gelirem. Durdı xülese, geldi dükana. Mihri didi, nöker, didi bele. Didi git gör o gece ki konağ dükkanı açıp, erz eyledi xanım gözüm üste giderem, geldi gördü açıp dükkanı. Ama bele halı dimiri. Sorıştı refik nem olup bileye? Didi bir zad olmıyıp. Didi da şeir diyebilmey? Dedi nemeyiçin, diyerem. İnni burda bir yaxşı şeir diyiri. Çoğ keşeng. Diyiri;

Felek cebr eyleme men binevâye

Men özgeler derdine derman eyledim

Öz elimnen öz övümü yığtim

Bir öddenin övünü abâd eyledim

Bağtılar çoğ hessabı danışırı. Bezi adam görrey bir neççe neferi öğliyeler, xane sahap eyler, ehli eyâl sahibı eyler ama onnan buna hiç vefayo sefa olmaz. Ona göre diyiri;

Öz elimnen öz övümü yiğtim

Bir ödde meğluğu sahıby zindeganlığ eyledim

Sinemnem gül ü reyhan bitirdim

Göz yaşımnan ona behre yetirdim

Hicran ektim gemi xermenin götürdüm

Onin adını mihnet ebad eyledim

İnsanı boğz tutanna eger ağlamaya boğz boşalmaz, boğz boşalmaz. O'dı ki diyiri;

Sinemnem gül ü reyhanı bitirdim

Gözümün yaşımnan ona behre yetirdim

Ağladım o qussa bir qedri berteraf oldu. Hicran ektim, hicran ittifaktı, bir veğt gidirey bağırey görürey mesele bir duvar yiğildi, az kalmıştı kalay duvar asta. Ya biri bir söz didi istedin onıynan ona derle ittifak. Bilinmek olmaz.

Ağ sinemne gül ü reyhanı bitirdim

Göz yaşımnan ona behre yetirdim

Hicran ektim gemi xermenin götürdüm

Onin adını mihnet abad eyledim

Gördüle essan bu kişi bugün çoğ keşeng sözler diyiri, bugün çoğ erz olsun eleseng yaxşı, hessabı şeirler diyiri. Ey usta sen anla söziy diginen, dedi;

Gettim özümü gurbete xâr eylemişem

Gemi qussanı özüme iğtiyar eylemişem

Gem berğanasını özüme âdet eylemişem

Onı unusume, bunusume, kelbime muhtac eyledim

Soriştım felekten hâlımı ve ruzigarımı

Bir kimse bilmedi benim hâlimi
Onı özüme bigâne eylemişem

Fehrad bir daşı deldi
Ama Şirin âşığıdi temaşaya geldi
Onı ıskiynen özünü öldürdü
Menne Şirino Fehrad'i yâd eylemişem
Şirino Fehrad'i yâd eylemişem

Her neme danıştım dilimnen
Nadanıdım malı verdim elimnen
Tilim Xan diyer xaber alım xâlımnan
Men bu nazenin cevanlığını heç eylemişem

Cevahir bezbedler yârin kolınna
Melakeler durar sağı solunna
Tilim Xan diyer bi bivefa yolınna
Nazenin ömrümü puç eylemişem

Bihterin söz diyi hiç başa gelmiye eslan. Didiler xop, Xüda inşallah şifa versin, bes, o kapını düzelt biz gidek. İşlerin gördü her neme varıdı, xelgin erz olsun tamam esasını verdi. Nöker geldi, didi nöker hâl xeber, didi xanım bunin bu Şiraz'da bir müşkili var. Didi nece? Didi bele müşkili ki var terif eyledi yanı didi;

Ağ sinemne men örgendim gül ü reyhanı bitirdim
Göz yaşımnan ona behre yetirdim
Hicran ektim gemi xermenin götürdüm
Onin adını mihnet abad eyledim

Ağirinnen örgendim bice kelime.

Tilim diyer bi bivefa yâr yolınna

Bu nazenin ömrümü tamam eyledimo puç eyledim

Mihri didi ey dedem vay. Bu hekmen Sahıp Mezhep biler, Seyfullah Xan biler bu oğlan ölüme gider. Men heqqidi bir cür eyliyem, burda bu dükkanı bağlıya gide, ayrı küşe kenarda erz olsun dükkan tuta. Bu Seyfullah Xan ya Sahıp Mezhep bunu aparmıya ki bu qızın emoğlusudu erz olsun velayetten gelip. Didi nöker, didi bele. Didi ged edarede Sahıp Mezhep'e diginen o derece ki kolınna var, çiyinnee var o libastan bice dest versin. Diyer kimiy için istirey? Diyer Mihri Xanım'a diye. Erz olsun bu aramcek bice dest libas verdi, dereceler çiyinnee, geldiyo derecen libası giydiyo, bir iki üş tene serbaz saldı yanıycek, geldi helâlı hemserinin Sahıp Mezhep'in edaresine. Didi sen o gece konağlığ eyledin, yaxşı şeirler bileyiz için didi, yaxşı ilm tebil verdin ağı bizde insanik bizde istirik onun sözinnen istifade eyliyek. Sen bir kesleri konağ eyledin ki biz o meclise sen eyağ koyabilmedik. Didi ezizim nemeye qanırı, narahat ollay? Men o oğlanam o nökere diyerem gene bir gece de konağ eyler, sen erz olsun xoş olğan. Niye narahatay? Didi konağ eyliyen didi bele. Geldi öveyo didi xop, hansı gece ya cume gecesi ya hansı gece bu oğlanı diyim gelsi, senne kenizleriynen ya bu Şiraz'da bezi varlinin qızıynen dostı refik olmışay olarnan devet eyleginen gelsi, o oğlan ele bu cur bu revayeti şeir diyiri da seni için disin. Berader Mihri bir keşeng tedarik gördü, hesabı keşeng. Didile cuma gecesi olsun ki sen istirahatlığ eyle ve seher şenbe gideceğey iş üste. Nöker geldi, didi dostım, didi bele. Didi mehebbettin düşüp xanımın üregine, indi da bilmirem o qız emi qızisidi, emi qızisidi. Seni duvardan konağ eyleyip olar içinde diye. Dedi baba hardan olla ağı? Didi da. Didi meger otağa bir tene perde çekeler otağa. O zenanlar o yana otıra biz de Sahıp Mezhep'in ya özü ya yanına gene konağ ola, bizde bu yanna otırak. Menim üregimde çoğ derdli yara var. Didi istirey bu şerde kalay? Didi bele. Didi istirey bu şerde işin tutay? Didi he. Didi o qızı feqet terif eyle, o Mihri'di adı. Bilmirek Sahıp Mezhep onı hardan alıp getip? Adı Mihri Xanım'ını onı feqet terif eyle. O diye erz olsun o helâlı hemserime öl, diyer öllem, diye kal, kallam. Seyfullah Xan'na bu

qizden bir hessap aparar. O her neme diye bu qiz kabul eyler, bu qizde her neme diye o kabul eyler. Her çen ki bu Şiraz'da Seyfullah Xan'in sözünü dala veren yoğtı. Berader gene cuma gecesini keşeng encam verdile, tedarik gördüle, Mihri kenizlerini o küçe ehlinne her neççe varlığı qızı varıdı, xanımdıla oları devet eyledi. Gelin bu gece bizim bir konağımız var, şeir diyecek. Gene cuma aşkamı nöker geldiyo, gördü çoğ iş töküp bunun dükânin kabağına o diyiri menimkimi düzelt, o diyiri menimkimi düzelt, bu diyiri menimkimi düzelt. Çoğ erz olsun iş töküple didi da aşkam oldı, yiğışti. Mihri seni istiyip, Mihri Xanım. Hekmen gerek bu meclise geley, çeşm. Durdıyo gene gitti hemmame libas evez eylediyo, geldiyo, Sahıp Mezhep didi bu inni geliri, ge biz ikimiz durak otağın kapısınna o dervazeden gelenne işare ayliyek şiiri senin için disin. Bele biz bu şeiri elli dört il bundan kabak Tehran'na sef eyledik. Elan bu şiiri, elan diyerem. Nöker geldi ki Tilim'inen geçe dervazeden geçe heyete Sahıp Mezhep didi nöker, didi he. Didi dur orda, ikizde durin. Diginen benim bu xanımın için bice şeir disin. Bu Mihri de xicalet çekirdi, emmoğlusuydu da xelg bilmirdi ağı. Evvelinen ikisi birbirine istekliydi, xatırxağdıla birbirine. Uşağığtan buları göbek kesme eylemiştiler. Bu gücünen mesele bunu aldıla, bu hâl be hâl gelmirdi ki. Mihri'nin sağladı yanınna, Mihri yaşmak vurdu ağızınna. Kedim abırlı xanımlar ele bu İran'na resmide, bizim kendimizden meğsusen bir tene xanım, otız il yaşmak vurdu ağızına qeynataynan başınan danıştı. Bir bile ihtiram eyledi qeynataya. Bizde üç nefer biz daire, siz kaval diyeriz. Kavalınan ve balabanınan erz olsun biz bunu sef eyledik. Berader didi ey şeğs, ey usta, didi bele. Didi benim bu xanımmı şanın diyeceğen ha. Men geyir. Di gözüm üste. Didi;

Götür ağızden yaşmağı

Koy görüksün xâl Mihrecan

Menim kimin binevânı

Bir göynünü al Mihrican

Sövmüşem çiyne ba çiyne

Kurbanam zulfin biçine

O başınna ki ereğçine

Gebertmeginen sal üstünnen şal Mihrican

Mihri gitti bir tene perçeye herir, o zaman herir çoğ qem yağdı. Bunin için bir çadır almıştıla. Gitti o çadırı örttü başınayo, geldi durdı yerinne. Emma Tilim bed cür aynadı. Didi beke bu Tilim'e bir heççe göz otı veriri. Yani sen meni alaydin bu çadırdan mene alabilmezdin ki. Tilim'e kâr eyledi. O da adınan didi;

Herir çadır çaldırıray

Hekmen dostı düşmanı bildirirey

Sen celladay öldürürey

Gelginen rehme Mihrican

Bu Sahıp Mezhep didi bu çadırı, gerek örtmiyen. Didi niye? Didi bu biçare yoğlıdı. Diyer men istiyem övlenem hekmen gerek menne bir bu çadırdan alam da. İnni diyiri, hekmen diyiri da Tilim kocaldıyo da meni alabilmezo, Sahıp Mezhep'te benim telağım verer, meni almaz. Koy diyem bilesine.

Sen meni eyledin koca

Sorişmadin hâlin nece

Eger diyen kal bu gece

Ollam konağiy Mihrican

Ağaçlar getirerler barı

Tökerler çaylara, bazara sarı

Ey kelbimin iğtiyarı

Sindirme kehrimi Mihrican

Gördüle bu Mihri'ni keşeng terif eyliri, keşeng sohbet eyliri, he.

Sen benim göynümü allay

Meni biderman derdlere sallay

Eger diyen bu gece kallay

Ollam konağın Mihrican

Biz bunu sef eyledik. Geştiler içeriyo bu vesede bir tene perde saldılar erz olsun eleseng bu perde ve hessabı ve bu eleseng cür ola. Mihri seslendi ey cavan, didi bele. Didi men sene muzahım olmışam, bu konağ konşılarımını, kenizlerimni benim yanımna. Men sene muzahım olmışam, indi bice dene şeir diyey, benim bu yoldaşlarım xoş ola, benimne üregimne derdim çoğtu. Bu derdim beke az olar. Didi xanım hamı sözü hamı yerde diyilmez. Ağo men neme diyim? Dedi bir şeir di da. İnni burda bir yaxşı söz diyiri, vağen yaxşı şeir diyiri. Diyiri;

Ey nazenin benim bir derdim var

Ama dimek olmaz

Her nemeknaşinasınan

Nanı nemek yimek olmaz

Didi aferin aferin aferin. Men ele bu sözlerden istirem ki;

Her nemeknaşinasınan

Nanı nemek yimek olmaz

Derdini diginen bilene

İş başına gelene

Her üzüye gülene

Derdin ona dimek olmaz

Derdin ona dimek olmaz

Dedi barik Allah, henüz ele bu şeirleri men istirdim, sen burda beyan eyliyen. Didim;

Merd kişi övmez özünü

Salmaz dünyaya sözünü

Almagınan bir nakesin qizini

Çeker eslinen yeğ olmaz

Alma bir nakesin qizini

Çeker eslinen yeğ olmaz

Emma xanım meni bağışlagınan, men dareliğö, serveto böle zadlar yoğımını da. Nadanam, didi bunin şeirini di. Didi;

Coştı deli göynüm coştı

Sövden geldi serden aştı

Bir tesipli oğlan yoskillaştı

Onı gözden salmağ olmaz

Gerek onı gözden salmıyay, başardın bir semayeyi, bir puli ona salay.

Ey kelbim meni zıkr eyle

Xüdavende şükr eyle

Ey Tilim Xan bir fikr eyle

Da Mihri'den sene yâr olmaz

Aşikâr didi;

Tilim Xan bir keşeng fikr eyle

Mihri'den sene da yâr olmaz

Bele gecede geştıyo, durdıla geldile. Gene geldi dükanı aştıyo ama gördü, hâlı dimiri. Beden narehetti, bir iki üş nefer ki etrafınna otırmıştı. Durdı dükanı bağladı, bulara didi men gidirem menzile, merizem. Erz olsun herkes geldi diyinen merizdi. Menziline yatıp. Gitti menziline yer saldıyo, yattıyo. Bu yannan Mihri didi nöker, didi bele. Didi git gör o neccar dükanda işliri ya işlemiri. Eger işliri ki hiç, işlemiri erz olsun ge mene di. Didi çeşm. Geldiyo geldi ğeyir, bir iki üş nefer orda var, dükân bağlıdı. Deyirle bu dükân neye bağlıdı? Didi valla o ustanın diyirle halı yoğtı. İnni bilmirek yoluğmağına gidek ya ğeyir. Geldi seslendi xanım, dükanı bağlıyıp, orda

neççe nefer duırmıştı men soruştum, merizdi menziline istirahatlğ eyliyip. Didi keniz, didi bele. Didi öz çadirlarizdan getirin mene. Men bi çigim yazıya. Nöker bunin menzili hardadı? Seslendi xanım o dükandan ele bire dört kapı geçey ğeyr beşinci kapı orda bir tene otağ tutup, menzil eliyip özüneyo, geli dükanımlı işliri. Bu arvad xelginde mekr var, böyle üzünü mokem tuttıyo, bir tene nağabil çadırınan geldi Tilim'in menziline. Geldi Tilim'in menzilineyo ağa bele, sahipxana bele, burda sizin mustecir variz, didi bele. O otağıdıya, bendeye Xüda'nin bugün halı yoğtı. Dükana gidebilmiyip. Geşti menzile yorğanıdı o zaman ya cecimidi her nemeydi Tilim'in üzerinnen aştı qırağa, üzünü aştı, Tilim gördü Mihri'di. Didi nemeye geldin, nemeye geldin? Ne menden sene umud var olı ne sennen mene umud var olup. Didi emoğlu, cigeri anladabilmedim. Sen özge değıley, sen bir kardaştanay, menne bir kaştan. Ama eliyen eyledi seni menden eyledi, seni menden eyledi. Gelmişem yollığam. Tilim durdı, dayannı duvarayo, didi bes bu reyçe gelmişey, bice şiir diyim bileye. Didi;

Müşerref buyurdin teşrif getirdin

Ala gözlüm, Mihribanım xoş gelmişey sen

Üregimde gamı gubare itirdin

Ala gözlüm, Mihribanım xoş gelmişey sen

Derin derin dergâhlara dolmaz

Şirin canı bu sövdaya salmaz

Sen kimin konağ bihikmet olmaz

Ala gözlü, Mihribanım xoş gelmişey sen

Danışmağa senin dilin var

Eger kimse bile vetenin var, elin var

Menim bu gözlerim üste qedem koyan yerin var

Ala gözlü, şirin dillim xoş gelmişey sen

Men bilmirem mene neler olaceg

Saralıp rengim solaceg

Ne bade helâlı hemseri buraya gelmegin bileceg

Men ölüme giderem ha qebirim üstüye geldin xoş gelmişey sen

Didi oğlan bu sohbetler değil. İnşallah yaxşı ollay. Erz olsun Şiraz'da bir ziyaratgah var İmam Rıza'nın kardaşdı. Şah Çırağ diyerle bilesine. Meruftu Şah Çırağ diyerle. Didi emoğlu, didi bele. Didi giderem men menzile, bir nezliye diyerem Şah Çırağ'a. Senne eger gidebilley, dur get bir destnamaz algınan, burda iki ruket nemaz kilginan, desti daman olgınan Şah-ı Çırağa'a. Berke benim nezrimne kabul ola, berke senede şefa vere. Menne durdan elava burda otrabilmerem, itibar eylemirem, men durram gidem. Ama gidirem menzilimne erz olsun bir tene nezri o Şah-ı Çırağ'a diyemo aparam. Hele ta men gidincek ya bugün ya seher eyer gidebilley, gitginen. O bir buzurgevandı, İmam Reza'nın eziz kardaşdı. Tilim durdı eyağ üsteyo, bir keşeng destnamaz aldıyo, erz olsun sorıştı haradı haradı haradı? Geldi Şah-ı Çırağ'ın aramgahinin içinde iki ruket nemaz kildi. Emma şiiirinne diyiri. Diyiri;

Evvel Xüda, dovım seni diyip gelmişem

Ey Şah-ı Çırağ yetiş dadıma benim

Seni men özüme qemxâr bilmişem

Ey Şah-ı Çırağ bilginen hâlümü benim

Men bugün Şiraz'da bikesem

Ema vetenime bice yaxşı hevesem

Men dimeli, işitmeli bir aheste sesem

Yetiş imdadıma ey Şah-ı Çırağ benim

Men gelmişem sene desti daman olmuşam
Bu Şiraz'da naşinaso, bikeso, nadar kalmışam
İndi sena penah olmuşam
Yetiş imdadıma ey Şah-ı Çırağ benim

Merizem yoğtı hâletim
Bigâne çekmez himmetim
Sene yalvarram bu derdim
Yetiş imdadıma ey Şah-ı Çırağ benim

Durdı gördü bele bir haççe bedeni ferg eyledi. Geldi menzileyo, bu qızler didi ki xanım hara gitmiştin? Bu cür yere gitmiştin, niye köhne çadırınan gitmiştin, niye üzün tutmuştin? Bunu Sahıp Mezhep gelenne qızlerin biri didi. Didi Sahıp Mezhep sağolsun bu senin xanımın bice köhne çadır, teli çadır örttüyo, üzün tuttuyo gitti. Ama bilmedik hara gitti. O Mihri'ni istediyo, didi hara gitmiştin? Didi valla sözün rastı, sen özge değıley ya gittim Şah-ı Çırağ'a bir ziyaret eyledim. Dedim nebade taze libasını, üzüme bezek verem, gidem o buzirgevanın hıdmetine. Gittim bir ziyaret eyledimo geldim. Didi xop, bu ustani biz gerek burdan çığadak gide, bu usta bizim bir mümkinni bir müşkil verecek elimize. O konağ gele diye men gelmemiştim, devet eyle benim için disin, o dost gele diye devet eyle benim için disin, o koğım devet eyle benim için disin. Bunu fikr eyliyek görek ne fikrinen, biz burdan bunu çığadek? Didi xop, sen git edareye men ele nökere bir söz diyerem, o erz olsun gider. Bu edaresinnen getiren libası giydi. Baştan eyağa kilico, kalğan bağladı. Didi gid Sahıp Mezhep'e diginen üş dört tene servaz versin mene. Servazı aldı geti, dedi atımı eyerleyin, atını yeherledileyo, menzilden çığıtiyo, geldi Tilim'ne gelmişti kapın aşmıştı, meşgul işlirdi, neççe neferde döğrünne vardı. Geddi atı lab Tilim'in dükâninin kanşarınna atı sağladı. Didi usta, didi bele. Didi o esası götür ge bu ati nelleginen. Erz eyledi ey serveri muhterem, men at nelliyen değılem, men neccarem. Didi kulağım işitmez, kulağım işitmez. Hekmen hekmen

gerek bu ati nelliyen, men istirem gidem şikâra . Erz eyledi servere muhterem, bilmirdi ki bu qızdı, özünü berkitim da. Didi men şiir diyenem, icaze verey bir şeir diyem bileye yamanin gelmez. Didi meye şiir beletey? Didi bele. Kulağ ver diyim. Didi;

İrağ yerden gelen insan

İrağ yerden gelen insan

Cefa çekme gurbet veten olmaz

Hiç veğt gurbet veten olmaz

Yâda düşer koğım kardaş

Bigâne insana dost olmaz

Gerek yaxşı yamanı biley

Heqiqeti görey

Qere palası her ne dögey

Rengi qeredi bu da ağ olmaz

Didi barik Allah bu şeirlerin keşeng şeirdi. Erz olsun;

Men mege acam

Kimseye mege ferracam

Men görürey ağa neccaram

Yorğan tiken xeyyat olmaz

Yorğan tiken xeyyat olmaz

İndi emrin, sözün, sohbetin gene sözün var diginen benim bir kelimedâ şiirim var, onı diyem. Erz olsun;

Men işimi billem

Çoğ ağlaram ama qem güllem

Men Tilim Xan'em mümküni bu derdilen öllem

Çünkü derdime derman olmaz

Didi barik Allah, barik Allah bu söziye xoşım geldi. Ama usta, didi bele. Men gidirem burdan dükaniyi evez eyle, hekmen hekmen burdan dükaniyi evez eyle, didi çeşm. Bu yannınaki refik olmuşular, müşteri olmuşular, yiğışerdile, Tilim bular için hey ilminnen, eğlinnen, emri merufunna bular için danışardı. Gene yiğildiler geldiler ki elhamdüllah usta yaxşı olmuşay? Didi bele. Didi valla heqiqeti biley, men burda qasığplığ eyliyebilmem. Didi niye? Didi bu Seyfullah Xan'ın oğlı misli bilmirem ne bareden mennen narahat olur, inni memur göndermişti usta dükani evez eyle. Bundan da burda kalabilmem. Eger bice yerde bir xâlı dükân sorağiz var, men eleseng gidim ora, bice nefer didi bu Şiraz'ın bir medresesi var, tamamı yani danışamız büyügo küçük geler o medreseye ora bir meydanni. Orda benim bir tene yaxşı dükanim var, hessabı yaxşı dükân emma çünkü ora uşağ çoğ geliri şuluğtu, hiç kes icare eylemire. Hiç icaret istemirem bileyinnen. Dur gidek dükani gösterim, eger gör başarabilley, kilidi verim bileye, hiç zad istemirem. Baedep durdı geldi, keşeng dükani göstertti, dükani tertemiz eylediler, temiz keşeng kedim qarı varıdı, at koşardıla qarı esas aparardıla bu yana o yana. Bir tene qarı gördüleyo, Tilim o dükanna her neme erz olsun esas varıyadı, erz olsun yiğdiler dükani içineyo, erz olsun eleseng Tilim orda meşkul oldu. Meşkul oldıyo, Mihri bir iki güne didi nöker, didi bele. Didi git gör o dükân gene o usta ordadı ya ordan gidip. Erz olsun sen toğlı mene sorağ getir. Geldiyo seslendi xanım, köçüp ordan, gidip. Didi bilmedin hara gidip? Didi valla böle ki diyirle o medreseye ki iki tene de oğlı olmuştı Mihri'nin. Men bu uşağları aparıram o medreseye, o medrese yağın onna, bice dükân tutup erz olsun ordadı. Didi bes, men bugünleri bu uşağların dersine bağıram, bular magıl ders okımıyırlar. İnni ervadin mekridi da, inni istiri bu hokkaynan gide orda Tilim'i göre. Bes bugünleri menne gelim, o muallime bir derslimeli verim, o muallime bir teşekkür verim ki bu uşağlara yaxşı ders oğısın, yaxşı ders vursun. İnni bu uşağların birini sen tut elinnen, birini de men tutum elinnen. Gidek erz olsun görek bu uşağlar niye ders oğımırı? Keniz, külfet yiğildiler döğrüne, seslendi xanım inşallah oğıra, oğır bir zad değıl. Essen duray gidey mesele medreseye bunu muraca eyleginen helâlı hemseri eleseng onin sözini bihter işiderle. Sahıp Mezhep gid orda diye, didi yoğ. Men uşağımı özüm üregim yanırı, Sahıp

Mezhep edaresinne Sahıp Mezhep'ti. Men xânadaram. Gerek men bu uşağlardan men muvazım olam. Durdıyo bir keşen çadır örttü başınayo, geldi dükanin ağzınna geçe, Tilim'ne dükanin kapısınna otırmışdı, hey ağaç yolırdı. Erz olsun bu nöker Tilim'i görenne tanıdı, seslendi xanım bu ustadı gelip bura. Bu bir cür eyledi bu çadır arasınnan bu Tilim bunin cemalını gördü. Gördüyo, eşkinnen, fikrinnen eli titiredi, da bu ağacı yolabilmedi. Pıçeğini koydı yere. Mihri'de bir bağı ama red oldı. İnni burda bir keşeng şeir diyiri;

Sallanıben giden dilber

Heq özi divan eylesin

Yâri yârdan eyliyeni

Felek bağırını kan eylesin

Tişneyem elvan kaniynan

Doymadım şirin canıynan

Oğ ayrısın kemaniynan

Reğibi bezi yerde düşmene reğip diyerle.

Reğibi nişan eylesin

Men elan girmişem reğte

Menim ömrüm kalıp beğte

Şah-ı Merdan çiğge teğte

Bir edalet divan eylesin

Kurbanam adı sanıya

İntizarem gül cemalıya

O keşeng keddi boyıya

Tilim Xan can kurban eylesin

Bu gittiyo medreseye, o uşaqları erz olsun tapşırđıyo ve geldiyo. Gene qeyitti, Tilim gene bir bağtı Mihri'ye, Mihri bağtı Tilim'e. Geldi menziline. Geldi menziline bu Tilim Xan gitti medreseye bu muallimnen sorıştı ki o xanım buraya nemeye gelmişti? Muallim didi valla onun iki tene oğlı burda, biz ders verrik. Ele yaxşı de ders oğırla. Ama gelmişti bir heççe gileylik eylirdi ki bu uşağlara siz niye mağıl ders vermiriz? Bu uşağların ikisin tuttu eliyen getti bir xarı bar furuşt dükanına, bir bekkal dükanına onnada ki inni bu pufego, bilmem nemeyo, neme neme bular yoğudu. Möüz, kişmiş içidiyo, qoz içidiyo, erz olsun eleseng badam, meğzi badamıdıyo, noğlıdıyo, bulardan varıdı. Bu iki tene uşağın ciblerini keşeng doldırđıyo, getti gene karıştırdı erz olsun medrese uşağına. Mihri geldi öve, âşığı meşuğluğ seğti. Heqiqet ola. Ama yalannan ola ğeyir, yalannan ola ğeyi, âşığı meşuğluğ dünayada müşkildi, seğti. Geldiyo, didi kenzi bir yer sal, men bir haççe diyerey hâlim yoğtı. Yer saldı, bir kenizi varıdı ele dayımel huzurıydı bir varlı adamin qızıydı. Çünkü basevatıdı, eğilliydi, geldi ottı Mihri'nin baş üstünne. Soslendi xanım, didi bele. Didi men o qedri devadevran kitabı oğımışam. Billem mesele soğık deymiyene neme verey, kiç ağrıyan neme vere, kolu ağzrıya neme vere. Sen xanımay, men keniz. Erşan dedem dünyanın sirveti var. Ama sen xanımay men keniz. Heyifey, digörüm harar ağrıyı, haray ağrıyı? Didi valla benim keniz derdim bir iki değil, diyem ya kolım ağrıyı ya kıçım ağrıyı ya eyağlarım ağrıyı bir iki değil. İnni bilmirem nemeyliyem? Kelem beradı koydı berabere soslendi xanım, indi her yerin Xüda neçkerde narahatti, diyinen men yazım, gidim o kitabım var o övde, devaderman kitabıdı. Onin üzüynen o dermanı düzeldim, getirim verim sen inşallah sađalđınan, sen heyif xanımay. O veğt bir kesin helâlı hemseriyey bugünleri şiraz'in evvel neferidi, dedesi hemin tor, özü hemin tor. Didi kulağ ver bir şeir örgenmişem o şiiri diyim sene yazaray yaz, yazman yazma. Erz eyledi xanım, men istirem derdin ilac eyliyem. Men şeir benim ne derdime değer? Didi xop, gerek diyem men. Didi;

Dünya dolannı başıma

Derman bilmirem

Bilmirem ağe neyimni benim

Gečen günlerim düşüptü yâdına

Bilmirem nememni benim

Seslenni xanım sen ağlıyay, bizde ağlıyak. Didi nece? Didi bu zindeganlığ,
o cur helâlı hemser bu cür keniz külfet senne diyen men narahatem, menne
diyem. Didi;

Bilenler mene bildirdi

Didemin nemini sildirdi

Eşk derdi meni öldürdü

Çaresı olmırını benim

Üce dağların qarını gördüm

Behçelerin barini gördüm

Men dünyada ölsem nakam öldüm

Niye, dedem nakam eyledi meni

Didi xanım, bu sohbetler nemedi? Xop, dedey seni ele verip, küçük adama
vermeyip ki. Didi durustu.

Meni bir bigâne aldı

Meni üregime bir derdi saldı

Menim helâlı hemserim varıdı

Onin gözü yolda kaldı

Ama meknum oldım bir kimse bilmir neme olup mene

Men Mihri'yem öz işimi billem

Şad olup güllem

Ya heqdarıma çataram ya nakam öllem

Görey kim gelecek qebrime benim

Seslendi xanım, Xüda nekerden bu sözlerden dimeginen. Sen elhamdulillah Rebil âlemin yaxşı guzarını, yaxşı el, yaxşı yurt, keşeng hessabı. Sen bu sözlerden niye küfr eyliren, şükr eyle. Didi da benim serviştemnen senin xeberin yoğ, benim sernıvıştem nemedi? Diyiren nöker buraya gelsin görüm. Nökeri çağırdı, didi nöker, didi bele. Didi bice söz tapşırırım bileye, ağziynan çığmıya. Bunu diyirem bileye, ağziynen çığa verrem cellad boynın vure ha. Giderey o oğlanın yanına o neccarin yanına diyerey eğer sözin var Mihri Xanım'a diginen. Ama yazgınan verginen dil cevabı vermeginen. Senin ki ilmin sevatin yoğti, o özi yazar. Get ona diginen eger söziy sohbetiy var, Mihri bir heççe narahatti, merizdi. Ona erz olsunamı hıdmetine o kağazı al getir mene. Ama kimseye ağziynen çığmesin, kimse bu işi bilmesin. Geldi gelennen sonrayo ottı, Tilim'in yanınayo. Meğluğta otırmıştıla bir neççe neferler. Ottı ta bular durdıla gittile, bu Tilim istedi dükanı bağılya. Didi nöker bes durup gitmirey? Didi valla bir erz varıy hıdmetiye. Didi nemedi? Didi o Sahıp Mezhep'in xanımı gördin Mihri Xanım, didi bele. Didi o tapşırıp mene sene gelmişem bura senin hıdmetiye sen bir şeiri diyey, yazan kağaza eger o Mihri'ye senin gileylik varesinnen ya şadlığ varesinnen ya qem varesinnen eger ona senin sözin var, yazan kağaza men aparam. O xanım diyip eye yaza kağaza gele bura, benim narahetçiliğim bir tere bir qemi berteref olar. O xanım narehetti. Muzeygeleme. Didi ağo nöker, men onin nemesiyem? Nökerde o kedim bilenlerdenidi. Seslendi usta, didi he. Didi seniynen Mihri'nin arasınna bir hekâyet var. Hekâyet var ya men bilmirem ya bilirem ya sen dimiren ya o dimiri. Emma bu qedir bilginen ki men dürüstü nökerem ama eğilli kişiye men hıdmet eylirem. Men edap varım, benim fehmi şurum varım. Didi xop, fehmi şulun var, nemedi hekâyet, söz burda kalacak da. Didi ya evvel onı istemişey sene vermeyiple ya o qiz sene pişmen olup sene gelmeyip ya sen istemişey sora kelbin dolanıp onı istememişey ya ele düşman düşüp ortalığa, yaman adam düşüp ortalığa seni onnan eyleyiple, onı sennen eyleyiple. Bu hekâyet var. Didi nöker buni bir yerde ağziynan çığmıya. Dimiyen bir kesin yanınna, didi Mihri'de diyip bele dimiye. Hiç işim yoğ, indi beş tene şeir yaz kağaza men aparım verim erz olsun o qiz diyiri eger bir beş tene şeir

diye, men sağallam. Dedi elan yazaram kağaza, apargınan bir zad değil.
Diyiri;

Cemalın görenne âhı nâle eylerem

Ama derdimi diyen degilem

Özüme seni dost be karar verrem

Ama düşmenime diyen degilem

Eger derdimi bilsem

Şad olup gülsem

Eyer ecel gele nakam ölsem

Kıyamet gününnde seni gören değilem

Men öz işimne asarem

Eğlimi meye bedennen keserem

Mehşer gününne, mehşer yolu üzerem

Orda eğli şulı, fehmi kemalım kimseye beyan eyliyen değilem

Menim beğçelerimin barı gitti

Üregimin xârı gitti

Menim elimnen yârım gitti

Emma bigâneye bağan değilem

Eger diyem gözellerin gözüdü

Bundan bele meclislerin sözüdü

O Mihri eleseng emimin qizidi

Men onnan dönen değilem

Bu da kağız götür git. Kağızı getti verdi erz olsun Mihri'yeyo. Mihri didi qizler tedarik görün öz içimizde bir çeşn tutak, men o oğlanı bir yâd eyliyim. Tedarik gördüle ama Sahıp Mezhep geldi menzile bağı gördü Mihri diyerey bir manenni bir bostanı pozmuşey. Da bir zad yoğ. Ne hüsülesinne ne iğlağınna ne meramınna bir zad hessaba gelmiri. Çağırdı otağına seslendi xanım, dedi bele. Didi men seni dünyade hessabı bilirem, eğli, şulu, fehmi kemalo, insaniyetlikte görürem ama bugünleri manenni sene bir iş olup ki sen bağmışay gemi derdi bidermanın içine. Didi heqiqet, didi bele. Didi o ustay ki görürey ha, o benim emoğlumnu. Men ona göbek kesmeyem ve gideceğem de elan erz olsunamı hıdmetine diyem bilesine, kağızı yazıp. O da gide şikâyet eyliye erz olsun men onnan sarı nagıranem. Tilim'ne durdıyo dükanı bağıladı, keşeng soruştu burda qaze kimni? Dediler valla filankes. Xop, bu şehrin, bu mahakin dövleti kimni? Didiler filankes. Durdıyo geldiyo her kapısı istedi ciloğlığ eyliye dedi benim derdim var, men gidirem derdimi diyim. Geldiyo erz olsun eleseng hükümatın huzuri hıdmetinne erz-i edep eyledi eli döşümne. Seslendi ey bendeye Xüda neme olup bileye? Didi icaze verey bir şeir diyem bileye. Didi meye şeir beledey? Didi bele. Ağıo neber şeir beletey? Didi her ne cür diyen beletem. Ama öz derdimi diyeceğem. Bele.

Bele ağayan icazesiyne sohbetimiz hassas yerde bağıdı. Umudvaram ki inşallah hemişe şado, hemişe muvaffak olayız. Didi;

Erz-i edep eylerem hıdmetiye bilginen

Mene zulüm olup

Baş götürüp vetenimnen bura kırğ min nihmetinen gelmişem

Ama mene bugün zülüm olıptı

Veteninne adı san varım

Bade gedipti ilgarım

Özgeye nesip olıptı yârım

İnni mene zülüm olıptı

Çağır ram ağamı kalmayayım dermende

Men Müselman'em bu dinde

İnni qussayo, vereminen kalmışam bu günne

Mene zülüm oluptı

Yetik olgınan benim hâlıma

Bağgınan ruzigarıma

Sene and verirem o Xüda'ya çat benim dadıma

Men Tilim Xan'em bir erbabin oğliyam

Ama yârım elden gidip mene zülüm oluptı

Didi xop, zulüm ne cür olup? Didi valla bu Seyfullah Xan ki bu şerde evvelin nefer hesap olar, oğlı Sahıp Mezhep bular geliple benim emimin qızı adağlımıdı, göbek kesmeydi. Ama nadanlığ üz verdi bu servetim elden gitti, bular geldile puldan töktüle gücinen, pul guci benim adağlımı alıplayo getiriple bura. İndi men ta ordan bura gelincek ta bura çatıncek Xüda iki tene de oğlan verip bilesine. Emma veli menne diyerem beke ele anı çekmez bu qussa meni öldürer. Didi bir nefere zulm ola bes bunu burdan nemeyik? Yolladı Seyfullah Xan geldi, yolladı Sahıp Mezhep geldi. Didi siz bu kişinin velayetine gitmişiz? Didi bele. Didi ordan qız almışiz? Didi bele. Didi bu qızın ki adağlısı varımış, oğlan ki adağlısı varımış, göbek kesmeymiş. Göbek kesme bir şerti ilahidi. Ne cür onu getirmişiz? Didi kurban dedesi razı oldıyo, qızınna özi razı oldı, didi xop, yollayın qız gelsin. Yalla metel olmayın, memur, bele. Get bu Sahıp Mezheb'in, adı nemedi? Mihri, tez getir hüzüre. Gettiler bir perde çattıla, perdenin dalınna. Soslendi ey cuvanezen, didi bele. Didi sen bu Sahıp Mezhep'e giriftar oldin, aşığö meşuğ oldin geldin ya güc sohbeti varıdı? Erz eyledi ğeyir kurban güc sohbeti varıdı. Men erz olsun hiç veğt emmoğlumnan ya elan dönmüşem ya o veğt dönmüşem ya nezerden salmışam ya dimişem benim helâlî hemserim o şegsti ki seni otirip yanına. Menim iki tenede övladım olup, bir

sirvetmen adamıynan geliniyem ama nakamam, nakamam. İndi dadıma çataray ne yaxşı, çatmay ne yaxşı. Seslendi ağaye Seyfullah Xan, didi bele. Didi insan varlı oldu, gerek bir nefere güc diye, adı san oldu bir nefere güc diye? Tez ağırını getirin, bunin sigesini oğısın tala. Verey bu oğlan görtürsü gitsin. Ağınni gettileyo, erz olsun bu uşağlar Mihri'nin yanınnaydı, istedi sigen oğıya bağıtı bu uşağlara gördü bu iki tene ezizi giramı uşağtan geçebilmiri. Seslendi emoğlu, didi bele. Didi sene and verrem bu kese itikadin var, mennen göz dolandır. Da sen mene cür gelmey, menne sene güc gelmem, cür gelmem. İşti olup, dedi benim özümne bilirem ağaye Seyfullah Xan sözün yeriddim ya yoğ, dedi bele. Ağaye Sahıp Mezhep sözümü yeriddim ya yoğ, didi bele. Didi bes, men elan burdan duranna gidirem burdan bu şerden gedirem, emma bice şeir diyirem gedirem.

Gönlüm kalğıtı veten sarı yeridi

Can senin olsun, can Mihri Xanım'ın

Meni derdimi bilen olsun

Can senin olsun, can benim cananımi

Kıyamet gününne kırmı kâl olar

Seratel mustaqim hamı kese yol olar

Eger orda heq divan olar

Menne diyerem seniyni

Men oğıdım Kuran'ı eyledim tamam

Xüda'ya el gunahım var el aman

Elden vermem, heqiqeto, merifeto, imam

Men giderem yâr seniyni olsun

Tilim Xan diyer benim sözüm cananı

İnsanna yaxşılık dini imannı

Menim kömekim on iki imamnnı

Da gidirem Şiraz'dan heq seniyl olsun

Dur külfetin götür git. Ama bilginen ki sözümü yeriddi. Bu erz olsunamı hıdmetine eleseng Tilim'in neğli o ki baştan men bunu hiç kese vermezdim, naveri bunin meruf meşurudı, teğdim eyledim sizin hıdmetize, inşallah umudavarem ki bu naverden behr apariz ve şad oleyiz erz olsun hemişe muvaffak oleyiz. Şad, xoşal, Xüda hafiz.

3.10. Göğçek Reza ve Dede Yadiger Hikâyesi

Ba icazeye hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlığo, hemişe selametlik versin bileye. Xüdavendi âlem bendesini yaradıp gerek şükrünü yerine getire. Niye? Elan bir gözi ki istiri xerap ola, düktür ne qeder alır o gözü, eger başabille mizan eyliye o cür ki Xüda o gözü mizan eyliyip. Emma ey hemmetemamı eziz men hemişe bu neççe ilde erz eylemişem, caniyizin qedrini bilin, Xüda'ya şükr eyleyin, diyer;

Şükrü nihmet, nihmete epsun koned

Kufrü nihmet, nihmete ezkebi birun koned

Caniyizin qedrini bilin. Xop, burda bir şeir var erz eyliyim, ta inşallah ve Rezaye Dede Yadiger sohbetini erz olsun erz eyliyim huzuru hıdmetize. Diyiri;

Şeyda bulbul fegan etme, gem yeme

Bir gün gül açalar, sabah yaz olar

Genimet bilginen sağla vücütiyn

Özüne erziş kail ol.

Genimet bilginen sağla vücütiyn

Vefası yoğ gülin ömri az olar

Yanı bunu bulbule mesele çektiriri ki bulbul bir bele gülü ister, bulbul için zehmet çeker, diyer;

O nemedi yarım gün ömrü var

O güldü, qizil güldü ya gerek günerteya hekmen xezan ola töküle yere. O'dı ki diyiri;

Genimet bilginen sağla vücütiyn

Bulbul öz qedrini bilginen

Vefası yoğ gülin ömri az olar

Bice yarım günnü. Diginen;

Fehrad'e mihnet pişe

İncime Şirin'en vur daşe dişe
Âşıĝo meşuĝo arasınna hemişe
İşve olar, gemze olar, naz olar

Cevahir baz bedler yârın kolunda
Melekeler durar saĝı solunda
Feĝfareler işler dayimel bezinin gölünde
Emma gölde ördeĝ oĝli yeşil başlı kaz olar

Bu dünyanı sevmişem bir dilsitani
Sözü şekerdi dili piste dehani
Ey âşıĝ, ey âşıĝ beyan eyleme sirri nehani
Âşıĝın göynünne yüz min söz olar

Âşıĝın göynünne o ki âşıĝti, gidiri âşıĝlıĝa mümkinni üreĝinne yüz min şeiro, merifeto, emru marufo, nesiheto erz olsun heqiqeto merifet. Erz olsunamı hıdmetine günlerin bir gününne diyirler İsfahan şehrinnne iki dene bir nefer Erameni gelmiştiyo, yolu düşmüştü İsfahan'a görmüştü bu İsfahan çoĝ muhim şerdi, çoĝ derde deĝen şerdi. Erz olsun eleseng orda bir dene meĝezeyi şur eyledi, o meĝezeni icare eyledi, beneyledi orda erz olsun saz düzetmeĝlige. O zemanna qeyire çöĝürden suvay erz olsun ayrı saz yoĝıdı, sora mesele seliĝe gitti yuĝarı, tarda qedimidi, tarda düzeltti ve çöĝürde düzeltti. Erz olsun bunun bir tene oĝlı varıdı, öz atları erz olsun öz dilleri, nerman hesap olardı, öz dilleri, nerman hesap olardı. Bu oĝlan adı Nerman'idi. Bu bir gün didi dede, didi bele. Didi men xop, elan neziki yirmi yaşa çatmışam, yaxşıda inni neççe senin işin rast getirsin, meni koymuşay derse, bu İsfahan'na danişmendler polfusörlar, dünya dideler bulardan men eĝli, kemalato, insaniyet ve iĝlaĝ örgenmişem. İndi benim teklifim nemedi? Didi balam istiren nemeqliyen? Didi dedecan men bu İsfahan'na yaxşı yaxşı şairler var ama Fars'tıla. Ama bir tene men şair tapmışam ve ehl-i Tebriz'di,

xanabadeynen gelip İsfahan'na canışın olup. Onın oğlu benimne refikti, onıynan biz Türkü danışırık, erz olsun özude şairdi Terviş erlerinnen diyiri. Men gidirem bu oğlanın övüne konağ eyli ri meni övüne, men o dede diyen şeirlerden yazıram bir neççe dene. Didi xop, balam o ki örgermişey, neber şeir di? Didi nece? Didi;

Gerekte öziyne olar layığ

Sene beğene helayığ

Gerek bir söz diyen merdumdar ola, bir söz diyen merduma derde değ. Merdem ondan şeirden fehmi şul eyliye. Helever sözlerden örgermiyen, diyen diyene bir dene Ermeni oğlu hiç zad bilmiri. Didi;

Dedecan gel bir erzim eyliyim

Senin nesihetini men bilirem

Oğımışam elif'i, çatmışam be'ye

Bu heqiqeti men bilirem

Men Ermeni'yem öz yolumna

Gezirem dolanıram öz hâlımna

Dayanmışam öz dilimne

Men öz mezhebimi İncil'o, Tövrat'tan bir neçe hekâyet bilirem

Dedecan erzimi diyerim ge kebul eyle

Menim baremne üregini şad eyle

Meni korğmagınan men nafehm oğlan değılem meni azda eyle

Men fehmi şulu, eğıli kemalatı bilirem

Bu dedi xop, balam. Bu yaxşı sözlerdi, buları ele yaxşıdı. Bunları yazgınan sağlagınan.

Men Neriman'em dedecan Neriman'em özüm billem

Şad olıp güllem

Her yere gidem, her yere dolanam hıdmetine gellem

Seni ihtiramini kovlu kitap men billem

Bu dede bağı gördü, bu keşeng şeir örgeyip, bu hessabı şeir örgeyip, keşengne diyiri. Bir tene övladdı da. Zop bu merizçilik ne vare bağar ne yoğa bağar ne reşide bağar ne ezize bağar ne yoskılığa bağar ne dareliğe bağar. Bu Neriman'e bir noxışlığ üz verdi. Üz verdi o zamanna elan biz gerek vagen şükr eyliyek, elan ne qedir vesile imkanat bizim teği iğtiyarımızdadı. Qedim hiç zad yoğıdı, xelg biçareydi. Eger bir nefer Xüda nekerden bir küçük derdi oleydi, inni qurslarıynan yaxşılardı öyle ölerdi. Bu dükannan her neme çığadardı, getirerdi, gelderdi onlara düktür dimezdile hekim diyerdile. Giderdi diye soruşardı hansı hekim yaxşıdı? Filankes. Giderdi getirerdile bu çöl elefinnen beziler elan onıynan işlirdile. Bu çöl elefiynen dava süzeltmiştile ya keynetmişti süvünü vererdi meriz içerdi ya özünü mesele bir cür xurd eylemişti, misli un teki mizan eylemişti ya bundan vererdi. Bu oğlan selametlik tapmadı, selametlik olmadı, salim olmadı. Bir gün seslendi, balam didi bele. Didi benim da ne dükanna işlemeğim geliri, da ne benim övümde bir zad kaldı. Men tamam eyal yoskil oldım. Xop, men Erameni'yem men bir şeiri muğteseri ele dede babamızdan biz Türk Ermeni'yik, bizim şeir varımız. İnni balam gel seniynen penhanen, gizlin, bir danışığ eyliyek. Erz eyledi dedecan, neme istirey danışay? Didi;

Eziz balam, benim sene bir erzim var

Men istirem veteni terk eyliyem men

Her cür eylirem sağılmıray sen

Bu gemi qussanı gün be gün ne cür çoğ eyliyem men

Bir tene balam arzımanı çoğtu

Bu dünyada vefa yoğtu

Da elimnen tutan benim yoğtu

Men İsfahan'a terk eyliyem men

Balacan men yaxşı billem seni

Gidem, gezem tamamı şehri, şuru Yemen'i

İndi senne bağışla meni da bir iş görebilmirem

İstirem gurbete özümü var eyliyem men

Men senin her yere giden qedrini billem

Gidirem beke bir iş tapam, beş işliyem, gerek gellem

Ya sağallam ya senin derdiynen öllem

Ölümü özüme nusu can eylemişem

Bu Neriman seslendi dedecan, didi bele. Didi xop, sen gidey men erz olsun men nemeyliyim, bes men teklif nemedi? Didi da balam bir tene vasıda dellala diyerle vasıda, bir vasıda getti bu övin xıtı xurdasınnan bir qedri sattı, bir beş altı qıran ya bir tümen pul usul eylediyo, Xüdafız eyledi, çiği İsfahan'in küçesine. Gördü bir tene derviş Eli methinnen beyanat eyliri. Çoğta keşeng sesi var ve Eli'nin şucaatinnen o keşeng guftaro reftarinnen tarif eyliri. Çoğta keşeng sesi var, oğuru. Bu Erameni'ydi. Ama bu dervişin sesi guftarı yaxşıydı, dayannı ona kulağ verdi. Bu derviş sözün tükettiyo, tükenenne didi ey ağayanı ki benim etrafımna variz, benim iki ğıran bilekarım var. Bir neferden borc eylemişem. İndi üş dört gün bu pulin veğtinnen geçip, benim ağrıma bais olırı. Herkes o iki ğıranı vere, menne ağam Eli emirel mümininnen istirem onin her muşkili ola, hellolar. Bu Erameni didi bu Müselman dinine men bir el aparım gör ne cür eyliye, görüm benim dinim ya bular dini ne cür olup? O veğtte iki ğıran pul vardı meye vere. Ya onşaydı ya üz altın. Bişa, bipul. Zemanı pul o zeman bu curdu. Ğıranıdıyo, bir pulıdıyo, yanı ğıranın yarısı. Bir pul diyerdile. Hiç kesten nefet çığmadı ki diyek ala bu erz olsun eleseng iki ğıranıyo derviş bu Erameni çığattı pulinin içinnen iki ğıran göttüyo, geşti bu dervişin huzurına seslendi ey derviş, didi bele. Didi benim böyük bir giriftarlığım var, çoğ

böyük giriftarlık. Eger bu giriftarlığ bu iki ğıranin eger bu giriftarlığ ref oldu, men bir nefer Müselman çağırırım, ağzıma eşed koyar ve din-i İslam'ı Müselmanlığı men kabul eylerem. Beferman bu iki ğıran. Bu iki ğıranı ki verdi bu dervişe istedi gide bu dervişi etrafına qınedi. Didi derviş, didi he. Didi gördin iki ğıran aldın, bele. Didi o Ermeni'ydi ya. Sen Ermeni'den neme için pul aldın? Müselman için sen sohbet eylirdin, günnen azdan çoğtan burdan sen bir deramed aparıray. O Ermani'nin nemeyeçe pulını kabul eyledin? Gerek onı verey dala. Bu gönderdi gördü ğeyir olmurıdı da. Da seher diyirle burdan heqqin yoğ burda geley oğıyay. Xüda'ya nemeyliyim? Erz eyledi kardaş, didi bele. Didi bir gel bura. Geldi, didi bu merdum reva bilmiri men senin pulin alam, siz meye Ermeni'yiz, didi bele Ermeni'yem. Ama giriftarlığım var, nacir giriftarlığım var. Qussadan övden ferar eylerem. Ağacan gel bu iki ğıranı. Bu iki ğıranı alanna didi men bunu sene göre vermedim ki. Bes, nemeye göre verdin? Didi çünkü Hezreti Eli'nin vücudı mubarekinnen sen tarif eylirdin, benim xoşım geldi Ermeni'yem. Ama xoşım geldi. Didin neççe derde dermannı, tamamı erz olsun Müselman'ın umudvarı evvel Xüda, dovım Eli eleyhiselamnı. Xoşım geldi, benim bir giriftarlığım var ehd eyledim, eger o giriftarlığım ref ola, men din-i İslamı kabul eylerem. Ah istemirey? Didi ğeyir. Bir su gidirdi ordan, muhım suvıdı. İki ğıranı attı getti o suv içine. Bir haççe narahat oldu, didi men bugün gidem, iş rast gelmez. Qeyidim, gece kalım övümde seher erteli çığım gidim ha. Qeyitti gene övüne. Emma qeyidenne ağalar ağası merd Murtaza Eli erz olsun eleseng Neriman'e şefa verdi. Şefa verdi, didi oğlan men senin adını intiğab eylerem, yuğuda gördü, sene adıya da Neriman dimezle, diyerle Reza. Seni adı da Neriman değil, Neriman Ermeni adıdı ama Müselman adıdı. Menim erz olsun eleseng bir tene cemaatimnen on iki neferik, on iki imam bir tene bizim imamlarımızdan, adı Reza'dı. Men senin adını Reza intiğap eyledim. Bedeniye sağ oldıyo, hiç veğt erz olsun da sen meriz değıley, höl ayıldı. Gördü beden misli gül kimin cemal, misli gül kimin. Seslendi nene, didi bele. Hiç qeza yimezdi, yiyebilmezdi. Nenecan, didi bele. Didi benim için nehar getir. Bu gördü, bu nene gördü eslan danışabilmezdi ama diyiri mene nehar getir. Bu nene höl oldu, kaştı. Geldi bunin otağına gördü bu yer yorğanı atıp, kinara keşeng

otırıp, eğilli eğilli ağzınna dua oğırı. Kol saldı boynınayo, balacanım yaxşı olmuşay? Didi bele. Bele yaxşı olmuşam, balam bir bile hekim geldi, dedey bir bile deva aldı getti, bir bile mesele dünya görmüş meğluğtan geldi ki gettile ki baba bu uşağa neber verək yaxşı olsun, hiç güne çar olmadı, hiç güne çar olmadı. Ama bes, indi sen nece keşeng bu cür yaxşı oldin, hem cemaliy misli penceye afitab kimin gül teki cevan olmuşay, hemi yaxşı olmuşay. Didi nenecan, didi bele. Didi bice dene şirrim var sene beyan eyliyem. Dedem ki gedip, diyirey deden çiğti, gitti. Veli seni için men bu şeiri diyirem, gerek sen eşhedü enla ilahe ilallah diyen ve Müselman olay. Men elan Müselmanem. Menim ağam meni rehnama eyliyip, size de emru bu meruf neyel munker sizi de Müselman eyliyem. Didi balam Müselmanlığ ne cürdü men diyem? Didi;

Men gece gündüz, ahı nâle eyledim

Derdimi dermanı olmadı benim

Emma öz mezhebimne kitabımna İncil'i Tövrat'ta şükr eyledim

Ama derdimin dermanı nenecan olmadı benim

Öz işimde bu merizçiliği çoğ muğteber bildim

Ölmeği gözünen gördüm

Ama yatmışıdım yuğuda bir nefer gördüm

Nenecan o benim için yaxşı yamanlığı istemedi şad eyledim men

Nenecan gel bir dolanım başıya

Kelem olup çekilim kaşıya

Senne di yâr yoldaşıya

Menim Müselmanlığımı terk eylememişem men

Nenecan şükr eyleginen heyif olsun atam gitti elimnen

Men ne cür sohbət eyliyim bu dilimden

Men geştım Ermeni'nin yolınnano dilinden

Zikr-i İslam'ı men ezber eyledim

Nene gördü beh beh beh. Nenede toğlı her neme Reza didi, eşhedü enla la ilahe Muhammeden resulallah bunu didi keşeng heqqi ey Xüda kabul eyledi. Çiğti kuçeye sövünceğinnen hovar eyledi. Hovar eyledi sözünceğinden, küt dediler ey dad-ı bidad biçerenin oğlı telef olup, gelin. Herçan Ermeni'diler amade Xüda bendesidi da. Gelin, yiğıştile, koğım, kardaş hiç kes yoğdı, Ermeni'di geldi orda sakin oldı. Ama milletin ittihadı var. Müselmanın her yerde ittihadı var. Ele her mezhebiyne bu curdu. Öz dininne, öz mezhebinne, öz kitabınna ittihad varı. Merdum ittihad eyledi, gelin gidek buna. Yerden götürek belke bunların bir zadı yoğtu. Dede qeyitmişti, gelirdi öve, seher gide. Gördü kuçede guruh guruh meğluğ dayanıp. Didi ey dedem çiğti. Oğlan hekmen beyinden gidip. İki elli ben eyledi başı, döşüne vurmağlığa, özünü torpağa bulaştırmağa. Bu meğluğ didi bes bele eyliren niye? Didi hekmen oğlan ölüp siz gidiriz da. Didi yoğ baba. Nece? Didi oğlin bit yuğu görüp, olup bir tene cevanı Eli meğam. Bele ki diyirle, bele ki diyirle bizde gidirik onin hıdmetine ona erz olsun mubarek olsun diyek. Dildarlığ verək, diyek elhamdüllilahi rebil âlemin sen yaxşı olmuşay. Didi benim uşağım yaxşı ola, her mezhebi, her kitabı o diye men o kitabı kabul eylerem. İcaze verin men görüm, yol aştıla didile baba bu biçare dede koy gitsin övladını görsün da. Ne heyette yer var ne küçede yer var, meğluğ dökülüp. Bir tene meriz, debederman hekim, yaxşı olmıyıp, bu bes neber olup özü özüne yaxşı olup? Geldi kapıdan geçe, Reza'nın döğrünü almışatıla gördü dede istiri gele içeri. Ki bu uşağı kucağlıya. Didi dede gelme içeri. Didi nece? Didi men bir şeiri diyirem sen onı kabul eyle, diginen eşhedü enla ilahe ilallah eşhedü enle Muhammeden resullah. Ey heqqen ey Xüda heqqey bunu kapıda diyo gel içeri. Bizim dinimizden bize fayda olmadı. Bu dede sövünceğinden on defa tekrar eyledi eşhedü enla ilahe, eşhedü enla ilahe. Didi baba ele bir defa bice diyey bestiya. Çattıyo bunu kocağladıyo, dedi balam hansı teyip seni yaxşı eyledi? Didi;

Eyleş dede diyim derdimi

Men yuğuda bir şeğs-i muheteremi gördim

Vefalı gember huzurdaydı

Ama onin ağası emirel muminunu gördüm

Yatmışıdım diyeri uyan

Her neme didim inan

Bir tikeyi verdi mene bilmirem çörekti, bilmirem nemeydi

Didi onnan istifade eyle inan

Men o qezanı yiyenne onnan bir hikmet gördüm

Balacan o qeza nemeydi? Didi;

Mubarek üzünden nur bildim

Men o duranneki yaxşı oldım bir şezde kıldım

Men özüm onı, şeğsen özüme ağa bildim

Çünkü men bir yaxşı ağanı gördüm

Müselmanlar didiler balacan, onin adı var, onin neççe adi var onin. Bir iki değıl ki. Adin didi sene? Didi;

Men kurtulmadım bu dertten

Ama teklifim olımadı bezi yerden

Yalvardım İsa'vo, Musa'vo, İncil'o Tövrat'o heqden

Emma Reza diyer men heq Xüda'vo Eli'ni gördüm

Nece şeirler diyip şair, nece şeirler diyip. Ağaye eziz meğluğ yiğıştılayo didiler xop, elhamdüllillah da indi uşağın yaxşı olupu, hara gider, ğeyir. Da giderem dükano açaramo belke olsa Müselmanlar toyada meni de aparıp. Çünkü Ermeni'ydim, hiç kes aparmırdı. Ama inni Müselman olmışam erz olsun toyada gidirem. Beşşa işlerem getirirem erz olsun yiyerik. Ağaye eziz bu pesteladı, erz olsun aşığılığ eylemeğliğe, muteber aşığ çığıti. Bir qedri de Reza bilsine ilm üzüynen, eğıl üzüynen, şeiri merifet örgetti bilesine, gitti

meclislerden meğluğ onnan xoşı geldi, annan taze Müselman olmuşdu. Meğluğ sövünürdü, xoşı geldi. Xop, seslendi balam, didi bele. Didi sen bu övde kalgınan. Men bir at alım, bu kedleri dolanıım hemi tanısıla meni, toylarına aparırıla hemi de erz olsunamı hıdmetine ve bu şuşlumu xelge merufçuluğ eyliyim. Bele eyledi erz olsun eleseng bir tene at aldıyo, libas keşengo, bir tene keşeng özü için çöğür düzettiyo, düştü bu kedlerin içine. Her kende getti, didi, didiler âşığ, didi bele. Didiler bir tene âşığ var, eger onin kimin âşığ olay sen biz ele seni toya getiririk. Ama bir tene âşığ var başa gelen değıl. Neççe tenede şagirdi var erz olsun eleseng çoğ ferrardı. Didi hardadı? Didi Ehvazo Abadan ki elan diyirle mesele bu cür yaxşıdı erz olsun eleseng gitti o yannan Farsıdıla. Ama avanenin bir mahalı var erz olsun Xoşkesal diyerle. Orda indi adın dolandırıba, orat ele tamamen bu milletten gitmişti. Çünkü su çoğudu, yer yaxşıydı, hey orda bir saldıla oldu bir şehr-i muteber. Didi o hardadır? Didi o şer erz olsuna Xoşkesal diyerdile. İndi adın dolandırıpla bilmirek, nemeydi? Get orda gör o âşığ nece âşığtı? Bu geldi gelennen sora sorıştı ki burda bir tene âşığ var, adı nemedi? Dedi adına Dede Yadiger diyerle. Getmeyen, dedi niye? Dedi çöğürün alar elinnen, çöğürün alar. Neççe dene şagirdi var, herkes geli toya istiye, iki tene âşuğ, bir tene âşuğ, üç tene âşuğ o intiğap eyler, diyer ağacan bu iki âşığ apar toyuna. Didi men olardan kalan değılem ki. Berader geldiyo, gördü bele, meğluğ bir kehvxaneye seyrengeh, yanınna su sel teki gidiri, basefad. Temamı merdum Türk sohbet eyliri. Bu da çöğür elinde atı bağıladı kenarda bir ağacayo, çöğür elinne geldi bu kuşede ottı. Meğluğ içinne bir kuşede meğluğ içinne ottı. Bu Dede Yadiger'in âşığı xelg için sohbet eylerdi. Bir enam vererdiler bilesine ama bu âşığ bu meğluğun içinne hamı yerde gezerdi. Yanı gileylik eylemiye diye bes, benim yanıma gelmirey erz olsun gidirey eleseng orda diyirey. Bu geldiyo bu meğluğ içinne geçe gördü bice nefer bir tene çöğür koyup yanna otırııp yere. Hamı işin peğaletliğı var, bu âşığlığın hamından çoğ peğaletliğı var. Meni inniyeçe çoğınan yalanınan inniyeçe on defa meni öldürüple. Getmişem mesele Tehran mehalınna toya, bir qedri gej gelmişem bir iki toy olmuş gej gelmişem, yanı çoğ çığarıp Âşık Heyder ölüp. Çoğ bu âşığlığın peğilliğı var. Bu âşığ bu erz olsun Eramen'i görenne sannamamıştı da. Geldi Dede Yadiger, bele. Didi bu mecliste ne

qad deramed var meye, ne qad deramed var? Didi niye? Didi bice âşığta gelip ki sen onı şagird eyliyen özüye pul vere. Didi git onnan xeber al, gör men onin adını işitmişem. Git onin adını xeber al, gör men işitmişem. Geldi seslendi âşığ adiy nemedi? Didi benim adım Sefter'di, Âşığ Sefter'em men. Geldi diyiri didi valla diyir men Âşığ Sefter'em. Didi men Âşığ Sefter işitmemişem. Yağın bu uzağ yerden gelip, çoğ uzağ yerden gelip. Ağayan siz Âşığ Sefter işidmişiz? Didiler geyir. Didi indi gelsin bura görüm. Geldiyo, xop, bu da söz çoğ örgermişti. Söz bilirdi, bir haççe özüne qadiridi ama da bilmedi âşıqlıq bir cürdü, misli bir su ki getirele meclise onnan tökerle bir zerfe içerle. Bu bir ilencik deryadı. Bu Dede Yadiger. Didi âşığ buraya nemeye gelmişey? Birden ele ağzınnan çıqtı, didi gelmişem seniynen bes eyliem. Menimnen? Didi bele. Didi xop, bes ele. Oğlan o sazı ver mene görüm. Sazı aldıyo, seslendi indi sen diyirey ya men diyim? Bu Sefter qadiridi, söz bilirdi, öz payı diyi beke da oniycek bilen yoğtu. Didi;

Gel gel âşığ sennen xeber alım

Bizim alınımıza yazılan neme rengidi

Yazgısı kimidi, yazan kimidi

Eli'nin mubarek kelemi neme rengidi

Digörüm buları. Ele bu kofil kildlenen kimin ele kildlendi? Didi vala buları men işidmemişem. Didi;

Kolay gelmişey olmıyay xeste

Çünkü naşınasey incitmey

Qedemin gözlerim üste

Bir veğt diyerle bulbulıla gülde hekâyet var xeste

O xesteliğ neme rengiydi

Bura gelmişey hekmen veteniynen iraqay

Hele sen âşıqlıqtan sorağay

Men seni incitmem konağay

Digörüm bu Müselmanlığta heqiqet neme rengidi

Men Dede Yadigarem dünyada kalmışem

Millete muteberlerinen aşına olmuşam

Ömrümü men bu yola koymuşam

Digörüm cevanlığınan kocalığ neme rengidi

Çögürü öptüyo, koydı hıdmetinne yere. Didi men âşığ değılem. Ağayanna ho çektile, ağa sene dimedik gelme, dimedik dime, dimedik bu meydana gelmeginen. Bu bendey Xüda qeyittiyo, peşiman, atını bindiyo ked be ked, menzil be menzil geldi çiğti, İsfahan'a. Geldi çiğti İsfahan'a Reza eleseng gördü ele bu dede bele qereğti, peşimannı, bele çögürüde yoğtı. Didi dede, didi he. Didi bes, haraya gitmiştin meye çögürün yoğay? Bes, çögür hanı? Didi balam, gittim bice kende erz olsun eleseng Xan kirdi diyirdile ora, bice dene xevanın erbab gelmişti, o yeri almıştı, tamamı meğluğ da orda yiğmişti döğrüne, adın koymuştu oranın Xan kendi. Diyirle Xan kendi tamam Türk'üdüler. Eger tek tek Farsı da hâlilırı vardı ama çoğu Türk'üdü. Orda bir tene âşığ varıdı, men özüme qadir bildim, iftiğar bildim. Gidem o âşığı bes eyliyem, bağıyam bilesini. Meydanın elinden alam, çögürün elinden alam. Ama bir şeir didi men bilmedim. Didi xop, dedecan bi zehmet o atı becer. Nemeye? Didi o atı becerginen men bir bace sefr eylerem, emma veli men bu sefere gitmeğim bir cür olar, erz olsun eleseng ya menne senin kimin bade giderem ya muvaffak olam. Didi balam eteğiyen tutaram onıynan hiç kes başarmaz. Didi yoğ, dede sazı göttü eliyeyo, didi;

Eziz balam gel bir sohbet eyliyek

Aman getmeginen, aman getmeginen deryaya benzeri

Danışırı heqiqet sözlerden

Bir dene muteber muteber benge benziri

Mennen soruştu bilmedim

Şad olıp gülmedim
Rengi pişâniyet yazanna teğşiş vermedim
Ona böyük derya diyerle

Balacan giderey ora kallay
Onnan biz söz allay
Diyebilmey ğıcalet ollay
O bir dene özünnen bilen muteber âşığ diyerle

Men gettimo bildim
Ama nakam geldim
Da men âşığılığı terkeyledim, da âşığığa gitmedim
Veli ona öz velayetlerinne bihterin âşığ diyerle

Didi ey dede, didi bele. Didi o kesi ki benim noxoşlığtan nijat verip, men ele âşığlardan korğmam. Âşığ değil o ama sen benim teki o mövlanı görmemişey. Sen feqet bir Müselman olmuşay, eşed demişeyo Müselman olmuşay. Bir muğteser ordan burdan bir nece dene şeir örgenmişey amma benim o mövlam mene bit tike qeza verdi, buni yiginen elan benim bu döşüm derya kimin her bir zadda mouj vururu, mouj vururu. Didi balam giderey peşiman ollay ya, didi yoğ. Didi xop, o yaxşı yaxşı söz ki bilirey, men âşığam sözü billem ne cürdü. Bir beş dene benim için di, men görüm olar ne cürdü, neberdi, neme sözi diyirey, hekâyet ne cürdü? Ele özüm diyerem get. Didi;

Yatmışıdım xâbı xıblet içinne
Menim yuğuma bir şeğs geldi
Göz aştım üzünnen nurı enveri gördüm
Menim merizçiliğime Xüda terefinnen bir tebibi geldi

Men danışdım derdime inandım
Soriştı hâlımı, benim hâlım dolannı
İstedim kol salam boynunna
O qırağta duran desbi sine nökeri dayannı
Men onı bir bihterin bihterin muhterem gördüm

O gördüm canı canannı
Metleb veren merdane di derdim inandım
Bir adı Eli'ydi, bir adı Şah-ı Merdan'ı
Ağacan men o Şah-ı Merdan'ı gördüm

Câm vardı elinne misli sâgi
Menim noğışlığında kalmadı bedenimne bâği
Şükr eylerem Reza diyer ilâhi
Men onı ki isterdim gördüm

Didi balam çoğ keşeng şeir diyerey. Aferin berşoma ama veli gitmiyen yaxşıdı. Dünyada âşîğlîğta söz beş tene, üç tene, iki tene değıl. Âşîğ cemaat o ki âşîğtı misli derya kimin mouj vurar. Onı hamı yerde diyirdile o yaxşı âşîğtı. Xop, erz olsun nenesi didi balam getme, dedi yoğ gerek gidem. Gerek gidem onı mehkum eyliyem dedemin çögürünü alan erz olsun eleseng hekmen hekmen qeyiderem gellem. Atı bezerdileyo, nene bir qedri qeza düzeltiyo erz olsunamı hıdmetine ve bir dene gene yaxşı saz düzeltiyo, bihterin saz düzeltiyo. Didi balam eğer âşîğlîğ sözü danışay, gerek eliyne saz ola. Niye? Diyerle sende yoğ âşîğ nişanı, âşîğtan nişan isterle. Âşîğın nişanı derece yoğ kolınna ki diyerle mesele bu ustı varıdı, ya servannı ya serhengni. Âşîğın nişanesi çögürüdü, elinne oldı bilede âşîğtı, bilmeyede xelg diyer bir dene âşîğtıya. O çögür o âşîğlîğ sabıt eyler. Amade oldı, amade oldı erz eyledi nene, didi bele. Didi sen benim çoğ zehmetim çekmişey, dedemne hemin tor. Dünyada üç zad insannan ayrılmaz, hemişe

yanınnadı, hemişe. Biri Xüda'dı, biri eceldi, biri rûzıdı. Hemişe insanın yanınnadı. Bir veğt ecel çattı, diyer buların ikisi kalı, birisi gider. Xüda insanın yanınnadı, ecelde yanınnadı ama ölenne rûzı kesili. Bu üç tane söz bu curdu. Biri Xüda'dı erz olsunamı hıdmetine biri eceldi, biri rûzıdı. Veğti insan öldü o rûzı kesiler da. Siz benim iki nene dede zehmetimi çekmişiz, inni mene bu yolu helal eyleyin, bu renci men helal eyleyin. Xop, eceldi da kimse bilip, ne kimse işidip ne bilip ki bu ecel ne veğt geli ne curdu bu ecel, bu ölüm neber gelip? Nenesi dedi balam men bir neççe dene dua diyerem senin dalıycek, sen inşallah muvaffak ollay. Sen şad ollay ve sen giderey o terefi inşallah mehkum eylirey. Didim;

Reza balam gitme gurbet eline

Men sene bir erz-i edep diyerem

Özü salmagınan qussayo, veremi dinine

Get balam men sene bir dua diyerem

Biriyne otır hemtarın olsun

Yidiğın içtiğın cana nuş olsun

Erenler serveri yoldaşın olsun

Men erenleri seni yalıycek diyerem

Gel bir men sene söz diyim nadan olma

Eğille çatanna divane kalma

Biriyne çörek yidin ğıyanet olma

Men rah-ı rastı, heqiqeto, merifeti sene diyerem

Derya kimin men coşaram

Coşiben heddinden kaçaram

O kes ki sene şefa verdi onı senin yanıycek koşaram

O ağalar ağası Şah-ı Merdan'ı diyerem

Reza çoğta memnun oldu nenesinden, bir qedri erz olsun ato, çöreko, qezavo, libaso amade eylediler, erz olsun eleseng veği düştü yola. Düştü yola o gün o ki yol geleceğidi geldi. Ama nehar oldu, gördü bir kend yol üstünne görükürü. Ama bir tene bulağ bu kendin yanınna var çoğ keşeng suvu var, bu kendin meğluğu arvad, uşağ, gelin zerfinen gelirler burdan su aparırlar. Reza hemi özü suvızıdı hemi atı suvızıdı. Gördü bu çeşmenin başı bikar olmırı, bikar olmırı. Xüda'ya nem eyliyim? Bir veğt gördü bir tene pirezen, bir tene tuluğ dalınna geldi su apara. Ama neççe tene cuvanezen dayanıp, bir tene xoşgili ziba âli meğan cevamı atın üstünne bağırı. Bu pirezen böle fikreyledi bu oğlan bu qızlara bağırı. Geldi yağına didi balam, didi bele. Didi şeğsi geldi peygamber hıdmetine, didi ya peygamber men neber eyliyim hemi bu dünyada muvaffak olım hemi o dünyada muvaffak olım? Peygamber buyurdu her neme özüye istedin, xelge de iste, her neme özüye istemedin xelge de isteme. Muvaffak ol. İndi balam, orda durmuşay bağıray, ağı bu xelgin qızı, arvadı, gelini buların sahibı var. Erz eyledi nene, didi bele. Didi mene tohın eyleme, mene ahanet eyleme. Nenecan men o qızlara göre dayanmamışam, suvızam, atım da teşnedi. Hemi istirem özüm o sudan istifade eyliyem hemi atım istifade eyliye. Bu gitti küçük bir tene zerf aldı qızlerden doldırdı suvınano getti el üstünne ama bu kolı değıdi bu xurcuna, xurcunna da pulı varıdı. O zamanna pul kağız değıldi. Xurda pulıdı. Bu xurdayı tehebi balaca, ses verdi bu dedi ey dedey nene. Bu puldar adamnı, bir cür eyliyim digörüm menzil istese men muna menzil verem. Bu bir hesabı mene pul verer. Bu qeride bir aşlari alatıydı, reylerin boyağı. Kemin kırğı du duman dağıtmıştı. Hilegeridi, falgiridi. Kedim bu cur falan açardıla bu cur buna diyerle hileger. Bu qerinin öz adını dimezdile. Diyerle o qeri hilager. Bu qızleri danladıyo, qızlar gitti. Reza geldi hemi atını istibra eyledi hemi özü işti. Didi balam, didi bele. Didi bu kedde bir tene kendin ketxüdası var. Erbabıdı, hükmü iğtiyarınnadı. Buların izlerinin bir tene âşığleri var benamı Âşığ Aydın. Ve bu kende âşığı qedeğe eyliyip, da bu kende âşığ gelmiye. Her kim xelgin toyu oldu, ele bu Âşığ Aydın yola sala. Onan bikar olırla da o kendin sahibı erbabıdı. Bu erbab için diyeridi. Didi xop, nenecan men da yol getmemiştim çoğ, bir heççe hesteliğim var.

Men olır ki bir menzil verey mene? Bu qerideki Xüda'dan istirdi. Emma geldiler, istediler geçeler qerinin heyetine, bu çögürü atın yanına bağlamışdı, çennan mehlum değılidi. Bir neççe nefer o küçeden gidip gelirdi. Bu çögürü ordan açtı tuttu eline, olar gördüler. Gördüler görennen sonra xop, dünyada fesat mumkinni hamı yerde ola. Bala nispet sed bala nispet. Şeytanı söz dağıdan mumkinni ola. Menim bir ikisi geldi, o kendin erbabına erz-i edep eyledi. Seslendi erbab, didi bele. Didi senin özüy âşığın olayo erz olsun eleseng ve bir âşığta gele, o hileger qeriye konağ ola. Didi yoğ, o qerini getirin. Qerini gettiler. Qeri, didi bele. İşidmişem övüyne âşığ var, erz eyledi kurban bice cevan oğlannı. Çoğ eğilli, âşığta değıl. O çögürü alıp bir veğt qussası olanna onın bir elin çeker cirin cirin eyliye, xoş ola. Âşığ değıl. Bice çögür alıp men yetik oldum. Mennen bir menzil istedi çünkü bir âli meğam cevannı men ona yoğ dimedim. Didim erz olsun gel gidek öve. Dedi xop, ele ki bu curdu, onı getirin benim menzilime. Men görüm o cur cevan ki sen terif eyliren, bu hara uşağıdı, kimni, nekkaredi, atnan hara gidiri? Qeri didi geldi menzile, didi balam, didi bele. Didi bu kende âşığ qedeğedi. Erbabın özünün âşığı var, benâmı Âşığ Aydın. Çoğta muteber âşığtı. Erz olsun seni istiyip. Dedi xop, diyey qedeğedi gidem ora, meni yamanlar, mümkün meni zindan eyler, mene kötek vurur, diyer niye geldin? Didi yoğ. O xanın neççe defe bezi işleri olup, men örgedmişem, muvaffak olup. Meni çoğ ister o erbab. Ge gidek. Atı koydu qerinin menziline sazı elinne geldi erbabın hıdmetine. Seslendi balam ha yandan gelirey, ha yana gidirey? Erz eyledi kurban eger icaze versey, men bir neççe dene şeir berayı ruzigar örgenmişem âşığ değılem ama cevanam bir neççe dene söz özüm için beraye ruzigar teyil eylemişem. Didi xop, onın o yaxşılarınnan benim için beş dene sohbet eyle. Didi;

Baş götürüp vetenimnen gelirem

Eger bağışlasay konağam sene

Men dünyadan yaxşı yamanı bilmişem

Eger lütfeylesen konağam sene

Menim üregim sözü kaldı

Derse konağ oldu

Atamnan anam meni yola saldı

Eger iltifat eyliyen konağam men

Men gelmemişem burda kalam

Kimsenin söziy alam

Eger icaze versey konağ ollam

Ama gelmişem hıdmetiye konağam men

Başımna vardı bir qeza

Gerek benim ruzigarımı kimseler yaza

Dedem Erameni'ydi menne hemin tor

Ama mövlam nijat verdi adımnı Reza

İnni gelmişem hıdmetiyne konağam men

Didi Ermeni'deki Reza adlı olmaz. Didi durusto, men meriz olsum hiç düktor, hiç hekim eslan derdimnen baş çığatmadı. Emma bir gece yatmışım, bir şeğs geldi benim yuğuma, hemi meni sağaltı hemi didi Müselman olin. Dedem, nenem, özümüz Müselman oldık, Xüda'nın zikri eşhedü enla ilahe ilallah didik ve karıştığ Müselman içine. İnni Müselman'em. Ama dede babadan rişem Ermeni'di. Didi xop, barik Allah barik Allah, sen yaxşı oğlanay. Bu gece men bu kend benimni. Bir neççe nefer eğilli edamlar men bu gece devet eylerem ama benim bir kardaşım var, benim bir tene qızım var onu istiri. Ama men göynüm yoğ o qızı verem, onun oğlına. Menne bu karar eylemişem, kardaşımnan demişem bice dene âşığ getirey eger bu Âşığ Ocağ'ı bağladı, mehkum eyledi, men qızı verem senin oğlıya. Ama olmadı vermem. İnni bu kardaşım gidip hardan âşığ getirip olmıyıp, hardan âşığ getirip olmıyıp, hardan âşığ getirip olmıyıp. Ele iş ele bu cur kalıp. İndi seni de çünkü çögür variy, kendin bir öddesi men

çağırırım sene azar eziyet olmiya. O âşığ sene eziyet eylemiye. Diyem bu cevan ele mene konağtı. Bele çögürü var ama âşığ değil. Didi xop, gece kendin meğlūğunnan geldi bir otağ doldı, bu qız geldi bu qerinin övüne. Dedi nene, dedi bele. Dedi bu âşığ ki seni övünneydi, sen getirmişey dedem tebil vermişey, bu söz biler men dedeminen şert bağlıyam. Diyem eger benim âşığım senin âşığını bağladı, gerek meni emoğlumna erz olsun verey dede. Bağlamadı ki öldürrey öldür, bağışlayay bağışla. Didi balam, didi bele. Didi men sene iki üş kelime nesihet verem. Hekmen bilginen. Men o oğlanı ahdli bilmirem. Men falgirem, men dünyada da işler kalmayıp, reyler kalmayıp boyamıyam. O cevan ahdli cevan değil. Dedi nece? Didi o guman eylirem, ona bir tereften bir tikeye tapılıp o cevani hosnu keşeng olup, özü mueddebo, baedep olup. Tevekkil bixüda dedeynen bu şerti bağla. Bu qeri xatircem eylediyo, qız geldi, dedesini çağırdı. Dedi dedecan, didi bele. Didi âşığ getimişey? Didi bele. Dedi eğer bu âşığ benim olsa, seni özüyne ki Âşığ Ocağ var, o senin olsun. Bu gecey ki senin celesey var, tamam kendin rişsifidano, bileno, eğilliyo, muhterem adamları yiğmişey, bir büyük celesey var. Bular ikisi sohbet eylesiler bu meğlūğu ki orda durar bularda şahidi qeziyye olsıla. Eger benim âşığım bir söz xeber aldı, seni âşığıy bilmedi, gerek bu gece emime diyey, dedeme diyey bu gece şirini getire, benim emoğlumnan xas digarik, istekliyk, âşığı meşuğik. Bu gece söz tükene ki benim emimoğluya sen verirey meni. Didi balam bu bir cevan oğlanı bir üş dört tane söz ergenip özü diyer bu âşığ değil ki. Didi menne tevekkül bixüda diyirem bu âşığ benim, o âşığ senin. Seslendi uşağ gedın Âşığ Aydın'ı diyin gelsi bura. Geldiler Âşığ Aydın'ı çağırdıla erz olsun eleseng ve o mecliste ola. Didi Âşığ Aydın, didi bele. Didi bu gece benim bir şertiha, şurtiha sözüm var. Bu cevanna eger âşığıtı, âşığılığı boyun gelmiri. Diyiri men bir xurda söz örgermişem, örger diyerem. İnni bu gece sen bunuyunan sen bes eyliyebilley? Seslendi kurban meni meye uşağ hesapeyliyey. Aço benim haramnannı. Bu nemedi? Yirmi yirmi beş yaşınna cevan, men ömrümü âşığığta tüketmişem. Dünyanın sözünü cem eylemişem, dedile xop ina. Reza'ya didi xop, bu benim âşığımnı. Senne öziy diyerey men çoğ ders oğumuşam. İndi ders oğumuşay sen bu gece bu meğlūğ içinne, bu cem içinne bu âşığınan bes eyliyebilley. Erz eyledi

kurban çünkü sen emr buyururay senin vucutu mubarekiye, bele bes eyliyebillem. Ecep bes bu dedi men beş tene, üç tene söz örgenmişem darıganna özüm için diyem, inni bir tene âşığı danişmend, muteber neççe il ömrünü bu işle tüketip, hazır olup bunuynan danışa. Xop, ağayan icaze veriy, qızde geldi pencerede durdu ki göre bu oğlan muvaffak olırı ya Âşığ Ocağ muvaffak olı. Evvel kim disin? Didiler babacan meydan Âşığ Ocağ'ıyı aha bu yirmi, yirmi beş yaşınna hara bu heftad heştad yaşınna hara? Dergâhı ummanna meger olır ki ubur eyliye. Reza dedi o cur değil ya, o cur değil ya. Adamzadı hiç kes tanımaz, qeyrez Xüda'dan. Siz bilmiriz benim üregimne, kelbimne, zihnimne, fikrimne neme var? Bu Âşığ eleseng Ocağ ve tamam âşığıdı bezi yerlerden görmüşüdü, bu Âşığ Aydın bir heççe narahat oldu, âşığığta peğilliği var, çoğ peğilliği var. Bu Reza gelmişidi bu fikr eylirdi diyirdi, bunin sözü erbaba xoş gelmiye diye bu cevannı, Âşığ Aydın seni istemirem. Kalmıştı bu qussaya. Didi;

Oğlan açılar örtüler kelâm

Digörüm kimselere

Durust fikirle ha.

Oğlan açılar örtüler kelâm

Digörüm kimselere

Cebrail Xüda emrinnen, Xüda destirunnan getti yeryüzüne selam

Evvel selam geldi kimseler

Qiz dedi ey dedem vay, buları bu cevan hardan diyebilsin. Bu meğluğ dedi baba, ağıo erbab sen getirmişey bir tene ejderhaynan bir tene çöl dovarı ağa ejderhaynan tel vurabilir. Seslendi Dede Yedigâr, Reza seslendi Dede Yedigâr, didi bele. Didi xaişt eylem rûdayvaslığ eyleme, hiç rûdayvaslığ eyleme. Mene heç ihtiramda eyleme sözin rastı. Her neme seğt söz var, mennen xeber al. Didi bu şiiri ki xeber almışam cedder ceddin bilinmez, hiç keste bilmez. Xeber almışam da. Didi neber dimişen? Didi dimişem;

Açılar örtüler kelâm

Digörüm kimselere

Cebrail Xüda emriynen evvel getti selam

Bu selamı getti kimselere

Didi he, indi kulağ ver. Didi;

O Kuran'il kitaptı, o Kuran'nı

O Kuran geldi Muhammed'o Mustafa'ye

Cebrail evvel selamı getti, sipariş getti

Evvel selamı getti Muhammed'o Mustafa'ye

Xelg dest vurdu, bu qız pencere dalınna sövünnü, Xüda'ya celalıya şükr olsun. Yaxşı ki erz olsun hele buları bildi. Xop, Âşığ Aydın, sohbet eyle. Didi;

Kimselere çoğ kaldı minnet

Çoğ adam çekti zillet

Müselman içinne vardı bir hekâyet

Cemmeye umumu tapar bu geldi kimselere

Bu diyenne dediler ey dedem vay, bunu ki hiç bilmez. Bunu ki heç eslan geyri mumkinni bile. Seslendi Rezacan, erbab seslendi bular nemedi? Didi;

O şeytanıdı kaldı minnete

Xüda tuvu neneği geçitti boynuna

Ama o zikro bu bendeligo orda her neme tegelle vurdu beyinden gitti, kaldı minnete

Bir ötte merdum şeytanı söger, yaman diyer.

Şenine geldi heqiqet oldu selvata o selvat gelip Muhammed'o Mustafa'ye

Barik Allah, barik Allah, barik Allah, barik Allah. Aferin ber şoma, aferin ber şoma. Didi xop, dalın diginen. Didi;

O kimidi ölmedi kaldı, eslen ölmedi

Dünya abad olup diridi

Neççe ki dünyada var gene diridi ölmedi

Bes neber oldı heqiqet bilmedi

Neber oldı heqiqet bilmedi

Eleseng bu dünyade kimse görmedi

Ama ne cür oldı söz çattı Muhammed'o Mustafa'ye

Didi, o şeytanıdı Xüдавend ki tövlene ki geçitti boynuna men bir bile ibadet eyledim seni için bes nem oldı, nida geldi ki men seni öldürmem sen kallay, bele sen kallay.

O ölmedi kaldı

Temamı merdum içinne fesad oldı, fesad oldı

Hezreti Resul Mihrac'e devet oldı

Xüda istedi Mihrac'a gide emma yaraşırdı o sefer Muhammed'o Mustafa'ye

Dalın di, didi;

Kimse olmadı dünyanı bile

Kimse olmadı hiç ağlamaya, eyle güle

Âşığ Aydın diyer gelmişey bizim yere, gelmişey bizim yere

Digörüm şeninne nemedi Muhammed'o Mustafa'nin

Didi;

Sen özüyü övme

Menim sineme daşı döğme

Özüynen çoğ menem dime

Temamı şükro, selvato, xeqiqeto, merifet Xüдавend verdi Muhammed'o Mustafa'ye

Aferin, aferin, aferin, aferin, barik Allah. Xop, indi Reza, didi bele. Didi indi sen diginen, Âşığ Aydın sözüyü aşsın. Didi çeşm. Didi;

Gel gel âşığ senden xeber alım

Sen hansı yolunan gelirey
Kitabıy nedi, mezhebiy nedi
Digörüm hansı diniyner gelirey

Gelmişey dünyanı görmüşey
Bu dünyade nemen haq bilmişey
Eger kitabı oğumuşay
Evvel kelimesi nemedi oyıyan ne cur gelirey

Xelg dedi ey dedey nenedey. Bu hiç başa gelmez. Didi Âşığ Aydın bular ne cur? Didi övi yiğilmasin, yirmi beş yaşınna uşağ buları hardan örgenip? Xop;

Bu dünyade kesen oldı ki çoğ ağladı
Üregini çoğ dağladı
Ne cür oldı bes gözlerini bağladı
Digörüm o teriğte ne cür gelirey, hansı tariğteydi, kimidi

Reza diyer menne bilmem
Şad olıp gülmem
Govherimi çoğ xerc eylemem
Hansı serafınan gelirey

Dest vurdula, qız dedesini çağırdı yazıya. Didi dede âşığın mehkum oldıyo? Didi bele. Didi şertimi şertti da? Didi bele. Didi diginen emim şirini getirsin. Berader ihtila verdile eleseng erbabın kardaşına şirini gettile erz olsun qızı kemal meyl canı dil bağışladı, kardaşı oğlına. Didi Rezacan, didi bele. Didi bu Âşığ Aydın kocalıp, kocalıp benim kimin. Herkes sorışırı ele görürü, eh âşığ sende kocalmışay. Bu eh nemedi da kocalmışam da eh kocalmışay. Xop, sende kocalacağay. Bu kocalıp bir eyb var, yanı özüde kocalecek da, özüde ölecek da. Filano sende kocaldin, yoğ sen ele kalacağey, ele bu sitte

kıyamet gününe neçe. Bes bir iş ki cemmeye umum ola, nemeye için bir neferin üzüne men bele kocalmışam bilirem da. Da o Heyder değılem. Munta eziz kardaşım ordan bura durup teşrif getirip, indi canı dilden bu dastanlarından teğdim eylirem. İnşallah umudvaram ki men qabil değılem emma murudı pesendlerinde karar tutsın, orda yazsıla kitap eylesile erz olsun âşığığ bir böyük metlepti, çoğ böyük metlepti. Mesele birden beş yüz nefer otırıp, âşığ diyer nemedan diyim? Bu bir böyük sözdü, hamıdan bunu diyebilmez. Yanı her nemedan istiyiz diyerem, gerek bunu demiye nemedan diyim. Diye ağa men filan neğıli, filan neğıli, filan neğıli billem, da ayrısını bilmem. Buların her birisi istiyiz diyim. Orfa muvaffak olar ama diyer nemedan diyim, xop, aşığ pestele dünyanın tariğinnen. Dünya neber abad oldı, ne cür oldı, kaçā abad oldı, hara abad oldı ordan pestelede di da? Özüy diyen nemedan diyim? Yanı hamızadını bilirey da. Seher oldı, keçeng bice dene hessabı kisse pul, erbab koydu Reza'nın huzuru hıdmetine, çoğta hurmeto, izzet o qızın orda toyunu tuttıla, Reza bir gecede kaldı gene toyda orda erz olsun xoş oldı ve seher erte erz olsun durdı eyağ üste, atını bindi. Gördü bu gelin hey çadır astınna bağırı. Sorıştı kime bağıray, neme ağtarıray? Didi bu cevanıkı geldi meni heqdarıme çattırdı, hemı emoğlum peşiman olmadı hemı men peşiman olmadım. Men kolumna erz olsun bir tene kolbağ var, çoğ erzişi var. Bunu kolumnan çığadam yovaşçek aparaz veriz o oğlana. Menim hediyem diyiz, o gelin verdi bu hediyeni. Bu oğlan aparsın övlensin versin helâlı hemserine yadigerlik. Gettile hediyen verenne, gelinne gelirdi gide oğlan övüne da. Çalıcı da varıdı. Emma Reza çalıcıları hemuş eyledi. Didi hele ki bu erz olsun kolbağın arasınna balaca kağız yazıp, sen benim o dünya bu dünya eziz kardaşım hessap oldin, sen meni heqdarıma çattırdın. Allah seniye kelbin şad eylesin. Men bu geline bir mubarekbad diyim. Bir xoş geldin diyim. Ağayan hamı dedi başe. Çöğürü çığattıyo atı verdi bir nefere o meğluğın içinne didi;

Müşerref buyurdin teşrif gettin

Gelin xoş gelmişey

Öz eğliynen öz işiyi bildin

Ey gelin xoş gelmişey

Bağınan adı sane

Yaxşı insane

Taze geldin bu taze du dumane

Bu taze du dumane gelin xoş gelmişey

Diyim bu söz dünyada kalsın

Cevanlar şad olsun

Ağibetiye ğeyr olsun

Ey Eruz Xanım xoş gelmişey

Men Reza'yam billem

Şad olıp güllem

Senin bu mecalisiye, gelin olmağıya şükr eylerem mubarekbad diyerem

Gelin, toyın mubarek olsun

Bunu da Reza erz olsun bu qıza didiyo, ağıyannan Xüdafız eyledi düştü yola. Geldi erz olsunamı hıdmetine orda ki Dede Yadiger varıdı, kend böyük kessepçe, gördüle bice nefer atten inip, atın qosarın tutup eline ama bice çöğürde tutup eline. Didiler bu iğbali yatıp bunu ya. Hekmen gidir Dede Yadiger meclisine, tutalar çöğürün alalar, tutalar bir kötekte vuralar. Bezi danışmadı ama bezi didi cevan, didi bele. Didi hara gidirey? Didi burda bir âşığ var, benâmı Dede Yadiger gidirem onin meclisine erz olsun eleseng görem bu ne cur bir âşığtı? Onnana bir ders alam, onanna bir söz allam, onnan kemalet örgenem. Gördüle bu eğilinen danışırı. Didile Dede Yadiger bunnan xoşı geliri, bu eğilinen danışırı. Geldiyo gelennen sora yer verdile gördüle cevan, atın bağladı kinara. Didi nemeye gelmişey? Didi gelmişem bu ustadı mohterem Dede Yadiger'in huzurine, bir selam verem. Didi xop, hele meclis dolmıyıp, âşığlar de hele dimiri inni elan helvetti. Bu çöğürün koy burda kalsın, özin du git. Bir selam ver bilesine ama diginen

âşığam. Niye? Çögürin var da. Diyen âşığam. Diyer çögürin var? Diyen he. Eger narahat olmadı, o icaze vere sen burda bir beş diyerey. Eger narahat oldu, mumkinni bir keşide de vururu üzüneyo, çögürün al eliyneyo seni yola sala. Geldiyo erz-i edep ustad-ı muhterem selam erz eyliyem hıdmetiye. Dedi balam kimey sen, haralıyen? Men bu mecliste görmemişem seni. Didi valla uzağ yerden gelmişem, İsfahan nismi cihan egerlâr ve Tebriz nebaş. Men İsfahan'an gelmişem. İsfahan'nan bura nemeye gelmişey, nem işiy var? Dedi valla benim dedem âşığıdı, dolanıp gelmişti yolu düşmüştü sizin hıdmetize burda. Elan o âşığ ki orda oturup o çögür benim dedeminkidi. O çögür, o âşık o çögürü koyup yanına dura diye o benim dedem çögürüdü. Gelmişem ya bu meydanna sen olay ya men olam. Eh, xelg bu cur kaldı metel. Didiler oğlan böyle danışma ecelin gelip meye? Didi neme eceli, neme eceli? Men gelmişem söz danışam, terefem essen düşmen değılem ki herifem. Didi xop, sazin harda? Dedi orda. Sazin getir görüm. Gettiyo, didi xop, helinne sen ya men. Bice beş tane söz bu merdum içinne, bu neççe tene âşığ içinne bice beş tane söz diginen men görüm bu meğluğ neme diyer? Çögürü çekti sinesine, seslendi;

Dede Yadiger gel bir erzim eyliyim

Men karışmışam dergâh-ı ummane

Gel neççe dene sözinen seni şad eyliyim

Üzüyü okşatma dergâh-ı ummane

Üzüyü okşatma dergâh-ı ummane

Sen meni de bir şeğs bilginen

Şad olup gülgünen

Özüye çoğ feğr eylemeginen

Bir veğt düşerey dergâh-ı ummaneye, boğıllaya

Dünyanı görürey alçağ ucadı

Bezi cevan, bezi kocadı
Bezinne dünya malı çoğtı, biri acdı
Ama yolu düşmürü dergâh-ı ummane

Men öz şeğsiyetimi sene dimişem
Seniyne bir sohbet eylemişem
Men isfahan'nan feqet bir muşkile gelmişem
Öziynen terif eyleme dimeginen men dergâh-ı ummane

Bu meğluğ neber xoşi geldi, âşığ gel bura bu pul, âşığ gel bura bu pul, âşığ gel bura bu pul. Gördü bu meğluğ tamamen çağırırı buna pul veriri. Bu âşığlar yiğidiler Dede Yadiger bu kimni, bu nemedi gelip bir bile pul yiğıştirdi burda. He, orda Dede Yadiger bu sözi didi. Orda didi. İstedi bir beş diye, xelg dedi Dede Yadiger da sen dime. İcaze ver bu oğlan bir beş disin. Dede Yadiger didi men öz ruzigarıma bir beş diyim, bundan o yana o disin. Didi;

Gemli göynüm günde ah-ı zar eyler
Her yana dolanar gem gussarı yoğ
Varlını yoğ eyler, yoğı varlı
Bu çerkifeleğin itibarı yoğ

Dünya cifesiynen namerd merd olar
Nadar kişinin üzü gülmez rengi zerd olar
Bir insanı ki hem katar içinne xâr olar
Onı hiç yerde itibarı yoğ

Bu âşığlığ eyledi mege ar oldı
Bezi istemedi bu şuğlu başarmadı xâr oldı

Her âşîğın beş gün devranı oldu

Her âşîğın beş gün devranı var onı Dede Yadiger didi.

Her âşîğın beş gün devranı oldu

Da benim burda qedrimi bilen olmaz

Ėeyir Dede Yadiger sen ele gene ustadeyo. Hiç didi baba neme, onin kimin diyebilirmi ki. Çoğta ustaddı. Ne şagirdleri diyebiliri, ne o diyebiliri. Elden sal koy sözünü tüketsin ya. He, erz olsun;

Ömrüm tükenni metel kalmadıö

Sararıben lala kimin solmadım

Heç âşîğ geldi onın meydanından kaşmadım

Ama elan bağıram da bilenim yoğ

Didim dünyaya yaxşı sözü

Üregimne yannı derdin közü

Goher kanydı Dede Yadiger'in sözü

Ama da bu nadan bazarınna xeridarı yoğ

Bu nadan meydanında xeridarı yoğ

Xop, babacan meğluğ ele, meğluğ bu curdu da. Hamı didi babacan bizim meydanın âşîğı, cevan adı nemedi? Didi Reza. Müselmanlar diyer Göğçek Reza, Ermeniler diyer Köçek Reza. Yanı Ermeni uşağa diyer köçek. Dediler ey Göğçek Reza, ey Âşîğ Reza bu meydanna gerek sen sohbet eyliyen, Dedegar da gitsin, ya ayrı yerde ya otırsı övünne bir loğma çörek var yisin. Bu Dede Yadigâr'a çoğ kâr eyledi Xüda'ya nem eyliyim, ne cur eyliyim? Reza bir menzili bir şeğs bilesine kerar verdi. Reza bu âşîğları yığdı övüne didi billeyin ne var? Didi bele. Didi sorağ eyleyin görün, hansı kişverde, hansı yerde İran meğluğunnan var, biz da burda kuzemiz su tutmaz. Biz gidek burdan valla bu oğlan istiye bizden söz xeber ala biz bilmego beter rûsvayı ollak. Bunin bu dedesinin sazını da aparın verin bilesine. Bu hekmen bu dedesinin sazına göre gelip. Dedesinin sazını da gettile iki

eliyinen teğdim ettile erz olsun Âşığ Reza'yı. Dediler xop, hara gidek, hara gidek? Didiler valla diyirle erz olsun bir tene şerde nef kuyusu kazırla. İran meğluğu gidiri on beş il, yirmi il kalırı gelenne on tümen, on beş tümen pul getiriri. Hekmen orda âşığ yoğtu. Erz olsun ora diyirle Besre. Biz gidek Besre ya ordan gidek erz olsunamı hıdmetine sorışak ayrı şehri, bir loğma çörek çığadak. İnni her biriz geliriz menimle gelin, gelmiriz öziz bilin. Xop, bu âşoğlarda bağıtlar gördüler bu kocalıbo sit gidip yuğarı da çennan xelgde mehel koymırıyo, erz olsun temamsı didi biz gelmirik. Ema bir tene Âşığ Eğbet varıdı, bir eğilli oğlanıdı, eğilli kişiydi. O dedi Dede Yadiger men gellem, seni atmam. Her yere gidey men seniyne refigo, muvafiğim. Bir Kember varıdı, o hemin tor. Seslendi Dede Yadiger men gellem, hekmen gellem. Dede Yadiger didi bes, gidim o meydana o dostlar orda çoğtu, men orda bir Xüda hafız eyliyim, görüm neççe ildi men burda zehmet çekirem, bir nefer hâl olup, bir nefer dost olup, bir nefer benim sözümü tebil alıp inniyeçe. İndi diyirle da dime bu ne cur olar? Saz elinne geldi meydana gördü meğluğ otırıp ama Reza sohbet eylemiri. Dedi bes, Reza niye sohbet eylemiri? Didi Dede Yadiger rûzunu Allah verer. Bende rûzu vermez. Bu meydan evvel bir günnen o evvel cevanlığıynan bu şerde böyük olmuşay burda, olmuşay âşığ. Emma bezi tebiyetler insani xelgin gözünnen salar. Men dedem gelmişimş bura bu çöğür onıydı da. Sen onnan bir söz xeber almışay, dedem bilmiyip. İnni men gelmişem telafi eyliyem, bilen ki dünya xalen değıl. Bu dünya uman dergâhıdı. Elden elava el var, bilennen çoğ bilen biler. Ağayan dediler xop, Dede Yadiger biz genede senin xatirin istirik. İstiren bir beşe sohbet eyliyen, sohbet eyle. Didi;

Göynüm dolannı gidem gurbet eline

Yola salin dostlar

Mayıl ollam bezi edemin guftarı reftarıne

Yola salin dostlar

Dahı her bir zadda kocalmışam

Ömrüm başa gidip kocalmışam

Gül kimin saralmışam

Ve yola salin meni

Men diyerem billem

Gurbete giderem görrem

Eger ömür vefa eyledi gene gellem

Meni yola salin dostlar

Men Dede Yadiger'dim ama ağladım

Üregimi dağladım

Çoğ menem diyen âşığıları bağladım

Ama inni kadir değılem dostlar

Reza didi öz ağzıynen, öz eyibini didin. Her âşığ geldi sen öni bağladın, nemeçin bağladın, neme didin, neme diyim bilesine? Xop, adam var az biler, adam var çoğ biler, adam var ihtiyacı bu şuğle, bir zadda bilmez. Ama bilmiyen istiyeen onı çığaday bu eli kulu naumud gide, bu dünyada bu iş yaxşı iş değıl. Öz eliyenen, öz eybini didin. Menim dedemide erz olsun sen mehkum eylemişey, dedem başarmayıp. İndi eger başarabilley, benimle herif olay bir söz diyen men bilmeyem ele ikimizde bu meydanna kalak her neme Xüda vesile eyledi yarısı senin, yarısı benim. Didi yoğ, men kalmam giderem. Didi xop, koymam giden. Didi niye? Didi dedemnen neme xeber aldın, nemedi? Didi bes, koy sazınan diyim. Didi;

Gel gel âşığ senden xeber alım

Alnımıza yazılan neme rengidi

Yazgısı kimni, yazan kimni

Elinin kelemi neme rengidi

Didi he, Dede Yadiger gel diyim senin cevabı;

Alnımıza yazılan insanin sernıvıştıesidi

Xüdavendi âlem sernıvıštenı yazar alınna

Yazan Eli'di, istiyen Cebrail'idi

Sebz yazan oldu Cebrail aparan oldu

Sebz rengidi yani imamların libası da erz olsun eleseng sebzdi. Sebz nemayan oldu. Xop, bundan xeber almamışay meye? Didi bele. Didi xop;

Bu dünyanı xeber almışam kim bildi

Kim kaldı, kim öldü

Heqiqeti kim bildi

O neme rengidi

Didi Dede Yadiger;

Bu dünya kim kaldı

Ölen öldü kalan de öleceg

Suleyman dedi beke dünyanı aldı, dünyanı aldı

Amma dünya neğşe çekti, Suleyman dünyanı terk eyledi gitti

Bunu xeber almışay. Xop dalın neber xeber almışay? Didi xeber almışam;

Ne cur olar insan olar nadan

Yuğunu gemden uyadan

Bu dünyade yaxşı adam

Ne bareden oldu

Didi;

Beşerdi, neççe ki kebir olmıyıp olardı nadan

Bir eğilli kişi onı uyğudan uyadan, o uyğudan uyadan

Ve bu dünya hele çoğ kalıp ola tamam

Gelen kaldıyo, beş gün ömr eylediyo terk eyledi gitti

Men Dede Yadiger'em dünyanı bildim

Dünyanı bed cür gördüm
Seniy dedeyden xeber aldım bildim
Ve dünyada muvaffak bende kim oldu

Didi he;

Men da Reza'yam bura gelmişem
Seni özüme gemxâr bilmişem
Her insanıki heqiqeto, merifeto, teriqeto insan görmüşem
Xüda yanınna o muvaffak oldu

Xop, barik Allah bu dedeynen bu sözler xeber almışam. Didi xop, indi istirey gidey da? Didi bele. Gelmişem bu dostlardan erz olsun Xüdafız eyliyim. Erz eyledim ki irileşten, refikten, şagirden, âşığ varıydı iki nefer Dede Yadiger'e didi men seniynen gelem. Biri Ehmed'idi erz olsun didi men seniynen gelirem çoğ vefalı adamıdı erz olsunamı hıdmetine biri Suleyman'idi ve o ki dimişti gelim o gelmedi ama Suleyman geşti onun yerine didi men Dede Yadigeri'nen gidirem. Didiler hara istiriz gidiz, hara istiriz gidiz? Didi valla diyirle erz olsunamı hıdmetine Besre'de ya Yemen'ne nef kuyusu kazırla. İran'in meğluğunnen çoğ gidip ora, çoğ var. Ama âşığ ora gitmiyip. Âşığın orda sözi şirin olar. Gedirik ora görek nemeilyek? Reza gördü ğeyra bu nacır oldu bu kişi için neççe veğt burda zehmet çekip, ömrünü burda tamam eyleyip indi istiri gide. Ele her yere gide bu kocalıp bunu istemezle. Bu âşıqlarda ki erz olsun bu Ehmed'inen bu Süleyman'deki derde değen âşık değıl, buları da istemezle. Men burda koley iş gördüm. Meğluğa didi men nemeilyim, men razı olmıram bu kişi burdan gide siz neme diyiriz? Gördü bu bivefa meğluğ, neççe il burda zehmet çekip, ömrünü burda tüketip, toylarına gidip, meclislerine gidip, konağlığlarına gidip ömrünü burda tükedip erz olsun eleseng misli ki hiç kes bunnan xoşi gelmiri. Diyile o gitsin. Ama Reza ğeyir, Dede Yadiger getti keşeng yerinde ottı, sazı aldı sinesine seslendi;

Dede Yadiger gel bir sohbet eyliyek

Getmeginen gurbet eline

Her ikimiz sözüümü bir eyliyek
Getmeginen gurbet eline

Kimse bizi meye özge bilip
Şad olup gülüp
Dahı cevanlığ eliynen gidip
Bu sinni salinen getme gurbet eline

Ağo kim bu dünyaya bağı
Kim dünyadan korğı
Kim bu dünyadan korğı
Bu ömürde de itibar yoğı
Ağaye sen nem için gidirey gurbet eline, getme

Men Reza'yam kallam
Seniy göynüyü allam
Her ne qad bilmeliyim billem sana şagird ollam

Diyerem men senin şagirdiyem.

Ey ustad-ı muhterem getme gurbet eline

Bu meğluğte gördü bu ele rezası var, bu Dede Yadiger kala burda. Özü diyiri men sene şagird ollam. Sen ustaday men şagird ollam. Ölümüyne ki itibarı yoğ. Geldin burdan çığtin beş günnen, iki günnen gittin gurbette öldin. Seniy xanebadey, koğım, kardaşın, eli, tayfay var burda. Ne benim için yaxşı olar ne senin için yaxşı olar. Xelgete razı oldı, Dede Yadiger dedi xop, hele gelek bu Ehmed'inen Süleyman'a didi bir on gün, bir ay kalak görek neber olırı? Görek ağo bizim xelg yanınna ihtiramımız var, pul vererle vermezle ne cur olur ağo? Kaldıla. Kaldıla bena oldı evvel erte

meğluğ geldi, meclis doldı, bu Dede Yadiger'in ya özü diye ya bu Ehmed diye ya bu Süleyman diye. Meğluğ geldiyo, didi xop bes niye sohbet eylemiriz? Dedile valla bu oğlan diyiri ya özin diginen ya bu Ehmed disin ya bu Süleyman. Amma evvel men bir pişnehadi erz olsun sohbet eylemem. Xop, âşığı gerek dastan diye da o dasıtanı bular disile. Dediler xop, evvel sen di. Didi;

Dede Yadiger gel bir sohbet eyliyek

Sen seney menne menem

İkimiz kelbimizi bir eyliyek

Sen seney menne menem

Men gelip burda kalmışam

Bele bilme men mege sararıp solmuşam

Men bir kesten bir tohbeye almışam terif eylemem

Sen seney menne menem

Men ruzigarımı billem

Sene şagırd özümü görrem

Men sohbetimi evvel başa verrem

Ama sen seney menne menem

Reza diyer işim gitti başa

Ferhad çoğ zilletinen tikenı vurdu taşa

Sen durginen, diginen, bağginen tamam bu yarı yoldaşa

Bular hamısı neççe ildi senin meclisindeymiş.

Sen seney menne menem

Berader o pul getti, bu pul getti, o pul getti, o pul getti, bu pul getti, o pul getti töktüle mizin üstüne. Dediler xop, Dede Yadiger inni nöbet seniyni. Xop, Xüdavendi âlem hiç kimseden üz döndermesi, kocalıg insanin başına çoğ işler getirer. Kedim zeman âşığ sözi bütün kocalardı, sözü bütün diyebilmezdi. Men bir emim varıdı Âşığ Alla Murad kendimizin yağınna toydaydı. Biz gece gittik bir üş dört tene cevan, toya bağak. Ama men geldim pencere dalınna emim Abbas-ı Tuğarğanlı'dan diyiri. Geli diye beğenmez.

Xop, baicazeye hozarı muhterem dastanimiz bu hududa kimin huzur hıdmetize erz-i edep olup. İndi beğiyesinnen, qeziyesinnen, hekâyetinnen, revayetinnen huzuru hıdmetize öz icazesıynen erz eyliyek umudvaram ki murudı pesendizde karar tutsın. Söz orda kalıp, Dede Yadiger istiri gide gurbete emma Reza ihtiram veriri bilesine, diyiri sen ömrünü burda tüketmişey. Erz olsun getmeğinen, kal her neme oldı hâl Allah vesile eyledi biz erz olsun burda bahemik. Ama Dede Yadiger diyiri ğeyir. Men gedirem. Dedi bes, bu geden çağınna o yaxşı sözleriynen bir neççe dene diyinen xoş geldin göz üste. Didi;

Ey ağalar gelin erzim eyliyem

Bu ruzigarda vefa yoğtı

Ruzigarımı neber eyliyim ki başa çığim

Dünyada itibar yoğtı

Men hekmen ömrümü vermişem başa

İlgar eylemişem yâr yoldaşa

Bilmirem da ne veğte neçe diyiple yaşa

Ama kocalıgta itibar yoğtı

Kocanın sözünü bilmezle

Mehel koyıp ihtiram etmezle

Da benim sohbetimi kulağ vermezle

Niye, kocalıhta itibar yoğtı

Men Dede Yadiger'em öz mezhebi dinimne

Diyip gülmüşem öz elimne

İndi da salah bilmirem men otıram bir tene yirmi beş yaşınna diye
menim yerimne

Bu velayetin, bu ömrin, bu ruzigarin itibarı yoğtu

Xop, Xüdafız eyledileyo. Geldiler dergâh qırağına keşti varıdı o zaman, indi vesile çoğ olup. Motor yoğıdı, küreğinen erz olsun vererdile. Musafir aparardı orda indirerdile. Bular sevar oldıla, geldile orda ki indiler Besre'de, endile gördüle bularin elinde bir esas var, bir zada oşkamırı. Xop, oranin musafiri ki varıdı edaceruydi. Mesela keştiden musafiri tebil alardıla bir ve bir haralıyan, hardan gelmişey, nemeye gelmişey bu cur bazı resliğ eyledile, nobet çattı bulara. Bu Dede Yadiger geldiyo bu reis bağtı bunin eline bir esas var. Di bu nemedi? Didi buna biz öz dilimiz İran'na diyerek saz, bir de diyerek çögür. O veğt dedi bu neme derdine değer, ağo bu neme derdine değer? Çögürü kabınnan çığattıyo bice pence çaldı, bu reisin xoşı geldi. Çoğ xoşı geldi. Dedi indi neber olı? Didi indi bunıyne şiir diyerik. Didi neme şeiri? Didi bu şairler ki Türkü şeir yazalar biz olardan örgennik toy mecalisinne meğluğ içi diyerik. Dedi hele ki bağışla burası toy değer ama istirem görem siz buni neber çallız, neber diyeriz? Dede Yadiger sazı aldı sinesine, didi;

İrağ yerlerden gelmişem konağam

Kurban bağışla meni

Çerkifelek dolanıp vetenimne iraçam

Ey serveri muhterem bağışla meni

Kocalmışam ömrüm gidipti başa

Hey bezi diyiri gene yaşa

Derd o yan bu yan gelir başa

Cevap verebilmirem bağışla meni

Didi xop, gelmişiz bu Besre'de nemeyleyiz? Didi bu İran meğluğu xoşı geli bizim işimize. Gelmişek bir qedri erz olsun olar için sohbet eyliyek, o veğt biz sohbet eylerik bize yaxşı yaman çoğ az pul vererle. Beş xerçlik aparak ehli eyâlımız için.

Men Dede Yadiger'em yoğtı menne saadet

Bu canı mene Xüda verip menne emanet

Huzuruyne men olmuşam xecalet

Ey serveri muhterem sen öz yeriyne bir reisey buranın bağızesiyne bağışlaginen meni

Didi bizim şehrimizde bir tene qız var dedesi yerinne nemayendedi. Yanı dedesi yerinne şahtı. Herkes bunu istiri bu onnan bir hekâyetler istiri hiç kes başarmırı, hiç kes başarmırı. Dedi ağı neme hekâyeti, ne cur? Didi valla biz bilmirik, da bu neme erz olsunamı hıdmetine istiri. Bu teref bilmiri, biz onu bilmirik. İnni men sizi yollaram gidiriz oni bir defter varı. Vezir varı, vekil varı. Herkes geliri o qızı istiye geliri ora. Gönderiri diyiri men o qız her neme diyebillem. O yollırıyo o da bilmiri, çığıri gidiri işin dalıycek. Amma siz dünya gezmişey sen, dünyanı yoldımay, öz özüye kocalmamışay, dünyanı gezmişey. Heme cur hekâyet, revayet, şiir, söz, dastan, nağıl örgenmişey. Men seni onu gönderem mesele o qızın hıdmetine gederey dedi geyir. Men erz olsun gedirem söz yoğ ama bu kovalığ bir nagahan beladı. Kocanı xop diyerle sen eger bildin, neme ki men sene gelmem. Ama benim iki tene şagirdim var, buları bularda öz payı hemi ilmleri var hemi hilmleri var hemi şeirleri var. Birisini yollaram indi bu her ne qad bildiler, beke bildiler. Bu bir kağız yazdıyo verdi Ehmed'e. Didi buların hansısı bele yaxşı bilenni, didi bu yaxşı biler. Bir kağız yazdı ki adı Şahtaş Xanım'ıdı. Ey xanım men bice nefer İran'nan gelip ve şairdi eleseng hemi söz biliri hemi dünya gezip hemi senin o niyetin bilsin ondan o yana sen ki ondan gitmiyeceğey. Bilennen sora herkese gidirey gid, görek ne cur olur? Kağızı

verdileyo, geldile qesti qecereyo ferraclar yolın kestiler, didi benim hükmü varım kağız varım. İcaze varıy gidem içeri. İcaze verdile gittile. Seslendi Şahtaş Xanım bice nefer gelip, defterdar-ı keşti kağız yazıp sen oni ki xelgten sorışıray xelg bilmiri inni bu İran'nan gelip, xanendedi, şeir bilenni, musigidanni. O veğtte ki müsiki değıilde. Mesele musigi indi diyirle musigi. İndi gelip senin hıdmetiye bunnan bir imtihan tutgınan gör neme diyer? Didi benim bir tene teğtim var, lalı cevahirattan buna ziynet veriple, çoğ erzişmenni men getirrem onı koyaram onin gözünün kabağınna görüm mene ihtiram eyler, ya o teğte ihtiram eyler. Gelsi, geldileyo keşeng bir taları karar verdile bezedileyo, o teğti gettile aştılayo, tamamı teğtin hamı yeri ziynet, leli cevahirat kıymet yoğıydı ki. Didi xop, cevan İran'nan gelmişey? Didi bele. Didi bir zehmet burda eğıliyen gör benim erzişim var, ya bu teğtin erzişim var. Meni gördin ha? Didi bele. Didi men elan bir tene kenizi gönderrem gelir ki durar bu teğtin yanınna senin sözün tükenenne bu teğti yiğıştirar. Meni gördiy da, cemalımı gördiy da, didi bele. Didi çeşm. Bu qız geldi durdı orda, bu âşığ bele ğıyal eyledi ki ele bu qız bu o qızdı, Şahtaş Xanım'ını. Ama bu kenizidi. Didi;

Nagahannan mayıl oldın

Qaradi gözlerin senin

Hosniye âşığ oldim

Ne şirinni dillerin senin

Üce dağlarda da uculmaz

Beşer dünyadan bac almaz

Seni söven heç kocalmaz

Ne şirinni dillerin senin

Dal gerdenne keşeng saçlar

Âşığ olan derdini başlar

Keleminen gözin keşe didi çekilen kaşlar

Ne hosn-ı keşengni cemalin senin

Men seni terif eylirem

Her metlebin var beyan eylerem

Öz derdimi sorağ eylerem

Ecep dimelidi cemaliy senin

Men İnan'na gelenne bildim

Şad oldım güldüm

Bura geldim seni gördüm

Ecep şirinni dillerin senin

Bu qız teğti hirsinen yiğıştirdiyo, koydı qırağayo, seslendi xanım, didi bele. Didi baba bu benim abırımı apardı bala. Didi niye? Didi ne teğte dedi söz, ne sene didi. Ele benim gözüm, kaşım, saçım, dilim, dişim tamam terif eyledi, benim abırım gittiya. Didi meni dimedi? Didi yoğ hiç adin gelmedi ele her neme didi, diyerdi beke benim namzadımni, adağlımni, isteklimni bikül abırım gididiyo. Ferrac, bele. Oni salın zindana. Ehmed'i saldıla zindana sorağ gettile yoldaşlarına, Dede Yadiger'e ve Süleyman'a. Yoldaşın başarmayıp Şahtaş Xanım'a danışa. Ona diye şeiri ya diye bu teğtin çoğ erzişi var ya senin erzişin var. Kenizine âşığı meşuğluğ sözü diyip, Şahtaş Xanım'a gidip kız şikâyet eyliyip yoldaşyızı salıpla zindana. Ey dad-ı bidad. Dedi mene yol vererle men gelem bu qızla iki üş kelime danışam. Eslikar menem, olar benim şagirdimni. Men şeirin, ruzigarın, dünyanın âşığıyem, üstatem. Men oları getirmişem, inni oların başına her bela gelse teskir benimni. Ama icaze verin men gidim o xanımınan dede bebelikte bir beş kelime söz danışam. Ferrac geldi didi xanım, didi bele. Didi bular üç neferdile. Birisi kocalıp ama öbiri cevanni. Ama o dedi men buları getirmişem, söz bilen menem, âşığ menem, hekâyeti, revayeti yetik olan

menem, aşığı meşuğın derdini diyen menem, icaze versi çatım hıdmetine bir erz-i edep eyliyim. Didi git götür get bilesini. Geldiyo, o Dede Yadiger'i ihtiramo tamam gettile. Şahtaş Xanım ottı teğtin üstünne, bir tene sendeli gettile Dede Yadiger ottı. Dedi xop, meni nemeye istemiştin, benim huzuruma çatay? İndi istiri Reza'nın burda gorunu kazaya. İndi fikri budu, Reza'nı beke o meydanna kozuya, o neğşeye gelip. Erz eyledi xanım, men dünyanı gezmişem sertaser. Her yerde Türk meğluğ varımış. Toylarına gitmişem, meclislerine gitmişem. İndi bice dene velayetimiz varıdı, orda men dayimel orda diyerdim, beşşada çığadardım. Ama bice nefer nagahannan muzahim olup, gelip meni şuğlumnan alıp, meni yollıyıp bura. Biz bir niyete gelmişek, seni babin o oğlanı. Her nemedede diyen biler. Hemi cevannı hemi ehl-i merifetti hemi eslan Xüдавendi âlem bir insanı vağiyi karar verip. Dedi xop, o oğlan bura gelmez ki men nemeyliyim, oğlan bura gelmez ki? Didi niye? Men nâme yazaram senne eksiyi verginen nakkaş, salsı kağazın üstüne, seligeli nekkaş. Eksiyi koyaram kağaz arasına men bir dene şagirdim var, benâmı Süleyman ya o zindaydakini çığaday verem ona. Kağaza verey bine keştiye gide, onı getire. Senin helâli hemserin, layiğın, o oğlanı. Hiç narahat olma, eger de Xüda nekerden sen beğenmedin evvel idam meni eyleginen. Men senin dedey, senne benim övladım. Bu qız gördü bu çoğ edeb sohbet eyledi. Didi xop, men bunu yazaram;

Erz-i hâlim eylerem beyan

O cevana diginen gelsi

Qeyitsin vetennen gelsi gurbete bir zaman

Ama diyinen gelsi

Men cemalinnen geçmerem

Eşk şerbetini içmerem

Öz sağlığımmnan, şeğsiyetimnen geçmerem

Eger liyağati oldı diyinen gelsi

Qeredi kaşlarım, yaxşısı gözlerim
Danışanna şirinni sözlərim
Döğrünne kenizo, külfeto, nokero qızlerim
Özümne bir şeğsiyetem diyinen vefa eylesin gelsi

Men Şahtaş Xanım'am bu şehre sultanam
Öz yerimne bir adı sanam
Gözeller içinne huriden meye kalanam
Eger cemalo, xoşlığo, sultanlığ istedi yazaram gelsi

Verdile Dede Yadiger'yo. Dede Yadiger saza, kağazı aldıyo Ehmed'i zindannan çığattılayo, geldi Dede Yadiger'in menziline. Didi Ehmedcan, didi he. Didi eger Xüda istiyə bizim işimiz tutar. Dedi neber olıp? Dedi o Reza ordan gele bura, o qız buna gider, onı kabul eyler. Ora kalar bikar, gene giderik meydanımızı tutarık. O pulları ki yerimize gelderdi gene o cur olıp. Sen ağalığ eyliyen menne bir şeir diyerem, bu şeiri aparıray verrey Reza'ya. Dilcuvağıbıda diyerey Reza, diyer bele. Diyerey Xüdavendi âlem yeryüzünne bir tene huriyi melek hılket eyliyip, erz olsun Besre'de ele odi. Yanı senin layığo, liyağetin o'dı. İndi Dede Yadiger yazır ki;

Erz-i hâlimi men yazaram kağaza
Menim derdimi bilginen Reza
Köhne yaraları eyliri seza
Heqimim yoğtı bilginen Reza

Nagahan derde düşmüşəm
Damanı heqden ilişmişəm
Vetennen kaçmışam
Ama sen kaçma gelginen Reza

Bir gözeldi gözellerin gözüdü
Temamı Besre meğluginin özüdü
Dedesi dünyadan gedip
Şah yerinne otırıp, onin qızidi
Şansin getirip eger geley Reza

Men Dede Yadiger'em dovranim geçip
Kelbim felekten bir bade alıp içip
Misli ki bir kimse benim için bir kefen biçip
Ölümcül hâldayam indi dadıma çatgınan Reza

Kağazın aldıyo, ikisin koydu birisine, eksi koydu kağaz içineyo, kağaz qız vermişti ki bunin gitmeğinne kiraye yoğ, qeyitmeğinne de kiraye yoğ heş eslan. Ehmed geldiyo kağazı gösterdi oranın reisineyo yazdı ki bunnan kiraya yoğtı. Sevar eyledi, geşti velayete. Geldi o meydana gördü bele, Reza meydanı tutup, cemiyet eger o veğt elli nefer gelderdi inni beş yüz nefer geliri. Ağali eşidip bir tene âşığ gelip başa gelmiye şehrin zeno, merd, zenan o veğtte musigi yoğıdı, o veğte çalmak yoğıdı. Meğluğ musigiye ihtiyac varıydı. Da o zaman bu musiginin adın da işidmemiştile. Yârı diyiri git eyle, baba âşığ getirip, ula âşığ nemeyliyeg? Bir dest org getir toy eyle mubarekbad eylesiya, âşığ nemeyliye, hiç. Bağtı Reza sözün tüketti gördü Ehmed geşti huzura, Ehmedcan hardan bele? Dedi koy meclis helvet olsun. Da dimiyicen ki ne qad durar gider da. Bele sohbetine idame verdiyo, Allah muberek eylesin, Allah şadlığ versiyoy, xelg gitti. Xelg gittiyo, bu ikisi durdı. Çığattı kağazı el üstünne teğdim eyledi Reza'ya. Reza bağtı gördü bu qız, şah qızidi. Ama iltimas yazıp ama Dede Yadiger'de çoğ gileylisi var, o da gileyliyi yazıp ki eleseng;

Men ölmüşem kefenim biçiple
İndi dadıma çatay Reza

Bu, bu da ki bu cur olup. Didi kalğ seher gidek inşallah. Men bu meğlüğtan çoğ mene dost burda tapıldı, refiği muvaffik tabıldı, çoğ adamlar menden rezayet bağş oldılar. Erz olsun indi sen kalgınan seher, gidek. Seher oldıyo, meğlüğ geldi. Seslendi ağayan, didi bele. Didi ağayan bir muşkil benim için icad olup, men ele bir gün hıdmedizdeyem. Da seherden belli men burda değılem. Bu Dede Yadiger'in şagırdleri âşığlar bu meclisi yola salsı. Bice şeir diyeceğem bileyizeyo siz sağo, men selamet. Didim;

Ey ağalar gelin erzim eilyiyim

Geldi cevanlığın çatı sovuştı

Daha görmem eğlendiğim yerleri

Mehubların yiğinağı sovuştı

Çergi dovran tutmaz bir kerar

Gelen bu dünyadan eyliyipti ferrar

Yaylağınna durdı bir yorgun maral

Gözüm bağa bağa gididi dalım soviştı

Kim gelipim kim kalıp

Kim bu dünyadan lezzet aparıp

Bulbul geldi gördü gün xezan olup

Ağlıya ağlıya bağı soviştı

Dergâhınna dolardı masar

Bilmezdim kamala çata zeban

Reza diyer ey nâmı nesip ruzigar

Doldirdi kâseni avı soviştı

Gördüle bir bağen vağen bir keşeng şeir didi. Didi inni bunu nemeye didin bu keşeng şeiri? Didi feqet sizin vucutu mubarekinize ki erz olsun müddeddi siz mene çoğ ihtiram, çoğ mehebbet dünya malınnanna meni, biniyaz eylediz. Emma xop, indi bu gurbet işi bilinmez. Yanı beşerin bice saniye dünyadan inanmaz ki nem olacak, bu dünya neber olacak? Kesi nedaniste bucuz bizadı perverdigar ferda çibazi kone ruzigar. Ruzigar neber oynar? Hamı durdı el aldıyo, el verdi, Xüdafız eyledile. Didiler Rezacan, didi bele. Didi bir Xüda hafızlığ şeiri gidirem ya mesele özhayı bir bilençi şeirde diyeyo, biz senin dimeğiynen, insaniyetliğiynen, eğli şuyunnan doymadık biz. Reza dubara sazı aldı sinesine, didi;

Koğım, kardaşım ki burda yoğtı

Meni bilenler görenler, bağışlayın meni

Bu çergifelekte veğti itibar yoğtı

Beke gelebilmedim, bağışlayın meni

Nanı nemek yedi zâl olmasın

Bir veğt ömür veğt tapmasın

İnsan gerek ruzigarı umud olmasın

Menne umud değılem bağışlayın meni

Men öz heqqimi Dede Yadiger'e didim

Yaxşı yamanı bildim

Özüme usta hessap eyledim gördüm

Ama qedrimi bilmedi bağışlayın meni

İndi da işimi billem

Şad olup güllem

Men Besre torpağını nezer görrem

Amma ele orda da itibaryoğtı bağışlayın meni

Xop, kardaşcan xoş geldin göz üste. Bağtı ekse gördü bu eks ege heqiqet olsa vağen cuvanezenni, ege heqiqet olsa. Ama nakkaş mesele bir tene eğreti cuvanezeni burun böle, ağız böle, göz böle onı keleminden bele cur eyler ki o bağan diyer, gerçekte böle güzel yoğ. Ama üzünü görenne kalır üreği çatlıya. Eks, eks umud olmalı değil. Niye? Covherdiyo kağız, gözü beleye çekebiliri, beleye de çekebilir mizannan salah bilir. Geldilero, keşti geldi. Sevar oldıla. Dergâhin vesedinne yel aparardı kömek olardı. Kürekçilerinden yel hamuş oldu. Hamuş oldu, keşti dayannı. Bu sahibi dedi benim inniyeçe qeştim qezavü qeder olmıyıp. Yeğin bir muğessir, günahkâr bugünleri burda musafir var benim bu keştimde Xüdavendi âlem qezep eyledi, yeli hamuş eyledi. Hey geldi hucreleri gezdi, geldi bir hucreye gördü iki nefer otırıpla ama birinin elinne bir zad var, bir zada oşkamır. Didi bu nemedi? Didi bu sazdı. Didi bu nemeylele? Didi kulağ ver göttü çaldı, didi he men inniyeçe bu cur musafiri sevar eylememiştim. Teskir ikizdedi. Elan ikiyizi de ataram dergâha ya. Didi ağacan o cur değil, o cur değil biz Müselman'ik. Bes, ne curdu? Di bice diqqene ser bile. Bu keştinin küşesinnen erz olsun el çatırdı suva Reza bir destnamaz aldı, kıblen soruştu orda iki rukat nemaz eda eyledi. Emma sazinanna bir şeir diyiri. Diyiri;

Bar ilâhi gunahkarem bağışla meni

Esmeli sen badı seba es inni

Derdim bele gelip, derdimi bilenem

Badı seba es inni

İlâhi sen kerimey, rehimey bendeye billey

Bendeni yaratmışay, işini görrey

Kala dermende onın mucgazisini verrey

Ona kömek eylerey esmelisen badı seba es inni

Men inni gelmişem amana
Kebap bağrım dolanıp zona
Üz dönderrem evvel Allah, dovım Şah-ı Merdan'a
Esmelisen badı seba es inni

Reza diyer men ağamı bilmişem
Metlebe alıp görmüşem
İnni iltimasın eylemişem
Ağalar ağası Şah-ı Merdan'ı tanımışam
Esmelisen badı seba es inni
Ağalar ağası Şeh-ı Merdan'ı görmüşem
Esmelisen badı seba es inni

Berader yel kozannı, yol kozannı, söz tükenne bu keşti sahibı geldi didi oğlan sen neme didin, keşti yola düştü? İltimas eyledim perverdigara, iltimas eyledim evvel imama. Biz Müselman'ik, sen diyerey siz kaferiz bu şuğlu neme, biz Müselman'ik şuğlumuz budu. Çoğta ihtiram eylediyo, getti orda ki merizde ineceğidile, şehrin arasınna burda endile. Endile enenden sora bu Ehmed didi Rezacan, didi bele. Didi sen ele bu ğıyabannan mustegim geley o qizin qesti qeceridi. Men gidim hemi Dede Yadiger'e erz-i edep eyliyim hemi Şahtaş Xanım'a diyim, o oğlanı gitip getirmişem. Bu ğıyaban ki mustegim geliri senin qesti qeceriye, pencereni aşğınan o oğlan rast geliri, görgünen bilesini. Biz bir bile tarif eylemişik bu oğlan sahib-ı edeptiyo, sahib-ı merifetti, biz onı erz olsun yalan dimemişik. Sen onı görgünen gör erzişi var ya yoğ. Bu qızdı durdı, libas-ı keşeng, özüye bir bezek verdiyo. Gördü bir tene cevan çoğ âli meğam geliri. Tovlu Dede Yadiger geldi Reza'ynan görüştü, durdı yanınna qızde pencereden bağırđı, işâre eyledi bu oğlanı. Xop, diginen bilesine mene bir şeir disin, indi diyiri;

Gezdim bu dünyanı bildim yaxşı yamanı
Bağirey mene menzurun nedi

Taptım her yerde merifetli insanı
Bağirey mene metlebin nedi

Cemalın benziri huri gözele
Men mat kalmışam bu söze
Senin teki mahı tebân qıze
Mene bağmağın delili nemedi

Men gördüm bir meğleğanı
Cemalınnan mene bağanı
Xüдавend yaradıp yaxşıynan yamanı
Mene bağmağın menzuruy nedi

Sen gözellerin gözüyey
Heqiqetin sözüyey
Marufçuluk olup bir böyük zadenin qiziyey
Ama men bendeye Xüda'ye menzurun nemedi

Men Reza'yam şuğlum bu olup
Çögür elineydi.
Şuğlum bu olup
Ama Dede Yadiger sararıp solıp
Yeğın buna zülm olup
Xop, bu zulmu sen eylemişey da menzurun nemedi

Dede Yadiger'e didi götür gel qesti qecere bilesini. Gettile qesti qecere emr
eyledi gettiler erz olsun eleseng qezayı muğteremane, o zamanın

şirinisinnen muhteremane erz olsun eleseng oğlan için gettile. Dedi xop, sen gelmişey bura o kağızı yazan menem. Ama şertiha şurta. Men neççe tene işim, sözüm var, yaxşı oğlana diyem gidem geyir. Herkes oları bile ya ilm üzüynen ya egl üzüynen teğşiş vere bu nemedi men gideceğem ona. İndi sen Xüda eylesin o sözləri, o işleri, o emirleri ki men başa çığaceğem olsu ve men seni kâmilən kebul eylerem. İndi xop, bahem burda otirmişik, inni sen gördin meni. Cemalım gördin. Xop, geldi sen bu işleri ki men diyirem bildin, meni özüye helâlî hemser kabil bilirey ya bilmirey? Reza dedi baba bu oğlı kedimiler kurda didiler git dovara, kurtta ağladı. Dedi niye ağlıray? Didi korğam yalan ola. Velle meni göndererle dovara mene toyu beyramımnı. Dovarları kırıramo yiyerem. Erz eyledi xanım men senin kabılın değılem, liyakatin değılem. Sen bir şahzadayen. Menim dadı besadde hiç zad yoğım, bir tene sazdı. Baminnet bidonı zillet men seni kebul eylerem. Didi xop, digörüm indi istirey mene neme diyen? Didi bir şeir gelip döşüme, onı senin için diyem;

Ey taza yâr şehriye konağ gelmişem

Ama sinemnen tökülüp ter şirin şirin

Arızım buyudu cemalın görem

Seniyne danışam yâr şirin şirin

Ağ otağlar bu cur bağirdi.

Ağ otağlar xanımanım oleydi

Bu dünyade şirin canım oleydi

Xüda rehm eyliyeydi ömrüm oleydi

Seniyne eyliyem bir dövaran şirin şirin

Sağî olan câmı tutar destine

Men kurban ollam ala gözin mestine

Kısmet oal gülin üstüne misli ter töküler

Bulbul şad olar bağ şirin şirin

Seniy ala gözlerin şirin dilleriynen men diyerem

Ruzigarı seğt bilmerem

Sernıvıštenı ki görmerem

Bilmirem benim ruzigarım seniynen neber oleceg ya teğ ya şirin şirin,
ya şirin şirin

Reza gelipti burda kala hekmen kala

Seniy göynün ala

O keşeng eller xezabı ola

Orda mende diyerem mubarek olsun yâr şirin şirin

Didi barik Allah, xop bu söz burda tükenni. İndi du gidek erz olsun o muşkili ki men xelgten istemişem bilmiyip, onin erz olsun birin diginen. Destur verdi qızler teğti geldi aştyo, erz olsun keşeng hessabı, o veğt ki teğti açardıla erz eyledim ki bir tene keniz gelerdi orda durardı. Ama inni qızın özü geldi durdı teğtin yağıninna. Ele Reza teğt ordadır, bir beş metre Dede Yadiger'inen Reza durdı. Teğti keşeng açtılayo, calı cal eyledileyo, tozın aldılayo keşeng qıza bağıtı gördü bu teğt xalis cevahirattı. Ama bir nıvışteye bu yanınna vardı. Bu qız özü yazmıştı, meni yaxşı bilirey ya bu tağıti, meni begenirey ya bu teğti, mene mayiley ya bu teğte. İndi bunun gerek şeirini diyen. Didi göz, çeşm diyerem. Didi;

Aradım dünyanı gördüm ruzigarı

Bana her neme versile vermirem seni

Mah cemaliye men âşığ oldım

Hosni cemalı dünyanı verseler vermirem seni

Didi yani benim bir bile erzişim var, didi bele. Didi;

Irağ ülkesinnen buligirnen namend

Hemedan'o, Tehran'o, Qazvin'o devavend

Kabilo kanneharo birde Semerkend

Yezine Kirmanı verele vermerem seni

Bu sözləri kim yıǵabilir meǵzine aǵo.

Gözeller içinne diyerle seni

Men gezmişem Rum u Yemen'i

Eger begeney meni Rum u Yemen'i verele

Vermirem seni

Gözeller içinne diyerle seni

Ama mumkinni ruzigar istemiye meni

Şirin dilleriyne, mahı cemalıyne bağışla meni

Dünyanı verele vermirem seni

Men dünyada sözüm, ilgarım arıdı

Mege felekte itibardı

Diyirle Süleyman'ın bir tene teǵtı varıdı

Teǵte Süleyman'e vermirem seni

Men Reza'yam bu şehri gördüm

Seni bakemal bildim

Keştiden endim bu şehri ziynetin bildim

Bu şehri ki seldi, neççe tene şehri verele vermirem seni

Yazdı barik Allah oǵlan, barik Allah. Nedenile meni bu cur terif eyledin? Didi o dünya malıdı, o cıfırı dünyadı. Dili yoǵ danışa, eǵli yoǵ bir söz diye, eǵli yoǵ ders oǵıya, munta dünya malınna ziynet, erzişmen, erzişmen eylemişe qıymet bunin adı var. Ama sen insaney seni Xüda yaradıp, ama bunu neccar düzeldip, zerger düzeldip, serraf düzeldip, bu bice teǵt. Bu erz

olsunamı hıdmetine erzişi ele teğti. Amma sen insaney, eğilli insaney bir, dedeyin yadigeriyey iki, şehrin sultaniyey üç. Elbette senin layiğın varıdı, bu işleri gördin, bildin erz olsun idame verdin. Xop, oğlan bir ferrace men diyerem seni aparar bu qesti qecerimin astınna bir tene dedem zirzemini dürüst eyliyip. Ve neççe tene nekkaş gelip erz olsunamı hıdmetine ona bir neğşe çekip. Bu neğşeni kimse teğşiş verebilmiri. Bu neğşe haradı, nemedi, adı nemedi? Men şehr içinne neççe nefer ağıl kes getirrem, seniynen gideriz o zirzemine. Neççe nefer nıvızendeynen, neççe nefer vezir vuzeraynan gideriz ora. Eger sen oranı teğşiş verdin, o haradı, nemedi men kabul eyleremo diyererm bildik men xanemi, xas digarımı, ilgarımı bildim. Bele elaniye peğş eylediler ki seher veziro, vuzarayo, danişmendo, nıvızendeyo hazır olsula Şahtaş Xanım'ın konağıdala ihtiyac bağla. Dede Yadiger seslendi Rezacan, didi he. Didi o teğti gördin, qızde orda gördin onı tarif eyledin ama bunu bir cür yazıpla diyirle, olar ki diyiple bilmiyiple geliple men olardan bir sual cevap eylemişem. Diyiri çoğ dolaşığtı, çoğ dolaşığtı bilinmiri. Mesele bu neber yazılıptı, neber olup, ilmi böleye eyleye geldi, ilm dolanı, kelem bu yana dolanı, beleye dolanı, hara ne cür olup, hara ne cür olup bundan baş tapmırla. Bunu kabul eylemiyeydin da qız âşığ oldı sene, ele gelderdi. Onı kabul eylemeyeydin. Erz eyledi Dede Yadiger, didi bele. Didi ordan bura meni getirmişey, meni nadan hesap eyleme. Di bes, neme hesap eyliyim? Didi men attı değılem. Bu dersimne, eğılimne attı değılem. Didi attı ya neme? Didi muallim mene ders verip, bir miğdar ama benim esli metleb verenim, ders verenim, nijat verenim ayrı adamnı. Didi ağıo, dünyada da bu muallimnen elava kimni? Didi onı ki men diyirem çoğ büyüktü. Didi xop, eleki bular gitmirler, olur ki üç dört kelime benim için danişay, men xoş olam, diyem ilahı şükr olsun cemalıye. Geldi, bildi, qızıda aldı. Alanna da fikr buydu da. Bu qızı ala, kala burdayo, gene gide öz vetenine o meydana da neğşesi buyudı. Didi;

Yatmışıdım xâbı xıflet içinne

Bir şeğs geldi yanıma benim

Kebap olırdı derdi verem içinne

Bir şeğs orda nemayan oldı

Belinne şemşiri yanınna kulam

Danıştım onıynan derdim didim bir qedri tamam

Kudretine men gettim iman

Gördüm layığı var her neme diyem geldi başeğsiyet, bacemal gördüm

Danıştım verdim selam

Onnan bir metleb alam

Belke Xüda rehmeyle bu şeğse göre sağalam

Heqimi Xüdavend geldi yanıma benim

Men desti daman oldım

Desti daman oldım

Boğz tuttu ağladım

Cigerimi bu derdime göre dağladım

Kollaş kollarımı o şeğsin kolına bağladım

Gördüm eslan kolına men başarabilmem tekan verem

Heqiqet maiyen oldı mene

Men Reza'yam gelip burda kalmışam

İndi bu qıza giriftar olmuşam

Men o şeğsten metlebim almışam

Çünkü semimi kelbinen bir qezaye verdi mene

Men merizidim. Dedem biçare tamamı heqimleri, tamamı bilenleri, tamamı görenleri erz olsun getti elac olmadı. Ağır istedi veteni terk eyliye gide, men iki rukat namaz kildim, Xüda'ya yalvardım, hemi Müselman oldım hemi o

şęs ilmimi, hilmimi, eğlimi o şęs verip mene. Didi xop, umudvaram inşallah sen muvaffak olay. Geldileyo gördüle neççe tene kuful vurur bes neme zilzemiye. Kufulları açtılayo, o danişmendler ki vezir, vuzera ki gelmişti. Dedile cevan, didi bele. Didi o guşeden gerek bağay bu cur. Bele bağay gidey o yannan dolanay bu divarinen geley bu yan tarafta dayanan. O veğt diyen bura haradı? Erz eyledi kurban bu bir zad değil. Bir zad değil, niye bilmiriz bu haradı? Didi ilmden baş tapmirik, nıvıştede bir cur yazıp, mağil oğınmırı. Didi yoğ, men oğıram, oğıram. Şeirin de diyerem yazın. İndi yaxşı şeir diyiri. Diyiri;

Emroldı ilahiden geldin dünyaye
Gözüm aştım mayıl oldum o burce
Dilim tuttı heqqin kelamın oğıdım
Elif keddım dal yazıldı o burce

Dediler xop, bu ne curdu? Didi diyerem, diyerem, diyerem;

Sözüm eylememişem tamam
Menim sözlerimnen bir ve bir inan
Ve on iki imam heqqti tanıgınan, şezde kılğınen tamam
Dolandıla dünyanı gettile o burce

Menim bir ağam var diyerle ağa
Goftarı kelamınnan dünyada kala
Adına derle Muhammed'o Mustafa
Mihrac'a gidenne gitti o burca

Men Reza'yam heqqimi billem
O mövlam metleb verip beke bir de görrem
Bu neğşeni size beyan eylerem

Behiştî rûy u zemin Xüdavend yazıptı

Yazgı yerlerde yaxşı bendelerin gidecek o burca

Bura behiştî, behiştin neğşesini emreleyiple kitap üzüynen Kuran üzüynen, neğş üzüynen behişt necürdü, ne qad ğıyabanı var, ne qad gulkarlığı var. Bir ziynet yazıpla emma bilmezle bu ziynet erz olsun eleseng nemedi? Hekmen hekmen erz olsun eleseng men kemalı meyl erz olsun bu neğşeni beyan eyledim, bura behiştî. İnni herkesin şekki var, gelsin xeber alsın men cevap diyim. Hamı dedi ehsen barik Allah ve midar vurdula kolına, enam verdile, mujdeye verdile. Gettiler Şahtaş Xanım bir tene meclisi celese vurdu, tamamı özünne bileni, veziri vuzeranı, vukara, umara, leşker, kişver, özünne bilen büyük yeridi, devet eyledi ora. Didi men bu şeğsten bir nezer istiyeceğem gerek o nezeri, o kâmilen bile. Bir tene mecmeyi hükm eyledile gettile, bu mecmeynin üstüne bir tene serpuş çekmiştile. Didi xop, ağayan, didi bele. Didi hamız bağırız, hamız görürüz. Bu mecmeyini içinne bu perdenin içinne çekmişek ki bunun üstüne, bu parçanı. Bu parçanın astınna neme var? O bir söz didi, o bir söz didi, o bir söz didi, o bir söz didi, o bir söz didi, o bir söz didi hamısı diyennen sora qızda yazırdı büyük kağıza yazdı. Filenkes didi xurma var, biri dedi möüz var, biri didi şahanı var, biri didi kişmiş var, biri didi yeğın bir keşeng libas var. Hamısını yazdıyo, durdu ayağ üste kağızı gösterdi, didi bular siz diyenlerin hiç biri değıl. Xop, kim kalıp? Dede Yadiger gettile, Dede Yadiger bu mecmeyini içinne serpuşun astınna neme var? O da eğıl üzüynen didi men bir şeir diyerem ama ilmi ğeybi yoğumki. Sen bir zad sorışıray beşerin ilmi ğeybi ola. Ağıo bunu kim biler bunu, inni men diyerem seney, billem, seney, billem. Ama men bir şeir diyerem erz olsun gör o şeir nemedi? Didi xop, beferman. Ağayan bunin didiğini yazın, eyer bu diyen olsun bu yani benim dedem yerinne özüm gitmem bilesine ama dedem yerinne canışın eylerem. Didim;

Gözel kebul yele erzimi

Hekâyetiyen bir metleb var

Getirmişey huzura bir meta

Bu metahta bir hekâyet var

Bilmirem adını diyem
Görmürem özünü diyem
Men bir bile ömrü eylemişem neme diyem
Ama bunu bilirem ki bu mecmeyide bir hekâyet var

Temamı cemiyet yiğilip gelip
Yaxşı yamanı bilip
Hamı kes bu ruzigarı görüp
Ama bu mecmeyide bir hekâyet var

Men Dede Yadiger'em ömrümü verdim başa
İnni bazı mövge cevanlıg geliri gözlerim dolırı yaşa
Ay'ınan gün geziri koşa asımana
Ama bu mecmeyide bir hekâyeto bir revayet var

Yazdıyo, didi valla sen bir zada ad getirmedin ki. Bele durusto bu mecmeyide bir hekâyet var, bunu bildin dedin. Ama heç kes demedi bu mecmeyide bir hekâyet var ama sen didin. Sen eleseng benim dedem yerinne layıg variy. Eye kalabiley. Dedi geyir xanım, men ağır ömrümne istirem gidem ele vetenimne ölem, bilirdi ki Reza bunu alacak da. Xop, Reza'nı getirin, Reza'nı gettile, sendeli koydıla qızın sağ terefinne eyleşti, eli gitti saza. Didi oğlan, xelg didi oğlan, cemiyet şişnedi şeir dimiyeceğey, bizleri ya bu qızı terif eylemiyeceğey feqet diyeceğey bu serpuşin astınna neme var? Bir ad getirey nemelidi didi durusto, neme var ama ad getiren ki o nemedi? Didi menne sizin kimin erz olsun bir söz diyerem da. Eger oldı, çeşm manası yoğtu. Erz olsun ağaye ezizi meğluğ içinne Reza didi su getirin. Su gettile kolın çimiyledi, kinarda iki rukat nemaz kildi, el götürdü dergâh-ı perverdigare. Orda bir keşeng keşeng keşeng Şah-ı Merdan'nin şiirinnen sohbet eyliri. Diyiri;

Ara yerde biguman yerde kalmışam
Yetiş herayime ya mövla benim
Bir gözelden bir ilgar almışam
Eger kismetti, yetiş herayime ya mövla benim

Adin Eli'ydi, Veli diyerle
Peygamber eliynen el vererle
Peygamber verer seni Veli karar verdi
Bunu terif eylerle yetiş herayime ya mövla benim

Gurbet velayetti çoğ sözüüm var
Vetenime çoğ arzım var
İnni özümnen sovay meye bir kimsem var
Yetiş herayime ya Ali benim

Men Reza'yem bir gunahkar bende diyerle mene
Eger sözüüm dağalar Rumı Yemen'e
Ey mövlacan bura bir kömek eyle meni
Yetiş herayime ya mövla benim

Bunu didiyo, geldi ottı sendelinini üstünne sazı aldı eline. Didi bu mecmeyinin içinne her ne var gerek ad getirrey ha? Belke diyey bu mecmeyinin içinne bir zad var. Didi gözüm üste. Temam kelemleri tuttilayo ellerine;

Bir gözelin cemaline mayilem
Ama gönderip bize elan bir coviz inni
Meye eğilden zayilem götürüp

Getirip bize bir coviz inni

Dünyanın itibarıdı

Bezi edam dünyanın xâridi

İran'in bir metahıdı

Dost bize gönderip bir coviz inni

O ne didi, covız nemedi? Didiler Erebi eherinen miğege diyer cöviz, Xüda eyle o olsun, didi;

Men geldim daho men gurbette kaldım

Veteni terk eyledim, yâdıma saldım

Ağamnan bir paye aldım

Dost bize gönderip bir coviz inni

Reza diyer bu söz seğti

Ama her insan bile ona beğti

Hekmen hilinen miğekti

Dost bize gönderip bir meta inni

Serpuşu quzayin. Serpuşu qozanna, didiler bele. Yelinen miğekti. Dest vurdula mubarek bad didiler, qız hükm eyledi erz olsun eleseng derecesini o zamnan şah'in derecedi nemeydi. O kalmıştı gettile erz olsun vurdula Reza'nin gettile Reza'nin sağ kolı üstünne. Olar ki bilmemiştile zindana salmıştıla, oları Reza hamısını azad eyledi, hamısını. Dede Yadiger'e didi sen kalay burda, benim burda iki gözümey, bir tene bihterin menzil, bihterin hovık, bihterin qezaye muhteremane, hem öziy için hem şagirdilerin, bir hovıkı karar verirem ki o senin besin ola. Erz eyledi Rezacan didi bele, didi men ki kocalmışam ama bularin ehli eyâleri var, bular bir özleri değıl ki men kocalmışam, da benim için dünya özü bilmiyi. Burda kalam, orda kalam indi feget fikri budu ki gidek gene orabı tutak.

Bele ağayan icazesiyen sohbetimizin hele veğti var. İnşallah elimizden geldiğicek erz eyleriz ki sizin, ağayanın, dostimizin murudı pesendinde kerar tutsun inşallah. Didi billey nemeyle? Didi bele. Didi bize bir xerçiligi verginen ki bu keşti bizden kiraya istedi, bizim barımız olsun. Sen hekmen da burda kalacağey. Didi bele men bu qızı alaceğem. Biz gidek olarda ehli eyállarının gözü yoldadı, Şahtaş Xanım'ı çağırdı, didi xop, bu üş neferi neber eyliren? Dedi neberi yoğtı, yolla xezaneden bir qedri pul getirsile. Yoladı xezaneden pul geldi, o cür ki Dede Yadiger didi besti, ona enam verdi. Ehmed'e o qeder pul verdiki özü dedi bes inni. Hiç de âşığığa gitmiyem bes inni. Süleyman'e o qed pul verdiki o dedi bes indi. İstediler bular ayrılalar Dede Yadiger, Reza'ynan görüştü ama Reza'nın Dede Yadiger'i boğz tuttu. Ağlamağ üz verdi. Reza sazı aldı sinesine inni bu beşi meğsusen Dede Yadiger'e diyiri ki narahat olma dünya bu curdu, dünya ele bu curdu, bu dünya bu curdu.

Erzimi kebul eyle ustad-ı muhterem

Bu dünya beş günü ya beş günnü

Heqqi heqiqetten verem bir xeber

Bu dünya ele beş günnü ya beş günnü

Men senin göynüyü allam

Kollarım boynına sallam

Şad yola sallam ama qedir bilginen ki

Dünya beş günnü ya beş günnü

Feleğın çerği dolanı

Ama her insan ruzigarı inanı

Bir veğt görrey ecel dolanı

Bu dünya beş günnü ya beş günnü

Hiç kes bu dünyanı almıyıp
Bir neççe neferden sovar hiç kes kalmıyıp
Bu dünyadan kam almayıp, niye ağırı kocalığı
Bu dünya beş günnü ya beş günnü

Men Reza'yam seni bildim, vefayı gördüm
Dede yerinne yeri teyil eyledim bildim
Eger kalay ömrin burda şirin olı
Ve bu dünya beş günnü ya beş günnü

Didi yoğ, Xüda hafız. Görüştüleyo, geldileyo Reza kağaz verdi qız kağız verdi imzaladı ki bulardan hekmen yollayın İran'a ve bulardan kira almayın. Dede Yadiger keşeng bindi keştiye geldi erz olsun dolannı gene geldi. Gördü meydanna da çennan meğluğ yoğ, erz olsun ey Dede Yadiger geldi, Dede Yadiger geldi meğluğ yiğişti. Didile bes, bu Reza'nı neber ölüme verdin? Didi yoğ baba. Bes, neber oldı? Didi bir şah'in qizini üç tene niyeti varıdı, biz hiç elden buları bilmezdik her üçünnü de didi. Bir teğti vardı, qız demişti bu teğti giran bilirey ya meni. Qizi bir keşeng terif eyledi. Bir neğşe varıdı hiç kes bilmirdi, dolaşığı yazılmıştı cur eyliyebilirdi hurufunu. Reza onı da bildi. Bir mecmeyi gettile üstüne üş tene serpuş çektile tamamı cemiyeti yiğdile, Reza onı da bildi. Ama men geldim. Didile xop, inni xoşay? Didi bele. İnni bir şeir diyimo gidim menzilime. Didi;

Yiğilin döğrümüne eziz dostlarım

Men metlebe çattım

Derdı gem, kocalığı çoğtu

Ama burda metlebe çattım

Geldim vetenne dostları bilem

Görem, şadlığı eyliyem

Ama zalim kocalığımen erz olsun

Metlebe çattım

Geldim vetenne men kalam

Meye gelmişem dünyanı alam

Bir veğt görrey dünyanı terk eyliyip dünyanı yola salam

Men ölümü bu vetene çattım

Dede Yadiger diyer men işini bilmem

Da ömrüm bir yere çatıp dünyanı görmem

Reza'nı çattırdım şahlığa

Qedrimi bilmem ama menne vetene çattım

Dede Yaidger'de metlebine çattı. Emma Reza seslendi qız, siz birbirine gidenne nemeyleyiz? Didi biz biribine gidenne toy tutarik, şadlığ tutarik, keşeng erz olsunamı hıdmetine eleseng sağtıman bezerik, perdeye şad yazarik, yiğililik bu cur olır. Xop, inni sen neme bilirey? Didi men munu bilirem. Men ne oleydi ne oleydi bu hekâyet, bu revayet, senin teki cuvazen benim vetenim İran'na İsfahan'nı dede nemene oleydiyo ne fayda? O veğt qız gördü bu bir heççe dede neneden sarı narahatti. İnni Şataş Xanım bir keşeng şeir Raza'ya diyiri. Diyiri;

Eziz dostım gel bir sohbet eyliyek

Qem yeme men ayrılmam sennen

Getirrem teğit-i selteneti kerar verem seni

Özüyü ayırma mennen

Men bir gözelem hamı biler

Hamı hükrümü görer

Her kimse geler bu dünyada bir sefay eyler
Menne umudam sene meni özüynen ayırma meni

Ne oleydi dedem oleydi
Senin teki insanı göreydi
Burda bizim için bir çeşni tutaydı
Özüynü ayırma mennen

Şahtaş diyer men billem
Şad olup güllem
Özüyü mennen ayıran men öllem
Bu ayrılığı eyleme mennen

Oldı ki Reza didi hiç sohbet yoğtı, her cur şadlığ eyliren. Bir keşeng şadlığ tuttıla tamamı meğluğ yığdiler. Bir toyo, temaşayo tamam tuttıla olar orda dastanımız ta bu reyçeynidi. Elimizden geldik erz eyledik ey şenemendigâne eziz. Bihterin sözleri varıdı, bu dastanin. Men hiç kese vermemiştim, hiç kese dimemiştim emma eziz dost içü belki sebz-i tohbey-i derviş elimizden geldiğicek erz-i edep eyledik. Xüda inşallah eğibetini ğeyir eylesin ağayanı muhteremne vetenne şado, muvaffako, xoşal olsılar inşallah. Xüda hafız. Bele.

3.11. Mesım Hikâyesi

Baicazeye hozarı muhterem, Xüdavendi âlem hemişe şadlığo, hemişe selametlik versin. Umudvaram ki inşallah bizim bu munasip sohbetimiz huzuru hıdmetizde pesendide ola. O ki elimizden geliri, bu eziz kardaşımız mehebbet eyliyip, kadem rence koyup erz olsun veteninnen bura teşrif getirip, göz üste yeri var. Elimizden geldiğicek erz olsun erz eylerik. Dasıtan-ı Mesım, Masum ğeyra Mesım, Mesım Dastanı erz eyliyeceğik hıdmetize. Mesım ne Masum ğeyr, Mesım. Bele ama evvelinden bice dene şeir erz eyliyim hıdmetize ta inşallah sohbeti şur eyliyek. Diyiri;

Gözelde beş nişane gerekti

Evvel nişanesi xoşnema ola

Uce boyı ola, mine gerdeni

Zulfu her yanınna bir kucağ ola

Gözel diyerle özü bile

Şad ola güle

Helâlî hemserin qedrini bile

Eğilde gerek kemal ola

Şirin dili ola ala gözleri

Koğumu, kardaşı hemi özleri

Kelemnen çekile kaşları ala gözleri

Hosnıne bir nişaneye ola

Gözelin eslikar özüdü

Danışanna şirin şirin sözüdü

Bağanna ala gözüdü

Her cemalı, her gözelin öz yerinne erzişmen ola

Bile yaxşıynan yamanı

Yaxşı yaman bu övde istiri zindeganlıg eyliye gerek bile yaxşıynan yamanı.

Xüda nesip eyliye bilesine yaxşı cevanı

Danışa dilleşe bu fanı dünyanı

Helâlı hemseriynen xoşnemağ ola

Bele erz olsun eleseng şehre Yemen'ne bir tene tacir varıdı, adına diyerle Xace Eziz. Bu Xace Eziz çoğ Xüda bendesi ve eğli tegva ve bihterin bihterin bu adam meğluğ içinne abrıyo, hissiyato, zindeganlıgı çoğ bihteridi. Ama Xüdavendi âlem ele özüne görede bir tene oğlan, bir tene qız vermişti bilesine. Qızın adı Nesmi'di, Nesmi Xanım'ıdı, oğlanın adı Mesım'ıdı. Bu Mesım erz olsun eleseng ezbezke yaxşı uşağıdı, keşeng ders oğırdı, bu muallim, bu şehrin her neme muallim eleseng şagirdi varıdı, bu muallim bu Mesım'in mehebbeti bir yanaydı, bu şehrin erz olsun begiyesi bir yanaydı. Ezbezke bu oğlan sağı salimo ve eğli tegvavo ve erz olsun insanı vağiyeyi. Bir gün dede otırmıştı dükanna qasıplıgını eylirdi ama tacırdı da ama o yerden servet çoğ varıdı, da barğane bağlyıp bu şehrden o şehre gidmirdi. Ele özü şehrin özünne bir megezeyi teşkil vermiştiyo orda al ver eylerdi. Bir veğt gördüm Mesım medresen geliri. Ama bir neççe tene cevan bunin sağı solunna bahem danışırlyo, gülürleyo gelirle. Dürüst nezer verdi bunin bu yanındeki cevanlar, hemi toy eyliyiple beğiyeside toy eylemiyip şirini içip. Yâdına düştü ey dili gafil senin oğlin bir muğgiyete çatıp ki da ihtiyac değıl bu oğlan diye mene toy eyle. Bes bu oğlanın niye fikrinne değılem? Durdı dükanı bağladıyo geldi menzile, geldi menzile xop insan gidiri çölde, yazıda, megezede, işte yorılırı geliri, bu helâlı hemser gerek cehrebestlik söz danışmıya, buynan nezervetlik danışmıya. Niye? Bu bendeye yorılıp gelip övde dincele da. Bezi xanımın eğli bu curdu ama bezi geyir, hardaydin, niye geç gelmişey, bes niye bele eylerey, niye ele bele bu kişinin yorgınlıgı beter olur. Ama xop, eybi yoğ her sözün var başa gelir inşallah niye narahatey? Xanımda hemin tor sahibı kemalıdı, eğlidi. Seslendi ey tacirbaşı Allah

yaman vermesin. Xüdavend sene qereğliço, perişanlığ vermesin. Bütün öve gelmeği, günne öve gelmeği ferk eyliri. Seslendi;

Eyâl gel bir sohbet eyliyek

Üreğimne bir arızı var benim

İkimiz sözumüzü bir eyliyek

Senin benim bir arızım var benim

Bağmışam neççe dene cevannı

Hamısı kabili insanı

Menim balamna bizim için yanı ehli tamamı

Onın için bir fikr eyliyek

Didi xop, isrtirey inşallah toy eyliyey? Didi bele.

Koğım, kardaşım yiğilele gelele

Yaxşı yamanı bilele

Diyele gülele

Bu sohbeta hesretliğim var benim

Men gelmemişem ki bu dünyada hemişe kalam

Veğt çatanna gerek ömri yola salam

Bu Mesim bir dene balamnı benim, bir tene balamnı

Muna toyo tamaşa tutam ve barede arızım var benim

Didi xop, el menne senin kimin fikr eylirem emma xop, biz bu oğlana gerek ihtila verək ki xop, bu şer Yemen şehridi, hamı kes bizimne şınastı, dosttı, koğumnu, eli, tayfadı. Buna ya yoldaşlarına diyek ki dedey istiri sene toy eyliye. Bes inni sen eyer bir neferi dernezerde tutmuşay, bize di, bizde gidek dedene diyek ya muallimnen, medresen icaze alğanan neziki bir hafta bu kuçeni biimvanı kadem vururam. Bu keçeleri gez, bu xelgin qızı dükân

ağzına geliri, su getirmeğe gediri, konşı övüne gidiri, bulardan bice dene sen hekmen hekmen intiğap eyle, dedey bir heççe tapşırıp, diyinen hekmen bir neferi intiğap eylesin. Mesım'ne o yerden eğilli uşağıdı, salim uşağıdı, bir heççe bele ğicalet çeken oldu ki ba men dedem, benim için bu fikri eyliyip. Emma çeşm berader belelerin bir gün bu kuçeni gider, sabah gece o kuçeynen gider, sabah obır kuçeynen gider. Onin bu tamamı yeddi günü tükenni. Bice dene cuvanezen bunin nezerine erz olsun gelmedi. Xüda'ya bes, nemeilyim, men cevanlara ne cur cevap verim? Cevanlar yığildiler geldiler, erz olsun Mesımcan, bele. Eziz kardaş inşallah kimin qizini dernezerde tuttın? Erz eyledi;

Eziz dostlarım gelin erzim eyliyim

Atama diginen bağışlasın meni

Heqqiyet sözünü beyan eyliyim

Heq sözünü beyan eyliyim

Atama diginen bağışlasın meni

Men öz yerimne bice vağıyi insanem

Her işte yaxşı yamanem

Asıda zideganlığ eylerem menne eğilde tamamem

Elbette dedeme diginen bağışlasın meni

Temamı koğum, kardaşım gelsi

Yaxşı yamanı bilsi

Xop, men hele istemirem toyu eli, tayfamna görsü

Dedeme diginen bağışlasın meni

Mesım diyer men bilirem sözümü

Mayil eylerem gözümü

Men ele bu tek kabul eylerem özümü

Atama diginen lütf eylesin, bağışlasın meni

Cevanlar geldiler dedesinin dükânına seslendiler, tacırbaşı, didi bele. Didi valla oğlin biz bu yeddi günü ki icaze vermiştin şehri gezmiştik, bice neferi intiğap eylemeyipti. Didi yoğ, gidin diyin bilesine men istiyem da buna toy tutmuyam, bu ölüm bilinmez ki bugünnü, seherdi, bir ildenni, on ildenni. Ecel çatanna dergâhı ilahiden şahı geda sohbeti yoğtı. Bu şair diyiri erz eyledim dasitanınna;

Karşı uce karlı dağlar

Eller seni bezer bir gün

Âdem oğlı Rustem olsa

Felek vurur ezer bir gün

Bir veğt kocalığ getirer insana sorağ

İnsan hamı kesinnen düşer iraq

Ey üstünene gezdiğim torpağ

Alar üstümü yatar bir gün

Men bilmirem, pirezend piremerd iki nefer dede neneyik. Senne balam muğgeyi ele esre çatmışan, bes heqqi var bir nefere intiğap eyle. Men bu arızımı, bu hesretliği bu eli, tayfa içinne üreğimnen çığadım. Dareliğim bir bile, arızım bir bile, koğım, kardaşım bir bile. Hamı diyiri niye oğlıya toy eylemirey, baba niye oğlıya toy eylemirey? Mesım geldiyo, Kuran'ı açtı huzuru hıdmetinne o ayeleri ki Xüdavendi âlem bendesi için muşkil guşa yazıpla, o Kuran'a. Kuran'ül kitap, o kitapta yazıpla, destnamaz aldı, iki rukat namaz eda eyledi. O Kuran'ı ayei muşkil guşadı, olardan bir miğdari erz olsun beyan eyledi ki, perverdigara benim dedem mesele mene bu cur hekmen diyiri. Menne bir kesin qizi benim mehebbeti üregime düşmürü, bes benim teklifim nemedi? Yuğusu apardı, yuğuda gördü misli ki bir nefer diyiri, Mesım dur eyağ üste, yuğuda da, yuğuda görürü. Durdı eyağ üste,

bağtı gördü bir tene cuvanezen mah-1 munavver hurşud-1 xaver Yusuf-1
kenhendeden meğbuter bir dene cuvanezen bunun beheninne otırip. Seslendi
ey cevan, didi bele. Didi meni pesend eylirey üzünnen gele gelmiye semimi
kelbinen didi eger senin mehebbetin olsa, bele. Xop, bu helâlı hemserin bir
kes ki övlene gerek dedenin bu işten işi olmiya. Gerek bu cuvanezenin
mehebbeti düşe bunin kelbine, buniyna mehebbeti düşa onin kelbine. Şairde
şeirinen diyiri. Diyiri;

Ey ağalar gelin erzim eyliyim

Niye yaxşı olar yâr aşinalığı

Sen istemiye, o istemiye

Olar bulbulunan xâr aşinalığı

Âşığ olan ilahiden mest olar

Ebdalin çiyinne pust olar

Herkes yimeginen dost olar

Olar yağışınan kar aşinalığı

Ağaye ezizi Mesım'na semimi kelbinen indi yuğu görür da. Men seni
pesend eylirem. Didi menne semimi kelbinen seni pesend eylirem. Xop, gel
birbirine bir nişaneye vererek, bizim yanı istemegliğimizde bir nişane olsun.
Mesım didi velle benim yanıma bir zad yoğ, neme nişane verim. Bular
temam kitap, hedis, bacıvad, emrü meruf, bular tamam risale, bular her
neme o'dı. Bulardan ki neme kabul eyliren? Didi yoğ, bir nişane ya yaxşı ya
yaman. Bir tene desmal varıdı, bunu çarle katladıyo bağladı qizin bu sağ
bileğine. Qizde parmağınna bir tene engüşteri giran paha adı Efruz
Xanım'ıdı, barmağınna çığaddıyo teğdim eyledi Mesım'ın hıdmetine. Bir
qedri sohbeti birya, ne diye ağo insanna gerek fehmi şul ola da, ele bir qiz
istedi, bir beş tene qiz içinne ya eyle bir danıştı, onin fehmi şulı ola, o
qizinen bele danışa ki bu qiz ikrah olmiya, şermende olmiya. Danışığın fergi
var, danışığ var insanı aparar asımane, danışığ var insanı asımannan getirir
aşağı. Mesım bir qedri heqiqeto, merifeto, teriqeto, şerieto bu sohbetlerden

bu qiz için danıştıyo, birden gördü mescid kapısınna, mescid damınna yârı
seslenni Allaho Ekber. Durdı nemazı kıldıyo, nenesi sobhane getti.
Mesım'de düştü fikr içine Xüda'ya bu qiz kimidi, haralıydı, bu kimidi?
Emma bu danışığta sorıştıla sen qiz hardan gelmişey? Didi men Çin
şehrinnen Edalet şah'ının qiziyem. Men seni inni görürem. Burda Mesım
erte evvel durdı, evvel kağazı ki getti kelem üste bunı yazdı. Ki bir tene
Efruz Peri benamı şehr-i Çin ve dedesi Edalet vezir, şehr-i Çin. Nenesi
sobhane getti, her ne eyledi, fikri ğıyaldan, elini uzadabilmedi bir zad
götüre, sorfadan tursözü meyl eyliye. Uşağta bir tene oldı Xüda dede
nenenin dadına çatsın. Çoğ bağnegir olar. Gerek çoğ hövsüley ola. Ama beş
altı oldu, biri şuluğ eyledi, bir şapalağ vura öbiride eğilli olur. Xüdaya
seslendi balam, niye sufanı yemiren? Didi valla meyilim yoğ. Sen günde
dimezdin meyilim yoğ, inni neme olup? Didi nenecan, didi he. Didi çoğ
meni da danıştırma, men elan giriftar, âlide, fikri ğıyalım çoğ olup. Didi
dersi oğıyabilmirey? Didi ğeyir. Ders değil ki. Didi muallimnen yana
gidebilmirey? Dedi ğeyir baba, o sözler değil ya. Didi bes nemedi? Dedi;

Nene gel bir derdi dil eyliyek

Bir nazenin gelip yuğuma benim

Üregimizi bu bareden şad eyliyek

Bir tane gözel göstenip gözüme benim

Danışmışam, dilleşmişem, bilmişem

O hosnı cemalı tceallaya mayıl olmışam

Ondan men bir nişaneyi almışam

Vurup birbirine hâlımı benim

Nene gördü bu hiç bu sözlerden danışmazdı. Hemişe derdi filan aye, filan
curdu, filan sure bir curdu. Hey bulardan danışardı, bulardan danışmazdı.
Seslendi balam bugün evez olmışay? Didi niye? Didi bulardan danışmazdın
ağo. Didi;

Bilmirey mene neler olup

Sararıp mege rengim solıp

İğtiyarım alıp nenecan

Men bir cuvanezene mayıl olmuşam

Nenem dedi xop, elhamdulillah ki sen bir cuvanezene mayıl olmuşayo, bizde inşallah semimi kelbinen el, tayfa, koğım, kardaş seni için ceşn tutarik. İndi xop, ağır metlebi diginen görüm. Bu cuvanezen bu şehr içinne bizim öz tayfanannı, ayrı tayfanannı, kimni? Didi;

Eger diyem gözellerin gözüdü

Ama Çin şehrinnen gelip

Bilmirem Çin şehri hansı mahalın düzüdü

Mene bir nişane verip

Semimi kelbinen Efruz Peri özüdü

Mesım diyer nenecan derdim çoğ olıp benim

Bu nene durdı geldi, benden Xüda, nenedi da. Nene yanı xanbade de deden çoğ zehmet çeker. Niye? Dede durur, sofanisini yiyer, gider şuğlunu dalıycek ne şuğlu var. Ama bu uşağ, zindeganlığ hamısı bu nene boyunnadı. Ta hetta şeğs geldi peygamber sellallahu aleyhi ve alihi ve sellem hıdmetine erz eyledi ya peygamber men nenemi on sekkiz defa dalımna getirmişem senin hıdmetiye, men bir sevap eylemişem. Hezret buyurdu bice gece o uşağ ayılıp, sen ona emcek nenen veripti, onı lay layla yuğluyuptu, sen o bir işin sevabını başa getirebilmemişey ha. On sekkiz defa gelip mene mustahabti, mene ziyaret eyleyip ama uşağ büyütmek, ona süd vermek, ona nesihet vermek, ona terbiyet vermek vacibti dede neneye. Övlada erz olsun nesihet vere, bezi dede oğlanı biçare eyliyi, bezi dededi. Niye? Yatır gün erte uyğudan dururu. Da diyebilmez oğlan nemaz kıl, nene nemaz kıl, gelin nemaz kıl disi diyer özin kil, menne kilim. Ya gediri bu muğtelif, zadlar ki meğluğun içinne var, mesele birile mevaddı. Erte duranna şur eyler, oğlana bağar ona, obirisi de bağar ona da bu oğlana her ne nesihet eyliye, bu oğlana eser eylemez. Niye? Özü yaman yolınan gidiri, özü iğtilafo, muhtelif zindeganlığ eyliri, da onin dedenin danışığı da bu külfete, ehli eyâle, oğlana

eser eylemez. Oğlanna gider münkinni ele onin teki özünü erz olsun biçare eyler. Dur inni görek bu oğlan bir söz diyiri. Sen neme diyirey? Didi neme diyiri? Didi valla diyiri yuğu bir keşeng uyđu görmüşem, bice dene qız mene bir nişane verip, inni o Kerem'ne bir şeir var. Diyer;

Ey ağalar bir sövdaya düşmüşem

Özüm öz işime bir güleşim gelir

Erz olsun inni nemeyley? Didi xop, dur git diyinen, o kes ki sennen nişane verip, onnan mene bir adres verginen, görüm mesele bu Yemen şehrinin hansı tayfadannı, kimni? Didi didim, didim bilesine ama men bilmirem şehr-i Çin haradı? Dedi ey dad-ı bidad meye şehr-i Çin'e gitmek olır, şehr-i Çin'e. Diyiri valla diyiri şehr-i Çin ehliidi, bir engüşteri giran paha karşınna yazılıp, benâmı Efruz Peri. Bağtılar da derse gitmiri. Muallim yolladı, şagirdlerden geldi, didi hâlım yoğ, gelebilmem bugün. Seher hâlım yoğ, biri gün hâlım yoğ. Bu dedeyin biçarenin az kaldı üreği çatlaya Xüda'ya. Bu bir tene uşaqta meriz ola, men nemeyleyim? Didi ged diginen balam eyer hegimliğen men bihterin heqim sorağım var. Dostımnıde, giderem atımnan onı getirrem. Dedi xop, nene men elan bir kağaz verrem, apar ver dedeme. Dedi diginen istiye hegim getire men diyeni getir. Didi xop balam sen hegim tanırar meye? Didi he.

Erzim kabul eyleginen ey mihriban ata

Menim derdimin elacını getir

Derman degil, yimeli degil, içmeli degil

Menim için öz istegliğimi getir

Dedecan men diyerem sene sözümü

Mayıl eylemişem cemaline gözümü

O gelmiye sağaldabilmey benim özümü

Menim derdimin elacını getir

Dede diginen sözümü bilsı

Hâl olsı, beke benim yanına gelsı

Menim derdime âşığo meşuğ bilsı

Men aşığam meşuğumu getir

Dedi balam bu sözleri heç men hâl olmıram, dedey neber hâl olsun. Menim âşığem meşuğumu getir, bu neme sözüdü? Didi;

Mesım diyer dedem biler

Şad olup güler

Dedem benim derdimi biler

Derdimi elacını geti

Xop, getti kağazı verdi Xace Eziz'e. Xace Eziz verdi oğdıla, görüp bu âşığı meşuğluğ sohbetidi. Hey o oğdı, bu oğdı bu kağazı, özüz kimin herkes kimin sözden maye tutar, ağı sözün maye varı, herkes sözün mayesine erz olsun elseng yetik ola bu sözü hâlolar, bu sözü biler. Bu sözü getti Mesım'ın muallimi yanına, didi bu muallim benim uşığimin baresinne çoğ zehmet çekip, durdı elinne de bice metahi giran baha bazardan aldıyo, el üstünne geddi medreseye muallimin hıdmetiye. Çağırdı bir tene helvet otağa ki muallimin defteriydi. Seslendi ağaye muallim, didi bele. Didi sen çoğ men uşığimin zehmetini çekmişey, çoğ keşeng ders vermişey. Elan tamamı şehr cevanları geliri benim uşığımnan terbiyet istifade eyliri. Bunu sen istifade eylemişey, nesihet eleseng tamam veriri. İndi bilmirem ele merizdi ya ele giriftardı, ğıyalete düşüp, inni neççe günne niye gelmiri medreseye? Didi valla diyiri merizem. İndi sen neme teklif bilirey? Bağtı kağazayo didi xanım, didi bele. Didi Mesım ders qussası yemiri, Mesım dünya qussası yemiri, Mesım giriftarı Xüda nekerden bezi işleri bilmiri. Misli ki bice dene qız görüp âşığ olup. Âşığı meşuğın derdini feqet ikisi biler. Âşığ meşuğ, meşuğ âşığ. Men bugünleri bu uşıkları tez erz olsun medreseden yola sallam, özüm meğsusen, özüm tek gellem yanına men Mesım'ı iki gözümnen elava onin xatırını isterem. Didi bes, ele ağalığ eyle neharde gelginen. Eger uşıklardan da, Mesım'ın dostlarınnanna geldiler bir neççe

neferi men tedarik görrem, gelin bize. Dün erte seslendi uşağ, men bugün Mesım'e konağem, erz olsun gidin menzilize filankes sen gel, sen gel, sen gel, sen gel, sen gel tamam medresinin uşağı dedi ağaye muallim meye bizim ferkimiz var ele hamımız geleceğik da. Niye dedi geleceğik? Bu varlığ özü bir hekâyetti. Şeiri de var, diyiri;

Varı olsa gelip yiyip içerle

Yoğı olsa gelip meclislerden seçerle

Koğım, kardaş etrafiynan köçerle

Korğıram yâda salan olmya

Ayrı neğildeydi bu şeir. Çünkü buların sirvetmendiler, dareydiler, sirvetleri çoğıdı, tamamı medresinin uşağı doldı, Mesım'in otağına. Gördüler bunin yeri yiğışmiyip, yorgan döşek ele yerededi. Biri yastığ attı gitti, bir yorgan attı gitti, biri döşeki attı gitti. Ama gördüle yastığı yanınna Kuran bir yerde elamet koyıp ki men bu gece bureyce Kuran'ı telavet eylemişem. Mesım durdıyo desbi sine muallime ihtiram eyledi, xoş amedi xoşım amed ki amedened hezar canı girami fedayı her qedemed. Ağaye muallim nemeye zehmet çekmişey, nem olup? Dedi nenem seni konağ eyleyip xoş gelmişey, özüy lütf eylemişey xoş gelmişey. Didi Mesımcın men seni o evveli ki gelmişey dimişey elif nemedi? O veğten mehebbetin düşüp benim üregime, seni öz övladımnen seni bihte qedrin billem. Xop, meye narahatey? Didi bele. Didi xop, haran ağrırı? Hiç yerim. Didi xop merizin gerek bir yeri ağrıya, diye men merizem da. Dedi ağaye muallim eger icaze versey men bice dene şeir varım, seni huzüriye beyan eyliyim. Didi beferman, men ele yazaram. Muallim cibinnen kelemo kağazı çığattı. Didi;

Müşerref buyurdin teşrif getirdin

Xoş gelmişey derdimi billey

Üregimne qemi qubarı yitirdin

Xoş gelmişey benim sözümü billey

Yatmışıdım xâb içinne

Eşki âlem içinne

Gözüm açabilmedim yuğudu, yuğu içinne

Ey muallim lütf eylemişey

Xoş gelmişey benim derdimi biley derdler içinne

Ağaye muallim men danışmam kimse bile

Men danışmam kimse güle

Menim derdimi derde düşen bile

Menim derdimi dermanine gelmişey ve hoş gelmişey

Men Mesım'em her sözin menasiyem

Danışsam dilleşsem nukteye hevasiyem

Men dedemin nenemin bir tene balasıyem

Hemi dedem qussayı yeri hemi nenem qussayı yeri hemi men qussa yerem

Xoş gelmişey ağaye muallim benim derdimi biley

Bu yazdıyo otılayo, bu yannan o yannan danışılayo, nene durmuştu heyette, o muallimnen sorışa ki bu uşağa nem olup? Geldile nene düştüle muallimin el ayağına ki ağaye muallim gözin kurban, hiç bildin bu oğlana nem olup? Didi valla bu oğlan misli ki bir yuğu görüp, bu yuğuda bir zaddı bilinmez, bilinmez. Yuğunin bir delili var, eger bu beşer heftinci asımane gide orda yuğu göre o yuğu heqiqetti. Ama yata yerinne bir yuğu göre yuğu imkân pezir değil. Bir zad değil. Ama men ezbezke ders oğımışem ve bilmışem bu oğlanin bir âşığı var. İndi bilmirem Yemen'nedi, bilmirem ayrı yerdedi? Nene didi valla diyipti şehr-i Çin. Onı ki sen diyenni âşığ olup ama diyiri şehr-i Çin. Didi baba şehr-i Çin çoğ uzağtı, çoğ uzağtı. Xop, nemeyley bes, ne cur eyliyek? Bir tene Mesım'ın dayısı varıdı, bunin üç tene qızı varıdı. Bu üç tene kız ele esiredeydi. Her veğtesiydi. Xop kardaşıydı da. Geldi seslendi kardaş, hiç biley bize nem olup? Dedi nem

olup? Didi oğlan elan neççe günnü merizdi ne derdi biliniri ne sözü biliniri ne sözünnen bir söz kimse hâl olırı. Muallimde gelip bir zad istifade eylemeyip. Sen sahip kemaley benim uşağımın dayısıyey, men kardaşımay. Digör benim uşağıma nem olup. Bunu diyenne dayı dedi men billem nem olup. Didi o istiri övlendiri üzünnen gelmiri. Menimne üş tene qızım var, her birini istese hazıram. Hiç zad almıyam gele sene kenizliğ eyliye. Ama neber qızıldile kafire rast getirmesin. Hiç birine bir derde değen, hüsn, egl, kemal, inzibad hiç birinne yoğdı. Bendedi da Xüdavend âlem xılget eyliyip, elan qesan var, mesele dünyanın ilmini bu diqqene meğzine cabıca eyleyip, adam var adın diyebilmiri. Adını durust diyebilmiri, sorışla famının nemedi, fikr eyliyi ta bu famini diyili. Durdıyo geldi Mesım'ın otağına seslendi balam, çışode neme olup? Erz eyledi dayıcan hiç zad. Didi ele merizen? Didi Allah eylemesin, niye merizem. Didi yoğ, derdin var, sözün var. Bikovlı şair diyiri;

Derdin diyine iş başına gelene

Her biri üzüne gülene

Derdin ona demek olmaz

Balam men derd bilenem, men sözde harıfem, hâl ollam. Bir beş kelime mene danışay men billem sana nem olup? Ama veli biz sizin fikrizde varik. Her veğt selahiz ola erçe gele, her qızı sen diyen kolınnan tutacağımo diyim götürin gidin. Didi ey dedem vay olmya bu qızlerin birini bağıya benim boynıma. Bu cuvanezen elimnen gide. Ayrı neğilde diyiri;

Utanan oğlan öler acınnan

Utanna merd dil bazarıdı

Hiç veğ gör üze kalmıyı. Filan qızı çeki ver mene, bede midena ama teriğ nezer. Qedr içinne nezır. Ele sıfı. Peygamber de buyurırı, nemidanem rahatı canest. Gerek üze kalmıya. Valla bağışla filankes benim desti çekim tükenip, hele biçğimne qiyidip, diyile çek vermek görüm ne cur olur, qem getti. Verdin onayo, geldi ne qedir yazdıyo, iş düştü şikayeto, hikâyeto, şerieto, merifeto, şeren urfan şikâyete da gör ne xeber var? Didi;

Dayıcan benim sene bir erzim var

Eger kebul eylesen benim öz yârim gerek

Bir canım var sene kurban eylerem dayıcan

Eger icaze versey benim canı cananım gerek

Didi xop, kimni o, senin canın canın ki benim qızlerimnen bihterdi? Didi;

Mekke'ye gidene hacı demişem

Şiran dehanıma acı demişem

Senin üş tene qızın var men onlara baci demişem

Dayıcan benim Efruz'um gerek

Didi ezbezke pis koği adamin gelmiz adamin adını biliyiz. Menim qızlerim içinne Efruz yoğtu ki. Büyük Ziba'dı, öbürü Qiba'dı, obiri Miba'dı. Bu benim qızlarım adıdı. Sen diyirey Efruz. Didi;

Dayıcan danışırma bice beğçelerin gülüdü

Eger tozı verem misli heqıqetin biridi

Uzağ yerededi, uzağ yerededi, bice büyükzadenin qızidi

Dayıcanım benim öz yârim gerek

Bilirem derdimi bilmezle

Belke bu derd meni öldürü

Ve düşmenlerimi ata nama güldürü

Ya gerek o gide gele men sağalam bu derd meni öldürü

Dayıcanım benim öz yârim gerek

Dayıcan men gelmemişem amana

Üregin yansin yaxşı insana

Seni and verrem bu yanımdaki Kuran'a

Ata anama digini Mesım diyirey benim Efruz'um gerek

Dayı durdu geldiyo, üreğinne bu sözü ber es eyledi. Neber ber es eyledi? Geldi didi baba siz, bazara novber gelipti, niye almırız? Didi neme? Didi valla gitmişem otağına diyiri dayı mene karpuz, mene karpuz. Bu dede mat kaldı, benim oğlım bu eğilde, bu derste, bu kemalatta ta karpuz bahana tutar. Nene didi baba o cur değıl ya. Didi nece? Didi men gittim otağıni onin neççe defe de gitmişem, erz olsun Efruz diyiri ama karpuz dimiri, karpuz dimiri. Dur gid gör uşağına ney olup? İstemirdi mesele dede özü gele, özü erz olsun eleseng bir cür oğlanin derdini bile. Göre Xüda nekerden merizçiliğı var, Xüda nekerden noxışlığı var, Xüda nekerden erz ozlun derdi nemedi? Ama da övlad bir teneydiyo, mecbur oldıyo, durdı geldi seslendi balacan, didi bele. Didi men özüm gelmişem hekmen hekmen seni derdin elacı ola. İndi diye ab mire rutğane, dost be vere bezi bigâne. Balam derdin kime diyey ki mennen yeğ ola, kime diyey mennen varlı ola, kimey diyey ki benimcek dünya gezmiş ola? Erz eyledi dedecan da olup da ne yaymağ gerek? İndi diyiri;

Sene diyim Mesım balam

Balam ağılama

Men senin derdin alam

Eziz balam ağılama

Mesım fikreyledi, didi xop bu dededi da. Özge değıl ki. Durup zehmet çekip, gelip benim otağıma. Men buna heqiqeti dimiyem, kime diyem? Didi;

Erzimi kabul eyle ey mihriban dede, mihriban ata

Diyerem onnan ağılaram

Dişte gördüğüm güzeli

İsterem onnan ağılaram

Bu yuğunu diş diyirle, yuğunu diş diyirle bu diş dimirdi. Diyiridi yanı yuğuda gördüğüm güzeli, dişte gördüğüm güzeli isterem onnan ağılaram. Dede dedi xop, çeşm balam.

Evvelan digörüm bu güzel haralıdı

Hansı çölin maralıdı, hansı yerdedi, haralıdı

Yeğın ele bu bareden üreğın yaralıdı

Ağlama balam ağlama

Gördü ger dede söz hâl olannı, serraftı, goherşınastı. Dedi;

Nece diyim haralıdı özümnden gelimiri ki ağı

Bele bu metlebe, bu bareye üreğim yaralıdı

Çin şehrinin maralıdı

Diyerem onnan ağlaram

Didi xop balam, dünyada diyer kebuter be kebuter baz be baz hem cins be hem cins koned be asıman pervaz. İnsan ele koğımı ola, gerek öz babıynan koğım ola. Gör onin sirveti ne qaddı, özünnü ne qaddı cür geliri. Ama gide varlı yerden qız ala, övünne dadı besad yoğ, hiç zad yoğ, o gidenne dünyanı qezası pişirenne, bu gidenne hiç zad yoğ. Bu koğımlığ başa gitmez, cur gelmez. Ona göre şair diyiri kebuter be kebuter baz be baz. Xop;

Balacan didin bu sözi

Üregimi vurdin yangin közi

Yangın köz, oti o ruşenine diyerle. Köz yanı zoğa ağarıp, bir keşeng pişip, keşeng ottı, onı diyiri.

Digörüm bu Çin şehrinne kimin qizi

Menim babımnı alabillem, varlıdı, yoğlıdı, derecedardı, reyetti, qasıptı.

Çin şehrinne kimin qizi

Ağlama balam ağlama

Didi nece diyim ağı bu sözü

Nece diyim bu sözü

Yuğuma gelip o cuvanezen özü

Eleki dimirem.

Edalet Şah'ının qızı

Diyerem onnan ağlaram

Didi he, balam da narahat olma. Niye?

At minnem cida götürrem

Özümü Çin'e yetirrem

Ya öllem ya senin helâlı hemserin getirrem

Ağlama balam ağlama

Erz eyledi dedecan bir erz-i edep eyliyim hıdmetiye. Didi nemedi? Didi;

Sen gidenne gidginen beyi

Çiyeniye salgınan deri

Kedim dövar derisinnen kürk qeyirerdile, bu Hamedan meheline resmide, varlılar o kürkü toya gidenne salardıla çiyine. Dövar derisinnen düzelderdile. Diyerle filankes maşallah çoğ daradı, kürk salıp çiyine.

Dedecan gidginen beyi

Çiyeniye salgınan deri

Heqim ol o şehriyeri

Diyerem onnan ağlaram

Seslendi balam ağır kelimeni di bileyo, sen sağo men selamet.

Dahı Xace Eziz'i böle bilme

Menim sözümü nalayığ görme

Da balam gamı qussa yime

Ağlama balam ağlama

Mesım qeyitti didi;

Atacan men senin qedrini bildim

Gemi qussanı bırağtım güldüm

Senin bir mihriban harip gördüm

Diyerem onnan ağlaram

Dede durdı geldiyo, yiğildiler dōđrüne. Getti oğlan didi neme danıştin? Didi gittim hessabı keşeng, derdi diline yetik oldımo erz olsun inşallah erz olsun bařa geli. Menim oğlım meriz değil. Hiç eslan çoğta sağdı. Amma bir giriftarlığ űz verip bilesine, xop diyer;

Men mayılam o qıze

Ata gerek oğladın cebrine dōze

Dede gerek űvladın cebirine dōze. Eyâlına didi bir tedariki muhim görgünen benim için. Menim yolım çođ uzađ oldu, tedarik gör. Didi hara, neme, neme tedariki? Didi bu ođlan bu qızı Çin řehrinnen görüp, erz olsun benim uřađım yalan danıřan da deđil. Bir veđt bimaye danıřan deđil. Men űvladımı tanıram, benim űvladım rastı dűrűst heqiqeto, merifet tedarik gör.

Xop, indi bular burda tedarik görsűle. Ađayan için erz eyliyim Çin řehrinnen ki bu qız geldi Mesım'in yuđusuna. Erte bunin neççe tene keniz varydı, neççe tene eleseng kűlfet varydı. Bular hamısı erte biri issi su getirerdi, biri sabın getirerdi ey varıdı, madem yođıdı. Biri sűt getirerdi, bir keřeng qeza sofane getirerdi, ellerinne sađlardıla, hűnerleri yođıdi diyele dur ayađ űste. Amade olardıla bu qız yuđudan dura sobaneyi. Bir veđt ayıldı, birden didi ki Mesım diyerey seher oldı. Bu yana bađtı, o yana bađtı Mesım seher olıp! Bu qızler seslendi xanım, sobane getirmiřik ha. Sopane getirmiřik bileyin için. Mesım nemedi? Mesım neme sohbetidi? Didi Mesım gece gelip benim yuđuma bice niřaneye men ona teđdim eylemiřem, o mene bir tene niřane lűtfeyliyip. Didiler xanım yuđu yalannı babaya yuđuda adamı bir veđt görrey birilen dova eyliri, biriynen murafa eyliri, biriynen vuruřuru, biriynen dōđűřűrű erz olsun yuđuya kulađ verme dur sobane yiyi ya. Gűrdű ğeyir, gűrdűle eslen sobaneye bađmırı eslan. Yoladıla nenesi geldi, nenesi geldi, Efruz Xanım'in bařını aldı kucađına elin çekti erz olsun bunun zulfuna, seslendi;

Balam gel bir derdi dil eyliyek

Niye derdiy mene dimirey

İkimizi sűzűműzű bir eyliyek

Balam niye söziy mene dimirey

Men getirrem senin için heqimi loğman

Gerek derdiye eyliyim derman

Men sen olanna neççe dene kesmişem kurban

Niye balam derdin mene dimirey

Aman balam bu sözi mene bildiri

Gözümün yaşını sildiri

Derdiy dimiyey bir övladey da derdin meni öldürü

Niye balam sözün mene dimirey

Diğörüm nem olıptı sene, nem olıp

Derdiy eser eyledin mene

Neççe nefer heqim tanıyan yollaram Rum u Yemen'e

Niye balam derdini mene dimirey

Derdin diginen men bilim

Şad olım gülüm

Dedeye erz eyliyim

Diyerem derdin mene demirey

Men balam seni yolıyna çekmişem cefa

Anayam senden gerek ola vefa

İndi öz eğliynen eleseng ruzigarı ele cefa

Niye balam derdiy mene dimirey

Bu Mesım, bu Efruz didi nenecan, men diyerem. Emma sen benim derdimi hesap eyleren men yoğışam, merizem. Menim derdimi diyem diyen merizey. Amma veli meriz değılem, noxış değılem, narahat değılem. Men bir yuğu görmüşem olar ki bu yuğunu teqvıl eyleler, eyer olardan sorağıy var, olardan geti bir nefer, iki nefer men yuğunu terif eyliyim men görüm bu yuğu heqiqetti, teriqetti, merifetti, tariğıti, men görüm neme eylerem? Şehre elaniye vurdula ki herkes yuğunu tegvir eyler, cehdin diyer, devlet onı istiri. Bir neççe nefer xelg için demişti böle yuğu görey böle olı, böle yuğu görey ele olı, böle yuğu görey ele olı. Bular meruf olmıştıla herkes yuğu görerdi, giderdi diyerdi. Men gece yuğuda duva eyledim, didi muvazı ol. Gene duva eylere ya. Komuştu yuğu tebil vermek. Geldileyo iki üş nefer icaze aldılayo, Efruz'dan icaze aldılayo, geldiler Efruz'in yanına. Xop, Efruz Xanım yuğın nemedi? Didi men yuğuda yatmışıdim gördüm bir tene cevani otağınneyem. Ama otağı şeştey her neme varıdı, Kuran'il kitabo, hediso, vacıbatı, emru merufo feqet bu kitaplardanıdı. O meni gördü, men oni gördim. Her ikimizde oldığ âşığı meşuğ. Onin mehebbeti düştü benim üreğime, benim mehebbetim özüm bildi, düştü onun üreğine. Ta hetta men engüşteri giran bahanı men ona yaddigerlik vermişem. O da bu desmalı bu parçan benim kolıma bağlayıp, nenesi bu parçan açtı kolınnan gördü bu parçadan Çin velayetinne yoğtı eslan. Eslan bu parçadan bir cur parçaydı ki hiç Çin velayetinne bice tike tapılmaz. Emma Efruz didi siz nemeye gelmişiz? Didi biz gelmişiz senin bu yuğunu erz olsun tekbir eyliyek. Didi xop, men danıştım, neber oldı benim yuğum? Bular çünkü bir zad bilmirdikiler yuğunu kim biler, kim biler ağıo? Eger heftuncu qasımanna yuğu görey durustu, her neme yuğuda görmüşey o oleceg. Ama mesele bir veğt bir yerde birine duva eyliyen birine sözün ola, kuyuya düşey, suya düşey elan erte bizim bağışla külfet didi bu gece men düşürdüm suv içine, boğulurdım. Meryem çığadilmedi, qızım çığadabilmedi az kaldı boğulam, istirdim hovar eyliyem. Bu gece men bu yuğunu görmüşem. Didim yağın orda bir quyu var oraya düşürdin. İndi insan yuğudan bazı movğa görey istifade eyliye, bezi görürey kesi istifade eylemez. Cevap eyledi oları, didi sizin yuğu tekfir eylemeniz benim derdime değmez. Menim yuğum qeyrez bu yuğulardannı. Xop, bes nemeyliyek? Geldi seslendi qılbe-i âlem, didi bele. Didi uşağın ne

sağdı ne meriz? Hiç mehlum olmya eslen neme diyiri? Didi nece? Didi valla diyiri gece yuğu görmüşemo, bir tene cevan görmüşemo engüşteride yoğtu barmağınna ona teğdim eylemişem, bu parçanı getirmişem hıdmetiye, bağlayığ benim bileğime bedez ne qad danışannan sonra ikimizde âşığ o meşuğ manenni Leyli'yi Mecnun kimin birbirine giriftar olmuşik. Bu parçayıda bağlayıp Efruz'un bileğine. Edalet Şah'ı aldı parçanı didi bizim velayette bu parça yoğtı. Bu parçadan doğmazlar, bu ne cur olup? Didi da bilmirem. Didi xop, yollagınan hessapgerle gelsin. Qılbe-i âlem olar ki diyirle biz hessap çekerik, bu uşağın başıya her bela gelip, billele olardan gelsin bir hessap çeksile, xop sen şah-ı memleketey da başarmazla sana yalan danışala. Xop, çoğ saldı şehr içinne hessapger kimni, filano, filano, filano. Didi olarin yaxşı danışmendlerinnen bir tene getirin. Bir tene hessapger geldileyo qılbe-i âleme sen gidirey görey benim qizime nem olup? Bir hessap çekginen, bir dua yazgınan eger o giriftarlığtan berteref oldı, yaxşı oldı, bir yaxşı derece, bir yaxşı enam verrem sene. Bele Efruz'a didiler icaze verginen bice hessapger, cadiger, duvanivis isteri geli senin otağına. Da özünnen gelmedi nenesinnen diye, gelmesi, gelmesi. Didi gelsi, deldi sorıştı ki balam yuğu görmüşen? Didi bele. Neber görmüşey? Didi men bu cur diyebilmem. Didi he. Didi;

Yatmıştım xâbı xıflet içinne

Ama dindirme meni

Gerk oldım qem dergahinin içinne

Aman cadiger dindirme meni

Men özüm bilirem öz derdimi diyem

Hesret ollam da şad olam gülem

Ya yaxşı olam ya ölem

Dindirme meni

Men bir erzim var anama diyerem

Anamın qedrini bilirem

Men yoldaşarımın terkin qilerem

Ama dindirme meni

Qebi düşmen bir veğt düşmenliğini bildiri

Herkes ala gözünün yaşını sildiri

Efruz diyer Mesım'in derdi meni öldürü

Ey cadiger danışırma meni

Bu durdıyo geldi seslendi qılbe-i âlem. Men istedim hessap çekem, duva yazam, senin qızın emreyledi ki meni danışırma. Du çığ git işiy dalıycek. Menim giriftarlığım hessabo, cariyo bele zadlar değıl. Seslendi xanım nem eyliyek ne cur eyliyek? Heqqidir bu şehrin her neme pirezeni var, dünya diyip görüple, dünya yorıpla her biri mesle ne qad ömr eyliyip. Her biri bir qeziye başına gelip, bulardan elaniye eyliyek gelsile benim bu aşığımın yanına. Berke bu uşığın derdin bileler. Didi kurban bu da bir sözdü. Emreyledi elaniye yazdıla ki herkesin övünne sinni heftad, heştad, neved, atmış, xanumar Efruz otağına devetti. Berader herkes qeri nene bir zadda meta aldı elinne geldile, yığıldile Efruz'in otağına. Xop, Efruzcan, bele. Biz heftad yaşamişik ama o qedir derdi ser bela görmüşik hiç başa gelmiye. Öbürü didi men heştad ele sinnimni yerimne durabilmirem. O qedir bedbeğliğ görmüşem, o qedir giriftarlığ görmüşem, inni bize sen her neme söziy var, bize diginen, biz görek teklif nemedi? Didi men gerek şeirinen diyem. Didi xop, şeir olsun. Biz şeire hâl ollık da. Didi;

Dindirmeyin kan ağılaram

Bir derdiviş olan göynüm

Ah çekip ciger dağılaram

Qeme yoldaş olan göynüm

Xop, men neme didim? Bunin bir emoğlusu varidi elbegiydi bu Efruz'in. Ele bular ki birbirin tanıdıla o bu Efruz'i isteridi, Efruz gitmedi, her cur

eyledi, gitmedi, o da övlenmedi. Ele dedi dedesine Efruz'ın dedesine didi gerek bu Efruz'ı verey mene ki verey. Didi hekmen emoğlin seni isterdi gitmedin, inni göynin olup inşallah gidey emoğluya. Bu gördü ğeyir, bular ayrı yola yordıla bu sözi. Dedi;

Bice beğçe ektim bârsız

Bir yâr sövdüm itibârsız

Men didim dözerem yârsız

Dözmedi daş olay göynüm

Ecep bu neme sözüdü? Men didim dözerem yarsız, inni dözmürü daş olay göynüm. Yanı istedim ere gitmiyem. Bu üreğim tab eylemiri. Didi xop, balam biz diyenni da. Emoğlin neççe defe xasdigar gönderdi, sen cevap eyledin. İnni göynin olup. Didi;

Söziy diyinen bilme

Menim sözüme gülme

Emoğlumu mene dime

Qemi qussaya batan göynüm

Men öz sözüm bilerdim

Şad olup gülerdim

Biçere Leyli'n qinerdim

İndi Mecnun kimin dolan göynüm

Efruz diyer men billem

Da mege şad olup güllem

Bu derdinen ya Mesım gele gelmiye men öllem

Bağışlayin yaman olup benim göynüm

Bular durdıla beh beh beh. Du dağ qussayo men çörek tapmıram yiyem, menne qussa yiyem. Nenesi heyette durmuştu yazıda, bular geldile gidele, didi neme oldı? Didi valla sözün rastı hiç bilinmir senin qızın divânedı, eğillidi, ders oğıyıp, merifet varı, gâh diyi daşa olan göynüm gâh diyiri qeme yoldaş olan göynüm gâh diyiri ama biz bir tene sözini tutmuşık. Diyiri;

Men didim dözerem yârsız

Ama dözmürü daş olan göynüm

Bunu guman eylirem emoğlusunu begenmirdi, gidmirdi. Neççe defe xasdigar cevap olınnı. İndi göynü var gide emoğlusuna ya. Hekmen bu iş bura. Xop, Efruz'in anası geldi Edalet Şah'inin yanına didi bu pirezenler bize söz diyirle, bilmirem ini da bu sözdü ya yoğ. Didi neme? Didi valla Efruz diyiri;

Men didim dözer yârsız göynüm

Ama dözmürü daş olan göynüm

Xop, hekmen bu emoğlusu bunu istiri da ayrı adam ki başabilmezdi senin qızını ala. İndi bes, men gene gidim yanına gitmiyim, yeğın bu emoğlusu istiri da. Erz olsun sipariş vererek ordan xasdigar gelsin. Kardaşın oğlinin elçisi, xasdigarı gelsin. Geldi Efruz'un otağınayo kolın saldı boynunayo hey güldüler danıştılar, seslendi balam sen o pirezenlere bir söz dimişey, men onu ele heqiqet bilmişem. Bilirem senin eğlin elhamdiulillah, fikriy istidadı bernameye zindeganlığın dürüstü. Dimişey;

Bice beğçe ektim barsız

Örgeniple mene didile.

Bice yâr sövdüm itibarsız

Ha dedim dözerem yârsız

Ama dözmürü daş olay göynüm

Xop, inni kelbin ki ezep dözmürü da. Bizde emoğluya seni vermiyek seni qeyrezo seni kim alabilir, kime gidirey? Didi ey nene, didi he. Didi icaze ver bir erz eyliyimo da meni elden salın, işiz olmasın. Didi di balam. Didi;

Erzimi eylerem vefalı ana

Men aşikâr derdimi diyebilirem
Gece gündüz fikro, zikro, ğıyalım
Ama derdimi diyebilirem

Men sözümi kim alıp
Bu yuğu meni derdi sere salıp
Menim derdimi elacı uzağ yerde kalıp
Men derdimi beyan eyliye bilmirem

Sen anayay gerek biley
Korğma men merizem şad olay güley
Âşığı meşuğtan beyan eyliyey
Men ki kimseye diyebilirem

Menim bu söz arımını
Öz eğlim iğtiyarımını
Mesım benim yârımını
Men bunu sen nenevey o dede
Men bunu diyebilirem

Men yetiştım da cana
Üregim dolanna kana
Engüşterimi Efruz diyer verdim nişana
Da o nişanan alabilirem

Geldiyo seslendi qılbe-i âlem dedi bele. Didi qız eğlinnen bir iki denge elden verip. Dedi nece? Didi bir söz danışırı diyiri men engüşterimi

vermişem Mesım'nen oğlana. Men buni üzümnen gelmiri diyebilmirem, derdim diyebilmirem, menne ele kalmışam metel ki Xüda'ya. Aço bu qize nem olup, ne cur olup? Didiler bes, yollayin heqim gelsin. Xop, kedim heqimlerde inni ki kimin seligeleri yoğıdı ki. Geli yozıvano, hıdımyo, şevereno, barhengo, balingeno bu çöl elefiyenen bir deva qeyirerdileyo adı kalmıştı ne düktür, adı kalmıştı heqim. Berader heqim gettile, dedi xop men bu heqime neme diyim? Diyim başım ağrır, başım ki ağrımır. Diyim döşüm ağrır, döşüm ki ağrımır. Diyim soğuktı hep bileme, soğuk değil selametem. Heqqidir men özümü vuram lallığa, lallığa hiç kes yaxşıya eyliyebilmez. Niye? Bir kes Xüda nökerden lal ola, kulağıda işidmez. Bunin elac pezirliğı ki yoğıtı. Da benim için heqimde getirmesile. Gene dövlet dövletidi da. Elaniye peğşeyledi, her yerde muteber heqim var gelsi. Eger bu qizimi yaxşı eyledi men hekmen hekmen bir caizeye meğam, verrem ki başa gelmiye. Adam vardı ki keşaverdiya durdı libası evez eylediyo, gitti çölden bir qedri ot getti, coşanna düzeltiyo, tüktü zerfeyo, didi beke bunu verem içe yaxşı olar. El mennen sevap Allahtan. Gelen heqimi Efruz icaze vermedi işareynen, danışmadı ki işareynen didi gelmesin. Bele dövlet bele ğıyal eyledi ki bu gitti Efruz'in yanına. Derdin bilmedi Efruz'in. Sen nemeyin heqimiyey salin zindana. Xop, inni bular meşkul olsıla heqim getirsile, görek Mesım övünne ne xeberdi? Neğlimiz iki yerden benadı. Bir Yemen'en ki Mesım var, bir de Çin şehrinen. Mesım sözüde o yerde baqi kalıp ki erz olsun Mesım'in dedesi destur verdi tedarik görün. Ya seher ya biri gün hereket eyliyeceğıdi, kennin, şehrin özünne bilen koğım, kardaş, el, tayfa yaxşı yaxşı adamlardan, insani beğiyelerden olardan devet eyledi bice mecalisi böyük purbar, mecalıs tuttı. Didiler xop, şirini koydı ortalığa. O zemannan şirini bu bağın möüz, kişmişindenidi. Da ayrı şirini yoğıdı ki. Bezi seligeler var şireden zaddan bir zad pişirerdi diyerdi bu şirinidi. Vesedde şirini var, tamamen sual eylediler, ey tacırbaşı inşallah ki bu mecalisi şadlığıtyo, mubarekti. Qizini ere verirey ya oğlıya toy tuttıray. Didi hiç neheli essaat, qiz ere verrem ne oğlana toy eyleyem? Men bir musafiri rahı delas istirem sefer eyliyem. Dünyada üç zad insandan ayrılmaz, biri Xüda, biri ecel, biri rûzu. Beşerdi da siferi qezadı. Men istirem bir musaferet eyliyem, evalan her birinizde pul elava var, qasıplığızdan mene yoğ

dimeyin. Men gerek pulbar gedem bele ki oğlan diyiri şahinen terefem. Bele pul aparam ki orda pulnan sözümü eridem. Hamı didi bende var, bende var, bende var, bende var. Niye? Bu adam itibarlı adamıdı. Diyer;

Heq hessabı dürüst

Şeriki malı merdume

Herkesin heq hesabı durust ola, hamı yerde itibarı nesiye verele bilesine. Xop seher getiririk. Menne o zeman mesele didi menne yüz tümen var, yüz tek tümen ağ pul. O didi menne elli tümen var, o dedi menne yüz elli tümen var, o didi menne yirmi tümen var, o didi menne otuz tümen var. Didi seher getirin. Emma benim size hususi erzim var. Ey koğum, kardaş, eli tayfa, ezizi koşılar, eziz kardaşlar benim size bir iltimas varım. Didi nemedi? İndi keşeng şeiri diyiri burda, diyiri;

Koğularım, kardaşlarım, ellerim

Men gidirem can balamin can sizin

Koymıyız xezan ola güllerim

Koymıyız xezan ola güllerim

Men gidirem can Mesım'in can sizin

Baba meye hara gidirey, biz tacirik tamam dünyani gezmişik, meye hara gidirey bu cur seğt bize danışıray? Didi;

Men gidirem benim uzağ yolum var

Bu dünyada ayrılığ var ölüm var

İki dene açılmamış konca gülüm var

Men gidirem can balalarimin can sizin

Didile bihterdi, her emr diyey biz hazirik, digörem nemeyliyek? Didi;

Yiğilin koşılar men diyim sözümü

Mayıl eylemişem Çin şehrine gözümü

İncitmiyen benim emlik kuzumu

Men gidirem can balalarimin can sizin

Men gidirem bilmirem gelem
Bu ölümü ne bir bilem
Sizden bir vafayı görem, sefay görem
Men gidirem can balamin can sizin

Men Xace Eziz'em gelmişem amana
Erzimi eylerim sizin kimin yaxşı koğım, konşım, insana
Size ahd verrem sahip Kuran'a
Men gidirem can balamin can sizin

Seher oldı, yirmi tümen diyen getti, yüz tümen diyen getti, yüz elli tümen diyen getti, iki yüz tümen getti. Bu da kırğ tene yük hazır eyledi o zamanin cinsiynen yanı noğıt ya möüz ya kişmiş ya iğde ya badam ya girdeqan o zaman tacırların yükü bu curdu. Kırğ tene linge doldırdıyo, her birinin arasına besinin arasın kisse dikti, yüz tümen doldırdıyo, ağzını bağıladı koydu bu vesedi yükün ortasına üstüne bar töktü, ağzını duğıdı düz eyledi. Kırğ tene yük teknil, kırğ tane ato, katır erz olsun amade eyledi. Emma bice dene mirza göttü yanıycek, nıvızenne, neççe dene qulam. O mirzanı gönderdi Mesım yanına ki balam men gidirem, senin sözün kabul eylemişem ama veli can senin olsun can bu xanebadenin, bendeneyin, baciyin, da indi helal eyleginen, men kocalmışam ölüm mene nezik olup Allah âlem gelem ya gelmiyem. Zindeganlığın yola ver. Qulam geldi Mesım'in hıdmetine selamı erz-i edep, seslendi Mesımcan didi bele. Didi biz inşallah gidirik. Didi men dedeyin mirzasiyam, nıvızendesiyem gidirik. Veli senin inni her neme söziy var erz olsun bize diginen. Diyinen men yazımo göreğ bizim teklifim nemedi? Didi koy bir şeir diyim bileye yazgınan;

Giden qasıp gidey xestenin halını
Çatan saat nazlı yâre diginen

Eger sorağ eyledi men qemi dadımı

Dad-ı bidadımı ona diginen

Seni apararla yâr otağına

Keşeng qizler diziler sağı soluya

Selam ver düş eyağına

Çeşmi cellad sitemkare diginen

Barik Allah şair nece şeirler diyı, encam verip.

Qasıtcan giderey Çin'de kallay

Menim bu danışığımı yola sallay

Sahibi eğli, kemalo, fehmi şur ollay

Qasıtcan sana bekemal diginen

Dede diginen olsun heqim derd bile

Hekmen onı apararla, o qız göre

Eğlen danışa özünü qemeğil bilmiye

Orda bu sohbeti Efruz'a diyin

Men kurbanam Mesım'em canı canane

Menim eğlim mizannı olmamışam divane

Bu engüşteri iyeliğ olsı ne bade yitire

Verrem nişane Efruz'a bu engüşteri nişane veriy

Bele qasıy engüşteri aldıyo, Mesım'in nâmesini aldıyo erz olsun geldi
seslendi tacir bunu Mesım verip mene bu engüşteri. Emma diyiri bu
engüşteriden hekmen hekmen eleseng razı olgınan kanı olgınan, iyeliğ
olgınan feqet bu özü göre sen bir iş göreçeğey onnan o yana her ne qad
sirvet aparıray dürüstü zerarı yoğtı. Ama sennen nişane istiyecikle. Bu

üzükten hekmen iyeliğ olgınan. Nebade erz olsun bu üzügü itirey ya elden verey ya erz olusn bir zad eyliyen. Xop, barğaneni bağladıyo, meğluğ ezdem Yemen'in şehrinden ezdem çiğtiler, yazıye Xace Eziz'i yola salala. Xace Eziz xop, bu kocalığ beıtıbardı. Gerek çennan dünyaya, bezi işlere umud olmıyay. Niye veğt çetıp da ömr eylemişey. Yuğuda istedi bir beş il kaldı, bu bir ömre oşkamaz. Men kocalığtan bir tene sefeyı oğımuşam vermişem ağaye Ehmedi'ye. Kocalığ bu curdu.

Ağarıp başım tökülüp dişim

Gün be gün seğt olır işim

Heştadı nevede çatıptı yaşım

Daha kocalmışam

Kocalığ nimetti bilmeyen güler

Bilmiri dostinin başına geler

Bilmiri başına geler

Bir veğt xaşxanım mene güler

Ama gülebilmezdi heyif olsun kocalmışam

Bir mühüro, bir tesbeyo, bir esa olup hemdemim

Çoğ olup dünyada derdinen gemim

Güşeyi otağ olup benim yerim

Bağışlayın da kocalmışam da kocalmışam

Yiğilirle mene bayat çörek verirle

Bir çörek ki üş dört gün kaldı, öz dilimiz ona diyerik bayat çörek, yanı köhne çörek.

Mene bayat çörek verirle

Tek otağta kerar verirle

Hâlımı, derdimi çennan bilmirle

Niye, görürle kocalmışam, görürle kocalmışam

Dünyada göstenmiri gözüme

Bedenimne can yoğ çata bilmirem arzımı

Da gelino, xanımo, oğlano, çennan gitmiri sözüme

Niye, kocalmışam

Bele, bice sefedi bu. Erz olsun Xace Eziz bağı veteneyo, didi siz bala bala gidin men gellem çataram. Men bu Yemen'e bir Xüdafız eyliyim çünkü bura vetenimni pedere ceddin bular varmış olardanna men kalmışam. Diyer;

Özüm döndü gene gurbet eline

Kalin indi veten

Elim çatmaz ruzigarın eline

Kalgınan veten

Veten menda ucalmışam

Ruzigardan meye men bac almışam

Daha mecbur olmuşam

Kalgınan veten

Men öz sözümü bildim

Öz derdimi gördüm

Ecel çattı belke öldüm kalgınan veten

Kalgınan veten

Men Xace Eziz'em sözümü billem

Bazı işe bağara bilmiri şad olup güllem

Eyer kısmet oldı giderem gellem

Kalgınan veten

Veteninnen Xüdafız eyleyibo, kafileni saldı yola. Emma erz eyliyim kedim zaman inni ki kimin aramış yoğtı. İnni ki kimin yanı kenun yoğtı elan var, bilmiri külfeti bir yana gidiri kimse ona bağabilmiri. Bir tene zenan mesela tek, gidiri dili tuturu gidiri Tehran'a, Neşed'e, Şiraz'a, Ehvaz'a, Abadan'a kimse ona eger o zen özü dürüst ola, kimse çep bağabilmiri bilene. Bu yollarda da tamam meğmur xelgten muazipti. Ama kadim herkes bir kol çommağıdı. Beş tene neferde yığardı döğrüneyo giderdi bice uzağ yolın gerdenesini keserdi, ola ki gücü çatardıla soyardılayo sirvetini alardıla. Bice dene böyükzadenin oğlı bele çoğ keşeng böyükzade, varlı, adı sanlı sirvet elinnen çığmıştıyo xelg içinne da hiç adı sanı yoğıdı, ele nalaş kalmışıdı. Fikreyledi nemeyleyim, nemeyleyim da bir iş tapmadı. Vurmuştu da kargerliğ eyliye. Olmırdı gide birini mesele beş gıran pula borca gidele. Geldi erz olsun eleseng ve bir tene cedeyi muhim, bir dağı gerdene meğar varıdı, meğere eyledi özüne menzil. Neççe dene eşairi kundur, yiğti döğrüneyo gerdeni kesti. Durmuştıla dağın kellesinne neççe dene atlı gözlürdü ki ha yandan kafile geliri? İttifaken neççe günü bir zad tapmamıştıla. Ele az kalırdı acınnan öleler. Xop, Xace Eziz'de barğane tutmuşıdı qezada erz olsun teyil eylemişti da. Bir iki üş tene linge bir cur qeza teyil eylemişti ki hetta bir şehre çatıncek, qezaları ola yiyele. Ordan seslendiler ki ey sahip kafile ele burayna ki gelirey, gel bu meğar kapısına. Xace Eziz dedi kardaşlar, didile bele. Didi olmadı. Didi niye? Didi düştük namerd eline. Hemi varımı alalar hemi meni öldüreler. Mene de helal eyleyin, sizi de men gettim. Didi yoğa, Xüda kerimni bir cur olur ya, dedi yoğ. Bele kafileni gettiler meğerinin kapısına kemende vurdıla kafileni sağladılayo, kafilenin xoreğini Xace Eziz teknil eylediyo, kol çömmakların bir ikisi geldi, didi bizim reyisimiz var. Mağarin içinne. Onı düzeltmişik keşeng, basefa yer düzeltmişik. Seni istiri. Geldi huzurayo erz-i edep. Didi

tacı hara gidirey? Didi valla eyer Xüdavend ecelden eman verse inşallah ta oğlim guftarıyo, öz guftarımo nezerim ta Çin şehrine neççe giderem. Diyiri xop, barğanen nemedi? Didi barğanem da yimelidi. Ama yimelinin içinne ayrı zadda var. Neme var? Didi getir bir tene xâl eyle, gör nemedi? Kollaçlarına didi gidin bir tene linge getirin görüm. Bir tene linge gettiler, ağzın söktüler boşattıla yere, bağı bir tene ağ kisse pul lingenin arasınna düştü. Didi övüy xerap olmasın, barxane tutmuşay, yüz tümenne neğd aparıray. Didi kurban hamısınna var. Neçe? Bu sermayeni harda sen dürüst eylemişey? Yanı kırğ tene senin hesap eyleyipler, kafiley var, kırğ tane bary var, kırğinnada pul var? Didi kırğınna her birinne yüz tümen var. Bele sözün rastı. Didi xop, bu barğaneyi hara aparıray, hansı şehri yiğeceğey sen, hensi memleketin sermayesini erz olsun tebil alaceğey sen? Bilmire neye sermaye olar? Didi icaze verey şeirinen diyerem. Didi xop, digörüm. Didi;

Erzimi kabul eyle, ey merifetli cevan

Menim bir yaxşı arızım var benim

Lütfeyle erzimi inan

Üregimne bice hesretliğim var benim

Didi xop, hesretliğ bu puldı ki aparıray da. Kimde bu sermaye var? Didi;

Bilmirey mene neler olıptı

Ehli eyâlım, koğum, kardaşım Yemen'ne kalıptı

Bir dene oğlim var deri düyade bir qızım

Oğlimin hesreti üregimne kalıptı

Eger lutfeylesen yola sal meni

Didi men yola salam, acımnan ölürük. Bir bile sermaye. Didi yoğ hamı puli yiyilmez. Didi niye? Didi;

Eger derdimi diyem billey

Şad olup gülley

Men gedirem Eruz getirem

Oğlami, balami hesretini görrey

Onı için bir şadlığım var benim

Meni yola saldı, koğum, kardaş, elinen, beylar

Merd oğlanlar dünyade derdi biler

Xace Eziz ya gider ya öler

Bu iki rehnâmaye sözüm var benim

Didi ağı heqim başı, bu pul şuğluğ degil, bu pulı sen çattırabilmey Çin şehrine. Mümkinni ayrı yerde mennen beteri, yolın tuta. Mennen beter zalımı bu yolda var seni tuta. Didi ğeyra. Didi xop, nökerlerden qeyitti didi kurban, didi bele. Didi bu pulı aparay kişi cigerli olar. Keşeng cigerli olar. Veli gerek bu pulı aparayda eli açık ola. Diyinen heqim başı biz seni çünkü gidirey, didi hekmen gelin getirey? Didi bele. Gidirey gelin getirey oğlına toy eyliyen biz seni öldürmek. Ama bize ne qad verirey seni biz yola salay, çığay giden. Didi onı da şeirinen diyerem. Didi neme diyerey? Didi diyirem;

Erzim kabul eyle beglerin begi

Terif eyledi bilesini, böyüttü bilesini.

Erzim kabul eyle beglerin begi

Rehm eyle men nadan degilem

Ey cevanların yaxşisinin biri

Meni yola sal men divâne degilem

Vetenimnen sağı selamet gelmişem

Elan gelip senin teki merdi görmüşem

Min tümen o zeman.

Min tümen verrem tesgirimi bilginen

Men meye bipul degilem

Men bipul degilem ki görürey pulı.

Ama hamı kesler hamı sözü biler

Bezi bilmez nakam öler

Menim balamin hesretini xelg diyer

Meye men rahgüzar olmuşam meye men

Men rahgüzar olmamışam ki.

Men yetişmişem bu düyada canane

Senin teki bir dene merd oğlane

Sene and verrem sahıbi Kuran'e

Meye men mugasiro, gunahkâr olmuşam

Didi xop, uşaq, didi bele. Didi bunin bir yükü ki boşalttik yere doldiriy. Yarısını doldiriy, yarısına da bu çuvalı erz olsun pulı koyin. Yarım ele dodırdıla üstüne yüz tümeni de koydılar arayayo ağzın tiktileyo, didi vezirgan, didi bele. Didi men elan fikreylerem ki men burda olmuşam, rah kesen, yol kesen, adam öldüren bes, bilede herkesin bir ğeyil işi varmış men onı vuram birbirine. Emma veli sene çoğ, benim mehebbetim senin üregiye karar verildi. Sen çoğ merd kişiyey. Çoğ derde deĝen oğlanay. Ve bu ferraçlarımı da koşaram yanıycek o yerler ki xeternaktı, ordano red eylero gidirey Çin'e. Didi bes, gel al bu iki tene bu lingeden çıĝattik iki dene yüz tümen senin. Didi nemeyçin? Didi men aĝtarırdım, bir tene tesipli, giryetli, femide, eğilli oğlan tapam bir tene qızım var verem ona. Men gidim gelinimi getirim, seni de burdan götürüm gidim, qızımı verim bileye, Mesım'nen olĝınan iki kardaş. Bu sirveti men neççe diriyem mennen sonra bu sirveti xerşleyin xoş olin. Ala bu de iki yüz tümen burda, her neççe tenede bu ferraclarını saĝlıray saĝla, saĝlamıya özin bilir. Ama gerek burda kalay, men gidem qeyidem. Hekmende qeyidem. Eger ölmedim, öldüm ki helal eyle. Bu heraminin çoğ xoş, geldi, çoğ şad oldıyo, bu ferraclardan bir qedri o puldan verdi, tökin cibinize. Bunu aparın o seĝt gerdeneler ki heramı var, diyinen bu filankes gönderip. Meni tanırla. Men böyük zadeyem. Dedemi dünya tanırdı, dedem neççe kendin sahıbyıdı. Ama men malimin

qedrini bilmedim, pamal eyledim işim düştü bura. Bu işi men töbe eylerem. Bu oldu benim dedem. Kerar oldu. Bu puldan bu senin, bu senin, bu senin, bu senin bir qedri o puldan verdi yaxşı sermaye, o zaman. Da buraya gelmeyin gidin işinizin dalıycek. Feqet iki nefer sağladı ki orda darıǵmıyalar Xace Eziz gide Yemen'e qeyide gele. Berader, Xace Eziz da biqeza, bibela bi dünnüki kimse gözün püflüyebilmiye geldi şehr içine. Geldi şehr içine bice basefa yerde, yaxşı suyn qıraǵınna sorağ eyledi. Hara yaxşıdı, geldi ora çadır kurdu, kafienin yükün töktü yereyo, aparardıla xop, kafileni dolandırardıla getirerdile. Bu şehrin meǵluǵunna dane dane bir nefer getirirdi çadırına nehar veredi, xeber alardı ki bu şah'in huzurine herkes istiye gide gerek nemeyeliye gide? Olar didiler hekimnen suvay, hiç kesi şehri ubur vermirlaya, meye heqim ola. Kedimne hekimli rahatıdı, ne ders istirdi ne xarce gitmek istirdi ne neççe kitap oǵımak istirdi. Bice eleften el düzerdileyo el mendeno yaxşı olmak senden. Yanı yaxşı oldu oldu, öldü öldü. Dane elan ki vesile var, ne azımayış ne imtihan kedimkiler biçarelar, o cur zindeǵanlıǵınan dünyanı veda eylediler. Berader bu ferracını yolladı, şehr içinnen ki bu eleflerden ki satardılar eleflerden o dükanlardan neççe reǵem bu elefin devayısını aldıla gettile. Bice dene odı ki heqimler giyerdi, bir peltodu, beline şal bağlardı. Bice aba salardı çiyinine ve bice xurcın çalardı çiyiniye feqet giderdi o şehre küçeleri ayrı adamla, gerip adamla inlerdi heqim amade, heqim gelip, Türkü yerde diyerdi heqim gelip, Farsi yerde diyerdi heqim amaden. Bu curluǵunan heqimliǵ eylerdile. Xace Eziz heqimliǵın libasın giydi, neççe reǵem devayı düzetti. Gördü bu şevereni ki alıplar, bunu çoǵ puşu var. Bele temiz degil. Bir cur eyledi onı temiz eyledi, töktü bir tene zerfe, o puşunu da tökmedi yazıya. Ele onı töktü bir zerfa dedi diyerem bu da bir dovaydı, bu da bir dovaydı. Ele onı sağladı. Onı da sağladı erte durdıyo, Allah'o Muhammed'o Eli'ni yâd eyledi, tevevkkül bixüda, her işi tapşıray Xüda'ya tevevkkül bixüda heqiqeten Xüda kömek eyler. Dervazede nigahbanlar heqim, bele, getme. Didi niye? Didi da ezbezke heqim gelip, zindanda yer yoǵ. Dövlet qedeǵe eyleyipti da heqimlere yol vermeyin. Bir bile gelip hiç zad eylemiyir ki. Geşti buların defterine seslendi kardaş, didi bele. Didi benim bir derdim var, beelacdı. Menim bir erzim ver size kabul eyleyin. Di nemedi? Didi;

Baş götürüp ırağ yerden gelmişem
Yol verin bu şehre meni
Men balamin gözini yolda koymuşam
Sağlamayin meni

Men daha dünyada ucaldım
Ruzigardan mege bac aldım
Ömrüm elden getti kocaldım
İndi bağışlayın meni

Mesım balamnan var bir nişane
Men deli değilem mene diyiz divane
Men qest eylemişem bu şirin cane
Yola salin meni

Gördüler bu çoğ keşeng şeir diyiri, bu eğilli adamnı. heqim başı bu neççe ildi bu heqimlik işiyni? Didi o günnen ki özümü tanımışam, heqimem. O qedir merizler yaxşı eylemişem hiç başa gelmiye. İşidmişem qılbe-i âlemin bir tene qizi var, merizdi. Heç heqim onı başabilmiri. Men erz olsun eleseng bundan sarı gelmişem.

Bele ağayan icazesiynden sözüümüz, dasitanımız Mesım Dasıtanı'dı ve bir hessas yerde de elan bağıdi. Erz eylerik umudvaram ki inşallah murudı pesend kerarizde tutsı. O ki elimizden geliri, o ki başardık, erz u edep hıdmetize erz eyledik. İndi dastanın beğiyesinnen o hududaki dastanın veği var, erz olsun erz eylerik. Ağaye eziz dediler xop, hekim başı biz mesuliyet varımız, dövlət bize diyipti heqim koymayin şehre. Didi durusto ağıo men neme, didi bes sen neme. Didi;

Derin derin dergâhlara dolıp
Sararıp rengim solıp

Xanebadem Mesım'ın gözü yolda kalıp

Yol verin şehre meni

Men Efruz'in derdini billem

Şad olıp güllem

Size de bir enam verrem

Lütfeyleyin, yol verin şehre meni

Yanına varıdı cibinnen çığattı, ona bir enam verdi, ona bir enam verdi. Pulda bir hasiyeti var, her iş diyey pul görer. Her iş diyen ki o olmaz, hiç kes eyliyebilmez o onı cur eyliye ama pul eyler. Didile heqim başı, biz seni özümüz gerek aparak dövlete merufçuluk eyliyek. Görek dövlət kabul eylesin gidey huzure ya kabul eylemiri. Geldiler gelennen sora qılbe-i âlem sağolsun bice nefer piremerd yanı ele kocalıp bendey Xüda, çoğ iraq yerden gelip. Diyiri men çoğ yaxşı heqimem. Her neççe meriz olsa elacın eylerem. İnni bir zad çünkü diyiri her meriz ola elacın eylerem, yaxşı heqimem seniye bir tene övladı var. O yaxşı ola inşallah senin icazeynen gettik bilesini. Didi xop, diyinin gelsin içeri. Geldi içeri gördü piremerdi nurani libas-ı temiz, xurcun temiz, şal temiz. Didi heqim başı, didi bele. Didi ele her yere gidirey bu cur giderey ya benim yanıma gelmişey bu cur gelmişey. Didi kurban sen bir şah'in yerüzünün yanı bileniyey. Yo menin köhne libasım varıdı. Didiler aparirik şah huzurune keşeng taze libas aldım ki senin vezir, vuzera, vukara, umara, leşkeri, kişveri eger döğriyne ola, dimiyeler bu bir nefer biçara yoğtu bu rehne bu heqim olmaz. Soslendi heqim başı, didi bele. Didi men qızimin derdini diyim. Didi nemedi? Didi benim dünyada bir tene övladım var, bu övlad sen ne gizli eyer sen heqimey. Bilmirem ehlette danışmırı ya ele danışmıra. Geziri, dolanırı, gül beğçeni dolanırı, bazarı dolanırı, sorı başınna otırırı, özünün meğsusen bir tene qesti qeceri var astı zindannı. Menzili o'dı. Ele bu cur bağırıyo el işaresiyenen kenizlerine destur verir. Erz eyledi qılbe-i âlem icaze versey, benim sene bir hususi erzim varıdı. Didi nemedi? Didi;

Umud olma bu dünyanın işine

Bu dünyada itibar yoğtı
Bağ bu feleğin yirişine
Qılbe-i âlem dünyada itibar yoğtı

Kim ömrünü biler
Kim ruzigarı görer
Kim neççe arızı var üreginne can, encam vermez öler
Çerkifelekte itibar yoğtı

Men vetenimnen bura gelmişem
Evvel Xüda doym seni özüme imdad bilmışem
Neççe cur men devaye cihad getirmişem
Hamı heqimde selige yoğtı

Men Xace Eziz'em şirinni dilim
Yola salıp meni koğım, kardaş, elim
Yemen'ni benim şehrim
Emma Yemen'ne de itibar yoğtı

Didi xop, hekim başı dur get, o qeste qecerin pilleleriye getginen yuğarı, get yuğarı benim qizim orda kenizi var. Koymaz hamı adam mesele gide ora. Men bir balaca nıvışte verrem sene ki men yollamışam sana yol vereler. Xace Eziz pillelennen geldi yuğarı istedi ki geçe qesti qecere. Keniz didi Efruz Xanım özü heqqinen yazıp heqim da bura memnu işare eyliyim bu cur heqim da gelmesin. Kağazı göstetti da dedesinin kağazı. Qiz geldi el işareynen Efruz'a hâl eyledi ki senin dedey bele yazıp, sene ubur verip bu adama. İcaze verginen gelsi içeri. Didi xopta dedem yazıp, işare eyledi dedem yazıp, diyinen gelsin. Geldiyo gelennen sora erz olsun bu heqimlik libasıyo gördü, işare eylediyo didi o xurcunı gele men bağım görüm.

Xurcunu aldıyo bu neççe devayları gördüyo işare eyledi ki heqim başı bular benim derdim degil, elacım degil, dermanım degil. Dur çığ git işin dalıycek. Bu durdi gide destur verdi işareynen ki erz olsun pilleden itele düşsün aşağı. Bu benedey Xüda'nı bu zalim qızler itelediler pilleden geddi aşağı, destur verdi bir kötekte vurin bilesine verin zindana tebil. Geştil zindana gördüle zindanla gördüle ey dad-ı bidad karar olup bir de heqim gele bice dene eger Efruz'u yaxşı eylemiye hekmen ölüme gidecek. Yiğildiler didile gelin vurak ölsüya, baba meye memleket qehedidi memlekette heqimlik eyliyen. Nemeye buraya geldin bizim girdin kanımıza? Girdin indi seher öldürerle. Dedi ğeyra, öldürmezleya. Niye? Didi Xüda erhemerrahiminni, Xüda erhemerrahiminni xop, hekim başı qeyraz bu hekimlikten da bir şuglin yoğidi senin? Didi yoğ şuglum yoğtı. Men tacıram, hemi hekimem hemi tacıram. Gahta üregim çoşanna, qussa bilemi tutanna bir şeir diyerem. Didi baba biz elle darığmişik, elle öllek tüneya. Bir şeir diginen, didi indi dimem. Didi bes ne veğt? Didi seheri ki bu zindanın pencerelerini açalar hava xor ola, erte diyerem ki derdim çoğtı. Geceni seher eyledi, sifide vurdı, derd çoşa geldi. Didiler indi di. Elin koydı kulağına, ey ağalar geze geze bir keşeng şeir diyiri;

Ey ağalar geze geze

Ecep geldim Çin'de kaldım

Yandım bağrım döndü köze

Ecep geldim yâr apardım

Hesret kaldı benim elim

Bahar olmamış soldı gülüm

Zindan oldı benim yerim

Ecep geldim yâr apardım

Kim bu dünyanı aldı

Kim bu dünyada yola saldı
Yosif'te zindanda kaldıya
Ecep geldim yâr apardım

Men indi derdimi billem
Xüda kömek olar şad olıp güllem
Eger ecelim çatsa ele burda öllem
Ecep geldim yâr apardım

Efruz gördü zindada ses geliri, keşeng ses geliri. Şeir diyiri, keşeng kapın, penceren açtı. Bu şeirlere tamam kulağ verdi. Xace Eziz indi ağır kelimesini böle diyiri. Diyiri;

Bu dünyaya neme diyem men
Yaxşı yamanı bilen men
Bes Mesım balam intizardı
Ona neme diyem men
Men ecep geldim Çinde kaldım

Mesım adı gelenne ki Efruz Peri da her ne eyledi danışmıya, seslendi qızlar hardayız? Qızlar biri dervazede, heyette, küçede, kapıda, pilleden, otağta töküldüler didiler Efruz'in dili açıldı. Xüda kömek oldu, dili açıldı. Gelin gidek yanına. Geldiler, didiler bura hekim gelip, didi xanım ele dünən gelip, özin destur verdi men pilleden saldı gitti aşağı apardım heyette de bir kötek vurdum, apardım saldı zindana. Didi get oni getir, diyinen incidim tirnağların çekerem. Hekimde getir. Qız geldi zindanın kapısını çaldıyo. Nigahban kapın açtı nemedi? Didi gelmişem o dünən hekimi ki gettim verdim tebil, ona diginen gelsin mulakatin var. Xaze Eziz bildi. Didi gid diginen kötek yiyip, pilleden düşüp hâlî yoğ gelebilmez. Baba mulakatin var, didi men garip adamım mulakatçim yoğtı baba ya. Gerip adamım kim tanı gele mulakatim ola? Qız dedi baba Efruz Xanım'ın dili açılıp, sen soraki hekimey senin adına tamam olar. Dövlet bileye caizeye muhim verer.

Bir bala bala gel bu zindandan yazıya, men seni her cur var çünkü Efruz emreyliyip aparam hekmen. Eğer aparmıyam mümküni vura kötek, asta öldüre meni. Tuttıla kolınnan bala bala getiler zindanın kapısınayo, qız dedi gel dalıma. Da bir sözün var, aldı dalına bir zilletinen bu pillelerden bunu çığattı yuğarı. Ordan ki salmıştı o pille iki üş tene kalmış tükene, o kiçin bir yannan selaz eyledi, xurcunu bir yannan, eyağların bir yannan oldı bir xelvar zenginliğinne bu qız mukafatınan bunu çattırdı otağa, seslendi xanım bu du ya. Efruz Peri durdı eyağ üste desbi sine ihtiram yerine getti. Ey hekim başı, xoş amadi, xoşum amed amedened hezar canı girami fedayı her qedemet. Hekim başı zindanda diyen senidin? Didi bele. Xop, hekimey? Didi bele. Didi men xurciniye senin bağıtim, eger o duvaylardan getirmişe meni yaxşı eyliyen, yoğ metel olma. Menimki o devaylar degil. Didi bes, nemedi? Didi gel şeirinen danışak, birbirine derdi dil eyliyek balam ta bilinsin men ne cur hekimem. Evvel efruz diyiri;

Müşerref buyurdin teşrif getirdin

Eger sen hekimey ne nişaney var

Üregimne qemi qubari yitiridin

Eger sen hekimey ne meğsudin var

Erz eyledi xanım inni icaze ver men diyim;

Erzimi kebul eyle ey vefalı Efruz

Men hekimem bir yaxşı iğlağınen gelmişem

Bir canım var sene kurban eylerem

Men durr-i guher lal-i mercannen gelmişem

Seslendi hekim başı dünya malı sohbeti danışma, benim hekimliğim yaxşı olmağlığım bice nişanedi. O nişaneden men bir söz içinne sennen sorışaram. Eger o nişane sende olsa hekimey, olmasa ğeyir.

Hekim başı bilirem

Sen olmay naşı

Seney hekimler başı

Nemedi benni, nemedi kaşı, adı nemedi, ne nişanı

Erz eyledi xanım icaze ver men diyim;

Durusto eğilli adama olmay diyey naşı

Eğilli adamin çoğ olar yâri yoldaşı

Zümrütten özüdü, yakuttu kaşı

Hekimem gelmişem bir engüşteri nişaneynen

Ah bunu diyenne ki Efruz Xanım gitti göğe, geldi yere. Seslendi hekim başı aferin, aferey ki hekimey. Da sen hekimey ama hekim başı indi istiri göre diye, bu üzüğü getirip buna sata, ya getirip Efruz'u apara. İndi söz xeber alır bilesinnen.

Hekim başı benim daşım atgınan

Atgınan veteniynen tutgınan

O engüşteri o serraf mene satgınan

Hekim gelmişey ne nişanı

Didi balam kulağ ver men diyim;

Men senin daşın ataram

İki gözümnen seni eziz tutaram

Engüşter seniyni niye sana sataram

Hekimem gelmişey bu nişaneyne

Didi;

Hekim başı men öz beğtime ağlaram

Üregimi dağlaram

Neççe ki bu şehirdeyey gelmişey gözüm üstünne sağlaram

Barik Allah gelmişey yaxşı nişaneynen

Xace Eziz didi;

Men meye dimişem özüme Yemen'e

Dimemişem üreğin yansın mene

Bu engüşteri benim balam Mesım veripti mene

O verip men bunu bazardan almamışam o verip.

Hekimem gelmişem bu nişaneynen

Hekim başı yanıynadı? Didi bele. Cibinne çığattıyo, bir kağızin nâmenin içinneydi ki Mesım yazmıştı, erz eyledim. Qiz elin uzattı engüşreti kağızın içinnen çığattıyo, durdı erz olsunamı hıdmetine eleseng ve Xace Eziz'in elinnen öptü, eyağınnan öptü. Didi hekim başı, didi bele. Didi senin indi da çoğ ihtiramin var, çoğ ihtiramin var. İndi Efruz diyiri;

Qizler getirin qendi şerbeti

Hekimcan xoş gelmişey

Da başımnan göttin minneti

Hekimcan xoş gelmişey

Üce dağların qariyey

Taze beğçelerin bariyey

Her söz danışay iğtiyariyey

Hekimcan xoş gelmişey

Kimseye men dimemişem heqiqet hacı

Toğ eylemişem bir ötte acı

Feqet seney benim derdim elacı

Ey ustadı muhterem xoş gelmişey

Gelmişey sen Çin'ne kallay

Derde derman ollay

Sen mene misli dedem kimin dede ollay

Ey eziz dede xoş gelmişey

Efruz diyer;

İndi men sözüümü eylerem beyan

Eyleş bir qedri dayan

Nâme verrem atama eyleginen beyan

Menim elacım seney gözüm xoş gelmişey

Berader bu diyenne, qizler, bele. Aparin dede bu hekimi tebil verin, diyin Efruz'in elhemdulillah dili açılıbo keşeng danışırı. Geldile dedileyo şehri çiloğan eyledileyo, çeşn tuttilayo kıyamet. Hekimleri ki zindana salmıştı, her birine bir muğteseri enamı verdi, oları tamam yola saldı gittiler. Seslendi hekim başı, didi bele. Didi sen büyük iş gördin, vağen men qizimi yaxşı eyledin, inni her ne qad diyey dünya malınnan men seni biniyaz eylerem. Didi kurban men dünya malınnan sarı gelmemişem. Di bes, neme gelmişey? Didi gelmişem, bu qızı yaxşı eyliyem, verey özüme. Didi hekim başı divane sözi danışıray. Neççe yaşın var? Didi kurban heftad, heştad, nevedi gözle. Didi o qizimin ne qad yaşı var? Didi on, on beş hemen var. Didi nece özünnen geliri, on, on beş yaşınna qizi, şah qizi men verem sene? Hekim başı niye iştiba danışıray? Didi iştiba danışmıram, menm sene bir muğteser şeir varım diyem. İndi gör neme şeiri diyiri? Heyif olay neğiller beyinden gittiler, heyif olay sözler beyinden gittiler. Bu biçere Heyder aparır bu sözləri karıştırar torpağa. Alan olmadı, xeridar olmadı evvel oldı çoğta oldı, belki az kaldı benim gitmeğime dova düşe, o dedi men aparaceğem, o dedi men aparaceğem ema indi elim diyer bu Kerem'ne diyiri;

Yaxşı olar bu dünyada ucalığ

Belin büktü ey yaman kocalığ

Kocalığ bu sözləri benim heyif oldı, kaldı üreğimne. O qediri söz kalıp üreğimne ki başa gelmiyen neme diyim ağı, neme diyim, neme diyim, neme diyim? Didi;

Qılbe-i âlem gel bir erzim eyliyim

Men elan gelmişem dile men

İcaze verey malımı, canımı sene diyem

Payandaz döşiyem Çin'nen Yemen'e

Payandaz döşiyem Çin'nen Yemen'e

Didi ağo hekim başı, evezi danışma bu qizi ya ayrısı için istiyen alay ya özüy için, bu qeletti bu söz. Didi he qeleddi? Didi bele. Didi;

Qılbe-i âlem benim sözüm sözde kalıptı

Felek meni bu kocalıĝ derdine salıptı

Bir tene eziz balam var gözü yolda kalıptı

Kısmet ola elimi verem onin eline

Didi he, oĝliy var, didi bele. Didi bu sözde ĝıyanet yoĝtı, didi;

Kurban dimeginen bu hekim naşıdı

Bele bilme serrafların başıdı

Xüda dest vurdı, Kuran işidi

Qeynata qej bağmaz geline

Men Yemen'nen bura gelmişem

Yaxşı yamanı bilmişem

Seni özüme bir yaxşı famil, bir yaxşı dost, yaxşı eğilli kömek bilmişem

Meni yola salgınan elime

İndi men sene didimo bildim

Senin kelbini gördüm

Sene bir erz-i edep ettim

And verrem o şah-ı Merdan'e meni yola sal elime

Bunu diyenne, didi xop hekim başı da erz olsun seni yola sallam ama gerek benim uşağım için dört reğem parça libas alay. Didi he, indi icaze verginen bunun şeirini de diyim;

Qılbe-i âlem meni nadar bilme

Meni biçare görme

Mene da derdi ser verme

Men allam heştad dest libası

Gelinimin qetti boyına

Men allam heştad dest libası

Efruz Peri ki benim gelinimni bu gelinimin boyına

Barik Allah hekim, barik Allah bes beledde sen çoğ varlı adamay, beledde çoğ merdane tacıray, beledde çoğ eğilli tayfanın böyüğüey. Gerek sen hiç olmya bir altı ay kalay, kurban niye? Didi men bir cahiziye tedariki görem ki veteninne dimiyele biname, biçarenin qızını alıp, bunun hanı cahızıyesi. Hekmende gerek kalay. Xace Eziz kalmağtan her yerde söz dağdan var, her yerde kardaşı kardaşa vuran var, her yerde şeytan var. O şerde işiddiler ki qızı verip bir tene hekime tedarik görüp, tedarik görürü. Bir nefer atını minniyo, geldi emoğlusu ki varıdı, Elbegiydi, çölde çadır nişinidi geldi onun hıdmetine. Seslendi qılbe-i âlem, didi bele. Didi bice dene tacır, hiç bilinmiri hardan gelip, ya cadıcbaynan ya gücünen ya pulınan emin qızı alır, alrıya. İndi bir destelik eyledin eyledin, eylemediy altı ay veğt verip, altı ay cahaziye tuta qızı için. O hekim apara. Didi benim emim qızı, didi bele. Didi onıynan nemeye, benim meye nadar, nakamam, gücsüzem, acizem, biçareyem. Bele kim gelsi, kim gelsi, kim gelsi, kim gelsi, kim gelsi? Didi xurcunları doldırın şirinine. Giderik şehre mecmeyi allak, qiregel elek ki elanda var. O şirinileri tökerik orayayo, hekmen emim meclis tutacak, şirini içecek feqet o gitmişiki şeytanlığ eyliye, ona didi o şirini gününü bileye her ne qad diyen verrem. O şirini gününü ki emim tutacak, mene ihtila vere. Dedi bele bu gözüm üste. Bir gün seslendi hekim başı, didi bele. Didi biz qızı ere verenne bir ceşn-i şirini tutarık. Temamı veziri, vuzara, umara, leşkeri, kişveri, şehirden özünnen bilenleri devet eylerik, bu

bağı bağçanı döşerik, ziynet verrik, sendeli düzerik, miz düzerik. Elbette herkes ki mene çoğ mehebbeti var, bice mecmeyi şirini tutar getirer benim için mubarek olsun. İnni senne o güne amade olğanın, senne hetteğel bir, iki, üç tene mecmeyi getir eli xâli gelme. Didi gözüm üste. O râveyi xelafkar atı minni. Gitti seslendi kurban seher şirinidiya, bağı döşüyüple, bağı ziynet verirle, sendeli düzüple kıyametti seher şehir ha. Didi seher erte biz gellik. Bu yannan Xace Eziz getti kırğ tene mecmeyi kiraye eyledi. O şehrin bihterin şirini o zaman vardı, her nemeynen düzelderile, giranıdı, olardan mecmeyini mizan eyledi, bice döğrude pul doldırdı koydu mecmeyini vesedine kırğ mecmeyi, kırğ tane döğrü pul koydı. Seher erte neççe tene nigahban koydı ki herkes mecmeyi getti, diginen mecmeyi kimiyni. Bir bağıldı emoğlusı tereffinden neççe tene on, on beş tene mecmeyi tamam el, emoğlusı temem mecmeyi getti, düzdüler mecmeyleri veziri, vuzera mizine. Xace Eziz ki mecmeyni saldı, getti da olarin mizinne yer olmadı. Düzdü tacirlar mizinin üstüne. Mesele varlılar mizinin üstüne. Özinne bilen oğlanın doldı kırğ tene mecmey, kırğ tene mizi. Doldırdı üsünne serpuş. Xop, vezir dedi burda elan iki tene xasdigar var, qılbe-i âlem emr buyururu men hiç birine yoğ dimirem ama bu mecliste herkesin layığı liyakati bilindi, men qızı ona vereceğem. Xop bu kardaşım oğlı tereffı gelip, bunin basevad danışanı kimni? Bice nefer meruçuluk eylediler bele, bu bizim danışanımız. Didi xop, seslendi iki tene ferraclardan basevad gelsi, bu kardaşım oğlı her ne başlığ diyiri yazsıla versile mene. İki nefer dövlet tereffinden hazır oldu yaza, indi bu kardaşı oğniynan erz olsun yazanı, her neme kelime yazırı ücadan xelge diyiri. Diyiri;

Qılbe-i âlem kebul eyle erzimi

Biz on dene ögeç verrik

Toyn tutarik çoğ sidki seligeynen

On dene ögeç verrik

On dene ögeç veririk eti doğrana

Koğım, kardaş kinarlarda dayana

Xezaplı elleriyen Efruz Peri şad ola

Elinne henası dayana

Beş linge düğü verrik

Neççe atlı geldi göre Efruz'u bile

O veğti gelirik gelin gide

Orda da pulı diyirdile kedimler, pulı kedimne pul vardı indi var.

Biz on tene lire verrik

Biz elik korğmak bu yerlerden

Xerçlerik danışarik dillerden

On beş mecmeyi getirmişik

On beş tene büyük ellerden on beş tene mecmeyi feqet şirini verrik

Bu vezir, vuzera didi da bunin meydanınna on tene lire da kim dayanabilli? Xace Eziz'de nökerleriynen bice küşede otırmıştı. Vezir dedi qılbe-i âlem iki xasdigar var burda. Bular danıştıla. Xop o kişi ki ırağ yerden gelip, kırğ tene de mecmeyi getirip, hiç bilinmiri nemedi, bular diyirle xop, möüz, kişmiş getiriple da. Bes, onı nemeyliyek? O da danışsın, o da danışsın. O da diyinen kubbeyi kuvvatine danışsın. Ama getirin huzure bir yerde karar verin ki sözünü hamı işidsin. O mirzasını ki Yemen'nen erz olsun aparmıştı, onı gettiyo bice meclisin vesedinne karar verdile orda danışa. Temam merduma aramış verdile ki icaze veriy xasdigar danışırı. Erz eyledi;

Qılbey-i âlem men ayrı düşmüşem vetenimnen

Emma meni bir gerip piremerdi yazın

El götürmüşem koğım, kardaş, elimnen

Meni de burda bir şeğsiyeti yazın

Beş yüz ögeç verrem, merdum yiyeyo bile

Öldürele, paylıyala şad ola güle

Elli xelvar düğü verrem aşpezler göre

Bunin hessabini yazın

Eh dedey neney, elli xelvar düğü, beş yüz ögeç. Dest vurdi millet. Didi;

Efruz'in bağaram boyına

Pul tökerem qeddi qamatına

Neççe tene emberçe allam, bazıben allam Efruz sala kolına

Olarıda çoğ giran kiymet yazın

Erzaninnen almayacağem, çoğ giran yazın

Ham bilsı benim hâlımı

Ama bilmirle benim dünya malımı

Xace Eziz diyer bu şirin canımı

Efruz'uma kurban yazın

Bu şirin canı Efruz'a kurban yazın

Bular didiler baba, du dumanin dağılsın. Canınnanna geçip, biz bunuynan erz olsun neber başa çiğek. Temam şumaranı verdiler, Xace Eziz'e. Xop mecmeyleri getirin, ağayan meylelesin, görek nemedi? Bunin mecmeyi, olar mecmeyini göttüler olar bu möüzo, kişmişo, iğdeyo, xurmayo, girdeqano bulardan zaddan. Xop o piremerdin mecmeyisini getirin. Gettiler ey pul, ey pul çoğ işler görürey sağol pul, sağol pul. Da senden reşid hiç kes yoğtıya. Her neme diyey eyler. Serpuşu kozadılar, gördüler eslan bu şiriniden inniyeçe hiç meclise gelmeyip, kırğının de serpuşun kozadılar gördüler kırğınne biri birinnen bihter ve vesedi mecmeyide bice döğrü pul. Kırğ döğrü öle pul. Olar durdıla ele peşiman, atlarına mindileyo gittiler. Toy dolanni, Xace Eziz'in adına. Yolladılar âlim geldi, erz olsun eleseng Efruz'un sigesin oğıdı, Xace Eziz'in adına. Özü didi men oğlum yerine

vekilem, men nâme verip bu nâmesidi. Nâmesine bağıtla gördüle erz olsun diyim;

Qasıdım diyerey yâr otağına

Orda düzülerle sağı soluna

Selam ver bele diginen Efruz'in hâlına

Çeşmi cellad ki sitemkara diginen

Ki diginen erz eyledim. Didiler bu kağızda yazıp, orda icaze varı dedesi ki eger sige oldı benim yerime vekildi, orda bele diye. Bele sigeni oğıdılar, enkete muvakkilin kabul tut. Xace Eziz didi beliyo, sige oğındı. Tedarik görüldü neççe dene deve o zaman hiç zad yoğıdı vesile. Feqet deve barğana aparardı. Dövlet pul verdi, Xace Eziz pul verdi her yerde döve varıdı, her kiymet oldı, alın getirin kırğ elli tene getirin, gettile. Altı ay tamam oldı. Seslendi kurban elan benim velayetimne çünkü men üç ay bu yolu gelmişem, altı ay burda kalmışam, gene de üç ay gidem hekmen hekmen benim övüme şümen düşer, benim övüme nale düşer. İnni tez meni yola salgınan. Bele barı barğaneni bar eylediler, geldiler Efruz'in tuttılar kolınnan ki övden çığadala. Efruz'a çoğ kâr eyledi, Xüda'ya men hara gidirem, hara gidirem, bu dede nenemi men da harda görürem, bu bağı bağçanı, bu qest-i qeceri harda görürem? İndi diyiri tacır icaze verginen kolımı bırağ, men bağım bu qesti qecere, bağım bu bağı bağçeye, bağım bu elime, dedeme, neneme. Bulardan şeirinen Xüdafız eyliyim. Didi;

Göynüm istedi gidem gurbet eline

Ama şirin vetenim kal inni

Men mayıl oldım çerkifeleğın feline

Bu bağı bağça, gör xaneler kal inni

Atacan meni yola salgınan

Hekmen meni sen yola salgınan

Ama benim gitmeğime kail olgınan

Men Yemen'e gidirem meni yola salgınan

Ata, ana, koğım, kardaş kal inni

Men gidirem heqdarini görrem

El uzadıp hesret gülünü derrem

Eger kısmet oldu, Mesım'inen atacan senin hıdmetine gellem

Qesir eyvam, qesti qecer kal inni

Bilmirem çarkıfelek ne ola

Sararı rengim sola

Ömür gele kocala tamam ola

Yaxşı ata, yaxşı ana, yaxşı el, yaxşı tayfa kal inni

Efruz diyer kabul eyleyin sözümü

Mayıl eylerem gurbet eline sözümü

Ayrı salıram ey dede, nene sizden özümü

Emdiğim sütü, çektiğim cefaları kal inni

Sevar eylediler, bir tene meğsusen qejeva kedim vardı, o qejeva sandığ kiminidi. Bice terefte Eruz oturardı, bir terefte bir tene keniz oturardı. Kafilen yola saldılar, kafilen yola saldılar bular bir yan gelmekten gördüle tariğe bağtıla, gördüle baba bu çoğtanrı gidip. Bu gerek indi on defaya gele. Bir ötte xud nişin olar, xod danışan olar. Yiğildiler Mesım'in döğrüne didile babacan sen kolay iş gördüna. O biçare koca kişini meye burda qız kahadidi, meye qız kahadidi. Didi baba, men dedeme didim, şirinni nemeknan tuzu. Yanı bu şehrin qizlerinnen alay, men üş dörtini danıştım hiç dimem. Bir söz dimem, şirinni nemeknan tuzu. Dedem özü selah bildi. Xop, bezi adam sözü çoğ eyler, hemi şeytan olı hemi rehman olı. Ona diyerle iki üzlü adam. Yanı bu yanı bir üzlü, bu yanı bir üzlü. Bir veğt bu yannan bir şeytanlığ,

rehmanlığ eyler, bir qedri bu yannan. Bezi adam didi ğeyra, ğeyra bu Çin hara, Yemen hara. Bir koca kişi tamam gerdeneleri heramiler tutıplar meye ele sağ selamet gideyo, gele. Çattılar o oğlana ki iki üz tümen vermişi. Çattıla o mehle. Kafileni hamuş eylediler, tamam döveleri yatırtılar, kafilenin barın töktüler yere bu yannan bu şeğs gördü, gırmexâl sesi geliri, atı eyağı sesi geliri, didi nöker çığ yazıya gör ne xeberdi? Didi kurban bir muhım kafiye, neççe tene deve, bir kecava dedi he olmıya bu sözü benim koca didi mene erz olsun o'dıyo. Çığtıyo gördü bele özüdü. Kolın saldı boynına, üzü gözünnen busa yâdavar eyledi. Ey benim dildarım, benim atam, benim hemrahım xoş geldin. Gelini getirirey da? Didi bele. Didi xop, elhamdüllillah sağı selamet gittino, ta burdan bele heramı yoğtı giderey. Men seni yola sallam. Didi yoğ, bu cur değil. Didi nece? Didi;

Erzimi kebul eyle ey xanların xanı

Seniynen çoğ sözüüm var benim

Yolıya koymuşam bu şirin canı

Çoğ işim var seniynen benim

Hekim başi, ağo men neme işim var seniyne? Didi;

Dünyada men bağmalı gözüm var

Dostı düşmanı dimeli sözüüm var

Qeyrez Mesım'nen Nesmi Xanım qızım var

Onı sana dimişem arızım var benim

Diyen hekim başi men olay senin damadin. Didi bele, kerardadımız bu cur olur da.

Men seni muhterem billem

Öz vetenimne qedriyi görrem

O qızı men sene verrem

Bu barede fikri ğıyalım var benim

Meye sen olay naşı

Olay kelbimin yoldaşı

Mesım'in gerek olay büyük kardaşı

Layığın var men bu sözü bilirem

Gelirem seni de görürem. Bele onı da ordan keşeng at verdile, hem bu iki nefer ki yanındaydı olara sevar eylediler. Bu yannan Mesım gece gündüz Kuran oğdı. Ey Xüda'ye mihriman benim dedem sağı selamet gelsin, men da senden ömr istemirem, sağı selamet gelsin da senden ömr istemirem. Emanetin menden al. Ezbezke bu xelg meni qiniri. Hiç bilmirem bu xelge neme diyem men ağı. Bir neççe ağaç diyerle, inni diyerle mesele neççe kilometr. Yemen'e kalanna Xace Eziz bir tene atlı gönderdi ki erz olsun eleseng çığın benim pişvazeme, payandaz döşeyin, qedim varlılar, mohimler yola ferş salardıla şehrin yağınna o qız qecavadan inerdı, ferş üstüynen giderdi. Bu yannan yiğıştiredileyo salardı ora. Didi baba bizim xermi şehrimizde bu kişi çoğ zehmet çekip, ferş salıp, zerc eyliyip tökülün herkesin önünne ferş var, bunin gelinini erz olsun eleseng payannazınan adına payannaz diyerdile. Eruz Xanım qecavadan endi, yerimedi. Dediler niye yerimiren? Didi benim helâlı hemserim gerek men gele, görem diyem ki Xüdavend tebarek taala meni erzıma çattırdı. Mesım'e didiler, Mesım neççe tene cevanlarınan Efruz Peri'ni pişvaz eyledi. Cevanlar didiler xop, sen bir bile şeir yazmışay, şeir bilirey inni öz toyınnı da bu da xop dedeneki biçara neççe aydır zehmet çekip getirip. İndi erz olsun di da. Didi;

Müşerref buyurdin teşrif getirdin

Ama gözüm yollarda kaldı

Özüni bu diyara yetirdin

Ama meni qinediler üregimi derd aldı

Koğım, kardaş yiğildiler

Her sözi ki bilmez diler bildiler

Meni çoğ qinediler

Emma Efruz'um sen kismeti kismete çattirdin

Endin qecavadan bir huri qılman

Koğum, kardaş gördü oldılar canan

Menim canım seni yolına kurban

Heqiqeto, merifete geldin

Mesım diyer kabul eyle sözümü

Üregimne itik közümü

Ama men öleceğem da görmey benim arzımı

Ama sen bir hevesinen geldin

Berader gettilero ve toyo, tamaşayo, yimego, içmego bu Efruz'ı Mesım'inen
gettiler zefaf otağına. Diyiri;

Şeb-i sefa kemter espadişahı nist

Peserra peder Xüda amad

Elbette Mesım'in nenesi Efruz'in elini verdi Mesım'ın eline. Bura ottılar.
Ottılar bu Efruz gördü bu hiç bağmırı buna, bağmırı. Xoş şer'en, hekâyet
var, revayet var. İki tene isteli birbirine çata, o qece ne qedir bular xoş olar
ki ikisi de metlebine çatıp. Seslendi cevan, didi bele. Didi meni istirdin da?
Didi bele bakemalı mil. Dedi bes, niye nagıran otırmışay, meni de nagıran
eylemişey? Didi bice erzim var, icaze ver erzimi eyliyim;

Müşerref buyurdin teşrif getirdin

Ala gözlüm mihrimanım xoş gelmişey

Meni ruzigara yetirdin

Şirin dilli mihrimanım xoş gelmişey

Men ahd eyledim atam gele
Dostı düşmen bile
Emma muqedir bilginen o qedir kalmayıp Mesım öle
Eger geldin qebrim üstüne xoş gelmişey

Men durr-ı guher lel-i cevher almışam
Sene intizar olmuşam
Xüda'ynan ehdi peyman bağlamışam
Ecelim tez çataceg xoş gelmişey

Mesım diyer men da inni oldım xeste
Ecelim yağınını derd gelip birbiri üste
Qedemin koyıp gözlerim üste
Mihrimanım, şirin dillim xoş gelmişey

Men bu neğili bureyçe mecliste diyerem, da bundan beleni dimem. Niye? İnni Mesım ölecek da. İnni Mesım ölecek, bu qız geldi elin verdi Mesım'ın eline, Mesım keşeng yer salmıştı, geşti yer içinne istihrat yanı istirahatlığ eylemegliğe yatan kimin erz olsun Kuran'a başıy üstünne erz olsun eleseng uzandı yere. Bu qız elin verdi Mesım'ın eline, didi indi Efruz'um, didi bele. Didi da meni qineme. Ezbezke bu xelg mene minnet vurdı, men Xüda'ynan öz aramnan bir ehdi peyman bağladım erz olsun men eleseng bu qız gelsin Xüda'ya men ölüm. İndi benim sene bir ayrılığ şeirim var ki isterem ayrılam senden. Baba bu sohbetler nemedi, seni hesretin var meni alay, benim hesretim var sene gelem, ağıo bu sohbetler nemedi? Didi sohbet değil, sohbet değil ele heqiqetti. Bu sohbetler değil. Didi nece? Didi;

Ömür geldi başa yetiştı
Efruz'um men gidirem
Şikes göynüm qem câmini içti

Ala gözlüm mihrimanım gidirem

Kim bu dünyanı aldı

Kim dünyada kaldı

Menim arızımı felek yola saldı

Şirin dilli mihrimanım gidirem

Ecel çatıp muru yetişip

Üregim felekten bir bad içip

Mesım diyer seniynen meni kalmağimizi veği konışıp

Şirin dilli mihrimanım gidirem

Elimi Mesım, Efruz'un elinnen çektiyo, can teslim eyledi. Can teslim eyledi bu Efruz vurdu başı döşüne, kapın döğdü, bele eyledi ağlamağlığa. Efruz'in, Mesım'in bacısı geldi, seslendi xanım bes, üzü, gözü niye paralamışay? Xop, hekmen göynün olup gelmişey da. Seni gücinen getirmiyipler ki. Didi xanım, xeberin yoğ, xeberlerden. Niye? Didi da gel da bağ. Geldiyo, gördü Mesım beyinden gidip. Vurdu başı döşüne geldi nenesinin yanına, erz eyledi nenecan, didi bele. Didi gel bir derdi dil eyliyek. İstirdim bu kardaşım için mecmeyi aparam emma gel derdi dil eyliyek. Didi balam ne derdi dil eyliyek? Didi;

Aman nene benim kebul eyle erzimi

Bilginen Mesım ölüptü

Kebul eyle bu gemli göynümün derdini

Ana vur başıya Mesım ölüptü

Menim sözimi inan

Dur git başına dolan

Mesım nakam gitti dünyadan
Ana vur başıya Mesım ölüptü

Bu dünyanı kimse bilmedi
Vefasını görmedi
Mesım kardaşım heqiqete gelmedi
Ana vur başıya Mesım ölüptü

Men gittim Mesım'in otağına
Ama Eruz Xanım'in bağıtım sağı solıya
Gülün pareleyip, üzün pareleyip dünya ağlar hâlıya
Ana vur başıya Mesım ölüptü

Berader meğluğ yiğildi, cemiyet yiğildi bu nece hekâyeti, bu nece revayetti yanı bu nem ola? Xace Eziz'e didiler, valla Xace Eziz sennen neferman qeziye beres olup. Nem olup? Didi vala neme diyek, görrey hamı üzün kan eyliri, hamı başı döşüne vururu hamı üzün vururu. Da ağıo nem olup? Didi Mesım dünyadan gidip. Kim diyiri? Xelg diyiri da. Didi diyen bixud danışırı. Men o cefaynan, o bedbeğliğinen oğlan büyümüşem, o bedbeğliğinen gidip onıñun helâlı hemseri getirmişem. Getirin yumin bilesini. Bir imamzade varıdı, yanı şehrin kenarınne, çoğ ezcemaati Zeynel Abidin'diler. Şecere varıdı. Mesım'ı gettiler erz olsun yudular, libas giydirdile, didi libas giydir, kefen varmayın, benim oğlım ölmüyüp, kefen vurmayın. Gettiler koydılar. Xace Eziz getti destnamazın aldıyo, geldi iki rukat nemaz kildi, inni orda diyiri. Diyiri;

Ağa çağırırım seni ey şahların şahı
Ağa men balamı sennen isterem
Seni şîr yarattı dergâh-ı ilâhi
Men balamı senden istirem

Menim arzım var inan
Lütfü keremiynen dolan
Çağırram on iki imam
Çarde Mesum senden istirem

Menim balam Kuran'ı oğıdı
Her bir zadda özini bildi
Nemazini kildi
İndiki muğeyi metlebin gördü
Ey perverdigarı kerem men balamı senden isterem

Men Xace Eziz'em, men Xace Eziz'em heqiqetten gelmişem
Men bu iki tene söver sevgilinin derdini bilmişem
Uzağ yollarda o qedir cefa çekmişem
Eger bu refadı vermeginen benim balam

O qedir ağlaram gözümün yaşı
Çağırram bu döğrüne koğım, kardaşı
Aman Mesımcan olma naşı
Xüda'ya men nakam balamı senden istirem

Bir veğt gördü, imamzade ruşen oldı, ruşen oldı bir şeğs-i muhterem üzünne serpuş, elin çekti Mesım'in üzünayo Mesım askadıyo durdu eyağ üste. Durdı eyağ üsteyo, elini verdi Xace Eziz'in eline, Xace Eziz, Mesım'ın tuttu elinden şado, muvaffako, xoşalo, xoşbeğt getti menzile. Dubareden toy tuttıla, dubareden ceşn tuttıla. Bir ceşn tuttıla ki hiç başa gelmiye.

Xop, ağayan bu neğilin bu reyçe men bu ağırini hiç yerde dimemişem. Niye? Bice şehirde, bice kedde and verdile didile bunin ağırin demiren ne cürdü? Bir cür oldı ki ağlamağ kendi göttü başına, didiler Âşığ Heyder bele diyiri erz olsun da töbe eyledim. Dedim men da bu neğili ağır neticesini Efruz'u getirrem meclise, şehir içineyo, Mesım çığar pişvaze, orda bu neğli idame verrem. Da dimem. İndi o cur ki başarırdım, bildim huzuru hıdmetize erz-i edep Xüdavend inşallah caniyizi sağ eylesin ve ömrü turani bu eziz kardaşımız da şad olsun. Emma Mesım'in toyuna men bir tene yaxşı şeir, derde değen erz eylerem umudvaram pesendiz ola, bir yaxşı şeir diyerem. Diyiri;

Gövül du dolan serine

Her kimsenin cananını

Şeyda bulbul fegan etme

Bir gül Gül Mustafa'nıyı

Sağ elinne câm eyler

Xüda şükrü mudam eyler

Sen izzetin tamam eyler

Her kimsedir konağını

Merde işidginen âşığ

Salığa döne başı

Kıyamet günü yoldaşı

Bade verme imanını

Yol gidirey azma

Nahaq fetvanı yazma

Bir kimseye kuyu kazma

Kuyu ezel kazanıynı

Şirindi Memmed'in canı

Erşe gidipti feganı

Eziz tutin bu dünyanı

Dünya sahip zamanıynı

Bunu da gülçin, erz eyledim vücudı hıdmetiye. Umudavaram murudı
pesesinde karar tutsın.

3.12. Memmedî Gelgelli Hikâyesi

Xop, baicazaye hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlıgo, hemişe selametlik versin. Hemişe muvaffak olıyız, inşallah bugünleri huzuru hıdmetize, bir dastanı benâmı Memmedî Gelgelli yanı şehrın adı Gelgel şehriydi erz olsun bu nağıl benâmı Memmedî merufu Gelgelli hansı Memmed, Memmedî Gelgelli şehrinne. Orda bir tene tacir varıdı adına Huseyn diyardılar. Bir büyük taciridi. Emma her ne diyen bu adam yaxşı adamıdı, sirvetmedidi ve ehli eyâlı xoş zeban, xoş reftar, xoş kirdar heme cur yaxşı adamdılar. Emma Xüdavend iki gözelliği bir nefere vermez. Bunu o ki bu yerden ki mesela zindeganlığı paçideydi, narahatidi övlad yoğuydı. Ele bir özüydü bir eyâlıydı. Xop, kedim zemannan var, inni de var mesele bazı gidiri döva yazır, diyir Xüda bana bir övlad versin, neziriye diyiri, diyiri Xüda bana bir övlad versin. Geldi bir tene muteber âlimin yanına seslendi ağacan, didi bele. Didi men öz payım bir sirveti, helâlı, zûlal ve temiz kazanmışam ve ömrümde heqiqeten, merifeten eğilli kişilerle serfeylemişem. Emma bice arızım var, Xüdavendi âlem bice dene övladı mene vere. Ya oğlan ola ya qız Xüda bendesini kimse başarabilmez ferikoya, benim teklifim nemedi? Dedi giderey on dört tene neziriye verrey ve on iki benâmı on iki imam ve çarde mesum. İnşallah beke perverdigarı âlem erhemerrahiminni şeki yoğtı. Herkes Xüda'ya bir qedem gide, Xüda min qedem o bendesine teref gider. Get bir neziriyeyi on dört tene bineva, biçara, yoğlı, eziz tutu elinnen. Gelfiyo seslendi eyâl bir tene âlimo muteberin yanına gitmişem, hem çin nesiheti emri maruf eyleyip mene, sen inni bu keşeng şehrimizi dolan gör kim hansı nadardı, hansı biçaradı, hansı zelildi men bir qedri pul, elan amade eylemişem ya qeza ya pul erz olsun bulara teğdim eyliyek. Belki Xüdavendi âlem bir tene övladı bizi şad eyliye. Xop şekki yoğtı, çünkü Xüdavendi âlem bendesinin kelbini biliri, yetikti bendesinin kelbine, yanı neziriye veriri ama kelbi bir curdu, o cur ki encam vezife oleceg, olmırı. Ama adam var ele semimi kelbinen ya neziriye veriri ya mesele heyete gidiri ya mescide gidiri ele semimi kelbinen bir rezayı Xüda erz olsun encam veriri. Bu kişi çünkü rezayı Xüda bele eyledi, benâmı biçaranın elin tutmağlığına Xüdavendi âlem bir tene övladı bihterin erz olsun uşağ iltifat eyledi. Bunun adın koydular Memmed çünkü leğap

Muhammed'di. Adı Memmed ola leğap Muhammed'di. Bu oğlan Muhammed'in xoş penahınne, bu oğlan derdi sere düşmiye. Xüda nekerden mesele meriz olmiya, ölmüye, bu dede neneni narahat eylemiye, bele o yerden bir teneydi, xop halı maiyendidi da. Bu oğlan emele geldi, bunin bir tene dayısı varıdı nenesinin kardaşı, ona Âşuğ Huseyn diyerdile, âşuğıdı. Bu hey bir tene uşağıdı da behane eyledi, didi dede, didi bele. Didi mene bice dene çögür alay gidem dayım yanınna örgenem erz olsun arızım var, xoşım geliri, menne misli dayım kimin âşığ olam, dayımın çoğ xanı var, merdum elava tapıp, hemişe toydadı şadlığtadı. Menne örgenem beke merdum geleler meni toya aparalar. Seslendi balam benim o qad malım var sen ihtiyacı toy değıley. Didi ihtiyacılığı değıl eslen eşk meni bir cur eyliyip ki ele arızım çekiri diyen olam, oğıyan olam, âşığ olam, mecalise gidem, cevanları xoş eyliyem. Xop, dede geldi bu Âşığ Huseyn'in yanına seslendi, benim familim, didi bele. Didi benim uşağım bir bile bahane eyliri, men nem eyliyem inni teklif nemedi? Didi bu iş ki var, diyerle âşığ, hemi rehatti hemi seğtti. Didi nece? Didi eger başarabile başa vere, söz örgene, merdumun cevabını vere cevapğı ola yaxşıdır. Ama gide her yere mesele bir zad bilmiri baba elden sağıol söz bilmiri ki, çögür çalabilmiri ağırı ki. Xop, men özüm bir tene çögür verrim bilesine. Gelsin benim yanına erz olsun men imtihan edim görüm bu misli ki ele diyiri men olım ya heveside var, seligeside var, men örgederem bilesi. Geldi yanına bir tene özü meğsusen çögür verdi bilesine ama medresede defterinne bir şeir yazılmıştı seslendi dayıcan, didi bele. Didi istirem defterimne muallimim bir şeir yazıp, onı erz eyliyem senin huzuru hıdmetiye, sen bilen ki men bu şuğlu âşıglığa hevesim var.

Evvel selam dovım kelam dayıcan

Bilginen meni

Gelmişem hıdmetiynen ders alam

Meni râhı rasta hedayet eyle meni

Men erz eylerem bilginen

Üregimin derdi görgünen

Arızıma yetirginen

Men dayıcan o heqqi merfete çattırğınan meni

Men medresen muallimnen ders aldım

Heqiqet yolına belet oldım

Bu metlebe göre bu işten selige taptım

O seligeye beled eyle meni

Men Memmed'em derdim sene diyerem

Eger xeber alay, bezı yolu, bezı hekâyeti, bezi hurufu beyan eylerem

İndi sene küçüklük eylerem, şagirdlik eylerem

Bu işe hedayet eyle meni

Dayı bağı gördü bu hele hiç eline çögür almamış, hiç zad dimemiş, beş tene yaxşı şeir didi. Didi balam eye buları ki bu cur örgenmişey, bu cur örgensey men seni bihterin âşığ cameye tebil verirem. Bene eyledi günne gelip erz olsun bir dayısı veğt bunin için teyil eyledi. Bir gün ne veğt ge, bir gün ne veğt ge, bir gün ne veğt ge bu yannan dede dedi balam, ağı men da sinnim gidip yuğarı ve alfirecayı memlette çoğtu. Men gerek gidem tacırlığıma, gedirey orda dayın yanına gel dükana da müşterini yola sal. Men xelgten alı verim var, men bir gidim icalaten bularnan heq hessabımı bala bala saf eyliyim. Erz eyledi dedecan çeşm, dedesi erz olsun tacırbaşı bir tene kafıleyi bağladı, geldi erz olsun bir şehir varıdı diyerdi Abâdan. İndi keşeng teknil olup, indi diyirle Abadan. Ama o veğt diyerle Ahbâdan. O qed munim değildi. Geldi ora, gördü şehir tetildi. Didi nemeye tetildi bu şehir bugünleri tetildi? Didi burda bir tene bizim yaxşı hukumatımız varıdı, çoğ yaxşı, hessabı, üreg yanan, mihreban, başeğsiyet. Emma reva bilmedi Xüda bilemize dünyadan gitti. Bir tene qızı var, benâmı Peri Xanım. Dedesinin yerinne dedesi xatırına, biz onı nemayen karar vermişik o bugünleri gelecek,

meydanna soğenralıg eyliye, bize emri meruf eyliye ki yaxşı rastı durust qasıplıg eyleyin. Biri birine mudare eyleyin, konşılıg eyleyin, dostlıg eyleyin bugün ona göre bazar tetildi. Didi xop, olı menne gelem? Didi bele. Bugün herkes ora gelip gelip. Geldiyo gelennen sora bu qız danıştı, emma bunin veziri, seslendi ağayan, didi bele. Didi bir tene eksi biz çap eylemişik, herkes övladının xoşlıgına bu ekse bağa xoş ola, biz bu eksten bir tene verrik bilesine. Erz eyledi ula eksi göstert neber eksti? Bu bağtılar gördüler nekkaş, on sekkiz reng covherinen bir gözəl eks, bir keşeng eks, xoşgil eks bu qızın eksini ziynet verip ki hiç başa gelmiye. Ağa bir neççeyedi o zeman mesele ya üç qıran ya beş qıran ya iki qıran ya bir qıran bir kıymetidileyo, gitti pulın verdiyo, qetledi koydu cibine. Ama da bilmedi bunin dalına bunin eksin dalına neme yazırı? Ele aldıyo, ketlediyo koydu cibine, keşeng heq hesabını xelginen tekmil eylediyo qeyitti vetene. Qeyitti vetene muştuluğ verdi ki kedimne musafuretlıg basefa değildi. Bugün gidirey mesele Tehran'a ele aşkama qeyidey. Bu vesilenni vella gene de on beş gün gidey Tehran'a on beş günne merizçiliğın çekey, işde tapmıyay on beş gün gene qeyidey vetene kırğ beş güne çekerdi. Muştuluğçu geldi ki tacırbaşı geliri, Memmedcan dedey geliri, bir zehmet sazınan dedeyi bedreğe eyleginen. Memmed sazı aldı sinesine cevanlarınan şadı xurrem, Xüda hamını şad eylesin. Çattı atasının hıdmetiye selam verdi, atasınnan icaze istedi. Didi balam, sazı nemeye gettin? Didi istedim, dayım örgedip bilemi, istedim seni sazınan, sözünen, şadlığınan şehre varid eyliyem.

Menim atam xoş gelmişey

Ama meni bilginen

Hekmen vetene turş gelmişey

Meni heqiqet bilginen

Men nadan değilem olam nadan

Gerek yuğunu xâbdan uyadam

Men cevanlar içinne bir eğilli insan

Atacanım ecep velayete turş gelmişey

Dedecan gittin gurbeti gezdiyo gördin

Heqiqeti bildin

İndi veteni yâd eyledin geldin

Menimçin tohbe neme getirmişey

Men tutmuşam sözden barı barganeni

Tanımışam cavanlaro insani

Menim için getirmişey digörüm bir tohbeye erzişmen canani

Meni şad eylemişey

Yâdına düştü ki o qizin eksini almışam, elin saldı cibinnen sesledi balam, zahir ve batin bu aparay vuray duvara otağın ziynet tapar. Bu bir tohbe eksti. Memmed ekşi aldı, bağı ekse gördü vağen nekkaş çoğ zehmet çekip, getti bunu verdile, verdi tuttıla şuşeye. Ekste şuşe dalınnan bihter göstenni. Vurdu otağayo, getti yazıyayo, geldi bağı ekse Xüdavanda bu gözel benim yârim ola da benim qussam var. Nenesi nehar getti, didi nenecan meyilem yoğ, nehar. Balam sobane yemişey, neharı yi da. Didi bir heççe fikrim narehetti. Nemeye göre narahatti? Didi nene bir bu ekse bağgınan, didi xop, bağıram görürem bir yaxşı cuvanezenin eksidi. Didi bunin mehebbeti benim üregimne karar tapıp. Eşk da koymırı otıram. Dedeme diginen benim otağıma bir gelsin. Dede geldi otağa didi balam nemedi? Eksin dalın dolandırmıştı bağmıştı, qiz yazmıştı, ey benim eksimi gören oğlan. Eyer pesend eyledin, keşeng üregine xoş geldi, gel menne senin mehebbetin istedim, men sene iğrar eylirem. Sene gellem seni aşığı meşuğın ollam. İndi dedecan benim sene bir erzim var. Didi balam nemedi? Didi;

Eyer kabul eylesen gurbet düşüptü yâda

Dedecan istirem gidem

Ya at ola ya piyada

Bu eksin ışkınnen istirem gidem

Gidem şoğı koğızığını bilem

Merdumunan bir söz diyem

Eger başabilem bu eksin sahibine layığ olam

Atacan murađđas eyle men istirem gidem

Atacan seney çekmişey benim cefaye vafamı

Ama görmemişey esliker insafımı

Menem senin bir eziz övladıyı

Meni hell eyle men istirem gidem

Memmed diyer men geldim canana

Gerek ata oğlan yolınna cebrine dayana

Sene and verrem bu din-i İslam'a

Atacan murađđas eyleginen men istirem gidem

Bu dede kaldı metel, Xüdavendi ne cur eyliyim, neber eyliyim bir tene övladdı? Mesela bu hara gide, bir o şehrin rişsifidano, eğillisindeno, dünya görmüşnden, danışmendinden bir elli, heftad, heştad, neved yüz nefer eylina didi tedarik koy, men bgn, bu gece konağım var. Međluđ geldi ottı mecliste bağtılar bu mecliste bice mecmeysi şirini var. O zamanın şirini her nemeydi ya mz ya kişmiş ya ele şirini vardı, o tariğin şiriniydi. Sorıştılar tacır başı sen devet eylemişeyo, bizde gelmişik. Amma bu konağlığ biişgil değil. Mesele eleseng demişo, gelo, bizde gelmişik. Amma görek bu meclis, neme mecalisidi? İnşallah oğlin esreye çatıp, inşallah toy eyliyen, mubarekti inşallah. Ğeyir istiren şirini ićen, mubarekti inşallah ya ele demişey bir tene konağlığ verim dostlarım çağırım bir qedride otrak, danışak, diyek, gülek, xoř olak o da bir ayrı meseledi. Didi ağayan;

Müşerref buyırdın teşrif getirdin

Üregimne bir arızım var benim

Hesretim kalıp ruzigarıme

Ama bir müşkilim var benim

Kim benim derdimi bile

Derman eyliye şad ola güle

Menim bu oğluma bir cevap diye

Men bu müşkile giriftar olmuşam benim

Men tacıram, xanların xaniyam

Eğilli sözlerin kaniyem

Öz yerimne bir muhterem şehrin insafiyam

Emma kimseler benim derdimi bile

Didi xop, yanı senin oğlıya biz nasihat verək, emru meruf eyliyək, neme diyək? Bu sözü çağırmışay, çağırak gelsi, görek neme diyiri? Didi;

Men bir tacıram sığılmışam canana

Men kurbanam bele oğlan

Yaxşı oğlannı.

Ama meriz olıp, nenesini getirim amana

Bu barede men bu insafa kalmışam

Didiler xop, Memmed de yazıda da yetişirdiler da. Neççe nefer caven o mecliste yetişirdile. O cevanlara didiler Memmed'e diyin gelsi, bura ağayan işi var. Memmed geldi eli döşünne, erz-i edep keşeng ağayanin edabını yerine getti. İcaze istedi ele o kapının kabağınna, ele o meclisin eyağınna bele bir munasip yerde orda icaze istedi eyleşti. Seslendi ağayanin mene neme femayıştı var? Her neme emri var buyurin. Didi bu dedey diyiri valla

men bu oğlana hezarı zehmetinen, hezar Xüda'ya yalvarmağınan, imam peygambere yalvarmağınan, neziriye vermeginen, Allah bu oğlanı verip, yaxşı oğlanı de. Ama men iştiba eylemişem, gitmişem Abadan şehrinne bir tene eks vezir satırdı, onı almışam. İndi bilmirem bu eleseng oğlan bu ekse giriftar olup, heqiqetti ya bahane eyliri elan qeza yemiri ele diyiri men merizem. Xop, nene diyin dede tez üregi yanar övladına. Hemi nenesin qereğt eyliyip hemi meni qereğt eyleyip. Bunu diyenne bu meğluğ didi Memmedcan, didi bele. Didi indi utanmağı koy qırağa. Hiç veğt utanma çünkü derdi rûsva eylemiyey dermanı tapılmaz. İndi sen danış göreğ, sen esli metlebin, kelbin, fikrin bu dedeyne baresinne nemedi? Erz eyledi;

Erzimi kebul eyle ehl-i meclis

Men geöen günleri yâd eylemişem

İstemişem çerkifelekten bir metlep

Özümü bu ruzigara ad eylemişem

Dedem getirip bağıp bilmişem

Şad olup gülmüşem

Eşđ gelip başıma giriftar olmuşam

Özümü o işkinen o ekse baş eylemişem

Ala gözleri var, kelem kaşları

Görükmyüp eks içinne keşeng saçları

Men mad koymuşam yoldaşları

Temamı cevanları şad eylemişem

Erzim var biliyiz ve güliz

İcaze veriz, derdimi göriz

Memmed diyer dedeme diyem meni biliz

Meni öz derdime baş eylemişem

Menim ağam Şah-ı Merdan Eli'di

Bikeslerin derdi yolidi

Memmed diyer o güzel, Memmed yâridi

Onin eksiyen üregimi xoş eylemişem

Dediler xop, tacırbaşı bu eksi hardan gettin. Didi valla Abadan şehrinnen satırdıla veziri satırdı, menne xoşım geldi, didim oğlımı aparım, vurum otağına oğlım xoş olsun. Da bilmedi mesele bağa diye xop, bunin eksinin sahibin istirem. Dedi iştiba eylemişey, gerekti almıyay. Bu nadar uşağtı neme diyen bilesine? Bir nadandı da neme diyebiley? Xop, Memmedcan biz bildik cereyan nemedi. Sen du get, biz bu ataynan bir danışığ eyliyik, görek nemeyleyik? Olar gidennen sora didiler xop, tacırbaşı, bu oğlan diyiri dedem bu qızın eksini getirip, inni getsin özünü getirsin. Sen gidebilley getirey, oli getirey? Didi baba o şehrın, Abadan şehrının eleseng hukumatıdı. Dedesi dünyaden gidip, özü dedesi yerinne hukumatı, bihterin cuvazenni, o hiç veğt bir nefer qasıp övünü kabul eylemez. Ama men iştiba eylemişem da. Xop, ağayanda bir söz bilmediler diyeler ki. Veğt geştiyo durdılar gittileyo Memmed geldi dayısının yanına, seslendi dayıcan, didi bele. Didi diyirle çoğ gezen çoğ biler ama çoğ yaşıyanna bir qedri biler. Sen hemi çoğ gezmişey hemi bir qedri sininne gidip yuğarı, çoğ yaşamışay. Eger icaze verey, men nadanam, nebayed bu sözü senin teki şeğse hellifeğs eyliyem. Menim atam gidip gubet eline, bir şehrden, bir tene eks getirip mene. Bu eks men oğmuşam, yazıptı ki ey cevan, benim eksimi gördin, eger gelebildin gelginen men seni pesend eylesem men sene ilgar eylerem, özümü sene eyâl hesap eylerem. İnni menne giriftar olmuşam, gelmişem sennen meslehet sohbet eyliyem görem sen neme diyiren? Seslendi balam âşığlar sözü bu curdu. Şeiri var, hamı hamı bareden âşığın sözü var. Didim;

Balam gel bir sohbet eyliyek

Gurbetin derdini bile bilmerey

Nadanay bilmirey yaxşı yamanı

Yaxşı ile yamanı görebilmerey

Bezi sözler rûzigarın başıdı

Bezi qussa gözin yaşıdı

Eleseng diyerle bu cevan naşıdı

Gelip ustadınan dem vurabilmerey

Dedey getirey sen xoş olay

Cevanlar içinde baş olay

O ekse yoldaş olay

Onin sahibini sen nadanay görebilmerey

Men nece diyim senin hâlin olsun

Esli metlebtten xebardar olsun

Dayı Âşığ Tegi sena kurban olsun

Balacan sen bu işi görebilmerey

Xop, bes dayıcan nemeyliyim? Didi valla men bir söz diyebilmem. Xop, men gelim bir menne bağım eksi görem ne cürdür? Dayı geldiyo bağıtı, dedi balam aşağıda onun bir xet yazılısı var, bir heççe rez yazılıp, onı dürüst oğımışay, yetik olmışay o xet aşağıda eksin yazılıp nemedi? Didi yoğa, bir zad koymuşam eyağım asta üçe yere vurmuşam xette bir heççe zayıftı. Didi xop, getir bir zad ki men o ekse bağım, bir vesile getti koydı ayağının astına çığıtı, yuğarı bağıtı. Didi bilirey bu eks nemedi? Didi bele. Didi yazıp herkes gele, men onna söz xeber alaceğem, menne bu cür demiyeceğem sen yaxşı oğlaneyo, men sene gellem. Herkes geldi men onnan heqqane, heqiqet, merifet, tariğ, coğrafi men tariğ xeber alaceğem. Eger bildi ya bir söz didi, o didi men bilmedim, men ona ilgar eyliyeceğem. Görem memlekette neber

basevad var, neber muteber âşîğ var, neber muteber danişmend var?
Temamı dünyaya eksimi göndermişem baba bu bir tene eksi gelip senin yanına bu bu değıl. Didi bes, neme? Didi bu diyiri yazıp burda men tamamı dünyaya bu eksimi göstertmişem Xüda bilsin ne qedir cevan, ne qedir insan, ne qedir merd oğlan gelecek bu qızı almağa? Senne bir tacirin oğli eziz girami reşido, özü yerinne koldiro vurramo bele zadlardandeki seligen yoğ. Mumkinni bir oğlan gelele gücinen bu qızı ala hiç sen yağına gidebilmiyey. Eger dayının nesihetini kabul eyliyen men neççe nefer dostlarımnan tanıram ki bihterin bihterin övünne cuvanezen var, o cuvanezenler bir senin teki oğlan isitiri, allam bileyin için babı keyfin neççe gece gündüz toyı tamaşa tutaram. Erz eyledi dayıcan kabul değılem, men gerek ya bu qızın yolınna ölem ya gidem getirem. Ya ele orda alam, orda kalam. Dedi xop, men bir dedeynen selametsiha eyliyim, elbette dedesini çağırđıyo seslendi tacır başı, didi bele. Didi senin oğlin, o kedimiler diyerle üze durup yanı üze durup beledi ki nemeye diyerle? Söz hâl olmadı, nesihat kabul eylemedi ona diyerle üze durup. Yanı diyiri ele men hekmen hekmen bu iş görem. Bu da bir tenedi sen bunu incitmirey, bice dannamıray, bir şapalağ vurmamışay, vuramışay, vurabilmey. Ya gerek bu oğlanı Xüda verip sene bele bilen ki Xüda bu oğlanı vermeyip sene. İndi sen bunun için bice tedarik görgünen, bir qedri pul verginen, bir qedri qeza, bir yaxşı at bu qız bele ki diyip, âşîğ istiri. Âşîğ sözüde yazılıp burda. Erz olsun bu gitsin, menne buna çoğ ders vermişem, çoğ erz olsun sevatom var, çoğ ilm baresinnen men bunin üregini doldırmışam. Belki gide erz olsun bu qızı pesend eyliye, qizde bunu pesend eyliye, belke işallah muvaffak ola. Xop, cigerdi da cigari aldatmak olmaz. Eyâliynen selah eyledi didi kişi kıyamet kopa, men uşaqı elden vermerem. Hara istiren yollıyan gide, bunıynan başarmıyalo, ya uşaqımı zindana salalar ya öldürelər. Didi xop, gel bir sohbet eyliyek, çare yoğ. Didi nemedi? Didi, didim;

Eyâl gel bir sohbet eyliyek

Men balamı yollara sallam

İkimiz kelbimizi bir eyliyek

Heqiqeto, merifetinen men yola sallam

Çağırram ağam Eli, Şah-ı Merdan'ı

Dermende koymaz insanı

Belke gide bile nahıyanı

Men bu oğlanı heqiqetini bilmişem

Bir balam var geçebilmirem

Terlan kimin uçabilmirem

Menne o memlekete yiğıştirip köçebilmirem

Ama men bu oğlanı şad eylemişem

Meni getirip emana

Elif qettimi döndürüp kemane

Men tağşırram sahibı Kuran'a

Semimi kelbinen men bu oğlanı yâd eylemişem

Bele bir tene atı muteber, bir tene keşeng erz olsun eleseng xurcı, nene bir qedri qeza, bir qedri erz olsun eleseng her cur tamam. Libası keşeng bilesine amade eylediler, Memmed düştü yola. Düştü yola, az kalmıştı o şehre çata. Bağtı gördü bice nefer abas alıp çiyniye ama bu aba başınnan bir heççe üçe durup bu cur. Çattıyo selam verdi, didi kardaş o nemedi abanın astınna başıynan ucadı? Didi ey rehmetlioğlu men ki dünyanın âşığıyem da söz kalmayıp ola örgenmemişem olam. Men gitmişem ordan kaçmışem. Sen dünən ki nadanay hara gidirey? Didi sen ordan gelirey? Didi bele, ordan gelirem. Memmed endi aşağı elin uzattı xurcunnan bir qedri pul töktü bu âşığın xurcunna, didi xop, benim dayım da âşığtı ele. Didi xop, kimni? Didi Huseyn, Âşığ Huseyn tanıram bele, bilirem. Ele muteber âşığtı. Didi xop, indi men selahı meslehet eylerem, bu qizin ceryanı nemedi, bu neme iş pestalıyo? Didi bice meydan karar verip, çoğ muhim meydan karar verip. Evvelan âşığ ki geliri oynan danışa, bu qizin özü gelmiri. Bice dene

dereceye tamam ki da veziri, vuzarayo, vukarayo, umara olardan elava
derece bu kollarınnadı. Bir cürde bir yaylıg salrı, başına üzü çennan
muşehhes olmırı. O geliri söz danışırı, hiç kes bilmiri. Erz olsun elan şehr
degip birbirine ne qedir danışmend, âşığ, bilen, basevad adam zindannadı
gönde getirirle meydana başlarına şellağ vururla. Men bir fenninen, bir
hileynen men ordan kaçmışam. Hele ki pul verdin mene, menne sene bice
nesihet verim. Çögürü kabınnan çığattıyo didi adin nemedi? Didi Memmed.
Didi beh.

Memmedcan gel bir sohbet eyliyek

Bu derdi sere salmagınan özi

Özü keşeng, gözü keşeng, bu ışk nagehane salma özüyü

Guman eylerem o bildiğini bildirer

Ağladıben dide nemini sildirer

Cellad kimin hükmü var

Rehm eyliye öldürer

Bu eşk derdine salma özüyü

Yusufinan Zuleyha zindanna kaldı

Ama Yusıf derdinnen Zuleyha gör oldı

Meye her âşığ olan âşığ oldı

Balam bu aşığılığ derde özin salmagınan

Nadanay bilmirey biley

Söz örgenmemişey hele nem olup hele istirey âşığ olay

Yaxşı yamanı görmemişey

Özüy tufanlı meydana salmagınan sen

Men Âşığ Kerim'em dünyanı billem

Şad olup güllem

Eger icaze verey ele yanıycek de gellem

Çünkü pul verdin mene. Ele çörek yedik birbiriynen.

Özüyü bu eşke salmagınan sen

Erz eyledi âşığcan, didi bele. Didi sen gerçek diyirey emma veli gel benim üregimnen xeber al ki eger günde dört defa, beş defa ekse bağmıyaydım, eslen karar yoğumudu. İndi de ele karar yoğumnı. Dedemin bir tenesiyem el, tayfa hamı benim ele eli üstünne, ele gözü üstünne uşag çağınnan meni böyöduple, ezbezke eziz giramiyam, dede nenemin ele bir tenesiyem. Didi xop, biley nemeyle? Didi bele. Didi ele sen atnan men piyade qeyidek sızın velayetize, senin nesihet verenin yoğumuş, seni ölüme hâl eyliyenin yoğumuş, seni derde muftela eyliyenin yoğumuş. Men gellem orda neççe nefer rişsifid, neççe nefer danışmend yiğere, senide o meclise devet eylerem, bir cur biz danışığ eylerik ki sen bu eksten göz götürürey, bu eks belalıdı, bu eks insanı ölüme verenni. Bir şah'in qizidi, indi bilinmiri ele özü o libası giyip xelginen danışırı ya ele qizin özüdü. Xeber alıyo hiç kimse bilmiri. Didi xop, senden neme xeber aldı? Didi. Didi;

Gel gel âşığ senden xeber alım

Sen hansı yolınan gelirey

Mezhebiy nemedi, kitabıy nemedi

Digörüm hansı kitabınan gelirey

Men yol bilmedi ağı, yol gidenne bir bele gider, bir bele gider, bir rast gider, bir çep dolanı annan bunin hansını diyip? Ele iki kelime didim teslimemo, gidim bu sözleri yâdıma salım, hekmen gelim, bu bahanen çığım kaçmışam ha. Didi ey âşığ, didi bele. Didi bunu bilmemişey? Didi yoğ. Kim biler bunu? Hansı yolla gelirey? İnni men sennen xeber alım, hansı yolınan gelirey? Didi ey dadı bidad. Xop, men sene zehmet vermem. Çoğta memnunam senden ki sen meni misli ki ayıttın, nesihet verdin, emru

meruf eyledin, benim üregimi hem ruşan eyledin hem üregimi bir haçça sözünen lebriz eyledin. Qedemin gözüm üste, men ölümü koymuşam bu başım asta. Ya bu qızı alam ya ölem. Adım bele qızın yolına öle hiç derd eylemez. Ama bazı cuvanezen özüne bağan adami, çiyiriri. Diyiri Xüda'ya bu qızın üzüne bağmiyim. Onıynan bu bir değil ki. Didi balam xoş geldin. Xüda eylesin sen muvaffak olay. Geldiyo şehrin kenarına gördüyo bir tene çeşme, ne cür çeşme erz olsun eleseng. Temamı qız, gelin, deste deste gelirle, su doldırırlyo gidirle. Emma her qız geliri bu Memmed'i çöğürü çiyininne görürü, ele gelen diyiri bağ bedbeğteya, xeberi yoğ. Bağ bedbeğteya, diyiri gidiri. Zerfini doldırıyo, mene bağırıyo diyiri bağ bedbeğteya. Xüda'ya bular mene niye bedbeğ diyirle, men haramna eyip var, cemalımna, hiç danışmamışam? Ne cür eyliyim? Bağtı bice dene piremerdi erz olsun bice dene tuluğ, alıp dalına geldi su apara. Geldi su aparayo Memmed'i geldi çeşmenin yanına atını suvardı, özüde eli üzüne bir cemal verdi. Memmed bu piremerde bir selam verdi. Hiç başta değildi koca kişiydi, bele bağanna gördü bunin çiyininne çöğür var. Didi balam, didi bele. Didi deli olmuşay? Didi yoğ. Didi divane olmuşay? Didi yoğ. Didi nadan olmuşay? Didi yoğ. Didi bes, nemeye geldin bu şehre? Didi niye? Didi ottız dokuz tene bihteri bihterin âşıkler, danışmenler, basevadlar salıp zindana, bice denede gelse kirğinni gücü var mümkinni öldüre. Balam seni bu şehre yollıyan, senin dede neneye özüye bir düşmançılığ eyliyip, seni yolladı bu şehre beyinden gide. Didi geyra, bu cur değil ya, billem. Didi neme billey? Ah burda hiç kes yoğa sene. Danış görüm, menne kocalmışam, bir miğdari dünyada danışmendlerinen, basevadlarınan, âşığlarınan nişeste berğas eylemişem. Ömrümü hedere vermemişem. Yaxşı eğilli kişilernen dostlığ eylemişem, reftamed eylemişem, bir eğli kemale istifade eylemişem. Didi xop, men senin için bir şeir diyem, begenney? Didi bele. Didi;

Gel erzimi eyliyem özümnen usta

Men uzağ yolda gelirem

Ayrılmışam ataynan anamnan

Oların duvasıynen gelirem

Vetenne gelenne anam ağladı
Menim cigerimi dağladı
Emma yolda bir âşığ gidirdi
O sözünen meni bağladı
Men işiddim misli dergâhı ummanınen gelirem

Muallimnen men dersim almışam
Özümü eşk ehliyem yola salmışam
Men meye söze metel olmuşam
Geçmişem serraf dükânına durrı guher leli mecannan gelirem

Didi barik Allah, barik Allah, ele bu laf eylemek var, eye bu laf olmya ha,
gerçek ola barik Allah. İsmi şerifin? Didi;

Men Memmed'em korğmam ele meydannan
Geçmişem yolunna bu başınan kannan
Seğt olsa bir metleb allam evvel imamnan
Evvel Xüda dovım mövlam diyip gelmişem

Didi he, yaxşı yere ubur eyledin, yaxşı yere ubur eyledin. Eger olarla aray
olsa, da başıya qızıl al da korğma. Eyer olarnan alakatin olsa. Xop, inni men
nemeyleyim? Didi benim bice övüm var, munasıpti şerden kinardı. Hiç kes
görmez. Senne maiyenni bir eziz giramı uşağay? Didi bele dedemin bir
tenesiyem. Gelley giderek men sene menzil verrem, bir eyâlını bir özüm.
Heyetimne yaxşıdı, menzilimne yaxşıdı. Ele iki menzirim var, birini verirem
sene. Emma çögürüy koyaray öve, atin bağlaray heyete, günne o âşigleri
getirerle meydana başlarına şellağ vururlar. Ehl-i bazar ordan red olırı, iki
ğıran, bir ğıran, on şahı atırla. O ferraclara bir pul çatırı da oları vurmula.
Bir oları gör, olarin başına ne iş getirirle, o veğt gör men gerçek diyirem ya
yalan diyirem? Xop, çoğ memnun gidek. Geldileyo, geşti bunin heyetine, atı
bağladı bir guşeyeyo. Bu gitti erz olsun bir qedri atin qezasını aldı, getti
töktü yanınayo, elinden geldiğicek peziraliğ eyledi gece kaldıla. Seher didi

indi gel gidek, çögür kalsı burda ge gidek gör ne xeberdi? Geldileyo gördü bele, neççe neferi kol kola bağlayıplayo, duvarin dibinne sefinen otırıpla. Didi bular kimni? Didi bular senin kimin âşığtıla, bezi denişmendi, bezi basevaddı ama bezi senin kimin âşığtı. Didi bular niye vururla? Didi istirle beşşe ellerine gele. Didi bes, vurmağınan niye? Didi xop, bu da bir curduya. İndi dur qırağta gör neme olup? Ehli bazar eli gitti cibine iki ğıran attı, rahgüzar geşti ordan bir ğıran attı. Hey attıla, attıla, attıla bular yiğıştirdile saydıla gördüler ki o günneki hududa pul çattı. Da vurmadıla. Ama çatmayıncek ordan şur eyleyi bir şaplağ buna, bir kemçi buna, bir kemçi ona, bir kemçi ona vura vura gidi o yan başa, vura vura o yan baştan geliri. Bu Memmed bir derde değen oğlanıdı, ele bele tesubu giryetten ele bele titredi. Bu piremerd dedi gördin korğtin ba, ele titreyey, korğtin gördin. Didim ne xeberdi? Dedi tesibten titrerem ha a bular niye vurala? Didi xop, gene bulari yiğıştirirleyo apardıla zindanayo, bularda geldi öve. Dedi xop, indi sen benim konağımay. İndi teklifimiz nemedi? istirey ele kalay günde gidirey bulara temaşa eyliyen ya âşığay giren meydana diyey men âşığam. Ottuz dokuz neferi özünnen sovay ölüme verey. Na bade sen nadanlığı eyliyen, ne baye sen bu beinsafılığ eyliyen. Didi yoğ, men beinsafılığ eylemem. Gidirem erz olsun sabah men giderem, sende dur orda işin olmaz. Geldilero gene pesteladılar vurala, yapıştı elinnen da niye vururay? Didi benimle değil ki, di bes kiminnenni? Didi benim hükm eyliyenim var, didi hükmeyliyenin diyipti. Sen bu cevanları, bu âşığları, bu danışmenleri vuray pul alay. Didi kişiyey elin uzat cibine. Biz günne burdan qemi qemi beş qıran, altı qıran, yeddi qıran, bir tümen, burda deramedimiz var. Bizim o deramedimizi ver, da vurmuyağ. Bu koca nöker menzilindeydi, didi gel o benim xurcunumu getir bura. Geldi xurcunu getti, selendi ağacan ne qad giriye geley, vurmuyan buları, elin gitmiye yuğarı, didi yoğ, didi ne qad gireyli didi yoldaş didi bir tümen. Bir tümen onşa onşa saydıyo, xurda pulıdıda. Didi beferman. Didi xop, didi bu pulı nemey verdin ağı? Biz bilmiyek. Didi bu pulı verdim seher buları meydana getirmiyey. Hem bularin abrı varları, geysiyetleri varları her kişi öz yerinne bir âlemni, ağı buları kim diyiri sen getirirey bura? Didi burda bir dedesi yerinne bir tene sultan qizdi, qizdi. Benâmı Peri, buları vuru belke memlekete çoğ düşe,

derde değen cevan gele, bu qızın dediğini bile, buları azad eyliye. Dedi xop, men inni sene diyirem seher buları getirme. Erz olsun ta men sana diyerem. Didi ağo, teklif nemedi? Didi teklif budu. Didi teklif budu, sen seherde gettin, sen dimeginen men diyerem. Mene sennen çoğ pul verele. Men seher bir Şeir diyerem, koręmagınan inşallah ve senin sohbetin, senin deramedim, senin heqqin hekmen yetişer seher. Berader ferrac geldi seslendi Peri Xanım, didi bele. Didi bu Şehirde bilmirem ya garip yerden ya bu Őehren bir cevan çoğ ali meğam, çoğ basevad insanı vaği benimne bir sohbet eyledi. Didi seher men diyerem ve buları getirmeginen. Da getirmeginen. O veğt men diyenne sana çoğ pul verele. Didi seher o istedi diye, men kenizlerin adırlarınnan allam rterem, gellem zenanlar ki geli tamaşaya, olar içinne görüm o oğlan kimdi ki bu cigeri eyleyip, bu hüneri eyliyip, erz olsun eleseng ve o meydanna diyiri, men diyerem. Men seher bilginen o zenanların iindeyema, sef-i evvelde zm tutaram ve temaşa eylirem. Sabah oldıyo erz olsun tamam kanın dövlet hükmü, hkmat hükmü, vezir, vuzera hükmü olmadı erz olsun bu xelg geti Őıkları getirmiyey, gene gettiler. Gettileyo bu Memmed bağtı, baŐtano didi sen Őıęay? Didi bele. Sen Őıęay? Didi bele. Sen Őıęay? Didi bele. Ama gördü bir tene cevan, misli qızıl gl kimin rengi solıp, didi cevan adın nemedi? Didi Elyas. Didi benim adım Elyas'tı. Didi Elyas Őıęay? Didi ęeyra Őıę değilem. Ama bir bykzadenin oğlıyam. Dedemin sirveti elimden iğti, gittim bir çöğür aldım, basevatıdım Őıęlardan Şeir yazdım, oldum Őıę. oğ geldi, bu eks geldi ki herkes meni mehkum eyliye ya ona pulınan biniyaz eyleyem ya zme helli hemser karar verirem. Menne durdım tevekkül Xda'yo geldimo bir Şeiri xeber aldıyo, men bilmedim. İndi gelmişem vurmuşam zindana. Didi ferrac, didi bele. Didi git bunin sazını getir. Geldi sazını gettiyo, didi bunin kolın a. Didi baba kolın ata, kamırı ki kolın a da. Elyas'ın kolın açtıyo, didi Elyas, didi bele. Dedi bize beş tene Şeir digörüm. Didi neme diyim? Didi her ruzigarıynan, Őansıynan, her neme billey digörüm. Didi;

Baş götürüp bu diyara gelmişem

Aman meni bu derde salan kim olup

Felek işinnen üregimi kamxar derde salmışam

Ama derdimin dermanı ilahi kim olup

Bir cevanıdım öz elimne

Bulbul kimin nale eylerdim gülümne

Keşeng sazım cevanlığte elimne

Meni yuğardan aşağı getiren gereng kim olup

Nadanıdım ruzigarım bilmedim

Bezi meclislere gitmedim

Bezi kimselere gülmedim

Bu kemli göynümün dermanı gerek kim olup

Men Elyas'em korğmam heştad bele meydannan

Geçmişem bu adı sannan

Yalvarmışam metleb istemişem evvel imamnan

Meni burda eger nijat verse ağam Şah-ı Merdan olup

Bu diyenne Memmed beş qıran saldı bir tene desmalin içine, seslendi ağayan beferman. Halla halıycek kömeklik eyleyin, bir pul verek bu ferraca, bu ferrac erz olsun şad olsun. Emma o şerde bir tene xarıvarpuruş varıdı, adına Ehmed'e Ettar diyerdile. O şerde bir adil adamıdı, bir tekvalı adamıdı ki tamamı şehr ona ihtiram eylerdi. O da dükkanı bağlamıştı, qırağta durmuştu gördü bu cevan özü evvel beş qıran verdi bilesine. Onnan o yana xelgede tesip düştü, bu ferraclara bir hessabı pul yığıştı. Peri Xanım'na bu Memmed'i gördü, geldi öve. Dedi vezir, dedi bele. Didi bu oğlan eger söz bile, eger benim qedrimi bile, mene fayığ gele, men bu oğlanı kabul eylerem. Seslendi xanım harda gördin? Didi valla gittim meydanna gördim. Dedi valla men görmemişem bilmirem. Ne diyebillem he ne diyebillem yoğ.

Bu yannan o Ehmed geldi, seslendi ey cevan, didi bele. Didi adin nemedi? Didi adım Memmed'di. Didi sen benim konağım, menzilin hardadı? Didi menzilin bu piremerd evinnedi. Didi xop, men gellem duram küçe başınna git atin var, didi bele. Git atıyo, eger orda sazin var, götür gel. Da bilmirdi bunin çögürü var. Berader geldiyo, piremerdden Xüdafız eylediyo, geldiler Ehmed'in kapısına, çögürü bağlamıştı atinin yanına, libasın tökmüştü üstüne, çögür görükmeye. Birden kapıda libasını giydi, çögür görüktü. Dedi ey kurbanin ollam, men bu işlennen aram yoğtı. Sen âşığay, men o kişilerden değılem, geleler övümne seni aparala, Xüda nekerden şellağ vurala ya azar eziyet eyliye. Men şehri yiğarem, benim adıma Ehmed'i xarıvarpuruştu diyerle, Ehmed'i Ettar diyerle, Ehmed'e durustkar diyerle mene bu şehrde. Uşağtan böyüğe, böyükte küçüğe da o qız sultannı o da meni tanır. Didi xop, indi diyrey nemeliyim? Didi bağışla mutesibane yoğ, men senin teki ki âşığ ola, övüme koymam. Niye? Hekmen ola o konşu geldi ele geşti gördü, o konşu geldi ele geşti gördü, o. Elan söz söze çatar, kimseni sen tanıyabilmez, şeytan itila verer ki Ehmed bir bile bateqva, yaxşı adam övümne âşığ sağlayıp. Eyer gelele seni aparala, men bu şehri yiğarem. Hekmenne geleler. Amma xop, gide her yerde menzil eyliye, nemidanem rahatı canest. Kapın kiltlediyo, Memmed kaldı kapın dalınna. Didi xop, kardaş kapın ki bağladın, didi bele. Didi bu kuşe umudı, hamınıynı menne senin öz fermayıştine gelmişem, öz özüme gelmemişem, men burda istirem bice beş diyem. Didi babacan, orda diyen hamı görer, sen bilinney. Didi xop, ele bureyçe kimse görmeyip. Bu bice guruğt teğtedida. Bu çögür bir zad değıl ki atarik, bir kuşede kala. Çünkü özü didi benim konağım, didi ele nemeliyim? Özüm öz elimnen övümü yiğtim. Beferman geş. Geşti erz olsun eleseng menzile, ottılar da bedezor dükana da gitmedi. Bir veğt gördü konşılardan adamdı ki kapın çalırı, Ehmed, bele, övdeyey bele beferman beferman beferman otağ doldı. Didi xop, siz bize gelmezdis, bu kolu şair kurban olduğum, bu gece nem olup geldiz bura? Didi gece bilirey nemeleme gelmekiz? Didi bele. Didi gördü kapıyna âşığ durup, biz de ele lap qussadan ölmüşük ha. Da qussadan ele ölmüşük. Gelmişek bice beş bu âşığ sohbet eyliye, kulağ vererek. Didi babam, canım burdan bir ses çığsa, giderle diyerle. Menim konağımın gözünü püfleyele, men şehri yiğarem. Memmed

didi Ehmedcan, didi bele. Dedi durusto, sen durustqar adamay, emma Xüdavendi âlem bice bendesini sağlıya, kimse onin gözünü püfleyebilmez. İcaze ver men bir şeir ağam Eli'den senin için sohbet eyliyim. Korğma men o konağlardan değılem. Didi;

Ha çağırram seni ya Şah-ı Merdan

Menim derdime elac eyleginen

Senin hökmüynedi yeri göğ

Temam Xüda icazesiyen eyliyen divan

Menim derdime elac eyleginen

Çağırram seni çatay dadıma

Yetişey imdadıma

Bir celladı gelmiye sorağıma

Menim derdime elac eyleginen

Senin kimin ağa dünyada hanı

Bu dünya sağlamadı Suleyman'ı

Senin kimin tebip hanı

Menim derdime elac eyleginen

Men gelmişem konağam

Atamnan, anamnan, vetenimnen irağem

Sennen bir kömek hâli sorağem

Menim derdime elac eyleginen

Bağray rengim solıp

Ehmed getirip meni giriftar olıp

Senin teki mövla tamam Müselman'ın kelbinne yer olıp

Ağacan derdime derman eyleginen

Bu konağlaro, bu Ehmed gördü bu helava söz dimiri. Hiç bice kelime elava söz dimedi. Keşeng söz didi. Bele Xüdavend bir nefer sağlıya, hiç kes hiç zad eyliyebilmez. Ele özü Memmed'in sözüne âşığ oldı, giriftar oldı. Didi sabah gecede eger benim konağım oldı, sabah geceden bu şeirden beş dene diginen. Kaldı Ehmed'in övünneyo, Ehmed'inen geldiler dükana. Bu gördü bunda bir eğlağ var, meğluğ sef çekip dükanın kabağınna zin salırla. Buları bir iğlağ meramınan yola salırı ki, hiç başa gelmiye. Yetik oldı ki bu adam çoğ derde degen adamnı. Didi he, men bunuyınan refik olam, mümküni bu şehirde men muvaffak olam. Ama derdimi diyim. Geldiler öveyo gene gece oldıyo, gene konşılar geldiyo, konşılar didi Ehmed, didi bele. Didi bu cevannan sorış nemeye gelmişey? Görek bu âşıklar kimin bu qızın eksini getirip ya ele mesele âşığı da. Diyip gidem beke bir toy rast gele, beşşa deramed eyliye erz olsun aparam külfetim edare eyliyem. Bunin bir sözüne yetik ol, bizde ki bu kuşe tamam bu baştan bu başa, senin puştubaniyik. Eger istiye zad ola, biz tamam bir ile tezahurat eylerik, sene bir kes bir zad eyliyebilmez. Soslendi oğlan, didi bele. Didi inni ele biz oldığ kardaşlığ, benim konağımın oldın iki gözüm ama veli bura gelmeğın delilini mene diginen, görüm elimden geldicek, sene kömek eliyim, görüm kömek elemeli değıl, hiç danışmıyım. Soslendi da men derdimi sene de dimiyem kime diyem;

Baş götürüp vetenimne gelenne

Özümü çölden çöle salmışam

Bu qızın cemalini görenne

Özümü dilden dile salmışam

Terlan kimin koğım gidip elimnen

Kimse incinmiyip benim dilimnen

Dede, nenem gözü yolda kalıp
Nagiran olup benim elimden
Men özümü dedemnen iltimasa salmışam

Gelenne anam meni yola saldı
Gözleri yaşa durup ağladı
Emma benim cigarimi dağladı
Men ciger küşemne özümü kane salmışam

Men Memmed'em elim üzmem damanan
Geçerem yolınnan başınan kannan
Bice metlep allam Şah-ı Merdan'nan
Men Şah-ı Merdan'i özüm eyağına salmışam

Eyer görem düşerim ayağına. Özümü eyağına salmışam. Didi xop, bes beled. Çoğ yaxşı bir veğt gördü bir iki nefer cellad geldi, ferrac, cellad. Ehmed'i Eyyar, bele. Didi bizim sana balaca erzimiz var, yani bizede destur veriple erz olsun senin övüyne âşığ var, didi ğeyir. Aramca çögür apardıla, nadar yerde berkittiler. Didi konağ var ama âşığ yoğtu. Konağtı, âşığ değıl. Kuçede menzil ağıtarırdı hiç kimse vermirdi, bir eğilli oğlanı, bateqva oğlanı. Men menzil vermişem iki gecedi, benim övümne konağtı. Didi xop, konağtı ağı dimiri nemeye göre gelmişey. Didi onıyna işiz yoğtu ki. Siz âşığinen işiz var, danışmendinen işiz var. De herkes geldi bu şehre beradır meye desgir eyliyesiz? Olur ki biz senin konağıy bir görek? Didi bele, buyrin. Geştiler içeriyo gördüle Memmed otırıp, didile konağ, didi bele. Didi haraliyey? Didi valla Gelgel şehri diyerler, men Gelgel şehrinnen. Didi orda neme işiddin geldin, ya ele xurtserane dimişin gidim gurbete? Didi ğeyir erz olsunamı hıdmetine sözün rastı, cibinnen eksi çığattıyo, didi valla bu eksi dedem tacırımış gelmiş bu şehre, xoşı gelip. Menne dedemin bir tenesiyem eziz giramı. Üreginne bir tene guşeyi derdem. Munu alıp getirip

menim için men xoş olam. Menne bu eksin nıvıştesini oğımuşam görmüşem, yazıptı ki ey benim eksimi gören oğlan, eger geley benimle dubeyt başaray, men sene gellem. İndi gelmişem, görem bu qız neme dubeyt istiri, neme söz istiri, munin menzuru nemedi, bir bile danışmendi, âşığı, bena biçaranı salıp zindana getiriri enzarı merduma kötek vururu bilesine? Didi xop, destur veririp da hekmen destur verilip, gelip erz olsun elesen burda misli ki burda bu divan olup. Didi gidin o qıza diyin bir meydana gelsin, menne gellem. Eger başardım onıynan danışığ eyledim ki eyledim, eylemedim bağışlar bağışlasın, zindana salarsa salasın. Ehmed didi benim konağımı kimse zindana salabilmez, qeyri mumkinni. Didi yoğ, Ehmedcan korğma, hiç narahat olma. Allah kerimni. Bular geldileyo, seslendi xanım, didi bele. Didi Ehmed'in övünne bir tene şeğs-i muhterem cevan, çoğ âli meğam, çoğ basevad, çoğ eğilli. Danıştı didi o xanıma diginen o eksini salıp memlekete bayız öz abrisı olup, ne bayattı eksini göndere, her naşı, nadan, uşağ, bilmiyen, namahrem bilmeyen bunin eksine bağa, bu ne Xüda'ya xoş geli ne meğluğ içinne, Müselman içinne, şereyeti Müselmanlığta bir neferin eksine bir ötte merdum, namahrem temaşa eyliye. Ama seher gelsin, meydana görek nece olur? Bu seher libasın üstüne, bir tene vezirlik libası giydiyo, bir tene rûseride saldı üzüne, neğap ama kolınna dereceler, berkerar. Bağtı ki meydanın aşığısınna durırdı, ferraclara didi o oğlan ki erz olsun eleseng Gelgel'den gelip, diyinen gelsin meni varid eylesin meydana, şeirinen. Bele ke diyirdiz, diyirle yaxşı şeir diyiri. Bu geldiyo, didi neme diyirey? Didi meni şirinen gerek varid eyliyen meydana. Didi men xoş ki hâli diyebilmem ki. Didi bes, neme? Didi benim sazım var. Hardadı? Didi berkitmişem giderem elan getirirem. Koşarağ geldi, Ehmed'de dükanna bixeber, sazı gettiyo, saldı çiyniye. Bu qız bu oğlanı görenne min göyülden min göyüle âşığı meşuğ oldı. Cemiyet dayannı bu nece korğmırı, gidiri qızı bedreğe eyliye. Didile baba, qız özü diyip ha, özü diyip meni bedreğe eyle. Didi;

Sallanıben gelen dilber

Sallanıben gelen dilber

Yolıya men kurbanam

DanıŖgınan Ŗirin diller

Diliye men kurbanam

Gözeller içinne dimeginen menem

Menne tamamı memlekette gezmişem Rum'ınen Yemen'em

Seni qedrin bilenem

Yolınan keşeng güzel

Sen gözellerin gözüyey

Bir böyükzadenin qiziyey

Ama eğilde, kemalde kersiyey

Bunu bilginen güzel

Bildiğın mene bildirme

Didemin nemini sildirme

Memmed'i sen incitme

Haqqıya kanın olgınan güzel

Bu qız bağıtı gördü, çoğ keşeng danıştı. Geldiyo geşti ottı teğtin üstünne ki kurrmıştıla. Âşığlarnan danışardıla. Seslendi xop, inni oğlan benimle herif olacağay? Didi neme herifi? Didi men söz diyeceğem gerek cevap diyen. Didi ağı bu cevap dimege, bir bile bidaletliğ olar. Didi nece. Didi sen ere gideceğey birini pesend eyliyey, xop pesend eylemirey kişini nemeye bigüne salmışay zindana? Xop, pesend eylemirey da. Didi ağı âşığı niye söz bilmiri? Didi xanım, hamı sözü hamı kes bilmez. Dünyadan o qedir söz vardı ki hiç kes bilmez. Peygamber salallahu aleyhi ve alihi sellem biresinnen mesel soruşardı, istiğase eyledi dergeri perverdigare, Cebrail nazır olardı, onı peygambere örgederdi. Peygamber diyerdi, Xüda emr buyurdu mesele beledi, beledi. Peygamber bakemalı meyl o terifi, o sohbeti

terif eylerdi. Peygamber evvelin basevato, evvelin tercüme yo, evvelin nuraniyo, evvelin peygamber dünyada şınağ oldu. O qedir yanı, erzişi vardı ki Xüda bilesini konağ eyledi asımana. Adın koydı, Hebip. Didi benim Hebib'im. Meye benadı, hamı sözü hamı kes biler. Didi xop, senin özünne bir kelime söz allam, bir zehmet onı diginen. Didi xop, hele ki çoğ intizarey söze, çoğ mayiley söze, söz ikidiya. Bir tene sen diyeceğey, men cevap diyeceğem, eger demedim ele kanımde helaldi bileye. Ama didim sora men xeber alaceğema. Bunu diyenne bu yanındakiler, vezir, vuzeralar bilirdile bu qızın özüdü da. Ama çünki libası vezirane giymiştiyo, derece salmıştı kolına ve üzüne nikap salmıştı, meğluğ bilmirdi ki. Ama o vezir, vuzera bilirdi. Didi xop, xeber al. Didi;

Gel gel âşığ senden xeber alım

Evvel bu dünyaya gelen kim oldu

Nemeye yarandı, cisminen cesed

Neme baresinne, nemeye göre

Xüdanın emri çattı ki yeddi üz il lemyesir kaldı

Didi xop, cevap diyim? Didi bele. Didi;

Gel gel diyim güzel senin cevabıy

Evvel bu dünyaya gelen Âdem oldu

Hako, bado, abo, ateşten yarannı

Cisminen cesed nemaz baresinnen

Yeddi üz il lemyesir kaldı

Bu qız didi men kabul değılem. Kabul değılem evvel bu dünyaya Âdem geldi. Ne kanınnen ne reftarınnen ne tariğinen sen diyirey dünyay evvel Âdem geldi. Didi mene diyirey? Didi bele. Didi sen bu destarı oğımamışay, yetik değıley. Hezreti Eli'den sorıştıla, ya emirel müminin evvel bu dünyaya kim geldi, buyurdu Âdem. Erz eylediler Âdem'nen kabağ gene kim geldi, buyurdu Âdem. Erz eylediler bedez onnan sora kim geldi, gene buyurdu Âdem. Buyurdu kıyamete nece sorışez, evvel bu dünyaya kim geldi,

diyeceğim Âdem. Menne onin kovlıynan diyirem bu dünyaya gelen Âdem oldu. Hezreti Eli kovlıynan diyirem bu dünyaya gelen Âdem oldu. Emr oldu ilahi ey Âdem, namaz kilginen can verim bileye, yeddi yüz il namaz kildi evvel buraya can geldi, onnan bu ele, onnan bu ele can, onnan bura, onnan bura, bura, bura. Namaz kılanna yeddi yer gerek gele yere eyer başabiley, başabilmiyey ğeyra. Gerek namazda yeddi ecna gele yere, bu o tariğten kaldı Âdemizad namazda kilenne yeddi ecna gerek gele yere. Ta namaz durust ola. Xop, bir veğt kiçi sinip, eğridi geirebilmiri muhım değıl, eli mesele yiğilip, ele bele kalıp, bele geliri, manası yoğ. Ama selamet oldu getirebilmedi, yeddi ecna gerek gele. Menne o'di onun baresine göre diyem;

Bu dünyaya gelen Âdem oldu,

Hako, bado, abo, ateşten yarannı cesed

Namaz baresinne yeddi yüz il lemyesir kaldı

Xüda can verdi bilesine

Temam meğluğ dest vurdu, ihtila verdile Ehmed'e ki bu oğlan senin konağıydı? Didi bele, didi bu Xüda nekerden bu da gire düşmüye, gidim görüm. Geldi qırağta durdıyo, her cür varıdı özünü, Memmed'e gevahı verdi ki burda durmuşam ha. Gözin püflüyen yoğı burda, bir zad eylemiye. Didi xop;

O kimidi tamam dünyanı aldı

O kimidi ölmedi kaldı, eslen ölmedi kaldı

O kimidi ayağı rikapta kaldı

Kimleridi orda vasıda olıptı

Ehmed didi ey dedem vay. Bunu ne bilsin, ne cür disin. Necür disin buları. Temam âşığlar didi ey dedem vay. Bunu hiç bilmezo, benede olup bir tene gelenne kırğ nefer öldüre. Biz biçare oldik. Didi indi cevabıy istirey? Didi bele. Didi;

O Süleyman'ıdı temem dünyaya şah oldu

Temam dünyanı aldı hamı yere gitti, hamı yeri dolandı.

Ve o şeytanıdı ölmedi kaldı

Çünkü Âdem'e şezde kılmedi, Xüda toğı geçirdi boynına, erz eyledi Xüdavende men bir bile nemaz kildim, ibadet eyledim, o odtannı men torpağtanem. Men ona şezde kilmem. Bes benim bir bile ibadetim, seni için nem oldu? Xetap geldi feqet men seni öldürmem, diri kallay. Ama benim tamam bendelerim sene nelet eyler. Diyer şeytana nelet. Şeytan ölmedi kaldı.

O Şeddad'ıdı behiştı saldı

İstedi varid ola behişte, behiştin kapısınna attan bir ayağın rikaptan çığattı, bir ayağınna istedi çığada yere, Xüda'dan emroldu ki Ezrail rehet eyle bilesini. Şeddad'ın eyağı rikapta kaldı orda, dünyanı tamam eyleyipti. Didi barik Allah, barik Allah eslan barik Allah. Xop, gene xeber alım takatin var. Didi bele, her neme billey, her neme billey xeber al. Didi;

O hansı peygamberidi Xüda yanınna muhterem oldu

O kimidi dünyada kabılı zülm oldu

O kimidi od içinne yanmadı sağ kaldı

Bes hansı yola varid olıptı

Didi barik Allah bulardan he neme xeber allay, xeber algınan.

O peygambere selellahu aleyhi ve alihi selemmedi dünyada peygamberler içinne eziz peygamber oldu, muteber peygamber oldu

Ve yalan danışanıdı, dünyada her neme danıştı sözü hiç oldu

Eslen derde değmedi, sözü hiç oldu.

Ve kesidi ki eleseng ve dünyana yalan saydı

Didi bu dünya mesele bu cür değıl o erz olsun günehtarlarıdı ki Xüda'ya neuzibillah itikad olmadı, diyiri mesele bezi zedler yalandı mesele.

O'dı ki olara dünyada kafer kalıptı

Dedi barik Allah, xop, vezir, vüzera seslendi xanım, indi diginen bu disin, görek bir zad bilir. Seslendi;

Gel gel, ey Peri Xanım, senden xeber alım

Evvel bu dünyanı gezen kim oldı

Evvel bu dünyanı gezen kim oldı

Ve nemedən yarannı Âdemizad

Ahır ağıbeti nemedən oldı

Bu qız didi ey dad-ı bidad, bu dünyanı evvel gezen, vezir sen bilirey? Yoğ.
Vezir sen bilirey? Yoğ. Vekil sen bilirey? Yoğ. Bilmedile. Didi xop, oğlan
bu iki kelimemi bağışladı, bağışla. Duyumu indi diginen. Didi;

O kimidi dünyada danışmadı yalan

O kimidi dünyada kaldı kalan

Mehşer gününne divan olan

Seretel musteqim nemeyeçe oldı

Gördü ğeyir baba, seretel musteqim hele kıyamette oleceg, indi olmeyeceg
ki kıyamette oleceg. Ama teklifi ruşen omayağını Xüдавend Kuran'da yazıp
ki;

O gün ki kıyamet olar aşikâr

Meriştumada diyiri.

Herkes öz emeliyle tutar bir yerde karar

Emreyler cehenneme perverdigar

Seretel musteqimnen kim geçer inni

Keraldadı bu curdu.

Memmed diyer men sözümü billem

Her ne diyen seniynen gellem

Sennen iki yol billem

Hansı yol seniynen benimçü oldı

Bu qız kaldı metelo, didi xop, buları men bilirem, hamısını bilirem. Ama
kitap övdedi, menzildededi, sabah inşallah gellemo, burda diyerem bileye.

Memmed didi ğeyir. Gerek benim cevabımı verey, her yere gidirey gid.
Ehmed ğeşti huzure, seslendi xanım, didi bele. Didi o sen diyeni nece o didi,
ama öz inni öziy dimişey oğlan xeber al, xeber alıp, diyin gidim övde diyim,
oğiyım. Diyim nece cevabın ver da, eger bes, cevabıy vermirey senne bu
âşğlar kimin, bu danışler kimin sen muğasirey. Didi Ehmed men seni
incitmem, sen bu şehrde bir adil meğluğay, adil adamay men seni incitmem.
Ema veli gidin seher bir cür olır. Memmed geldi menzile gene Ehmed'in
övüne, çünkü gelmişti meydana konşılar tamam narahat olmuştıla. Ki elan
bade orda mehkum olar, bunu desgir eylerle, kolın bağlarla Ehmed kömek
istiri. Biz gerek kömek olak. Seslendiler kardaş Ehmedcan, bu ne cür oldı?
Didi men geç geldim bir haçça. Ama bu oğlan bir söz xeber aldı ki;

Gel gel Peri Xanım men senden xeber alım

Evvel bu dünyanı gezen kim oldı, evvel kim oldı

Bilmedi indi kalıp sehere. Men dedim ğeyir gerek diyey, didi kitaptadı.
Gedirem oğıram, seher diyerem. Didi xop bes, bu gece biz şad oldık,
diyinen bu konağıy, bu gece bizim için şad şiir disin. Ona göre didi;

Gövül dur dolan

Serler ki senin cananıyını

Şeyda bulbul fegan etme

Bu gün gül Mustafa'nıyını

Sağı elinde câm eyler

Xüda şükrün müdam eyler

Sen izzetin tamam eyle

Her kimsedi seni canı dilden konağıyını

Merde içirdginen aşı

Ta sağlığa dönsin başı

Kıyamet gününne senin esli yoldaşın

Bade verme imanını

Bade verme imanını

Rast yolin gidip azma

Nehaq fetvanı yazma

Kimseye bice kuyu kazma

Kuyu ezzel kazanını

Çünkü kuyu kazan, kazaro gider aşağı, kazaro gider aşağı. Eger kazdıyo ordan sağ selamet çiği yazıya, onun sahabını. Ama birre güne pušta verdiyo, kuyu dünyanın torpağı töküldü o biçare kaldı orda, ne çığatmak olır ne çığadana da ölüptü. O dı ki diyiri;

Kimseye kuyu kazma

Kuyu evvel kazanını

Bele sözler şairler diyip, bele nezmeler çekip. Bes ismi şerifin başısla? Didi;

Şirinni Memmed'in canı

Erşe gider feğanı

Eziz tutgınan bu dövranı

Ki bugünleri günüdü, sahıbe zaman, şerikete Kuran, helifetel rehman o nuru dide bugünleri bugün erz olsun eleseng dünyaya gelmeğinin günüdü ki mineye şevan, selallahu aleyhi ve alihi sellem, sahıp zamanin bugünleri erz olsun günüdü Xüda inşallah, onıyna sayesini Müselman'in, milletin başınnan qem eylesin. O'dı ki İran'in puştuvanıdı, İran milletinin puştumanıdı, kömekidi. İran'a hiç kes hiç zad eyliyebilmez, hiç kes hiç zad eyliyebilmez. Hele ayrı neğilde diyiri. Diyiri;

Neççe milyon Müselman varıdı

Muhammed ona serdardı

Bu Müselmanların sahibı vardı

Dünya yiğilsin nemeyliyebiler

Berader ağayan konağlar tamam xoşal oldılar, Ehmed tamam xoşal oldu. Bir veğt bağtıla, bice dene kafile dervazede yök endirdi. Uşaq çigin görün, neççe bezirgân gelip benim kapımda yök endirmeyip. Geldiler kapıya, ağa kimey sen? Didi men erz olsun tacıram. Gelgel şehrinnen gelmişem, bir tene deri dünyada övladım var, benâmı Memmed, gelmişem şehrlerden, bu meğluğtan xeber almışam, diyiple bir Ehmed'i Eyyar var, onun övünnedi. İnni gelmişem, bu işi, uşağı, işi bu şerde neber olar? Tutmıyıpler bilesini, zindana salmayıpla, kötek vurmayıpla. Geldiler didiler Memmed, ağayındı gelip. Berader Memmed çigti kolın saldı dedesinin boynuna. Görüştüle, Ehmed'e xarbarpuruş didi kimni? Didi atamnı. İstedi geçe menzile sazı aldı sinesine, didi;

Selam eylerem kabul eyle

Qedemin göz üste ata

Menim üregim şad eyle

Qedemin gözüm üstedi ata

Men qulamem özin bilginen

Şad olıp gülgünen

Menim göynümü görgünen

Şad eyleginen ata

Ehmed'dı canı canan

İnsane vağiyeydi bune inan

Burda men konağem senne dolan

Xoş gelmişey ata

Memmed'in var adı sanı

Gezerem men dünyanı

Hamı biler övrad dedenin şirin canı

Bu şirin canı görmeğe xoş gelmişey ata

Geşti içeriyo Memmed'de, peziralıg olduyo. Bu yannan qız bir nefer gönderdi ki oğlan, Memmed, bele. Eger men güzeşt eyliyem, tamamı teskirleri seni ele bilen sayam. Heleyate hemaç mene beş kelime söz dimişey. Bilen sayam seni. Xop, sen gıyalin nemedi sen buraya gelmişey, nemeye gelmişey, gelmişey sirvet aparay, gelmişey fet eyliyen ya şeriette şerm yoğ, meni alay? Mene cevap gönderginen, men teklifim bilim. Ehmed didi, neme yazıp? Didi valla Ehmedcan, da biz seniynen ele kardaş oldik emma veli bu gözü, heqiqeti yazıp, diyip gelmişey ad çığaday, gelmişey meni alay ya gelmişey mesele burda kalay, bu ne curdu? Men senden salah eylirem. Sen bu şehirde bir adil kişiyey ve heqqane heqiqetinen rast yol gidirey. Men buna neme yazım? Didi balam hemişe her insan, bir kesinen istedi otıra dura, özü öz selahiyetini gerek bile. Bu senin dedey bazirgan maiyenni, qasıptı. Ama onin dedesi şah-ı memleketidi. Şahzadedi, veliehti. İnni bağ gör diyer;

Kebuter be kebuter baz be baz

Hem cins, hem cins konet biasuman pervâz

Her kuş ki ruhuynan uçar, gör bu şah qızini velayetiye bu cur ki burda teğt-i seltenet, qesti qecer, talar onin varıdı, buni cur eyliyebilley? Didi geyr velle cur eyliyebillem. Didi bes, yazgınan, meye gelmişem söz danışam, gelmirem seni alam. Bu qızde giriftar oldu ki bu diye gelmişem seni alam. Kelem kağatı koydı berabere didi;

Erzim kabul eyle ey Peri Xanım

Üregimnen min rağam söz vardı benim

Vetenimi terk eyliyip bura gelmişem

Ama bu velayette bir arızı var benim

Menim ağam Eli'di çata dada
Hükmen yalvarmıram sen çatay imdada
Bir veğt qeset kalı kıyamata
Müselmanlığın heqiqeti var benim

Men seni gördüm cemalıy var
Danışığta hemi reftar hemi gücüy var
Bir ötteye zülmin var
Bir ötteye zülmin var
Bunu bilginen heqiqet gözel

Memmed diyer tamam oldı sözüm
Mayıl değıl benim gözüm
Men burda bir kalaceğem ya ölem ya kalam özüm
Sen bu heqiqeti kabul eyle ey nazenin gözel

Kağazı gettiler verdiler, seslendi vezir, didi bele. Didi bu oğlan beleki diyiri meni almıya, almıya da mende guman eyliyem menne başarmıyam. Meni almıyamo başarmıyam da men rûsvay ollam. Nemeyleyim? Bu yannan dede dedi balam, billey nemeye gelmişem? Didi he. Didi gelmişem hekmen seni götürüm gidem ha.

Bele, baicazeye hozarı muhterem sohbetimiz hessas yerde bağidi. Yanı Gelgelli Memmed Dastan'ıdı, emma nimeqarada elan sözde bağidi. Beğiyesi de erz-i edep huzuru hıdmetize erz eylerik. İnşallah Xüдавend hemişe şadlığ versin, eziz kişverimiz, eziz kişveriyiz inşallah şado muvaffak olsunlar inşallah. Dede didi du gidek o qizin yanına üzüne diyem men ne seniynen otırıp durabillem ne senin covrıyı çekebillem. Men bir babaye qasibem, qasıbı munasip. Bu qasıbı munasiplikte bir loğma çörek tapıram, yiyirem ve men şahzada covrı çekebilmem ele inni aşikâr diyirem. Bir veğt

yovan çörek olar, bir veğt kuru çörek olar, bir veğt eslen çörek hiç olmaz
emma sen bir nefer şahzadeyen nasperverideyi. Didi xop, oğlıya diginen o
disi, o disi. Didi diyerem. Didi;

Gözeller gözeli melekler şahı
Yaradan yaradıp çoğ keşeng seni
Bizimne göynümüz xoştı seniynen
Heq sağlasın beladan seni

Mege men senin qedrini bilmedim
Meye şad olup gülmedim
Cemalıy niye berkitmişdin
Mege men görmedim
Ele gelenne meclise tanıdım seni

Seni söverem, diyerem, billem
Ama giderem atam gelipti, ruzigarımı görrem
Eger istedin men kebul eyliyem seni
Men dedem selahiynen teklifim billem
O veğt men allam seni

Âdam atanin men eyni zatiyem
Âdam atanin men eyni zatiyem
Göğü dimirem yerin yeddi katiyem
Men Memmed'em Gelgellilerin esli zatiyem
Başarabilerdim götürem kaçam burdan seni

Bir zad değıl eslen.

Başarabilerdim götürem kaçam burdan seni

Bunu diyenne qız seslendi, bazırgan didi bele. Didi bu oğlan seniyni, dedesiye, iğtiyar team variy. Xop, menne sözün rastı, istirdim bir nefer tapıla bele oğlan, men bu iğtiyaratı verem ona. Men ta zenan xelgiyem. Durustu dedemin şahlığını meğluğ, kabul eyleyip verip mene. Emma eger bu oğlanı sen verey mene, men bu oğlanı dedem yerinne canışın eylemem. Erz eyledi xanım, sen dedey yerinne canışın eyleyen, bizim teklif neme, dedeyne nebe. Men o qedir Xüda'ya, peygambere yalvar, men bu uşağı, Xüda'dan almışam. Bihterin oğlanı. Kıyamat kopa, dünyanı vere, on defa sağlığın filan men uşağımnen geşmem. Didi xop, istirey aparay? Didi bele. Didi Memmed neme diyirey gidirey? Didi bele, dedemni sözünnen geçebilmem. Sözünnen geçem gunahı murteqipi ağvali din ollam. Men giderem orda vetenne hekmen dedem ister meni övlendire. Ama seniyne muhebbetin düşüp benim üregime, men kabul eylemem dedem herkesin qızın benim için ala. Mumkinni gene, erz olsun senne ki şahlığın meğamınna var o yanna. Men qeyidip gellem, bu âşığı, bu danışmendleri buları tamamen enam verginen, libas verginen, yola salgınan. Didi bu nem olar? Didi he. Didim;

Gözel gel bir sohbet eyliyek

Niye gelmirey sadaqet üste

Şahzadeyey esli nijabetin var

Gelginen esli mezhep üste

Bu insanlar zindanda kalıp

Sararıp gül teki solıp

Ehli eyâlları intizar kalıp

Sen gelginen rehm üste

Bu dünya fanıdı kimseye kalmaz

Kimse dünyanı almaz

Bezinin üreğinne rehm olmaz

Ama xanım sen gelginen rehm üstüne

Men Memmed'em dedemin qedrini billem

Desbi sine şezde kıllem

Senede bu sözü tebil verrem

Azad eyle bu insanları gel heqiqet üste

Gördü çoğ keşeng söz danıştı. Çoğ hesabı şeir didi, aferin ber şoma. Diyinen bular her neme var gelsinler. Memmed sen her neme diyirey men bulara verim. Didi bular tamam yolla hemmame, başlarına cemal versinler, keşeng başa bir dest libas-ı taze, xerçligi hesabı hamısına verginen, buları yola sal bular gitsin ehli eyâlları gözü yoldadı. Bular diyiple belke geleler burda beş kelime, üç kelime söz diyele sen bilmiyey mesele seni alala ya senden bacı xerac alalar. Beşerdi da dünyada beşer üreğinne üz min söz olar, o veğt bezinne temah olar insanı derde sere salar tema. Her biri bir nâminen ğıyal eyleyip gelip, yolladılar hemmameyo, başlarına cemal verdileyo, tamam belesini hesap eylediler neççe neferdi libas, o zamanin libasınnan taze qız verdi. Destur verdi vezirine her birinede ne qeder de enam verginen. Memmed oları yola saldıyo geldiler, Ehmed'in övüne. Ehmed geldi meydane da bu âşğlardan meydanna yoğtu burada zad eyliye. Bele meydan xâlidî, didi ey dadı bidad koymıya Memmed'i tutupla, bulari bırağıpla. Çoğ hele teban geldi, gördü ğeyir. Dedesiynen şadı xürrem, xoşalı xoşbeğt Allah inşallah hamını seği salamı xoşbeğt eylesin. Xoşbeğt mecliste eyleşiple. Ehmed çoğ xoş oldı. Didi Memmedcan, didi bele. Didi nemeyledin? Didi valla bir iş eyledim bilmirem layığ oldı ya olmadı. Sene teklif ruşen eylerem, sen mene cevap verginen. Sazın geti sinesine didi;

Gece gündüz fikreyledim

Ehmedcan gördüm sen diyenni

Dergâhı ilahiye şükr eyledim

Atacan gördüm sen diyenni

Sene zehmet sen gelmişey bura.

Nesihet verdim bu dile

Danışığıñı bile

Eger dünyanı vuram bir bile

Gördüm Ehmedcan, sen adil Müselmanay sen diyenni

Heqiqete barıştım

Sennen bir fehmi sor soruştum

Eger men düşünnedim noxış oldum

Gene selametliğim evvel Xüda duyum sen diyenni

Men Memmed'em alıştım eşk otına coştum

Mani dünyam dünyadan aştım

Fikreyledim gördüm vefası yoğ

Dünya malı dünyada kalar eziz dedecan sen diyenni

Didiler xop, durdılar barı barğanen bağladılayo geldiler vetene. Geldiler vetene beşerin bu kelbi birini tutsun, heqiqeten tutsun, o başabilmez, bu kelbini, bu bedenini evez eyliye, bu kelbini evez eyliye, bu qussan xınavan evez eyliye. Ele cevanlar yiğildiler, gördüler bu oğlan meyis otırıp, her cür eylediler, gördüler meyis otırıp. Nene geldi otağına, gördü meyiz otırıp, cevanlarda gedirler, heyette cevanların yolın tuttu didi, ey benim balamin yoldaşları, didi bele. Didi dede gedip orda qiz bunu istirmiş, sultan ola bu oğlan ama dededen geçmiyip, diyip ağvali din ollam men gellem vetene. Getirip inni bilesini. İnni siz bunin hemsinniyiz, yoldaşınız, refiğiz, muvağiz diyi bu şehri dolansın, bir tene cuvanezenin ki mehebbeti düşsün üreğine men alım onun için bir hessabı ceşn tutako bu oğlan da qussa yimesin. Ama diyinen hessabı hekmen bu şehri dolansın. Cevanlar Memmed'e teklif ruşan

eylediler, tezekkür verdiler, kardaş bu dünya bir dünyadı, ele adı dünyadı. Ama bir kimseye diyey ağırırreçe dövränını tamam eyleyecek, geyri mümkinni, geyri mümkinni. İnni bu şer bu büyüklükte bihterin bihterin danışmendler var qızı var, bihterin âlimler var qızı var, bihterin dareler var qızı var. Xop, çığarla bazara xeride, su getirmege sen dolan birisini intiğap eyle ve onnan bir adres al o qizden, gel anaya diginen, biz senin için toy tutak. Didi çeşm, men şehri gezerem bir zad değıl. Sizinne sözünüzü hiç eylemem gezerem. Gezdiyo bir gün, iki gün, üç gün, dört gün, beş gün. Bu nene geldi bunun otağına seslendi balam, ele dört beş günnü bir hefta sen bu şehri gezirey, xop neber olup? Didi valla nene da sennen geçebilmem, incidebilmem. Ama derdimi bu sazınan sene diyerem. Didi;

Gözeller gözeli

Melekeler şahı

Ama yaradan yaradıp

Bu men diyeni

Keşeng şeir diyiri;

Gözeller gözeli

Melekelerin şahı

Yaradan yaradıp

Bu men diyeni

Bizimne göynümüz

Onıynan xoştı

Allah sağlasın

Bu men diyeni

Balam, he. Sen diyen kimin qizidi bu şerhde, bu cur keşeng pesend eylemişey? Didi nene, bir veğt diyerem.

Gözeller içinne tevar sen tevar

Gel temaşaya xurşudı xaver
Bu dünyada yoğtı sene beraber
Allah bir tohbe yaradıp seni

Gezem cehanı bir zad bilmerem
Sene beraber gözel görmerem
Xop, eşk baresidi üz döndermerem
Çünkü eşkin mayil eyleyip seni

Sen öz veteniyne gözellerin gözüyey
Ama eksin göndermişey eksiyne tamamı dünyanın sözüyey
Layiğın var bir böyük zadenin qiziyey
Xüdavend bu barede yaradıp seni

Memmed diyer men öz sözümne kaldım
Ama yârdan ayrıldım
Yâdıma düşenne sarardım soldum
Ağo ne cür istiyem men seni

Nenesi dedi xop, elhamulillah bir tene yaxşı qız sövmüşeyo, yaxşı tanımışayo, bilmişeyo. Ataya diyerem tedarik göreyo, inşallah cevanlara diyeko, tedarik görek. Her kuçu mehlede buni gördü, bizim oğlan inşallah bir qizi istiyip ha, onı gördü bizim oğlan inşallah bir qizi istiyip ha, arvad, kişi, dara, yoskıl, tacır, tüccar, bikes, bineva bu çoğu hamı iblağ eyledi. Hey o didi kimin qizini istiri, o didi kimin qizini istiri, o didi kimin qizini, o didi kimin qizini istiri bu cevanlar didi xop, gelin gidek sorışak da. Gelin gid özünnen sorışak. Bu nene diyiri bu bice dene qız tapıp. Xop, teknil adresin biliri da, o qızı tapıp. Hekmen biliri kimin qızıdı, biz o qizi hekmen adresini yâd eylerigo bu oğlan için yeddi gece gündüz toy tutarik, diyerik xoş olirik.

Cevanlar Memmed'in nene sohbetine bir qedri şad oldılar. Xoşal, Xüda hamını şad eylesin. Siparişt eylediler Memmed, neharda sena konağik. Xop, bu varlini kedinde diyerle, bir heççe ulduzi işiğlidi. Şeiride var, diyiri;

Varı ola gelip yiyip içerle

Yoğı ola meclislerden seçerle

Koğım kardaş etrafınna köçerle

Korğıram yâda salan olmiya

Korğıram yâda salan olmiya

Çünkü Memmed'in dedesi varlıydı o şehir içinne, özünnen elava hem puldarıdı hemi varlıydı ve neççe tene dükân, neççe tene meğaze alı veri vardı xelg içinne, xelg gelerdi pul borc eylerdi bilesinnen. Qerzül hesene ne inni ki kimin filankes hele ki seney tümeni iki ğıran, hele ki sene. O cur ğeyir. Bu dede dükândaydı bu cevanlar geldiler, tacır, didi bele. Didi xop, indi da senin nemeyleliğin var? Dedi niye? Didi Memmed bir tene qız, bu şerde intiğap eyleyip, anasına terif eyleyip, anası da bize diyip, indi sen bes, illet nemedi? Tedarik görmiren? Didi men bilmirem ki bilmirem ki. Siz gittiz yanınna? Didi beli gittik emma bice söz dimedi. Meye ya özünnen gelmedi ya dimedi. Ama nenesine diyip. Didi xop, nenesine diyip, gerçektı da yalan söz nenesine dimiyip. Tacır geldi övüyo, geşti otağınayo, Memmed'in anasını çağırđı seslendi, xanım, didi bele. Didi gözümüz ruşen olsun, inşallah Memmed bir nefere intiğap eyleyip, bes niye fikrinde değıley mene dimirey? Bizim toyumuz kelizdi, toyumuz muhimni, benim konağım çoğtu. Neççe dövar istirem, neççe yük düğü istirem, neççe yük yağ istirem ne qedir bendi besad o zaman mesela resmidi, buları istirem. Didi valla oğlan mene didi ama didi, yaradan yaradıp seni. Da bir söz dimedi mene ki. Da bir söz dimedi mene ki. Men mesele felan kuçede bir qızı görmişem, bu namı nişan filan. Sen gene o cevanlardan gördenginen diginen Memmed'e adres versin. Yiğildilayo, Memmedcan, didi bele. Didi;

Utanan oğlan öler acınnan

Utanma kardaş dil bazarıdı

Utanma bize diginen herkesin qizini istirey, bir adres verginen, dedey istiri elçi yollıya, xasdigar yollıya, onıynan söz danışa. Didi istiriz benim kelbim biliz, men gerek şeirinen diyem. Didi xop, şeirinen di. Ama nam nişan di. Didi;

Gözeller gözeli meleklerin şahı
Men sövem bağışlayın meni
El aparam hesret gülünü derem
Bağı bahçeynen bağışlayın meni

Arızım buyudu bu dünyada kim alam
Eger almıyam minnete kalam
Bu hesrete ki men çatam
O bareden bağışlayın meni

Menim herkes diye bağırı özüme
Çoğlar gülürü sözüme
Bir gözelin mehebbeti düşüp hem kelbime hem gözüme
Eziz kardaşlar bağışlayın meni

Men Memmed'em ha, siz yâd eylerem
Üregizi şad eylerem
Men ağır emel bu veteni terk eylerem
Xüdavend bir kısmeti ilahi yazıptı mene yazıp

Beh, barik Allah bes, bikes intiğap olmıyıp, didi bele. Xop, bir gözeli Xüdavend intiğa alıp yazıp, bu gözeli bura ehlidi? Didi geyir bura ehli değıl. Men gene veteni terk eylerem. Valla fikrim narahatti. Bu nene her veğt bunıynan danışardı görerdi, bu danışırı ama fikrinen danışırı, otırırı fikrinen

otırır, qeza yiyiri, mağıl yimiri fikrinen yiyiri. Geldi tacırın yanına didi tacır, didi he. Didi bir uşağın var incitme ha. Didi nemeyliyim? Didi diginen balam bele da inni men diyerle vurdum ağ hırsimi ha. Her neme eyliyeceğey eyle benim işim yoğa. Eger o qızı orda istirey men geldim gettim, fikreylem görem men bica eyledim, iştibah eyledim. inni sen eger oni istirey, istiyebilley, covrın çekebilley, seltenetinne kalabilley fikreyle balam sen bir tacır uşağıyey, bir varlı uşağıyey. Birden gidey seltenet sahip olay, o müşkil değıl. Erz eyledi dedecan, didi bele. Bu dünya Xüda'nın öz elinnedi, öz elinnedi. Şairde diyiri. Diyiri;

Gemli göynüm günne ahı zar eyler

Her yana dolanar qemgı sarı yoğ

Dareni yoğ eyler, yoğı dare eyler

Bu çerkifeleğın itibarı yoğ

Meger men gidem orda olam sultan, meger men hellafı şerdi, eyipti. Xüda meni istiyip bendesiyemo, ayrı neğılde diyiri. Diyiri;

Sen xalıgey men sene bende

Ama gel meni eyleme şermende

Xüda meni şermende eylemesin. Men gidirem, bağışla. Eger o qızı aldım, kısmet oldı. Orda kaldım. Anamnan neççe nefer, koğum, kardaşınan barı barğane bağlayın, gelin benim didenime. Görin men o qızı almışam, sahip çığabilirem, selteneti özünne men şah dolanıp gezebilirem, meğluğunan danışığı bilirem ema bu şertinen sen o zehmet ki mene çekmişey, men elan dubareden gene gidirem, dedem geldi getti. O zehmeti men helal eyliyeyo, gidem ondan o yana intizaram ki dedeminen, koğım, kardaşınan geliz benim didenime. Nenesi kişiye dedi, da senin işiy olmasın. Bu eger her cur eyliye kalan değıl, getsin da Allah her neme istiyip. Diyi alınına yazılan, başına gelip. Her neme pişanesine yazılıp, Allah salah bilip. Diyinen gitsin, didim gitsin. Didi koy menne diyim gitsin. Mene de geldi seslendi balam, keşeng çörek yapmışam, qeza dürüst eylemişem, xurcunu amade eylemişem, dedemnen pul almışam, xurcunna xerçlik karar vermişem. İndi lütfeyleginen qedemin koy bizim gözümüz üste, get. Memmed gördü xop,

bu nene çoğ bele reyazetliginen, Memmed'i istiri yola sala. Didi xop, dünyada dedeyne nene övladdan razı ola, övlad dermende kalmaz. Heqqidir men bu anadan bir keşeng Xüdafızlığ eyliyem. İndi diyiri, didim;

Ana gel bir sohbət eyliyək

Anacan lütfeylə bağışla meni

İkimiz kelbimizi bir eyliyək

Anacan bağışla meni

Emək verdin men bilmişəm

Xüda yaradıp emeğin yimişəm

Getmişəm gurbetə selamət gene gelmişəm

Gene gidirem ana bağışla meni

Uzağ yolları gezerem

Bezi cebre dözerem

Elim vetennen üzerem

Anacan bağışlaginen meni

Men Memmed'em sözüüm vardı diyem

Seniyen şad olam gülem

Ağır kelamo sena beyan eyliyem

Ama bağışlaginen meni

Didi balam Xüda senden razı olsun, men her neme senin baresiyen, zəhmət çəkmişəm, emək vermişəm hamısını Xüda icazesiyen men bağışladım sene. Memmed çoğ xoşal, çoğ bele, kelbi şadlığınan üreg övüynen düştü yola. Düştü yolayo, gelirdi gördü iki tene bu qızın görmüştü yanlarınna ferrac geliri. Endilər aşağıyo el verdile, el aldıla oğırbe ğeyro, oğırbe ğeyro.

Siz benim gözüme aşına geliriz, diyeren Peri Xanım'ın siz ferracıyız? Didi bele. Didi hara gidiriz? Didi valla onin baresinnen bice nâme getiririk senin için. Nâmenin içinnede bir tene eksi çoğ muhterem getiririk senin için. İndi xopta sen gelirey, ele ora gelirey ya ayrı yere gidirey? Didi ğeyir men ele ora gelirem, dedi xopta biz Xüda rast getti işimizi da. Qeyidekte neme. Didi;

Xoş geldiz müşerref oldiz

Men o gözelden geçen değılem

Elinne câmi, elinne câmi ola meyli mehebbet

Onin ilgarinnan kaçan değılem

Bilmirem mene neler oleceg

Sararıp rengim soleceg

Alnına herkesin yazılıp, başına gelecek

Men Xüda emrinnen kinare kaçan değılem

Razı eyledim atamnan anamı

Yola saldım kelbinen öz divanımı

İndi ışkı düşüp canıma, alam öz cananımı

Men cananımnenn üz döndüren değılem

Memmed diyer Peri bele bilip

Şad olıp gülüp

Mene nâme gönderip

Onin eksinnen men geçen değılem

Gellem sızıynen çeşm. Da gitmek qeyidik. Qeyittileyo geldiler. Geldiler ema gitmedi qızın övüne, qızın qesti qecerine. Geldi Ehmed'in dükanıne, atı bağladı kinare. Gördü dükanın ağzı müşteri durup, serbilatta Ehmed

müşterilerini yola saldı, dükkanı bağladıyo, birden gözü çattı Memmed'e, görüştüyo xeş geldin sefa geldin. Memmedcan bes, dedey neney ne cur oldı? Dedi olar, razı oldular. Didi bes, icaze ver men geçim bu mescidde nemazım kilim, erz olsun bahem gidek öve. Xop, neber olup, sen qeyitmişey? Didi valla ele vetennede menzurum oldı, dedem nenem razı eyledim, gelirdim. Yolda da bağıtm gördüm bu qız erz olsun bice nâme gönderip, bice eks gönderip, bu eksi kabul eyledimo, aldım koydım cibime, nâmeni aldım. Bu nâmesidi. Aldım razı oldum, geldim. İndi istirem gelem senin hıdmetiye, sen bir eğilli adamay, men gelişem bu qızı alam da. Da gelmemişem ki mesele bu meydannan kaçam. Bu qızı alam, eger men geldim bu qızı aldım, bu qız mene seltenetlik verdi, menne şahzade değılem ki kanini şahlığ bilem. Ya bir neççe neferin böyüğü değılmışem ki resmiyeti leşker bilem. Muhım muhım konağığ olmyıp, o mecliste xanı, xavanıno, veziro, vekilin bilen. İndi sen her neme emr buyurdin, men erz eyliyeceğem. Didi balam, didi bele. Didi men sene bir balaca nesihet vereceğem. Eger o nesiheti biley, bu iş görebilley. Eme bilmiyey guman eylemirem, nece ola. Didi nemedi? Didi xop, sen özüy diyirey şahlığ görmemişem, şahlığ ne cur olup, hükmü ne cur olup, hıdmeti ne cur olup? Dedi he. İndi buları şeirinen sen keşeng diyirey. İlmin çoğtu, âşığığte şuğlun çoğtu, keşeng şeirler diyirey. Bunu şeirinen diğörüm, indi burda men senin şeirin teklifini ruşan eyliyim. Didim;

Ehmed gel bir sohbət eyliyək

Menim derdim kimse bilmiri

İkimiz gizlin sözüümüz aşıkâr eyliyək

Menim eşkimi kimse bilmiri

Kimse yoğtı çata dadıma

El vere elime yetişe imdadıma

Ağo sen çatgınan benim dadıma

Menim dadıma çatmağı kim biliri

Şah olam Xüda eyliyip ollam

Bu şehrde kallam

Bu gözeli allam

Ama bu kısmeti kim diyipti mene

Gezerem dünyanı işini billem

Her yere gidem oranı görrem

Çoğ işler var büyük büyük memlekette

Men oları terif eylerem

Emma kimni ki gider sözüme benim

Men Memmed'em çağırram Şah-ı Merdan'ı

Bir veğt amanı vermez düşmanı

İnni sen men yuğuluyam

Ehmed gel uyat meni

Menim derdimi bilen yoğtu

Sözün rastı, bunu diyenne, didi xop. Gidek hele bir çölü dolanak, kendi dolanak. Seniynen bir dolanak. Men mesele bu şehrin resmi rûsumunu, meğluğunu, vezir, vuzerasını, xanı, xavanını, varlı, yoğlını buların hamısını men tanırım, hamısıda meni tanır. Herkesin bir heççe işi muşkile tutanna indi gelirle benim yanına, gitmirle bu qizin yanına. Men adilane, biqovlu perverdigar, destrü perverdigar, encam verirem. Du gidek bir qedri dolanak. Geldile bu qesti qecerin eyağına, seslendi balam, didi bele. Didi sen bu qizi alay, bu qesti qecer senin oleceg ha, diyirem bileye. İndi bağ gör bir veğti bu qız diye, ey cevan senne bir tene qesti qecer salgınan gelek senin qesti qeceriye. Ona cevap neme diyerey? Didi biley cevap neme diyerem? Didi he. Didi cevap diyerem men senin qesti qecerin almadım, seni mehebbetiye

aldım, senin eşkiyi aldım, senin keşengliğini aldım. Men qesti qecer
almadım. O veğtte bilmirem bunin cevabını qız neme diye? Didi he. Gördüy
söz ikidi, bir sennedi, bir onna. Ora zindannı, zindanxanesidi. Dolıdır
meğluğunun. Bir ötte o âşığlar gittiler emma bir ötte elan bura qesti qecerin
astıdı. Yerin astını büyük yer eyleyipleyo, edipler zindan. Her veğt didi
mesele bir neççe zindanını men bağışlıyım ya yoğ, sen neme diyerey? Didi
valla men diyebilmem buları sağla, diyerem get. Didi beke katildi, beke
dünyanın malını çapıp getirip. Erz olsun buları biley ağo diyey. Didi buları
billem. Bele didi men senne icaze, geçim bu zindan içine, görüm bu zindan
zindan zindan ne curdu? Bu Ehmed çünkü yanındeydi, nigahbanı zindan
didi Ehmed, bu senin konağıynı? Didi bele. Didi senin konağıynı men
kimseye icaze vermem gide zindan içine. Ama bu senin konağıynı, geçip
geşsi zindan içine. Nemeye gidiri? Didi istiri göre bu zindan zindan zindan
zindan neber? Geşti zindanayo, bu zindaniler bunin döğrünü aldı ki eger
bizim vasıdamıza, bizi burda nijat verginen. Orda Memmed'in bu zindani
cebriyo, kelem kuruğuyo, zilletiyoy, adam var aynınne hiç libas yoğ, narahat
oldı, şeir geldi döşüne. Diyiri, didim;

Dünya gel seniynen bir sohbet eyliyek

Bes bu ruzigarı bele eylemişey

Biri şad, biri gem, birini sultan, birini ac eylemişey

Bu dünyada vardı bir neççe nadan

Yuğunu gemden uyadan

Ağo bura bağırem neççesi cevanı nadan

Bulara ruzigar ne cebr eylemişey

Men bilmirem ruzigarım bile

Kimseye bir söz diye

Eger men gelem buranı görem

Diyem ilahi benim kismetimi niye bad eylemişey

Men Memmed'em ne eğriyem ne oğriyam, düzem

Sizin hıdmetizde men bir sözem

Eye elim çattı çerkilefeleğe elizi ruzigardan üzem

Diyem çerkifelek, niye bu cür çerki bad eylemişey

Çoğ and verdileyo, çoğ iltimas eyledileyo düştüler eyağınayo, zindandan geldiler yazıyayo. Reis-i zindanda soruştu, xop, eyer bir nefer ola buları azad eyliye, bular ne teskibe muğtekip olıple? Xop, didi zindanı bir curdu, o olla vurup birini, birini sövüp birini, biri mesela didesi nene kalıplığ eyliyip didi ele bulardı, ele bu curdu. Didi he, didi indi gidek Peri Xanım'in özü yanına. Bele dekkalbabı vurdula, ferrac geldi kapıya, kimni? Didi git o qıza diginen Ehmed'iyö Memmed'di. İstiri huzurı hıdmetiye şerefyar ola. Geldiyo seslendi xanım, didi bele. Didi men ki durust tanımıram birini, biri xalvarpuruş Ehmed'di. Ehmed bekkalı xalvarpuruş meruftu bir o'dı. Ama biri bir cevan şucaat oğlannı adı Memmed'di. İstirle huzuruya şerefyar ola. Qız dedi xop, getirin filan otağta buları kerar verin. Men geçim otağa libasım evez eyliyim, bir özüme bir bezek verim, belexere bular konağtı geliple da. Biri özüye bezek verdiyo Memmed, Ehmed eyleştiler, geldi sendeli koydılar ottıyo. Didi xop, oğlan hara gittin? Didi gittim vetene. Nemeye gittin? Didi xop, dedeydi da. Dedi yoğ diyebilmedin, didim ağvalı din olam. Neneydi, didim ağvalı din olam. Hele koğumu, kardaşo, eli, tayfa kalsın kırağta. Didi yoğ bular değıl, bular değıl esli metlebi mene di, men görüm sen ne eğildeyey, ne kemaldeyey, istidadı dersin ne curdu senin? İndi şerinen diyiri, çoğ keşeng şeir diyiri bu qıze. Diyiri;

Nagıhannan gözüm bağıtı cemalıye

Xüdavendi âlem hur yaradıp seni

Ala gözleriynen, şirin dilleriynen

Hiç özüy bilirey ne cur yaradıp seni

Üce boyun, üçe boyun yaxşı kemer
Qizil kemer özge diyer
Cevanlar senin ahıyı çeker
Niye Xüdavend hosnı tecella yaradıp seni

Men gittim vetenimne doydum
Atamna anamin gene gözü yolda koydum
Senin ıŝkıyı kelbime vurdum
Çünkü kelbimne cemalıyı Xüda hüsnen yaradıp mene

Men cevanların biriyem
Bağçelerin gülüyem
Bir insanin oğlıyam
Ama diyirem Xüdavendi âlem kemalda yaxşı yaradıp seni

Zikri eylerem eda
Canımı eylerem feda
Men bir qasıp, sen bir şahzada
Kısmeti ilahi bu cür getirip seni

Didi xop, oğlan men şaho sen bir adil adam biz birbirine ele yaraŝarık.
Niye? Desturu men verecegem, hükmü men verecegem o veğt sen emel
eyliyen. Didi Ehmed, didi bele. Didi du gidek, nece? Didi du gidek. Durdıla
qiz dedi xop, neme hâl oldin mennen? Didi bir söz hâl oldım. Bice söz hâl
oldum. Giderem Ehmed övünne men orda konağım, gidek ora. Gittiler didi
xop, orda sen evvel bele çoğ şengül dört pilleni bir elirdin. Bu qiz gelenne
istirdin bu sendeli ki eyağın astınnadı, bunu xurd eyliyen. Hey bağirdin
mene gülürdin, bağirdin qiza gülürdin, emma birden misli silkelendin. Didi

biley niye silkeledin? Didi bele. Didi, qız didi men olaceğem iğtiyardar, sen olacağay benim fermanberim. Men bu cevanlığta, bu derstte olam bir tene qıza fermanber, diyiri men hüküm eykiyeceğem, sen, sene diyeceğem sen eyliyen. Da dimedi ikimiz bir hukmi icra eylerik, ikimiz olluk. Didi men hüküm eylerem, sen edare eylerey. Ehmedcan, didi bele. Didi gel sene men esli metlebi diyim ne cür oldı?

İlahiden sövda geldi serime

Emma bu şikeste kelbime ne diyim felek

Felek keyçi koydı benim Peri'me

Sindirdin kelbimi bilmedin felek

Ecep men rûzigara tuş oldım

Bir gözelin cemalıya âşık oldum

Elan tesibi giryetten peşiman oldum

Çerkin dolannı felek

Men meye bu dünyanı almışam

Meye men bu dünyada kalmışam

Munta eşk teskiri men giriftar olmuşam

Ama niye derdimi bilmirey felek

Yoskılınan yoskılam, şah'ınan şah'am

Üregimne bir derdli aham

Memmed diyer bu eşke, bu qıze fedakaram

Ama bir söz didi bunu çerk eyledi felek

Bunu çerk eyledi felek

Ki o diyer men ferman verirem, sen emel eylerey. Didi xop, indi nemeyliyek, ne cur eyliyek? Didi bilmirem. Didi indi men ollam xasdigar, sen bu qızdan geçebilmey. Men ollam xasdigar, bir neççe nefer ağıl özümnen götürürem, bir qedride şirini, gidirem Peri Xanım'ın yanına. O meni çoğ ister, o mene çoğ ihtiram eyler. Men onı danıştırram razı eylerem ki destur seniynen ola, onıynan olmiya. O da senden geçmez, o seni, sen her ne qad istiren, o sennen beter seni istiri. Gidim görüm diyim neme diyer? Bele resmidi da, bu elçi bir metayı şirini ya bir kağazı kelemi, ya bir sözi oğlan övünnen destur vererle, gelerle qız övüne. Geldiler kapıya dervazen döğdüler, ferrac geldi kapıya, didi git Peri Xanım'a diyinen Ehmed, neççe nefer danışmende muhterem, sahibı eqli kemalat, sahibı ilm xanım geliri hıdmetiye. Gör neme diyer? Geldi didiyo bu qız fikreyledi, didi xop, bu Ehmed bu oğlanı istiri övünne menzil verip, bu özge gelmez elçiliğe ey geleydi inniyeçe gelmişti. Onnan benim beraberim, benim meğamımna bu şehre bir kes yoğtı ki meni ala. Hekmen bu oğlan baresinnen gelip da. Ferrac diyinen, qedem balam çeşm, beferman. Geçtiler ottilayo erz olsun didiler güldüler danıştılar, seslendi Ehmedcan, didi bele. Didi sen bu benim şehrimne bir adil kişiyey. Eger senin teki on nefer, on beş nefer, yirmi nefer senin teki oleydi, benim hiç qussam yoğdı, hiç qussam yoğdı. Emma yoğtı, ele seney feqet. Rastı durust edalet, heq, heqşinas ele seney. Eger sen inni bilmirem nemeye gelmişey, elan bilmirem? Ama meni diyin bu qızın boynini vurun, men özüm şemşir verrem celada. Senin söziye, indi metlebin hâsıl eyle. Seslendi xanım, bu oğlana sen dimişey ki men destur verrem, sen emel eyle o bir tesipli oğlanı. Bir haçça kâr eyleyip bilesine. İndi sen bu zeni şoherlikte hemişe zen gerek merdin iğtiyarınna ola, ehli fermanında ola. Bu kanın şer'idi. Didi o veğt bice nâme yazaram apar ver oğlana, diyinen sen diyen olsun. İndi diyiri;

Gece gündüz fikreylerem

Memmed sen diyen olsun

Canımı kurban eylerem

Cevan sen diyen olsun

Senin şirin dilin var
Veteninne elin var
Menim gözüm üste senin yerin var
Diyerem bileye gözüm üste sen diyen olsun

Şahzadeyeym eylemem haşa
Şahzadeyeym eylemem haşa
Kelem çekip kaşımı gözlerim kaşa
Temamı dünya eyler tamaşa
Ezizi men sen diyen olsun

Sen diyerey men güllem
Senin qedrini billem
İğtiyarı te'am verrem
Ezizi men sen diyen olsun

Sen beğçelerin bariyay
Şehrimin iğtiyariyey
Peri Xanım'ı kabul eylesen şirin eziz yârıyay
Bu sözü, bu heqqi sen diyen olsun

Bu nâmeni yazdıyo verdi Ehmed'e. Ehmed nâmeni gettiyo, tedarik gördüle erz olsun toy tutin. Toy, tamaşa erz olsun istediler tutalar, Memmed didi Perican, didi men bir yere yolım düştü, eslan üregim, kelbim, vijdanım bir cur narahat oldu hiç başa gelmiye. Eger istirey bizim yoyımız şirin ola, o zindanileri azad eyliyey, yollıyay hemmame, her birine bir dest libas verey, bir qedride men xurcunumna dedem pul verip, getirmişem, men verirem. Oları azad eyliyey, olar şadı kam gidiri velayetine, indi teskirkardıla, diyer

kul hatası olmaz, ağa keremsiz. Her birinin eline bir hata düşüp da. Didi eybi yoğ, kağız verdi ferrac apardı reis-i zindane. Zindanları tamam yolla hemmame, hemamden geldiler yolla gelsin, qesti qecerin kanşarına, hessai neççedi, neççe neferdile hessabı bilginen diyin bazardan libas getirsinler. Hessabın gördüler yolladılar bazardan, o hessaba libas gettiler. Temamı libas verdi bilelerine, Memmed'de o dede veren puldan o zaman pulı her birine bir miğdar verdiki hemi xerçileyeler hemi övlerine gideler xerçliyeler, azad oldılar. Ve tamamı şehre ziynet verdile, toyı tamaşa tuttılar. Peri Xanım'nan eleseng Memmed, orda şadı, xuremi, xoşalı, xoşbeğt Xüdavend inşallah sizi de şado muvaffak eylesin inşallah. Bu Memmed'in nağili ta bureyçe kimin. İndi bunın toyunna men bir tene yaxşı şeir heqqane biz diyerik, bir yaxşı şeir erz eyleyim huzuru hedmetize. O şeirden edebiyat hemişe erz olsun biz istifade eylerik, bezi şeir var, bu şeirden istifade eylerik. Diyiri yani şair burda bu şeire çoğ zehmet çekip vağen çoğ zehmet çekip. Diyiri;

Xüdavend emroldı geldin dünyay
Emma görmendin dünyanı bivefa ola
Dilim tuttu heq kelamın oğdım
Ama koymadım göynüm bivefa ola

Varlın gönende bildim
Onin kelbin ele gettim
Onın göynünü gördüm
Bice nadarı gördüm
Gördüm çoğ qemi qussası var dünyada

Adam var geldi bu dünyaye
Bu dünya büyük dünya sözü var, geldi dünyaye
Mayil olmadı qereynen ağe

Yalvardı çerkifeleğe o dünyaye
Xar ruzigar oldı dünya bilmedi

Şahlar geldi şah'ın şah oldı
Geda geldi onıynan düşmen oldı
Vermedin dünya malını ona keş bağtı
Nadarı, ah, gem, qussa kaldı dünyade

Dünya birdi insanda güldü
Her insan öz yerinne bir güldü
Ama bezi soldı gül olmadı dünyade

Verlıynan yoğlinin perini kim biler
Kim bağar ona derdini görer
Âşığ Aydın diyer qemi qussanı kim qedrini biler
Nadarı nar eyledin, şahı şah bu dünyade

Bu şeiride bu dünya erz olsun baresinnen erz eyledik huzurı hıdmetize
umudvaram ki erz olsun qebili pesendizde ola.

3.13. Tahir Mirza Hikâyesi

Hozarı muhterem huzuru hıdmetize selam erzelirik. Xüdavendi âlem hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin. İnşallah bugünleri Dasitan-ı Tahir Mirza'nı elimizden geldiǵecek erz-i edep huzuru hıdmetize, teǵdim eyliyeceǵik, umudvaram ki inşallah murudı pesendizde karar tutsun. Xüdavendi inşallah hemişe şadlıǵo, hemişe selametlik versin inşallah. Bele diyirle İran velayetinnen ve eleseng Qezvin'iki bihterin şehirdi elan o zaman o cur o teriǵte böyük olmamıştı, böyük şehir olmamıştı. Yaxşı şehirdi, tariǵi şehirdi ve erz olsun eleseng orda iki tene konşı varıdı. Birinin adı Ehmed'idi, birinin adı o zaman eleseng ve çünkü ve şahlıǵa bir emdair oldı yaraşa sultanıdı, Hatem Sultan, Hatem'idi. Bular ikiside nadarıdıla, çoǵ yoskılıdıla, çoǵ nadarıdıla. Giderdile kargerliǵe, giderdiler xelg için iş görmeǵe. Buların konşılıǵınna bir dene taciri ğeyri dara, ğeyli erz olsun eleseng sermayedar ve tamamı şehirlere ve erz olsun kişverlere giderdi. O zaman cins getirerdi ve mahal-ı Tebriz'de ve Tehran'a kimin ve bu yannan Hemedan'a kimin o yannan erz olsun eleseng şehir-i cunubu ki diyerle mahal-ı Reşt bir böyük mahaldı kes başa gelmiyen. Dergâh qıraǵınnedi, yanı dergâh reştin qınarinnedi. Bir günleri otırmuştıla kapıda, ikiside diyirdi kardaş, aǵı biz nemeyliyek, ne cur eyliyek aǵo bu yoskılıǵınan olımı ki? Didi gel gidek bir âlim muhterem görek harda var? Selah eyliyek, diyer selah eylemegin eyib deǵil ama bilmemezliǵin eyibdi. Geldiler âlimin hıdmetine erz-i edep eylediler, iltimas eylediler, ağacan, didi bele. Didi biz iki tene konşıyık, yaxşı konşıyık. Amma şuǵlumuz kargerlikti, hemi özümüz xarik hemi eyâlımız övladda yoǵumuzdu. Biz gelmişek sennen rehnenma soruşak, görek biz nemeyliyek? O âlim o ki elinden gelderdi bulara, emri bimeruf eylerdi, didi köçiy. Xüdavend her yere bir rûzu verip, her yerin bir rûzusu var, her yerin bir revişti var, her yerin bir hovıǵı var, her yerin bir insanı var. Görin bir nefer vesile tapabilliz, eslen İran'nan çıǵız gidiz ha. Xop Xüda'ya kime diyek, kime diyek? Geldiler bu konşı ki tacırdı, bu da taze seferden gelmişti erz olsun eleseng Tacır Yusuf diyerdile bilesine, çoǵ yaxşı adamıdı, o zemanna o zaman pulınnan sermayedarıdı. Geldiler onun menziline seslendiler tacır başı, didi bele. Didi biz gitmişik bir tene âlimnen, muhterem âlimnen biz derdi dilimizi, ruzigarımızı sorışmışık. Diyiple gedin,

burda köçin, gidin bir ayrı velayete. Xüdavend her yere bir ruzu verip. Xop, indi sen hara gideceğey? Kömeklik eyliyen bizi, bu kafiyeyle aparay, hemi bileyin için işlerik, kömek eylerik, bar vurrik, bar endirrik, kefileni erz olsun yelik eylerik. Didi men valla restı gideceğem Hazırbeycan erz olsun şehrine beke ordan gidem Türkiye mahalne. Xop, seher bu barı barğaneni tuttiyo, keşeng hessabı bularda erz olsun eleseng bir zadları yoğıdı ki bir eyällarıydıyo, bir özleri. Biz zad zindeganlığları yoğıdı, kedim yanı xanbadelerde inni ki kimin esaso, vesailo, imkaneto bele zad yoğudu. Övler xalıydı. Geldiler her neme derde değden varıdı, qemi pis, bice her biri bir qolvarı bağladılayo gettile tacir başı yer bi yer eyledileyo, bularınan erz olsun geldi Hazırbaycan şehrine. Hazırbaycan şehrinen varıd oldıla mahal-ı Türkiye'ye. Mahal-ı Türkiye'nin bir tene yaxşı şehrinne bular didi men ta bureçe gelirim. Da bu Türkiye'den o yana da geşmirem men. İnni burda görün neme iş taparız, neme görüz? Men gidirem. Bu getti bağıtı, gördü şehrin kebarınne çadır kurupla, neççe dene çadır lemelifla kimin geçip birbirine millet kart üzünen gelirle, sendeli koyupla xelg eyleşiri. Bir neferde şer elinnen geldi, kertı yoğudu onada yol vermedile. Geldi buların yanına ottı. Bu Ehmed soruştı, kardaş didi bele, didi bu şerde bugün ne xeberdi? Didi bugünleri burda hükümetimiz dünyanı veda eyleyip. Bugünleri istirle hükümet karar vereler. Didi ne cur? Didi indi meğluğ geldi kuş uçurdu Allah. Kuşu xanegi, o kuş herkesin getti kondı başına, onı memlekete sultan karar vererle. Bu Ehmed didi kardaşlığ adın nemedi? Didi Yusıf. Didi Yusıfcan, didi bele. Didi bu da dimedi koşımını, didi bu benim kardaşımını. Didi ele gel diyek birbirine kardaş. Adı Hatem'ni. Menimne adım Ehmed'di. Gelin üçümüzde kelbimizi bir eyliyek, belke Xüdavendi âlem o keremi dergâhınne o kuşu getire kona birimizin başımıza, biz olak bu memlekette sultan, hükümet bu dünyadan bir lezzeti, xoşlığı zindeganlığ eyliyek. Bu Ehmed didi indi icaze verin, men perverdigardan, ağalar ağası Şah-ı Merdan'nan bir metlep istiyim görek nece olur? Didi;

Uzağ yerin konağıyem bilginen ağam

Yoskıllığın ferağıyem bilginen ağam

Sararmışam, solmuşam yol gelip yorulmuşam

İndi cifeyi dünyaye xâr olmuşam

İndi bu arada yetişey dade Eli

İndi ırağ yerlerin biriyem

Bir insanların gülüyem

Mende Allah bendesiyem

Yetiş herayime ya perverdigar benim

Men Ehmed'em sözümü bağlaram

Burda bir ezayı sağlaram

Sennen bir metleb allam

Gerek yetişiye herayime benim

Bunu diyennen sora meğluğ geldiyo tamam bir yerli bekerar oldıyo amade oldı, bir tene kuş kefesiyen gettiler verdiler o zamanın vezirine. Ki vezir sen gerek bu kuşu uçurday bu kuş senin iğtiyariynedi. Xop, Xüda istiyenne ister, istiyeye kömek eyliye bir nefere kovlı şairde diyiri;

Gemli göynüm günde ahı zar eyler

Her yana dolanar qem qusarı yoğ

Varlımı yoğ eyler, yoğıda varlı eyler

Bu çerkifeleğin itibarı yoğ

Xop, bu üç nefer bir cür danıştıla, Xatem didi eger men kuş geldiyo benim başımna karar taptı, Ehmedcan seni vezir karar verrem. Yusıfcan senide vekili şehir karar verrem. Ehmed didi eger benim başımna bu kuş özünü karar tuttu, seni vezir eylerem, bunu da gene vekil eylerem. Bu Yusıf'de didi eger benim başımna bu kuş karar taptı özünü, men sizin biriyizi vezir, biriyizi vekil. Xüdaye erhemerrahmini, dergâhı keremi çoğtu, rehmi çoğtu, erhemerrahmini. Kuşu kefesten çığattılayo tutıler ellerine ey Allah'ın yaratması, ey perenne seniye rudayvaslığın var ne bir neferden korğıray ne

bir neferden rüdayvaslığın var korğmıray ne ruşveyeney ne iltimas eyliyeney. Xüdayvend seni bir perendeye xoşgili zıba yaradıp seni xanegi sağlarla. Sen Tütü kuşuyey. Tütü kuşuda dil biler, dil örgedirler bilesine elan benim bir tene nevam var Tehran'na bice dene kuşu bele örgedip, bele örgedip kalam pul verirle, vermiri. Bu kuşu hey dildarlığ eyledileyo, bir nefere intiğap eyle memlekete hıdmet eylesin, pervaz verdile yuğarı. Bu kuş dünyanı dolannı bu meğluğun dovranını, dolannı kenet vurdu, dolannı, dolannı. Bu meğluğun içinnen çığıtı. Bu Ehmed'o, Hatem'o, Yusuf'te otırmuştula meğluğtan kınar. Niye? Koymadıla kartları yoğıdı, koymadıla meğluğ içine. Tememı meğluğu dolannıyo geldi Hatem'in başınna özünü karar verdi. Geldiler bu kuşu tuttular, acığtan erz olsun bilesini başın üzdüler, leşini attılar bir terefe, başını attılar bir terefe. Ağı bes gidirey bir nefer ki dünyade karger ne ilmo ne hilmo erz olsun niye bir nefer yaxşı adam hıdmetğuzarı kişver karar vermirey? Ayrı getirin. Ayrı gettile onada hemintor dildarlığ verdile. Pervaz verdile asımana bu dünyanı orda her neme varıdı meğluğu dolannı, dolannıyo geldile gene Hatem'in başınna özünü karar verdi. Meğluğ didi babacan bu duvarvar olıptı, şayet bu adamin pederi ceddinne şahlığ varımış, bicede şah libas getirin, buni yollayın hemmame, başına cemal verin erz olsun eger bu adam bicene tike bu şah libasını biz der nezerde tutak. Eger bunin evvel eli gitti o libasa o tikeye bilginen ele bunin cinsi cemaatinne, peder ceddinne şah varımış. Geldileyo, adın nemedi? Hatem. Apardıla gönderdile hemmame, selmanı başına cemal verdi. Bice dest şahlığ libasını gettiler o zeman tac-1 seltenet ve libas-1 şahlığ mecmeyide koydılar bunin huzuru hedmetine. Bu istedi el apara erz eyledi ağayan benim bir sözüüm var, huzurize erz eyliyim ta inşallah bu libase el uzadım. Diyiri;

Gece gündüz fikreyledim

İlâhi şükr olsun celâliye

Dergahıya şükr eyledim

Xüdaya şükr olsun celaliye

Meni kurtardım qemi qussadan

Delaleti, minneti, alideden

Ve giriftarı ruzigardan

Şükr olsun celaliye

İndi misli nadarlığı dünyadan attım

Bir şeğs-i muhtereminen dostlığ kattım

İnni men metlebe çattım

İlâhi şükr eylerem celaliye

Men bir özümem bir kardaşım

Yanıma vardı Yusıf'nan yoldaşım

İndi tece kısmet oleceg benim başım

İlâhi şükr olsun celaliye

Men Hetem Sultan oldım

Dünyadan payım aldım

O metlebi ki istirdim Xüda'ya çattım

Xüda'ya şükr olsun celaliye

Çoğ keşeng şeri diyiri, bihterin şeir diyiri bu oğlan. Bele elin uzattı o tikeyi ki bu meğluğun der nezerinneydi, eli gitti o tikeye. Dest vurdula mubarekbad didiler, zinneba mubarekbad didiler, qılbei âlem libasın giyginen, libasını giydiyo, tac-ı seltenet başınna kerar verdiyo, dereceyeo zeman şah nemeydi vurdula bu çiynerineyo. Erz eylediler kurban inni emr bizden etaet. Didi gidin o çölde iki nefer var, benim xanebadem ordadı, oları getirin. Oları gettileyo, seslendi vezir, didi bele. Didi xop, inniyeçe vezirlik eylemişey, öz payın zindeganlığ eylemişey, elan dünyacek de varıyo,

indi bu dünya bir neferin değil hamınıymı, munta never hamınıymı onı Xüda biler. İnni buni yollayın hemmame başına cemal verin, vezir libasını verginen bu Ehmed'e. Hatem oldu Hatem Şah, vezir oldu Ehmed Vezir. Yusıf kırağtan bağırıldı göz eyledi biz ağa siziynen şert şuruta, didi vekil, didi bele. Didi bu öz payın dünya malı varıy, vekillik eylemişey. İndi bu adamna erz olsun yollayın hemmame başına cemal verin ve vekilligide verin bu erz olsun bu Yusıf'e. Bular ikisiyne övlad yoğıydı. Bir gün veziro, vuzarayo, vukarayo, umarayo, leşkeriyo, kişveri yiğışti huzuru hıdmetine. Seslendi ey ağayan didi bele, didi men sizden bir sual eyliyeceğem. Menim o sualime gerek heqqane cevap veriz. Erz eyldiler qılbeyi âlem nemedi? Didi insan ne cur eyliye dünyade muvaffak ola, şad ola, xoşgüzaran ola gerek nemeyliye? Erz eyldiler kurban sen bir gün sultan-ı âlem oldin. Da bundan bihter arızı hesretlik var. Didi bele var. Didi nemedi? Didi övlad, bezi diyiri övladiyne geyr olsun özüyçün. Ama ola yaxşıdı, men cur eyliyim ki Xüdavendi âlem mene bir tene ya oğlan ya qız bir tene mene övlad versin. O zeman hiç vesile yoğıdı ama elan var. Herkesin uşağı olmırı, bir deva düzeldiple emma onin bezi âlimi muhterem, müştahidi erz olsun kabıl teveccüh, silah bilmiri, silah bilmiri. Diyiri o durust degil. Gerek bendeni Xüda xılket eyliye. Bu yan o yan didiler kurban, didi bele. Didi sen Xüda'ynan ol, Xüda seniynenni. Sen edalet divan eyleginen. Benave, biçarenin elinnen tutginen. Bir tene iki tene duv eyledi, heq kimiynenni? Heqqi icra eyleginen. Nehaq iş görmeginen. Hem özüy hem bu kardaşın Ehmed vezir ki diyerey bu benim kardaşımını. Xop, Xüdavendi âlem öz kelamınnan emr buyurup bice yanı bunu inni gücünen diyerle bir gadım, bir metre diyerle bir mesele diyerle bice eyağın bir heççe ica, çoğ at. Xüda emr buyurdu, bir gadım diyerle bir gadım sen gel mene teref men min gadım gellem sene teref. Bu ennaze edalet eyledi ki Xüdavendi âlem bir tene qız verdi bilesine adını çağırıldı Zöhre Xanım. Ehmed'e Xüdavend bir tene oğlan verdi, adını çağırıldı Tahir Mirza. Buları koydılar medreseye, medrese o zeman yoğıdı, o zeman medrese yoğıdı. Herkes sevad varıdı övünne, mesela bu uşağları yığardı, Kuran dersi vererdi. Da indi kitaplar ki muhterem adamlar, bihterin kitaplar tariğleri, tamamı dünyanın sözünü tariğ üzüyynen yazırla bu vesailer, biz çoğ yaxşı bendeyik, yaxşı tariğte zindeganlığ eylerik. Kedim meğluğ neme

gördü biçara? Çırağ gördü, berğ gördü, maşin gördü, hevapeyma gördü, imkanat gördü, yaxşa gördü, tilivizyon gördü neme gördü hiç zad, hiç zad? Ta hetta men bir kende gittim toya, bir oğlan didi valla dedem diyiri âşığı getir benim yanına. Gece gittim gördüm çoğ koca kişiydi üzden beş altı yaşta geçip o yana. Özü mene and işti. Didi biz otiz il gece bilmedik çırağ nemedir, gece ışığı bilmedik. Ele gün varken şamı yiyerdiko, gece kerenguluğta otırdıq, şebnişinlik eylerdik. Biz çırağ bilmedik neme ola? Bele erz olsun buları koydılar medreseye, varlı uşağıydı, varlı uşağı eger dede nene derde değse, varlı uşağı derde degen olar. Tez böyük olar, yaxşı ders oğır, yaxşı imkanattan hâl olar. O Tahir Mirza'ynan Zöhre Xanım o zemenin esli eleseng ruzigarine beled oldılar. Yanı eğılleri beşer on beş yaştan gitti yuğarı, dünyanın bezi işlerine bezi vezifelerine aşına olar. Elbette Tahir Mirza'ynan Zöhrenin üç yaş fergi varıdı. Yanı Tahir Mirza on beş yaşınaydı, Zöhre on iki yaşınaydı. Bir günleri bağı gördü bu Zöhre Xanım keşeng libas giyip, taze libas giyip, bir keşeng ele hemi xoşgildi hemi özini xoşgil eyleyip. Didi emim qızı, didi bele. Didi benim bu kitabımna bir şeir yazılıp istirem onı diyem. Didi emoğlu di, özge değıley ki. Özge değıley diyer ab mire rutğane, dost ve bere bezi bigâne.

Didi;

Mâh cemaliye heyran olmuşam

Çoğ keşengni cemalin senin

Ala gözlerine âşığ olmuşam

Yaraşırı hosnüye senin

Yaraşırı hosnüye senin

Kollaç kollarıynan keşeng halıynan

Dolanıray fehmi kemal öz insanıyan

Sen kime bağıray heqiqet öz meğamıynan

O meğamıynan sed barik Allah

Emimin qızıyen özge değıley mene
Gerek guftarı reftarı sen diyen mene
Eger adın gide çığa tamamı şerhler Rum u Yemen'e
Hüsnü cemalıynen sed barik Allah

Men Tahrır Mirza'yam seni billem
Cemalıye özümü mayıl görrem
Eger sen kabul eyliyey, men seni eziz billem
Şirin dilleriye sed barik Allah

Bu emmi qızı bilmedi da ne delilden diyiri, neme baresinne diyiri? Ele dedi emoğlu sağı, barik Allah, sağıol. Sen kedimnen medreseler bu cur değıldi, oğlanın ki ayrı ola qızın ki ayrı ola. Bir meğıluğ bir rastı dürüst, hemi cevanlar hemi böyük sindler. Safsadığ meğıluğudular, rû rast meğıludular. İnni bağıray görürey on iki yaşınna uşağ, bir nalayığ nalayığ sözler diyiri ki eslan hiç başa gelmiye eslan. Bele, bular durdulayo geldiler menzile, gelennen sonra bu Zöhre seslendi nenecan, didi bele. Didi bugünleri medresede men ecep xoşal oldum. Didi niye? Didi emimoğlu kitabinne yazmıştı bir keşeng şeir didi mene. Didi balam neme didi? Didi gözlerim tarif eyledi, hosnımı tarif eyledi, cemalımı tarif eyledi, rengiruğumi, libasimi, eğlimi, fehmi kemalimi tamam şeirinen tarif eyledi. Nene fikereyledi dedi Xüda'ya ağıo bir veğt diyerler filenkes meriz olup. Didi olmiya nezerleyip bilesini? Bu nezer ele var, peygemberde buyurdu, bezi edemin fitreti xeraptı, bunin nezerinnen gerek korğay. Didi;

Balacan gel bir derdi dil eyliyek
Sen benim eziz balamay sen
İkimiz sözüümüzü bir eyliyek
Sen muhterem balamay sen

Sen gözeller içinne diyerle seni
Cemaliy mat koyıp tamam cemalı insani
Men gezdim dünyani senin hüsnü cemaliye
Balam sed barik Allah

Eleseng sen bilmişey yaxşıynan yamanı
Bidar eylemişey emoğluy o keşeng oğlanı
İndi emdaris ola, o istiye seni
Kebul eyliye bu âli meğanı
Sene diyerle sed barik Allah

Derin derin dergâhlara dolsı
Şirin canı bu sövdaya salsı
Anay sana kurban olsı

Bu fehmi kemalinen sene sed barik Allah

Bu yannan bugün geldiler medreseye, qedimne bu medreseler bu cur tertemiz değildi, kaşıkârlıq değildi, sima yoğıdı. Divarıdı, divarda mümkinni torpağ tökülerdi, eşkalat tökülerdi. Tahar Mirza bir tene divardan balaca daşa getti bu iki barmağının arasına ele hele menzurda yoğudu atanna değdi Zöhre'nin pişanesinnen. Seslendi emoğlu, didi bele. Didi sen gerek mene tesup eyliyen, benim tesubum çatay, tesubumu eyliyen. Özge mene daş atsa sen diyey niye atıray benim emim qızına, niye daş atıray? Sen özin mene daş atıray. Didi emim qızı meye men sana daş attım, narahat oldin? Didi bele. Niye? Burda neççe nefer oğlan qız otırıp, bular giderler övlerinne diyerle Tahır Mirza daşınan vurdu Zöhre'nin pişanesinnen. Bir heççe narahat oldıyo da ders oğımadı. Durdı defter, kitabını ketlediyo geldi menzile. Nenesi gördü narehetti, dede gördü narehetti. Didi balam niye narahatey? Da üze kalmadı. Didi valla atacan emoğlum bir dene daş attı xelg içinne değdi benim pişanimnen. Didi xelg içinne? Didi bele. Bu

yannan muallim geldi Hetem sultanin hıdmetinnen. Erz eyledi ağaye muallim, işiy var, söziy var? Didi bele. Nemedi? Didi sultan-ı memleketey her hükmü eleseng yerir. İki tene medrese salin, birine qizler gitsile, birine oğlanlar gitsile. Bu curda olmaz? Didi niye? Didi misli ki şağirdler mene işare eylediler Zöhre Xanım'ız emisioğlu daşinen vurdı. Didi xop, benim qizim ta kerarı kefaf ders oğuyup? Didi bele. Basevad olup keşeng. Didi da koymam da seher medreseye geldi. Tahır Mirza'nın bir mehel varıydı. Gelerdi durardı o mehelde emisi qizi gelerdi, ellerin vererdi birbirineyo birya qız bilmirdi ki bu Tahır Mirza nemeye elin verir, bunin eline. Giderdile medreseye. Gene medreseden çığanna ellerini vererdi birbirinin ellerineyo, necce inni cevanlar, ele iriye meğluğ içinne elin verip külfetin elineyo, siğilipler birbirinin yanına xelgin. Baba bu seniydi da, bu seniyni. Da bunin eliyne tutmuşay, siğilmişey bunin yanına bu ğiyabanin bir bile meğluğ içinne nemeye, bu seniynidi da. Bezi var eslan ele koşem bahem gidirle. Belke aralarınna bir mitir fesile var ele bahem danışırda gidirle. Ama bezi ğeyir. Tahır Mirza ey durdı, yol gözledi. Şagirdlerden her biri geldi Taharcan niye medreseye gelmirey? Didi yoğ, niye? Didi;

İntizarem gözüm yolda

Gelmedi benim yârim

İntizarem gözüm yolda

Gelmedi benim yârim

Bilmirem atamnan ya anamnan

Sorışıp iğtiyarım benim

Ege diyem dastanların sözüdü

Ege diyem hesretliğin özüdü

Özge degil emim qizidi

Gelmedi benim iğtiyarım

Gözüm yollarda kalıp
Sarıp rengim solup
Bügünleri benim hâlim xerap olup
Gelmedi benim heqimi vefadarım

Emim qizidi ala gözü var
Danışmağa şirin sözü var
Menimnen medreseye gitmese revadı
Hesretliği var gelmedi benim yârım

Tahar diye özünü bildiri
Gözümün yaşı sildiri
Eger gelmiye qemi qussası meni öldürür
Gelmedi benim vefadarım

Özüde gitmediyo, geldi öve. Nene dedi balam bes medresen tez geldin. Didi da gitmirem. Niye? Gitmirem da. Aço niye gitmirey? Didi emim qiziynen bahem giderdik, behem gelerdik. İkimizde xoş idik birbirinnen. İnni muallim gelip atama diyip, meşkul olıpla medrese salırla oğlan medresesi cudagane, qız medresesi cudagane. Xop, övlad bir oldu, Xüda dede nenenin dadına çatsın. Her neme diye gerek ola. Durdı çiği yazıyayo, küçeyeyo bir beş, on, yirmi nefer nadan, edünya bixeber, heqiqetten bixeber, merifetten bixeber saldı yanıycko di bu çiloykebabıya yidile vezir oğlıdı gelip. Atam gele verer. O libasları libasfuştan aldılar giydiler, suretin sahip meğaza verdi, atam geli verer. Her qız geli geçe ona bir hercai söz didiler. Bugün seher biri gün daha biri gün oldu beş, on, yirmi gün oldu meğluğ sutahi geldi. Da özün sağlıyabilmedi. Yiğildiler derbanın kapısına. Hetem sultan çiği dervanın kapısına ağayan nemedi? Didi senin kardaşın oğlı hemi bais olup bizim abrıma hemi mennen ne qad libas alıp diyip dedem verer, neççe defa geliple benim çiloykebabımda qeza yiyiple ağam verer. Möüz satan,

kişmiş satan o zaman acil her nemeydi, yiyiple, ciblerini doldırıpla diyiple dedem verer. Bizi biçare eyleyiple. Ya kardaşın oğluna nesihet ver ya teğten gel aşağı biz ayrı şah karar vererek. Evvelden erz eylemişem bu kardaşı değildi ki konşyıda. Yolladı geldi tamamı şehri büyükten küçüğe devet eyledi, bir tene meydan varıdı, ona diyirle meydan-ı cellad. Gettiler Ehmed veziri orda boynın vurdıla. Ki sen uşağıya niye nesihet vermiyen? Boynın vurdula, Taher Mirza xanenışın oldı. Da korğıdandan yazıya çığmadı. Geldi oldı beyram ki bu kedimne resm-i sunetidi, resmi erz olsun rûsumnu beyram günü şadlığ tutarlar, birbirinin övüne giderle. Xüdavendi âlem o günü bir cur karar verip, eger bir konşynan kineyi kudretin, dovay bir veğt oldı beyram gününne da onı üregiyen çığaday. Gidey koğumo, kardaşo, eli, tayfanı görey, sazıgar ola. Da hiçkes hiçkesten kineyo, kudreto, dovayo, murafayo, recayetligo bu cur olmıya. Erte didi nene, didi bele. Didi men inni nemeyliyim? Didi niye balam? Didi elan bugün beyramnı, bugün dünya şaddı, hoşaldı, birbirinin övü gidirle, koğım, kardaş birbirinin övüne gidigel elirle. Bizim övümüze hiçkes gelmiri, bes benim teklifim nemedi? Didi balam, didi bele. Didi naehl oldin, dedeyi ölüme verdin bu meğluğ içinne, güman eylirem özünne bir yaxşı oğlan çığmay, bir eğilli oğlan çığmay. Niye? Diyer, gecenin kerenguluğu evvel aşkamnan bilini. Salı ki nikust ezbaharı şipeydas.

Sennen meğiyenni, sen derde değen oğlan çığmey. Didi;

Aman nene qineme meni

Menim tükenmez derdim var

Naehl bilme meni

Men giriftarem emim qizine derdim var

Nenecan men cevanam

Ders oğumuşam meye nadanam

Cevanlar içinne ele menne insanam

Ama kimse bilmiri üregim meni

İnni ilgarım bağlareu bu ruzigare
Cemalim benzeri aye
Menne gettin sen taye
Arızıynan bilmedin derdimi benim

Men Tahrır Mirza'yem derdime ne çare kilim
Kimi özüme merhem bilim
Ya bu derdi üregimnen çığat ya nakam ölüm
Çünkü kimse bağmırırı mene

Didi balam, didi bele. Didi durray libasın giyerey, xop, her cür olannan sonra nene bilirdi da bu emi değil. Ama didi da didi emiyini, cigeri ağlatmak olmaz. Dur, libasın giyginen hamı bugün gider evvel dedey Hetem sultanı görer annan gider koğım, kardaş övüne. Niye? Şah-ı memleketti. Senne durgınan keşeng libasın giygineyo, get emiyi düş eyağına. Her cur ola, her cur ola cevanay. Hezar cur arizin var, hezar cur hesretliğin var. Belke bağışlıya teskirin sen hele medreseye gitmiyey qasıp olmiyay, hele azad olaceğen. Tahrır Mirza durdıyo libasın giydiyo, mustegim geldi dervara. Geldiyo pilleden çığirdi, gördü emisi qızı elinne mecmeyi, gidiri mecmeyinin şirinisini evez eyliye, temiz eyliye, taze eyliye, konağ geliri meyleyliye. Emisi qızine didi emi qızı, didi bele. Didi mecmeyin koy yere. Didi niye? Didi vella xelg görüşürdü, bizde emi qızı, emi oğliyek görüşek da. Didi emoğlu kemegil olma. Sen elan mene namahramay durusto emim qızıyey, oğliyay. Menne emim qızıyem ama biz namahremik birbirine. Biz nebaye birbiriynen görüşek, didi baba xelg görüşürdü avrad kişi gördüm didi yeğin bacı kardaşımış, yeğin merhemimiş. Biz elan namahremik. Dime emide bu pille müstekim otağtan görükürü, emi müstekim ordan bağırırı, bu oğlan bu qızın yolın tutup koymır gide, kolın salırırı boynına, bundan mesele busayave eyliri bu qeziyeni Hatem Sultan gördü. Taher Mira geldiyo selam erzeylediyo, düştü el ayağına, orzırı mezred istedi, dayi emican, diyer, kul

hatasız olmaz ağa keremsiz, gele kerem üstüne. Men nadanemo, cevan ne eğin pişip ne meğzin pişip ne istidadı bernameye fehmi şulun pişip her cür olannan sonra nadanay. Ema sen bugün elhamdulillah sultanı memleketey, Xüdavend sene eğlo, kemalat Xüda verip bileye. Bes beledi benim teskirimi bağışlagınan, didi senin teskirin neber bağışliyim? Didi menede bu leşker içinne bice dene meğam ver, icaresen disiler bu şah'in kardaşı oğlıdı, o bağıtı mesele inni ki kimin serhengo, setibo, serleşkero, guruhbano, efsero, derece bu cur değildi. Bice mepam yazardıla parçaya, tikerdile kolına ki bu, bu meğamin sahibıdı. Didi sen hiç zada layığın yoğıtı senin. Sen divaneyey. Men sene bir sermayeyi verrem, git bir tene meğazeye muhim tacırlığ meğazesi tutgınan, sermaye verrem qasıplığ eyle, beşsa çörek çığat neneynen özin zindeganlığ eyleyin. Ama sen layığın yoğıtı ki men bir dereceyi yazam bir parçaya, verem sene. Xatırcem ol. Du xoş geldin. Vezir, bele. Vezir xezaneden bir miğdare pul verginen bu gitsin, qasıplığ eylesin. Berader geldiyo, dükân açtıyo bilmedi neme sata ala, nemeni sata, neççeye ala, neççeye sata? Bir naşı adam, nadan adam, herkesten gitti ala bire iki üç giran verdile bilesine, herkes geldi seher verrem, dünyacek malın göttü gitti sorağ olmadı. Anı çekmedi verşikesliğinin ilaniyesini vurdula duvarlara. Ehmed vezir oğlı erz olsun Taher Mirza verşikes çığip, gelin gidek şahe diyek. Geldiler töküldüler derbarin kapısına, ey qılbe-i âlem senin kardaşın xelgin malını heyfi meyl eyliyip, onnan neççe xelvar düğü getirip, onnan neççe xelvar möüz geitirip, onnan neççe xelvar badam getirip o zamanin mesele eleseng metahı neççe xelvar nohıt getirip pulını vermeyip, sa hiç bilinmiri kime satıp? İnni el bizdeno etek sennen. Her cür silah bilirey bizim sermayemizi bu beyinden aparıp. Didi he. Bes, beledi ele meni şahlığtan salar. Didi meydanı vurin diyin cellad hazır olsun. Men buninde özünü beyinden aparmasam, men başarabilmem burda şahlığ eyliyem. Diye mesele bu esli kardaşıydı, her cür vardı üreği yanardı geyir da, konşıylarda. Hükm eyledi Tahır Mirza'nı kolın bağıladılar, gettiler meydan-ı idame, cellad hazır oldu, meğluğ hazır oldu, şer tamam töküldü tamaşaya hazır oldu, gettiler bir dâr kurdula, Tahır Mirza'nı sağladılar dârın ayağınna. Hey bu yan, o yan geldi baba, biri didi men her ne vermişem istemirem, istemirem. Eye benim pulıma göre dövlet bunu istiri öldüre, men istemirem. Hatem

Sultan'na geldi, meydanı verdi teğt-i selteneti berkerar eyledile, eyleşti. Seslendi ey millet siz ki tökülmüşüz benim kapıma şikâyet eylemişiz. Men dedesini bunu boynın vurdum, indi özü muzahimni bu şehre, sizin malinizi tamamı heyfî meyl eyliyip, da munin teskiri bağışlamalı değil. Meğlûğ yiğildi, didi Tahircan, didi bele. Didi biz vasıda ollık, her cür olsa emidi. Sen bir diginen emi bağışla. Didi eyle desem şerinen diyerem, hamısı eşidsin hamı. Didi öldürme öldürme burda bir keşeng şeir diyiri;

Öldürme öldürme erzim eyliyim

Öldürürey biteskirem xan emi

Sen meni öldürrey dexl ollay nahaq kana

Aman emi, mürvet emi, xan emi

Bir veğt gördü medrese uşağları Kuran elinne tesibe düşüple, diyiple bizim hem kılasmızı şah nebayed öldüre? Kuran'ı aparak and vererek, belke öldürmeye. Tahir Mirza didi;

Göyül desgahınnan düştü cadeler

Men işmedim yâr elinnen badeler

Mektep uşağları mektepzadeler

Temam iltimasa geliple xan emi

Tacırlar yiğildiler bazara, didiler baba dünya malınnan sarı cevan ölüme gidiri. Gelin bir qedri pul tökek mecmeyiye tutak elimize diyek baba malımızı ki istemirik, bu pulıda kömeklik eylerik. Didi;

Nece diyim gözüm yâre düşüptü

Alıştı şikes göynüm pişipti

Temam şehrin yâdına düşüptü

Rehme gelipler aman emi, mürvet emi, xan emi

Xelg geldi qılbe-i âlem biz malımızı istemirik hiç. Helal olsun. Bir bilede pul getirmişik, bu oğlana kömek eyliyek. İndi sen neme diyirey? Didi geyri mümküni, geyri mümküni. Özüz gelmişik şikâyet eylemişik, özüz gelmişiz derbazın kapısını tutmuşuz. Ondan sora diyiri;

Siya telle ese ese gelip
Yârım keklik kimin sese gelip
Eger bağışlasay iltimase gelip
Şehrin tacırları xan emi

Men eger diyem hıdmetine nadanam
Emma Xüda eğıl verip bice insanam
Tahar Mirza diyer özge değılem cigeriye benni kemanam
O bendi kemanı yeğın bilmirey xan emi

Bu yannan kenizler yığıldiler didiler Zöhre, didi bele. Didi dedey emoğuyı öldürür ya. Didi nemeylim, benim elimnen neme gelip? Tayesi didi men örgederem neme gelip. Didi neme? Didi libasın giyerey, bir tene tacırlığ libası, libasın üstüne giyerey, bir tene niğap sallay üzüne, üzüye, bir aba çallay çiyeniye, giran baha esa, giran baha tesbe tutaray eliye. Giderey diyerey kurban men bu cevanı kanını satın allam. Öldürme men bu şerden soruşmuşam, bu müğessir kimni? Diyiple kardaşı oğlıdı. Sen özge sözüne, dünya malına bir tene cevanı istirey beyinden aparay. Didi ağıo neme diyim orda? Didi diginen ya men konağam, geribem üzüyne tutmuşay da ya meni konağlığıma, geripliğıme konağam, bunin teskirin bağışla ya kanını satın allam. Kul bazarınna kul almak, qeri almak azaddı. Men bunin kanını satın allam, her ne qad diyem pul verrem bu cevanı öldürme. Kenizlere didi sizde gidin durin orda, benim çadırım örtin, Taher Mirza desi beke, menne gelmişem tamaşaya. Didi;

Emican bilginen sözüyü
Mayil eyle ruzigarı gözüyü
Tangınan qizler içinne qiziye
O da vasıda olup xan emi

Taher Mirza diyer men bildim

Nadanlığın setmesini gördüm

İndi burda bikes oldum

Aman emi, mürvet emi, xan emi

Didi başa gelmez. Qizi tacırlıq libası aba çiyinne, Erep libası, libas giyip, bir cür çalma töküp bu başıya persekleri üzün tutup, çennan tanınmır. Eli döşünne edap yere gitti, seslendi tacır başı, emr. Didi kuban, didi bele. Didi men bura qasıplıq gelmişem, men Ereb'em. Emma veli bir veğt düşmen sözüne gitmeğe mayıl olma. Ne çöreğiyen geliri kardaşı oğlıdı bir, cevannı iki, verşikest olup üç, işidmişem belke qizin de istiri bu dört. Xop, qizin verme, tacılar heqqinnen geçip, diyi istemirik. Mektep uşaqları Kuran ellerinne getirip, Kuran gelip meydana. Bu Kuran'an nece geçirey bu üç, men bir geribe tacirem, cigerim kebeb olur bu cevana. Didi tacır başı kanın birdi. Bir keski istedi memlekete gıyanet eyliye, onun mucazatı var. Didi xop, heleki sen buni istirey öldürey, ver aparsınlar çöl kenarinne öldürsünler. Burda öldürmesinler. Niye? Zöhre fikreyledi didi, o cellad ki apara onı öldüre, onı görrem rüşve verrem, apar çölden bir ağa çığa gide ha. Cellad, bele. Bu oğlani çekerey atin terkine, götürrey giderey keşeng boynin vurray, köyneğini bulaştırıray kana, men bu enzarı merduma diyerem babacan, siz ki bu oğlannan zeninidiz, bu oğlan muğesiridi, men cezasına çattırdım. Didi kurban icaze verrey men bu celladınan danışığ eyliyem. Didi celladınan neme danışığın var? Didi niye cellattı da? Görem bu ne çöreğiyen gelir mesele apara insanın boynın vura? Bunu soruşam bilesinnen. Çekildi kinare didi cellad, didi bele. Didi Zöhre Xanım'in qesti qecerinin eyağıynan, ordan apar. Ordan sene pul çığır, şah diyiri yüz tümen bir ad verrem bileye. Diyer şorba pilavdan yeğ olur, diyer eşid inanma. İnanma bir qıran vermez bileye. Ema veli Zöhre orda sene hekmen hessabı pul verer, sen xoşbeğt ollay. Duyum kurban didi bele, didi iki tene kazı koşınan bu cellâdın yanıycek. Didi niye? Didi xop xelg malınnan geçip, istemiri. Mektep uşağı ki Kuran getirip. İnni qiziyneki vermiren. Bes, iki tene kazı gönder, bu oğlanı makıme eylesin, görsün bu oğlan o evvel ki teki nadanlığıno, divaneliğino, xelafını eyliyecek ya töhbe eyliyip seri salim adam oleceg. İki tenede qazı gönder. Didi bunuyo geldi, meydannan çığti

libas töktü yereyo, qesti qecerin penceresin açtı, cellad Tahr Mirza'nı çattırdı erz olsun qesti qecerin eyağına. Ordan Zöhre seslendi cellad, didi bele. Didi sağlama onı, hara aparıray? Emoğlumun burnunnan bir çike kan gele, tamamizini verem qırana, hara aparıray? İndi Tahr Mirza diyiri, didim;

Gözel gel bir sohbet eyliyek

Men gidirem Allah sağlasın

İkimizde birbirine ruzigarı helal eyliyek

Men gidirem, sen kalıray, seni Allah sağlasın

Gözeller içinne gezerey

Emma hesretin kalır üregiyne bağı ezerey

Nece bu derde dözerey

Nece bu derde dözerey

Emim qızı Allah sağlasın

Menim için dünya oldı tamam

Ölüme gidirem bilginen inan

Bir veğt anam menziline bir dolan

Neneme diginen Allah sağlasın

Tahr Mirza diyer men elim üzmem damamnan

Geçerem yolınnan başınan kannan

Men nakam gidirem dünyadan

Emim qızican Allah sağlasın

Cellad didi xop, ordan yüz tümen pul, saldı geldi aşağı. Didi cellad, didi bele. Didi iki tenede kazı geliri, üçüz bu yüz tümen puldı, bunu bölün. Bir

qedride verin Tahır Mirza'ya çölden elden salın diyinen gitginen da bu şehre gelme. Belke görek ruzigar nece olır? Emma menne bir şeir diyim, apar bilesine. İndi diyiri;

Atay öldü başı sağolsun
Ayrılığ oldu neme gerek
Hesretliğimiz kıyamete kaldı
Bu dünya fanıdı ne dimek gerek

Men bağaram senin keşeng boyuya
Hesret kaldım gelem senin toyıya
Ama üregiy yanmadı öz halıya, öz ruzigariya
Emoğlucan git Allah sağlasın

Men senin derdi dilinnen öllem
Öz kedrimi billem
Bir veğt seni yâd eylerem
Emoğlucan başiy sağ olsun

Men Zöhre'yem her üregin ariyam
Qemi qussanin bargahiyam
Men senin yâriyam
Eger bu dünyada kıyamet olsun
Emoğlucan git başiy sağ olsun

Tahır Mirza'nı gettiler çöle, ordaki mügessir getirerdile, boynın vurardı, berri biyabanna hiç kes yoğudu, biguman yeridi, gettiler ora. Bu yannanna kazılar geldi. Xop, Tahırcan, bele. Biz senin mahkeme eylememişek. Bilmirek ağı bir neferi idam eyliyeler, öldürele o gerek çoğ teskirkar ola,

müğessir ola, ya adam öldüre ya neççe xanebadeni bahem vura, ya bir neferi çoğ zülm eyliye, de hettinden çığa. Dadgah bir cürdu ki peygamber sallalahü aleyhi ve alihi sellemne erz olsun bu söz bağı kalıp ki heqqinnaz gerek heqqine çata. Xop, sen nem eylemişey, bu emi dedey ki öldürdü, özüye ki aparı öldüre, getirip öldüre? Didi bice erzim var eger hıdmetize icaze versiz, erzim eylerem. Didi nemedi? Didi;

Elleri hınalıydı beyrem günüydü

Mene bir bayramlığ verdi kazılar

Alma yanağınnan gül boğağınnan

Derdi verdi bice cur nari kazılar

Didi xop, burdaki mugessir değıley bu söze.

Elleri hınalıydı beyrem gününde

Beyram günü hamı eline koyar. Elbette gitmişey emiyi görey, emin qizi ya bir tene enar ya bir tene sib ya bir qedri şirini verip bileye, bu müğessirlik değıl ki. Didim;

Emim qizim can senin kere kaşiy var

Didi oğlan meye senin muşkil işiy var

Didi men xesteye ne yemişin var

Didi varım bir cür narım kazılar

Didi he, burda bir yerde muşkil tapırı. Sen beyram günü geldin emiye? Didi bele. Didi emin qiziyi harda gördin? Didi pillede mecmeyi aparırdı, menne küçede gördüm xelg görüşürü, bilmedim bu görüşmek bu cür hirsine değıl. Gerek merhem merhemnen görüşe, istedim emim qiziynan görüşem, dime emim bu pille musteğim otağına aşikâr görüp bizim qeziyemizi. Didim;

Emim qizican men seni allam,

Didi emoğlucan men sene gellem

Didim bes, gidirem kimlere kallay

Ağlayıban kan yaşı töktü kazılar

Men diyebilmedim bir kimseye sözümü

Hiç kese bir derd bilen tapmadım diyem sözümü

Nadan bildim özümü

Mayil eylemişem dergâhı ilahiye gözümü

Men biteskirem kazılar

Men Tahir Mirza'yam dedem nakam gitti dünyadan

Men doymam Zöhre kimin sonadan

Eger siz rehmo, mürüveto, edalet eleceğiz dünyadan

Men elan derdimi size diyerem derman eyleyin kazılar

Kazılar didiler xop, babacan. Sen burda didin, men bu qız meni yandırdıptı kazılar, biz bunu yazarik ki giderik emiye diyerik bir qedri senin qiziynede teskir olup. Bu oğlan gelirmiş bir haççe bu Hemedan dili diyerle öziyi lus eylemişey yanı yüngül eylemişey. Diyerle özüyü lus eylemişey bu cur hessap eylirle. Senin qizin bir haçça teskirkardı, o da cevannı, nadan, nebuğte. Onıy yanınna qiziy özünü bir heççe lus eyleyibo o da diyip, kolını salığ boynuna. Diyip gel görüşek. Bes, beledede burda biz seni, teskirkar saymak, xop, bu puluda biz erz olsun yüz tūmenni eger istiyek mesele bunu biz üçümüz bölek bu hiç cur gelmez. Elle böllük dört yere başa yirmi beş min tūmen, yirmi beş tūmen verrik sene, sen eli kuru da sen kendine qeyidebilmey. Qeyidey muğasirey da. Yirmi beş yüz tūmenne biz başa ikimiz, elli tūmen. Yirmi beş tūmenne bu celladin. Biz giderek diyerik kurban, biz makeme eyledik, oğlanı hessabı makeme eyledik veli oğlanna teskir yoğtı, hiç. Munta senin qizin bir haçça nadanlığ eyliyip, o da cevannı özünü lus eyleyibo, eger sen bu oğlannan bir iş görmüşey, bular ikiside nadanımış. Nadanın çenna teskiri yoğtı. Ağıl adama bir görse teskiri var. İnni bu yirmi beş tūmennen git, bu dünyanı dolan, her yerde iş taptin işleginen, beşsa çığatgınan, emrin dolandırdıgınan. Bir ruzigar bir ruzigardan geçsin xop, belke emiyi bir heççe hüsülesi geler yerine, o

qezavatı ki seni için eyliyip, öldürmek ki senin için eyliyip, o yâdınnan çığa. Sen geley aramcek erz olsun şehre bizde bu qizi koymak hiç kes ala. Herkes gele, elçi gele, biz o elçini yabanlarıko, koymak senin adağlin ruzigar ola. Gel adağlıyı alğınan, Tahar Mirza bular gettiler didi men neçe il gurbette kalım? Didiler hiç olmasa hiç olmasa dört beş il gerek kalay. Tahar Mirza ottı çöl, ber, biyaban, veregzar hiç zad yoğ, ne xurden ne şamiden ottı orda da aşkam oldu. Didi görey bir il oldu, o veğtten gelmişem bura göre diyirle bir il oldu. Bular mana didile beş il kal. Didi koy kalım alt il olsıya, iki il olsıya. Elan günerteden bir il olıpda. Kalam aşkam olsın iki il. Aşkam oldu. Didi durum gidim. Didi yoğ ele kalım üç il olsun, kalım dört il olsun kalım beş il olsun, geceni bir mukafatınan seher eyledi. Teskiri yoğ. Niye? Bir nasperveride, perdöseğın üstünne yatan insan gece verək içinne yata, put içinne yata, biyabanna yata bu beş il ki seldi. O mümkinni on ile tükene. Niye? Şairde diyiri;

Âşığıyem min aye değer

Her zülfün danesi min aye değer

İl var bir güne değermez

Ama gün var min aye değer

Günnen günin ferik var. Didi xop, elan on il oldu da. Ezbezke gece bergezliğ çekti, ta seher oldu. İndi gidim, görüm kim ölüp, kim kalıp, şehir ne cür olup, emim diridi, diri değer? Xop, hara gidim, hara gidim? Didim emim qizi Zöhre'nin gülşen bağına. Orda bir boğan var, meni çoğ isterdi. Onnan xeber alım ki elan men neççe ildi gitmişem gurbete, kim ölüp, kim kalıp, kim var? Geldi kapın çaldıyo boğan geldi kapıya, aha Tahırcan seni apardıla öldürele, bes ne cür oldu? Didi xop, elan men on ildi gitmişem, didi on il, didi he. Didi baba sen dünən gitmişey, neme on il, sen dünən gitmişey. Didi ezbezke kollığ çekmişem, eleseng on il gitmişem gurbete ey boğan. Gidirey emim qizina diyerey, Tahar Mirza gelip bağa. Bize gelsin bağa, men onı görümo, onnan Xüdafız eyleyimo, o veğt gidim. Meni cellad yola salıp, benim işim rast gelmez, meni kazı yola salıp, işim rast gelmez. Ama emim qizi hekmen yola sala, belke men dört beş il gurbette ömrümü serf eyliyem. Yolladı bir tayesi varıdı, bir zenan xelgiydi. Kocalmıştı ama beke neved du duman

dađıtımtıŖı ezbezke Ŗeytanı fesadıdı. Ona bir pul verdi, o didi gidirey, kul bazarına berre satarlar. İki tene cevan satın allay, bir pulı hengüfte hazır eylerey gidirey bağa, Tahır Mirza'nın özin yola sal, gider gurbete. Geldiyo kul bazarınna iki tene kul aldı berre o zeman satardıla, herkesin iki oğlı olaydı emri geçmeyeydi, bir tenesini getirirdi kula bazarınna satardı bir özgeye. İnni oğlan giderdi oraya qussa yiyerdi, öleydi, kaleydi öz oğlıydıda. İki tene kul, bir qedri hengüf pul gettiler bağa. Seslendi emoğlucan niye qeyittin bes, neber oldı? Didi;

Emim qızı gel bir sohbet eyliyek
O keŖeng dilleriynen sal yola meni
İkimize bir fikr eyliyek
Ŗirin dilleriynen sal yola meni

Men gidirem bilem
Bilmirem ölem ya kalam, seni görem
Gurbette kalam seni bilem
Ŗirin dilleriynen sal yola meni

Emim qızı üregim hesretinne öz elimne kaldı
Düşmenler sövünde dostler hesret kaldı
Bizim âŖıđı meŖuđluđumuz kıyamete kaldı
O Ŗirin güftariynen sal yola meni

Men gidem gurbette kalam
Derd elinnen saralam solam
Bilmirem veteni yâda salam
KeŖeng Zöhre'm sal yola meni

Taher Mirza'nın sözünü diyerle

Bezi edam benim emimi qinerle

Meni gurbette ölmüş bilerle

Emma men eşk elinnen öldüm sal yola meni

Xop, emoğlucan da çare yoğ. Bu iki tene nökerin, bu da bir bile pulin, hiç elin ağden kereye vurma. Git bu ellerin dolan, yaxşı yerlerde kal, yaxşı xoreklerden ye, yaxşı yerleri seyri sefa eyleginen, kovlı şair eyri neğilde diyiri, alnına yazılanı başına gelir, her neme o pişaniye ki Xüda yazıp bendenin bizim başımıza gelir. Ta görek dünya ne cür olur? Tahır Mirza bu iki tene erz olsun eleseng cevani göttü yanıyeko ve üz koydu biyabana. Xop, bu pul bir zad tuta üstüne gelmiye, her ne qad ola tükenir da. Ama gerek üstüne gele. Bu karger olan değildi, işliyen değildi. Bu iki tene kul almıştıla, koşmuştıla bu Tahır'ın yanıyeko bular ikiside dede, dede neneleri yuğardan aşağı gelmişti, bular naspverideydiler, eyağ yalın gezmemiştile, gece yuğusuzluğ çekmemiştile, kollığ çekmemiştile. Bular ikiside qussayo, veremdeno, derdi serden ikisi de dünyanı veda eyledi. Tahır Mirza'nın ikiside elinden getti. Çünkü geçmişti İran torpağına. Gezdiyo Erdebil var, orda bir avıgerim var, vesaili olan erz olsun geler ora. Bir sudu daşın içinnen çigiri, üç tene hovız bağlayıpla, evvel hovızı evvelke su, şidded dağda hiç kes girebimez. Dovımada bezi adam girer, hamı adam girebilmez ama seyyumna hamı girebilip, aftan eyliyebilir. Bazırganlar kedim gelerdile ora, bice bazırgan geldiyo, kafilesini vurdu erz olsun kemendeyo, ottı suvin qırağınna. Tahar Mirza'da erz olsun ottı suvin qırağınna desmalınna bir qedri kuru çörek varidi, yavan çörek varıdı. Onu bir heççe sudan septi o çöreğe, o çöregi daşınan bir haçça xurd eyledi ki dişi öhdesinnen gele yiye. Bu bezirgâna bağırdı. Desturda vermişti nehar düzeldede. Seslendi cevan, didi bele. Didi ha yandan gelmişey, ha yana gidirey? Erz eyledi bezirgân gidirem sernıvıştem dalıycek. Didi xop, hara uşağıyey, hardan gelmişey, nekareyey? Didi eger diyem, Kerem'de diyiri;

Dededen babadan büyük zadeyem

Beş gün bu yoğlılığ mene ar değil

Menne öz yerimne bir şeğsin oğlıdimo erz olsun bir şeğsin övünne
nasperveridere büyük oldım, didi du bes gel bizim yanımızda otu, elan nehar
düzeldirle, o çöreği koy kalsın. Bizimnen nehar yiginen. Geldileyo neharı
düzeltileyo, keşeng hesabı. Bu Tahir Mirza sofrı qırağınna bir cur ottı, bir
cur qeza yidi. Bu bezirgân ele bunin fehmi şuluna, insaniyetliğine ele
giriftar oldu. Didi oğlan, didi bele. Didi sen, didin men büyük zadayem,
dinin men nasperverideyem ama men inanmadım. İnni ruzigarı bir qemi
mene danış, görüm nem olup ki sen bögüne kalmışay. Erz eyledi kurban xop,
bir yan insan yuğardan aşağı geldi yanı dünya tükendi bilesi için xop,
dünyada hem xardı hemi intizardı hemi düşkünlüktü vetennen bizardı. Men
hemi vetennen bizarem hemi ahı zarem hemi elan bilmirem nemeyleyem?
Didi xop, istiren men senin için bir fikreyliyem, sen benim sözüme giderey,
erz eyledi kurban giderem bele. Senin sözüye giderey. Xop, inni bir
müğteser sözüyü beyan eyleginen görüm erz olsun ne curdu? Didi;

Bahar oldı bahar çağı

Ne tez soldı güllerim benim

Yârınan danışan yerde

Lâl oleydi dillerim benim

Cevanam belim büküldü

Temamo dişlerim töküldü

Şane değmedi töküldü

Zerefşan tellerim benim

Bele. Gördü bu keşeng, şeirde keşeneg diyiri. Çoğ keşeng şeir diyiri.

Kimler benim göynüm aldı

Menim emim qızı meni yola saldı

Hesret üregimne kaldı

Çünkü bilmedi ellerim benim

Tahrir Mirza bu çağınna

Sinesi Zöhre dağınna

Kaldı qesir eyağınna

Sonalı güllerim benim

Kaldı qesir eyağınna

Sonalı güllerim benim

Eh, bu bezirgân gördü bu nale keşeng şeir diyiri. İndi dime bu bezirgânın bice dene qızı var, Allah hiç kafire kısmet eylesin. Ne keşengliği ne fehmi şulu kalıp sinni salıda o hududa çatıp hiç başa gelmiye. İnni bu bezirgânın göynü var, bu oğlanı, Tahrir Mirza'nı apara o qızı vere muna, özü kocalıp bu kafileni tapşıra, Tahrir Mirza dolandıra, bir loğma çörek çığada. Oğlan gelley benim bu kabilemi dolandıray ve bir loğma çörek çığaday, zehir ve batın helal u zûlal biz ikimiz olak erz olsun aşına ve kimsede bilmiye. Didi kurban inni Tahrir Mirza'da ne bilsin, bu ne ğıyal istiri bunu apara övüne. Didi uşağlar bir tene atin varını oburı atlara sevar eyleyin, verin bu oğlan minsin, piyade gelmesin. Bu naspveridedi, bu cefakeş değil, nazınan böyük olup. Bir at verdiler bilesine erz olsun eleseng Tahrir Mirza, gördü bu nökerler didiler kardaş, didi he. Didi Xüda bağıtı bileyeya. Didi nice? Didi bu bezirgânın bice dene qızı var, kalıp övde, aparırı o qızı vere sene. Olay bu bezirgânın şah damadi. Bu sirveto, bu kabileyo cedde de çoğ elakesi var, çoğ zindeganlığı var. Hamısı olar senin için ha. Xoş halıya. Eh, bunu diyenne Tahrir Mirza düştü fikri ğıyala Xüda yâ men nemeylim, nice Zöhre'den geçip? Bir veğr gördü bu ara açtıla bu kalıp dala, didi indi gellem atı sürrem, diyerle at görmemişti. Atı sağladı erz olsun atı kova, gellem atı sürmem diyerle günnice bidestelad. Bir orce oğlanı atı sürmürü kabile eyağınnen gele. Bes, nemeylim? Heqqidir bu şeiri diyem. Menne fikreylemişem dost-ı eziz, bu şiiri vesiyet eyleyem kebrinin daşına yazala bu şeir. İndi diyiri;

Aheste gidin xan kardaşlar

Dert meni aleceg oldu
Malı, mölkü, övü emlakım
Ağayan özgeye kalacak

Felek sindirdi demimi
Anam yoğ yiye qemimi
O nazenin hemdemimi
Özgeler alaceg oldu

Felek sindirdi bazımı
Anam yoğ çeke nazımı
Üstü sedefli sazımı
Özgeler çalaceg oldu

Tahar Mirza diyer menne billem
Özüm öz derdime güllem
Bir veğt olı menne öllem
Nazenin adı sanım kaldı

Bunu göynüm var vesiyet eyliyem, bu şeiri kebrim üste yazala. Bele ağaye eziz, geldiler bezirgânın övüne gördüle bir tene cuvanezen çadırı bağlayıp beline bir heykelin biridi, carı elinne kapını nizafet eyliri. Ey dedecan xoş gelmişey, sefa getirmişey, hardan bele, sefer bi xeter? Didi balam, didi bele. Didi meni dime. Didi nece? Didi o oğlan konağtı. Onu Allah yetirip, o konağtı. Xop, bir fikrimne var, konağtı ama bir fikrimne var. Elbette ona her neme başarıray fehmi şurunan, eğli kemalatınan, insaniyetliğinen oğlana ihtiram eyleginen. Bu qız pervane kimin dolannı bu Tahır Mirza'nın döğrüne, ey konağcan öv özüzüynü, xoş gelmişey, sefa getirmişey. Biz ele bir senin teki oğlan ola, biz ona elimizden geldiğecek hem xıdmet eylerik

hem mehebbet eylerik hemi bir cur reftar eylerik ki o oğlan xoş ola. Tahır'da nemeylesin didi sağol. Kedim musafiretçilik dört ay, beş ay, üç ay beke bir il bu bezirgânlar giderdile, al ver eylerdile ta bir qedri behre görmüyeydile, bir qedri istifade eylemiyeydile vetene qeyitmezdile. Bazırganna neççe ay gitmişti, xop, insan bir kedde emele gelsin, o kedde elo, tayfa, koğum, kardaşı çoğ olar. Gece el, tayfa, koğum, kardaş, el, tayfa hamı yiğildi geldi. Bezirgân tedarik gördü ki bu gece hekmen bu meğluğ gelecek, xoş olalar. Meğluğ geldiyo, otağ doldıyo birden gördüle bice cevan çoğ bakemal, çoğ eğilli otağta otırıp. O ona didi sen di, o ona didi sen di, o ona didi sen di birisi üze kalmadı, seslendi bazırgan, didi bele, didi bu ağanın biz hıdmetine çatmamışak. Bu ağa kimni? Didi valla sizden ne gizli, elle menne hıdmetine çatmamışam. Ama benim yolım düştü İran'a, gittim İran'na bir issi su var, orda elbette bir gece gündüz orda kaldım, o issi sudan hemi nökerlerim, ferraclarım erz olsun bu kafikeynen geliri, burda bir abteni eyledik, bu cevani da orda gördüm. Soruştum hardan gelmişey, hara gidirey? Özü didi celayı vetenem, gezirem. Da bimorem ayende işim, ruzigarım neber ola. Xop, meğluğ danışarda, bilerda, diyerda. Didile bazırgan, didi ha. Didi bice söz diyek narahat olma? Didi ğeyir neme için? Didi guman eylerem bu oğlan eğilli adamnı, bu oğlan fehmi şullu adamnı eger guman eylem eger heqiqet ola, beke büyük zadedi. Hıdmetine çatmamışık. İnni gel eli koyak, el üste, bu oğlanın mehebbetini koyak göz üste, bu qiziyi verginen bu oğlanayo hemi oğlin yoğti kömek olır bileye hemi damadin olir, kafileni elan kocalmışay dolandırabilmedin bu dolandırar. Didile valla bilmirem, neme cevabı diyem? Emma veli özünnen sual eyleyin. Diyiri xop, bu qizi gördina, bu sirveti gördina, bu bazırganı gördina hele bu bezirgânın bir tene bağı var, çoğ bağıdi. Bu kedde ele bağı hiç yoğtu. Bular tamam tellüp tapacak seneya. Didi xop, nemeye göre bunu mana diyiriz? Didi diyirik biz seni gördik. Senne bu qizi gördin, inşallah birbirini begendiz, birbirini istediz. Diyer ab mire rutğane, dost ve bere bezi bigâne. Xop, ele bu bezirgânın gelmişey kafilesini dolandıray, bunin övüne melhem olgınano, bu kafileni dolandır. Dedi valla benim bice erzim var, sizin hıdmetize. Eger icaze veriz men o erzimi size beyan eyliyim. Xop,

beferman, didi gerek Şeirinen diyem. Şeir beledey? Bazirgan didi keşeng Şeirler diyir, keşeng Şeirler diyir. Diyirdi;

Vetennen yola dūŐtüm

Qısmetim getirip bu yere meni

Koĝumo, kardaşo, elden soruştum

Yazgı yazan yazdı bu yere meni

Nazenin atam elimnen gitti

Üregimne bir kanlı yara bitti

Emma eĝli Őulum eliden gitti

Nadanlıĝ getire bu yere meni

Nadanıdım eĝlu huŐum bilmedim

El uzadıp hesret gülümü dermedim

O cur ki dedem nenem nesihet verdi oları bilmedim

Öz nadanlıĝım salıptı tora meni

Men diyem büyük zadeyem sözüm kalar

Derdi olan dünyada saralar

Bilmirem nesibi kısmet ne cür olar

Kısmet getirip bu yere meni

Adım Tahir Mirza'dı vetennen iraĝem

Koĝumnan, kardaştan, elden, tayfadan soraĝam

Ey aĝayan men burda hele konaĝam

Görüm ayendem ki bundan bele oleceg, neber olar benim

Didi babacan Xüda istiyip bileni ya, Xüda bileni istiyip. Çünkü bu bazirgan bizim koğumumuzdu, koşumuzdu, kedlimizdi. Özü bir yaxşı adamni, sirvetmendide. Elan bunin hiç bu kafileyeye hiç ihtiyacı yoğ, dünyacek pulı var. Didi xop, bilmirem da size neme diyem, siz her neme diyiriz, diyin? Yani her neme diyiriz bu qızı ala mene diyi, xelg bele hâl oldı. Bazirgana didiler bazirgan, ele bu da göynü senin damadin ola. Bes, sen bir tedarik görginen, qız verirey ere ama bu oğlan çünkü dedey, neney, koğum, karda, eli, tayfası burda degil bunin için bir toy tutgınan ki bu oğlan özü razı olsun. Didi bes, ağayan didi bele. Didi men gitmişem gurbete o qedir merd kişilernen du çörek yemişem, o qedir merd kişilerin toyunna pul xerçlemişem hiç başa gelmiye. Men elan gerek gidem, bu oğlan kala. Hele bu aparıp zillete salmıyam, olara diyem benim bu hefte yoğ, gelir hefte benim mecalisi çeşnimni. Nâme verem olar tamam yiğışirle geleler, kend ehlide ki hâli maiyenni. Pestalendiyo, kafilenin barğanesini cur eylediyo, seslendi Tahircan, didi bele. Didi benim bir tene gülşen bağım var, çoğ keşengni, eger dariğtin bir veğt, üregin teng oldı, her cür olsa sen gurbetteyey vetenin var, bu qızde Allah rızası men sene emanet tapşırıram bu qızı. Gidiriz o bağda keşeng çeşme var, keşeng o qedir gül ekmişem ki hiç başa gelmiye. Oranı dolanniz, nehar apaririz yiyeriz, sobane apaririz yiyeriz, qussa, narahatçılık özünnen kinar eyleginen, şadı xürrem benim övümne kalgınan, men gidim olarin ki toylarınna pul xerçlemişem, diyiple bu puli xerçleyin, bir macalis tut biz de gelek. Menne olara ta gidemo, olara tapamo, kart verem bir iki hefte, üş hefte çeker. İnni senne can senin, can benim övimin. Didi yani ne cür? Didim;

Cevan gel bir sohbət eyliyek

Can senin olsun, can bu gözelin

İkimiz eğidemizi bir eyliyek

Can senin olsun, can o bağde güllerin

Men gidirem gellem

Senin qedrini billem

Toy tutaram, temaşanı görrem
Can senin olsun, can bu xanebadenin

Men tacıram serdigerimi görmüşem
Bu dünyanı fanı bilmişem
Çoğ merd kişilernen nanı nemek yimişem
Can senin olsun, can bu övlerin

Men Xan Merdi Sövdegerem, hamı biler
Gelip çöreğim yiyip özümü görüp, şad olup güler
Ecel insannen gelir eger adamdı da ölmedi
Öldüm gelmedim ruzigar bele biler
Can senin olsıno, can bu gözlin

Xop bazirgan;

Xoş amedim xoşım amed ki amedened
Hezar canı giramı fedayı her kedemed

Xoş geldin. Bazirgan gitti, bezirgân gitti. Tahır Mirza bugün seher, biri gün, bir iki üş gün seslendi ey nazenin, didi bele. Diyirdi atan diyirdi benim bağım var, bes, erz olsun o bağı çoğ terif eyledi, biz o beğı gidek bir görek, görek o bağda neme var, neme meyvesi var, neme gülü var, ne cürdü, bir qedri qeza götürgünen, gidek o bağa. Bir qedri qeza göttüleyo, geldileyo qız kilidi saldı, bağın kapın açtiyo, geştile bağayo, gördüle bele. Bağ sebzi semerlik, bağ içi çimenlik nece yer, nece sefa, nece gül ne cür. Gördü qızıl gül nece açılıp, hovizin döğrüverinne bice zağı, bir cür arı var, biz ona diyerik zağı. Bu arılardan böyüktü, gülünen arası yoğtu. Birden geldi bu gülleri kelem eyledi töktü yere, bulbul çattı, koymadı bu kaça. Dümlüğünen tuttu, tike apar eylediyo leşin attı ora. Bu gülün yarpağları ki bu zağı tökmüştü yere, bir bir erz olsun eleseng oları düzdü yerine. Bice dene bele

bele hey keşeng düzdü yerine. Xop, bulbul her cür eyledi gül yerinnen töküle, da yerinne casaslığ olmaz, kalabilmez. Ele bulbul düzdü, tekan verenne töküldü. Gülü düzdü, tekan verenne töküldü. Özünü saldı bir tikanın arasına, özünü zehm eyledi, can teslim eyledi. Tahar Mirza durdı cibinnen bir tene destmalı çığattı, o gülün yere tökülmesinnen bir qedri yiğdi, getti töktü desmala, gülü koydu arasına yeri kazdıyo, keşeng defn eyledi torpağın astına. Emma dünya boğzı tuttu bilesini, dünya qemi tuttu bilesini. Bu qız gördü bu oğlan çoğ narahat oldu, çoğ narahat oldu. Seslendi cevan, didi bele, didi biz senin kimin şeir belet değılik, ama bu hemsidlerinien otırıp durmuşık, toyda, tamaşada, mecliste bir dört, beş tene şeir örgenmişik. O bulbulin ölmeğinin quşasını yimeya. Dedem gelir bir evezine iki tene alar, üç tene alar.

Gem yeme ey nadan oğlan

Bura gem bazarı degil

Gem yeme ey nadan oğlan

Bura gem bazarı degil

Öz yerinne bir kabil oğlan

Bura gem bazarı degil

Bulbul öldü güller kaldı

Ama bulbul özünü derdi sere saldı

Bu bağ bibulbul kaldı

Bura gem bazarı bilginen oğlan

Bulbul güllerin hesretin çeker

Oninçin oğır derdi dil eyler

Ele beşerde bu curdu bir veğt görrey öler

Bu dünya gem bazarıdı

Menim atam her bir zadda benim bilip

Bir balasıyam eziz görüp

Seni bu bağa tapşırıp bir siparişt verip

O sipariştiye kail olğan oğlan

Bura gem bazarıdı

Tahir Mirza didiyo o cür değıl, o cür değıl. Dedi bes, neme? Ottı bunun ki
defn eylemişti, ottı orda. İndi diyiri;

Seheri çeşme başınna

Dur dolanak bağı bulbul

Qizil gülin kinarınna

Viran koyma bağı bulbul

Bulbul seni kim uçurttu

Veteniynen kim göçürttü

Kim doldırdı, kim içirtti

Kim oldu sağiy bulbul

Gül dibinne yatan xârdı

Bulbulin işi ahı zardı

Ahı zardı bulbulin işi

Heyif olsun gücün vardı

Parçaladin zağı bulbul

Çerkifelek köçen yerde

Çerkifelek köçen yerde

Heq sözünü açan yerde
Zöhre bade içen yerde
Men öleydim sağı bulbul

Bulbulum gitti elimnen
Gem dergâhını töktü dilimnen
Menimne bağıti iğbalimnen
Neme diyim ağı öldü bülbül

Tahr Mirza bu çağınna
Sinesi Zöhre dağınna
Kaldı kesir eyağınna
Sonalı güllerin bulbul

Qiz didi oğlan qussa yime, dedem gelse dünyacek dareliğimiz var.

Bele, ağayan icazasiynen Tahar Mirza'nın Dastani nimekaradı, bir qedri erz eylemişek, beğiyesini de huzuru hıdmetize teğdim eylerik. Xüdavend inşallah hemişe şadlığı, hemişe selametlik versin ve o kesleri ki elbette o vetenne bizim eğer bu sohbetlerimize kulağ verele, öz böyüklüklerine bağışlarla. Diyer, dervişiyo dilxoşu belgi sebzo töhbeyi derviş. Menim sinni bir moğiyete çatıp ki da o Âşık Heyder ki diyerle Hemedan'na, İran'na men o Âşık Heyder da degilem. Emma xop, o ki elimden geldiğicek bu neğilleri heyiftile, buları men aparaceğidim, katam torpağa ama sizden çoğ teşekkür eylirem ki gene bunu zinde eylediz. Zinde eylediz buları, bu dastanları yazariz, kitap eyleriz, yerini yitirriz ve bir müddet ağayan inşallah istifade eylerle. Sözüümüz o yerde kalıp, Taher Mirza o qizinen bu kırğ günü baş eyledi, tacır başı tamamı dostlarına bir vedeyi kerar verdi, nâme verdi, geldi velayete. Geldi velayeteyo gece gene cemiyet yiğiştiyo ve iki dene yanı libas-ı damad erz olsun getti velayete. Gecede konağ çoğ geldi. Bu qız gördü bu libaslar çoğ keşeng libastıla, ele bunin heykelinede geliri. Bice

libası giydiyo bir niğap saldı üzüne, burdan bağladı. Meclisin guşe kenarınna bu eyağ adamı diyer meclise yetişene, bu bizim dilimiz eyağ adamı diyer. Bulara her bir eyledi kömek eylemekliğe. Seslendiler tacır başı gettin, gezdin, dolandin, yidiğın, içtiğın nuşi canin. İnni başınan göçtüki qeziyeni terif eyle ve bu geyr işinnenne bize bir qedri terif eyle. Didi valla oların ki gitmişim toyuna pul xerçlemişim, dostlığ eylemişim, çöreğini yemişim nâme verdim bice Cumeni men olara itila verdim, kağaz tarığ koydum. Ki bu Cuma yoğ, gelen Cuma yoğ birisi Cume ki yolları uzağtı atınan, deveynen o zeman vesile yoğudu ve gelip çığile. Xop, inşallah bu toy ne veğtten şur oleceg, bizde övümüz tedarik görürek, övümüzü mizen eyliyek, senin konağların geldi aparak övümüze, peziralığ eyliyek. Didi valla gene bu oğlannan xeber alın. Men iki hefte yoğ, üçüncü hefte benim mecalisi şadlığım şur oleceg. Xop, Taher Mirza sen neme diyirey? Didi valla benim iki üş tene erzim var sizin hıdmetize, bunu erzeyliyim ta görek nece olar? Didi beferman. Didi;

Menim derdim geldi hetten aştı

Bunin çaresine ne çare kilim

Elden verdim koğumo, kardaşı, eli, tayfamı

Yolum düştü gurbet ele ne çare kilim

Merd kişi dünyada hanı

Biler yaxşı yamanı

Ağo vetenimnen celayı veten eyledim men binevanı

Men özüm öz derdime ne çare kilim

İnni geldim bu ruzigarı gördüm

Mihnetinen işimi bildim

Ta ennazeye şad olup güldüm

Ama gülmegin gemi var, ne çare kilim

Çarem yoğtı ağrırı başım
Yanımnan yoğtı yârı yoldaşım
Sağlıyabilmirem gözümnen geliri yaşım
Gem dergâhıne gerk olmuşam ne çare qılım

Tahr Mirza diyer men kolı bağliyam
Danıştırmayın ürekten dağliyam
Men bir vezirin oğliyam
Ağo men cedder ceddimi, ata babamı ne çare qılım

Eh, xelg didi bazırgan, didi bele. Didi yalan gerçek bu oğlan bir söz danıştı. Neme? Didi valla didi men vezir oğliyam. Sen vezir oğlını soruşmamış, kimey, kimin oğliyay, şayet bu vezir oğlıdı çığıp çöle, şikâra itip, sen tapmışay. Beke elli nefer, üz nefer memur bunin dalıycek geziri. Didi valla ne mene diyip vezir oğliyam ne bele diyip şah oğliyam ne diyip geda oğliyam, suvin qırağınna el üzün yuğurdu, kuru çörek istirdi yiye, çağırdım nehar verdim, gördüm, çoğ mueddep oğlanı. Xeber aldım, hardan gelmişey, hara gidirey? Didi celayı vetenem. Menne dilsuzluğ bu celayı veten diyenne, dilsuzluğum üreğimne bu oğlana mehebbet oldu, didim aparım, övde bir tene kabul eyledi qızım var oni verim, kabul eylemedi ele bu kafileni bikardı da dolandırısı, bir loğma çörek zahırebadin helâli zûlal gelsi, biz yoldaşo, kardaş olak. Didile yoğ, bunin bu sözü xerap eyledi. Didi xop, inni siz xeber alın, xeber alın diyin nekarayen? Seslendi kardaş, Tahr Mirza'dan üze kalma, utanma. Bu şair bezi neğilde diyiri;

Utanan oğlan öler acınnan

Utanmagınan merd, dil bazarıdı

Kardaş utanma. Evvelan sen haralıyen, kimin oğliyay ve biz şayet senin dedey bir nefer büyük zade ola, biz bazırganıdık hamımız da indi

kocalmışık. İnni oğlanlarımız işliri, dünyanı gezmişık. Didi valla icaze verin
şeirinen diyim;

Göylüm kalğtı

Veten sarı yeridi

Bir erizim var sene

Xan Verdi diyim

Bu bezirgânda demişti benim adım Xan Verdi'di.

Göylüm kalğtı

Veten sarı yeridi

Bir erizim var

Men size Xan Verdi diyim

Helal eyleginen

Du çörek nemegin

Düğterin elime

Nan verdi diyim

Beh beh gördüler keşeng şerir diyiri baba. Baba yiğilmadik döğrüne bu cür
şeir diyer bilemiz için. Qız gördü oğlanı danıştırla, hey merdane libas
giymişti, üzüne de nikap salmıştı, mesele meclise su getirirdi ki ağayana
diyirdi âbe ğnuki ha, ağayan meyildare beferman. Didi;

Anamnan oladı gülmedi üzüm

Dahanna divanna didiler sözüm

Karşımızda gezen tacırın burğalı qızı

Yani niğap.

O kıyamet bacımnı benim

Beh buni diyenne hamının yamanı geldi. Baba sen bu qızı istemirdin,
nemeçin kaldın bes, burd? Nemeçin bu kişiyi derdi sere saldın? Bu ne ğedir

beke iki yüz, üç yüz nefere kert verip. Didi ağayan menide siz, bineva, biçare saymayın. Bezi bele teşğusunan didi yoğ, sen vezir oğlıyay. Dedi şayet, şayet. Nece? Didi;

Qebi düşman düşmenliğini bildirdi

Ağladıben dide nemini sildirdi

Hetem sultan beke tamı öldürdü

Götürdü başımnan o tacı benim

O tac benimidi. Bular hamısı didiler baba Hetem Sultan'ın biz tanirik, onun veziri Ehmed veziridi. Ama coğ düştü ki Ehmed veziri Hetem Sultan öldürdü. Didiler Hetem Sultan'ı sen tanırdın, didi bele. Didi onun bir veziri varidi, Ehmed vezir o nece oldu? Didi;

İşledi feleğin işini

Yandırdı bağrımın başını

Öldürdü emim kelbimi, yaldaşını

Ruzigar bildi hâlimi benim

Men nece diyim düğünlüyem, dağlıyam

Allah bilsin öz ilgarıma bağlıyam

Kehramanli Ehmed vezirin oğlıyam

Misir'den yoldarla bacı xeracı benim

Eh, bu ki Ehmed vezir oğlıdı, kişi buni nemeye gettin? Elan Ehmed vezir bile, Hetem Sultan bile bu oğlan çiğip şikâra itip, sene rast gelip, gidip İran'a, rast gelip sene. Didiler gelin bir söz xeber alak, görek bu neme diyer? Didiler Tahr Mirza, didi bele. Didi indiden kıyamete kimin kalay burda, bu qizide almyay ele gözüm üste yeri var. Emma bu Ehmed vezirin qeziyesi yalandıya, gerçekidi? Didi kurban gerçekidi. Didi nece? Didi;

Tahr Mirza oldu nadan

Yuğununu gemden uyadan

Yaman derde giriftar olan

Bildi hâlımı benim

Qebi düşmenler düşmenlik eyledi bildirdi

Menim gözümnen kan yaşları sildirdi

Hetem Sultan emi değildi mene özgeydi

Menim atam Ehmed veziri öldürdü

Heram eyledi ruzigarım benim

Didiler baba gerçek diyiri. Hetem Sultan'ın oğlıdı. Ama ele Ehmed vezirin oğlıdı ama Hetem Sultan bile bu oğlanı burda sağlamışık, bu kendi viran eyler. Babacan seher bice dene at, bice keşeng xurcu, bir qedri qezayı muhteremane, bir qedri pul verireyo, buni yola sallay gider. Bu şehri, bu kedden kinar eyliye. İnni konağın gelir bir gün kalir, iki gün kalir görü toyu değilo belke bu kedden bir tapır, bu qızı kabul eyliyeyo toyu tutayo, konağlarınna xoş olar, şad olayo ama bunu aman ki yola sal gitsin. Bele bice dene keşeng at hesabı, keşeng libas ki getirmişti damad libası, bice xurcun o zaman tamamı qezaye muhteremane Tahır Mirza için hazır eyledi. Tahır Mirza'nı getti kendin qırağınna istedi yola sala, didi Tahırcan, didi bele. Didi sen buraynan gidirey, ileri gidenne yol iki olar. Biri gider Kahraman şehrine ki sen oralıyay, Hetem Sultan oralıdı. Biri ayrı velayete gider. Nuvazıb olgınan, dest-i rast yolu bırağmagınan. Dest-i rast yolınnan hamı yerde, men neççe günin xercini, pulını, qezasını seninçin amade eylemişem, sen şado, muvaffak gidey veteniye. Tahar Mirza Xüdafız eyledi, geldi, bir qedri gelenne gördü bir dene kenddi. Ama bura ecep bivezardı, çoğ hesabı meyve yetişip, duvarda meyl verip yazıya, bihterin bihterin miyve, didi xop men gidem vetene emimqizi neme bipuldı, dedesi bipuldu, Xüda nekerden ajdı, lüttü. Eger dedi emoğlum mene neme getirmişey, men ele uzadım xurcumnan bir iki tene alma verim bilesine, diyer alla kurbaç soğbeti, da almadan bihter yoğtı. Emim qızican beferman. Heqqi bu bağda duvarı ücedi, çığilmezde, neber eyliyim geçim o bağdan, bice qedri miyve derimo. Dime bu bağda bir nakes adaminkidi nakes. Hey bezi yerlerden düşürler bu bağa,

bu almadan silkelirle, remin res yetişmiş kâl, tökürle yere, on batman almadan bir batman yetişmiş, kaldığı kâl tökülübo heyif eyoğlu. Xüdaya bu bağa hardan düşürle, hardan geçirle? Geldi bir yerde duvara bağı, duvardan diyerey sürünüple bu duvar bir haççe yığilip heqqidir burdan men bugün daldalanam bu ağacın daldasınna görem olmıya burdan gelirle. Tahir Mirza'da bir qedri belesine gitti gördü, duvar ucadı, geçilmez. Belesine geldi gördü bir yer alçağı. Ele kazıpla pille yeri de var. eyağın koydu pilleye, çığı duvarın üstünnen, bağı o yana, bağı bu yana boğan gördü hee. Bağ sahap gördü, bir nefer çığı duvarın üstüne didi hee. Tuttum bugünleri, Tahir Mirza yavaşcek bu yannanna pille kazmıştıla ki koyala kaçala, o pilleden çığale, koyala kaçala. Endi o pilleden, eyağın koydı o pille yeriye, endiyo bala bala bu ağaçların dibiynen gezdi, ele el uzadı bice dene almanı dere, bu zalım bağ sahap bice dene ber bunin bu çiyininen çirpti. Tahir Mirza yığildi. Yığildi yığilennen sonra rengi rûğu karıştı, bu bağ sahap didi baba, ağı bice bele devamiy yoğ, ağı niye benim bağıma setme vururay kişi? Didi kişi eğlin yığ başıya, men meye alama oğrusuyam. Didi bes, nemeyey? Didi men çoğtannı velayetten çığmışam, istedim gidirem velayete dostı refik, dost, kardaşılğ, el, tayfa yığildi döğrüm, her birine bir tene ya dört tene, beş tene alma koyam xurcuna, herkese bir tene verem. Bunin çiyini miyni bir heççe kovçaladıyo, durdu ottıyo, bir haççe sağaldı. Didi xop, veleyette nemey var? Didi hiç zad, hiç zad. Varıdı, varıdı ama çerkifelek bir cür dolannı ki elimnen gitti. İnni gelmişem gurbeti dolanıram, görem ayendem ne cür olur? Didi ya ayenden yaxşı olup. Didi nece? Didi bu bağ benim ele özümüynü hiç o bağı görük, başı görükmez, o başı görükmez. İlde men ne qedir bihrevarlığ eylerem, miyve sataram. Menim bir tene qizim var, elan mene nehar getirer, eger miylin oldı semimi kelbinen, gel o qizi verim bileye. Ele bu bağ senin, yiyo, iço, keyfeyle. Tahir Mirza didi Xüda'ya buna neme diyim? Onin gücinen çenginnen çığtim, buna neme diyim? Didi xop, ne veğt gelir bu qiz? Didi elan gelir. Gel otr burda bu keşeng ağacın dibini mizan eylemişti, bir zad zirende salmıştı keşeng, didi elan geli bura. Gördü bir tene qiz mecmey başınna geliri, gene rehmet o Xan Verdi qizine. Herkes bunin yüzüne bir defa bata mümkinni işi hiç rast gelmiye. İnni istiri onı vere Tahir Mirza'ya. Bu qiz geldiyo, selamu

aleykum, aleykume salam. Neharı koydu yere, Tahır Mirza'ynan bele eyledi nehar yemeğe. Neharı yedile didi xop, pesend eyledin? Didi bele. Korğıdana ha, bele. Xüdavendi âlem nece keşeng cernal verip bu cuvanezene. Bu qızde bir heççe şarj oldı, bu bağ sahapta şarj oldı benim qızim baba, men diyirem keşeng qızdi, bu diyiri Xüda nece cernal verip bu qıza. Didi icaze verey bu qızına bir şeir diyem. Didi şiir beledey? Didi he. Didi menne beledem, diyem. Sen di, menne diyem. Didi;

Nagahannan yolum düştü

Ey baba boğanin qızı

Üregim derya kimin coştı

Görüktü gözüme ey boğanin qızı

Barmağaçları var boğum boğum

Özü maşallah koz ağacınan yoğın

Nece revadı men bunu alım

Ecep yaxşıdı boğanın qızı

Didi gör nece keşeng şeiri diyiri. Diyiri, barmağları var boğum boğum, yanı buları sayrı. Özü koz ağacınan yoğın, yanı Xüdavend nezer eyliye çağ ola, ele koz ağacı onı alar. Kısmet olsun men bunu alım, kısmetti da öz kısmatini didi. Ey baba boğanin qızı.

Gözleri kare değil körüker dişeri

Her biri bir yana çekilip

Bunin keşeng kaşları

Heyifti yoğtı yoldaşları

Terife gelmiri ey boğanin qızı

Taher Mirza diyer men billem

Ruzigarıma güllem

Bu qızı semimi kelbinen boğan alıram

Ama bir muşkilim var oni diyem ey boğanin qızı

İnni muşkilin nemedi? Didi valla men istedim övümnən çığam gelem, konşılığızda bice qız varıdı, nenem didi balam ged, pul işle gel bu qızı alım bileyin için. Ama ne senin qızın kimin keşeng ne senin qızın kimin duvalpah, ömürçürüde. Ged bir heççe pul işle, gelginen inşallah bu qızı alım bileyin için. Nenem durdı getti bir engüşteri, laki çerketo getti oların danıştıyo, sözü tükettiyo, beli aldıyo geldi mene didi balam bu konşu qızının belisini aldım, sen inni her ne tez geley, biz senin toyın tutarık. Sen icaze verey men gidem neneme diyem nenecan, diye bele. Diyem bice nefer yaxşı adam, qızı gözel göğçek, dünyacek emlak, bağı mivezar, men bu konşu qızını da almıram. Ged üzükö, çerketi ordan al götür gel. Ge benimle gidek, orda o qızı alako, o bağada sahip alako, meyveden yiyek keyfeyliyek. Durust bu boğanı xam eylediyo, didi indi gittin gelmedin, didi ey gelmedim bu yeke bel elinne dururı, men dururam da. Gene vur da ey gelmedi da. Boğan biçare bilmedi, gelmedi de hara vura? Didi senin adın nemedi? Didi benim adım Heyder'di ama Heyderqulu diyerle. Didi benimde adım Tahardı Taharqulu diyerle.

Mene diyerle Taharqulu

Sene diyerle Heyderqulu

Bu qızın gözleri sulu

Ecep cuvanezenni boğanin qızı

Ecep gözeldi boğanin qızı

Xop, bir zehmet her ne qad derirey der. Desmalin doldır, inşallah bir hefteye gelley ha? Didi geyir babaya, kendimiz yağınniya. Bütün gidemo, seher nenem gider o cür çerketi getirer. Birigün senin hıdmetiyenedi, sen pesta görgünen, toy tedariki görgünen. Menimne pulım var, hessabı pulum var, menne pul verirem. Dost-ı düşman içinne meni xâr eyleme. Hessap didi bele toy tutum ki dünya hez eylesin. Xoş geldin. Seher yoğ, birigün yoğ, daha birigün men toyu pestamışam, nâme göndermişem, senin münteziriyem. Tahar Mirza didi şükr olsun celalıya. Hele bu tovannanna kurtuldık. Bağtan

çiğti yazıyayo indi dime, o arada bir tene xan var, hemi ona xan der bilesine hemi onı sultan diyey. Bice hemmare yeri tutıp, divar çekip, bir tene su dağın astınnan, derya kimin çiğip onı red eyleyip o bağa. O qedir ağaca, o qedir miyve, o qedri çerengah, o qedri erz olsun meyvezarlığ emele getirip ki, hiç başa gelmiye. Tahar Mirza ta o reyçe atı kovdı ki bu boğan nebada sora bile eğe gelmedi men kimi vurum, bunı hâl olmiya. Çattı ora, çattı gördü, bir su geliri hiç bilinmiri hardan geliri, derya kimin yolu var, geçiri bağa. Ama bir yolda var, ordan gelele, bu çeşmeden su aparala. Keşeng ottı yereyo, sorfanı pehend eylediyo, bir qedri qezasınnan yidiyo, otımuştı, gördü üş dört tene cuvanezen mah-ı münavver xurşud-ı xaver Yusıf-ı kenhendeden meğbuter, zerf elinne geldiler çeşmenin başınna. Zerflerin doldırılayo, dayadılar kinareyo, durdılar bağtılar. Soslendi xanım hardan gelmişiz? Didi bu bağdan. Didi bu bağ kimiyni, didi bir xani edaletiyni. Didi bu bağda olar? Dedi ğeyir şehri içinne olar. Burda iki tene qızı var, bu bağda yay âlemi geler bağa. Biri Nergiz'di, biri Banu'dı. Biz olarin keniziyek. Didi xop, şeirinen xoşiz gelir, dedi bele. Sen şeiri diyey, bizim yamanımız gelir. Didi;

Nagahannan bura yolum düştü

Sizi bildim qızlar

Alıştı göynüm pişti

Ne bağırey keşeng qızlar

Birisinin üzünne xâlı var

Birinin ne iğtiyarı var

Birinin bir keşeng ruzigarı var

Ecep terif etmelidi qızlar

Qızlar dünyanı gezer

Cevanın bağrin ezer

Bir veğt ruzigare düzer

Ey ruzigare döner qizler

Tahar Mirza burda kaldı

Sözünü sözlere saldı

İnni sizi yola saldı

Xoş geldiz qızlar

Geldiler seslendiler xanım, didi bele. Didi bice dene oğlan oturup çeşmenin başınna ne yiyey ne içey feqet cemaliye temaşa eyliyey. Bize bir keşeng şeir de bize didi. Didi toğli getirin o gitmemiş, oni getirin bura. Geldiler gelennen sonra oğlan, bele. O bağda istirle bileni. Sözin bize hoş gelip, bu bağda istirle bileni. Geldi gelennen sora, atı bağladı mukem, xurcunu bağladı atin terkine, qizlerden geldi. Gördü bele iki tene cuvanezen, keşeng libas, keşeng teğti xab, reğti xab, basefa yer eyleşiple. Xop, cevan ha yandan gelmişey, ha yana gidirey? Didi valla gurbetten gelirem, vetene gidirem. Didi ağo, vetene gidirey durust, vetene gidirey. Vetenne nemey var? Didi valla xanımi koğum, kardaş varım. Didi xop, ehli eyâl sahibi olmuşay? Didi ğeyir. Hele gitmişem gurbetten bir beş, üş ğıran eylemişem, inaşallah gedom kende bir Müselman uşağını iğtiyar eyliyem. Didi biz ikimizde seni kabul eylerik, dedemde bir Edalet Xan diyerle bilesine, Edalet. Bu bölükatin böyüğüdüya. Hamı korđar bilesinnen. Ve dedemnen icaze alak ya icaze almıyak biz seni istiyek dedemiz, kabul eyler. İnni bu bacım adı Nergiz'di, benim adım Banu Xanım'nı. İndi bu Nergiz'i istirey ad eyle, niye gidey bir bineva, beçara qızını alay gel bir kesin qızın alđınan ki dünyada adı sana çıđatđınan, niye gidey bice bineva, beçara qızın alay? Didi xop, bunun adı Nergiz'di, benim adım Banu'dı. Ama bu qızlar diyirle nale sen şeir diyirey. Bize de diyerey? Didi gözüm üste. Didi;

Dolana dolana geldim

Ecep yere çatmışam

Özüm öz eğlimi bildim

Ecep belaye çatmışam

Men burda kalan değilem

Gözel alan değilem

Sizin qedrinizi bilen değilem

Çünkü men velayetime çatmışam

Kimse meni alıptı

Derdi sere salıptı

Menim hemserim var, adağlım var gözü yolda kalıptı

Onı gözü yolda koymuşam

Adım Tahir Mirza'dı dini doğrıyam

Ne kes ne oğrıyam

Eslim dişem bize vezir oğlıyam

Meni ruzigar derbeder salıptı

Buni diyenne seslendi qizler ağaç getirin, ağaç gettiler, didi yatirin bilesini vurin. Ulan biz özümüz dilinen diyirik bizi al, senin adağlin bizden keşengni. İstediler vurala qizlerin bir ikisi yaş ağaç bir iki tene çekti darnızaya. Didi baba serbile, men deridim diyim ağo. Didi;

Ağaç asta canım çiğti

Mene rehm eyle Nergiz

Ağaç asta ağo benim canım çiğti

Mene rehm eyle Nergiz

Koğum, kardaşım, eli, tayfam mene güldü

Bilmirey bilginen Nergiz

Çiğer teğte divan eyler
Âlemin bağrını kan eyler
Kafere Müselman eyler
Dönüptü cellade Nergiz

Bildiğın mene bildirme
Didemin nemin sildirme
Ağo men bir cevanam meni öldürme
Rehm eyle mene Nergiz

Vetennen gurbete geldim
Yaxşı yamanı bildim
Size min penah gettim
Niye heqiqeti bilmirey Nergiz

Gel Nergiz olma naşı
Taniyiben yâr yoldaşı
Siz mene bacı men size eziz kardaşı
Bu bacı kardaşı kabul eyleginen Nergiz

Bu Nergiz didi Banu, didi he. Didi bu çoğ derde değen oğlanını. Evezin ki biz özümüz didik bizimle bunu oynıya, şuğluğ eyliye, meza eyliye bizi özüne bacı sayırı. Özünü bize kardaş sayırı. Xop, indi sen derdin bize terif eyleginen, görek sen ne derdin giriftariyay? Çünkü dedem bir kestiki bir nefere zulüm ola, herkes ola oni elinnen tutar. İndi sen derdin diğinen, biz seni aparrik dedemiz yanına senin derdin ona diyerik, mumkinni koşın, ferrac, cellad koşa senin yanıycek eye velayette namzadin var vermirle, o

namzadin alala verele. Didi xop, siz bu bacı kardaşlıgta meni kabul eylediz da. Didi bele. Didi benim emim, men bilmirdim evvelinden emim özgeymiş, dedeme diyirmiş kardaş. Ama dime özgedi. Menim dedemi nahaq meydan içinne getti, verdi boynın vurdula. Men onin qizini istedim, onin istemekilige meni de getti çölde boynum vura ama iki tene kazı mene rehm eyledi, men bir yirmi beş tümen pul verdile, didi ged dünyanı dolan, belke sen gelenne alemni da, çerğ dolana bu emin bir heççe kocala, şahlıg elinden alala, gelgene heqdariye yetiş. İndi men giderem eyer heqiqetinen, merifetinen o benim namzadimi emim verdi mene ki hiç siz sağo menne selamet. Hemdeminen men iki dene atınan gellek, sizin teki bacı qedir bilen, insan, böyük zade qizi gellem size konağ ollam, bir qedri otiririk diyerik, sohbet eyerik. Didi xop, sennen bize xeber. Miyve istirey bağdan derginen, didi yoğ miyve xurcunumna vardı. Tahar Mirza geldi velayete, aşkam çattı. Amma didi, koy bir heççe kerenguluğ karışsın, görüm benim nene du dumanınna beyinden gidip ya zinde kalıp. Bir heççe tarıkı ruşen tuttı atin desteciloğunnano, beinvanı dişim ağrırır, bice desmal de bağladı, burdan gözünnen aşağı, burnunnan bele, tuttı atin desteciloğunnano mustekim geldi o heyeti ki dedesinin veziri heyetiydi, geldi ora. Geldi ora, bağı gördü heyet beyinden gidip, emma nenesinin bir tene kenizi varıdı, bice derde değen cuvanezen ve eğilli, muteber, seligeli cuvanezenidi. Dime nene ölüp, o keniz kalıp. Dervaze yiğilip bir yana, duvar yiğilip bir yana, atı çekti heyete bağladı, aramcek kapını erz olsun tikke tik eyledi, gördü bice dene xanım, kapın açtıyo selam verdi. Didi ağa sen kimey ki bu gece çağınna mene muzahim oldin, kimey sen? Seslendi, adı Sona'ydı. Didi ey Sona Xanım, didi bele. Didi men özge değılem narahat olma. Kapın aç. Didi bes, kimey? Didi men Taher Mirza'yemo. Ey Tahircan seney? Didi bele. Kapın açtıyo, otılayo, Tahir Mirza beşınna geştiğın qeziyeleri tarif eylediyo. Didi xop inni, benim emim gene şahlıgtadı? Didi ğeyir. Elan senin emiy, şah ayrı karar veriple, senin emin elan vezirdi, şah değıl. Didi xop, benim o dedemin dostlarınan qedir bilenlerinnen, varlılarınnan hiç kalıp. Didi hamısı zindedi, hamınında malı vardı, hamısı hiç kes. Emiyne sennen kocalmıyıp, Zöhre'de hiç eslan kocalmıyıp, o cuvanezenliğı ki Allah vermişti bilesine ele o cuvanezenlikte herkes şahtan gedaye istedi, hiç kese beli dimedi. Didi

xop, seher oldıyo, sopane düzeltti bilesi için, didim men gidim, emin qizine diyim ya emiye diyim ya o vefalı dostlarına diyim. Didi evvelan gid emim qizine diyinen Tahır Mirza gelip. Gör o evvelki mehebeti ki varıdı mene o mehebbet gene var ya ele diyi gelip gelip, gelmeyip gelmeyip. Çeşm, durdı eyağ üsteyo, geldiyo Zöhre sobana meylelirdi. Erte yerinne durup, qızlar döğrü yerinne. Seslendi Sona Xanım ne ecep bu âlemne, bu sopsheerde bizi yâd eyledin? Erz eyleydi xanım, bice erzi selamım var, sobane meyleyle diyinen kenizler geçsin o otağa, benim sene bir hususi, meğsusi sene sözüm var, bunu erz eyleyim. Didi xop, sobane meylediyo, qızlara destur verdi, herkes getsin öz işine da burda bir kes kalmasın. Xop, Sonacan xoş gelmişey, sefa getirmişey, çoğ lütf eylemişey, hekmen bir müşkil varı ya xerçliğin tükenip ya o du dumanna Tahar Mirza'nın nenesi dünyadan gitti tek kalmışay darığıray ya bir söz var inni mene beyan eyleginen. Didi;

Bice erzim var sene beyan eyliyem

Senin helâlı hemserin gelip

Üregini şad eyliyem

Emioğlı Tahar Mirza'n gelip

Didi Tahar gelip? Didi bele. Ne veğt? Didi bu gece.

Yatmıştım mene uyan didi

Doldır piyaleni iş xan didi

Sernıvıştesini mene terif verdi

Senin o canı cananın gelip

Ecep vetenne irağtı

Xüda istese bice yaxşı sorağtı

Elan öz menziline benim otağımna konağtı

O eziz Tahar Mirza'n gelip

Eger diyem bu söz arıynı

Geçen günler umudvarıynı

Zöhrecan Tahar senin yârıynı

İnni senin vefadarın gelip

Bunu diyenne didi qızler men istiyen bu Sona'ya enam versin. Gettiler bir qedri enam verdileyo, erz olsun eleseng şado, xürrem geldi didi Tahırcan, Zöhre çoğta şad oldı, enam de verdi mene. Didi indi ged bu benim dedemin o derde değen dostları vardı filan küçede, filan ğıyabanna, filan dükanna, filan övde erz olsun olara bir bir diginen men kelemine yazaram getsile emim yanıma ki emim degil, inni mağil bilirem. Ama gene mecburam da, gene emi diyem. Olara diginen bir neççe nefer, olsılar elçi. Menim baremnen gitsile emim yanıma, görek emim neme diyiri mene? Didi xop, geldi erz olsunamı hıdmetine tamamı olara bir ve bir didiyo, kağızın erz-i selamını çattırdı, bular yiğıştiler bice guruh oldılar. Riş sipidan şehrin abırlı adamları, merdane kişileri tamam bir guruh oldılar. Bir nefer yolladılar ki Hatem vezir, biz istirik senin hıdmetiye çatak erz olsun bir sohbet eyliyek. Erz olsun görek neme diyirey? Didi xop, ayrı otağ teyil eyledileyo, Hatem vezir geldi oraya, olarda geldile. Kağazları ciblerinnen çığattıla, didile biz bu metlebe gelmişik. Bu kağazı biz oğırık. Didi nemedi? Didi;

Uzağ yolların konağı keşeng hâl olır

Uzağ yolların konağı Tahar Mirza geliba

Getiripti şadlığ sorağı

Kardaşın oğli geliba

Meye özini bilmedi

Ruzigarın görmedi

Cellad apardı öldüre

Kazılar koymadı

Dolanıp dünyanı indi geliba

Biz gelmişek konağak
Öz işimizden iraqak
Tahar Mirza'dan biz salı sorağak
Kardaşın oğli beliba

İndi diginen sözüyü
Mayıl eyleginen gözüyü
İnni neme diyirey Tahar Mirza'ya verirey qiziyi
Âşığ meşuğunnan sarı geliba
Âşığ meşuğunnan sarı gelip

Didi gidin diyin o cur ki gelip, o cur qeyitsi gitsin. Sizin xatirize elan vererdim boynın vurardıla ama siz neççe nefer riş sipid, şehrın özünnen bileni muhterem gelmişiz erz olsun eleseng sizin xatirize da men ona dimem. Bir söz dimem ama gidin diyin, eger şehrde tapam, görem, her yerde görem boynın vuraceğem. Gidin diyin bilesine. Geldiler didiler Tahırcan, didi bele. Didi, diyer kul hatasız olmaz ağa keremsiz. Senin ki bu emin değıl? Dedi bele emim değıl. Emim oleydi üreginne rehm olardı. Amma veli inni xop, sizin sözüyüzü kabul eylemiyip, men sövünürem. Didi niye sövünürey? Bizim sözümüzü hiç eyliyip. Didi men emimi bele yoğ eylerem ki özü diye aferin, aferin ber şoma. Didi nemeylem? Didi eylerem, eylerem. Xop, meni bağışlayın, xurcunu tebil verdi Sona'ya. Bir munasip xerçlik göttü, atı qeyterdi. Didi baba hara istirey gidey ağı, o veğtten gitmişem gurbete bedbeğti biçare dünyanı gezmişey, dilden düşmüşey, yaxşı yaman, issi soğuk, zillet zehmet inni hara gidirey? Didi yoğ, didi gidirem esli müşkil dalıycek, esli metlep dalıycek. Geldiyo gelennen sora bağın kapısın çaldı. Qizler seslendi, Banu seslendi keniz, görüy kimni kapı çalır? Geldi kapın çaldı, seslendi xanım o oğlanı ki belesini vurdiz ama sora oldiz bacı kardaş, o'dı. Diyinen atıyne getirsin bağı içine, özüyne gel. Geldi didi xop, oğlan hara gittin, hara geldin? Didi valla

gittim adağlımı alam, helâli hemserimi emim vermedi. Neççe tene riş sifidi derde değen abırlı kişili elçi yolladım, hamısına narahatçilik söz demiştiyo, gitmedi. Menne inni evvel sizo erz olsun sohbetiz, Xüda terefinnen Xüdaya umudamo, senin dedeye. Didi dur qız bizim atlarımızı getir. Atları gettiler erz olsunamı hıdmetiye Nergiz'inen Banu Xanım atı yeherledile, düştüle yola Taher Mirza'nı gettile bu Edalet Xan'in yanına. Geştiler içeriyo el döşünne selamı edebo sohbet, seslendi balam bu kimni? Didi valla dede bu bir cevandı âli meğam, ehli fehmo, eğilli bir yaxşı oğlanı. Ama velayette bir tene namzadı var, evvel günnen o namzadı yanı ilgarını veriple bu adama ama munin bir tene vazir varı, velayette gelenne bular iki kardaşmışla, konşıymışla birbirine kardaş diyiple, bu iş çünkü sonradan olup, onı üzüne emi bilip deme özgedi. İnni bu qızı istiri, vermirle. İnni bizi eyleyip özüne bacı, bizde bağıray liyağatı var, ele bu bize kardaş ola. Bizde iki hem Banu hem men, ikimiz semimi kelbinen bunu özümüze kardaş hessap eylemişik. İnni sennen ya kağaz ya ferrac ya erz olsunamı hıdmetine koşın her neme silah bilirey, diyinen. Didi özüne diyin gelsin görüm, Tahar Mirza eli döşünne geşti hıdmetine. Seslendi xop, cevan qeziyey nemedi? Didi valla olar ki o cur terif eylediler. Didi xop, bular bele ki terfi edirle sen yaxşı şeir diyirey? Didi bele. Senin hıdmetiyede erz-i edep varım. Didi;

Bizden selam olsun ey xanların xanı

Bu döğrede mene zulum olup

Xâr eylemişem bu şirin canı

Bu döğrede mene zulum olup

Nazenin atam gidip elimnen

Ayrı düşmüşem vetenimnen elimnen

Bulbul kimin ayrılmışam gülümnen

Bu zemanede mene zulum olup

Anam giddi dünyaden bilmedim

Ama dünyade men yaxşı yamanı meye görmedim

Namerde boyın eğmedim

Kurban bu döğrede mene zulum olıp

Men giriftarem bice güzeldi canana

Eğilliyem dimiyiz mene divane

Seni and verrem sahib-ı Kuran'a

Bu döğrede mene zulum olıptı

Sen bu ruzigarı atgınan

Bu ruzigarı şirin tutgınan

Biçare Tahır Mirza'nın dadına çatgınan

Bu iki tene qızın mene bacı olıptı

Göttü bir kağaz yazdı, ey Tahar Mirza'nın yalannan emisi, Hatem Sultan bu kağazı verirem, qızıyi buna bu çatanna, qızlerimi de gönderrem. Çünkü qızler bu oğlanı özlerine kardaş karar veriple. Kardaşları yoğtı. Ele benim iki tene qızım var. Çatanna bice kelime hey yoğ diyen, leşker tökerem teğtin terac eylerem, tırnağların çekerem, tamamı milled içinne verirem cellad boynın vurar. Bu kağazo bu da sen. Kağazı verdi Tahar Mirza'ya, qızler geldiler keşeng libas giydiler, keşeng hesabı, düştüler Tahır Mirza'nın yanıycek. Üş nefer geldiler Tahır Mirza'nın öz menzilinnen ki Sona vardı orda. Olarin ağidesi bu oldu. Didiler Tahırcan, didi bele. Didi adağlin eyer bizden keşeng olaya, biz ele heqiqet gerçekten sene kardaş diyerik. Ama bizden kolay olala, xop bes nece bizi almadın, onı alaray? Didi durin bu Sona'yna gidin, men erz olsun bir xencer varım, bu qız tanır. O xenceri alin eliyize, o xenceri eliyizde görse, bileler ki sen, siz Tahır Mirza'nı görmüşiz. Gidin görün bu qız neme diyer? Geldileyo ottıla gördüle, hele sobtı, gün gelip heyatı alıp ama Zöhre yuğudan durmuyup. Banu ottı bir terefte, Nergiz

ottı bir terefte bu xencerin kabınıda koydı libasın astına. Didi görek hele neme diyer? İnni diyi;

Ne yatmışay xâb içinne

Oyan Zöhre'm yârin gelip

Gemi quşsanin içinne

Oyan Zöhre'm Tahar gelip

Birden ki bu Zöhre ayıldı, bağı gördü bir tene cuvanezeni muteber bu yanna otırip, bir tene cuvanezeni muhterem bu yanna otırip. Bu arvad camaatta peğildi. Kişi biçara birini, ikisini ele xercinne vere bileye, sağılyada bileyi. Ama sürüyü kelimezler ki kıyamət kopar. Niye sen gittin bir tene sige eyledin, arvad aldın? Baba eşkim çekti aldım, xerap eylememişem ki. Bu duranna didi;

Xoş geldiz eziz konağlar

Bes benim Tahar Mirza'm hanı

Xoş geldiz eziz konağlar

Menim bes Tahar Mirza'm hanı

Hekmen getirmişiz bize sorağlar

Menim canı cananım hanı

Bu qız xencerin kabın çığattı. Didi;

Getirmişek sene bice nişane

Ayıl olma divane

Eşkin düşüp bu cane

Oyan Zöhre'm yârin gelip

Didi;

Bağçenizde bar olıptı

Heyvaynan nar olıptı

Hansıyıza benim emoğlum yâr olıptı

Ey eziz konağlar hansıyıza yâr olıptı

Bes Tahar Mirza'm hanı

Didi;

Ayıl olma naşı

Tanı yâr yoldaşı

Tahr Mirza Nergiz'inen Banu'nın kardaşı

Oyan Zöhre'm yârın gelip

Ta bunu diyenne Zöhre özin yiğıştirdi, murettep. Seslendi qizler kehveyo,
kelyano, şirino, sobhanı getirin. Didi;

Yoğ, gelmişik bilek

Yaxşı yamanı bilek

Eger dideyi bu barede nagahan görek

Oyan Zöhre senin vefadarın gelip

Didi;

Heq götürsün benim atamı aradan

Meni, kurturmadı beladan

Meni ey yuğudan uyadan

Hekmen Tahr Mirza ne veğt gelir

Didi;

Tahr Mirza'n gelip biz sorağtı

Elan öz övünne konağtı

Nergiz diyer mege bize irağtı

Oyan Zöhre'm yârın gelip

Zöhre didi;

Yol gelmişiz olmeyiz xeste

Men gül getirrem sizin için deste be deste

Kedemizi yere koymayın koyın benim gözlerim üste

Xoş gelmişiz eziz konağlarım

İnni bildim Tahır Mirza ne veğt geli

Çünkü o nişane sizdedi, Tahır Mirza'nin hencerinin kabıdı. Didi xop, inni biz senin dedey hıdmetiye çataceğik. Didi nemeye? Didi dedem bice nâme verip, erz olsun eger seni verdi Tahır Mirza'ya verdi, vermedi biz bir nâme yollıyak dedemizden servazo, cellado, koşın tökek eslen ne sen bu teğti terac eyliyek. Aldı nâmeye bağıtı gördü, o Edalet Xan'an hiç kes başabilmez, şahı çağırdı seslendi qılbe-i âlem, didi bele. Didi eyer men bu qızı vermiyem bu oğlana bu diya, bu Edalet Xan'nan kağaz getirip, bu şehir viran olup, şahlıh beyinden gider. Meni öldürerle hekmen meni öldürerle ama sen bir zad eylememişey seni öldürmezle. Şehir deger birbirine memleket elden gider. Nemeyliyek? Didi bir qızı ere vermezen sarı istirey şehri vuray birbirine, metel olma. Diyinen toyı tutsula. Hiç metel olma, kağaz verdile Nergiz'inen Banu'ya. Siz bu toyı serperestiyiz, inni her cür diyiriz, biz toy tutak. Yiğildile koğumo, kardaşo, elo, tayfayo erz olsunamı hıdmetine her ne varıdı, Tahar Mirza için orda keşeng toy tuttıla, yidile, içtile metlebi muradlarına yetiştiler. Xüdavend inşallah seni de, seni istiyeni de ve tamamı hem vetenleri Xüdavend şado, muvaffak eylesin inşallah. Bu Tahar Mirza'nin erz olsun dastanı.

3.14. Memmed Beycan Sövdeger Hikâyesi

Baicazeye hozarı muhterem Xüдавendi âlem hemişe şadlıǵo, selametlik versin umudvaram ki inşallah hemişe xoşal olayız inşallah. Elbette bugünleri inşallah huzurı hıdmetize Beycan Sövdeger oǵlı Memmed sohbetini istirem huzurı hıdmetize erz-i edep eyliyem. Umudvaram ki inşallah murudı pesendizde karar tutsun, biz hemişe sizin vucudı mubarekize duvacıyıǵ, hemişe xoşalo, xoş saadet olayız inşallah. Mehsusen bu serveri muhteremiki etrafı dūr kadem rence koyup, kedemi gözümüz üstünde yeri var, gelip mesele bizim velayetimize diyer belgi sebzo töhbeyi derviş. O ki elimizden gelir erz eylerik hıdmetize. Elbette bu neǵil evvelin bariki şur olırır, Hazırbaycan şehrinnen şur olırı. Bu Beycan Sövdeger orda bir hessabı dara, hessabı tacir, serşinas, dara, xelg içinne ihtiramı besiyar besiyar âli meǵamidi. Bice dene oǵlı varıdı, on iki yaşınna adı Memmed. Bu nenesi günne iki ğıran vererdi, bu aparardı medrese uşaǵıydı da, apara xerçliye. Günne iki ğıran vererdi. Bir gün o küçeynen ki gelerdi, ordan gelmedi obur küçeynen geldi ki bazar şuluǵo, cemiyet çoǵo, zindeganlıǵ çoǵo muhim. Bir kevexane varıdı, ora âşıǵ kevexanesiydi. Yanı o yan terefte resimni, âşıǵ geli kehvexaneye herkes ister toya, mecalise apara, gelir kehvexaneden âşıǵ aparar. Bu Memmed'de âşıǵ görmemişti, gördü bice nefer bir tene saz çiyinnee erz olsun çalırı diyiri. Durdu kapı kabaǵınna, ele baǵtı baǵtı bu âşıǵa. Âşıǵ gördü bir tene xoşgil, eǵilli on, on iki yaşınna durup kapıda mayil mayil baǵırı. Didi baba men bu uşaǵın üreǵini xoş eyliyim, o uşaǵa bir şeir diyim çünkü baǵırı mene. Gelidiyo Memmed'in yaǵıninna durdu. Didi;

Mayil mayil baǵıray balam

Ne meǵsudin var

Menim sözlerime kulaǵ asıray

Eziz balam ne munzuriy var

Sen dünyanı har bir zadı haşınna

Nezerin var yâr yoldaşınna

Diğörüm sen neççe yaşınna

Mene ne munzuriy var

Eger söziy bilirey

Danışıban gülürey

Medreseden gelirey

Oğıgınan dersiyi

Ne munzuriy var

Âşığın adı Kerim'idi. Didi;

Kerim diyer men sözümü billem

Şad olup güllem

Senin kelbin şad eylerem

Eziz balam ne munzuriy var

Çığattı iki ğıranı verdi ona. Bu iki ğıran o zaman menem menem diyem puldar iki ğıran vererdi âşığa. İnni ki kimin pul çoğ değıldi hemi de hamı zad erzanıdı. İki ğıran çoğ pulıdı. Bu iki ğıranı aldıyo Memmed geldi öveyo, istedi nenesine diye, qeyitti dala. Qeyitti dala geldi kehvexane kabağına didi yağın gelip iki ğıranı ala. Geldi didi balacan neme diyirey? Didi onı ki çalıray bu cür, çalıray onin adı nemedi? Bu ele şuğluğane didi, gözin kurban, boyın kurban bu hemdemni. Geldi öveye seslendi nenecan, didi bele. Didi men istirem sennen bir erz-i edep eyliyem ama üzümnen gelmiri. Bir zehmet icaze verginen men bir tene hekâyeti görmüşem onı sene terif eyliyem. Didi balam nemedi? Didi;

Yoldan düştü bir mehele benim

Bir hekâyet gördüm

Elinne sazi eylirdi sohbet

Sazı nevazını gördüm

Men emmişem emeğin kana kana
Eğilliyem mene dimiyen divana
Döşünneydi sövülürdü bir adı sane
Men bir adı sanı gördüm

Anacan atama diginen benim qedrimi bilsin
Eger gurbete gidiri benim erzimi işidsin
Bir tene o hemdemnen mene alsın
Men onı xoş avazo, xoş sefa gördüm

Memmed emme nadan değılem
Sözü evezi diyen değılem
Dedeynen neneyi inciden değılem
Dedem erzim kabul eylesin
Mene bir tene hemdem reva görsün

Bu nene bele ğıyal eyledi ki bu hemdem qız istiri, arvad istiri. Didi balam od tökülmesin başıya, hele senin veğtin olmıyıp, biz senin için toy eyliyek. Herçan bir teneyey eziz giramiyay ama inşallah sinni salın bir yere çatsın, men erz olsunamı hıdmetine çeşm senin için bir tene yaxşı cuvanezen intiğap eylerem. Didi dedem gelenne diyerey? Didi bele diyerem. Tacır dükannan geldiyo helâlı hemseri qezayı, neharo mesele surfayo getti, seslendi tacır başı, didi bele. Didi bice muştuluğ vereyim bileye. Didi ğeyirdi inşallah nemedi? Didi oğlan bilmirem eğıli kesmiri ya eğıli kesiri ya örgediple ya ele bir heçça eğılinnen muteferrigedi. Bize söz diyiri men ele mat heyran kalmışam. Didi neme diyiri, bir tene uşağtı, her neme diyiri eylerik. Didi valla mene diyiri hemdem alın mene. Dedeme diginen gidiri gurbete bir tene yaxşı, xoşgil mene hemdem alsın. Didi baba dimez, didi diyer. Xüda'ya ne cür eyliyim, neber eyliyim? Özü Memmed'i çağırdı yanına seslendi Memmedcan, didi bele. Didi boyun kurban sen bir söz

dimişen men nenen teccüp eylirik, neme istirey? Erz eyledi dedecan bir tene yaxşı, keşeng, xoşgil hemdem istirem senden. Kaldı metel Xüda'ya gellem men muna toy tutaram, bunin toy veğti olmıyıp ki. Bu hele devazde sal mesele medreseye gidiri hele. Heme dört beş ildi bu medreseye gidiri. Heqqidir gece men bir neççe nefer riş sifidan bu Hazırbaycan şəhrinin men derde değen eğlli kişilerinden men devet eyliyem bir selahi meslehet eyliyem görem, benim teklifim nemedi? Eyâlına tapşırıldı gece benim kırğ elli nefer konağım var, keşeng tedarik görgünen, men bularnan bir sual cevap eyliyim, bir meslehet eyliyim, benim teklifim nemedi? Gece ağayano geldilero bağtılar bunin meclisinne bir zad yoğ, bir zada oşkamırı. Bu konağlığ bilinmiri, nemedi? Soruştula tacır başı Xüda inşallah sorfanı dolu eylesin, canı sağ eylesin. Bu mecalisi biz her fikreylirik ki bu mecalis neme mecalisidi, eleseng bilmirik nemedi? Bes özüy sohbet eyle görek, neme mecalisidi? Didi ağayan, didi bele. Didi bu övlad ki bir tene oldı, Xüdavendi âlem dede nenenin dadına çatsın. Bahanegir olar. Menim bu bir tene uşağım bahanegir olup, inni sizden sual eylerem, teklif nemedi? Didi neme diyiri, medreseye gidmiri? Didi niye? Didi xop, medreseye gidiri neme mahnasıdı? Ders oğımırı? Didi niye? Didi diyiri mene hemdem al. Ta hatta hiç utanmırı de. Menim özümde de didi nene, dedecan bice xoşgil, keşeng mene hemdem al. Nenesine de diyip. O zemanna meğluğın bir bile tercümayo, eğlo, fikro, ğıyalı dürüst değildi. Merdum Türke safedi. İnni ki kimin ele elan mesele bağırı on beş, yirmi yaşınna oğlan hessabı ders oğırı istiri kâzı ola. Ama kedim ğeyir. Yarı heştad yaşındaydı kebir değildi, kebir olmırdı. Niye? Zamanı o cur aparırdı. Didiler xop, hemi kese diyiri? Didi bele. Didi görem bize de diyer, çağırın gelsin görek. Çağırıldı geldiyo, Memmedcan bele, boyun kurban dedeye neme demişey? Didi ele size de diyirem. Men dedemden bice dene hemdemi xoşgil teğaze aparam. Tacir didi gördüz. Xop, balam qeyit göt. Da git işin dalıycek. O ona didi bir tene uşağı da, ele toy eyle bilesine bir zad değil ki. Baba ağo men bunu ne cür toy eyliyim? Didi da xop, istiri da, neme diyey? Didi xop, o diyiri xoşgilo, keşengo biz taciridik bir zeman senin kimin inni kocalmışık, inni sen hele caniy vari gidiriy tacırlığa. Erz olsun eleseng bu oğlan diyiri xoşgilo, ziba sen musafir eyleginen Gürcistan'a. Gürcistan'na bihterin bihterin

cuvanezenler var, o veğt qizillerine de qıymet koyala. Gelirle danışığa nece bizler giderik danışa diyerik, mesela şır baha ne qad yazar, kebin ne qad yazak, olar diyerle, bu qızın ne qad kıymetidi? O riş sifidan bice kıymet kail olala bu qızın cuvanezenliğine, yaxşılığına, yamanına, qoleyine, yaxşısına. Ordan bir tene cuvanezen pulın ki var, canın ki var, güzaranın ki var al götür gel. Xop, eyâlına tapşırđı tedarik görginen. Nökerlere tapşırđınan kafileni amade eylesinler. Xop, bu yan o yan yiğildiler tacır başı, sefer bixeter hara istirey inşallah gidey? Didi;

Yiğilin döğrüme koğumo, kardaş

Men bir ğeyil işe gidirem

Elan diyirem tedarikte olin ey yâr yoldaşlar

Men bir seyri sefaya gidirem

Men gidem ruzigarı bilem

Öz derdime bilmirem kalam ya ölem

Bir muşkil dalıycek gidem men bunu nece bilem

Fikri ğıyale gidirem

Sirvetim var, tökemo sečem

Barđanelerin ağzın açam

Bilmirem velayetten kaçam

Ama mecburam Gürcistan'a gidirem

Gidem Gürcistan'na diyem sözleri

Üregime yandurup bu uşağ iti közleri

Gidem sövem Gürcistan'na keşeng gözeli

Men bu ğıyalo, bu fikro, bu metlebe gidirem

Xop, varlıya xelgin itibarı olup ama yoskıl yoğ. Diyiri bir oğlanı ki qetar ilan düzüle düşer koğum, kardaş, eller gözennen. Yoskılık bir curdu ki insanın işini vezini xelg gözüne xar gösteder. Herkes geldi tacır başı, pulın qem olmya ğeyr, xerçliğin qem olmya ğeyr. Emma beş nefer riş sifidan tacırın yolını tuttu. Didi tacır, didi bele. Didi sen gidey diyen men on iki yaşınna oğlana qız istirem, hiç kes qız vermez. Niye? On iki yaşınna eğlin neme keser? Meye ehli eyâl sahip olabilir. Dedi bes, nemeyleyim? Didi iki gün, üç gün bu musafereçiliğin tetil eyle, gör bu Hazırbaycan velayetinne, Hazırbaycan'na kelemzen, nekkaşo dereceyi kimni? Bu oğlin eksini sal bir kağazın üstüne, emma nakkaşa tapşır yirmi, yirmi beş şiklinne bu oğlanın eksini çekginen. Sen gidey on iki yaşınna oğlana diyin qız verin, bunu hiç kimse kabul eylemez, hiç qızde gelmez. Di men on iki yaşın uşağa gidim nece helâli hemser olım? Kabul eyledi. Yolladı bir dene yaxşı, nekkaş, baselige hüner. Didi gidirey Memmed'in otağına neharda medreseden gelenne bağaray üzüne, onin eksini xoşgil, ziba sallay bir kağaza emma herkes göre mesele diye bu oğlan sinni yirmiden elavadı. Qem degi. Beke yirmi ik, yirmi üç, yirmi dörd bu sindedi. Öz sindinin eksini salmıyay? Didi ğeyir. Berader bir tene keşeng eks çektiyo, eyağınna yazdı, nâmi Memmed, ferzende Beycan Sövdeger, mahalı Hazırbaycan'na sakın. Eksini qetlediyo, heqqini verdiyo kafileni saldı yola. Kafileni saldı yola her yerde neme varıray hiç zad, neme satıray hiç zad ta özünü çattırdı Gürcistan'ın şehrine. Gıtmiştile, görmüştüle, tanırdıla, aşinalıqları var, dostlıqları varıdı. Gördüle Hazırbaycan tacırını çennan Gürcistan'a gelmezdi emma elan gelip. Yiğildile döğrüne, tacır başı neme alıray neme satıray, barğaynen nemedi, satay qeyidenne neme cinsi aparay? Didi valla men durusto, barı barğaneynen gelmişem emma sizin hıdmetize bir erz-i edep bice sözüm var. Didi nemedi? Didi;

Bağ götürüp hıdmetize gelmişem

Sen alla bil sözümü benim

Bir nadana nezerim düşüp

Ama üregimne arzısı vardı benim

Kim bu dünyanı alıp
Kim bu dünyada kalıp
Meni uzağ yollara salıp
Oniyçün bir ğıyale düşmüşem

Didi ağo, neme oğliy neme diyip? Didi valla diyip bir tene xoşgil, keşeng eyâl istirem, hemdem istirem. Menne özümnen, özgeden, boğdan, xerçten kafilemi mizan tutup bura gelmişem.

Nadan değilem diyele divane
Oğladdı eşki düşüp bu şirin cane
Sizi ad verrem sahibi Kuran'e
Men bir metleb dalıycek gelmişem

Hazırbaycan'ı terk eylemişem
Üregimi şad eylemişem
Memmed'in göynünü xoş eylemişem
Men Bican Sövdeger'em burda bir niyete gelmişem

Didi xoş gelmişey göz üste, xop. Gerek sen birimize konağ olay biz bu şehrin cuvanezenlerini herkesin övünne esrede qız var, tanirik. Dedem tanırık, nenem tanırık. Elbette bir kimin qızını sen ordan bura gelmişey, peşiman gitmiyey. Bir qız aparmıyan ki nanecin bediğlağ, bedşebet orda hekmen diyerle xop, kişi orda bir eğilli kişi yoğıdı, bice cuvanezen xoşgil sene sorağ vere. Bir tene dostlardan apardı bilesin neççe neferde koşıdano, koğomdano, dostan yiğıştile bunin övüne. Bu sahip xane didi ağayan, didi bele. Didi bu tacır billey nemeye gelip? Didi bele. Didi bele ki danışırı, bunin bir tene oğlı var, her yerden bu qız istiyip bele ki maiyenni bu oğlan pesend eylemiyip. Bunu marufçuluğ eyleyiple, Gürcistan gözeline. İnni gelin otrak eğilli danışak görek bu kişinin kimin qızın ala ki gidip bize nufirin eylemesin. O dedi filankesin yaxşı qızı var, o dedi filankesin yaxşı qızı var, o dedi filankesin yaxşı qızı var emma bir tene hükümatin ferracı o

gece orda konağıdı. O ferrac didi tacır, didi bele. Didi pulin var? Didi nece? Didi eger pulin var alabilley, hükmatın bir tene qızı var, çoğ yerden xanlar, beyler, tacırlar gelip qız oğlanı pesend eylemiyip. İnni bilmirik hele senin oğlin pesend eyliye, pesend eylemiye bilmirik? Ama kıymetini yüz tümen kıymet kail olıpla. Bu cibinnen eksi çığattıyo didi bu benim oğlumnuya. Burda bir nahaq yalan danıştı. Nemeylesin? Bağtıle ekse o verdi ona, o verdi ona, o verdi ona maşallah maşallah. Ağazadey baba bu neye bes, tez övlendirmemişey? Bu elan sinni eskinnen muşegesti yirmi, yirmi beş bunin sinni var, yaşı var. Didi eh, didile xop, seher sen bir tene mecmeyi, şirini tutaray vesedine de bir qedri cevahirat tökerey bir tene küçük döğrinin içine koyaray erz olsun eleseng mecmeynin vesedine bir neççe nefer ris sifidanı Gürcistan'ın abırlı kişilerden, eğilli kişilerden sallay yanıcek menne giderem hukumata diyerem bugünleri qiziye elçi gelecek. Dostı eziz bu seher bir mecmeyi keşeng âli meğam tuttu, o yaxşı şirinelerden bice küçük boşkap o zaman leli cevahirat danayi bikıymet o zamanin pulinnan doldırduyo boşkabi doldurdu, mecmeyini vesedine. Serpeş çekti üstüneyo tuttu eline, ağayanı ki intiğap olmuştu gece gidele huzure olarlan itila verdile, hukumat sağolsun inşallah. İnşallah qiziy için elçi geliri, temami heyeti, kuçeni ferş eyledile, ihtiram eylediler o tacıra olarla ki hamısı ora ehliydi ki ele şeğsiyetleri varıdı. Çoğ ihtiram eyledile xop, ağaye tacır başı gelmişey benim qızım alay? Didi bele. Didi evvelan ki bu qizi benim çoğ isteyen var xanlar, xevaninler, erbablar oğlanları istiyip ama benim qizim pesend eylemiyip, benimne bir tene uşağım var. Men onin kelbini incitmem, dimişem balam herkesi bele göynü istedi, gerek onı alay, ona gidey. Heqiqetenne beledi. Diyer;

Bir tene güzel sövgünen olsun göynüyün bâbı

Üregine aparsı gamı gubârı

Olsın senin eşkin keyfinen arı

Ele güzel algıman

Ayrı neğilde bunu diyir elbette. Xop, sen mecmeyini koza görek neme getirmişey? Mecmeyini kozadıla gördü bele, bir sengin mecmeyi, vesetede bice dene boşkap leli cevahirat durrı goher üstünne yazıp, istila qılbe-i

âlemin huzurına bir tohbeye nakabil, o lireyo, eşrefiyo o zemen zengin kıymet bir tene yazıp, nakabil. Kurban bağışlasın. Hükümat fikreyledi baba bu çoğ varlıdı, xelg möüz, kişmiş tapmırı yiye bu mecmeyiyo, bu cavahırate. Didi aferin çoğ merdane kişiyey, çoğ cigerli kişiyey, çoğ el açığ kişiyey. Hamı adam bu mecmeyini tutabilmez, bu cevahıratı ele getirebilmez. Bes, zehmet çekginen, men qızıma ne icaze allam, özüy öz eyağıynan benim bir ferracımınan bu mecmeyini toy eline aparıray qızın yanına. Menim qızımın adı Peri Xanım'ını. Bu mecmeyini görsüyo, qeziyeni orda danış. Bele Peri Xanım'nan icaze aldıla ki uzağ yerden bir tene seniychin xasdigar gelip. Didi beferman. Gördü bir tene tacırdı. Bu ferrac teki öz ferraclarıdı. Elinde mecmeyiyo, mecmeyin koydı yere. Serpuşu kozadı. Bağtı bu kişinin üzüneyo, bu mecmeyiye bağtı, in kucavo on kuca. Her du şirin es. Ama in kucavo on kuca. Bu kişiyö bu darelik, hele bir bile bura getirip, hekmen bundan elavadı varıda. Seslendi tacır başı meni kardaşiy oğlıya istirey, öz oğlıya istirey, ayrı kes için istirey bu metlep nemedi? BendeY Xüda nemeylesin, övlad bir zaddı ki adı övladdı. O giriftarlığtı, çoğ giriftarlığtı. Bir beladı ki çaredesi de hiç yoğ. Dede nene biçara bu belanı yiğıştirar bu üreginne, sağlar eminiyet vermez. Diyer uşağımını da nemeyliyim? Eksi çığattıyo yalan eks, on iki yaşınna yirmi beş yaşınna oğlanın şikli, şevaheti, heykeli. Verdi Peri Xanım'ın hıdmetine eksı bağtı, öptüyo koydu gözünün üstüne. Didi hekim başı benim sene bice hususi erzim var, reş sifidey inşallah istirey olay, bu Hemedan dili damadin dedesine qeynata diyerle. İnni istirey olay mana qeynata, övün böyüğü, menne ola senin xanebadiye bir nefer fermanber. Emma;

Müşerref buyurdin teşrif getirdin

Elçi xoş gelmişey menzurin nedı

Her söz var üreginne gel beyan eyle

Görüm Hazerbeycan'nan Gürcistan'a gelmişey gıyalin nedı

Sen uzağ yol gelmişey, olmuşay xeste

Bileydim seninçin tedarik görerdim güldeste

Kedemin koygınan benim gözlerim üste
Bu pulı, bu şiriniyo, bu hekâyete ne ğıyalın var senin

Oğlin adı Memmed'di canı canan
Eger bu söz dürüst olsa perişekkil adağ
Eger dürüst olsa canım ona kurbannı
Ve bu eksinen, bu tedarikinen ne ğıyale gelmişey

Peri diyer senin ecep şirin diliy var
Koğum, kardaş, veteninne, eliy var
Sen heqqiy var gözüm üste yeriy var
Men hazırem gid dedeme diginen ne metlebe gelmişey

Men pesend eyledim, beferman bu eks. Eksiy aldıyo koydu cibine biçara.
Övrad çoğ muhimni, dede nene yanınna çoğ muhimni. Eger Xüda nekerden
özünün eyağını burday kesey, uşağın eliye bir dene tiğ gide değe ağrırı bu öz
derdini dimez. Diyer balam bir cur eyliyek bu yaxşı olsun. Övrad bir bile
dede neneye şirinni, eger övladda dede nenenin qedrini bile, eger qedrini
bile. Mecmeyin gettileyo, danıştılayo, sohbet eyledileyo, didiler xop, tacır
başı, inşallah velayetinnede güzaranın murettepti da. Didi kurban iki dene
Mirza getir, men bir zindeganlığımnan balaca erz eyliyim, olar yazsıla. Veli
iki dene ayandan basevad otırdıla tacirin yanına. Xop, ağaye tacır başı
beferman. Didi;

Erzı hâlımı inni beyan eylerem
Velayette adı sanım var benim
Koğumdan, kardaştan, elden, tayfadan
Xelg içinne hesretliğim var benim

Elvan otağım var görmeli

Ebruşun perdelerim var sarmalı
Yolu düşer xoş otağım var kalmalı
Elvan otağ, ebruşunnan perdem var benim

Eli tayfam gelip giderle
Yaxşı yamanı bilerle
Menim güzaranımı gidip tarif eylerle
Kelemxâr yorgan, döşek, ferşim var benim

Men Biycan Sövdeger'em özü öğmem
Sineme men bu daşı döğmem
Kurban varlılığı bir zad değil terif eylemem
Ama özümnen elava vetenimnen xatırım var benim

Besiyor, besiyar xop. Yollayın, ağıd gelsin. Yolladıla ağıt geldi, oğlanna eyağınna yazmıştı ki dedem iğtiyar varı. İğtiyar varı, vekâletlik varı ki bu qızın sigesini enkete muvakkilin kabul tut. Bu ağa soruşar o veğt, damad diyer bele ya erıs diyer bele. Ağaye eziz sigeni oğıdılayo, kebini kestileyo, xerç verdiler, toy tuttılar. Bir tene kejavayı tutaceve o zeman resmidi, varlılar o iş görerdi. Ama hamı adam ğeyir. Hükm eyledi iki tene kejava büyük sandık içinne iki tene sendeli cür karar verdile, bezediler. Hazırbaycan'ın yolını öz işlerinne yağın yollarını adres verdile, buraynan gelmişey bu uzağı. Buraynan gitginen ki yağınını, bu da erz olsun senin o qız ki istirdin giran kıymet yüz tümen verdin aldın, bu qızın kedrini bil ha. Hamı adam bu işi görebilmedi. Ema sen feqet yüz tümen başlık verdin. Xop, Xüdavendi âlem hamini metlebin versin, hamı cevanlar arzularına çatsıla inşallah, eziz kişverimiz milleti, dövleti, milleti şad, muvaffak, xoşal. Şehre bir ne qedir kalanna bezi kedde resmidi. Men ele o bezi toyda yâdımdadı. Gelini dedesi övünnen ta oğlan övüne getirincek ferş salardıla, diyerle payannaz. O eruz xanım bu ferş üzünnen gelderdi ta, geçerdi zefaf otağına.

Ta pilleye ferş salardıla. Bir zaman men bir beş altı il bezi kende gittim, o tedariki gördüm, yâdımdadı. Bazirgan kafileni qemende vurdu, kejavanı devenin üstünnen endirdi aşağı. Peri Xanım didi resmini, damad gelir nar atar, bilmirem hele sizin velayette de bu resm var ya yo. Bu Hemedan'nın bezi yerde bu resm vardı. eruz xanım ayrı keddey gelerdi, ayrı şehirden geleydi, getirerle kendin qırağınna sağlardıla. Damad at zamanıydı da bir tene yaxşı at minerdi, giderdi orda iki üş tene ya enar ya bile xele sib ya portoğar ya her neme o gelinin başınnan atardı qeyiderdi. Herkesin atı çattı damadin borkü başınnan göttü ona gelerdi bice caize vererdi. İtila verildi Bican Sövdeger'in menziline ki çatmışam şehrin kinarine. Ağayana diginen hamının toyunna zehmet çekmişem, hamının toyunna ferş salmışam, hıdmet eylemişem. İnni benim gelinimne gerek ferş üzünen gide. Berader ala vurdu çiyinne ferş gettiyo saldıla yola. Peri Xanım enmedi kejavadan, niye? Didi gerek benim damadım, helâlı hemserim gele, dur amenim saği terefimne men ta kejavadan inem. Bu yannan Memmed medreseden geldiyo, nenesi didi balam, dedey gidip hemdem alıp bileyin için gelip elan bu şehrin kinarınne, seni istiyiple gidey nar atay. Ordan eruz xanıma kejavadan endirey, iki koşa geleyiz nevazendeler çalala oyniyala, şadlığınan bu gelini şehre varid eyliyek. Didi nene, didi he. Didi bu vesaid nemedi benim içine bezediz? Didi nece? Didi baba bu biz zaddı bu döşünneydi burda, elin bele eylirdi onnan diyirdi. Elin bele eylirdi, annan diyirdi. Men ona didim bu nemedi? Didi hemdem. Men o cur hemdem istirem, haça men arvad istirem. Ey dedem vay, uşağ sen dedin hemdem. Bele çoğları arvada, eyâla hemdem diyer da. Didi yoğ baba. Bu yannan meğluğ seslendi, eruz xanım xop, Memmed bir heççe sinni qemni üzünnen gelmiri, sen zehmet çekginen teşrif get aşağı, biz giderik her cür var, şah damadi getiririk. Bir veğt gördü bice dene on, on iki yaşınna uşağın ilişiple kolunna o ağırlı bular bende çiyen vururla, o ağırlı bular baba gel. Bir cuvanezen getirip ki dünyada dahi yoğtı. Didi baba men nemeyliyem cuvanezeni? Baba meye dimemişey hemdem al, didi baba teğtedenni. Annan üstünne simi var, o simi bu cur bu cur eylirdi, o sim danışrdı özüde diyirdi. Mege eyâl istememişey? Didi baba men harda eyâl istemişem? Her cehet gettiler dervazeye resmen bezi yerde resmidi. Oğlanın nenesi gelir oğlanı bedreğe eyler. Gerek o geline bir iki dene şeir

diye. Bezi yerde resmidi. Peri Xanım'ı gettiler ta dervazeye Memmed'in
nenesi bice döğrü pul doldırdı, geldi kapı kabağına didi;

Müşerref buyurdin teşrif getirdin

Eruz xanım xoş gelmişey

Memmed'in üreginnen gemi gubari itirdin

Eruz xanım xoş gelmişey

Sen gelmişey men yimerem gemi

Felek üregimi bağlayıp bir köhne demi

Sen ollay benim göynümün hemdemi

Ey göynümün hemdemi sefa getirmişey

Men kolım senin boynıya sallam

Kelbiyi elime allam

Men sene ihtiram eyliyim

Öz ışkıynen seni otağlarda yola sallam

Eruz xanım xoş gelmişey

Vardı bu dünyanın hevası

Nadanlarda var dünya libası

Eleseng sen geldin Memmed'in göynüyü xoş eyledin

Dünya sene şad olsun

Eruz xanım hemi xoş gelmişey hemi sefa getirmişey

Bele, gördüle bu bice uşağı vura vura getirirle heyete, ağlaya ağlaya
heyetten çığır kaçır. Vura vura getirirle heyete, heyetten pillerinen gidiri
dama. Peri'de yanınna iki dene keniz getirmişti. Bir tene evezine iki tene
keniz getirmişti. Xop, bir tene otağ bezemiştile, otağ-ı zefaf. Diyer;

Şeb-i zefaf kemter espadişahı nist

Ema peserra peder koned amad

Oğlana dede toy eyliye. Eruz xanım'ı revane eylediler. Xanım, bu otağ ki bezenip, sefa verilip, şirini düzülüp bu otağ senin otağını beferman. Geşti ottıyo, didi babacan ağıo menimçin, meni kime getirmişiz ağıo meni? Menim helâlı hemserim o kimni ağıo? Erz eylediler xanım burda bir iştibahad olup, ne sende teskir var ne bizde teskir var ne bu Becan Sövdeger'de, teskir yoğ. Bele ki ruşan olup, bele ki bu Memmed'in kelbine yetik olıpla inni bu gidip kehvxane kabağınna gidip durup orda, âşığ diyirmiş. Bu âşığın sazına, çögürüne diyip bu nemedi? Diyip hemdem. İndi bu gelip dede nenesine diyip men hemdem isitrem. Bu dedeyne nene biçara fikreyliyip, bu eyâl istiri. Geliple seni getiriple. Xop, inşallah görüken dağın uzağlığı olmaz. Memmedcan böyük olur inşallah bu cur kalmaz ki. Yiğildile gelinnen, qizden yiğildile Peri Xanım'ın döğrüne. Gördüle hiç danışmır. Eruz xanım biz hamımız koğumek, hamımız sene küçükek sen ırağ yerden gelmişey heqqin var, bizim boynumuzda. Bes, niye danışmıray? Didi;

Yiğilin döğrüne diyim derdimi

Ağıo men neme diyim gülüm

Neme diyim gülüm

Görey birde görrem vetenimi elimi

Ağıo benim buraya gelmeğime neme diyim gülüm

Gelmişem, özüm bilmişem xâr olmuşam

Ruzigara giriftar olmuşam

Bir nadan uşağa yâr olmuşam

Bu şikes kelbiminen neme diyim gülüm

Koğum, kardaş, eli, tayfa gelip

Meni görüp

Ağo bu tacır nemeçin bu iştibahad işi görüp
Ağo men bu şikes göynümünen neme diyim gülüm

Menim üregim oldu yâre
Gerek iltimas eyliyem perverdigare
Bu riş sifid, dünya dide meni eyledi bağtı kare
Men beğti kare olmuşam neme diyim gülüm

Ėeyra Perican inşallah Memmedcan böyük oluyo seni inşallah erz olsun sahap çığar, görüken dağın uzağlığı yoğ. O ona xeber verdi, o ona xeber verdi övünüz xerap olmasın. Bezirgân getirip bir tene cuvanezen getirip ki başa gelmiyen. Emmo oğli istiba danışıp, bezirgâna iştiba eyleyip, gidip bir tene on sekkiz, yirmi yaşınna cuvanezen getirip benâmı Peri emma Memmed diyip men hemdem istirem, gidip âşığ çögürünü görüp, âşığden soruşup bu nemedi, diyip hemdem. Da gelmiyip mene çögür algınan, diyip hemdem algınan. Bu görmiyen qızlar da yiğildiler geldiler. Peri'nin döğrün aldılar, görüştüler. Perican xoş amadi, xoşım amed ki amedened hezar canı girabi fedayı her qedemed. Xoş gelmişey, sefa gelmişey. Niye danışmıray? Didi;

Yiğilin döğrüne ey inçe qızlar
Meni bice nadana veriple
Üregimne var dertli sözler
Meni bir nadana veriple

Keredi kaşı, uşağlarıdı tamam bunin yoldaşı
Temam öz sinni uşağlardı bunin yoldaşı
Görey ne cür oleceg Peri'nin işi
Meni bir nadana veriple

Men burda kallam

Üregime derdimi sallam

Ya buranı terk eylerem ya kasıt yola sallam

Aman meni bir nadana veriple

Peri diyer bu nadan bildiğini bildiri

Gözlerimnen kan kimin yaş sildirri

Peri diyer bu dert benim öldürü

Meni bir nadan uşağa veriple

Berader dime Memmed'in emisioğlu toyıdı, olar diyiple senin toyı muhimni, bizim ki cozıdı. Biz toyımızı eyliyek, o veğt onnan o yana sen muhim toy tutaceğey. Toyın eyle. Peri Xanım otırmışdı gördü iki tene cuvanezen, elleri henalı hessabı keşeng, xoşgil libas giyipleyo. Her birinin desmalda iki tene ya üş tene enar ve o zemaniyna şirinisinnen gettiler Peri'nin hıdmetine koydıla yere. Didi bu nemedi? Didi Memmed'in emisioğlının toyıdı, bizim erz-i selam varımız hıdmetiye, o toy sahap bir siparişt verip bize, bizde sene diyek. Didi neme diyim? Didi diyipti;

Gem yeme ey nazenin gözel

Seni toyı istiyiple

Ağlama heyifti o gözler

O gözler heyifti ağlaya.

Xanım seni mecalise istiyiple

Koğum, kardaş, eli, tayfa orda cem olıp

Diyiple, gülüple, xoş olıp

Senin orda yerin teyil olıp

Seni şadlığı istiyiple

Sen hekmen gemin ırağtı
Bizim meclisimiz sohbete ğağtı
Temamı ruzigarı âlem şadlığa bağtı
Senin şadlığ istiyiple

Qedemin göz üste qedrini billik
Şad ollik güllick
Senin orda qedrini billik

Çünkü hem konağay hem ırağ yerden gelmişey hemi Becan Sövdegar'ın geliniyey.

Senin şadlığ istiyiple

Bu yannan kendin riş sifidi yiğildi Becan Sövdeger'in başına kişi du dumanın dağılmasın ağı sen uşağıy arvad istemiyip, gidip âşığa diyip bu nemedi diyip hemdem, sen ağo, ağo baba men nemeyliyim? Didedi ki men âşığtan mesela sazına demişem nemedi? Feqet özünü vurdu yerden yere medreseye gidmedi, her ne diyik eylemedi, sizde övüyüz yiğildi benim övümne cem tuttız, şirini içtiz, şirini yidiz diyin. İnni sinni uşağtı bir tene övladdı. Siz meni yolladız Gürcistan'a ağo benim teklifim nemedi? Didiler xop, da inni olup, da inni olup. Emma veli sen dur eyağ üste, gid o gelinnen bir oğrshalık isteginen. Diyinen eruz xanım, benim balam. Men senin zehmetini çekmişem, men seni getirmişem onnan bir oğzhalık site. Diyinen men iştibah eylemişem, yalan danışmışam, inni sen büyüklüğüye, xanımlığıya, şahzadeliğiye meni bağışla. Burda iştibah olup. Belke senin söziye kabul eyliye, kala ta Memmed böyük ola. Didi baba men ağo yalan danışmışam, gidim ona neme diyim bu eks on iki yaşınna eksini değil ki. Yirmi beş yaşınna eksini vermişem ağo. Didiler gene ged, dur ged. Bu yannan Memmed'in anası geldi, Peri'nin otağına seslendi benim erusum, didi bele. Didi Memmed'in emmisi oğlının toyıdı, bizi meclise istiyiple, toya istiyiple, zehmet çekiple, senin otağıyada şirini getiriple, alma getiriple,

enar getiriple. Dur elin ver benim elime erz olsun eleseng gidek orda o toyda bir heççe xoş olğan, qussa yime. Gene bu qız nicabetini yitirmedi. Didi o Memmed'e diyin gelsi, görüm mene icaze veriri men gidim o toya. Bir veğt gördü bu Memmed'i gettile bice dene pişiği var, alıp kucağına hey elin çekiri bu pişiğin dalına, pişiğim şuluğ olup senede qeza veren yoğtı, senide zillete koyıpla. Sen kırğ tene o qıze mene bihterey. Peri az kaldı divane ola baba bir nadan uşağ meye arvad qedri biler ağı kişi. Tacır başı erz-i edebinen, ihtiramınen Peri'den icaze istedi, geşti otağa. Seslendi Perican, didi bele. Didi benim hemi koğumum var hemi kardaşım var hemi bice dene oğlum var. Senin bice dene tüküyü men yanı dareliğeyo, oğlanayo, sirvete vermem. Bir bile xaterin var benim gözüm üste. Burda bir iştiba olıbo, inni öz xanımlığıya bağışla. Menim sene bir erzim var. Didi xop, tacır başı istiyen neme diyen, neme için yalan daniştin? Ağı eksi ki sen mene verdin, ağı nemeçin sen bu, hileni düzettin? Sen bu hileni düzattına. Dedi xop, eger icaze versen bir oğızhalığ sözüm var sene diyem, da gidey toya. Xop, digörüm neme istiyey diyey? Didi;

Müşerref buyurdin benim elime geldin

Burda sen bir adı san eylemişey

Mat koymuşay tamamı Hazerbaycan'ın gözeli, mat koymuşay

Özüyü burda bir nazenin huri karar eylemişey

Eğli kemelin çoğtu ey şahzade

Gurbeti salmışay yade

Men eleseng bir atlıydım olmuşam piyade

Sen meni xanebademi yâd eylemişey

Gözüm üste aparırım veteniye billem

Ataynan oğızhalığ istirem görrem

Ya aparram ya öllem

Sen meni cannisar eylemişey

Men Beyca Sövdeger'em emannı

Temam dostı düşmen bu iştibanı inannı

Meni bir koca canım var senin yolunna erusum kurbannı

Sen benim xanebademi şad eylemişey

Didi xop, diyinen nemeylim? Didi dur eyağ üste o libası ki getirmişey burda giyey, o libastan giy. O cevahratlar ki getirmişey özüye ziynet verey, özüye ziynet ver. Keşeng libas giy, bilsiler Becan Sövdeger'in gelini nece gelinni? Durdu o libası ki giydi, sanduğçen getti. O keşeng libaslardan özüne bir bezek verdi, inni bezi cuvaneze geti tirme giydir. Eleseng beke ağaç başıya parça salmışay, yaraşmaz ki. Gerek cemala libas yaraşa, hosne yaraşa, egle yaraşa, yaraşana yaraşa. Özünü bir reğem düzetti ki gören mat kaldı. Nenesi düştü yanıycego geldiler toya. Geldiler toyayo tamamı bir heyette çadır kurmuştula, kişi xelgiydi. Bir heyette çadır kurmuştula, zenan xelgiydi. Orda bir ötte ne vazende çalırdı, burda da bir ötte ne vazende çalırdı. Temamı zenan, döğteran her neme varıdı, ele feqet bağtılar bunin ziynetineyo, sirvetineyo, telasınayo, keşengligine. Herkese didiler dur oyna, didiler öz familiz oynasın niye biz oyniyak? Kim oynasın? Didi xop, Memmed'in bura emmesi övüdü. Memmed'in eyâlı durdu oynasın. Perican bele diyirle, didi baba koyın özüm öz derdime. Menim derdim çoğ eylemeyin. Koyın benim ölüm öz derdime. Didiler gelin kurra çekek, bu oynıyan qızleri tanırdıla her biri keşeng oynar. Olardan bir neççe dene yazdılayo, bice küççük uşağı gettile ottıla burdayo, bice çadır saldıla başınayo, bu Peri Xanım'ın adını yazdıla, do nemeye yazırız? Didi herkesin şumarası çığtı, dura oynıya. Dedi gela bu desmalı verginen ona, kağaz verme. Desmalle üzün terin solurdu. Desmalda xoşgil parçaydı. Bu uşağa didiler inni oları birbiriye yazıya. Bu ittifaken xoşi geldi, o xoşgil desmalı verdi yazıya. Perican dur eyağ üste. Peri durdı eyağ üste. Temam meğluğ zenan matı heyran Memmed medreseden geldi, bes bu nenem harda? Didi baba gidiple emmioğlinin toyudu ora da. Geldü gördü bu kişiler meclisinne

hiç cevan yoğ, didi bes, bu cevanlar hara gidiple? Dediler baba başına bir tük oleydik. Xoş hâliya. Deden getirip bu cuvanezeni getirip, ağı du dumanin dağıldı, inni sen medreseye gitmişey, gel gör ne kıyametti o heyette. Berader yığıldiler geldiler, Peri'ye bu nevazendeler seslendi xanım, sizin velayetizin şiiri ayrıldı, bizim velayetimizin ki ayrıldı. İnni biz burda nem eyliyek? Çalmağın çalak bu nevazendeliğin şeirini de öz dilimiz diyek. Sizin veteninizin ki resmi rûsumuna beled değildik. Didi özüm diyerem, özüm diyerem siz çalin. Hemi oynaram hemi diyerem. Didi;

Qızlar çalin men oynayım

Yaramzdı yâra menne

Özüm didim özüm geldim

Oldım beğti kare menne

Menim vetenim gülestannı

Gülen, bilen, tanır bağı bağıstannı

Menim dedem sultan-ı memleket özü bir insannı

Men yaramadım yâra menne

Özüm didim özüm geldim

Oldım beğti kare menne

Men bir nadanınan kalmışam

Gem dergâhına gerk omuşam

Ağı bir uşağa men yâr olmuşam

Yaramadı yâra menne

Olmuşam beğti kare menne

Didiler xop, ağır sözün digörek nemedi? Didi;

Bildiren bele bildiri

Didemin nemini sildiri

Peri diyer ya bu derd meni öldürü

Ya eylerem çara menne

Memmed geldi cevanlar içine. Gördü bice dene qız oynırı, bice dene zenan xelgi oynırı, Ellahu Ekber bunin cemalınna, didi bu kimni oynırı? Didi du dumanın dağıldı senin adağalıydı. Didi bu benim adağlımını? Didi he. Geldi durdu kapıda hey zenanlar gelirdi gidirdi, biz bu şeiri elli dört il bunnan kabağ Tehran'na İran giranna sef eyledik bu şeiri. Tebriz'liler bunu dimiştile, bu şeiri dimiştile. Ama biz oları sözünü bir haçça bu daire çalanı, besavedıdı bilirdi. Bir heççe ayrı cür olar dimişti. Biz bir ayrı cür didik ki onla herkes herkesin ahengini oğıyaydı, şeirini oğıyaydı, şikayet eylerdi heqqi yoğıdı, heqqi yoğıdı. Memmed durdu kapıda didi;

Ey toya giden qızler, gelinler

Sen alla diyin yâr oynamasın

Cevandı oynamağ xoşına geli

Sen alla diyin yâr oynamasın

Memmedcan toy özüzüynü, niye oynamasın? Gedile didile valla senin helâlî hemserin diyiri oynamasın. İnni Peri'ni ter basıp, çadırın yannına bağıtı didi, kimni diyiri men oynamasın? İnni Memmed diyiri;

Sallana sallana çığıtı selah perdeden

Sinesi mermerden, sinesi nardan

Xüda yaradıp bir parça nurdan

Sen alla diyin yâr oynamasın

Sinesinne bice cür narı var

Menim yüz hesretlig nazım var

O gözele iğtiyarım var

Diyin yâr oynamasın

Memmed diyer özini bildirme

Didemin nemin sildirme

Yorma özüy, özüy öldürme

Sen anla diyin qız oynamasın

Peri ottı yere, ottı yereyo bu Memmed'in nenesine didi ki xop, çal çağır olup, nehar serp olup, otırmağta olupda indi dur gidek bir heççe istirahatlığ eyliyek. Durdıla geldile Memmed, bala bala geldi bu qızın yanına. Bu qız bele elenne on qedem gidirdi o yana ki get qırağa benim yanına gelme. Gene yovaş yovaş gelirdi, xanım bağışlagınan men iştiba eylemişem. Sen ele benim heqdarımay, iki gözümey men iştiba eyslemişem. Didi xop, inni mene sahip çığaceğey? Dedi he. Didi sen? Didi he. Didi Xüda bile bice nâme gönderem dedeme yanı zindeganlığızı bele ota vurar bir iş verer ki dünyada biliz dünya ne xeberdi? Get qırağa benim yanına gelme. Başa gelmedi, Memmed gene geldi geşti, Peri'nin otağına. Qızlardende geldi gördü, Memmed o yanna otırıp ama qız üzün çövürüp bu yana. Erz eylediler xanım o senin heqdarıynı, durustu sinni küçüktü ama Xüda'nın kelamı eğdi nikâh kurup heqdarıynı. Didi;

Gelin qızler diyim derdimi

Meni bice nadana veriple

Terk eylemişem vetenimi, elimi

Meni bice nadana veriple

Dedi ağıo ne cür nadan? Didi o diyimna.

Özü bilmiri işini

Taze misli ki ele çığadıpdı dişini

Alıptı kucağına bice pişigini

Meni bice nadana veriple

Men geldim bilmedim güldüm

Ama bir tene riş sifid tacirin sözünü gördüm

Eksine bağı kebul eyledim

Aman meni bir nadana veriple

Peri diyer men bildim

İndi siz diyiriz şad oldum güldüm

Ama üregimne bir fikr eyledim

Meni bir nadana veriple

Bu yanna geldile didile Memmed, didi bele. Didi atiz derde değenni, sizi atiyizdan kimsede yoğtu. Dur eyağ üste gel hele başarabilmey guşe kenardan dolan. Damad gidecek çölde nar ata amma yorulup. Senne atin oynat. Peri bir fikreylediyo, didi Memmed, didi bele. Didi libaslarinnan bir heççe ver men görüm. Didi nemeye? Didi senin libasıynan örtüğün üstünnen giyerem, börkin koyaram başıma, bir desmal bağlaram bundan bele bu üzüm kabağına. O atıynan damadin börkünü üç defa başınnan götürrem, diyerle bu Memmed'di. Senin adına tükeni. Sen başabilmey, damadin börkünü başınnan götürey. Didi gözüm üste, Memmed atin zini belgin döşündü, libasınnan getti. Peri Xanım libası giydiyo, kemere zenciri beline bağladıyo, Memmed'in börkünü koydu başınyo, bice desmal bele bağladı üzüneyo, bice dene xurcun, bir tayı qeza, bir taye pul, kenizlerine seslendi benim o sandığta pulum var, çoğta var, hiç buları sizin ihtiyacız yoğ. Men bunin helâlı hemseriyem. Bir necce il men gederem, bu hekmen geler meni getirer, siz inni zillet çekmeyin bu övde zehmet çekiyo bice loğma çörek yiyin. Men görüm nemeyliyebillem? Berder atlılar atlandı, piyadeler yollanı, çiğtiler çöle, meydan varıdı at dolandıra. Memmed'de didi ulan bu koyıp çiğip gitmiye. Yoldaşınnan bice at aldıyo, karıştı bu atlılar içine. Gördüler Peri oğlanın börkünü üç defa başınnan göttü, dör oldı geldi koydu başına. Dolandırdı, dolandırdı börkü başınnan göttü, getti koydı başına. Didiler baba Becan Sövdegar oğlıdı bu. Baba o bu hünerde değıl. O o'dı

Becan Sövdegar oğlu o o'dı bir tene eyreyti atnan geliri ha. Peri Xanım fursattan istifade eylediyo, meğlûğın içinnen çıgıtiyo, gözledi veteni. Memmed'de dalıycek. Didi;

Sallanıben giden dilber

Gitme yoluya kurban

Meni derde salan dilber

Gitme güzel yoluya kurban

Bildiğin mene bildiri

Didemin nemini sildiri

Dostı düşmenin minneti meni öldürü

Gitme eğliye kurban

Men billem qedriyi

Taparam yol erkaniyı

Yiğ başıya eğliyi

Gitme cemaliye kurban

Memmed'in yârı sen

Üce dağların qarı sen

Keşeng beğçelerin şirin barı sen

Seniy özüye kurban

Peri didi gelme, gelme. Yaman işe rast gelley gelmeginen. Memmed başa gelmedi, eleseng veğti Peri'nini dalıycek atı kovdı. Peri gördü başa gelmiri, atı sağladı. Memmed geldi. Didi oğlan hara gidirey? Didi valla gellem sana iltimas eyliyem, qeyidem. Didi meye pesend eylirey? Didi heye. Kitabımna bir şeir var, onı getirmişem senin için diyem. Didi nemedi? Didi;

Peri'm senin mâh cemalıy
Eger güneş görse hecâp eyler
Senin o nazinen gemzen
Mene deyse bitâp eyler

Sene eğl verginen meni yâda
Geçen günleri salma yâda
Özüy nakes birehm, dedey dili oşkırı cellada
Günne yüz min kan eylemişey

Getme gözel qedrin billem
Dolanıram başıya şad olup güllem
Xop bele kalmam ki bir ruzigarımı görrem
Sen mene cehr eylemişey

Memmed'em billem
Şad olup güllem
Sen gidey men öllem
Sen düşmeni bize güldürüp var eylemişey

Bunu diyenneki libasın adınna şemşir varıdı, şemşiri çektiyo, şemşirin dalıynan Memmed'in başınnan çıptı. Kan geldiyo töküldü üzü gözüne, da at üstünne takat getirebilmedi, yiğildi yere qızde bir qedri gitti, onı gördü oğlan at üstünnen yiğildi. Geldiyo, gene üreği yandı, Memmed'in başını aldı dizinin üstüne, keşeng erz olsun üzünün kanını sildi, atların keşesinnen kesti, keşeng bir qedri o keçenin külünnen bir melhemi düzeltti, bunun bu yarı yeri bağladı, Memmed'in başın aldı dizini üstüne, indi diyiri;

Gece gündüz lay lay diyerem

Oyat nadan yârım oyan

Senin qedrini billem

Oyan nadan yârım oyan

Men senin qedrini billem

Şad olıp güllem

Eger gidem gene gellem

Oyan keşeng yârım oyan

Sen oldin nadan

Yuğunu gemden uyadan

Olmadin yaxşı insan

Oyan Memmed yârım oyan

Yol geldin olmuşay xeste

Menem bir boyı beste

Başıy allam bu dizim üste

Oyan keşeng Memmed'im yârım oyan

Men Peri'yem seni billem

Gemi quşanı bırağıp güllem

Giderem seni gene görrem

Oyan Memmed'im yârım oyan

Gördü bice kafile dağın eyağınnan, geliri. Yolınen geliri. Bice nâme yazı koydu, Memmed'in döşünü üste, başın dişim kimin, başının tükü dişin kimin ağara, men senin intizariyem, helâlı hemseriye. Eger eğlin kesti, özün

gel meni getir. Kimse meni alabilmezo, kimseye de dedem verilibmez
meni. Şairde diyiri Köroğlu sohbetinne;

Oğlan merdi merdane  z  gide

Düşmen cengine yoldaşa dimiye

Eyer başarar  z  gider

 z n   gmeğe, dünyanı görmege

Y r sövmege, cevan gerek  z  gide

 z n gel meni apar. O yannan bele c vlan vurdu bu kafil , bu yolnan
gelirdi, o yannan c vlan vururdu, düştü yolayo, kafil  çattı, bağtı gördü bice
uşağ xan atın desteciloğu kolınna,  z  g z nne bir qedri kan, başıya bir
desmalı bağlayıpla, d ş s t nne bir n me, kafileni sağladılayo, gönderdiler
mayıl bağtılar. Baba bu becan Sövdegar oğlıdı burda nemeyliri? Sevar
eyleyin atına, tutın kolınnan aparak dedesine tebil verək. Mindirdiler
atınayo, gettiler Becan Sövdeger'in kapısına, kişi senin bu uşağın harda bele
olıp, bunu kim bele eyliyip? Didi valla bir iştibahat olıpo, hekmen qız gidip
velayetine ya bularin yolda cengi cedeller olıp hekmen o'dı. Eliz ađrımасыn.
Berader Memmed geldi qızda gitti velayetine. Be ruzigar be ruzigardan
g zeş oldu, Memmed çattı yirmi yaşa. Bir gün bu kenizler seslendi
Memmedcan, didi bele. Didi elan sen yirmi yaşa  atmışay, Peri'deki sana
kağaz verip, başın dışın kimin ağarıncek, senin intizarıyam. O senin
heqdarıynı, get götür gel. Didi nemolup? Dedesine didi dedecan, didi bele.
Didi indi sen da hiç kone zehmet çekme inni işi sal benim boynuma. Men
ele yirmi yaşınnan cevan oldum, bir tene yaxşı at, o öz atımız yaxşıydı, onı
o Peri apardı. Bir tene yaxşı at benim için teyi eyleginen, bir xurcunna bir
qedri xerçlik, bir yanna bir qedri qeza, meni yola sal gidim. Ya giderem
 llem kanım helaldı bileye ya bu dostı düşman içinne hemserimi getirrem,
şad ollay, menne şad ollam. Ezbezke meğluğ bu kişiye minnet vurmuştu, bu
Memmed'in  lmegine bu kişi razı olmuştu. Eğliye nece olmuştu. Oğlan bir
tene çoğür istemişti, sen gittin bir tene şah'in qızını gettin. Bu neme işi ydi
g rdin, bu xelk ne kuçeye  iğiri ne meclise gidebilirdi ne biriynen oturıp
danışabilirdi. Didi koy gitsina,  lerde tüneya. şehri gezdi bir tene muteber,

derde değen at aldıyo, getti, keşeng zini belgini amade eyledi. Keşeng xurcunu doldırdı bir tayını qeza, bir tayını hessabı pul, nenesi didi kişi bu uşağı hara yollıray, ağo bu meyledilip şah'ınan danışabile, bu qız göre onı orda öldürer ya şah verer öldürerle. Çünkü bu qızı sen yalan danışmışay. Didi xop, baba koy gitsina, xelg ezbezke mene minneto, tehneyo, söz diyiple da benim üzümne abrı kalmayıp, koy gitsin ele geler geler, öler öler, tüneya. Ele bille ele ocağım kördü, övladım yoğ. Koy çığsin gitsin emma xop hesaba getirey, uşağın zehmetini, şeştengini, dört engi nene boynınadı. Seslendi balam Memmedcan, didi bele. Didi icaze verginen, nemeliyim deden diyiri gidsin hekmen? Mennen olsa koymam gidey, emma bir iki rukat nemaz kilim, Kuran'ı tutum elime, seni Kuran'an red eyliyim, bir iki üş kelimedede dua diyim bileye. Didim;

Memmed gitme gurbet eline

Hele ki gedirey Allah'a tapşırdım

Yitik olma gurbetin gülüne

Balam men şah-ı Merdan'a tapşırdım

Peri da buraya gelmez

Senin qedrini bilmez

Seniynen diyip gülmez

Balam seni nadan yola tapşırdım

Bağaram yoluya billem

Gelen günleri meye men görrem

Eger Peri'ni getirey qedrini billem

Balam seni Allah'a tapşırdım

Sen gedirey men bağaram yola

Aman rengi kağat senin eliyen

Onı bir tene sefede bu pulı diyip. Memmed elin uzattı bice kışım xurcunnan seslendi nenecan, çadırın köşesinnen tutgınan, çadırın köşesini tutup pulı verdi bilesine, diyi bu pulı nemeye verirey? Didi biz varlıyık, dedem varlıdı çoğ pul koyup benim xurcunuma, elbette bu pulı men sene hediye eyledim, belke derdimi diyey, dünya dideyey. Meni rehnama eyliyey, didi balam göz üste. Temam ağaçaların aratıyam, reylerin boyayıyam. Her rengi boyuyabilirem. Didi valla dedem gelip burdan, bir dene qız alıp benâmı Peri, buranın sultanınnan. Ema o veğt ki benim dedem onı getirip, sekiz il bundan kabağın sözüdü. Menne on iki yaşdım, gittim bir kehvevanede bir âşığ diyirdi, didi bu eliyeki nemedi bu cur ses veriri? Didi hemdem. Geldim dede nedemin bir tenesiyem, didim mene bir tene hemdem al, didi beke arvad istirem, gelip burdan bir tene qız getiribo, qızde meni beğenmiyibo, çığıp gelip. İnni sinnim yirmi, yirmiden geçip, inni gelmişem belki aparam. Didi balam Xüda istiyeni tebibi rast gelir bilesine. Didi nece? Didi men o qızın tayasıyam, o qızı men böyüg eylemişem. Peri'ni diyirey da, bele. Didi o da gece gündüz senin intizarin çekip, didi gece gündüz senin intizarin çekiri. Bes buyur gidek benim menzilime, benim iki gözümey, konağıyam. Çünkü merdi merdane bice çengi pul verdin mene dünya yiğiler başarmaz men o qızı koşaram senin yanıycek, erz olsun sen aparıray. Erz olsun xatırcem olgınen. Geldiler öveyo, Memmed için bir neharı düzettiyo, didi inni sen burda kal, men gidim Periy'nen bir danışığ eyliyim, görüm onun menzuri nemedi? Gitmekti ya gitmemezlikti. Geldiyo, hey soruştula qeri ha yandaydin, hiç de gelmirey, görükmürey? Didi gidin yazıya, gidi yazıya siziynen işim yoğ, Peri'ynen işim var. Didi nene bele şirin danışıray, neme diyerey? Didi bice erzim var. Didi nemedi? Didi;

Peri Xanım gel bir sohbet eyliyek

Hesretlik nâmesini men bilirem

Gözi yolda hesret kalanın

Derdini men bilirem

Mekke'ye gidene diyerle hacı
Şeninne seğliye müresse tacı
Âşığö meşuğum derdinin ilacı
Men bilirem

Kocalmışam ömür gidip elimnen
İndi başarmıram da danışam dilimnen
El götürmüşem vetenimnen elimnen
Özümü bir gitmeli konağı görmüşem

Didi nene rasti, diyerey söziy içinne söz var. Didi bele. Didi;

Üce dağlar ırağımını
Ala gözler ferağımını
Balam helâlî hemserim konağımını
Onı men bir eziz mihman bilmişem

Ruzigarıma ağlaram
Cigerimi dağlaram
Her ne qad kalsa gözlerim üste sağlaram
İnni sene selaho meslehatı bilmişem

İnni neme diyirey? Didi gelip? Didi he. Sizdedir? He. Didi ne sinni sala çatıp? Didi baba maşallah heykel cevan, didi Peri, qerican, didi he. Didi men bu gece giderem bağa qızlerinen gidem bağa, bu oğlan geler bice dene möğün dadasınnan o da kalar orda. Bu qızler bir otağta, diyerik güllük, danışarik, bular yuğuluyanna men o otağta ayığ kallam. Dursu getsi benim yanıma. Görem bu oğlan egle çatıp, eşke çatıp, fikre çatıp ya eyle nadannı ki nadannı. Xop, geldiyo seslendi balam, didi bele. Didi Peri gelecek erz olsun orda qesti qecerde bağın qesti qecerinnen neççe tene otağ var, bir otağta

diyele, gülele, danışala o yanna bice otağ var, Peri'nin özinnini ele bular yorulup yatannan sora, Peri gelecek o otağa. Sen geley o bağın bir guşesinne otray, o çalçağırı, oynamağö, diyibo, gülmek tükenenne, aramış tapanna. Geley pilledey gidey men rahnuma eylerem, Peri otağta senin munteziriyini. Memmed ottı bice möyin dibinne, görürey bezi heyvanat bu bağda geçe, cirri cir eyler. Bu qızlerde meye oynamağtan, çal çağırdan yorudu. Memmed yuğu geldi hey bele eyledi, yuğu geldi hey bele eyledi, yuğu geldi hey bele eyledi. Gördü ğeyir baba, bular tükenmiri buların çal çağırı, nevazenkileri, çal çağırı. Keşeng yuğuladı, buların çal çağırı tükendiyo, Peri Xanım geldi otağına, kapın açığ koyduyo, yuğulamadı gözü kaldı yolda. Serriçe bağı yolayo, erte durdı qızleri yiğıştirdi getti durdı, Memmed bir veğt ayıldı gördü, gün erte yağınını. Ey dad, ele men nemeyliyim? Durdı geldi qerinin övüne, didi xop, balam heqdarin gördin, didi qeri nene ordaki demiştin ottır, ottım ama bular çal çağırı da tulanı oldı. Menide yuğu koymadı, ta oların çal çağırırını tükenene, dime meni yuğu tutsun. İnni ayılmışam gün ertadı gelmişem ha. İnni nenecan men nemeyliyim? Dedi balam men inni her ne fikreylirem fikrim bir yere çatmırı, niye, seni aparıpla sen nadanmışen bu nadanlığına çığıp gelip. İnni fikreyler diyer ele o nadanlığ meye başınnadı. Da ağı inanmıram seni kabul eyliye. Didi nenecan, didi bele. Didi diyer, kul hatasız olmaz, ağa keremsiz. Gene bir dur gitginen diyinen oğlan ele orda oturmuşmuş ama sizin çal çağırız, oynamağiyiz, diyip, gülmeniz tulanı olup, cevanimış diyip hele bi zerre yuğuluyum annan ayığ kallam, ayıllam giderem da. Da yuğu tutup, aydan olmyıbo özüde ayılmayıp. İnni müğessirdi, didi bice nâme yazaram apar ver bilesine onnan mene heqdar olmaz nene, inanmıram o mene heqdar ola mene. Didi balam qeyri mumkinni kebin kesip, sige okınıp, senin heqli, helâlı hemseriyini. Sen nahaqlığın helâlı hemseridi. Ağı, sen nece başarıray diyen mesele men gedmirem ya gelmirem? Gelip apara. Didi qeri nene bice kağaz yazaram apar ver bilesine.

Ömrüm geşti dövran geldi başa çattı

Bu yâr olmaz mene

Koğum, kardaş, eli, tayfa emam minnete çattı

Bu yâr olmaz mene

Qebi düşman ver sözünen özünü bildiri

Ala gözlerden kanlı yaşlar sildirri

Bunin ağır derdi meni öldürri

O hemsero, vefalı olmaz mene

Men ağo dünyanın sözüem

Bir tene cuvanezenin özüem

Adım Peri bir sultanin qiziyem

Ağo olar olmaz adamlar minnet vururla mene

Minnet vururla mene

Nadannı işini bilmiri

Şad olup gülmürü

Eslen eğli elinne değil özünü bilmiri

Ruzigar seğt olıptı mene

Bunu diyenne qeri geldiyo, didi alla sözün rastı, Peri Xanım'ın kelbi dolanıp, her cur eylirem, başa gelmiri. İnni balam bilmirem nemeyliyek? Didi ağo nenecan menne ordan bura gelmişem ve çoğ zilletlerinen evvel gellenne vurup başım sinip, meni bir tacır aparap dedeme tebil verip, dedem bednam olup xelgin içinne. Menne hemintor. Bes, inni burda sen gene bir fikreyle. Didi oğlan benim fikrim billey neme olup? Didi bele. Didi benim fikrim ya beş nefer vezir, vuzera ya beş nefer beş nefer bu şehrin riş sifidi, men gidem yalvar yağar eyliyem, aparam şah yanına. Görem bu qız bele diyiri, o neme diyiri? Çünkü dededi da. O hükm eyliye gerek gide, qız başarmaz diye men gitmirem. Bele bir neççe nefer ruş sifidan ki Gürcistan şehrinne abırları varıdı, xelg içinne sözleri geçerde, bir neççe nefere desti daman olup qeri

getirip menziline, peziraliğ eyliyip, keşeng diyip valla bu oğlanıyo bu da
qeziye. İnni siz bunin gideriz dedesine ya xaiş ya temanna ya eyle heqiqet
kişi gelip külfetini apara. İnni görüy ne yolınan dağıl olabilliz, bu heqdarını
alır? Didile xop, oğlan sen ağı nemeçi bu işi gördin? Ağı sen gitmişey bele
ki terif eylerey, âşığ elinne çögür görmüşüyo, gelmemişey dedene diyen
men çögür istirem, insan bu özge qızına ele hemdemne diyer. Ele hemdemdi
de. O biçäre dedeyi biz tacırık gördük, geldi bura toy tamaşa tuttıla, biz
tamaşa eyledik, gördük. Didi da erz olsun olup. Didi nem olup? Didi;

Yiğilin döğrümde derdimi diyim

Men öz derdimi çoğ eylemişem

Üz dönenip çerkifeleğe

Her ne yalvardım ruzigarımı seğt eylemişem

Baş götürüp vetenimne gelene

Koğum, kardaşı görenne

Peri yâda düşenne

Pervaz eyleyip üregimi per eylemişem

Âşığ meşuğunnan geşmez

Üregini ota salıp bişmez

Aş yaxşı olsa daşmaz

Men bir daşmış aş eylemişem

Nadanıdım öz qedrini bilmedim

Şad olıban gülmedim

Uşağıdım, nadanıdım kelbini hesabımı qedrini bilmedim

Bu nazenin ömrümü baş eylemişem

Nece diyim dini doğrıyam

Men insanı vağıyiye meye oğrıyam

Hazerbeycan'na Beycan Södegar'ın oğlıyam

Men bu üregimi bura gelmege şad eylemişem

İnni siz durin gidiyo, görün neme diyer? Durdıla gittileyo, qılbe-i âlem, vezir, vukara, umara eyleşmiştile celesiydile. Gördüle şehrin beş nefer neççe nefer riş sifidan, bilen, yaxşı adamlardan bir neççe nefer geldile o guşede ottıla. Didi ağayan bu celeşemizi, bir heççe tetil eyliyek, celeşemiz tetil olsun, çünkü görey bu ağayanı ki bu şehir içinnen gelip, bular neme diyirle? Celeşen tetil eyledileyo, bular istedi oğzırayo, didi bağem fermayıştin nemedi? Didi valla qılbe-i âlem sağolsun, sen qızını verdin o tacir göttü Hazerbeycan'a, didi bele. Didi orda bir iştıbakarlığ olıptı qızın sağı selamet, merdane libasını merdi merdane geldi sağ selamet çattı senin eliye. İndi oğlan böyük olup, indi gelip heqdarını apara. Bize hem elçi hem vasıda, bizi yollik sene vasıda olek, sene yalvarak. Bu qezeplendi, didi eger o oğlan ola, didesi ola, herkes ola ama sen, siz benim hemşehrimiz, bizim şehrimizin ağil kişilerdeniz. İndi.

Xop, baicazeye tamamı hozarı muhterem hemişe şadlığo hemişe selametlik versin bileyize, Memmed'e Beycan Sövdeger'in sohbeti hassas yerde bağıdı. Elseng neççe nefer riş sifidan geliple Peri Xanım'ın dedesi huzurına iltimas eydirle. Bu yannan Memmed'in dedesi xelg kinedi bilesini. Didile sen bir tene nadan uşağo yola soldin gitti. O gidip meye şah'ınan başa çığabiler, mege gidip şah'ınan danışabiler, meye o başarı mesele şah'e cevap diyebiler. Ağo sen, ağo bu işi niye gördin baba, dur atin binginen uşağın başına ne iş geldi, ne bela geldi? Özüde kabul eyledi emma veli o şerde bir nefeden varıdı, bir tene eziz gıramı oğlı varıdı, benamı erz olsun eleseng Yusif, çoğ padar cevanıdı. Hemi ilmi hemi hilmi hemi eğli hemi danışığı heme cur tamam erz olsun o oğlan eğli yetişerdi. Didile bu Yusif'ide ged dedesinnen xaişt eyle, bu Yusif'i götür yanıycek, apar o başarır bu şahınan danışa. Başarı orda nâme yaza, başarı orda ema bir pulı

ver didesine. Dedesi kanı olsun götür gitginen. Xop, ciger tab eylemedi. Bir pul verdi bu Yusif'in dedesineyo iki atlı ama dime bu yolu ki gidiri Gürcistan'a bice dene herami gelip, o yolu tutup, geleni gideni luğt eyeliri herkes ola. Neççe denede kol çommak eşair yiğip döğrüne. Beş nefer o dağda dururu, beş nefer o dağda dururu, beş nefer o dağda dururu her yannan kafile obır eyeliri desgir eyelirle malını elinnen alırla. Bu yannan bu yolu bir defa gitmişti gelmişti da hemi rahat bilirdi hemi bixeter bilirdi hemi pul göttü hessabı hemi bu Yusif'i danişmend, basevad göttü yanıycek, geldi ki orda o şahınan başara danişa. Dağın eyağına çatanna, gördü beş tene atlı. Nemedi? Ele ki didi bu yoldan geliriz gelin, bular geldileyo. Didi hara gidiriz? Didi gidirik bir muşkil dalıycek, neme muşkili, xurcunuzda neme var? Gele eşağı. Geldile aşığıyo, ikisin kolın bağladılar birbilineyo, atların tuttular desteciloğunnan gettiler herami başının yanına. Didi bular kimdiler? Didi valla yolınan gidirdile, guman eyelirem xurcunlarına bir zad var. Xurcunu gettiler gördüler bele, hessabı pul var, hessabı qeza. Didi xop, kişi adın nemedi? Didi Becan Sövdagar. Didi hara gidiren? Didi valla bice oğlım var, deri dünyada bice uşığım ver, elimden gidip. Gedipte Gurcistan'nan bir tene qız getirmişem, qız begenmeyip, gidip dubara özü gelip. İnni evvel Xüda, dovım gelmişem sizin vucudı hıdmetize ne meni soyay, gerek mene kömek eyeliyen. Didi beh beh beh. Puldan sarı biz göğe gidirik, sene kömek eyeliyem? Didi bir necce erzim var, icaze ver erzimi eyeliyim, derdimi sene diyim. Gör teklif nemedi? Didi;

Baş götürüp vetenimnen gelirem
Üregimne derdli yara var benim
Bir tene övladım var elden vermiş
Onıyçün çoğ hesretliğim var benim

Men gelip gurbette kalmamışam
Gurbet belasını salmamışam
Toy temaşasını tutmamışam

Onin şadlığının arzısı üregimne var benim

Gel olgınan dünyada merdi merdane

Men saymagınan piri divane

Sene end verirem Şah-ı Merdan'e

Menim üregimne hesretliğim var benim

Didi kişi ağo men puldan nece geçim, nece geçim? Didi;

Bildiğin mene bildir

Didemiy nemini sildir

Ya meni azad eyle ya öldür

Kanım helal eylemege men dözmemişem

Didi uşaq aparın salın zindana buları. O meğerenin dibinne bir yer qeyidmişti, bezi edemi öldürmüdüle, orda zindan eylirdile. Saldılar orda zindanayo, bu yannan Memmed'i gettiler, şah'in huzurine. Didi xop, cevan, didi bele. Didi sen heqqi heqiqette, merifette, şeriette elan sen benim eleseng öz uşaqımay. Niye? Menim uşaqımı men vermişem sene eleseng öz uşaqımay. Emma hem sen nadanlığ eylemişey meni bednamlığ eylemişey hemi didey yalan danışıp meni rûsva eyleyip. Bir tene eksi yirmi beş yaşındanı gösterip mene, elal husus sen bele ki durust men yetik olmuşam qızımnen, sen on iki yaşındaymışey. Soslendi kurban, didi bele. Didi xop, bir nefer ki bir memleketin böyüğü ola, bir memlekete sahip çığe, hemi eğli çoğ olu hemi nezeri çoğ olu hemi fikri çoğ olu. İndi bu kovlı kedimi boğan bağa girmemişem, girmişem gülün dermemişem, inni dermişem kan eylemişem ki. Bir tene gül dermişem kan eylememişem ki. İnni nem olup? İnni teskir hemi benim dedemdedi, teskir hemi menne xaişmendem benim teskirimi bağışla. Didi uşaq kim var? Didi bele. Didi gel apar bunu apar at zindan içine. Memmed'i gettileyo, attılar zindan içine. Zindanlılar yığıldıla, kimey sen? Didi ne işiz var kimem bir kesem. Nemeye gelmişey, oğrı eylemişey? Yoğ. Adam öldürmüşey? Yoğ. Heqqin namusuna bağmışay? Yoğ. Bes, ağo nemeye gelmişey? Didi;

Yiğilin döğrümeye yâr yoldaşlar
Yâr salıp bu belaya meni
İnni neçe keşeng şeir deyip burda.
Yiğilin döğrümeye yâr yoldaşlar
Yâr salıp bu belaya meni
Görmemişim, bilmemişim, cefasını çekmemişim
Emma öz nadanlığımnan salıp bu belaya meni

Bilmedim eğil adetdi
Beşerde ziynetti
Dedem şehr içinne ğıcaletti
Ağvalı din olup bu derde salıptı meni

Anamin gözü yolda kalıp
Ağlıya ağlıya belki gözünnen olup
Koğum, kardaş, eli, tayfa kiniyip hesret kalıp
Eli, tayfa kiniyip meni

Men Memmed'em üçe dağların karıyam
Dede nenemin vefadarıyam
Peri Xanım'ın keşeng yârıyam
Ama nadanlığ teskiri giriftar eyleyip bu derde meni

Didi diyirle bir tene Peri Xanım'ın bir tene tacır geldi aldı, erz olsun sen onin oğlıyay? Didi bele. Didi baba inanmıram, damadına zülm eyliye. Bu yannan qızı geldile didiler, Memmed'i salıpla zindana. Yolladı qeri geldi seslendi qeri, didi he. Didi dedem oğlanı salıp zindana nemeyliyek? Didi bileyin nemeyle? Didi he. Didi bir veğt gör adam mecbur kalır üze durar, bir

veğt görrey nadanlığ olır üze durar, bir veğt görrey eğli kesmez üze durar dur eyağ üste. Bice Kuran götürürey eliye, giderey dedeyin huzurıya, dedeye o Kuran üzüynen, Kuran hessabıynan, aye hesabıynan dedeye bir and verrey, iltimas eyleren ki dedecan bu oğlan gelip meni apara, helâlî hemserimni, inni ya Xüda'ya bağışla ya Kuran'a bağışla ya meni bağışla. Menim helâlî hemserimi zindandan azad eyleginen. Didi beter yamanin gelir ya, didi yoğ. Başarmaz yamanı gele. Niye? Eliyne Kuran var, Xüda kelimini kimse cevap eyliyebilmez ki. Peri Xanım durup eyağ üste keşeng libas giyibo, ferraclardan istedi ki dedem dıginen, Peri Xanım bileyine işi var. Didi inni gelsin. Oturmuştula vezir, vuzera bir neççe nefer ağıl eylemiştile eli döşünne, Kuran elinne, erz-i edebi yerine getti. Soslendi balam, didi bele. Didi bu oğlan görürey ne işler görürü, görürey nece bizi bednam eyledi. Erz eyledi dede o sohbeti eslan koy qırağaya. Görüm men neme diyirem? Neme diyirey? Didi;

Deli göynüm coşıp gelip kevame

Erz-i selame gelmişem men

Seni and verirem bu Kuran'e

İltimasa gelmişem men

Bildiğin mene bildirme

Gözlerimin yaşın sildirme

Menim kelbimi sindirme

Dedeyey guftarı kelama gelmişem

Anam ağladı meni yola saldı

Neççe neferler ağladı, göz bağladı

Xüda Kuran'ı gönderdi neççe neferlere

Müselman oldu gel, öz ağalığıya qeyterme meni

Men Peri'yem bağaram gülüme

Vetenime elime

Memmed'i azad eyleginen meni yolla yerime

Menim sernıvıştemi yazgı yazan bele yazdı

Bu vezirler gördüle vağen, bu qız çoğ keşeng şeir, keşeng söz hesabı didi. Didiler kurban, tez yolla oğlanı çığatsınla. Didi niye? Xüda'yısı bu sözleri ki sene didi, benim geleydi oğlumu diyeydi başın kes, diyerdim tez kesin. Niye? Dedediyo bebe, cigardiyo ciger. Didi ferrac gid o oğlanı azad eyle. Gitti Memmed'i azad eyledile yolladıla hemmame, keşeng libas verdile bilesine, tedarik gördü ne qeder gene caheziye, leli cevahirat, dünya malınnan, bir neççe dene kafile, keşeng cahaziye cur eyledi, dört denede derde değen yanı iş bilen ferrac, mirqezep ki bu herkesin teskirin düşerdi boynın vurardı, olardan koştı. Didi bunu aparriz Hazerbaycan şehrinne Beycan Sövdeger'e tebil veririzo, sağı salamet qeyideriz gelliz. Berader bular yola düştüle, geldiler o gerdenede ki dedesiynen Yusif zinadanıdı. Gecenin bir yorgın veğtinne bular çattıla gerdenenin eyağına, meğerin kinarınne. Kafileni yatırtılayo, yer saldılaro erz olsun istirahatlığ eyledileyo, subh oldı. Beh ferraclar çığtıle gidele dağ başınna dolana gördüle didi Xüda'dan işi rast geleni, rûzı gelir kapın çalar. Bice kafileyo, bice dene erz olsunamı hıdmetiye üş dört dene derde değen cevano, neççe nefero. Lap mağarin kinarınne berkerar olıpla. Geldile seslendiler kurban, didi bele. Didi Xüda yetirene yetiri ha. Didi nece? Didi valla bu meğarın kapısınna dıqqene oyannağ, bilmirem ehlette geliple ya bilmiyiple geliple ya yorılıpla istirahatlığ eyleyiple. Bice erz olsun hesabı sirvet dayanıp, bilmirem hele barı bağaneleri nemedi? Didi gidin görün nemedi bağaneleri, geldile gördüle bağanalarısı misli bu cahaziyyedi. Bu dört nefer didi siz nekarıyız burda bağırız. Ki şah yollamıştı mir qezebidiler. Didi biz bu meğar içinne bir tene heramı başı var, biz neççe nefer onin ferracıyık. Bu yoldan bu dağlardan bulardan herkes geçe ya gerek canınnan geçe ya malınnana. Memmed didi, meni bir zehmet apariy o reisizin yanına. Didi ağı nadan oğlan sen bir nefer heramı başıya nemey diyebilley? Didi apariy da, aparın. Gettileyo desbi sine, edep erkâmı yerine getti. Seslendi oğlan bu bağane

seniydi? Didi bele. Didi ha yandan gelip, ha yana gidiriz? Didi erz olsun eleseng esli gelmegimiz Gurcistan'nan gelirik. Ama şehrimiz, Hazerbaycan şehridi. Gidirik ora. Didi puliniz neme variz ha? Didi nemeyliyen? Didi getirey verey bize nemeyliyem? Ya boynın vururam. Didi ğeyra ğeyra boyn vurulmaz, didi niye? Didi benim sene, men ders oğumuşam, kitabımna şeirler varım. Men sene bir erz-i edep eyliyeceğem eger qedrimi bildin bildin, bilmedin senin şemşiriyo benim boynım. Didi xop, digörüm neme diyirey? Didi;

Evvel selam dovım kelam

Gel incitme meni

Men çağırram ya Şah-ı Merdan

Onin xatırına incitme meni

Sen bice beğçelerin gülüyey

Ağır sengin meclislerin yeriye

Hekmen eğlin çoğtu büyükzadenin biriyey

Ama fehmi şulun çoğtı gel incitme meni

Men heqdarım getirmişem gidem vetene

Vetenne diyeni görene

Dedemi nenemi şad eyliyene

İndi sen cevanların biriyey

Eğlin çoğtı ey büyükzade

İnsafı, mürüveti, rehmi salgınen yâde

Sen oşkıray misli şahzade

Ama bir kulin var menem incitme meni

Didi xop, hele ged içeriye ta men görüm nemeylem? Bu geldi içeri bağı gördü dedesiynen bir tene hemşehri oğlu benâmı Yusıf, bularin muallimiydi, ders vererdi, eğilli kişi orda oturupla. Dede burda nemeyley? Dedi da. Dedi xop, sen oldin hemi özü ölüme verdin hemi bizi öldürerle. Dedi öldürmezle. Dedi nece? Didi men bu Yusıf'ı getirmişem, bu bir eğilli oğlanı, basevad çoğ ders oğıyıp, eğli çoğtı. Hele ver burda nekşe çekirik burda fikreylik ki nemeyley? Koy bu Yusıf gitsin herami yanna, onıynan bir danışığı var erz olsun eleseng görek neme diyer? Geldiyo desbi sine edep erkânı yerine getti, selam erzeyledi. Seslendi oğlan sözüy nemedi? Didi kurban bizi sağlamağ bir derde değmez. Men istirem seni bir pula yetirem ki hiç burda kalmıyay. Gidey veleyetinne her ne xerçliyebilley xerçle. Didi hardan, didi bice kafile, bizim puşteserimizce geliri, bizim Gürcistan'nan geliri. Ama dört tene tacirin pulı kafilenin içinendi. Neççe tene linget ele feçet puldı. Men o kafileni tanıram, bu ferraclarıynan iki tene ver mene, men durum dağın eyağınna ya olar eşidiple burda herami var, dolanarla o yannan ele giderle ya buraynan gelele, men oları tanıram. Didi xop, iki nefer ferrac verdile buna, didi evvel gel gidek öz kafilemizden men bir Xüdafız eyliyim ta gidek çığek dağın üstüne. O dört neferi ki dövlet vermişti bir biline, didi bu dört tane at ki siziy variz, bu atlar çoğ naşar attıla. Bularda ati bağlayıple bu mağarin kapısına, o atların ipini keseriz, evveli sub. Bizde gece gidek dağ başınna nigahbanlığa, men bir hokkaye bezemişem, sifidi o atların ipin keseriz, bu atlarınna ipin keseriz. Bular ki boğuşarla bular gelir bu atları bir cur eyliyele, ikiz durriz o yanna, ikkiz durriz bu yanna. Meğardan gelenin boynını verriz ha. Bi donı mater. Berader sifide vurduyo, bular tez bu atların ipini aştılayo, başlarına elbette torba vurmıştula, attıla yereyo, ta o atlar bu atlar, bular karıştıla birbirine belele çığır bağır eğlemeğliğe, herami başı didi görün atlar, niye eylelirle? Erader gelenin boynın vurdula, gelenin boynın vurdula, gelenin boynın vurdula bir on, on beş neferdiya. Geştiler içeri, geştiler içeriyo şemşiri dayadıla herami başının boğazına didiler inni neme diyey, inni neme diyey? Didi nece? Memmed durdı dedesinin yanına, didi heramı başı, didi bele. Didi dimedim böyükzadede eğl olar, sen hiç bilmedin men bunu nemeye dedim sene, nemeye göre didim? Didi nece? Didi;

Allah'in emriylen dersime çattım

Ama bilmediy sen

Oğudum Kuran'ı ayeye çattım

Ama bilmediy sen

Bu benim atamnı, iki gözümnü

Mecalislerde danışan sözümnü

Bunu belaya yetiren benim özümnü

Ama bilmediy sen

Elan men burda kallam

İğtiyariy elden allam

Çoğ danışay boyniy vurram

Öz vezifeyi bilmediy sen

Bu dünyade kalınmaz

Bu dünyade alınmaz

Hamı kesten bac almak olmaz

Dört tene ferrac men getirmişem işidmediy sen

Elan olar bildiklerin bildiri

Ağlayıben dide nemin sildirri

Senin ferracların hamını öldürü

İnni gelecekler senin sorağıya

Sen bu fehmi şulu bilmediy sen

Men istemedim senin yanına ağlayam

Cigerimi dağlıyam

Adım Memmed Becan Sövdagar'ın oğlıyam

Yaxşı yamanı bilmediy sen

İşare eyledi, boynın vur. Boynun vurdula orda da her neme buların darelikleri varıdı, yiğıştirdile, o yannan Yusif'i çağırdıla bu iki neferinne gettiler orda boynın vurdula, o iki nefer ki gitmiştile Yusif'inen çölde kafile yolu gözlürdü, Yusif hile vurmıştu bilelerine. Erz olsun boynın vurdula, kafileni barı barğaneni bağladıla, oların atıynen her neme varıdı gettiler, öz barğanelerini oların üstüne bağladılayo, kejava yola düştüyo sağı selamet geldiler şehre. Geldiler şehre Memmed didi Perican, didi bele. Didi sen gelenne men nadanıdım, bilmedim. Emma indi o ki diyey eyliyecema. Didi nemeyleyeceğey? Didi indi serbile. Kende bir haçça kalanna kafileni hamuş eylediler. Ferrac yolladı dede nene, dedem ki yanınadı. Millete diyin toyda ferş gettiz, Peri Xanım ferşin üstünnen gitti, o hessap değıl. İnni erz olsun siz ağalığ eyleyin, inni ferş getirin. Xop, herkes herkesin meclisinne gide zehmet çeke, buni menzurunnadı. Gele zehmet çeker, pul vere pul verer, işliye işler. Ama biz mecliste görrek da adam var gelip bu cada otırıyo, şamı yiyero, ne bir ğıran âşığa verer ne meclise yetişer ne bir konağ aparar. Durar şemı yiyero, durar gidero qetqametu sela. Da hiç zad bilmez. Berader milley töküldü çöle, berader ferş döşediler ne cur. Peri Xanım kejadan enni. O'dı ki arızı varıydı Memmed'din enar gettile, alma gettile Peri Xanım'ın başınnan attı, özü Peri Xanım'ı terif eyledi. Ki hesreti kaldı üreğinne bir nefer olmadı seni terif eyliye. Özü erz olsun keşeng eğıl üzüynen, fikr üzüynen, ilm üzüynen Peri Xanım'ı terif eyledi. Didi;

Müşerref buyurdin teşrif getirdin

Ala gözlü mihrimanım xoş geldin

Xüda kismetidi özünü Hazerbaycan'a itirdin

Ey vefadarım xoş geldin

Men bilirdim işimi
Felek bize attı daşımı
Qeme batırdım yâr yoldaşımı
İndi şad eyledim xoş geldin

Perican iki tene gözelin kalıp
Sarı sarılıp solup
Sennen sarı qemi qussaya kalıp
Oların şad olmağına xoş gelmişey sen

Anama diyin gelsi
Gelinin görsü
Yaxçıynan yamanı bilsı
Şirin dillim mihrimanım xoş gelmişey sen

Memmed diyer qedrini billem
Şad olup güllem
Senin vefadarın ollam
Ezzel gündən mihrebanım xoş geldin

Peri Xanım'ı getiriple içeri, berader sazo, nevazo, koğumo, kardaşo, elo, tayfa yiğıştiler. Bir keşeng ceşn tuttılar ki hiç başa gelmiye. Olar orda şad siz de şad oluyuz inşallah. Bu erz olsun Memmed'e Becan Sövdeger'in nağıl bir endazeye kuta kısmetti o ki biz dede babamızdan, sohbetleri kalıp erz eyledik huzuru hidmetize umudvarek inşallah şad oleyuz. Emma bu toyda men bir heqqane söz erz diyerem ağayanlar istifade eylerle, derde değen heqqane söz ha. Diyiri yanı bezi sözlere ki heqqane diyerik içinne nesihet var, diyerik;

Göyül çeşn eyledi kulli cehanı

Bilmedim kedrini cehane heyif

Men seni itirdim kulli cehane

Sen meni itirdin nusxane heyif

Diyiri men seni çöreke çattırdım, men seni övlü eyledim balam, men seni xelg içinne serefraz eyledim emma sen inni taze resim çıǵıp, dede dıkkene narahat olanna dede dur gidek görüm. Hara salmenda, salmenda. Aparırı salırı. Diyiri;

Govher şinas olan kere pul almaz

Allanmaz govher şinas, serraf allanmaz. Eger özü de başarmasa bice dene daşı var, diyerle erz olsun o daşe yanı misli serraf kimin o daşı elbette eyri neğilde diyiri;

Ey şeǵs sen serraf daşısın

Deǵdinen gohere govher bilinsin

Diyiri;

Serraf olan kere pul almaz

Qızıl şikest ola kıymetten kalmaz

Yanı diyiri bezi merd kişi kolu bir veǵt sine kişiliǵinnen, merdliǵinnen kalmaz, çörek vermeǵinnen kalmaz.

Ecel çata mut yetişe sağalmaz

Yalvarma tebibe dermane heyif

Dermana heyif, ecel çatıp ey düǵtür kurbanın ollam, ey düdür her ne istirey verrem. Yoǵ, olmaz. Muvkiye çatıp. Diyiri;

Sövenne sövgünen sahip kemalı

Diyiri istirey bir tene cuvanezen alay, gör bu qızın eǵli var, fehmi var, şulu var. Hele burda bir söz diyim. Menim bir yoldaşım var, ottiz ildi toy eyliyipti. Özü and içer diyer gittim bu qızı görem, nenesi otırmuştı, dedesi otırmuştı, benim nenemne otırmuştı, menne otırmuştım. Bu qız gitti yazıya

geldi, didi salam, gitti yazıya geldi, didi salam, gitti yazıya beke ottız dene salam verdi bize. Elan ottız ildi getirmişem bir dene salam vermeyip bize. Hâl ollay. O'dı ki diyiri;

Sövenne sövgünen sahip kemalı

Eğilli olsun.

Bilginen, tutugınan bir pâk damani

Pâk daman, paâk daman nemedi? Bir veğt bir kese diyerey mesele filenkes bu libasıy mubarek olsun, diyer sağol selamet olay. Ama bezi qeyider gider diyer, neme bir tene kürk inni gitti mubarekendiz oldu. Baba men senin bu libasına diyerem mubarek olsun, diyey üzüy mubarek olsun. Neki diyey mesele bir ğut giymişem, bu da bize eyib oldı. O'dı ki diyiri;

Sövenne sövgünen sahip kemalı

Tutanna tutgınan bir pâk damani

Her insan bilmiye yaxçıynan yamani

Çağırma adına insane heyif

Yaxşı yamanı bilmiyeni, adın çağırma, insana heyif.

Şair sözün diyer sayıynan

Otur, eylen, durgınan ömür eyle bir öz tayıyyan

Ömür elden gitmez, gider bir hercayıyyan

Heyifti o ömür, ömür ele gitmez bir hercayıyyan

Hemi ömür elden gider hemi cana heyif, hem cana heyif

Bunu da erz eyledim huzuru hıdmetize yadigerlik. İnşallah bu şeirlerden istifade eyleriz, bu sözler çoğ heqqane sözdü. Bular bu Heyder biçarenin bu meğzinne konağtıla. Heyifti bu sözler karışa toprağa. Heyifti, heyifti. Bele. Xüda inşallah bileyizi şad eylesin, hemişe xoşbeğto, saadetmend olay, olar ki bu dastanlardan, bu sözlerden ki biz erz eyledik behremend oleceg, Xüdavend oları da biqeza, bibela şado, mevaffak seniyne özüy, xanebadey, istiyenlerin Xüdavend izzet ve celaline can sağlığı versiyö, gövül xoşlığı. Hemişe şad oleyiz inşallah.

3.15. Hemrah ile Selvinaz Hikâyesi

Baicazeye hozarı muhterem Xüdavendi âlem hemişe şadlıgo, hemişe selametlik versin. Hemişe Xüdavend vücudı mubarekizi biqeza eylesin, bibela eylesin, şad oleyiz inşallah. İnşallah bugünleri benâmi Xan Hemrahi Dasıtanı'ni erz olusn huzuru hıdmetize o ki elimizden geler, diyer dervişiyoy dilxoşı erz u edep eyliyeceğiz. Diyirle İsfahan'in mahalinne bir tene Xan kendi varımış, çoğ böyük erz olsun eleseng kendimiş. Ve orda iki tene âşığ emele geler, birinin adı Âşığ Ehmed, birinin adı Âşığ Mehmut. Bular bir bihterin bihterin kişverde âşığ çığerle. Temamı yerlere, tamamı meclislere, tamamı xanı xavaninler berke huzur-ı dövlette olar erz olsun o zamanlar ki musigi yoğıdı. Âşıqlığ çoğ kedimidi. Çoğ sabıkesi var, aparardılar. Xop, beşer cavenalığınna gerek fikreyliye, diyer belki kocalığta bir nefer mene yetişmedi. Bir beşşa pesmende eyliyim erz olsun cem eyliyim. Çünkü şairde diyiri. Diyer;

Merd gerek biler yaxşıynan yamanı

Nezerdan salma kedir bilen insanı

Cevanlıkta eyle dövranı

Kocalanna ruzigar sana yâr olmaz

Bular yığdiklerin yığdiler, gördüler ğeyr bir hesabı puldar oldıla. Kedimde bu bazirganlıgo, bu qasıplıgo mutadögülüdü. Yanı herkes mesele pul alardı, diyerdi gidim tacırlığ eyliyim, gidim qasıplığ eyliyim özüme terekki verim. Bu ikiside erz olsunamı hıdmetine oldılar tacır. Böyük kardaş tacır Ehmed, küçük kardaşa erz olsunamı hıdmetine öz tayı misli erz olsun sohbet eylediler. Bir günlerin gününde buların yolları düştü, velayeti eleseng bu Qezvin, bu Ehperçayın ki bu yanna erz olsun yol üstünnedi. Bular geldile erz olsun bu yanna ve Mihreban, Xemse ve erz olsun eleseng bularda tamam kend ve şehr. Geldiler bir İslamı şehr vardı eleseng Terbiz'e yoğığ ve Merze yoğığ ve İslam şehre gördüle şehr tetildi. Sorıştıla niye tetildi şer? Didile valla bugünleri devlet gelecek soğanranlığ eyliye merdum onnan istifade eyliye behremen ola. Bularda kafileni vurdula o yer, o mehel ki kafile yeriydi, ikiside geldi o cemi ki orda devlet danışıceğidi, orda geldiler şirket eyledile. Bede şirketten gördüle bir tene vezir, devlet gidennen sonra bir

deste eks verdi, bu ferracları birine. Didi bu meğluğ içinne dolandır gör bu eks, kimin lazımıydı, o eks nemeydi? Erz olsun o eks, o şerde o Edalet Şah'ının qızıydı. Adı Selvinaz. Men evvelin sefey ki oğıdım Tehran'na, bu dastannan bir tene şeir oğıdım Selvinaz. Bir cür sefe çıgmişti, kapağı varıdı, bir zaman kedim zaman, sefeynen oğırdı. Çoğlar xeridar oldılar aldılar onnan o Selvinaz sefesinnen. Bu eleseng tacirin biri Ehmed biri Mehmed'idi. Bu Mehmed bağıtı bu ekse gördü bir cuvanezenin eksidi, çoğ çoğ gözel cuvanezen, keşeng. Didi men kardaşimin oğlina bir metah aparaceğem. Her bir zad istiyem alam, öz velayetimizde imkân pezirdi var. Heqqidir bir tene bu ekslerden aparam, benim kardaşım oğlı vura otağına ve otağınna üregi xoş ola. Bir pul verdiyo, aldıyo ketlediyo koydı cibine. Ve qasıplıqların eyledileyo erz olsunamı hıdmetine ve o Xan şehrinnen çığıtılar, geldiler velayate. Hemrah taze emele gelirdi, taza cevanıdı. Sorağ verdile, emiy geliri, dedey geliri. Çığıtı pişvaze seslendi dedecan, didi bele. Didi senin caziyen, metahin bicayıxut ama emican digörüm gurbetten benim için neme getirmişey? Seslendi balam bice dene yaxşı, metahı getirmişem aparay, vuray otağıya. Bağıy onin cemaline xoş olay. Beferman. Eksi verdi Hemrah'a, Hemrah bağıtı ekse çoğ xoşı, geldi. Getti verdi tuttılar came yanı şuşe dalınna getti vurdu otağa bağıtı, eğıl bilesinnen pamal oldı. Xüda'ya bu cuvanezeni meye men başarmam alam. Görem neneminen selah eyliyim, görüm neme diyer? Geldi seslendi nenecan, didi bele. Didi xop, övladin derdini nene biler, emim bice metah getirip, nenecan men giriftaro aşığı meşığ olmuşam. Balam nemedi? Didi;

Nagahannan geldi benim gözüme

Bir canı cananı gördüm

Ala gözleri var şirin dilleri

Bir mahı tevanı gördüm

Bağırdı ala gözünnen

İşitmemişem şirin sözünnen

Herkes bağa doymaz üzünnen

Onın mahı cemalı ve sözünü gördüm

Men geçmemişem koğum elimnen

Danışım seninçin derdi dilimnen

İğtiyarımı alıp elimnen

Nenecan bir nazı cananı gördüm

Dedem diginen vetenne kalsın

Menim göynümü eleseng ele alsın

Onı her yerden getirip sorağımı versin

Men bir tene muhteber, cuvanezen canı cananı gördüm

Bu dünyada heyifti insan xâr ola

Nagahan derde giriftar ola

O cuvanezen Hamrah'in yârı ola

Men onı sene keniz ve külfet gördüm

Bu nenesi didi balam, ekse olmaz itibar eyliyen. Eksin nekkâş renginen çeker, covherinen çeker, hele şayet onun ki eksini salıp, o cür keşeng değıl. Didi nene keşengni, diyirey yoğ, bugün bir tedariki nehar görgünen, men o medreseye giden cevanlardan bugün neççe tene konağ eylerem. Olarda görsüle bağısıla, guman eylireme ele bu ekse göre cemalı var. Nenesi tedarik gördüyo erz olsun medresenin cevanları ki Xan Hemrah ile giderdile medreseye heqiqeten, merifeten, dostıdıla, reftamerdleri vardı. Olardan bir neççe tene devet eyledi menzile. Bağıtıla ekse didiler Hemrahcan bu ekse kim getirip sene? Didi valla emim tobe getirip. Didi billey bunu nemeye getirip? Didi bele. Didi bunu getirip dedey seni övlendirmiyip, eyâl almıyıp sene, indi bunu getiripti emin ele qızıda var erz olsun, bir tene cuvanezen. Ve Sona Xanım amma veli bu cuvanezeni elden koyma. Gör bunu emin

hardan getirip? Didi xop, emim mumkinni bilmiye, dimiye emma dedeminen men bir gufutugu eyliyim, görüm hansı şehre gidiple, hara gidiple, harda ala sat eyleyiple, hansı şehirde eleseng bu eksi satırmışla alıpla? Geldi dedesinin hıdmetine, erz-i edebo, selamo, hürmet erz eyledi dedecan, didi bele. Didi bir övladı var deri dünyade, bir övladda şirin olar. Atacan bir sual eylerem bileyinen, mene cevap verginen. Didi balam nemedi? Didi;

Deli göynüm coştı geldi kevame

Emma sennen sual eylirem

Hekim getir derdim eylesin dermane

Sennen bir söz beyan eylirem

Derin derin dergâhlara dolmuşam

Şirin canı bu sövdaya salmışam

Mahı cemaline âşğ olmuşam

Sennen soruşaram cevap istirem

Didi balam neççe şehre gittik, çoğ şehre gittik ama men bilmedim mesela emiy hansı şehirden aldı, bilirdi gördü ama dimedi, didi nadanıdı nebade diye giderem?

Bildiğin atacan mene bildirme

Gözümün yaşını sindirme

Meni kelbimi sindirme

Men sennen heqiqet, revayet rehnama istirem

Hemrah diyer men billem

Heqiqeti görrem

Eger adresin tapam

Sorağına giderem

Sennen bir belet istirem

Seslendi balam, istirey biley o teğriben İnan'ın merzinne ki geçe Tırkiye'yeyo, o yana Rusya'yayo olar velayete o merze bir tene Şehr var benâmu Xan kendi bir tene erz olsun hukumatı varıdı, soğanranlığ eyledi, biz gittik onin temaşasına, orda bu eksi vezir verdi, bir nefere. Geldi emiy yanına ama da men bilmedim emin onu aldı, o eksten aldı. Meye alıp getirip? Didi bele. Didi balam sen hele bir yere gitmemiŐey, dđnyadan istifade eylememişey, yaxşı yaman teğşiş vermemeŐey. Hele çđnkđ yirmi yaşınna taze emele geldin da. Men gelem o ekse bağam, billem o eks yanı keleminden ele olup ya sağıbı o cđr keşengni. Dede geldiyo mesimin otağına eleseng onin keşeng eksini gđrdđ ve gđrdđ ğeyr. Çoğ keşeng erz olsun eksi var, başa gelmiye. Didi xop, balam gene de rastını dimedi oğlana. Didi nadannı, dimiye men gidirem. Didi balam bunu nekkaŐlar dđzelderle, satarla cevanlara. Cevanlarda bunin sağıbına emniyet vermezle, feqet otağlarına ziyet verele. Didi dedecan, didi he. Didi bunin eyağınna bir hekâyet yazıp. Didi nemedi? Didi yazıp benim cemalımı gđren oğlan, benim hosnımı gđren oğlan eger geley bizim velayetimize, meni özüm, kelbim, eşkim, meramım, terbiyetim seni kabul eyliye, Şahtan gedaya ola, men ona ilgar eylerem. Gellem onin helâlı hemseri olam. İndi dedecan, eger o Şehre beletey ya mene adres yaz ver ya öziy gelginen benimle gidek. Bu kaldı Xüda'ya metel nemeyliyim? Seslendi geldi kardaşına didi kardaş, ağo eksi satırdıla mege meta qehetidi. Ağo sen benim bir tene övladım var, salmışay behaneye o eksi ki almışay o eksin elan diyiri sahebini istirem. İnni men nemeyliyim? Didi baba övladdıya vur ağzıya diyinen neme? Bebeladı her zad keşeng oldu, yaxşı oldu hamı kes onı xasdigar ola. Didi bice övladdı incidebilmirem, nemeyliyim? Yoğ gđrdđ kardaşı bir söz dimiri bilesine. Niye? Kardaşını bir qızı vardı, onı erz olsun vereceğidi Xan Hemrah'a. Ele öz menzurunna, öz işlerinne bu söz varıdı. Diyer ab mire rutđane dost vere bezi bigâne. Gece erz olsun ÂŞığ Ehmed bir neççe nefer ađđayan-ı muhterem devet eyledi. Xanımına destur verdi, tedarik görgünen, men bir selahiyet eyliyeceğem. Meğluğu konağ eyledi, gece geldileyo bağtıla bunin meclisine

didiler, Âşığ Ehmed da sen âşığığa gitmirey. Elhamdulillah dare olmuşay emma veli gene her cür ola o kedim sözlerden yâdiyda kalıp. Getirey bir beş kelime bizim için bu gece sohbet eyliyen, biz bu gece xoş olak. Xop, saz övdeydi ele bende kimin dedem ki dünyanı veda eyledi men o sazı sağladım. Ele mokemde sağladım, köştüm Hemedan'a ele o sazınan evvel şur eyledim munta kedim sağtı o selige ki elan var, çögür düzeldirle, çoğ gözel, keşeng, danışan, temiz, saz düzeldirle, o veğt o selige yoğıdı. Bir cür ağacı yapıştırardıla birbirine sim salardıla. İndi danışa xop, danışmıya xop. Âşığ Ehmed sazı getti sinesine, didi;

Erzimi kabul eyleyin ey koğum kardaşım

Bir muşkil üz verip mene

Çarem yoğ derdimi diyem

Ama ruzigar seğt olup mene

Bilmirem derdimi kime diyem dermanı bile

Koğum, kardaşım şad ola güle

Bir övladım var istiri elimnen gide

Bu selahiyeti istirem sizden üz verip mene

Bilmirem düşmen düşmenliğini bildire

Ağladıben dide nemim sildire

Bir övladin qussası ta dede neneyi öldüre

Bu nagehan giriftarlığ üz verip mene

Feleğın çerğidi gerdiş eyliri

Dünyanın qussasını tuş eyliri

Bezi adam ruzigarnan üregini xoş eyliri

Ema derye kimin gem Allah veripti mene

Men Âşığ Ehmed'em dünyanı bildim

Gezdim dünyanı gördüm

İndi bir derde giriftar oldum

Siz bir heqiqet yol rehnama eyleyin mene

Didile xop, nemedi? Didi valla kardaşımnan gitmişek, erz olsun o Xan kendine ki Merze yoğtı. Orda erz olsun bir tene sultanin qizi eksini salıp kağaza verip nekkaşinen keşeng eksini salıp kağazin üstüne, menne verdim vezire didim verginen ferraclar erz olsun bunu salsıla. Bilmirem da ne qad pul verip, giranna alıp. İnni getirip bu erz olsun bu eksin sahabın istiri. Didi xop, nadan nesihet ister, nadan terbiyet ister, nadan emr u meruf ister, oğlıya diginen biz neççe nefer riş sifid ki varak, gelsi burda bizimnen bir danışığ eylesin, biz görek neme diyiri? Xan Hemrahı istediler otağlarına tamamen ihtiram eylediler. Çünkü bu Âşığ Ehmed'in bir övladıda, o da şirin. Hamısı el verdiyo, görüştüyo Hamrahcan, didi bele. Didi xop, misliki bu dedey bendey Xüda bir feskil ki âşığığınan dünyanı gezdi, bir loğma çörek qedrini bildi, olup tacir inni. İftiğar eyleginen dedey olup tacır. Emma xop, insan giriftar ola qasıplığın işin, cürün bilmez. Mumkinni zerer eyliye, inni sen bu dedeye neme demişey? Erz eyledi;

Ey mecliste eyleşen ağayan

Üregimne bir yaxşı derdim var benim

Çaresin meşuğ eyler

Meşuğ biler derdimi benim

Emim tohbe getirip şad eyleyipti meni

Sizde tanıyın meni

Gerek gezem Rum u Yemen'i

Ta görem bu eksin sahibı yaraşır mene

Bele ki bilirem gözellerden biridi

Teze beğçelerin keşeng gülüdü

Bice xanebadenin yeridi

Cemalinnen eser eyliyipti mene

Men Hemrah'em giderem

Rezigarın terkin kilerem

Ya öllem ya getirrem

Dede nenem bağmasın mene

Ağayan riş sifidan didiler babacan, bu uşağ igtıyar elinnen çığıp. Yanı o eks bilmiri ki nemedi? İgtıyar elinnen çığıp. Bu geder, emma nadannı. Her cür diyennen sora, her cür diyennen sora gurbete getmeyip, gurbette kalmayıp, serdiger görmüyüp, pulluğ bipulluğ çekmeyip. Eger de geddi Âşığ Ehmed koymıyay bu oğlan tek gide. Hekmen gitginen xop, beke ele o qızın dedesi bu oğlanı pesend eyliyeyo verer bilesine. Bele kaldı metelo, nalaco kardaşınnan bir hessabı gileylik eyledi ki sen bir cur eyledin Xüda mene oğlan verdi, sen qız onin peğilliğın eyledin. Bir cür eyledin bu benim elimden gide. Emma mecburam yanıcek giderem, öldü ölem, kaldı kalam. Xop, bice dene xurcun keşeng doldırđıyo, iki tene at amade eyledi birini Hamrah, biri erz olsun dede. Sorağ vu sorağ, gerek burdan ora gideceğidi, ordan ora gideceğidi, o şehrden ora gideceğik, o kedden ora gideceğik ta çattıla, o Xan kendine. Keddede şehridi, böyüg olmuştı, çok şehridi. Bu xaninne bir tene bağı varđı, şehrin kinarinde çoğ böyük bağıdı. Orda bir tene çeşme vağı olmuştı suvı gelerdi kenare, dağılardı çöle emma ezbezke o su letifo, şirino, xoş mezze zulaladı, gelen bezirgân o yolınan, o suvın qırağınna bir gece, iki gece konağ olardı. Seslendi balam, didi bele. Didi bu ağaç kölgesinne hemi bir nehar yiyek, hemi bu sudan bir istifade eyliyek. El üzümüze bir cemal verek. Türkümesel diyerle borkümüzü kazı eyliyek, görek neber eyliyek neber olsı ta bu iş encam tapsın. Ottilar yereyo, inni

Hemrah'ta neççe gece gündüz nadan, at minmemiş, yol gelmemiş, xurdu xemir erz olsun attan geldi aşığıyo bice loğma çörek, yidi yimedi ağacın kölgesinne xâbı xıflete giriftar oldu. Bu dede oturmuştu gördü bağın içinne bir tene alma su üzünne geldi yazıya. Ağaçlarda tökümüştü suvayo suda getti yazıya. Kelemtıraci cibinnen getirip, almanı bele eyledi, kabın alıp yimeglige, ağır lokmada yâdına düştü ki ey dad-ı bidad men bu almadan niye bu uşağa vermedim? Eger bu bağda oldu, daşınan erz olsun kesseginen her ne olar bir cur eylerem bu almalardan tökülüp bu içine bu su getiri yazıya, duvardan ki ücedi çığabilmiri. Bu almadan verrim bu uşağa valla üreğimde körı oldu. Geldi duvardan çığa, gördü duvardan çiğili ama xop, bu âlemi kocalıgtı başabilmiri duvardan çığa, bağa bağa. Emma atı çekti duvarın dibine, eyağın koydı üzengiye, eyağın koydı atın yeherin üstün, bağı bağa ey dad-ı bidad bu bağda o qedir meyve var ki hiç başa gelmiye. Xan Hemrah'ın başını aldı dizinin üstüne, o kedim ki şeirlerinnen düştü yâdına. Didi;

Men sana lay lay çallam

Uyan Xan Hemrah'im uyan

Derdiyi canıma sallam

Uyan benim balam uyan

Yol gelmişey olmyay xeste

Seney bir cevane boyı beste

Başıyı allam dizim üste

Uyan Xan Hemrah'im uyan

Balam bildiğin mene bildirme

Menim gözümün yaşını sildirme

Menim kelbimi sindirme

Uyan eziz balam uyan

Bilmirey mene ne olup

Sararıp rengim solıp

Bir tene almanı yemişem üregimne kalıp

Uyan Xan Hemrah'ım uyan

Men atayam qedrini billem

Şad olup güllem

Sene lay lay diyerem

Uyan Xan Hemrah'ım uyan

Uyan benim canı cananım uyan

Hemrah höl gözün açtı, seslendi dede nem olup? Didi valla bu bağdan bu su bir tene alma getti. Men onı nusi can eyledim, sen yâdimdan çiğtin, sene vermedim. Emma bu erz olsun eleseng bağa ki men atı çektim duvarin dibine bağtım, çoğ alma var eslan başa gelen değil, muhim bağdı, bağı bağistane gülü gülestan. Hamrah didi dedecan, didi bele. Didi men çığabillem bu duvarin üstüne meye atı çekerem duvarın dibineyo, geçerem bağin içine. Emma veli xeternak olmıya bu bağ. Bu bağiy nigahbani var ha, bu bağiy neççe dene kargeri var ha, bu bağiy gözliyeni var ha. Didi balam nemeye, iki üş tene almaya bizi öldürmezler ki. İndi dime erz olsun o bağin sahabı hukumat, Xan kendi diyerle, Xan şehri diyerle bir erbab-ı edalet, çoğ büyük kezebnak ve edalet. Hemi, qezeknaktı hemi edaletti. Bu bağda onıynı. Geliple diyiple, valla kuşe kenarlardan düşüple bağa, bağin yetişen meyvelerini derirle, aparırla. Bir nefer biz desgir eyliyebilmiyi, bu qızinin adı erz olsun eleseng ve Selvinaz'ıdı. Seslendi dedecan, didi bele. Didi hemi yay alemidi hemi festi hemi serinni hemi bağda benim qesti qecerim var men bir neççe dene ferracınan giderem bağta nigehtanlığ verrem, görüm bu bağa gelen, bu bağa setmen vuran kimni? Dedi git. Geldi bağda qesti qecerde canışın oldu emma nigahbanlari saldı bağin hamı yerine bele eyledi dolanmağa. Hemrah atı çekti duvarin dibine, atın ikisiynen belinnen tenaf

varıdı, tenefi aştı, düğün saldı, pille bağladı, pille pille pille düştü, gitti bağın duvarinin üstüne. Erz eyledi dede, didi bele. Didi men elan ipi bu yannan sallam giderem, bağın içine ama bu bağ xeternaktı, senne gelginen. Dede övladdan geçebilmedi, nebade tutala vura öle, nebade tutala vurala, bedeni zeğmi ola. Xüda'ya nemeyliyim? Dede de o ki pille düzeltmişidi eyağın koya onıyanan atların miğini mukem toğdıla yereyo, gittile düştüle bağa. Düştüle bağa bu Hemrah dededen tezsiz bu ağaçları gezirdi ki göre hansı yaxşı yetişip, bir veğt erz olsun eleseng inçe qızler bu Selvinaz'ın yanına gelmiştiler olardan iki dene gördü, didi o'do ağaç dibinne bice nefer dolanırı. Bir nefer ki o yanna dolanı. Didile gelin ki erz olsun oğrını tuttuk, muzahimi tuttuk, bağa gireni tuttuk. Gelene otı elefo karışmıştı birbirine Hemrah geşti o telefin arasına ama dedeni tuttıla. Dedeni tuttilayo, istedile vurala didile baba bu koca kişinin neme vurmağı? Aparak Seyyad Peri Xanım'ın hüzürüne görek neme diyer ve erz olsun Selvinaz özü neme diyer? Gettile seslendi xanım bir alan alma kal yetişip töküple yere, bir qedri de doldurup bir zerf ki aparala. Didi gelin bice kucağ yaş ağaç getirin feqet incitsin, sindirmesin. Men muna bir mucazad eyliyim. Gittile bice kucağ ağaç gettile, seslendi xanım, istirey meni vuray? Didi bele. Didi kedinne resmidi, diyer, konağı gerek çöreğinen vuray, hürmetinen vuray, mehebetinen vuray ne ağacınan. Men bir zeman âşığıdım. İnni bu giriftarlığ üz verip da hamısını açıp diyebilirem. İcaze verey bir beş tane şeir men sene erz eyliyem. Didi digörüm istirem neme diyey? Didi;

Erzimi kebul eyle ey şahı xanım

Dermişem bir beş tene alma bağıynan

Her yane döndersey teskirkar, mugessir menem

Menim teskirime kalma bağıynan

Didi xop, nemeyeçe girmişey bağı çalaydin, boğanı istiyeydin, diyeydin bice desmal mene alma ver, vererdi. Sen ne qedir ağacın kal yetişmiş meyvesini doldırıray. Didi kulağ ver ta diyim.

Sen bilmirey adı sanı

Tanımiray men binevanı

Züleyha cebr, Yusif'in zindanı

Meni zindaniya salma bağına

Bilmirey ruzigar menimçin ne kismet olıptı

Bir nadan benim eğlim elden alıptı

Meni bu derdlere salıptı

İnni senne derde salma bağına

Hekmen gözellerin gözüyey

Dastanların sözüyey

Eslin yâdına salgınan bir büyük zadenin qızıyey

Menim ruzigarıma kalma bağına

Birden didi görem oğlanın adın diyem, ne cür olar? Didim;

Men Âşığ Ehmed'idim sözüm ağızlarda kalar

Heyifti merd oğlanı Xüda derde salar

Hemrah'ım hesret kalar

Xan Hemrah'a sitem kılma bağına

Didi qızler, didi bele. Didi bunin yoldaşın neye getirmediniz? Didi xanım bunin yoldaşı yoğıdı ki. Gitti gördü bir tek adamıdıyo, istedik da vurak, didi bir koca kişidi. Nemeye vurak? Didi bunin yoldaşı bu bağın oto elef arasınna gizlenip, bizi görüro. Ama biz onı görmürük. Xop, men istemedim buna mucazet eyliyem. Emma vurin bilesini, yoldaşı tesibe düşer, özünü aşikâr eyler. İstediler vurala tamam ağacı amade eyledile, Hamrah didi gerçekten sağol bele oğlan, sağol. Gelmişey qız aparay bes, dedeni niye köteke verey? Niye alabiley ya alabilmiyey? Elin koydı cibineyo al aşikâr bele eyledi, aşikâr dolanmağa. Didi qızler, didi he. Didi o da onun yoldaşdıya. Qızler kaçarağ geldiler ağaç ellerinde ama Hemrah'in Xüda bir cevanlığ vermişti bilesine, o kesi ki Xüda ister, hekmen ya bir eğli

muhteremane ya bir hevesi muhteremane ya bir iğlağı muhteremane bular muhteremane, beşerin zindeganlığıdı, verer bilesine. Dünyada xelgin gözüne şirino, mihreban olar. Geldiler Hemrah'in cemalin görenne hiç biri hiç zad dimedi. Didi bes, nemeye gelmişiz? Didi valla bu bağa neççe veğtidi, oğrı gelirdi, ziyankâr gelirdi bu bağa setme vururdu. İnni şah'in öz qızı Selvinaz Xanım gelip bağa, biz onin keniziyik, fermanberiyik. Eyer bu bağda bir müğessir tutak, hekmen vuraceğek bilesini, onin desturudu. Ama senin cevanlığıya Xüda bu cevanlığı reva görsün bileye. Heyifey sen iki tene almadan sarı, kötek yiyey. Didi istiriz bir iki üş kelime bileyiz için sohbet eyliyim. Didi neme diyey? Didi;

Yiğilin cem olin

Menim etrafıma qızler

Eğliyizi başıyızda beya eyliyin

Men kötek yiyen değılim qızler

Qizil gülleri derenne

Zereğtane serenne

Eleseng bu bağın sahibını görenne

Mene mehebbet eyler bilin qızler

Danişin dillerizden

Moşki enber tellerizden

Xeber mene verin ellerizden

Yaraşığı var size qızler

Dedemi salmışam derde

Xüda nijat versin merde

Xan Hemrah diyer bu yerde

Mena kötek yaraşmaz qızlar

Berader qızler bunin dimeginede âşığ olmadılar. Gettiler, gettiler Selvinaz Xanım bağı gördü bir cevanniki vağen geşmeli oğlan değıl. Emma bahane eyledi yanı men seni istemirem. Seslendi oğlan, didi bele. Didi bu cevanlığta hekmende ders oğumuşay, didi bele. Bu da dedeyni? Didi bele. Didi ele bu da keşeng şeir diyiri. Didi ele menne billem ve sen nebayed bu cür cevan, bu cur yaxşı nurani peder, işiyizi bilmiyiz, söziyizi bilmiyiz, reftarızı, girdarizi bilmiyiz. Dovardan düşiz bağa. Xop, kapını geleydi çalaydızo men özüm şeğsen seni göreydim, ele özüm icaze vererdim diyeydim geş bu bağaya her meyveye xoşin geliri derginen, apar velayetine. Nebaye sen bu biabrı, bica işi mesele düşey bağa, dedeyine getirey, men bu dedeyi istirdim elan çoğ mucazat eyliyem çünkü kocalığına üreğim yandı. Seslendi xanım, didi bele. Didi her bir zad eğlinenni, her bir zad eğlinen. Biz burda iştiba eylemişik ki duvardan düşmüşük. Xop, bir beş tane alma da dermişik. Dimirem dermemişik. Amma nebayeki sen yollay ağaç getirele, benim bu nazenin dedemi mucazat eyliyey. Didi xop, işiz karız nemedi, şugliz nemedi? Didi valla dedem tacırdı, bazırganı, menne hemi ders oğıram hemi dedemin dükanelarını yola salıram, al verini yazaram, ta dedem geli. Didi qızler, didi bele. Didi gidin o kuşlardan ki xaneki varız, bağda sağlamişık, bice deste o kekliklerden getirin buların yanınnan geçirdin. Eger bular varlı olalar varının övünne keklik, xanegi saklarla. Bu oğlan bir söz diyer neme diyer? Geldile bu kekliklerden, güzel kekliklerden elden perveriş yimiştile misli ki xanegi, dolandırdıla gettile bu oğlanın yanınnan bir qedri o keklikleri apardıla o yana. Didi oğlan bulara neme diyeriz? Didi valla şeirinen diyerik. Didi neme diyeriz? Didi;

Yerik baharin pesinnen yay ortasınna

Keşeng oğır bizim yerin kekliğı

Ala gözleri var kelemnen çekilip kaşı

Bağı bahçamızda beslerik kekliğı

Keklikin yeridi kayalar başı

Çığrışenne tapar yoldaş yoldaşı

Eleseng eger destalatı ola serrafın naşı

Pesend eylerey o bağı kekliği

Keklikler bağları gezer

Kışın qarına dözer

Emma naşı adam başını üzer

Heyifti öldürey bele kekliki

Hemrah bizim elimizde bai bağçe gülümüz var

Koğum, kardaş, elimiz var

Bizimne xanebademizde kekliğimiz var

Şeir diyerik özü keklikin

Bu gördü bu qız bu oğlan deden yeğ. Hemi keşeng diyiri hemi de mueddep danışırı. Didi qızler didi bele. Didi gidin buların atlarını getirin bir çerengah yerde bağlayın ki xorek yisile. Özlerinide aparın ağacen bir basefa yerinne teğt çoğtı bu bağda, dedemin konağı olar, getirer bu bağa yatalar teğt üstünne. İki tene murettep teğt bular için amade eyleyin, erz olsun vesaili imkanat her neme lazımleridi ve gece keşeng şam düzeldin, şam aparın bilelerine, men yetik olum görüm bu oğlan, hardan gelip, hara gidiri? Şayette bu oğlan mene göre gelip bu bağa, mennen sarı gelip bu şehre. Geldiler iki tene teğt bezedileyo, keşeng hesabı, gece bulara qeza gettile, dede didi balam, didi bele. Didi bilim nesihet verim bileye? Didi nemedi? Didi gel birimiz yarı gece kimin yuğuyak, birimiz ayığ kalak şayette bular gece nebade bir mirqezzep yollaya, bizim nagahan ketle çattırıala. Birimiz yarı geceyeçe uyuğluyak, birimiz ayığ kalak. Birimizi yarı geçeden o yana uyuğluyak birimiz ayığ kalak. Hemrah didi dedecan, men elan ayığ kallam, sen uyuğlagınan. Didi uyuğladı. Hemrah keşeng erz olsun ayığ kaldı ve uyuğladı keşeng ve yarı gece bazirgan Hemrah uyattı, didi balam elan ulduz

hessabı, bezirgân biler yarı ne veğtti. Elan yarı gecedi. İndi men uyuğluram, sen ayık kal. Hemrah ayığdı, bağı bağı sebzi semerlik, belgi çimetlik, sefalı yer. Didi xop, benim emim qızı mene hekmen emim verecek, adı Seyyad Peri'di. Ve bu qız Selvinaz'da ki danışığınnan misli ki mene giriftar oldu. Men indi fikreylerim buların toyunu men tutabillem ya tutabilmem. Bele indi bu şeirdi, men elli dört il bundan kabağ Tehran'na ireç ve erz olsun payide, kolpa üçinin şirket varıydı, millet mehelli naver istemiştile, geldiler meni apardılar neziki üç dört il men olar için naver doldırdım. Evvel sef oldı, sefeyi giranbefi erz olsun ceve evaz diyerdile. Ceve evaz sora naver geldi, naver doldırdırdık. İnni Hemrah diyiri heqqidir burda men bu toyumu bir hessabını görem. Görem ağı, bu iki toy ele bu asandlığa değıl ki. Men erz olsun diyem toyumnu. Xerç ister, muğariç ister, vesail ister, imkanat ister. İndi diyiri;

Oçı olup gudariyne dureydim

Elin gele burdan geçe Selvinaz

Oçı olup gudariyne dureydim

Elin gele burdan geçe Selvinaz

Kollaç kolları inçe bele dolana

Belin emberçeden geçe Selvinaz

Didim durum dostgahıya el koyum

Derim şehmayeni yerin poz koyum

Atmış kelle, yük ök düğü, yüz koyun

Onıynan toyın tutum Selvinaz

Altmış mirza gelsin cahazi yaza

Altmış mirza gele cahazi yaza

Altmış oğlanlar meclisimne geze

Altmış nefer nevazende sazını çala

Şado xürrem, xoş evazınan toyum tutum Selvinaz

Bizim yerlerde sohbet olıp, saz olı

Göllerimizde ördek olır, kaz olı

Toylarımız sohbeti saz olı

Senin toyın sohbeti sazına tutam Selvinaz

Selvinaz'ey özüyü bilirey

Selvinaz'da inni erte yuğudan ayılıp, oğlanın sözünü keşeng işidiri.

Sözüy bilirey ey Selvinaz

Sohbeliyne işveyi naz

Gölleriye ördeki, kaz

Yaraşır sene her neme sohbet ola Selvinaz

Men Hemrah'am sözünnen dönmerem

Meye yaxşı yamanı bilmerem

Söverem seni senden geşmerem

Aparram vetenime seni Selvinaz

Bu qız yolladı didi gedi dedeynen bebeni getiriy benim yanıma. Geldileyo Ehmed'inen Hemrah'ı gettile qızın huzurine. Soslendi ey piremerd, dedi bele. Didi neççe tene ağacı silkelemişey, beş altı tane yetişip, beğiye kâldı, olar tökülüp yere. Dedem gidip şikâra, mümküni şikârdan gelip, bağa bir yoluğa. İndi sen eleseng her yeri meyvesini kâl yetişmiş, tökmüşey yere, bu qızlerden götür yanıycek zerf götürün, oları döşirin bağdan tökin çöle, dedem narahat olmasın. Bu oğlan kalsı burda men bundanda soruşum, neççe ağaç. Da bilmedi bu oğlanı sağlıyı yanınna. Dedeyi yollır gider alma

düşürmeğlige, buniyne danışa diye meni kabul eyelerey ya kabul eylemey.
Dede istedi gide, Hemrah'ı çağırđı, yanına, didi bele. Didi men iki cihet
dünyanı gezmişem, o qedri derdi serler, o qedri serdigerimler, o qedri kaç
qar içinne gedikler da başa gelmiye. Onnan kabağtaki âlemi cevanlığını
âşığılığta da yel kalmadı, ket kalmadı, şehir kalmadı. Meğluğ pesendide
olmuştu. Meni apradılar, men sohbet eyledim. Balam bice dene nesihər
verim bileye, burda diyirem. Bu qız seni istiyi sağlaya yanınna. Eğlin yığ
başıya bu qızden kinar dur. Bunu diyirem bileye. Balam bir şeirde diyerem
bileye. Didim;

Hemrah gel bir sohbet eyliyek

Balam nadan olma

İkimiz derdimizi bir eyliyek

Eziz balam nadan olma

Dede övladını atmaz

Her kıymet ola, her cür ola kul yerine satmaz

Eyri yük menzile çatmaz

Aman balam nadana olma

Nadanin yaxşı beğti olar

Ruzigarın seğti olar

Bir veğt görrey çattı bir meğame şahlığ teğt olar

Aman Xan Hemrah'ım nadan olma

Sen eğliyi billey

Şad olıp gülley

Sene bir zad ola meni ölüme verrey

Eziz balam nadan olma

Dedey biçaradı, hemi cevanlıg elden gidip, hemide getirmişey burda giriftar eylemişey.

Dedey biçaredi yaxşı yamanı biler

Dünyanı gezip serdigerini görer

Bu qız hekmen seniynen bir bazı eyler

Aman balam çekil kinare, nadan olma

Erz eyledi dede çeşm. Bular gittiler bu qızlerinen mey ve düşürmeğlige, bu eşk on kısmetti. Biri kişi bedeninnedi ama dokuzu zenan bedeninnedi. Bu bele eyledi bu Hemrah'man mezağo, şugluğo, bezi danışığo, bezi sohbet. Didi oğlan menne kitabımne şeir var, örgermişem bir neççe tene onı senin için diyim. Didi meye sen şeir billey? Didi men şeir diyen değılem ama medrese gitmişem, kitabımna yazılıp xoşım gelip onı zihnime dağıl eylemişem, yâdımdadı, çığmıya yâdımdan. Didi digörüm istiyey neme diyey? Didim;

Oğlan gel bir sohbet eyliyek

Sazı mennen, sözü mennen, ney sennen

Meye diyerle aşığ, bir şeir diginen üş kafiye olsun, bu şeirlerdi. Didim;

Oğlan gel bir sohbet eyliyek

Sazı mennen, sözü mennen, ney sennen

İkimizi bir diyare yetirek

Gitmek mennen, kalmak mennen, gel sennen

Şadlığın barxanesin bağılyak

Düşmenin üregini dağılyak

Göllerin içinnen sefanı biz sağılyak

Koşu mennen, ördek mennen, kaz sennen

Gezek bu bağı gülleri görek

Yaxşı yamanı bilek

Hesret gülünü derek

Bağı mennen, gülü mennen, gülşan sennen

Gözeller içinne diyerle meni

Hosnı cemalimnen gül söverle meni

Çoğ cevanlar arızı çekiri sövele meni

Gitmemezlik mennen, bağmamazlığı mennen, ilgar sennen

Dedeme diyerem derdimi bilsin

Heqiqetten bir yol görsün

Sen istiyen dedem meni sene versin

Gelmek mennen, kalmak mennen, al sennen

Buna derle üş kafıye, her âşığa diyen bilmez şiiirde üş kafıye nemedi. Qızlerin bir ikisi şeytanıdı, her yerde var. Her yerde var, hemı dost var hemı düşman, hemı yaşı var hemı yaman. Ağacin daldasınnen bağırdiler görürdüler, qız kolını saldı Hemrah'in boynına. Eyakkabıların aldı elineyo, gözledi bağıın kapısın. Hermrah bu yan o yannaydı. Bağtı gördü bice dene qız eyakkabıların vurup kolının astına, eyağ yalın bele bağıın kapısına kaçırnı ki neme diyim. Diyiri qız hara gidiri? Didi o qız tebiyeti pisti, men neççe defe bilesini kovmışam reddeylemişem çığıp gidip, gene men elden salmayıbo diyip gel hıdmet eylem. O gidiri hekmen istere gide dedeme şeytanlığı eyliye, gelele sizi tutala. Dedi bes, beledede bizi ölüme veren ki. Didi nece? Didi yoğda. Hekmen o gideceğ beş kelime şeytanlığın üstüne bir on kelimedede karıştıra, bizim keşeng yolımıznı kazalayo, bizi gelele aparala. Teklif nemedi? Didi;

Oğlan benim sene bir erzim var
Korđma Xan Hemrah'ım korđma
Őirin canım sene tesetlűđü var
Korđma Xan Hemrah'ım korđma

Men dedemi billem
Seni aparsala men gellem
Teskiri muđessiriđin gűrrem
Korđma benim canım korđma

Men mege ruzigarın xâriyam
Öz canımın iğtiyariyam
Hekmen bilginen men dedemin sözünün payadarıyam
Her neme dise mennen sorıŐırır, diyer gerçektir ya yalan.
Korđma Xan Hemrah'ım korđma

Men Selvinaz'em dedemin bir övladı
Danışanna özü diyer heqıqet satı
Eger bir veğt istedin imdadı
Korđma Xan Hemrah'ım korđma

Qız geldiyo seslendi, qılbe-i âlem sağolsun, ne teğti ne beğti iki nefer gelip oğrı dűŐüp bađa, ikisinde desgir eylemiŐik. Emma ikisi bir cur hilegerdile, bir cur Őeir diyendile, bir Őeirler diyirle sen qızıyne xoŐi geliri. Bir qesafetkarlığ eylirle ki hiđ baŐa gelmiye. Senin Őeniye bu iŐ eybe ardı. Didi neme diyirey? Didi bele. Ferrac, didi bele. Didi git o iki nefer herkesti, desgir eyle getir meni huzurume. Berader iki tene ferracı qezepnak, geldiler Hemrah ile dedeni kol kola bağladılayo, dede didi balam dimedim, dimedim

nadan olma. Dimedim eğli yiğ başıya, dimedim men biçareni bu âlemi kocalığta heysiyetim, abrim beyinden aparıray. Hekmen o qız seni sağlayop yanınna bir qesafetkarlığ, bir işler görmüşüz ki dövlet qezepnak olup, ferrac yollıyıp bizi kolu bağlı aparala. Didi nece dedecan? Didi bele. Didi ayrı neğilde diyiri;

Men kurbanam bele canana

Merd gerek bu cebre dayana

Eğer Allah yâr olsun bir oğlana

Yaman olsa neyler yüz adam mana

Dedecan, gidirik tevekkül Xüda'ya korđmaya. Gidek. Geldileyo, xop, bu Hemrah'ın dedesi bazırğandı, mesele buğda, arpa, möüz, kişmiş o zaman tacirlerin barđanesiydi, neçe defe ele bu Edalet şah'ınnan barđane bağlamıştı. Bu görenne didi tacir Ehmed seney? Didi bele. Didi şairler yaxşı diyip;

Ağacın kurdu olar özünnen

Oğlanın kersliği olar sözünnen

Ayrı neğilde diyiri. İnsanin çöregini yiyen özüne, adama ğıyanet eyler. Sen neçe defa mennen barđane bağlamışay, otırmuşay sorfanin başınna nazı nehmet yimişey, barđane bağlamışay. Ağo sen hara, benim bağım hara? Bezi qesafetkarlığo, abrızlığo bu nadaniye niye nesihet vermemişey, senin oğlını? Bele. Didi inni men nemeyliyem seniynen, ne cür eyliyim? Dünyayı âlem bu söz o ona diyip, o ona diyip, o ona diyip, o ona diyip hamı diyiri kurban beleçi muğesirleri, keleğini kesginen, boynın vur. şehri xerap eyler. Erz eyledi kurban, meni ki tanirdin, men evvel cevanlığım âşığıdım. İndi xop, indi de bir beş kelime erzim var hıdmetiye, da neme diyim? Olıp, işti olup ama nadanebazlığ olup. Heqiqeto, merifet olmıyıp. Hemrah didi dede yovaşcek, didi he. Didi yalvarmıyay. Didi nece? Didi istiye yalvaray, ölüme giderik ha, yalvarmıyay. Didi balam, buna yalvarmayım, kime yalvarım? Elan bir tene diye bularin boynın vurin, kim var ki diye yoğ. Didi bur diyirem bileye yalvarar salarla zindana bilemizi. Hele boynımız vurmuyala, salarla zindana. Seslendi;

Qılbe-i âlem benim bir derdim var

Ama çaresi yoğ, ne çare kilim

Âlem-i dünyada bir övladım var

Men bu derde ne çare kilim

Eger geley vetenimne kalay

Gözüm üste konağ olay

Qezebe geley boynım vuray

Nusıcan eylerem ne çare kilim

Men bu oğlanla gurbete gelmişem

Yaxşı yamanı bilmişem

Bağıyna bir neççe dene alma da dermişem

Muğeserrem ne çare kilim

Qebi düşmen düşmenligin bildiri

Ağladıben dide nemin sildiri

Senne öldürmesey düşmen düşmencilik eyler meni öldürü

Nahaq kanımı ne çare kilim

Yolla zindanda kalım

Âşığı meşuğun sözün sohbeta salım

Men tacır Ehmed'em koy oğlan, övlad giriftarına ölüm

Men bu ölüme ne çare kilim

Vezir didi kurban hele, salak zindane bağa yetik olak, bağda bir dene iki dene qız değilmiş ki neziki on, on beşe tene qız var. Eger görek olarda bu

sözü diyiri, olarda bu derdi muptela olıpla olmıyıpla, bu cevanin Allah rızası, rıza değil boynın vurak. O da ki kocalıp, gettiler zindane. Xop, zindan bir curdu ki giderey zindana o soruşur neme eylemişey, o soruşur neme eylemişey, o soruşur neme eylemişey, o soruşur neme eylemişey diyerey bazpusdular. Adamin derdini bilele. Diyerle seni öldürürle, diyerle sene bir il zindan verele. Men geştım zindana didile Âşığ Heyder iki ay zindan verele bileye. İki ay zindan verdile bileme. Ne bir gün bu yan, ne o yan. Ezbezke gidiple zindan çiğiiple, o qazıdeki kanını bilirle. Bulardan soruştula ki nemeylemişey? Dedi bir yalan tereke didi valla, göynümüz alma istedi, düştük bağına alma derek tuttıla bilemizi, getirip bura. Da ayrı sözler dimedi. Didi öldürmezle bileyizi ama bir neççe veğt burda konağiz. Didi yanı beş altı almaya, didi bele. Hemrah didi dede, didi bele. Didi xop, sen dünya gezmişey, sen âşığığın hekâyetin bilmişey, xop, bizim bura zindanı, bura konşı övü değil, koğum övü değil, mucazathanadı. Burda biz nemeyleyik? Didi balam da çare yoğtı. Biz ya xelas oldık ya ölüme giderik. Didi ğeyra, dede ölüm adı getirme. Didi nece? Didi evvel sifideyi subh, destnamaz alğanın iki ruket namaz kilginen, şeirini men diyerem. Berader ikiside destnamaz alıp, namazın kilip, Hamrah orda bir keşeng hesabı şeir diyiri ve Eli eleyhiselamin mubarek ism-i şerifinen ve o keşeng erz olsun mucıznâmesinnen. Diyiri;

Gece gündüz fikreylerem

Çağırram Eli senden meded

Dergâhı ilahiye şükr eylerem

Senden istirem ya Eli meded

Ruzigar bağıp hâlıma

Cellad sovozuptu kanıma

Yoğımnı elimnen diyem iğtiyarıma

Eli sennen bir meded

Üregimin vardı bir ahı
Ruzigarı çoğtu sorağı
Erzimi kabul eyleginen ey şahlarn şahı
Eli sennen bir meded

Üregimin vardı bir nevası
Hamı derdin olmaz çarası
Sene iltimas eylerem ey kember ağası
Eli sennen kömeko sennen meded

Hemrah diyer hemi cevanam hemi nadanam
Öz yerimne menne bir insanam
Kuran'na tamam eylerem sene Elican kurbanem
Eli sennen kömek ve sennen meded

Yattıla Hemrah gece bir yuğu gördüki ey cevan öziy öz elizinen özüyüzü giriftar eylemişiz. Emma xop, bir cür olur ki azad olliz, ölüme gitmez. Erte durdilayo erz olsun bu yannan neççe nefer yollanmıştı bağa, qızler ne he diyebildi ne yoğ. Yiğildiler Selvinaz'ın döğrüne Selvinazcan xop biz dedey terefinnen geliple, bir de bular müğessirdile ya müğessir değılle. İndi biz teklifimiz nemedi? Didi men özüm erz olsun diyerem. Giderem dedem hıdmetine, özüm diyerem bir cür olur. Didi xop, neme diyerey? Didi giderem diyerem bular bağa düşmüştüle ama o qed diyen ki bular setme vurmuştıla bağa, ğeyr. Feqet özleri diyirle bir beş tene alma göynümüz istedi, bağın yolına kapısına, beled olmadık, düştük erz olsun bu derdi sere. Bu yannan dedesi emreyledi, gidiy dedeme bebeni getirin. Gittile dede bebeni gettile erz olsun meğleğu yiğıştirdi, tamamı sin, seslendi ey ağayan, didi bele. Didi men bağımnan iki tene sirketker, cefakeş ve cevano piremerd bağımna tutmuşum. Emma ne üregimnen geliri bu cevan yaxşı cevannı, bu kişinin bir tenesiydi. Men bunu ketle çettıram ola ki piremerddi. Çünkü

meni bağına giren men ağtarırdım ki öldürem, inni siz qezavat eyleyin men görüm, men buları öldürüm ya sağlıyım. Milletti da her biri bir söz didi. Biri didi oğrının mucazati öldürmekti, biri didi baba, koca kişini neme öldürmeyi, biri didi bu cevani neme öldürmeği, biri didi xop, oğrı tağ olı, ağı görek bular neber oğrıdıla ağı, bir sorışak bilelerinnen. Kazı ki hükm vereceğidi, bu Ehmed'i çağırdı yanına, seslendi bendey Xüda adın nemedi? Didi Ehmed. Didi sen inni gerek emrı meruf ve neyyer münker sen emru meruf eyliyen, bir nefere nesihet verey, bir nefere terbiyet örgetey. Neki ki Xüda nekerden, gidey bu çağıyna düşey özge bağıyna. Didi ağaye kazı bice erzim var hıdmetiye, icaverey men erzimi eyliyim. Gör teklif nemedi? Dedi xop, nem istirey diyey? Didi;

Bu benim deli göylüm coştı geldi derdinen

Emma ruzigarinen başarmak olmaz

Yaman adamin yaman sözinen

Yaman sözinen başarmak olmaz

Bir veğt görrey düşmenler cem olıp

Guftarı reftarı bir olıp

Bir nefer görrey insanın kanına müsellel olıp

Bezi insana müsellel olmaz

Men bir piremerdem dünyanı yormuşam

Ağır ömrümne burda giriftar olmuşam

Men nadan güli yimişem inni oğrı olmuşam

Yaman adama müsellel olmaz

Diginen şahe bilsi meni

Bir cevanim var görsü meni

Eger teskirim var bağışlası meni

Şeytana müsellel olmağ olmaz

Ömrüm tükenip inni gelmişem amana

Elif keddım dönüp kemana

Men tacır Ehmed'em size and verrem sahib-ı Kuran'a

Hamı adam müğessir olmaz

Kazı seslendi qılbe-i âlem sağolsun, bu erz olsun eleseng müğessirliğe oşkamır. Niye? Diyiri göylümüz istedi iki tane almayo, bağın yolına beled olmadık, bağın kapısına beled olmadık, duvar çiğtik bir beş tene alma dermişik, inni beş tene almaninna dermeği men kazıyam hükmü her bir zadı billem. Beş tene almayı dermeği burda gerden vurmağ olmaz kurban. Sen inni bir cür eyleginen ya bulardan bir ruşveyi algınan ya verginen bir kötek vursula bilelerine ve buları öldürmek olmaz. Men ki kazıyam bu hökmü verebilmerem. Didi xop, inni men senin teskirinnen güzeşt eyliyem erz olsun gidey o bağda bir qedri benim bağımin xerapçonlığı var ve bir qedri erz olsun yerleri gerek işlene, otı derile, olar tamam temiz ola. Bir neççe gün siziy ferrac dureceg başiyizin üstünde sen o bağda hey o otları, o bica bica ağaçları oları kazeyiz, o bağı temiz eyliyiz, bu sizin müğessirliğiz. Tükenenne men yollaram siz gelliz, men sizi yollaram gideriz vetenize, sizi öldürmem. Berader gettile bağ çölüdü da berri biyaban, hardan hara duvar çekmişti, bura bir ağaç ekmişti dünyanın otı gelmişti, ora bir ekmiş dünyanın. İki tene birehm cellad eleseng ferrac, bir o zamanin esası ki otı dererdiler, yer kazardıla bulardan verdile bulara erz olsun meşkul oldılar bular orda zehmet çemeğliğe. O yannan Selvinaz, eşiddi ki Hemrah'ı getiriple, bağın biyabanlarını işliyele, temiz eyliyele. Qizi yolladı o iki nefer ferracı ki buların baş üstünne durmuştu, oları gettile. Seslendi ferrac, didi bele. Didi o dede bebeye diyey bura tütünnü çekil o yana, men şeğsem özüz boynız elim vurram. Bunu diyerem bileye. Olar nemeyleyip dedem, işi görüp olar için. Git oları nehara götür gel, bizim yanımıza. Ferrac geldi, didi valla ecep şansız var. Dedi nece? Didi burda yavan çörek vereceğidik

Yiyizo, sudan içiz. Amma Selvinaz Xanım özü istiyip, nehar vere bilenize, gelin. Geldile, xop, bu eşk çoğ nacırdı. Diyiri;

Mehebbet bir bela şeydi

Giriftar olmiyan bilmez

Sivistan çekmiyen bülbül

Bahar gülünün qedrini bilmez

Eşk yaman olar, bu qızın eşki bu Hemrah'in gözü tutmuştu. Misli bu pervane kimin istirdi dolana Hemrah'in başına. Destur verdi teğt vurdula, keşeng yer düzettile, hessabı nehar gettile, geldi ottı oların yanınayo. Didi dedem kazı neme qezavat eyledi? Didi neme qezavat eyliyeceğidi. Da bunnan böyük qezavet biz niye çöl temiz eyliyenik, biz meye ot elefi yiğıştirenik, biz meye karıgerik. Didi xop, özüm düzelderem, xatırcem olin. Ele bura yerizdi, yeyizo, yatiz, uyuğlızo, bu bağın serin suyunnan içiz ha. Men gedirem qest-i qecerime. Hemrah seslendi dede, demedim Allah kerimni, didi yoğ balam. Guman eylerem bu cur ki bu qız bele danıştı bele kalmaz olmaz ha. Nem olup? Da bunnan yeğ yer, yiyo, yat burda da. Didi yoğ. Dedim;

Balam gel selahiyetlik eyliyek

Hamı iş başa gitmez

Veteni bir yâd eyliyek

Gurbet başa gitmez

Nadanay bilmirey yaxşı yamanı

Tanımiray yaxşı insanı

Eyliye bilmek yaxşı dovranı

Bu ezzap başa getmez

Dünyada diyerle bizim sözüümü

Mail eylerle heq yolınna gözümüzü
Ya zindana salala ya ağır öldürele bizi
Bu xoş dövran başa gitmez

Sen benim balamay bele bildin
Ama nadanlığınan meni ölüme verdin
Öziy bilirey sen oğdın ruzigarı bildin
Ama nadanlığın bele kalmaz

Men senin qedrini billem
Seni öldürsele menne öllem
Özüm öz eğlimi görrem
Nakıs eğl, menzile çatmaz

Diyim bileye. Keşen şeirler diyiri.

Nakıs eğl, menzile çatmaz

Bele ferraclara tapşırıldı, didi dedem didi bular işlirle, dimiyiz erz olsun beter keyf eylirle, dimiyiz. Ferraclarda korğardıla Selvinaz'dan. Niye? Diyerde bir öldürü, ele o zadı öldürerdile. Diyerdi biri bağışlayın, o zadı bağışlardıla. Bu ferraclar gördüle baba bular, evezi elele otı elef, mesele bu bağı abad eyliyele, beter gezirle her yerde yaxşı miyve var, yaxşı yer var orda keyf eylirle, sefa eylirleyo, dolanırta erz olsun eleseng xoştıla. Keşeng keyf eylerle. Biri gün dede seslendi balam, didi bele. Dedi elan bizim velayetimizde koğım, kardaş, eli, tayfa elan gözü yoldadı. Aço bizim burda kalmağımız, bizim için burda bir iş olmaz, bir ruzigar olmaz. Elan anan mümküni senin qusaynan belke ele ölüp. Koğım, kardaş, eli, tayfa her biri bir söz diyip. Bes, beledde bizim işimiz burda nece olır? Seslendi dedecan, didi bele. Dedi eyer icaze versey, men bu qızinen bir danışığ eylerem. İcaze istediyo kenizlerden, ya Selvinaz gelsi bura otrak danışak ve derdi dil eyliyek ya icaze versı gelim qest-i qecere. Selvinaz icaze verdi, didi gel

qest-i qecere, qızler otağı döşeyin, ziynet verin bu oğlan istiri gele. Geldiyo seslendi xanım, didi bele. Didi heqiqeten, merifeten ele burda ikimiz gizlin sözüümüzde var ele aşikâr eyliyek. Eger men istiyem, seni istiyem dedey seni verer mene, sen gelley ya gelmey burda sağlamişiz bizi meniyo dedemi ahırın defa bizi ölüme veriz. Men inni sennen sual eylerem. Didi;

Oğlan müşerref buyurdin teşrif getirdin

Men bu qest-i qecerime xoş gelmişey sen

Üregimnen gemi gubarı itirdin

Ey canı cananım xoş gelmişey sen

Üce dağların qariyey

Teze beğçelerin bariyey

Meni eşkimi iğtiyariyey

Xoş gelmişey ey canan oğlan

Dedem benim derdimi biler

Şad olup güler

Men disem dedem meni sene verer

Bu arızı hesretliği sen görrey cevan

Men Selvinaz'em özüm sene bildirmem

Ağladıben dide nemin sildirmem

Cellad şemşiri daya boğazıya men seni öldürmem

Men senin qedriyi billem ey cevan

Selvinaz'em iğtiyariyem

Dedem razı olar senin vefadariyem

Bu bağı beğçeni men sual eyliyeniyem

Bağışlayam sene ey canan oğlan

Berader bu sohbeti diyenne Hemrah bir haçça üreği, xoş oldu. Didi bes, men umud olım ki sen hekmen gelecey mene da? Dedi bele. Didi gidim dedem çoğ narehetti, eger istiyey men bir qedri teselli vermiyem, mümküni qussadan öle. Men gidim dedemnen danışım, görüm dedem neme diyer? Geldiyo seslendi, qılbe-i âlem erz olsun dedecan indi sen, qussa yiyirey, qusa yime. Dedi nece? Didi bu qız bizim terefimizdi. Buninde bir tene uşağı var, deri dünyade ele bir tene qızı var, elava övladı yoğı. Eger diye katı keredi keredi diyer ağrı ağdı. Bunin kelbine men yetik oldum, durustü emim velayette intizardı qızını vere mene emma veli dedecan hiç narahat olma, bu dünyenin çerği neççe reğemni, dolanır. Didi yoğ balam, bu cür olmaza. Didi neme yiyek? Didi dur gidek düşek şah'in eyağına, diyek kurban biz orda işleyebilmirik, biz işlememişik, biz kargerliğ eylememişik, acı sovızlığ çekmemişik, gün kabağınna kalmamışik biz başamirik. İnni bizi öldürürey beferman, bağışlayay beferman. Didi dede, didi he. Didi şah bir memleketti birden nebade qezebe gele, beşerdi da, bizi beyinden apara, didi yoğ balam, dur gidek ha. Durdılayo qızdan Xüdafız eylediler, qız didi nemedi? Didi bu cür. Didi bes, men bice nâme verrem, aparın verin dedeme, xatırcem olin, sizi bağışliyecek. Men bilirem yetik olmuşam. Munta düşmüşez bağa bir heççe dedem ayrı adam yerinde kar eliri, sizi azad eyliyeceğ, xatırcem olin. Qızde bir tene nâme yazdı, dede buları men desgir eylemişem, men desgir eylemişem. Ama bele ki yetik olmuşam, bu oğlan tacırzadedi, ders oğrıyıp, beş tene miyveye düşmez bir bağa abrisı gide. Bu kişide ömürünnen qasıbımış, o da razı olmaz beş tane alamaya abrisı gide. Bir iştibahat burda olup, öz böyüglüğüye, öz ağalığıya, öz şahlığıya buları teskiri gunahinnen guzeşt eyleginen. Nâmeni aldılayo, geldile derbareyo, nigahban yolların tuttu, didi durin burda gidin, qılbe-i âleme erz eyliyim görüm teklif nemedi? Geldi seslendi qılbe-i âlem didi bele. Didi o iki nefer ki dede bebe yollamışay bağa, beğın bezi yerleri bir qedri nagevardı oları düzeldele, olar geliple inni iltimasa. Ve Nezenin Xanım'da erz olsun Selvinaz bir tene nâme verip bilelerine, getirele senin hıdmetiye. İndi sen her neme selah

bilirey erz olsun diyin gitsile ya diyim gelsile. Didi diyinin gelsile. Geldiler ottılaro, seslendi xop tacırbaşı, benim kızım size üreği yanıp, bice nâme yollayıp mene ki dedecan men buları durust makeme eylemişem, bular teskirkar değiller. Durust soruşmuşam, yetik olmuşam munta bağın kağısına beled değilmişle, kapın çalala beş tene miyve alala, yiyele. Gönlleri istiyibo, duvardan düşüple, bağdan bir beş tene alma, derele yiyele. İndi seniye bir tene benim teki uşağıy var, evvel Xüda xatırına, dovım men sen dedeyey, men sene bebe ve bu nâmeni yazmışam, bulari teskirinnen güzeşt eyliyey. Bu nâmeğe bağıyo, durust oğdı gördü kız, bir ayrı cür, bir ayrı cür, bir ayrı cür, ayrı cür sözler yazıp, aynadı ki bu kız bu oğlanı istiri. Yolladı veziri, vüzera, vükela, umara, leşkeri geldile bulara diyiri gedin o çağta otirin, geşti otağa didi ağayan, didi bele. Didi benim dünyada bir tene uşağım var, çoğ kesler xas digar gelip, benim uşağım, begenmiyip. İndi men sizden selah eylirem, bu oğlanı pesend eyliyip. İndi men buları nemeyliyim, teklif nemedi? Qız hekmende yazıp ki bulari teskirinnen güzeşt eyle, hekmen hekmen ta benim bir sözüm dede sene. Men bir sözüm var sene, burdan men istifade eylirem ki yanı meni verginen bu oğlana. İnni men sizden selah eylirem, sizden sual eylirem. Sizler erz olsunamı hıdmetine vezirimiz, vekilimiz, kaziz erz olsun bileniz erz olsun men nemeyliyim? Didi kurban, bu oğlan getirek bu huzurde bir neççe kelime danıştıraq. Oğlanın eğlini, fehmi şurunı, insanıyetini biz göreke mesele bu geliri senin huzuriya, neber geliri bir, neber eyleşiri iki, neme diyiri üç. Biz üç tene bunnan teskir tutacağık. Bu yannan dede didi balam, gedirey bunı diyerem bileye, da men orda değilem örgedem, bele danış, bele gül, bele otur, neme di, nece, neber. Emma balacan men âşığem, sözlerim yâdımdadı, muvazıb ola. Didi niye? Dedi;

Balam gel derdim diyim sene

Derdim dimeli değil

Çoğ sözlerim var, görmeli sene

Balam derdim dimeli değil

Herkes ola bildiğini bildiri
Rehm eylemez gözünün yaşını sildiri
Qezebe gelse seni öldürü
Balam bir hesretliğim vardı sene

Sen veteniyne sultanidin, xanidin
Cavanların iğtiyariydin
Anan gözünne bir keşeng, selgeli ahidin
O ahi çektirme bilginen sene

Anan gözi yolda kalıp
Bizi yola salıp
Senin gelmegine muntezir olup
Nebade hesret eyliyele anayna sene

Men Ehmed'em sözüm eylerem tamam
Sene kömek verrem o evvel imam
Menim nesihetim kabul eyle bir ve bir tamam
Balam men bir nesihet verdim sene
Bir nesihet verdim sene

Didi dedecan çeşm. Çağırıldı huzurayo, o cur ki edabo, şah bilirdi, kitapta oğumuştı, ziyinneydi. O cur ki geşti teğt-i seletenette oturmuştu, o edabı şahlığı yerine getti. Vezir, vuzara, vukara, umara bağıtla bu oğlan diyerey bir neççe il şah huzurunne hıdmet eyliyip. Şah icaze verdi barik Allah didi, geldi otıra. Gene bir yerde ottı ki ele geredi orda otıra. Ele ayrı yerdede otraydı, koymazdıla. Orda otiraceğidi ki orda keşeng eyleşti, şah soruştu ki ey cevan, didi bele. Didi xop, eger men istiyem seni bağışlıyam, belke

damadlığa seni kabul eyliyem, sen fehmi şurin, iğtiyarın, sözüy, sohbetiy,
heqiqetiy mene beyan eyle. Görüm layığı liyağatin var, bu qız mene yazıp,
men bilirem sene göre yazıp. Sen bir iş görebilley. Erz eyledi kurban icaze
verey, erz-i edep eyliyim hıdmetiye;

Menim erzim vardı ey şahların biri
Sağı soluyna görgünen meni
Teskim eger var gel bağışla, gel kerem üste
Sağı soluyna sağlaginen meni

Nöker demem kers olam
Gelip senin yanına kalam
Fehmi şurum var cevapgı olam
Meni sağla yanına

Veziro vekili billem
İhtiramını görrem
Her fermar versey yerine yetirrem
Duram sağı soluyna

Senin övladiy birdi, arızıy var meni biley
Eğlime, fehmi şuruma yetik olay görey
Hele men dimirem Selvinaz'ı mene verey
Ama mene bir hıdmet guzar sağlaginen sağı soluya

Selamı verrey yanına durram
Eger icaze versey dedemi yola sallam

Men her fermanın olsa o ders üzünen o derse kallam

Ama bu şertinen meni sağlıyay sağı soluyna

Seslendi xop, vezir neme diyirey? Dedi babacan, biz üç tene şert danışmıştik, bu danıştı. Her üçünde yerine getirdi. Vağen liyekati var bu senin damadin ola. Didi xop, bes dedey harda? Dedi dedem o otağta. Dedi başarabilley dedeyi yola sala gide, sen kalay. Dedi valla icaze verey danışığ eyliyem bilesinnen, görem dedem neme diyiri, nagıran değıl? Gidek bağa atlarımız bağıdadı, eger gitmeli olsa bilesi için bir qedri xerçlik, bir qedri qeza dair eyliyek, yola salak gide, gitmeli olsa gide. Gedin. Geldi bağayo, seslendi dedecan, didi bele. Didi şah emreyliyip seni yollıyam velayete, menide beleki danışığeledi, göynü var özünü damad hessap eyliye. Mene bir zad olmayacağı, nagıran olma, anama diyinenn nagıran olmasın, emim, koğum, kardaşıma diginen nagıran olmasın. Menne bir cur eylerem bu qızı getirirem vetene, kalmam burda. Sen ağalığ eyleginen erz olsun ged. Dedi gidek qızın yanına göre, qız neme diyiri? Geldiler qızın yanına, dedi xop, Selvinaz Xanım men dedemi deden diyip yola salam gide vetene. İndi sen neme diyirey, dedeyin selahiyetiynen eylirey, didi men ele kağızda yazmıştım, yazmıştım ki dede bu oğlanı sağla, bu dedeyi yolla gitsin velayetine. Neme diye kala burda? İndi men bunu yola sallam ama sen başarabilmey. Didi nemedi? Didi bir tene köyneğinnen çığat ver mene, ta men bir iş encam verim. Hemrah elava köyneğı varıdı, onı gettiyo, kuşlardan bir tene başını kestile, bu köyneğı bulaştırdıla kanayo erz olsun bu dedesini atınan gettile kapı dalınna sağladıla. Qız bir tene ferraclarına didi, gid dedeye diginen dedem bu oğlanı yolladı bağa ama cellad da yolladı boynın vurdu. İnni sen istiyey dıqqene geş gidey, seniye boynın vurdulaya. Bu atın, bu xerçliğin, bu da oğlanın kanlı köyneğı. Xop, herkesi diyen dünyada can şirin olur, can şirinni. Atı mindiyo, köyneğı xurcunna berkittiyo, geldi velayete. Geldi velayete koğum, kardaş, el, tayfa yiğıldi, herkes geldiyo soruştula bes, Hemrah nece oldu? Erz olsun didi valla bir barğane bağıladık, bir kafiye tuttık Hemrah o kafiyeynen gelecek. Herkes geldi bir söz didi baba öldürüple oğlanı, velle oğlanı birağmezdi, öldürüple. Herkese bir söz didi, övünnen reddeyledi. Emma kardaşı qızı Selvinaz geldi

eminin yanına. Seslendi emican, didi bele. Herkese her neme danışmışay sohbət eylemişey, olar temem hederdi. Sen benim emoğlumu aparmışay, inni her bela başına gelip. Teğdire tedbir yoğtu. Olan unuttu oleceg, o ki Xüda'dan teğdirdi oleceg. İnni rast digörüm, meni emoğluma nem olup, başına ne gelip? Didi valla sözün rastı, orda men puldar oldum, işledik puldar oldum bir kafiye bağladım, Hemrah didi dede sen git velayete, men kafiye gelenim. İnni anı çekmez bir beş on güne Hemrah gelir. Didi yoğ, emican men elan Hemrah'a göre kere örtmüşem başıma, men bilirem. Oğluyı ölüme vermişey gelmişey, oğlan sağ kalmayıptı. Ölüme vermişey, men kere giymişem, kereylen gelmişem. Men sennen gerek sual eyliyem, sen mene rastı cevap verey. İstiremne gidem otağımı kere beziyem. Hemrah'ın başıya bir işi gelip, inni gerek diyey.

Baicazeyeye hozarı muhterem sohbətimiz Xan Hemrah ve namzadı Selvinaz sohbətidi. Huzuru hıdmetize o ki elimizden geliri erz-i edep inşallah öz ağalığıza, öz böyüglüğüze, öz insaniyetliğıze mezeret istirem bağışlariz. O ki elimnen gelip sohbət eylemişem. Xop, dünyadan âşığ çoğtı, diyen çoğtı, bilen çoğtı, şair çoğtı dünya xâli değıl. Menne öz payım çünkü bu eziz kardaşımız göz üste yeri var, ordan bura müşerref buyurup, teşrif getirip bir heqqi koyıp bizim boynımıza vağen bizim gözümüz üste yeri var ve neççe ki nefesim geliri, hemi özüye hemi istiyenlerine ve yâr, yoldaşına, dostına, hemkarına, erz-i selam erz-i edep. Sohbət o yerde kalıp. Hemrah'in emisi qizi erz olsun eleseng gelip emiden Hemrah'ı soruşuru. Didi;

Emican bir erzim var

Bes neden hamı geldi Hamrah gelmedi

Menim sene dimeli sözüm var

Bes neden hamı geldi Hamrah gelmedi

Men bağıram yâr yoldaşına

Gözlerinin keşeng kanlı yaşına

Ne bela geldi emoğlumin başına

Neden hamı geldi ve Hemrah gelmedi

Hemrah'ın döşemişem otağın

Gezmişem sefalı bağın

Tutmuşam sennen sorağın

Neden eller geldi Hemrah gelmedi

Hemrah'ın atına Çiçek diyerle

Yalı kuyruğuna Birçek diyerle

Düşmenler Hemrah'ın ölmeğine gerçek diyerle

Neden eller geldi Hemrah gelmedi

Hemrah'ın atini çekin houz kenarına

Otağının keşeng sefasına

Men vefa eyledim Hemrah'ın vefasına

Bes, sefere gidenler hamısı geldi Hemrah gelmedi

Men diyerem sene derdimi

Koğum, kardaş elimi

Menim hesretim vardı görem emoğlumi

Bes neden hamı geldi Hemrah gelmedi

Göyde giden leke bulutlar

Bağanna buluta dünyalar ağlar

Anasıynen men kere bağlar

Bes neden eller geldi Hemrah gelmedi

Seslendi balam sözdiki erz eyledim, men bir kafiye bağlamışam çoğda sirvet ve Hemrah onıynan geliri. Xop, meğluğtuda herkes bir söz didi, biri didi öldürüple, biri didi sağlayıpla, biri didi bir qız yakın bir qız âşık olup gidip Hemrah'a, bu da gücünnen çatmayıp oğlanı getire, o cür olur. Bir ötte didim yoğ baba ha, ölüp tükenip. Xop, bu yannan Hamrah geldi şah'in huzuruna. Erz eyledi qılbe-i âlem sağolsun, dedemi yola saldım gitti. İnni senin emri fermayıştın, bendeye nemedi? Didi men semimi kelbinen senin mehebbetin düşüp benim üregime ve kızım Selvinaz'e kağaz yazmışam, o da kâmilen kâmilen cevabını yazıp ki dedem bir kaşık kanım var özüme heram, sene helal. Her neme eyliyen, her neme diyey, bu oğlan baresinnen benim selahiyetim var. Xop, inni oğlan sen, neme diyirey? Didi xop, men sene bice kelime söz diyem, selahin oldı, kabul eyleren, kebulde eylemeyen muhim değıl. Ama görüm ne cür kabul eyleren? Didi nemedi kurban? Didi men sene bir dereceyi meğam verem, tmamı leşkerin böyüğü, tamamı iğtiyarat, heme cür tamam sen burda kallay. Erz eyledi kurbanı senin sözüy, fermayıştın mene tac-i selteneti böyük sözdü. Emma çünkü men dedemin bir tenesiyem, anamin bir tenesiyem, eger istiyem men gitmiyem, bu nenem, dedem ahı nâli eyler, karguş eyler. Menne ağvalli din ollam dede, nene üzüne ağ oldum, benimçin dünya hoş olmaz, kıyametimne hoş olmaz. Didi xop, inni esli fikrin nemedi? Didi;

Erzimi kabul eylesen ey şahların şahı

Mürağğas eyleginen istirem gidem

Seni şah xılqet eyliyip, dergâh-ı ilahı

Mene destur verginen men istirem gidem

Anamin atamin gözü yolda kalıptı

Elan doşlarım qem, düşmanlarım şad olıptı

Mümkinni anam ağlaya ağlaya gözden olıptı

Eger icaze buyuray men istirem gidem

Eger gitmiyem kalabilmem

Egli, şuru, fehmi kemalını yerine getirebilmem

Dede ezizdi, nene ezizidi kurban senin icazeynen geçebilmem

Eger mürəğğas buyuray istirem gidem

Men Hemrah'em olmuşam xeste

Vetennen mene diyerdile Hemrah ey boyı beste

Şahey nijabetin var, gel kerem üste

İcaze verginen men istirem gidem

Dedi xop, ged bağa, bizde neççe dene veziri, vuzeraynan gelek bağa, seni bağda yola salak gidey. Bele bular neççe veziro, vüzera, vükela, umara, leşkeri, kişveri, eğilli adamlardan, âlim geldiler bağa. Burda yiğiştiler bir celese eylediler ki men bu qizimi istirem verem bu oğlana. Ema siz neme selah biliriz, neme biliriz? Vezir, vuzera seslendi kurban diyerle kedim ki kişiler sözləri bize zerbilmesel olup. Diyerle yalançının övü neçe. Bezi adam ağı bezi yerde özün öğər övüm bele, zindeganlığım bele, ferşim bele neme biler neme biler ama giderey görey öv mesçidenen kardaş. Hiç zad yoğ. O'dı ki diyip yalançının ta övü neçe. İndi kurban sen istiren bu qızı verey bu oğlana ele yaxşı oğlandı de, geşmeli oğlan değıl. Biz xeber alak bundan görek, erz olsun bunin zindeganlıqları ne cürdür? Seslendi cevan, didi bele. Didi ne sözün üste söz koy ne yalan danış? Xop, siz vetenizde, kendizde bir nefer şah qızı aparıray ve zingeganlığız ne cürdü, güzeranız ne cürdü? Erz eyledi kurban o ki elan heyi hazır varımız men onı diyerem. Didi bizde onı istirik. Didi;

Eger müşerref buyurdi geldi Selvinaz

Elvan otağım var benim

Koğumdan, kardaştan, eli, tayfadan yaxşı yaxşı insan

Koğum, kardaş var benim

Yaxşı bağım vardı gezmeli
Qizil gülü kenetinnen üzmemli
Ve veteni görüp dözmeli
Ta endazeye elvan otağım var benim

Elvan ferşim vardı hamı biler
İhtiyacı muhtac değılem dostlarım güler
Elbette Selvinaz gelip vetenimi görer
Qedir bilen koğum, kardaşım var benim

Men aparram
Temam onin döğrüverini geleni yolın bağlaram
Eziz giramidi şahzadedi, özüm, dedem, anam göz üste dağlaram
Men bu ilgara itikatim var benim

Dediler xop, da buları ki daniştin yazdık. Yalani ki yoğtı? Ğeyir. Bele Selvinaz'ın kebini kestile ve iki tene keniz, iki tene ferrac derde değen, derecedar koştıla. Selvinaz bir dest libase meğsusi göttüyo, bir ato erz olsun geldiler, ta gün artaya kimin. Gün arta çattıla bir kendin kinarine, bir çeşme başına gördüle hemi kölgelikti hemi keşeng su var, dediler xop biz bir güne ki gidebilmek, gerek menzil be menzil gidek da. Hele burda menzil eyliyek, görek ne cürdü? Hamrah oturmuştu ama qız yuğulamıştı. Gördü göğünen bice deste durna oğıya oğıya gidiri. Bizim dört beş neğılimizde durna var. Köroğlu'da durna var, Kerem'de durna var, Kelbi'de durna var erz olsunamı hıdmetine ve bu Hamrah neğılinne durna var. Durna sohbeti var. Erz olsun Hemrah emisi qizi eleseng ve Zöhre Xanım ma Gelin Xanım, Külfet Xanım emisi qizi yâda düştü benâmı Seyyed Peri. Didi;

Sallanıben vetene giden durna

Yâr o hâlini bilginen

Gitmeginen dayan durnam

Yârin erzi elevini bilginen

Gedirey kennet vurray

Harda menzil sallay

Eyer benim vetenime yol sallay

Orda bir menzil eyleginen durna

Men âşığem meşuğumu gettim bildim

Bağtım sene veteni gördüm

Sennen bir sual eyledim

Sual cevabını bilginen durna

Emim qizi gözü yolda kalıptı

Saralıptı lale kimin solıptı

Hemrah'in iki yerden beğti kalıptı

Hem Selvinaz hem emim qizi durna

Bunu diyenne ki qız ayıldı. Qız ayıldı, didi cevan, didi bele. Didi xop, evvelan ki siz ölüme gitmiştiz hiç yere. Dovım men özüm diyip, özüm seniyyen gelirem. Dedem razı olup, vezir, vuzara razı olup seniyyen gelirem. İnni bu sıparıştı kime eyliren? Erz eyledi Selvinaz, didi bele. Didi benim bir emim var, bir tene qızı var benâmı Seyed Peri. Uşağ çağınnan bizi göbek kesme eylemiştile birbirine ki men onı alam, o de mene gele. İnni senin bu kenizlerin birisi ele şiklo, şebeheto, el benim o emim qizime oşkırı, benim hem veten yâdıma düştü hem emim qizi. Didi yoğ, guman eylem sennen yâr olmaz, sennen çörek çığmez, sennen adama sahip çığmaz. Men elan duram qezamı yiyemo qeyidem. Durdıla qezaları yedileyo, ferrazclara didi qeyidin gidek, hara? Didi bunnan adama sahip çığmaz.

Diyer saliki nikus ezbaharı sipeydaş. Gecenin kerenguluğu evvel aşkamnan bilini. Bunan adama sahip çığmaz. Hemrah kaldı metel Xüda'ya nemeylim? Bu ferracların biri pulxorıdı, yoveşçek Hemrah'e didi yanına pul var? Didi he, he var. Didi bir qedri ver mene, men bu qızı dildarlığ eyliyim qeyterim ha. Sağolsun pul, tamam rengi boyar ha. Tamam reng her reng diyey, da dimez men boyamam. Her iş diyen görer. Elan diyirle bir kişverde, bir sağtuman salıpla yüz tebeke, xop, onı kim salıp? Pul salıp da. Didi;

Kehr eyliyip giden

Qeyit gel kurbanin ollam

Men kedrimi bilmiyen

Qeyit gel kurbanin ollam

Men seni sağlaram otağımna

Belke kolım sallam kucağınna

Her gece sine tağınna

Amannı qeyitginen gözəl

Uce dağların başı qardı

Umudum perverdigidardı

Seniy qedriy yanımna vardı

Getme qeyitginen gözəl

Men senin qedrini bilmişem

Vefayı görmüşem

Da bu reyçe gelmişem

Qeyidey eyb olar bileye qeyitginen gözəl

Uce dağların başı qardı

Umudum perverdigardı

Da vetenin çoğ iraqtı

Bizim vetenimiz yakınlaşıp qeyitginen gözəl

Bu ferracda didi xanım, didi he. Didi sen burday qeyidey, diyerem beke men senin dedeye hıdmet eylerem ziri perçemem, bu senin için bir terif olar, diyerle göttü gitti çölde begenmediyo, ordan bırağtı geldi. Xelgin ağzını bağlamak olmaz ki herkes bir söz diyer. İnni xop, he giderik da, giderik velayetini görürük, emisi qızını görürük, bunun zindeganlığını görürük, biz qeyideyeceg gidek. Gidek velayete, sen kalacağay orda. Babı keyfin oldı beferman, olmadı neferman. Qeyideren da. Bu qız gördü bele, bu sözü gerçek diyiri, diyer mesele göttü gitti, neççe ağaçlığtan pesend eylemedi, qeyitti geldi. O veğt bu da kebinlidi buna. Hiç kesede gidebilmez, sige oğınıp, enketi muvakkilin kebul tut, dimişem bele. Didi xop, qeyidek. Geldiler kende çatanna didi oğlan, didin bağın var, bağın var? Didi bele. Menzile gelmiriz gidek bağa. Geldiler bağın kapısını çaldıla, boğan geldi kapıya. Gördü Hemrah, ey Hemrahcan ele xoş amedim xoşım amed ki amedened, elan nenedey kere bezenip, emi qızın, koğumin, kardaşın, elin, tayfan hamısı kere berzenip, kere giyiple. Yaxşı ki geldin. Berader bu yannan geştile bağa, o yannan emisi qızı Seyed Peri'ye sorağ verdiler ki emoğlin gelip ecepde pulbar. Bir tene gözəl getirip mah-ı munavver, xurşud-ı xâver Yusuf-ı kenhenneden mevbuğter inni dur başına fikreyle. Arvadda peğil olup aman diyen bice siğe eliyeyeğem, kırğ gün övden murafadı. He yalandan diyen ya, gerçek ki desen da kıyamət koptu. Ele yalandan diyen bice siğe eyliyeceğem. Ta tele o bizim şehrekte bice kişi övünne yalannan şuğluğane ha dimişti bice siğe eyliyeceğem, xanım gitmişti bir devayı almıştı getirmişti tökmüştü qeza içine kişini kişiliğten salmıştı. Elanna şikayetleridi üş dört ildi. Arvad peğil olar, kişi gide ayrı arvad ala. Meye nece ola. Adam var adam elan benim sorağım var, bir tene hemkarlarımızdan erz olsun varıdı iki tene, üş tene erz olsun eleseng ve hökmüde işler. Vucudınnadan berazinnedi, bir derde değen oğlanı. Bu qız

durdiyo, üzü gözüne el dolandırdı, bir heççe libas-ı keşeng giydiyo, bağın iki kapısı varıdı, biri çöle açılardı, biri şehrin içine açılardı. Geldi kapını çaldıyo boğan geldi kapıya, seslendi boğan, bağda xâl xeber, didi baba emoğlun elhamdulillah gözün aydın. Şadı xürrem gelip, keşeng hesabı. Ve emma iki tene keniz ve iki dene derecedar bu qızinen geliple. Ta dedi bir xanıme getirip diyem sennen qoleydi diyebilmem beke sennenne keşengni. O kapinin içinne orda ottı yere. Hemrah gördü emisi qızı geldi emma ele orda ottı yere. Kaçarak gitti, emi qızican konağımız var, sene hemdem getirmişem, sene yoldaşo, refik, munis getirmişem, bes durup gelmiren? Didi yoğtı emoğlu da metlebiye çatmışay, eyâl almışay, Allah mubarek eylesiyo, Allah hoşbeğt eylesin bileyizi. Didi;

Yoğ emi qızı can elin ver elime dolanak bağı

Görek bu ruzigar kimin eliyne

Elin ver elime dolanak bağı

Görek bu ruzigar kimin eliyne

Eşki eyliyeğ sorağı

Görek âlemi eşk kimin elinne

Gözlerin karedi

Göynümün bağıdı

Eşkemin iğtiyarıdı

Hemrah'ın iki yarıdı

Görek bu ruzigar kimin eliyne

Sen gözeller içinne meni bildin

Şad olup güldin

Evvele birgünne mene emoğlı didin

Görek bu mehebbet emioğlı, emi qızı kimin elinne

Bizim ırağ yerde bir sorağımız var

Beğti iğbalden meye xeberimiz var

Dur gel mihmadarlığ eyle

Selvinaz kimin konağımız var

Görek eşki âlem kimin eliyne

Bu eşk kimin elinne

Bu yannan Seyad Peri deyî Hamrah hara gitti, o şeytan qızlerin ki orda getti şeytanlığın eyledi, o qız gelmişti. Orda dedi xanım neme gelmegi, gidip emi qizi qizine diyiri meye men onı sağlaram, meye men onı allam, inni gelip beş ona kala kalsın, sene keniz olar olsun, olmaz beferman, neferman. Eh mene di, ferrac, bele. Atları yeherleyin. Hara? Didi çığak gidek, bunnan bize yâr olmaz. Bu yannan Hemrah gördü, o yan bedene getti. Bunı bırağtı, kaştı. Dervazen kesti, seslendi xanım da bu geleyçe gelmişey, burdan hele menne onı almışam, ne getirmişem ne görmüşem. Emim qizidi da özge değıl ki emim qizidi. Didim konağımız var, peziralığ eyleginen, muhterem konağımız var. Men ona bir söz dimemişem ki sen narahat ollay. Didi;

Ğeyr Hemrah göynüm dolannı senden

Dahı men seni istemem

Düşmenlerim inannı sennen

Hemrahcan da men seni istemem

Gidirem vetenime xâr ollam

Bigânelere yâr ollam

Bir cevana iğtiyardar ollam

Eslan da men seni istemem

Yârıy var beğçelerde bariy var

Elençik gözel iğtiyarıy var

Menimne derde deĝen oĝlanlar istedi gitmedim menimne yârim var

Da men bu baĝı gelmirem

Hemrah didi;

Mene bildirme söziy

Digerane göstetme göziy

Her cur var menimne vardı arziy

Qeyit Selvinaz âşîĝin menem

O ferrac ki pul yiyirdi, ferra Hemrah bir ona baĝtıyo, gene bir miĝdar. Kedimne ki pul yoĝıdı, deste deste eskinaz yoĝıdı, çek yoĝıdı. İki ĝıran bir daĝ qettindeydi. Gene bu bir pul çattırdı ferraca. Ferrac seslendi xanım, didi bele. Didi o qizdi gelip ordan baĝır, sene bir söz dimiri, bir söz seniynen danışmır, bir söz sene dimiyipti. İndi hele burda diyek, gülek, danışak. Hekmen senin için toy tutacegler, görek aĝı neber olar? Berader o qız o yannan, bu Selvinaz bu yannan, inçe qizler bu yannan, ferraclar bu yannan, dede, nene, koĝum, kardaş o yannan töküldüler. Baĝda bir kıyamet oldu, baĝın dalı hukumat memurinin yeriydi. Memur çıĝtı dama, baĝtı gördü baĝda bu Hemrah iki tene qız cuvanezen bihterin, biri bu yannan itelip, biri bu yannan itelip. Biri başın alır kucaĝına, biri bu cur alır kucaĝına. Bir kıyametti ki hiç başa gelmiye. Selvinaz'ı görenne bu misli âşîĝi meřuĝ giriftar oldu Selvinaz'a. Ferrac, bele. Git Hemrah'ın baĝının kapısı çal, Hemrah'ı getir bura. Geldiyo Hemrah'ı getti. Didi xop, Hemrahcan, bele. Baĝıyna ne xeberdi? Dedi xeber yoĝtı. Çar duvaro iĝtiyar. Didi o qizler kimidi? Qizler biri emim qiziydi, birinide gurbetten getirmişem. Didi biz biheramlıĝ eylemek, emim qiziy seniyni, bir bigânen iş görmek. Ama o gurbetten geleni, sözünü damışaray bizim için. Didi seniyn için? Didi bele. Didi baba benim heqli arvadımnı, kebin kesilip, sige oĝunup. Di hörme, di ĝeyr, didi salın zindana. Hemrahcan gitti zindana. Soraĝ geldiki Hemrah'ı saldıla zindana. He inni yaxşı yaman burda bilini. Selvinaz seslendi Seyad Peri Xanım, didi bele. Didi bilmem ruşveynen, bilmem gücinen, bilmem partıynan Hemrah istiye bice gece zindanna kala, men dünyanı yıĝerem.

Didi nemeyliyim? Didi ged emoğlını çığat, didi arvadam sözüm xerce geşmez. Didi arvadın sözü xerce geşmez, didi yoğ. Didi benim xurcunımı getirin, xurcunu gettile bu bir tene merdane libas getirmişti, tamam bir yerli o muhim muhim celladlar libasınnan. Libasının üstünnen giydiyo, üzüne niğap saldıyo, kemer zenciri bağladıyo, şemşiri vurdu kemer zencireyo. Geldi pasgahın kapısınna dayannı. Memur ki kapıda durmuştu didi ağa kimiynen işiy var? Didi bu pasgahın reisine diyinen bir bağısın bura. Geldi seslendi kurban bir tene heykelli cellad, belinne şemşir, üzünne nikap senin huzuriya erz-i edebi var. Çiğti yazıya didi neme diyirey? Didi he. Sene bir sözüm var. Nemedi? Didi;

Adını bey koyan, bey olmaz

Gerek zati evvelden ola xan

Bir çörek veren, çörek veren olmaz

Gerek nicabetinnen esil ola xan

Danışma, dilleşme, dime

Özüyü hukumat bilme

Geley yağına da özüyü zinde bilme

Her yerinnen duran, söz yerinne olmaz

Yaxşı işle, yaxşı otır, yaxşı yat

Sindirme sermayeni ketme herem zad

Evveli şad eyle, ağırı berbad

Konşu dabarınnan bağmagınan sen olmay xan

Men gelmişem bura bildirem

Gözin yaşını sildirem

Ge meydana gelmişem seni öldürem

Heğin namusunnan çep bağmaganan

Eğilli kişi olgınan xan

Men Seyed Peri'yem gözellerin gözüyem

Bundan bele meclislerin sözüyem

Hemrah'ın namzadıyem helâlı hemseriyem

Ema filan şerde Xanı Edalet'in qiziyem

Ya ceng ya Hemrah özüyenen hüneri bilginen xan

Seslendi uşaq baba bu Ehmed oğlını çığadin verin, götürin gitsin. Hemrah'ı aldı, gördü meye heykelli adam, kemer zencir, belinne şemşir. Didi ey dedem vay bu kimni? Didi oğlan gel hele. Hemrah dedi ey dedem vay, görek hardan gelip, neme? Didi gel eyağ koy üzengiye gel terkime. Geldi terkine, didi elin getir bağlayı. Hemrah elin getti, bala korğa korğa bura belen kalıp bu da şişti bura. Gördü şişti bura, iki elin getti, mağil iliş. Xüda'ya bu hara aparırı? Getti bağın kapısına, didi mağil iliş gel aşağı. Gelenne aşağı, erz olsun niğabı üzünnen göttü, didi oğlan, didi he. Didi arvad olannan nem olıp? Ele menem Selvinaz'am, ele menem Selvinaz. O oldu ki Hemrah ikisinin de kelbini ele getti, ikisine de keşeng dostı aşına eyledi. İkisine de keşeng hesabı toy, tamaşa, şadlığ, berkerar eyledi. Şad oldıla. Xüdavendi inşallah sizide şad eylesin. Yiyip, içip, metlebi muradlarına yitişip, elan bir tene keşeng şeirde Hemrah'ın bu toyuna eziz dostlarımızın erz olsun diyerem eğilli şeir. Diyiri;

Ey ağalar bice mecalise gidenne

Yaxşı eylen, yaxşı otur, yaxşı dur

Eger danıştırdıla merifetten ver xeber

Gören disin barik Allah yaxşı dur

Adam vardı adamların nekşidi

Adam vardı dindirmiyen yaxşısı

Adam var dindirey canlara deger
Adam vardı dindirmiyen yaxşıdı

Bele danış sözün alala
Govher kimin qıymet kail olala
Eger danışığı bir veğt giran alala
Az danışay onnanna yaxşıdı

Olgınan merdaneler halınna
Olmagınan namerdler yolunna
Bezi oğlan kaldı dede yurdunna
Kalmiyeydi kalmağınan yaxşıdı

Ey ağalar gelsin benim konağım
Mesrefe xerc olsun düğünen yağım
Zerfım qizilden ola yana qizil çırağım
Güler üzüm xoş zebanım yaxşıdı

Bu da yadigerli Âşığ Heyderi Mehmudi der Hemedan erz-i edep, huzuri hıdmetize erz eyledim. Temam burdaki sen varay, ordaki dostı refik var, hemkariy var, eli, tayfay var, xanebadey hamısına erz-i selam o ki elimnen gele, neççeki diriyem vucudı mubarekizce hıdmet güzarem Allah bileyizi biqeza eylesin inşallah.

SONUÇ

Çalışmada Güney Azerbaycan ve Hemedan bölgeleri hakkında bilgiler ele alınmakta olup, âşıklık geleneğinin bölgedeki önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Araştırma merkezinde bulunan ve Hemedan'ın yaşayan en büyük âşığı olarak kabul edilen Âşık Heyder'in hayatı ve hikâyeleri çalışmamızda yer almıştır. Derlediğimiz çalışmalar kuru birer metin olmanın ötesinde bölgenin gelenek ve görenekleri, sosyo-kültürel yapısı ve âşıklık geleneğinin izahı açısından son derece önemli bir yer teşkil etmektedir.

Tezin giriş bölümünde araştırma ve bölge hakkındaki genel bilgilerle birlikte bölgenin âşıklık geleneğine vurgu yapılmıştır. Hemedan bölgesinde yapılan alan araştırması sırasında bölgedeki âşıklık geleneğinin tıpkı Türkiye'deki gibi olduğu tespit edilmiştir. Âşıkların kendi üzerinde bulundurduğu saz çalma, hikâye veya destan anlatma, deyişmelere girme, mahlas alma ve usta-çırak eğitimiyle yetişmeleri unsurları Türkiye'deki âşıklarla ortaktır. Lakin Türkiye sahası âşıklık geleneğinde bulunan bade içme hadisesine Hemedan bölgesinde çok sık rastlanmadığı görülmüştür. Bölge âşıkları tarafından bazı âşıkların bade içtiği söylenmişse bile çoğu musikişinas ve diğer âşıklar tarafından teyit edilmemiştir. Dolayısıyla bade içme hadisesi dışındaki unsurların her iki sahadaki âşıklarda bulunduğu görülmüştür. Profesyonel âşık olmayı belirleyen bu etmenlerin neredeyse tümünün çalışma merkezimizde bulunan Âşık Heyder'de olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca tezimizde daha önce herhangi bir çalışmada yer almayan Güney Azerbaycan halk edebiyatı ve âşık makamlarına da değinilmiştir. Bu bağlamda bölgedeki âşıklar arasında sıkça tartışılan makamların da bölge musikişinasları tarafından üzerinde fikir birliğine varacağı toplu bir çalışma verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde Âşık Heyder'in hayatı ele alınarak bölgenin usta âşığını tanıtmaya gayreti içinde olunmuştur. İkinci bölümde ise derlenen halk hikâyelerinin tahlilleri yapılarak, hikâyelerin meydana gelmesini sağlayan ve hikâye tanımına uyan bütün unsurlar tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise derlenen hikâyeler verilerek, bölgenin sözlü kültürüne önemli katkı sağlanacağı düşünülmüştür. Hemen bölgesindeki onlarca âşığın, yaptığı icralarla Türk dili ve kültürü korunmaya çalışılmıştır. Resmî yazı diline sahip olmayan Güney Azerbaycan Türklerinin, âşıklık geleneği, bir nevi okul vazifesi görüp, dil, kültür, gelenek ve Türk kimlik bilincinin sürdürülmesi açısından son derece önemli vazifeleri üstlendiği de görülmüştür.

Son olarak İran Türkleri hakkında yapılan çalışmalar son zamanlarda artış göstermesine rağmen istenilen seviyede olmadığı aşikârdır. Dolayısıyla bu ve benzeri çalışmalar bölgedeki Türklerin kültürlerini ve dillerini korumaları açısından son derece önemlidir. Bu çalışmalarla ayrıca Türkiye ve Güney Azerbaycan halkı arasındaki köprülerin daha da güçleneceği söylenebilir. Çalışmamız sadece halk edebiyatı açısından değil, aynı zamanda eldeki kayıtların tekrar dinlenip, deşifre edilmesiyle bölgenin dili hakkında da çalışma yapılmasına uygundur. Çalışmaların artmasıyla bölgedeki Türklük bilincinin gelişmesine katkı sağlanacağı ve bu çalışmaların Fars dili ile kültürü altında ezilen Türk vatandaşlarının tekrar kim olduklarını hatırlaması açısından önemli bir görevi taşıyacağı kanısındayız.

KAYNAKÇA

- Aghdam, A. A. (2009). *Kaşkay Türklerinde Atasözleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No.241374).
- Alptekin, A. B. (1999). *Kirmanşah Hikâyesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2013). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Artun, E. (1999). “Günümüzde Adana Âşıklık Geleneğinde Alkış-Kargış (Kara Alkış)”, *III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler Adana Valiliği*. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları.
- Artun, E. (2008). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Akpınar, Y. (1994). *Azerî Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Aksan, D. (1990). *Türkçenin Gücü*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (1983). “Roman Olarak Hüsn ü Aşk”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 27, ss. 94-108.
- Aktaş, Ş. (1984). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Birlik Yayınları.
- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Ş. (2000). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Altun, I. (2007). *Âşık Mevlüt İhsanî'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Bala, M. (1950). “Hemedan”, *İslam Ansiklopedisi*, C.5/1. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bali, M. (1982). *Halk Edebiyatında Nesir*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Başgöz, İ. (1986). *Folklor Yazıları*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Başgöz, İ. (2001). “Sözlü Anlatımda Ara Söz: Türk Hikâye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi”, çev. Metin Ekici. *Millî Folklor Dergisi*, S. 50, ss. 86-104.
- Başgöz, İ. (2013). “İran Azerbaycan'ında Türk Hikâye Anlatma Geleneği”, çev. Fazıl Özdamar. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. XIII/2 (K1ş), ss. 371-386.
- Bayram, B. (2014). “Hamedan'dan Derlenmiş Bir Köroğlu Hikâyesi”, *Köroğlu Kitabı*, haz. Sabri Koz, ss. 379-442.
- Blağa, R. (1997). *İran Halkları El Kitabı*. İstanbul: Yeni Zamanlar Dağıtım.

- Boratav, P. N. (1946). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Boratav, P. N. (1968). “Âşık Edebiyatı”, *Türk Dili Dergisi*, Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı, S. 207, ss. 340-357.
- Cemiloğlu, M. (1999). “Çıldırılı Âşık Şevki Halıcı”, *Millî Folklor Dergisi*, S. 44, ss. 35-45.
- Ebadi, G. (2011). *İran/Batı Azerbaycan, Karakoyunlu Bölgesi, Karazemin Köyü Monografisi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 308408).
- Ekici, M. (1995). *Dede Korkut Hikâyeleri Tesiri ile Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (1997). *Halk Edebiyatı Araştırmaları 1*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (1971). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Esen, A. Ş. (1991). *Anadolu Destanları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fekrazad, H. (1993). *İran Urumiye Şehri-Gölmanhane Köyünün Kültürel ve Sosyal Yapısı ile Gelenekleri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 26881).
- Gazimihâl, M. R. (2001). *Ülkelerde Kopuz ve Tezeneli Sazlarımız*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Golden, P. B. (2013). *Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. Osman Karatay, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gökdağ, B. A. ve Heyet, M. R. (2004). “İran Türklerinde Kimlik Meselesi”, *Bilig*, S. 30, ss. 51-84.
- Görkem, İ. (2000). *Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gülcan, G. (2008). *Güney Azerbaycan Erdebil Bölgesindeki Türk Halk Masalları (Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 230987).
- Günay, U. (1998). “Dede Korkut Hikâyelerindeki Karakterlerin Tahlili”, *Millî Folklor Dergisi*, S. 37, ss. 3-12.
- Günay, U. (2011). *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hacıyeva M., Köktürk, Ş. ve Paşayeva M. (1999). *Azerbaycan Folklor ve Etnoğrafya Sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Javanshir, B. (2008). *Hemrah ve Seyyad Han Destanı*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 226157).
- Kafkasyalı, A. (2002). *İran Türk Edebiyatı Antolojisi*. C. 3-6. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Kafkasyalı, A. (2009a). *İran Türk Âşıkları ve Milli Kimlik*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Kafkasyalı, A. (2009b). *İran Türkleri Âşık Muhitleri*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Kafkasyalı, A. (2010). *İran Türkleri*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Karaaslan, M. (2010). *Kaşkay Türklerinde Geçiş Dönemleri Doğum-Evlenme-Ölüm*. Doktora Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 257295).
- Karini, G. (2012). *İran-Halhal Yöresi Türklerinin Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 314175).
- Kobotarian, N. (2008). *Tebriz Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 217193).
- Kobotarian, N. (2013). *Tebriz Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Korkmaz, K. M. (2003). *Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)'nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Köprülü, M. F. (1976). *Türk Edebiyatından İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2004). *Edebiyat Araştırmaları 1*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Okumuş, S. (2007). "Modern Güney Azerbaycan Edebiyatı". 38. *Uluslararası Asya ve Afrika Çalışmaları Kongresi (İCANAS)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Yüksek Kurumu, ss.1141-1171.
- Olrik, A. (1975). "Halk Anlatılarının Epik Kuralları", *Folkloro Doğru*, S. 40, ss. 18-29.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş I-VIII*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş IX*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi II. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- Özdamar, F. (2011). *Tebriz’de Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali*, Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 286599).
- Özdamar, F. (2015). *Tebriz’de Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Propp, V. (1990). “Folklor ve Gerçeklik”, çev. Tolga Tanyel. *Folklor Doğru*, S. 60, ss. 1-38.
- Roux, J. P. (1994). *Türklerin ve Moğalların Eski Dini*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1974). “Formel Kavramı ve Türk Masallarında ‘Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller’”. *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*. Ankara.
- Sarıkaya, Y. (2008). *Tarihi ve Jeopolitik Boyutlarıyla İran’da Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Shamsizadehmaleki, M. (2014). *Urmiye Âşıklık Geleneği ve Âşık Garip Hikâyesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 356473).
- Sohrabiabad, H. (2012). *Hemedan’da (İran) Türk Dönemi Yapılarındaki İnşa, Usta Ve Onarım Kitabeleri*, Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Tez No. 314148).
- Sümer, F. (1957). “Azerbaycan’ın Türkleşmesi Tarihine Umumi Bir Bakış”, *Bellekten*, S. 83, ss. 429-447.
- Swietochowski, T. (1988). *Müslüman Cemaatten Ulusal Kimliğe Rus Azerbaycanı 1905-1920*, çev. Nuray Mert, Ankara: Bağlam Yayınları.
- Şimşek, E. (2002). “Epizot Terimi ve Türkçe Karşılığı Üzerine”, *Türk Dili*, S. 606, ss. 501-507.
- Tekin, M. (2001). *Roman Sanatı I (Roman Unsurları)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tulu, S. (2005). *Horasandan Masallar ve Halk Hikâyeleri*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Tural, S. (1993). *Edebiyat Bilimine Katkıları*. Ankara: Ecdâd Yayınları.
- Turan, D. (2011). “İran’da Türk Muhalefeti”, *21. Yüzyıl Dergisi*, S. 28, ss. 61-68.
- Uzun, E. (2007). *İran Türk Folkloru*. Trabzon: Eser Ofset.
- Waren, A. ve Wellek, R. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*, çev. Ahmet Edip Uysal, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Yazıcı, T. (1998). “Hemedan”, *İslam Ansiklopedisi*, C.17. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği Araştırma/İnceleme Yazıları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Zehtabi, M. T. (2010). *İran Türklerinin Eski Tarihi*, çev. Ferhad Rahimi, İstanbul: Iq Kültür Sanat Yayıncılık.

EK

FOTOĞRAFLAR

